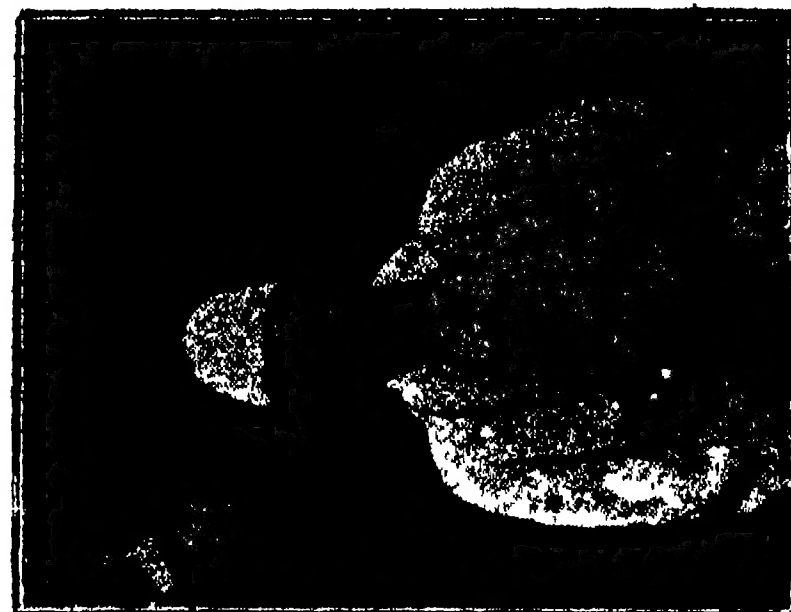

871

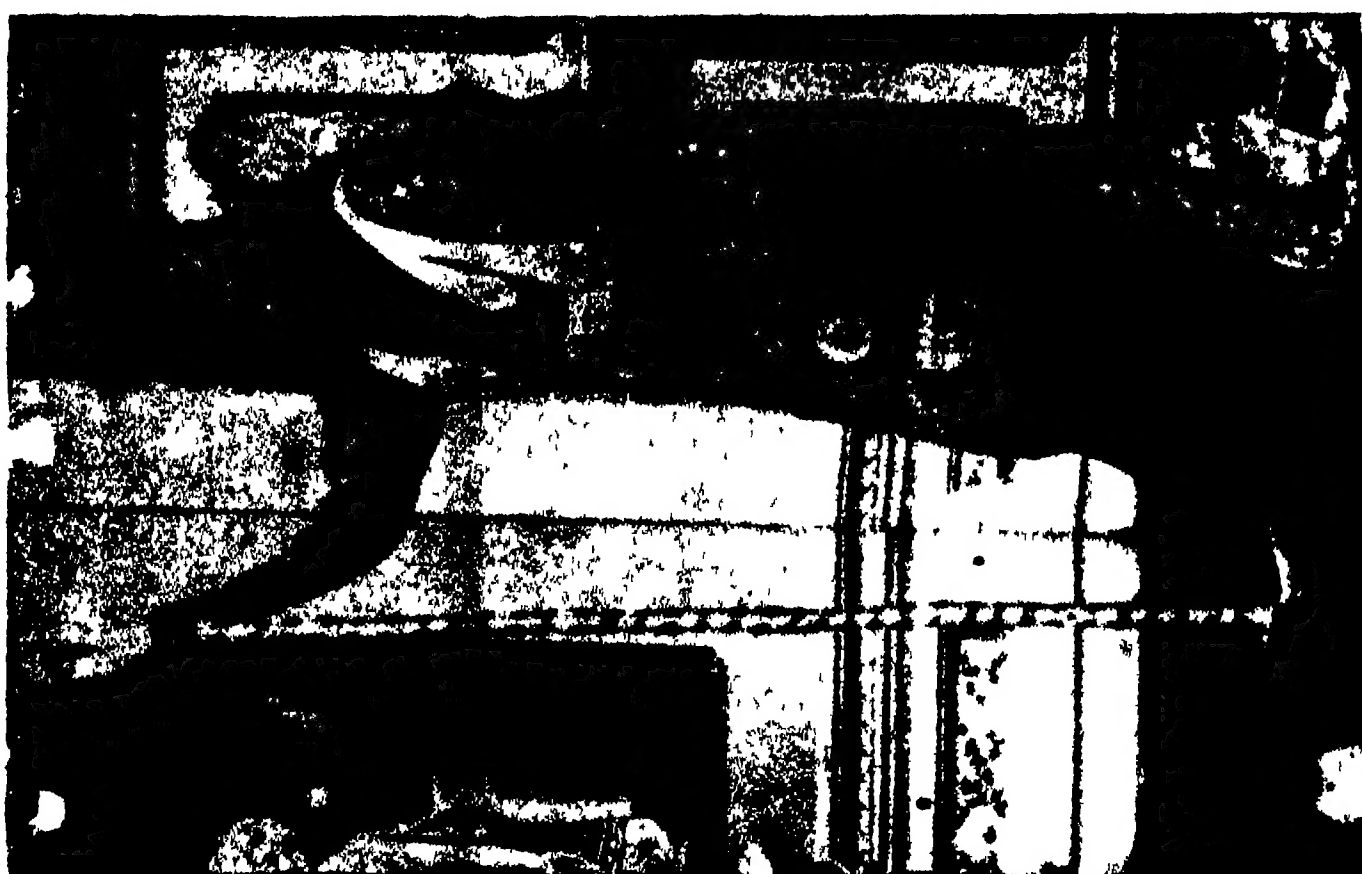
అంధప్రతిక శిక్షాత్పత్తి సంవత్సరాది సంచీ

శ్రీ. శి. విజ్ఞాచార్య, తుమరాడ సంగమేశ్వరకాస్త్రిగారు

ప్ర. శ్రీ. శే. తనకళ్ళ లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు

శ్రీ ఆత్మకూర్తి హనుమంతరావుగారు (యమజేషమున)

క. శ్రీ. ప్రేమార నందారామకాస్త్రిగారు

శ్రీ పంతుల గారిని రంగనాథమూలగారు

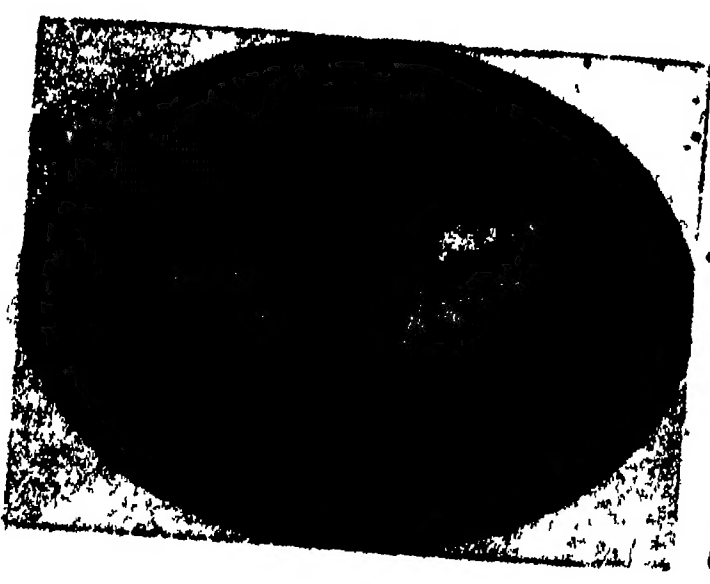
శ్రీ రజినీకాంత్ రెనాట్టుగారు

డా. రామకృష్ణారావు (1)

డా. కల్లూరి చంద్రమౌళి (2)

డా. భీష్మగిరి దా. యస్. రాజారావు
రావుగారు (తిరుపతి)

డా. నాగభట్ల కృష్ణయ్యగారు (3)

డా. ప్రతిభాతి రామకృష్ణయ్యగారు (4)

డా. యశ్వంతి. వారియప్పగారు

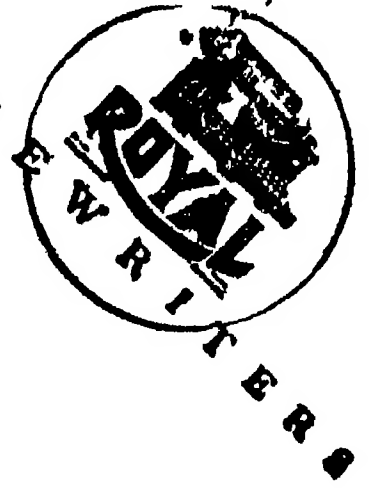
మంత్రిగారికి జిల్లాబోర్డువా రొసంగిన తెండిపెట్టె :—చిత్తూరుజిల్లా బోర్డు
రొసంగిరి. ఇది జిల్లాబోర్డు భవనము రూపమున నున్నది. ముంజరిభాగమున కాళ
హ నీరంతైన, చిత్తూరుపాఠశాల, పెనుకూరుపాఠశాల, పేగోడీ చెక్కబడినవి. దీనిని
శుభ్రస్థి నగరవర్తకులగు ఏకంబీ శివరాజుగారు మంపేరు (మందరాడు) తయారుచేసిరి.

డా. యశ్వ. పి. రామకృష్ణం శిల్పిగారు

ROYAL
TRADE
ROYAL TYPEWRITER
MARK
COMPANY, INC.

భారత దేశమందుగల అన్ని ప్రభుత్వములవారును

రైల్వేవారును ఉపయోగించుచున్నారు

! రాయల్ టైప్ రైటర్లు యాత్రీ ట్రావెలింగ్ టైప్ రైటర్ యాత్రీల వాణిజ్యముగల కొంతమంది వాణిజ్యముగా వివిధముల వీలుగలవారు. అది రచించుకుంటున్నది. ఏలినను, దానినిగానీ జరిగెను విచారించు, నొక్కచోటగాని నేనీ శ్రమను అనుభవించుచున్నాను.

రాయల్ కుగల అన్ని ప్రభుత్వములైన అన్ని విధముల వాణిజ్యముగల వారు చాలామంది చివరకు నేను చేతులుగల వారు.

గట్టితనము - శాస్త్రీయమైన

దృఢమగు నిర్మాణము

శ్రేష్ఠమైన సామగ్రి మరియు.

విశేషము, పట్టుపూర్వకముగా అనుభవించుచున్నది.

రాయల్ నే

తప్పక కొనవలసినదనుటకు

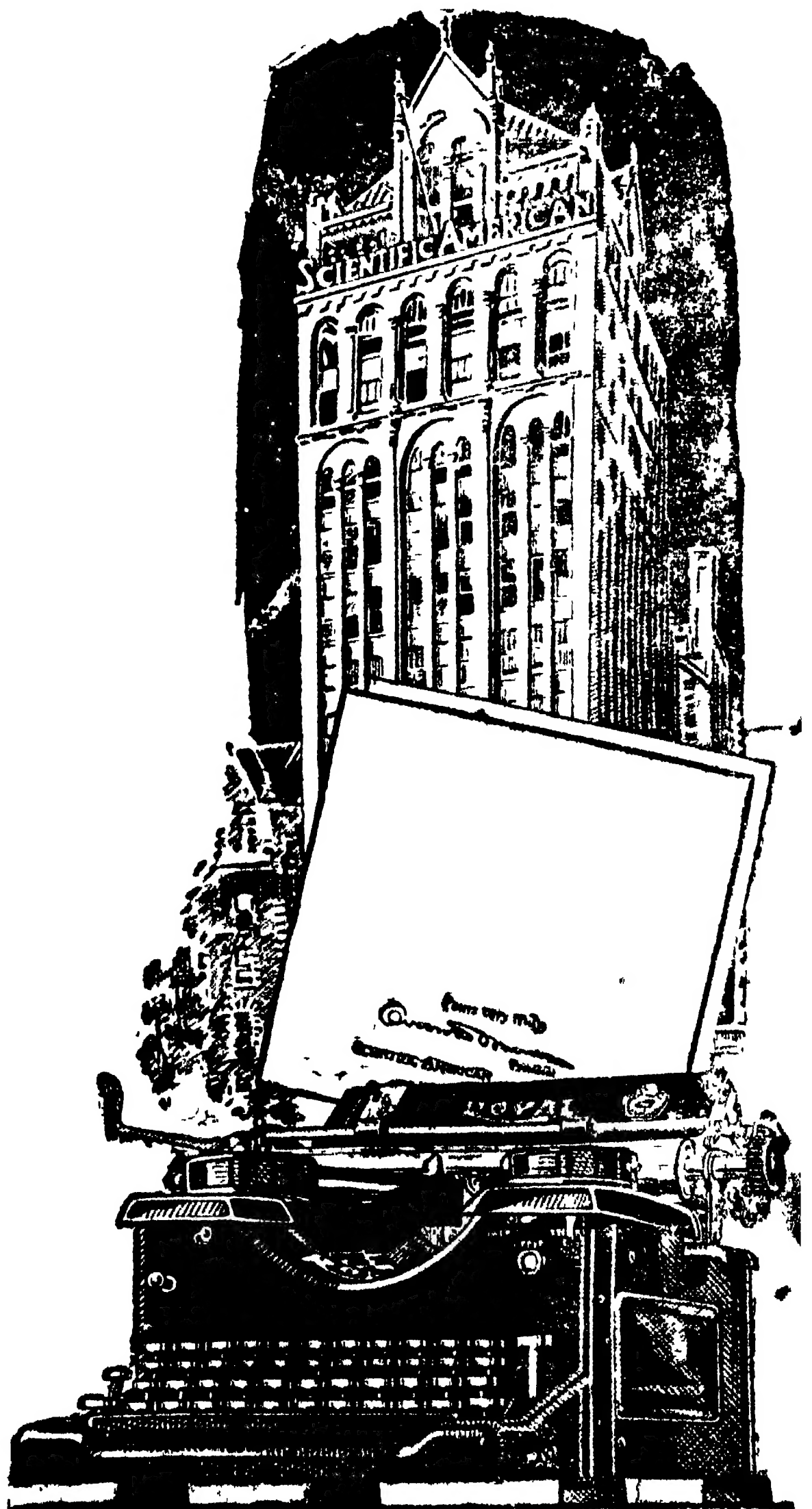
20 సంకారణములు గలవు.

కాక్రము నేక వాయిదాలపద్ధతిపై

కొన వీలుగలదు.

హిందూ దేశమునకు ముఖ్యమంత్రిదార్లు :

అడిసన్ & కో, లిమిటెడ్
హౌంటురొడ్డు,
మద్రాసు.

వెల 50 మాత్రలు

రు. 5-0-0.

సువర్ణ సుందర రసము

సర్వ సవామేహములకు సంజీవివంటిది.

CHECKED-9

వేటూరి సుందర శాస్త్రిగారు

జాషన్ నిర్మాతలు

ఊర్ధ్వ రసాయన శాస్త్రము

ముద్రాణము (కృష్ణా)

S
U
V
A
R
N
A

S
U
N
D
A
R
A

R
S
A

స
వ
ర్
ణ
స
ు
ంద
ర
ర
స
ము

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

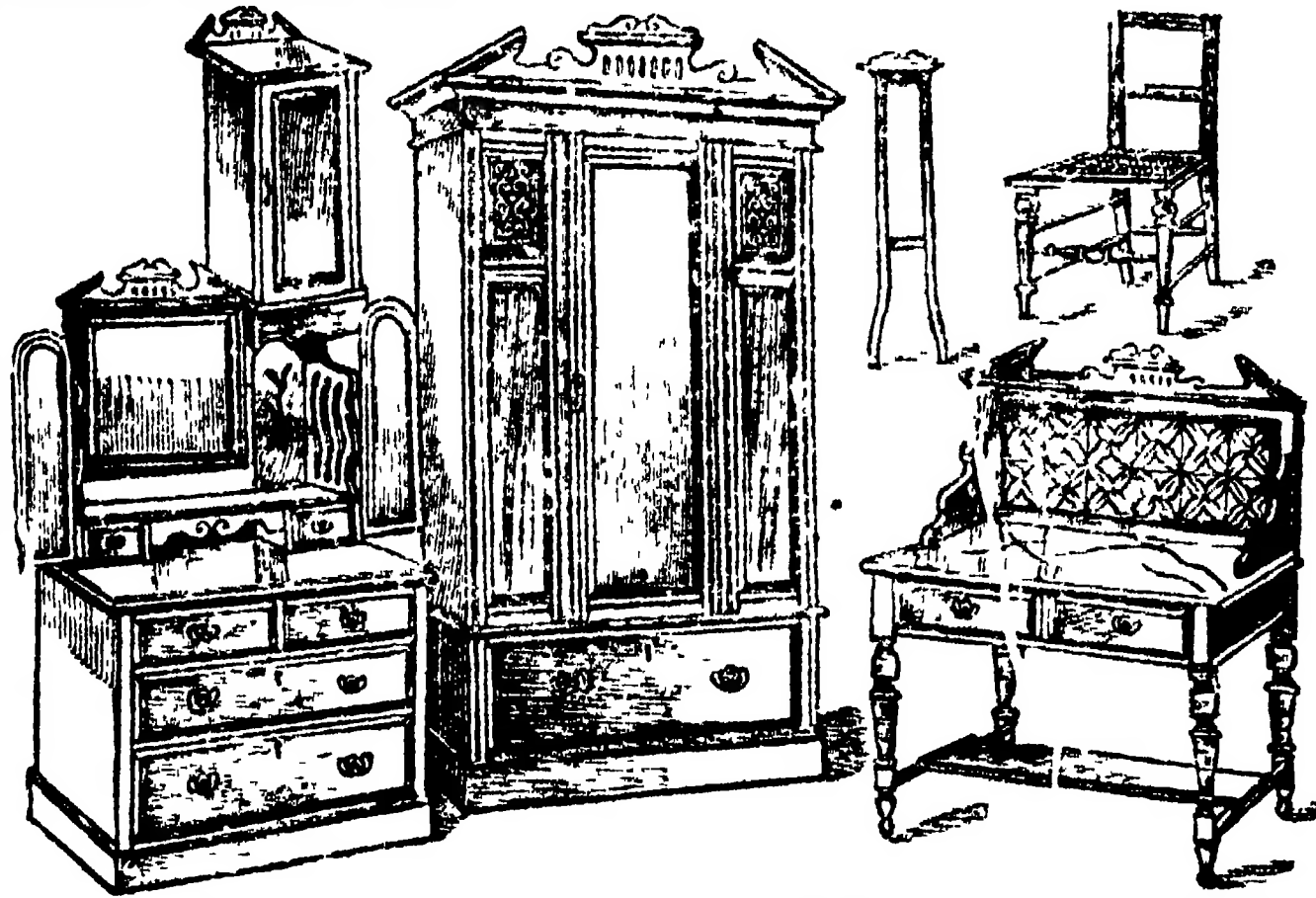
మిక్కిలి మేలైన గృహాల పకరణములు

న్యాయమైన

ధరలు.

అమోఘమైన

రకములు.

ఉత్తరము వ్రాసిన

క్యాటలాగు

ఇనాముగా

పంపబడును.

వి. ఆర్. కామత్ అందు కో..

కాబినెట్ మేకర్స్, ఆఫ్ హోల్ స్టాక్స్, పశాంతురోడ్, మద్రాసు.

ఈ దిగు తెలుపబడినవారికి గృహోపయోగకరణములు సరఫరా చేయువారు:—రాజగృహములు, బంగళాలు, గవర్న మెంటు కార్యాలయములు, పిల్లాబోర్డులు, తాలూకాబోర్డులు, పురపాలక సంఘములు, రైల్వేలు, కళాశాలలు, పాఠశాలలు, వాటకశాలలు వగైరాలకు.

Safer Motoring yet Greater Saving !
ACCESSORIES & SPARES

FOR:—

AUTOMOBILES

MOTOR—CYCLES

TRUCKS

LORRIES

BUSES

TRACTORS

Everything from a pin to a radiator

Dependable Quality—Competitive Values

WRITE US FOR ALL YOUR REQUIREMENTS.

RANE (MADRAS) LIMITED

MOUNT ROAD, MADRAS.

Telegrams :—AUTOWORKS.

Telephone :—3595.

BRANCHES AND AGENCIES IN EVERY CENTRE IN S. INDIA.

AIR GUN

అమెరికన్ యెరిగన్

దీనికి లై సెన్సు అక్కరలేదు.

500 గుండ్ల ఉచితముగా తుపాకితో పంపబడును. త్వ

కరముగా లేనిచో, పైకము వాపసుచేయబడును. లై సెన్సు

తుపాకి యెట్లయినో, యిదియును అంతఃపరముగలిగి యుండును. ఎవరైనను, లై సెన్సుతో నిమిత్తః

లేక యుంచుకొనవచ్చును. నూరుగురులకు రమణోనున్న పిట్టనుగాని, చిన్న జంతువునుగాని చంప

తుపయోగించును యంత్రోర్థమున కక్కగా, ఎక్కువకాలము వాన్సుట్లను చేయబడినది.

1. 1 గు ఒక డబ్బు-ఒక్కొక్క రాయము 7 కనుండు పడుచును. 6- 8-0

2. 2 గు 500 డబ్బులు-ఒక 9 850 గుండ్లు విడుచును. 7-12-0

3. 3 గు 500 " 500 " 9- 8-0

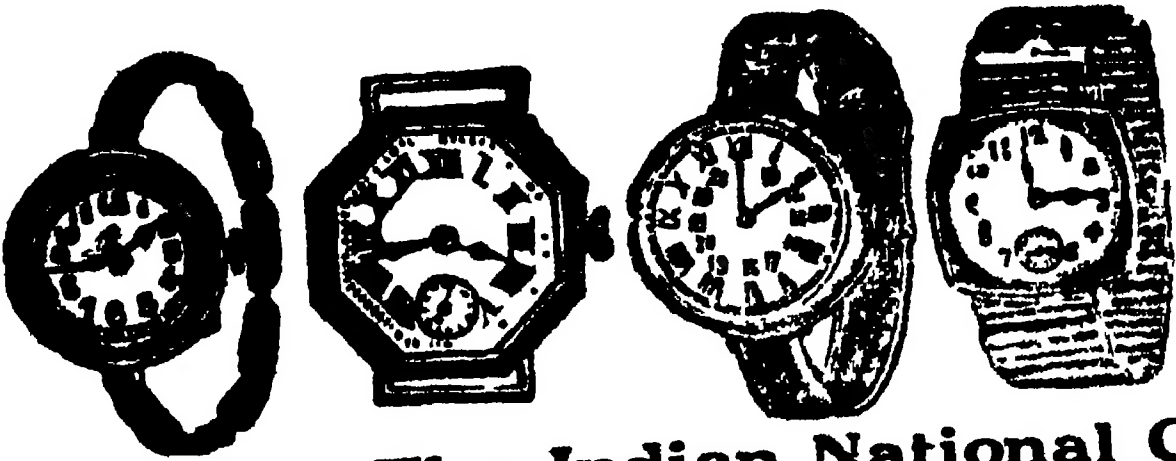
4. 4 గు 1000 " 1000 " 11- 8-0

ఒక్కొక్కదానికి ప్యాకింగు పాస్టరు. 1-7-0 ప్రత్యేకము. లెక్కలు వ్రాయు.

Messrs, R. N. Brothers & Co., (Sec 2)
Burman Mansions, Bara Bazar, Calcutta.

కలకత్తా మార్కెటులో గొప్ప సంచలనము.

ఈబంగారు చేతిగడియారములం దేదయైనను 3-8-0 మాత్రమే.

5 సం అగ్రముల గాఢం తో గట్టి యంత్రోర్థమున
కొప్పుకలు బంగారు రిప్టనా. జరుగుచు 150
ఖరీదులు 250 కనుండు లెక్కలు. కట్టకడపటి వా
జన్మడింకా 150 కనుండు లెక్కలు. 3/8 గుండ్లు
తమాలానా ప్రత్యేకము. ప్రత్యేక విడుచు కా లెక్క
నేరుక అగ్రముల సంబంధముగావించు.

Apply to:—**The Indian National Co., Hatkhola, CALCUTTA**

ఆ వ డి ఆ రో గ్యా శ్ర మ ము.

చెన్నపట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యవర్ధకుల ననుసరించి
చికిత్సజేయుటకు గక్కని ఆశ్రమము.

నూరుగురు యెత్తును, కక్కని కీడును, పచ్చని బయళ్లును, నిర్మలమైన నీరును,
సేలయును గల్గి వనప్రదేశవైనను విగాసయాగ్యమై ఋష్యాశ్రమము బోలు నీ ప్రదేశము వి
ఆరోగ్యంతమై యున్నది. డాక్టరు ముక్తు మొదలు ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులేతలు హెచ్చుగా
యాడియున్నారు. కరములు కావలసినవారు:—

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి. బి.ఏ., ఎం.బి.సి.ఎం. భిషగత్తు, మేసేం డైరెక్టరు
43, హరిసురోడ్డు, మాంటురోడ్డు, మదరాసు. అని వ్రాయవలెను.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద ఫారస్తి (లిమిటెడ్)

43, హరిసురోడ్డు, మాంటురోడ్డు, మదరాసు.

శాస్త్రీయమైన ఔషధములకు పుట్టినిల్లు

43, హరిసురోడ్డు, మాంటురోడ్డు, మదరాసు.

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి, బి.ఏ., ఎం.బి.సి.ఎం.

భిషగత్తు కని మాంటురోడ్డు, మదరాసు.

“హనుమాన్ మంత్ర కవచమ్”

దిగంబరసాధువుంగవుని మహిమ గలది. లోకమంతయు ఉద్ధరించుచున్నది!

ఎంతకో లక్షలకొలది మహాపులకోర్కెలకు వాస్తవమైన దిగంబర యోగిపుంగవుని మహామంత్రములకు ఎట్టి అసాధ్యమైన కాఠ్యములైన కొరసాగునని అనుభవముపై ప్రతి ఒక్కఁ జెరుంగుటే గాక మాకు వచ్చు యోగ్యతాపత్రికలే నివర్తనములు. యోగనివారికి చెప్పి గ్రహించెదము. బ్రహ్మరాక్షసులు, కాకినీ, గాకినీ, బాలారిష్టములు మాయమగును. దీనులకు భవలాభము, వర్తకులకు వ్యాపార వృద్ధి, సదుద్యోగులకు సదుద్యోగము, విటకాండకు వశీకరణ, బలహీనులకు బీష్మపటుశ్చయము, పద్మాదులకు బుద్ధి, గొఢాండ్లకు సంతానము, రాజులకు రాజ్యలాభము, ఏ కోర్కెలకైనను మాకు వ్రాసినచో ఆత్మముందే భగవంతుడు మీకు కుభము చేయవచ్చును. యెక్కువ స్త్రీలముట మా కసమ్మతము. సందేహించువారు దురదృష్టవంతులమని విచారించెదరు. ఈ అంకాశము ఎల్లప్పుడు ఒక్కడు. రామకవచం, బంగారుది, రూ. 3. మహాపురుషుడు కోములకు జీవముపోయే సమర్థుడు హనుమాన్ దేవతలను పెండ్లి పెరు. 3; రాగది రు. 2 8-0; బంగారు 1/2 కులం రు. 5. దాఖలా లేదా డబ్బు వాపసిచ్చెదము; ఆలసించి నిరాశ జెందకును. 5 ప్రశ్నలకు జవాబు రు. 1.

మరా:—శింస్నానం చేసి అర్చన యివ్వవలెను.

పండిట్ ఆర్యవైశ్య ఆశ్రమము,

నాగావలీ నది ఒడ్డున, చికాకో.ఁ.

క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన జర్మనీ గనేరియా క్యాఫ్సుయెల్లు

ప్రపంచములో భయంకరమైన నెగరోగములను అంకిరింపజేయుటకు సిద్ధపఱచబడినది. యెంతకాలమునుండి కాపురమున్న రోగమైనను, 9 ట్యూబులతో ఆరోగ్యవంతునిగజేసి ఎక్కువ బలము కలిగించి రక్తము కుభ్రపరచును. అతిమాత్రనాశమునుండి వెలువడుద్రవము నిలిపివేయును ముట తగ్గిపోవు. స్త్రీలకు గర్భముచెడి తెలుపు విస్తారముగ పడుట, మాత్ర సంబంధమును ఇకిరబాడ్డములుగాని, బర్మా గనేరియా, అనుభవించలేని నెగరోగములు మాయమగుచున్నవి. సందేహించు వారెవరు ఆరోగ్యవంతులు కాగలరు. విస్తార పొగడ్త లనవసరము క్యాట్లాగు ఇనాం.

30 క్యాఫ్సుయెల్లు అమరియుండుపెట్టె, రు. 2-8-0

3 పెట్టెలు రు. 6-12-0.

Dr. A. V. ASARAMAM, CHICACOE.

“వ శీ క ర లే హ్య మా?”

అరగంటలో వీర్యమును గట్టిపరచును. సింహముతో పోరాడుచున్న బలి మొసంగును రక్తమును కుభ్రపరచును. పురుషుల కథిక ఉల్లాసమును గలిగించును. సుఖబాడ్డములు చేరగీయక ఆటంకపరచును. మహారోగములలో నివసించు యోగీశ్వరులచే గ్రహింపబడిన చిన్నచిటి! హిమాలయపర్వత వనసులికలు, అ. బరు శిలార్తుఁ క్కూరి, బంగారు మొదలయిన అనేక విక్రమలచే నిద్రవరచితిమి. రసవిషగంధకాదులు చేరియుండలేదు. ప్రాణమునకు రక్తమే ఆధారము అది చెడిన అనేకరోగములకు కారించును. స్త్రీపురుషులు వాడి, దీనిలో శున్న మహాప్రభావమును ఆదరింతురు గాక. ఎక్కివగా వర్ణించుట అనవసరము. నుండు లేదన్న వాడబ్బు వాడును చేతుము. క్యాట్లాగు ఇనాము.

30 రోజులకు రు. 30 లు డబ్బీ రు. 3 లు వ్యయములేదు. 2 డబ్బీలకైన పోస్టేజి ఉచితము.

డాక్టరు ఏ. ఎస్. మూర్తి అందు కో,

చికాకో, గంజాం జిల్లా.

ఊ రో సి గో
 మో టా రో సి రి ట్
 మో టా రు నూ నె లు
 టి గో డ ట్రి య లో -
 ' లూ బ్రి కం టు
 బ్రి రి గో (యం. డి. బి.)
 ట్రి య లో కి య లో
 కి ఫ్ఫ ట్రి
 బ్రి లో ఫర్మి చర్ పాలిష్
 బ్రి లో నూ నె (గృహములందు వాడుటకు)
 బ్రి లో క్షా రో న ర్
 బ్రి లో టా కు (దోమలను చంపును)

BURMAH-SHELL

OIL STORAGE DISTRIBUTING CO. OF INDIA, LTD.

(Incorporated in England)

Agents.

CALCUTTA

BOMBAY

MADRAS

KARACAI

DELHI.

చిత్రముల వివరణము

కనకమ్మగారు, కొర్రపాటి

బండరు. గుంటూరులో పిక్కటింగుచేసినందులకు అరెస్టు చేయబడిరి.

కనకమ్మగారు, అమ్మగారు

మదరాసులో కాసనోల్లంపున మొనర్చి ఆరు నెలలు విడికైదును పొందిరి.

కనకమ్మగారు, అన్నే

వీరిది ముదుమారు. ఆరు నెలలు ఆరువారాలు కఠినశిక్ష.

చృత్యారావుగారు, రావు

ఉప్పుసత్యగ్రహమునకుగాను ౮-౫-౩౧ వ తేదినాడు ఆరు నెలలు విడికైదును పొందిరి.

కంతాచార్యులుగారు, సరాశరం

గుంటూరులో అయిదవ కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు. స్వాతంత్ర్యోత్సవసమయమున అరెస్టుకాబడినవారు. అరెస్టు ౨౬-౧-౩౦. నశిక్ష నాలుగు నెలలు.

కంతాచార్యులుగారు, వింజమూరి, బి. ఏ.

గుంటూరులో అరెస్టుయి ఆరు నెలలు కఠినశిక్షను అనుభవించిరి. (౨-వ గుంటూరుడిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు). అరెస్టు ౮-౬-౧౯౩౦. — విడుదల ౨౨-౧౦-౧౯౩౦.

కనకమ్మగారు, జవ్వాడి

వీరిది ఏలూరు. వీరికి ఆరు నెలలు కఠినశిక్ష.

కనకమ్మగారు, బాలసూరికుచ్చి

వీరిది సరసారావుపేట. వీరికి ఉప్పుసత్యగ్రహము కారణమున ఆరు నెలలు శిక్ష.

కనకమ్మగారు, మొవ్వూరు

జంపని (గుంటూరుజిల్లా) వాస్తవ్యులు. వీరికి కాసనోల్లంపునకు ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

కనకమ్మగారు, సతిగారు

వ్యవసాయకామి డిప్యూటీ డైరెక్టరుగారి సతి. చెన్న నగరమున నివసించుచున్నది.

క. బి. ఏ., (కెప్టను)

మొవ్వూరు వాస్తవ్యులు, దక్షిణకనరా లనగా కాసనోల్లంపునమునకై అరెస్టుయి ఆరు నెలలు శిక్షింపబడిరి.

కనకమ్మగారు, కోటమత్తి

భీమవరమున క్రి. ప్రా. కో. క్రింద అరెస్టు ౧౨-౬-౧౯౩౦. విడుదల దీసంబరు ౧౧ తేది. ఆరు నెలలు విడికైదు. వీరికి నాలుగు సం.

కనకమ్మగారు, కొవ్వలి

పడమటి గోదావరిజిల్లా రెండు కాంగ్రెసుసంఘమునకు కార్యదర్శిని. అరెస్టు ౧౧-౨-౧౯౩౧. నాలుగు నెలలు విడికైదు.

కనకమ్మగారు, పొణకా

నెల్లూరు—సత్యగ్రహమున పాల్గొన్నందులకు ౨౬-౬-౩౦ నాడు ౬ నెలల శిక్ష విధింపబడెను. విడుదల దీసంబరునెల ౨౬-౭ తేది కమలాదేవిగారు, వేదాంతం.

వీరిది కాకినాడ. అఖిలభారతజాతీయోపసంఘ సభ్యురాలు, ఆంధ్రరాష్ట్రీయోపసంఘసభ్యురాలును. కాకినాడలో జరిగిన జాతీయ మహాసభలో స్త్రీ సేవాదళమునకు నాయకురాలుగ నుండెను. సత్యగ్రహమునకు పూర్వము కొంతకాలము పక్షవాతముతో మంచము పట్టి యుండినను ఏప్రిలుమాసమున సత్యగ్రహమున పాల్గొని మే నెల ౨౯-వ తేది రాత్రి నిర్బంధింపబడి మరునాడే ఆరు నెలలు విడికైదు విధింపబడెను. విడుదల ౧౨-౧౧-౧౯౩౦.

కమలాబాయిగారు (౨)

సర్. టి. మాధవరావుగారి వంశమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౩-౨-౧౯౩౧. ఆరు నెలలు విడికైదు.

కమలాబాయిగారు (౪)

స్వదేశీగుసభ్యురాలు, చెన్నపురి. అరెస్టు ౩-౨-౧౯౩౧. ఆరు నెలలు విడికైదు.

కమలావతిగారు, దుగ్గిరాల

బౌద్ధవాద్యయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారిభార్య. పడమటిగోదావరిజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శిని. ఏలూరు స్వాతంత్ర్య దినోత్సవసందర్భమున ౨౬-౧-౧౯౩౦ అరెస్టు. నాలుగు నెలలు విడికైదు.

కామాక్షి అమ్మగారు

౧౫-౧-౧౯౩౧ నాడు చెన్న నగరమున అరెస్టుయిరి.

కుటుంబ సుబ్బారావుగారు, జొన్నవిత్తుల (జె. వి.)

గోడవర్రుగ్రామవాస్తవ్యులు. చెజవాడలో సత్యగ్రహమునందు ౨౪ సం. కఠినశిక్షను పొందిరి.

ఆంధ్రపత్రిక

కృష్ణమూర్తిగారు, తన్నీరు

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహమున పాలుగొనిరి. ఒక సంవత్సరము శిక్ష.

కృష్ణమూర్తిగారు, నాశం

ఏలూరు. క్రిమినలు లా సచరణచట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

కృష్ణమూర్తిగారు, పగల

వీరిది పడమటి విప్పట్టుతాలూకా జిల్లాబోర్డుల సభ్యులు. తాడే పల్లిగూడెంతాలూకా సత్యాగ్రహసంఘ నియంత. ౧౦-౬-౩౦ వీరికి ఒక ఏడాది విడిచైదు విధింపబడెను.

కృష్ణమూర్తిగారు, భమిడిపాటి

గంజాంజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘ కార్యదర్శులు. ఉప్పుసత్యాగ్రహ మున నాయకత్వము వహించి అరెస్టయిరి. ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

కృష్ణయ్యగారు, ఇ. బి. ఏ., బి. యల్.

చెన్నపురి సత్యాగ్రహదళ నియంత. వీరికి ఆరుమాసముల కఠిన కారాగారశిక్షను విధించిరి.

కృష్ణరావుగారు, కర్లపాలెం

చీరాల సారస్వతసమితి కార్యదర్శులు. వీరికి చీరాల సత్యాగ్రహోద్యమమునందు సంవత్సర కఠినశిక్ష విధింపబడెను. అరెస్టు ౧౩-౬-౧౯౩౦.

కృష్ణాబాయిగారు

సర్ టి. మాధవరావుగారి కుటుంబమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౩-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు విడిచైదు.

కృష్ణారావుగారు, ముట్నూరి

వీరు కృష్ణపత్రికకు సంపాదకులు. కొద్దికాలము ఆంగ్లరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘమున కధ్యక్షులుగ నుండిరి. జూన్ మాసము ౨౪ తేదీన వీరికి రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్షను విధించిరి. ఫిబ్రవరి ౩-వ తేదీ విడుదల యయిరి.

కోటిరెడ్డిగారు, పట్టం

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) కాంతిసైనికులు. వీరికి యాభై రూపాయలు జరిమానాయు లొమ్మిదినెలలు కఠినశిక్షయు విధింప బడెను.

కోటిశ్వర శర్మగారు, తూములూరు

గుంటూరు రెండవకాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులు. అరెస్టు ౩-౧-౧౯౩౧.

౬

చిత్రముల వివరణ

గంగరాజుగారు, దండు

కేశవరంవారు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా సల్లజర్లలో ఈతిచెట్టుకొట్టినందుకు ౧౧-౬-౩౦. అరెస్టు ఆయినారు.

గురుమూర్తిగారు, పాలకోడేటి, డాక్టరు

వీరికి సెక్షను ౧౮౬ క్రింద మూడునెలలు కఠినశిక్షయును ౨౦౦ రూ. జరిమానాయును విధింపబడెను.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వి.

కాకినాడ సత్యాగ్రహనాయకులు. సత్యాగ్రహసందర్భమున శిక్షింపబడిరి.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వావిలాల

వీరిది సత్తెనపల్లి. తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వీరికి శిక్ష లొమ్మిదినెలలు.

గోపాలరావుగారు, ముత్తరాజు

వీరికి అయిదు నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

గోపాలరెడ్డిగారు, బెజవాడ. బి. ఏ. (షిఫ్ట్ థియేటర్)

వీరిది బుచ్చిరెడ్డిపాలెము. సమరసంఘసభ్యులు. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦ నాలుగు మాసములు విడిచైదు పొందిరి.

గోపగారు, క

౧౯౨౦ సం. సహాయనిరాకరణవాదయై ఉప్పును గంజాము జిల్లాలో జాతీయప్రచారము చేయ నన్న పంచమయ్యవకులు.

గోవిందాచార్యులుగారు, ఆత్మకూరి

ఏలూరు నాయకులు. వీరికి ఒకసంవత్సరము విడిచైదు విధింప బడెను.

చిట్టయ్యగారు, కాట్రగడ్డ

గుంటూరు మండలపు ఏడవ కాంగ్రెసు సంఘసహాయకార్య దర్శి. అరెస్టు ౧౯౩౧ సం. ఫిబ్రవరి ౧౮-వ తేదీ.

చినయ్య నారాయణశర్మగారు, భమిడిపాటి

వీరు విశాఖపట్టణము నాయకులు. సత్యాగ్రహమునకై ఏప్రి యల్ మాసము ౧౮-వ తేదీ నాడరెస్టుచేయ బడిరి. ౨౪-వ తేదీనాడు వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

చిన్నసామి అయ్యంగారు, ఆర్

మదిరాసు జిల్లాకాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. వీరికి ౬ నెల కఠినశిక్ష.

చుక్కమ్మగారు, ముల్పూరి

పడమటిగోదావరిజిల్లా మొదటి కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షురాలు

జగన్నాథగుప్తగారు, విన్నకోట

వీరిది విశాఖపట్టణము. గొప్పవర్తకులు. సత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నారని వీరికి ౧౬ నెలల కఠినశిక్ష విధించిరి.

జగన్నాథరావుగారు, మల్లిమడుగుల

విశాఖపట్టణములో సత్యాగ్రహ మొనర్చినందులకు ౧ సం. ము శిక్ష విధింపబడెను.

జనార్దనరావుగారు, కే

వీరు ఏలూరున ౨-౭-౧౯౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును తీరస్కరించి ౨ ఏండ్లు శిక్ష పడసిరి. (తంజావూరు బోర్డరులనుగూర్చి చదువుట.

జమదగ్నిగారు

పైదాపేటలో ౯-౫-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

జానకీబాయిగారు, దిగుమర్తి

విశాఖపట్టణముజిల్లా నాయకురాలు. జాకానెల ౧౩ వ తేదీ నాడు ఈమెకు ౬ నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

తాయారమ్మగారు

ఈమె గంపలగూడెం జమీందారుగారి బంధువు. ఈమెకు నెల్లూరున ౨౬-౬-౩౦ నాడు ఆరునెలలుశిక్ష విధింపబడెను.

తిరుమలరావుగారు, మొసలికంటి

కాకినాడ నివాసము. ౨౫-౪-౩౦ నాడు సంవత్సర కఠినశిక్ష వీరికి విధింపబడెను. ఫిబ్రవరి ౨౪ నాడు విడుదల చేయబడిరి.

దుర్గాంబగారు, తూముల

గుంటూరుజిల్లా కావూరులో ఉప్పుసత్యాగ్రహోద్యమమున ౬ నెలల శిక్ష.

దుర్గాప్రసాదరావుగారు, పులగుర్త

వీరిది ధనశేఖరము. భీమవరమున అరెస్టు. శిక్ష ఆరు నెలలు.

దుర్గాబాయిమ్మగారు, గుమ్మడిదల

ఈమె వాసపల్లము కాకినాడ. వీరికి ఆంధ్రాంగ్ల భాషలయందు చక్కని పరిచయము కలదు. ఈమె హిందీకూడ నెరుగును. ఇంతకు పూర్వమే ఈమె కాకినాడలో స్త్రీలకు హిందీ పాఠశాలను స్థాపించి పనిచేసియుంటిమి. ఉప్పుసత్యాగ్రహ సందర్భమున మదరాసు కేంద్రించి యుచటనే సత్యాగ్రహమును వడిపించిరి. మేనెల ౨౪-వ తేదీ ఆంగ్లగుప్తచారమునకై వాలాజీపేట ఆర్కాటుపట్టణముల కేగి యుట సత్యాగ్రహమును గురించి యుపన్యసించిరి. ఆర్కాటుపట్టణమున కానాటి రాత్రియే నిర్బంధింపబడి నెల్లూరు న్యాయాధికారిచే ౧౪-౩ నెలలు విడిచిపెట్టెను విధింపబడిరి.

నటరాజగారు డాక్టరు, పి.

చెన్నపురి కాంతినైన్యాధిపతి. చెన్నపురిలో వీరి కారుమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నమశ్శినయ్యగారు, మన్యం

వీరు ఏలూరు వర్తకులు. మన్యం పేరలింగంగారి కుమారులు. ఐదు సం. ౧౩ ఏండ్లు : ౭-౭-౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును ధిక్కరించి రెండేండ్లు శిక్షనుపొంది చెంగల్పట్టణముగూర్చి పంపబడిరి.

నరసయ్యగారు, తోట

బండరు సత్యాగ్రహి. స్వరాజ్యపతాకసంరక్షణయందు కడు ధైర్యసాహసములు చూపినవారు. ౨౧-౫-౩౦ నాడు వీరికి ౧౫ నెలలు శిక్షవిధింపబడెను.

నరసింహంగారు, చెరుకువాడ

౧౯-౪-౩౦ బండరులో నిర్బంధింపబడిరి. ౨౧-వ తేదీనాడు వీరికి ఒకసంవత్సరము విడిచిపెట్టెను విధింపబడెను.

నరసింహరావుగారు, కాకుమాను

తెనాలిలో వీరి కొక సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నరసింహరావుగారు, జి.

సత్యాగ్రహమునకై గుంటూరులో సంవత్సరకారాగారశిక్ష నందిరి.

నాగేంద్రరావుగారు, కోక

ఆదివెలమకులమువారు. బెజవాడలో జాతీయపతాకము నెత్తి సందులకు ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, ఏ. బి. డాక్టరు

రాజమండ్రి. మదరాసులో అరెస్టుచేయబడిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, యక

ఏలూరు వర్తకశిఖామణులు. క్రిమినల్ కోర్టులో చట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణగారు, జనస్వామి

కొల్లూరు గ్రామనివాసులు. ఉప్పు సత్యాగ్రహమున పాలుగొని ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దంతులూరి

భీమవరము తాలూకాబోర్డు అధ్యక్షులు. ౧౦౭ సెక్షను ప్రకారము ఒకఏడాది విడిచిపెట్టెను పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దండు బి. ఏ. బి. యల్.

౨౩-౫-౪౯ నాడు ౧ సం. విడిచిపెట్టెను.

మమూర్తిశాస్త్రిగారు, మల్లాది

రాజోలు. ఉప్పుచట్టము నుల్లంఘించినందుకు వీరికి రెండు సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామమూర్తి సతిగారు, శోంతి

శ్రీ శోంతి రామమూర్తిపంతులుగారి భార్య. చెన్ననగరమున గౌరవస్వామ్యాధికారిణిగ నియమింపబడిరి.

రామరావుగారు, కడియాల

వీరిది కాగుపాడు గ్రామము (పశ్చిమగోదావరి). మైనరు అను కారణముతో రెండుసంవత్సరములు శిక్షవిధించి తంజావూరి బోర్డర్స్ లో నుగ్గులుకు పంపబడిరి.

రామశాస్త్రిగారు, పారనంది కీ. శే.

పర్లాకిమిడిపురవాసులు. సంస్కృతాంధ్రముల రెంటియందును ప్రసిద్ధిచెందిన విద్వాంసులు. అనేకవిద్వత్సభలలో వాదప్రతివాదముల గావించి సత్కారములనందినవారు. కొద్దికాలము పితాపురము సంస్థానపు టున్నతవిద్యాశాలలో మహాధ్యాయులుగనుండి పిచ్చిప గ్రంథములు గౌరవవేతనమును బొందిరి. వీరు పెక్కు గ్రంథములను రచించిరి. శిష్టాచార సంపన్నులు. ఇట్లు తమ జీవితమునంతయు సద్వినియోగము గావించి తుదకు తమ ౭౯ వ సంవత్సరమున ౬-౧౨-౩౦ నాడు ఏవ్యాధియు లేక భగవన్నామసంకీర్తనముజేయుచు పరమపదించిరి.

రామానందచౌదరిగారు, కానూరి (కవుతవరం, కృష్ణా)

౧౮౩ ఐ. పి. సి. ౭౪ సాట్టాఆట్టక్రింద వీరికి ౧ సం. ము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామారావు కుమారి (ఏణాక్షి) గారు యమ్. ఏ.

'షిరాజ్' 'వసంతసేన' చలనచిత్రనాటకములలో నాయిక. మంచిపేరుగన్న నటకురాలు. ఈమె యిటీవల వివాహము చేసికొన్నది.

రామారావుపంతులు సతిగారు, తూము

ఏజెన్సీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయుచున్నారు. ౧౯౨౨లో రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసినపుడు అచ్చట చాలాప్రచారము చేసిరి. ఇపుడు ఏజెన్సీలో ఉప్పు-సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు. రాములు గుప్తగారు,

చీరాల. ఒకసంవత్సరము విడికైదు.

లక్ష్మీఅమ్మగారు, బి.

డాక్టరు కంకరయ్యగారి భార్య. తమిళ కార్యసంఘ సభ్యురాలు. చెన్నపురి-అరెస్టు. ౩-౨-౧౯౩౧ ఆరునెలలు విడికైదు.

లక్ష్మీకాంతరావుగారు, జె.

గుంటూరుజిల్లాలోని కట్టంపూడి వీరి వాసస్థలము. సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొన్నందులకు ౯ నెలలు మూడువారముల శిక్షను పడసిరి.

లక్ష్మీదేవిగారు, డా.

శ్రీ డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారి కుమార్తె. ఈమె లండనుకు పోయి అచట యం. ఆర్. సి. పి., యల్. ఆర్. సి. ఆ పరీక్షలయందు జయమునుగాంచినది. ఎడింబరో మొదలయిన ములయందలి ఆసుపత్రులలో ప్రసూతి విద్యను చక్కగా నేర్చుచెన్నపురికి వచ్చినది.

లక్ష్మీనరసమ్మగారు, శృంగారకవి

పడమటి గోదావరిజిల్లా రెండవ కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షురాలు. అరెస్టు ౧౧-౨-౧౯౩౧. నాలుగునెలలు విడిఖయిదు.

లక్ష్మీనరసింహంగారు, వెచ్చా

బందరు. ౧౯౩౦ నం.రం మేనెల ౧౧ వ తేదీని పదినెలలు శిక్షను పొందిరి.

లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు, తనికెళ్ల కీ. శే.

వీరిది పితాపురము. ౧౯౨౦లో కాంగ్రెసున చేరినారు. తాలూకా కాంగ్రెసు సెక్రటరీగను, అధ్యక్షుడుగను కొంతకాలముండిరి. ౧౯౨౭ సం. మున ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకనర్థమున కొన్ని నెలలు పనిచేసినారు. వీరి కేర పితాపురమున నొక బాడ్మింటను టూర్న మెంటు ౧౯౨౮-౯ సంవత్సరమున ప్రారంభింపబడినది. అందు గలుపొందిన వారికి ఏటా వెండికప్పులు, వెండిపతకములు, బ్యాట్లు బహుమానముగా నిత్తురు.

లక్ష్మీనారాయణనాయర్ సతిగారు, బి. ఏ.,

ఈమె తిరువనంతపురమునందలి ముప్రసిద్ధగాయకశిఖామణి కూతురు. అణ్ణామరె విశ్వవిద్యాలయమున సంగీతపరీక్షయందు కృతార్థురాలయినది. తిరువనంతపురం మహారాజాకాలేజీలో సంగీతోపాధ్యాయిగా నున్నది.

లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, పెనుమర్తి

బందరు. ౨౪-౬-౩౦ నాడు ఆరునెలలశిక్ష పొంది విడుదల ౧౯౩౦ సం. డిసెంబరు ౨౭-౯ తేది.

లక్ష్మీబాయమ్మగారు, ఉన్నవ

దేవరంపాడులో ౧౦-౬-౩౦ అరెస్టు ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

విశ్వనాథంగారు, కొవ్వలి

దేశభక్తులగు శ్రీ కొవ్వలి గోపాలరావుగారికి వీరు సోదరులు. తణుకుగ్రామమున నిర్బంధింపబడి మూడుసంవత్సరములు శిక్ష/ధింపబడి తంజావూరు బోర్డర్స్ లుగూగులుకు పంపబడిరి.

విశ్వనాథదాసుగారు, బి. ఏ. బి. యల్

మదరాసు కాసనసభలో గంజాం జిల్లా కాసనసభా ప్రతినిధి. కాసనోల్లంఘనోద్యమమున పాల్గొనిననేరమునకై వీరికి ౧ సం. ము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

అమృతాంజనము

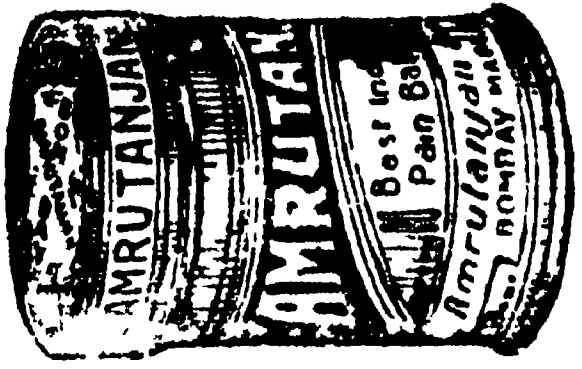
అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము
చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 0-8-0.

అన్ని చోట్ల దొరుకును

అమృతాంజనము దేశమం దంతటను వ్యాపించి లక్షలకొలది
అమృతముగను, జనోపయోగమై, నలుబది సంవత్సరములుగా
బలబడసియున్న దను సంగతి లోకవిదితముగదా!

అమృతాంజన మనగ తలనొప్పి నుండని ఆ నేతుహిమాచలము,
దేశమం దంతటను ప్రసిద్ధి చెందినది విజ్ఞానసర్వస్వములు
(cyclopaedias) గూడ ఘోషించుచున్నవి.

తలనొప్పులు, పార్శ్వపు నొప్పులు, కీళ్ల నొప్పులు, కణిత
లు, మెడ నొప్పులు, మాడుబొట్టు, వాయువుబొట్టు, మూత్రాంక,
లు, గాయములు, తేలు-జెడ్డికాట్లు, పక్షవాతము, పడిసెము,
యము, ఉబ్బనము, బెనుకులు, సంధివాతము, శైత్యము,
శైత్యము, ఎగగొప్ప, వణకులు, నెత్తురుకాకట, చీముపట్టుట,
పేలు, మొటిమలు, పురుపుటికాయలు, వాపులు, తీపులు,
పులు, బొబ్బలు, దద్దులు, తామర, పీట, దురద, మంట, కర్పాణి,

అమృతాంజనము
మృతాంజనమే కాని
తాంజనము అనేకులచే
మున ప్రతియొక్కరు
పథ మని నిర్ధారణ చేసి
నొచ్చును నివర్తించునని
చెప్పబడు. ఇతర
గించి తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కడారి
యుపయోగించి చూడుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో
నిశ్చయము తెలియగలదు.

డబ్బీ 1-కి 0-6-0 తామర తైలము డబ్బీ 3-8-0

రాజారాణి గుర్తుగల తామర తైలము పూతినాశకము లగు
చా, మంచి మందులతో తయారుచేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచినది.
పెక్కు-యేండ్లకంటే యున్న తామర, పీట, ఏనుగుగజ్జి, శోభ, పొడలు
మొదలగువానిని రెండేపూతలతో నిర్మూలముచేసి చర్మమును శుభ్ర
పరచును. దీనిని చర్మముపై రాచిన మంట యుండదు.

మోహిని తైలము

స్త్రీ పుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది
మెడదునకు, కంటికి చలువనిచ్చి సౌందర్యమును పెంపొం
దించి కులను బెంచును. సువాసన గలిగించి మనోహరముగా
వండును సుఖిన్, విశాంతి నిచ్చును. వెల సీసా 1-కి 0-12-0 యు.
డబ్బీ 1-కి 0-2-0 దంత చూర్ణము డబ్బీ 1-1-0

పంటిబొట్టును బాసి, నోటి దుర్గంధమును బోగొట్టి పండు
వోముటకు బాగుడును. చిగళ్లనుండి రక్తము కారకుండుచు

అమృతాంజనం డిపో

మద్రాసు - బొంబాయి - కలకత్తా.

ఆనందాశ్రమ గ్రంథ రత్నమాల ప్రచురణములు

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకా భాష్యనిశేషార్థ సహితము.

ఈ గ్రంథము మొదటిసారి నందు శ్రీరామానుజభాష్యము ననుసరించి టీకాతాత్పర్యములు సంగ్రహముగా వ్రాయఁబడినవి. భాష్యమును యథామూలముగా తెనుఁగు చేసినచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యనేకులు కోరినందున భాష్యమునం దొక్కవిషయమునైన విశువక అంపరిప్రమాణములకు ఆకరములతోడను, కష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోడను, భాష్యమునందు సందిగ్ధములైన విషయములకు తాత్పర్యచంద్రిక నుండి విశేషముగా వివరణములతోను గూర్చి, తేటతెనుఁగున ఈమూఁడవహర్షును ముద్రించియున్నాము. ఇందు గీతార్థ సంగ్రహమునకు టీకయు చరమశ్లోకమునకు లోకాచార్యులు రచించిన రహస్యార్థమును గలవు. ఈ మూఁడవహర్షునందు సుమారు 500 పుట లధికముగాఁ జేర్చఁబడియున్నవి. క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది.

భగవద్గీతలు ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. క్యాలికో గిల్టు	3-4-0
డిటా పేపరు బైండు	1-4-0
వచనగ్రంథము క్యాలికో బైండు	1-0-0
వచనగ్రంథము క్యాలికో బైండు	0-6-0
పేపరు బైండు	0-5-0

నీతికాస్త్రము	0-3-0
ఆదిత్యహృదయము	0-3-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము—పద్యకావ్యము.
శ్లోకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. మేలు క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది. 7 సంపుటముల ప్రతి 14-0-0
8 సంపుటముల ప్రతి 18-0-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము—పద్యకావ్యము.
పాతసామాన్యప్రణీతము. అందమైన పటములతో శ్లోకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది.

సంపూర్ణప్రతి ఒకేసంపుటము	5-8-0
సంపూర్ణప్రతి 2 సంపుటములుగా	7-8-0
సంపూర్ణప్రతి 8 సంపుటములుగా	8-4-0

సమస్త సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు నూయొద్ద దొరకును. పూర్తి క్యాలికో బైండు గోరువారు:—

ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అందు కంపెనీ,

996 చెన్నాబజార్ బ్లోక్, మద్రాసు.

(రత్న పురుష లేహ్యము)

బలహీనతను పోగొట్టి బలము కలుగజేయునది. మిరియిన సంసారసౌఖ్యము, ముద్దిమైఘనము, సుఖవాఙ్మయము, యింకా యితర కారణములవల్ల కలిగిన శుక్లనవ్వును పొందోలుటయేగాక మూత్రరోగములు, సంసారసుఖముచే కాలంబగుట, శీఘ్రస్థలనము పోనణచి వీర్యము గట్టిపడున చేయును. బలము కలుగును. ఆ నీకులచే కొనియాడబడుచున్నది.

డబ్బీ ఖరీదు రు. 3-4-0

(శగ లేహ్యము)

ఏజాతి శెగనైనను తగ్గించును. డబ్బీ ఖరీదు రు. 1-8-0
కోరువార్కి కేట్లాగు పుచితము.

శ్రీపట్టాభిరామ వైద్యశాల

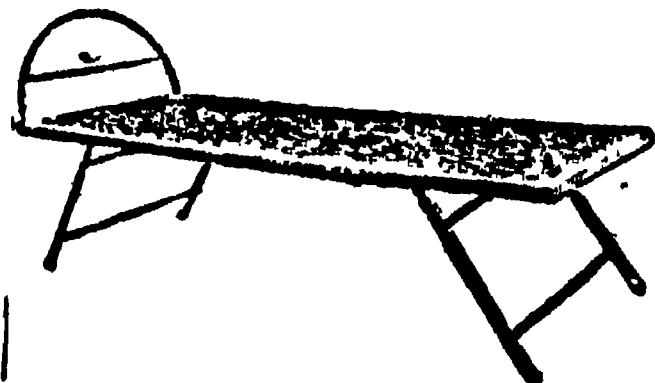
రాయవరం, తూర్పుగోదావరి జిల్లా

కిర్లాస్కర్

ఉక్కు కుర్చీలు

టీపాయిాలు
స్ప్రింగ్
మంచములు
&
దుప్పట్లు,
జమఖానాలు.

ఆకర్షణీయమైనవి. యొక్కనకాలము మున్నును సరసమైన వెలులు. చిత్రింపబడిన క్యాలికో బైండు గోరువారు:—
కె.ఎస్.ఎస్.కర్ బద్దర్సు లిమిటెడ్.

చిత్రముల వివరణము

విశ్వసుందరమ్మగారు, తల్లాప్రగడ

తల్లా ప్రగడ నరసింహశర్మగారి భార్య. నాలుగు నెలలు విడికైదు. శర్మగారును ౧-౬-౪౦ నాడు ౧ సం. విడికైదు పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, విఠాల

వీరిది బాదంపూడి. వీరు తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శి. ౧౦-౬-౩౦ నాడు అరెస్టు అయి ఒక యేడాది విడికైదు శిక్షను పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, సిరిపురపు

బెజవాడలో ౧౪౪ నెక్కును ధిక్కరించి జాతీయపతాకను కట్టి నందులకు నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

వీరమాణిక్యంగారు

ఏలూరు ఎర్తకులు. ౬ నెలలు శిక్ష పొందిరి.

వీరమ్యుచౌదరిగారు, పిన్నమనేని

కురుమద్దూరిలో తాటిచెట్టు నరికినందుకు వీరికి ఆరు నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

వీరరాఘవశ్రేష్ఠిగారు, నాగనూరి

నెల్లూరులో ౨౯-౫-౩౦ నాడు శిక్ష. ఒక సంవత్సరము విడికైదు.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, చల్లా

గుంటూరుమండలపు ఏపిం కాంగ్రెసుసంఘమునకు సహాయ కార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౦-౩-౧. ఫిబ్రవరి ౧౩.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, ముష్టి

వీరు కొల్లూరుగ్రామవాసులు. సత్యాగ్రహోద్యమమున పాలు కొన్నవారు. వీరికి ఒక సంవత్సరము కఠినశిక్ష.

వెంకటగిరిరావుగారు, మద్దుల

భట్టిప్రోలులో సత్యాగ్రహోద్యమమునందు పాల్గొని ౧ సం.ము కఠినశిక్షను పొందిరి.

వెంకటజోగయ్యగారు, గరికిపాటి

ఏలూరి జాతీయవిద్యార్థిమండలమున సహధ్యాయులు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా నల్లజర్లలో తాటిచెట్టును నరికినను నేరమునకు ౧౧-౬-౧౯౩౦ అరెస్టు అయిరి.

వెంకటదుర్గామల్లికార్జునశర్మగారు, వేము (బెజవాడ)

౨౬-౫-౩౧ నాడు కఠినశిక్ష పొందిరి.

గాటి

ప్రభోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు, కావూరి

తెనాలిలో కాసనోల్లంపు నోద్యమమునందు వీరు ౬ నెలల కఠినశిక్షను పడసిరి.

వెంకటరత్నంగారు, కాకాని

బెజవాడ తాలూకాలోని ఆకునూరు వీరి వాసస్థలము. అక్రమ సంఘాత్యులనెడి నేరమునందు రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్ష పొందిరి.

వెంకటరత్నం చౌదరిగారు, సూరపనేని

వీరిది కృష్ణాజిల్లా దీవితాలూకా పెడసనగల్లు. లనగా కాసనోల్లంపునము వలన ఆరునెలల ౧౫ రోజులు శిక్షను పొందిరి.

వెంకటరమణమ్మగారు

మూల పైనలు పరీక్షయందు కృతార్థురాలయి సంక్షిప్త రేఖనమును అభ్యసించి అందును పరీక్ష నిచ్చినది. ఆంధ్రదేశము సంక్షిప్త రేఖనము నభ్యసించిన స్త్రీ ఈమెయే. ఈమె ఇపుడు యల్. యమ్. పీ. చదువుచున్నది.

వెంకటరమణారెడ్డిగారు, బండి

నెల్లూరుమండలమందలి గంగపట్టణ మీకాంతి సైనికుని నివాసము. తాటిచెట్టు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిదిమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరామయ్యగారు, పోతుకుచ్చి

(పల్లూరు) పల్లటూరు రభోత్సవమున అరెస్టు.

వెంకటరాములుగారు, పెండెం

వీరిది చీకాన. అఖిలభారత పద్మసారాయువజనమహాసభా ధ్యక్షులు. నెల్లూరుమండలమున కాపలిగ్రామంలో ౯-౬-౩౧ నాడు అరెస్టు. ఒక సంవత్సరము విడిఖయిదు.

వెంకటరావుగారు, కళా

వీరికి కాకినాడలో ౧౯-౪-౩౦ నాడు ౧ సంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరావుగారు, రావు

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని గోరప వీరినివాసస్థలము. గంగ గూడెం కుమారరాజుగారికి వీరు తోడియల్లరు. కాంతి సైనికులు ఆతిథ్య మిచ్చినందులకై ౨౩-౫-౩౦ నాడు ౧౫ రోజులు పీ. పీ. శిక్ష పొందిరి. ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు, ఓ

నెల్లూరు. ఉప్పు సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొని నాడు నాలుగు నెలలు

శ్రీ వాఙ్మయం నమః

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తినామ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణామహం రిపుహరం దుస్వప్నదోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలజం గోదావరుల్యం నృణామ్;
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్ప్రదం, నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

ఆంధ్రపత్రిక

ది న వ త్రి క

చందా	సం॥ కు	రు	౨౪-౦-౦
„	౬ నెలలకు	„	౧౨-౦-౦
„	౩ „	„	౬-౬-౦
„	౧ „	„	౨-౨-౦

వా ర ప త్రి క

చం సం॥ కు	రు	౪-౦-౦
సంచిక సహా	„	౫-౦-౦
ప్రత్యేకము సంచిక	„	౨-౦-౦

భా ర తి

స చి త్ర మా స ప త్రి క

ప్రారంభముగా ౨౪వ సంవత్సరము
అందఱును చదువవలసిన మంచి
గద్య పద్య వ్యాసము లుండును.

త్రివర్ణ చిత్రములు

సాదాచిత్రము లనేకములు	గలది.
చందా సం॥ కు	రు ౬-౦-౦
„ ౬ నెలలకు	„ ౩-౦-౦
విడిపత్రిక	„ ౦-౫-౦

ఈ పంచాంగము

శ్రోతశైవమార్గప్రపంక్షులు, జోన్ముల వంశార్జన పూర్ణకళాంకులు నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి పుత్రుండును, బ్రహ్మశ్రీ కుప్పా వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,

యీ. నాగేశ్వరశాస్త్రిలుగార్లు ప్రియశిష్యుండును నగు

క న క య్య సి ధ్ధాంతి గారు గణించినది

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాశాలయందు ముద్రితమైనది.

సంవత్సర ఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర వైశాఖమాసములయందు అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టియు, ఎండ వేడిమియు ప్రారంభమై తక్కి మనాతము నొచ్చుగా వీచును. శ్రేష్ఠమాసమునందును ఎండలు మొదలై పడమరగాలివీచును. అధికామేఘ నిజామేఘములయందు వర్షానుకూలముగా కర్షించును. శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు కుప్పవృష్టి అశ్వజ కార్తికమాసములయందు వాయుసహితవృష్టి కలుగును. నవనవాయువులలో రసాధిభృతిగాక తక్కినవారు శుభము అవుటచే అగ్ని పంటలన్నూ బాగుగా ఫలించును. చెఱుకు చెల్లము పొగాకు వగైరా రసవస్తువులకు ధర తక్కినవిగ నుండును. పూర్వాపరసన్యములు బాగుగ ఫలించును. శకువులు క్షీరప్రదములై గుళిముగ నుండును. ప్రజలు చోర లోగాదులనెల్లను, అగ్ని స్థలములన్నూ బాధలులేక గుళిముగా నుండును. ప్రజలు రాజులవలన బాధనొందెదరు. అధికామేఘ బ గం మొదలు నిజామేఘ బ గం వరకు గరు మాధ్యమ-నిజామేఘ బ ౬ వృష్టి ప్రభృతి అశ్వజ కు ౫ పంపివరకు కుక్రమాధ్యము. చైత్ర, భాద్రపద శుద్ధ పూర్ణిమలయందు సంపూర్ణ చంద్రగ్రహణములన్నూ ఫాల్గుణ శుద్ధ పూర్ణిమయందు ముచ్చయనోదయ చంద్రగ్రహణమున్నూ పదునాలుగు వీసముల కథికముగా కంటలుపండి నాలుగు తూములవర్ష మున్నూ కురియును. శ్రేష్ఠ బ గం లు యమునానదీత్రవర్షప్రవేశము.

స్వస్తి సర్వజనాః శుభినో భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సర పంచాంగ వీధిక

శ్రీగురుభ్యో నమః.

వాగీశాద్యా క్షుమనస స్సర్వాధానా ముపక్రమే;
యంసత్వా కృతకృత్యా క్షుస్తిస్తం నమామి గణాననమ్.

అవాచ్యాత్మస్వరూపాయ శివభావప్రదాయినే;
నమ స్సద్గురునాథాయ మట్స్థలబ్రహ్మరూపినే
గురవే సర్వలోకానాం భిక్షతే భవరోగితామ్;
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః.

గురు నమము

శ్రీకుప్సాన్వయవారిరాశిశివ కాండిన్యగోత్రాంతితో
విద్యార్థి నిజవత్సరా సుచరితా సాంగత్రయోపాధగౌ;
రాజద్రావిడసుపూజితో సవినయం సాభాత్రభాజా నుతా
ప్రాజ్ఞా వేంకటకృష్ణ నామసుమనోనాగేశ్వరాభ్యా భవే.

దైవజ్ఞవంశావళి:

శ్రీమత్తో క్షులనంశమాత్రికమణి క్కాపేళాల్లాగణి
క్కుద్ధాత్రేయమహర్షి గోత్రమహితో మోహాదివిధ్వంసకృత్;
విశ్వభ్యాకచ గాత్యలా మనమహర్షి ప్రోక్షమాత్రాంతిత
త్సేవాచారపరాయణో హి కనకారాధ్యత్పముజ్జ్వు భవే.

తస్య హ్యేకభవో భవాంఘ్రి ముగళీసద్భక్తికుంభోద్భవో
దూరోత్సారికసూర్తమావనవనోయోగోల్లసత్ప్రభవః;
సర్వలాయుతమర్లి కార్జునసమాఖ్యాఖ్యాతదిగ్విభవో
దేవే మధ్యతనే చకాన్తి పరవస్తూపాస్త్యపాస్తోద్భవః.

తస్యాహం తనయ స్సమిద్ధవినయస్సర్వేశ్వరాంఘ్రిన్వయా
నేనాసాదితకత్కృపాధిగతసత్వాత్మప్రబోధోదయః;

శ్రీమత్తో తిమశంత్రవారిధివిగాహోదగ్రకుద్ధాత్రయ
స్సానుశ్రీ కనకాన్వయో వ్యరచయత్పంచాంగ మేత స్మదా.

సంవత్సరాది దిననకృత్యము

అబ్బాదా బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తత కృచి.

విఘ్నేశం భారతీం భేటాక దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ;
సంవత్సరఫలం సమ్యక్ కృత్వా విప్రాక సమగ్నయేత్.

ఈ (ఆంధ్ర) దేశమున లోకవ్యవహారములకు చాంద్రమానాబ్దము గ్రహించునది. శేషాచలమునకు దక్షిణదేశమున సౌరమానాబ్దము గ్రహించునది. వింధ్యమున కుత్తరదేశమున బార్హస్పత్యమానాబ్దము గ్రహించునది. అంతటను గురూదయాబ్దమును గ్రహించునది. ఈ సంవత్సరమునకు చాంద్రమానాబ్దము ననుసరించి ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మని పేరు. సౌరమానము ననుసరించి-చైత్ర కు ౧ మొదలు చైత్ర.బ ౧౦

ముకు ప్రమామాతసంవత్సర మనియు, అటుపైని సంవత్సరాంతము ముకు ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మనియు పేరు. బార్హస్పత్యమానము ననుసరించి ఈ సంవత్సర చైత్ర కు ౧ లు మొదలు జ్యేష్ఠ బ ౧ ముకు చిత్రభానుసంవత్సర మనియు అటుపైని సంవత్సరాంతముముకు స్వభానుసంవత్సర మనియు పేరు. గురూదయావేమున-పుష్యబ్ద మని పేరు.

ఈ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సరమునాటికి

సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దములు	౧౫, ౫౮, ౮౫, ౧౩౨
కల్యాది గతాబ్దములు	౫౦౩౨
కాలిదాసకళాబ్దములు	౧౮౫౩
ప్రభవాది గతాబ్దములు	౫
శాకావళిగతాబ్దములు	౧౫౩౧-౩౨
సంవత్సరము	౧౩౪౧-౧౩౪౨
వీధిక	౧౩౪౧

అనుకున్నది.

నకలకల్యాణభాజన మైన ఈ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సరమునాటికి సౌరసిద్ధాంతము ననుసరించి అనిసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయొక్క తరహాయమున సకమునకుపైన మొదటి వత్సరమున, మొదటిమాసమున, మొదటి పక్షమున, మొదటి దినమున పగలు, ౧౩ గడియలు ౪౨ విగడియలు గడచినది.

అబ్దత్రయ ఫలము

చాంద్రమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. కువర్ణం సర్వధాన్యాని కులభాని యయుర్మరాః,
దన్వితాస్సర్వసంపద్భిః క్షేమారోగ్యం ప్రజాపతే.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి సంవత్సరాంతమువరకు జరుగును.

సౌరమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. కువృష్టి స్సర్వదేశానాం భవధాన్య సమృద్ధయః,
క్షేమం కుభిక్ష మారోగ్యం ప్రమాదే ధర్మ తాదృశః.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి చైత్ర బ ౧౦ లు ముకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతముముకు పైని చెప్పిన చాంద్రమానాబ్దఫలము జరుగును.

బార్హస్పత్యమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. చితార్హస్పత్యసస్యాదైర్విచిత్రా నిభిలా ధరా,
నిరాటలాభిలా లోకా శ్చిత్రభాన్వాఖ్యవత్సరే.

ఈ ఫలము సంవత్సరారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧ ముకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతముముకు స్వభానుసంవత్సరఫలము.

శ్లో. వందంతీహ జనాస్సర్వే భూమి యౌరిఫలాన్వితా,
స్వభానువత్సరే భూమి క్షిప్రుభూపాలవిగ్రహాః.

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు రాజ మొదలైన
పరిపాలకవర్గము—తత్ఫలము

రాజ-శుక్రుడు

శ్లో. సమృద్ధి సస్య వసుధా మమృష్టి
ద్ధావో హి సంపూర్ణ పయోధర క్ష,
ప్రియాః ప్రియాణాం జనయంతి తోమం
కామోపచారై ర్భుగుజేఽబ్ధనాథే.

గంధాంతరే:

శ్లో. పేషీయతే మధు మధా సహ కామినీభి
ర్జగీయతే క్రవణహరిన వేణువీణా,
బోధుజ్యతే విభిగుహృ త్వజనై స్సతాన్న
మజ్జేఽపి తస్య వదనస్య జహ్నువఘోమైః.

ఈ ఫలము పాంచాల విదగ్ధ సారాష్ట్రదేశముల కధికముగా
కలుగును.

మంత్రి-చంద్రుడు

శ్లో. సువృష్టిస్సర్వసస్యానాం ఫలితాని భవంతి చ,
క్షేమాశోగ్యం సుఖీకుంచ జాయతే కళిమంత్రితః.
ఈ ఫలము పాండ్ర కలింగదేశముల కధికముగాఁ గలుగును.

సేనాధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. అతివర్షం చాతివాయు రశోగా స్సుఖినో జనాః,
జహుక్షీరప్రదా గావ క్షృంజే సేనాధిపే సతి.
ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

సస్యాధిపతి-గురువు

శ్లో. యవగోధూమచణకాః ఫలితాశ్చ భవంతి హి,
క్షీకధాత్రి చ ఫలితా గురౌ సస్యాధిపే సతి.
ఈ ఫలము ఘూర్జర, యవనదేశముల కక్కుడుగా ప్రాప్తించును.

ధాన్యాధిపతి-బుధుడు

శ్లో. మధ్యపృష్టి ర్మందతోయం మేఘా వాతేన వీడితాః,
త్రాస స్సర్వసృపాణాం చ బుధే ధాన్యాధిపే సతి.
ఈ ఫలము సర్వదేశములకును గలుగును.

అర్హాధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. కు వృష్టి స్సర్వసస్యానాం ఫలితాని భవంతి చ,
మహతీ తార్షవృద్ధిశ్చ చంద్రే చార్హాధిపే సతి.
ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

మేఘాధిపతి-చంద్రుడు

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ఫలితా ధాన్యజాతయాః,
బహుక్షీరప్రదా గావ క్షృంజే మేఘాధిపే సతి.
ఈ ఫల మాంధ్రదేశమున కక్కువగాఁ గలుగును.

రసాధిపతి-శని

శ్లో. మధ్యపృష్టి ర్మందనవ్యం రసజాతి ధవక్షయః,
క్షేచ్ఛానాం జాయతే వృద్ధి ర్మందే యది రసాధిపే.
ఈ ఫలము కొంకణ మగధదేశముల కక్కువగాఁ గలుగును.

నీరసాధిపతి-గురువు

శ్లో. పూగీఫలా వ్యభిలరత్న ముష్ణ ధాన్య
కార్వాప చర్మ కుశుమాని చ చందనం చ,
వృద్ధిం యయు ర్ద్విజగణా స్సుఖినో భవంతి
భూమాచ నీరసపతౌ మరరాజపూజ్యే.
ఈ ఫలము మాళవదేశమున కక్కువగాఁ గలుగును.

పశుపాలకుడు-శ్రీకృష్ణుడు

శ్లో. పశువృద్ధి మ్సుఖీకుంచ బహుసస్యార్హ మెవదః,
సంపూర్ణ తృణవృద్ధిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

స్థానసంరక్షకుడు-శ్రీకృష్ణుడు

శ్లో. కృష్ణే తు పయసా గావః.

పురోహితుడు-గురువు

శ్లో. విప్రాస్యైకరత్ననిరతా నీరోగా స్సుఖినో జనాః,
గాఽః కామదుఘా లోకే గురౌ పురోహి-తే సతి.

పరీక్షుకుడు-గురువు

శ్లో. పరీక్షుకే సురాచార్యైః పరిసస్యార్హ స్పృష్టయాః,
ప్రజానురాగ మన్యోవ్యం నీతియుక్తాః పరీక్షుకాః.

గణకుడు-శుక్రుడు

శ్లో. గణకే భార్గవే లోకే గణకా బుద్ధిసంయుతాః,
పృష్టిసస్యార్హ వృద్ధిశ్చ సుఖిన స్సర్వజంతరః.

గ్రామపాలకుడు-చంద్రుడు

శ్లో. చోరాహీనాభిలూకా స్సత్యవాదీ వృహత్తమః,
ఫలితా వృక్షజాతిస్తు కళాంకే గ్రామపాలకే.

దైవజ్ఞుడు-సూర్యుడు

శ్లో. విప్రాస్యైకరత్ననిరతా స్సర్వేషాం ముఖదా నరాః,
రక్షభూమిస్తు ఫలితా రవౌ దైవజ్ఞానాయకే.
ఈ ప్రజోహితాది ఫలములు సర్వదేశములకును ప్తించును.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సర శంకాంగ పీఠిక

మేఘము-వర్షము

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు—అవర్తనామక మేఘము
తేరుకలిగియున్నట్లు చూచుచున్నది.

శ్లో. మందతోయం మహావర్షం సేంద్రచాపం సగర్జితమ్,
వృద్ధిస్సాన్వితుశ్చాన్వయస్యం చ అవర్తే మేఘులక్షణమ్.

వర్షము-నాలుగుతూములు

శ్లో. చతురాధక సన్విష్టే.

ఫలము: ఇందు పదిపాళ్లు సముద్రమునను, అటుపాళ్లు పర్వత
ములయందును, నాలుపాళ్లు భూమిపైనను పర్జించును. ఇట్లు ఇంద్రుడు
వియమించినాడు.

తూముయొక్క పరిమాణము

శ్లో. వప్తియోజన విస్తీర్ణం కశయోజనమున్నతమ్,
అధకస్య ప్రమాణంతు దేహమానేన గగ్యతే.

వర్షధాన్యాదుల వృద్ధిక్షయములు

వర్షము ౧౦; ధాన్యము ౧౫; శీతము ౧౦; తృణము ౧౫;
ఉష్ణము ౩; నూరుకము ౯, ప్రజావృద్ధి ౧౯; ప్రజాక్షయము ౧౭;
రాజవిద్వరము ౧౭; ఉగ్రము ౧౭; పూర్ణము ౧౭; పాపము ౧౭;
వ్యాధులు ౧౫; వచ్చాంతి ౧౩; ఆచారము ౧౦; అనాచారము
౧౩; జన్మము ౧౦; మరణము ౯; దేశోపప్లవము ౭; దేశస్వా
ధ్యము ౯; చోరభయము ౧౦; చోరనాశము ౨౦; అగ్నిభయము
౧౭; తచ్చాంతి ౭; మృగోపద్రవము ౧౦; మృగక్షయము ౧౫;
కీటకభయము ౨౦; కీటకనాశము ౧౩; మూషకోత్పత్తి ౯; మూ
షకనాశము ౧౦; సర్పోత్పత్తి ౨౦; సర్పనాశము ౨౦; కామము
౫; లోభము ౧౯; మోహము ౧౫; మదము ౫; మాత్సర్యము ౯;
సుఖము ౧౦; దుఃఖము ౧౦; భోగము ౯; వివంభము ౫; వనో
వృథ ౧౭; ద్వేషము ౧౦; ప్రతిష్ఠ ౨౦; అప్రతిష్ఠ ౧౩; ద్యౌ
తము ౨౦; మత్తత ౧౦; వజ్రోత్పత్తి ౧౭; స్త్రీకృత్పత్తి ౫; ధాతు
వాదిము ౯; భయము ౧౩; కార్యము ౧౭; దుష్టనిగ్రహము ౨౦;
శిష్టపరిపాలనము ౭; సత్యము ౯; అసత్యము ౧౦; విశ్వాసము ౧౩;
అవిశ్వాసము ౧౫; దయ ౧౭; నిర్దయ ౧౭; న్యాయము ౧౯;
అన్యాయము ౧౯; అజ్ఞానము ౭; జ్ఞానము ౧౯; కాపట్యము ౯;
నిష్కాపట్యము ౯; ధర్మము ౧౭; అధర్మము ౧౭; గోమాయువృద్ధి
౧౩; తన్నాశము ౧౦; కలభవృద్ధి ౧౩; తన్నాశము ౯; మళకవృద్ధి
౧౭; తన్నాశము ౧౭; మత్కుగవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౯; వృశ్చికో
త్పత్తి ౧౭; తన్నాశము ౧౭; వ్యాఘ్రవృద్ధి ౯; తన్నాశము ౧౦;
సస్యవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౭; కుకవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౭; పిక్వృద్ధి
౯; తన్నాశము ౫; కుక్కుటవృద్ధి ౯; తన్నాశము ౯; వత్రివృద్ధి ౯;
తన్నాశము ౭; ధేనువృద్ధి ౨; తన్నాశము ౭; మహిషవృద్ధి ౭;

తన్నాశము ౫; మృగవృద్ధి ౯; తన్నాశము ౫; భాగవృద్ధి ౫; తన్నా
శము ౫; అశ్వవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; గజవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౯;
ఉష్ణవృద్ధి ౯; తన్నాశము ౯; విప్రవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౨; క్షత్రి
యవృద్ధి ౯; తన్నాశము ౫; వైశ్యవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౩; కూద్ర
వృద్ధి ౭; తన్నాశము ౩; మేఘవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౨; సంకర
వృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; వజ్రవృద్ధి ౫; వైదూర్యవృద్ధి ౨; గోమేధక
వృద్ధి ౩; పుష్యరాగవృద్ధి ౯; విద్రుమవృద్ధి ౫; మరకతవృద్ధి ౫;
మాణిక్యవృద్ధి ౫; నీలవృద్ధి ౫; ప్రవాళవృద్ధి ౫; కుష్యవృద్ధి ౨;
గజకవృద్ధి ౯; తామ్రవృద్ధి ౭; కాంస్యవృద్ధి ౨; లోహవృద్ధి ౯;
అయోవృద్ధి ౨; త్రపువృద్ధి ౧౦; నీసవృద్ధి ౧౦; రసవృద్ధి ౭;
వీహివృద్ధి ౧౯; కాలివృద్ధి ౧౯; కుక్కుటవృద్ధి ౧౦; తిలవృద్ధి ౧౯;
మద్గవృద్ధి ౧౯; పద్మపవృద్ధి ౭; చణ ౭; చాకవృద్ధి ౭; గోధూమ
వృద్ధి ౧౦; కోద్రవృద్ధి ౧౦; ప్రియంగువృద్ధి ౧౭; యావనాళవృద్ధి
౧౦; శ్యామాళవృద్ధి ౧౨; రాజమాషవృద్ధి ౯; నీవారవృద్ధి ౧౭;
శింబిధాన్యవృద్ధి ౧౨; అతివృష్టి ౫; అనావృష్టి ౧౫; స్వచక్రభయము
౯; పరచక్రభయము ౩; విద్యుత్తు ౧౦; శిలాపాతము ౭; గర్జితము ౭;
అండజములు ౭; స్వేదజములు ౯; ఉద్భిజములు ౧౫; జరాయుజ
ములు ౭; స్థావరములు ౧౭; జంగమములు ౭; ఇతర జీవరాసులు ౧౫.

మేషసంక్రాంతికాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర కృష్ణ ౧౦ ఏకాదశి సోమవారము
నాడు, తత్కాలద్వాదశీతిథియందు మూర్ఖోవయాది ఘ. ౩౯-౩౧
విఘటికలకు నూర్మ్యుడు మేషరాశియందు ప్రవేశించును.

కాలఫలము

శ్లో. రాత్రౌ చే నేమసంక్రాంతి సుస్పృష్ట్యోగ్య సంపదా.

వారిఫలము

శ్లో. సోమవారే సుభిక్షకృత్.

ఈ ఫలము ద్రవిడ గౌడదేశముల కక్కు-వగా నుండును.

ఆర్ద్రానక్షత్ర కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరము అధికాషాఢ శుద్ధ సప్తమి సోమవారము
నాడు పూర్వాషట్కరి నక్షత్రమందు శిద్ధనామయోగము గరకరణమున
శివయాది ఘ ౨-౨౭ విఘటికలకు నూర్మ్యుడార్ద్రానక్షత్రమున ప్రవేశి
ంచును.

తిథిఫలము:	సప్తమ్యాం తేను ముత్తమమ్.
వారఫలము:	సోమవారే సుభిక్షకృత్.
నక్షత్రఫలము:	భగత్ కుభనః ప్రాక్తమ్.
యోగఫలము:	నిధియోగే సుభిక్షకృత్.
కరణఫలము:	దుర్భిక్షం గరహహ్వయే.
కాలఫలము:	దివార్ద్రా సస్యనాశయే.
గ్రంథాంతరే కాలఫలము	పూర్వాష్టకారే జగతో విపత్తిః.

అమృతాంజనము ఎల్లచోటులను దొరకెడు అమృతము.

భరణ్యాది వణ్ణండల ఫలం-అతివృష్టి:

శ్వేష్ట శుక్ల ప్రతిపద్యుక్త-సోమవారఫలం

శ్లో. సుభిక్షం తేమ మాహాగ్యం సృష్టిసస్యవివర్ధనీ,
ఆనందనిరతా ధాత్రీ శ్వేష్టాదౌ చేందువాసరే.

ఆషాఢ శుక్ల పంచమీయుక్త సోమవారఫలం-అతివృష్టి:

ఆషాఢ శుక్ల నవమీయుక్త స్వాతీశత్రుఫలం

శ్లో. ఆషాఢే శుక్లపక్షే శు నవమీ స్వాతీశంయుతా,
వాయు స్వోత్ర సంవాతి భూమా నీజం న వాసయేత్.

ఆషాఢ శృష్టశతరోహిణీయుక్త తిథిఫలం

శ్లో. ఆషాఢే శృష్టపక్షే శు దశమీ రోహిణీయుతా,
సర్వపస్యసమృద్ధిసాస్య దేశాదశ్యాం య మధ్యమమ్.

ఈ నాలుగుఫలములు చాంద్రమాసమున కెక్కువగా ఫలించును.

కుజచారఫలము

వక్రము లేదు-శ్వేష్ట శుకలు లగాయకు నిజాషాఢ శు 3 లు
నలుగు అంగారకుడు సింహరాశియందు సంచరించును. సంవత్సరారం
భమునుండి సంవత్సరాంతమువఱకు కుజుడు తుల్యమీనక్షత్ర 3
తృతీయపాదము లగాయకు-ఉత్తిరాభాద్రపద్యతీయపాదమువఱకు
ముజగతిచే సంచారము చేయును.

శ్లో. సింహం గతే క్షితిసుతే యది సింహభాగే
శోమం నయే త్ప్రళయకాల ఇవాంబురాశిమ్,
భీమేంద్రనీలసదృశం ఘనమేనుబృంహం
ఖద్యోతకైః కృపణదాన మివా. బురగిమ్.

శ్లో. చిత్రవికాఖాతుహి నాంశుభేషు
విశ్వంభరాయా స్తననయః ప్రమాతః,
ధరాం సమస్తా ముదకప్రమగ్నా
ముదగ్గతన్మూలతమః కరోతి.

శ్లో. యామ్యసార్ప వికాఖాతు త్రిపూర్వేషుచ భూమిజః;
కరోతి మహతీం వృష్టిం వారిపూర్ణా వసుంధరా.

శ్లో. స్వాతీమిత్రేంద్రరాద్రాహిప్రాజాపత్యోత్తరేషు చ.
సంవరక జలదాక హంతి భౌమ స్సంసర్తకా నపి.

బుధచారః:-

చైత్ర శు ౨ శ పశ్చాదుదయం	వైశాఖ శు ౬ పశ్చాదస్తమయం
వైశాఖ బ ౧౨ ప్రాగుదయం	జ్యేష్ఠ బ ౧౨ శ ప్రాగస్తమయం
నిజాషాఢ శు ౨ శ పశ్చాదుదయం	శ్రావా శు ౫ పశ్చాదస్తమయం
శ్రావా శృష్ట ౨ శ ప్రాగుదయం	భాద్రపద బ ౧౨ ప్రాగస్తమయం
ఆశ్వీణ బ ౧౨ సో పశ్చాదుదయం	మార్గశిర్ష శు ౨ సో పశ్చాదస్తమయం
మార్గశిర్ష బ ౩ ఆ ప్రాగుదయం	తుల్య శు ౬ ప్రాగస్తమయం
మాఘ బ ౧౦ బు ప్రాగుదయం	ఫాల్గున బ ౧౨ సో పశ్చాదస్తమయం

బుధచారఫలము

శ్లో. ఆర్ద్రాది పిశ్చభాంతేషు దృశ్యేతే యది పండరః,
తదా దుర్భిక్షకలహా రోగాణాం చాపి వృద్ధిశ్చిత్.
పాషాషాఢశ్రావావై కాఫే వ్విందుజ స్సమాశేషు,
దృష్ట శుభాయ జగతాం శుభఫలకృ త్వస్తగస్తేషు.
ఇషార్జమాసయో ర్యహ్నిశ్శస్త్రదుర్భిక్షకాకః,
ఉదిత కృశిజో నౌణా మితరేషు శుభప్రసః.

గురుచారము

గురువు ఈ సంవత్సరార భమునుండి శ్వేష్ట బ ౧౧ లు నలుగు
మిథునరాశియందును, అదిమొదలు కార్తిక శు ౭ వఱకు కర్కాటక
రాశియందును, అదిమొదలు మార్గశిర్ష నవమివఱకు సింహరాశియం
దును, అదిమొదలు వత్సరాంతమువఱకు కలకరాశియందు వక్రశ్వము
చేతను సంచరించును.

శ్లో. సుతేంద్రసంద్యే భువి యుగ్మరాశౌ
గతే క్షితిశాః కలహోత్సుకాస్సస్యః,
ఈతేర్భయం శస్త్రభయం నరాణాం
కృచి త్ప్రీర్షతి పయోధరాశ్చ.

శ్లో. బృహస్పతౌ కర్కటరాశిసంస్థే
గావశ్చ మేఘశ్చ పయోధరాస్సస్యః,
సస్యాభిసృద్ధిశ్చ భవేద్ధరిత్యా
సదా ద్విజాశ్చా ధ్వరతత్పరాస్సస్యః.

శ్లో. సింహరాశిగతే జీవే నిస్వా భూగురసజ్జవాః,
అతివృష్టిర్యశభయం నృపా యాద్ధే లయం యయుః.

గురువు మూడురాసులయందును సంచరించు ఫలము

శ్లో. ఏకస్మిన్ వశ్యరే జీవే రాశిత్రయ ముపాగతే,
తదా వసుంధరా కీర్ణా కుశపైస్సప్తకోటిభిః.

శుక్రచారఫలము

నిజాషాఢ శు ౬ మంగళవారం	తూర్పున అస్తమించును.
ఆశ్వీణ శు ౫లు	పడమర ఉదయించును.
తుల్యమీనక్షత్రమున	అస్తమించును.
స్వాతీనక్షత్రమున	ఉదయించును.

శ్లో. రాద్రభాది చతుర్థేషు ఉదయే చాస్తగే భృగా,
విప్రపీడాః ప్రజాయంతే సస్యవృద్ధిః ప్రజాయతే.

శ్లో. స్వాతీత్రయే భృగోశ్చాస్తే జోధయేచ్చ ప్రవర్షతి,
ఉదయాస్తమయే యతి శుక్లపక్షే యదాభృగుః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం శోణితం పిబతే మహీ,
ఉదయాస్తమయే యతి కృష్ణపక్షే యదా నీలిః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం వృద్ధిం న కరుతేనన్వహమ్.

అమృతాంజనము అన్ని బాములను మ్రింగినబాము

శనిచారము

ఈ సంవత్సర ప్రారంభమునుండి శ్రేష్ఠ బంధులు పలుకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున పంచరించును. అదిమొదలు మార్గశిర కు ౩౬ వఱకు పక్షగతిచేతను పూర్వాషాఢనక్షత్రమున పంచరించును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున పంచరించును.

ఈ సంవత్సరము ప్రారంభమునుండి పుష్య కుర చవితివఱకు ధనుస్సునందును, అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు మకరరాశి నందును పంచరించును.

శ్లో. విశ్వేంద్రకృత్రేయవశాంగదేశ
బాహ్లికసారావృవిదర్భవాసిః,
వివాళమాయాంతి ధరాభిభి
చోరాగ్నివృష్ట్యాహనిరోగమక్తాః.

శ్లో. అప్యగోల్కీరోసలాంగ పంగమాగధ పాండ్యహృత్.

శ్లో. మండస్థితే ధన్వని వృష్టిహని
స్వామ్యమృపతీనాం కలహం నహర్షమ్,
పాంచాలకాశీమరురోసలాంశ్చ
నష్టాశ్చ కాశ్మీర కలింగ వంగాః.

శ్లో. నక్రస్థితే భానుసుతేంద్రభిః
స్వాదర్శవృద్ధి ర్మహతీన వృష్టిః,
దశార్ణదేశా యవనాశ్చ సప్తాః
పురోహితా విప్ర భివద్భృపాలాః.

గురుశుక్రమాధ్యనిర్ణయము

ఈ సంవత్సరముమున అధికాషాఢ బహుళ దశమిమొదలు నిజా షాఢ బహుళై కాదశివఱకు గురుమాధ్యము.

నిజాషాఢకుద్ధ వస్తీమొదలు ఆశ్వయుజకుద్ధ పంచమివఱకు శుక్రమాధ్యము.

పుష్కరప్రవేశము

ఈ సంవత్సర శ్రేష్ఠబహుళద్వాదశి శనివారమునాడు యమా నానదీ పుష్కరప్రవేశము.

మకరనంక్రాంతి కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సర పుష్యకుక్ష వస్తీ గురువారము తత్కాలమున సప్తమితిని ఉత్తరాభాద్ర నక్షత్రమున శివనామయోగమున గరజి కరణమున మూర్ఖోదయాది ఘ ౧౬-౧౭ విఘటికల కాలమునందు మూర్ఖుడు మకరరాశియందు ప్రవేశించును.

అస్య భృగువ్యవ్య మందనామధేయం, విప్రాణామరిష్టం; నింబో దకస్నానం, రాజ్ఞాం శుభమ్; నీలవస్త్రధారణం, మహాభయం; లాఘవ గంధం, యద్ధం భవతి; జపాపుష్ప ధారణం, యశోహని; గోమేధి

కాభరణం, పశునాశ నం; నీసహస్రే భక్షణం, ఆరోగ్యం; కయః పానం, పశునాశనం; బదరీఫలభక్షణం, శుభం; గజవాహనం, రాజ్ఞామరిష్టం; కోదండామూఢధారణం యద్ధం; కాంచన చ్ఛత్రధారణం, స్వర్ణ నాశనం; అస్త్రధారణం, రోగభయం; ఆగ్నేయదిగ్భావం, తిష్ఠ కానామరిష్టం; విస్మయ శ్చేష్టా, ప్రజావ్యాధిః; నివిష్టావిస్తా, సస్యవృద్ధిః.

పక్షఫలము :

శ్లో. శుక్లపక్షే యదా పుష్యే మకరన్తే దివాకరే,
ప్రజానాం వ్యాధిసీదాన శృపాణాం సమరం భవేత్.

తిథిఫలము రోగనాశనము; వారఫలము సువృష్టి; నక్షత్ర ఫలము బ్రాహ్మణారిష్టము; యోగఫలము శుభము; కరణఫలము సస్య వృద్ధి; ంగ్నఫలము ప్రపంచమునకు సంరోషము; ముహూర్తఫలము వ్యాధిసీద. సంక్రాంతి పుణ్యకాలమున స్నానదానాదికము చేయ వలయును.

శ్లో. సంక్రాంతిపురషోధార్య శర్ల ద్రవ్యం నవృద్ధినం;
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శర్ల గ్రవ్యం నివర్తయేత్.

చంద్ర గ్రహణములు

ఈ సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౧౫ పూర్ణిమా గురునామకమున హస్తా నక్షత్రము నందు కేతుగ్రస్తమైన శుక్లవృత్త (సంపూర్ణ) చంద్రగ్రహణము. పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.	ఘం. ని.
ఆస్తాది ఆగ్నేయస్వర్ణకాలము	౧౪-౧౫	౧౧-౧౩
వాయవ్యనిమిలనకాలము	౧౬-౧౭	౧౩-౧౬
మధ్యకాలము	౧౮-౩౪	౧౩-౧౪
ఈశాన్యోన్మీలనకాలము	౨౦-౨౩	౨-౩౬
లింగబాదర్శనకాలము	౩-౪౨	౧-౨౯
నైర్వతి శుద్ధమాతృకాలము	౨౨-౫౫	౩-౧౫
అద్యంతపుణ్యకాలము	౮-౪౦	౩-౨౮

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసామనంతర్గత పంచాంగ పీఠిక

గ్రహణమాసఫలం

శ్లో. తుల్యరూపాపకీవాళ్ళ హాస్యంబులెఖకాః,
మోదంతే మంజువృష్టిస్సస్య ద్విహాతే సతి చైత్రకే.
శ్లో. మాఘఫాల్గున చైత్రేషు శ్రేష్ఠక్రాహమాసయోః,
సర్వగ్రస్తోఽగ్ని ఇంచుర్యా రాజరాష్ట్రవివాళకృత్.

అయనఫలం

సామ్యాయినే విశ్రధూపాక హంతి.
హస్తకక్షత్రమంచ గ్రహణామ సంభవించుటచే వాయవ్యమండలము-శిశులము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర గోగాగ్నిజం భయమ్,
వర్ణఫలము

పాంకువిలోహితరూపః క్షత్రధ్వంసాయ భంతి వృషేళ్ళి.
ఈగ్రహణామ అర్ధరాత్రాత్పూర్వము సంభవించుటచేత పూర్ణిమాప్రయుక్తమై క్రాధములు పగలు రెండుజాములలోగా జరిగించబడినది.

కారికావృత్తే

శ్లో. యమా మార్ద్యం మధ్యరాత్రా దధళ్ళే
త్పూర్వం మధ్యాహ్నాచ కర్తవ్యమేన.
నిత్యభోజనము, యాదృగ్మామల్యవ్యసనగా చేయవలసినది.
శ్లో. చంద్రగ్రహీతుయామాక స్త్రీక బాలవృద్ధాతురైర్వివా,
కృష్ణామౌలా ధనుః కుంభ మినరాగులయందు జనించినవారున్ను, హస్త ఉత్తర చిత్ర నక్షత్రములయందు జననమొందినవారున్ను, ప్రకారాంతరముచేత కన్యా తులా కుంభ మిథునరాగులయందు జననమొందినవారున్ను కాంతి యథావిధిగా చేసికోవలసినది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౧౫
పూర్ణిమా కనివారమున ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్ర
కున రాహుగ్రస్తమైన ఖిచ్చన్న (సంపూర్ణ) చంద్రో
పరాగమా, పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.	ఘ. ని.
అస్తాది ఈశాన్య స్పర్శకాలము	౧౩-౧౫ రాత్రి	౧౧-౧౨
నైరృతినిమిలనకాలము	౧౬-౧౮	౧౨-౧౩
మధ్యకాలము	౧౯-౨౦	౧-౧౨
అగ్నేయోన్మీలనకాలము	౨౨-౨౪	౧-౫౮
దింబాదర్శనకాలము	౩-౩౦	౧-౨౮
వాయవ్యమోక్షకాలము	౨౨-౪౨	౩-౫
ఆద్యంతపూర్ణకాలము	౯-౨౩	౩-౪౩

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. కలింగ సంక సావీర సారాష్ట్రేష్టేష్టకాక సృహాక,
హంతి రాహుగ్భస్యేచ యోషిద్ధర్మ వివాళనమ్.

అయనఫలము

శ్లో. విటూప్రాక దక్షిణా శుకే హంతి.
వర్ణఫలము
శ్లో. పాంకువిలోహితరూపః క్షత్రధ్వంసాయ భంతి వృషేళ్ళి.

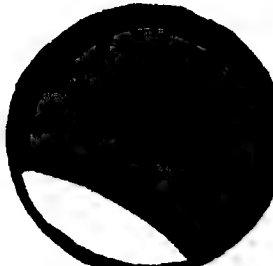
గ్రాసఫలము

సర్వగ్రస్తా చంద్రనూర్యా తుద్వ్యాధ్యస్థిత శుక్రదా.
ఈ గ్రహణామ ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమున సంభవించుటచే వారు మండలఫలము.

శ్లో. వారుణే స్పృశంతూనాం క్షేమం రాజ్ఞా మశోభనమ్.

మీన-మేష-మిథున-సింహ-కన్యారాగులయందు జనన మొందినవారున్న ప్రకారాంతరముగా మీన-ధను-సింహ-మేషరాగులయందు జననమొందినవారున్ను కాంతి చేసికోవలసినది.

పూర్ణిమాప్రయుక్తక్రాధములు పగలు రెండుజాముల లోపుగాను జరిగించుకోవలసినది.

ఈ సంవత్సర ఫాల్గున శు ౧౫ పూర్ణిమా
మంగళవారమున ఉత్తర ఫల్గునీ నక్షత్ర
మున కేతుగ్రస్తమైన ముద్వ్యానోదయ
మును పేరుగల చంద్రగ్రహణము ౧౫ వీస
ములకు పైని గ్రహణమా-కృష్ణవర్ణము.

	ఘ. వి.	ఘ. ని.
నూర్యోదయాది అగ్నేయ స్పర్శకాలము	౨౫-౫౯ రాత్రి	౪-౩౩
మధ్యకాలము	౨౯-౫౧	౫-౫౬
వాయవ్యమోక్షకాలము	౩౩-౪౩	౩-౨౩
ఆద్యంతపూర్ణకాలము	౩-౪౪	౩-౬

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. వీడాకరం ఫాల్గున మాసి పర్వం
పంచాంగకాసంతిక మేఖలానామ్,
సృష్టజ్ఞ సన్యస్రభవాంగనానాం
ధనుష్కరక్షేత్ర తపస్వివాంచ.

అయనఫలము

సామ్యాయినే విశ్రధూపాక హంతి.

వాయవ్యమండలఫలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోరగోగాగ్నిజం భయమ్.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సర పంచాంగ వీరిక

వర్ణఫలము

శ్లో. చంద్రమాశ్శోపరాగేషు కృష్ణగర్జన సంయుతా;
కూదారిష్టం వహస్థం చ అతిస్పష్టి ర్నిరంతరమ్.

ఈ గ్రహమునకు పూర్ణిమాప్రయుక్త శ్రాద్ధములు రాత్రి మోక్షనంతరము చేయవలసినది. నిత్యభోజనమున్నూ రాత్రి మంట చేయవలసినది. పగలు చేయఁగూడదు. పరివిహీన స్త్రీకర్తృక శ్రాద్ధములు ఈ రోజున ఉపవసించి మఱునాఁడు చేయవలసినది.

శ్లో. గ్రస్తే చంద్రే తూదితే తస్య ముక్తిం

దృష్టా తత్ర శ్రాద్ధయశ్చైవ కార్యం-ఇతి కాఽకాశ్మతా.

కన్యా కులాధిపతి కుంభ మివాన గులయందు జనన మొందిన వారును ఉత్తర-పూర్వఫల్గుని-హస్తక్షత్రముల నుందు జనన మొందిన వారును, ప్రకారాంతముగా కన్యాకులాకుంభ-మిథున రాసులయందు జనన మొందినవారును కాంతి యథావిధిగా చేసికోవలసినది.

కందాయములు

అశ్వి	ధ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఖ
౧	౪	౭	౨	౫	౧	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౪	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

పూ	ఉ	హ	చి	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

పూష	ఉష	శ్ర	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౨	౧	౧	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧

శ్లో. ఆదికూశ్యే మహాన్యాధి ర్మధ్యకూశ్యే మహోవ్యథా,
అంత్యకూశ్యే ఫలం స్వల్పం త్రికూశ్యే నిష్ఫలం భవేత్.

శ్లో. విష మేష్యర్థలాభస్సాస్య త్సమే తు సమతా భవేత్,
కూశ్యే కూన్యత్వకాష్ఠాతి కందాయఫలమిదృశమ్.

ఆదాయవ్యయములు

అ.	వ్య.	అ.	వ్య.
మేషవృశ్చికములకు	౨ ౮	ధనుర్జ్యేష్ఠములకు	౫ ౧౪
మృగశిరములకు	౧౧ ౧౪	మకరకుంభములకు	౮ ౮
మిథునకన్యలకు	౧౪ ౧౧		
కర్కాటకునకు	౮ ౧౧	సర్వాదాయము	౫౦
సింహమునకు	౧౧ ౫	సర్వవ్యయము	౭౧

రాజపూజ్యావమానములు

పూ.	అ.	పూ.	అ.
మేషమునకు	౧ ౩	కులకు	౫ ౮
మృగశిరమునకు	౪ ౭	వృశ్చికమునకు	౧ ౬
మిథునమునకు	౭ ౭	ధనుస్సునకు	౪ ౬
కర్కాటకమునకు	౩ ౩	మకరమునకు	౭ ౬
సింహమునకు	౬ ౩	కుంభమునకు	౬ ౫
కన్యకు	౨ ౬	మీనమునకు	౩ ౫

సంవత్సరఫలములు

అశ్విని, పుష్యమి, స్వాతి, అభిజిత్తు	ఈనక్షత్రమునకు రాజపూజ్యక
భరణి, ఆశ్లేష, విశాఖ, శ్రవణం	యుద్ధము
మృగశిర, మఖ, అనూరాధ, ధనిష్ఠ	భూమగము
రోహిణి, పుబ్బ, జ్యేష్ఠ, శతభిష	మనస్తాపము
మృగశిర, ఉత్తర, మూల, పూర్వాభాద్ర	ఆయుష్యము
ఆర్ద్ర, హస్త, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరభాద్ర	అర్థలాభము
పునర్వసు, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, రేవతి	రోగము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

చాంద్రమానము ననుసరించి

చైత్ర, అధికాషాఢ, నిజాషాఢ, శ్రావణ, భాద్రపద, కార్తిక, మార్గశిర, పుష్యమాసముల నుండు వెలలు సమముగ నుండును.

చైత్రాఖి, మాఘ మాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

జ్యేష్ఠ, ఫాల్గున మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

సౌరమానము ననుసరించి

మేష, మిథున, మకర, మీనమాసములయందు వెలలు సమముగ నుండును.

మృగశిరకర్కాటకమాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

సింహ, కన్యా, కులా, వృశ్చిక, ధను, కుంభ మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

వర్ష యోగములు-తదృశంగములు

చైత్రమానము

ఈ మాసమున గ్రహములు ఉత్తరాదులయందును, సునాదులయందును, ఉండుటచే స్వల్పవృష్టియు, ఉష్ణాధిక్యమును గలుగును.

చైత్రాఖిమానము

ఈ మాసమున గ్రహసంచారాదులవల్ల కొలఁదిగా వర్షమును స్వల్పవర్షము పడకురగాలి యొక్కవగా కలుగుటయు కలుగును.

అమృతాంజనము బెణుకులకు వజ్రాయుధము

మహాత్మాగాంధీగారు వ్రాసినది :—

“సమూహ పెన్సిల్స్ ఉపసంహరణకు మూడు వందలమూలు, పెన్సిల్స్ విషయము నాశనముగా చేయి యకపోయినను, అవి ఉపయోగమునకు వచ్చి చెప్ప గలను.”

పండిత జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారు వ్రాసినది :—

“గిరిజా మామ లేక నాల్గువత్సరమునుండి మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీవారి పెన్సిల్స్ నుం యో గించుచున్నాను. అవి నాకు చాలా తృప్తికరముగా నున్నవి. ఈయంత్రాయనూను చూచు భాగ్యము నాకు లభించినది. అందువలన నిర్వహించు పద్ధ తులు నాకు మరలించవలసి, ఈపెన్సిల్స్ కు దగ్గి రించుచు చేకూరుగాక యని కోరుచును.”

STAR OF INDIA

Mother India's Gift!

The rare Product of her children's industry

STAR OF INDIA
MADRAS MADE
PENCILS

27 varieties, Black-lead, Colour and Copying

MADRAS PENCIL FACTORY
P.O. BOX 86 MADRAS

STAR OF INDIA

డాక్టర్ ఎం. ఎ. అన్నాగారు వ్రాసినది :—

“నేను మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీని దర్శించి తిని. పెన్సిల్స్ ను తయారుచేయు వేర్వేరు ఉత్పాదకులు జూచి ఆనందించితిని. ఇందు యోగించు పెక్కు వస్తు సముదాయములు స్వచ్ఛతతోయ్యును. వగుటచే మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. నిత్య పెన్సిల్స్ కు బదులుగా, హిందూదేశమున తయారుచేసిన పెన్సిల్స్ నే యెక్కువాసనతో ప్రతిభరితయును నుం యోగించునని భావించుచున్నాను. ఈస్వదేశసంస్థకుగొప్ప జయము చేకూరుగాక యని యభిలషించెదను.”

శివప్రసాద గుప్తాగారు వ్రాసినది :—

“నేను మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీని దర్శించిపిమ్మట మేలు గాను పెన్సిల్స్ ను కొన్నిటిని కొనుగోనినది. దీని మొదటికి 20,000 పెన్సిల్స్ ను తయారుచేయునాని పొడిగించినికాని మరలించకు ఖచ్చితముగా చేచదా. ఇంత జనాభా కలిగిన భారతదేశమునందు, 20,000 పెన్సిల్స్ ఖర్చుగాక పోవుట, భారతదేశపు దరిద్రత్వ మనవలసియున్నది. ఈ పనులయై మన దేశీయులు దగిన శ్రద్ధవహించు నని నమ్ముచున్నాను. ఈశక్తిమకు అత్యంత జయము చేకూరుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.”

మీ బిడ్డ తల్లిలకు

క్రిరవధాని

యిచ్చి మీపిల్లలను చనువాలతోనే పోషింపుడు.

విదేశ క్షీరాహారములను బహిష్కరింపుడు.

పసిపిల్లలకు తల్లిపాలు అమృతమువంటిది. పోతపాలు అనేక జబ్బులను కలిగించును.

తల్లిపాలవలన పిల్లలకు సహజమగు దేహబలమును, ఆరోగ్యమును, ఆయుర్దాయమును కలుగును.

ఆయుర్వేదభూషణ : నోరి రామశాస్త్రి, ఆయుర్వేదనిలయము, బెజవాడ.

భారత్ ఇన్స్యూరన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ (లాహోరు)

అప్పటముగా, భారతదేశీయ భీమాకంపెనీ,

33 సం॥ నుండి, భీమాకంపెనీ అదృతముగా నెరవేర్చుచున్నది.

అధ్యక్షులు:—లాహోరికిచన్ హాల్, బి. ఎ., (కాంటబ్) బార్ యట్ లా, లాహోరు.

దివ్యమైనట్టియు, అసమానమైన, ఫలితములను 31-12-1928 తేదీగల ఆక్యురియల్ వ్యాల్యూ యేషన్ చూపించుచున్నది. ఇదివరకువున్న రికార్డులు రద్దుపర్చబడినవి.

గొప్పబోనస్లు అమలునందుంచుటకు ప్రకటించబడినవి.

ప్రీమియంకేట్లు పాటిలేనివి.

కంపెనీతాలూకు ఆస్తి.....రు. 120 లక్షలకు మించినది

అమలులోనున్న పానీలు.....రు. 6 కోట్ల రూపాయలు

ఇంతవరకు పరిష్కారము కావింపబడినది సుమారు.....రు. 75 లక్షల రూపాయలు

సంవత్సర గాబడి మొత్తం.....రు. 32 లక్షలకు పైగానేగలదు.

జీవితముల భీమావిషయములో పొండదగిన ఉత్తమమార్గముల నన్నిటిని భారత్ కంపెనీ యిచ్చుచున్నది. వివరములకు వ్రాయుడు.

డి. శాంతయ్య, అగ్లెజ్, ఈ,

చాపర్లకోట, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

వి. కె. అయ్యర్, మేనేజర్,

80, కంబుకెట్టి థి, క.రామ.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సర పంచాంగ వీరిక

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ మాసమునందు గ్రహములలో ఎక్కువమంది వార, అతివార దహనాది దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచేత పశ్చిమ వాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును విశేషముగాఁ గలిగి బుధశుక్రసమాగమాది సుయోగములవలన ఖండవృష్టి గలుగును.

అమాధమాసములు

జ్యేష్ఠ బహుళాష్టమి మొదల అధికాషాఢ శుక్ల సప్తమివఱకు నూర్వ్యుని యొక్క మృగశిరానక్షత్రసంచారకాలమునందు రవాణిగ్రహము లన్నియు దుష్టనాడీసంచారముచేత పశ్చిమవాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును గలుగును.

అధికాషాఢ శుక్ల ౮ లు మొదలు బహుళపక్షిణకు నూర్వ్యుని యొక్క ఆర్ద్రానక్షత్ర సంచారకాలమునందు నూర్వ్యుడు పూర్ణజల రాశియందు స్త్రీ నక్షత్రమునందు ప్రవేశించుటచేతను బుధశుక్రల మధ్య రవి నడచుటచేతను గ్రహములు దుష్టనాడులయందు సంచరించి నప్పటికిని అగ్నిబుద్ధుల సామాన్యముగా వర్షించును. అధికాషాఢ బహుళపక్షిణ మొదలు నిజాషాఢ శుక్ల పంచమివఱకు పునర్వసు నక్షత్ర రవి సంచారకాలమున దు గుర్వస్తమయము, గురు బుధ ఐంద్ర సమాగమ మొదలుగాగల సుయోగములు గలుగుటచే సింహాంగారకాది, పురోంగారకాది స్వల్పదోషము లున్నప్పటికిని విశేషముగా వర్షము కురిసి నదులు బాగుగా ప్రవహించును.

నిజాషాఢశుక్ల పంచమి మొదలు బహుళపంచమివఱకును నూర్వ్యునియొక్క పుష్యమీనక్షత్రసంచారకాలమునందు గ్రహము లన్నియు సునాడులయందుండుటచే సామాన్యముగా వర్షించును.

నిజాషాఢ శుక్ల ౧౪ లు మొదలు బహుళపక్షిణకు గురు శుక్రలు ఏకంశిగలుగుటచే బాగుగా వర్షించును. నిజాషాఢబహుళ పంచమి మొదలు క్రాంతిశుద్ధచవితివఱకు ఆశ్లేషానక్షత్రమునందు నూర్వ్యునియొక్క సంచారకాలమునందు ఖండవృష్టిగా మంచియు గురియును.

క్రావణమాసము

క్రావణశుద్ధచవితి మొదలు బహుళచవితివఱకు పర్యంతము నూర్వ్యుని యొక్క మహానక్షత్ర సంచారకాలమునందు నూర్వ్యుడు స్త్రీ నక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేత, పురోంగార కాదీతరావయోగములవలనను : ర్నాభావము కాదని యన్నప్పటికిని చిత్రానక్షత్రమునందు కుజసంచారమున, గ్రహములకు జలనాడీసంచారాదిసుయోగములవలన సస్యాకుమాలముగ వర్షించును.

క్రావణ బహుళచవితి మొదలు భాద్రపద శుక్ల ౧౪ వఱకు నూర్వ్యునియొక్క పుష్యనక్షత్ర సంచారకాలమునందు స్త్రీ పుంసక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను అంగారకవలనమువల్లను రవి బుధ గురుపులుకూత్రము జలనాడులయందుండుట

చేతను జలచంద్రకాలమున బాగుగా వర్షించును. వాయువుతోఁ గూడి వర్షించును.

భాద్రపదమాసము

భాద్రపద శుక్ల ౧ మొదలు బహుళపర్యంతము నూర్వ్యునియొక్క ఉత్తరానక్షత్ర సంచారకాలమునందు బుధ శుక్ర సమాగమాది సుయోగములవల్ల సస్యాకుమాలముగ వర్షించును.

భాద్రపద బహుళపక్షిణకు ఈ బహుళపక్షిణకు నూర్వ్యుని యొక్క హస్తానక్షత్ర సంచారకాలమునందు విశాఖయందు కుజుడుండుటచేతను రవి బుధ గురువులు జలనాడులయందుండుటచేతను, ఇతర గ్రహములు దుష్టనాడులయందు ఉన్నప్పటికిని రవి స్త్రీ పుంసక్షత్రయుక్తుడై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటచేత కొంచెము వాయువుతోఁ గూడి సంపూర్ణమైనవృష్టి గలుగును.

ఆశ్వయుజమాసము

భాద్రపద బహుళ ౧౪ మొదలు ఆశ్వయుజ శుద్ధ ౧౩ పర్యంతము నూర్వ్యునియొక్క చిత్రా నక్షత్ర సంచారకాలమునందు చతుర్దశి హుళుము గలుగుటచేతనున్న గ్రహములన్నియు దుష్టనాడులయందుండుటచేతనున్న మధ్యవృష్టి కలుగును.

ఆశ్వయుజ శుక్ల ౧౩ మొదలు ఈ బహుళపర్యంతము నూర్వ్యుని యొక్క స్వాతీనక్షత్రసంచారకాలమునందు వాయువహితమైన వర్షము సస్యాకుమాలముగా కిరియును.

కార్తికమాసము

ఆశ్వయుజ బహుళ ౧౧ మొదలు కార్తిక శుక్ల ౧౧ వఱకు నూర్వ్యుని యొక్క విశాఖానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సామాన్యవృష్టి గలుగును. అనూరాధామూలాంతమువఱకు నూర్వ్యుడు సంచరించు కాలమునందు మధ్యదేశమునందు స్వల్పవృష్టి కలుగును.

దేశాభిప్రయోగములు

ఈ సంవత్సరమున గురుడు మూడు రాసులయందు సంచరించుటచేతను, కుజుడుపులకు శనిగురువులకు వస్తావ్వక సమస్తప్రకాది దోషములు గలుగుటచేతను లోకమునకు అరిష్టము కలుగును.

పంచాంగశ్రవణఫలము

యశ్శ్రీలోతి వధుకుక్లపక్షే వర్ష నాథసచివాధికంఫలమ్; ప్రాపుయాద్ధురితము క్రిగ్రహః ఆయురర్థ మతులం యశస్సుఖమ్. కన్యావనీ కాం నాదిగ్గజానాం గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః; దత్వా ఫలం యల్లభే తే మనుష్యస్తత్తత్ఫలా న్యబ్జఫలాని శృణ్వత్.

రాజా మంత్రి సన్యనాథో రసానా
మిత్రస్సార్థం స్వామినో నీరసానామ్;
అర్హాధీశః కించ పేషూధినాథో
ఽద్యు శ్చేయ శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

Per Tin As. 10. Per Dozen Rs. 6.

AMRUTANJAN

Best Indian Pain Balm

అమృతాంజనం

امرتانجن

అమృతాంజనము

అన్ని పాపులలోను నొరుకును

అమృతాంజనం డిపో.,

బొంబాయి - మద్రాసు

ప్రజోత్పత్తినామ సంవత్సర పంచాంగ వీధిక

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునామకములు

చిత్ర	అశ్విని	మేషమాసము	వడుగనంది తిరునామకము
	కృత్తిక	"	ఉయ్యక్కొండార్ "
	ఆర్ద్ర	"	యెంబెరుమానార్ "
	పునర్వసు	"	మొదలియాండార్ "
	"	"	చక్రవర్తితిరుమగనార్ "
	చిత్త	"	మధురకవుల "
	హస్త	"	తేనప్పెరుమాళ్ "
వైయాళి	స్వాతి	మృగమాసము	అళగసింగర్ "
	"	"	పెరియతిరుమలనంది "
	విశాఖ	"	నమ్మార్వార్ "
	అనూరాధ	"	పెరియభట్టర్ "
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరిగూర్వార్ "
	అనూరాధ	"	నాథమునుల "
ఆది	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండార్ "
	"	"	యదుగిరినాచ్చిగూర్ "
	ఉత్తరాషా	"	ఆళనందారు "
	"	"	పుండరీకాక్ష "
అని	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కణ్ణక్ "
కరటాళి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంది "
	శ్రవణము	"	వేదాంత దేశికుల "
	"	"	తిరువేంగడిముసెగూన్ "
ఆప్పి	కృత్తిక	తులామాసము	కూరకులొత్తమదాసక్ "
	మూల	"	మనవాళ మహామునుల "
	పూర్వాషా	"	నేనమురలిగూర్వార్ "
	శ్రవణం	"	సాయిపుగూర్వార్ "
	"	"	పిల్లైగూర్కాచాన్వార్ "
	ధనిష్ఠ	"	పూర్ణతాల్వార్ "
	తతభిషము	"	శేగూర్వార్ "
కార్తిక	కృత్తిక	పుష్యమాసము	తిరుమంగళగూర్వార్ "
	"	"	నందిళ్లగారి "
	రోహిణి	"	తిరుప్పాణియగూర్వార్ "
మార్గశి	జ్యేష్ఠ	మగశిరామాసము	తొండరడిప్పొడిగూర్వార్ "
	"	"	పెరియనంది "
తై	పునర్వసు	చకరమాసము	యంబార్ "
	మఘ	"	తిరుమడికయగూర్వార్ "
	హస్త	"	కూరతాల్వార్ "
మా	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుకచ్చినంది "
	పునర్వసు	"	కులశేఖరాల్వార్ "
	రోహిణి	"	నందెరుమాళ్ "
పంసని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్తుమరర్ "
	ఉత్తర	"	శ్రీరంగనాచ్చిగూర్ "
	శనితి	మేషమాసము	పెరియ పెరుమాళ్ "

శ్రీమాధ్వ పుణ్యదినములు

చైత్రశు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల పుణ్యదినము

శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల	"
౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల	"
బ. ౩ వాగీశతీర్థుల	"
బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల	"
వైశాఖ శు. ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల	"
జ్యేష్ఠ శు. ౩ సత్యసంధి తీర్థుల	"
బ. ౨ సత్యపూర్ణతీర్థుల	"
బ. ౩ రఘువర్మతీర్థుల	"
ఆషాఢ శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల	"
బ. ౫ శ్రీజయతీర్థుల	"
శ్రావణ శు. ౧ రాఘవేంద్రతీర్థుల	"
శు. ౭ సత్యవరతీర్థుల	"
భాద్రపదశు. ౧౧ సత్యైష్వరకావతీర్థుల	"
బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల	"
ఆశ్వయుజశు. ౨ సత్యపరాయణతీర్థుల	"
కార్తిక శు. ౧౦ సత్యనరతీర్థుల	"
శు. ౧౧ వేదనిధి తీర్థుల	"
బ. ౭ విద్యానిధి తీర్థుల	"
బ. ౧౪ పద్మనాభతీర్థుల	"
మార్గశిర శు. ౧౨ సత్యనిధి తీర్థుల	"
శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల	"
పుష్య శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల	"
బ. ౬ సత్యకావతీర్థుల	"
బ. ౭ నరహరితీర్థుల	"
బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల	"
బ. ౩౧ పురందరదాసతీర్థుల	"
మాఘశు. ౯ (మధ్వనామి) ఆనందతీర్థు	"
ఫాల్గుణ శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల	"
శు. ౪ నాగేశరాజస్వామి	"
శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల	"

ప్రసూతికాంతి సత్కర్తృములు

ఉత్తర (పా. ౧)	ఆశ్లేష (పా. ౪)
పుష్యమి (పా. ౨, ౩)	మఘ (పా. ౧)
పూర్వాషాఢ (పా. ౩)	శనితి (పా. ౪)
చిత్త (పా. ౧, ౨)	అశ్విని (పా. ౧)

జ్యేష్ఠ, మూల ఈ నక్షత్రములయందును, తండ్రి యొక్క జన్మనక్షత్రములయందును శిశువులు పుట్టినచో కాంతిచేయవలెను.

వైశాఖ శు. ౫ వైఖానసానాం శ్రీనివాససుఖివేదాంత తిరునామకము.
 మాఘ శు. ౧౨ వైఖానసానాం శ్రీరామజన్మోత్సవం.
 శ్రావణ శు. ౧౫ మంగళవారం వైఖానసానాం విఖనసాచార్య తిరునామకము.
 ఆషాఢ శు. ౧౪ శనివారం వైఖానసానాం చాట్టకుడుతనాచార్య తిరునామకము.

అమృతాంజనము తేలు - జెట్టికాట్లను నివారించును

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౪-౩-౧౧-౧౩	బు-గు-కు	రో-మృ-హ-శ-అనూ-ఉ-ఫ-పుష్య-శ్రే-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	మృ-కర్క-కుం-మీ	చతుర్థకుడి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౩-౧౫	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-స్వాతి-అనూ-శ్రే-ధ-శత	మృ-మ-సింహ-మృశ్మి-కుం-మీ-క-ధ-మి-	అష్టమ, ద్వాదశకుడి
నిషేకము	౨-౩-౫-౩-౧౦	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-ఉ-ఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉ-షా-శ్రే-శత-ఉ-భా	మృ-మి-కర్క-సిం-కు-ధను-కుం-మీ-న	లగ్నకుడి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౩-౧౦	సో-బు-గు-కు	రో-ఉ-ఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ-షా-శ్రే-వశతి-ఉ-భా-ధని-మృగ	మృ-మి-క-సిం-కు-ధను-కుంభ	లగ్నకుడి-సప్తమమందుం పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వార్థము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ-షా-శ్రే-వ-ధ-శత-ఉ-భా-శ	మే-ధ-మి-మీ	నవమకుడి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ-షా-శ్రే-ధ-శ-ఉ-భా-శ	మే-ధ-మి	౪-౬-౮-మాసములు-నవమకుడి
బాలకర్మ	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	రో-ఉ-భా-ఉ-షా-స్వా-పున-శ్రే-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	మృ-మ-కు-మి-క-ధ-మి-న-కటక	అష్టమకుడి
నామకరణము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-స్వా-పున-శ్రే-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	మృ-కు-మి-క-స్వా-ధను-మి-న-కటక	అష్టమకుడి
డోలాలోహణము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-మృ-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	మృ-మి-కర్క-కన్య-కు-ధను-మి	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమకుడి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్రే-ధ-శత-శ	మృ-మి-కర్క-క-కు-ధను-మి	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమకుడి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణదేధ	౨-౩-౫-౩-౧౦	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్రే-ధ-శ-రే-అర్ద్ర-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా	మృ-మి-కర్క-క-కు-ధ-మి	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమకుడి
శేఖండనము	౨-౩-౫-౩-౧౦	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్రే-ధ-శ-రేవతి	మృ-మి-కర్క-క-కు-ధ-మి	ఉత్తరాయణం-పూర్వాష్టమము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౩-౧౦	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చి-రే-అనూ-శ్రే-ధ-రేవతి	మే-కర్క-కు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-౧౧ సం అష్టమకుడి, నూర్మదు చరణిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౩-౧౦-౧౨-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-కు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్రే-పూ-ఫ-పూ-షా-పూ-భా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్క-కు-మ	అనన్యాయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శిష్టవిద్యాభ్యాసమునకు-అది-మంగళవారములు-శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౩-౧౦	బు-గు-కు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-చి-స్వా-శ్రే-వ-ధ-శత	పాపగ్రహములు లేద్రమందు లేకుండుట-లగ్నము	అష్టమకుడి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాష్టమము

అమృతాంజన మనగా తలనొప్పి మం దని

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	బు-గు-కు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉ-ఘ-ఉ-షా-ఉ-భా-మూల	మృ-మి-క-ర్కా-క-నన్య-కు-ధ-న-మి-న-మే	సప్తమశుద్ధి
కందుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉ-ఘ-ఉ-షా-ఉ-భా-హస్త-ది-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	మృ-మి-క-ర్కా-క-తుల-వ-కుం-ధ	పూర్వాష్టమందు శుభము
నవమస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	బు-గు-కు	అశ్వి-ఉ-ఘ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-ది-త్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	మృ-మి-క-ర్కా-క-కు-ధ-మి-వ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-మృ-క-ర్కా-కు-ధ-న-మి-న-మ-మకరం	పంచమశుద్ధి-వారకూల-తిథికూల-నక్షత్రకూలలుకల దిక్కులు వచన పెట్టవలెను
కూపారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-కు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉ-ఘ-ఉ-షా-ఉ-భా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	క-ర్కా-మృ-మి-న-మ	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాప మునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-కు	రో-హ-ది-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉ-ఘ-ఉ-షా-ఉ-భా-మూల-ధ-రే	మృ-మి-క-ర్కా-క-నన్య-కుల-ధ-న-మి-నం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి వహదోవములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలములుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, శ్రీగ చంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౦ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౮-౧౦-౧౩ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండవలెను.

పంచకమును దెలిసికొను పద్ధతి
శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు

వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగాలగ్న సంఖ్యయునుగణింపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము : పంచమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౩ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౪ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౫ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నివృంచకములు (శుభములునవి). మతాంతరము : తిథిసంఖ్య శుక్లప్రతిపత్తు శుక్లప్రతిపత్తు నంతియు, కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతిథిలను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

- ఆ|| రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
- సో|| మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
- మం|| రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఘ-ఉషా-ఉభా
- బు|| పూషా-పూష-పూర్వా-కృ-ఉఘ-ఉషా-ఉభా
- గు|| అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
- కు|| మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఘ-ఉషా-ఉభా
- శ|| మ-స్వా-కృ-రో-శశ

మరణయోగములు

- ఆ|| అనూ-శ్యే-మ-విశా-ధని
- సో|| విశా-కృ-మ-పూర్వా-ఉషా
- మం|| శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూర్వా
- బు|| ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
- గు|| మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూర్వా
- కు|| పుష్య-రో-శ్యే-రే-అశ్వి-మ
- శ|| ఉఘ-హ-ది-ఉషా-పూర్వా-ఉభా-రే

రాహుకాల గుళికకాలములు

నూరోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము		గుళికకాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6	3	4½
సోమవారము	7½	9	1½	3
మంగళవారము	3	4½	12	1½
బుధవారము	12	1½	10½	12
గురువారము	1½	3	9	10½
శుక్రవారము	10½	12	7½	9
శనివారము	9	10½	6	7½

భారతి (సచిత్రమాసపత్రిక)

చందా సం.కు రు. ౬-౦-౦ ౬ నెలలకు రు. 3-౦-౦

విడిపత్రిక ౧౦ అణాలుమాత్రమే.

ఆనెతుహిమాచలము, హిందూదేశమందంతటను ప్రసిద్ధి చెందినదని విజ్ఞానసర్వస్వములు ఘోషించుచున్నవి.

సూర్యనియోక్త ఉదయాస్తమయకాలములు

ఆనందాదియోగములు

తేది	ఉదయం		అస్తం		నెలలు	తేది	ఉదయం		అస్తం	
	సుం	ని	సుం	ని			సుం	ని	సుం	ని
౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౯	౫	౫౭
౧౦	౫	౫౦	౬	౧౫		౧౦	౬	౦	౫	౪౪
౨౦	౫	౫౧	౬	౧౭		౨౦	౬	౨	౫	౩౮
౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౩౧
౧౦	౫	౪౨	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
౨౦	౫	౩౮	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౫
౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౨
౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౦
౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౭	౫	౩౦
౨౦	౫	౩౮	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩౫
౩౦	౫	౩౯	౬	౩౭		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
౧	౫	౪౦	౬	౩౭	జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
౧౦	౫	౪౨	౬	౩౭		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౭	౬	౦
౩౦	౫	౪౮	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౮	౬	౫
౧	౫	౪౯	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౮	౬	౫
౧౦	౫	౫౧	౬	౨౭		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
౨౦	౫	౫౭	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౩౦	౬	౨౬	౬	౧౬
౧	౫	౫౬	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౮
౧౦	౫	౫౬	౬	౮		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
౨౦	౫	౫౭	౫	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
౩౦	౫	౫౮	౫	౫౭		౩౦	౬	౫	౬	౧౪

అది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	శృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమాక్షుః	హాని
రో	శు	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	ర	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	ఆ	ఉషా	శ	అశ్వి	సామ్యః	ధనవశ్యము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	ధ	ధ్వాంతుః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పు	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	ర	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	ధ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభము
ఉఫ	వి	పూ	ధ	ర	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధి
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూభా	ధ	ఆ	మ	పద్మం	కార్యహాని
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	హానినలాభము
వి	పూషా	ధ	ర	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	మృశ్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	ధ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధిః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	ర	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	ధ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ర	రో	పు	ఉభా	విశా	పూ	మారంగః		స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్షేకము
పూభా	ధ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	సరః	దుర్వార్తాశ్రవాణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	సిగః	కార్యసిద్ధి
ర	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్షమానః	అతిశయలాభము

ఆంధ్రపత్రిక—దినపత్రిక చందా సం.మునకు 24-0-0, ఇంగ్లీషుభాషాజ్ఞానములేని ఆంధ్రుల కమ్యూన్యమైన దినపత్రిక విదేశ స్వదేశములలో జరిగినవార్త లన్నియు, ఇంగ్లీషుపత్రికలలోని సారాంశమును పూర్తిగా ఇందు ప్రచురింపబడును ఈ పత్రికను చదువువారు ప్రపంచజ్ఞానమును అత్యధికముగ వృద్ధిచేసికొనుచున్నారు.

వాసుగణేశము : తామర, తీటను నివారించును

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు ౩౪. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిపూజార్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యోగం	అమృతం	శోగం	విషం	ఉద్యోగం	శోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యోగం	అమృతం	విషం	జ్వరం	అమృతం
౩	విషం	ఉద్యోగం	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృతం	జ్వరం
౪	అమృతం	లాభం	లాభం	ఉద్యోగం	లాభం	కలహం	ఉద్యోగం
౫	శుభం	జ్వరం	అమృతం	శోగం	అమృతం	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృతం	ఉద్యోగం	శుభం	విషం	శుభం	లాభం
౭	అమృతం	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృతం	జ్వరం	అమృతం	లాభం

రాత్రిపూజార్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	శోగం	జ్వరం	లాభం	శుభం	అమృతం	విషం
౨	అమృతం	లాభం	ఉద్యోగం	శోగం	శోగం	జ్వరం	ఉద్యోగం
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	శోగం	ఉద్యోగం	లాభం	ఉద్యోగం	లాభం	లాభం	అమృతం
౫	కలహం	శోగం	శోగం	శుభం	ఉద్యోగం	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృతం	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	శోగం
౭	ఉద్యోగం	విషం	ఉద్యోగం	ధనం	లాభం	అమృతం	అమృతం
౮	శోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యోగం	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవి	సానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుత్వం	దేహపీడ	శోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	స్వయం
చంద్ర	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభం	శోగం	కార్యనాశం	ధనం	లాభం	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	శుభం	దుఃఖం
కుజ	భయం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	శోగం
బుధ	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	ఓర్తి	భూమణం	వ్యసనం	సంతోషం	శుభం	శుభం	వ్యయం	వ్యయం
గురు	గమనం	ధనలాభం	ఆపత్తు	నాశం	సంపత్తి	క్షేమం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడ
శుక్ర	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	శుభం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్షేమం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శని	ఆఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుధుత్వ	లక్ష్మి	రాజదండం	శుభం	శోగం	జాడ్యం	లాభం	క్షేమం
రాహు	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	శుభం	భయం	మృత్యువు	సంతోషం	కలహం	లాభం	హాని
కేతు	భయం	విరోధం	శుభం	మానహాని	ధనక్షయం	శుభం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమనం	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	శ్రీమ	తల
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు	ధనిమ	కుంభము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము	మకరము
నైరుతి	౭, ౧౫	సోమ, శుక్ర	అశ్విని	మీనము
పడమర	౯, ౧౭	ఆది, శుక్ర	రోహిణి	వృశ్చికము
వాయవ్యము	౧౧, ౧౯	గు, ఆది	పుష్య	కర్కాటకము
ఉత్తరము	౧౩, ౨౧	బుధ, మం	మృగశిర	ధనుస్సు
ఈశాన్యము	౧౫, ౨౩	బుధ	పురవీర	సింహము
				మేషము
				వృషభము, కన్య
				మిథునము

దశావధానములయొక్క పేర్లు

౧ దృష్టి, ౨ శృంగపూజ, ౩ త్యగస్వస్తి, ౪ స్తుతి, ౫ మనో వ్యాప్తి, ౬ సామరాగమనోఽర్చన, ౭ గణప్రణామము, ౮ గణస్తుతి, ౯ గణలీలానందనిమగ్నత, ౧౦ లింగనిమగ్నత.

వడక్షరీ మంత్రజపమునకు వృత్తులు

శ్లో. అర్థరూపా పరావిద్యా పశ్యంతీ వర్ణరూపిణీ;
మధ్యరూపదివిపాస్యా ద్వైఖరీ వాక్యరూపిణీ.

విశేషార్థప్రకాశిక.

తా. మంత్రార్థమును తెలిసి జపించుట పరావృత్తియనబడును. వడక్షరీయంత్రమునందు వర్ణములు చూచుచు జపించుట పశ్యంతీవృత్తియనబడును. పదములను అనగా మంత్రమునందు గల మూడుపదములను గుర్తించి జపించుట మధ్యరూపవృత్తియనబడును. మంత్రమునంతయు నొకేవాక్యముగా చూచుచు జపించుట ద్వైఖరీవృత్తియనబడును.

తామరత్తైలము : తామరకు, తీటకు, గజ్జకి మంచిది. డబ్బీ 1-కి అణాలు ౧ మాత్రమే.

అమృతాంజనము దీపా, బొంబాయి లేక మద్రాసు.

మోహినిత్తైలము: సువాసనగలిగి మనోహరముగా నుండును

శ్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు-నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపావీనియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వృషతియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతచందారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలు అష్టమియందు వికృతచందారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టయును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుభి కేదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు శోపనయును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అనునవి.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూషా, పూర్వాషాఢానక్షత్రముల 1-వ పాదము భర్తృవాశనమును, 2-వ పాదము పుత్రవాశనమును, 3-వ పాదము ధనవాశనమును, 4-వ పాదము శుభమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఘ, శ్రేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము మంగళము గలిగించును రెండవపాదమునైన 25 గురకు భోజనము పెట్టవలెను. 3, 4 పాదములను, ఆశి, మంగళ, శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందును, దుష్టశిగులయందును, దుష్టయోగములయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధి కాంతి చేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషము-కాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిసాందినతావును 6 మాసముల నిరకును, ధని, పూర్వా, ఉభా, రేవ, కేత, యీనక్షత్రములందు మృతి సాందిన తావును 6 మాసములరకును పాడుచేయవలెను. ౧-౬-౧౧౦ ౧౩-౧౪-౨-౩-౧౨ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతిసాందినయెడల కాంతిచేయవలెను.

క్షౌరయోగ్యములగు తిథి వార నక్షత్రములు

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రేష్ఠ, మృగ, ధని, అశ్వి, చిత్త, శ్రేష్ఠ, స్వాతి, కేతభిషం ఈ నక్షత్రములు, సోమ, బుధ, శుక్ర వారములు, విదియ, తదియ, పంచమి, సప్తమి, ఈతిథులు క్షౌరము నకు ప్రశస్తములు.

గండపురుషసీతి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, చైత్రమాసముల యందు ఆకాశమాసము, మాఘ, భాద్రపద, చైత్ర, ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమాసము, శ్రేష్ఠ, క్రావా, మార్గశిర, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి యెడలగు నవి సందర్భించినపుడు గండపురుషుడు భూమియందుండినని దోష మధికమగుటచే విశేషకాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములో దోషము సామాన్యము.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ	సో	మం	బుధ	గరు	శుక్ర	శని
శు	శు	శు	శు	శు	శు	శు
శు	శు	శు	శు	శు	శు	శు

౨౩-౨౪, ౧౩-౧౪, ౩-౪, ౧౫-౧౬, ౧౧-౧౨, ౩-౪, ౧-౨
౨౩-౨౪, ౪౩-౪౪ ౨౩-౨౪, ౧౩-౧౪, ౩-౪

బల్లిపాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-కంఠదర్శనము, కనుబొమ్మ-నడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవృద్ధియును, క్రిందిపెదవి-ధనలాభము, ముక్కు-చివర-రోగము, కుడిచేవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచేవి-పర్తకలాభము, నేత్రము-నైదు, గడ్డము-రాజుండినను, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆశోగ్యము, ఎడమభుజము-ప్రీతిగమము, కుడిమండలి-కీర్తి, ఎడమ మండలి-రోగము, ప్రాయశ్చిత్తము-దోషము, ఉదరము ధాన్యలాభము, రొమ్ము, వాటి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, బీజము, గోళ్లు-ధనవృద్ధియును, లింగము-దార్శిన్యము. జాట్టుకొన-మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు లోప ప్రాణి నను ఫల మిట్లే యని తెలియవది.

ప్రసూతి విషయిక తిథ్యాదిగండములు

ఆమావాస్య ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమి వస్త్యులయొక్క సంధియందును, షష్ఠి ఏకాదశియొక్క సంధియందును, పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధను క్షులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును, అరగడియకాలము లగ్నగండ మనబడును, కేవలి అశ్విములయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్లేష ముఖములయొక్క సంధికాలమందును, శ్రేష్ఠమాసములయొక్క సంధికాలమందును, ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండ మనబడును. ఈ గండకాలములందు భగించిన శిశువులకు కాస్తాక్షరీతిగా కాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను కాంతి విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. గండత్రయముందు జనించినశిశువు కీనించుట దుర్లభము.

దంతచూర్తము: పంటిపోటునుబాపి, పండ్లను తుట్ట పరచును

శ్రీ ప్రజాత్పత్తినంపత్సర జ్యేష్ఠమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర అధికఆషాఢమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర నిజలిషాధమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

[illegible]

ర		శు
	మంచి సింహా	రబు
	బుద్ధుడు	న
	మంచకటకే	
	మృగ	
శ		కేసు-

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర శ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞాత్పత్తిసంవత్సర భాద్రపదమాస తిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర ఆశ్వయుజమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

ది యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ అసూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ ఆఫీసు, మద్రాసు.

స్థాపితము 1906న

ట్రస్టీ : అభిషేయల్ ట్రస్టీ ఆఫ్ మద్రాసు.

భద్రము, సేవ.

పాలసీహోల్డర్లకు వారు చెల్లించేది ముత్తమలకేమాత్రమును నియమిల్లేదు. యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీవారు పాలసీహోల్డర్లకు చేయు సేవ, చెప్పకనిదిగాను, దాక్షిణ్యముతో గాడిదదిగాను యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీలో లెక్కకు మిక్కిలిమిగుల సమపాయములు గలవు. ఒకముఖ్యవాగ్దాపత్రక యిట్లు వ్రాయుచున్నది. "యునైటెడ్ ఇండియా కంపెనీవారు వారిపాలసీహోల్డర్లకు ఆదర్శవైఖ్యముగా కలుగజేసినంత నిర్భయత్వము మన్నినాటిని మరియొక కంపెనీ కలుగజేసినదిని చెప్పసాహసించలేము. భారతదేశమునగల అనేక ఫీచూరంపెనీలలో కల్పి యునైటెడ్ ఇండియా, వారిపాలసీహోల్డర్లకు సంపూర్ణనిర్భయత్వమును, రక్షణమును, నొసంగుటలో అగ్రస్థానము నహించితి."

ఈనెలతో యునైటెడ్ ఇండియాకు 25 సంవత్సరములు నిండెను. ఇంతకాలమును, యాకంపెనీ క్రి మేజాన్మధ్యగాంచితి. ఈసంవత్సరమందు నిల్వర్జూబిలి ఉత్సవముల జరిగిన డైరెక్టర్లకు కోరిక గలదు. ప్రతిసంవత్సరమును కృతజ్ఞతయమును పొందిన యాకంపెనీకి, యిదిపరకిచ్చినట్లే యికముందును తగినసహాయమును, సహకారమును నొసంగుటకు వారిపాలసీహోల్డర్లను ప్రోత్సహించుచున్నాము. మహాబలుమాడ వారివారి యథాశక్తిని చేయుతినొసరి "యునైటెడ్ ఇండియా"నా, యింకను స్వయంజీకృతముగా వృద్ధియై, ప్రజాసామాన్యమునకు నలయు సేవలనుపునట్లు పోటుబడగలందులకు వే నున్నారము.

"యునైటెడ్ ఇండియా అసూరన్సు భవనములు" }
సెంటుడాన్ వీధి, మద్రాసు. 13-3-1931.

యం. కె. శ్రీనివాసన్, పి.ఎ., పి.ఎల్. }
జనరల్ మేనేజరు.

గో స ర క్షణ స మి తి, వ లూ రు

యీ సమితి 1918 సం॥ స్థాపించబడినది. యిందు దిక్కులేనిగోవులు రక్షింపబడినవి. కాలువున్న యడల చంటిబిడ్డలకు ఉచితముగా నిచ్చెదరు. సుబిసిడీలోనికి వచ్చిన గోవులను గృహాధ్యక్షులు ఆమోదము. దైవపూజకు, రోగులకు, బీదలకు నమ్మకమైన ఆవుపాలు, నెయ్యి సప్లయచేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నది. బీడునిమిత్తం భూమి కొనవలసియున్నది. ఎల్లరు శిశుకొలది యూదిగువ పెలియార్లకు ప్రకారం శాశ్వతనికి ధర్మయిచ్చి రజీదులతోపాటు, పట్టాలనుపుచ్చుకొని పుణ్యమును సంపాదించి ప్రార్థన. యితర విరాళములుకు రజీదులుమాత్రం యివ్వబడును - వేసకువేలు దిక్కులేని గోవులు రక్షింపబడినవి. రిపోర్టులు మున్నగునవి కావలసిన సప్లయ చేయబడును. యితర నివారములు:—

1. మోతే గంగరాజు జమిందారు (పెళిడెంటు)
2. మద్దుల వెంకటచిన్నరాజు (వైస్ ప్రెసిడెంటు)
3. పొలిశెట్టి గోపాలస్వామి (క్లర్క్)

శాశ్వతసభ్యుల తరగతులు

శాశ్వత ధర్మకర్తలు	500-0-0	శాశ్వత అభీమానులు	150-0-0	నె 3 రు శాశ్వతసభ్యులు	30-0-0
శాశ్వత పావకులు	250-0-0	నె 1 రు శాశ్వతసభ్యులు	100-0-0	నె 4 రు "	20-0-0
శాశ్వత సహాయులు	180-0-0	నె 2 రు "	60-0-0	నె 5 రు "	10-0-0

మద్దుల వెంకటచిన్నరాజు (వైస్ ప్రెసిడెంటు)

అమృతాంజనము

అమృతాంజనము - అన్ని నొప్పులకు పరమమృతము

అమృతాంజనం డిపో,

బొంబాయి.

మద్రాసు.

కలకత్తా.

ఇది యొక్క పేర్లైన పత్రిక

చందా పట్టాలు.	నూతన సంవత్సరాది సంచిక పేర్లు.
విజ్ఞాన సమీక్షా చందా రూ. 24 00	వారపత్రిక సం 1-కి చందా రూ. 4 00
అర్థసంవత్సర " " 12 00	విజ్ఞాన సమీక్షా చందా రూ. 1 00
పూర్ణసంవత్సర " " 6 40	వారపత్రిక చందా రూ. 1 40
మాసపత్ర " " 2 20	ఇతరము 2 00

ఆంధ్రపత్రిక, సం. 7, తంబుపేటిపేటి, మదరాసు.

భావన

సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రతి చంద్రమాసాదిని ప్రచురింపబడును
చందా సం 1-కి రూ. 6-0-0 అర్థ సం 1-కి రూ. 3-0-0 విజ్ఞాన 0-10-0

విజ్ఞాన పత్రికల ముద్రణకు బంతులకు పేరులేదు. మాదిరిపత్రికలు ముద్రణకు కపాలుబిళ్లలు పంపవలెను.

విజ్ఞాన సాధారణపుట 1-కి రూ. 25 00	కంప్రాక్తువులకునిన సం 1-కి రూ. 20 00
సాధారణపుట 1-కి రూ. 15 00	" " 1-కి రూ. 18 00
సాధారణపుట 1-కి రూ. 8 00	" " 1-కి రూ. 7 00

మేనేజరు. "భారతి." తపాలపెట్టె నెంబరు 212 మద్రాసు.

తామర తైలము

డబ్బీ 1-కి 0-6-0. 12-కి 3-8-0.

తామర ఒకవిధమైన పురుగులవలన చర్మము మీదగాని, పెండుకలలో గాని, లోచర్మములోగాని, గోళ్లలోగాని పుట్టవచ్చును. పురుగులలోని కేదములబట్టి తామరలోను రెండుమూడుభేదములు గలవు.

గుత్తులు:—దురద, ఉంగళములవంటి చుట్ట, పొక్కులు, రసి కాలుబట్ట, పెండుకలు ఊడిపోవుట మొదలగునవి, కొంచెముగా లేచి శరీరమంతటా వ్యాపించి నిద్రపట్టనిజల తేర్చును. ఒకసారి పరిశీలించిన నిజము తెలియగలదు.

మోహి తైలము

5 తు॥ నూనె గల నీసా 1-కి రూ. 0-12-0

స్త్రీపురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది

ఇది మనఃపరిశ్రమము జేయు విద్యార్థులు, వీక్షకు, ఉద్యోగములు మొదలగువారికి సుఖనిద్ర, విశ్రాంతి నిచ్చును. ఈ తైలమునందు గల కమలీయముగు సువాసన చెప్ప నలవిగాదు. తలలో చుండును పుట్టనిత్యంబు. దీనియందు మనోహరమగు సువాసనద్రవ్యములను చేర్చి తతూతుచేయించి వేలకొలది నీసాల వికలించియున్నాము. వేయేల, ఒకసారి పరిశీలించిన నిజము తెలియగలదు.

దంత చూర్ణము

డబ్బీ 1-కి పెల రూ. 0-2-0 12-కి రూ. 1-4-0

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లు త్రోముటవలన చిగుళ్లు గట్టివడును. చిగుళ్లనుండి రక్తము కాఱకుండును. నోట దుర్గంధము లేక యుండును. పండ్లు ముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. సర్వసామాన్యముగ వాడుటకు వసియున్నది.

అమృతాంజనము డిపో

బొంబాయి,

మదరాసు.

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తినివత్సర శార్తికమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తిసంవత్సర మార్గశీర్షమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

గ్రంథాలయములకును, గ్రంథాలయభిమానులకును ఇది మంచి తరుణము

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమునందు దొరకు గ్రంథములు

30 ఏప్రిలు 1931 వ తేది వరకు అరఖరీదుకు విక్రయింపబడును

పుస్తకములు	గ్రంథకర్తలు మొ.	పైజా	పుటలు	రు.	అ.	పై.
హిందీ పాఠాలు డిక్షనరీ	పంచాంగుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను(32)	212	1	0	0
* ఆంధ్రోద్యమము	(మొదటిదాంధ్రమహానభలఅధ్యక్షోపన్యాసములు)	క్రొను	448	1	8	0
మహావాక్యరత్నప్రభా (శ్రీ) సదాశివయశోవ్రత	పండిత పురాణం సూర్యనారాయణశీర్షులుగారు					
స్వాములు)	(పరిష్కర్త)	క్రొను	198	0	12	0
హిందీ తెలుగు మొదటి వాచకము	పంచాంగుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను	48	0	6	0
హిందీ తెలుగు బాలశిక్ష	పంచాంగుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రొను	52	0	6	0
ఏకభాషాలిప్యశాస్త్రము	వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	క్రొను	45	0	4	0
ఆర్యోగ్యసాధనము	మహాత్మాగాంధీ	క్రొను	114	0	8	0
* భారతీయ చిత్రకళ	తల్లిసెట్టి రామారావుగారు, బి.ఎ., ఎ.యల్.	క్రొను	208	1	0	0
బెల్గాము కార్మిగెను అధ్యక్షోపన్యాసము	మహాత్మాగాంధీ	క్రొను	64	0	4	0
* ధన్యపదము	కిలాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం.వ.	క్రొను	112	0	10	0
గాయకజననభ అధ్యక్షోపన్యాసము	గాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు	క్రొను	63	0	4	0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి	పారవేది రామశాస్త్రిగారు	క్రొను	120	0	12	0
* జీవనప్రభాతము (నవల)	"Murugan the Tiller" అను ఇంగ్లీషునవల కనువాదము	క్రొను	476	1	8	0
* ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక	కా. నాగేశ్వర రావుగారు (ప్రకాశకులు)	డ. క్రొ. 108-554		3	0	0
* జీర విజయనగర చరిత్రము	కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	క్రొను	287	1	8	0
* త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము	పసుమర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు	క్రొను	187	0	10	0
భీష్ముడు (పాశ్చాత్యసాంఘిక నాటకము) ప్రెంచికవి ఇబ్బనుగారి 'బ్రాంసు' నాటకమున కనువాదము		క్రొను	302	1	0	0
* నైహూనివేదిక	కార్మిగెను ప్రచురణము	క్రొను	376	1	0	0

అమృతాంజనము - అన్నపూర్ణలకు పరమామృతము

చక్కని డబ్బితో నహా సీసా 1-క పై 0-8-0. అన్న పోట్ల దొరకును.

బొంబాయి ఆంధ్రపత్రికాంజనం టో పో. బుద్ధానుక్రమకర్త.

శ్రీరామవిజయము (నాటకము)
రాష్ట్రభాషా హిందీకా ప్రథమ పుష్ప
అవిమారకము (భాసకృతికి తెలుగు)
గురుబోధామృతము
ఆంధ్రకళాశాల; వివాహవృత్తి
సముద్రయానము
ఇందిరాసుందరము (సంపచ్చక్రవారవ్రతకథ)
శారదాంబ (నాటకము)
నవచోళచరిత్రము (ద్విపద కావ్యము)
సకలనీతినమ్మలెము
శ్యామాసుందరము (నవల)
సంగీతశమంగళ నాటకము
సత్యవత్యపాఖ్యానము
చంపూభాగవతము

*శతకవంజరి: భక్తిసాపుటము
మనశ్శరీరములపై పరిసరములప్రభావము
*బసవపురాణము (ద్విపద కావ్యము)

*శతకకవుల చరిత్రము
*భగవద్గీత భాష్యార్థప్రకాశాఖ్యాయాఖ్య విలసిత శ్రీ శాంకరభాష్యపేతము-సంస్కృతము—
ఈ పైగ్రంథములన్నియు ఒక్కజతగా కొనువారికి ఇతర ఖర్చులేవియు లేకుండ సగము ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు తక్కువపడని గ్రంథముల కొనువారికి సగము ధరకు పంపబడును. కాని రైలుఖర్చులు మొదలగువానిని కొనువా కే భరింప వలయును. రు. 10 మొత్తమునకు కొనునపుడు రూ 1-కి 5 అణాల చొప్పున కమిషను ఈయబడును: ఖర్చులు వేటు. పుష్పగుర్తుల గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంటెను అధికముగ పంపబడవు గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రు. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

ఈ బాటికాలోని పుస్తకములందు కొన్ని బాటికలు మాత్రమే గలవు. అవి అమృతమేతన శీఘ్రంబని మాత్రమే పంపబడును.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 7, తంబుళెట్టి వీధి, మద్రాసు.

కోపలి వెంకటరమణరావుగారు
రామానందశర్మగారు
మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, యమ్. ఏ.
కటమంచి తిరుమలమ్మగారు
సి. రామలింగారెడ్డిగారు
అచ్యుతేని నీతారామయ్యగారు
సుందరమ్మగారు
టి. శ్రీనివాస రాఘవాచార్యులుగారు
పోశెట్టి లింగన
మా. రామకృష్ణకవిగారు పరిశోధించినది
ఒత్తలి సత్యనాథముగారు
వారణసి రామమూర్తిగారు
మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు
క. విశ్వనాథశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
(శ్లోకములు)
కా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)
పాఠశాల బి. నాగేశ్వరరావుగారు
పాల్కురికి సోమనాథుడు (వే. ప్రభాకరశాస్త్రి
గారి పీఠికతో)
పండిత పంనూరు సుబ్బారావుగారు
పండిత శాంకరభాష్యపేతము-సంస్కృతము—
ఒకేసారి 20 రూపాయలకు తక్కువపడని గ్రంథముల కొనువారికి సగము ధరకు పంపబడును. కాని రైలుఖర్చులు మొదలగువానిని కొనువా కే భరింప వలయును. రు. 10 మొత్తమునకు కొనునపుడు రూ 1-కి 5 అణాల చొప్పున కమిషను ఈయబడును: ఖర్చులు వేటు. పుష్పగుర్తుల గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంటెను అధికముగ పంపబడవు గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రు. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

తామర త్రెలము:

మందులతో తయారు చేయబడి ప్రఖ్యాతి గాంచినది. పచ్చి 1-కి వెల 0—6—0. టకజ్జీ 3—8—0.
బొంబాయి ఆంధ్ర తాంబూలం బోర్డు మద్రాసు—కలకత్తా.

రాజారాణి గుర్తుగల తామర త్రెలము పూతినాశకము లగు చాల మంచి

శ్రీ ప్రజ్ఞాత్పత్తిసంవత్సర పువ్యమానదిధివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మాఘమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

[illegible]

శ్రీ ప్రజ్ఞోత్పత్తినంబత్సర ఛాల్గునమానతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

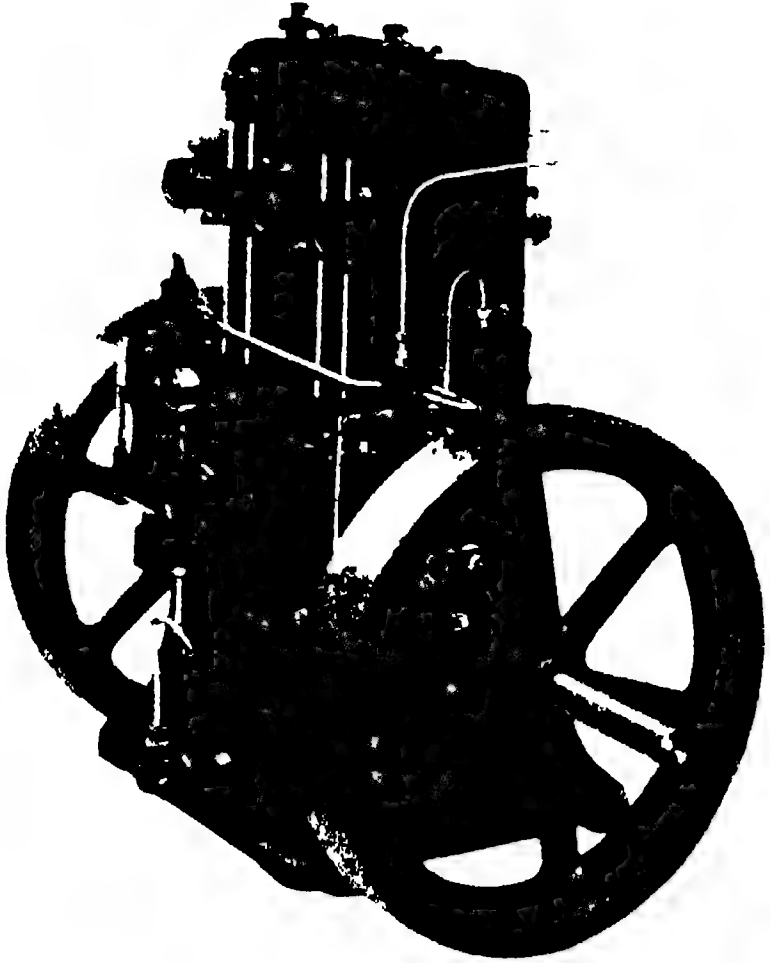
[illegible]

మూనవాదర్శ గ్రంథమండలి, తింగలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

అగ్రాధికారి - ప్రొ. కృష్ణమూర్తి నాగేశ్వరరావు పాఠశాల - ప్రొ. కృష్ణమూర్తి

Lister

4 హార్సెల్ ఫోర్స్
4 హార్సెల్ ఫోర్స్

లిస్టర్ "డీసెల్" ఇంజను

పి. వి. కె. ల్. ట్రే. ట్టె

సెజలు, ఏ. మె. దలు కె. లి. హెచ్. ఏ. నాగేశ్వరరావు

చేత్రాచో చల్లదసము

సుండియే

ప్రారంభించి పిచ్చును

కాగ్రి

ఎ. కె. కె.

ఇ. కె. కె.

కె. కె.

లాంపుల రో

కె. కె. కె. కె.

కె. కె. కె. కె.
ప్రారంభించి పిచ్చును

సెజలు

చేత్రాచో చల్లదసము

చేత్రాచో చల్లదసము

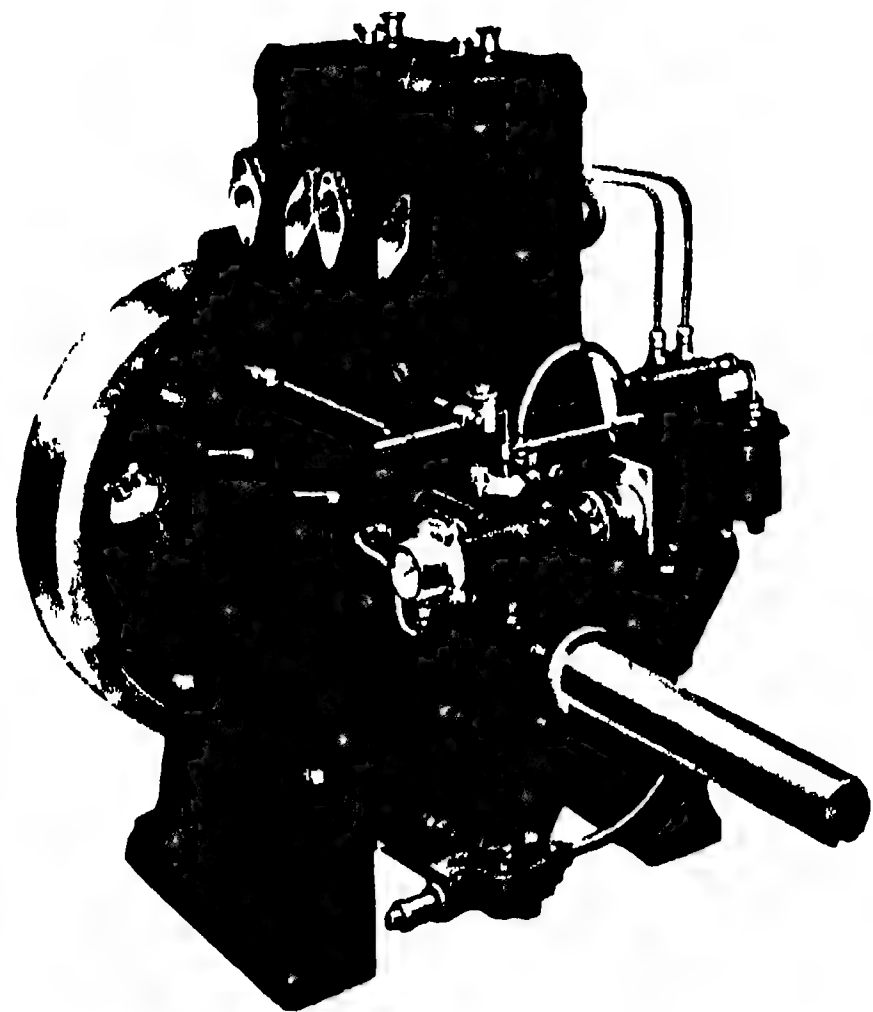
చేత్రాచో చల్లదసము

MASSEYS (1930) LTD
ENGINEERS

(కె. కె. కె. కె.)

రాంపురం.

మడిరాసు.

ప్రస్తావన

శ్రీ. ఓన్నమః ప్రణవాగ్ధాయ శుద్ధజ్ఞానకమూర్తయే;
నిగ్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమన్మహాదేవుని యాజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్తమానం బగుచున్న బ్రహ్మాండప్రవృత్తియందు భూగోళమునం దొక చాంద్రమానాబ్దము గడచినది. దిక్కాలబద్ధమైన విశ్వప్రవృత్తియందు దిక్కాలప్రభావము గణనీయమైనను దిక్కాలాతీతుడైన విశ్వేశ్వరునియందు దిక్కాలప్రభావము నిరవధికముగ నున్నది. అనంతమైన కాలము, అఖండమైనవిశ్వము విశ్వేశ్వరుని లీలావిలాసములను పురుషార్థసిద్ధికి ఖండాఖండరూపములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సరప్రవృత్తి అతిస్వల్పమైనను వ్యక్తివిషయములందు విశేషముగ గనుపట్టుచున్నది. పిపీలికాద్రబ్దాఽర్యంతము వ్యాప్తిమైన ప్రవృత్తియంతయును జనసమరణములకు లోనగుచు కాలప్రభావమును పరిమితము చేయుచున్నది. జనసమరణావృతమైన సంసారప్రవృత్తియందు పరబ్రహ్మమువలెనే పరమాణువును పరమానందము ననుభవించుచు జీవయాత్రను స్థానికము చేయుచున్నది. అవ్యక్తము మహాదహంకారావృతమై వ్యక్తిరూపమును దాల్చుచు కాలప్రవాహమునకు బద్ధమగుచున్నది. వ్యక్త్యహంకారము జననమునకు మూలమై సుమకారావృతమై దిక్కాలపరిమిత మగుచున్నది. నేను నాదియను సంకల్పముతో దిక్కాలసంస్మరణము గలుగుచున్నది. నేను అనంతమైన కాలమునకును, అఖండమైన విశ్వమునకును కర్తృత్వభోక్తృత్వాభిమానములను గలిగి దిక్కాలబద్ధ మగుచున్నది. నిర్వికల్పమైన నేను సవికల్పమై శామరూపములనుదాల్చి దేశకాలపాత్రబద్ధమై మహాప్రవృత్తియందు వ్యవహరించుచున్నది.

అహంకారమమకారావృతమైన నేను దిక్కాలముల నాశ్రయించి విశ్వప్రవృత్తిని వెలయుచున్నది. పరబ్రహ్మమునలె పరమాణువును విశ్వభోక్తృత్వము నభిలషించుచు స్వయంవ్యక్తిత్వమును గోరుచున్నది. నిత్యమైన స్వయంభుత్వము సిద్ధించుటకై అనిత్యములైన దేశకాలములను సంకీర్తనముచేయుట పరిపాటియైనది. సంవత్సరారంభమున పంచాంగశ్రవణ మీమహాఫలమును సమకూర్చుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరము గడచినది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మారంభమైనది. నూతనసంవత్సరారంభము నందు కాలసంస్మరణమును జేయుట ఆత్మోపలబ్ధికి సాధనము కాగలదు. ఈ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సరముతో శాలివాహన శకాబ్దములు 1853, విక్రమార్కశకాబ్దములు 1985, క్రైస్తవశకాబ్దములు 1930, ఫసలీ శకాబ్దములు 1339, భరతశకాబ్దములు 5075 గలించినవి. వైవస్వత మన్వంతరమునందు, కలియుగమునందు ప్రథమపాదము నందు 5032 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండియు 83 పరివృత్తులు ముగిసి 84 వ పరివృత్తియందు అయిదవసంవత్సరమైన ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము ప్రారంభమైనది. స్మృత్యాదినుండియును 1,95,58,85,032 సంవత్సరములు గలించినవి. బ్రహ్మకల్పము నందు ద్వితీయపరార్ధమునందు పగటియందు 13 గడియలు, 42 విగడియలు గలించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక వత్సరవృత్తాంతము అతిస్వల్పమైనను అనంతప్రభావమును సంస్మరింప జేయుచున్నది. కాలబద్ధమైన మహాప్రవృత్తియందు నూతనసంవత్సరారంభము నూతన

సంకల్పములకు సాధన మగుచున్నది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు ప్రజలు నూతనసంకల్పములను గలిగి కాలసంకీర్తనమును జేసి కామితార్థములను బడయుదురు గాక!

అనంతకాలసంస్మరణమువలె నఖండదేశ సంకీర్తనమును నిత్యానిత్యవివేకమునకు సాధనంబుగనున్నది. కాలమువలె దేశమును ననంతముగ గనుపట్టినను పరిమితముగ నున్నది. అంతవంతములైన దేశకాలము లన్యోన్యశ్రయములై అవ్యక్తము నాశ్రయించి యున్నవి. అఖండమైన ఖగోళమవ్యక్తప్రభావమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. గణకులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు దేశకాలనిర్ణయమును చేయజాలకున్నారు. విశ్వపరిమాణమును కాలము నిర్ణయింపజాలకున్నది. కాంతికిరణము తీణమునకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్లచొప్పునను ప్రసరించుచు చంద్రమండలమునుండి భూమండలమున ౧౫ తీణములో చేరుచున్నది. కాంతికిరణము ఖగోళమునందలి దూరతమమైన గోళమునుండి భూగోళము చేరుటకు ౧౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు గావలయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు.

అనంతమైన కాలమును, అనంతమైన దేశమును సంస్మరించునపుడు స్వస్థలస్వకాలములు జిజ్ఞాసువులకు పరమాణువులుగ గనుపట్టు చున్నవి. విశ్వప్రవృత్తి మానవులందు ప్రాజ్ఞులకు వారి చుల్పత్వమహత్త్వములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అనంతమైన కాలమును, అఖండమైన విశ్వమును సంభావించుటకు మానవుల కఖండమైన శక్తిగలదు. ఆశక్తిని విశ్వప్రవృత్తియం దాత్మోద్ధరణమునకు వినియోగించుట సుఖమునకును, ఆత్మనాశమునకు వినియోగించుట దుఃఖమునకును గారణం బగుచున్నది. నామరూపవిలసితమైన విశ్వ భోగాభిలాష దుస్తరమై దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది. జాతులు, వ్యక్తులు అహంకార మమకారపరాయణులై సంసారమును దుఃఖమయము చేయుచున్నవి. మానవు డహంకార మమ

కారములను విడిచి విశ్వవ్యాపకుడైన పరమేశ్వరుని గనుగొని శాంతిసుఖములను బడయుచున్నాడు. ఈపరమార్థమునే సంవత్సరారంభమునందు పురోహితులు చేసెడి పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయుచున్నది. మానవునకు అనిత్యమును దేశకాలపాత్రబద్ధమును నైన భౌతికసంపదల యల్పత్వమును, నిత్యమును దేశకాలపాత్రాతీతమునైన దైవసంపదల మహత్త్వమును పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయు చున్నది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు శుక్రకుడు రాజు, గణకుడు-ఫలము:—సస్యసమృద్ధి, సువృష్టి, క్షీరాభివృద్ధి, సాంసారికసౌఖ్యము, గణకబుద్ధివికాసము, సస్యార్థివృద్ధి, సర్వజంతుసౌఖ్యము; చంద్రుడు మృత్తి, నేనాధిపతి, అర్హాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు-ఫలము:—సువృష్టి, సర్వసస్యఫలము, క్షేమారోగ్యము, సుభిక్షము, అతివర్షము, అతివాయువు, ప్రజారోగ్యసౌఖ్యము, గోక్షీరాభివృద్ధి, అర్హివృద్ధి, ధాన్యాభివృద్ధి, చోరభయరాహిత్యము, రాజులసత్యప్రియత్వము, వృక్షఫలాభివృద్ధి; గురువు సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు-ఫలము:—యవగోధూమచణకాభివృద్ధి, పీతధాత్రి సస్యాభివృద్ధి, పూగీఫల రత్నసువర్ణధాన్య కార్పాసచర్మ కుసుమ చందనాభివృద్ధి, ద్విజగణసౌఖ్యము, సర్వసస్యార్థాభివృద్ధి, ప్రజానురాగము, పరీక్షకసయమార్గాభివృద్ధి, విప్రుల స్వకర్మనిరతి, ప్రజాసౌఖ్యారోగ్యాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి; బుధుడు ధాన్యాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందతోయము, మేఘపీడ, సర్వనృపసంతానము; శని రసాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందసస్యము, రసజాతిధనక్షయము, క్షేచ్ఛజాత్యభివృద్ధి; సూర్యుడు దైవజ్ఞుడు-ఫలము:—విప్రస్వకర్మనిరతత్వము, సర్వజనసౌఖ్యము, రక్తభూమి సస్యాభివృద్ధి; శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకుడు, స్థానసంరక్షకుడు - ఫలము:—పశువృద్ధి, సుభిక్షము, సస్యార్థిసంపత్తు, తృణసమృద్ధి, క్షీరసమృద్ధి, సామాన్యఫలము:—

శ్లో. సువర్ణం సర్వధాన్యాని సుఖభాని యయు ర్నరా,
చర్చితా స్సర్వసంపత్తిః క్షేమాహోగ్యం ప్రజాపతా.

ప్రజోత్పత్తియందు ప్రజలు పాలకులు ధనధాన్య సమృద్ధి గలిగి సంపన్నులై క్షేమార్హ్యములను గలిగి యుందురు. శుభగ్రహములైన శుక్రకుడు రాజు, చంద్రుడు మంత్రి, గురువు సన్యాసి, బుధుడు ధాన్యాధిపతి అగుటం జేసి ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునందు ధనధాన్యాది సమృద్ధి గలిగి ప్రజలు సకలసౌఖ్యములను అనుభవించునటులు సూచనలు గలవు. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము శాంతి యుతమై ప్రజలు సకలశుభములను బడయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాక!

ఐరోపా మహాసంగ్రామము గలుగజేసిన విషాదావస్థ ప్రపంచావృతమై మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. అన్ని దేశములందును మానవకల్యాణసాధనమైన పునర్నిర్మాణము దుస్సరిముగ నున్నది. అన్ని దేశములందును ప్రజలు పనిపాటులులేక అన్నాతురులై దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నారు. శ్రీమంతములైన అమెరికా, గ్రేటుబ్రిటను, జర్మనీ, మొదలగు పాశ్చాత్యదేశములందు నిరుద్యోగసమస్య భయంకరరూపమునుదాల్చినది. గ్రేటుబ్రిటనునందు నిరుద్యోగుల సంఖ్య 21,11,467 లకు పెరిగినది. నిరుద్యోగులకుగాను ప్రభుత్వము 7,00,00,000 సవరనులను గత సంవత్సరమునందు వ్యయముచేసినది. ప్రజాపోషణమునకు మూలాధారములైన దూదిపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, బొగ్గుపరిశ్రమ, మొదలగు పరిశ్రమలు క్రమముగ క్షీణించుచు రాజ్యాదాయము క్రమముగ క్షీణించుచున్నది. ఈ విషమ పరిస్థితులందును సైన్యవ్యయము యథాప్రకారము పెరుగుచునే యున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును నిరుద్యోగులసంఖ్య 60,00,000 లకు పెరిగినట్లు లెక్కలు విశేషము చేయుచున్నవి. గత సంవత్సరమునందు వందలకొలది ధనాగారములు పడిపోయినవి. అమెరికాయందు గ్రేటుబ్రిటనునందువలె నిరుద్యోగులకు రక్షకధనము లేదు. జర్మనీయందును నిరుద్యోగులసంఖ్య ప్రజలయం దారవ

వంతునకు పెరిగినది. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, సంయుక్తదక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములందును నిరుద్యోగము వ్యాపించుటచే ప్రజలస్థితి దుర్భరముగ నున్నది. సంపన్న దేశములందువలెనే ఇతర దేశములందును నిరుద్యోగుల సంఖ్య క్రమముగ పెరిగి ప్రపంచమునందంతటను మహాసంక్షోభమును గలిగించుచున్నది.

మహాసంగ్రామమునందు దుఃఖవేదన ననుభవించిన ఫ్రాన్సుదేశమును మాత్రము నిరుద్యోగసమస్య పీడింపకుండుట విచిత్రముగ గనుపట్టుచున్నది. దీనికి కారణము ఫ్రాన్సుదేశపరిస్థితులందే కనబడుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశము చిరకాలమునుండియును వ్యవసాయ పరిశ్రమను సంరక్షించుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశమునందు మిగిలిన పాశ్చాత్యదేశములందువలె వ్యవసాయ పరిశ్రమ క్షయించలేదు. ఫ్రాన్సుదేశ పోషణమునకు వలయు ఆహారపదార్థములు ఫ్రాన్సునందే ఉత్పత్తి యగుచున్నవి. యుద్ధానంతరము సంప్రాప్తమైన నిరుద్యోగమును వారించుటకు నిరుద్యోగులకు రాజ్యాధికారులు పనిపాటులు గల్పించగలిగిరి. బొగ్గు, లోహపరిశ్రమలు రాజ్యావలంబనము గలిగి ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. నిర్మాణ పదార్థములకు స్వదేశమునందు స్వల్పమూల్యమును, విదేశములం దధికమూల్యమును నేర్పడునటు లార్థిక పరిస్థితులు నిర్మితములైనవి. స్వదేశపరిశ్రమలకు రక్షణవిధానము నవలంబించి పరిశ్రమలపోషణము సుకరముచేసినది. దేశమునందు బంగారమును నిలువచేసి ధరలపరిమాణమును నిలువజెట్టినది. సంగ్రామసమయమునందు భగ్నమైన ప్రాంతములను పునర్నిర్మాణముచేయుచు ప్రజలకు పనిపాటులను గల్పించినది. పాశ్చాత్యరాజ్యములందు నిరుద్యోగసమస్య సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధమును రాజ్యముల చరిత్రములు విశేషము చేయుచున్నవి.

పాశ్చాత్యరాజ్యములు సంగ్రామసన్నాహమునకై చేయుచున్న వ్యయము పరమానర్థములకు గారణం

బగుచున్నది. రాజ్యాదాయమునందు విశేష
సంగ్రామ వ్యయము భాగము నల్పగామ నన్నాహములకై విని
యోగపడుచు ప్రజాక్షేమము ధర్మసంరక్ష
ణము దుర్లభము లగుచున్నవి. నల్పగామ నన్నాహము
లాత్మరక్షణమునకన్నను పరపీడనమున కధికతరముగ
వినియోగపడుచున్నవి. యూరపురాజ్యములు స్వదేశ
ప్రజలను రక్షించుటకవలంబించెడిరాజ్యసీతి మహాసంగ్రా
మములకును, సంక్షోభమునకును పరపీడనమునకును సాధ
నంబుగనున్నది. సంగ్రామబలమంతయును ధర్మనాశనము
నకు వలెను ధర్మరక్షణమునకు వినియోగపడుట లేదు;
ప్రజానాశనమునకువలెను ప్రజాపోషణమునకు వినియోగ
పడుటలేదు. రాజ్యాదాయమునందు విశేష భాగము
సంగ్రామసన్నాహములకు వినియోగపడుచు విద్వేషము,
విశ్వాసరాహిత్యము, హింస, వినాశము సంభవించుచు
న్నవి. పురుషార్థమునకు సువ్యక్త స్వప్రయోజనము
ప్రయోజనమునపు డింతకన్న నధికఫలము గలుగ
జాలదు.

విశ్వప్రవృత్తియందు పరార్థస్వార్థములకును, త్యాగ
భోగములకును, ధర్మాధర్మములకును, ఆత్మానాత్మల
కును సంరంభ మనవరతము సంప్రాప్తి
మగుచున్నది. ఈ సంరంభ మంతః
ప్రవృత్తికిని బాహ్యప్రవృత్తికిని సంప్రా
ప్తిమగుచు శాంతిసంక్షోభములను గలుగజేయుచున్నది.
స్వార్థపరములైన కుటుంబకులాభిమానములు స్వార్థపర
ములైన వ్యక్తిజాతీయాభిమాన రూపములనుదాల్చి మహా
సంక్షోభ సాధనములైనవి. కుటుంబ కులవికాసములకు
వ్యక్తివికాసము సాధనంబైనను పరస్పరసంయోగ నాహ
చర్య విరహితములైన వ్యక్తివికాసము సమిప్తివికాసము
నకు నిరుపయోగమై సంరంభమునకు మూలమైనది. జాతీ
యాభిమానము స్వార్థారాధనముకును, పరపీడనమునకును
మూలమైనది. భోగపరమైన స్వార్థారాధనమునకు పరి
మాణము గడుపడదు. వ్యక్తులకు జాతులను భాగ్యభోగా
భిలాషయా వహించి పురుషార్థమునకు మూలస్కంధమైన

ధర్మాభిలాష సంకుచితమైనది. పేరునందు ధర్మమును
కార్యమునం దధర్మమును నిత్యకృత్యములైనవి. ప్రబల
మైన జాతులు స్వోపభోగమునకై పరదేశముల నాక్రమిం
చుకొని పరపరిశ్రమలను, పరసంపదలను, పరస్వత్వములను,
పరసంస్కారమును నిర్మూలముచేసిదుర్బలజాతులనునిర్మూ
లముచేసినవి. పరాధీనస్థితియందున్న పెద్దజాతులకును గౌ
రవస్థితి దుర్భరమైనది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముగల జీవ
జాలములాత్మోపలబ్ధినిబడయుటకు సంపూర్ణాధికారమును
గలిగియున్నవి. ఈయధికారమునకు సాధనసాధ్యములు
త్యాగముగాని భోగముగాదు. పరార్థముగాని స్వార్థము
గాదు. పాశ్చాత్యరాజ్యము లారాధించిన సువ్యక్తస్వార్థ
పరత్వము ధర్మవిరుద్ధమై మహాసంక్షోభమునకు మూల
మగుచున్నది. ప్రపంచము సంక్షోభపరమైన పాశ్చాత్య
ధర్మానుష్ఠానమునుచేయుచు దుఃఖభూయిష్టమైన విధ
మును ప్రపంచపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

ప్రపంచసంపదలు మారణసాధనమునకు వినియో
గింపబడుచున్న విధమును విరోధా మహాసంగ్రామము
విశదము చేసినది. సంగ్రామమున
మా రణ సాధనములు కనే కార్బునము, రూప్యములు
వ్యయ మైనటులు పరిగణింపబడినది.
సంగ్రామానంతరమునను రాజ్యములు, ప్రజ లన్నము
లేకను పరితపించుచున్నను, ప్రతియేటను అర్బుద
ములను వ్యయము చేయుచున్నవి. సంగ్రామములందు
మహారాజ్యముల లక్ష్యము పృథివ్యధిపత్యము నుండి
సముద్రాధిపత్యమునకును, సముద్రాధిపత్యమునుండి ఆకా
శాధిపత్యమునకును వ్యాపించినది. ఆకాశసంగ్రామవిమాన
ముల నిర్మాణరక్షణములకు గతసంవత్సరమునందు గ్రేటు
బ్రిటను 178, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు 830,
ఫ్రాన్సు 460, ఇటలీ 400, జపాను 100, లక్షల సవరనులను,
గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను సైన్యములకు 405,
యుద్ధనౌకలకు 517, విమానములకు 178, మొత్తము
11,00 లక్షల సవరనులను వ్యయముచేసినది. ఈయపార
మైన వ్యయమును భరించుట దుర్భర మనియును, ప్రజా

క్షయమగుచున్నదనియును ప్రాజ్ఞులందరును నంగీకరించుచున్నారు గాని సంగ్రామ సన్నాహములం దెవరును వెనుకబడుట కంగీకరించుటలేదు. అన్నిరాజ్యములును ఒకరాజ్యము నింకొకరాజ్యమును మించుటకే ప్రయత్నమును జేయుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు లండను నగరమునందు జరిగిన నౌకాసమావేశము కొంతవరకు సంతృప్తికరముగ నున్నది.

క్రేటుబ్రిటను, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జపాను రాజ్యముల ప్రతినిధులు నౌకాదళ నిర్మాణమును నియమించుటకుసమావేశమైరి. యుద్ధనౌకల నిర్మాణమును నియమించుటకు

నౌకాసమావేశము

క్రేటుబ్రిటను, జపాను ఒడంబడికను చేసినవి. ఈయే డాయెడంబడికయందు ఫ్రాన్సు, ఇటలీ చేరినవి. కాని ఈయెడంబడిక క్రేటుబ్రిటనుకు అపాయకరమని కస్సర్వెటిప్రెజిడెంటువారును సంగ్రామదక్షులును ఘోషించుచున్నారు. క్రేటుబ్రిటనునందు పన్నులభారము దుర్భరిమైనది. షరిశ్రమలు స్తంభించినవి; నిరుద్యోగమన్యవిహితముగ నున్నది. వ్యాపారము క్షీణించినది; సకలవ్యవహారములును సందిగ్ధస్థితియందున్నవి. ఈమహాసంక్షోభముయమునందు కర్తవ్యము దుర్గాహ్యముగ నున్నది. బ్రిటీషురాజ్యాంగపక్షములన్నియును విమూలస్థయందున్నవిధమును వ్యవహారములు విశేషము చేయుచున్నవి.

లేబరుపక్షము రాజ్యాధికారిమును వహించుచున్నను బలహీనముగ నున్నది. లిబరలుపక్ష రక్షణము

బ్రిటీషు రాజ్యాంగపక్షము

లేకను లేబరుపక్ష మొకటిగామైనను నిలువజాలదు. లేబరుపక్ష

రక్షణమును లిబరలుపక్షము స్వప్రయోజన రక్షణమునకై చేయుచున్నది. గ్రుడ్డిలో మెల్లయను విధమునను బాత్తుగాను లేకపోవుటకన్నను ఏదో నామరూపములనైనను గలిగియుండుట సంతోషదాయకము. బ్రిటీషు రాజ్యాంగములందును ప్రపంచ రాజ్యాంగములందును లిబరలు (మితవాద) పక్షమునకు

స్థానము లేదగుట తెలిసినవిషయము. అయినను బాధిపూర్వకముగను ఆత్మహత్యను జేసికొనుట యసంభవము. లిబరలుపక్షము కొంతకాలము ప్రేలాడినను ప్రయోజనరహితముగనే యుండుట ధహజము. లిబరలుపక్షమునందును చీలికలు గలిగినవి. సర్ జాన్ సైమను లాయిడు జార్జిగారలకు పొందుపొసగకున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై సర్ జాన్ సైమనుగారు ససేమిరాయనుచున్నారు. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యతగిట్టదు. సాంఘాతికరాజ్యాంగము దూరాదర్శముగాని ప్రస్తుతము ప్రయోగయోగ్యముగాదు. లాయడుజార్జిగారు తటస్థముగ నున్నారు.

లేబరుపక్షమునందును చీలిక గలిగినది. స్వతంత్రకార్మికపక్షము లేబరుపక్ష కార్యవిధానమును నిరసించుచున్నది. అధికారపక్ష వ్యవహారములను నిరాకరించుచున్నది. భారతీయరాజ్యాంగములందు స్వతంత్రపక్షము పూర్ణ స్వాతంత్ర్యప్రదానమును గోరుచున్నది. మోసాలెగారు మొదలగువారు ప్రభుత్వపక్షమునుండి విడిపోవుచున్నారు. లేబరుపక్షము నిరుద్యోగసమస్యను, భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను, వ్యయభారసమస్యను, కార్మికసమస్య మొదలగు సమస్యలను ధర్మానుకూలముగను నిర్ణయింపకను స్వపక్షపక్షవిశ్వాసములను గోల్పోయినది.

కస్సర్వెటిప్రెజిడెంటునందును విభేదము లేర్పడినది. ఇంతవరకును నాయకుడుగనున్న బెల్టువినుగారిని త్రోసి వేసి క్రొత్తనాయకుని క్రొత్తసామ్రాజ్యపక్షమును నిర్మించుటకు బీవర్లుబ్రూకుప్రభువు మొదలగువారు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పక్షప్రయోజనము స్థిరమైన స్వార్థారాధనము పరిపీడనము. “నాకాయుష్యము నాకారోగ్యము” అనెడి యసహజపరిస్థితులను సుస్థిరము చేయుటయే యున్నది. క్రేటుబ్రిటను చిరకాలము నిరాటంకముగ ననుభవించిన షరిశ్రమలను సంరక్షించుకొనుటకు నూతనపక్షము గోరుచున్నది. ఆపక్షము నిర్ణయించెడి విధానమును 1. బ్రిటీషువ్యవసాయ షరిశ్రమకు రక్షణము. 2. రాజ్యవ్యయమునందు మితభ్యయము. 3. ఇండియా, ఈ

జిప్సులకు, ఇక నేమియును రాజ్యాంగ సంస్కరణముల నీయకుండుట. 4. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్యాగములందు సంరక్షణవిధానమును. స్వపరిపాలనముగలసామ్రాజ్యాంతర్యాగములన్నియునుఁగరిత్రమసంరక్షణవిధానమును నిరాకరించుచున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భాగములమీదను బలవంతముగ నీవిధానమును మోపినను ప్రయోజనము గలుగదు. చీనా, ఈజిప్టు ఇండియా యవలంబించిన బహిష్కారవిధాన మీసత్యమును విశేషము చేయుచున్నది. కన్సర్వేటివుఁగిసిద్ధాంతములు వర్తమానకాలమున కనుఁగొనఁగలములైనను ధనాధికారలాభములను చీరకాలమును భవించిన పూర్వోపాయములు సాధ్యమైనంతవరకును స్వప్రయోజనములను విడువజాలరు. ఈజిప్టు భావిఁగిణామ మెట్లున్నను ఁగిసిద్ధాంతములు గ్రేటుబ్రిటను, సామ్రాజ్యమునకును, ప్రపంచమునకును నిరసప్రయోగముగ నున్నవి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యభారమును వహించవలసిన లేబరు, లిబరలు, కన్సర్వేటివుఁగిములు ఁగచెడి సంయోగములేకను విల సూపర్ఫయందొన్నపుడు సామ్రాజ్యభావిఁగిణామము దురూహ్యముగ నున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగసమన్వయ నిర్ణయించుటయందు మూడుఁగిములువారు చూపన ప్రతిఘటనము స్వరాజ్య సంపాదనమునకు భారతీయుల కర్తవ్యమును విశేషము చేయుచున్నది.

ప్రపంచప్రవృత్తియందు పరిమాణపును పరిబ్రష్టమును జీవయాత్రయందొ ప్రాణసంరక్షణమున కన్నమును గోరుచున్నవి. ప్రాణులన్నగతములు. సకలజీవజాలములకును జీవయాత్రకు ఫలము సుఖప్రాప్తి, దుఃఖ నివృత్తి. ఈఫలములను సాధించుటకు సాంఘిక వ్యవస్థలు, మతధర్మములు, రాజ్యాంగములు, దేశకాలపాత్రముల సంస్కారముల కనురూపముగ నేర్పడుచున్నవి. జీవయాత్రకు ఫలనిర్ణయమునందు, మరణానంతర స్థితియందు భేదాభిప్రాయములున్నను జీవనము నిషయమై భేదాభిప్రాయములు లేవు. జీవయాత్రయందు సుఖసాధనమునకు

అన్నము, బట్ట, ఇల్లు, పరమావసరములుగ సరిగణించబడుచున్నవి. ప్రపంచమునందు పర్యాప్తమునను సంఘర్షణములు, సంగ్రామములు ఈలాభమును పొందుటకే ఏర్పడుచున్నవి. ప్రజలు వారిదేశములకు సహజమైన మార్గములనువిడిచి పరమార్గముల నవలంబించుచు సుఖవ్యాజమునను వారుదుఃఖము ననుభవించుచు నిరగులకు దుఃఖమును కలిగించుచున్నారు. పాశ్చాత్యరాజ్యములు ప్రజాపోషణమునకు అవసరమైన అన్నపరిశ్రమను విఁజ్జించి అనవసరమైన భోగ్యవస్తుఁగరిత్రముల నవలంబించి ప్రపంచమును దుఃఖమయము చేసినవి. అన్నవస్త్రములు కిరీర దేశములమీద నాధారపడవలసిన దేశములకు శుభస్థితిదర్శిటము. ఐరోపామహాసంగ్రామము సకలరాజ్యములకును ఈగుణపాఠమును సుగమముచేసినది. ప్రాణరక్షణమునకును ఁరాశ్రయ మనసరి మైన దేశములస్థితిగతులు పరిమ్రమాదజనకము లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. వ్యవసాయఁగరిత్రమును నిర్దిష్ఠము చేసి వస్తునిర్మాణఁగరిత్రముల సపారముగా వృద్ధిచేసిన గ్రేటుబ్రిటను, ఇతర పాశ్చాత్యరాజ్యములును వైదిమీససమయమునందు ఁరమవిపాదము ననుభవించుచున్న విధమును గ్రేటుబ్రిటనుఁగిస్థితులు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యము అనవసరములైన భోగ్యవస్తువుల సపారముగా నిర్మించి స్వదేశములందును, పరి దేశములందును అసహజస్థితిని గలుగజేసినవి. ఈస్థితి ప్రపంచమునందంతటను ఁరావలంబనమును శిరణ్యము చేసినది.

అన్నములేని దేశములందపారమైన ఁగరిత్రమాగారములునిర్మితములైనవి. వ్యవసాయదేశములందలసత్వము వ్యాపించినిరవలంబనము పరిపాటియైనది. పారిశ్రామికదేశములందు వ్యవసాయమహూషమై పారతంత్ర్యము పరిపాటియైనది. ఉభయత్రనిర్వ్యాపారము నిరుద్యోగము సంప్రాప్తము లగుచున్నవి. ప్రపంచమునవర్తమానవిషమస్థితుల కీస్థితియే మూలమని ఆర్థికపండితులందరు సంగీకరించుచున్నారు. ఈ మహోపద్రవముననుండి తమ ప్రజలను గాపాడుకొనుటకు వివిధరాజ్యములును చేయుచున్న విశ్వ

ప్రయత్నములను గతశతాబ్దిచరిత్రము సహస్రముఖములను విశదము చేయుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యముల పరాక్రమణ నీతి జాతుల సంతరింపజేసినది; మానమును పోగొట్టినది; ధర్మమును చెరిపినది; షశుబలమును ప్రమాణము చేసినది; భోగారాధనము పరిపాటిచేసినది; పురుషార్థములందు ధర్మము లుక్తమై అర్థకామములు పరమార్థములైనవి. భాగ్యవంతములైన స్వతంత్రదేశములం దీదుర్భరస్థితికి ప్రతీకారములను గల్పించుట కవకాశము లున్నను స్వతంత్రదేశములం దేవిధమైన ప్రతీకారమును గనుపెట్టదు. ఈవిషాదస్థితి భరతవర్షమునందు విపరీతాకృతిని దాల్చి సకలమును స్తంభింపజేసినవిధమును సత్యాగ్రహ సంరంభారంభమునందు ఇర్వినుప్రభువునకు గాంధీమహాత్ముడు పంపిన లేఖ విశదము చేయుచున్నది.

ఆదికాలమున నుండియును భరతవర్షము ప్రపంచ కల్యాణమునకు బహువిధములను దోడ్పడిన విధమును ప్రపంచేతిహాసము విశదముచేయుచున్నది. మానవసౌఖ్యమునకు సాధనములైన అన్నవస్త్రములను భరతఖండము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిషయము సుప్రసిద్ధము. భరత ఖండము బ్రతుకుట కవసరమైన వ్యవసాయ పరిశ్రమ ఆదికాలముననుండి నేటివరకును ప్రజాదరణమును గలిగియున్నది. భారతమత తన సంతానమునకేకాక ఇతరులకును ఆహారపదార్థములను నేడును సమకూర్చుచున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 85 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. అన్నముతోపాటు బట్టలను భరతవర్షము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిధము ప్రపంచేతిహాసములం దొకసుందరాధ్యాయము. కాడి కదురు కవ్వము పూజ్యములై స్వయం పోషణము పరపోషణము సులభముగ నేర్పడినవి. పూర్వకాలమునందు సువర్ణభూమియని హిందూదేశము ప్రపంచమునందు ప్రఖ్యాతిని బడసినది. పరదేశీయుల లోభమునకు గురియైనది. లోభావేశపరులైన అలెగ్జాండరులు, తైమూరులు, కైఫులు, హేస్టింగులు గలుగజేసిన సంతోభము

పరమవిషాదమును గలుగజేయుచున్నను అంగ్లేయాక్రమణము సర్వనాశనమునకును మూలమైనది. దేశమునకు సకలసందర్భములందును పరావలంబనము శరణ్యమైనది. అన్నవస్త్రములు, విజ్ఞానము, ధర్మము, మతము, శౌర్యము, పరాక్రమము, సంకల్పము, సత్త్వము నిరాశ్రయములై మరణయాతన సహజావస్థయైనది. ఈ మహాపీలయావస్థయందు ధర్మసంస్థాపనము పునరుద్ధరణమునకు సాధనముగ నున్నది.

ప్రపంచమునందు ధర్మముచెడి అధర్మము ప్రబలునపుడు ధర్మసంస్థాపనమున కాత్మసాక్షాత్కారము సాధనమగుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు ధర్మసంస్థాపనము సత్యము, అహింస ధర్మములం దుత్తమ ధర్మములు. “సత్యాన్నాస్తిపరోధర్మః” “అహింసాపరమోధర్మః” అనెడి వేదవాక్యములు ధర్మనిర్వచనమును చేయుచున్నవి. పీలయావస్థయందున్న వర్తమానసమయమునందు ధర్మసంస్థాపనమును జేయుటకు పరమధర్మమైన సత్యాహింస ధర్మము శరణ్యముగ నున్నది. భాగ్యభోగపరములైన భౌతికసంపదలు సంరంభమునకువలెను శాంతికి సాధనములు గావను విషయమును పాశ్చాత్యసంస్కారము భయంకరముగను వ్యక్తముచేసినది. ప్రపంచమును భవించుచున్న దుఃఖవేదన నుపశమింపజేసి శాంతిని స్థాపించుటకు ధర్మోద్ధరణమవసరమని ప్రాజ్ఞులందఱును సంగీకరించుచున్నారు. మతాచార్యులు, నేనానాయకులు, ఆర్థికపండితులు వ్యవసాయప్రియులు, పరిశ్రమాభిమానులు, కళాకోవిదులు, కవులు, ప్రతికాసంపాదకులు, వక్తలు వారివారి సంసారానుసారముగను తరణోపాయములను సూచించున్నారు. ఈయపాయము లన్నియును కొంత ప్రయోజనకరములైనను శాంతికిని ధర్మమును స్థాపించుటకును నిరుపయోగములుగ నున్నవి. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థాపనమునకును నిరుపయోగములైన సాధనములను విడిచినవీన సాధనముల నవలంబింపవలసిన యవసరము ప్రపంచమునకు గలిగినది. ఆసాధనమును నిర్ణయింపగల యధికారసంస్కారములు బుద్ధుడు, జినుడు, క్రీస్తు, మహా

మృదు, జనకుడు, శ్రీరాముడు, శంకరుడు, రామానుజుడు మొదలగు మహాత్ములకు జన్మస్థానమైన ప్రాచ్యదేశము లకుమాత్రమే గలవని పాశ్చాత్యపండితులును సంగీకరించుచున్నారు. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థాపనమును అహింసాసత్యాత్మకమైన ధర్మమును స్థాపించుట కాధ్యాత్మికవరమైన సత్యాగ్రహము సాధనముగనున్న విధమును సకలమతములును తత్త్వములును వెల్లడి చేయుచున్నవి. ప్రపంచమునందలి సర్వ మతతత్త్వ సంప్రదాయసిద్ధమైన సత్యాగ్రహ సాధనమును ప్రపంచశాంతికి సకలరంగములందు నవలంబించుటకు గాంధీమహాత్ముడు ప్రకటించిన సత్యాగ్రహసాధనము భరతవర్షమునకు వలె ప్రపంచమునకంతకును వినియోగపడగల విధమును కాలము వ్యక్తము చేయగలదు.

గత సంవత్సరమునందు గాంధీమహాత్ముడు ప్రకటించిన సత్యాగ్రహ ప్రశాంతి ప్రయత్నము వహించవలసిన లేబరు, లిబరలు, కన్యకాశ్రమము ప్రపంచచరిత్రయందు పూర్వమైన కార్యసిద్ధికి సత్యప్రభావమును సహస్రముఖములను విశదము చేయుచున్నది. దండన

సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము మున కభ్యస్తమైన ప్రపంచమైన ప్రపంచమునందు త్యాగాభ్యాసమునుచేయుట దు

స్తరమైనను సాధ్యమని మహాత్ముల ప్రభావము విశదము చేయుచున్నది. త్యాగమూర్తులైన బుద్ధునకు, క్రీస్తునకుగల ప్రతిభ మహారథులైన నెపోలియనుకు, హానిబలునకు నీజరుకు రావణాదులకును లేదు. ఈపరమార్థమునే గాంధీమహాత్మునిజీవితమును, సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విశదము చేయుచున్నది. గతసంవత్సరమునందు గాంధీమహాత్ముడు సత్యాగ్రహప్రస్థానము ను ప్రకటించినపుడు వారిని ఉన్నతమైన పరిహసించిన మహానుభావులు సత్యాగ్రహ మహిమను గ్రహించజాలరు. ఒకసంవత్సరములో సత్యాగ్రహ ప్రభావము ప్రపంచమునకు విదితమైనది. గాంధీమహాత్ముడు పూనిన సత్యాగ్రహమును వేలకొలది స్త్రీలుపురుషులు, బాలురువృద్ధులు, శ్రీమంతులు సామాన్యులును అవలంబించి ప్రభుత్వమును స్తంభింపజేసిన విధము ప్రపంచమున కాశ్చర్యమును గలుగజేసినది. గాంధీమహాత్ముడు

మేరీ వ తేదీని నిర్బంధింపబడెను. నానారాష్ట్రములలోని నాయకులు కాంగ్రెసుసభాధ్యక్షుడు నిర్బంధింపబడిరి. ఆ సమయమునందు ప్రభుత్వమవలంబించిన రాజ్యతంత్రము పరమాసహ్యమును గలుగజేసినది. ప్రభుత్వము భేదతంత్రము నెప్పటివలెనే యవలంబించినది. నిరంకుశాధికారులు దేశభక్తులనందరను నిర్బంధించి మితవాదులను చేరదీసి భేదనతంత్రము నవలంబించిన విధమును మహాప్రహసనముగను బరిణమించినది. గాంధీమహాత్ముడును నెహ్రూగారులును వల్లభభాయి సరోజినీగారులును ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించినవిధమును యరవడ నైని చెరసాలలందు నిర్బంధితులకును సప్రజయకరులకును నడిచిన రాయబారములు విశదము చేయుచున్నవి. సంకల్పసిద్ధిగల గాంధీమహాత్ము డేతంత్రములందు చిక్కుకొనకుండుటయందు విచిత్రము గనుపడదు.

జయకరు రాయబారములు :
సప్రసాదసాయకములు :

“భారతదేశమున మరల శాంతిపరిస్థితులను కలిగించుటకు రెండు నెలలనుండి మేము చేయుచున్న ప్రయత్నములయొక్క వివరము.

1. కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు కాంగ్రెసులోని పాల్గొనుటకుగూర్చి పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారిని 20-6-1930 న రేడియో ద్వారా పిలువించి పత్రిక ప్రశ్నోత్తరములకు బుద్ధిస్థానముగాను సందర్శించి ప్రశ్నింపగా నపు డతనితో మోతీలాలునాథు తమ అభిప్రాయములను తెలిపిరి. ఆ సంభాషణ రిడియోకే పత్రికలలో ప్రకటింపబడెను.

2. అటుపిమ్మట కొలదిరోజులకే స్టోకోంబుగారు బొంబాయిలో మోతీలాలుగారిని మరల సందర్శించి సంభాషించిరి. అపుడు స్టోకోంబుగారు కొన్ని మరతులను వ్రాసి మోతీలాలుగారికి చూపించగా ఆ మరతులను మోతీలాలుగా రామొందిరి. అపుడు మోతీలాలుగారును స్టోకోంబుగారును జయకరుగారును మాత్రమే అచట నుండిరి. ఆ మరతుల పత్రమున కొకప్రతిని స్టోకోంబునాథు జయకరుగారికిచ్చిరి వాటి చాధారముగా చేసికొని జయకరుగారుగాని ఘరియొకరుగాని రాజప్రతినిధితో సంభాషింపదగునని యూహింపబడెను.

3. అపుడు సప్రూగారు సిమ్లాలో నుండిరి గాన యీ మరతుల పత్రమునకు మరియొక ప్రతిని, ఒక లేఖను స్టోకోంబుగారు సప్రూగారికి బహుళ పంపించిరి.

“ఈ షరతులపై నాధారపడి మనము రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు పండిత మోతీలాలు నైహూగారు సమ్మతించిరి” అని ఆరేఖలో స్లోకోంబుగారు వ్రాసిరి.

స్లోకోంబుగారు సప్రూగారికి వ్రాసిన లేఖలోనివిషయములు

25-6-1930 వ తేదీని యీ స్టేటుమెంటును బొంబాయిలో నేను పండిత మోతీలాలు నైహూగారుకి చూపించితిని. మధ్యవర్తులవలన దీనిపై నాధారపడి రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు నా కిట్టి ఆశ్చర్యమును లేదు అని మోతీలాలుగారు తెలిపిరి.

కొండుటేబిలు సభవారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో చేయగలుగునట్టి సూచనలను గూర్చి బ్రిటను దొరతనమువారును ఇండియా దొరతనమువారును ఇప్పుడే ఊహలన నిర్ణయించుటకు, అవి యిటు లుండగలవని భాషించుటకు కొన్ని పరిస్థితులలో వీలులేకపోయినను కొండుటేబిలు సభవారు చేయగలుగునట్టి సూచనలపైని బ్రిటిషు పార్లమెంటువారు చేయగలుగునట్టి నిర్ణయమిటులుండ గలదని బ్రిటను ఇండియా దొరతనముల వారిపుడు ఊహింపజాలక పోయినను, భారత దేశమునకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నొసంగవలెనను విషయమును భారత దేశముయొక్క ప్రత్యేకపరిస్థితులను ఆవశ్యకములను అతి దీర్ఘ కాలమునుండి భారత దేశమునకు బ్రిటను దేశముతోగల సంబంధమునుబట్టి కొండుటేబిలు సభవారు నిర్ణయించిన రీతిని పరస్పరము అంగీకరించి రద్దుబాటు చేసికొను పద్ధతిని ఆధికారమును మార్చుటకు సంబంధించిన షరతులకు లోబడు పద్ధతిని తాము సమర్థించెదమని బ్రిటను ఇండియా దొరతనములవారు రిహస్యముగా గాంధీగారికిని వాగ్దానము చేయుచుండలను లేక అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారు చేయుదురని బాధ్యతగల మరి యొకరు తెలిసినయెడలను గూడ తన ముట్టుకు మోతీలాలుగారు దానికి సమ్మతించెదరు. అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువా రొసంగుటయును మోతీలాలుగారు దాని నామోదించుటయును కొనసాగు నెడల అటుపిమ్మట సర్వవిషయములలోను సమాధానప్రయత్నమును జరుపుట కవకాశ మేర్పడును. అందులన వెంటనే సత్యాగ్రహము విరమింపబడును. దొరతనమువారి పుడవలంబించుచున్న కఠినశాసనవిధానముగూడ రద్దుపరచబడును. ఉదారభావముతో రాజకీయపైదీల విడుదలగూడ జరుపబడును. అటుపిమ్మట పరస్పరము ఆమోదింపబడిన షరతులపైని కాంగ్రెసుప్రతినిధులు కొండుటేబిలు సభలో పాల్గొనుటకుగూడ నవకాశ మేర్పడును అని స్లోకోంబుగారు రపుడు జయకరుగారికి వ్రాసిరి.

రాయబారములను ప్రారంభించుట

ఈ లేఖపై నాధారపడియే మే మిద్దరమును జూరైనెల మొదటి వారములో పెక్కుసారులు సిమ్లాలో రాజప్రతినిధికి బాగుగా వివరించితిమి. పిమ్మట నీదిగువ లేఖనుగూడ వ్రాసితిమి.

౧

సప్రూజయకరుగార్లు రాజప్రతినిధిగారికి వ్రాసిన లేఖ.

అయ్యో,

ప్రస్తుతము భారతదేశము నందలి రాజకీయ స్థితిని తాము గమనింపగోరెదము. సహజశాంతిస్థితిని మరల నెలకొల్పుటకు ఎట్టి కాలవిలంబనమును చేయకుండ వెంటనే యేగోకొంత ప్రయత్నమును జరుపుట త్యవసగమని మేము నమ్ముచున్నాము. సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించుటవలన కలుగునట్టి విపత్తులను మేము గుర్తించియే యున్నాము. కావుననే ఆయుధ్యముతో మే మెట్టి సంబంధమును కలిగించుకొని యుండకపోవుటయేగాక దానిపట్ల కెట్టి సానుభూతిని గూడ మేము చూపియుండలేదు. సత్యాగ్రహమువలన ప్రజలకును ప్రభుత్వమునకును గూడ సంఘర్షణ మేర్పడినది. అందులన దొరతనమువారికి కఠినవిధానమును ప్రారంభింపవలసి వచ్చినది. ఆకారణమున ప్రజలకు ప్రభుత్వముపట్ల విద్వేష మధికమైనది. ఈ రీతిగా విషమస్థితి యేర్పడుటవలన దేశముయొక్క స్థిరపాతకులకు చాల నష్టము కలుగుటకు గూడ నవకాశ మేర్పడినది.

ప్రస్తుతస్థితిలో సత్యాగ్రహనాయకులు గూడ శాంతిని నెలకొల్పుటలో తోడ్పడునట్లు వారిని ప్రోత్సహింపరుపగలుగుదు మను నమ్మకముతోను ఆశతోను ప్రస్తుతస్థితినిగూర్చి వారిలో కొందరితో మేము స్వయముగా చర్చించుటకు మా దేశముపట్లను మే మొనర్పదగిన ముఖ్యకర్తవ్య మనియే మేము నమ్ముచున్నాము.

సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటకు దొరతనమువారికి తప్పనిసరియే యైనను రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి అందరికిని సంతృప్తికరమగు నేదోయొక పద్ధతిని కనిపట్టగలుగుటకు సకలప్రయత్నములను చేయవలె ననియే మీరుగూడ చాల ఆందోళనముతో నున్నారని మీ ఉపన్యాసముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయమని మే మభిప్రాయపడుచున్నాము. ఇది సరియైన యభిప్రాయమే యగునని నమ్మెదము. సత్యాగ్రహము విరమింపబడినచో దొరతనమువారు ప్రస్తుతమునందవలంబించనలసివచ్చిన విధానమును, ఆ విధానమును కొనసాగించుటకు తాత్కాలికముగా చేయవలసివచ్చిన ఆర్థికసేవలను ఇటుపైగూడ కొనసాగించుట కెట్టి ఆవశ్యకమును కలుగదనిగూడ మేము నమ్ముచున్నామని తెలుపుటవసరమే యగును.

అతిముఖ్యముగు భారతస్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించునట్టి పనిని కొనసాగించుటకు అత్యవసరమగు శాంతిని దేశమునందు నెలకొల్పుటకు తోడ్పడవలెనని కోరుచు మాఅభిప్రాయములను వారి కెరింగించి వారితో సాకల్యముగ చర్చించి వారికి నచ్చుజెప్పుటకు గాను మేము చేరసాలకు వెల్లి మహాత్మాగాంధీ పండిత మోతీలాలు నైహూ పండితజవహరలాలునైహూగార్లతో సంభాషించుటకు మా కనుమతి నొసగవలెనని మేము మిమ్ములను కోరుచున్నాము.

ఇటుల మీరు ముగ్గురితోను సంభాషించుటలో మాసంతబాధ్యుల తపననే వెళ్లుచున్నాముగాని ప్రభుత్వ ప్రతినిధులముగా గాని మరియే పక్షముయొక్క ప్రతినిధులముగా గాని మేము వెళ్లుటలేమని స్పష్టముగా తెలుప గోరుచున్నాము. మా ప్రయత్నము విఫలమైచినచో అందులకుగూడ మేమే బాధ్యుల మగుము.

ఇటుల మేము ఎరనాడ నానిటాలు చెరసాలలకు వెళ్లి మహాత్మునితోను, నెహ్రూ గార్ల స్థలితోను మాట్లాడుటకు మాకు అనుమతి నొసంగుటకు మీరు సమ్మతించునెడల అందులకు మాకు కాలసేన సౌకర్యముల సన్నిటిని కలుగజేయునట్లు జాంబాయి సంఘ క్షరాత్రిముల ప్రభుత్వములవారికి తాము ఉత్తరువులను పంపగోచుము.

మేము ముందు మహాత్మాజీతోను నెహ్రూ గార్లతోను సంభాషించునపుడు ప్రభుత్వోద్యోగుల ద్వారాగూడ నచట నుండునూడదు. మేము రహస్యముగా సంభాషించుటకునుగూడ తాము మాకు అనుమతి నియ్యాలెను. ఇందులకు ప్రత్యుత్తరమును మాకు పలు నెలలుకు మా జయకరుగారి వేర పంపగోచుము.

2

రాజప్రతినిధిగారు పంపిన ప్రత్యుత్తరము

వై. స. గో. లా. జ్ఞి,
పిన్కో ౧౬-౭-౧౯౩౦.

అయ్యా,

మీరును సర్ లేజబహదూరు సుబ్రహ్మణ్యులను ౧౩ న లేదీని ప్రాసినలేఖ నాకు చేరినది. దేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు గాంధీ, మోతీలాలు నెహ్రూ, జవహర్లాలు నెహ్రూ గార్లతో సంభాషించుటకు అనుమతి నియ్యవలెనని మీరు నన్ను కోరితిరి. మీరు ఈ విషయమున శక్తివంచన లేకుండ పనిచేసెడి మనిగూడ తెలిసియుంటిరి. సత్యాగ్రహముపట్లను స్వరాజ్యముపట్లను నేనును ఇండియా దొరతనమువారును ఎట్టిభావములను కలిగి యున్నదియును భారత కానసభలో ౯-౭-౩౦ లేదీని నేనొసగిన ఉపన్యాసమున స్పష్టముగా తెలిసియే యున్నాను. భారతదేశమున కంతటికిని, ఈ దేశమునందు నివసించుచున్న చాల ముఖ్యములగు సంఘములకును రాజకీయ పక్షములకును వర్గములకును గూడ సత్యాగ్రహమువలన అధికమగు నష్టము కలుగుచున్న దనియే మేము నమ్ముచున్నాము. కావున ఇట్లు నష్టపడుచున్న ప్రజల సాహాయ్యముతో సర్వవిధములను శక్తివంచన లేకుండ సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుట దొరతనమునకు ముఖ్యకర్త వ్యమే యగును. దేశమునందలి వివిధ సంఘములవారికిని సామరస్యమును కలిగించి వారి సాహాయ్యముతో పరిపాలనావిధాన సమస్యను పరిష్కరింపవలెనని కూడ మేము చాల ఆందోళనము నొందుచున్నామని మీరు సరిగానే గ్రహింపగలిగితిరి. ఇండియా దొరతనమువారు నైమను నివేది

కను సాకల్యముగా పరిశీలించిన పిమ్మట నెట్టి నూచనలను చేయునదియును పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో బ్రతును భారతదేశముల ప్రతినిధులు కలసి చర్చించినపిమ్మట వారెట్టి నూచనలను చేయునదియును, అటుపిమ్మట పార్లమెంటుసభవారు రౌండుటేబిలు సభవారి నివేదికను చర్చించి యెట్టి తీర్మానమును చేయునదియునుగూడ ఇప్పుడు నేనూ హించుట కెట్టి అవకాశమునులేదు. కాని భారతదేశ వ్యవహారములలో భారతీయులు వెంటనే యే విషయములనుగూర్చి బాధ్యులను వహించు ౨ కలకాశము లేవో అట్టివిషయముల పరిపాలననుగూర్చి మాత్రమే ప్రత్యేకపు టేబులులను చేయునట్టి పద్ధతిని తక్కిన సకల విషయముల పరిపాలనమునందును పీల్చెనంత అధికమైన బాధ్యతనే భారతీయులకు వశపరుచునట్లు చేయుటలో నేనును ఇండియా దొరతనము వారును గూడ మాకుగల ప్రత్యేకావకాశములలో శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడుటకే సంసిద్ధులమై యున్నామని నేను ఈనెల 9 వ లేదీనినాం స్పష్టముగానే తెలిపికొంటిని. ఆవిషయము లేవో వాటినిగూర్చి చేయుచున్న శ్రేషులగు నేర్పాటు లెట్టివో మున్నగు విషయములు రౌండుటేబిలు సభలోనే చర్చింప బడులసి యుండునుగాన రౌండు దేశములవారును పరస్పర నిశ్వాసముతో కలసి ఆలోచించినచో సమాధానము కలుగకుండుట కెట్టికారణమును లేచనియే నేను నమ్ముచున్నాను.

ఇందులకవసరమగు స్థితిని దేశమునందు మరల కలుగజేయుటకు మీరు కాంగ్రెసు నాయకులతో సంభాషించుటవలన తగిన అవకాశము ఏర్పడుచున్నదని మీరు నమ్ముచున్నపుడును, ఈరీతిగా మీరు తోడ్పడగోరుచున్నపుడును మీ ప్రయత్నములకు నెట్టి నిరోధములనైన కలుగ చేయుట నాకును ఇండియా దొరతనమునకును గూడ సముచితము కాజాలదు. సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటలో మొదటినుండియును నవరు ఇండియా ప్రభుత్వ పక్షముననే యుండిరో యెచటి సాహాయ్యము అమాత్యము అని నేను భావించుచున్నచో అట్టి మీ విషయమున నేను మరియొకరీతిగా ప్రవర్తించుట కెట్టి యవకాశమును లేదు.

ఈ లేఖకు మీరెద్దనుండి మరల ప్రత్యుత్తరము వచ్చినవెంటనే భారతదేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు దేశసేవానిరతితో మీరు చేయవలసిన ప్రయత్నము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు తగిన యుత్తరువులను నేను రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకు పంపించెదను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) ఇర్విను.

సప్రజాయకిరుగార్లు మొదటిసారి
గాంధీమహాత్మునితో సంభాషించుట

మాకును రాజప్రతినిధికిని ఇటుల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిగిన పిమ్మట 19౩0 జూలై నెల 23, 24 లేదీలను మేము ఎరనాడ

చేరసాలకు వెళ్లి గాంధీమహాత్మునితో సంభాషించితిమి. అప్పుడు దేశ స్థితిసంతులన మహాత్మునకు వివరించి చెప్పటయేగాక రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంభాషణయొక్క సారాంశమును గూడ తెలిపితిమి. అప్పుడు గాంధీగారు నయిని చేరసాలాలోనున్న పండిమోతీలాలు నెహ్రూ, పండిత జవహర్లాలు నెహ్రూగార్లకు మాపించుటకు ఈ దిగువను వివరింపబడిన నోటును లేఖను వ్రాసి మాచేతికిచ్చిరి.

3

రాజ్యాంగప్రయోజనము

(1) ఈ ప్రశ్నకు సంబంధించినంతవరకు నావ్యక్తి ఆశీర్వాద మేమనగా, తాత్కాలిక స్థితిలో పూర్ణస్వరాజ్యము (లోకసత్వ గవర్నమెంట్) విషయమున అవసరమయిన భద్రములను గూర్చియే కాండుటేబిలుసభలో చర్చజరుగునెడల అందులకు నాకట్టి ఆక్షేపణ యునులేదు. కాని ఆసభలో ఇండిపెండెన్స్ సమస్య నెవరైన నెత్తి నెగో దానిని సభవారు త్రోసివేయగూడదు. కాండుటేబిలు సభలో కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటకు ముందు ఆసభయొక్క సంప్రదానిర్వచనమును గూర్చి నేను పూర్తిగా తెలుసుకొనగో రెదను.

(2) కాండుటేబిలు సభ యేర్పాటు కాంగ్రెసువారికి సంపూర్ణ కరముగా నుండినచో సమాజముగానే సత్యాగ్రహము (నెహ్రూ క్రింద వీడియన్న) విరమింపబడును. అనగా శాసనోల్లంఘనము కొరత యిప్పుడు జరుపబడుచున్న కొన్ని చట్టముల ఉల్లంఘనము మాత్రమే నిలిపివేయబడును గాని ముక్తపానమును విదేశీవస్త్రములను గూర్చి దొరతనమువారి నిరోధ శాసనములను ప్రకటించినయెడల తప్ప అనగా ముక్తపాన విక్రయములను విదేశీవస్త్రభారవిక్రయములను దొరతనమువారే నిషేధించినయెడల తప్ప లేనిచో ముక్తపానమును విక్రయమును విదేశీవస్త్రభారమును విక్రయమును జరుగకుండు శాంతియుతముగ కాంగ్రెసువారు ఏకటెంపు చేయుచునే యుండురు. మరియు ప్రజలు ఉప్పును తయారుచేయుచునే యుండినెను. ఉప్పుచట్టము నందలి శిక్షానిబంధనను దొరతనమువారు అమలు జరుపగూడదు. దొరతనమువారు ఉప్పుగల్లీలపైనను ఇతరుల ఉప్పుగల్లీలపైననుగూడ కాంగ్రెసువారు దాడిసలుపరు. ఈ కడపటి షరతును అంగీకరించితిమని దొరతనమువారు వ్రాతమాలకముగా తెలియజేసినచో దీనిని తక్కిన షరతులపట్టికలో చేర్చకుండుటకు గూడ నేను సమ్మతించెదను.

(3. ఏ) సత్యాగ్రహమును విరమించిన వెంటనే రాజకీయ ఖైదీల నందరిని, విచారణలో నున్నవారినందరిని అలాగా దౌర్జన్య మొనరించి సంకులకును, దౌర్జన్యమును ప్రోత్సహపరచినందులకును శిక్షింపబడిన వారిని తప్ప తక్కినవారినందరిని విడుదలచేయవలెను.

(బి) ఉప్పుచట్టము, ముద్రణాలయచట్టము, ఆదాయచట్టము మున్నగు చట్టముక్రింద దొరతనమువారు పశుపరుచుకొనిన ప్రజల సొత్తుల నన్నిటిని మరల వారి కిచ్చివేయవలెను.

(సి) శిక్షింపబడిన సత్యాగ్రహుల వద్దనుండియు ముద్రణ చట్టము క్రిందను తీసికొనబడిన జాల్మానాల ధరానతుల మొత్తముల నన్నిటిని మరల వారి కిచ్చివేయవలెను.

(డి) సత్యాగ్రహ సంస్కరమున రాజీనామాల నిచ్చినట్టియు లేక పనిలోనండి తొలగింపబడినట్టి గ్రామోద్యోగులలోను ఇతర ఉద్యోగులలోను మరల నెవరైన పనులలో చేరగోరినయెడల వారి పనులను వారి కియ్యవలెను.

మరా: జనుక అసహాయోద్యమమునందు రాజీనామాల నిచ్చిన వారికిని డిస్మిసు చేయబడినవారికిని గూడ ఈ (డి) షరతు వర్తించును.

(ఇ) రాజప్రతినిధి చేసిన ఆర్డీ నెన్ను లన్నిటిని రద్దుపరచవలెను.

నేనిప్పుడు తెలిపిన యీ ఆశీర్వాదములు కేవలము వ్యక్తి ఆశీర్వాదములు. ఏలనగా ఖైదులో నుంచబడినవానికి దేశమునందు జరుగుచున్న విషయము లేవియును తెలియచేయబడవు గాన ఖైదులో నున్నవాని రాజకీయములను గూర్చి యెట్టి ఆశీర్వాదమును నెల్లడింప గూడదు. అతనికి విషయములు సరిగా తెలియవు. నేను నిర్బంధము నందుండికున్నచో నా ఆశీర్వాదమును కుండివెసిన విలువ యిప్పుడు ఉండిగూడనిదే నా ఆశీర్వాదము. జనుకరు సప్రమాగార్లు ఈ నోటును పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, పండిత జవహర్లాలు నెహ్రూ, వల్లభభాయి పటేలుగార్లకును ప్రస్తుతము ఉద్యమమును నడపించుచున్న కాంగ్రెసు నాయకులకునుగూడ చూపించకగ్చును కాని పత్రిక లాలో మాత్రము ప్రకటింపగూడదు. ఇప్పుడు దీనిని రాజప్రతినిధికిగూడ చూపించగూడదు. దొరతనమువారి షరతుల కిప్పుడ సమ్మతించినను గూడ నన్ను చేరసాలనుండి విడుదలచేయుట నేనిప్పుడు కోల్పోయిన ఆర్థికశ్వాసము నాకు మరల కలుగుటయును కాండుటేబిలుసభకు ఆహ్వానింపబడు నట్టి వివిధసక్షముల నాయకులందరిను ముందుగా కలసి ఆలోచించి కాండుటేబిలు సభలో కోరదగిన కడపటి పరిమితి షరతు నుగూర్చి యేకాభిప్రాయము లగుటయును జరిగినచేకాని నేను పాల్గొన జాలను. నేను జనుక రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన లేఖలో వివరించిన 11 అంశములనుబట్టి యిటుపైని ఏర్పరుపబడనున్న స్వరాజ్య విధానముల నన్నిటిని సమయము నచ్చినపుడు పరీక్షించుటకు నాకు స్వాతంత్ర్యముండినెను.

(సం) యం. కే. గాంధీ.

23-7-30, ఎరవాడ పెంటలు ప్రిజను.

౪

మహాత్ముడుండిత మోతీలాలుగారికి వ్రాసిన లేఖ

మహాత్ముడుపైని వివరించిన నోటుతోపాటు

ఈ లేఖనుగూడ సప్తూ జయకరుగార్ల కిచ్చెను

“నాస్థితి చాల అసంపర్భముగ నున్నది. నా స్వభావమట్టి యగుచే చేతమునను జరుగుచున్న విషయములనుగూర్చి నేను క్షైదు లోనుండి నిర్ధారణ నా అభిప్రాయమును తెలుపజాలను. కావున నా కేషరతులు సంత్పత్తికరముగ నుండునో నాటిని కేవలము చిత్తు ముసాయిదాగానే వ్రాసి మన మిత్రులద్వారా మీవద్దకు పంపితిని. వెనుక స్లోకోంబుగారు ఈ చెరపాలలో నాతో సంభాషించినపుడు గూడ నేమి తెలుపుటకు నా కెంతమాత్రమును మనస్కరింగలేదు. కావున మీతో సంభాషించెనుననిగూడ నేనపుడు స్లోకోంబుగారితో చెప్పితిని. కాని స్లోకోంబుగారు చాల బతిమాలుటచే నేను నిరాక రింపజాలకపోతిని కాన నా అభిప్రాయము నతనికి తెలిపితిని. మీతో సంభాషించుచు వూర్వమే పత్రికలలో ప్రకటించుటకుగూడ అనుమతి నిచ్చితిని. గౌరవ ప్రతిమైన రాజీ కుమరుటకు తగిన అడుగు కలిగిననో దాని కభ్యంతరము కలిగించుటకు నేను సమ్మతించనుకాని తగిన కాలము వచ్చినదా అను విషయమున నాకింకను సంశయము మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నది. చివరకు నిర్ధారణయైన ప్రత్యుత్త రము నియ్యవలెనవారు పండిత జనపరాలాలు నెవరూగారే. మీరును నేనును జనపరాలాలుగారికి సలహానుమాత్రమే యియ్యగలుగుదుము. నేను సప్తూజయకరుగార్ల చేతికిచ్చిననోటు (మెమో)లో నేను తెలుప గల కనిష్ఠపరిమాణము వరకునే తెలిపితిని. నేనంతకంటె తగ్గింప జాలను. పండిత జనపరాలాలుగారి కిష్టమున్నచో ఇంకను తగ్గించుట కాయన కర్హత కలను ప్రస్తుతము ప్రజలచిత్తవృత్తినిబట్టి చూచినను కాంగ్రెసుయొక్క ఆంతరంగికభావమునబట్టియును గూడ నాస్థితి అసంపర్భముగానే యున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు మహాసభలో ఆమోదింపబడిన తీర్మానము అచికించుకుండు సంతటి కఠిన వర తులను మీరు కోరినను గూడ ఆమోదించుటకు నాకెట్టి సంశయమును లేదు. కావున ఈ నోటు మీకును జవహరలాలుగారికిని సంత్పత్తి కరముగా నుండినయెడల తప్ప, లేనిచో మీరు దీని కెట్టి విలువను ఒసగ నవసరములేదు. నేను రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన మొదటి లేఖలో తెలిపిన 11 పరితులనుగూర్చి మీరును జవహరలాలుగారును ఆమోదించి యుండలేదని నే నెరుగుదును. వాటినిగూర్చి యిప్పటికైనను మీ అభి ప్రాయము మరినదో లేదో నాకు తెలియదు. నాకుమాత్ర మిపుడు పూర్తిగ సంశయనివారణము కలిగినది. అవి యిండి పెండెన్సుయొక్క సారాంశములే. వాటిని వెంటనే అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి అధికార మొసగజాలనట్టి యెట్టివరతులనుగూడ నే నామోదింపజాలను.

ఈ నోటు(మెమో)లో నేను పదికొండు వరతులలోను మూడు వరతు లను మాత్రమే వివరించి యుండినను తక్కిన 8 వరతులను నేను ఐదులు కొనలేదు. ఈ మూడును సత్యాగ్రహమునకు సంబంధించిన నగుటచే ఈనోటులో ఈమూడింటిని మాత్రమే నేను వేర్కొంటిని. నేడు మనము నిర్ధారణ చేసిన స్థితిని భంగపరుచునట్టి యెట్టి సంధిలోను నేను పాల్గొనజాలను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధీ.

౫

28-7-30 తేదీగల నెవ్రూండితుల మెమోరాండము

కేంద్రకారాగృహము. వైసీ అలహాబాదు:—సర్ శేజ్ బహ దూర్ సప్తూ, జయకరుగార్లతో మేము చాలచేపు ముప్పటిందియుం టిమి. ప్రతిమ ప్రభుత్వమునకును, హైందవులకును నమిమ ప్రస్తు తము జరుగుచున్న పోరాటమును సాధ్యమైనచో సంతి మొరదొలు టుకో లేక తాత్కాలికముగ వైనను నిలుపుటకో, గాంధీగారిని మమ్ముల నిరువురను మా మాకారాగృహములలో సంస్కరించుటకు తమ్ము ప్రేరేపించిన సంభవముల నన్నిటిని నాకు మాకు తెలియజేసిరి. సంధి జరుగరాదనెడి వారియభాగ్యమును నిగ్గును మేము మచ్చుకొను చున్నాము. సంధి సమహాగుట కుచకరింపగల మార్గముల నన్నిటిని మేము సంతోషముతో నన్వేషించుము కాని, జాతీయోద్యమములో కెంతయో త్యాగముగానించియున్న హైందవులకు ఈ సంధి గౌరవప్రతిమయినదిగ నుండవలయును. మరియు, ఈ సంధియొక్క ఫలితము మాదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యముగనే యుండవలయును. కాంగ్రెసుయొక్క ప్రతినిధులనును మాకు ఈ సంస్థయొక్క తీర్మా నములలో ముఖ్యమును భాగములను మార్చుటకు అధికారములేదు. అయి నను కాంగ్రెసుయొక్క మూలసూత్రములను మన్నించిననో వివిధ ములలో మార్పును గావింపవలయుననెడి సిఫార్సును గావించుటకు కొన్నిసంపర్భములలో మేము సంసిద్ధుముగ నుండగలము. మొదటి యడుగులోనే మమ్ముల నొక చిక్కు ఎదుర్కొనుచున్నది. మేమిరు వురము కారాగృహములో నున్నాము. కొంతకాలముగ బహిష్కరపం చిమునకును, జాతీయోద్యమమునకును దూరమైతిమి. మాలో నొకనికి రమారమి మూడు నెలలుగా దైనికపత్రిక యెద్దియు నొసంగబడి యుండ లేదు. గాంధీజీగూడ చాల నెలలుగా కారాగృహములో నుండి యున్నారు. ఇంతేకాదు. ప్రభుమకార్యనిర్వాహకసంఘములో మాతోబాటు సభ్యులుగా నుండినవారు రమారమి యందరును ఇపుడు కారాగృహములలోనున్నారు. ఎక్కింగుకమిటీయే అక్రమసంఘముగా ప్రకటింపబడినది. హైందవజాతీయమహాసభయొక్క నిండుసమావేశ మునకు మాత్రమే అధికారములో రెండవస్థానము నాక్రమించు

అఖిల ఇండియా కాంగ్రెసు కమిటీ కాంగ్రెసు సంస్థలలో నాఖరు నిర్ణయమును గావింపగల సంస్థ. దీని సభ్యులు 350 మందిలో గమరమి 100 కి 75 మంది కారాగృహములలో నున్నారు. జాతీయోద్యమమునందు విశిష్టతయున్న మేము మానవహోద్యోగులతోడను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధీజీతోను సమగ్రముగా నాలోచింపనిది స్పష్టమున నెట్టి ఐదవ్యను గైకొనుటకును బాధ్యత నిహింపజాలము.

ఇక రౌండుటేబిలు సమావేశము విషయములో, ముఖ్యమున సంగతులనుగూర్చి ముందుగనే యొకయొకరికి గుఱివగుగాని ఎట్టి ఫలితమునైనను పొందజాలమని మాకు తోచుచున్నది. అట్టి యొకటి బహిష్కారములనుగూర్చి మేము యిష్టముగా పడుచున్నాము. అయ్యది స్పష్టమైనదిగా నుండును. తప్పు అభిప్రాయములకుగాని అపార్థములకుగాని యుంకాక ముందరము

సర్ జేమ్స్ బహదూరు సత్రా, జయకరుగార్లు తమ సొంత బాధ్యతలపైనే వ్యవహరించుచుండుటయు, వారు ఇర్విన్ ప్రభుని తరపున గాని, వారి ప్రభుత్వము తరపునగాని యెట్టివాటయు నొనంగజాలకుండుటయు వారిరువురును ప్రకటనము గావించిన తమ లేఖలో ఇర్విన్ ప్రభువును స్పష్టపరచియున్నాడు. కాంగ్రెసునకును బ్రిటీష్ ప్రభుత్వమునకును పైపొరొనిండుటకంటె యొకటి బహిష్కారమునకును తయారుచేయుటలో వారు (సత్రాజయకరుగార్లు) జయ ప్రయమగుటమాత్రము సాధ్యము కావచ్చును. గాంధీజీతోను మాయితిరహితముగా దోషులతోను సంప్రదిండుకొని స్పష్టమున యిట్టి సంగతిపరతుల నైనను సూచించుటకు మాకు సాధ్యముగాదు గనుక, సర్ జేజబహదూరు సత్రా జయకరుగార్లు చే గావింపబడిన సూచనలనుగూర్చియు, మాకు సూచనలనుగూర్చియు 23-7-30 తేదీగల తమ లేఖలో గాంధీజీ గావించియున్న సూచనలనుగూర్చియు చెప్పింపవలసివచ్చింది. మొత్తము మీరు గాంధీజీయొక్క యభిప్రాయములలో రెండవదానితోను మాడించదానితోను మే మేకీభవింపవచ్చును. కాని మా సూచనలను గావించుటకు పూర్వము పై సంగతులనుగూర్చిన విచారములను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధీజీయొక్క మొదటియభిప్రాయమును వారితోను, ఇతరులతోను గలసి చర్చింపగోరెదము. ఈ మాచీటని (నోటును) రహస్యముగా నుంచవలయుననియు, 23-7-30 తేదీగల గాంధీజీయొక్క చీటని (నోటును) ఎవరికైన నే చూపించెదమో వారికినూత్రమే దీనిని కూడ చూపింపవలయుననియు సూచించుచున్నాము.

2

మహాత్మునికి పండిత జవహర్లాల్ గారి లేఖ

జూలై, 28 తారీఖున నైని సెంట్రల్ జైలునుండి శ్రీయుతి పండిత జవహర్లాల్ గారు ఎగవాడయందున్న గాంధీమహాత్మునికి ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసిరి:—

బాపుజీ గారి దివ్యసముఖమునకు

ఒక చెరసాలనుండి యింకొక చెరసాలకు వ్రాయుట యొనను, ఇంతకాలము గతించిన తరువాత మీకు ఈ త్తరము వ్రాయుట నాకు చాల సంతోషము కలుగజేయుచున్నది. ఈ త్తరము దీర్ఘముగా వ్రాయవలెనని యిచ్చ సాడముచున్నది. కాని అట్లుచేయుట కియ్యది సమయము కాదు. కావున ఈలేఖలో ప్రస్తుతివిషయమునుమాత్రము విచరించును.

డాక్టరు జేజబహదూరు సత్రాగారును, శ్రీయుతి జయకర్ గారును నిన్ను సచ్చి మా నాయనగారితోడను వాతోడను చాలనేపు మాటలాడిరి. ఈలోపల మరల వారు విచ్చి మాటలాడెదరు. ఇదిచరక విషయములన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి గనుకను, మీకు త్తరమును, నోటును మాకు చూపిరి గనుకను, వారు మరలవిచ్చి మాతో మాటలాడకముందే విషయము తండ్రికొడుకుల మిద్దగము కలగించుకొని ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుట కీలకమని మేము తలచితిమి. ఇందు సారిచ్చి వారు మాటలాడినప్పుడు ఏదైన క్రొత్త విషయములు బయలుపడినచో ఇప్పుడు చేసకొనిన నిర్ణయము మార్పుకొనుటకు మేము సంసిద్ధులమై యున్నాము. ప్రస్తుత విషయమున మేము చేసికొనిన నిర్ణయము జేజబహదూరు సత్రాగారికిని జయకర్ గారికిని ఇచ్చిన నోటులో పొందుపరిచితిమి. ఇది క్షప్తముగా నున్నది. కాని మాదిత్తిప్రవృత్తులను ఈ లేఖలన మీరు తెలిసికొనగలుగుదురు. మన వైఖరి యెట్లుండవలెనను విషయమున నాయనగారికిని నాకును భేషభావ మేమియును లేదు. ఇద్దరియును ఏకమనస్కులమై యున్నాము. రాజ్యాంగసమస్యపరిష్కారమునుగూర్చి మీరు తలపించు యభిప్రాయము నాకు ఇట్టము గాలేదు. మా నాయనగారికి మాది ఇట్టము గాలేదు. మనస్థితులకును వాగ్దానములకును దేశమునందలి ప్రస్తుత పరిస్థితులకును మీయభిప్రాయ మెట్లునుపాలించునో నాకు తెలియుట లేదు. ఇంతకాలము ప్రయత్నములన మనకు చేపూరిన స్థానమునకు విఘాతము కలుగు సంధికి మన మొప్పుకొనరానిని మీరు చెప్పినదానితో నేనును మా నాయన గారును సంపూర్ణముగా నేకీభవించుచున్నాము. ఈకారణములన మనము ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుటకు పూర్వము సంగతిసందర్భములను సమగ్రముగా చర్చించుట యావరము.

ఎదిరివారు తగినంతి ముందింజ వేయలేదని నే నంగీకరింపవలసియున్నది కావున మనము బలహీనముగ ప్రయత్నించుటకాని తిప్పుటమీకు వేయుటకాని ఉపద్రవకరమని నాభయము.

నేను అశ్వుత్తుల నన్నిటిని వీడి మితవాదమునే కావించుచున్నాను. నామట్టుకు నేను పోరాటమనిన సంతరించును. నాయందు ప్రాణమున్నదిని తెలిసికొనుట కది తోడుపడును. భారతదేశమునందీ నాల్గమాసములలో జరిగిన విషయములు నాకు బ్రహ్మానందమును

కలుగజేసినది. నామాతృదేశమునందలి స్త్రీల యెడలను, పురుషుల యెడలను, బాలుర యెడలను గర్వభావము వహించుటకు ఈకాలము నందు జరిగిన విషయములు కారణములైనవి. కాని చాలమంది ప్రజలకు ఈ స్వభావములేదు. వారు శాంతిని వాంఛింతురు. కనుక నేను తీవ్రముగ ప్రయత్నించి నన్ను నేను చింపుకొని, శాంతికావలెనను భావమును వహించుచున్నాను. మీరు మీయింద్రిజాలముహిమచే నవీన భారత దేశమును సృష్టించినందులకు మిమ్ము అనేకవిధముల అభినందించుచున్నాను. ఇకముందు ఏమి రానున్నదో నాకు తెలియదు. కాని జరిగిపోయిన విషయములవలన జీవితము సార్థకమైనది. సామాన్యములగు మనజీవితములు మహాపునత వహించినవి.

వైస్రాయలు చెరసాలలోనున్న నేను దౌర్జన్యరాహిత్య సాధనముయొక్క మహత్త్వమును గూర్చి బాగుగ నాలోచించినాను. ఇది వరకుకంటె నిప్పుడు నేను ఈ సిద్ధాంతమునెడల హెచ్చు అభిమానము కలవాడనైతిని. మీరు ప్రతిపాదించిన దౌర్జన్యరాహిత్య సిద్ధాంతమునకు దేశీయులు మాపిన సానుభూతి మీకు అసంతృప్తికొలుపలేదని నేను తలంచుచున్నాను. ఎక్కడనో ఒకచోట తప్ప దేశము ఈ దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతమును ఆశ్చర్యకరముగ విధమున చేపట్టినది. ఇట్టి సానుభూతి మాపబడునని అనివర కన్నడును నేను తలపలేదు.

మీ 11 వరకులయెడల నాకు అంగీకారములేదు. అవి మంచివి కానిని తలచుటవలన నే నిట్లు చెప్పుటలేదు ఇవి చాల ముఖ్యమైనవే. ఐనను ఇవి స్వాతంత్ర్యము యొక్క స్థానము నాక్రమింకబాలవని నాయభిప్రాయము. ఐనను ఈ 11 వరకులను తత్క్షణము అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి శక్తినియ్యని యే నూనవలకును మన మంగీకరింపరావని మీరు చెప్పినమాటలతో నే నేకీభవింతును. 8 కోసుల క్రిందట మానాయనగారికి యింజక్షను ఇచ్చినప్పటినుండి నాన్నగారికి జబ్బుగనున్నది. ఆయన చాలబలహీనముగ నున్నాడు. నిన్న సాయంకాలము చాలనేపు సప్రా జయకర్ణతో సంభాషించుటవలన వారు చాల డస్సిపోయినారు.

(సం) జవహర్లాలు.

పండిత మోటలాలుగారి వాక్యములు

నన్నుగూర్చి ఆదుర్దా పడవద్దు. ఇది తాత్కాలికమగు జబ్బే కాని వేరుకాదు. రెండుమాడు కోజులలో స్వస్థత కాంచగల నని యాశించుచున్నాను. నాప్రేమ నంగీకరింపుడు.

(సం) మోతీలాల్ నెహ్రూ

రెండవసారి మాటలాడినతరువాత వ్రాసినది

సర్ లేజబహద్దూరు సప్రా, జయకర్ గార్లతో మరల నింకొక సారి మాటలాడితిమి. వారి యిచ్చ చొప్పున మా గోటులో కొన్నిమా

ర్బులు చేసినాము. కాని వానివలన ముఖ్యవిషయములలో వచ్చిన భేద మేమియు లేదు. మా యభిప్రాయము స్పష్టమే. అందువిషయమున నాకు సందేహమేమియు లేదు. మావైఖరి మీ యాచరణమును పొందగలదని తలచుచున్నాను.

ఆప్రకారమున జూలై 31 వ లేదని ఆగస్టు 1 లేదీ 2 లేదీల యందును జయకర్ గా గొక్కరే గాంధీగారిని సందర్శించిరి. అప్పుడు గాంధీగారు ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసియిచ్చిరి.

(1) బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునుండి భారత దేశమును విడిచివేటుటకు భారతీయులకు అధికారావకాశము లేనటువంటియు గాంధీగారు నిర్వచించిన 11 వరకులను అమలుపరచుటకు అధికారావకాశము లేనటువంటియు రాజ్యాంగప్రణాళిక యేదియును గాంధీగారు అంగీకరింపజాలరు.

(2) గాంధీగారియొక్క యీ యభిప్రాయములనుగూర్చి వైస్రాయిగారికి వెంటనే తెలియజేయవలయును. ఎందుకంటే ననగా అటు పిమ్మట రౌండుటేబిల్స్ భావో ఈ విషయములను గూర్చి గాంధీగారు ప్రస్తావించునెడల వైస్రాయిగారు ఇవి గాంధీగారికి పుట్టిన క్రొత్త యూహ లని విస్మయపడకుండుటకై ముందుగా తెలియజేయవలెను. ఇదివరలో బ్రిటిష్ వారికి ఒకసంబంధమున్న ప్రత్యేకపుటకు సౌకర్యముల నన్నింటినిగూర్చి పునర్విమర్శ చేయుట యొక నిష్పక్షిక విచారణాంశము నేర్పటు చేయలసివచ్చిన గాంధీగారు రౌండుటేబిల్స్ భావంగు నిష్కర్త గ కోరగల గను విషయముమాడ వైస్రాయిగారికి తెలియజేయవలెను.

ఈ లేఖ వ్రాసినవిమ్మట ఆగస్టు 13, 14, 15 లేదీల యందు పూనాలోని ఎగ్రవాడ జెయిలుంగో మాకును గాంధీగారికిని మోతీలాలుగారికిని జవహర్లాలుగారికిని ఒకసంప్రతింపు సమావేశమును మాకును ఇల్లభభాయిపలేలుగారికిని ఛార్జరు య్యదుమహమ్మదుగారికిని జైరామదాసు చోలశురాయుగారికిని సహోదనీనాయడుగారికిని ఇంకొక సంప్రతింపు సమావేశమును జరిగెను ఈ సంప్రతింపుల పర్యవసాన మేమనగా:—వైస్రాయిగారికి మాపించ గలందులకై కాంగ్రెసునాయకులు మా కొక లేఖను వ్రాసి యిచ్చిరి. అలేఖ యీ క్రిందిరీతిగా నుండెను.

2

కాంగ్రెసు నాయకులందరును కిలసి వ్రాసినలేఖ

ఎగ్రవాడ చెరసాల 15-8-30

ప్రియమిత్రులారా!

కాంగ్రెసువారికిని బ్రిటిష్ వారికిని శాంతి సమాధానములు చేకూర్చుటకై మీరు పూనుకొనినందులకు మీకు మేమెంతయు కృతజ్ఞులము. మాకును వైస్రాయిగారికిని జరిగిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములను

బట్టియు, మీకును మాకును జరిగిన సంభాషణలనుబట్టియు చూడగా దేశమునకు గౌరవప్రసమైన సంధిపరతు లేర్పడుటకు పరిస్థితు లింకను పరిపక్వము కాలేదని మాకు తోచుచున్నది. గతి అయిదుమాసముల లోను ప్రజాసామాన్యముందు నూతన ప్రబోధము విశేషముగా కలిగి నను ప్రజలలోని వివిధసంఘములవారు అనుభవించినకష్టము లెక్కువగానున్నను, సంకల్పసిద్ధికి తగినంత ఆత్మత్యాగము గాని కష్టపరం పరలు గాని ప్రజల కింకను కలుగలేదు. శాసనోల్లంఘనోద్యమము దేశమున కరిష్ట మాపాదించె నని కాని, రాజ్యాంగవిరుద్ధమైన పద్ధతి యని కాని, ఈ యుద్యమము దుర్మహూర్తమునందు ఆరంభింపబడిన డని కాని మీరును వైస్రాయిగారును తలంచుచున్నట్లుగా మేము చూడ తలంచుటలేదని మీకు విశదపరచి నవసరములేదు. రక్తసిక్త మైన విప్లవములతో ఆంగ్ల దేశచరిత్ర నిండియున్నది. ఆరుభవము మహావిప్లవములను జంకుగొంతు లేక ఆంగ్లేయులు కొని నూచిరి. ఆ పాఠములనే మాకునేర్పి ఆ మార్గముల ననుసరింప మాకు బోధించిరి. కాబట్టి సంకల్పమునందును అనుష్ఠానమునందును శాంతియుగా వెలయుచున్న యీ యుద్యమమును వైస్రాయిగారుగాని, వివేకియైన యాంగ్లేయు డెవ్వఁడూని గర్హించి దూషించుట ఘర్షణముకాదు. కాని, యీ శాసనోల్లంఘనోద్యమమునుగూర్చి అధికారులుగాని అసభికులుగాని ప్రతి టించు దూషణ భంజనములకు మేము వ్యతిరేకములు చేయు వారము కాము.

ఈ శాసనోల్లంఘనోద్యమమును జనసామాన్యము శిరసావహించి యవలంబించుటవల్లనే అది సమర్థింపఁబడినది యున్నది. కనుక మేము విశదపరచగోరజి విషయ మేమనగా ఒకవేళ మీతో మేము చేతులు గలుపుటకు వీలున్నయెడల శాసనోల్లంఘనమును ప్రార్థిగా నిలిపివేయుటకుగాని, తాత్కాలికముగా నిలిపివేయుటకుగాని మేము కోరు చున్నాము. నిర్నిమిత్తముగా మన దేశమువారిని ప్రేమింపురుషులను పిల్లలను చెడసాలలనాలు చేయుట గాని, అవకాశము కన్పించుటగాని, ఇతరబాధల నొందిజేయుటగాని మాకు వేరుకాని ముచ్చటగాని కాదు. కాబట్టి శాంతి సమాధానములకు గల అవకాశములను ప్రార్థిగా విమర్శించుట మేము శక్తివంతులనైతే కృషిచేయగలమని మీకును మీద్వారా వైస్రాయిగారికిని ఆభయమొసంగున్నాము. కాని, అట్టి అశావకాశములు భూసభాంతరాలముల మధ్యకెచ్చుటను మాకు కన్పించుట లేదు. భారతదేశాభ్యుదయమార్గమును నిర్ణయించగలవారు భారతీయులే యను దృఢమైన నమ్మక మాంగ్లేయాధికారులనునన్నున కెక్కినట్లుగా నూచిన లేవియు కన్పించుటలేదు. సదుద్దేశసంకలితులైన యధికారుల వాగ్దానప్రమాణములనుచూడ మేము విశ్వసించజాల కున్నాము. ఈ సనాతన భారతభూమిసంపదైశ్వర్యములను శత్రుబ్దులనుండియు ఆంగ్లేయులు పీల్చి పిప్పిచేయుటవల్ల, భారతీయులు నేడు అధఃపతితులై తమ రాజకీయాధిక వైతిక దైన్యమును గుర్తింప

జాలకున్నారు. ఈరీతిగా భారతీయుల నిరంతర తైన్యమునకు కారణ భూతులైన ఆంగ్లేయు లికనైన ప్రక్కమతొలగి వెనుకకుమరలి భారతీయుల భావ్యభ్యుదయమున కడ్డము రాకుండుటయే ఆంగ్లేయు లిప్పుడు చేయఁబడిన యుపకార మనుసంగితి ఆంగ్లేయు లంగీకరింపజాలరు. కాని, మీరును మనసోచర దేశీయులు మరికొందరును ఆంగ్లేయులవలె భావింపరనుసంగితి మాకు తెలియును. రానున్న రాండుతేదీలుసభలో హాజరై సంప్రతించుటకు తగినంత పరిపూర్తనము ఆంగ్లేయులయందు కలిగినదని మానమ్మకమైయున్నది. మేము ఇప్పుడు ప్రతిబంధకముల కిక్కియున్నను ఈవిషయమున మాశక్త్యనుసారము మీకు తోడ్పడగలము.—మీరు స్నేహపూర్వకముగ చేయుచున్న యీసంప్రయత్నములకు మేము చేయఁబడిన సహాయ మిక్రింది పేర్కొనిన దొక్కటే. కాబోవు రాండుతేదీలుసభనుగూర్చి వైస్రాయిగారు మీకు వ్రాసిన యుత్తరములో వైస్రాయిగారి వాక్యములు అప్పజూరభూయిష్టములుగ నున్నవి. అందువల్ల గతిసంవత్సరము లాహూరులో భారతజాతి కోరిన కోరికల కనుగుణముగ నన్వయించి వైస్రాయిగారి వాక్యములకు నిలువకట్టుటకు వీలు లేకున్నది. అదియును గాక, కాంగ్రెసుసూర్కింగు కమిటీసభను సశాస్త్రీయముగా జరిపి సంప్రతించకుండగను, లేదా అసభమైనచో అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీసభ జరిపి సంప్రతించకుండగను, కాంగ్రెసు సభాధికారము నహించి ఏదియును నిర్ణయించి మేము చెప్పజాలము. కాని, మామట్టుకు మేము ఈ క్రింది షరతులు లేని సమాధాన మేదియు అంగీకరింపజాలము. రాండుతేదీలు సభలో నిర్ధారణచేయబడు రాజ్యాంగప్రణాళిక ఏదైనను ఈ మూడు అవకాశములును అట్టి ప్రణాళికలోనుండి తీరవలెను:

- (1) బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములోనుండి భారతీయులు విడిపోవుట కా ప్రణాళికలో అధికారావకాశము లుండవలెను.
- (2) ఆ ప్రణాళికవల్ల భారతీయులకు స్వదేశ సంరక్షకపైన్యాధికారమును, సంప్రాధికారిక స్వాతంత్ర్యమును ఉండవలెను. వైస్రాయిగారికి గాంధీగారు వ్రాసిన లేఖలో పేర్కొనిన 11 షరతులును ఆ ప్రణాళికలో చెల్లించబడవలెను.
- (3) బ్రిటిషువారికి ఈ దేశములో గల ప్రత్యేకపుహక్కుసౌకర్యముల న్యాయాన్వయములను గూర్చియు, ప్రజలనద్ద ప్రభుత్వము వారు చేసిన ఋణముల న్యాయాన్వయములను గూర్చియు స్వరాజ్య ప్రభుత్వమువారికి ఆయుధములయందొండపగిన బాధ్యతనుగూర్చియు విచారణచేయుట కొక నిష్పాక్షికవిచారణసంఘమును నియమించుటకు అధికారావకాశము ఈ రాజ్యాంగప్రణాళికలో నుండవలెను.

మరః—ప్రభుత్వధికారమును భారతజాతీయప్రభుత్వము వారికి ఒప్పగించునప్పుడు బ్రిటిషువారితో పరస్పరమును చేసికొనవలసిన సద్దుబాట్లనుగూర్చి నిర్ణయించుటకు భారతీయ ప్రతినిధిసంఘమే అధికారము కలిగియుండవలెను,

2. పైని జెప్పినదింతయును నిటివగవర్న మెంటువారికి సాధ్యమని తోచేయెడలను, ఆప్రకారముగ అంగీకారయోగ్యమై యున్నదిని వారు స్పష్టముగ ప్రకటించేయెడలను, శాసనోల్లంఘనోద్యమము రద్దు చేయాలయు నని యిర్దిగొకమిచివారిని మేము కోరుగలము. అనగా కేవలము శాసనభక్తార్థము చేయుచున్న శాసనోల్లంఘనమును మాత్రము నిలిపివేయుదుము. కాని, విదేశాస్త్రవిక్రయసాత్వికనిగోధముగాని, మద్యవిక్రయసాత్వికనిగోధముగాని యథాప్రకారముగ జరుగుచునేయుండును. ఇంట్లార మద్యపాననిషేధమును ప్రభుత్వమువారు ఆచుకొనిండుచుండును విదేశాస్త్ర నిషేధమును ప్రభుత్వమువారు ఆచుకొనిండుచుండును పైని జెప్పిన సాత్వికనిగోధము జరుగుచునేయుండును. ప్రజలు ఇష్టానుసారము నిరాయుధముగ ఉప్పుపంపించుకొనుచునేయుండువారు. ఉప్పుచట్టములోని ఉండునవిధు లేవయు అమలుపరచుటాదు. కాని, గొన్న మెంటువారి డిపోలమీదకుగాని ఇతర ఆసాముల డిపోలమీదకుగాని పండ్లెత్తకుండుగలము.

శాసనోల్లంఘనము నిలిపివేయబడుచు పూర్వము ఈక్రింది విధులను గొన్న మెంటువారు నిర్వహింపవలెను. 1 హింసాకలీల మైన దౌర్జన్యములు చేసినందులకుగాని, అందులకు పురికొల్పినందులకుగాని శిక్షింపబడినవారు తప్ప మిగిలిన సత్యాగ్రహిణులందరినీ విడుదల చేయవలెను. (2) ఉప్పుచట్టము ననుసరించికాని ముక్తాశాసనము ననుసరించికాని కెవిన్యూచట్టము ననుసరించికాని సర్కారువారు దాఖలుపరచుకొనియుండిన, స్థిరరాష్ట్రలన్నియు ముక్తా యివ్వబడవలెను. (3) ముక్తాశాసనము ననుసరించి నిండితులైన వారిపద్ధతులు చేసిన జరిమానాలును సర్కారులును వాపసుచేయవలెను. (4) శాసనోల్లంఘనోద్యమము ననుసరించి తమయుగ్యోగములకు రాజీనామాలు నిచ్చి యుండి ఆధికారులను గ్రామోన్యోగీయులను మరల నున్యోగములందు నిర్వహింపవలెను. శాసనోల్లంఘనోద్యమ కారణమున బర్తరపు చేసిన యున్యోగములూడ మరల నున్యోగపరచుట కోరి యెడల వారి కొ పరచుట నొసంగవలెను.

మరః—పైని జెప్పిన మరతులు వెనుకటి సహాయనిరాకరణోద్యమా లంబులకుగూడ వర్తింప జేయవలెను.

5. పై ప్రాయుగారు తమ స్వతంత్రాధికారముతో అమలుపరచిన నిరంకుశశాసనముల నన్నిటిని (అర్ధి నెన్నులను) రద్దుచేయవలెను.

పైని జెప్పిన మరతు లన్నియు ఆమోదించి చెల్లించబడిన పిమ్మట రాండుటేబిలు సభయందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు హాజరు అయ్యే విషయమును రాండుటేబిలు సభ్యవర్గవిషయమును నిర్ణయింపబడును.

ఇట్లు సద్భాసముతో విన్నవించు:—(సం) మోతీలాలు నెహ్రూ, (సం) సరోజినీ నాయడు, (సం) పల్లభభాయి పటేలు, (సం) జయ

రామదాసు దొలతురామ్, (సం) సయ్యదు మహమ్మదు, (సం) జన హర్లాలు నెహ్రూ.

౮

రాయబారుల లేఖ

పండితులకును గాంధీమహాత్మునికిని అభినందనములు

హిందూయినమి 1930 సంవత్సరము ఆగష్టు 16 తారీఖున సప్రజాయకర్తగారు వ్రాసిన లేఖ ఈక్రింద పొందుపరుపబడినది:—

హిందూయినా మిలదార్ హిల్లునందలి వింటర్టౌన్ రోడ్డు నుండి మేము ఈ క్రింది ప్రశ్నోత్తరమును ఆగష్టు 16 తారీఖున పంపితిమి.

మిత్రులారా,

పూనాయందును ఆలహాబాదునందును మిమ్ములను కలసికొని ముచ్చటించిరప్పుడు మీరు మ రోడ్లల చూపిన యాచర్యమును, ఓసికకును మిమ్ముల నెంతయు నభినందించుచున్నాము. దీర్ఘము లగు నీ సంభాషణలవలన మీకు కలిగిన కష్టమునకు మేము చింతిల్లుచున్నాము. ఆగోగ్యము నెఱపి సమయములో ఆలహాబాదునుండి హిందూయిన ముచ్చటయందు పంపిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారికి కలిగిన కష్టమునకు మాకు గుఱుమగుచున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించి, రాండుటేబిల్ సమావేశమునందు వాల్గొనుటపై మీరు చెప్పిన మరతులుగల లేఖ మా కందసది. మీకు ఇదివరకు తెలియజేసినట్లు ఈసని మేము (1) ఆప్పుడు కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడుగా నుండిన పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తారీఖున స్లోకోంబుగారికి చెప్పిన ప్రాతిపదికమీదను, (2) జూన్ 25 వ తారీఖున స్లోకోంబు గారు పండిత మోతీలాల్ గారికి పంపినపత్రము ప్రాతిపదికమీదను ప్రారంభించితిమి. ఈమరతులు మాకును, రాజప్రతినిధి గారికిని సంధికుదురులకు ప్రాతిపదికగా పండిత మోతీలాల్ గారిచే నప్పుడు అంగీకరింపబడెను. స్లోకోంబు గారు ఈరెండు పత్రములను మాకు పంపిరి. తరువాత మేము సంధి కుగుగుటకు హిందూ మోతీలాల్ విచారిండుటకు గాంధీమహాత్ముని, పండిత జవహర్లాలుగారిని, పండిత మోతీలాలుగారిని కలసికొని ముచ్చటించి గోరుచు రాజప్రతినిధి యజ్ఞ వేడితిమి. పైని తెల్పబడిన రెండవ పత్రము మానెడ్డనుండి మీరు తీసికొంటిరి. ఈనెల 14 వ తారీఖున మీ రిచ్చిన ఉత్తరములోని మరతులు మనచే నంగీకరింపబడినవే యని యిప్పుడు మాకు కనబడుచున్నది. రాజప్రతినిధి దీనిని విచారిండుటకై దానిని పంపించుచున్నది. వారి నిర్ణయమునకై మేము వేచియుండవలెను. ఈ లేఖలలో ముఖ్యమైనవానిని పత్రికలలో ప్రచురింపవలెనను మీ కోరికను మేము గమనించితిమి. మీ లేఖను రాజప్రతినిధి యాలోచించినతరువాత ఉత్తర ప్రశ్నోత్తరముల నన్నిటిని ప్రచురిం

చెదము. ఈ రేఖను పూర్తిచేయుటకు ముందు ఒకవిషయమును మీకు చెప్పవలసియున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించుటవలన దేశములో స్థితి చాల బాగుపడవని నమ్ముటకు మాకు కారణములుండెను. దౌర్జన్యరహితముగా ప్రవర్తించిన ఖైదీలందును విడుదల చేయబడుదురనియు, చిటగాంగు, లాహోరు కుక్రూసుల విషయమై ప్రతిపాదించబడిన ఆర్డినెన్సులు తప్ప తక్కినవన్నియు రద్దుచేయబడుననియు, దేశములో నన్నిరాజకీయసంస్థలకంటె కాంగ్రెసువారికి రాండుటేబిలు సమావేశములో హెచ్చు ప్రాతినిధ్య మియ్యబడుననియు నమ్ముటకు మాకు కారణము లుండెను. మరియు స్లోకోంబుగారితో సంభాషించుచు పండిత మోతీలాల్ గారు చెప్పినవరితులకును, మోతీలాల్ గారి సమ్మతితో స్లోకోంబుగారు మాకు పంపిన ప్రకటనమునకును, రాజప్రతినిధి మాకు పంపిన రేఖలోని వరతులకును ముఖ్యభేదము లేవియు లేనని మేము అభిప్రాయపడినట్లు తెలిపితిమని చెప్పటం సుసంపదము.

మీమిత్రులు,
(సం) తేజబహదూర్ సప్తూ,
,, యమ్. ఆర్. జయకరు.

అటుతరువాత జయకర్ గారొక్కరే ఆగస్టు 21 వ రోజినాడు కాంగ్రెసు నాయకులు వ్రాసియుచ్చిన యుత్తరమును స్వీకృతు ధీనికొని జాయి వైస్రాయిగారితో సంప్రతించిరి. 25 వ సప్తూగారు 25 వ రోజినాడు జయకరుగారిని కలసికొనిరి. అటుపైని మేము 25, 27 రోజుల మధ్య వైస్రాయిగారిని మరికొందరు ప్రభుత్వకార్యనిర్వహక వర్గ సభ్యులను చాలసార్లు సంప్రదించితిమి. గీని కంతకును ఫలితముగా, అలహాబాదులోను ఎరవాడలోను కాంగ్రెసు నాయకులకు మామంపదలసి పడిగా వైస్రాయిగారు మా కీ క్రిందియుత్తరమునిచ్చిరి.

రాజప్రతినిధిగారి లేఖ

వైస్రాయిగారికి,
సిల్వా, 28 ఆగస్టు. 1930.

మిత్రులు సర్ తేజబహదూర్ గారికి,
జయకర్ గారును మీరును గలసి ప్రస్తుతము జైలులోనున్న కాంగ్రెసు నాయకులతో జరిగించిన సంప్రతింపుల ఫలితములను గూర్చి నాకు తెలియజేసినందుకును, వారు రెండరును గలసి ఆగస్టు 15 వ రోజినాడు వ్రాసిన లేఖను దానికి మీరు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడ మాకు పంపినందుకును మీకు నేను నా కృతజ్ఞులను తెల్పుకొనుచున్నాను. భారతదేశములో మరల సాధారణపరిస్థితులను నెలకొల్పుటకై పూసేవ చేయు నుద్దేశముతో మీ యంతటమీరై భారతమును వహించి పయత్నములు కొనసాగించిన మీ యున్నతభావమును నేనెంత

యెక్కువగా విన్నందునున్నదియు మీరు తెలిసికొనగోరెదను. మీరు మీ ప్రయత్నములకు దగినప్పటి స్థితిగతులు మరల నొకసారి జ్ఞాపకము చేసికోవగినవి. భారతీయులు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహించి నిర్వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని విషయము. తగిన యేర్పాటులను గాకండుచు, తమనుమలముగ వారి సాంకేయికసహాయములను నిర్వహించుకొనుటలో వారికంత యెక్కువ యధికామిచ్చుటకు పీలగునో అంతయెక్కువ యధికారమును వారు సంపాదించుకొనుటకు వారికి పౌరసహాయకముగ సహాయపడుటకు నేను సిగ్గుముగా నున్నాననియు నాప్రభుత్వమువారు గూడ నట్లే కోరుచున్నారనియు ఈసందర్భమున ఓటమి ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముగూడ నిడియే యని నేను నిస్సందేహముగా చెప్పగలననియు, జూలై 16 వ రోజినాడు నేను వ్రాసిన యుత్తరములో మీకు నేను స్పష్టపరచియుంటిని. ఇట్లు భారతీయులు బాధ్యత వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని యంశములేవి? నానిజిషయమున ఎట్టియేర్పాట్లు గావించవలసి యుండును? అను సంగతులనుగూర్చి లభించినంతకు సాధనసంపత్తి సంతను పరీక్షించి సమాలోచించుట లండన్ సభ కార్యక్రమమునం దొకభాగము 9 వ రోజినాడు నేను శాసనసభయం దిసంగిన యుపన్యాసమునందు మరి రెండుసంగతులను నేను స్పష్టపరచి యున్నాను.

ఈ రాజ్యాంగసమస్య సంఘము, పూర్తిగా అన్నిదృక్పథముల నుండియు పరీక్షించుటకు, లండన్ సభకు చెచ్చి ప్రతినిధులకండరికిని నిరాశాపడమైన యధికారముకలదు, అనునది అందు మొదటిది. ఆ సభవారు ఆహ్వానించిన ఎట్టిభిక్షయమైనను సభ, అటుతరువాత క్యాబినెట్ వారు పట్ల మరలవారి గొరులు బెట్టినట్లు సూచనలకు ఆధారముగ నుండును అనునది రెండవది. కాంగ్రెసు నాయకులు మీకు వ్రాసియుచ్చిన యుత్తరము మీరు స్వయముగా పునుకొన్న యీ కార్యములో మీకు సహాయపడుటలేదేమో అని నాభయము. మీరుగూడ ఈ సంగతిని ఒప్పుకొందురని నావిశ్వాసము ఈ యుత్తరముయొక్క సాధారణభావజని బట్టము, అందుల యంశముల ఖోరణిబట్టయు, కాంగ్రెసు కార్యక్రమముమీదలసిన శిక్షమున కంతకును, ముఖ్యముగ ఆర్థికపరిస్థితిబట్టి యుండుటతో, గలిగినదియు, చూచినచో, అందుగల సూచనలనుగూర్చి వివరముగా దర్శించుటకు ప్రయత్నించుటవల్ల ఏకపక్షమైన ప్రయోజనము గాని ఉండునని నాకు తోచును. అందువలననుపబడిన ప్రతిపాదనల సాధారణముగా కొని చుప్పించుట యాసాధ్య మని నేను స్పష్టముగా విప్పించియుండును. మీరు మరల కాంగ్రెసు నాయకులను మామంపదలచి వారి కిసంగతి స్పష్టపరచుటయునని నేను కోరుచున్నాను.

ఆగస్టు 16 వ రోజినాడు మీరు వారికి వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము నందలి కడపటి పేరానుగూర్చి చెప్పవలసిన సంగతి యొకటిగలదు. మన మీ సంగతులనుగూర్చి చెప్పించినప్పుడు శాసనోల్లంఘనము విర

మింపబడినప్పు డింక నటుపై ఆర్థి నెన్నులకు అవసరముండదు. కాబట్టి ఒక్కలాహోరు కుట్రకును, చిట్టగాంగు దోపిడీకేసుల సందర్భమున తప్ప మిగతవిషయములలో ఆర్థి నెన్నులను అమలులో నుంచగోరనని నేను చెప్పియుంటిని. కాని శాసనోల్లంఘనము విరమింపబడినదను కారణమునుబట్టి సరిగా అట్లది విరమింపబడినదయమునకే స్థానిక ప్రభుత్వములకు (రాష్ట్ర ప్రభుత్వములకు) గూడ శాసనోల్లంఘనములో శిక్షింపబడినవారినిగాని ఆరెస్టుయి విచారణలోనున్న వారినిగాని నెంటునే విడుదలచేయుటకు దగిన యాకాశముండునో ఉండవో నిశ్చయముగ నేను చెప్పజాలననికూడ స్పష్టపరచియుంటిని. ఈసందర్భమున ఉదాహరణముతో కార్యవ్యవహారమును నిర్వహింపవలసియుండవని నేనెంతగట్టిగ నాశించిమించినను, ఆయాకేసుల ప్రశ్నోత్తరభావములనుబట్టి సానుభూతితో వారిని ఆయా రాష్ట్ర ప్రభుత్వములవారు పరిశీలించునట్లు వారికి సలహానొసంగుటయొక్కటయే నేను చేయగలిగిన పనియనికూడ ఒప్పుచు నేను స్పష్టముగ జెప్పియుంటిని. కాంగ్రెసు వారు శాసనోల్లంఘనమును విరమించి లండన్లోని భాగ్యుని గోరి నదో వారి కుండివలసిన ప్రాతినిధ్యమునుగూర్చి మీరు సూచించి యున్నారు. ఈసందర్భమున కాంగ్రెసువారు, అధిక సంఖ్యాకత్వము విషయమున, సభ మొత్తముమీదనే తమకు మెజారిటీ యుండివలెనని కోరుతున్నారని మీరు చెప్పినట్లును, అట్లుపై కాంగ్రెసువారికి తగినంత ప్రాతినిధ్యము సమహృద్ధివలనకాగా నావ్యభోముని ప్రభుత్వమువారిని కోరుటలో నాకేమియు కష్టముండవని నేను నాయక ప్రాయమును తెలియబరచినట్లును నాకుజ్ఞాపకము. కాంగ్రెసు పక్షమువారు తమకెట్లమైన ప్రతినిధులక్షేల్లను వ్రాసియిచ్చినచో అవసరమునుబట్టి ఆక్షేర్ల పట్టికను పరిశీలించుటకు నేనంగీకరించెదననికూడ నేను చెప్పియుంటిని. ఇట్టి పరిస్థితులలో, మీ ప్రయత్నములకు తగిన ఫలము, మీరాశించిన ఫలితము, కలుగకుండ పోయినచో ప్రజలకు చూర్తిగా తెలిసియుండవలయును. అందుచే ఉత్తరమును శీఘ్రముగా ప్రకటించబడుటమందెది. ఈ కారణమునుబట్టి నాస్థినిగూర్చియు, నా ప్రభుత్వముయొక్క స్థితినిగూర్చియు స్పష్టముగా మీరు తెలిసికొన గోరుచుండునని నాయభిప్రాయము.

ఇట్లు
(సం) ఇర్విన్

నెహ్రూ పండితులను మరల సందర్శించుట

కాంగ్రెసు నాయకుల యుత్తరము విషయమున మాచే సూచింపబడిన కొన్ని సంగతులనుగూర్చి రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంప్రదింపులయొక్క ఫలితములనుకూడ కాంగ్రెసు నాయకులకు జెలుపుటకు రాజప్రతినిధి మాకునుజ్ఞా నొసంగిరి. ఆగస్టు 28 వ తేదీ నాడు సిక్లూను పడిరి నెహ్రూ పండితులను డా. మొహమ్మద్ గారిని 30, 31 వ తారీఖుల నాడు నై నీలోకలసి సంభాషించితిమి. వారికి రాజ

ప్రతినిధిగారి లేఖను జూపించి మా సంభాషణయొక్క ఫలితములను తెలియబరచితిమి. ఆగస్టు 15 తేదీని వారు మాకు వ్రాసియుండిన యుత్తరమున సూచింపబడి యుండవట్టియు, ఆగస్టు 28 వ తేదీగల రాజప్రతినిధిగారి జూబునం దెస్తుకొనబడి యుండవట్టియు సంగతుల విషయమున, నీ క్రిందిపద్ధతిపై ఒడింబడిక సాధ్యముగు నని గూడ ప్రతినిధిగారితో మేము జరిపిన సంభాషణలలన మేము నమ్ముగలిగి యున్నామని వారికి తెలియజెప్పితిమి—

(అ) రాజ్యాంగదృక్పథమువిషయమున ఆగస్టు 28 వ తేదీనాడు రాజప్రతినిధి మాకు వ్రాసియున్న యుత్తరమునందు రెండవ శేరాలలో సూచింపబడిన నాల్గముఖ్యసూత్రములలో నుడువబడిన రీతినే సంకతి సందర్భము లుండగలవు.

(ఆ) ఇండి గూకు ఇష్టమున్నపుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడిపడటకు నాకుకొని నాయను ప్రశ్నను రౌండుటేబిలు సమావేశమున గాంధీజీ గారి తెచ్చుటకు అనుమతింపబడునా యను విషయమున, సంగతిసందర్భము లిట్లున్నవి—“రాజప్రతినిధిగారు మాకు వ్రాసిన లేఖలో సూచియున్నట్లుగా, రౌండుటేబిలు సమావేశము స్వేచ్ఛగా సంప్రదింపులను జరుపుట కుద్దేశింపబడిన సమావేశము. కావున నేర్పనను తమకు దులింపిన ఏ ప్రశ్నపై ననుసరింపవచ్చును కాని, యీ ప్రశ్న నిపుడు గాంధీగారు లేదనియు ఏ వివేకముగూ గాజాడని రాజప్రతినిధి యధికారమునకిది. అయినను, వారు ఇండి గూ ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నతో సంబంధించుచో ఈ ప్రశ్నను దర్శనీ గూంశముగా పోలంప ప్రభుత్వమువారు సంసిద్ధులు గావనియే రాజప్రతినిధి యంగుదు. అప్పటికిని గాంధీగా నీ ప్రశ్నను లేదనియు గోరుచో రౌండుటేబిలు సమావేశములో వారి టుల గాటంపనలచేయున్నామని ఇండి గూ మంత్రుల ప్రభుత్వమునాకు తెలియబరచుదు.

(ఇ) ధన్యాయభారమును గొన్నింటిని ఇండియా శరీరంపలసి యుండుటను గూర్చియు, ఈ విషయమును నిష్పాక్షికమగు విచారణ సంఘముచే పరీక్షింపబడవలయు చేయుటనుగూర్చియు రౌండుటేబిలు సమావేశములో చర్చించుటకుగల హక్కువిషయములో సంగతిసంబంధము లిట్లుండను:—ముగములనన్నిటిని చూర్తిగా నిరాకరించు నెట్టి సూచనకయినను రాజప్రతినిధి యొప్పుకొనజాలరు. అయినను ఇండియాయొక్క ధన్యాయభారమునకు సంబంధించిన యెట్టి ప్రశ్న నైనను, ఎవరైనను రౌండుటేబిలు సమావేశములో పరీక్షార్థము గొని రావచ్చును.

(ఈ) ఉప్పుచట్టమునుండి రక్షణయొసంగు విషయమున రాజప్రతినిధిగారి నాదన యిది: (1) ఉప్పుపన్నునుగూర్చి నైమశకమిషను వారు గావించియున్న సిఫార్సు అంగీకరింపబడుచో ఈపన్ను రాష్ట్రముల ఐశమునకు మార్పబడుగలదు. (2) మరియు, ఇప్పటికే ప్రభుత్వాదాయము చాల లోటుగలిగియుండెను. కాన, ఆదాయమున

కుపకరించు ఈ విషయమును పోగొట్టుకొన ప్రభుత్వమువారి దిచ్చి గింపరు. అయినను, ఈ పుచ్చెట్టమును శాసనసభవారిచే రద్దుపరిపించ గల్గినచో, అట్లు రద్దుపరచుటచేసిన గలిగిన యాదాయపు నష్టమును భర్తీ చేయుటకు మార్గము నూచింపబడుచో, రాజప్రతినిధియు, వారి ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నను దానిగుణానుగుణముల ననుసరించి యాలోచింప గలరు. శాసనములలో నుప్పుచెట్టమొక భాగముగానుండువరకు నుప్పుచెట్టము. బహిరంగముగా నుల్లంఘింపబడుటకు రాజప్రతినిధి యుపేక్షింపజాలరు. సద్భావమును, శాంతియు మిగల నెలకొనినపిదప దేశములోని బీదలకు ఆర్థికసహాయ్య మేకీతిని చక్కగా నొసగబడ గలదో రాజప్రతినిధితోను, వారి ప్రభుత్వముతోను గలసి సంప్రతిం చుటకు హైండివనాయకులిప్తపడుచో రాజప్రతినిధి హైండివ నాయకుల చిన్న సమావేశము నొకదానిని సంతోషముతో జరిపెదగు.

(ఉ) పిక్కెటింగు విషయమున సంగతిసంక్షిప్తము లీవి:— పిక్కెటింగులన ప్రజలలో నేయొక భాగమునకుగాని యిబ్బందివికాకు (న్యూ నెన్సు) గల్గినచు, పిక్కెటింగుతో సహా మనుష్యులయెడ జబర్దస్తీ, బలప్రయోగము మొదలగునవి జరిగినను, శాసనములప్రకారము చర్య దీసికొనుటకు రాజప్రతినిధి హక్కు నుంచుకొనెదగు. మరియు ఉన్నట్లుండి యుచియుంపగల పరిస్థితుల నెదుర్కొనుటకు నెలయు శాసనానుసారము అధికారమునుకూడ ప్రభుత్వమువారు గల్గియుండును. పైవరతులకు లోబడి, శాంతి నెలకొనినపుడు పిక్కెటింగు ఆర్డీ నెన్సు ఉప సంపాదించబడును.

(ఁ) 6 వ ప్రశ్న, శాసనోల్లంఘనోద్యమసంక్షిప్తమున రాజీనామా నిచ్చియున్నట్టియు, తొలగింపబడి యున్నట్టియు నుద్యోగస్థులకు సంబంధించినది. ఈ విషయమున ప్రభుత్వమువారు చేప్పిన దేమనగా, ఈ ప్రశ్న ముఖ్యముగా స్థానిక ప్రభుత్వములకు సంబంధించినది. ఉద్యోగములు భాగ్యగానుండువలయుననియు, ఇటీవలి చిక్కు సమయమున ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపఁడినట్టియు, విశ్వసనీయులయినట్టియు మనుజులను వారి యుద్యోగములనుండి తొలగింపరాదనియు మరతులకు లోబడి, యావేశాధిక్యముచేత నుద్యోగములను వదిలినవారిని మరలనుద్యోగములలోనికి స్థానిక ప్రభుత్వము వారు చేర్చుకొనెదరని సమ్మతము.

(బు) పత్రికాశాసనముక్రింద ప్రభుత్వమువారు వశపరచుకొనిన ముద్రకాలయములను వాపసుచేయు విషయమున నేమియు కష్టముండజాలదు.

(బూ) జరిమానాక్రింద చెల్లింపబడిన మొత్తమును, ఆస్తులను మరల నిచ్చివేయు ప్రశ్న ఎనిమిదవది. ఈ విషయమున స్పష్టముగు నిర్వచన మనసరము. వశపరచుకొనబడినట్టియు, అమ్మబడినట్టియు ఆస్తుల విషయమున నితరుల (చూడవ మనుష్యుని) హక్కులుకూడ నిమగ్నమై యుండవచ్చును. జరిమానాను వాపసు చేయు విషయమునకూడ కష్టము

ములు గలవు. ఈ విషయమున స్థానిక ప్రభుత్వములు న్యాయదృష్టితో సంచరింపగలవని మాత్రమే రాజప్రతినిధిగారు నుడువజాలియున్నారు.

9 వ ప్రశ్న:—కైదీలను నడిలిపెట్టు విషయమున జూలై 28 వ తేదీగల తమ యుత్తరములోనే రాజప్రతినిధిగారు తమ యభిప్రాయములను వివరించి యున్నారు.

పై పద్ధతులపైని రాయబారము లింకను
కొనసాగింప వీలు గలదనుట

మా కిక్కుమందుగల కాలచ్యుతి తక్కువగానున్నప్పటికిని పైని నూచించిన పద్ధతులపై మా రాయబారముల నింక కొనసాగించుటకు వీలుగలదని నైహూ పండితులకును, డాక్టరు పైయన్ మహమద్ గారి కిని స్పష్టముగా తెలిపితిమి. అయినను ఈ యాధారముపై నెట్టి యుపబంధికను గావించుకొనుటకు సమ్మతింపజాలమని వారు నడివి, గాంధీగారి కీక్రిందజాబు (నోటు) నొసంగిరి:—

౧౦

నైహూగారు గాంధీజీకి పంపిన ఉత్తరము

నెయిసీ సెంట్రలు జయిలు, ఆగస్టు 30, 1930.

గాంధీజీకి:—నిన్నను, నేడునుగూడ సమ్రాజయక్ గార్లతో, మేము మరికొన్ని సార్లు సంభాషించితిమి. వారితో దీర్ఘముగా చర్చించు నవకాశము లభించినది. ఆగస్టు 28 వ తేదీనాడు ఇర్విక్ ప్రభువు తమకు వ్రాసిన ఉత్తరమును వారు మాకిచ్చిరి. ఆగస్టు 15 వ తేదీనాడు మనము సమ్రా, జయక్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలో గలనూచనల నాధారపరచుకొని చర్చలు సాగించుట అసాధ్యమనియు, అందుచే సమ్రాజయక్ గార్ల ప్రయత్నములు నిష్ఫలములైన వనియు ఈ యుత్తరములో స్పష్టముగా తెలుపబడినది. మన జాయింటు ఉత్తరములో సంతకము చేసిన వారందరూ, తమ తమ వ్యక్తిబాధ్యతలమీది ఎంతవరకు పోగలిగినదియు పూర్తిగా చర్చించినపై మన మాయుత్తరమును వ్రాసి యుంటిమన్న సంగతి మీ రెరుగుదురు. కొన్ని కొన్ని ప్రధానములైన వరకు లంగీకరింపబడవలయు ననియు, బ్రిటీషుగవర్న మెంటువారు దీనినిగూర్చి స్పష్టముగా ప్రకటింపవలయుననియు లేకపోయినచో ఎట్టి పరిష్కారమును తృప్తికరముగ నుండజాలదనియు మన మందు వ్రాసి యుంటిమి. ఇట్టి ప్రకటన బ్రిటీషు గవర్న మెంటువారు చేసినచో, శాసనోల్లంఘనమును విరమింపవలసినదిగా కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక వర్గమువారికి నూచించుటకు మన మంగీకరింపగలమనియు, కాని, శాసనోల్లంఘనము విరమించుటతో నోటుగనే, మన యుత్తరములో నూచింపబడిన కొన్ని యంశములను ఇండియా ప్రభుత్వమువారు పరచవలసి యుండునని కూడ మనమందు వ్రాసియుంటిమి. ముందుగా తేలవలసిన యీ యంశములన్నియు సంతృప్తికరముగా ప్రకటింప

బడినచో తరువాత లంకాసభప్రాతినిధ్యమును గూర్చియు, అందు కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటనుగూర్చియు నిశ్చయింపబడు నని కూడ నంగు తెలిపియుంటిమి.

“ఈనూతనల నాధారముగా గీసికొని చిరస్థలను సాగించుటయే అసలు అసాధ్యమని ఇర్విన్ ప్రభువు అభిప్రాయపడుచున్నాడు. ఇట్టి సంస్కరములలో మనకు సమాధానమునకు కాశమేమియు నుండజాలదు. ఇర్విన్ ప్రభువు ఉత్తరములోని సంకీర్ణమును, దానిధోరణియు నటుండి, ఈ నమమ ప్రభుత్వమువారు సాగించిన చర్యలుగూడ వారికి శాంతి యుక్తరలే డని తెలియజేయుచున్నవి. ఢిల్లీలో కాంగ్రెసుకార్య నిర్వాహకసంఘము సమావేశ మగునని ప్రకటించబడిననెంటునే ఢిల్లీ రాష్ట్రములో వైసంఘసమావేశము కాగూడ డని నిషేధించుటలోను, అటుతరువాత ఆ సంఘమునందలిసభ్యులను చాలమందిని అరెస్టుచేయుటలోను గల యర్థ మిది యొక్కటయే కాని మరియేమియుగాదు. ఈ అరెస్టులనుగూర్చికాని యాగవర్న మెంటువారి తక్షణచర్యలనుగూర్చి కాని మేమేమియు మొరపెట్టబోము. ఈ చర్యలలో కొన్ని నాగర కతాపీఠము వైన వనియు గ్రామము లనియు మాయప్రాయము. వానికి మాస్టర్ గతము. కాని ఒకవైపునుండి ఏసంస్థ కాంతినీయగలదో, ఏసంస్థతో సమాలోచింప గోరుచున్నామో ఆసంస్థవారికే డండెత్తుటకును, మరియొకవైపునుండి శాంతి కావలయునని కోరుటకును సంబంధ మేమియు గనబడదు. దేశమునం దింతయు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక వర్గమును నిషేధించి దాని సమావేశములను నిరోధించినచో ఇంక శాంతి కవకాశము స్వంతమైన తేదీనియే దానియర్థము. ఎట్టి పరిస్థితు లలోనైనా, ఈజాతీయోద్యమ మిట్లు కొనసాగుచుండవలయుననియే తప్పక దానియభిప్రాయము. కాకపోయినచో భారతీయులసత్తమున మాటలాడుట కధికారముగలవా రెవరును భారతదేశకారాగృహము లో బడియున్న స్వభావ మరె యింకనెవ్వరితో సంప్రతింపరు? ఇర్విన్ ప్రభువు లేఖయు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారిచర్యయు సత్రా జయకర్ గార్ల ప్రయత్నములు భీష్ములైనట్లు స్పష్టపరచుచున్నవి. ఈఉత్తరములోని విషయములను కీగు తెలిపిన సమాధానములనుబట్టి మాడుగా ఇంతకుపూర్వము మనము స్థిరపరచిన స్థానముకంటెనుగూడ వెనుకకు పోవునట్లు మాకు కనబడుచున్నది. మన భావములకును ఇర్విన్ ప్రభువు గారి భావములకును అపారమున భేదము కనబడుచుండుటచే వివరములను తెలుపుట యవసరము. కాని ఇర్విన్ ప్రభువుగారి లేఖలోని యంశము లను కొన్నిటిని మీకు మేము తెలుపగోరెదము. ఇర్విన్ ప్రభువు వెనుక భారతశాసనసభలో నుపన్యసించినప్పుడు తెలిపిన విషయములును, జూలై 16 వ రేదీన ఇర్విన్ ప్రభువు సత్రా జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలోని విషయములును మాత్రమే యిపుడు మరల ఇర్విన్ ప్రభువు లేఖలో తెలుపబడినవి. ఎరవాడచెరసాలనుండి మన మందరమును కలిసి వ్రాసిన లేఖలో మనము నూచించి యుండునట్లు ఆ ఉపన్యా

సములోని వాక్యము లన్నియును ఊహితములుగానున్నవి. వాటిలో గొప్ప యర్థమిమిడియండినను ఉండవచ్చును లేదా అవి నిరర్థకము లైనను కావచ్చును. భారతదేశమందలి ప్రజలకు బాగ్యముగునట్టి సంపూర్ణజాతీయప్రభుత్వమును వెంటనే యిచ్చుటయును, దేశరక్షక వైస్యముపైసను ఆర్థికవిషయములపైననుగూడ ప్రజలకు అధికారము నొసగుటయును వెంటనే సరవేర్పవలసిన భారతీయుల కోరికలుగా భావించబడవలయునని మనమందరమును కలిసి వ్రాసిన లేఖలో స్పష్ట ముగానే తెలిపియున్నాము. కావున మామూలుగా భద్రములు అనబడు వానినిగూర్చి ఆలోచించుటకును, ఆలస్యమును గలిగించుటకునుగూడ ఎట్టియవకాశమును లేనేలేదు. ఇప్పుడుధికారమును వహించియున్న వా రీయధికారమును ప్రజాప్రభుత్వమునకు పశపరచుటలో కొన్ని కుదురుపాటులు ముఖ్యముగా జరుగవలసియే యుండును. భారతీయు లచే ఎన్నికొనబడిన ప్రతినిధులే వీనిని నిర్ణయింపనర్హులని యిదివరకే తెలిపియున్నాము.

భారతీయులు తమ యిష్టమునచ్చినప్పుడు సామ్రాజ్యమునుండి పిడిపోవుటకు వారికిగల హక్కునుగూర్చియు బ్రిటిషువారి హక్కు లను సమపాయములనుగూర్చి పరిష్కరించుటకొక స్వతంత్రవిచారణ సంఘము నేర్పగుమియు గూర్చియు రాజప్రతినిధి లేఖలో “రాండు లేబిల్ సభ కవలము స్వతంత్రమైన సభయే కావున అదియు ఏసమస్య వైనను చర్చకు తీసికొనిరావచ్చును” అని మాత్రమే యున్నది. ఈ విషయము వెనుక జెప్పినట్లే. క్రొత్తిచేమియుకాదు. “బ్రిటిషుసామ్రా జ్యమునుండి పిడిపోవుటనుగూర్చిన సమస్యను భారతీయ ప్రతినిధులు నిజముగా చర్చకు తీసికొని రావలసినచో ఇండియాగోరతినమువారు దానిని బహిరంగసమస్యగా ఆలోచింపజాలరు. భారతీయప్రతిని ధులు దీనినిగూర్చి రాండులేబిల్ సభలో చర్చింపగోరెదరని మాత్రమే వారు ఇండియామంత్రికి రిలీపెడరు” అని ఇర్విన్ ప్రభువు తల్పెను.

‘ఆర్థిక సమస్యలనుగూర్చి పరీక్షింపబడవలసినవి యేవో కొన్ని మాత్రమే యుండగలవు’ అని ఇర్విన్ ప్రభువు వ్రాసెను. అట్టి సమస్య లలో భారత ప్రభుత్వముగము అను సమస్యకూడ చేర్చవలసియుండు నని మేము కోరుచున్నాము. ఈరెండుసమస్యలును చాలముఖ్యములని మాయభిప్రాయ ముటచే వీనినిగూర్చి ముందుగా మనకు ప్రభుత్వము వారితో సంగీకారము కుదురుట ప్రధానాంశమే యగును.

రాజకీయశైలీలను విడుదల చేయుటనుగూర్చి రాజప్రతినిధి తెలిపినవిషయములు చాల సంకుచితములుగను అసంతృప్తికరములుగను ఉన్నవి. అహింసాత్మకమును సత్యాగ్రహమున జైలుకు పోయిన వారి నందరినైనను విడుదల చేయుదురని ఆయన వాదాన మీయ లేదు. ఈవిషయమును రాష్ట్రప్రభుత్వములవారే పరిష్కరింప నర్హు లని ఆయన తెలిపెను. ఇట్టివిషయమునంగు రాష్ట్రప్రభుత్వముల యొక్కయు స్థానిక ప్రభుత్వములయొక్కయు అనుగ్రహముపై

సాధారణపడియుండుట మాకిష్టముకాదు. అహింసానిరగులగు ఇతర శ్రాద్ధీలవిషయమునుగూర్చి రాజప్రతినిధి యేమియు చెప్పలేదు. సత్యాగ్రహము ప్రారంభింపబడుటకు పూర్వమే రాజకీయ నేతములకు శిక్షింపబడిన కాంగ్రెసువా రెండిరి కలగు. మిరబ్త్ కేసులోని కైదీలు ఈతెగలోనివాళేయని మనమివరకే స్పష్టముగా తెలిపియున్నాము. ఈకేసు ఇంకను విచారణలోనే యుండుటచే 18 నెలలనుండి వీరందఱును చెరసాలలోనేయున్నారు. కాన వీరినందరిని వెంటనే విడుదల చేయవలయును.

ఇర్విక్ ప్రభువు బెంగాల్ లాహోరు ఆర్డినెన్సు కేసుల బైదీలను ఈతెగలో చేర్చగూడదనెను. మేమిందుల కంగీకరింపజాలము. దౌర్జన్యము సలిపినందులకు శిక్షింపబడినవారినిగూడ విడుదలచేయవలెనని మనము కోరియుండిలేదు. మనయుక్తము కేవలము అహింసాత్మక మగుటవలన చిక్కు కలిగింపకుండుటకే మన మట్లు కోరలేదు. కాని, వారిని వడిలుట మన కిష్టములేక కాదు. దౌర్జన్యమునకు సంబంధించిన వారిని ప్రత్యేక న్యాయస్థానములవారు విచారింపవలెను. వాటిపై అప్పలు లేదు. అని రాజప్రతినిధి ఆర్డినెన్సులను చేసియుండెను. ఇది న్యాయముగాదు. మనదేశీయులను వీరినిగూడ మామూలు న్యాయస్థానములలోనే విచారణ చేయవలయుననియైన మనము కోరకతప్పదు. కీరిషయమున ఎన్నియో అగుభూతివిషయములు విసాచ్చినవి. బహిరంగ న్యాయస్థానములలోనే కీరిని కఠినముగా కొట్టిరిని తెలిసినది గావున కీరి విచారణ మామూలు న్యాయస్థానములలోనే జరుగుట మిక్కిలి యావరము. కీరికి ఎట్టి సౌకర్యములను కలిగింప కుండుటచేతను అసమ్మతి తెలుపుటకు చిరకాలమునుండి కీరిలో కొండరిప్పుడు నిరాహార దీక్షపూనియున్నాడు. వారిలో కొండరిప్పుడు మృశ్యుద్వారమునకు చేరువగా గూడనున్నాడు. బెంగాలు ఆర్డినెన్సును రద్దుపరిచి దానికి బదులుగా ఇప్పుడు కంగరాష్ట్ర శాసనసభలో రొకచట్టమును చేసిరని తెలియుచున్నది. ఆ చట్టమును ఆర్డినెన్సుగూడ మిక్కిలి యాతే పణీయములే. ఇప్పుడు కంగరాష్ట్ర శాసనసభలో సరియైన ప్రజాప్రతినిధులెవ్వరును లేరుగావున ఆసభలో ఆమోదింపబడినను ఆచట్టమున కట్టి విలువయు నుండదు.

సీమగుడ్డలదుకాణములపద్దను, సారాదుకాణములపద్దను ఇకముందు పికెటింగు చేయుటనుగూర్చి యిపుడున్న పికెటింగు-ఆర్డినెన్సులను రద్దుపరచుటకు రాజప్రతినిధి యంగీకరించెను. కాని, అవసరము కలిగినచో మరల పికెటింగును నిరోధించుటకు క్రొత్త న్యాయాధికారములనుపయోగించెద నని అతడు వ్రాసెను. అనగా అతనికి అవసర మని తోచినప్పుడెల్ల క్రొత్త ఆర్డినెన్సులను చేయుచుండగలడనియే యర్థము. మనమందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో ఉప్పుచట్టమునుగూర్చియు ఇతర విషయములనుగూర్చియు మనము చేసినమాచనలకు రాజప్రతినిధి సమాధానములుగూడ ఎంతమాత్రమును సంకల్పప్రికరములుగా లేవు. ఉప్పును

గూర్చి మీరు ప్రామాణీకులని ప్రసిద్ధిపడసియున్నాఁడుగాన అవివరము లన్నియు మే మిచ్చట తెలుపుట అనవసరము. ఈ విషయములను గూర్చి యివరకు మనము తెలిసినభావములను మార్చుకొనుటకు మాకిప్పు డెట్టి కాతణమును కనబడుటలేదు.

మన మందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో కోరిన ముఖ్యవిషయములనుగూర్చియు కొన్ని స్వల్పవిషయములను గూర్చియునుగూడ రాజప్రతినిధి యంగీకరింపగలిగియుండిలేదు. మన దృక్పథమునకును ఇర్విక్ ప్రభువు దృక్పథమునకును అపరిమితమైన భేదము కనబడుచున్నది. ఈ భేదము మిక్కిలి ప్రధానమయినదిగా గూడ నున్నది. మేము వ్రాసిన యీ లేఖను (నోట్) క్రిమతి సగో నీదేవి, సర్దాన్ వల్లభభాయిపటేల్, జయరాందాస్ దొలత్ రాంగార్లకుమాడ చూపించి సప్రూ జయకర్ గార్లకు ప్రశ్నోత్తరము వ్రాసి యాయగోరెదము. ఈ రాయబారములను గూర్చినయంశముల నన్నిటిని దేశీయులకు తెలుపుటలో ఇక నెంతమాత్రమును ఆలస్యము జరుగ గూడదు. వారికట్లు తెలుపకుండుట న్యాయమునుగాదు. ఈలేఖల నన్నిటిని పత్రికలలో ప్రకటించుటయేకాక, వీటి ప్రతుల నన్నిటిని ప్రస్తుతము కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా నున్న చౌదగీ ఖలీఖుజ్జామక్ గారికి పంపవలయు ననిగూడ మేము సప్రూజయకర్ గార్లను కోరి యుంటిమి. ఈ విషయములనన్నిటిని ఇప్పుడధికారము వహించియున్న భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి వెంటనే తెలుపకుండు మన మేపనిని గూడ చేయగూడదు.

(సం) మోతీలాల్

„ సయ్యద్ మహమ్మద్

„ జవహర్లాల్

కాంగ్రెసునాయకులు కడపటిలేఖ

మీకు వైస్రాయివ్రాసిన లేఖను మే మతిజాగరూకతతో పరిశీలించితిమి. మీరు దాని కనుబంధముగా వైస్రాయిగారికిని మీకును జరిగినసంభాషణలను, లేఖలో చేరినవిషయములను మాకు దయతో నెరుకపరచితిరి. మోతీలాల్, జవహర్లాలు, సయ్యదు మహమ్మదు గారలు మీ మూలకముగా నంపినలేఖనుగూడ మేము శ్రద్ధతో పరికించివారము. ఈ లేఖపై లేఖాసంభాషణలంగూర్చి వారి దీర్ఘసమాలోచనల సారము, ఈపత్రముల పరామర్శించుటతో మేము రెండు రాత్రులు గడపితిమి. ఈపత్రములందలి విషయములంగూర్చి మీతో సంభాషణలు యభేచ్ఛముగా సలిపి పూర్తిసాహాయ్యమును పొంది వారము.

ఇంతకును మేము బహిష్కరణచయితో సంబంధములేక యున్న వార మైనందున కాంగ్రెసుతరపున సంపూర్ణాధికారము వహింప

ఆంధ్ర పత్రిక

జాలము. వైనిజైలునందలి విఖ్యాతిపురుషులంపిన లేఖ్యాంధములతో మేము సంపూర్ణముగ నేర్పరిమివారము. మీరు నేరభక్తిక్రైస్తవులయి క్లకమున కోర్చి కాలహరిణమును సగకునొనక కాండు మానములుగా నిర్వహించిన యీసంఘరాయభారములనుగూర్చి కడమాటను మేము మామాటలతో కూర్చులసినదిగా వారాదేశించినారు. కావున సంధి సాధించుటకు ప్రతిబంధకములైన మాలనిభేదములను మేము సంక్షిప్తముగా నూచించెదము. జూలై 16 వ రేదినాటి వైస్రాయి గారి లేఖ పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ రేదిన స్లోకోంబుగారి కొనిసిన సంప్రతింపునకు సమాధాన మిచ్చుటకుగా నిశ్చితమైనది. స్లోకోంబుగారు మోతీలాలుగారికిదూషి, వారిసమ్మతి నంగించుకొన్న విజ్ఞాపనమునకును, వైస్రాయిలేఖలోని భాషకును ఎట్టి తృప్తికరమైన సామరస్యమును వా కగపడుటలేదు. ఇదిట మోతీలాలుగారి విజ్ఞాపన సంప్రతింపులందలి ప్రస్తుతభాగములను పొందు పరచుచున్నాము.

“కాండుటేబిల్ సమావేశమునకు చర్చనీయాంశముల నెరుక పరచక, మేముచటికి వచ్చి అధినివేశప్రతిపత్తిగా వాదించవలెననిన నోనే నంగీకరింపను కాని, స్వతంత్రహిందూదేశమునకు రాజ్యాంగము నిర్మించుటకే సమావేశము కూడుచో, హిందూదేశపు ప్రశ్నేకావడములను, మనశ్శాస్త్ర సంబంధమును గుర్తించిచేయు నిబంధనల కనకాశ మిచ్చుటకు సమ్మతించుచు, నామట్టమునకు నేను కాంగ్రెసు కాండుటేబిల్ సభలో పాల్గొననచ్చు నని హితవొససనాడెను.” “మా గృహాంగణమునకు మేమే యజమానులమై మనవలెను. అయినను బ్రటిషు అధికారమునండి పరిపాలనమును బాధ్యతాయుతభారతమంత్రీకర్గమునకు కరగలేము చేయు మధ్యకాలములో ఉచితమైన నిబంధనలకు మేమొప్పుకొనగల్గుదుము.” “ఒక దేశము మరియొక దేశముతో, ఒకజాతి మరియొకజాతితో సమానప్రతిపత్తి గలిగియుండునట్లు మేము బ్రిటిష్ వారితో ముఖాముఖిగ విషయమును నిర్ణయింపవలెను.”

“కాండుటేబిలు సమావేశములో ఇరువారులకును మధ్య పొసగు నిబంధనలకును మధ్యకాలమున ప్రశ్నేకావడములు ప్రస్తుతపరిస్థితులు పూర్వసంబంధములంబట్టి బ్రటను హిందూదేశములకు కూడు పరచు లకును బద్ధమైన సంపూర్ణబాధ్యతాయుతప్రభుత్వమునకు తాము తోడ్పడెద మని ఇండియాప్రభుత్వము ఆంతరంగికముగా వాగ్దాన మొసగవలెను.”

మరి వైస్రాయిలేఖలో ప్రస్తుతార్థము

‘హిందూదేశపుప్రజలు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజాలని శాఖలుచప్ప, మిగిలినవాని సెంతవరకైనను భారతీయుల కాయత్తము చేయుటయే నాయభీష్టము. నాప్రభుత్వముయొక్క సంకల్పమును ఇట్టిదే. బ్రటనుదేశపు ప్రభుత్వమువారును ఇట్టి యభిప్రాయమునే

కల్గియున్నారనుటకు నామరయున సందియములేదు. మావేర్వేరు అధికారనిర్ణీతరంగములందు మేము దీనినే సమర్థింతుము. మరి యీ బాధ్యతవహింపజాలనివిషయము లెవ్వయో యెట్లు వాటిని భావిరాజ్యాంగమున పొసగింపవలెనో కాండుటేబిలుసమావేశమువారికి పరామర్శనీయము కాని, ఇరుపక్షములకును, పరస్పరవిశ్వాస ముండుచో ఏకీభావము అసాధ్య మని నేను నమ్ముచాలను.’

‘సంపూర్ణములను విస్తారము భేదమున్నదని మా యభిప్రాయము. మోతీలాలుగారు కాండుటేబిలుసమావేశము మూలకముగా ఇప్పటిస్థితి మారిపోయి స్వతంత్రభారతదేశ ముడియించుటను భావించుచున్నారు. వైస్రాయిగారు తమ లేఖలో తమ్మును, తమప్రభుత్వమును, బ్రిటిష్మంత్రీకర్గమును భారతీయులకు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహింపజూచి శాఖలుగూర్చి తగిన సమహాయములను చేయుచో పొందునంత స్వకార్యవిగాఢజాఢకాము నొసగుచు మాత్రమే బద్ధుల గావించుచున్నారు. నేరు మాటలతో పెట్టినచో ‘కాన్ఫెడరేషన్’ సంస్కరణములతో ప్రారంభించిన పరమపరలో మరికొంత ముందరికి జరుగుటయే యసభ యని తేలుచున్నది. మాయాన్యాయ సరియే అని మాధ్యమమునచే, ఆగస్టు 15 వ రేదిన మేమును, మోతీలాల్, జనా హోలాలు, నయ్యగు మహమ్మదుగార్లును సంకముచేసిన లేఖలో మా యభిప్రాయములను స్పష్టకరియూహమున, ఏద కాంగ్రెసును తృప్తిపరచుకో దానిని నిర్వహించెతిమి. మీ రిప్పుడు వైస్రాయిగారి నుండి తెచ్చిన లేఖ వారి మొదటి లేఖయంతటి సారమునే యేక రుపు పెట్టుచున్నది. మరి, మా లేఖను సమాలోచనమున నియు తగని దానిగా తిరస్కారముతో త్రోసివేయుచున్నదని చెప్పుటకు మేము ఖేదము నొందుచున్నాము. మా ప్రతిపాదనలు చచ్చకు మూలాధారముగా నసాధ్యములట. మీరును విషయమున కొంత వైపున నొసగినారు. హిందూదేశము సామ్రాజ్యమునండి విహితము కలిచ్చిన్న మైన హక్కుగలిగియుండవలెనను ప్రశ్నతో గాంధీగారు ఇండియా గుర్న మెంటు నెదుర్కొనుచో వైస్రాయిగారు దాని నెత్తుకొని జాలమని చెప్పగలరనుట మీరు తెలిపినారు. మే మున్ననో, యీ విషయము స్వాతంత్ర్యహిందూదేశపు భావిరాజ్యాంగమున కాయవు పట్టుగ పరిగణించుచున్నాము. దీని కట్టిపగ్చయు నక్కరలేదు. ఇప్పుడు హిందూదేశము సంపూర్ణబాధ్యతాయుతప్రభుత్వమో, సంపూర్ణస్వపరిపాలనమో (మరి యేమాట నుపయోగించినను సరే) పొందుచో, విచ్చికాధారముపైననే యది సామ్రాజ్యమున భాగస్వామి కావలెను. ఇకముందు హిందూదేశము సామ్రాజ్యమున భాగము గాక సమానప్రతిపత్తిగల స్వతంత్రభాగస్వామి కావలయుననిన, దాని కా సంబంధమువలన అనురాగపు కోర్కెలు తమంతట జనింపవలెను, ఈ సిద్ధాంత మే మేము పైన నూచించిన సంప్రతింపు ప్రకటనయందును గలదు. కావున, బ్రిటిష్ప్రభుత్వము గాని బ్రిటిష్ప్రజలు గాని యీసిద్ధాంతమునసాగ్యమనియోఅసమర్థనీయమనియో భావించుచుండు

సంతకాలమును మా యభిప్రాయములో కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్యసమరమును సాగింపవలసినదే.

మరి మేము సూచించిన అల్పవిషయము—ఉప్పుపన్నుపై వైస్రాయిగారివాదము ప్రభుత్వపుమనఁబును మాకు వెల్లడి నేయుచున్నది. ఎవరినిరంతరకృపి ప్రభుత్వమునకు అస్తిభాగమో, ఆజనముతోట్లకొలది హిందూదేశపు మైదానములందు ఆకలిచే మ్రగుచుండు, సిల్లా శిఖరములందు సరిభ్రమించు, బ్రిటిషుపరిపాలకులు సామాన్యజనముయొక్క కష్టసప్తములు లేశమేనియు నెరుగలేదుట మాకు కరతలామలకము. దీనిలకు వాయుజుబంబులవలె అవసరమైన ప్రకృతి సిద్ధవస్తువుయొక్క నిర్వక్రమగు నాక్రిమము సమర్థించుటకై నిగ్గుల బృహదయుల రక్తము చిందువారిసను ప్రభుత్వమునకు దాని అవినీతి చిత్తమున కెక్కనిచో వైస్రాయి సూచించినట్టిభారతనాయకసమావేశము ఎట్టికలమును నీయజాలదు. ఈయాక్రమణ (మొనాపలి) నుపసంహరింప గోరుగానిది యగు ఆదాయమునకు మూలము దీక్షాపాదనని గోరుచు గాయపడి చివరమునకును, దీనివలన కేవలదేవునగా గుర్భ్యయధికాయమును నివరిపాలనావిధానమును ప్రభుత్వము కల్పించును కనుక ముగియించుకొన్నది. ఇంకొకమాట. ఇరుటనేకాక ప్రపంచమునెల్లెడలను ప్రభుత్వములు అనంతప్రకారము చట్టముల నుపసంహరింపక పోయినను వాని యుల్లంఘనమును సందహరించుచునే యున్నది. ఇతరముగ్గురిషయము లనేకములకు మేము విమర్శింపవలసి యున్నములేను. అన్నిటిలోను వైస్రాయిగారింకను ప్రజాభిప్రాయముగా వచ్చే ప్రతివాదంబునకే సిద్ధాంతముల నంగీకరించుటకు ముందు కడగడిలేదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము మేము కాంగ్రెసు సభకును ఉగామము విధిపమున్నదిని ప్రకృతికరించుటకు మేము ముగ్ధవిషయములను తగినంత చర్చించినాముని నమ్ముచున్నాము. సంఘరాయబాధములు కలుగవలెనని యెప్పుడును ఆశాభంగము చెంది జనము స్వాతంత్ర్యమునకై ధృఢప్రతిపక్ష కాంగ్రెసు సమరమునకు నిగిసది. మనదేశము అసాధారణపు ఆయుధమును చేపట్టినది. దీని చుట్టూను గ్రహించుటకు పాలకులకు కాలము పట్టదు. కొన్ని నెలలదాఖలు వారిస్పృహయమును మార్చజాలకపోయెను. ఎవరు సంహరించుకొన్నను సక్రమమైనసంపత్తును కాంగ్రెసు హానిపరుపవలయుననలేదు. బ్రిటిష్ ప్రజపై దానికి క్వేషములేదు. కాని తననైతికబలమంతటితోను అది బ్రిటిషుపరిపాలనను ప్రతిఘటించకతప్పదు. అహింసయే నెలకొనియుండుచో బాతీయాశయములు సఫలమగుకాలము తొందరలోరాగిలదని మావిశ్వాసము. అధికారనిశ్చయము కాననోల్లంఘనమునుగూర్చి పలుమారులకు తిరస్కారంపుభాషల గమనించెయు మేము నిగ్గుచిందువారము. ఇదివరకు మీరు సంధి పొనగించుటకై సల్పినకృషికి మేము మిమ్మగ్గిసందింతుము. కాని కాంగ్రెసుసంస్థయందు అధికారము పెరించువారిలో రాయబాధములు జరుపుటకు తగినకాల మింకను రా లేదని మాయభిప్రాయము. ఖైదీలముగాన మరొకలోపముగలదు.

మాయభిప్రాయములు మూడవపక్షమువారు చెప్పుకూటలపై నాధారపడునుగాన లోపసంయుతములు. కాంగ్రెసు అధికారులకు మమ్ము సందిర్శించుటకు యథేచ్ఛమగు అవకాశముగలదు. ప్రభుత్వమువారు సంధికాళపడుచో వారు మమ్ము సందిర్శించుట కెట్టి ప్రతిబంధకము నుండబోదు.

- (సం) యస్. కె. గాంధీ.
- ,, సరోజినీనాయడు.
- ,, వల్లభభాయి పటేలు.
- ,, జయరాందాసు దొలతరామ్.

సూచన—బహిష్కరణపంచమునకు తెలియుటకుగాను మేము ముఖ్యమైన వాఙ్మూలమును యథార్థమును ప్రకటించుటతో తృప్తి చెందుచున్నాము. ముగ్ధవస్తు భక్తిమునకారము మే మివాఙ్మూలములపై ఈ ప్రకటనలో మా విమర్శనలను చేయవలయుననలేదు. వైస్రాయిగారి ప్రచరణకు మేము వైస్రాయిగారి సమ్మతిని పొందియున్నామని మాత్రమే విన్నవించుచున్నాము.

రాండుటేబిలు సమావేశము

పైమనుకమిషను నిరూమకమువలెనై పైమనుకమిషను నివేదికయును భారతీయులయందు నిరాశనుగలుగజేసినది. కన్సర్వేటివు పక్షమువారివలంబించెడి కుతంత్రమును పైమనుకమిషనుప్రహసనము విస్పష్టముచేసినది. మూడుపక్షములకాభిప్రాయమును వ్యక్తముచేయుటకై పన్నిన పన్నాగము నిర్ధిక్తమైనది. కన్సర్వేటివుపక్షము పరాజయమును బహుసంపుడు భారతరాజ్యాంగములసందర్భములందు సంకుచితమైనను సవినయత్యవసరమైనది. సత్యాగ్రహోద్యమము దుర్జయమైనది. లేబరుపక్షవాగ్దానములు నిర్ధిక్తములైనవి. రాజ్యాంగములందును, పరిశ్రమలందును, వ్యాపారములందును ప్రతిస్పందనముగలిగినది. రాండుటేబిలు సమావేశము శరణ్యమైనది. గాంధీమహాత్ముడును కాంగ్రెసునాయకులును రాండుటేబిలు సమావేశమునకు నిరాకరించుట న్యాయమనియును జెయులుసందు నడిచిన రాయబారిములును రాండుటేబిలు సమావేశ నిర్ణయములును విశదముచేసినవి.

లండనునగరమునందు దివ్యప్రసాదమునందు మహావైభవముతో రాండుటేబిలుసమావేశము ప్రారంభ

మైనది. మహారాజులు, రాజ్యాంగవేత్తలు, మంత్రులు, స్త్రీలు, పురుషులు సభాభవనము నలంకరించిరి. జార్జి సార్వభౌముడుచేసిన ప్రసంగము సామ్రాజ్యాశయములను వ్యక్తముచేసినది. సర్ తేజబహద్దరు సప్రూ, శ్రీనివాసశాస్త్రిగారులు, బికాసీరు మహారాజు, భోపాలు నవాబు, రామ్మోమాక్టానాల్డు, సాంకేప్రభువు, బెన్ను గారులు, మొదలగువారుచేసిన గంభీరోపన్యాసములుదార భావములను విశదముచేసినవి. ఇంగ్లాండునందలి రాజ్యాంగ పక్షములన్నియును భారతీయులసదాశయములను ప్రశంసించినవి. భారతీయప్రతినిధు లనుభవించిన విందులు, వేడుకలు, మర్యాదలు భారతీయులను వినములనుజేసినవి. రాండుటేబిలుసమావేశనిర్ణయములు బ్రిటీషుప్రములందును భరతవర్షమునందును విజయధ్వానములను బడసినవి. రామ్మోమాక్టానాల్డుగారి కడపటి ప్రసంగము భారతీయహృదయమునం దాశాంకురములను గలుగజేసినది.

కాంగ్రెసుపక్షవలంబుల కారంభమునుండియును రాండుటేబిలు సమావేశమునందును దాని నిర్ణయములందును విశ్వాసము గలుగకున్నది. కారణము బ్రిటీషు

రాజ్యాధికారు లవలంబించెడి రాజ్య నీతి. మాటలందు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును, క్రియలయందునిరంకుశ పరిపాలనమును బ్రిటీషురాజ్యనీతికి

లక్ష్యములు. ఈ పరమలక్ష్యమునె లండను సమావేశము నమకూర్చినది. బ్రిటీషురాజ్యతంత్రజ్ఞులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను, బ్రిటీషుప్రాంతసంస్థానవిభేదములను విస్తరింపజేసి సంయుక్తాభిప్రాయమును దుస్థరము చేయుటకుజేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు స్వసంఘాభిమానమును పెల్లడిచేసినను బాధ్యతాయుతపరిపాలన మవసరమని ఏకగ్రీవముగను వ్యక్తముచేసిరి. ఇందుల కనురూపముగను భరతవర్షమునకు, ౧. సంయుక్తపరిపాలనము, ౨. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యత, ౩. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము, ౪. బ్రిటీషు ప్రయోజనరక్షణ

ములు బాధ్యతాయుతపరిపాలనమును స్థాపించుటకు సాధనములని యంగీకరింపబడినవి. రాజ్యాంగవిమర్శనలతోపాటు నిర్బంధప్రస్థానమును వ్యాపించినది. దీనివలన ప్రయోజనమున్నను లేకున్నను కాంగ్రెసుపక్షాదరణము లేకను దేశపరిపాలనముదుర్భరమని విశదమైనది. ముప్పది యైదుకోట్లప్రజలను నిర్బంధించి పాలించుట యసాధ్యమని సువ్యక్తమైనది.

భారతప్రభుత్వ మపూర్వమైన నిర్బంధవిధానము నవలంబించి సత్యాగ్రహోద్యమమును నిరోధించుట కుపక్రమించినది. ప్రభుత్వము నాగరకప్రపంచమునకు సహజమైన పరిపాలనధర్మమును విసర్జించి

నిర్బంధప్రస్థానము నది. ఇష్టానుసారముగను తాత్కాలికశాసనములను ప్రయోగించి సకల

స్వత్వములను నిరోధించుట కుపక్రమించినది. దొంగలకు, దోపిడిగాండ్రకు, హంతకులకు, దుర్మార్గులకు వినియోగపడవలసిన శాసనములను సత్యాగ్రహులపై ప్రయోగించి నిరంకుశప్రభుత్వము స్వధర్మమును విసర్జించినది. సత్యాగ్రహులకు భోజనవసతుల నొసంగుట నేరమైనది. పది ఆర్డినెన్సులును పోలీసును విచ్ఛలవిడిగను రాజ్యము చేసినవి. 144 శాసనము సర్వతోముఖమును బడసినది. ప్రభుత్వమునకు నిర్బంధశాసనములు సంతృప్తిని గలుగజేయలేదు. లాతీప్రయోగము శరణ్యమైనది. స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు అవమానములపాలైరి. స్వల్పనేరములకు కఠినశిక్షలు విధింపబడినవి. జైలులులందును సత్యాగ్రహులకు 'సి' తరగతి నిచ్చి నిరాదరణావమానములపాలు చేసిరి. ప్రభుత్వమవలంబించిన నిర్బంధవిధానమంతయును నిరర్థకమైనది. సత్యాగ్రహప్రస్థానము మహాప్రళయమువలెను వ్యాపమై ప్రపంచమునం దంతటను భయభ్రాంతులను గలుగ జేసినది. సత్యాగ్రహమునకు బ్రిటీషుప్రభుత్వమును స్తంభింపజేసినది. బ్రిటీషువస్తుబహిష్కరణము సత్యాగ్రహమునకు జతపడి బ్రిటీషువ్యాపారమును స్తంభింపజేసినది. బ్రిటీషుప్రభుత్వము దండనోపాయమును విసర్జించి సామోపాయము

నవలంబింపవలసిన యవసరము గ్రహించినది. రామ్మే మాడ్డోనాల్లుగారు లండనునందుచేసిన ప్రసంగము భారత రాజ్యాంగ విధానమునందు బ్రటిషుప్రభుత్వమవలంబింప వలసిన నూతనవిధానమును విశదముచేసినది.

“ బాధ్యతాయుతప్రభుత్వముగల రాష్ట్రములందు కాసన సభ్యులను విస్తరింపజేసి ఎక్కువ నియోజకాధికారమునిచ్చి ఏర్పాటు చేయవలెనని ప్రభుత్వమువారు ఆలోచించుచున్నారు. రాజ్యాంగవిధానమును తయారుచేయునపుడు స్వల్పసంఖ్యాకుల రాజకీయప్రాతినిధ్యముతో బాటు వివిధస్వల్పసంఖ్యాకుల హక్కులను గాపాడి జాతిమతకుల భేదములు వీరి పౌరసత్వములకు భంగములేకుండజేయు బాధ్యతను ఏర్పాటు జేయుటవసరమని ప్రభుత్వమువారు తమధర్మముగ తలంచుచున్నారు.

వివిధసంఘములవారు తమ తమ భిన్నాభిప్రాయములను వదులుకొని ఒడంబడిక చేసికొనవలెననియు అయ్యది వారిధర్మమనియు ప్రభుత్వమువారు తలచుచున్నారు. రాయబారములు సాగుచుండగా అట్టి ఒడంబడిక కుదురుచో అయ్యదింతయో లాభించును. అనుకొన్న విషయము చేపూరుటకు ఇదింతయు తోడ్పడగలదు. క్రొత్తరాజ్యాంగ విధానమును త్వరలో అమలుజరుపుటకు ఆలస్యము గలుగరాదని ప్రభుత్వమువారు ఆశురతను చూపుచుంటుంటే గాక ఈ రాజ్యాంగవిధానమును అన్ని సంఘములవారును సుహృద్భావముతోను, విశ్వాసముతోను ప్రారంభించవలెనని ఆశురతతో నుండుటచే ఇట్టి ఒడంబడిక యెంతయో లాభించును.

భారతదేశ పరిస్థితులకు వీలగు రాజ్యాంగవిధానమును గూర్చి ముఖ్యస్థానములను ఆలోచించుచున్న వివిధోపసంఘములు సవిస్తారముగ ఈ ఘోషరలు విధానమును చాలవరకు పరిశీలించినవి. ఇంకను పరిష్కారము కావలసిన విషయములుగూడా చాలవరకు ఆలోచింపబడెను. అయినప్పటికిని సభాస్వభావమునుబట్టియు లండనులో ఈ సభవారికున్న వ్యవధి కొంచెముగుటచేతను ఇంతవరకు సభ నాపుచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు అవసరమని తలంచిరి. ఇంతవరకు చేసిన పనినిగూర్చి భారతీయుల యభిప్రాయమును గనుకొనుటకు ఈ సభ నాపుచేసిరి. వారు వారు తెలిపిన చిక్కులను లేకుండజేయుటకును ఉపాయము నరయుటకును సభ నాపుచేసిరి. మనము పూర్తిచేసిన పని అంతయు క్రొత్తభారతరాజ్యాంగవిధానమున కన్పించునటుల మన సహకారమును సాగించుటకు ఏదైన విధానమును దిలిపెదరేని ప్రభుత్వమువారు ఆలస్యముగాకుండ ఆలోచించెదరు.

ఈలోపుగ ప్రస్తుతము కాసనోల్లంఘమున పనిచేయుచున్న వారు రాజప్రతినిధి కోరినటుల జేసెదరేని ఈ ప్రకటనము ననుసరించి సహకారము సల్పగోరెదరేని వారి సహాయమును బడయుటకు చర్యను దీసికొనెదరు.”

మాడ్డోనాల్లుగారి ప్రసంగము

ఆ ప్రసంగమున కనురూపముగ భారతప్రభుత్వము భారతకాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులను జనవరి 19 వ తేదిని నిర్బంధమునుండి విడుదలచేసినది. కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము ప్రయాగయందును, ఢిల్లీ యందును సమావేశమై కాంగ్రెసుకర్తవ్యమును నిర్ణయించినది. కర్తవ్యమును నిర్ణయించినను సప్రూ, శాస్త్రి, జయకరుగార్ల ప్రార్థనలను గమనించి నిర్ధారణలు రహస్యముగ నుంచబడినవి. సప్రూ, శాస్త్రిగార్ల ఆగమనముతో తిరిగి రాయబారములు ప్రారంభమైనవి. గాంధీమహాత్ముడు స్వాభిమానమును విడిచి సమావేశమును కోరుచు ఇర్విను ప్రభువునకు వ్రాసినలేఖ కార్యసాధనమునకు ధర్మజ్ఞులవలంబించెడి మార్గమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. మిత్రులు, సహచరులు నివారించినను గాంధీమహాత్ముడు తన ఆంతరంగికప్రబోధము ననుసరించి ఇర్విను ప్రభువునకు లేఖనువ్రాసి ధర్మవిజయమును బడసిన విధమును దురభిమానులకు హితోపదేశమును జేయుచున్నది. ఆత్మబలము పశుబలమును, ధనబలమును జయించగలవిధమును సత్యాగ్రహప్రతిభ విశదము చేయుచున్నది. ఇర్వినుప్రభువు గాంధీమహాత్ముని కోరిక నంగీకరించుచు సమావేశము నేర్పాటుచేయుట వారి సౌజన్యమును వ్యక్తముచేయుచున్నది. ఇర్విను-గాంధీ సంప్రతింపులు గోస్వయములైనను ధర్మవినయవిధేయతలయం దొకరి నొకరు మించిరని వదంతులు తెల్పుచున్నవి. ఇర్వినుప్రభువు ఇట్టిప్రశాంతస్వభావమునే 1929 డిశంబరు మాసమునందు చూపిన భారతవర్షమునకును, బ్రిటనునకును దుఃఖానుభవముతప్పియుండును. నిరంకుశాధికారుల కధికారాభిమానమునందు గల పట్టుదల ధర్మనిర్వహణమునందు గలుగుట దుస్తరము. భారతవర్షమునందు తాత్కాలికముగనైనను శాంతినిస్థాపించుటకు గాంధీమహాత్ముడు చూపించిన సహనము, సాహసధైర్యములు, త్యాగము ప్రపంచ చరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయగలవు. శాంతిస్థాపనకు శాస్త్రి, సప్రూ, జయకరు గార్లను

భోపాలు నవాబు, బికనీరు మహారాజుగార్లును, ఇతరులును, చేసిన క్రయత్నములు ప్రశంసనీయములు. ఇర్వినుక్రభువు చూపిన శాంతధర్మమార్గ మధికారులకు ముందైనను స్వధర్మనిర్వహణమునకు క్రమాణమగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

గాంధీ-ఇర్వినుసంధి

ఇండియా ప్రభుత్వ ప్రకటన

(1) రాజప్రతినిధిని గాంధీగారిని జరిగిన సంభాషణలకు పర్యవసానముగా శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడునట్లును, ఇండియా ప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములును బ్రతును ప్రభుత్వపు ఆమోదమును బడసి కొంతచర్య కై కొనసలసినట్లును ఏర్పాటుకుదినది.

రాజ్యాంగ సమస్య

(2) రాజ్యాంగ సమస్యల విషయములో ఇకముందు జరుగు చర్య లన్నియు కౌండుటేబులునభాగో విచారింపబడిన రాజ్యాంగ విధానమును మరింత పరిశీలించుచుకై యుండవలెను. దీనికి బ్రతును ప్రభుత్వమువారి యనుమతి వలెను. కౌండుటేబులునభాగో చిత్తుగా తయారుచేయబడిన రాజ్యాంగ విధానములో ముఖ్యాంశము “ఫెడరేషను” అట్లే భారతీయు లకు పరిపాలనా బాధ్యత హిందూచేతముకొఱుగానే చేయబడు మిన హాయింపులు రక్షణోపాయములును ముఖ్యాంశములు. చేతన రక్షణము విదేశీవ్యవహారములు, అల్పసంఖ్యాకులకు రక్షణలు, హిందూచేతపు ఆర్థిక పరపతి, ఋణాదులకు బాధ్యత యనువిషయములం గూర్చినచే మినహాయింపులు గాని రక్షణోపాయములు గాని.

కాంగ్రెసు పార్లొన నుండుట

3. 1931 సం. జనవరి 19 వ తేదీని ప్రధానామాత్యుడు ప్రక టించినరీతిని జరుగుచున్న రాజ్యాంగ సంస్కర పరిష్కారమునందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు పాల్గొనుట కేర్పాట్లు గావించబడును.

4. శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు చెందినకార్యములం గూర్చి ఒడంబడిక కుదిరినది.

శాసనోల్లంఘనోద్యమోపసంహారము

5. శాసనోల్లంఘనము నివృత్త ముగా విరమింపబడును. ప్రభు త్వమువారును దీనికిబదులుచర్య కై కొనెదరు. శాసనోల్లంఘనమును విర మించుట యనగా, ఆయుద్యమాభ్యుద్ధికై దొరకొనబడుచున్న అన్ని చర్యలను విరమించుట—ముఖ్యముగా ఈక్రిందియంశములను గమనింప వలెను.

(అ) ఏ చట్టముయొక్క అంశములను గాని కావలెనని సమ ప్తిగా ధిక్కరించుట.

(ఆ) భూమిస్థితును గాని, చట్టప్రకారము చెల్లింపవలసిన యితర యేపన్నును గాని చెల్లింపగూడదను ఉద్యమము.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు ప్రోద్బలముగా వార్తాపత్ర ములను ప్రచురింపుట.

(ఈ) సివిలు, మిలిటరీ ఉద్యోగులను గ్రామోద్యోగులను ప్రభుత్వ మునకు ప్రతిహతులుగా పురికొల్పుట, తమ ఉద్యోగులులకు రాజీ నామా లిమ్మని ప్రచారము చేయుట.

విదేశీవస్తుబహిష్కారము

(6) విదేశీవస్తు బహిష్కారములో రెండు సమస్యలు గలవు. ఒకటి—ఆబిష్కార హోదాదేశ్యము; రెండవది—ఆబిష్కార పద్ధతులు ప్రభుత్వోద్దేశ్యము మిక్కిలింకమున నున్నది:—భారతీయ స్వదేశ పరిశ్రమలను పోత్తిహించుటకు ప్రభుత్వమున రి యామోదము కలదు. భారతీయదేశపు విదేశీవస్తువర్గమునకు నీపారిశ్రామికోద్యమ మొక భాగము కావున, స్వదేశీ పోత్తిహింపునకును, శాంతిశాసనసమర్థనము నకును భంగములేకుండ వైయుదేశ్యముతో చేయుప్రచారమును, ప్రోత్సహమును, ప్రకటనాదుల కుందించునె నని ప్రభుత్వపుకోరిక కాదు. అయినను శాసనోల్లంఘనోద్యమకాలమున విదేశీవస్తుబహిష్కారము ముఖ్యముగా బ్రటిషువస్తువులబహిష్కారముగానే ప్రయోగింప బడెను. (ఒక్కవిదేశీవస్తుబహిష్కారవిషయములోవాత్రిము బ్రటిషు ఇతరము—అనుభాము లేక అన్ని విదేశీవస్తుములును బహిష్కరింప బడెను.) అట్టి బ్రటిషువస్తు బహిష్కారము రాజకీయోద్దేశ్యములతో మానుకొన్నచై బ్రతునుచేతమున ఒత్తికికలుగజేయుట కుద్దేశింపబడెను. రాజ్యాంగ విషయమును బ్రటిషు ఇండియా ప్రతినిధులు, సంస్థాన ప్రతి నిధులు, బ్రటిషు ప్రభుత్వమువారు, బ్రతులోని యితర రాజకీయపక్ష ములును కలసి జరుపబోవు సమావేశములో కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు స్నేహము వహించి పాల్గొనబోవునపుడు, వైయుదేశ్యములతో మాడు కొన్న బహిష్కారము తగియుండదని అంగీకరింపబడెను. అందువలన శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడు ననుటతో బ్రటిషువస్తు బహి ష్కారము రాజకీయసాధనముగా నుపయోగించుటపూడ స్పష్టముగా విరమింపజేయబడినట్లే యని అంగీకరింపబడెను. కాజకీయాంధోళన కాలమున బ్రటిషువస్తువులను అమ్ముట గాని, కొనుట గాని మానుకొనిన వాగు తమ కిష్టమున్నచో, ఆపద్ధతిని, మార్చుకొనుట కట్టినిరోధమును ఇకముందు ఉండగూడదు.

పి కెటింగు

(7) విదేశీవస్తువులను పోషించి, వాటికి బదులు స్వదేశీవస్తు వుల నుత్పరించుటకు గాని, మద్యపానమును మానిపించుటకు గాని, అవ లంబింపబడుచున్న పద్ధతులలో సాధారణపు చట్టపు హద్దుల ననుస రించి కావింపదగు పి కెటింగుతప్ప నితరప్రకారములైన పి కెటింగు

ప్రయోగింపబడును. చట్టసంబద్ధమని పై సుడివిసపికెటింగు నిర్బంధముగా గాని, నిరోధముగా గాని, భయపెట్టుటగా గాని, ప్రతిహత ప్రదర్శనములు నేయుటగాగాని, పౌరుల కడ్డము తగులుటగాగాని సాధారణచట్టముల కెట్టి భంగముగా గాని యుండగూడదు. ఎక్కడవైసను ఈపద్ధతు లవలంబింపబడెనేని అచట పికెటింగు నిలిపివేయబడును.

పోలీసుచర్యలవిచారణ

(8) పోలీసుప్రవర్తనల నధిక్షేపించుచు కొన్నికొన్ని సందర్భములను గాంధీగారు ప్రభుత్వమునకు తెలియజేసి బహిరంగవిచారణ జరిపింపవలసినదని కోరినారు. ప్రస్తుతసందర్భములలో ఈవిషయమున ప్రభుత్వమునకు కొప్పచిక్కులున్నవి. అట్టివిచారణలు పూర్వర నిందాకోసములకు కాలుద్రవ్యుల యును. కావున శాంతిసముద్ధానకు భంగకారులగును. ఈఅంశముల గమనించి గాంధీగారు పోలీసువిచారణవిషయమున పట్టుపట్టలేదు.

(9) శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమించుటతో ప్రభుత్వము వారు పై కొనబోవుచర్య లీక్రింద వివరింపబడినవి.

ఆర్డినెన్సులు ఉపసంహరము

10. శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావించబడిన ఆర్డినెన్సులన్నియు ఉపసంహరింపబడును. విప్లవోద్యమమును ప్రతిఘటించుటపై కావించబడిన 1931 సం. ఒకటవ ఆర్డినెన్సు ఇందులో చేరదు.

క్రిమినలు లా సనరిణచట్టముక్రింద నిషేధములు తొలగింపబడును

11. 1908 న సం.పు క్రిమినలు లా సనరిణచట్టముక్రింద, అక్రమసంఘములుగా నిర్దేశించుచు నిషేధించినసంఘములపై నిషేధపు తుత్తరువులు ఉపసంహరింపబడును. ఇందుకు పైనిషేధపుత్తరువులు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావించబడినవిగా నుండినవలెను. ఇవేల బర్మాప్రభుత్వమువారు క్రిమినలు లా సనరిణచట్టముక్రింద గావించిన నిషేధపుత్తరువు ఇందులో చేరదు.

విచారణలోనున్న ప్రాసిక్యూషను లెత్తివేయబడును

12. శాసనోల్లంఘనోద్యమపరముగా ప్రారంభమై జరుగుచున్న ప్రాసిక్యూషనులు విరమించుకొనబడును. ఇందుకుగాను విచారణలోనున్న నేరములు దౌర్జన్యరాహిత్యములుగా నుండవలెను. పరిభాషానుసారముగా దౌర్జన్యముత మని కాని, అట్టి దౌర్జన్యమునకు ప్రాప్తిలములని కాని భావింపబడు నేరములలో కూడ ప్రాసిక్యూషనులు విరమింపబడును.

(అ) క్రిమినలు లా ప్రాసీబుకోడుక్రింద జరుపబడుచున్న సెమ్యారిటీకసులకుకూడ పైనియమములే అనువర్తించును.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమముంగు పాల్గొనిసన్యాయవాదులపై రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు హైకోర్టులో లీగల్ ప్రాక్టీషనర్సుచట్టముక్రింద కేసు పెట్టియున్నయెడల అట్టికేసులు విరమించుకొనుట కాయాకోర్టులలో రాష్ట్రీయప్రభుత్వము లనుమతి కోరగలవు. ఇందుకుగాను ఆయా న్యాయవాదివ్యక్తుల చర్య దౌర్జన్యరాహిత్యమై యుండవలెను.

(ఈ) సోజర్లపై గాని పోలీసులపై గాని ఆజ్ఞోల్లంఘనకై జరుపబడునాసిక్యూషను లీనియమములో చేరవు.

రాజకీయపై దీలవిడుదల జరుగును

13. (అ) దౌర్జన్యరాహిత్యమైన నేరములకు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున జైలుకు పోయినవారి నందరిని ప్రభుత్వమువారు విడుదలచేసివెరు. దౌర్జన్య మనుశబ్దమునకు పారిభాషికము గా నుపయోగించు దౌర్జన్యము అర్థము కాదు.

(ఆ) ఏదైదీ గాని (అ) నియమములో చేరియుండి దౌర్జన్యవిరహితముల జైలునేరమునకు దేనికైనను శిక్షింపబడియున్నయెడల ఆశిక్ష కూడ రమిషన్ ఈబడును. అట్టిజైలునేరమునకిప్పుడు ఏదైదీమీద గాని నాసిక్యూషన్ జరుగుచున్నయెడల అట్టి నాసిక్యూషను విరమించుకోబడును. ఇందులో దౌర్జన్యశబ్దము పారిభాషికము కాదు.

(ఇ) ఆజ్ఞోల్లంఘనమునకై శిక్షింపబడినసోజర్లను పోలీసులును ఈరాజకీయపై దీలవిడుదలనియమములో చేరదు.

జరిమానాలు

(14) ఇప్పటికి నసూలుచేయబడిన జరిమానాలు నసూలుచేయబడవు. క్రి. ప్రా. కోడుక్రింద సెమ్యారిటీ రద్దుపరచుట కాజ్ఞాగావింపబడి, అట్టిసెమ్యారిటీమొత్తి మింకను వసూలు చేయబడకయున్నయెడల అవి యిక వసూలుచేయబడవు. నసూలు చేయబడినజరిమానాలు, గాని రాబట్టుకోబడిన సెమ్యారిటీనిము గాని యేమాత్రమును మరల నిచ్చివేయబడదు.

అదనపుపోలీసుల విరమించుట

(15) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున అదనపుపోలీసులను ఆయావాస్తవ్యులు వ్యయమును భరించునట్లుగా నియమించినసోల్లెల్ల రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు తమవిచక్షణత నుపయోగించి ఆయాదనపుపోలీసు సిబ్బందిని విరమించెదరు. అదనపుపోలీసువ్యయమున కెక్కువ గాకుండ ఇప్పటికి నసూలుచేయబడినధనమును రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు మరలనిచ్చి వేయజాలవు.

ఆస్తిని మరల ఇచ్చివేయుట

(16) (అ) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భములలో, సక్రమముగా అనుభోగ్యమైన చరాస్తిని ఆర్డినెన్సుక్రింద గాని క్రిమినలు లాసెక్షనులక్రింద గాని ప్రభుత్వమువారు స్వాధీనపఱచుకొని యున్న

చోట్ల నెల్ల అని ఇప్పటికిని ప్రభుత్వస్వాధీనమందే యున్నయెడల మరల నిచ్చివేయబడును.

(అ) భూమిస్థితును గాని మరియేపన్నును గాని రాబట్టుటకై జప్తు చేయబడినచిరాస్థి మరల నిచ్చివేయబడును. కాని ఆచెల్లించని మనిషి సమంజసమైనకాలములోపల ధృష్టముగా పన్ను చెల్లింపడని కలెక్టరునకు ఆధార మున్నయెడల పైనియమము చెల్లదు. సమంజస మయినకాలమును నిర్ణయించుటలో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్యక్తి యుండియు శక్తిలేనివారివిషయమునుగూర్చి శ్రద్ధ వహింపబడును. అవ సర మైనయెడల భూమిస్థితు పరిపాలనానియమములప్రకారము స్థితు వనూలు నిలిపియుంచబడును.

(ఇ) చిరాస్థి ఖిలమైనందులకు పరిహార మొసగబడదు.

(ఈ) చిరాస్థిని జప్తు చేసినవెనుక ప్రభుత్వమువారు విక్రయించియో మరియెట్లో పరిష్కారము చేసియున్నయెడల, పరిహార మొసగబడదు. విక్రయమువలన వచ్చినడబ్బు చెల్లింపవలసినపన్ను కధికముగా నున్న తప్ప మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఉ) జప్తు న్యాయశాస్త్రోత్తర్యా జరుగలేదని తోచినచో గోర్తు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

జప్తు చేయబడిన స్థిరాస్థి

(17) (అ) 1930 వ సంవత్సరపు 9 వ ఆర్డినెన్సుక్రింది ప్రభుత్వము స్వాధీనము చేసికొనినస్థిరాస్థి ఆయా ఆర్డినెన్సునిబంధనలబట్టియే మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఆ) భూమిస్థితు గాని, మరి ఏపన్ను గాని ననూలు చేయుటకై జప్తు చేసికోబడిన భూమి మొదలగు స్థిరాస్థి విషయములో ఇచ్చడు ప్రభుత్వస్వాధీనమందున్న స్థిరాస్థి అంతయు మరల నిచ్చివేయబడును. ఆ ట్లిచ్చివేసినను పన్ను చెల్లించవలసినవాడు సమంజసమైనకాల ములో ధృష్టముగా చెల్లించడని తలచుటకు కలెక్టరున కాధార మున్నయెడల ఆస్తి యిచ్చివేయబడును. సమంజస మైనకాలమును నిర్ణయించుసందర్భములో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్యక్తి యుండియు శక్తి లేనివారివిషయమున శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసర మైనయెడల పన్ను వనూళ్లు పరిపాలనానుశ్రముల ననుసరించి నిలిపివేయబడును.

(ఇ) జప్తు చేసిన స్థిరాస్థి ప్రభుత్వపుచేయి దాటిపోయి మూడవవారికి చేరిపోయినయెడల, ప్రభుత్వమునకు చెందినంతవరకా విషయ మంతటితో ఆఖరైనయట్లే తలంపవలెను.

మరా:—ఈ విక్రయములు కొన్నియైనను అక్రమములు అన్యాయము నని తనకు తెలిసియున్నట్లుగా గాంధీగారు నివేదించి నారు. ప్రభుత్వమువారుమాత్రము తమకు తెలిసినవానినిబట్టి వివాదము సంగీకరింపజాలరు.

(ఈ) ఆస్తిజప్తువిషయము న్యాయశాస్త్రోత్తర్యా లేదని తలచు వారు గోర్తు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

18. చట్టనిబంధనలప్రకారము గాక వేరువిధముగా పన్నులు వనూలు చేయబడినసందర్భము లతిస్వల్పము లనియే ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసము. అయినను అట్టిసందర్భములలో న్యాయము కలుగజేయుట కక్రమము స్పష్టపరుపబడినచోట్ల నెల్ల విచారణ సలిపి చిర్యైకొన వలసినదిగా జిల్లాఉద్యోగులకు రాష్ట్రప్రభుత్వములు ఉత్తరువు లంప గలవు.

ప్రభుత్వోద్యోగులను మరల స్వీకరించుట

(19) తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా నిచ్చినవారిస్థానము లందు కాళ్వతముగా ఇతరులను నియమించి యున్నయెడల ప్రభుత్వము వారు మరల పూర్వవ్రమనుష్యులను నియమింపజాలరు. రాజీనామా నిచ్చినప్రభుత్వోద్యోగులు కాని, గ్రామోద్యోగులు కాని మరల తను నాకరీల నపేక్షించునెడల రాష్ట్రప్రభుత్వము లాయామనుష్యులగుతా గుణములనుబట్టి ఉదారమైనపద్ధతినే అవలంబించెదరు.

ఉప్పు తయారుచేయుట

(20) ఉప్పుశాఖపరిపాలనవిషయములో ఇప్పుడున్న చట్టముల నుల్లంఘించుటను ప్రభుత్వమునా రొప్పుకొనజాలరు. ప్రస్తుతము దేశపు ఆర్థికస్థితిగతులబట్టి ఉప్పుచట్టములను ఎక్కువగా మార్పుచేయుటకును వారికి వీలుగాను. అయినను కొంతమంది బీజనుల సౌకర్యార్థము తా మిచ్చుడు కొన్నికొన్నిచోట్ల పరిపాలనానిబంధనలబట్టియే అవలంబించు పద్ధతినీ ఉప్పు లభ్యమగుచోట్లకు చుట్టుపట్లనున్న గ్రామాదులజనులు ఉప్పును నేకరించుటకును, తయారు చేసికొనుటకును, ఆయా గ్రామాదు లలోనే విక్రయించుటకును అచకాశ ముండున ట్లేర్పాటు చేసెదరు. ఈనిషిద్ధలవగామును బయటికి ర్లకు అమృకమునకుగా నుపయోగింప గూడదు.

21 ఈఒడంబడికలోనినియమములను కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణ ముగా పాటించకపోవునెడల ప్రభుత్వమువారు పౌరస్యక్తిసంరక్షణార్థ మును, కాంతికాసనసమర్థవార్ధమును అవసరమైన చర్యలను గైకొనవలసి యుందురు.

(నం) హెచ్. డబ్ల్యు. ఎమర్సన్,
ఇండియా ప్రభుత్వ కార్యదర్శి.

భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారి తీర్మానము

“ఇండియా గవర్న మెంటువారికిని కాంగ్రెసువారి పక్షమున గాంధీగారికిని జరిగిన తాత్కాలికముగు ఒడంబడికలోని మరతులను భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు ఆలోచించి వాటి నన్నిటిని ఆమోదించిరి. ఈమరతుల ప్రకారము వెంటనే పనిని ప్రారంభింప

వలెనని దేశమునందలి అన్ని కాంగ్రెసు సంఘములకును తెలియజేయుచున్నారు. ఈమరతులలో కాంగ్రెసువారు నెఱవేర్చవలసిన వాటి నన్నిటిని దేశమునం దంతటను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్చెదరనియే కార్యసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. ఈ ఒడంబడికలోని మరతులను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్చుటపైనే పూర్ణస్వరాజ్య మాధారపడి యుండునని సంఘమువారు స్పష్టపరుచుచున్నారు”

అను తీర్మానము నేడు జరిగిన భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘ సభలో నామోదింపబడెను.

కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికిని కర్తవ్యమును స్పష్టపరచుట

“కాంగ్రెసుమహాసభవారిపక్షమున భారతకాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారికిని ఇండియాగవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా ఒకంబడిక కుదిరినందున ఈఒడంబడికప్రకారము పనిచేయుటకు మీరాప్తమునందున్న కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికి వంటనే తెలియజేయుటకు మీరు తగినయేర్పాటులు చేయగోరెను.

1. కాసనోల్లంఘనమును, పన్నులనిరాకరణమునుగూడ వంటనే కరమించవలెను. ఇటుపై నేచట్టములను (కాసు రియల్లేషన్సు) కాంగ్రెసువారు రద్దుచేయునట్లుగా ధక్కరింపగూడదు. తిరస్కరింపగూడదు. ఉల్లంఘింపగూడదు.

2. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కారమును కేవలము బహిష్కారముగా ప్రయోగింపగూడదు. ఈ విషయములో న్యాయమును నేర్పబడునీయవలెను.

3. నిషా చేయునట్టివస్తువులను పానీయములను, అన్నివిదేశీయబట్టలను సారాదుకాణములను బహిష్కరించుట కనుమతి యియ్యబడెను గాన అవసరము కలిగినచో వీటిని బహిష్కరించుచునే యుండవలెను.

4. ఈదుకాణములవద్ద పికెటింగు చేయునపుడు తీవ్రచర్యలను (ఎగ్రసిఫు) జరుపగూడదు. ఎవరినిగూడ బెదిరింపగూడదు. నిర్బంధింపగూడదు. నిరోధింపగూడదు. విరోధభావముతో నెట్టిప్రదర్శనములను (డిమానిస్ట్రేషన్సు) చేయగూడదు. రాకపోకల కెట్టియభ్యంతరమును కలిగింపగూడదు. ప్రజలు రాకుండ అడ్డుపెట్టగూడదు. మామూలు న్యాయకాస్త్రమునకు సంబంధించిన యే సేరమును గూడ చేయగూడదు.

5. ఎచటైన ననీరీతిగా పికెటింగు చేయుటకు వీలు కలుగనిచో అట్టిప్రదేశములలో పికెటింగుచేయుట మానివేయవలెను.

6. విదేశవస్తువుల నన్నిటిని పరిత్యజించి దేశీయవస్తువులనే వాడవలెనని కూడ బోధించుచుండవలెను.

7. చాలమంది గుంపుగా చేరి ఉప్పుచట్టముల నుల్లంఘింపగూడదు. ఉప్పుకొత్తారులపైని దాడి సలుపగూడదు.

8. ఉప్పు పోగుచేయుటకును తయారుచేయుటకును వీలుగా నున్నప్రదేశములలో నివసించుచుండు గ్రామస్థులు ఇటుపైనిగూడ ఉప్పు పోగుచేయవచ్చును. తయారుచేయవచ్చును. దానిని వారు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఆప్రాంతములలో నున్నవారికి విక్రయింపవచ్చును. కాని ఆఉప్పును దూరప్రదేశములం దున్నవారికి విక్రయింపగూడదు. ఆఉప్పుతో పెద్దయెత్తున వ్యాపారము చేయగూడదు.

9. ఇటుపై డిక్లరేషను ఇయ్యకుండ పత్రికలను ప్రకటింపగూడదు.

10. సిస్టలను చెల్లింపజాలకపోవుటవలన గాని ఆర్థికమున దురవస్థవలనగాని స్వగ్రామములను వదిలివేసి యితరస్థలములకు వెళ్లినవారు మరల స్వగ్రామములకు వెళ్లుటకును, భూమిసిస్టును చెల్లింపవలసినవారు దానిని చెల్లించుటకును సంసిద్ధులు కావలెను.

11. దొరతనమువారు భూమిసిస్టులను ముజరా యిచ్చునట్లును వనూలు చేయకుండునట్లును చేయుట కితరపద్ధతుల నవలంబింపవలెను.

12. రాజకీయపైదీల సంఘిని నెంటునే విడుదల చేసెదరు గాన కరాచీకాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనువిషయమున ప్రశ్నేకముగా ఉత్తరువులు పంపబడును. ”

అని భారతకాంగ్రెసుకార్యసర్పి డాక్టరు సయ్యదు మహమదు గారు ప్రతిరాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘమునను తినివార్త సంపెను.

గాంధీమహాత్ముడు ప్రతికావిలేఖకుల సభలో నుపన్యసించుట

ధిల్లీ, మార్చి 5:—దేశీయపత్రికలవిలేకరులును విదేశీయపత్రికల విలేకరులును చాలమంది నేడు మహాత్ముని సంపర్కించిరి. ఆసభలో మహాత్ముడు ఒకగంటనేపు మాటలాడెను.

“ఇర్వినుప్రభువుసహనము నిరుపమానము; కార్యనిమగ్నత మరింత నిరుపమానము. ఇర్వినుప్రభువు నిరంతరమును చాల సౌజన్యముతో మిక్కిలి మర్యాదగానే ప్రవర్తించెను.

పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి యాశయము. దీనినే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (కంప్లీటు ఇండిపెండెన్సు) అని కొందరందురు గాని యీవాక్యము పూర్ణస్వరాజ్య మనుభావమును సరిగా నెల్లడింపజాలను. ఈపూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటకే కాంగ్రెసువారిపుడు రొండురేబిలుసభలో పాల్గొనుచున్నారు.

ఇదివరకు లండనులో జరిగినరొండురేబిలుకాన్ఫరెన్సులో సగము వరకైనను మన ఆశయములు కొనసాగలేదు. సమగ్రనిరంకుశవర్గమును

సమగ్ర ప్రజాసత్తాకర్తృత్వమును చేరి ఫెడరేషనుగూడ నేర్పడినచో గొప్ప అనర్థకము కలుగకమానను.

కాంగ్రెసునకు ఆ శేష భారతీయులకును ప్రతినిధిసభయే యున్నదిగాని బ్రిటిషు యింజనీయర్లలోని ప్రజలెట్టిస్వాతంత్ర్యములను బడయగోరుచున్నావో అట్టిస్వాతంత్ర్యములనే సంస్థానముల ప్రజలుగూడ బడయగలుగుటకు తగినయేర్పాట్లను చేయవలెనని కాంగ్రెసువారు కోరినచో సంస్థానాధిపతులు పెనుచేవిని పెట్టరనియే నమ్మెను.

కాంగ్రెసువారి యాశయము సిద్ధింపవలెననిన దేశమునందుగల అన్ని పక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును, ఆంగ్లేయులును గూడ తోడ్పడుట ముఖ్యవిధములయను.

కావున నిపుడు కాంగ్రెసువారికిని గవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా జరిగిన ఒడంబడికను కొనసాగించుటకు దేశీయులందఱునుగూడ పూనుకొనవలెను. వారిటులు చేసినచో మన యాశయముకొరకు పట్టుపట్టు కవనము ప్రతిష్ఠ కాంగ్రెసుకు చేపూరగలదు.

ఆరాజక చక్రమువారు గూడ కనీసము ప్రస్తుతకాలానుసార్యముల నావశ్యకముగా భావించునైనను తమదౌర్జన్యవిధానమును విరమించి అహింసావిధానమున యాశయమును బడయుటకు కాంగ్రెసువారి కొక యవకాశము నొసగవలెనని కాంగ్రెసువారును నేను స్వయముగాను గూడ ఆరాజకపక్షమువారిని కోరుచున్నాను. ఆరాజకపక్షమువారి పుడింగులకు సమ్మతించినచో అటుపిమ్మట రాజకీయశైలి నందిగిని ఉరికికొని ధంపబడినవారిని గూడ విడిచివేసెడిరు. కాని అడియాశలను కలిగింపగూడ దనిమాత్రము నేను హెచ్చరింపక తప్పదు.

మే మిపుడు ప్రారంభించిన యుద్ధమునునంద మెరికా మున్నగు విదేశములవారు సానుభూతిని ఆచరమును వెల్లడించుచున్నారని నేను బాగుగా తెలియజేయుచున్నది. ఇటువై నింకను కష్టతరములను పరిస్థితులను మే మెదుక్కొనవలసి యుండునచే అపుడుపైతము విదేశీయు లింత కంటే అధికమైన సానుభూతినిగూడ చూపుచున్నచో మా స్రయత్నము ఫలించునెడల అఖిలప్రపంచముయొక్క శాంతికిని అత్యధికముగా నాధార మేర్పడుగలదు.

ఇర్వినుప్రభువు నాయనమానముల నన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలుగజేసెను. ఇపుడు కాంగ్రెసువారికిని దొరతనమువారికిని ఒడంబడిక జరుగుటవలన ప్రజలపారములకు కష్టములకు పాలుగాఁబడినదురవస్థ తొలగినది.

ఇది విజయమే అగునెడల నిది కాంగ్రెసువారికిని దొరతనమువారికినిగూడ చెందునుగాన దీనినిగూర్చి కాంగ్రెసువా రెవరునుగూడ పొంగను గూడదు క్రుంగను గూడదు. ఎవ్వరునుగూడ నిరాశను చెంద గూడదు. త్యాగమునకును కష్టానుభూతికిని పరిమితులు బాగుగానే నిర్ధారణ చేయబడియున్నవి. ఆపరిమితి పూర్తియైనపిమ్మటగూడ

నాటినే కొనసాగించుచుండుట అవివేకమును గొప్ప అక్రమమునుగూడ నగును. ఇదివరకు జరిగిన యన్యాయములనుగూర్చి యెవరును అధికముగా యోచింపగూడదు. పూర్ణస్వరాజ్యముపైనే తమభావము నన్నిటిని కేంద్రీకరింపజేయవలెను.

ఒడంబడికలో రెండవరౌండుటేబిలుసభనుగూర్చిన వాక్యమునకు రెండవధములను చేసికొనుటకు వీలుండునట్లే ఆవాక్యము వాడబడెను.

ఫెడరేషను కవలము భౌతికములక మే కావచ్చును. లేక రెండు ప్రశ్నేకాయములు కలసి పనిచేయుటవలన మొత్తముశరతులన కంటే టికిని అధికముల బలమును చేహుర్చుటకు తగినసాక్షిభమును సాంగము ను వ్యక్తియే కావచ్చును.

బాధ్యత నిర్ణీతమయ్యే కావచ్చును. లేనిచో శక్త సమున్నత మహావ్యక్తియవలె సంకల్పతీయు నందెవడుకు వీలులేనట్టియు శేర్షముగూడ కావచ్చును.

రక్షణలు భారతవాతావరణముచేతల నెదుర్కొట్టునట్టి బంధములే కావచ్చును. లేదా క్రొత్తిగా నావిడతిన మొక్కిన చాల ప్రేమనోను, శ్రద్ధతోను వెంచవలసి యుండునుగాన నట్లు కానిని కావానిట కనీసమునట్టి సలువిరులల కంచెలుగూడ కావచ్చును.

రెండవక. ములనారును తమతమపద్ధతిప్రకారము పనిచేయుట కవకాశ ముండును.

భారతదేశమునందు గొడవకీయులుగను, సాంఘికముగను, ఆర్థికముగను, వైదికముగనుగూడ నిజమైన ఆధిక్యస్థితి కలుగుటకు ఫెడరేషను బాధ్యత, రక్షణలు, మినహాయింపులు మున్నగునన్నియును సాధన భూతములుగా నుండునట్లు చేయవలెననియే కాంగ్రెసువారు ముఖ్యముగ కోరుచున్నారు. ఈవిషయమును రెండవటేబిలుసభవా రందరును గూడ నామోదించునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో దానివలన కలుగునట్టి ఫలితము పూర్ణస్వరాజ్యమే (కంప్లీటు యిండిరెండెన్సు) అగు నని నేను చెప్పగలను.

ఈ నూతనావకాశమును కాంగ్రెసువారు చక్కగా నుపయోగించుకొనినచో ఈ పూర్ణస్వరాజ్యవిధానమునకు మంచి సామ్యమును కలిగింపవచ్చును; లేదా తగిన యాత్మవిశ్వాసమును ధైర్యమును లేక పోవుటవలన ఈ యవకాశమును పూర్ణ మునరింపవచ్చును.

ఎటు లైనను కాంగ్రెసువారి పుడు ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుటకు పూనుకొనిరి గాన గిట్టితరుణమున దేశమునందు గల అన్ని పక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును ఆంగ్లేయులునుగూడ కాంగ్రెసువారికి తోడ్పడుట ముఖ్యతమమై యున్నది" అని మహాత్ముడు నుడివెను.

మరికొన్ని వివరములు

అమెరికా పత్రికావిలేఖరులును ఇండియాపత్రికావిలేఖరులును మొత్తము 18 మంది నేను మధ్యాహ్నము అస్సారిగారి మందిరమున మహాత్ముని సందర్శించిరి. అప్పుడు తనకును రాజప్రతినిధికిని జరిగిన ఒడంబడికనుగూర్చి మహాత్ముడు వారి కరిగించెను.

“రాజప్రతినిధి అపారమగు ఓరిమిని సహనమును బూని మిక్కిలి శ్రమపడి పని చేయుటయును చాల మర్యాదగా సంభాషణలను జరుపుటయును, కలుగకుండినచో ఈ ఒడంబడిక కుదిరియుండదని నేను ముందుగా మీకు తెలుపగోరుచున్నాను. నేను ఇర్వింగుప్రభువునకు చాల ఆగ్రహము కలిగింపచికినీతిని అనుద్విష్టముగానే చాలసాగులు మెలగియుండుచున్నాను. ఆతనియోరిమిని నేను కఠినముగానే పరీక్షించి యుండుచున్నాను. కాని ఒక్కసారియైన నత డాగ్రహమును గాని, నేనును గాని ఆవంతయైన కలబరిచియుండలేదు. మొట్టమొదటి కడంగిరకును ఇర్వింగుప్రభువు మిక్కిలి ధారాళముగానే ప్రసరించెను. సామ్యమైనచో కాలులైన సమాధానమును కలిగించి తీరచెనని అతిడు టిల్యూకెననినూడ నేను నమ్మెను.

నేను మొదట చాల భయాందోళనములతోనే సంభాషణలను ప్రారంభించితిని. నా కలిశ్వాసముగూడ హెచ్చుగానే యుండెను. కాని ప్రాగంభమునంచే యిర్వింగుప్రభువు నాసంశయము లన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలిగించెను.

నేను మొదట రాజప్రతినిధికి లేఖ వ్రాసినపు డెటులనైనను సమాధానమును కలిగించితీరచెనను దృఢసంకల్పముతో వ్రాసియుండు లేఖ. కాని యిప్పుడు సమాధానము కుదురనిచో దేశమున ప్రజలకష్టములు ననుకటికంటె నూరురెట్లధికమై యుండుట నిశ్చయము గాని నిపుడు సమాధానము కుదిరినందులకును, ప్రజలిట్టిబాధలకు గురిగావలసిన యాసరము తొలగినందులకును నేను భగవంతునకు విందినసవాస్తవముల నర్పించుచున్నాను.

వినమ్రతతో భగవంతుని ప్రార్థింపుడు

సమాధానము కుదిరినందుల క్వారు నుప్పొంగగూడదు. ఇప్పుడు జగదాపజయములనుగూర్చి ఆలోచించుట కెట్టి కారణమునులేదు. మనకు పూర్వస్వరాజ్యము లభించువరకును మనము విజయులము కాజాలము. కావున నిప్పుడు కష్టములపాలగుటవలననైనను లేక మిక్కిలి ఓరిమి తోను మృదుమధురవాక్యములతోను వాదప్రతివాదిములను జరుపుట వలననైనను తమ యభీష్టముపడయుటకు తమవిధిని నెరవేర్చుట కని సరమగు దైర్యత్యాగవివేకాదుల నొసగుమని యెల్లవారును వినమ్రులై భగవంతుని ప్రార్థింపగోరెదను. గతి 12 నెలలనుండియు సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొని అష్టకష్టముల ననుభవించిన లక్షలకొలది దేశీయులందరును ఇప్పుడుగూడ నటులనే యొకమత్యము వివేకము కార్యనిరతి మున్నగువాటి నత్యధికముగా బెల్లడించుచుందు రని నమ్మెను.

సమాధానమువలన నిజమైనయవకాశ మేర్పడినది

ఇప్పుడు సమాధానము కుదిరినందుల కానందభరితు లగువారు కొంద రుండునెడల చాల నిరాశను చెందుచున్నవారుగూడ కొంద రుండగల రని నేను బాగుగా నెరుచును. శౌర్యసాహసములతో కష్టముల ననుభవించుటయే యిట్టివారికి ప్రియతమము. అంగులననే వారి కత్యధికమగు నానందము కలుగును. ఎంతకాలముచగ్గైనను వారు సహించుచుందురు గాని ఆకష్టదశ తొలగుచో పనిచేయుటకు తమ కనకాశము లే దనియును లక్ష్యముగూడ చాల మూలమైన దనియును వారు భావింపకుండజాలరు. “మీరు సహనముతో భగవంతుని ప్రార్థించుచు శ్రద్ధగా గమనించుచుండుడు” అనియే నే నెట్టివారికి తెలిపెదను. కష్టముల ననుభవించుటకుగూడ స్పష్టమును మితియే కలదు. తనతో చెర్చించుటకు ప్రతిపక్షి అవకాశమును కలుగజేసిపెట్టుచుగూడ కష్టములపాలగుచునే యుండగోరుట గొప్పతత్వమే యగును. అవకాశ మేర్పడినపుడు దాని నుపయోగించుటయే ముగ్ధకర్తవ్య మగును. ఇప్పుడు కలిగినసమాధానమువలన మంచియవకాశ మేర్పడిన దనియే నేను నమ్మెను. కాంగ్రెసునాగు రెండుతేదీలుకాన్ఫరెన్సుతో పాల్గొనుటకు ముందు ఇంకను చాల విషయములు జరుగవలసియే యున్నవి. ఇదివరకు జరిగిన యక్రమము లేంతి ప్రబలముగా నుండినను వాటికి పరిహారమును బహయగోరుట కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము కాదు. పూర్వస్వరాజ్యమును బహయుచుగో కాంగ్రెసువారిప్రధానాశయము. అదియే భారతీయుల జ్వహాకుక్కు. అని పూర్తిగా లభింపనిచో భారతీయులకు సంప్రప్తి కలుగజాలదు.

ఈపదమును మిక్కిలి భద్రముగా ముగుసపరుచుచున్నట్టివాక్యము రెండుస్థితుల నిచ్చుటకు అర్థిపూర్వకముగా సమర్థమైయున్నది. ఫెడరేషను కేవలము భ్రాంతిపూలకమే కాంచును. లేక మొత్తిముశరీరమున కంతటికిని బలమును కలిగించుటకు తగినరీతిని సంప్రజ్యోకానయవములు కలసి పనిచేయునట్టి శాశ్వతముగూడ కాంచును.

రెండవప్రా సనదగినబాధ్యుగూడ ఇట్టిచాయయేకాంచును. లేనిచో అది సుగంధియై వంచుటకు పీలు కానట్టియు సమర్థులకంభిరమహావృక్షముగూడ కాంచును. రక్షణలంలన భారతదేశమునకు కలుగగల లాభమునుబట్టి చూచినచో నవి కేవలము ఎండుమాపులును భారతమాతకాలునేకుల సంతుగ్టు గట్టిబంధములునుగూడ కాంచును. అవి భారతిమాత మెడకు తగిలింపబడిన ఉరితాళ్లుగూడ కాంచును. లేదా క్రొత్తిగా నాటబడిన లేత ముక్కను గాలక్రమితోను శ్రద్ధతోను పెంచవలసియుండును గాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమగునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ నవి కాంచును.

ఈ ప్రాపులకు ఒకపక్షమువా రొకయర్థమును మరియొకపక్షమువారు మరియొకయర్థమును చేయుటకుగూడ సవకాశము కలదు. ఈపదమును ముగుసపరుచుచున్నట్టివాక్యమునుబట్టి రెండుపక్షముల

వారును తమతమవిధానముల ననుసరించి పని చేయుచుండుటకుగూడ నవకాశము కలదు.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను సాంఘికముగను ఆర్థికముగను నైతికముగనుగూడ నిజమైనయభివృద్ధి కలుగుటకు ఫెడరేషను, బాధ్యత రక్షణలు, మినహాయింపులు, మున్నగువాటి నన్నిటిని సాధన భూతములుగా చేయవలె నను నుద్దేశముతోనే కాంగ్రెసువారు రాండు టేబిలుసభలో పాల్గొనుట కిపుడు తమయామోచమును వెల్లడించిరి.

ఈ విషయమును రాండు టేబిలుసభప్రతినిధు లందఱును బాగుగా గ్రహింపగలుగునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో మనయాశయును పూర్తిగా సిద్ధింపగలదు. కాని యిది చాల కష్టసాధ్యమని నే నెరుగుదును. మార్గము చాల దుర్లభము. కంటకశిలాభూమియైనను. కాని కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణస్వైర్యవిశ్వాసములతో నీనూతనకార్యనిర్వహణమునకు గడంచినచో ఫలసిద్ధి కలుగగల దని నేను నిస్సంశయముగా చెప్పగలుగుదును. కావున నిది యంతయును కాంగ్రెసువారిపాస్తగతముగానే యున్నది. వారీయవకాశమును సరిగా నుపయోగించుకొనినచో జగద్విఖ్యాతిని బడయగలుగుదురు. లేనిచో విఫలు లగుదురు. కాని యీకార్యమును నెరవేర్చవలెననిన కాంగ్రెసువారికి సంస్థానాధిపతుల సహాయమును నాంగ్లేయులసహాయమును గూడ నత్యవసరమే యగును.

సంస్థానాధిపతులకు విజ్ఞప్తి

దేశమునందున్న యితరరాజకీయపక్షములవారందఱును యథార్థమున స్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటలో కాంగ్రెసువారి కంత మాత్రమును తీసిపోవుట లేదుగాన నిపుడు వారికి నే నెట్టివిజ్ఞప్తి చేయవలసరము లేదు.

సంస్థానాధిపతులవిషయ మిట్టిది కాదు. ఫెడరేషనునకు వారు సమ్మతించుటగూడ నాకు చాల ఆశ్చర్యముగానే యున్నది. వారు ఫెడరలుయిండియా సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరినచో బుద్ధిపూర్వకముగానే ముందంజ వేయగోరెదను. కావున ఈ ఫెడరేషనుగో నిటుపైని తమతో సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరు (కాంగ్రెసు) వారుగాని వారిపక్షమున నితరులు గాని చేయునట్టివిజ్ఞప్తిని వినుటకు వారు నిరాకరింప రనియును త్యాగవిరహితముగ పట్టుదలను బూన రనియును నేను నమ్మెదను. కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తి సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరించినచో కాంగ్రెసువారిస్థితి మిక్కిలి అసంగతమును హాస్యాస్పదము నగును. కాంగ్రెసుమహాసభ భారతదేశమునందలిప్రజల కందరికినిగూడ ప్రతినిధిసభయే గాన సంస్థానములప్రజలు బ్రిటిషుఇండియా ప్రజలు అనుభేషము కాంగ్రెసుగో నెంతమాత్రమును లేదు. సంస్థానములపరిపాలనమునుగూర్చి కల్పించుకొనకుండుటలో నిప్పటివరకును కాంగ్రెసువారిధిక మగువివేకమును, ఆత్మనిగ్రహమునుగూడ చూపించి యుండిరి. సంస్థానాధిపతుల కనవసరముగా నాగ్రహము కలిగింప

జేయకుండుటకుమాత్రమే కాక ఇట్టియాత్మనిగ్రహమును తామే విధించుకొనుటచే అవసరము కలిగినపుడు కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు వినునట్లు చేయుటకుగూడ కాంగ్రెసువారిట్టి తాటస్థ్యము నవలంబించిరి. అట్టియవసర మిపుడు కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన సంస్థానములప్రజలపక్షమున కాంగ్రెసువారి నొనరించి నట్టివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరింప రని నేను నమ్మ నచ్చునా?

ఆంగ్లేయులకు విజ్ఞప్తి

ఆంగ్లేయులకుగూడ నే నెట్టివిజ్ఞప్తి చేయగోరెదను. రాండు టేబిలుసభలో ఆలోచనలు జరుగుటవలన భారతదేశము స్వపరిపాలనమును బడయవలసియున్నయెడల ఆంగ్లేయుల కాంగ్లేయులసద్భావమును సహాయమునుగూడ అత్యవసరమే యగును. లండనుసభలో ఆంగ్లేయులంగీకరించినవిషయములన మా యాశయునునం దర్థభాగమైనను మాకు చేహరజాలదు. ఆంగ్లేయులు నిజముగా మాకు సహాయము చేయగోరినచో దేనిని బడయుటకు వారు తమప్రాణముల నర్పించుటకు గూడ వెనుదీయగో అట్టిస్వాతంత్ర్యప్రకాశము ననుభవించుటకు వారు భారతీయులకుగూడ నవకాశ మియ్యాలెను.

భగవంతు డిచ్చినస్వాతంత్ర్యమును

మనుష్యులుమాత్ర మేల యియ్యకూడదు?

పౌరపాటులను చేయుట యను మహాకార్యమున పరిశ్రమించుటకు భారతీయుల కవకాశ మేర్పడువిషయమున ఆంగ్లేయరాజనీతిజ్ఞులు అడ్డుదగులగూడదు. పౌరపాటులను చేయుటకుమాత్రమే కాక పాపకార్యముల నొనరించుటకుగూడ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య ముండనిచో అట్టిస్వాతంత్ర్య మెంతమాత్రమును అపేక్షణీయము కాదు. తనస్వప్తిలో నెట్టి యధువుప్రాణియైనను పౌరపాటుల నొనర్చుటకు భగవంతుడే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నిచ్చియున్నప్పుడు మానవులు తా మెంతటి యనుభవజ్ఞు లైనను ఎంతసమర్థులైనను అట్టి యమూల్యముగు హక్కును తమతోడిమానవు లనుభవింపకుండ చేయుటలో వారి కెటులానందము కలుగగలదో గ్రహించుట కలవికాకుండ నున్నవి. రాండు టేబిలుసభకు కాంగ్రెసువారి నాహ్వానించుటనుపట్టి చూచినచో భారతీయులు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటకు వారికిగల అసమర్థతను తప్ప మరెట్టి యభ్యంతరమును చూపబడదనియే విశ్వసింపదగియున్నది. భారతదేశము రోగిష్టిబిడ్డ యనియును ఆబిడ్డకు దాయాలను ఇతరుల సహాయమును ప్రాప్తును ఇంకనుఅవసరమే యనియు రాండు టేబిలు కాన్ఫరెన్సువారు బావింక నియే నేను నమ్మెదను.

గొప్ప మెరికాదేశమువారికి విజ్ఞప్తి

గొప్ప అమెరికా రిపబ్లికుదేశమునందలి ప్రజలకును ప్రపంచమునందలితరదేశములప్రజలకునుగూడ నేను నావిజ్ఞప్తిని ప్రకటింపగోరెదను.

3

జుహ్వస్థిక్లియకృత్ స్థూలశుష్క
(Liver and spleen) వీరు
జాన్యవిక్లిప్తకులు. “ః షయ-కర-
మగుణుః”, “జమ్కుణుగారు”
ఇత్యాది ఉపానామములచేత విశేష
ముగలు, జమ్కు నెంక ఎంమ య్య
గారు, అను సోజనామధేయముచేత,
ఃశివగుణు, తపోయాబళ గుణు
అను.

దానిని పంపి నీవు యిట్లు గాదు
 - క్షీ - పూ - పోతే మన ది - కంటకు
 - మంకి - పు - పోతే - పంకి - పోతే
 మునకు - పో - పోతే, క్షీ - పూ - పూ
 ము - పు - పు - పో - పూ - పూ - పూ - పూ
 పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ
 పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ
 పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ - పూ

పాపములను నాశింపజేయు
 నాకరి - పునరుత్థము, నాశింపజేయు
 మహాభక్తిని - మృత్యును - శేషము
 లయింపు || పాపములను నాశింప
 నానామముల నాశింపజేయు

లింగ, స్వయంభూతములకు సంబంధించిన వ్యూహాన్ని గానీ మే శాస్త్రముని సూత్రావలన మగి కాదు గన్పించును, ఇందు కిందుకొనబడుచున్న
మును, ముందును తెలిసిన కిషువులు. ఇ కలకాశి శాస్త్రములు పలుమంది గానాశ్చర్యం విరచించిన మునుకు
సంగతి పలు మేర్పాటుల కవిరచియున్నది.

[illegible]

భగవంతుడు సాక్షాత్తు స్వర్గమును ప్రసాదించును. అందుచేతనే మనమును సాక్షాత్తు ముగిసినందుకను, అప్పుడు
సంకల్పము, వ్యూహము ముగిసిన వానినెందుకను చేతమును చక్కనిది చేయవచ్చును.

సీమను నీచము, ఉపకారమును మోక్షమునకు నడిపాఠము, కీయులను నీచము, ఆకళ్యేమిమనవి మోక్షము, కరుణలముగి.
కావున, భూమిలోగల యధోగతియులు, అపవిత్రములు నగు నాహార విహారములకు నాకల్యేమిని కలుగజేసి, కవి, వైదికపద్ధతులు
యందు నుకాహరింపబడిన ఆహార్యపాత్రములు, - మియును నుపకారములను కలుగజేసి, కవి, వైదికపద్ధతులు నుపకారములను
ములతోను సరిపోల్చి, మునుచెరిగియును ఇచ్చి, అంతోకాముని నామంబున, గ్రంథి, గాపముని ప్రకటంప నంకల్పించి.
అంతకన్న నగూల్గుమనుచే యుండెనాటను.

కాని అందువల్లనే ఆ విద్యార్థులు ప్రతిభను చేయబడలేదు, యంతేమీ నష్టమో అంటే చాలా ప్రపంచము యొక్క గాఢతనుబట్టి, శ్రీ విద్యార్థులు ఎలా మహిమ కైగ్నరకు నిలుచినారన్నదియు, మిక్కిలి సరితోషకాయకము.

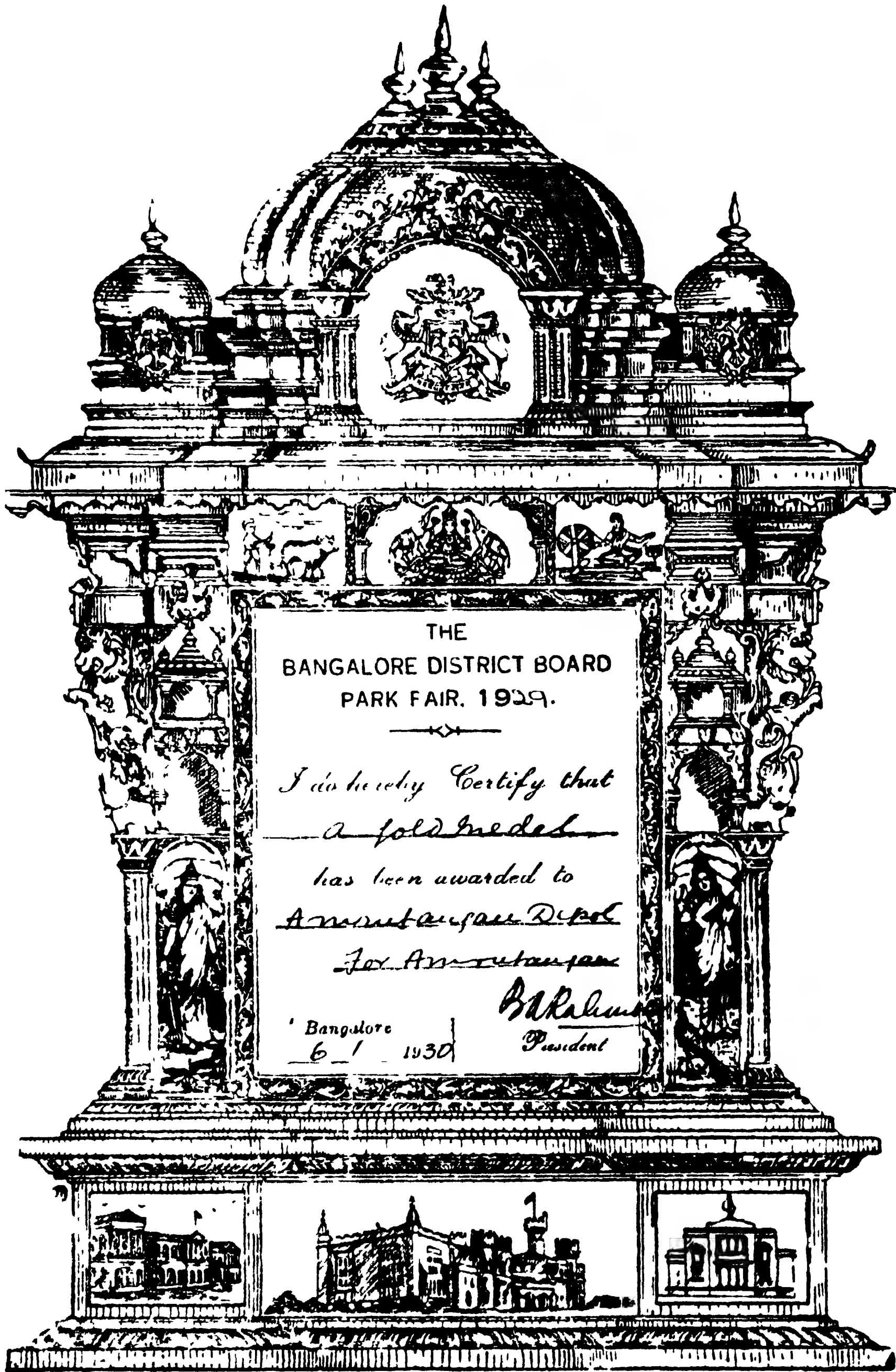
ఇంతకన్న నాంధ్రలోకి వెళ్ళకు, ఆంధ్రలోకి వెళ్ళకూడు. మానవలోకి వెళ్ళకును నీయికినే వెళ్ళు, సామ్రాజ్యమున నాంధ్ర
లోకి వెళ్ళకును దానికిని గొర్రెమును నాంధ్రలోకి వెళ్ళు. — ఇంతే మొదటిది.

వివరములు:— 4. శాస్త్రవీధి, మైసూరు, మద్రాసు.

యొక్కయు, మృత్యుశ్రీకాంతి అను
గానూ శివశిలవాని యొక్కయు
అపరహమసకు నా'శ్రు లయి,
మృత్యుశాస్త్ర భాగము పుచ్చిరి.

అందును, బాలసూర ప్రకర
మ నక్షత్రావళి, గ్రహిణి, అంశ
క శేషకర్మ, పక్షాంతమును నిర్ణయి
సి. ఇట్లు అనునక ముగిసిన కొం
కాలముననే నానకా శ్రేష్ఠముల
నోప్పుతమగుననికామున బాల
సూర నిర్ణయము. ఇట్లయియు
నంద ప్రకృతావళి మును ప్రతిష్ఠ
వహింపనూ, రి.

[illegible]

బెంగళూరు జిల్లా పార్కు వారిచే 1929 సం॥ పార్కు పేరు ప్రదర్శనమునం దొసగబడిన

బంగారు పతకము

అడిసన్ & కో, లిమిటెడ్.

హిందూ విద్యాదేశమునకు ముఖ్య సంపాదకర్లు

జయంతిరోడ్డు, మద్రాసు.

పూచీగల ఫౌంటెన్ కలములు

పెన్స్

మరిమృత్యుకు క్రొత్తవాళీకు, విడిభాగముకు ముక్కుపై పైకమును వెచ్చించి నుగుజె నడచుట ?
అట్లును వో కొంక్లీన్ పరిష్కారమును కొనుదు.

దచితముగా మరమ్మత్తు చేయబడును !

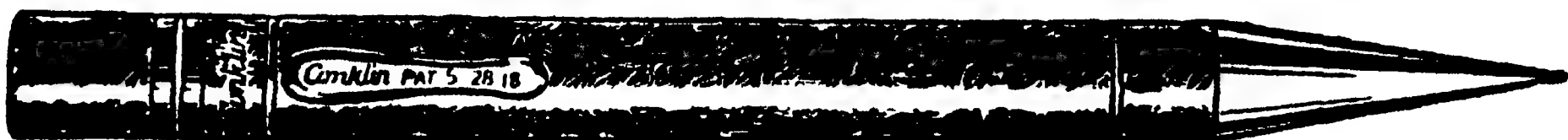
విడిభాగముల నుచితముగా నీయబడును !!

పైకము కలము, విడిభాగములకు పరిష్కారమును చేయవలయును. బుగారు చొన్నులును క్లీన్
యున్నవలెను. పైకము, ముసము, బ్రాస్, పరిమిట్టలలో గలవు.

రంగులు: నలుపు, నీలము, ఎరుపు, ఆకుపచ్చ, నలుపు బుగారువెన్నె కలిపిన రంగు.

జూనియర్ సైజు రు. 15. సీనియర్ సైజు రు. 20.

బుగారు చొన్నులు, క్లీన్, నలుపు, ముసము, నీలము, ఆకుపచ్చ, నలుపు బుగారువెన్నె
కలిపిన రంగు, నలుపు పెరల్ కలిపిన రంగు. ఒక్కొక్కటి రు. 10/8.

జూనియర్ సైజు రు. 10/8. సీనియర్ సైజు రు. 12/8.

జూనియర్ & సీనియర్ కలము, పెన్స్లు సెట్లు

రంగులు:—నలుపు, నీలము, ఆకుపచ్చ, ముసము, నలుపు బుగారువెన్నె కలిపిన రంగు.

జూనియర్ సైజు రు. 23/8. సీనియర్ సైజు రు. 30/-

షరతు:—ఈధరలు నిశ్చయమునకును సొమ్మును ముగియగా మనిషిని ద్వారావారి ఆర్థికము
వారికి ప్యాకింగ్ తపాలాఖర్చు లుచితము.

క్రొత్తవాళీలు, క్యాప్స్, గొట్టములు, రబ్బరుసంచులు మున్నగువాటి కింకను

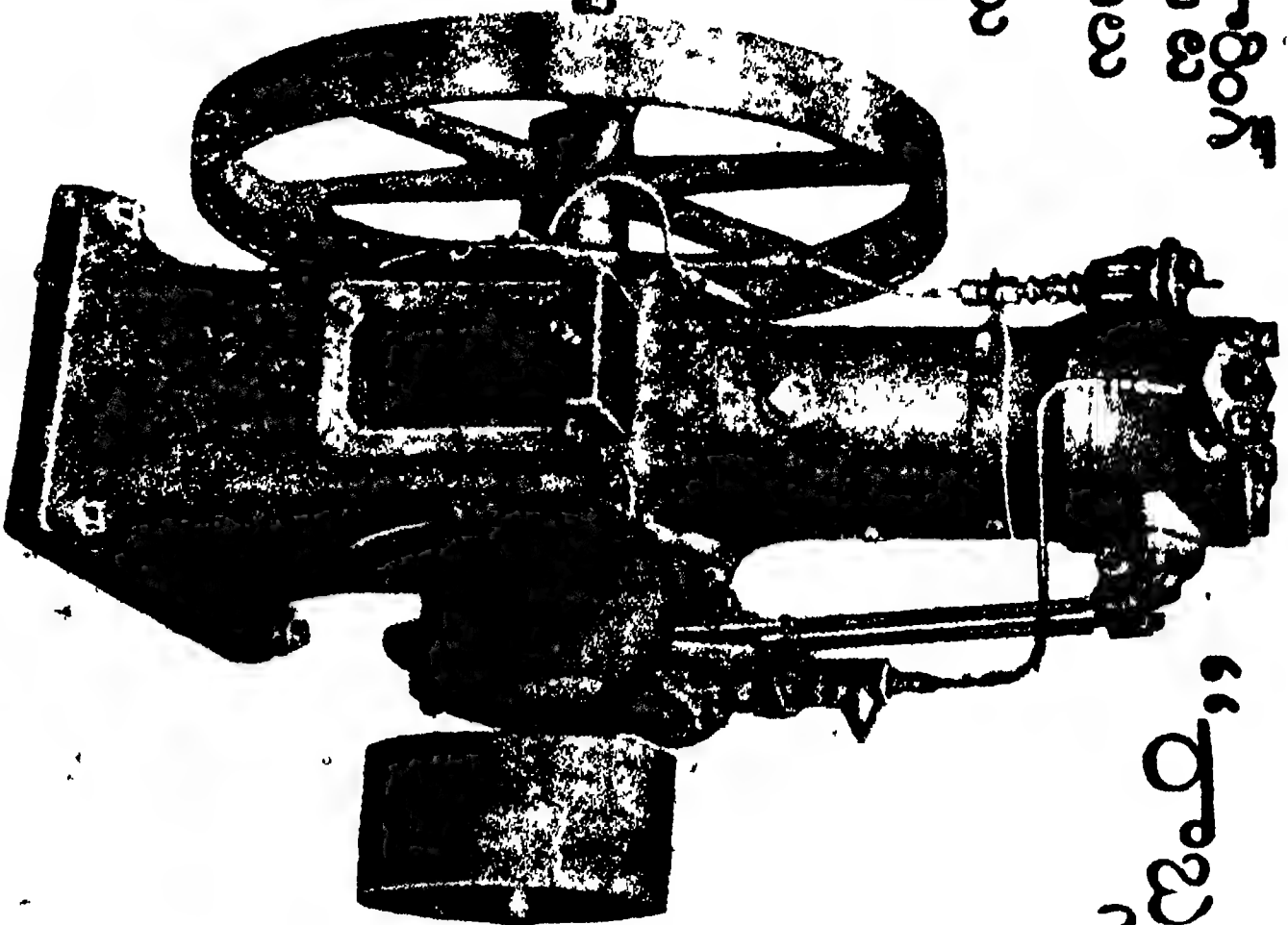
మీ పైకమును వృధాగా వెచ్చింపక, కొంక్లీన్ కలమునే కొనుదు.

పరికల్కోక్ సారింగ్

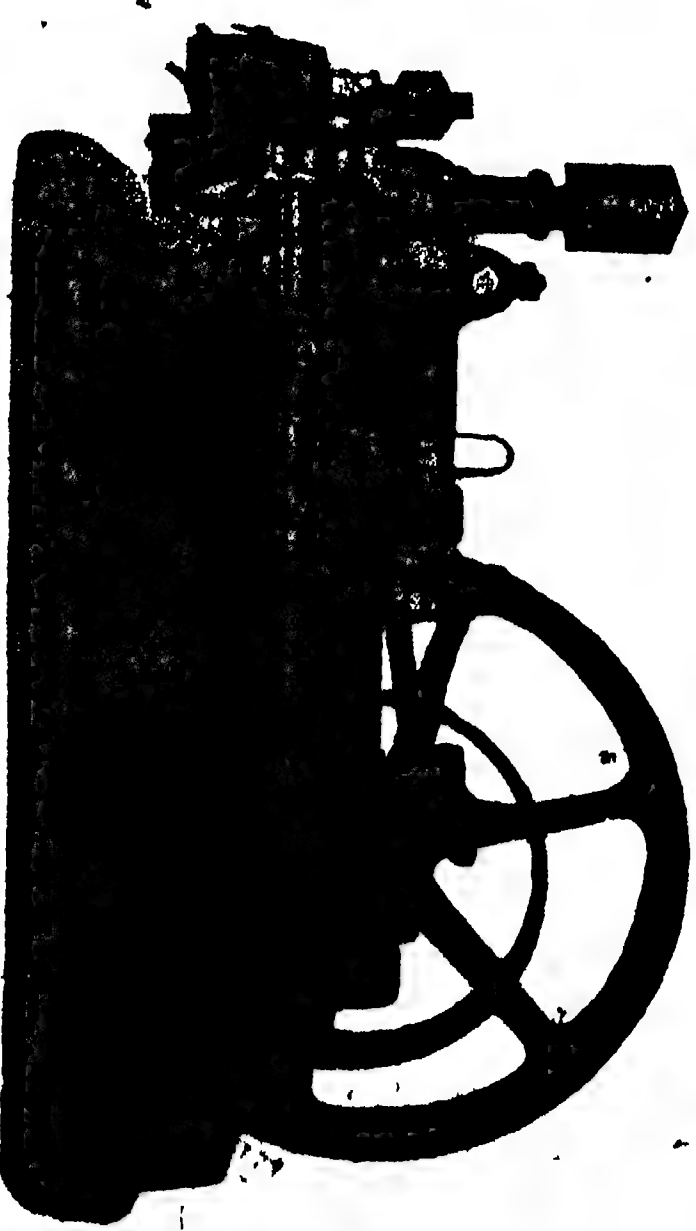
కూడాయిలు

ఇంజనరులు

పోక్ సోక్ ప్రభువి
 క్షేపేయ నవనరము
 లేక నే నిమిషములో
 సావ అగును. ఆయి
 లు శిరు బహు
 లక్ష్మవ. నీటి పంపు
 లకు సుష్ణముగా
 పనిచేయును. పంపులు
 ఇంజన్ల సిద్ధముగా
 నున్నవి.
 రైతు
 పోక్ ఇంజనులలో
 కలుగు ఇబ్బందులే
 యిందు ఇందులో కలు
 గవు.
 పోక్ :—

“రాబ్బిన్

హోపీ కోలు సారింగ్ కూడాయిలు యింజనరు

ఇంజనులు అమెరికాలోని నిమిషములో సార అగును. కూ
 డాయిలు శిరు బహులక్ష్మవ. “హోర్వనవరు” నరిగా చూపును.
 ఇతర ఇంజనులవలె మూయింజనులకు నివల్యాపనులను తెలిచి హోర్వ
 వనర్థ ఎక్కువచేయులేదు.

రాబ్బిన్ గాన్యింజనులు, హోర్ బల్బి యింజనులున్న
 యింజనులు. స్పీడ్ సామానులు తెలి సారింగ్ దొరకును.
 ధరలకు, క్యాటలాగులకును వ్రాయుచు

లింగ్ ప్రెడింగ్ కంపెనీ,

న్యూ యింగ్ మా బిల్డింగ్, నెక్సండురైసు పీజ్, మద్రాసు.

హోర్వ :—బెల్జియా

నెహ్రూనిర్యాణసమాశ్వాసము కొంపెల్ల సుబ్బారాయశాస్త్రి గారు

శ్రీ మంతుండు ఎసుంధరామరకులశ్రేష్ఠుండు ధీరుండు సు
త్రామప్రభవుఁ డాత్మదేశపరతంత్రత్వాఘోషోన్మీష
ధీమంతుం డరిదుర్జయుం డరిగె మోతీబాలు నేహ్రూలన
న్నాముం డాసురలోకపాలనవిధానం బాదివిఁ దీర్చుగన్.

భారతవర్షభూస్వపరిపాలనసూత్రనిబంధ మొందు తా
నారసి కూర్చు దన్నునయజ్ఞత కెల్లరు డిల్లపోయి కా
కార! యటంచు నా త్రిదివమం దెదురేగి సుధర్మ జేర్చి దై
త్యాచులు సంస్తుతింపరె మహామహు నాతని గౌరవంబుతోన్ !
తన మాపాంతరమే సుతుం డగుట వేదజ్ఞుండు భూలోకపా
లనముం దీరుపఁ దత్తనూజు జవహర్లాలాఖ్యు నిందుంచి కా

స్త్రనయం బాప్స నమర్త్యలోకమున మోతీలాలు దేవత్వముం
గొని సాహాయ్య మొనర్పఁ దా నరిగె మేల్కొం డింక ధాత్రీజనుల్!

అనఘచరిత్రుఁ డై యిహమునందు సుపుత్రకళత్రసంపదల్
ధనకనకాంబరాభరణ ధాన్యగృహాదికభోగభాగ్యముల్
దనివి ననంగఁ దాఁ గుడిచి ధర్మకథంబున వాని రోసి చి
ద్భనుఁ డయి మోతీలా ల్వలసె ధన్యుఁడు చింతిలనేల వానికిన్ !

గురుసమధికగుఁనుఁ డగు జవహరిలాలను పుత్రుఁ గాంచె నల మోతీలాల్
ధరణికి “బ్రతాదిచ్ఛేత్పరాజయ ” మృనుట యతనిపాల శలించెన్.

పరమపదము నందెఁ బండితమోతీలాల్ మనబలంబు తటిగె ననుకొనకుఁడు
భారతీయులార ! పండితోక్తకథంబు వీడకున్న మనకుఁగీడు సున్న.

మున్ను తండ్రియుఁ గొడుకును భువిజరింప నాత్మశక్తికి దౌర్బల్య మబ్బియుండు
నిప్పు డేకాశ్రయంబౌట నినుమడిగ విజృంభణముఁ గాంచెజయ మొందు లేమివిత?

పరమవాచనమైన భారతోత్తరభూమి నగ్రవర్ణంబున నవారించి
సకలసద్విద్యావిశారదుండయి మహాసభల మెప్పుంది యశమ్ముఁ గాంచి
సముపార్జితా మితైశ్వర్య మొప్పుఁగ వదాన్యత శిబిరర్హప్రభృతుల మించి
పుత్రమిత్రకళత్రపూర్ణగృహస్థుఁడై యఖిలభోగంబుల ననుభవించి
తుంక గాంధీమహాత్మునితోడఁ గూడి దేశబంధవిముక్తికై దీక్షఁ బూని
సర్వసంగంబులనుఁ బాసి శాంతినమర విహతరిపుడయ్యె మోతీలా ర్విరుఁ డౌర!

ప్రాసాదసౌధాదిపటలంబు విడనాడి యెరసాలలను నివసింప నోర్చె
చీనాంబరాదుల సింగార మెడలించి కలకువల్వలఁ గూర్చి కట్టనేర్చె
ఇష్టమృష్టాన్నసంతుష్టి నవ్వలఁ బెట్టి గంజయంబుల నాఁకటినిఁ దీర్చె
స్వైరవినోదవిహారాదులం బాసి కష్టప్రతాభ్యాసగరిమఁ బేర్చె
దీనులై దుర్దశలఁ గ్రుంగు దేశజనుల నుద్ధరింప మోతీలాలు యోధగాఁగ
నరులు పెడత్రోవఁబట్టి సత్యాగ్రహుల నలంప రోసియుఁ బాడిఁదొలంగ కతఁడు.

స్వప్రజాభ్యుదయ మాపాదించి పాడిగా నాంగ్లలోకము యశం బందుఁగాత !
భరతఖండము రాజభక్తి వీడక స్వరాజ్యము సగౌరవముగా నందుఁగాత !
అన్యోన్యమైతితో హైందవు లందఱు నొక్కసంఘంబుగా నుండుగాత !
మతసనాతనధర్మరతుల కె గ్గొనరించు దుష్ప్రయత్నము లింకఁ దొలఁగుఁగాత !
జనుజు లెల్లరు స్వస్వధర్మముల నూస నీనుఁ గావుత శుభముల నీశ్వరుండు
తనయభీష్టంబు సిద్ధించెననుచుఁ దెలిసి-మోతీలాల్ దివ్యమూర్తియై మురియుఁగాత!

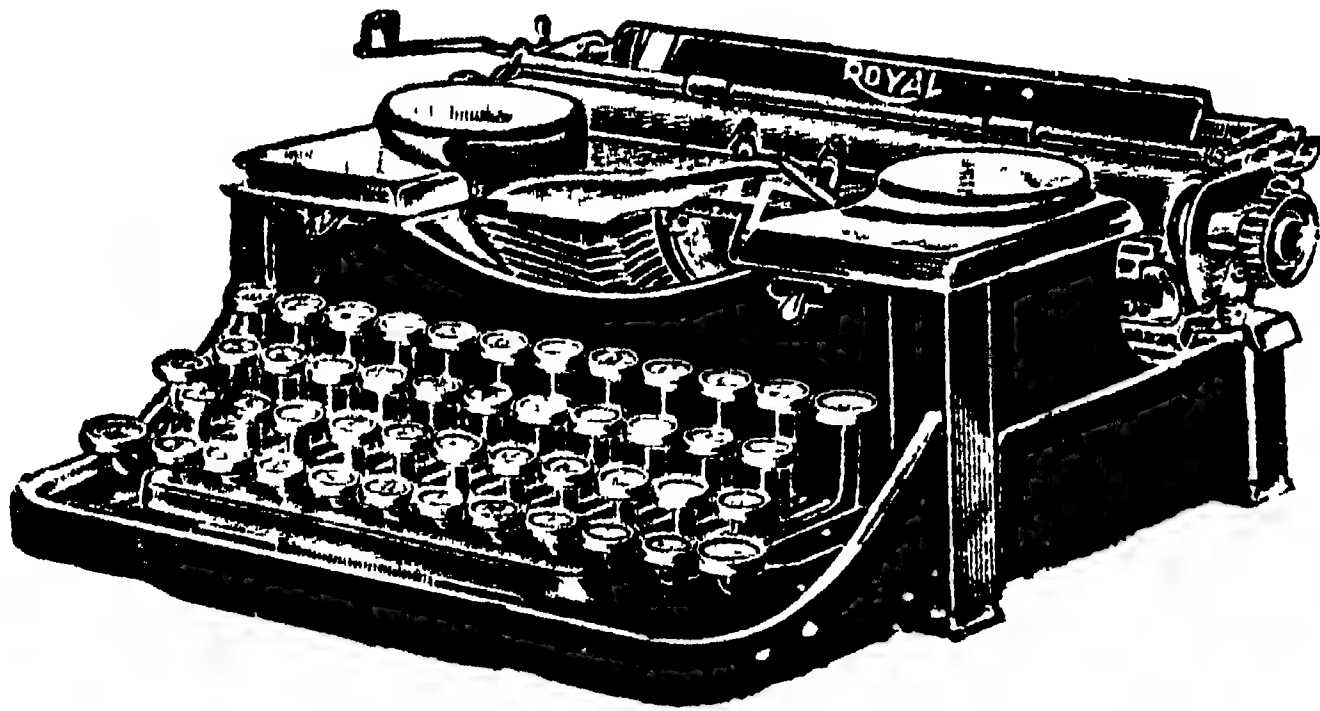
ROYAL

మేము
రాయల్ గోవ్

ROYAL

విజయమును
ప్రకటించుచున్నాము.

నూతనరకపు రాయల్ పోర్టబుల్

రాయల్
పోర్టబుల్
టైపురైటర్
నామంబున

గోవము, ఇతర అన్నియంత్రములను చూచుచున్నప్పుడు శ్రేష్ఠముగా నుండెడిది. నూతనరకపు రాయల్ పోర్టబుల్ టైపురైటర్ని మించి యెక్కువ ఉన్నతని బహుళది. అందువలన కొంత ఐక్యత శ్రేష్ఠత, క్రమము, సౌకర్యమును గలిగియున్నది. పురుకొట్టు నతడు తన శ్రేష్ఠ మొనలను, అని అనకుండుగ నుపయోగముగా పూర్వమునున్నది. ఇదిగా నేర్పాడు కావించబడినది. ఇదిను అనేక అభివృద్ధులు పొందుచున్నది.

నిశ్చయము.

అందము.

రహస్యము.

మన్ను.

అంతటి నేపు వాడినను,
అంతటి నేపు వాడినను.
అంతటి నేపు వాడినను, గలను.
అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.
అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.
అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.
అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.

యంత్ర నిర్మాణము అనుకూలమును అనుకూలమును కలిగి
మిక్కిలి కలనముగా నున్నది. నాటకముగా నాటకముగా
అనుకూలమును గలను. అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.

నిశ్చయమును, రహస్యమును, మన్నును, అనుకూలమును
అనుకూలమును కలనముగా నున్నది. నాటకముగా నాటకముగా
అనుకూలమును గలను. అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.

అంతటి నేపు వాడినను, మెరుగును దీనికి వచ్చుచున్నది.

దక్షిణహిందూ దేశమునకు ముఖ్య పంపిణీదారు.

అడిసన్ & కో, లిమిటెడ్, మాంట్రోర్డ్, మద్రాసు.

ఈ సత్యాగ్రహమునకు అహింసాసత్యములే మూలాధారము అగుటచే తిదారాధకులచును మేము అపుడుపుడు పెడత్రోవను పడుచుండి ననుగూడ ఈ ఉద్యమము విదేశీయులభాగశక్తిని ప్రకోపింపజేయుటయే కాక దీనిపట్ల వారియాశ్చర్యమును బాంకుగూడ పృథి నొందించెను. వారికి యుభయముగా అమెరికావారి కంటిభావము నానుధూతి క్రింప గూడ మారినది. ఇది నిశ్చయమును సాహాయ్య మే యగును. ఇట్టిసానుధూతిని మాపుచున్నందులకు నేనును, కాంగ్రెసువారును నిశ్చయముగా కృతజ్ఞులమై యున్నారమని నేను చెప్పగలను.

ప్రపంచశాంతి

ఇప్పుడు కాంగ్రెసువారు ప్రారంభించుచున్న పని యింకను కష్టతరమే యగును గాన కడుచురుకును ఈ సానుధూతి నిలుపబడుటయే గలదు. దినదినము వృద్ధిచొందుగల దనిపాడి నే నాశించెదను. ఇప్పుడు ప్రపంచశాంతికోరిక అన్ని దేశములవారునుగూడ పరితపించుచున్నారు. కాన అహింసాసత్యముల సాహాయ్యమున భారతీయులు స్వరాజ్యమును బడయగలిగినచో ప్రపంచశాంతికి ఘనతమి యగునని నేను ననుకొనుచున్నాను. ఇప్పుడు వివిధదేశములవారును మనలూర్వకముగా చేయుచున్న అత్యధికమగుసాహాయ్యమునకు భారతీయు లపు డణుమాత్రముగా నైనను ప్రత్యుపకారమును చేయగలిగినవారగుదురు.

పోలీసువారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని విజ్ఞప్తి

పోలీసుశాఖవారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని ఈ కడుగుటవిజ్ఞప్తిని నే నొసరించుచున్నాను. “పోలీసులన అత్యచాంచులు కొన్ని జరిగినట్లు తెలియించుటచే వాటినిగూర్చి విచారణ చేయాలె నని కోరితిని” అని యిండియాదొరతనమువారు ఒడింబడికనుగూర్చి చేసిన ప్రకటనలో కలదు. అవిచారణనగూర్చి నేను పట్టుపట్టకపోవుటకు గలకారణముగూడ సందే కలదు. పోలీసుశాఖవారివలన సాగింపబడుచున్న రాజ్యాంగయంత్రమునందు సివిలుసర్వీసుశాఖయొక్క ప్రధానాంగమే యగును.

భారతదేశము త్వరలోనే స్వాగ్రాంత్యమునుబడయగలదనియు, అప్పుడు తాము భారతమాతకు భృశ్యులై భక్తిపూర్వకములతో నేవ చేయవలసియే యుండు ననియును సివిలుసర్వీసుశాఖవారు మనలూర్వకముగా నమ్ముచున్నచో ప్రజలు సివిలుసర్వీసు, పోలీసుశాఖలవారితో వ్యవహరింపవలసినవచ్చినపుడే వారు మాభృశ్య లనుదృష్టితోనే మేము వారితో వ్యవహరించుచున్నాము. కాని వారు మాయజమానులనుశ్శాపముతో వ్యవహరించుట లేదు అని ప్రజలిపుడుగూడ నమ్ముటకు తగినరీతి నిప్పటినుండియునుగూడ పోలీసు సివిలుసర్వీసుశాఖలవారు ప్రవర్తనపడదు రని నేను విన్నవించుచున్నాను.

దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారికిని

శిక్షింపబడినవారికిని విజ్ఞప్తి

దౌర్జన్య మొనరించినందులకు శిక్షింపబడి చెరసాలలో నున్న నాతోడిభైదీలు వేలకొలదిగా నుండకపోయినను పెంజికొలదిగా నున్నారనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. వీ రందిరిపక్షముననుగూడ చాలమంది నాకు తంతినార్తల సంపుచున్నారు. దౌర్జన్య మొనరించినవారికి సైతము కారాగృహవాసశిక్షను విధించుటలో నా కెట్టిసమ్మతమును లేనిమాట నిజమే. గత ౧౨ మాసములనుండియు కారాగృహవాసము నొసరించుచున్న సత్యాగ్రహభైదీల నందరిని ఇప్పుడు విడుదల చేయబోవుచున్నారని గాన సపును రాజకీయోద్దేశములచే దౌర్జన్యము నొనరించి నందులకు శిక్షింపబడినవారుగూడ మాకు గలవివేకమే తమకుగూడ కలదని తెలుపజాలకపోయినను మా కెట్టిప్రేమత్యాగములు కల వని నేను తెలుపుచున్నానో అట్టిప్రేమత్యాగములు తమకుగూడ కలవని తెలుపుటకు పాక్కుగలిగియుండు రని నే నెరుగుదును కావున నన్ను నాతోడిసత్యాగ్రహులను విడుదలచేయుట మాని వారి నే ముందుగా విడుదలచేయాలె నని న్యాయముగా నేను కోరగలిగి యున్నచో తప్పక అటులనే కోరియుండు ననుట కెట్టిసంశయమును లేదు. కాని న్యాయముగా నే నటులు కోరదగినస్థితిలో నుండలే దనినవిషయము దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ బాగుగా గ్రహింపగలిగియే యున్నారు.

కాంగ్రెసువారి నూతనసంకల్పము

ఇటులనుటలన నేనును భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారును దౌర్జన్యపక్షమువారిని గూర్చి ఆగోచింపనేలే దని యెవ్వరునుగూడ భావింపగూడదు. కాంగ్రెసువారు తత్కాలికముగానైనను మనఃపూర్వకముగానే దొరతనమువారితో సహకార మొనరించుటకు కృతనిశ్చయు లైరి. ఈయొడింబడికలోనిషరతులు నెరవేర్పవలసిన వాటి నన్నిటిని గౌరవప్రదముగను సమగ్రముగను వారు నెరవేర్పగలుగునెడల కాంగ్రెసువారికి అప్రతిహతముప్రతిష్ఠ విధిగా నేర్పడగలను. సత్యాగ్రహమును సాగించుటలో కాంగ్రెసువారికి శక్తి కలదనునమ్మక మిప్పుడు దొరతనమువారికి బాగుగా కలిగిన దని నేను నమ్మిదను గాన యీసంధిషరతులనుగూడ కాంగ్రెసువారు సరిగా నెరవేర్చినచో నీవిషయమునగూడ కాంగ్రెసువారికి ఘనమగుశక్తియే కలదనునమ్మక మిప్పుడు దొరతనమువారికిగూడ బాగుగా కలుగగలదు.

ప్రజలసాహాయ్యము

ఇట్టియధికారమును ప్రతిష్ఠయును కాంగ్రెసువారికి లభించుటకు తగినరీతిని దేశీయు లందరును నడుచుకొనినయెడల దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారు మీరట్టుకుట్రకేసులైదీలు మున్నగువారందరును గూడ త్వరలోనే విడుదలచేయబడుదురని నేను వాగ్దాన మొనరించెదను.

దౌర్జన్యపక్షము

దౌర్జన్యమువలన స్వరాజ్యమును బహుగోరుచున్న యొకపక్షము భారతదేశమునందు కల దనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. వీరిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువగానే యుండినను వీరు మిక్కిలి చురుకుగానే యున్నారని మాడ నే నెరుగుదును. దౌర్జన్యమువలన నెన్నటికిని స్వరాజ్యము రాజనమృతము వారికి లేకపోయినను తాత్కాలికముగా విరమించు టవసర మనునమృతముతోనైనను వారు ప్రస్తుతము దౌర్జన్యవిధానమును విరమింపవలదు రని నే నిదివరకే వారిని కోరి యుంటిని. ఇప్పుడు మరల నింకొకసారిగూడ కోరుచున్నాను.

అహింసామహిమ

అహింసావిధానమునందుగల మహిమను వారుగూడ నిపుడు గ్రహింపగలిగియుండురు. భారతదేశమునందుగల 33 కోట్లప్రజల లోను అత్యద్భుతము సమూహమునను నిట్టియుద్బోధ మిపు డాకస్మికముగా కలుగుటకు అహింసావిధానమే కారణమై యుండు ననుపిషయమును దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ కా దనబాల రనియే నేను తలచెదను. అహింసాసత్యములపై వాధారపడినవిధానమును కొనసాగించుటకు కాంగ్రెసువారికిని నాకును సహనముతో దౌర్జన్యపక్షమువారు కలుగజేయవలె నని నేను కోరెదను. నేను దండికి బయలుదేరి యింకను పూర్తిగా ఒకవత్సరమైనను కాలేదు. 33 కోట్ల ప్రజకు సంబంధించిన పరిశోధనకు సంబంధించినచరిత్రలో ఒకవత్సర మనునది ఒకక్షణికముతోనే తుల్యమగును. కావున దౌర్జన్యపక్షమువారింకను ఓరిమిని బూనగోరెదను.

దేశమాతనేచ నెల్లవారునుగూడ త్వరలోనే చేయవలసి యుండురు గావున నందులకు వారు తమప్రాణములను కాపాడుకొనగోరెదను. వారటులు చేసి హత్య చేసినందులకు ఉరిశిక్ష విధింపబడినవారి ప్రాణములనుగూడ ఉరికంబములనుండి కాపాడుటకు గూడ కాంగ్రెసు వారి కవకాశము కలుగచేయవలె నని దౌర్జన్యపక్షమువారిని కోరెదను.

ఇవి నాయొక్కయును కాంగ్రెసువారియొక్కయును ఆశయములై యున్నవి. వీటిని నెరవేర్చుటకు మేము ప్రయత్నింపబూనితిమి గాని ఫలితము భగవదనుగ్రహముపైననే ఆధారపడును గాన నెవరును లేనిపోనియాశలను పెట్టుకొనగూడ దనిమాడ నేను కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్యసిద్ధికి నాందీపూజ

గౌరవప్రదమగు సంధిని కుదుర్చుటకు నేను సర్వశక్తులను వినియోగించితిని. కాంగ్రెసువారు నెరవేర్చవలసినషరతులను వారు సరిగా నెరవేర్చువిషయమున నేను శక్తివంచన లేకుండ పని చేసెద నని యిర్విప్రభువునకు వాగ్దాన మొనరించితిని. ఈ ఒడంబడిక యిప్పుడు తాత్కాలికమే యైనను క్రమముగా నిదియే స్థిరపడవలెను. స్వరాజ్య

మున కిది ప్రాతిపదికము కావలెను అనుసంకల్పముతోనే యీసంధి కొరకు నేను ప్రయత్నించితిని గాని శత్రు దీనిని చిన్నభిన్న మొనరించుకొరకు నే నిట్టిగట్టికృషిని సలిపియుండలేదు. ఈసంధి కుదురుటకు సర్వవిధముల తోడ్పడినవారి కందరికినిగూడ నేను చందనముల నర్పించుచున్నాను అని మహాత్ముడు నుడిచెను.

ఇప్పుడు దీనినిగూర్చి కొన్నిప్రశ్నల నడగవచ్చునా? అని కొందరపుడు మహాత్ముడికిరి. మీ రంటరును శత్రు మరల నచ్చి నన్ను ప్రశ్నల నడుగవచ్చును. అంతవఱకును వేచియుండగోరెదను అని మహాత్ముడు నెను.

గాంధీ ఇర్విను ఒడంబడిక సంగ్రామవిరామమును విశదము చేయుచున్నది. ఈ నిర్ణయమునందు సత్యాగ్రహులు విషాదమును బొందవలసిన యవసరము లేదు. ఈ ఒడంబడిక గలుగజేసిన విశ్రాంతిసమయమునందు కాంగ్రెసుపక్షము పూర్వోపసంబంధములను విచారించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు అనకాశములు గలుగు చున్నవి. విజయము గలిగినదని ఉప్పొంగుటకును అవకాశములేదు. కరాచీయందు కాంగ్రెసునకు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విమర్శించి భాషకర్తవ్యమును నిర్ణయించుటకు వ్యవధి గలుగ గలదు. గాంధీమహాత్మునకు హిందూమహమ్మదీయసమన్వయ, సిక్కుసమన్వయ, సింధూనముల సమన్వయ, బ్రిటిషు ప్రయోజనముల రక్షణముల సమన్వయ విమర్శించి నిర్ణయించుట కవకాశములు గలిగినవి. ఈ లబ్ధావకాశములను మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధికై దేశీయులందరు యథాశక్తిని తోడ్పడి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుదురు గాక !

పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు 22 వ ఉగాది సంచికను ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పింప గలిగినందుల కాంధులకు ధన్యవాదముల నర్పించుచున్నాము. ఈ సంచికయందు గతసంచికయందువలెనే వ్యాసములు వివిధములైన శీర్షికలందు ప్రచురింపబడినవి. రాజకీయములందు రాజనీతి - రాష్ట్రాంగములు, గాంధీమహాత్ముని ఆర్థికాశయములు; సారస్వతమందు స్వభావోక్తి, వ్యాకరణబాహుళ్యము, తన్మయత్వము, ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి, కల్పనూత్రములు,

విమర్శనలు గమనార్హములు. కథలయందు కాళ్ల చప్పుడు, ఏదిప్రేమ, వింత విశాలాక్షి మొదలగునవి నూతనమార్గమున రచింపబడి పాఠకుల హృదయముల నాకర్షింపగలవు. జ్యోతిషము, చరిత్ర, వైద్యము, సంగీతము మొదలగు శాస్త్రములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రజాహృదయమునందు వ్యక్తమగుచున్న పరిశోధనాభిలాషను విశదము చేయుచున్నవి. సంచిక యందు ప్రచురింపబడిన పద్యములు, గీతములు ప్రజా హృదయము నావరించిన నూతనభావోదయమును, ఉత్సాహమును, కార్యపరత్వమును విశదముచేయుచున్నవి. ప్రజాప్రబోధమునకు సాధనభూతమైన సారస్వతరచనల యందు కవులు, విమర్శకులు, గ్రంథకర్తలు నూతన మార్గముల నవలంబించి సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రస్వక్తి త్వవికాసమునకు తోడ్పడుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాత!

ప్రజోత్పత్తి సంచికకు దండియాత్రకు బయలు దేరిన గాంధీమహాత్ముని పటము ముఖపటము. కొపీనమును ధరించి, కర్రనుబూని, సత్యాగ్రహులను వెంటబెట్టుకొని

గాంధీమహాత్ముడు చేసిన సత్యాగ్రహ చిత్రపటములు యాత్ర ప్రపంచేతిహాసములందు పరమా ద్భుతదృశ్యముగ నుండ గలదు. శూరుల జైత్రయాత్రలు, మతస్థాపకుల ధర్మయాత్రలు, భక్తుల తీర్థయాత్రలు గాంధీమహాత్ముని సత్యాగ్రహయాత్రకు సాటిగావు. అన్నవస్త్రములకు పరితపించుచు ప్రపంచ మును దుఃఖభూయిష్ఠము చేయుచున్న వర్తమాన యుగ సంస్కారమునందు పరివర్తనము చేయుట కవతరించిన గాంధీమూర్తు లనంతరూపములను వ్యక్తమగుచున్నవి. మహాత్ముని మందస్మితము, ముగ్ధముఖారవిందము, దుర్బలదేహము, పవిత్రజీవితము, శుద్ధస్వభావము, సత్య ధర్మశీలము సత్యాగ్రహయాత్రయందు లక్షలకొలది ప్రజల కానందమును గలుగజేసినవి. ఆ యానందమున

ముఖపటము కావ్యకళారూపమునను వ్యక్తము చేయు చున్నది. సంసారప్రవృత్తియందు లలితకళలు, చేతిప

నులు కర్మయోగాభ్యాసమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. వివిధకర్మములను నియత కర్మరూపమును దాల్చునపుడు లలితకళారూపమును దాల్చుచు కర్మయోగారూఢమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. మహాత్ముడైన గాంధీగారికి రాటపునాదమునందు మధురశ్రావ్యనాదము వినబడు చున్నది; పాకీషనియందు పరిశుద్ధాత్మ గోచరంబగు చున్నది; చిదువులందువలెను పనులందును పరమాత్మ ప్రత్యక్షమగు చున్నది; సకలపదార్థములందును నిత్యమైన సత్యస్వరూపము స్ఫురించుచున్నది. సత్యాగ్రహి యోగారూఢుడై బ్రహ్మానందము ననుభవింపగల విధ మును ముఖపటము జిజ్ఞాసువుల సంభావనకు సాధన భూతముగ నున్నది.

త్రివర్ణపటము లాంధ్రచిత్రకళావికాసమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. వాసుదేవనుగారి గ్రీష్మము, సత్యనారాయణగారి అభిసారికచిత్రకళావికాసము నకు నిదర్శనములు. నందలాలు బోసుగారి కూతురు శ్రీగౌరిబాలగారి గొర్ల కాపరి వంగాంధ్రరచనలకు చిత్రకళా రచనలయందు గల భావైక్యమును వ్యక్తము చేయు చున్నది. ఛాయాచిత్రపటములు సత్యాగ్రహశిబిర ములను, సత్యాగ్రహోత్సవములను, సత్యాగ్రహపైనికు లను దెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రదేశమునందు 3000 సత్యాగ్రహులు స్వరాజ్యసిద్ధికిని, శాంతిస్థాపనమునకును ఆత్మార్పణము చేసినవిధమును గత సంవత్సరపుచరిత్ర విశ దము చేయుచున్నది. శ్రీయుతులు గుళ్లపల్లి నాగయ్య, కాకుమాని దుర్గాప్రసాద రావు, కంభంపాటి కుమార స్వామి, మాటూరి సత్యనారాయణ గుప్త, ప్రభుల సుబ్బారావు, ఆదూరి వేంకటరాజుగారులు, దేశక్షేమము నకై జెయిలులందు ప్రాణములను సమర్పించి అమరత్వ మును బడసిరి. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దుఃఖపరంపరల ననుభ వించిన అందఱు సత్యాగ్రహయోధుల పటములను సంచికయందు ప్రచురింపజాలనందులకు చింతిలుచున్నా రము. ప్రచురింపకుండుటకు గౌరణము పటములు లభింప కుండుటయెయని మనవి చేయుచున్నాము. కాండుటేబిల్లు

సమావేశమునకు సంబంధించిన పటములును ప్రచురింపబడినవి. ఆ పటములందు బెన్నుగారు పేర్కొనదగియున్నారు. భరితఖండమునందు ఇర్వినుక్రీభవర్యుడును, ఇంగ్లాండునందు సాంకెప్రభువు, రామ్సేమాక్డొనాల్డు బెన్నుగారులును భారతరాజ్యాంగసమస్యలపట్లను వారలకు గల సంకుచితావకాశములందును జూపిన విశాలలక్ష్యము ప్రశంసనీయము. శాంతిసమరము నుపసంహారము చేసిన కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకవర్గపు పటమును గలదు. స్వరాజ్యసంరంభమునందు స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై ప్రాణమానసనములను సమర్పించిన పండితమోతీలాలు గారి చిత్రము వృద్ధులకును యువకులకును త్యాగప్రభావమును స్ఫురింపజేయుట కాచంద్రార్కము లక్ష్యముగ నుండ గలదు. భాగ్యశోగపరాయణుడైన శ్రీయ్యుత పండిత మోతీలాలు నెహ్రుగారు విరాగిమై ఆనందభవనమును స్వరాజ్యభవనముగ మార్చిన యితీహాసము రాజ్యాంగరంగమునందువలెను నిత్యసంసారప్రవృత్తియందును పరమార్థబోధకముగ నుండగలదు.

గతసంవత్సరమునందు ప్రవర్ధమానంబైన సత్యాగ్రహప్రస్థానము భరితవర్షమునందంతటను నాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. ప్రభుల్లచంద్రరాయుగారు చెప్పినట్లు లాంధ్రులు పరమోత్సాహ ఆంధ్రుల ప్రతిభ ముతో సత్యాగ్రహరంగమునందాత్మార్పణము చేసినవిధము ప్రశంసార్హముగ నున్నది. ఏప్రిలు మెయి నెలలలోనే వందలకొలది సత్యాగ్రహులు నిర్బంధింపబడిరి. కాంగ్రెసుసంఘము లక్రమసంఘములుగ నిర్దేశింపబడినవి. ఆంధ్రరత్నభవనము, సత్యాగ్రహశిబిరములు ప్రభుత్వాక్రమణమును బొందినవి. దేశమునందు ముఖ్యప్రదేశములందు 144 శాసనము జారీచేయబడినది. గుడివాడపలూరులందు తుపాకులు పేల్చబడినవి. గుంటూరు బందరు రాజమహేంద్రవరము గుడివాడ అంగలూరు మొదలగు ప్రదేశములందు లాఠిప్రయోగము జరిగినది. పోలీసువారు ప్రజలకు జూపిన యవమానదౌర్జన్యములు పరమాసహ్యమును గలుగజేసినవి. శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మగారు చెన్నపురియందును, శ్రీమతి లక్ష్మీబాయమ్మగారు గుంటూరునందును, శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు వేదారిణ్యమునందును, ఇతరయువకులు భిన్నప్రాంతములందును జూపిన సాహసోత్సాహము లాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినవి. అఖిలభారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులును రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసభ్యులును నిర్బంధింపబడిరి. యువజనులెందరో శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమును పరమానందముతోను స్వీకరించి మాతృదేశాభీర్వాదములకు పాత్రులైరి. గాంధీ మహాత్ముని అహింసాసాదేశము నాంధ్రదేశము సంపూర్ణముగను గ్రహించిన విధమును దేశభానుభవసమయమునందును దేశమునందు వ్యాప్తమైన ప్రశాంతిస్థితి విశదము చేయుచున్నది. గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును ఆంధ్రలోకము స్వరాజ్యప్రాప్తికిని, లోకకల్యాణమునకును, ప్రపంచశాంతికిని యధాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుటకు ధగధగుడుడునుగ్రహించు గాత!

ప్రపంచము పర్థిమానసమయమునందు మహాదుఃఖిదన సమస్యనుచున్న విధమును వివిధదేశముల పరిస్థితులును విశదము చేయుచున్నవి. భూతసంరక్షణమును కాధారభూతమైన అన్న మపారముగను నుత్పన్నమగుచున్నను ప్రజల రాక్షసులై కృశించుచున్నారు. పరదేశి సంపదలై ప్రపంచమునందంతటను మహాసంరంభము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ప్రజలవసరమైన యన్నములేకను కృశించుచున్నను అనవసరమైన మాదకపదార్థములకును, చుట్టలకును, సంహారసాధనములకును, కుటుంబదాయము దేశాదాయము వ్యయమగుచున్నది. ఈ మహోపద్రవము నుండి ప్రపంచము నుద్ధరించుటకు ప్రాజ్ఞులు చేసెడి ప్రయత్నములు నిరర్థకములుగ నున్నవి. నానాజాతినమితి నిరర్థకముగ నున్నది. ఆయుధనియమసభ నిరర్థకమైనది. ప్రపంచమునందంతటను నిరుద్యోగసమస్య ప్రబలి దుఃఖవేదన దుర్భరమగుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన దుఃఖవేదన నుపశమింప జేయవలసినభారము వ్యక్తులమీదను

ప్రపంచము పర్థిమానసమయమునందు మహాదుఃఖిదన సమస్యనుచున్న విధమును వివిధదేశముల పరిస్థితులును విశదము చేయుచున్నవి. భూతసంరక్షణమును కాధారభూతమైన అన్న మపారముగను నుత్పన్నమగుచున్నను ప్రజల రాక్షసులై కృశించుచున్నారు. పరదేశి సంపదలై ప్రపంచమునందంతటను మహాసంరంభము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ప్రజలవసరమైన యన్నములేకను కృశించుచున్నను అనవసరమైన మాదకపదార్థములకును, చుట్టలకును, సంహారసాధనములకును, కుటుంబదాయము దేశాదాయము వ్యయమగుచున్నది. ఈ మహోపద్రవము నుండి ప్రపంచము నుద్ధరించుటకు ప్రాజ్ఞులు చేసెడి ప్రయత్నములు నిరర్థకములుగ నున్నవి. నానాజాతినమితి నిరర్థకముగ నున్నది. ఆయుధనియమసభ నిరర్థకమైనది. ప్రపంచమునందంతటను నిరుద్యోగసమస్య ప్రబలి దుఃఖవేదన దుర్భరమగుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన దుఃఖవేదన నుపశమింప జేయవలసినభారము వ్యక్తులమీదను

జాతులమీదను గలదు. ఆ భారమును గాంధీమహాత్ముడు నిర్వహించుచున్న విధమునను నితరులును నిర్వహించి పురుషార్థమును ప్రపంచకల్యాణమునకు సార్థకము చేయుదురు గాత!

✓ గాంధీమహాత్ముడు ప్రక్రమించిన సత్యాగ్రహ కార్యవిధాన మాండ్రోద్యమమునందు ప్రతిష్ఠితమైయున్న విధమును ఆంధ్రప్రదేశ్ము విశదము చేయుచున్నది.

దేశభక్త నేకటప్పయ్య పంతులుగారిరు

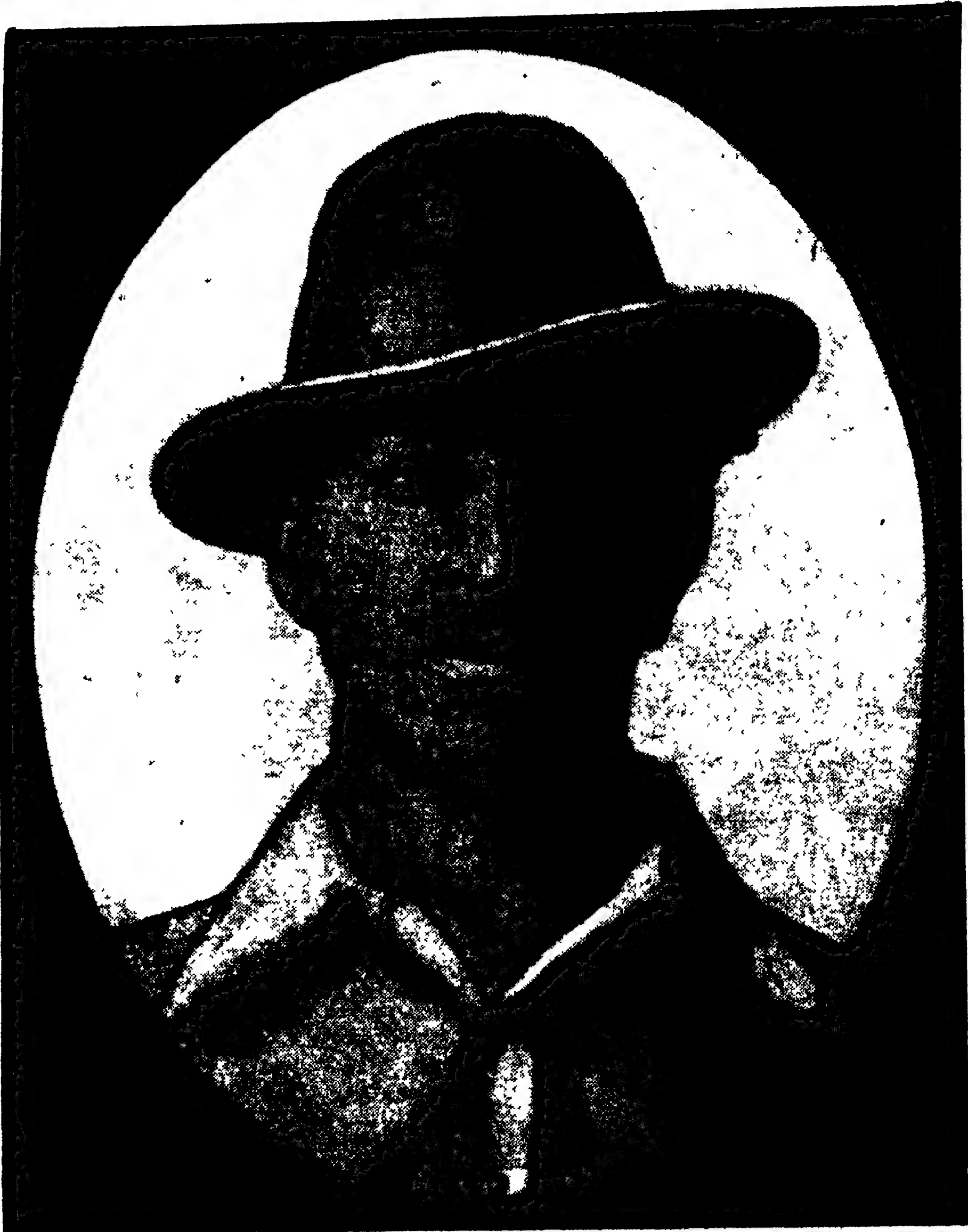
ఆంధ్రోద్యమము వదోస్తకు పూర్వమే న్యాయవాదివృత్తిని

పడిచి దేశసేవను జేయుటకు కంకణమును

గట్టుకొని నిర్భయముగను నిర్బంధముల ననుభవించిరి. వారి యొకరినొకరు దేశారాధన పరాయణులు కాదరణ యోగ్యమైనది. రావుబహద్దరు పీఠేశలింగము పంతులు గారు చేసిన సాంఘికమతసారస్వతసేవ ప్రజాహృదయమునందు పరివర్తనమును గలుగజేసిన విధమును దేశపరి పుణ్యులు పేరెడము చేయుచున్నది. సంఘసంస్కర్తలు నిమ్మ బొత్తాధ్యక్షులమునకు పాఠపాఠము దేశాంధ్యదయమునకు కోల్పడుచున్నారు. కన్యలు, గాయకులు, గ్రంథకర్తలు జాతీయకర్మసంకీర్తనమును జేయుచున్నారు. చిత్రకారులు జాతీయకర్మస్వరూపి భవమును చిత్రించుచున్నారు. స్త్రీలు, పురుషులు, వృద్ధులు, యువకులు విశ్వకల్యాణమునకు ముగిళిహరితులను సమర్పించుచున్నారు. ఈసంధ్యా సమయమునం దాంధ్రులు సహజోత్సాహమున కనురూపమైన యవకాశములను గల్పించుట ఆంధ్రాంధ్యదయమునకును, భరతవర్షాంధ్యదయమునకును సాధకతరముగను సాధనము గాగలదు.

సంసారక్రమైతియందు వ్యప్తిసమప్తివికాసము లనోన్మానశ్రయమును గలిగియున్నవి. గతకాలమునం

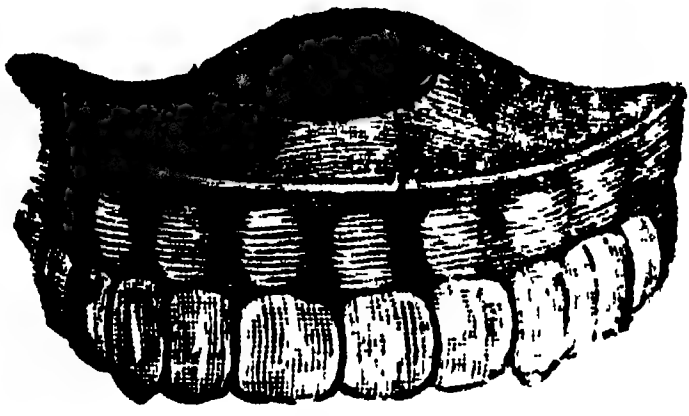
దాంధ్రవ్యప్తివికాసము ప్రపంచాంధ్యదయమునకు వినియోగపడిన విధమును పౌర్ణవ్యూహములు, మతాచారములు, సారస్వతము, సాంఘికవ్యవస్థలు విశదము చేయుచున్నది. ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రోద్యమము, ఆంధ్రోద్యమము సత్తానిబడసి యథావిధిగను దేశకల్యాణమునకు వినియోగపడుట ఆంధ్రోద్యమము జేజోపంతమై పురుషులను యవసరమును ప్రాజ్ఞులు గ్రహించుచున్నది. ఆంధ్రోద్యమము సర్వతోముఖమై, పైతిస్యపరమై, పురుషార్థసాధనమై వెలయుటకు మూలధారమైన భాషాప్రయత్న రాష్ట్ర నిర్మాణము శరణ్యముగ నున్నది. మానవజన్మ భ్యదయమునకు కుటుంబములకు గృహములవలెను గానులకు దేశములు సాధనములగ నున్నవి. ఆంధ్రులకు సాధనావసరమును వర్తమాన సత్యాగ్రహప్రయత్నమును వ్యక్తముచేసినది. ఆంధ్రోద్యమమునకు శ్రేష్ఠస్థానము లేకను, సత్యాగ్రహప్రయత్నమును నిరంతర్యముమునవలెను కేంద్రీకరించుట కది కావలయును లేకను సత్యాగ్రహప్రయత్నమున కధ్యంతరములు గలిగినవి. ప్రజలు యుత్సాహమును రక్షించుటకును, వికారములకును ప్రజాభవములను, భాషను సకలరాజ్యాంగములను సుస్వక్రమము చేయవలసి యున్నది. ప్రజాస్వామికములకును సంయుక్తసామ్రాజ్యములకును భాషాప్రయత్న రాష్ట్రములు శరణ్యములు. ఆంధ్రాంధ్యదయమునకు మూలధారమైన భాషాప్రయత్న రాష్ట్ర నిర్మాణము కాంక్షించుచును సంకుచితభావములను విడిచి వినియోగమునుబూని ఆంధ్రరాష్ట్రమును బడయుటకు కుట్రచేసి భగవదనుగ్రహమునలనను కామిత్యాములను బడయుదురు గాత! ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు సర్వములకు సౌఖ్యమును, ప్రపంచమునకు శాంతిని సాధించుట ప్రసాదించుగాత! ✓

శ్రీ భగత్ సింగు గారు

మార్క్సదేశముకొఱకు ప్రాణముల సర్పించిన మహావీరుడు

దంతవైద్యము!! పండ్లకట్టుట!!

డాక్టరు జి. కె. సాడె ఇ. డి. ఎఫ్. (పారిస్) గారి విద్యార్థియైన డాక్టరు హెచ్. ఎం. రావుగారు త్వరలోనే ఆంధ్రదేశమునగల అన్ని పట్టణములలో సంచారము చేయుదురు.

డాక్టరు హెచ్. ఎం. రావుగారి దంత వైద్యాలయం, హైడ్ ఆఫీసు, బెజవాడ—బ్రాంచి నుంబరు ౧

ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలము

ఈ గ్రంథములో జర్మనీగారడి, హస్తలాఘవము, ఆంగ్ల ఇంద్రజాలము, మంత్రకాస్త్రము, ధూతవైద్యము, యంత్రములు, చీట్లపేక తమాషాలు, వినోదవిద్యలు, మనుష్యుని మాయముచేయుట, మామిడి చెట్టును పుట్టింపుట, జీవముతో సమాధియగుట, రీరములేని తలచేత మాట్లాడించుట గాలిలో ననుష్యుని నిలుపుట మొదలగు విచిత్రములున్నవి. దీనిచే మేజిక్ చేయగలరు. వెల రు 4-0-0 లు.

చమత్కారగణితము:—(అప్రూవుడు) ఇందులో విచిత్ర వినోద మనోగణితములు, సమస్యలు, చిక్కు ప్రశ్నలు, యాత్రితమాహారకములు, గణితవిధానముగలవు. దీనిని చదివిన తెలివికల్గును. వెల రు 1—0—0.

సంజీవి తాయత్తు (మంత్రించి, అద్భుతమైనక్రియతో తయారుజేయబడినది.) విచిత్రశక్తిగల దీనిని ధరించుకొనిన, కొప్పనారి దయ, కాగ్యసిద్ధి, ధనలాభము, వ్యాపారస్పృధి, న్యాయస్థలములలో అనుకూలము, పరీక్షలో జయము, ఉద్యోగము చేకూరుట, అవృష్టము మొదలైనవి కలుగును. ప్లేగు, కలరా, స్ఫోటకము సోకవు. కష్టములను, గండములను తొలగింపును. ఆరోగ్యము, బలము, తెలివి, అంపము నిచ్చును. ఇది అనేకమందిచే మెప్పుపొందినది. 1-కి రూ 1-8-0, 4 కి రూ 4, 12 కి రూ 9.

పి. ఆర్. జనార్దనం నాయుడు, బంగోలు.

[గుంటూరు-ల్లా]

THE CRESCENT INSURANCE CO., LTD.,

క్రైస్టెంటు ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్, బొంబాయి.

Purely Indian Company.

"Guaranteed Bonus of Rs 12 per 1,000 per year: and Triple Protection with 6 Fold Benefits policies etc., a Speciality:—"

"Surplus disclosed in the very first valuation".

"WANTED:—AGENTS IMMEDIATELY"

Throughout Southern India (Including Native States) C. P. & Berar, on exceptionally good terms for honest and capable gentlemen. Please apply for full particulars and Agency terms to:—

Chief Secretary, M. ADRA BRANCH, P. O. BEZWADA.

సిరాలు! సిరాలు!! ఎల్లప్పుడు స్వదేశీ సిరాలు!!! వాడుడు.

STANDARD INKS (Regd).

ఉక్కుకలములకు,

ఫౌంటెన్ కలములకు,

సిరాలు, సిరాచూర్ణములు,

అన్ని రంగులలోనుగలవు.

సువర్ణపతకములు, రజతపతకములు, యోగ్యతాపత్రములు, బహుమతులు బడసినవి. గవర్న

మెంటు కమిషన్ ఎగ్జామినర్ గారిచే నామోదింపబడినది. ఏజంట్లు కావలెను.

NARASIMHAM & Co. LTD., MADRAS,

గాంధీమహాత్ముని సందేశము

నూలు కను సరిశ్రమతో హిందూ శ్రేణులందరి ఏమిటి లగ్నములను స్వాతింత్రి సంవాసితము చేయుము. ఇదిగో జేయవలయుచుచున్నది. పిన్నలు, పెద్దలు,

స్త్రీలు నమినుచున్నప్పుడైనను పూర్వున్నప్పుడైనను, పంతు కొన్నిప్పుడైనను దీనితో నూలు పెరిగవచ్చును. ఇది రొట్టు మలమిడికంటె దీనిమీద గంటకు నమినున హెచ్చుదారము తీయవచ్చును. శూకము 8 నుల

మును. గొప్పము వెల రు. 1-0-0 ఉజురు రు. 9-0-0 ప్యాకెటు ప్యాకెట్ ప్రత్యేకము. గ్రామ్యంపుములకు ఒక్క ప్యాకెటును లేదా ఒకరొట్టుము ప్యాకెట్ ప్యాకెటులతో పో ఉపయోగము. ఒకరొట్టుము రొట్టుములు తీయుచు

GREAT INDIAN STORE,
(Sec 3:)
Bara Bazar, CALCUTTA.

“ఆయిల్ ఇంజన్ డ్రైవింగ్”

“ప్రీమ్” ఇంజన్ డ్రైవరుల బుక్

ఈరెండు పుస్తకములు క్రొత్తిగా తెలుగులో వెలువడినవి. ఇవి. ఫ్యాక్టరీలలో, వర్కు-షాపులలో, నీరు ఎంపింగ్ ఇంజనులద్వారా బనిచేయువారికి, ఇంజనీరింగ్ ఎప్రెన్టీస్ విద్యార్థులకు ముదూకు వారికి ఉపయోగపడును.

ఒక్కొక్క-పుస్తకము ధర రూ. 2-0-0.

వలయువారు:—

కోట. యజ్ఞ రామశర్మ,

చింతగుంటపాలెం, బందరు.

(Masulipatam.)

“జయవశీకరణి” లేక అద్భుతమైన తాయత్తు

ఈతాయత్తు అపూర్వమైన వామనాలికచే, తయారైనది. దీనిని ధరించినవారికి వ్యాపారలాభమును, పరీక్షలందు విజయమును సకలాభీష్టములును, సిద్ధించును.

1 తాయత్తులకు రు. 2. 10 తాయత్తులు రు. 15.

పూర్వీకల ప్రత్యేకతాయత్తును, ప్రత్యేకాభీష్టములకు రు. 10 లు ధరకు యిచ్చెదము (నాగగుఱజాలు వి. పి. ప్రత్యేకము) శ్రీయుత టి. సుందరామయ్యర్, ప్రాసిక్యూటింగ్ సబ్ ఎక్సైక్యూట్ థిరుపతి, యిల్లానాయకున్నారు.

“అను జయవశీకరణి తాయత్తును పంపించుటకు సంసములు. అది నాకు 7 రోజులలోనే, అద్భుతమైన గుణగుణ నిచ్చినది.”

గాంధీ జ్యోతిష నిలయం,

తిరుత్తణి, చిత్తూరుజిల్లా. (ఇండియా)

సమగ్రమైనవి!!

తప్పక సూచించునవియగు.

శాస్త్రమైనవి!!

ఆయుర్వేదాపధములు

మీకు ఏవికావలసినను తప్పక మాకు వ్రాసిన సరసముగు ధరలకు బదియగులరు. ఉపయోగించిన వారందరును సంతృప్తి తెలియచున్నారు. మోసపుప్రకటనలకు భ్రాంతిజెండక నీడే మాకట్లాసనకు వ్రాయుడి.

వైద్యభూషణ డి వైద్యరిత్న జి. మల్లేశ్వరరావు,

శనివారపేట, యేలూరు. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.

‘నెహ్రూ కమిటీ’ వారు తయారుచేసిన నూతన గాజ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితీరవలెను. శైలి సులభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే మిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము

మనేజరు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యాలయము, పోస్టుబాక్సునెం. 212, మద్రాసు.

భీమానిధి
రెండులక్షలు దాఖలైనది
గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీ
2 లక్షలు పూర్తిచేయ
బడినది.

భారతదేశ భీమా ప్రపంచములో
నెన్నడును కని విని యెరుగని
అపూర్వ విజయము

సాలినాస్రీమియముల
రాబడి
2 లక్షలు మించినది.
పెట్టుబడులు
దాదాపు మూడులక్షలు.

31-12-29 తో అంత్యమైన నాలుగు సంవత్సరముల నాలుగుమాసముల లెక్కలను మదింపుచేయగా

రు. 32, 712 వాల్చుమేషన్ నిలువ తేలినది.

ఇప్పుడు అనుబంధములో నున్న ప్రాస్పెక్టస్ రేట్లక్రింద 31 12-1929 తేదినాటికి పూర్తిగా అమలులో
నున్నటువంటియు లాభములతో కూడినట్టియు పట్టాలమీన.

సాలుకు 1000 భీమా మొత్తమునకు రు. 10/లు

వంతున బోనసు కలుపుటకు 8-2-31 న జరిగిన వాటాదార్ల సభలో తీర్మానింపబడినది.

మా పెట్టుబడులు చాలభాగము భూమి తనభాగ్యముకూర్చుకొన్నా
రయితుల ఋణము క్రికి తోడ్పడుచున్నవి.
కనుక తక్షణము మీ జీవితమును

ఆంధ్ర ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,
బందరు (నందు) భీమాచేయండి!!

డాక్టరు కోకా అహోబలరావు నాయుడుగారు

ఎం. బి. సి. హెచ్. బి. డి. టి. యం, మనేజింగు డైరెక్టరు.

యర్రమిల్లిమంగయ్యగారు,
బి. ఎ. బి. యల్, కార్యదర్శి.

వడ్డీరాబడి రు. 12,000
మించినది.

చెల్లించబడిన క్లయిముఖ,
రు. 26, 500.

అన్ని చోట్లను నమ్మకమైన
విజయము కావలెను.
మంచికమిషన్ యియ్యబడును

ఇంతవరకు జరిగిన
భీమా వ్యాపారము
58 లక్షలు దాటినది.

ఆరోగ్యమే జీవశక్తి

నపుంసకత్వమును తొలగించుటకు
దివ్యౌషధము. దురభ్యాసాదులచే కలిగిన
నరముల బలహీనత, దృష్టిమాంద్యము,
జ్ఞాపకశక్తి లేకుండుట మున్నగు వానిని
నిర్మూలించును. ధర పొండు 18 5-0-0.

Consulting Physician:

ఆయుర్వేదాచార్య N. మాధవమేనన్, A.M.A.D.
మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు,

Catalogue free.

107, బ్రాడేస్, మదరాసు

ఉ - గా - ది

నెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు (కవితాసమితి)

శ్రీ వాగడఁ బ్రజోత్పత్తిం

గావింపఁగఁ దలఁచి యజుని, గాయజుని, జిరం

జీవులుగఁ గనిన ప్రభవ

ష్టూ, విష్ణూ, వినతు లి ప్రజోత్పత్తి సమన్.

ప్రజోత్పత్తి కేకూరుషన్ బ్రహ్మహై, యు

ర్వి జీవంబులం బెంప విష్ణుండవై, దే

హిజాలంబు ద్రుంపన్ మహేశుండవో చే

ప, జేజే ప్రజోత్పత్తి వర్షంబు నందున్.

ప్రభవము, విభవమునం బ్రులీ, శుక్ల

క్ష-శిశి గతి వృద్ధి యేర్పిశి, ప్రమోది

కరిము గాని ప్రజోత్పత్తి కలుగనేల?

ఈ ప్రజోత్పత్తి సుఖదమ్మ యెసఁగఁ గావ!

ప్రల్లదులలు శుకములు వదరిం దొడఁ గెఁ; బికములునై

జ్ఞోల్లసనము దెలుపఁ గూసె; నొదవె వేఁచెట్లు స

త్పల్లవములు, విరులుఁ; జాతతరులు పిందెలూనె; మ

త్తిల్లఁ దేంట్లు; మాధవుడగుదెంచె వనరమం గనన్;

‘వచ్చు! వచ్చు!’ గ్రొత్త నత్సరి, నీది మహా

త్సవదనం!” బటంచు జనపదనగ

గ్రముల జనులు మీగులఁ బ్రమదంబు నోందిరి

ముదముల పెనుగొది గద యుగాది!

వీరశైవుడు

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు

అనుదినము చెప్పుచుండు కల్యాణనగర
తోరణసమీపభూమి బారాణసుండు
గ్రంథముంజూచి చరితముల్, కాపెరుకులు
చెవులురిక్కించి వినగ నక్కజముతోడ.

నిజవదనభస్మదీధితి నిఖిలదిశల
చంద్రికలగాయ, కంఠదేశమునందు
దివ్యరుద్రాక్షమాలిక గేజరిల్ల
తైలలింగపసాయిల శస్త్రధారి.

భూరిసంచాక్షరీజపపూతవాక్కు,
వీరశైవుడు కక్కయ్య వీధివెంట
పోవువాడు విలోకించి పుణ్యకథలు
చెప్పుచున్నాడు భట్టిని చేర దరికి.

వాల్మీకియలకాల మానాడతందు
తత్పురాణమువినుచు శ్రోధముతోడ
శ్రేతములు శేపురింపగా "నిజపు మింక
పక్షపాతి, పురాణపుభట్టుగాడ

నీయవక్త! గ్రంథయు నీకుచేతు!
కున్నెదను నాల్గు యోగద్రోహి యిపుడ!"
అని మహాగర్భయునరింప నచటివారు
ప్రహస్తదీర భీతవ నోట మాటలేక.

హరి జగత్కర్తయనెగాని హరికి భర్త
యాశ్వరుండని చెప్పలే దీకథకుడు
హరిపరాశక్తియనిచెప్పె, సంతెగాని
చెప్పడు పరాపరుం డిందు శేఖరు డని.

హరిమహామాయయని యీత డనియె గాని
హరునిగూర్చి మహాదేవు డనగ లేడు
అనియె విశ్వనామాంకుడు హరియటంచు
హరుడు విశ్వేశ్వరుం డని యన దితందు.

హరుడు బ్రహ్మకపాలంబు హస్తమందు
బట్టి భక్షించె మున్నని పలికె గాని
సంపద లొసంగు నిజభక్తజనుల కనడు:
శ్రీమహాదేవు నిందయె చేసేవాడు.

ఇట్టిభవి, కిట్టిద్రోహి, నిట్టిపాపి
కిశ్వరప్రీతి యగునట్టు రిదియె శివు!
అని యుతుమువోలె కక్కయ్య యార్చి శివు
హర, మహాదేవ, త్రిపురసంహరణ యనుచు...

చేతిదొంకనతో భట్టుశరము ద్రుంచి
కోణితా క్రశీరసంకోభియగుచు,
'తమ భవవలింగ, నందిశిశ్వర, మహార,
శివ, భవానీక' యనుట తాండవయ్యచేసె.

స్తుతిరత్నములు

కీ॥ శే॥ వట్టివల్లి నరకంకీరవశాస్త్రి గారు

చరణం కరోమి చేతసి

శరణం శరవణభవాగ్రజాతస్య

విఘ్నా నఖిలజనానాం

నిఘ్నానంఘుడితి భక్తినిఘ్నానామ్.

కమలా మాశ్రితకమలాం

కమలాసనముఖ్యవినుతఃపదకమలామ్

కమలాశయస్య తనుజాం

కమలాక్షపేయసీం నమామ్యనిశమ్.

వాణీం మధుకరవేణీం

వీణాపుస్తకశుకోల్లసత్పాణిమ్

నాణీయోగుణవేణీ

మేణీనయనాం భజామి కలవాణీమ్.

వాణీం ప్రణమ్రజనదత్తమనోజ్ఞవాణీం

శ్రేణీభవన్మధుపమండలరమ్యవేణీమ్

శోణాధరీంముహూరహం ప్రణమామిమూర్ధ్నా

వీణావినోదరసికాం వచసాం విభూత్యై.

సో త్పా న ము

పండిత శ్రీపాద నుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు

కొంకక స్వేచ్ఛఁ బోఁగొట్టితి వాఱ్ఱాపుఁ
ద్రాట ముంగొల్ల బందాలు వేసి,
కొఁగిట నిఱికించి గంటలువడి వాడి

పోవ నొక్కితిఁ దీఁగఁ బోలు మేను,
మునిపంటఁ గొఱికి తామూలమ్ము కండకం

నాకురీజపపూతవాక్కు,

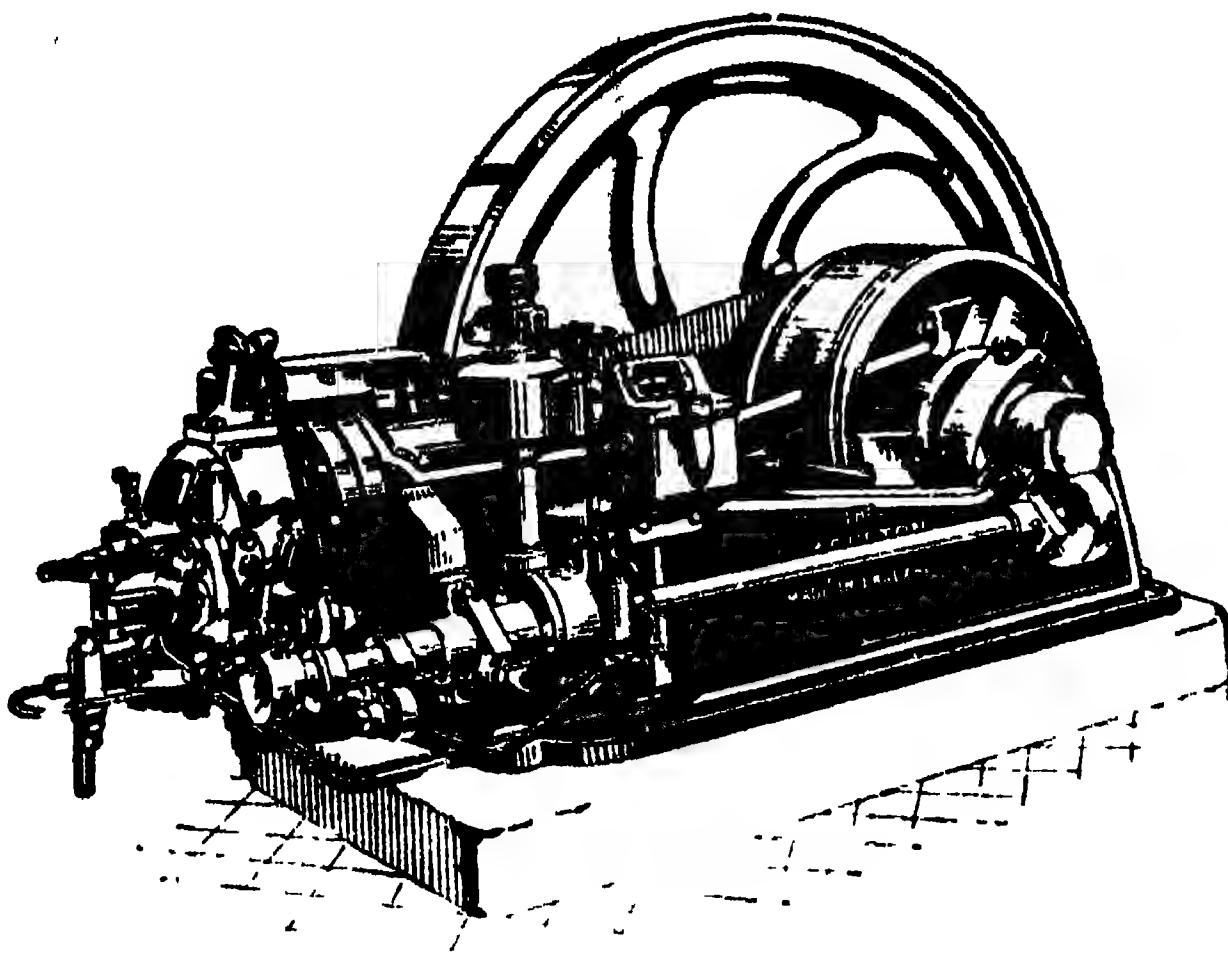
బహుశ్రుతశ్శ్రేయః సాన్ని

డలు గాఁగఁ బవడంపుఁ యువు ను ను

కనకుండఁ జేసితిఁ గవ్వించి కువకువ

ధ్వానమ్ములను గమ్మ వైన నిద్ర
ఇంత చేసినఁ గసి తీర దించుకేని
ఊహ యన్నది నలిపవేయుటకె యింక;
పడయుమీ కృష్ణ! నేడైనఁ బారిజాత
సూనముల శయ్య నలబడిలేని సుఖము.

— —

బాక్ స్టోన్

“స్ప్రింగ్-ఇంజెక్షన్”

కోల్డ్ స్టాటింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు
ఒకటి లేక రెండు చక్రములతో, బల
ముగా నిర్మింపబడినవి. సులభముగా ఉప
యోగించ వచ్చును. పనిచేయుటలో మిత్ర
వ్యయము.

మే మింకను, “హార్-కూల్డ్” కోల్డ్ స్టాటింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజనులును, వర్టికల్
కిరోసిన్ ఆయిల్ ఇంజనులును, క్రూడ్ లేక కిరోసిన్ ఆయిల్ ఇంజన్లతో నడుపుటకు వీలైన పోర్ట్ బుల్
అండ్ ప్లేషనరీ పంపింగ్ సెట్లు; స్టెయి చేయగలము. గొప్ప పవర్ హామలునుండి, ఎలక్ట్రిక్ పవరులకు
వలయు పవరుకల్పించునట్టి ఇంజనులును, జనరేటింగు సెట్లుకు ప్రత్యేకధరిలు ఇచ్చెదము.

స్వచ్ఛమైన ఎంగల్ బర్న్

రైస్ మిల్లింగ్ మెషిన్

అమెరికా యందు గల ఎంగల్ బర్న్ హాల్స్ కంపెనీ వారికి
మేము భారత దేశమున సోల్ యేజెంట్లము. అసలు ఎంగల్ బర్న్
హాల్స్, మెల్లగులు యితర విడిభాగములు మావద్దను మాత్రమే
దొరకును.

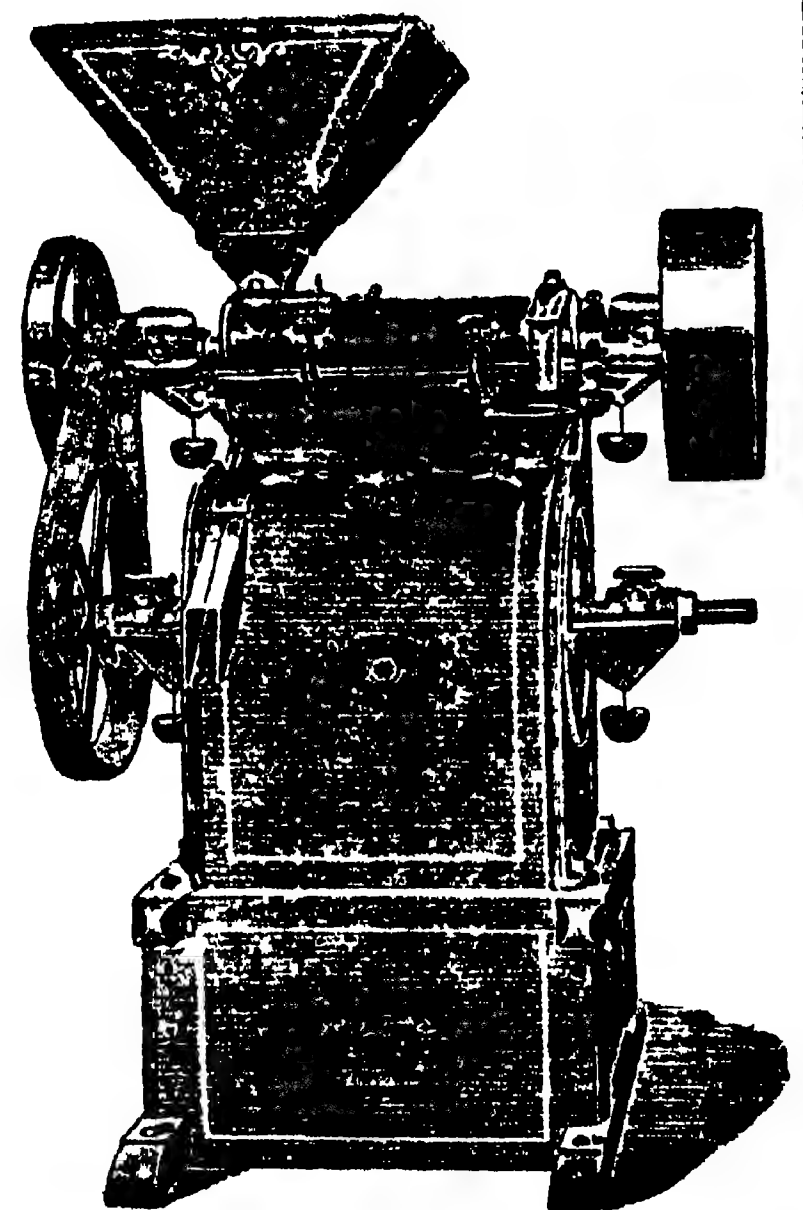
నమూనాలను అంగీకరింపకుడు
రైస్ మిల్లింగ్ కు సంబంధించిన యావద్విషయములను
గురించి మీకు అనుభవము గల సలహాల నివ్వగలము.

పవర్—మెషిన్, గిరింగ్,
బెల్టింగ్ మున్నగునవి

సరఫరా చేయగలము.

మార్షల్ సన్స్ అండ్ కో (ఇండియా) లిమిటెడ్.,

9. సెకండు లైబ్-మద్రాసు.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

జిల్లా, జిల్లా, గొమ్మపడిసెను, గొమ్మరామి, కొబ్బరిమ, కాయ మున్నగుతినవ్యాధులకు

జిందూగారి చ్యవన ప్రాసాపలేహ్యమును నాడుడు

ఆయుర్వేదమునందలి విషమనరాశిల్య మని మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగాంచినది. శరీరమునకు ఘృష్టిని కలిగించును. ఇది సకలవ్యాధులను మాన్యుచున్నట్లుకాక చిగ్గులకు రానివ్వక ఆప్తము. మరియు కర్మాచరములగు బలపరమననే విషయము బహుకాలముగా అంగీకరించి తిలసినికొనెదము.

ధరి:—1 పౌను బాడ్ ౪. 2-8-0, ½ పౌను బాడ్ 1-5-0, ¼ పౌను బాడ్ 0-13-0
సాంబెలు బాడ్ 1-కి 0-2-0 తపాలుభాగ్జ ప్రత్యేకము.

Manufactured by
THE ZANDU PHARMACEUTICAL WORKS Ltd BOMBAY 14
మదరాసు రాజధానికి పోల్ ఎజెంట్లు:—

డా.మోదర ఆండు కంపెనీ, 78, చైనాబజారురోడ్డు, మద్రాసు.

అనంతపురం—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—పట్టాభి—విజయవాడ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
బెంగళూరు—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
అదోని—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
బళ్లారి—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
బెజవాడ—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
కాకినాడ—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ
మార్కాపురం—కె. రామకృష్ణమూర్తి	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ	కర్ణాటక—కె. ఆర్. శర్మ

ఆయుర్వేదవైద్యసంగ్రహము.

1 భాగము:—చిరకశుక్రత మితానుసారముగా అనుభవసిద్ధములగు అభివ్యాధిములకు 600 వైద్యములు తెలుపునైతి గ్రంథము. వైద్యునిహాయ ముఖ్యములేకుండా అమరత తప్పే చికిత్స పరమైనదిగా అనుభవించునగులు.

2-వ భాగము:—శుక్రములు, భస్మములు, కంటకద్వలి జ్వేషణములు, అశ్మములు, అగ్నివ్యూహములు, శోషణములు, తైలములు, చూరములు, మొదలగునవి యుపయోగములు. అనుభవపూర్వకముగా వ్రాయబడి యున్నవి.

సుఖరోగచికిత్సాదర్శనము.

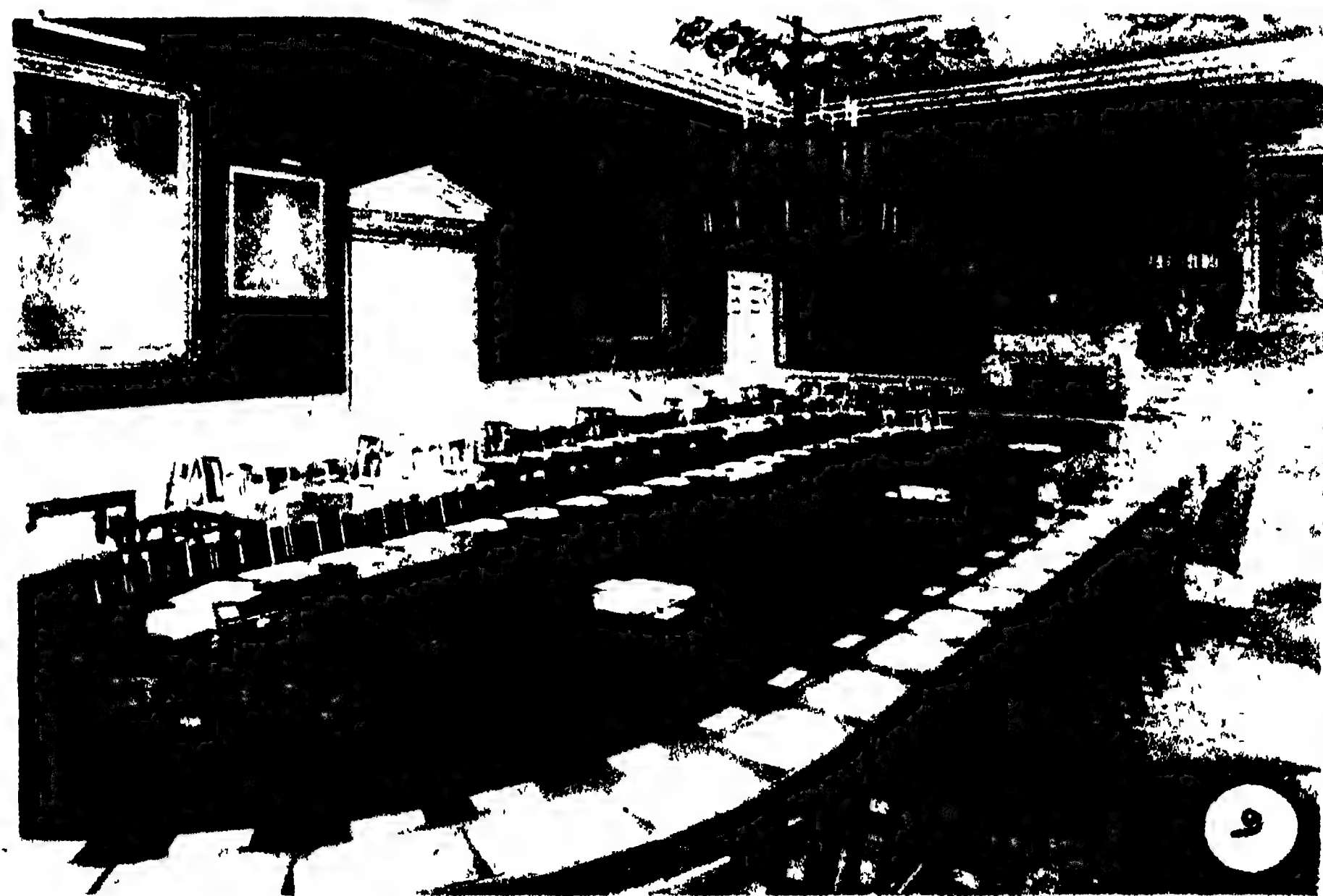
అన్ని విధములగు సుఖవ్యాధులు అనగా శరీరము, నవాయ మొదలగునవియును నాడుతో గల జ్వేషణయోగములు, తమంతట తమే చేసి యుపయోగించుకొన్నాము.

ఆయుర్వేదచంద్రిక

ఆలోగ్య, వైద్య, సంబంధమును వ్యాసములును అనుభవసిద్ధములు, మొదలగునవి వ్రాయబడుచుండు నాసపత్రిక ప్రతివారికిని యుపయోగము.

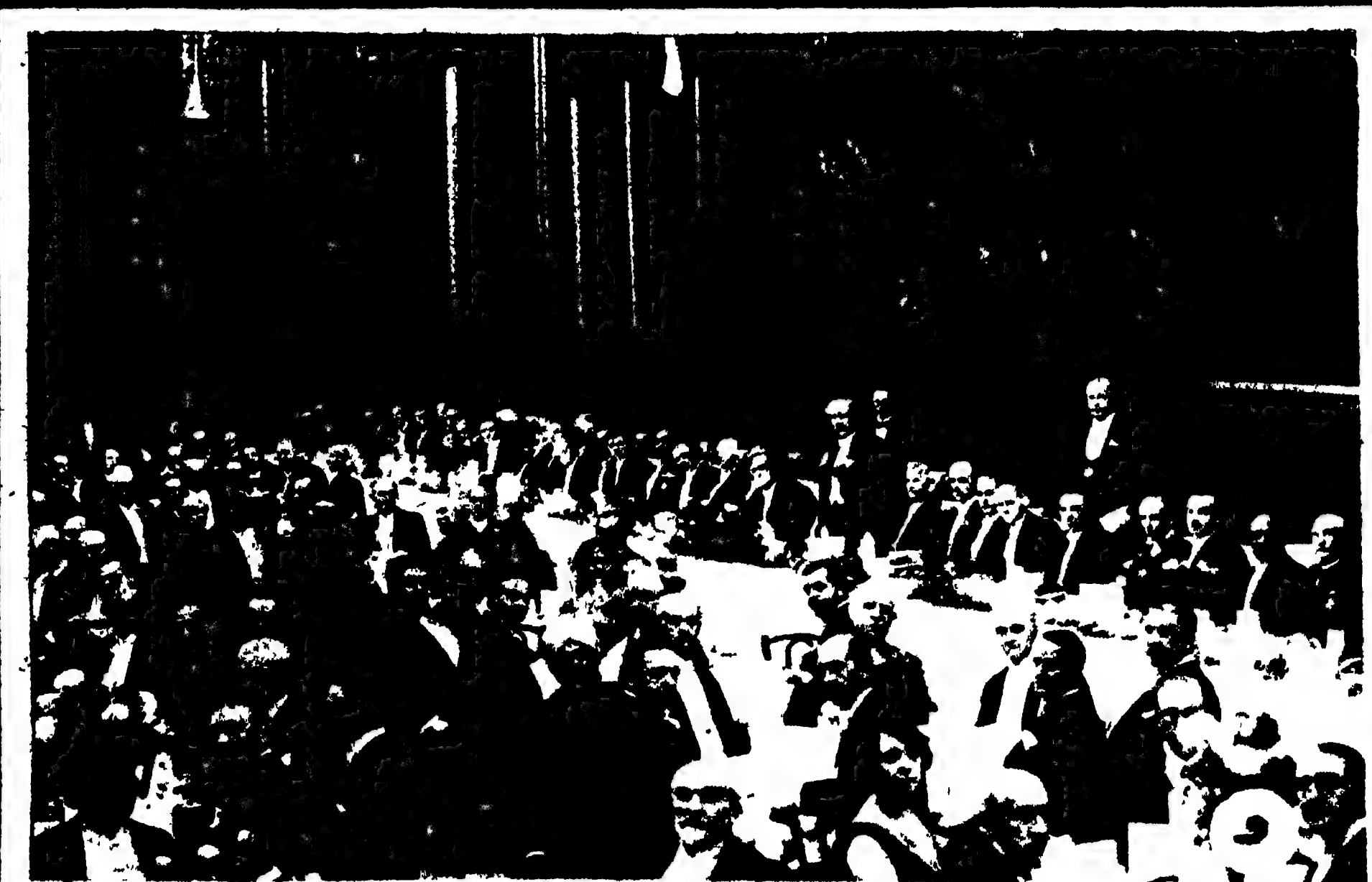
మాదిరి కోరినచో యుచితముగా పంపెదము, పై ప్రస్తావనలకు పోష్ట ఛార్జులు ప్రత్యేకము.

సి. జి. వి. ఆండు కంపెనీ ఆయుర్వేద సమాజం—పెరిదేవి—నెల్లూరుజిల్లా.

౧, ౨. ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సుకు తయారుచేసిన సభాభవనము-రెండు దృశ్యములు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు

శ్రీలు కారాగారముల కేగినచో,
పంటచేయుటకు శ్రమపడకుడు.

ఏమియు అక్కరలేదు

ఒక రుక్మణి కుక్కర్ ను
తీసికొనుడు.

7 సైజులు, 1, 2, 4, 6, 8, 12, 16 గురు
మరుఱులకు సరిపోవును.

ర. 12 16 20 25 31 37 44

వివరముల దెలుపు పుస్తకము ఉచితము.

రుక్మణి కుక్కర్ కంపెనీ,

రాయపురం, మద్రాసు.

Rukmani Cooker Co.,

Royapuram, Madras.

గుణము, సువాసన, కారము, రుచి

వీటికి ప్రసిద్ధిచెందిన

V. H. R.

ఇం. గ. వ

నుపయోగించి చూడండింపుడు !

1 పాను రు. 1-12-0 ½ పాను 0-15-0.

జర్జీవన్దాసు హిర్జి అండు కో.,

34, గోవిందప్పనాయుని వీధి,

జి. టి. మదరాసు.

అ ఖం ద వి జ య ము

“ఉ చి త భీ మా”

మొదటి సంవత్సరపు ఆహార్య ఫలితము:—

పాలనీలు జారీచేసిన సంఖ్య	13,000
చనిపోయిన పాలనీదారుల వారసులకు యిచ్చినది	రు.	35,000
గవర్నమెంటు సెక్యూటీలు	రు.	35,000

వాటాదారులకు పంచివెట్టబడినది 100 కి రు. 9

నెల 1 కి చందారు. 1 బీదలకు ఎక్కువ వుసయోగము

పూర్తి వివరములకు:— ది స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ఇండస్ట్రీయల్
అండ్ జెనరల్ ఆఫ్టోమోబైల్స్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

హెడ్ క్వార్టర్స్:—23, సెకండు లైఫ్ బీచ్. మద్రాసు.

ప్రాంతాలు:—వలూరు, బెజవాడ, గుంటూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణము, కర్నూలు,
తాడిపత్రి, బళ్లారి, బందరు, కాళహస్తి, నెల్లూరు, మైదాపూరు, బెంగళూరు, పాండిచ్చేరి, క్వీన్స్, మధుర
వగైరా.
జీతములమీద పంటచేయు ఏజంట్లు, అర్గనైజర్లు కావలయును.

ఆంధ్రప్రదేశ్ - సంవత్సరాదిసంచిక - ప్రకటనలు

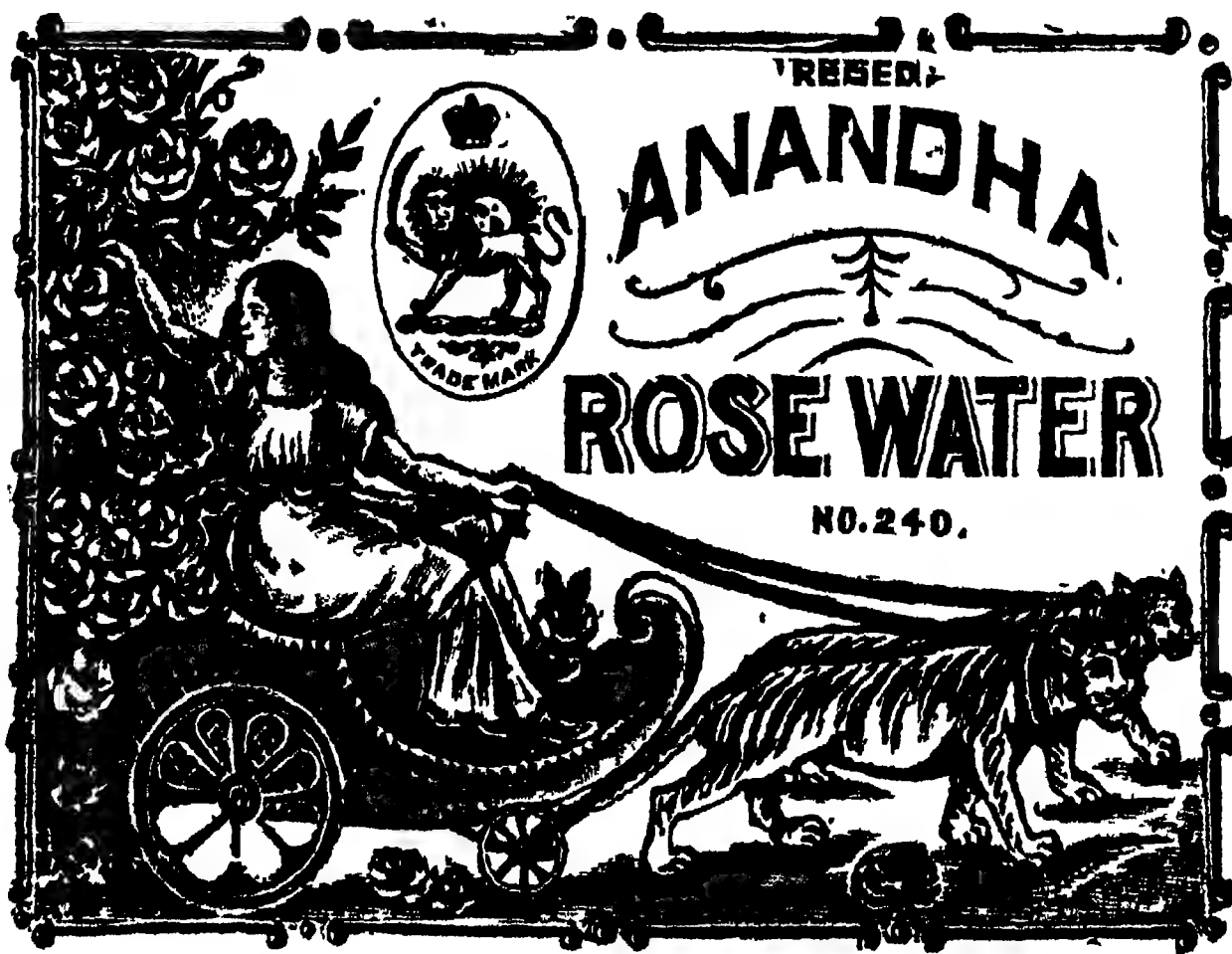
ది ట్రాపికల్ ఇన్స్యూరన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ (ప్రైవేట్.)

స్వచ్ఛమైన సంస్థ. భారతదేశపు ప్రధాన నాయకులచేత యేర్పాటుచేయబడినది.
ట్రాపికల్ యంతు భీమాచేసికొని మీకుటుంబమునకు సౌకర్యములను చేకూర్చును. పలుకుబడి గలవారు, భారతదేశపు కమిషన్ పద్ధతులమీద జిల్లా యేజంట్లుగా పనిచేయుటకు కావలెను. వివరములకు వ్రాయుడు:—

ది మద్రాసు ఆఫీసు, 121 ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు.

THE MADRAS OFFICE,

121, Armenian Street, MADRAS.

అనేక వండి, రంగులు వర్ణములు, యోగ్యతాకరములు ముఖముపై పడెడివి.
ప్రపంచమునందు, ప్రసిద్ధి జేంచిన ఆంధ్ర రోజ్ వాటర్ మాన్యుఫ్యాక్చరర్స్ ఉత్పత్తిచేసినది. చాకయైనది.
అన్ని తప్పులందును విక్రయించబడును.

పానములు:—	డిస్ట్రిబ్యుటర్స్:—
రోజ్	ఓంకార
ఆరంజి	సరస్వతి
సరస్వతి	డిస్ట్రిబ్యుటర్
శ్రీమత్	యాన్టీ

సాటిలేని జి. ఆనంద
జైన్ దంతచూర్ణము.

రంధ్రములను పరిశుభ్రపరచును. అన్ని రంధ్రవ్యాధులకు మద్యుత. సువాసన గలది. నోటి దుగ్ధంధమును తొగొట్టును.
12 డబ్బాలు రు 1—4—0. . వర్తమాను మంచి కమిషన్ యియ్యబడును. వివరములకు వ్రాయుడు:—
జి. ఆనంద జైన్, రోజ్ వాటర్ మాన్యుఫ్యాక్చరర్స్. “ఆనంద రిలీఫ్” రాయల్టీ, మద్రాసు.

రాజనీతి-రాష్ట్రాంగములు

వి. బాపిరాజుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

(ప్రమామాతసంచిక తరవాతి)

3—శాసనవర్గము

రాష్ట్రాంగమునందు మూడవది శాసనవర్గము. మూడవది యగుటచే నీ ప్రాముఖ్యము తక్కువ యనరాదు.

పాలకవర్గ మమలులో పెట్టవలసిన శాసనముల నీ వర్గము నిర్మించుచుండును. పాలకవర్గము రాజ్యాంగ చక్రములను నడుపున దయినను తద్విధానమును సూచించుట శాసనవర్గపు విధిమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును నిరూపించుట కాధారమై యున్నది. పాలకవర్గము ప్రజల హక్కులను ధిక్కరింపకుండ నిది కాపాడుటకు మూలమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును వెల్లడిచేయుట కీవర్గ మన వసర మనియు, ఏ థేన్సునందువలె ప్రత్యేకాభిప్రాయములను ప్రజలే వెల్లడిచేయవచ్చున నెడి కొందరి యభిప్రాయ మీ ప్రస్తుతపు రాజ్యాంగములందు వర్ధిల్లినేరదు.

శాసనవర్గ నిర్మాణము—బాహ్యనిర్మాణము

అనేక దేశములందు శాసనవర్గకార్యక్రమము రెండు వర్గములక్రింద విభజింపబడి రెండువర్గములను నడుపుచున్నది. ఇది ద్వంద్వవర్గవిధాన మనబడును. ఇరువర్గము లామోదించువరకును ఏ శాసనమును అమలునకు రాజాలదు. ద్వంద్వవర్గవిధానమం దిరువర్గములందును శాసనములు చర్చింపబడుట కవకాశ మున్నందున న్యాయవిచారణ కవకాశ మెక్కువ యున్నదనియు అల్పసంఖ్యాకులై ప్రాతినిధ్యరహితులైన బుద్ధిమంతులకు ప్రాతినిధ్య మిచ్చుట కవకాశమున్నదనియు కావున ద్వంద్వవర్గవిధాన మవసర

మని కొందరి యభిప్రాయము. కాని రెండు వర్గములందున చర్చ జరుగుట చర్చితచర్చణమనియు, ఈ విధాన మామోదింపబడిన దేశములందీ రెండవ వర్గమునకు ప్రాముఖ్యమే లేదనియు, ఏకీభవించియుండు పాలకవర్గమున కవరోధముగ విభక్తమైన శాసనవర్గము బలహీన మగుననియు కొందరు వాదించురు. వీరివాదనయందలి బలాబలములు మనదేశమందలి Council of State వలన ప్రత్యక్షమగుచున్నవి.

అంతర్నిర్మాణము—మొదటిగ్గపు నిర్మాణము

ఈ వర్గమందలి ప్రజాప్రతినిధు లేవిధముగా నెన్నుకొనబడవలె ననునది ప్రథమవిషయము. కొన్నిచోట్ల ఎన్నికల విధానము మూలముగను కొన్ని దేశములందు పాలకవర్గము ఏర్పరుచువిధానము మూలముగను ఈరెండు విధములుగను సభ్యు లేర్పరుపబడుదురు. ఎన్నికలవిధానమునకే ప్రాముఖ్యము గలదు.

(1) ఈ ప్రద్ధతికొరకు ఒకదేశము కొన్నిసీమలుగను, లేక రాష్ట్రములుగను, లేక నాడులుగను విభజింపబడవలెను. అనగా స్థలవిభాగము ముఖ్యముగాని వృత్తులు, కులములు ముఖ్యములుగావు. తుది రెండుమార్గములవలంబించిన యెడల స్వకీయాభిమానమును మెండై దేశాభిమానమునకు కొరతకల్గును. (2) ప్రజల ప్రత్యేకపు చోట్ల మూలముగ గాని లేక తాలూకాబోర్డు, ఇత్యాది స్థాయిసంఘముల సభ్యులు వారి గోట్లమూలముగగాని, ఈ సభలకు ప్రతినిధు లేన్నుకొనబడుటయు గలదు.

ఎన్నికల విధానము

1. స్వతంత్ర దేశములందు ఎన్నికొను హక్కు ప్రతిమానవునకును సహజమై యున్నది. శిశువులు, నేరస్థులు, మైనర్లు తప్ప మిగిలిన ప్రతిమానజనునకును, ఎన్నికహక్కు గలదు. ఈ సర్వతోముఖమైన హక్కు కొన్ని దేశములందు మాత్ర ముమాదింపబడినది. కాని దీనికి సర్వతోముఖవ్యాప్తమైన విద్యయు, ఆ హక్కును చలాయించు రాజకీయజ్ఞానమును మూలాధారమై యున్నవి. దీనినే Universal Suffrage అందురు.

2. ఈ హక్కుస్త్రీలు పొందవలె నను వాదన ప్రబలుచున్నది. రాజకీయ హక్కుల విషయములో స్త్రీ పురుషజాతిభేదము పాటింపరాదనియు ఆస్తులకు హక్కు దాగులైన స్త్రీలకు పన్నులిచ్చు బాధ్యత కలిగినప్పుడు వారి హక్కునుకూడ పొందదగినవారై యున్నారనియు మొదలైన కారణము లీవాదముచు బలపరుచు చున్నవి. కాని యీ వాదమునకు ప్రతికూలు కనెకులుకలక. సంఘపు కట్టుబాట్లు తొలగినప్పుడు స్త్రీలు రాజకీయసంస్థలయందు పాల్గొనినయెడల సంఘము విధ్వంస మగుననియు ప్రకృతి నిర్మాణము ననుసరించి స్త్రీలట్లు గావింపరాదనియు, అన్ని ప్రదేశములందును స్త్రీలహక్కులను కాపాడుటకు స్త్రీలే యావశ్యకమని చెప్పట మిథ్య యనియు, అనేక దేశములందు చిరకాలమునుండి స్త్రీల హక్కులను వారి కంటె పురుషులే బాగుగ కాపాడుచున్నారనియు వీరు వాదించు చున్నారు. ఏదియెట్లున్నను ఈ Woman suffrage movement ప్రతిదేశమునందును బలము పొందుచున్నది.

3. మిల్లు అనుశాస్త్రవేత్త ఈమూడవవిధానము నకు మూలము నిట్లు నిరూపించుచున్నాడు.

“రాజ్యాంగమందు విజ్ఞానుల కొనంగబడు రాజకీయసంబంధమగు బాధ్యతలు మూఢుల కిచ్చినయెడల ప్రమాదము వచ్చును. రాజ్యాంగవిధానమునందు ప్రతిమానవునకును హక్కు వుండవలె ననుటలో ప్రతిమానవునకును ఆహక్కు సమానముగా నుండవలెననుట తగదు.”

కాబట్టి వీరి యభిప్రాయముప్రకారము విజ్ఞానులకు ఒక కంటె ఎక్కుడువో ట్లుండవలెను. వెనుక బెల్జియమ్ దేశమందు 25 ఏండ్ల వయసును మించిన పట్టభద్రులకి 2 వోట్ల హక్కు ఒనంగబడు చూడెడిది. దీనిని Plura Voting అందురు.

4 నాల్గవది Proportional Representation అనబడును. ఇందు అత్యధికమైన వోట్లు వచ్చుట ప్రధానముగాదు. ఒకసీమయందలి వోట్ల సంఖ్యను ఆ సీమ ప్రతినిధుల సంఖ్యచే భాగింపబడి కావలసిన వోట్లసంఖ్య నిర్ధారణచేయబడి మిగిలిన వోట్ల క్రమప్రకారము వరుసలో నెన్నుకొనబడినవారి కరిము గావింపబడు చుండును. దీనివలన వోట్లు వృథాకాకుండుటయు వివిధసీమయొక్క విస్తీర్ణపు భేదము పాటించుకుండుటయు ప్రాతినిధ్యము బాగుగా సమకూరుటయు ఈపద్ధతి ముఖ్యోద్దేశములు.

ఎన్నికలయంగు గమనింపవలసిన విధులు

(1) ఎన్నికలవిధానము సంఘమునకును అప్పటికి నిలిచియున్న స్థాయిసంఘములకును సంబంధించి యుండవలెను గాని, కొత్తసీమలను సృష్టించరాదు.

(2) ప్రతి ప్రతినిధియు ఆయా నియమాకుల సముదాయమునకు సంబంధించిన వాడుగ నుండవలెను. అనగా వ్యవసాయదారుల ప్రతినిధి వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన వాడుగనే యుండవలెను.

(3) ఎన్నికల హక్కునుపొందిన వారా రాజ్యపు ప్రజలై యుండవలెను.

(4) అట్టిమానిసి కొంత ఆస్తిని కలిగినవాడుగ నుండవలెను. కాదేని బాధ్యతయొక్క విలువను గుర్తింపజాలను.

(5) పాలకవర్గమందు పాల్గొను సర్కారు ఉద్యోగిస్థులును, మతి భ్రమించినవారును, మైనర్లును, శిక్షింపబడినవారును వోట్ల హక్కును పొందదగరు.

(6) ప్రతి ప్రతినిధియు తన నియమాకుల హక్కులను, కాపాడుటకు ప్రయత్నించుచు వారియభిప్రాయ

ముల ప్రకారము సభలయందు మొలగుచుండవలెను. ఇందుల కేమాత్రము తప్పరాదనుటకు వీలులేదు. తన నియామకుల ఉద్దేశములకంటె నిష్క్రమపాతమైనట్టియు, నిష్కల్మషమైనట్టియు, సూక్ష్మబుద్ధిచే గ్రాహ్యమైనట్టియు తనబుద్ధి కుశలతవలన విచారింపగలుగనట్టి ధర్మాధర్మవిచక్షణయే ప్రతిప్రతినిధిని ప్రధానము అతడు ప్రజల యభిప్రాయములను తన వివేచనతో నిమిత్తములేక వెల్లడి బుచ్చు తెలిహోను అని చెప్పటకు వలనుపడదు.

ఆ తిర్నిర్ధారమునందు యోచింపదగిన మరొకొన్ని విషయములు

(1) శాసనసభాధ్యక్షుని యెన్నిక—అతని విధుక్తములు.

(2) సభికుల సంఖ్య.

(3) సభాసమావేశము — సమావేశ నియమిత కాలము.

(4) సభ ముగింపు

(5) సభయందు పాలకవర్గాధిపతులు పాల్గొన వచ్చునా? అట్లయిన ఎంతవఱకు? మొదలైన విషయములు.

పై విషయములు ఆయాదేశమున కనుకూలముగా పరిధముగ సమర్థింపబడుచున్నవి.

(6) పక్షవిధానము.

ఇది చాలముఖ్యమైన క్రమము. ఈ విధానమును బట్టి ఇట్లు నిర్వచించుచున్నాడు:

“ఒక యేకాభిప్రాయమైన నియమాముల ననుసరించి దేశమున కుచితమైన లాభమును ఏకస్థలై పెంపొందజేయు కూటమిని, పార్టీ అ గాని, పక్షములేక కక్షఅని గాని అందురు.” ఈ పక్షముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము దేశీయాన్నత్యమునకు పాటుబడుటకాని, పార్టీయొక్క స్వలాభాపేక్షమాత్రము కాదు.

(1) అంగీకృతమైన నిర్మాణములేనిదే యే విధానము కొనసాగదనుట కిది యొక నిదర్శనము.

(2) ఈవిధానమున వోటర్లు నియమితపక్షాభిప్రాయముల ననుసరించి వోట్ల నిచ్చునట్లు జరుగును.

(3) పార్టీకృషివలన జనసామాన్యమునకు దేశమున కనుకూలమగు విషయములనుగూర్చి తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగును.

(4) పార్టీపద్ధతివలన అధికసంఖ్యాకులువైన యొక పార్టీనుండి పాలకవర్గమేర్పడుటచే, పార్టీయొక్క నియమాముల ననుసరించి, నిరాటంకముగ రాజకీయమును నడపుట కనుకూలమగును. లేనియెడల ఒక విధానమును ప్రారంభించి అమలులో పెట్టుటకు ఏపాలకవర్గమునకును ధైర్యముగాని అవకాశముగాని కలుగదు.

పార్టీయంతరి ముఖ్యాంశములు

(1) దేశమున కనుకూలమగు నియమాములు లేదేని ఏదయు పార్టీ అని పిలువబడనేరదు. కాబట్టి మతసంబంధమైనట్టియు, జాతిసంబంధమైనట్టి నియమాములు అనర్థకములు.

(2) ఆయాపక్షముల కవజయము సంభవించినను ఆయాకక్షీదారులు, ఏకీభావముతో నుండవలెను. కాని ఆపక్షము నియమితమైన పద్ధతులనుండి కక్ష తొలగినయెడల అందలి యే కక్షీదారుడైనను తిరస్కరించవచ్చును.

పక్షనిర్మాణమున కనుకూలమగు పరిస్థితులు

(1) ప్రజారాజ్యమునందు గాని పక్షనిర్మాణము వీలులేదు.

(2) ఏపక్షముయొక్క అభిప్రాయములును ఆదేశప్రభుత్వనాశమును కోరునవి కాగూడదు.

ఉదా: రాజ్యమందు సమూలమైన మార్పుకోరు పక్షమును రాజ్యాంగమందు సమత్వము నాశించు పక్షమును ఒకేదేశమం దుండుటకు వీలులేదు. కావున ఇంగ్లాండువంటి దేశములందు బోల్షివిస్కులకు ఎడము లేదు.

(3) పార్టీలమధ్య ఉండతగిన వాదభేదములు, మతసంఘసంబంధములైనవి కాక రాజకీయభేదములతో నుండవలెను.

(4) దేశమందు 2 పార్టీలకంటెయొక్క-వ ఉండుట భావ్యము కాదు. ఇది ప్రకృతికి మానవ స్వభావమునకు ననుకూలమై యున్నది. ఏసంఘమందును రాజకీయ విషయములో రెండు అభిప్రాయములు మాత్ర ముండుట సహజము. (1) పూర్వసాంప్రదాయావలంబనము, (2) స్వేచ్ఛానువర్తనము—

ఎన్ని భేదాభిప్రాయము లున్నను అన్నియు పై రెంటికి ననుకూలించియె యుండును. కాట్టి ఏమూడవ భావముకూడ పై రెంటిలో నొకటిగా భావింప నవకాశముండును. అందుచే ఏ రాజకీయ సంస్థయందును కూడ మూడవపార్టీకి ఆవశ్యకత అగడదదు. రెండు పార్టీలకంటె ఎక్కువకంటె లున్న దేశమందు ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయములను కొన్నింటిని మరియొక పార్టీ అవలంబించుటయు, సంఖ్య కొలదియగుటయు, కొంతకాలములో కీగించుటయు, బలమునకు తన అభిప్రాయమును మార్పుకొనుచు, మరియొక పార్టీతో రాజీపడుటయు సంభవించుచుండును.

పార్టీపద్ధతి వలన ఆవర్ధకములు

(1) ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయములం దెంతటి ఆశయమున్నను, ఆ యా కట్టుబాట్లవలన స్వేచ్ఛానువర్తన కవకాశము లేదు. కొన్నియెడల స్వబుద్ధిని వీడ వలసి వచ్చును

(2) కక్షీయొక్కబలము నిర్మాణమునం దున్నది. ఇప్పటి ప్రజారాజ్యములం దానిగ్మాణమునకు వలయు ధనము సేకరించువారి యధీనమునందు పార్టీ నిలువ

వలసి వచ్చుచున్నందున అట్టి ధనికులు పార్టీయొక్క అభిప్రాయములకు కర్తలగుచు వారి యిష్టానుసారము నడపుచుందురు. అట్టియెడ ప్రజామోదమునకు విముఖత సంభవించు చుండును.

(3) ప్రత్యేకతరూపుమాయును. -ఉత్కృష్టాశయముగలవారు ఏ పార్టీకిని చెందకుండ ఎన్నికలలో జయమందినను, వారు పాలకవర్గమునందు పాల్గొనుటకును వారి ప్రాజ్ఞాచూపుటకును నవకాశములేదు. పై కారణములచేత కొన్ని దేశములందు, పార్టీపద్ధతి నవలంబింపక నముదాయపద్ధతి నవలంబించు చున్నారు. ఇందు ప్రత్యేకత కవకాశముండును. —అల్పసంఖ్యాకులకు ప్రత్యేకత కల్గును. దీనిని Group system అందురు. మరియు పై కారణముల చేత కొన్ని దేశములందు రాజ్యాంగమందలి ప్రతిముఖ్యాంశమునకును వోటరు యొక్క అభిప్రాయము కనుగొని పరిపాలనము జరుపబడుచుండును. దీనినే రిఫరెండము అందురు. మరియు ఒకానొక శాసననిర్మాణమునకు ఒకసంస్థ తీర్మానించువరకు వేచియుండక ప్రజలే (అనగా నియమితసంఖ్యాకులు) అట్టి శాసన మావశ్యకమని తోచినేని, వారి వోట్లమూలముగా ఆ శాసనమును తీర్మానించి అమలులో పెట్టుచుందురు. దీనిని ఇనీషియేటివ్ అందురు. ఈ రెండు పద్ధతులును స్విడ్జరుగూడునందును అమెరికాదేశమందును అమలు జరుపబడుచున్నవి.

శాసనవర్గాంతర్భాగమందు, అనగా శాసనసభాంతర్భాగమందు జరుగు కార్యక్రమము విషయమై విరివిగ వ్రాయ నవసరములేదు. ఆ యా దేశముల కనుకూలమగునట్లు కార్యక్రమపు వివరములకు వలయు నిబాధనలు పైసూత్రముల ననుసరించి గావింపబడుచుండును.

ప్రజాస్వాతంత్ర్య పరిపాలనము—దానికిగల ప్రతిబంధకములు

చా. వెం. హనుమంతరావుగారు, యమ్. ఎ. బి. ఇ. డి.

బ్రిటన్ వద్ద శతాబ్దములో ఎక్కువగ వ్యాప్తిజేసిన రాజకీయసూత్రములలో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వపు అభివృద్ధి ఒక ముఖ్యస్థానము నాక్రమించు నని ఎల్ల రంగీకరించవలయును. ఐరోపామహాసంగ్రామము అంతమొందిన తరువాత ఈవిధానము చాలదేశములలో ఏర్పాటుకాబడినది. ముఖ్యముగ యూరప్ ఖండములో ఫ్రాన్స్ పు జర్మనీ, బెల్జియం, రష్యా సామ్రాజ్యము లంతరించి వాటిస్థానమున అనేకములగు చిన్నచిన్న రాజ్యములు బయల్పడలిచ్చి. ఇవికాక ఇక కొన్ని దేశములందు రాజప్రభుత్వ మంతమొంది దానికి బదులుగ ప్రజాస్వాతంత్ర్యరాజ్యవిధానములు(Democratic Government) ఏర్పాటుచేయబడినవి. యూరప్ లోనేకాక ఇతర ఖండములందుకూడ ప్రజాప్రభుత్వములుగాని, ఆప్రభుత్వసూత్రములపై నాధారపడియుండు ఇతర రాజ్యాంగవిధానములు గాని ఎక్కువగ ఏర్పాటు కాబడినవి. యుద్ధము ప్రారంభించినపుడును, అది జరుగుచుండుకాలములో కూడను, దానియందు పాల్గొనిన దేశములవారు తాము ప్రపంచమున ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వసూత్రమును నెలకొల్పుటకే పోరాడుచుంటిమని అనేకసార్లు ప్రకటించియుండిరి. ఇట్లొక ప్రక్కనుండి ప్రజాప్రభుత్వసూత్రము ప్రబలమగుచుండ వేరొక ప్రక్కనుండి దానివిచ్ఛిన్నమును, విఫలత్వమును ప్రకటించుపద్ధతులును విధానములును బయల్పడలి దానియందలి నమ్మకమును సడలించుటకు చాల తోడ్పడుచున్నవి. యుద్ధానంతరమున ముఖ్యముగ ఈనమ్మకము ఎక్కువగ క్షీణించుచుండుట స్పష్టముగ కాననగును. పరస్పరవిరుద్ధ భావములను వెలిపుచ్చు పై రెండుసంగతులయందును

ఎంతవరకు నిజ మున్నదియో గ్రహించుటయు, వాటి యొక్క నిజానిజములను పరిశీలించుటయు అవసరము. హిందూదేశమందుకూడ ప్రజాపరిపాలనావిధానమును ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్న ఈసమయములో అట్టి పరిశీలనయొక్క అవశ్యకత అందును అంగీకరించవలయును.

౨

ప్రజాప్రభుత్వ మనిన ప్రజలలోనే ప్రభుత్వాధికారిమూతయు నివిడికృతిమై యుండుట ప్రభుత్వవిధానమని అర్థము చెప్పవచ్చును. ఆ పదమునకు అనేకరాజకీయ వేత్త లనేకము లగు భిన్నభిన్న వ్యాఖ్యానములు చేసియున్నాడు కాని దాని సంపూర్ణార్థమును విస్పష్టపరచు వ్యాఖ్యానమేదయు లేదనిచే అనుకొనవచ్చును. కాని “దేశమందలి అధికసంఖ్యాకు లగు ప్రజల యభిప్రాయము ననుసరించి జరుగ బడు”చుండు ప్రభుత్వమే ప్రజాప్రభుత్వ మన జెల్లునని నిర్వచించిన చాలవరకు సరియగు అర్థము వచ్చిన దని నిలపవచ్చును. “ప్రజలు” అనుమాటకు సరిగ సరిపోవు నిర్వచనము చేయుటలో గల కష్టములను మన మూహించుకొనిన పైన చేయబడిన అర్థము చాల సరియైనదే యనుటలో సంకోహములేదు.

౩

ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మేదేశమునకూడ పూర్తిగ ప్రజాప్రభుత్వము(Government by the people)గ నుండుట లేదని మనము గ్రహించవలయును. దానికి కారణము ఎచ్చటనుకూడ ప్రజలందరును (అనగా యుక్త

వయస్సు కల్గినట్టి ప్రజలని మన మనుకొనవచ్చును) రాజకీయవిషయములను పాల్గొనుటకు తగిన స్థితియుండు లేకుండుటయే. అట్లు పాల్గొనలేకుండుటకు నివిధము లగు కారణము లుండవచ్చును; దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితి, ప్రజలయొక్క ఆలవాట్లు, వారి రాజ్యాంగవిధానపు ఆభిప్రాయములు మొదలగున నన్నియు అట్టి అనఘోషస్థితికి తోడ్పడును. కాని పై కారణము లన్నియు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మొకటి దేశములలో ప్రవేశపెట్టబడుటకే అడ్డంకులుగ నుండవచ్చును. ఉదాహరణముగ దక్షిణ-అమెరికాయందున్న వివిధప్రజాప్రభుత్వములు గల దేశముల స్థితిగతులు తీసికోవచ్చును. ఆ దేశములలో ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయుటయే పొరపాటు. కాని ఆ దేశము లన్నిటియందును ఆవిధానమే అమలునంద న్నది. ప్రస్తుతము మన మాలోచించవలసినది ఒకసారి ప్రజాప్రభుత్వము నేర్పాటు చేసినతర్వాత దానిని జయప్రదముగ నిర్వహించుట కవసరము లగు పద్ధతు లేపి యను విషయము. ఆ సందర్భములో ప్రజలందరినూ ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనవలె ననిన ఏమి అవసరమని ఆలోచించిన తెలుగు దేశము (1) వారికి తగిన నాణకాశ పంపివలెను (2) రాజకీయముల సర్థము చేసుకొనుటకు తగిన సంతకపత్రము ఉండవలెను. (3) తమతమ యద్వేషముల ప్రకారము నడుచుకొనుటకు శక్తియుండవలెను. కాని ఈనిమిషములు గలప్రజ లేదేశమందను లేరనియే చెప్పవచ్చును. ప్రజాపరిపాలనావిధానమునందే ఎక్కువ కాలము కృషిచేసినట్టియు, ఎక్కువ అనుభవము కలిగినట్టియు ఇంగ్లండు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో నైన నీవిషయములందు ప్రజలు తగినంతవర కభివృద్ధి చెందిరను సంగతి చివాదాస్పదమే. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు కల ఈ దేశమునందుకాని ఏ యితర దేశములందుగాని జరుగుచున్న దేమన ప్రభుత్వవిషయములు వాటికి తగియుండే, వాటియందు పాల్గొనుటకు అవకాశములు కల్గియున్న కొద్దిమందికే వదలివేయబడుచున్నవి. అట్లు రాజ్యాంగవిషయములలో పనిచేయువారు ఆయా దేశము

లందలి అధికసంఖ్యాకులగు జనుల యభిప్రాయముల ననుసరించి పరిపాలనావిధానమును నడుపుచున్నారా లేదాయను విషయము ఆయా దేశములందు గల ప్రజాభిప్రాయబలముపై (Strength of Public opinion) నాధారపడి యుండును. కాని ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ, అనగా ఏ దేశమునందుగాని అప్పటికియున్న ప్రజాభిప్రాయ మని యర్థము. ఎవ్వరికిని కాని పరిపాలించుట దుస్తరమే యగునను సంగతి మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. ఇట్లు ప్రజాసమూహమునుండి ప్రజలయందు గల రాజకీయవిజ్ఞానము ఇంకను ఇతరవిషయముల సంపుటివలన బయల్పెడలిన ప్రజాభిప్రాయమున కుత్తరవాదముగ రాజ్యము జరుపబడుచుండు ప్రభుత్వవిధానములనే ప్రజాస్వామికప్రభుత్వవిధానము లని పిల్వబరగును.

౪

ప్రజలందరినూ ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనుటకు నీలులేనపుడు దానికిబదులు ప్రజలయభిప్రాయములను సరిగ న్యక్తీకరించుటకు కొన్ని సంస్థలైనయుండుట ముఖ్యవిషయమైయున్నది. ఇప్పుడు ప్రజాస్వామికప్రభుత్వములు గల దేశము లన్నిటియందును కూడ ఇట్టిసంస్థల ద్వారముననే ప్రభుత్వము నడుపబడుచున్నది. వాటినే ప్రజాప్రతినిధినభ (Representative Institutions) లని పిల్చుచున్నారు. కాని, ఈప్రజాప్రతినిధినభలు ప్రజాభిప్రాయమును పూర్ణముగ విశదపర్చుచున్నావా లేదాయను విషయమే ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము. ఒకసారి ప్రజలచే (అనగా వోటర్లుగా నున్నప్రజలచే) ఎన్నుకొనబడిన తరువాత ప్రజాప్రతినిధినభలు వాటిదారినే యవిపోవుచు ప్రజాభిప్రాయమునం దప్పు డప్పుడు కలుచున్న మార్పులను వ్యక్తీకరించుట కనుకూలించనివిగ నున్నవి. దానివలన చాలవోట్ల ప్రజాభిప్రాయము ఒకపద్ధతిగను, ప్రజాప్రతినిధినభల యభిప్రాయము వేరొకపద్ధతిగను నుండుటకూడ తటస్థమగుచున్నది. అదియుకాక ప్రజాప్రతినిధినభలు వాటికార్యక్రమమును నడుపుకొనుటకు కొన్నికొన్ని నిబంధన లుండుట అవసరము. అట్టి నిబం

సన లేవియు లేనినాడు ఆసభలన్నియు యుద్ధభూముల కింద మారు నని ప్రస్తుతము నిబంధనలక్రింద పనిచేయు మన్న జర్మనీ, ఫ్రాంసు మొదలగు దేశములందలి పార్లమెంటుసభల విషయములను వినుచు చదువుచున్న మన దేశదరకును విశదమే. నిబంధనల ప్రకారము పనిజరుగుట ముఖ్యమే; కాని వాటివలన ఈసభలందు కార్యక్రమము తొందరగా జరుగకుండుటయు, ముందు జరుగ వలసిన కార్యములు వెనుకను, వెనుక జరుగవలసిన కార్యములు ముందుగను జరుగుటయు కూడ కలదు. మరియు ప్రభుత్వవిధానము ఎక్కువ క్లిష్టమగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజల జీవితసౌఖ్యముల కిక్కువ సంబంధముగల విషయములు ప్రభుత్వమువారి ఆలోచనలోనికి వచ్చు ముందుట జరుగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజాప్రతినిధిసభలద్వారా ప్రభుత్వపుకార్యములను నిర్వహించుటకు సోజురోజునకును ఎక్కువకష్ట మగుచున్నది. ఈకారణములవలన ప్రజలలో, వాటిపై ననుమానము, వాటి పరిపాలనాపద్ధతులపై నిరాశ, అనిష్టము దినాదినాభివృద్ధిగాంచి అవి దేశసందర్భములో ఏర్పాటుచేయబడినవో ఆప్రజాప్రభుత్వవిధానముపై కూడ నమ్మకము నశించుటకు కారణమగుచున్నవి.

౫

పైన చెప్పబడిన నిరాశ, ఆశాభంగము, అనిష్టము మొదలగునవియే ప్రస్తుతకాలములో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వముపై మోజుతగ్గుటకు ముఖ్యమగు కారణమై యున్నది. వాటివలననే ప్రపంచమందు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు గల హెచ్చుతగ్గుల అన్ని దేశములలోను ఏదో ఒకవిధముగ దానికి వ్యతిరేకముగనుండు పద్ధతులు బయల్పడుచుండుట మనము కాంచుచున్నాము. ఇటలీ, స్పెయిను, పోలండు మొదలగు దేశములలో ఈప్రతిభూతము నిరంకుశాధికారి యగు నొకనియంత యొక్క అధికారము (Dictatorship) గా పరిణమించినది; రష్యాలోను, ఇప్పుడు కొంతవరకుజర్మనీలోను అది ప్రజాసమూహముయొక్క ప్రభుత్వము (Dictatorship of

the Proletariat) గా పరిణమించినది; మరొకొన్ని దేశములలో, ఉదాహరణముగ చైనా, అర్జెంటినా, బ్రెజిల్, పెరు మొదలగు దేశములలో, అది ఆయుధగ్రస్తమగు తిరుగుబాటుగను, మిలిటరీప్రభుత్వముగను పరిణమించుచున్నది. విధాన మేదయునను కారణముమాత్రము అన్నిటికిని ఒక్కటియే. ప్రపంచమందు ఎల్లవోట్లను ఈకాలములో ఆర్థిక సమస్యప్రబలమై, ఆర్థికదుస్థితి హెచ్చగుచున్నది; దానిని జయప్రదముగ నెదుర్కొని పరిష్కరించుటకు ప్రజాప్రతినిధిసభలకు శక్తిసామర్థ్యములు లేకుండపోవుచున్నవి. దాని పరిష్కరణసందర్భములయందే పైన చెప్పినట్టి పరిస్థితులు గోచరమగుచున్నవి. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములును, అడ్డంకులును, శత్రుకోటిలోనివియు నగు ఆపరిస్థితులవలననే ఆప్రభుత్వమునకు ప్రపంచమందు ఆదరణ తగ్గిపోవుట కల్గుచున్నది.

౬

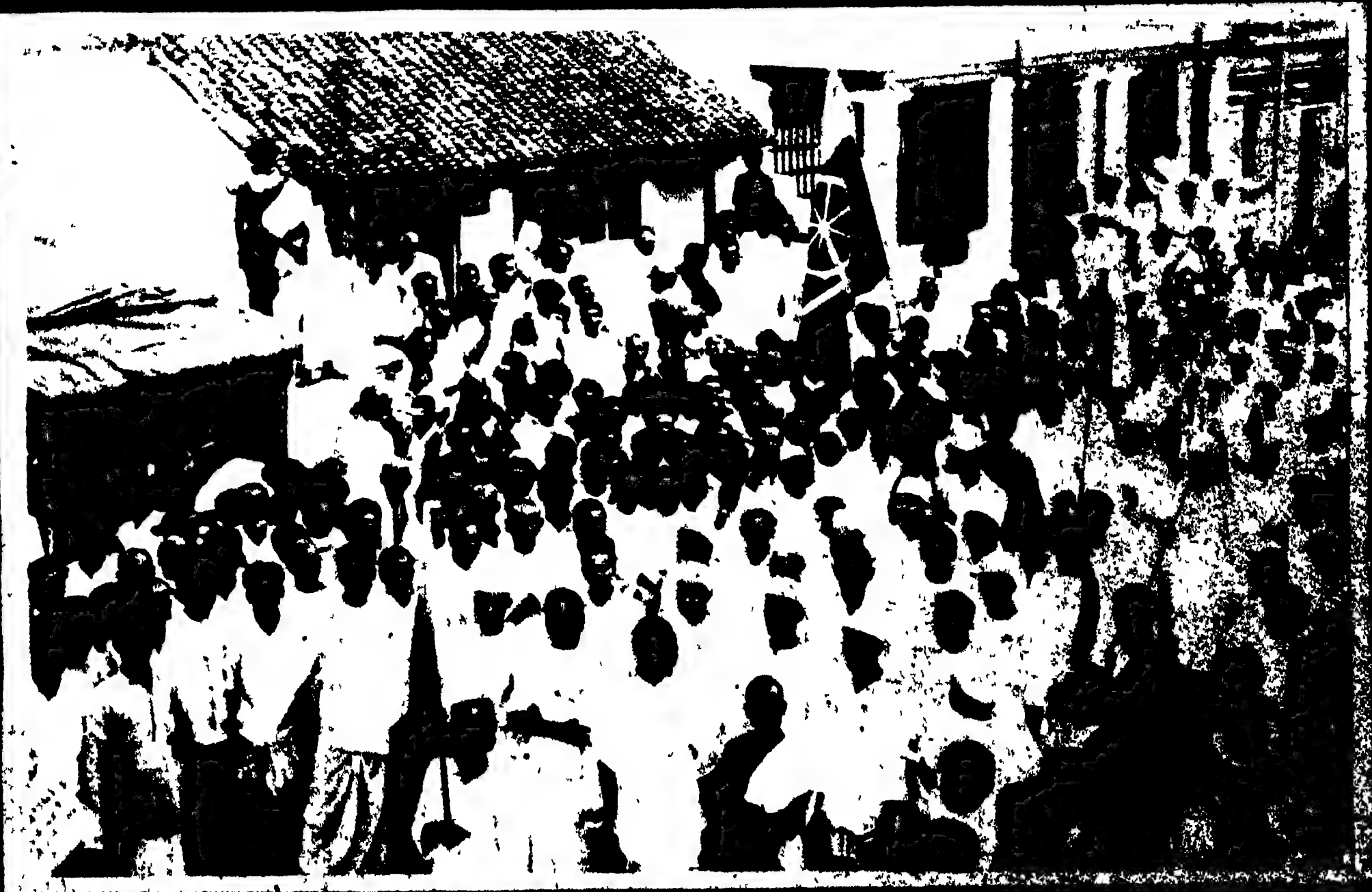
నిరంకుశాధికారప్రభుత్వమునకు నవీనకాలములో మూలాధారమును ఆయుధపట్టును ఇటలీదేశమై యున్నది. అచ్చట ముస్సోలినీ (Mussolini) అను నాతడు ఫాసిస్టు విధానము (Fascism) నేర్పాటుచేసి, ప్రజాప్రతినిధిసభలను చెదరగొట్టి తనప్రతిభను సాటి నిరంకుశముగ రాజ్య పరిపాలనను గావించుచున్నాడు. ఇటలీలో ప్రబలిన ఆర్థిక దుస్థితి, పనిలేనివారి కష్టములు, న్యవసాయదారుల నష్టములు-ఇవన్నియు ఇటలీలో యుద్ధానంతరము ఎక్కువ ప్రబలమై ముస్సోలినీకి తనప్రతిభను ప్రకటించుటకు తగిన సావకాశమును నేర్పాటుచేసెను; వాటి నాధారముగ గొని ఆతడు నిరంకుశపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వము చేయుచున్నాడు. ఈపద్ధతియే ఇప్పుడు చాలా తొందరగా యూరప్ ఖండమందలి ఇతరదేశములలో వ్యాప్తి చెందుచున్నదని మనవార్తాపత్రికలకు విదేశపుప్రతినిధులు వ్రాయు లేఖలను బట్టియు, ఇతరమార్గముల నుండియు మనకు తెలియుచున్నది. ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకు కంటకముగ బయల్పడలిన విధానములలో ఈఫాసిస్టు విధానము ప్రధానస్థాన మాక్రమించుచున్నది.

2

రెండవది రిప్బ్లికన్ దేశములో ప్రబలుచున్న బాల్సెవిక్ తిరుగుబాటు. బాల్సెవిక్ లు జార్ (Czar) చక్రవర్తుల నిరంకుశపరిపాలనముపై తిరుగుబాటు చేసి వారిని కూలద్రోసి ప్రజాసమూహముయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనమును వారిస్థానమున ప్రతిష్ఠించిరి. ఈతిరుగుబాటుకుకూడ ప్రధాన కారణము ఆర్థికదృస్థితియు, ఆర్థికపుహెచ్చుతగ్గులేమైయున్నవి. కాని బాల్సెవిక్కులు ప్రజాప్రభుత్వ విధానమును కాని, దానికి మూలాధారములగు ప్రతినిధి సభలనుకాని ఏర్పాటుచేయక, వారి ఆర్థికసౌకర్యముల చేకూర్చుట కనువుగ నుండు సంస్థలనుమాత్రమే ఏర్పర్చుకొని పరిపాలన కొనసాగించుచున్నారు. బాల్సెవిక్ పద్ధతికిని, సమప్తివాదన (Communism) కును చాల దగ్గర సంబంధము గలదు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములుగల ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, అమెరికా మొదలగు దేశములలో ఈ సమప్తివాదన నెమ్మది నెమ్మదిగ ప్రవేశించి పార్లమెంటరీ సంస్థలు వాటిప్రజలలో పార్లమెంటరీవిధానములందు మక్కువను తొలగించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. సమప్తివాదనకును ప్రస్తుతము ప్రపంచమందములలో నున్న పద్ధతులకును పరస్పర వైరుధ్యమున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు వ్యాపించియుండి అనాది నుండి ఒకేవిధముగ వచ్చుచుండిన జాతి, మత, కుల, ఆర్థిక కట్టబాట్లను భేదములను యాపుమాపి క్రొత్తపద్ధతిపై ప్రపంచనీతిని నడపుటయే దానియొక్క

ముఖ్యద్దేశము, ప్రధానసూత్రమునై యున్నది. బాల్సెవిక్కులు ఈసమప్తివాదనను పూర్తిగా అంగీకరించినవారగుటచే ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకును వారికిని చాలవిరోధమని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు.

పైన సూచించబడిన రెండుసూత్రములును ఈకాలములో ప్రజాప్రభుత్వమును వీలయినట్లయిన వేళ్లతో పెకలించివేయుటకు పూనుకొని యున్నవి. ఇవికాక ఇతర సంస్థలు, ఇతర విధానములుకూడ దానికి వ్యతిరేకముగ నుండి ప్రజాప్రభుత్వమును నిజముగ ప్రజాప్రభుత్వమని సిల్చుటకు వీలు లేకుండ చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. కాని ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము మాత్రము వీటియన్నిటివలన సమసిపోవు నని భయపడుట కెంతమాత్రమవసరము లేదు. ఎందువల్లననగా, “ప్రజలు” అనువారు సర్వకాల ముండువారే. ఏవిధమగు ప్రభుత్వమైన నేర్పాటు కావచ్చును; ఒకవిధమగు ప్రభుత్వము మారి వేరొక విధమయిన ప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయబడవచ్చును; కాని ప్రజలుమాత్ర మెల్లకాలము మారకుండ యుండరు. వారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ చాలకాలము ఏప్రభుత్వ విధానముకాని జరుగుననుట కల్లి; నిరంకుశాధికారియగు ప్రభుత్వనియంతకాని, లేక ప్రభుత్వమును నడుపు ఒకకూటముకాని ప్రజాభిప్రాయమునుత్యగీకరించి జయము పొందుట పొసగదు. ఈఆశయే, ఈసంగతియే ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము నామోదించు ప్రతివానికిని అది ప్రపంచమునం దెప్పుడునుకూడ అంతరించ దను అభయము నిచ్చుచున్నది.

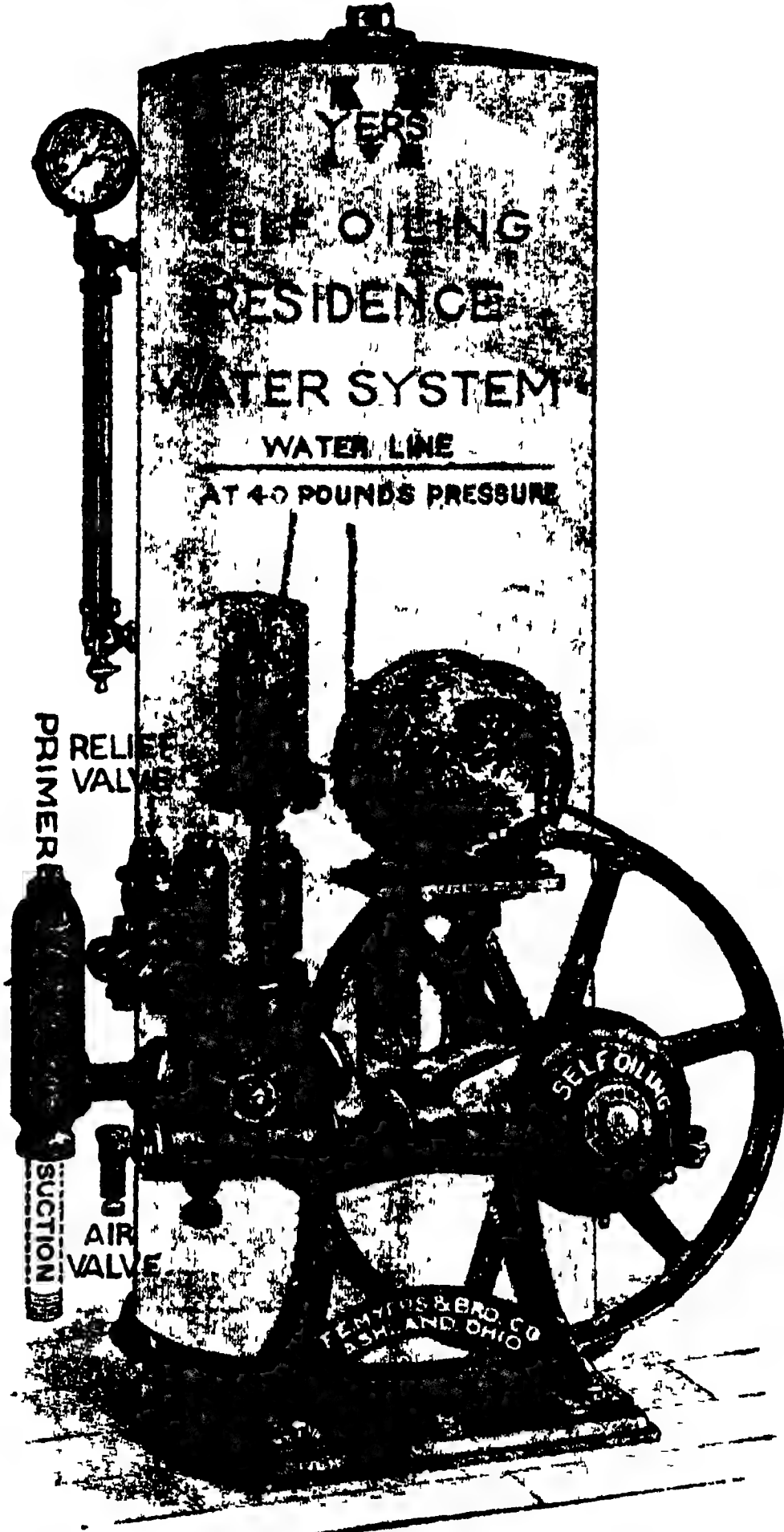
చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. ఉరేగింపు-సత్యాగ్రహాభిరమువద్ద. నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాకినాడను నాగేశ్వరరావుగారు, శ్రీ గడ్డె రంగం -

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక.

మై య ర్న వా టర్ సి స్టమ్

విద్యుచ్ఛక్తి గల తావులందు
నీటి వసతులకు కావలసిన అన్ని
పరికరములు గలవు.

విద్యుచ్ఛక్తి లేని తావులందు,
సూనె ఇంజన్లతో సంపూర్ణ మగు
పరికరములను స్వయి చేయ
గలము.

మరియు, చేతిపంపులు

ఎట్టి పనులకైనను, ఎంత
తోతైనను, పంపులు సరఫరా
చేయబడును.

భారత దేశమున సోల ఏజెంట్లు:—

ది లి మ్బా యి బ్రదర్స్, లిమిటెడ్.

1/173 బ్రాడ్వే, తపాలపెట్టె 202

మద్రాసు.

అమృతాంజనము

నోళ్ళులకు దివ్యమృతము

*నను ప్రేరేపింపుము

వెలువోలు పీఠారామయ్య చౌదరి గారు

ఋషిమునీశ్వరుల సంతానము, దార్శనికులసంతానము, నేఁ డజ్ఞానాంధకారమున, మోహంధకారమునఁ దెన్నుఁగానక తల్లిడిలుచున్నది. సర్వోత్కృష్టశూరవీరసంతానము నేఁడు పిరికి పందయైపోయినది. మహాగౌరవశాలిని యగు నార్యజాతి నేఁ డైక్యభావమును, శక్తిని, పరిత్యజించి, దీనమై, హీనమై, దుర్బలమైపోయినది. సర్వజగత్తునకు సభ్యతను, ధర్మజ్యోతిని ప్రదాన మొనర్చెడి భారతజనని నేఁడు దాస్యశృంఖలాబద్ధమై, పదదళితమై తనసంతానమును ఆశాపూర్ణవీక్షణముల విలొకించుచున్నది.

మేము ఋషిసంతతిమని గర్వమునెందువాగు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు? తన మాతృదేవి యొక్క దుఃఖదారిద్ర్యములచేఁ బీడితహృదయు లైనవారు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు?

నేను నాజీవనమును, నాజాతీయాదర్శపునదుద్ధరణమునందును, రాష్ట్రపునర్నిర్మాణమునందును, నామాతృభూమికి స్వాతంత్ర్యము సమకూర్చుటయందును అర్పణసేయఁజాలునటుల నాకు శక్తి నొసంగుము, ధైర్య మొసంగుము, సాహస మొసంగుము.

ఓస్వామీ! నాజీవనము ఋషులయొక్క తపోజీవనమై, పవిత్రతాజీవనమై శోభిల్లుఁగాత!

ఓదయానిధీ! నాజీవనమున నార్యుల యాదర్శసేవాప్రేమలు ప్రకాశించుఁగాత!

ఓభాగ్యవిధాతా! న న్నార్యభూమియొక్క పవిత్రచరణములయం దాత్మార్పణ మొనరించు కొనునటులఁ బ్రోత్సహ మొనరింపుము.

ఓనాథా! నీదివ్యప్రేరణచే నేను లోకహితార్థజీవి నగునటులఁ బ్రేరేపింపుము.

సంవత్సరాది

ఉప్పలూరు వెంకటసుబ్బాస్వామి గారు

“క్రొ డి కూయుచున్నది. తూరుపు తెల్ల వాటుచున్నది. లేమ్ము, వత్సా! లేమ్ము. నేఁ దుగాదిపండుగ కదా! తలంటుకొందువుగాని” యని పిలుచు తల్లిపలుక లకు కండ్లు నులుముకొనుచు రేచునికి నాటిదినము తాను తినఁబోవు రుచ్యములగు పిండివంటలనుగుఱించితక్క వేరొక్క యాలోచన తోఁచుట లేదుకదా! కిడచిన వత్సరమునుగుఱించి యొక్కతలంపేనియు మనసున కెక్కవలదా! ఆహా! అజ్ఞానము!

మానవునకు లోకమునందుఁ దనకర్తవ్యమును, గతకాలమందుఁ దా నొనర్చిన కృత్యములను, భావికాలమందుఁ దా నొనర్పవలసిన కరణీయములను, నిర్ణీతమగు జీవితకాలలేకమును తలఁపునకుఁ దెచ్చు దినములు ప్రతివత్సరమును తప్పక రెండు వచ్చుచుండును. అం దొకటి జన్మదినము. రెండవది సంవత్సరారంభదినము. జన్మదినోత్సవము జరపుకొనుట కొందఱలోనేకాని, వత్సరారంభదినోత్సవమునానెల్ల జరపఁబడుచున్నది. చాంద్రమానరీతి నాంధ్రకర్ణాటనుహారాష్ట్రఘూర్జరదేశములందు

వైత్రశుద్ధ పాద్యమినాః దీయత్సవముజరగును. నాటియత్సవము లెవరైన వైదేశములకా రలక్ష్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్వదినము. నేటి వినిర్మలభావములు మనోపేథి గోచరింపవలయును.

పాతకమహాశయలారా! ఒక్కటికాలము యోజంపుడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూడువందల యలువదియైదుదినములుకదా! ఇన్ని దినములను వృథాచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యకరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని, నా ముట్టున నాకు గతవత్సరమున నాచేసిన కార్యములం దలచినగుండీయ లడరుచున్నవి. అయ్యో! ఒక్క నిమేష కాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసినదైనను, నిక్కముగ, మనః స్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతతోఁ జేసియుంటినా? అదియును సందేహమే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటినా? నాజ్ఞానజ్యోతిషైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితిరా? నాజ్ఞానలేఖ మునకు నూతనవిషయములఁ జేర్చితిరా? ఒక్కటియునులేదే! పోనీ, సోదరమానవసేవఁ జేసితినే? పర్వభూతములను సమదృష్టితోఁజూచి మృగాదులకుఁగల్గుకొంసను నివారించితినే? ఇంక నేదైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యానంపాదనము పూర్ణబిందువు. దేశసేవ యనలేలేదు. నేనేదిచేసితినిన పంతుంటును. ఇన్ని దినములును నిష్ప్రయోజకము లయ్యెనే! పోయిన కాలము మరలవచ్చునా! కాలము రివ్వనఁ బరువెత్తుచున్నయది. మాన ప్రతియాయవా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములూ సముద్రములో జలబిందువులుపోలే పగిల్యములు. కావున కాలమును వృథగాబోనిచ్చుట మనకు బాడికాదు. ఈవత్సరము వైవను పాడుచేయక, సత్ప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింప శక్తినిచ్చుఁగాతమునిన ద్వేష్యుని శాశ్వతచెదను.

పాతకులారా! ఉగాదిపండుగనాడు 'చేదు' అనఁబడు వృషసోపేతమైన గుఱ్ఱనొకదానిని మన వా రిచ్చుచుదురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరవనమ్మిలితమైన యాగుఱ్ఱ నొకేభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁబోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయువని. పండుగదినమున 'దుఃఖముల'ని యపాద్యము లాడుచున్న బాగునని కోపింప కుండు. కేదెంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాడంతయు నానందముననుండ నాగుఱ్ఱనకు వికార భావజ్యోతికమును 'చేద'మే చేరు మనవారేలపెట్టిరి? ఇది తెలిసియేకదా!

'జాతన్యమరణాంధ్రువం'. మనము కలకాల మిచ్చుట నుట్టిగట్టుకొని యాగులాడఁబోవునది చేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదుము గాని సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుండు నేమో! కావున ప్రత్యేక శ్రీ సంవత్సరమునకు వృషదయపూర్వకముగ పాపగత మొనఁగదము.

మోరీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో మెలఁచుచుదుముగాని! 'వర్షేణామృతానాం భవతు' అని వర్షకృతుని ప్రార్థించుచు విరమింపదము.

౧. సమర్థ స్త్రీస్థానము. 'విమల' ఇండియన్ అసోసియేషన్ వారు (చెన్నై) ఎగ్జిక్యూటర్ పారథియన్ తోటలో 12-5-1980 వాడు స్త్రీలకొరకు దీనిని స్థాపించిరి. ౨. పైన పేర్కొన్న స్థానములో స్త్రీలు నూలు వదులుచుండుట.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

గాంధీ మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేట్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఎ., బి. యల్.

ప్రచురించినది
ప్రచురించినది
ప్రచురించినది

ప్రస్తుతమున హిందూదేశమును పాశ్చాత్యదేశములలోనిదేనెనబిన - ఆర్థిక సంప్రదాయమునకు కొంతవరకు లోనై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 భీమా కంపెనీలు, 40,000 మైన్లు రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలును కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులును పదిపేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూ దేశముయొక్క విస్తీర్ణమునుపట్టి తక్కినదేశములతో పోల్చిచూచినపుడు పారిశ్రామికజీవితము మిక్కిలి అసమర్థిలోనే యున్నదని ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు యేడులక్షల గ్రామములలో పెక్కుగ్రామములు నవీన నాగరికతా వాసనను స్వల్పముగా నైనను పొందులేదు. నూటికి 71 మంది శ్వశాసాయదాగుగా నున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుమాత్రం లేరు. వ్యవసాయదాగు, పారిశ్రామికులు చిగకాలమునుంచి ఆచారముగా నచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుకూడా కొంచెముగానే పొందుచున్నారు. మతీయు ధనార్జనలో అభ్యర్థి పాంపి లేకుండావున్నారు. అందులన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృత్తులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలయునా లేక హిందూ దేశము తన పురోభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుకొని నలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన నాగరిక తమ నిల్పుకొనగలదా యనుప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్చవలసియున్నది. పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు మిల్లులు గల కొన్ని పట్టణములలోతప్ప యితరభాగములయందు బహుస్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మా గాంధీ ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణ మని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, ఆతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని ఆతడు దేశమునకు ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో ఏతత్ప్రకారము పునరుద్ధారణ చేయవలయునని యర్థించుచున్నాడు. గాంధీ మహాత్ముని యుద్దేశ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యనాగరికత భయావహమైనందున చాలవరకు త్యజింపదగినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నములయినవి. ప్రాచ్య నాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య నాగరికత విహిత ప్రాపంచిక సంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మనిధాంతము ననుసరించి ఉత్తరగతులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృతప్రాపంచిక జీవనమునే నమ్ముకొని, భౌతికవృత్తులలో

ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు శాంతియుత నిర్జనమునే ప్రశంసింతురు. ఉభయనాగరికతలును వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధి పొందుటనుపట్టి యేప్రగతమువారు ఆనాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనియెడల దీర్ఘ కాలమునకు ఒక యింటినుండి యితర ప్రదేశములో నాటిన వృక్షమువలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు క్షుణ్ణగుభంగురమగు ప్రాపంచికపాఖ్యమును విడుదలచేయరు. కాన హిందూదేశమునకు శాంతియుతమైన నిజనాగరికత వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కానలసిన, ఉపయోగకరములైన విషయమును, హిందువులు నేర్చుకొని నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించునటుల యేర్పాటు చేసికొనవచ్చును. కాని, సమూలముగా విరోధియుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము హేయము.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి నాగరికతనే అవలంబించుచున్నారు. కాని ధనసంకులమాత్రము పాశ్చాత్య నాగరికతకు లోనగుచున్నారు. అందులన తమ నాగరికతలో వారికి నమ్మకమును పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగు ఇండియా 1927. పే. 176-253). అట్టి నాగరికత పురాతన ఆర్యుల నాగరికతకాదు. అది యెట్టిదో మనకు తెలియదు.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధీమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమునగా విశేష వ్యాప్తితో అనేకమంది యేకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. ఇట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱకైయుండును. ఇట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధీ "బలవద్విరోధి." యూరపులో యిట్టి పారిశ్రామికజీవనములన్ని కొలదిమంది ధనసంకులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపోయిరి. ఇతరదేశీయులు నిర్ధనులైరి. హిందూదేశములో యిట్టివృత్తికి దిగి యింక నెవరిని సాధించి ధనము సేకరింపగలడు? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుతములో అధమదేశము లేకపోవుటవల్ల హిందూదేశమున ఇట్టి లాభమును గలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోలిక కారణమై యుద్ధములకు దెచ్చును. 3. మతాన్ని, సామాన్య గ్రామ

జీవనమును నాశనము చేసి ఆసంకుష్టిని కలుగజేయును. (యంగు యిండియా 1927. పే. 150). 4. చస్తువులశాస్త్రంలో మేషీనులు ఉపయోగించుట, దేశమునందు ప్రజలు నిరుద్యోగులై సోమరు లగుదురు. 5. అట్టిపీరిలన దేశములో కొంతరే ధనాధికారులై, మిగత జనులను అచిపెట్టియుండుట కలుగును. అందువల్ల పూర్ణపారిశ్రామికము గొప్పరిష్టము. (యంగు యిండియా 1924-1926). కాబట్టి ఖద్దరు ప్రధాన సాధనముగా ఇట్టి పీరిని ప్రతిఘటింపవలసియున్నది.

అయినను, కొన్ని మార్పులతో పారిశ్రామికమునుగూడ సౌఖ్య దాయకముగా చేయవచ్చును. గాంధీమహాత్ముని యుద్దేశ్యములో పరిశ్రమలుగూడ ప్రకృతి శక్తులలో ఒక తర, తక్కి జేందినవి. ప్రకృతిశక్తులు మన సుఖమున కుపయోగింపవచ్చును; లేక మన యొక్కగాని, యితరులయొక్కగాని నాశనమునకు ఉపయోగింప వచ్చును. హిందూదేశములో సరిస్థితులు, యూరపుగానికంటె యితర మయినవి కాబట్టి యీ దేశములో కొన్ని మార్పులతో పరిశ్రమలను వృద్ధి పొందింపవచ్చును. మిల్లు అధికారులు తమ హతీలను, భార స్వాములుగను, తామ సంస్థను గౌరవముగ, సుఖకరముగ నడపింపవచ్చిన బాధ్యులుగను యెంచినచో, సామాన్యపరిశ్రమలు విరోధాలతోనై జననాశపేషువులు కావు. హిందూదేశములో ఆధ్యాత్మిక తత్త్వము సమాజమగుటవల్ల, పూర్తిగా దేశము పారిశ్రామిక మయిపోవునని తయారడ వనవరములేదు. యూరోపు ఖండిమే కొంతకాలమునకు తన జననాశనమును గుర్తించి హిందూదేశపద్ధతులప్రకారము సామాన్య గ్రామవృత్తులకు పోవలిసివచ్చును. (యంగుయిండియా 1924-1926, వాల్యూం, 683-684). యంత్రసాధనములవిషయమై మహాత్మా గాంధీయొక్క ఆభిప్రాయములు 'ఇండియన్ హోమరూలు' వ్రాసిన నాటినుండి కొంత మార్పుచెందినవి. ఆగ్రంథమునందు సాధారణముగా నుపయోగించు ప్రయాణసౌకర్యము లిచ్చు పాశ్చాత్యయంత్రసామగ్రిని ఖండించుచున్నాడు. అందు యంత్రములు మహాపాపసూచకములు (పే. 109). యంత్రములమీద వ్యామోహము వృద్ధి యైనయెడల దేశము దుఃఖపూరితమగును (పే. 108). యంత్రసామగ్రియెడల ఒక్క సుగుణ మునుమాడ నిరూపించుటకు నాకు జ్ఞప్తికివచ్చులేదు. దానియొక్క చెడుగులనుగూర్చి గ్రంథములు వ్రాయవచ్చును. (పే. 109).

గాంధీమహాత్ముడు ఇంతతీవ్రముగ యంత్రములనుగూర్చి వ్రాయుటకు కారణముల నాలోచించినచో ముఖ్యముగా నాల్గు కనిపించు చున్నవి. 1. హిందూదేశమునందు దేశీయములను చేతివృత్తులను నశింప చేసి, హిందూదేశమును దరిద్రముగ జేసినవి మాంచెప్పరు మిల్లులు కదా? 2. యూరోపువాసులే తమయొక్క యంత్రములు శక్తికి మించినందున వివాశనమును సమీపించుచున్నారు. 3. యంత్రశాలలో పనిచేయు కార్మికులజీవితము మిక్కిలి హీనముగా నున్నది. 4. యంత్ర సామగ్రిలు విషయలంపటులను పాశ్చాత్యుల నాగరికతాజనితములు. (యంగుయిండియా 1924-1926 వాల్యూము, పే. 1181.) గాంధీ మహా

త్మునికి యంత్రవిముఖత ఎంతవరకు వెల్లినదనగా యంత్రశాలలన్నియు భూమిపైనుండి యొక్కసారిగా అవృశ్యమైనను తా నొక్క కన్నీటి బిందువైనను విడువనని నుడివియున్నాడు.

కాని మహాత్ముడు మారబుట్టితో వీక్షించి యంత్రములు ప్రకృత నాగరికతలో నుండి పూర్తిగా తొలగించుట అసాధ్యమని గుర్తించియున్నాడు. అందులన కొన్నితరహాల యంత్రముల నుపయోగింపవచ్చునని కొంతవర కంగీకరించియున్నాడు. 1. అనవసర మయిన మానవప్రయాసను తగ్గించునది. అనగా సింగరు-కుట్టు-యంత్ర ములంటివి. యజమానుల స్వార్థ బాధమునకుగాక లోకమున సమస్తజనుల సౌఖ్యార్థమును, దేశబాధిని-క్షేక యుపయోగింప బడునది (యం. ఇం. పే 1109). 2. జీవితము సులభముగా గడుపుట కుపయోగించు యంత్రములు. అనగా, పరిశ్రమలో మృగముగా ఆరోగ్యమును రక్షించుకొనుట కుపయోగించు యంత్రములు జైసికీలు, మోటారుకారులు ముఖ్యముగను కావు. 3. జీవిత సందర్భములందు ఏర్పడినయంత్రములు. మహాత్ముడు స్త్రీమరులు, టెలిగ్రాఫులు, పాశ్చాత్యపారిశ్రామిక జీవితమునకు ఉపకరములు కాలియొడిల వానినిగూడ అంగీకరింపవలసి నుడివియున్నాడు. "యంత్రముల నిరోధింపను; యంత్రములపైని గలవ్యామోహమును నిరోధింపను." మానవశ్రమ తగ్గించు యంత్రములపై వ్యామోహపడి వానిని విరివిగా నుపయోగించినందువల్ల మానవులు తిండిలేక పేగులలో అల్లాడుచున్నాడు. మానవప్రయాస కొంతమంది పనికులకేగాక సర్వ మానవులకును తగ్గించెను. ధనము సర్వజనుల స్వార్థమై యుండవలెను. ప్రస్తుతకాలములో యంత్రములు ఏ కొలదిమందియో, జనసామాన్యము మీద దాడిచేయుట కుపయోగించుచున్నవి. (యంగుయిండియా 1924-1926). పై ఉదాహృత భాగములబట్టి యంత్రశాలలు సామాన్య జనులకు హింసను తెచ్చిపెట్టినందువల్లనే యంత్రములయొడ మహాత్ముడు విముఖు డగుచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

ఆర్థికశాస్త్రము, ధనసంపాదనవిషయమై మాత్రమే ఆలోచించును. మహాత్ముడు అనవసరముగా విరివిగా ధనసంపాదనమును నిరసించును. అపరిమితార్థికాభివృద్ధి పై తికబీరతమునకు ప్రతిహులు మని ఆతని ఆభిప్రాయము. మానవుడు తనకు కావలసిన తిండి, బట్ట, ఉనికితప్ప ఇతరములు హంధింపగూడదు. ఈ మాత్రపు సమయకు ఆర్థిక శాస్త్రసాహాయ్య మనవసరము. ఆర్థికశాస్త్రమును వేరుశాస్త్ర మనవసరము (వ్యాసములు-ఉపన్యాసములు పే. 255). ఆర్థికశాస్త్ర గ్రంథములకంటె మన ధర్మశాస్త్రములే ఎక్కువ మార్గదర్శకములు. ఆతనివ్రాతలలో మతమునకును ఆర్థికవిషయములకును గల సంబంధ మును చర్చించియున్నాడు. కాని మతబోధచేయుటకు పూర్వము తిండి, బట్ట యిచ్చుట ముఖ్యసత్యములై యున్నవి. ఆర్థికశాస్త్రము మతనూత్రముల ననుసరించి యుండవలెను. మతము ఆర్థికరీతి నుపచరించుటకు సానుకూలమై యుండవలెను. 1927 సం. యంగు ఇండి

యూలో మతమునకును, ఆర్థికజీవితమునకును గల పరస్పరసంబంధమును విపులముగా మహాత్ముడు వివరించియున్నాడు. దానిలో ముఖ్యాభిప్రాయ మేమనగా జంకుహింసా నివారణసంఘములు, గోరక్షణ సంఘములు మొదలైనవి ఆశక్తములగు గోవులను రక్షించుటకు తగిన ధనబలముగలవై యుండవలెను. మతసంస్థలమాడ ఆర్థికవిషయములను మరుపుజెప్పరాదు. సర్వజన సౌఖ్యసాధనముగా గాక యే సంస్థయైనాని స్వలాభ స్వీకరణమునకై పనిపరాదు.

పెద్దనగరములమొదల నిరసన

పెద్దనగరములమొదల మహాత్మునికి గల నిరసనభావమును ముఖ్యముగా మూడుభాగములక్రింది గమనింపవచ్చును. (1) పట్టణములలోని జీవితము పల్లెలలోని జీవితముకంటె అధమమైయున్నది. (2) సామాన్యజాతి, హిందూత్వజాతి కారములైన గ్రామముల భాగ్యమునంతయును పట్టణములు పీల్చి పీల్చిచేసి, తమ అన్యాయపు పాపముకు ఉపయోగించుచున్నవి. (3) హైందవ నాగరికత ముఖ్యముగా గ్రామములపై మోసపాపములను నాగరికత పట్టణములలోనే యుండవలెను. మన తూర్పులు నగరములను గట్టించుటకు చలించుచున్నందున, పౌరభారములను ఎంచుకొంటి. అందులకు పట్టణములలో ప్రజకుక్షేమము లేదని యెంచుకొంటి. మహానగరములు ముష్కరాచారనిలయములై స్వచ్ఛారాచారోపహాయికములై యున్నవి. తత్ప్రదేశములలో సామాన్యజాతిలకు గోవి జీవించుదు. (ఇంగ్లీష్ మాన్యువల్ పే. 65) పీంగువులకు నాగ్విభజనమునుపట్టి గ్రామజీవనమే సవాలు. నగర వాడు శుభ్రముగా మునుపయే కాని, సమీకృతముగానుండి మృచిపత శుభ్రపరచితి అనుభవించు వారికి సహజముకాదు. వాళ్ళాత్మ్యము విహీనము నునపెట్టించి మృచిపతాని లేలు మొదలైనవి నిర్మించి గ్రామములను పీల్చిపెట్టిరి. నగరపారిశుధ్యము నందు పాశ్చాత్యులనుండి మనము అనేకలాభకరములను సంగ్రహింపనేర్చుకొనవచ్చును. (యంగుఇండియా 1924-26.) మఱిన్ని, అతిపాపము పెద్దపట్టణములు, గ్రామముల జీవరక్తమును పీల్చి, తమ దేశమునకు చీడవలె విత్తించుచున్నవి. ఇద్దరు పరిశ్రమ ఒకవిధముగా తిరిగి గ్రామపునరుద్ధరణకు ఏర్పాటు చేయబడినది. తూర్పునుండి పడమరకు ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకుపోవు వివిధములైన యినుపదారులు, గ్రామములయందలి సామాన్యజనుల భాగ్యమును లాగినేయు అనేకనాథిములై యున్నవి. తిరిగి పట్టణములనుండి పల్లెలకు ధనమును ప్రసరింపజేయవలెను. (యంగుఇండియా 1927)

స్వదేశీ సూత్రము

మహాత్మునితలంపులో స్వదేశీయనగా దేశీయములైన సంస్థలను జీవంపజేసి దేశములో ఉత్పత్తియగు సామగ్రినే ఉపయోగింపవలెను. తత్సూత్రము, మతముప్రకారముగాను, రాజకీయముగాను, ఆర్థికము

గానుమాడె సర్తించును. అందులన మననాగరికత, మతము, భాష, సామ్రాజ్యము మనరాజకీయ, ఆర్థికసంస్థలను దేశీయోత్పన్నములై యుండవలెను. తత్కారికముగ కొంచెము అనుభవమును కలిగించినను దేశీయకస్తువు మొదలయినవాని విషయములయందు పట్టుల కలిగి యుండి ఒకవిధమునువిధిగా ఎంచివానిని ఎదిరుండ కుండవలెను. ఆర్థికముగా, మనదేశములో తయారైనవస్తువులనే మనము ఉపయోగింపవలెను. మఱిన్ని యేర్పాట్లు లేనియెడల దేశము దరిమిదునో వానిని ప్రోత్సహించి ఆభాగములలోనైనను విదేశీకస్తువులను బహిష్కరింపవలెను. అందులన విదేశీకస్తువులను పూర్తిగా బహిష్కరింపవలెనా? దానికి ప్రశ్నోత్తరము పూర్తిగా విడువనక్కరలేదనియే. మనదేశములో తయారుకాని కొన్ని వస్తువులనమాత్రము వాడవచ్చును. అనేక విదేశీయకస్తువులు మనకు అవసరములేనివే. వాని ఉపయోగము తగ్గించుకొనవలెను. అనేక అవసరదిగుమతులు మానినయెడల దేశము చాల ధనవంతి మైయుండును. మనదిగుమతులలో ప్రధానమైనవానిలో బట్టముఖ్యమైనది. వాస్త్రవిషయములో చేతితోవడకుట, నేయుట ప్రారంభించినయెడల పూర్తిస్వదేశీ వెంటనే లభించును. మహాత్ముడు ఇద్దరుపై సంతయెక్కుగా శ్రద్ధవహించుచున్నాడో ప్రకారము స్పష్టీకరించును.

మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు:—మహాత్మునికి పన్యాసములు వ్రాసెలు గమనించినచో యిదిగవ అంశములు ముఖ్యముగా లోచింపవు. (1) ఆహారము వాస్త్రము, నిలుచుటకు శరణ్యము సర్వమానవులకు ఉండునటుల ఏర్పడవలెను. ఈలోటులు తీరినగాని మానవునిదైవ చింతిన కంకాశముండదు. (2) ఆహారవాస్త్ర శరణ్యతరము లగు కోరికలు ఆముష్మికమునకు సహాయముగా నుండవు. అందులన అనవసరములు. (3) ప్రతిమానవుడును తనకు కావలసిన ఆహారము, వాస్త్రము స్వయముగా తయారుచేసికొనవలెను. (4) ప్రతిగృహము, ప్రతిగ్రామము ప్రతిదేశము, ఆర్థికముగా స్వయంసహాయగూఢమై యుండవలెను. (5) ఆహారము, వాస్త్రము లాభమునిమిత్తము వర్తకమునకు లోనై యుండగూడదు. (6) విరివిగా జగుపు వాణిజ్యము ఇంకి లాభమునకుగాక సర్వజనోపయోగమునకై యుండవలెను. (7) యంత్రములు కొంతవరకు ఉపయోగింపవచ్చును. కాని వానిని పూర్తిగా త్యజించుటయే ఆశయముగా గమనింపవలెను. (8) సారాయము, నల్లమందునై రాలలో వర్తకము నాటంకపరుపవలెను. (9) దేశదేశములనుండి రుణపోవుట శ్రేయోదాయకముకాదు. (10) ప్రజలలో ధనవ్యత్యాసముండుట తొలగింపలేము కాని అన్నితరగతులవారికి పరస్పరస్నేహభావముండవలెను. (11) అనవసర-అపాత్రదానమును వివరించవలెను. “పనిచేయక, తిండిలేదు” అనునూత్రిమును అనుసరింపవలెను. భిక్షులనవృత్తిని పోగొట్టవలెను. (యంగు ఇండియా 1924-26). (12) ప్రతిమానవుడు సేవోయొక శారీరక శ్రమపడవలెను. అందులన పాటు పడుటయొక్క ఘనత తెలియును. సామాన్య-పాటకపుజాతియెడ అనాదరణ తగ్గి గౌరవము కలుగును.

ఓనుల్లాను మహమ్మదూ! కృతకవిద్యుత్కాంతుల న్నమ్మి యా
శాసాధంబును గట్టుకొంటి నది నిస్సారంపుటాకాశమై
నా సర్వస్వము దొంగిలించి నరకానగ గూలిపోయె వృథా
యానప్రాప్తిగ నిల్చినాడ నొకదుఃఖాకాంతలోకంబునగ.

పూనికరాసికి మనుజభుక్తి యొసంగెను రాతిగుండె, సు
ల్తానుల కస్మదీయకవితాసుధఃజందిన పాతకంబు, నా
పై నటనం బొనర్చినది వాస్తవ మిట్టి స్వయంకృతైకదో
షానలదగ్ధమై చనిన యర్థము నాకు లభింపజోవునే.

హాయిగ నీయశస్సు వెలయంగల చక్కని మేడగట్టి దీ
ర్ఘాయువుఁ బోసినాడ భవద్యయవల్లికి, వట్టిచేతులగ
బోయెద నంభకారమున మున్గి, సుఖంబుల ప్రొద్దుగుంకె, రా
జా! యింకఁ దాంపించెద, భయంకరదుఃఖశమాలవాటికగ.

ఓక్కొక పద్మియంబునకు నొక్కొక నెత్తురు బొట్టు మేనిలోఁ
దక్కువఁగా రచించితి నృథాశ్రమయమ్యెఁ గులీనుడైన రా
జిక్కరణిగ మృష ల్వలుకునే! కవితా ఋణమీయకుండునే
నిక్కమెఱుంగ నైతి గజనీ సులతాను మహమ్మదగణి!

ఇంక విషాదగీతికలకే మిగిలె రసహీనమై, మషీ
పంకము నాకలక్మన, నభాగ్యుడనైతి, వయఃపటుశ్వముఁ
గ్రుంకె, శరీరమం దలముకొన్నది వార్ధకభూత మీనిరా
శాంకిత బావ్పము ల్బలములైనవి ముప్పదియేండ్ల పూజకుగ.

అల్లా తోడని పల్కి నాపఃడికావ్యద్రవ్యముగ వెండితోఁ
జెల్లింపగ దొంగొన్నటక్కరిని, నీచేఁ జూడతుండైనచో
నల్లాకుగ సుఖమే? మహమ్మదున్మపాలా! సత్యవాక్యం బెవం
డుల్లంఘింపఁడో వాడె పోనరుఁడు ధన్యుం డిద్దరామందలిగ.

చిరముగ బానిసేయు నభిషేక మొనర్చితి, మల్లెపూవు ట
త్తరు లొలికించి, మాయజలతారున రాడుగదా? పసింది యో
కఱకుతురుష్కభూపతి! యఖండమహీవలయంబునందు నా
శిరమునఁ బోసికొంటిని నశింపని దుఃఖపు టగ్నిఖండముల్.

అలసట దీర్చుకొందును మహమ్మదురాజులతో సమాధిశ
య్యలపయి, ముప్పదేడు ప్రయాసకు డెందము కందిపోయె, ని
ర్మలమగు చిత్తశాంతి కింక మార్గము లే దెనలేని పండు పె
న్నెల గురియించు నాకవిత నీకు లభించె నబద్ధవాదికిగ.

౧

నాన యొకింతలేమిని సనాతనధర్మముమాని పొట్టకూ
 డూన ననేకమాయలకు నోడి మనంబునఁ బుట్టెఁడనతోఁ
 గాని కులంబుఁ జేరి కడగండ్లకులోనయి “దేహి” యంచు యా
 భానతమస్తకం బగు జనంబు జనింపగనేల దైవమా !

౨

పాండిత్యంబు యశంబు చూడరు ప్రభావంబన్న నేమున్నదే
 మండి యందురు డబ్బుకోస మిది యెత్తెనంచు రంతేనునొ
 క్కందుం దీర్పఁడు తుత్పిపాస లకటా ! కాసంత దైన్యంబుతో
 నుండంజూచి మొగాన మూతురిక నయ్యో యాచ యేపాటిదో !

౩

పరువా లేదు, ధనంబు లేదు నుఖమా మాట్లాడఁగారాదు నెం
 దటిలోనం జెయి క్రిందుమాత్రమె యిసీ దైన్యంబు యాభార్థమై
 ధరఁ బుట్టం జనుగాని యెవ్వఁ డిది స్వాతంత్ర్యంబుఁ బోనాడి మె
 బరవిత్తై గరతుల్య దైన్యమును నాహ్వానంచుఁ జాకుండఁగఁ.

౪

పడుచును లేచుచు మెరకపల్లములే యనుకోకయేఁగి కా
 ల్నడకను వానిఁచఁ బదిన్నాళ్లు పదింబది నెట్టి చాకి రొ
 క్కఁడె గతిలేక చేసి తుది గవ్వయుఁ గానఁగలేక తాను సూ
 ర్పడి నడువంగలేని నరువాలక మెంతటి జాలిఁగొల్పెడిక.

౫

కుదువఁగఁ గూడులేదు పడుకోఁ బరుపా యసలే హుళక్కి, నె
 క్కడఁ దలఁదాచుకోఁ దలముఁజేరెడు గల్గదు; కట్టుబట్ట చే
 కడను శరీర మెల్లఁజెడి పాడగుఁ జిచ్చుగతిఁ న్మనంబులోఁ
 జిడిముడిపాటు పొచ్చు ఛిఛిఛి పరదేశము నేఁగ యాచక్ష.

౬

ఫలముంగోరుట సిగ్గు బొగ్గగును సన్మానంబు మన్నాను స
 త్కళలక శక్తియుఁ జట్టుబండ లగు శ్రోధావేశమా పొచ్చుఁ జం

చలతంజేసి మత్తిభమంబు గలుగున నర్వంబు నీరీతి క
త్యలనొండొంటికి మూలమైచెడును యాహ్లాదైన్య నైచ్యంబునక.

౭

రార మ్మింకొకమాగు “పో, తిరిగినా రావయ్య రే పిప్పడే
రా, రాలే” దని తూలనాడి పలుకక రాపిల్లఁగాల్తీపులుం
బోరామిల్లకు రైలుబండ్లఁ దిరుగక ముప్పుఁటకుఁ ఖర్చులిం
తే రానున్నఫలంబు యాచ్ఛకయి పోతే లోభిగేహళికె.

౮

కాళ్లుఁడిపోయె మోకాళ్లుకదలిపోయె, వంటపూఁటింట సొమ్మంత వదలిపోయె
రైలుఛార్జీల నటనిటు రాపిడాయె, చావుబాగాయె యాచ్ఛకై దేవురింప.

౯

నర్వలోకాలు కుక్షిలో సాకు నతఁడు, బాదుతఁడై నేలమూఁడద్దు లడిగికొనుట
దేవదేవుఁడ జంగమై తిరిపెమెత్తి, కొనుట యాహ్లానిశాటి కైకోలుగాదె.

౧౦

కాలుసేతులు చక్కఁగాఁ గదలుచున్న, బుద్ధి చుఱుకుగఁ బనిసేయ ముందు వెన్న
లను నెఱింగిన నిజముగాఁ దనువునందా, నసువులేయున్న యాచ్ఛకై యరుగనగునె.

వీరధర్మము

ఉభయభాషాప్రవీణ, తుమ్మల సీతారామమూర్తి చాదరిగాడు

(పల్నాటి వీరశిఖామణి యగు బాలచంద్రుఁడు రణమైనర్వఁబోవు తలంపు వెలువరించినతఱిఁ
దల్లియగు నైతాంబ యిట్లనుచున్నది.)

అక్కట కుమార! నీకెవ - రిక్కరణి బోధఁజేసి నీ వెక్కడఁబో

రెక్కడఁ బొరుషమెక్కడఁ - జెక్కిలి నిటు మీఁటఁ బాలు సిందెడి నీకుక.

బంతులాటగాదు బలి చెడుగుడుగాదు - బొంగరాఁ వినరు భంగిగాదు

గోలిగుండ్లనాడి కొనుఁఫక్కిగాదు సం - గరము తగరుపోరు కాదుతనయ!

హుంకారము లతులధను - ప్పంకారము లార్భటులును జంకెనలును బల్

అంకెలుఁ బొంపిరివోయెడు - సంకులనమరోద్వి నిల్వఁజాలుడె తండ్రి?

మదగజఘోంకృతుల్ తురగమండలిహేషలు భేరిభాంకృతుల్
రథగణనేమిధంధణ లరాళకరాళకృపాణజంఝుళల్
గుదిగొను సింహనాదము లకుంతితభంగిఁజెలంగ సాధ్వసా
స్పదమగు యుద్ధరంగమున బాలుఁడ వీ పెటు నిల్తు సెప్పమా ?

కత్తుల తళతళలకు నీ - చిత్తము కంపింపఁ గనులఁ జీకటిక్రమ్మ
దత్తేటపడు వడిఁ బగ తొక మొత్తమ్మై ముట్టనెట్టు మొత్తైదువారిక.

యుద్ధము లొనర్చి దేశంబు నుద్ధరించి - జాతికిం గులమునకు విఖ్యాతిఁ దెచ్చి
మమ్ము నలరింప భవికాలమ్ము లేదె ? - తరుణమిదిగాదు మాను మీతలఁపుఁ గుఱు!

సంతతిలేక కడుంగడు - జింతిలిచింతిల్లి చిట్టచివరకుఁ జెన్నుం
డింత దయ సూప ని న్గని-సంతన పడితికా ఫలించె జన్మం బనుచుకా.

నానిధానంబవీపు నాప్రాణమీపు - నన్ను నెడఁబాసిపోయెదే నాయమెడసి
తగవుగా దీప్రయాణంబు తగదు తగదు - నిమిపు సంగ్రామవాంఛనో వెడఁగుఁగుఱు!

నీతండ్రి రణోర్వికిఁ జన - నా తో డీ వుండువనుచు నమ్మితి నెదలో
నోతండ్రి! నాకడుపునం - నీతఱిఁ జచ్చిడకుమేటి కీ సాహసముల్.

ఆలింపుము నాపక్కలఁ - జాలింపు మపాయజనకసంగరయాత్రకా
దూలింపుము రోషమ్మును - జాలింపుము నీదుశండ్రి పంపుకుమారా!

వ. అనుటయు నబ్బాలచంద్రఁ డిట్లనియె.

వెఱఁగయ్యె నీదుశల్కుల . తెఱఁగుం బరికింపఁ దెల్లుఁ దెఱవకు నెఱపో
టరియగు బ్రహ్మన పత్నికి - బిఱికితనం బిట్ల వెల్లి విరియందగునే.

బాలుఁడవంచు సంగరము భంగు లెఱుంగనివాఁడ వంచు గు
ఱు లిగిలించినంత నె కరింబు భయంపడెదంచు కాకహో
పోని నీతులం గఱవఁబోకుము వైరివిదారణక్రియో
ద్యేలయశస్కుఁడొ వెలమవీరశిఖామణి వీఁ డెఱుంగుమా!

బాలుఁడు గాఁ డితండు యువపట్టము నేలె దుదిట్ట యౌవన
శ్రీలలితుండె నత్రియలఁ జేయవలంతి యలెండె దుస్థితికా
డిలుపడంగఁదోలి నిజదేశనముద్ధరణ బానర్పకకా
జాలిన మేటివాఁడె పటుసాహసనోహలుఁ డూహనేయఁగకా.

కొండలఁ విండియొనర్చెద, దండధరుండన విరోధిదళములనెల్లకా
తెండాడెద వేల్చిదీబ్ర, హ్మంశంబులఁ బట్టి బంతు లాడెద జననీ!

కారెమపూడి రంగమునఁ గయ్యముకోసము కాలుదువ్వచు
న్నాకు లెఱుంగుజోదు లదనకా గధనంబునఁ దూకి మూఁకలో

వీరవిహారము న్సలిపి విశ్రుతకీర్తిఁ గడింపకున్న నా
పేరును బెంపుసాంపుచెడఁ బెద్దలుఁబిన్నలు బ్రువ్వఁదిట్టలే.

జనకుం డాహవభారము న్నిజభుజస్కంధంబునం దాల్చి తీ
అనికష్టంబులఁ జిక్కిఁనుక్కుతటి ధైర్యస్థైర్యవిభాజి యా

తనయుం డెవ్వఁడు రాణివాసములఁ జింతంబొసి వాసించునో
జననీ! వేగ ననుజ్ఞయిమ్ము నమరోత్సాహంబు తిండించెడిన్.

అహవమున కిప్పుడ చని - దోహలమునఁ గసిమసంగి దుష్టవిరోధి
పూహంబులఁ ద్రుంచెద నా - బాహుబలమెల్లఁ జేట పడుచందమునన్.

తెలుఁగుం దేశచరిత్రకుఁ - జెలువిచ్చి సువర్ణవర్ణచిత్రములు నై
పలునాఁటి వీరగాథలు - విలసిల్ల నొనర్తు నారవిషభాఃరమున్.

గత్యంతరంబు సెప్పకు - మత్యంతోత్సాహమలర నాజి “యశోవా
మృత్యుర్వా” యని దూఁకెద - నిత్యంబగు నసముదెసల నింపెదఁ దల్లి.

వెలములు కమ్మవీరు లతివిక్రమధుర్యులు రెడ్డిజోదులుం
దెలఁగలు దేశవాస్యమును ద్రెంప విరోధిశిరోధిఖండనో
జ్వలకరవాలహస్తలయి సంగరలక్ష్మీ నలంకరింప నన్
నిలువఁదలంచె దిందు జననీ! నిను నేమనువాఁడఁ జెప్పమా.

స్వార్థనిరతుండు తుచ్ఛభోగాభిరతుఁడు - పాఱుఁబోతు దేశద్రోహి బైసిమాలి
మూలదాఁగిన డాఁగుఁగా కాలమునకు - దూఁక కెవఁడుండు నిత్రటి వీరతోడ.

నీవెఱుంగని ధర్మంబులు - లేవైనను బుత్రమోహలీనాత్మకపై
యీవిధిఁబల్కెడు దాని, బోవిడువం దగిన యదను పొమ్మిది తల్లి!

పుత్రుఁడని మిత్రుఁడనియుఁ గళత్రమనియు - భర్తయని సోదరుండుని బాంధవుఁ డని
బాలుఁడని వృద్ధని తలంచువేళగాదు - తల్లిరో సాగుచుండె స్వాతంత్ర్యరణము.

కరికల్లాంతవిలోలము - శరీరము తడిత్సమంబు నకలార్థంబున్
సరసీగుహదళగతశీ - కరములు భోగములు వీనఁ గాంతలు దగునే.

కాయం బనపాయముగా - దోయమ్మరొ! కీర్తిమాత్ర ముండును గవిరాట్
గేయంబై యాచంద్ర - చ్ఛాయానాయకము దళదికావ్యాప్తంబై.

వీటనున్న ను గాటంపుఁ గాటనున్న - మిత్తి నెదిరింప నెవనికీ నత్తిగలదు
ఉప్పతిల్లుచు జెల్లుచు నుండుఁగాని - యెల్లప్రాద్దులు నొక్కమే నెట్లు నిలుచు.

బ్రదికిన నాల్గుదినంబులు - నదిరాయని జగముమెచ్చు నటబోరుషనం
పదపొంపిరి వోవఁగనుం - డఁదగున్నరుఁ డంచు బుధు లన నివనవొక్కో.

“అరయ వివృతస్సర్గ - ద్వారము రాజులకు నాహవం” బంచ మహా
గాఁగఁడు కాంతసప్రఁడు తా - భారతసంగ్రామమందు భాషింపఁజొకో.

౧. శ్రీమతి సుమిడిల దుగ్గాబాయమ్మగారు. (ః) ౨. శ్రీమతి అంగచ్చి అమ్మగారు. (ః) ౩. శ్రీమతి కామాక్షి అమ్మగారు, (ః)
౪. శ్రీమతి కే. యక. మీనాక్షి అమ్మగారు. (ః) ౫. శ్రీమతి సరస్వతి అమ్మగారు. (ః)

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజాత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

చెన్నపురి ఉప-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకుడు: శ్రీ వి. యల్. శాస్త్రిగారు. ౨. స్త్రీల ఊరేగింపు. నాయకురాలు: శ్రీమతి గుమ్మడిపల దుర్గాబాయిమ్మగారు.

అమ్మరొ! వీరసింహముల కాహవరంగ మొకండ వానయో
గ్యమ్మగు కాననం బచటఁ గాయముఁ బాసినఁ బాయకున్నసా
ఖ్యమ్మున కించుకంతయును గల్గదు లోటటకేగలేని ద
ద్దమ్ములు భక్తిముక్తులకుఁ దప్పదురం చనరొక్కొ పండితుల్!

తను వస్థిరంబు గావున - మనుజుండనయంబు నప్రమత్తతతోడం
బొనరింపం దగు మృత్యువ - దనసదనావాసి వోలెఁ దనధర్మంబున్.

ఉత్తమమగునరజన్మం - బెత్తిన ఫలమేమి? సుగతికేగెడుమార్గం
బెత్తోయంబునఁ గానక - మత్తిల్లి చరించునతఁడు మాతరొ చెపుమా!

వ. సుగతికిం బాత్రంబులగు వృత్తంబులు రెండుమాత్రంబకలవు. వాని నెఱింగింతువినుము.

గురుశ్రుశూష లొనర్చి ధర్మవిషయఁడై కోపాదులం గెల్చి సం
సరణార్థి దరియించి నిశ్చలమర్తి నత్సంగతిం గాంచి త
త్పరితత్త్వంబు నెఱుంగు మానవుఁడు శుంభత్తేజముం దాల్చి తా
నిరితానందనివాసరాజ్యపదవి నిర్భకుఁడై నిల్చెడిన్.

ఎవఁడు పరరాజవశ్యమై నవసి దాన్య - శృంఖలాబద్ధమై నిజశ్రీవిలాస
దూరమై గతశాన్ వోదారమై దు - రంతపరిభవజనితదుఃఖాన్ని హేతి
పటలసంతప్తహృదయమై పరితపించు - దేశమాతను గాంచి దుఃస్థితుల నెంచి
నెవ్వగలఁ గుంది వేడి కన్నీరురాల్చి - మాతృదాన్యవిమోచనమహితదీక్షఁ
బొంగి స్వాతంత్ర్యసంగ్రామభూమి దూకి - వీరక రేకెత్త మూర్తుర మూఁక నెదిరి
చించి చెండాడి టోళ్ళక్తి చెడినవెనుక - వైరివీరాసినిర్భిన్న వక్షుఁడగుచు
నలసి ధైర్యంబు విడక “ధన్యోఽస్మి” యనుచు - నమలమగు దేశమాతృపాదాబ్జపీఠి
కసువులను ధారవోయు న య్యనఘమూర్తి - గగనవీధికిఁ జని నిరాఘాటధాటిఁ
జండకరమండలముఁ జించి చెండివైచి - గుంపుగూడి నిలింపు లగ్గింపఁ బెంపు
సాంపునీపింప మోక్షంబుఁ జూఱఁగొనెడి.

వ. ఇందుఁ దొలుకర్జంబు మముబోంట్ల కయితిగాని చెడ్డంబు కావుటంజేసి కడపటి
మార్గంబ మాకుశరణ్యంబు. శస్త్రైకజీవనులకు నాలంబ మేలిపనదనంబు. శౌర్యంబు
నెడసి యెన్ని ధర్మపు లొనర్చిన మమ్ము విజ్ఞులు మెచ్చంబోరు. పోరికి నీడంబోవు
తటి పెన్నుండు కవ్వడికిం గఱపిన సుద్దులపొలకున నెఱుంగవే? వెండియు,

మాతృదేశం బన్యమనుజేశ్వరునిచేతఁ - జిక్కి స్వాతంత్ర్యంబు దక్కి తనదు
జాతీయతను బాసి చేతోగతంబైన - తలఁపు వెలువరింపఁ దగినహక్కు
నెడసి లోలోపలనే క్రుల్లికుములుచు - నీచదాన్యమున మునింగి పిటికి
తనము వరించి నితాంతకష్టపరంప - రలనీగి దారిద్ర్య మలమదిక్కు
లేక శోకించువేళఁ దల్లిమొర నాల - కించి మైపులకింపఁ జలించి కొంచె
మేని నామెకుఁ దోడ్పడలేనివిడ్డ - బ్రతు కదేటికి? ధాత్రికి బరువుచేటు.

౨. సారస్వతము

వ్యాసము

రాయసము వేంకటశివుడుగారు, యం. ఏ.

వృత్తాంత, నిర్వచనము

ఇంగ్లీషు వ్యాసచరిత్రము

సంస్కృతమున, విపూర్వకమున 'అస్' అను ధాతువునకు ఏర్పడచుట అనియును, నిపూర్వకమున 'అస్' అనుదానికి ఉంచుట అనియును అర్థము. "వ్యాస మనఁగా నేడేని యొకవిషయమును విరివిగా వ్రాయుట" అనియును, "ఉపవ్యాస మనఁగా నేడేని యొకవిషయము నెత్తి విస్తరించి చెప్పుట" అనియును, శబ్దరత్నాకరము వాకొనుచున్నది. గద్యరూపవిషయప్రస్తావనను ఉపవ్యాస మనుటకంటె వ్యాస మనుటయే సమంజసము. వాగ్రూపాంశ కథనమున కుత్తరహింమాదేశమున వ్యాఖ్యాన మనియును, మన యాంధ్రదేశమున నుపవ్యాస మనియును స్వసహారము కలను.

ఆంగ్లమున వ్యాసమును 'ఎస్సే' యని వ్యవహరింతురు. 'తూచుటయును', 'యన్నించుట' యును దీని వ్యుత్పత్తిర్థములు. "అనిబద్ధచిత్తవిహరణమే వ్యాస" మని జాన్యనుపండితుఁడు వచించియున్నాఁడు. "పరిపూర్ణముగఁ గాని, ఏకదేశంబుగఁ గాని పరిపాటిగ నింపుకొన్న శైలిచే నొప్పు నాదిర్ఘమును విషయవిస్తరము వ్యాస" మని ఆకుంజర్లు ఇంగ్లీషువాక్యకారుని యభిమతి మై యున్నది. "రచయిత కిష్టానుసారముగ సులభరీతి వచనరచనను సంక్షేపరూప విషయవిస్తరణమే వ్యాస" మని బ్రిటానికా సర్వనిషయప్రదీపక యం దున్నది.

అసమగ్రమై, నియమరహితమైనది వ్యాస మని లొంగింటియాంగ్లేయవ్యాసకర్త లూహించిరి. కాని యిప్పటివారి యభిప్రాయ మది కాదు. ఏరచయిత యైనను, చదువరులకు సుబోధకమును లేట మాటలతో వ్యాసములమున తనభావమును స్పష్టీకరింపజచ్చును. భావ మెంత గూఢమయ్యును, లేటదనము గలిగి, మృదుపదలరీతి మై యొప్పారుటయే వ్యాసలక్షణము. లఘుగమన మొకటియో, ఎక్కువఁ గంభీరమయ్యు వాలకమున నట్లగపడకుండుటయు—ఇవియే వ్యాసము నకుఁ గల సాంఘ. గమనసౌలభ్యమును, భావకవిత్వభోరణియును దానికి తీవ్రశక్తి విలసిల్లును. సర్వసాహిత్యార్థసాధనము వ్యాసమని యాధునికుల యభిప్రాయము.

ఆంధ్రవ్యాసరచనకు ఆంగ్లవ్యాసరచన మూలం బగుటంజేసి, అద్దాని కథాసంగ్రహ మిచ్చుట అత్యంతావశ్యకము. క్రీ. శ. 1771 న సంవత్సరమున ఫ్రాంసు దేశీయుఁడగు మాంటేను మొట్టమొదట వ్యాసములు రచించెను. మాంటేను వ్యాససృష్టికర్త యనఁబరచును. లోకానుభవమును వెదచెల్లఁచు, మగ్గమగ్గ మహాఖ్యానములచే నిసృష్టినైగావించుచు, తనయిచ్చుచ్చినభంగిని ఆఖ్యాయకుఁగ వ్యాసము వ్రాయనకు ననువాచారమున కారెడు మార్గనిర్ణయయ్యెను. పదునేడు సంవత్సరములకుఁ బిమ్మ ఇంగ్లీషుకృత్రికర్త యగు బేకను తన ప్రథమ వ్యాసములను ప్రచురించెను. మాంటేనునుండి యారెడు వ్యాసరూపమును మాత్రమే గైకొని అభిముగ స్వకపాలకల్పనావి శేషములఁ జేరించెను. ఏకాంతవాసియగు ఫ్రెంచిగ్రంథకర్తకును, వాకిరరాజకార్యసురీణుఁడగు హంగ్లేయవ్యాసవాదికిని వ్యాసరచనయందు సామ్యము కుదురుట దుర్లుటము. వ్యాస మనిన సంబంధరహితమును నూహాపరంపర యని బేకనుని మతము. వ్యాసములు చెల్లాచెరువు నాలోచన లని బేకను నుడివెను. ఉద్గ్రంథరచనలంబలన విసిరి వేసారిన బేకనునకు వ్యాసరచన విశ్రాంతిహేతుచుటచేత నయ్యది క్షుద్రకావ్య మని యతఁ డూహించినను, జనసామాన్యమున కది హృదయరంజక మగుటఁ బట్టి ఆతనికి దానిహర్ష ముదావహమై యయ్యెను. బేకను వ్రాసిన పూర్వోత్తరవ్యాసములకు శైలిని భేషము గలగు. పూర్వ వ్యాసములలోని వాక్యములు మూత్రఫక్కిని సంక్షేపరూపములై, "కరకర" మనుచుండును. ప్రతివాక్యము భావగర్భితమై యొప్పుచుండును. బేకనునకు విషయమే ప్రధానము. మాంటేనున కది యప్రధానము. ఆంగ్లేయవ్యాసరచనకు బేకను ప్రథముఁడైనను, "కవురీ" వ్యాసబ్రహ్మ యని పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. స్త్రీలు అడ్డిసనులు, టాట్లరు, పెట్టెటరు మొదలగు తమపత్రికలలోఁ జక్కని వ్యాసములు రచించి ప్రచురింపిరి. అడ్డిసనుని రచనలు మృదుహాస్యధూయిష్టములై పాలుపారుచుండును. గోల్డుస్మిత్, 'భ్రమరము', 'బోకనివాసి' యను నతిమనోహరములును హాస్యరససమ్మిళితములును నగు వ్యాసములు వ్రాసెను. పదునెనిమిదవశతాబ్దమున నింగ్లండులో వ్యాసరచన క్షీణించెను. 19 వ శతాబ్దమున ల్యాంబు బేర్లవ్యాసోద్ధరణమును గావించెను.

'ఈలియావ్యాసములు' ఏతత్కృతములే. ఇవి వ్యక్తిగతభావములకును, మృగుపక్షిసంపదకును, సాంపగు వర్ణనలకును ఆలవాలములై యున్నవి. డిక్విస్సీ, మెకాలేమున్నగు ప్రముఖులు వ్యాసములు రచించిరి. మెకాలేవ్యాసము లన్నియు నన్ని ప్రత్యేకకావ్యములుగ నెన్నఁదగియున్నవి. ఈతత్వాబ్దమున బిర్రెలు, గాసు మొదలగువారలు పేరెన్నికఁగన్న వ్యాసకర్తలు.

వ్యాసలక్షణములు

వ్యాసము నాతిదీర్ఘముగ నుండు ఐదవరచన. కావ్యమునకు వలెగాక వ్యాసమునకు విషయనిర్వహణమునందలి జాగరూకతయు, వర్ణనాచిత్యమును ఉపక్రమోపసంహారసామ్యమును ప్రధానాంగములు. వ్యాసకర్త "సూక్ష్మమున మోక్షము" జూపవలెను. విషయసంగ్రహ రచనారహస్యము నాతఁ డెఱిగి యుండవలయును. సంగ్రహముగా నున్నదిని రచన నిస్సారమై యుండఁజనదు. సంక్షేపకః సంభాష విషయవిస్తృతియు నను లక్ష్యమొకేతమై వ్యాస మొప్పురుచుండవలెను. కడు విస్తృతమైనచో అది వ్యాసం బన నొప్పుదు; చానిని వ్యాఖ్యాన మనియు కావ్య మనియు పేర్కొనఁ దగును. పరిశ్రాంత్యభివీణ్యాత్రియు, నిశ్శేషాంశచిరచయు వ్యాసమున నుండఁజనదు.

ఉచ్ఛ్రియలంగువలె వ్యాసమందు శాస్త్రచిర్రలు, ఖండిన మండనములు, విరుద్ధాంశసామరస్యములు సమసూర్పరాదు. పదముల పరుసనము లేక, కుటుంబనము గలిగి, కొంతవఱకు క్రమభంగము నొంది వ్యాసము ఉండఁజెల్లును. చిర్రయుండినను అది యున్నదా లేదా యను సందేహోప్పదమై యుండినొప్పును. తర్కసహితమైనను తర్కరహితముగఁ గాన్పించు వ్యాసరచన నిర్దుష్టచమత్కృతికిఁ దార్కాణమై యుండును.

వ్యాసమందలి చిర్ర శాస్త్రచిర్రలంత గంభీరముగ నుండరాదు. భాసకవిత్వమునందు శై రసయిత్యక్తిత్వము శేటతెల్లముగ నుండి వలెను. కావ్యములు వ్యాఖ్యానములు బాహ్యసత్యస్థాపకములు. వ్యాసమున కాంతరంగికసత్యనిరూపణమే ప్రధానము.

వ్యాసరచనను గుఱించి తమ వ్యాసరాజమున అలెగ్జాండరు స్మిత్తుగా రిట్లు చెప్పుచున్నారు. "రూపమున వ్యాసము భాసకవిత్వమును బోలియున్నది. ఈ రెంటి రచనకును, లఘువైనట్టిది గాని గురువైనట్టిది గాని యేదోయొక మనోప్పత్తియే కారణ మగుచుండును. పట్టుపురుగుచుట్టును పట్టుచలె ముగ్ధభావము నేడేని వ్యాస మానిరించి యుండును. ఏదేశసాహిత్యచరిత్రమాచినను, తొలుతనే వ్యాసకర్తలున్నట్లు కాన్పింపదు. కృతికర్తలు చరిత్రకారులు వ్యాసకర్తకు పూర్వులై యుండిరి. ఉద్రేకాదులకు లోనుగాక వ్యాసకర్త కాంత చిత్తుడై విక్రాంతి నొందియుండును. అతఁడు నూతనకల్పనలకుఁ దొడంగక ఇదివఱకున్న విషయజాలమునకు వ్యాఖ్య లొనరించుచుండును.

గ్రంథకర్తలు, గ్రంథరసగ్రాహులు దేశమందు ప్రబలినపిమ్మటనే, వ్యాసకర్త తనరచనలు ప్రకటించును. అతని రచనలు "ఇతిహాస" భూయిష్టములు. వీని నెల్ల పాఠకులు గ్రహించి తదనుసరితమును గావించవలెను."

ఆంధ్రవ్యాస రచనాప్రారంభము

ఆంధ్రీయ పరిపాలనయు, తద్విద్యాసంస్కారజనితవాగరికతయు ఆంధ్రవ్యాసరచనకు మూలకారణములు. ప్రప్రథమమున చెన్నపురి, బండ్లరు, రాజమహేంద్రవరము మున్నగు పట్టణములలో ఆంధ్రవార్తాపత్రికలు స్థాపితములై కాలక్రమమున ప్రబలినవి. అందలి సంపాదకీయోపన్యాసములు వ్యాసరూపముననే యుండుచు ఐచ్చినవి. ఆకాలమునఁ బ్రచురింపఁబడిన శ్రీయుత చిన్నయనూరి నీతిచంద్రిక యీ వ్యాసశైలికి మార్గదర్శక మయ్యెను. బండ్లరునందలి 'పురుషార్థ ప్రదాయిని' చెన్నపురియందలి 'ఆంధ్రభాషాసంక్షేపము'ల నీ సంజర్ఘమునఁ బేర్కొనఁచుచును. ఈరెండు పత్రికలకును మఱి కొన్నింటికిని రాజమహేంద్రవరవాక్తవ్యుఁ డొకయునకుఁ గాకాలమున తఱచుగ చిన్నవ్యాసములు వ్రాయుచుండెను. పిమ్మట తానే పత్రికాధిపతియై, 'వివేకార్థిని' యను పత్రికారాజమును బ్రకటించెను. ఆయువకుడే వీరేశలింగకవియగుట.

అప్పటికి ముగ్ధముగ నా కవిపుంగవుఁడు పద్మకావ్యములే రచించుచుండెను. పత్రికాముగ్ధున పద్మరూపముననే పలుమారు తన యభిప్రాయప్రకటనముఁ గావించుచుండెను. క్రమముగ సాహిత్యాంశములనుండి యాయన సాంఘికాంశములకు దిగవలసి ఐచ్చెను. అనాఁడు వారిఁడ్యశైలి చిన్నయనూరిశైలి ననుసరించి యుండెడిది. తఱచుగ వ్రాయుచుండుటవలన వారిశైలికి మార్దవ సౌలభ్యము లేర్పడినవి. వివేకార్థినీ ప్రథమభాగములకంటె తరువాత వానియందు ఆయనరచనలు భావముననేగాక చిష్టయందును నునుపు చేతలెను.

1878-79 వ సంవత్సరములనాటికి కాలము చాలవఱకు మాటి పోయెను. వార్తాపత్రికలు పలుచోట్ల స్థాపితము లయ్యెను. మత, సాంఘిక, రాజకీయవిషయములు జనులహృదయముల నాకర్షింప సాగెను. వీరేశలింగముపంతులు నెలకొల్పిన వితంతువివాహోద్యమసంస్కరణములను, ఏతద్విషయమై యాయన రచించిన వ్యాసాంశములును, ప్రజలు బాహుళ్యముగఁ జర్చింపసాగిరి. ఇట్లు పత్రికాప్రకటనము, సంఘసంస్కరణమును ఆంధ్రవ్యాసరచనమునకు ప్రబలముగ నుద్బోధకము లయ్యెను.

ఆంధ్రవ్యాసచరిత్రము

వీరేశలింగకవి ఆంధ్రవ్యాసకర్తలలో ప్రథముడని చెప్పునచ్చును. ప్రథమమున పద్మరచనయే యాయనకుఁ బ్రియమైనదైనను, సంఘసంస్కరణాభిలాష ఆయన హృదయమున నావిర్భ

విందినప్పటినుండియు ఆయన భావప్రకటనతీత్రకు పద్మరచన చాలసంఘటించెను. ఆయన రచనలయందు హాస్యరసము మెండు. వీరేశలింగకవి హాస్యరసముచే ప్రహసనములమూలమున తన సంఘసంస్కార శోభాసమును పామరజనుల మనముల నాటింపఁగలిగినను, విద్యాధికులకుమాత్ర మనుపానాంతరము చేతనే యావధప్రయోగముఁ జేయవలసివచ్చెను. ఇందులకై నాతికతినమగు హృద్యగద్యశైలి నాతఁడలఱుచుకొనవలసివచ్చెను. ఏషేరు పెట్టివాసినను, ఆతనిరచనలన్నియు లేనియలేటలుగనుండెను! ఆయన వక్త కాఁడు. ఇది యతని కొక దోషముగటకు మాటుగా గుణమే యయ్యెను. ఆయన సభల నొసరిన యుపన్యాసము లన్నియు ముం దింటికడ వ్రాసిన వ్యాసములే. నేఁ డాయన చేసిన బహిరంగోపన్యాసము లేపు వివేకవర్ధనిపత్రికను ముద్రిత మగుచుండును. పంతుల భాసములు గ్రహించి సంతసించినవారు సభనలంకరించిన పరిమితసంఖ్యాకులగు ప్రేక్షకులు కాక, అసంఖ్యాకులగు పత్రికాపాఠకులును, గ్రంథపఠితులును. వీరేశలింగకవి యొక పత్రికలకే వ్రాయుచువచ్చిన చిన్న వ్యాసములకంటె, ఉపన్యాసములుగ నుద్దేశించిన దీర్ఘ రచనలే వ్యాసనామమున కెక్కువ యర్హత గాంచియున్నవి. వీరి సంపూర్ణపుస్తకావళిని, 7-8-9 వ సంపుటములలో, ముఖ్యవ్యాసములు గలవు. వివేకవర్ధనిలోనుండి సంగ్రహించిన 8 వ సంపుటములోని 'సత్యము', 'స్త్రీవిద్య', 'వయ్యములు' మొదలగు శీర్షికలు గల చిన్న వ్యాసములకంటె అందే ప్రకటించిన 'ఉపన్యాసమంజరి'లోని వ్యాసములును, 7 వ సంపుటమునందలి 'జన్మాంతరము', 'అతిబాల్యవాహములు', 'విద్యాధికులధర్మములు' స్త్రీ పునర్వివాహవిషయశోపన్యాసములును, 10 వ సంపుటమునందలి 'సత్యవాదినీ'లోని యుపన్యాసములును, వ్యాసనామార్హత గలవియై మిక్కిలి విరాజిల్లుచున్నవి.

వీరేశలింగకవిగద్యశైలి సులభముగను శోభాకరముగను నుండును. కేలనముగాని పేకలతయును, కటువుగాని గ్రాంథికత్వమును ఆతైలి సొంపునకు చిహ్నములు. చెవి కింపగు మృదుపదములు హర్షుటయందును, అన్యజేషీయుల యభిప్రాయములు మాతృభాషలోనికి సరిగ నను విదించుటయందును ఆయన కసమానసామర్థ్యము గలదు. మృదుమధుర శైలి యీకవిసామ్రే! కాని యాతని రచనామార్గసమాధుర్యాదులు ప్రయత్నపూర్వకమగు యమకాదిశబ్దాలంకారప్రయోగములనఁ జేతురి నవిగాక పదలాలిత్యసారస్య మెఱిగిన స్వతస్సిద్ధమగు రచనాచమత్కృతినలన లభ్యమైనవియై. పెక్కుచోట్ల గానవచ్చెడి హాస్యరసపుంజులకరింపులు ఆయనకవితామాధురిని మఱింత పెంపుచేయుచుండును.

వీరేశలింగకవిసమకాలికు లైన గ్రంథకర్తలలోను, పత్రికాధిపతులలోను, వారిశిష్యబృంహములలోను వ్యాసరచనకు దొరఁకొనినవార లనేకులు గలరు. శ్రీదుర్గిరాల నూర్వప్రకాశరావుగారు 'కాశీ' పంతులుగారి శిష్యులుగ నుండినదినములందే వివేకవర్ధనిక తమవ్యాసములు వ్రాయుచువచ్చిరి. అపుడును, వీర్య

టను వారిట్లు వ్రాసిన వ్యాసములు కొన్నిటిని 'నీతిమతవిషయశోపన్యాసము'లనుపేర వారు ముద్రించిరి. శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు తాము ప్రచురించిన 'మనోరమ', 'దేశమాగ' పత్రికలందు వ్యాసములు వ్రాయుచుండిరి. ఐనను వారి వృత్తిపూర్తినందర్భమున ప్రచురింపఁబడిన "సంపూర్ణగ్రంథావళి" పదిసంపుటములలోను వారి వ్యాసములు చేర్పఁబడకుండుట శోచనీయము. నాటకనవలారచనయై లక్ష్మీనృసింహకవిముఖ్యాభిరుచి. వీరేశలింగముపంతులవారి కాలమున వారిపత్రికలలోను, వారిసాయమున నేనుప్రకటించిన 'సత్యసూర్యని', 'జనానాపత్రిక'లకును వ్రాయుచువచ్చిన పంతులవారిశిష్యులును నా సహాధ్యాయిమిత్రులును నగు కీ. శే. గోపేటి కనకరాజుగారు హడ వ్యాసరచనయందు సమర్థులు. పైనుదాహరించిన పత్రికలలో నేను వ్రాసినట్టియు, వేరువేరుసందర్భములలో నేను రచించినట్టియు వ్యాసోపన్యాసములు కొన్నిటినిఁ జేర్చి నే నిటీవల "వ్యాసావళి" యనుపేరిట రెండు చిన్నపుస్తకములు ప్రకటించితిని. శ్రీసానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటించిన "సాక్షి" యనుపేరిటి యుపన్యాసము లన్నియు నన్ని వ్యాసములే. ఈవ్యాసరాజములు కేరును బట్టియు, భోరణిని బట్టియు అడ్డిసనుని స్పెక్టేటరువ్యాసములను బోలియున్నవి. కాని యీయాంక్షయాంధ్రరచయితల వ్యాసములకుఁ జాలభేదము గలదు. ఇరువురి గ్రంథములు హాస్యరసప్రధానములే యైనను, ఆంగ్లేయరచయితలైలిసాబగును, రసవిన్మూర్తియు ఆంధ్రగ్రంథకర్త రచనలందునలే నంత తీవ్రత నొందియుండునవికావు. అడ్డిసనుని వ్యాసము చదివి చిటునవ్వు నవ్వుకొను పాఠకుఁడు, పంతులవారి "సాక్షి" యుపన్యాసపఠనమున పకపకనవ్వి, ప్రక్కనొప్పులచే బాధ నొందవలసియుండును.

కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు రచించిన వ్యాసములు కొన్ని, "లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి" అనుపేర విజ్ఞానచంద్రికా మండలివారు ప్రకటించిరి. దీనిలో శాస్త్రభాషాచారిత్రిక విషయములను గూర్చిన వ్యాసములు గలవు. ఇవి విషయచర్చయై ప్రధానము గాఁగల దీర్ఘోపన్యాసములు. శైలి సులభముగను, మనోహరముగను నున్నది. బౌద్ధవాద్యయ బ్రహ్మ, క్రియత దుర్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారిచేతను రచించి ప్రకటించిన "మానవజీవితము" మూఁడుసంపుటములందును, మానవజీవితమును గుఱించిన వివిధవిషయములను గూర్చిన దీర్ఘచర్చలు గలవు. అనేకగ్రంథములనుండి సందర్భానుసారముగ ధర్మనూత్రములు నీతివాక్యములును జేకొనఁబడినవి. శైలి అనర్గళధారతో రసవంతముగ నున్నది.

ప్రకృతమున, "భారతి", "ఆంధ్ర" "కృష్ణ" పత్రికలు మొదలగు పత్రికలకు వ్రాయుచుండు వ్యాసకర్తలు పలువురు గలరు. నిర్దుష్టమైన శైలి నలవడించుకొని ఆంగ్లేయవ్యాసములవలె చక్కని యాంధ్ర వ్యాసములు వ్రాయుటకు వీర్యదు రిటీను ననేకులు బయలు పడెరి.

వ్యాస రచనము

వట్టి సూత్రపతనమునను, విధానార్థనాశ్రమామునను ఏకపక్షి యందైన నిపుణత చేహుతడు. గ్రంథరచనమునకు స్వభావజన్యము లగు శక్తిరుచులును, విద్యానుభవములగులన లభించిన రసజ్ఞతయును ఆవశ్యకములు. ఆంధ్రభాషలోను ఇంగ్లీషు సారస్వతమందును గల గొప్ప వ్యాసముల పరిచితి యత్యవసరము. పలుచని హాస్యరసమును మెలకువతో, బ్రయోగింప నెఱిగియుండుట అత్యవసరము. స్వాభావికముగ జిహ్వాకు మాధుర్యము కుచికరమైనను, మితిమించిన నదియే మొగముమొగ్గును. వేపవియ్యెండుకు శోషిల్లిన నాలుకకు నిమ్మరసముతో, గూడిన గోరస మింపగుట్లు గంభీరమున విసిగి వేసారిన మనస్సునకు మృదువును రచనానిమిత్తకృత్రి సృష్ట్యయగ నుండును. గ్రంథరచనకు తదభిలాషాభివ్యక్తియు విశేషానుభవము ముఖ్యములు. తాను జేతులార నాటిన యమూల్యాంకురములను మిసల బాగరూక

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

తతో, బెంచెడికర్ల కునివలె వ్యాసకర్త తన రచనాకాశలమును నన్నిటఁ బెంపొందించుకొనుచుండును.

వ్యాసమునకు రచయితయొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రధానము. జీవితమును గుఱించియు, వ్యాసనిష్ఠయమును గూర్చియు నతని యాలోచనలును, అతని భావపరిణామమును ముఖ్యములు. తన యభిప్రాయముల నెట్లు ఉపక్రమించి, సాగించి యుపసంహరింపవలయునో యతఁ డెఱిగి యుండులి మెలకువలను గ్రహించుచుండవలయును. భూమిలోనికి బాగుగ వేళ్లుపాజిన నృక్షము, నలునైపులకును వ్యాపించెడి రమ్యములగు కొమ్మలు, జీవాశతో నొప్పెడి కోమలములగు పల్లములు, సువాసనలు వెదచెల్లెడి సుందరకుసుమములు, జంతుసంతానమున కాదరుగు స్వాగుళులును దాల్చియుండెడికీర్తిని, వ్యాసరాజము విషయప్రాశస్త్యము సత్యనిరూపకమును ముఖ్యముగ గలిగి, విశాలభాసములతోను లలితపదములతోను నొప్పి చెరువరుల కానంపియును లాభమును జేహార్చనట్టిదిగ నుండవలయును.

పరిశోధి మహాశయుడు (The Research Worker)

స్వభావోక్తి

కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

శ్రీ వి చిత్రకారుడు నను నిద్దలును బ్రకృతిఁజేరిలకులు.

పూఁదేనెందుమ్మెద యాస్వాదించున ల్లెల్లవస్తువు
లయందలి సౌందర్యసారమును గ్రహింపఁగల నేర్పువీరిని.
దీనిబట్టి స్థాయిభావఁజరిగామకారణములగు విభావాను
భావాదుల నుచితరీతిం బోషించి నహృదయహృదయా
హ్లాదకరమగు నిర్భరానందనంబిద్రూఁపఁజరిస్ఫూర్తిఁ
గావించుటలో వీరి నైపుణ్యమునందుఁ బరస్పరసామ్య
ము గన్పట్టును. అదిగాక కవి కావ్యమునందును, చిత్ర
కారుడు చిత్రరచనమునందును నారాధింపవలసిన రసాధి
దేవతామూర్తి యొక్కటి యగుటచే వీరికిఁ బరస్పర
సహకారము నుపకారి కావచ్చును. రసఁజిక్కుతము
లగు నిర్మలహృదయముకురములం దనేకచిత్రవిచిత్రా
కృతులు ప్రతిబింబించుచుండును. కల్పనాఁటిమచే వింత
మెఱుఁగుఁ గూర్చి రసజ్ఞులొకమున కయ్యాకృతుల
నెఱుకనేయుటకు వలయు నైర్లికప్రతిభ వీరిసాలి సొమ్ము.
సాధారణజనులవలెఁగాకఁ దొల్తఁ దను హృదయఫలక
మునం దీర్చి దిద్దుకొనిన యాకారమునుగాని, భావమును
గాని యినుమడించినకోభతో వాచికముగా సాక్షాత్క
రింపఁజేయఁగలవాఁడు కవి. జీవకళ లుట్టిఁడఁ జ్చిత్రింపఁ
గలవాఁడు చిత్రకారుడు. వీరిలోఁ జిత్రకారునకు రసజ్ఞ
లోకమును సమ్మోహింపఁజేయఁ బ్రధానపాథనము
“స్వభావకథనము”. ఇతని నివర్గప్రతిభాసంరంభవిశ్రాం
--రమావధి యయ్యదియ.

మును జొక్కించు నటకునకు నీ “స్వభావకథనమే” యర
మావధి. అట్లే —

కవిప్రయత్నమునకు నీ “స్వభావోక్తి” ప్రధాన
ఁరికరము. నివర్గప్రతిభాఁపరమావధి కధీనములైన యాకా
రములను, భావములను విదగ్ధజనమనోహరముగ నపూర్వ
రచనావైచిత్ర్యము ననువ్రుపఱచి శబ్దార్థముల మూలమునఁ
బలుకనేర్చిన కవి ధన్యుఁడు. వింతసౌంపుల నింపు నాతని
ఁలుకులే కావ్యకోభాకరములగు నలంకారములు. స్వప్రతి
భై కగోచరమగు సహజస్వరూపము నిచ్చావినముగా
మెఱుఁగుసౌబఁగులు తుఱంగలింపఁ బలుతెఱంగుల నలంక
రించుట కలంకారఁరికరము కావలసినంత కవిస్మృష్టిలోఁ
గలడు. అం నీ స్వభావోక్తి యన్నతస్థాన మాక్రమింపఁ
గలడు. రసఁరికరములగు విభావానుభావాదుల మనోజ్ఞ
స్వరూపము నీయలంకారము నిరూపించునంత తేటగను,
సూటిగను తక్కుంగల యలంకారములు నిరూపింపఁ
జాలవు. స్థాయిభావవికాసమున కిది ముఖ్యసాధనము.
రసికబృందమున కీ యలంకారమునం దాదర మెక్కుఁ
డగుట కిదియే కారణము. మనుచరిత్రమున కృంగార
రసపోషణకు వలయు ఁరికరముం గూర్చుటకు—

నీ. కులికధారాహతి పొలుపునఁ బై నుండి
యడుఁగుమోవఁగ జేగురై నతటులఁ
గనుఁజ్ఱులోయగంగా నిర్మలమువారఁ
జలువయానయ్యెటి కొలఁకులందు

క్రముకపున్న గౌరంగరంభానాని
 కేరాదివిటవకాం తారవిధిః
 గరలు పకకారికాకీరకేకీభృంగ
 సారసద్వని తనతోని చంద్రకాంత
 దరులు ప్రతికబ్ధమీన గంధర్వయక్ష
 గానఘూర్ణితమగు నొక్కకోనః గనియె.

అని యొక యపూర్వదృశ్యమును కవి స్వభావోక్తి
 మూలమునం గల్పించెను. ఇదిరప్ప యుపమ లెన్నిఁ జెప్పి
 నను, యుత్పేక్ష లెన్నిఁగూర్చినను, శ్లేషచమత్కృతు
 లెన్నిఁ గుమ్మరించినను మఱి యేయలంకారముల జెడంగు
 మావణించిన నిట రసోదయము కాదు. సమయోచిత
 ముగ స్వభావోక్తి రాణించును. ఆంధ్రకవితాపితా
 మహాః డిట్టినమయములఁ గుర్తిరచుటలోఁ గడునేర్పరి.
 అతని —

“తతనితంబాభోగధవళాంశుకమలోని
 యంగదట్టపుకావి రంగువలన”

“అబ్బురపాటుతోడ సయనాంబుజముల్ వికసింప”
 “చూది ఝళంఝళత్కటకమాచితవేగఁ జదాగవిడయై”
 అను పద్యములందలి స్వభావోక్తుల రామణీయకం బపూ
 ర్వమై సమయోచిత మగుటచే నహృదయుల నధిక
 ముగా నాకర్షించుచున్నది.

ఈ యలంకారము కేవలరసోపస్కారహేతువే
 కాక కవికాలమునందలి నాగరికత, శిల్పాదికల యభి
 వృద్ధి, ఆచారాదర్శములు, రాజ్యాంగఽర్థములు మొదలగు
 చరిత్రాంశముల నందందు నిరూపించుటకు ముఖ్యసాధన
 మగుచున్నది. దానంటే, కవికిఁగల లోకజ్ఞానసంపత్తి
 పెల్లడియగుటయు, పాశతీనకుఁ బ్రాచీనచరిత్రావబోధ
 మై లోకవ్యవహారజ్ఞానము చేకూరుటయుం దటస్థింపఁ
 గలదు. ఇప్పుడుగాని కాశ్యపయోజనము సాకల్యముగ
 జరిగినది.

ములు సుస్థితములు నగు వస్తువులు తయారుకాఁ
 బడుచుండెడి వని నేటి చరిత్రకారులు సిద్ధాంతీకరించుట
 కవకాశము కలిగినది. రామాయణాదికావ్యముల
 యందలి స్వభావోక్తులంబట్టి శిల్పాదికల యభివృద్ధి
 నిరూపింపఁబడినది శ్రీనాథుఁడు మొదలగుకవుల చాటు
 పద్యములును, విశ్వగుణాదర్శమువంటి గ్రంథములును స్వ
 భావోక్తులచే నత్యంతరమణీయములై యిట్టి చారిత్రాం
 శములను బోధించుచున్నవి. కవికి నై సర్గికప్రతిభ, కూలం
 కషమగు కావ్యప్రతిభితి, లోకజ్ఞానము, వాఙ్మేళనా
 ము అను వీనిలో నేదిలోపించినను స్వభావకథనము
 లోకోత్తరచమత్కారి కానేరదు. కవికిఁగల వాఙ్మే
 లుణ్యమును, ప్రతిభావిశేషమునుఁ బరీక్షించుట కిది గీటు
 రాయి యనవచ్చును. అందుచేఁ బ్రాచీనాలంకారికు
 లిద్దాని నాద్యలంకృతియని వక్కాణించి దీని కుపమాదు
 లన్నిటికంటె బ్రాముఖ్యమిచ్చిరి.

కావ్యాదర్శమున—

“నానావస్థా పదార్థానాం రూపం సాక్షా ద్వివృణ్వతీ
 స్వభావోక్తిశ్చ జాతి శ్చేత్యాద్యా సాలంకృతి ర్యథా.”

అని దండ్యాచార్యు లీ యలంకారలక్షణమును
 దొల్ల వివరించుటలో నీ విశేష మిమిషియున్నది. “అద్యా”
 యను కంతోక్తి దానిని మఱికొంత స్పష్టముచేయు
 చున్నది.

ఇట్లుండ నవీనులు :—

“తత్ర ప్రథమ మనేకాలంకారబీజభూతత్వా దుఃసా
 నిరూప్యతే”
 (విద్యానాథుఁడు.)

అని యుపమాలంకారమును మొదటి దనిరి.
 అనేకాలంకారబీజభూత మనుకారణముచే నావిషయ
 మును సమర్థించి స్వభావోక్తిని దూరముగ వినరి.
 అందుచే నర్థాలంకారము లుపమాదు లైనవి. ఈవిషయ
 మొకదనుక నమరణముగా గూడదు.

ఏలన:—ప్రకృతప్రకృతములకు సామ్యము వాచ్యమగుచో నుపమ యగునుకదా! అట్లగుచో ప్రకృతమనఁబడు వస్తువుయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము కవిప్రతిభాగోచరమైనపుడుగదా అప్రకృతముతో సామ్యము వాచ్యమగుట. ముఖస్వరూపమిది యని నిర్ణయింపఁబడినమీదట నది చంద్రునివలె నున్నదనుట పాసఁగునుగాని వర్ణస్వరూపానుభవము లేనప్పుడు సాదృశ్యప్రసక్తియెట్లు? అందుచే వత్సవస్థా స్వరూపానుభవము నున్నదన్నట్లు వివరింపనేరని కవి కుఁపమాదులతోడి సంబంధము సమీక్షావధూకాంతయే యనఁదగు. ఒకవేళ పూర్వకవిసాప్రదాయములను, గమనికలను గుర్తించి వారి భావములను, పదములను నేకరించి “పులినిజూచినక్క వాత పెట్టుకొన్నట్లు” ముఖమిందుబింబమనియు, కనులు కలువరేకులనియు నల్లిబిల్లిగ నాల్గుపదము లల్లవచ్చునది కవిత్వమా? ఆయలంకారములు కవిప్రతిభావిశేషసూచకములా? కావు.

ప్రకృతిసుందరములగు నవయవసంస్థానములు గలమూర్తి నలంకరించుటకు హారనూపురాద్యలంకారములెట్టివో కవిప్రతిభాగోచరములగు విభావానుభావాదుల నిసర్గసుందరస్వరూపము నలంకరించుట కుపమాదు లట్టివి. అనఁగా జాతిక్రియాగుణద్రవ్యభేదముచే నలులెఱంగులైన విభావానుభావాదుల యవస్థాస్వరూపములను రసజ్ఞలోకమునకు సులభముగ బోధించి రసానుభవముఁ జేకూర్చుట కుపమాదులు సాధనము లగుచుండును. కవి వివక్షిత మిందు స్వభావోక్తియే యగును. అందుచే నలంకారము లన్నిటికి స్వభావోక్తి బీజ మగుటలో సందియము లేదు.

“శంపాలతికతోడి జలదంబుకై వడి

మెఱుఁగుటొల్లయతోడి మేనివాని”

అని పాడుకొను కవిచంద్రుని హృదయముకురమునఁ దొల్లఁ బ్రతిబింబించినది ‘మెఱుఁగుటొల్లయతోడి మేనివాని’ సాబఁగుకాని, మెఱుపుతోడి మేఘంబు

గాదు. అప్రతిబింబితాకృతినే యాతఁడు ప్రధానముగా రసజ్ఞలోకమున కెఱుకపఱుపఁ దలఁచినదియు. అందుల కొకపోలిక గొనితేఁగోరి ప్రకృతినొక్కమాటు సింహావలోకముం గావించి మెఱుపుదీవపాత్తు గల మేఘంబు నేర్చికూర్చి రసజ్ఞులకు స్వప్రతిభైకగోచరమగు మూర్తినతిసులభముగాఁ బ్రత్యక్షము చేసినాఁడు. ఇం దుపమాలంకారమునకు స్ఫూర్తియున్నను స్వభావోక్తియే యం దతిసుందరముగ గోచరించుచున్నది. ఇట్లలంకారజాతమునెల్లఁ దఱచిన నీ స్వభావోక్తి దానిలో నంత ర్భింబితమై కన్పట్టకమానదు.

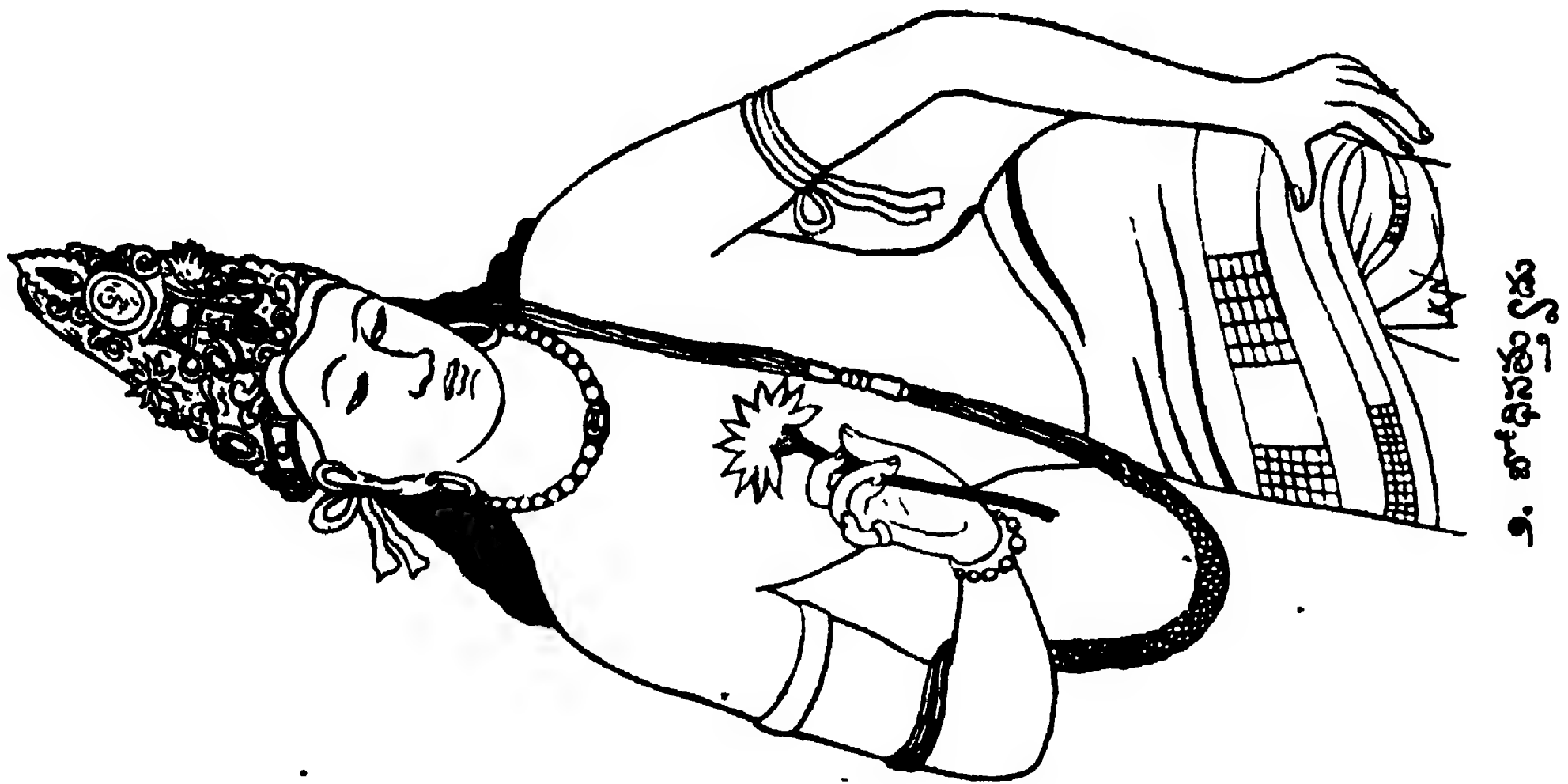
మేఘసందేశమున —

“తస్యాః కించిత్కరధృత మివ ప్రాప్తవాసీరశాఖం
హృత్వానీలం నలిలవసనం ముక్తరోధోనితంబమ్
ప్రస్థానంతే కథమపి సఖే లంబమానస్య భావి
జ్ఞాతాస్వాదో వివృతజఘనాం కో విహాతుం సమర్థః”

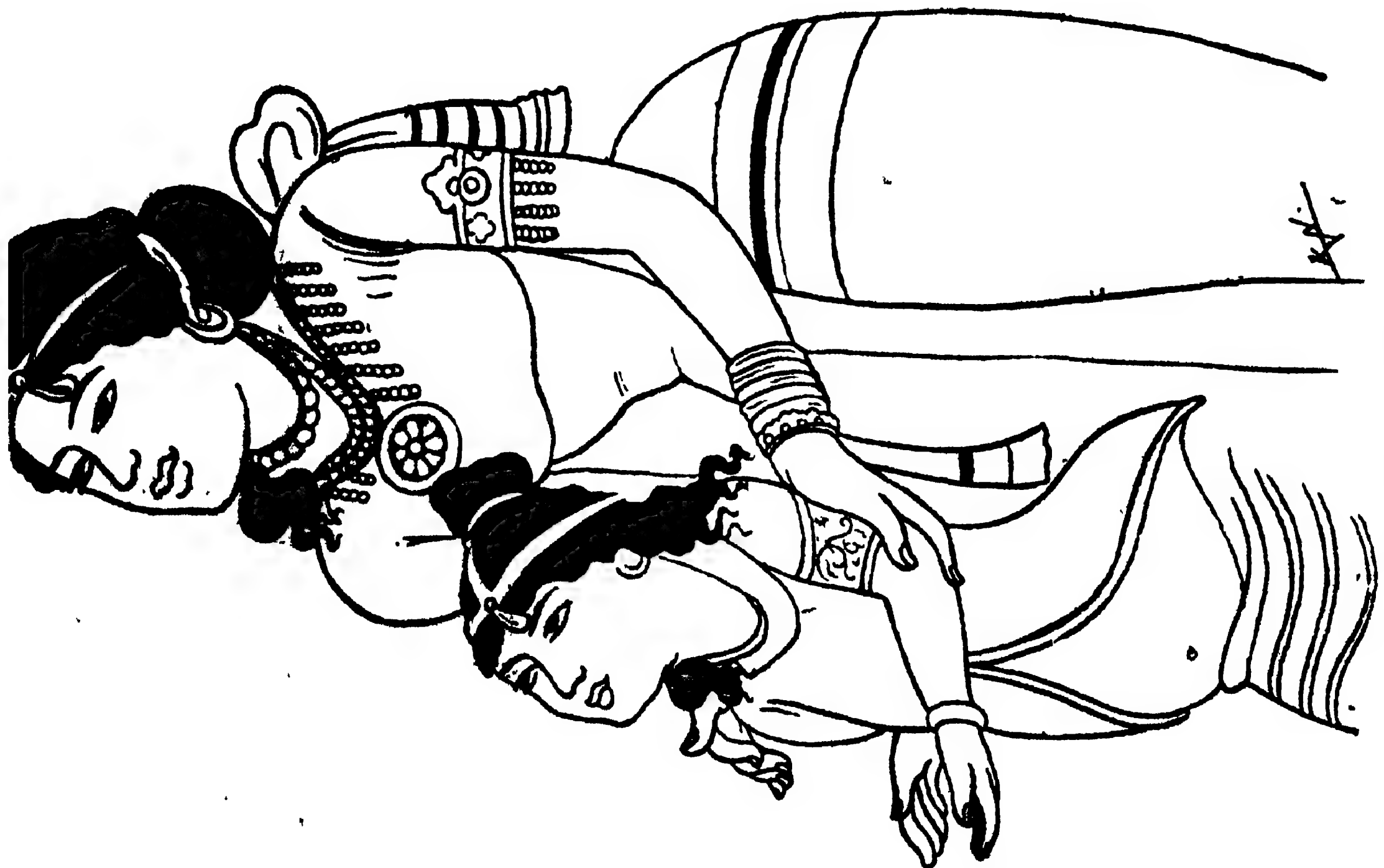
అని కలదు. సృష్టి దాక్రిందనేయఁగల నిసర్గప్రతిభానంపన్నుడగు కవిబ్రహ్మ యొకవిధమగు సృష్టినిర్మాణమునం దృష్టినందఁజాలఁడు. అందులకుఁ దన కావ్యసృష్టియం దత్యద్భుతనూతనదృశ్యములం గల్పించుకొని వినోదించుచుండును. ఆతని వినోదము సహృదయ హృదయాకర్షకమైనది.

ఈ శ్లోకమున — గట్టుక్రిందకుం దిగిన గంఠీరానదియు, నందుఁ దేరిన నల్లనీటిపైకొఱఁగిన వేతనశాఖయు, నందు పైపై నలముకొనిన మేఘంబును, గల యొక మనోహర ప్రకృతిదృశ్యము ప్రత్యక్షకరింపఁబడినది. భావనాప్రపంచమున లీనుఁడైనపుడు స్వప్రతిభలో గోచరించు వైజస్వరూపమును వెల్లడించుటయే కవియొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అగుచో నిది స్వభావోక్తియే యగును. అయిన నిది స్వభావోక్త్యలంకార మునఁజెల్లదు. కవి ప్రతిభ యంతటితో విశ్రమింపలేదు. స్వభావసిద్ధమైన పూర్వదృశ్యము కావ్యసృష్టిలో నొక వింతపరిణామము నొంది నూతనదృశ్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇందు

అ జ ం తా చి త్ర ము లు
చిత్రకారుడు : కొ. నరసింహాచార్యులుగారు

౧. బోధిసత్వుడు

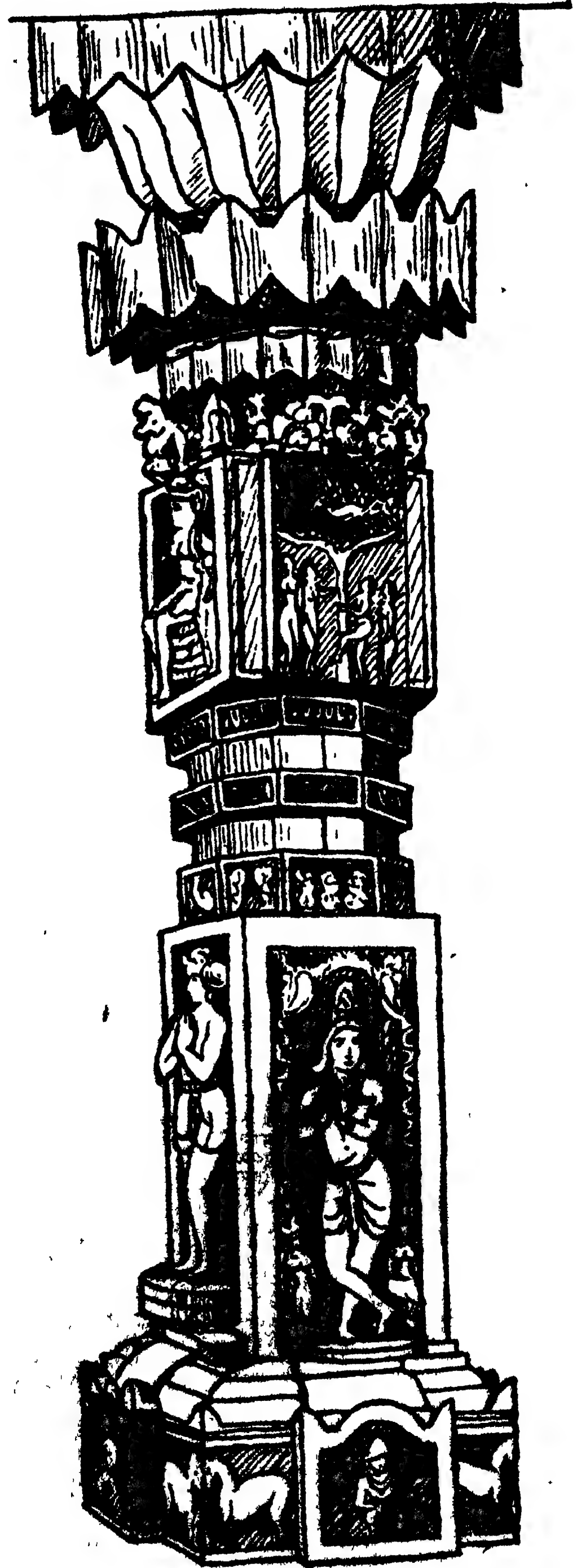

౨. బుద్ధారాధనము

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజాత్మత్తినంవత్సరాదినంచిక.

.అంకశ్రుత కాంత

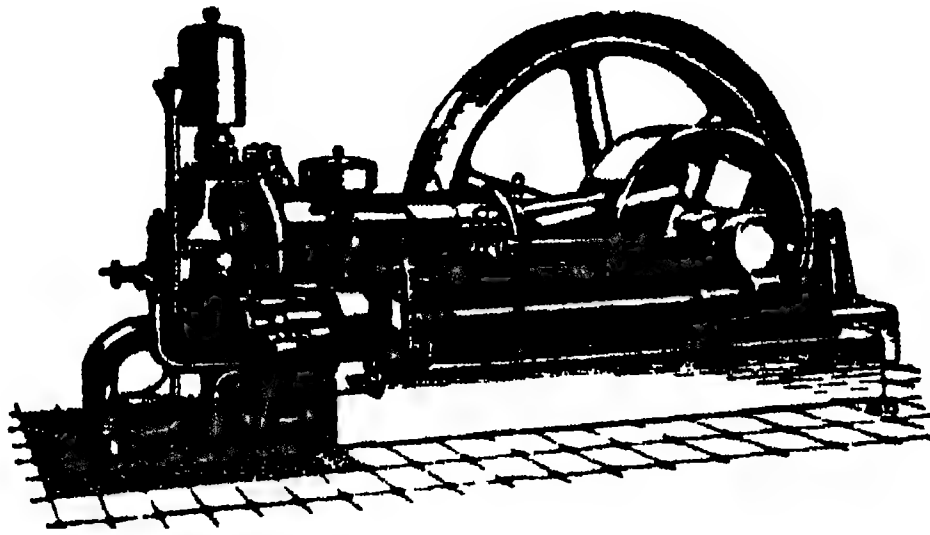
కామకాండ దేవాలయములోని రాతిస్తంభము
చిత్రకారుడు : కురగా న్నబహ్మయ్యంగా

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజాశక్తి సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

న మ్మ క మ్మె న

క్రాంతి ఇంజను

నానాదేశములందు ప్రసిద్ధిచెందినది.

దృఢమైన నమూనా - క్రమమైన సామగ్రి

మొదటి తరగతి పనితనము

అభిము — ఎక్కువ కాలము మన్నను — మితవ్యము

2½ బి. హెచ్. పి. నుండి అంతకు పైన గలవు.

అన్ని రకముల పూయలును యుపయోగింపవచ్చును,

క్రాంతి బ్రదర్స్ లిమిటెడ్.,

14. బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

ఆంధ్రజిల్లాలకు వీణంట్లు :—

మొనర్పు వెడా చిన వెంకట రమణన్న బ్రదర్స్,

యక్ స్పార్ట్స్ అండ్ యింఫార్మ్స్, కాకినాడ.

ది గ్రేట్ ఈస్టర్న్ లైఫ్ అసూరేన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

(ప్రైవేటు సెటిల్డ్ మెంటుగా ఇన్ కార్పొరేట్ చేయబడినది)

(ఇంగ్లాండులో రిజిస్టరు చేయబడినది.)

ఉత్తరపు పొందబడిన మూలధనము 250,000

అసూరేన్స్ చేయబడిన మొత్తము 142,010

మూలధనము రు 1,40,00,000 లకు పైబడి యున్నది.

భీమాచేయబడిన మొత్తం రు 5,00,00,000 లకు పైబడినది.

చెల్లింపబడిన హక్కుల మొత్తం రు 70,00,000 లకు మించియున్నది.

ఇది ఆదర్శప్రాయమగు పాలసీ — పాలసీని రద్దు చేయకూడదు.

మా ప్రత్యేక సదుపాయములు — ఆకిస్మిక్ ప్రమాదములు, వ్యాధులకు రక్షణ, ఉద్యోగము, కాపురము వీటితో జోక్యము లేకపోవుట, స్త్రీల జీవితములు సహితము భీమా చేయబడును.

ప్రీవియర్ టోరగలు!

పూచీగల టోనసు పద్ధతులు !!

భీమా చేయించుకొన్న రు 60 సంవత్సరముల వయసుకు లోపుగా కాళ్ళతదార్పణమునుగాని ఆశక్తినిగాని పొందనచ్చు, మరియు ప్రీమియములకట్టవలసిన పనిలేదు. ప్రతిసంవత్సరమును కంపెనీయే ఆకలి అయ్యుండునట్లుగా భీమా మొత్తమును పగవంతు ప్రకారం ప్రతిసంవత్సరమును పంపిస్తుంది.

లభించిన ధనము భారత దేశముననే వడ్డీకి వ్యయపడును.

ధారాశ్రమ పద్ధతులపై పని చేయు యేజెంట్లు కావలెను. యితర వివరములకు ఈడిఎస్ నిలాసములకు వ్రాయవలెను.

బ్రాంచి మేనేజరు: ఎం. వి. మర్చెంటు, 50, 52, చాప్మన్ స్ట్రీట్ వీధి, ఫోర్ట్, బాంబాయి

చీఫ్. ఏజెంట్: ఆర్. వెంకట్రావారి, రిటర్డడ్ హౌస్, వేపేరి, మద్రాసు.

CHEVROLET LUCKY CONTEST FOR BUS & LORRY OWNERS

1½ ton Chassis to be Given Away
FREE

Ask for Particulars:—

BYRAMSHAW & Co., Ltd.,

29, General Patters Road,

Mount Road,

MADRAS.

Telephone:—3157.

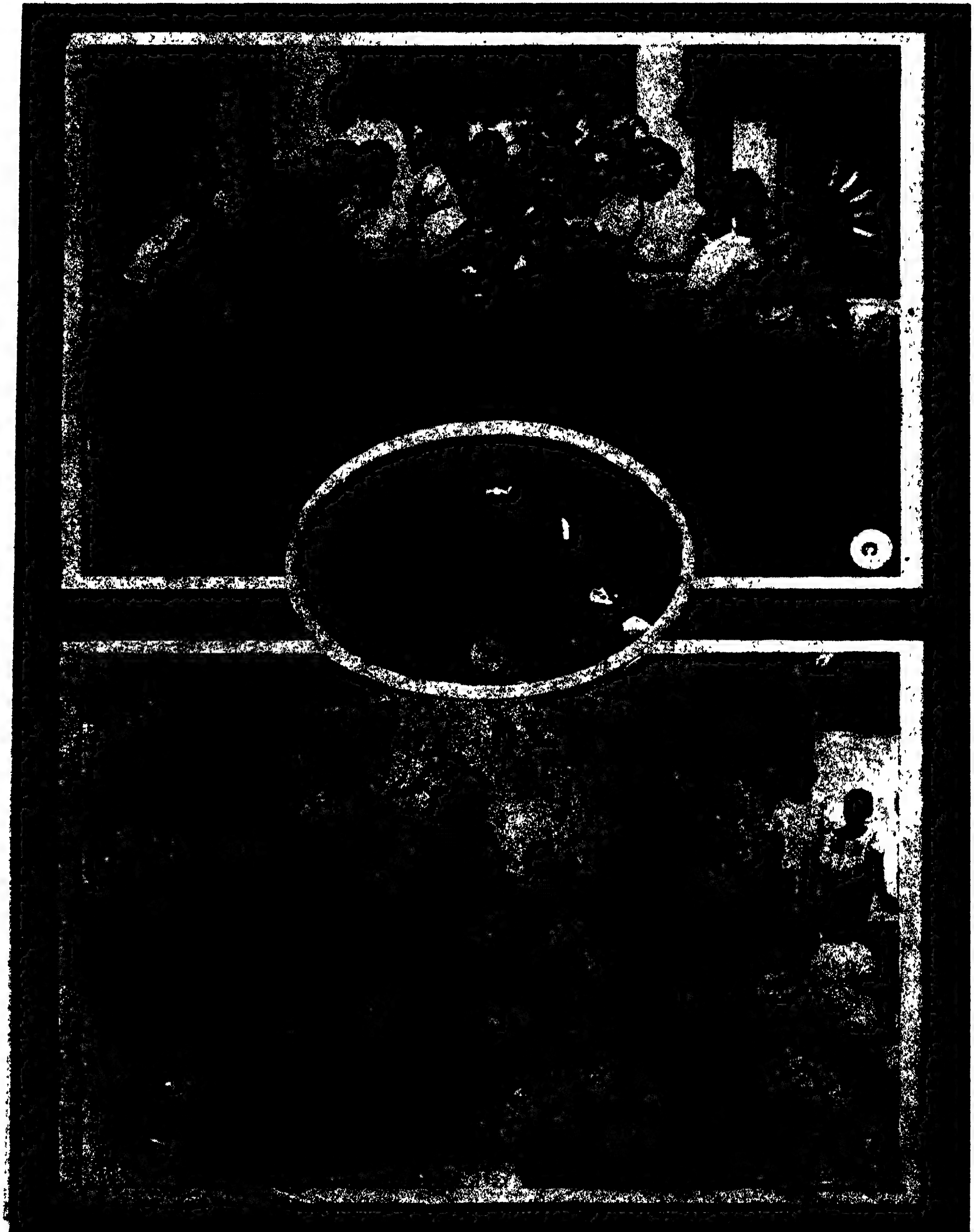
Telegrams:—"MINORU".

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. ఆంధ్రచిత్రకళాశాల, కాకినాడ. (M. S. N. Charities)
 ౨. ఆంధ్రమహాసభ, డిసెంబరు 1980. నాటకకళా-నటబృందము.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

గంభీరానది గంభీరనాయక యైనది. ఒడ్డుకిందనున్న నల్లనీ రామనితంబమును వీడిన విరహసూచకమైన నల్లని వలువయైనది. నీటి కొఱుగిన వేతనశాఖ వస్తు నిరోధక మగు నామెహస్తమైనది. మేఘుఁ డామెకు నాయకుఁడయ్యెను. కవిబ్రహ్మయొక్క యీవినుత్పత్తిలైనా కొశిలమున శృంగారరస ముద్దీపితమైనది. రూపకార్థాంతరన్యాసాలంకారము లిందు బహిర్వ్యక్తములై ప్రాధాన్యము వహించినవి. అందుచే నూత్నశిల్పమునకుఁ బునాది యని స్వభావోక్తి ననవలసియుండును.

అనుకరణప్రధానములగు దృశ్యకావ్యములయందీ స్వభావోక్తి మిక్కిలిగఁ గూర్పబడును.

కాళిదాసుని శాకుంతలమున :—

“దర్శంకురేణ చరణః క్షిత ఇత్యకాండే
తస్య స్థితా కతిదిదేవ పదాని గత్వా
అసీ ద్వివృత్తవదనా చ విమోచయంతీ
శాఖాసు వల్కల మన క్త మపి ద్రుమాణామ్.”

గీ. చరణమునఁ గ్రుచ్చికొనఁ గుశాంకురమటంచుఁ
గొన్నియడుగులె నడచి యా కొమ్మనిలిచె
తగువు శాఖల వస్తుంబు దగులకున్నఁ
దీసికొనుదానివలె వెన్నఁ దిరిగిచూచె. (క.పీ.)

అని గలదు. శృంగారరసాధిదేవత యిందు సహజ స్వరూపమునఁ దాండవించుచున్నది, నాయకయొక్క తాదాత్మికావస్థాస్వరూపము నతిసుందరముగఁ బ్రత్యక్షీకరించుటలో కవిఁ తిథ కిందుఁ బూర్తియైన పని కుదిరినది. అత్యద్భుత సంవిధానముచే నాంబనవిభవముయొక్క సహజసౌందర్యసామ్రాజ్యము కవివాఙ్మేళనముచే మెఱుఁగుదీరి యొక్కింత వింతరామణీయకిము నెనయ నఖండబ్రహ్మనంద సబ్రహ్మచారియగురసము బాలెత్తినది. సహృదయహృదయములయందలి హర్షాంకురముల కది జీవము.

స్థాయిభావవికాసమునకు నీ స్వభావకథనమే హేతువనుటకు,

“రాజా-నభే! తపస్విభిః కైశ్చ త్పరిజ్ఞాతోఽస్మి
చింతయతావత్కేనాఽపదేశేననక్పద ప్యాకమే వసామః”

అను నాయకుని వాక్యము గుర్తు. తరంగితమగు రనప్రవాహమున నుట్టుతలూగుచున్న యాతని డెంద మిప్పుడు నిశ్చయస్థానము నధిగమింపఁగలిగినది. ‘కుంభగత ప్రదీపకళికాశ్రీ దోఁప నేకాగ్రత నిర్వృతిఁజెందుట’ యన నిదకదా! కాదేని యేదేని మిషపెట్టియైన నిటనుండుమను నుత్కంఠాసూచకవాక్యము బయల్పడుటెట్లు? ఇది స్వభావోక్తివలనఁ గలిగిన పరిణామము. ఈస్వభావమును నటకుఁడుగూడ సరసముగా ననుకరింపగలిగెనా, సామాజికుని భాగ్యవిశేష మేమని చెప్పవలయును. ఇట్లు విభావానుభవాదిసామగ్రిఁ బోషించి సహృదయులఁ జొక్కించు నీ స్వభావోక్త్యలంకారప్రాగల్భ్యమును శృంగారాదినవరసక్రమమున వివరించుటకు తావు చాలదు. కాళిదాసాదుల రచనలయందీ స్వభావోక్తుల పౌందిక లనంతములు.

సగుణారాధకుల కీ యలంకారమునం దభిరుచి మొందు. ‘లక్ష్మ్యముం జూపినఁగాని వ్యాకరణసూత్రార్థ మవగాహన కానివడువునఁ దా మారాధించు దేవతా మూర్తి కనులఁ బాడకట్టినఁ గాని భక్తిరసానుభవము సిద్ధింపదు. భక్తిరసానుభవమునకు మూర్తిసాక్షాత్కారమే పరమావధి కదా! భక్తిరనప్రధానమగు శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతమునం దీస్వభావోక్తు లతిసుందరములు ననేకములును.

“అంసాలంబితవామకుండలధరం మందోన్నతభ్రూలతం
కించిక్కుంచిత కోమలాధరపుటం సాచిఁసారేక్షణమ్
ఆలోలాంగుళిపల్లవై ర్మురళికా మాపూరయంతం ముదా
మూలే కల్పతరో స్త్రీభంగిలలితం జానే జగన్మోహనమ్.”

ఉ. మూఁపున వామకుండలము

మోవి నొకించుక మోడ్చునందముం

జూపెడు నోరచూపు సాగ

సుంబామ నొక్కట నిక్కు గన్నడం

క్రేపులు సొక్కఁ గట్టకము
క్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చి యంగుళి
వ్యాపితవంశపూర్తి యయి
వర్తిలు మోహనమూర్తిఁ గొల్చెదగ.

అని చిన్నికృష్ణుని సహజమందరస్వరూపము
సత్యంతరసోద్దీపకముగఁ జ్ఞాతించి స్వప్రతిభాగోచరమగు
మూర్తి నింతకంటఁ దెలుపఁకాలనో యనునట్లు, “జగన్మో
హనమ్” అను పదముచే స్వసంరంభమున కవధిఁ గల్పి
చికొనినాఁడు కవిపుంగవుఁడు. ఆంధ్రీకరణము సత్యంత
రమణీయముగ నున్నది. “క్రేపులుసొక్క” అను పదము
మూలాధికమయ్య నందముఁ గూర్చినది. ఇందలి స్వరూ
పము చిత్రకారునకుఁ జక్కనివని గల్పింపఁగలము.

పరమభక్తాగ్రేనరుఁ డగు పోతన మహాకవికి స్వభా
వోక్తి ప్రియతమము. అతని గ్రంథమునం దతిలలితము
లైన స్వభావోక్తు లనేకములు గన్పట్టును.

చూడుఁడు :—

ఒకచెలికానిపై నొకచేయిఁజాచి వే
తొకచేత లీలాబ్జ మూఁచువానిఁ
గొప్పనకందని కొన్ని కుంతలములు
చెక్కుల నృత్యంబు నేయువాని
గుఱుచుచుండులుపుచ్చి కొమరాఱఁగట్టిన
పసిడివన్నియ గల పటమువాని
నొదలఁ దిరిగిరా నలవడఁ జట్టిన
దట్టంపుఁ బించెపు దండవాని
రాజితోత్పలకర్ణపూరములవాని
మహిత వల్లవపుష్పదామములవాని
భవనమోహన నటవేష భూతివానిఁ
గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱపు దీర.

కనినవారు కాంతలేకాదు; కవియు, మనమును. ఇం
చా గోపికావల్లభుని సహజస్వరూపము గడుసొంపుగఁ
గన్పట్టుచున్నది. కవిహృదయమునం దోచుచున్న మూ
ర్తిని సంపూర్ణముగఁ జ్ఞాతించుట కి వద్యఫలకము చాలనే
లేదంటు “కన్నుల కఱపుదీర” అనుపదమే నిదర్శనము.

అదిగాక భవనమోహననటవేషుని మూర్తి యూర్తిగ
నిరూపింప నెవరితరము ?

అత్యంతరసోపస్కారకారణమై చండితపామరజన
సామాన్యము నానందింపఁ జేయుటలో స్వభావోక్తికి
మించిన యలంకార మొండు గానరాదు.

భాగవతమున నీకవి కృష్ణుని శైశవమును వర్ణిం
చుటలో :—

కడుపున దిండుగాఁ గట్టినవలువలో
లాలితవంశనాళంబుఁ జొనిసి,
విమలశృంగంబును వేత్రదండంబును
జారిరానీక డా చంక నిటికి
మీఁగడపెరుఁగున మేళవించినచర్చి
ముద్ద డాఁవలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేగి కొనరి తెచ్చిన యూరుఁగాయల
వ్రేళ్ల సందులనెల్ల పెలయనిటికి
నంగడిలనడుమఁ జక్కనఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు పెఱఁగంగ
శైశవంబునెఱపి చర్చిగుడిచె.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను లీలామానుస స్వరూప
మునఁ జ్ఞాతించుటలోఁ గవిచూపిన వాఙ్మేళుల మహాచ్య
ము. గొల్లపిల్లలలో నా భగవానుని, నాయిద్దరిలో పాక
కులను నైక్యముగావించుట కీకవి కూర్చుకొనిన పరికరము
నిరుపమానము. అప్రాకృతితేజోమూర్తి నాలకాఁపరిగఁ
జేసి యా మూర్తియొక్క తొల్లిటివేషమును “యాగ
భోక్త” యను పదముచే గోచరింపఁజేసి రెంటిలో భేద
మును గట్టెడుట నిల్చి చూపుటచే నీమహాకవిసంవిధాన
మత్యాశ్చర్యకరమైనది. అమరులు పెఱఁగండుటయు
నందులకేగదా !

ఇట్లు స్వభావోక్తులు కవిప్రతిభనుబట్టి మనోజ్ఞము
లై కావ్యలక్ష్మి నలంకరించుచుండును. పూర్వాలంకా
రికుల మతమున నిది ప్రాధాన్యము వహించుటయు
మదితమే యగును. అభిరుచింబట్టి మతభేదము గాని
మతభేదముంబట్టి యభిరుచి కాదుగదా !

వ్యాకరణ బాహుళ్యము

అవ్వారి నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

ఇప్పుడు మనము వ్యాకరణములు బయలుదేరుచున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని పాఠ్యపుస్తకములు నగుచున్నవి. గ్రంథములును పెద్దవియే. గ్రంథములని బయలుదేరినవాని నెల్లఁ జూడవలయు నను కుతూహలము విద్యార్థుల కుంటయు వింత కాదు.

ఈ వ్యాకరణపు బొత్తుల నెల్లఁ జదివినవారికి 'అతఁ డిన్ని వదలెను. ఇతఁ డిన్ని పూర్తిచేసెను. అతనిపాండిత్య మట్టిది. ఈతని రచనాశక్తి యుట్టిది. దాని కిది మూలము. గీని కది వివరణము' అను నీభేదములు తెలియవచ్చుట తప్ప మఱొకపురుషార్థవిశేషములు తెలియవు. ఈ సులభ వ్యాకరణములును, ఈ పరిమితవ్యాకరణములును, ఈ సంగ్రహవ్యాకరణములును, ఈ భాషానుశాసనములును ప్రాతవ్యాకరణములతోఁ జేరి మనకట్టదుట నుండుతఱి నేదే నొకవ్యాకరణమును శిష్టభాషావివరణచణము చేయు కొని విద్యార్థులచేతి కందీయవలెను. ఇది 'కొండ త్రవ్వి యెలుకను బట్టుట' యైపోవుచున్నది. ఈ విషయమున, ఇప్పటి యుభయభాషాభాషణపరిక్షలో మొదటి సంవత్సరద్వయమున బాలవ్యాకరణకవిజనాశ్రయములను బాఠ్యపుస్తకములను జేసి రెండవ సంవత్సరద్వయమున నన్నయభట్టియమును, ఆంధ్రకవియమును బాఠ్యపుస్తకములను జేయుటవంటిరీతులను పాఠ్యపుస్తకవిశ్లేషలు మానుకొనవలయును. వ్యాకరణ సైతము పూర్వసూత్రకర్తల మార్గములఁ జెలిసికొని లాఘువృద్ధానములుగ వ్యాకరణములను సూత్రీకరించి విద్యార్థుల వృథావ్యాసంగభారమును దగ్గరించవలయును. దీనికై పూర్వలగు సాంధ్రభాషా వ్యాకరణ భారము లెట్టివో, స్వపాండిత్యవశమనకుఁ గాక

విద్యార్థిజనోపకృతికై భాషాప్రవేశసాలభ్యమును బ్రాచీనవైయాకరణుల వ్యాకరణప్రణాళిక లెట్లు సాధించెడినో, తెలుపుచు వ్యాకరణబాహుళ్యమును గూర్చి కొంచెము పరిశీలించెము.

విద్యార్థి యనేకజ్ఞానములను సంపాదించవలసి యున్నాఁడు. అన్నిజ్ఞానములు నొకబాసలో నమకూరుట దుర్లభము. కావునఁ గొన్ని బాసలను విద్యార్థి నేర్చుకోవలయును. ప్రస్తుతము మనవిద్యార్థికిఁ గావలసిన జ్ఞానములు సమకూడుటకు సంస్కృతము, తెలుఁగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ అనుబాసలు నాలుగును తప్పక రావలసి నట్లు చెప్పచున్నారు. అట్టియెడ నొక్కొక్క బాసలోఁ బూర్ణప్రవేశము కలుగుటకుఁ జాలకాలము పట్టును. అట్టిబాస వచ్చుటకు సాధనము వ్యాకరణము. ఆ వ్యాకరణము కొద్దిగా నుండి బాసకు మార్గదర్శిగా నుండవలెను. వ్యాకరణము లేనిబాస నేర్చుకొనుట యతిది. వ్యాకరణము నేర్చుకొనకి, నాలుగు సంవత్సరములకు సాధించెడి భాషను వ్యాకరణముతో నేర్చుకొనుచు రెండు సంవత్సరములలో విద్యార్థి పడయఁగలఁడు. విడివిడిగ నూలు ప్రయోగములనుండి విద్యార్థి నేకరింఁగల భాషానియమ రహస్యమును చిన్నసూత్ర మొక్కటి కరతలామలకము జేయఁగలడు. భాషలో నర్థనిర్ణయము నేయుటకును వ్యాకరణ మూతగట్టు. కావుననే వేదార్థనిర్ణయసాధనముగ నుండెడి వ్యాకరణమును వేదమునకు రెండవ యంగముగాఁ బెద్దలు పరిగణించిరి. వ్యాకరణ మను పదమునకు వివరించునది యని యర్థము. బాసను వివరించి విద్యార్థికిఁ జూపునది కనుకనే దీని కీపేరు వచ్చినది. ఇంగ్లీషుభాష

ఆంధ్ర - త్రి క

వ్యాకరణముతోడనే నేర్పబడుచున్నది. కావున నది తొందరగా బాలురకు వచ్చుచు మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును బుకివచ్చుచున్నది. సంస్కృతమును మనము పిల్లలకు వ్యాకరణము లేకుండ నేర్పుచున్నాము. కావుననే ఐదాతేండ్లకు బంపకావ్యములు నాటకములు చదివి యొకవాక్యమునకు దప్పలు లేకుండ వ్రాయలేని వారును, ఒకగంటయేని స్వీయవ్యవహారము మాటాడుకో లేనివారునునై యొకవచనమునకు బహువచనము చప్ప లేనివిద్యార్థులు కొందఱు తేలుచున్నారు. నివలన వ్యాకరణము బాసవచ్చుట కెంతముఖ్యమో తెలియబడెడిది. కాని యేబాస వ్యాకరణమైనను ఆ బాసలో బ్రవేశము రూఢమగునంతవఱకే నేర్పబడును. సంస్కృతమున మాత్రము భాష వచ్చినంతర్వాత బ్రాంభింపబడి అది ప్రత్యేకశాస్త్రముగ నేర్పబడుచున్నది. ఆ సంస్కృతమును దెలుగులోనికిఁగొనివచ్చి వ్యాకరణపుస్తకములను బండ్లమీఁదఁ దోలించవలయు నని యహోబలంబడి తుండు కొంత త్రోవ త్రొక్కియున్నాడు. ఏ నన్నయభట్టి యమునో పరమప్రమాణముగఁ బాణినీయమును సంస్కృతమునకుఁ బెట్టి కొనినట్లు పెట్టికొని, ఆసూత్రములచేతనే భూతవర్తమానకాలములందలి భాష నెల్ల సమర్థించఁ బూనితిమేని యాంధ్రవ్యాకరణములోఁగూడ భాష్యములును, పరిభాషేందుశేఖరములును, శబ్దేందుశేఖరములును బుట్టవలసియేనచ్చును. ఎప్పుడును జెరుగుచుండెడి వాడుకబాస కావున దీనికిఁ బ్రతికతాబ్దియందును వ్యాఖ్యానములు వ్రాయవలసి వచ్చుచునే యుండును. కాని యిట్టి వ్యాకరణభాషాశ్రమము తెలుగుబాసకు మనము కోరుకోదగ్గది కాదు. ఈశుష్కవ్యాసంగముతోఁ బరిశ్రాంతులైన విద్యార్థుల కైహికాముష్మికపారమార్థికవిజ్ఞాన సంపాదనలందు విసువు గలుగుట మనకుఁ దీఱనియాశద.

వ్యాకరణ లాఘవమునకుఁ బూర్వులు త్రొక్కిన దారులు

1. చిన్న చిన్న సూత్రములతో గొప్పయంశములఁ జేపట.

౨. సా ర స్వ త ము

2. ప్రసిద్ధమగు ప్రాయుకభాషకే వ్యాకరణము వ్రాసి విశేషముగఁ బ్రయోగజ్ఞానమునఁ చేలిసికొనుఁ డనుట.

3. సామాన్యముగ జనులవాడుకలోఁ గల్గెడి తప్పులనుమాత్రము నవరించుచుఁ జెప్పట.

4. గొప్పగొప్ప భాషాసంప్రదాయసిద్ధాంతముల నొక్కొక్కమాటతో ధ్వనింపజేయుట.

5. ప్రాచీనవ్యాకరణములు చెప్పని యంశములకే వివరించుట.

ప్రాచీనవ్యాకరణవిర్మాతలు కెల్ల వ్యాకరణ భాషాశ్రయ మిష్టము లేదనుటకు వారి సూత్రనిర్మాణ మొకసాక్షి. సూత్రముల రచించిన పాణిన్యాచార్యుల వారు మఱింత లాఘవమును గోరి యనువృత్తుల పద్ధతిఁ బెట్టుటజేసి సూత్రముతో వృత్తి వల్లింపవలసిన గొప్ప శ్మికత గల్గి లాఘవమును మించిన గౌరవము వచ్చేవోయినది. సూత్రసాత మంతయు నష్టాధ్యాయమునఁగొని వల్లిచివారికైనను ముందు సూత్రము స్మృతికిఁ దట్టిన గాని వెనుకటిసూత్రము తిట్టకు. కాన వెనుకటి సూత్రములను విడిచి తఱచుగఁ దెచ్చుకోవలసి యుండెడి యనువృత్తులు వృత్తి రానినో స్ఫురించుటలేదు. కావున సత్యంశలాఘవము నపేక్షించక యేసూత్రమున నాసూత్రం దములతో నన్వయము పూర్తి యగునట్లుండుట వ్యాకరణలాఘవమునకు గొప్పహేతువు. చాలవఱకు నన్నయభట్టారకుని సూత్రము లీతరుననే యుండును. కొన్ని సూత్రములను స్పష్టతఁబెట్టికై గౌరవమును సహించి రచించె. 'భూయడభయాః' లాఘవాపేక్ష మితి మించి తల పగులఁగొట్టినను అర్థముగాని సూత్రాలు వ్రాసి భాష్యాలకును వ్యాఖ్యానాలకును దారి చూపుట లఘూకరణము కాదుకదా! వ్యాకరణము లఘువుగ నుంటకై నన్నయత్రొక్కినత్రోవలలో నిదియు నొకటి.

మఱియు: "ప్రాయుకనిత్యప్రయోగలక్ష్మ్య" అను మాటలచే సుప్రసిద్ధులగు మహాకవులు పలుచోట్ల వాడె

దుప్రయోగములకే వ్యాకరణము గాని దారితప్పి యెక్కడనో ఒక్కచోఁ బ్రామాదికముగఁ గాని జాతీయపదప్రీతితోఁగూని లోకోక్తిలోలతతోఁగాని ధ్వనిపరాయత్తతతోఁగాని వాడినపదములకు వ్యాకరణము వ్రాయఁబనిలేదనియుఁ జాటుపద్యములలోఁ బ్రాస్తావికపద్యములలో మహాకవులు వాడియున్నను గ్రంథస్థములు కానియట్టివాని కెల్ల వ్యాకరణ మనావశ్యక మనియు సూచన గన్పట్టెడిని—ప్రాసము లగఁ దలచు వాడఁబడినవి నిత్యము లన గ్రంథస్థములై చాలకాలము నిలువని.

కొన్ని శ్రీనాథాదుల చాటువులుకూడ చిరిస్థాయితును గాంచినవి. కాని వానిని రచించినపుడు కవి గ్రంథస్థప్రయోగములమొడ నున్నంతటి దోషభీతితో నుండఁడు కాన వానిగోల్చి ప్రయోగానుబట్టి వ్యాకరణము రచించి యూదాశీని రహదానిని జేయుట నన్నయ కృష్ణము లేదు. కావుననే అభర్వణము మున్నగువారిట్టి దిద్దుటకు వీలు కలిగినది. “నః కా” అని సూత్రమున్నది. వెదకఁగా వెదకఁగా “విషధేన్ద్రబచ్చకుఁ, ఉత్సవము కేగు, అండబాధీశ్వరుకొనఁగ, సగుణాట కోర్చి” అను చిట్టి ప్రయోగాలు కన్పట్టినవి. ఐనను సగూఢమసహాత్ములకుఁ బ్రయోగనమ్మిగ్ధి గలదు కాని మితరములకు లేదు. ఇట్టి దిద్దుఁబాటులు కొన్ని తరువాతి కవులవారికి వాడుకలు మాటుటచే గలిగినవి. అది సహజమే. వారినాడే విరుద్ధములైన ప్రయోగము లుపనెడ వాచిప్రాసకనిత్య ప్రయోగలక్షణ పక్షివాతమే లగ్న ముపేక్షికుఁ గారణమై వ్యాకరణలాఘవమున కుపకరింప దనుకోవచ్చును.

మఱియు “అద్వైత్యస్తాలన్యశ్చర్వక్రస్సాన్యస్మిశ్రిస్సవర్ణశ్చ” అని సూత్రించె. వజ్రలకు ‘అఅ ఉఉః ఒఒఒలు కలసినప్పుడు దంత్యుని గలుగుచుండ, ఆకారముతోఁ గూడిన చజలు దంత్యము లనెను. ఇ ఈ ఎ ఏలు గూడి చజలు తాలవ్యము లగుచుండ, ఎ ఏలతోఁ గూడినవే తాలవ్యము లనెను. ఇది తెలియక చెప్పి ననుట హాస్యాస్పదము. ఇట్లు చెప్పటచేత నీయన రచనాపద్ధతి యొక కొంత కెల్ల మగుచున్నది. ఇహల కుచ్చారణమునఁ

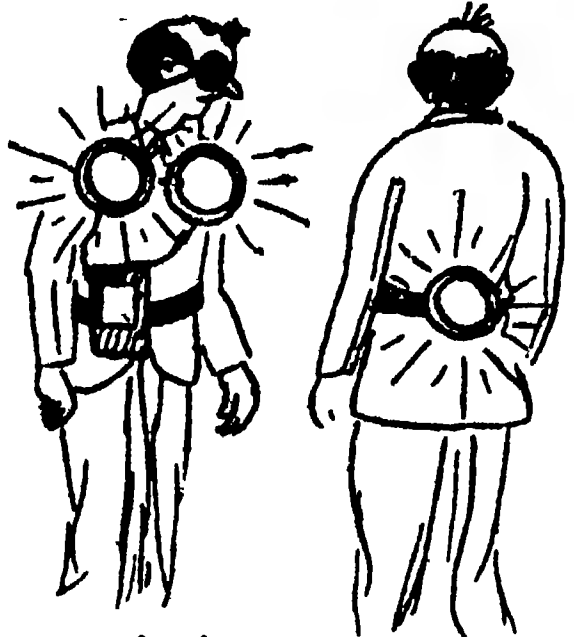
బారపా టెక్కడఁగలుగునో అక్కడనే సవరణలుగ వ్యాకరణము వ్రాసెను గాని ‘వాఁడు’ అను పదములో వకారమున కొకసూత్రము, డూకు మఱొకసూత్రమును వ్రాసినట్లు వ్రాసి ప్రక్రియను బెంచి యుండలేదని దీనిచేఁ దెలియఁబడును. ప్రౌఢవ్యాకృతిలోని సర్వనామప్రక్రియ యిట్టిది. ‘బాణ జడ’ మొదలైన పదాలను దాలవ్యయుక్తములుగ వాడుట యిప్పటికిని మాయని వాడుకయై యున్నది. మఱియు చేఁ, జేన, చేద చేట మొదలైనవి A కు సరిపోయెడి సూకారముతో నుచ్చరించుట యిప్పటికిం గలదు. “చెలువులసాకిరి చాయమగఁడు” అను యతి యిట్టిదోషముననే గల్గె. వీని సవరణసూత్రమే చేయ నెంచి కడమయచ్చులను సవరణసూత్రము కామి వానికెంతకు నన్నయ పోలేదు. “సర్వత్రాజ్వత్కార్యం శ్చేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేభ్యః” అను సూత్రముపైత మిట్టి సవరణకే యేర్పడిన ట్లున్నది. “అద్యః క్రిమాను” అను సూత్రముచేత సభర్వణాదులవలెఁ బ్రజయుచ్చారణమును ద్రోసిపుచ్చక ఇతఁడు అతఁడు మొదలైనవానిని యకారాదులగానే తీసికొని వానికి సంధిలో వైరూఢ్యము రాకుంటకు యకారదృష్టిని విరిసించుచున్నాఁడు. యెతఁడు అనుకొను రోజులలో వచ్చును + యెతఁడు = అను పదములు కలపునప్పుడు వచ్చునెతఁడు అను గ్రాంథికరూపము నిప్పున్న మగున ట్లెవఁడును సంధి చేయఁడు కదా? మీఁదుమిక్కిలి వచ్చున్యెతఁడు అని గ్రామ్యసంధిని గూడఁ జేయునుగదా? అట్టి వైరీత్యము బానకు రాకుండఁ బైసూత్రము “సర్వత్రా” అనునది సవరణచేయుచున్నది. ఈ రీతి నన్నయ్య దగుట తిరమై నచోఁ బోఁకారపరతతప్ప నన్నయయందు స్వపాండిత్య ప్రకటనేచ్చ యశేషభాషారూపవివరణగ్రహద్వారమునఁ గన్పట్టఁబోదు. ఆయన సూత్రములు చేసిన లక్ష్యము లెల్ల నిట్టివే యనుట కిప్పటియచ్చారణము వీలు కలుగఁజేయుటలేదుగాని యప్పటి యచ్చారణరీతి శాసన పరిశోధనవలనఁ దేలునేని అప్పటి యచ్చారణము ననుసరించి యే సూత్రములను సవరణకుఁజేసినో ఏసూత్ర

పాదసుభాషితైః" అనుచో ప్రయోగములనలననే భాషాస్వరూప మశేషముగఁ దెలియఁబడును గాని వ్యాకరణమువలనఁ గా దని తెల్పెను. వ్యాకరణమును గూడ వ్రాసెఁ గాన బాసకు దిక్పదర్పనము నేయునవి వ్యాకరణము లని యథర్వాణాశయము వ్యక్తము.

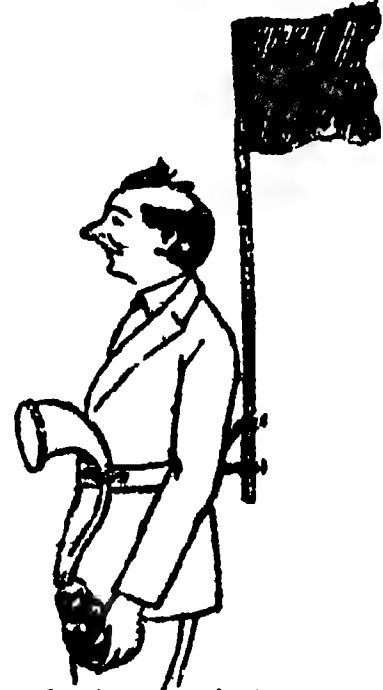
చిన్నయసూరిగారును "రేఖంబులును లఘులఘు వులుం దక్కుంగల విశేషంబులు నార్యన్యవహారంబులం

దెలియుట శ్రేయంబు" అని రేఖకారనిర్ణయముకై కూచిమంచితిమ్మకవి అప్పకవి మున్నగువారు చేసి యెత్తికొలునునైత మీనడించుచున్నాఁడు. ఇతరు లక్షర మున కక్షరమునకును బ్రక్రియాసూత్రములను వ్రాసిన యాచ్చికసర్వనామములకు శబ్దమంజరిగా వ్రాసి చూపిన సూరిగారికి వ్యర్థవ్యాకరణకల్పన మిచ్చము కా దని వేఱుగఁ జెప్ప నేల?

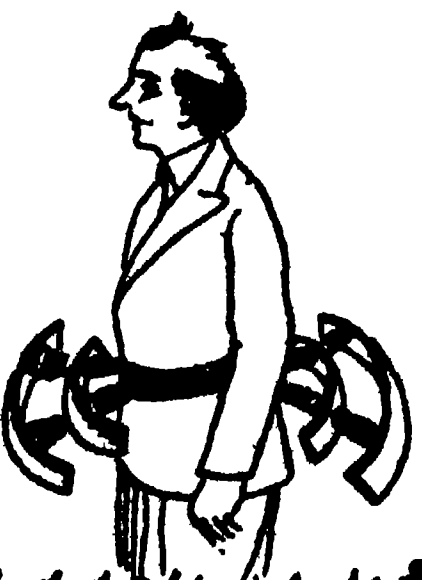
పట్టణములలో మోటారుప్రమాదములు లేకుండుటకు కొన్ని సూచనలు

రాత్రి కళ్లకుగొంతలు, ముందు తెలుపు వెనుక ఎరుపు రీపములు

పగలు హోరను, ఎరుపు జండా

మోటారు గుర్తింపు ప్రమాదముకేరకుండు

మోటారుచదువుకుదుమురురామింక ప్రతిష్ఠ రామకాపు

మీ జీవితము గొప్పగను ఆరోగ్యముగ నుండుటనుగూర్చి మీరు గర్వపడవలదా?

తమిళము నరమును బుద్ధిని శరీరమును పెంపుచేయుదు. శరీరద్భార అంతగొప్పవైద్యవాస్త్రవేత్తలలో కొనియాడబడి ల్యమును, శక్తి పీఠించుటనైన కల్ప అపాయములను రానియక కాపాడుటకు నమ్మకముగ శాస్త్రీయముగ తయారుచేయబడినదై న : మా ఆయుర్వేద రత్న పండిత డాక్టర్ ఎన్. వి. శ్రీరామాచార్యగారి ములకు, మొదలుకు బలమునిచ్చుటలోయమోఘమైనది.

సి. క. మ. శరీరమందుఉండి శ్రతిభాగమునకు బలము నివ్వగల్గి తమిళ మే యెంకటి దీర్ఘ వ్యాధినుల్లినను, బు హివతలనైనను కడుర్చుటలో అసమానమైనది. త్వర లోనే బలమునిచ్చి నోములగోను రక్తవాళములలోను పరిశుభ్రమైన నూతనరక్తమును ప్రసహింపజేయును. సిద్ధకల్పనికరధ్వజము నీసా 80 మాత్రముగేదిరు. 10 ఏచోవందనా:త్రైము 12 ఔసుల నీసా రు. 5

నోట్:—

సలహాలను పొందుటకు సహాయము.
హెడ్ అఫీసు:—289, ఎస్ ప్లెనేడ్ బిల్డింగ్స్, చై నా బజారుకోడ్డు, సా. కా. 2 మొదలు 4 వరకు.
సిటీ బ్రాంచి:—2-4 మాంటుకోడ్డు (నసాటాహో టోకు ఎదురుగ) సా. 4 మొదలు 7 వరకు.
బ్రాంచులు:—“నీతావిలాస్” నెం. 16 నెంటు బార్జి కెటీడ్రెత్ కోడ్డు, గేనాంపేట. ఉ. 8 నుండి 11.

ప్రత్యేక మందులు—దీర్ఘ వ్యాధులకు ఔషధములు నిర్ణయించబడును. కోగి ఒకమందు అనుకూలించనిపక్షమున మరియొకమందు నిచ్చి వ్యాధిని తొలగి నిర్ధారణచేసి పంపగలరు. ఇట్లు మంగలు మార్పునపుడు ప్రత్యేక చార్జీ యీమియుచేయబడదు స్వయముగగాని, పోస్టుద్వారగాని సలహాపొందుదు.

THE MADRAS AYURVEDIC PHARMACY Ltd, P- O. 151, Madras

phone Nos:—3034 & 2737 Tel. Add. 'KALPAM'. Manager—V RAGHUPATHI B.A., B.L.

భారతదేశమును ప్రోత్సహింపుడు

భారతదేశపు తేయాకును కొనుడు

“చాంద్ మార్కు” “తేయాకు”

భారతదేశపు వెట్టుబడి

భారతదేశపు ఉత్పత్తి

భారతదేశపు పనివారలు

అప్పటముగా భారతదేశీయులచే నిర్వహించబడునది.

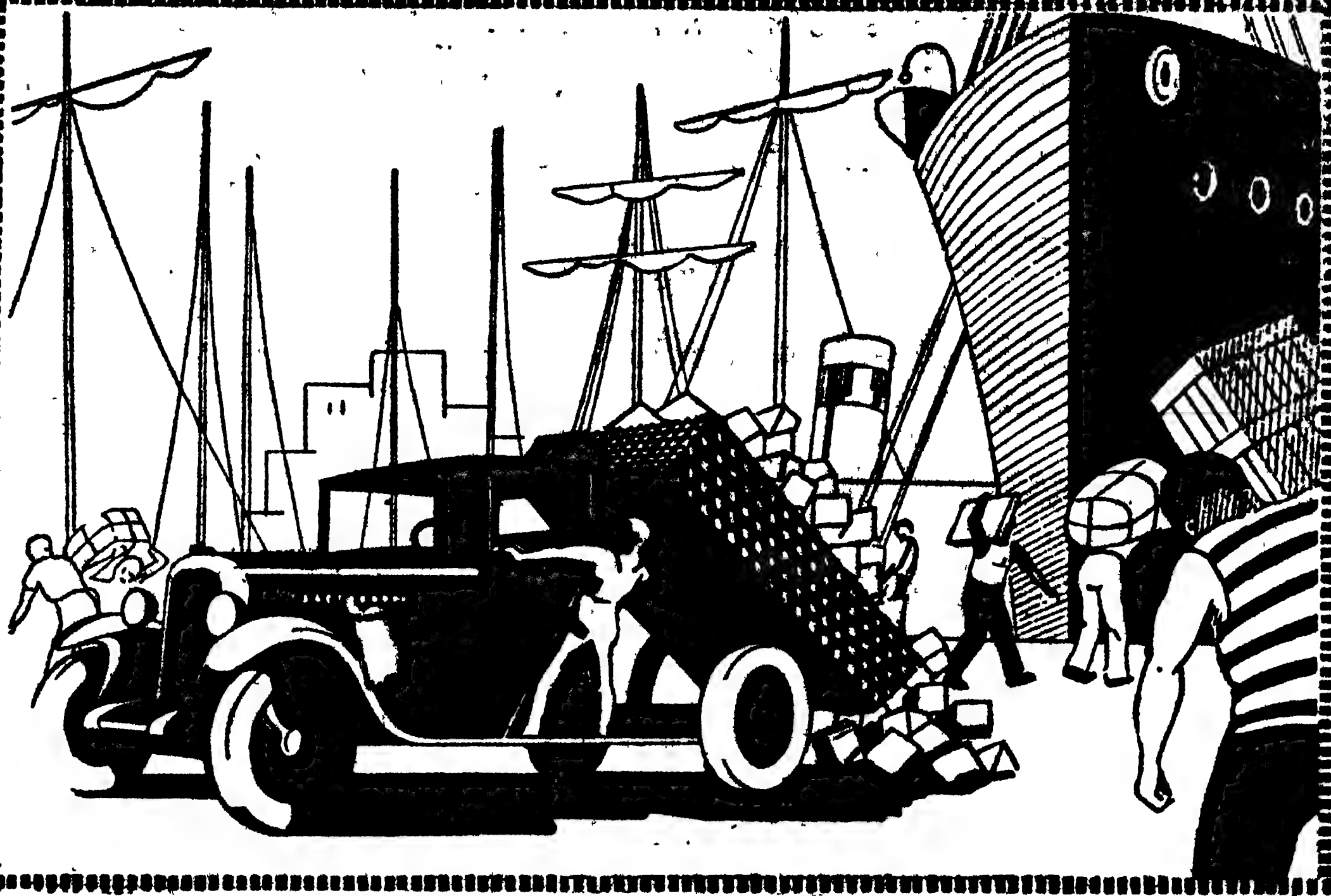
బచ్చ శేట్

246, చెనాబజార్ రోడ్

(స్థాపితము 1894)

మద్రాసు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజాస్వామ్య సంపత్తిరాజ్య నందిక - ప్రజాపాలన .

CITROËN

ధరలు “సి ట్రోన్” సరసము

4 సిలండర్లు; 6 సిలండర్లు ఫ్రెన్చి మోటారుబండ్లు, బస్సు ఛ్యాసీలు, లారీలు.
బలీయ మైన ఇంజన్ - ఉక్కు-రేకులతో చేయబడిన బాడి.

50 మైదలు 70 మైళ్లు వేగము.

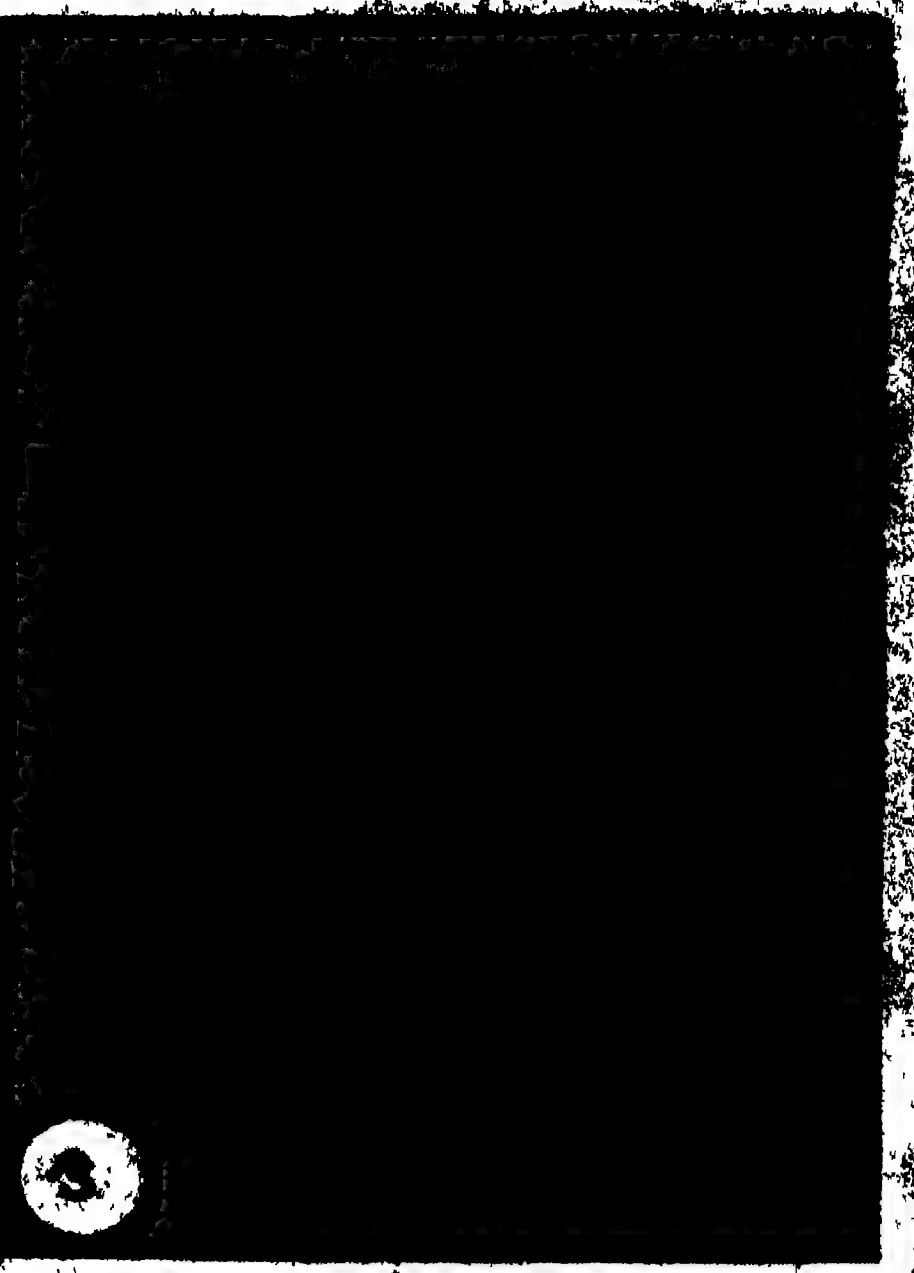
ఒక గాలక్ పెట్రోలుతో 30 మైళ్లకు తక్కువలేకుండా పోగలిగినది.

కావలసినవారు: మదరాసు మాంటు రోడ్డులో కార్ ట్రైలు బిల్డింగులో నూతనముగా తేర్చిన
“మోటార్స్ లిమిటెడ్” కంపెనీవారివద్ద చూడవచ్చును.

నెమలి - కృష్ణమూర్తి బి. ఏ. మేనేజరు.

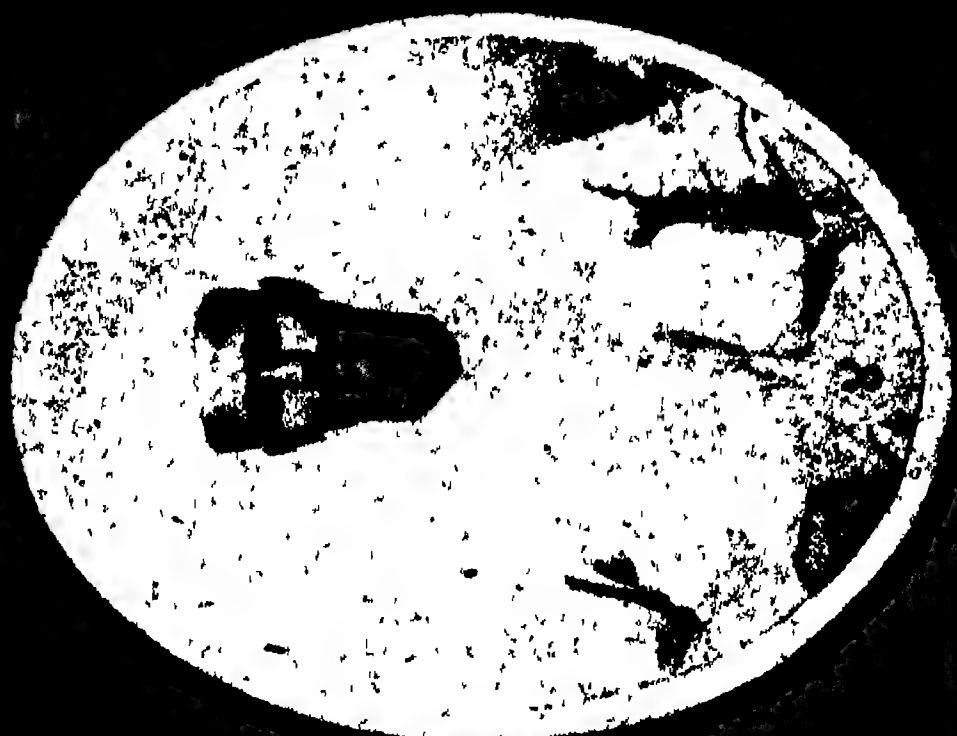
Wanted Agents in Andhra Districts.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీమతి బి. లక్ష్మి అహ్మారు (౧) ౨. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు (౧)
 ౩. శ్రీమతి కృష్ణబాయిగారు (౧) ౪. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు (౧)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ కే. జనార్దనరావుగారు. (?) ౨. శ్రీ ఇనటూరి శరభరాజుగారు. (?) ౩. శ్రీ జవ్వాజీ అప్పారావు గుప్తగారు. (?)
౪. శ్రీ కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తిగారు. (?) ౫. శ్రీ మాణిక్యంగారు. (?) ౬. శ్రీ జి. రామచంద్రరావుగారు, యం. ఏ. (?)

పాలకురికి సోమనాథకవి; పంచప్రకారగద్య

బండారు తమ్మయ్యగారు

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయస్వరూపము నెఱుంగఁ గోరు
వారికిఁ బాల్కురికి సోమనాథుని కృతుల
యొక్క సనిమర్శితన మత్యంతావశ్యక మని పలువు
రిప్పుడు గుర్తించుచున్నారు. నన్నయభట్టారకునకుఁ
బూర్వముండిన యాంధ్రవాఙ్మయము తెఱంగును సోమ
నాథుని కృతులను బట్టి మనము కొంతవఱ కూహింప
వచ్చును ఆంధ్రభాషలో వృత్తరూపమగు పద్యరచనము
నన్నయ్యకుఁ బూర్వ ముండినను లేకున్నను మాత్రా
గణబద్ధములగు బహువిధపదరచనములును, గద్యరచన
ములును నన్నయ్యకుఁ బూర్వము చిరకాలమునుండియే
పెరియుచుండినట్లు తలంచు నవకాశములు సోమనాథుని
కృతులయందుఁ గానవచ్చును. పెరినాటిచోడుని సభలో
మగివివాద మొప్పుటకయి మల్లికార్జుననండితుఁ డేగు
రితి నాతనికిఁ గైవార మొనర్చుచు భక్తు లేతెంచు
నందర్శమునఁ జెప్పఁబడిన.—

“శ్రుతి పంచగద్యలు రుద్రానిమహిమ
కలకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంక్షఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా నర్కవీర్యకుల పొగడ
మది నుబ్బి సంసారమాయా నైవంబు
పదములు తుమ్మెదపదము ల్పైభార
పదములు పర్వతపదము లానంద
పదములు శంఖరపదము ల్నివారి
పదములు కాశీకంఠములు గొప్పి
పదములు పన్నెలపదములు సంజ

వర్ణన మఱి గణవర్ణనపదము
లర్థవ ఘోషణ ఘూర్ణిల్లుచుండఁ
బాడుచు నాడుచుఁ బరమహర్ష మునఁ
గూడి నదృక్తనంకుల మేగుదేర ”

అను వాక్యములనుబట్టి పంచగద్యలవంటి గద్యకృతు
లును, తుమ్మెదపదములు ప్రభాతపదములవంటి పద
రచనములును జాలఁగాలమునుండియు మన భాషలో
నుండియున్నట్లు లూహించుట కెట్టియాటంకము నుండ
రాదు. మఱియు సోమనాథుడు తన గ్రంథములలో
“గద్యపద్యకృతులు” అని తఱుచుగా నుదాహరించు
చుండును.

“ఉరుతరగద్యః దోష్టోక్తులకంఠే
నరసమైః పరిగిన జానుతేనుంగు
చర్చింపఁగా నర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కె దైవార”

(బసవపురాణము)

“బసవన్నమహిమ శుంభదృక్తియుక్తిః
బసరించిరివి గద్య పద్యాదికృతుల”

“ఆరూఢగద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరితసంస్కృతభూయిష్ఠరచన
మానుగా నర్వసామాన్యంబు గామి.”

“ఉపమింప గద్యః ధోర్మదా త్తకృతులుం గాంవిదూరా—
ద్విపదయు పఠించు భావింప : సర్గస్థితిలయపాలనచరి

అను వాక్యములవలన మన భావలోఁ బద్యరచనమున కంటె ముందుగా గద్యరచనము వెలసినట్లును, ఆ గద్య కృతులు తరువాత వెలసిన పద్యకృతులవలెనే సంస్కృత పదభూయిష్ఠములుగా నుండియున్నట్లును, సోమ నాథుఁడు తొలుదొలుత బసవస్తోత్రము, నిట్టి గద్య పద్యకృతులలో నొనర్చి, యవి సర్వజనసామాన్యము లయి తన మతప్రచారమున కంతగా నుపకరింపక పోవుటచేఁ దన ప్రధానగ్రంథము లగు బసవపురాణపండితా రాధ్యచరిత్రములను నాంధ్రజనసామాన్యముగు ద్వీపదలోఁ గూర్చినట్లును దలంపనగును. మల్లికార్జునపండితుఁడు గూడ నిట్టి గద్యకృతులను గొన్నిటిని గూర్చియుండెను.

“...గద్యవ్యసమితి శివుని మహిమఁ దెల్పినట్టి మల్లి కార్జునపండి తయ్యగారిఁ దలఁతు ననుచినంబు”

(అనుభవసారము)

“ఉద్యత్ప్రసక్తి లింగోద్భవు దేవు
గద్యంబు నా నొక్కగద్యంబు చెప్పి.”

“పాంచభౌతికశంఘ పంచేంద్రియ ప్ర
పంచదుఃఖ నుతించుఁ బంచగద్యలను.” (పం. చ.)

కాని యీగద్యకృతుల స్వరూపస్వభావాదు తెల్పివి? గద్య మన వచన మనునర్థమున మన మిప్పుడు వ్యవహరించుచున్నాము. మన లాక్షణికులుకూడ నిట్లే నిర్వచించినారు.—

“గీ. పరఁగుఁ గవిత గద్యపద్యంబు లనఁ బాద
కల్పనంబు వలదు గద్యమునకు
పాదనియతి నొప్పుఁ బద్యంబు; లవియు వృ
త్తములు జాతు లనఁగ నమరుఁ గృష్ణ!”

“క. కనుఁగొనఁ బాదరహితమై
పనుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖరచనం
బున మెఱయు గద్య మది దాఁ
దెనుఁగుకృతుల వచన మనఁగ దీపించుఁ గడుఁ”

౧. శ్రీ క. జనార్దన్ తనభండోదర్పణమున గద్యలక్షణ
౪, శ్రీ కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణ సమస్తభావనకాండకు శ్రీ

పుండరీకాక్ష, భుజగఽతిసింహాసనాయాధ, సురనికరమకుట
తటఘటితసురుచిరమణిగణప్రభావిభాసితపాదపీఠ ”
ఇత్యాదిగా లక్ష్యము నుదాహరించినాఁడు. భీమకవి,
అప్పకవి, విన్నకోటపెద్దన మన్నగువారు గూడ
నిట్లే పాదనియతి గలది పద్య మనియు, అది లేనిది గద్య
మనియు నిర్వచించినారు. కాని మన సోమనాథుని గద్య
కృతు లిందులకుఁ గొంత విలక్షణముగా నున్నవి.
అనంతఁడు దుదాహరించిన గద్యములవంటివానినే కాక
మాత్రాగణబద్ధము లయి యొకవిధ మయిన పాదనియతి
గల లఘురచనములనుగూడ నాథుఁడు గద్యములుగానే
గణించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. (బసవపురాణపండితా
రాధ్యచరిత్రములలో నాశ్వాసములచివర నీతఁడు
వ్రాసిన గద్యలుకూడ వచనములోఁ గాక ద్వీపదలోఁ
గూర్చఁబడినవి) ఈతని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభా
వాదులను గొంతవఱకుఁ జర్చించుచు “పాలకురికి సోమ
నాథకవి: గద్యకృతులు” అను వ్యాసము నిదివఱలో
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికలో (సం 15 సం 5, 6.)
ప్రకటించి యుపలబ్ధము లయిన యాతని గద్యకృతులను
ముందు క్రమముగఁ బ్రకటించు ననికూడ వ్రాసియుంటిని.
బసవపురాణపీఠికలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగా రీగద్య
కృతుల యాద్యంతములను మచ్చునకుఁ జూపియున్నాడు.
ఉదాహరణగ్రంథములోఁ బ్రాచీనమగు నీతని బసవో
దాహరణమును శాస్త్రిగారు భారతిలో నమ్రగముగఁ
ప్రకటించియున్నారు. సోమనాథుని గద్యకృతులలోఁ
ప్రధానమగు పంచప్రకారగద్య నిష్పదు ప్రకటించు
చున్నాను. అయిదు విధములగు గద్యరచనము లిం
దుండుటచే దీని కీపేరు పెట్టినట్లు తోచుచున్నది. మల్లి
కార్జున పండితుని పంచగద్యలుకూడ నిట్టివే కాదగును.
అనంతఁడు చెప్పినట్లు లిట్టి గద్యరచనములు బహుముఖ
ములుగా నుండు నని తోచుచున్నది. పాకకు రీగద్య
మును జెత్తగించి తన్ములమున సోమనాథుని గద్యకృతుల
స్వరూపస్వభావాదులను గొంతవఱకు గ్రహింతురు
గాక!

పంచప్రకారగద్య

శ్లో. స్వస్తి శ్రీప్రమథాన్వయోత్తమశిలా
ద శ్రీ మునీంద్రాత్మజః
శ్రీకంఠప్రతిబింబమూర్తి రసఘ
శ్రీనందినాథో విభః,
తస్యాంకోద్భవ! దండనాథ! బసవ
శ్రీనామధేయప్రభో
త్వత్కారుణ్యశరంగిణం మయి సదా
నిక్షిప్యతాం వీక్షణమ్.

౧

జయ జయ! బసవ— శ్రీమన్మహావ్యవభేం దావ
తార-సమంచితవీరమాహేశ్వరాచార సార - ప్రమథగణ
లంకార-జగత్ప్రయాధార-దేవబసవా! (౧)

నిరాకుల నిరర్గళ నిరతిశయ నిజభక్తితాత్పర్య
శరణగణ చరణారవింద మకరంద ధారాభిషేక సంగత
మంగళాలంకారవిరచితోత్తమాంగ - అనవరత సుఖాను
షంగ - జ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్య విభాజిత గుణోత్తుంగ-సకల
లోకప్రసారికీర్తికాంతాభుజంగ-దేవబసవా! (౨)

అనర్గళ జ్ఞాన దుర్గాంతర్గత మార్గభ్రష్ట నికృష్ట
నానాయోని పరివీడిత జన్మజరామరణ వైదిక వైష్ణవ
జైన బౌద్ధ చార్వాక మాయావాది దుష్టమృగ విసం
విశసన వినోద వివిధ లుబ్ధకాయమాన విశమోద్దండ-
శివసమయపరిపాలన (ప్రచంక)-అణిమాద్యష్టగుణమణి
గణకరండ-ఖండితకందర్పకోదంక-దేవబసవా! (౩)

అవికల దనుజ మనుజ దివిశేంద్ర చంద్రోపేంద్ర
వాణేంద్ర మునీంద్రాది పశుగణ ప్రమథగణ సంభావ
నీయాగణ్యపుణ్య -దూరీకృతత్రైగుణ్య - సకలమాహేశ్వ
రాగ్రగణ్య—చతుర్దశభువనవరేణ్య—దేవ బసవా! (౪)

నికృత సకలేంద్రియప్రచుర నిరతిశయ సము
చ్చయ మానస పరమసుఖ నివేశి శివ యోగ నిద్రా
సమయ సమాగత జావారికవిదారిత ప్రత్యాగత జంగమ
లింగ సుగతగమనాగమన నిజస్థాన—వీరమాహేశ్వరా

చార సత్పాణి-అధరీకృతాన్యసమయసాపాదితతర్కపు
రాణ-అనవరతాభ్యుదయపరమకల్యాణ-దేవబసవా! (౫)

సమధిగతసామవేదసంజాతసఃస్వరోద్భూతవిభా
జితదేశిమాగ్ధ సముల్లసిత సాలకార గానకళాకలాప
సముద్భిత నిరూపితోత్తమలింగ నాయక—అభీష్టఫలదా
యక-భక్తిభాండాగారసంపద్విధాయక—ప్రణమితచెన్న
బసవ దండనాయక—దేవ బసవా! (౬)

సకల వేదాంతాపావిత లింగప్రసాద విముఖ
మదోన్మత్త నిషాదసంహారకారణ ధారణ ప్రత్యక్ష
లలాటేక్షణ—ఆశుశుక్షణిసదృక్ష విషభక్షణ—సకల
జగదవనకళావిచక్షణ—సంచితసద్భక్తిక్షణ—జంగమావ
తార సంగమేశ్వర (నిరూపిత)లలాటతట తృటియేక్షణ—
దేవ బసవా! (౭)

అఖర్వ భక్తి నిర్వాహ నిర్వికల్ప నిర్విక్ర క్రియా
విక్రమ సంపన్న సముచిత శివాధిపాణాభిమాన—
మాని తాన్వర్ణ మణిగణ భాన్వగామూల్య రత్నఖచిత
(స్వస్థ) రజతాలంకారహార భాన్వ దివ్యాంబర వరతుర
గాందోళికా రథాది పరికల్పిత జంగమసంస్కార సమాగత
భూతిశాసన రద్రాక్షమాలికాలంకార సముత్కర
ప్రచుర వేష లాంఛన—సన్నిహితవార్తాకళ లింగ
జంగమస్వరూపణ విశ్వాసనికేతన—నిరవధిభక్తి పరితో
షిత పురాతన—దురితనికురంబవిదూర నిస్తరంగాంత
రంగ నిరాకృత మకరకేతన—దేవ బసవా! (౮)

౨

అపిచ మహామహిమోన్నతవిభవా—భవపాశో
త్కర శాతవిత్రా—విత్రాసిత బిజ్జుధరణీశా—ధరణీశ
ప్రకరార్చిత చరణ—చరణద్యుతిజిత కోమలపద్మా—
పద్మభవప్రముఖామరవినుతా—నుతగాంధర్వసుఖచ్యురి
తాంగా—అంగసంగవికారవిరహితా—హిత శివయో
గానంద సుఖాశ్రమ—ఆశ్రమధర్మాధర్మవివర్జిత—జితమ
దవిహ్వలమానుషజన్మా—జన్మ జరామరణావిదూరా—
దూరనిరాకృత భవసంస్కరా—సర్గస్థిలయపాలనచరి

తా—చరితార్థాఖిలబంగమభక్తా— భక్తజనాంతఃకరణ
నియుక్తా—దేవబసవా !

౩

జయ జయ నిరవధినిర్మలగ్నాతా—జయ జయ
దురితలతాచయదాతా—జయ జయ కేవలభక్తి
కళతా—జయ జయ భావాతీతచర్మితా—జయ జయ
తనుగుణ పరిపదమితా—జయ జయ వివిధేంద్రియ
మదజైతా—జయ జయ నగ్గుణ మణిగణపాతా—
జయ జయ భవదుఃఖాభివహితా—జయ జయ వీరా
చారాచార్యా—జయ జయ చారు పురాతనచర్యా—
జయ జయ సందీర్ఘర గాంభీర్యా—జయ జయ ఎందిత
మునిగణవర్యా—జయ జయ నిగమోదితసోదర్యా—
జయ జయ సజ్జనహితనత్కార్యా—జయ జయ జగద
వనకళాధుర్యా—జయ జయ బంగమభక్తినపర్యా—
జయ జయ బిజ్జల నిరసనశౌర్యా—జయ జయ శరణ
గణాలంకారా—జయ జయ పరమవ్యోమ విహారా—
జయ జయ కారుణ్యామృతపూరా—జయ జయ వీర
వ్రతవిస్తారా—జయ జయ పరిహృత జనమందారా—
జయ జయ చిత్తజమద సంచారా—జయ జయ సునుకు
తత్త్వాధారా—జయ జయ సముదిత లింగకుమారా—
జయ జయ భక్తపదాంబుజభృంగా—జయ జయ మంగళ

మహిమోత్తంగా—జయ జయ లింగేంద్రియసర్వాంగా—
జయ జయ నవరస వర్తనరంగా—జయ జయ భవళిత—
కీర్తిభుజంగా—జయ జయ సాక్షాచ్ఛ్రిగుడులింగా—
దేవ బసవా!!

౪

జయ దురిత పరిహరణ—జయ సుకృత పరి
చరణ—జయ నికృతరవికీరణ—జయ సుకవికుటి
కలిత—జయ వికచముఖులిత—జయ విషయనయ
మిలిత—జయ విజితభవనదన — జయ సుజనగణ
వదన—జయ నిగరణితమదన—జయపరమసుఖసహిత—
జయవిషయ.....గుణరహిత - జయ వృషభపదమ
హిత— దేవబసవా!

౫

జయ శివరంజన—జయ భవభంజన—జయ కరు
ణాకర—జయ పరభీకర—జయ మితభాషణ—జయ
శ్రీహాషణ—జయ గుణరాజిత -జయ గణపూజిత—జయ
జయ శ్రీబసవదండనాథ! నమస్తే నమస్తే సమస్తే నమః—
శ్లో. బసవస్య కృపామూర్తే స్సోమనాథప్రసాదినః,
అనవద్య మిదం గద్యం నిరంతరజగన్నుతమ్.
సంచప్రకారగద్య సంపూర్ణమ్.

శత క మం జ రి (భక్తినంపుటము)

ఈపుస్తకంలో వృషాధిపశతకము, సర్వేశ్వరశతకము, దేవకీనందనశతకము, పిటిమిట్ట
రఘువీరశతకము, నారాయణశతకము, కాళహస్తీశ్వరశతకము, చాళరథిశతకము, రంగశాయి
శతకము, రామతారకశతకము, రామచంద్రశతకము అనే పదిశతకాలు ఉన్నవి. ఒక్కొక్కత
కానికీ దానిని విమర్శిస్తూ ప్రకాశకులు వ్రాసిన మందిరీతికీ ఉంది. చాలా వ్రాతప్రతులతో సరి
చూచి వాటిల్లోనుండి తీసిన పాశాంతరాలున్ను ఎక్కింపబడినవి.

మేనేజరు : ఆంధ్ర గ్రంథమాల, 6-7, తంబుకెట్టిపేటి, బార్డిటవుడ, చెన్నపురి.

సు బంధువు

శ్రీ అమరవాది హనుమద్భాగ్యుగాడు, యమ్. ఏ.

శ్రీ రాజాసారస్వతప్రపంచములో సుబంధుమహాకవి ప్రఖ్యాత గద్యప్రబంధకారుడై జలయుచున్నాడు. సంస్కృతభాషలో గణింపబడిన నలలలోన దొలుకొల్లది సుబంధుకృతముగు వాసవ ఉత్తయి.

కాళిదాసాదిమహాకవులవలె ఈ సుబంధుకవిని గురించిమాడ నెక్కువగ దలియవచ్చుటలేదు. బాణునికి బూర్వమందున్న యేకావ్య కర్తలయొక్కయు కాలనిర్ణయవిషయమున నిదమితమును నిష్కర్ష కాధారములు లభించుటలేదు. కావుననే సుబంధుకాలమును నిర్ణయించుట కష్టతర మయిపోయినది.

“సుబంధు” నామము మొట్టమొదట ఋగ్వేదసర్వానుక్రమణి కలో గాననగుచున్నది. అందు గోపాయన (లోపాయన) పుత్రుడైన ‘సుబంధు’ ఋగ్వేద ఉత్పలలో నొకడని చెప్పబడి యున్నది. ఐనను వాసవదత్తారచయితృశంకేతమగు సుబంధుపదమునకును, ఈ సుబంధు పదమునకు నెట్టిసంబంధము గూడ లేదనియు చెప్ప నొప్పు.

లోకకవాఙ్మయస్వరూపములో సుబంధుమహాకవిని గురించిన ప్రసక్తి యెక్కువలేదు. ఉన్నవానిగోపల బ్రాచీనతమమై ముఖ్యత మమైనది బాణుని పార్షచరితిలో గాంచబడుచున్నది.

“కవీనా మగల ద్దహ్ని నూనం వాసవదత్తయా శక్త్యైవ పాండుపుత్రాణాం గతయా కర్ణగోచరమ్.”
—ఉపోద్ఘాతము, శ్లో. ౧౨.

బాణుడు తనరెండవకృతయగు కాదంబరిలో గూడ “ఇయ మతిష్ఠయీకథా” అని చెప్పియున్నాడు. “అతిష్ఠయీ” యనుపదము నకు “వాసవదత్తబృహత్కీర్తి నతిశయించినది” యని విమర్శకు లర్థము చెప్పుచున్నారు.

బాణునితరువాత అష్టమశతాబ్ద్యవరభాగమున జీవించియుం డిన, వాఙ్మతికవి, తనప్రాకృతకావ్యముగు “గౌడమహలో” నిట్లు పలికి యున్నాడు.

* “జ్వలనమిక్రుదైన భాసునియందును, కాంతిదేవుడైన రఘు(వంశ) కారునియందును, సుబంధుకృతియందును, హరిచంద్రునందును, నితరకావ్యముకలదో” అని శ్లోకార్థము.

* చాపీశ్వరుడగు పాణినియనియు, రఘుకారుడన రఘువంశకర్త యయిన కాళిదా సునియు గ్రహించునది.

* “భాసమ్మి జలమిత్తే కాంతిదేవే అజస్స రహుతరే సోబంధవే అబంధమ్మి హరియందేయ అనందో.”

1200 A. D. ప్రాంతమువాడైన కవిరాజు తన రాఘవ పాండవీయములో—

“సుబంధు ర్భాగభట్టశ్చ కవిరాజ ఇతి త్రయః వక్త్రోక్తిమార్గనిపుణా శ్చగుర్హో నోపలభ్యతే.”

—౧-౪౧. శ్లో.

అని సుబంధువును బ్రశంసించినాడు. ద్వాదశశతాబ్దిలోనివాడే యగు మంభకవియొక్క శ్రీకంఠచరితిమం దొకశ్లోక మిట్లున్నది.

మేంకే స్వర్ద్విరదాధిరోహణి వశం యాతే సుబంధా విధేః కాంతే హంత చ భారవా విఘటితే బాణే విషాపస్పృశః, వాద్దేవ్యా విరమంతు మంతువిధురా ద్రాగ్ దృప్తియ శ్చేష్టతే క్షిప్తః శ్చన స ప్రసాదయతి తాం యద్వాణిసద్వాణిసీ.

ఇతినికి రెండు శతాబ్దముల తరువాత నున్న శార్దూలరుడు తన పద్ధతిలో నవమశతాబ్దివాడగు రాజశేఖరుని గూర్చి బ్రశంసించి యున్నాడు. అందొకశ్లోకములో నీరీతి లిఖింపబడియున్నది.

“భాసో రామిలసామిలౌ వరరుచిః శ్రీసాహసాంః కః మేంకో భారవికాళిదాసతిరకాస్కంద స్సుబంధు శ్చ యః, దండీ బాణదివాకరా గణపతిః కాంతశ్చ రత్నాకరః సిద్ధా యస్య సరస్వతీ భగవతీ కే తస్య సర్వేఽపి తే.”

సదుక్తికర్తామృతములోను వల్లభదేవుని సుభాషితావళిలోను, రాజశేఖరకర్తృకముగ నుదాహరింపబడియున్న శ్లోకములో సుబంధు ప్రశంస కలదు.

* “సుబంధా భక్తి ర్నః క ఇహ రఘుకారే న రమతే ధృతి ర్వాఙ్మిత్రతే హరతి హరిచంద్రోఽపి హృదయమ్,

విశుద్ధోక్తి క్కూరః ప్రకృతిమధురా భారవిగిరః
తథా ౭ప్యంతశ్శోదం కమపి భవభూతి ర్వితమతే."

15 వ శతాబ్దమున నుండిన వేమభూపాలు నాశ్రయించియున్న వామనభట్టబాణుడు తన వీరనారాయణచరితమందు (వేమభూపాల చరితమందు) నొకశ్లోకములో శ్రీమద్రూపముగ స్తుతినొనరించి యున్నాడు. ఆశ్లోకమిది:

"ప్రతికవిభేదనబాణః కవితాతరుగవానవిహరణమయూరః,
సహృదయలోక సుబంధు ర్జయతి శ్రీభట్టబాణకవిరాజః."

ఇట్టి వింకను గొన్నిగలవు గాని యీ వివరణములలో నెద్దాని యందును సుబంధువునుగూర్చి విశేషించి తెలియదగినయంత మొక్కటియు లేదు. ఈగ్రంథము లన్నిటికంటెబూర్వికుడు వాసవదత్తకారు డనిమాత్రమే వీనిమూలమున విదిత మగుచున్నది.

16 వ శతాబ్దమునాటివాడగు బల్లలకవి తన భోజప్రబంధము నందు నేకాదశ శతాబ్దమున ధారానగరమును బాలించిన భోజరాజుచరిత్రము వర్ణించియున్నాడు. అందులో భోజని యాస్థాన మయిదు వందల విద్యాధికులచే నలంకరింపబడిన దనియు, వారిలో పదిముగ్గురు మాత్రమే ప్రాముఖ్యము వహించిరనియు నందు సుబంధుమహాకవి యొకడనియును రచింపబడియున్నది. భోజప్రబంధముయొక్క ప్రతు లన్నియుబరికిరించి మాడగా, ఈ విద్యాంసులయొక్క సంఖ్యానిమ యములో పరస్పర భేదము గాననగుచున్నది. అట్లుంట నీవాక్యమంతి విశ్వాసపాత్రముగ దోపకున్నది.

ఇక సుబంధుకాలనిర్ణయమున కాధారభూతములైన యంతము లేవైనను వాసవదత్తగ్రంథరాజములో నున్నవేమో పరికిరింప వలసి యున్నది. ఈగ్రంథములో వాల్మీకియన కామసూత్రములు, భారతీయ నాట్యశాస్త్రము, శ్రీమద్రామాయణము, మహాభారతహరివంశ ములు, మొదలైన మహాగ్రంథములేగాక న్యాయ మీమాంసాదర్శన ములు, శౌద్ధతై నమతములుగూడ చేర్చిన బడియున్నవి. అయినను, కాలనిర్ణయమున కీవిషయ మంతగా దోడుపడుట లేదు.

వాసవదత్తోపాద్ధాతములోని పదియవశ్లోక మీసందర్భమున నుపకరించువేమో కనుగొనవలయును. ఆశ్లోక మిది—

"సారసవత్తాపహతా నవకావిలసంతి చరతి నో కంకః,
సరసిం కీర్తితేషం గతవతి భువి విక్రమాదిత్యే."

ఇందులో స్తుతింపబడిన విక్రమాదిత్యుడు పూర్వ ముజ్జ యినిలో రాజ్యపాలన మొనరించినవాడును, శకపురుషుడును నని తలంపబడు విక్రమార్కుడు కానేర డమటమాత్రము స్పష్టము. అస లక్ష్మీవాడొక డున్నాడా? అనియే విమర్శకుల సందేహము.

ప్రాచీన భారతదేశచరిత్రలో, విక్రమాదిత్యునిగురించిభాజుతు లగు చక్రవర్తు లిరువు రుండిరని వ్రాయబడియున్నది. మొదటివాడు ౩74-413 (క్రీస్తుశకము) రాజ్యముజేసిన ద్వితీయచంద్రగుప్త చక్రవర్తి. ద్వితీయుడు యశోధర్మనామడు. ఈ నృపాలుడు విక్రమాదిత్యు నిరు డము ఐహింబి 583 సంవత్సరమున మాళవరాజ్యస్థాపన మొనర్చి 683 సం. వఱకు దానిని పరిపాలించినవాడు. సుబంధుకవి ఈ యశో ధర్ముని కాలమువాడే యని యనేకులు పాశ్చాత్యపండితు లభిప్రాయ పడుచున్నారు. పై శ్లోక మాధారముజేసికొని, యిట్లు నిర్ధారణము నేయుట కేవల సాహసకార్య మని కొందరు విమర్శకుల తలంపు.

వాసవదత్తకు ఏక వ్రాసినవారలలో నున్నదియైన 'నగ సింహవైద్య' యను నాతడు గ్రంథకారునిగురించి యిట్లు పలికి యున్నాడు:—

"కవి రయం విక్రమాదిత్యభ్యః; తస్మిన్ రంభి లోకాంతర ప్రాప్తే ఏతన్ని బంధం కృతివాక్." వాసవదత్తయొక్క దక్షిణదేశపు బ్రతిలో సుబంధుకవి "శ్రీ చరరుచిభాగినేయః" అనియున్నది. ఈ వాక్యమునకును, భోజప్రబంధములోని "చరరుచిసుబంధువులు పమకారికులు" అన్నదానికిని, ఏకవాక్యత గమపట్టుచున్నది. అయి నప్పటికిని కాలనిర్ణయసందర్భమున నీయంతము లంత తృప్తికరములు కాజాలవు.

ఈ కవికాలనిర్ణయమునకు శాసనాధారమైన నెక్కువగా లభించుటలేదు. క్రీ. శ. 1158 సంవత్సరపునాటిదగు బాలగామియొద్ద లభించిన కన్నడిశాసన మొకదానిలో మాత్రము సుబంధునామ మదాహరింపబడియున్నది*. ఇంతమాత్రమున నిది యెక్కువ ప్రయోజనకారి కావేదు. ద్వాదశశతాబ్దమునాటికి సుబంధుకీర్తి దక్షిణదేశమందు సైతము విస్తరించినదని మాత్ర మిందుమూలమున విదితమగుచున్నది.

వాసవదత్త సంతయు బరికిరింపగా కాలనిర్ణయమున కాధార మొకచోట దొరకుచున్నది. ఒక సందర్భములో సుబంధుమహాకవి,

"శౌద్ధసంగతి మి వాఽలంకారశోభితం"

అనియు,

"న్యాయస్థితి మి న ఉద్యోగకరస్వరూపం"

అనియు వర్ణించియున్నాడు.

ఇందు మొదటిదానిలో శౌద్ధాచార్యుడగు ధర్మకీర్తియొక్క "శౌద్ధాసంగత్యలంకార" మను గ్రంథమునకు నూచిన కలదని నిరూపింపబడుచున్నది. ఈధర్మకీర్తి, క్రీ. శ. 671-695 సంవత్సర ములమధ్య హిందూదేశమున కేతించిన 'ఇట్టింగ్' అను విదేశ

* Vide, Mysore inscriptions (Rice) p. 111, Bangalore 1879

యాత్రికునిచే గొనియాడబడియున్నవాడు. కావున తత్పూర్వకాలికు డగుచున్నాడు.

రెండవ యువమానములో న్యాయాచార్యుడైన యుద్యోత కరునికి నూచిన యున్నదని గుర్తింపబడుచున్నది. ఈ యుద్యోత కరుడు బౌద్ధదిక్ష్వాగుని మతమునకు ఖండనరూపమయిన న్యాయ వార్తికగ్రంథమును వ్రాసియున్నాడు. దిక్ష్వాగాచార్యుడు 520-600 A. D. కాలమువా డనునది నిశ్చితపూర్వమైన విషయము. అట్లుంటు చుద్యోతకరుడుగూడ, వ్యవశతాబ్దాపరభాగమునకంటె ముందు జీవించి యుండ డినుట గ్రహము.

ఈ పైరెండువిషయముల చరికించినచో సుబంధువుయొక్క కాలము కొంచె మించు మించుగా నిర్ణయింపవచ్చును. అతని జీవిత కాలాధ్యంతముల నిర్ణయించుటలో బాణుని వార్షచరిత్ర, ఉద్యోతి కరుని న్యాయవార్తికము ప్రమాణము లగుచున్నవి. బాణుడు తన హర్షచరితమును 640 సంవత్సరప్రాంతములలో రచించినట్లు సాధింప బడియుండుటచే తత్పూర్వమే సుబంధువు తన వాసవదత్తను వ్రాసి యుండెనలయు నను నంశము సిద్ధించుచున్నది. ఇట్లే యుద్యోతకరుని గూర్చిన ప్రస్తావన గలదు గాన, వాసవదత్త న్యాయవార్తికరచనా కాలానంతరము రచియింపబడి యుండెనలయునని నిర్ధారిత మగు చున్నది. కావున సుబంధువు తన వాసవదత్తను, ప్రాయశః, 606-612 సంవత్సరములమధ్య వ్రాసియుండు ననుచు న్యాయము.

ఏగోవిధమున కాలము నిర్ణీత మయినను, వీశము నిర్ణయించుట గుహ్యధ్యము. భోజప్రబంధము ననుసరించి భోజుని సభాస్తారుడుగాన సుబంధువు ధారానగరమున గాఢ్యగచన మొనర్చెనని యంగీకరించుట యుక్తి యుక్తముగా దోచుట లేదు.

సుబంధుకవియొక్క జీవితాంశము లేవియు, విశేషముగ మనకు లభింపలేదు. వాసవదత్తలోని యుపోద్ఘాతములో దనను గురించి “సుజనైకబంధు” అని చెప్పకొని యున్నాడు. కావ్యమునకు న్యాయఖ్యాతముజేసిన ‘శివరామ’ పండితు డీమాటకు “మంచివారలకు హితుడు” అని యర్థము జేసియుండ, పాశ్చాత్యపండితులు “సుజన నామునికి సోదరుడు” అను నర్థము గల్పించియున్నారు. ప్రాకృతి గ్యాకరణకర్తయగు వరరుచి కీకవి భాగినేయుడని యొకప్రతీతి గల వి ముందు తెప్పబడియున్నది. కాని యయ్యది విశ్వాసజనకము గలేదు. కాశ్మీరబ్రాహ్మణు డీకవియని గూడ జనశ్రుతి యొకటి ప్రచారములో నున్నది.

వాసవదత్తగాక యితరగ్రంథము లేవియు సుబంధువు రచించి ట్టు లోపదు. కార్తీకధరపద్ధతి, సుఖాపితావళి, పద్మావళి, ఇత్యాది గ్రంథములలో సుబంధుకృతములుగ నుదాహరణము లీయబడియున్న స్త్రీయు వాసవదత్తనుండియే కల్పనబడియున్నవి. ఇది యిట్లుండ

‘హాత్’ అను పాశ్చాత్యపండితునిచే సాజహాన్ కాలమునకు జెందిన ‘వేదీదత్త’ కఃకృతమగు ‘పద్యవేణి’ యను గ్రంథమున నున్నదనియు, ‘సుబంధు’ రచితమనియు నీక్రిందిశ్లోకభాగ ముగాహరింపబడు చున్నది.

“అక్షమాలాప వృత్తిజ్ఞా కుశాసన పరిగ్రహ,
బ్రాహ్మీక దౌర్జన్య సంస ద్విందనీయా సమేఖిలా.”

కొంతకాలమువఱకు నీశ్లోకము సుబంధువుడే యని యంద రనుకొనిరి గాని యిటీవల విమర్శకుల కృషిచే నియ్యది త్రివిక్రమభట్ట కృతిమగు నలచింలగ్రంథమందలిదిగా నిరూపింపబడినది.*

వాసవదత్త:—వెక్కు ప్రతులలో వాసవదత్త ‘అఖ్యాయిక’ యనియే కేర్కొనబడియున్నది. అఖ్యాయిక యనునది గద్య కావ్యములలో నొక భేద మనియూ, దాని కుదాహరణము హర్షచరిత మనియును ఆలంకారికులు చెప్పుచున్నారు. బాలకవి యీ సుబంధు కృతి నాఖ్యాయికగానే గ్రహించియున్నాడు విశ్వనాథకవిరాజు తన సాహిత్య దర్పణములో నాఖ్యాయికా లక్షణ విట్లు నిర్వచించి నాడు.

“అఖ్యాయికా కథాప త్స్యై త్కవే ర్వంశాను కీర్తనం,
అస్యా మధ్యకవీనాంన వృత్తం గద్యం క్వచిత్ క్వచిత్.

కథాంశానాం వ్యూచ్ఛేద ఆశ్వాస ఇతి బద్ధ్యే,
ఆర్యాకృతిపరాక్రాంతాం ఛందసా యేనకేనచిత్.

అన్యపదేశే నాశ్వాసముఖే భావ్యర్థనూచనమ్.”

—6. పరిచ్ఛేదము. 334-335

కథయనునది రెండవభేదము. బాణుని కాచింబరి దీని కుదా హరణము. సాహిత్యదర్పణకారుడు కథాలక్షణ విట్లు తెల్పి యున్నాడు:

“కథాయాం సరసం నస్తు గద్యైకేవ వినిర్మితం,
క్వచి దప్ర భవే దార్యా క్వచి ద్వక్తాప వక్తకే,
ఆదౌ పద్యై ర్మమస్కారః ఖలాదే ర్వృత్తకీర్తనమ్.”

—6. పరిచ్ఛేదము. 332-333

ఈ లక్షణప్రకార ములోచించినచో వాసవదత్తను కథగా పరి గణించుటయే న్యాయము. ఏలన, అఖ్యాయిక కవసరిమగు నుచ్ఛ్వా సము లిందు లేవు. పైగా కథ కవసరిమగు “ఆదియందు ఖలాదివృత్త వర్ణన” మిందు గాననగుచున్నది. వాసవదత్తకాచింబరిలకు గల యశోస్య సాదృశ్యము వాసవదత్తహర్షచరితలకు గల పరస్పర భేదమును బురస్కరించుకొని వాసవదత్త అఖ్యాయిక కాదనియే నిర్ణ యింపబడుచున్నది. కావున కథావి శేషమునుటయే యుక్తము.

* Vide R. Krishnamachariar's introduction to Vasavadatta p. p. 39-40.

అయినను ఓండి చెప్పినట్లు * “కథాఖ్యాయిక లేకకాతివే” యను భావముతో నీవాసనదత్తను ఆఖ్యాయిక యనవచ్చును. లేదా కథ యని చెప్పవచ్చును.

సుబంధుకవిత్వము మిక్కిలి ప్రాథమై అలంకారాదికోభి తమై యలరారుచున్నది. వాసనదత్తలో గథాసంవిధానమున కంత ప్రాముఖ్య మున్నట్లు తోపదు. ఇతివృత్త మంతయు గుణాధ్యుని బృహత్కథ సమగరించి కూర్చబడినది. కథానూత్ర మాధారము తేసి కొని సుబంధువు తన రచనాసామర్థ్యము నంతయు విశదీకరించి యున్నాడు. గంభీరాకృతుల వర్ణింపవట్టున సుబంధువుయొక్క యత్యద్భుతశక్తి వెల్లడియగుచున్నది. “నదులు, పర్వతములు, బారులుదీర్చిన సేనావాహిని” ఇత్యాదుల వర్ణనము సంస్కృతసార స్వతమునం దసమానమైనదై శోభిల్లుచున్నది.

సుబంధుకవి తన ప్రబంధ మంతయు ‘గొడీ’ రీతిలోనే రచించియున్నాడు. అలంకారికులు గొడీరీతి కుండవలసినని నిర్ణయించిన గుణము లన్నియు వాసనదత్తలో నిరూపింప బడియున్నవి. అలంకారికు లీక్రిందివిధమున, ‘గొడీ’ రీతిని పలువిధముల నిర్వచించి యున్నారు.

“ఓజః ప్రకాశకై ర్వర్ణైర్బంధ ఆడింబరఃపునః

సమాసబహుభా గాడీ.....”

అని సాహిత్యవర్పణకారుడు.

“ఓజఃకాంతిమతీ గాడీయా” †

అని వామనకావ్యాలంకార నూత్రవృత్తి.

“శ్లేషః ప్రసాద స్ఫుమతా మాధుర్యం సుమమరతా
అర్థస్యక్తి రుదారత్వ మోజఃకాంతిసమాధయః,
ఇతి వైదర్భమార్గస్య ప్రాణా దశసజ్జాః స్మృతాః,
ఏషాం విపర్యయః ప్రాయో దృశ్యతే గాడవర్త్యని.”

అని ఆచార్యుడండి.

ఇన్ని లక్షణములును వాసనదత్తలో గాననగుచున్నవి. సుబంధువున కలంకారప్రియత్వము మెండు. అలంకారగర్భితము కాని వాక్యమే లేనట్లు తోచుచున్నది. ఈగుణాలంకారములలో ముఖ్యమైనవి, శ్లేష, ఉత్పేక్ష, విరోధము, అతిశయోక్తిమొదలైనవి. గీర్వాణ వాక్యాయముగోని శ్లేషకవితారచనకు సుబంధువు మొదటివాడనవచ్చును. బాణుడు తన కవితాపద్ధతియం దంతటను సుబంధువును విశేషముగ విమర్శించియే యున్నాడు. ఈతని గ్రంథములో ప్రతిపద

మందును శ్లేష యుండనేయున్నది. గ్రంథాంతమున దినను గురించి తానే,

“సరస్వతీదత్తవరప్రసాద శ్చక్రే సుబంధు స్సుఖవైకబంధుః,
ప్రత్యక్షరశ్లేషమయప్రపంచవిన్యాసవైదగ్ధ్యనిధిం ప్రబంధమ్.”
అని చెప్పకొనియున్నాడు.

ఇతనిలో శ్లేష అతియై యొకప్పుడు పాఠకుని మనస్సునకు విసువు గల్గించునట్టిది గూడ యగుచున్నది. కనుకనే రాఘవపాండి వీయ కర్తయగు, “కవిరాజు” తమ ముగ్గురిని నక్రొత్తిమార్గనిపుణుల నుగా బ్రకంశించినాడు.

ఇక నీతనిగ్రంథముమండి కొద్దిగ నలంకారము లుదాహరింప బడుచున్నవి.—

శ్లేష కుదాహరణము:—

“వాసర సేనామివ స గ్రీవాంగదశోభితాం.”

విరోధాభాస:—

“అగ్ర హేతాపి కాన్యజీవజ్ఞేన.”

ఉత్పేక్ష:—

“దధిధనశే కాలక్షపణక గ్రాస పిండభన, నికాయమునా
శేనపుంజభన, మేనకానఖిమార్జనశిలాశకలభన... ..”

మాలాదీపకాలంకారము:—

“భుజబంధేన కోడండం, కోడండేన కరాః, కరై రరిశిరః.”

రూపకాతిశయోక్తి:—

“విలోచనేందీవరభ్రమరపంజీభ్యాం, ముఖమదనమందిర తోర
ణాభ్యాం, రాగసాగరవేలాభ్యాం, యావననర్తకలాసికాభ్యాం, భూ
లతాభ్యాం, విరాజమానాం” ఇత్యాదులు—

శబ్దాలంకారములలో సుబంధువుమనస్సునకు వచ్చినవి యమ కానుప్రాసములు:—

యమకము:—

“అందోభితకుసుమశేసరే కేశరణుముషి రణితమధుమణీశాం
రమణీశాం వికచికుముదాకరే మువాకరే”

అనుప్రాసము:—

మదకలకలనాంససారస రశితోద్భాస్రింతాః కూటవికట పుచ్చి
చ్చటా వ్యాధూత వికచికుమలఖండ విగళిత మకరందబిందు సందోహ
సలిలయా.....ఉపమాలసంకాత నళనికుంజపుంజిత కులాయ
కుక్కుట కుటకూత్కర ధైరవతీరయా.....”

* “తత్కథాఽఽఖ్యాయికే శ్లేషకాకాతిః సంఖ్యాద్వయాంతికా”

—కావ్యాదర్శము, ప్రథమపరిచ్ఛేదము.

† “ఓజః కాంతిశ్చ విద్యతే యస్యాం సా, ఓజఃకాంతిమతీ గాడీయానామ రీతిః, మాధుర్యసామమర్యతా రభావాత్, స్ఫుమతా బహుభా, అత్యుల్లసదాచ” అని వామనుని నూత్రార్థవృత్తి (వివరణము.)

మేము ప్రచురించిన కొన్ని ముఖ్య గ్రంథములు

	రూ.	అ.
వసుచరిత్రము	...	4 0
స్వరోచిషమను చరిత్రము	...	2 0
శత్రురామాయణము	...	2 0
శృంగారనైషధము	...	3 0
విశ్వగుణాదర్శము	...	2 8
శ్రీసీతారామాంజనేయము	...	3 4
ఆంధ్రనిఘంటుశ్రయము	...	1 0
భద్రాచల రామదాసు చరిత్రము	...	1 2
నక్షత్రసంస్కారము	...	1 8
బాలభారతము 2 భాగములు	...	1 12
సరిసంస్కృతభాషాసంగ్రహము	...	0 10
పురాణమణిమంజరి	...	0 12
ధ్రువోపాఖ్యానము	...	0 8
నలోపాఖ్యానము	...	0 8
అంబరీషోపాఖ్యానము	...	0 3
షేక్స్పియరు నాటక కథలు	...	0 10
మార్కండేయ పురాణకథలు	...	0 6
కర్ణుడు	...	0 8
కమలిని	...	1 0
శ్యామల	...	0 8
ఇందిర	...	0 8
భారత బాల వీరులు	...	0 6
కళావతి లేక శివాజీ విజయము	...	0 8

వలయువారికి యితర పుస్తకముల పట్టిక సంపాదము.

ఆర్. వెంకటేశ్వర్ అండు కంపెనీ,
లోన్-స్క్వేర్,

ఆనంద ముద్రణాలయము,
మద్రాసు.

ప్రకటనసత్యమును గుర్తింపుడు

అసత్యప్రకటనలగున మోసపోయి అపయ నుండులను విడ వారి ఆశాభంగము నొందుదును. నిజానిజమును నిలుకడపరీక్ష పైనిగాని తెలియుట కష్టము. ఇట్టి జేషములనే ములుండు నిచ్చును. ఇట్టి పీఠిగా నమ్మక మీ ప్రభావము. “ఇటులేదు ఇటులేదు నేగాని” అని లెట్లగును? సంకృప్తిపై పెక్కుడు దాష్ట్యమును నాగిసిలేకనే మా మందుల మొక్క నిజానిజ స్వభావముల కాధారములు. “వైద్యోనారాయణో హరిః” అను మర్యాద యిట్టి అసత్యప్రకటనలను తప్పగా!

శుభవైద్యభూషణులగు

డాక్టరు జమ్మి వ్యాసారావుగారు, మెదలిస్టు
స్పెషిల్ అండ్ లీవరు రోగములకు స్పెషలిస్టు
“వ్యాసకుటీరము” విజయనగరం పోస్టు

వీరనే నిస్పృహజైన కేసులను బాంచేసిరి. వీరి జేషరాజములు గ్యారంటీగా ను ముక్తికల నిచ్చును. నేడే గ్రామును. వీరి జేషముల ననేక డాక్టరులు విడిచి వాడు చున్నారు. ఆంధ్రదేశమున దుకటను మామారు లమ్ముచు ఏజెంట్లు కావలెను. త్వరచుడు. శేషేనాయకుడు.

Registered

POLINES

Trade Mark.

“పాలిసిన్ గనోమిక్చర్”

1 నేరియా, లెకోరియాకు ఆమోనిషాన శాస్త్రీయపరిశోధ నము. 5 దినములలో వ్యాధిని సమూలముగా నాశన మొనర్చును. నైద్యులందరిచే శ్లాఘింపబడి అనేకులచే నాడబడుచున్నది.

1. మొదటిమోతాదుతోనే పంటనే కలుక్తిగలుగును.
2. 12 గంటలలో ప్రవించుట ఆగిపోవును.
3. 5 దినములలో పూర్తిగా నయమొనర్చుటను.

ఒకమారు వాడినచేత, దాని అద్భుతసూక్ష్మము మిత కనుగొనెదరు. 16 మోతాదులు 10 పీసా 1 కి రు 8/-

పోస్టల్ ప్రశ్నకం రు 0-7-0

ఈ త్రుములు ఇంగ్లీషులో ప్రాయవలెను.

D. POLINES & Co.,

Manufacturing Chemints,

5. Hari Mohan Roy Lane,

Belaghata CALCUTTA

ఇకను మోసపు పుస్తకములను కొని మోసపోకుడు.

సతీపతికుతూహల రహస్యములు.

ఇందుగృహస్థాశ్రమస్వర్ణము సతీపతులనోన్మేషకముతో వర్ణింపగల విధములు, ప్రేమత్తత్వము, స్త్రీ జాతులు, పురుషజాతులు, వాని ప్రవర్తనలు, జాతుల పాఠనములు, వాని లక్షణములు, ఎట్టి సతీపతుల కెట్టి సంతానము గలుగునను విషయము, గర్భవతుల యాగోగ్యావశ్యకత, శిశురక్షణ, అత్తకోడండ్రవైరములకు గల కారణములు, వానిని శమింపజేయు నుపాయములు, వారికుండవలసిన స్నేహావశ్యకత, మున్నగు 280 విషయములతోను, సరదిర్శనుసారముగ గల ఆఫ్టోకో, రైక్లాబ్లాకులు 25 తోను గ్లాజు 410 పేజీల పైబడిన సీమకాలికోతోను చక్కని పైంటుతో విరాజిల్లుచున్నది. ప్రతిగృహస్థుడు తప్పకచదివియే అరవలెను. కొద్దిప్రభులే గలవు.

పుస్తకము 1-కి రు 2-0-0; తపాల ఖర్చు 7 అణాలు
రెండు పుస్తకము లొకసారికొనువారికి తపాలఖర్చు లేదు

ఇకను మోసములకు భయపడ నక్కరలేదు

మతివంచన దీపిక.

దెబ్బ 250 పేజీలు, 16 చిత్రపటములు 20 విధములగు విషయములు నిండియున్నది. ట్యు 1-0-0 పోస్టు ఖర్చు ప్రత్యేకము. ప్రపంచవంచకుల మాయజాలము దెలుపునట్టి యిట్టి గ్రంథ మిదివర కాండ్రమున వెలువడి యుండలేదు. క్రొత్త క్రొత్తవిధములగు వంచనలు విస్తరించుచున్నవి. వ్యాపారము, వ్యవసాయము, ఉద్యోగము, న్యాయస్థానము, దేవాలయము, విద్య, వైద్యము, మాంత్రికము, జ్యోతిషము, సోద, రైలు, నౌమరు, ఇది యది యననేల ఎచ్చట జూచినను మోసచింత ప్రబలియున్నది. నిర్వంచకు లిట్టిమోసములకు లోనై పరితపించుచున్నారు. ఇట్టివారి మోసముల యొక్క రహస్యములు ఇందు చక్కగ వర్ణింపబడియున్నది. దీని చదువుటవలన నిర్వంచకులు వంచకులకు లోబడక తప్పించుకొనవచ్చును.

మా చిరునామా:—ఆర్థిక బుక్ డిపో,

19 తాండవరాయ మొదలివిధి, తిరువళ్ళూరి, మద్రాసు.

ఆనందబోధిని.

ఆనందబోధిని ఆంధ్రగృహములందలి బాలుగు మొదలగు వృద్ధులగుతును చదివి ఆనందించుటకు తగిన హంశములతో చిత్రములతో ప్రతి ఆంగ్లమాసారంభమునను వెలువడుచున్నది. నూత్నమార్గముల ననుసరించి సుబోధలనుగావించు ఈ ఆనందబోధిని మీయొక్కయు మీమిత్రులయొక్కయు సహాయమును గోరుచున్నది. ప్రతికాభివృద్ధి ఉదాహరణ మీమీద వాధారపడియున్నది. వెంటనే చందాదాగులై విద్యుక్తధర్మమును నిర్వహింపుడు.

సం॥ చందా రూ. 1.

ఆంగ్ల భాషాపరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్ల భాషాబోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును. ఇది 800 పేజీలును, చక్కనికాలికోపై నుండును, భారతకథలును, ఆకథలకు సంబంధింప 16 ఆఫ్టోను పూములు గలిగియున్నది.

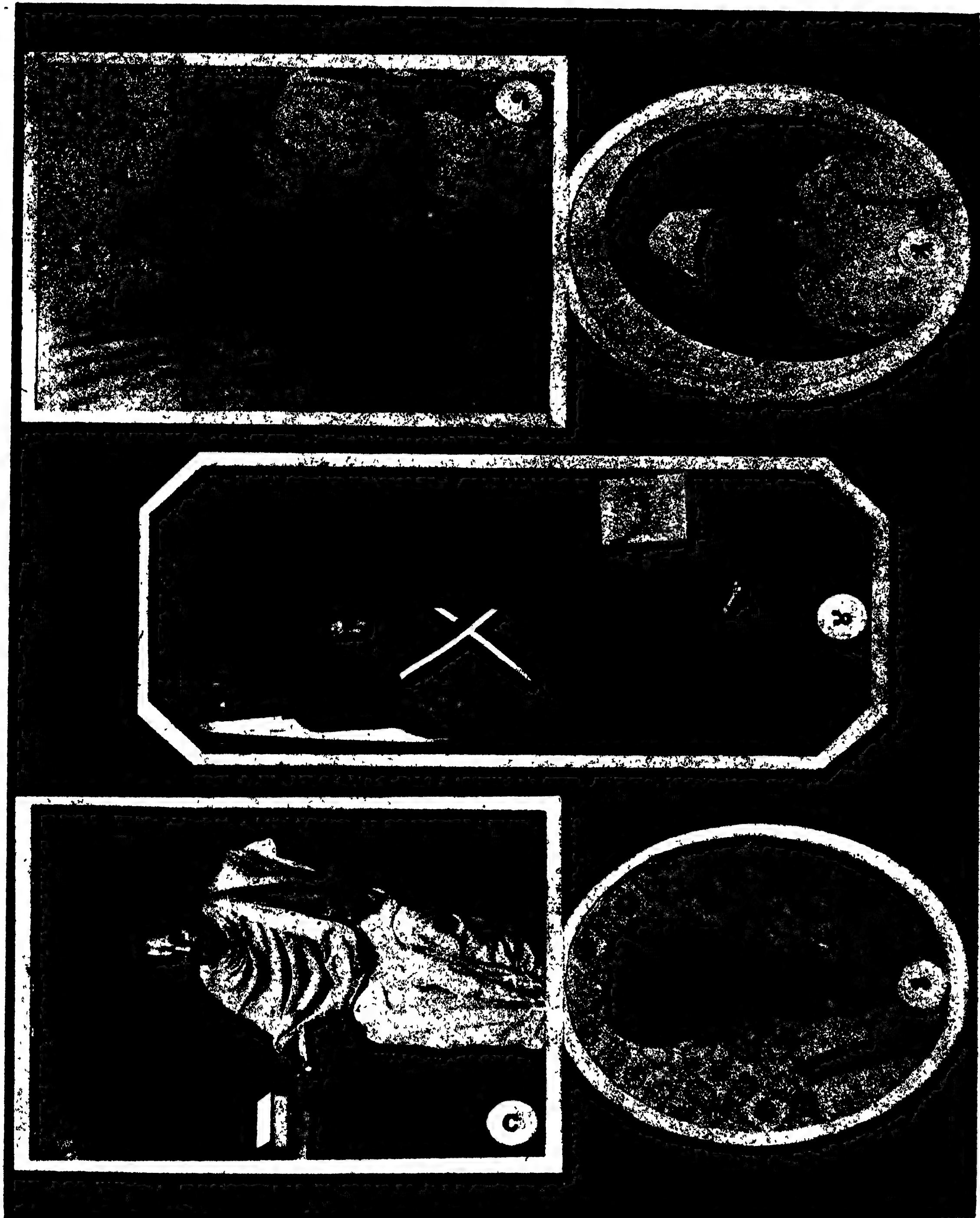
ఒక పుస్తకము టెల ర్యు. 2-0-0.
ఒక పుస్తకము కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు అరుసు. 0-8-0

రెండు ప్రతుల నొకసారి కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు
మేమే భరింతుము.

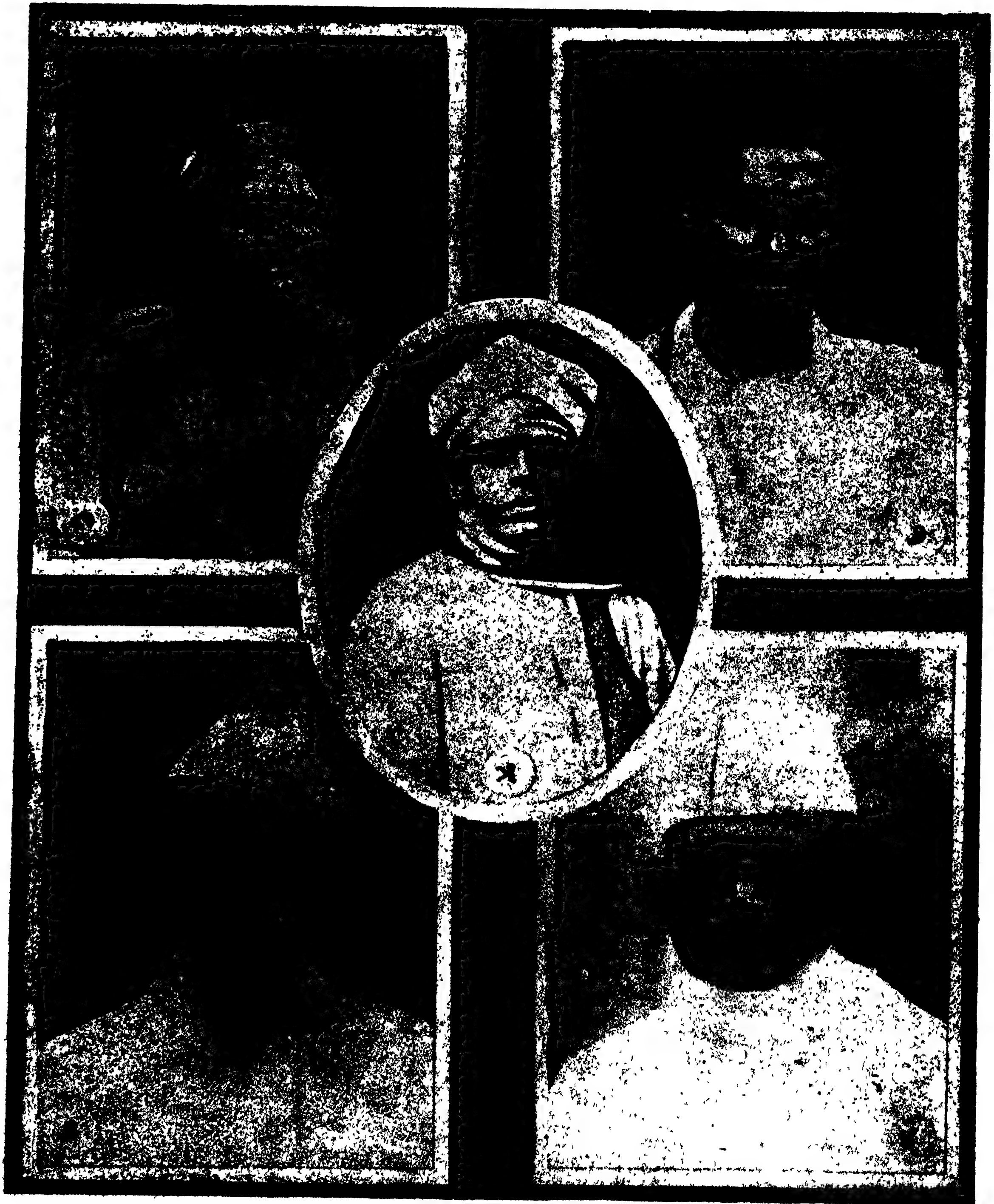
దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇంగ్లీషు పదము. అర్థము చేర్చి నేర్చుకొనువార్లకు బహుసులభముగ తెలియునటులు ముద్రించినారము. ఇంగ్లీషు పాఠశాలలో 10 సంవత్సరములు వేలకొలదిరూపాయలు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన జ్ఞానమును ఇంటియందుండియే సంపాదించవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల కెదుక బనిలేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటకారలు, మరి యితర సిబ్బందియు దీనిలకును, ఉపకారిగ నుండును.

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,
పోస్టుబాక్సు నెం. 167, మద్రాసు.

7 గ. శ్రీమత కొమంఠూరు గోవిందరాజాచార్యులుగారు. ౨. శ్రీ రావు అచ్చయ్యారావుగారు. (౧)
శ్రీ పుసులూరి కోదండరామయ్యగారు (౨) ౪. శ్రీ చేలియ్యం శ్రీరామమూర్తిగారు (౩) ౫. శ్రీ మల్లాది శామమూర్తిశాస్త్రిగారు (౪)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ బులుసు రామకృష్ణారావుగారు (౧) ౨. శ్రీ వి. యల్. కాశ్రిగారు (౨) ౩. శ్రీ డా. పి. నటరాజగౌగారు (౩)
౪. శ్రీ పి. చిన్నస్వామయ్యగారు (౪) ౫. శ్రీ యస్. సత్యనారాయణమూర్తి అయ్యగారు (౫)

కట్టడములకు కావలసిన సామాను లేవైనను మీకు కావలసిన

వివరములకు, ఆర్డరుకు మాకు వ్రాయుడు

ఈ పనులలో మాకు 30 నెలల అనుభవము గలదు. గంజాం, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరుజిల్లా లో నిర్మింపబడిన భవనములలో పెక్కింటికి కాలసిన సామానును మేమే సరఫరా చేసియుంటిమి. డెల్టాభూములలో వ్యవసాయముకు కావలసిన గాజతూమును మేమే సరఫరాచేసితిమి. అవియంకను మంజీస్థిలో పనిచేయుచున్నవనిగా నూసామానులు అంత శ్రేష్ఠమైనవియే గదా నిర్ధారణ చేయబడిన అభిప్రాయము.

అనేక గవర్న మెంటు భవనములందును, వ్యాపారసంస్థయందును, బ్యాంకులందును, క్లబ్బులందును, దక్షిణహిందూస్థానమున గాజలు, జమీన్దారులు మున్నగువారి స్వగృహములందును, నే. మీద పరచెడు రాళ్లు, కొయ్యపనులు, గోడకు కేయు చిత్రచిత్ర రాళ్లు, ఆరోగ్యరక్షణసంబంధమైన యేర్పాటులు, మొదలగు పనులను వారికిబహుత్సప్తికముగా మేమే నెరవేర్చితిమి.

యగార్థముగా మానద్ర యెప్పుడును శ్రేష్ఠ మైనవరకుల నిల్వయుంచెదము. చౌక యగు వస్తువులు వలయువారికి ఆర్డర్లమీద తెప్పించి యిచ్చెదము.

మంగుళూరు పెంకులు, నేలమీదపరచెడు చలువరాతి పెంకులు, సిమెంటు, చలవగాయి, యిటుకపెంకులు, సిరామిక్ పెంకులు, గ్లేజుడు పెంకులు (సాదా, తెలుపురంగులు) మున్నగునవి పలువిధములయినవాటిని యెక్కువగా నిల్వయుంచెదము.

అస్పెస్టాస్ రేకులు, సాదాలేక వంపులుగలవి; లక్ష్మీచాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వజ్రచాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, నైట్ సిమెంటు అన్ని విధములయిన శానిటరీ వరకులు, మడువదగిన గేట్లు, గోలరు వట్టర్లు మున్నగునవి గలవు.

మరియు, మోడగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు (కోల్లుస్టార్లింగు) ఫుల్ డీజెల్ టైపు; విండ్ మిల్లు, ఎలెక్ట్రిక్ అండ్ మోటారుపంపులు, గూడ గలవు. ఇంగ్లీషుస్టాండర్డు టైపురైటర్లు, పోర్టబుల్ సైజులు గూడ యున్నవి. ఇంకను, ఫేసీట్ కాల్కు లేటింగ్ మిషన్లుగూడ మావద్ద నున్నవి.

వై వాటిలో మీకేది కావలసినను మాకు వ్రాయుడు.

లక్ష్మీరత్నస్ లిమిటెడ్,

316 తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

For Literature, Love, Romance, Thrills, Mystery, Politics Galore.

JOIN THE CURRENT CIRCULATING LIBRARY.

The Only Cheapest and up-to-date Library in S. India.

6 REASONS WHY YOU SHOULD JOIN OUR LIBRARY!

1. *The Cheapest Library.*
2. *Centrally Located.*
3. *Library is opened from 8-30 A.M. to 7 P.M. on all days including all Government and Commercial Holidays except Sundays.*
4. *Members can suspend their membership for 15 days and more and subscription will not be charged for such days.*
5. *Books delivered at subscriber's Residences.*
6. *We have more than 5,000 new volumes of Fiction and non-fiction. New Books are added to the Library Every week.*

Rates of subscription.

	One Month	6 Months	1 Year
1 Book at a time	1 0 0	5 8 0	10 0 0
2 Books at a time	1 8 0	8 0 0	15 0 0
3 Books at a time	2 4 0	12 0 0	22 8 0
Delivery Charges	0 8 0	2 8 0	4 12 0
Deposit (Returnable)	2 0 0	3 0 0	4 0 0

Rates of subscription and Rules for mofussil residents will be sent on application.

Foreign Illustrated Weeklies Fashion, Books and Magazing are also circulated.

A Few select opinions of our Subscribers :

"I have found your Library very useful and I am sure it must be so to many others as well. Your arrangements with regard to the circulation of books leave nothing to be desired. Your prompt attention to the demands of your members is a specially noteworthy feature of your Library—"
Mrs. Visalam Govinda Menon c/o Mr. P. Govinda Menon B.A., B.L.,—13-2-31

"...I have been a member ever since it was started. The Library contains books of general interest, a wide collection of Novels besides many books of standard literature..The management spares no pains to make the library an useful one of its kind The system of Home Delivery makes it convenient for all especially ladies..." *Mahalakshmi Parameswari ammal 24-2-31,*

"...Books relating to political, social, Religious, Ecomic and other subjects are kept in the library. The staff employed is courteous and prompt and the library supplies a long felt want—" *T. V. Venkatarama Iyer Ayl. B.A., B.L.,—8-2-31.*

"...The current circulating Library started only a few months ago, has been rendering a good service to the reading public at a pominal subscription. I am well pleased with the wide range of books—" *Rao Bahadur C. T. Alwar Chetty, B.A.,—6-2-31*

"...I find the service courteous. There are a number of current books. An intelligent touch with some of the most interesting of modern productions in fiction is kept up and the library is being constantly added to. Your Library supply a felt need to the reading public in Madras—" *T. S. Pillay Esq., B.A., (Hons), Currency Officer, Madras,—10-2-31.*

"...Your library fulfils a much needed service in Madras with a representative collection of books—" *C. R. Sreenivasan, B.A., Editor, Swadesamitran 24-2-31.*

PROPRIETORS:—

THE MADRAS NEWS AGENCY, 183 MOUNT ROAD, MADRAS.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ డాక్టరు వి. కుబ్జరావుగారు. (౧) ౨. శ్రీ డాక్టరు డి. వి. కుబ్జరావుగారు (౧) ౩. శ్రీ ఈ. కృష్ణయ్యగారు (౧)
౪. శ్రీ నర్సయ్య వీరభద్రరావుగారు (౧) ౫. శ్రీ టంగుటూరు హనుమంతరావుగారు (౧)

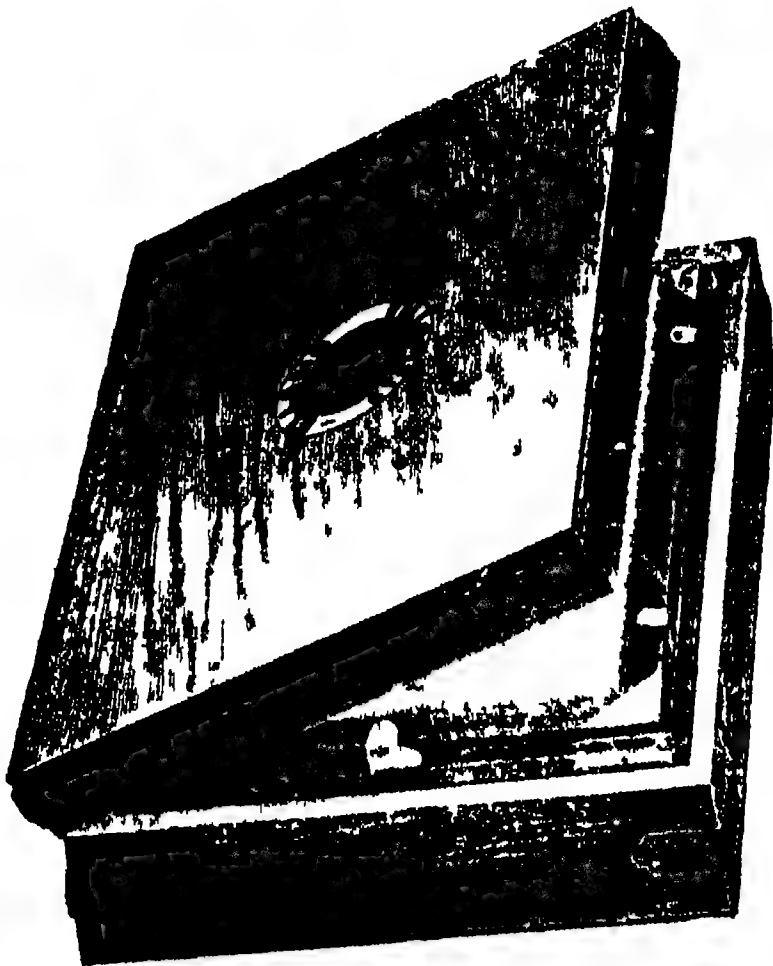

౧. (కి), కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బెజవాడలో తమ గృహమున నవరాత్రోత్సవసమయముందు సన్మానించిన పండితబృందము.

ELAMS

పైకోస్టయిల్ సామానులు ప్రపంచమంతటను భ్యాతగాంచినవి.

మేలైసట్టియు, అనుగుణపైసట్టియు రకము

పైకోస్టయిల్ డిస్క కేసు.
చేతితో వ్రాయుటకు మాత్రమే 55 ,,
టైపురైటింగుకు ,, 55 ,,
రెండింగ్ ,, 65 ,,

ప్లైట్ కలములు.
6 8-0
ప్లైట్ కలము కలములు.
అకాలు 0-8-0

సిల్ పేపరు, మట్టలుగాను, మట్టలు లేక 1 గాను,
చేతితో వ్రాయుటకు, దస్తా 1 కి రు 8-12-0
టైపురైటింగ్ కు ,, ,, 4 8-0
ప్లైట్ పేపరు కోలర్లు ,, 10-0-0

పైకోస్టయిల్ సిల్ పేపరు గాను
నలుపు లేక 1 గా
చేతితో వ్రాయుటకు లేక టైపురైటింగ్ కు, 2 క్లెక్కిటి రు 2 8 0
అకాలు పైకోస్టయిల్ డిస్క కేసు గాను 2-8 0

భారతదేశమునందు దేశమునకు సోలీ ఎంబెడెడ్.

అడిసన్ అండు కో, లిమిటెడ్ సూపర్ రోడ్డు, మద్రాసు.

పాఠకునియొక్క తన్మయత్వము

కవికొండల వేంకటరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

పఠించుచు 'నే నెక్క డున్నాను' అని యొకా నొక సంప్రశ్నము ప్రశ్నించుకొనునంత పాఠకునకు స్వీయ శక్తిగాక షరత్ శక్తి "నే నెక్క డున్నాను" అని మాటువలుకు చుండునేని యదియ పాఠకుని తన్మయత్వము.

ఇది పాఠకున కెప్పు డబ్బుచున్న దన, ఎప్పుడు పాఠకుడు తనయొక్క దృష్టిపథమును విడిచి, కవియొక్క దృష్టిపథమును విడిచి యంశము యొక్క దృష్టిపథమున నిలుచుండి ఆనూవాక్యములను పఠించుచున్నాడో అప్పు డబ్బుచున్నది.

ఎదో యొకటి కవి లోకవర్తనమందుఁ గనుఁగొను చున్నాఁడు. ఆకనుఁగొన్నది పాఠకుఁడు గ్రహింపఁబూను కొనుచున్నాఁడు. కావున ఎదో అన్న అంశమును మనము గుర్తించుటకు సంకల్పము గొనక, వెయ్యిమాటు లొక పద్యమును బఠించినను, లక్షసారులు వల్లె వేసినను లాభము లేదు. నాల్కచివర పద్దెమాడునదియ, బుజ్జిలో వ్యాఖ్యానము ధ్వనించునదియ, కాని హృదయరంగము నందు దీప్తి సున్న. ఆత్మకు వ్యక్తిత్వము హుళక్కి.

ఉదాహరణము: రామాయణాఖ్య తీసికొనుఁడు. రామాయణకథ కవియను వాల్మీకి యొక్క జీవితమును గాదు; పాఠకులమగు మనయొక్క జీవితమును గాదు. అవి చదువులో మనలను మఱచి, వాల్మీకిని మఱచి, శ్రీరాముడు, సీత, అని స్మరించుకొందుమా లేదా అదియ షరత్ శక్తి; అదియ తన్మయత్వము. ఈ తన్మయత్వ మునకు ప్రప్రథమలక్షణము పాఠకుఁడు తనను, వ్రాయన కానిని గూడ మఱచి అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యున్నది.

అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యన, అంశము నకు బాహ్యస్వరూపమైన భాషనా? అంశమున కాంతరం గికమగు భావమునా? రెండింటిని గాదు; తదంశప్రతిపాది తమగుచున్న ధర్మమును లక్ష్యముగాఁ గొనవలెను.

రాను రాను మనవ్యాసమున మన మెవో నున్నాము? తన్మయత్వమునకు లక్ష్యము అంశముచే ప్రతిపాదిత మగుచున్న ధర్మము. ధర్మప్రతిపాదనము సేయని యంశ ముండదు. ప్రతియంశమునకు నొకానొక ధర్మము సహజమర్మమై డాఁగియుండును. దానియందు మనము లక్ష్య ముంచి పఠింపవలయును.

ఉదాహరణము: శ్రీ సీతారాముల సీతచరిత్రము చదువునప్పుడు రావణాసురుని పదితలలయందుఁ గాని, రాముని కార్ముకమునందుఁగాని లక్ష్య ముంచి, చదువుచు తన్మయుల మగుటచే షరత్ శక్తి గోచరించదు. సీతారాముల చరిత్రమునందలి వైతికవికాసమునెడ లక్ష్యముంచి, భ్రాతృధర్మము, పితృవాక్యపరిపాలనము, ఏకపక్షివ్రత వైష్ణికప్రవృత్తి, శరణాగతత్రాణపరాయణత్వము, తొట్టి చరిత్రోదితములగు ధర్మములయెడల లక్ష్యముంచి పఠించిన తన్మయభావము సిద్ధించును.

కావున పాఠకుఁడు తాను చదువు నంశధర్మమును ముందుగ నిర్వచించుకొని దాని వెలుతురున లక్ష్య ముంచి పఠింపఁ దొరఁగొనవలయును. తన్మయుడై యందలి నిజానంద మనుభవింపవలె నన్న—

ఏతద్ధర్మము లోకమునందు నాయూహ ననున రించి రెండు తెలుగులుగఁ దోచునది. (1) విశ్రుతము (2) విస్మృతము.

ఉదాహరణము:—కేవలశ్రుతము గాలివానం దోచు. ఊటక వీచి, చెట్లు కదలించి, పెద్దపెద్దవాన చినుకుల మొత్తి రొదసేయుధర్మము అద్దానిది. కేవల స్మృతమునకు ఒకానొక తెల్లని మేఘ మొకానొకప్పుడు దూదిగుట్టవోలె ఆకసమున కొకవైపు నిలిచియుండు, సూర్యకాంతి నవార్యశాంతి నారుచున్నదా అన్నట్లు. ఇట్లంటే నని ప్రకృతియం దొకదానికి కేవలము విశ్రుతియు, మఱొక్కదానికి కేవలము విస్మృతియు నని గాదు నాయభిప్రాయము. ఒకధర్మము వెఱగుగొల్పు దాని యందు రెండవధర్మము మఱుగుపడి యుండును. తుపాను విసరునప్పుడు దానిచర్య చూచుచున్నాము; వినుచున్నాము. కాని దాని విరామము ఇంద్రియగోచర మగుటలేదు. అట్లే మేఘ మంతవఱకు చేసిన ప్రయాణము గాని యాపైని చేయఁగల ప్రయాణము గాని మన కగోచరంబు.

కావ్యమునం దట్లు గాదు. రెండు ధర్మములును మిశ్రమములై యుండును. ఒకానొక యంశముయొక్క విశ్రుతధర్మమునందు దానియొక్క విస్మృతిధర్మమును గూడ మేళివించి యంశముయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపము మన కగపించువఱకు ఆసక్తి నిలుపును.

ఉదాహరణము:—కొండమీద నిలుకడగ నున్న మేఘమును కాళిదాసు తన మేఘసందేశమున దేశదేశములం ద్రిమ్మఱచేసి విశ్రుత మొనరించినాడు. విస్మృతి

నున్న మేఘమునకు విశ్రుతధర్మ మొనగూర్చినాడు. అచ్చో పాతకుడు తన్మయుడు కావలెనన్న మేఘము కొండపై నిలుకడ నుంట సాక్షాత్కరించుకొనవలయును; మననము సేయవలయును. తరువాత దానితోపాటు ప్రయాణము సేయునట్లుగ శ్లోకములు పఠింపఁబూనవలయును. మననచాతుర్యము లేక కేవలము పఠనసంభ్రమ మాత్రుడగునేని పాతకుఁ డాకావ్యమునందు తన్మయుడు గానేరడు. అట్లే రెండవపరిస్థితి కుదాహరణము:—తృణావర్తునికథ యున్నది. అందన సుడి గాలి గిట్టునఁ దిరిగి బాలకృష్ణుని పైకి తీసికొనిపోయెను, అని చదువుచున్నాము. అంతవఱకును చదివి యూటకొనుటలో అందము పూర్తి కాదు. అంతవఱకు కేవలవిశ్రుతము. ఆసుడిగాలి నడఁగించి మందస్మితుండగుచు క్రిందికిం దిగిన గోపాలునియందు మనము విస్మృతిలోలుర మగుటయందున్నది సంపూర్ణ తన్మయత్వము.

కావున సృష్టియం దొకచో కనిపిన నేరిని శ్రుత స్మృతములు కందును సమీకరణము చేయఁబడి కావ్యము నందు మన కొక మంశ మానందము గొల్పుచున్నది. ఆ తెఱంగు ననుసరించి పాతకుడు చదువుటయందాను, చదివినదానిని మననము గొనుటయందునుంగూడ తగు శరీర స్వాస్థ్యము, తగునిర్మలహృదయము, తగుస్వస్థతార్థి హృదయము కలిగియున్నంగని తన్మయత్వ మలవఱచుకొననేరడు.

ఒక యాంక్లేయవిద్యాధికు లొనర్చిన విమర్శనపు పరీక్ష

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, "విమర్శకాగ్రేసర"

ఆంక్లేయవిద్యాపద్ధతి మనవారి హృదయశ్రేణులయందు నానందింపఁ బ్రారంభించినది మొదలుకొని విచిత్రభావోదయము కలుగఁజొచ్చినది. స్వీయానుభవవిరక్తియుఁ బరకీయానుభవానురాగమును హెచ్చఁజొచ్చెను. మనపద్ధతు లన్నియు నిస్సారము లనియు విదేశ పద్ధతులే యభ్యుదయదాయకము లనియుఁ దలంపులు పుట్టినవి. దానితో నడుగడుగునను బరపదదాస్యమును మనలో హెచ్చినది. అదియందు రాజకీయవిషయముననే మనవారు పరదాస్యము తప్పక చేసి యభివృద్ధి నొందువలసియున్నదని తలంచుచుండెడివారు. అయ్యది క్రమక్రమముగా నన్ని విషయములలోనికిని బ్రాకినది. భాషావిషయమునను మతవిషయమునను సాంఘికాచారవిషయమునను చెక్కిరి, సమస్త విషయములందును గూడఁ బచ్చిమమే మనకుఁ బరమావధియై పోయినది. పాశ్చాత్యులవలె వేషమువేసినవాడే వివేకి, ఆభాషను నేర్చినవాడే జ్ఞాని యను తలంపులు ప్రబలుటయే కాక మనదేశవేషభాష లెందుకుం బనికిరానివి యను నూహలు ప్రబలు దున్నవి. పాశ్చాత్యవిద్యలు నేర్చినవాడే విద్యాంసుఁడుగాని దేశీయ విద్యలు నేర్చినవాఁడు విద్యాంసుఁడుగాఁ డని లోకజ్ఞశిఖామణిగా నెంచఁబడుచువచ్చిన యాంధ్రదేశవిద్యాసాగరుఁడు నుడివియుండెను. గ్రంథాదివిమర్శనవిషయమునను బాశ్చాత్యవిద్యాసాంక్షిత్వాధికత యత్యవసరము నాశయపాలు నొడమఁజొచ్చెను.

ఈనడుమ "పెర్థ్-నీతిపరు" డను వ్యాసరాజమును వ్రాసిన యాంధ్రసాహిత్యపరిశోత్పత్తిక (సంపుటము 19-సంచిక 3) లోఁ బ్రచురించిన మాగ్నెత్రిన్యాపతి కృష్ణారావుపంతులు బి. ఏ., బి. యల్. అడ్వోకేటుగారు, తమ వ్యాసతల్లజములోఁ బైయంశమును ఋశువుచేయఁచు నిట్లు లిఖించిరి:

"చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లిక్కాలమున నవసరము. కవి యొక్కకాలమున విమర్శకుఁడు జీవించి యున్నాడనియెంచియే దాని వివిధింపవలెను. ఇట్టి విమర్శనము ఆంక్లేయవిద్యాధికులకు తెలియునుగాని తెనుఁగువిద్య నభ్యసించిన వారికి తెలియుట దుష్కరము."

చరిత్రాత్మకమగు విమర్శన యాంక్లేయవిద్యాధికులకు మాత్రమే తెలియుననుట వింత కాదా? ఆంక్లేయేతరవిద్యాధికులకు

సియ్యది యేల తెలియదు? వారికి లోకజ్ఞాన ముండవని శ్రీ కృష్ణారావు పంతులవారి యభిప్రాయమై యుండనోవు. ఇది యసంగతము. మనవిద్యల నభ్యసించిన సుజ్ఞాన మలవాడు ననుటకు సందియ మెంత మాత్రమును లేదు. పాప మాంగతిని మన పంతులువారును నొక మాటనుండి యంగీకరించుచునే యున్నారు. వీరు పెద్దవార్య నొక గొప్పలోకజ్ఞుని భావించుచున్నారు. ఆతఁ డాంక్లేయ విద్యాధికుఁడు కాఁడు గదా? ఆతనికి లోకజ్ఞత యెట్లు వచ్చినదన, మనవిద్యల నేర్చు కొనుటచేతనే వచ్చినదనవలెను. ఇట్లు మనవిద్యల నొకచైపుననుండి జ్ఞానదాయకములుగా నంగీకరించుచును గూడ సువిమర్శనము లాంక్లేయవిద్యాధికులకే సాగ్యము లనుట వింత కాదా?

అది యట్లుండనిండు. విద్యాధికు లైనంతమాత్రమున లాభము లేదనియు లోకజ్ఞత యంతమాత్రముచే నలంఘ్యంబుననియుఁ బ్రచురి గూర్చి ముచ్చటించు సంపర్కమున మనపంతులవారు "డొరక విద్యయే లోకజ్ఞానము చేమార్పదని స్వని" యని లిఖించియేయుండిరి గదా! న్యాయము చెప్పవలసివచ్చిన, బి.ఏ., బి. యల్. అయినవారెందఱు తగులోకజ్ఞానములేనివారై జీవనోపాధికిఁ గాలసివైన సంపాదించు కొనలేని స్థితిలోఁ బడి నవయుచున్నారుగారు. లోన సహజముగా నిక్కమును జ్ఞానదీపములేక మందజ్ఞానదీపముగలవారికి నున్నతవిద్య యను వినిర్మలమగు గాఢమెప్పయైనను నధిక లేజస్సు నెట్లు కలిగింపఁ గలదు? గంటాముదిపు దీపముపై విలువగల గాఢమెప్పను దెచ్చి పెట్టిన దాని లేజ మధిక మగునె? కావున విద్యాధికతయే-యందులో నాంక్లేయవిద్యాధికతయే జ్ఞానశ్రోతిని హెచ్చుగాఁ బ్రకాశింపఁజేయుఁ గలిగియుండునని తలంచుట యుచితము కాదు. ఆంక్లేయవిద్య సుజ్ఞాన ప్రద మనుటకు నా కేవిధమగు నభ్యంతరము లేదు. కాని యదియే యుండవలెఁ దక్కినవిద్యలు పనికిరావని తలంచుట యనుచితము ననత్యము నని నాతలంపు.

మన పూర్వులలోని విమర్శకులను చరిత్రాత్మకవిమర్శనములఁ గావించియే యున్నారు. కవులచరిత్రలు మున్నగువానిలో కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగముగారు మున్నగువారు చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లను గావించియున్నారు. ఆవిమర్శనములను నాంక్లేయవిద్యాధికులు శిరసావహించియున్నారు. వీరేశలింగముగా రాంక్లేయవిద్యాధికులు గారు కదా? వారట్లేచేయఁగలిగిరి? ఇప్పుడు బయలుపెడలుచున్న

సారస్వతమును బరిశీలించిచూచిన నీరేశలింగముగారికంటెను నల్పం గ్లేయపాండిత్యము గలవారు-పెక్కెల, నది లేనివారుగూడఁ జారి త్రాత్యకవిమర్శనమును జేయుచున్నట్లు స్పష్టము కాఁగలదు.

ఇఁకఁ బంతులవారు చారిత్రాత్యకవిషయమునఁ దమ విమర్శ నములో నేరీతిగా నడచుకొనిరో ముందుగాఁ బరిశీలించి చూచుకొం దిము. ఈవిషయమై వీ రీక్రిందినియుమును గావించినారు. “కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించియున్నాఁడని యెంచి విమర్శిం పవలెను.” ఇది సరియగు వ్రాత కాదు. ఏమన, విమర్శకుఁడు కవికాల మునాటివాఁడ ననుకొనుటవలన నచ్చిన లాభ మేదియును లేదు. కవి యేచరిత్రమును వ్రాయునో యాచరిత్రకాలమున నున్న జ్ఞానుకొని కావ్యమును వ్రాయవలెను. కాని తా నున్న కాలపరిస్థితులను బట్టి వ్రాయఁదలచుకొన్న పూర్వచరిత్రను జ్ఞానింపరాదు. ఇప్పు డొక్కరు రామాయణమును గావ్యముగాఁ జిత్రించుచు నిక్కాలమున లేని రాక్షసనానరాదులను జిత్రించి తీవ్రవలెనుగదా! భారతాదులను జిత్రిం చునో నిప్పుడు లేని నియోగాదులఁ దిలపితివలెనుగదా! కావున విమర్శకుఁడు కవికాలమునాటివాఁడ ననుకొనుటవలన లాభ మేమి? కవి నిర్ణయించిన చరిత్ర యేకాలమునాటిదో యాకాలమునాటివాఁడ నని విమర్శకుఁ డెంచుకొనవలసియుండు ననుట యుచితము. కాన పైనిమమనఁ దమ విమర్శనము సర్వవిమర్శన మగునో కాదో పంతుల వారు బాగుగా నాలోచించుకొందురుగాక.

కవి యేకాలమునాటి చరిత్రమును జిత్రించుచున్నను దనకాల మునాటి విశేషములఁ దనకావ్యములో నెక్కింపుట తల్పస్థింపక మానదు గావునఁ గవికాలపరిస్థితులనుగూడ విమర్శకుఁడు పరిశీలింప వలె నందురా, అట్లు చేయవచ్చును గాని కవి తాను స్వతంత్రగ్రంథము వ్రాసినప్పుడు కొంతవఱ కట్లు చేయవచ్చును.

ఒక గ్రంథము ననుసరించి తనగ్రంథమును వ్రాసే మూలగ్రంథము లోని యూహలను వ్యక్తీకరించినప్పు డట్లు చేయరాదు. మూలగ్రంథ ములో లేని యూహలను దాను స్వతంత్రించి తనగ్రంథములోఁ బెట్టినచో నపు డాతనికాలపరిస్థితులనుబట్టి యాయంశము లాతనిగ్రంథ ములోఁ జేరిన వనవచ్చును.

ఇక నాంగ్లేయవిద్యాధికులగు మనపంతులవారు వివాదమునం దున్న విమర్శనములోఁ జారిత్రాత్యకవిమర్శన మెట్లు గావించిరో పరి శీలించి చూచుకొందము.

హంసీచక్రవాకీ సంవాదప్రశంస

మనుచరిత్రమందున్న హంసీచక్రవాకీసంవాదమును గూర్చి పెక్కులు వ్రాసివ్రాసి పంతులవారు గుది కిట్లు లిఖించిరి: “స్వరోచి పెక్కండ్రభార్యలను పెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపహడమని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగహడమను నాశతో

నీసంభాషణ నిర్మించెను. చక్రవాకీ స్పష్టముగ స్వరోచి చేసిన పనులను విమర్శించెను. స్వరోచికి సిగ్గు నచ్చెను.”

ఇది సరియగు వ్రాత కాదు. హంసీచక్రవాకీసంవాదముగాని, అందలి యూహలుగాని పెద్దన నిర్మించినవే కావు. ఇటఁ పెద్దన చేసిన పని మార్కండేయపురాణములో నున్నదని, నూహలను దనమాటలతో మనుచరిత్రమునఁ బెట్టుట. మార్కండేయపురాణమందు హంసీచక్రవాకీసంవాదములో హంసాంగన స్వరోచిచేష్టలఁ పెద్దగాఁ జేసి పలుకఁగాఁ జక్రవాకీ “నాన యొకింత లేక తననాచులయొద్దన యొక్క నాతియుం, దాను రమించు నీతఁ డొకధన్యుఁడై యొక్కని కర్థి గూర్తురే, మానుగఁ బల్కురంగన” లనెను. స్వరోచి క్రీడాన్పత్తిని నిరసించుచు నాతని కంతమంది భార్యలపైఁగాని, వారి కాలనియందుఁ గాని యగ్గలమైన ప్రేమ యుండనేరదనియు నాతని విద్యావైఖ్య ముచే నాస్త్రీలు దొరకి రనియుఁ బలికెను.

“క. విను కలహంసీ యొక్కని
మన మొక్కతెయందు నొకతె మన మొక్కనియం
దు నిలుచుఁ దిరమయ యది చల
పనఁగాఁ దగుఁ బ్రియము పలుపురందుఁ గలుగునీ?”

అని చక్రవాకీ సంభాషించెను.

ఈరీతిగా మార్కండేయపురాణమందున్న యూహలను దన మాటలతో వ్యక్తపఱచిన పెద్దనను పెద్దచేసి “స్వరోచి పెక్కండ్ర భార్యలను పెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపహడమని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగహడమను నాశతో నీసంభాషణ నిర్మించె” నని వ్రాయుట యుచిత మెట్లును? పెద్దనార్యుఁడు తాను స్వతంత్ర గ్రంథమును వ్రాసి యందు బహుభార్యత్వాదుల నిరసించువాక్యములఁ పెట్టినచో నాతనికి బహుభార్యత్వాదులు రుచింపక యట్లు చేసె ననవచ్చును గాని మూలగ్రంథములోని భావములఁ దనమాటలతో వ్యక్తపఱచిన వాని నట్లు తిలంపఁదగదు. పెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్ర ములో స్వతంత్రముగా ననేకవి శేషములఁ దెల్పియున్నాఁడు. అందుల కాలని బొగడఁదగుంగాని యిప్పట్లున నట్లు గావించఁదగదు.

మృగమృగీసంవాదము

హంసీచక్రవాకీసంవాదమువలెనే యిప్పట్లున మనుచరిత్ర ములో మృగమృగీసంవాదముగూడఁ గలదు. అదియును మూలము నుండి సంగ్రహించి వ్రాసినదేకాని పెద్దన స్వతంత్రించి వ్రాసినది గాదు. అయినను మనపంతులుగా రాసంవాదమును నాధారముగాఁ దీసికొని పెద్దన పెద్దసంఘసంస్కర్త యనియు, నాతనికాలమున “బహుళపాణిగ్రహణ” ముండెడిదేమో యనియు, దాని నాతిఁడు తీర్ణముగ నింపించె ననియు నేమేమో వ్రాసిరి. ఇదియంతయుఁ

బూర్వాపరసంధర్మములఁ దిన్నఁగఁ జూచుకొనక చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుపద్ధతి నెఱుంగక వ్రాసిన యసంగతపువ్రాతఁ.
మార్కండేయపురాణములో నున్న :—

“ఆ. ఏ స్వరోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ
విడువనట్టిత్రోవ విడుతు వినుడు
లజ్జ మాకుఁ గడుఁ దొలంగుడు తొలంగుడు
విగతలజ్జమతుల వెనుకఁ జనుడు.

క. పలువురు లలనలు పనకుం
గలుగుట భోగేచ్ఛధర్మకర్మము లెల్ల
నొలిపెను వీనికి ధనములు
లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటకా.

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు
నతఁడు పుణ్యలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపుఁ డేను స్వ
రోచి నడుచునట్టి త్రోవ నడుస.”

అను పద్యముల ననుసరించి పెద్దనార్యుఁడు పంతులుగా రుదాహరించిన పద్యములను దన మనుచరిత్రములో లిపించెను. ఇవి యును నాతని స్వతంత్రోహలు గావు. దీనింబట్టి పెద్దనవిషయమై యేమియును వ్రాయుటకు సత్యరతులకు వలనుబడను.

“పెద్దనకాలముం దట్టి వివాహములు విపరీతముగ జరిగెడి వేమె” యని యాంగ్లేయవిద్యాధికుఁగు శ్రీ పంతులుగారు వ్రాయుట చూడ వింతను బుట్టించుచున్నది. అట్టివివాహములు (బహుళభార్యా పాణిగ్రహణములు) మార్కండేయపురాణకాలమున విశేషముగా నుండెడివేమో యనిగాని యంతకంటెను సత్యనిరూపణము చేయుటకై స్వరోచికాలముం నుండెడివేమో యనిగాని చరిత్రాత్మకవిమర్శనలు వ్రాసిన వ్రాయవచ్చునుగాని మన పంతులుగారివరకే పెద్దనకాలముం దుండెడివేమో యని తలంచుట కవకాశ మింతయును లేదు.

న్యాయముచే నమితసంఖ్యగల భార్యలఁ బెండ్లియాడుట యుత్తర దేశమునందు హెచ్చుగాఁగలదు గాని దక్షిణదేశమునందు లేదు.

బహుళభార్యాపాణిగ్రహణనిరసన మొనరించుటకై పెద్దన మైకథలను వ్రాసెనని చెప్పట కాధార మేమియును గాన్పింపదు. అట్టిసందర్భమును దేనిని మనపంతులుగారు చూపియుండలేదు. మార్కండేయపురాణమందున్న యూహల నున్నవియున్నట్లు పెట్టిన పెద్దనవాక్యములంబట్టి పెద్దనకాలమున బహుభార్యాపాణిగ్రహణ మమితముగా నుండెడిదేమోయని యూహించుట సద్విమర్శనము గాదు. పంతులుగారు హూణవిద్యాధికులై చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుటలోఁ జూపిన ప్రాథత యేమియుఁ గాన్పించుట లేదు. పంతులవారు హంసీనక్రవాశీసంవాదమునుబట్టియును మృగమృగీ

సంవాదమునుబట్టియును పెద్దన నీతిపరుడని లేలుచున్నదని లిఖించిరి గాని పరికించిచూడ నట్టి యవకాశ మేదియును గాన్పించుట లేదు.

పెద్దనార్యుఁడు ప్రవరపాత్రమును జీతించుసందర్భమ నాతనిఁ జాల యోగ్యునిగా వర్ణించెనుగాన దానింబట్టి పెద్దన నీతి డని లేలుచున్నదని యూహించి “ప్రవరునిపాత్రముండు పెద్దన పరుగుగాక మఱియొకండని యెట్లు తెలియనగు” నని పంతుల లిఖించిరి.

ప్రవరపాత్రయోగ్యతనుబట్టి

కావ్యమునందలి యోగ్యపాత్రముల యోగ్యతావర్ణనముంబట్టి కవి నీతిపరుఁ డని లేల్పుట సందర్భవిహీనము. చక్కనిబుద్ధిగల కవి యొకనీతిపరునిఁ జీతించునపుడు నీతిపరతను జక్కఁగఁ జీతించును. అట్లే యవినితీపరునిఁ జీత్రింపఁలసివచ్చినపు డవినితీలక్షణములను జక్కఁగ వ్యక్తముచేయును. నీతిపరత్వముం జీత్రించుటంబట్టి కవినితీ పరుఁ డని యెంచుచో నవినితీపరత్వముం జీత్రించుటంబట్టి యాతఁ డని నీతిపరుడనిచూడ సిద్ధాంతము చేయఁలసివచ్చునుగదా! నీతిపరుని నవి నీతిపరునిఁగూడఁ ప్రాథముగాఁ జీత్రించిన కవిని నీతిపరతయు నవి నీతిపరతయు రెండునుగూడఁ గలవాడని చెప్పఁలసివచ్చును. అది యసంగతము గదా. కాబట్టి పాత్రముల నీతిపరత్వావినీతిపరత్వముల వర్ణించినంతమాత్రమునఁ గవిని నీతిపరుడని కాని యవినితీపరుఁ డని గాని యెంచరాదు. అట్లెంచుట సద్విమర్శనలక్షణము గాను.

ప్రవరుఁడు ప్రసిద్ధచారిత్రముగల యుత్తమపురుషుఁడుగాని కవి కల్పితపురుషుఁడు గాఁడు. ఈతని చారిత్రము మార్కండేయపురాణ మున నశ్శుత్రమమైనదిగా వర్ణింపఁబడియున్నది. అట్టి ప్రవరపాత్ర మును జీత్రింపఁడలచిన కవి యెట్టివాఁడైనను వివేకియైనచో నుత్తమ పాత్రముగానే చిత్రించి తీరవలసియుండును గదా! ఇక సత్పురుషుఁ డగు ప్రవరుని సత్పురుషునిగాఁ జీత్రించినకతమునఁ పెద్దనార్యుని నీతిపరునిగా భావించుట యెట్లు? ఈ చిత్రించుటలోఁ పెద్దనకు స్వా తంత్ర్య మెక్కడిది?

ఈ ప్రవరపాత్రమునుగూర్చి ముచ్చటించుటలో మనపంతుల వారు లోకమున కర్థముగాని తత్త్వములు కొన్ని వ్రాసిరి. “బుద్ధిబాహ్య జనితోన్యాయులు” పెద్దనయొక్క వేదాంతవిస్మయమును దెలుపుచు న్నది” అని పంతులవారు వ్రాసిరి. అనేదాంతవిస్మయ మేదో తెలిపిన బాగుగ నుండును. ఇప్పట్లున పంతులవారు వ్రాసిన యపూర్వసిద్ధాంత ములు కొన్నిగలవు. విదేశవిద్యయే లోకజ్ఞానమునకు మూలమును నపూ ర్వపండితులు చేయుసిద్ధాంతములును సపూర్వములే యగునుగదా! వానినన్నిటిని జర్పించు టనవసరము. ప్రవరపాత్రమును జీత్రించు టలోఁ పెద్దన నీతిపరుఁ డని లేలుచున్నదనుట యసంగత మని తెలు పుటయే చాలును. మనపంతులుగారును బ్రవరునిఁ పెద్దధీరునిగా నెత్తు కొని రుద కమాయక బ్రాహ్మణత్వమునుండి లోకజ్ఞానకూన్యత్వ

ఒక యాంగ్లేయవిద్యాధికు లాసర్పిన విమర్శనపు పరీక్ష

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంగీత

ములోనికి దింపినారు. జ్ఞానకూన్ములను ధీరు లనుటకుఁ గాని కూరు లనుటకుఁ గాని నీతిసారు లనుటకుఁగాని యవకాళ ముండదుగదా !

నీతులఁ బఠించినంతమాత్రమున నీతిమంతు లగుదురా ?

పెద్దనను నీతిపరుఁ డనుటకై యింక నొకయుక్తిని మన పంతులవారు నూపిరి. మనుచరిత్రములో నాంధ్రకవితాపితామహుఁడు రచించిన—

“నీవుఁడూ మీఁ దెలుంగక యశోచ్చసుఖైకరతిం జరింపఁగా
నవ్వల వంశహాని వ్రతహాని యశోధనహాని పుట్టుఁ దా
నవ్వెడ గమ్యనుష్యపకు వయ్యచివేకి చెమట జగంబునకొ
నవ్వగఁ బాలు రొరవమునకొబడఁ బాలును నిందపాలునై.”

అనుపద్యము నిచ్చి యియ్యది నీతులఁ గ్రుమ్మరించుచున్న దనియు నంగుచేఁ బెద్దన నీతిపరుఁడైతీవలె ననియుఁ తెంచినాసిరి. కాని పాపము శ్రీపంతులవారు ప్రకరణ మేదియో మాచుకొనలేదు. ప్రకరణమును మాచుకొనకుండ నిచ్చుచచ్చినట్లు వ్రాసివేసిరి. మఱి యును బ్రకరణాదులఁ జూచుకొనకుండ భావము తెల్పరా దను బోధను బరుల కీక్రిందిరీతిని గావించియుండిరి.

“ఒక న్యక్తి ఒకకావ్యమును విమర్శించుతేటి కావ్యమునం తను వికాలదృక్పథముతోఁ జూచి యందుండు పాత్రల పోషణ, యాచిత్యమును పాటించి శీలప్రకటనసమయముల నెఱుంగించి, ప్రక రణము గుర్తెఱింగి, పాత్రల యవలోకనవిస్తారముల నిశ్చయించి, కవివైజయము, నీతిని వెల్లడిచేయవలెను.”

ఈబోధను స్వవిషయములో నించుకయు వీరు వినియోగించు కొనలేదు. పైపద్యమునందుఁ జక్కని నీతు లున్నమాట నిజము. కాని యయ్యది లోకసంచనార్థమై యొకవంతుఁడు పలికిన పలుకులు. పెద్దన యీనీతులఁ బెద్దమోసగాఁడను కలియను పరమనీచగంధర్వు నిచేఁ బలికించెను. వాఁడు నీచమును నింద్రయలోలత్వమునకు దాగుఁ డైయున్నవాఁడు. గంధర్వజాతియే నీచసుఖైకరతి గలదని పెద్దన మనుచరిత్రములో స్పష్టము చేసెను. అట్టి గంధర్వజాతిలోఁ జేరిన యీ కలిగాఁడు మొదట వరూధినిని గామించి యామెచేఁ ద్రోసి వేయఁబడియునుగూడ నామె నేమామోపాయముచేతనైనఁ బొంద వలె నని నిశ్చయించుకొని యింతలో వరూధిని ప్రవరునియందు మోహము పెట్టుకొని తద్విరహతాపపీడితయై యుండుటం గని వాని వేషమును దాను దాల్చి యామెకుఁ దనయందు మనస్సులేకున్నను వంచనపూర్వకముగా నామెను గూడెను. ఇది పరమకుస్ఫుటమైనపని. ఈకలిగాఁడు చేసినపని బలాత్కారసంభోగ (Rape) మనియు కవి స్పష్టమి చే దం డ నీ య మనియుఁ పెద్దనార్కుని స్థలాస్థల విచారముచేయుటకుండు వర్ణించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యముగాఁ బెట్టుకొనిన యాంగ్లేయవిద్యాధికులగు శ్రీ కాన్హేటి రామచంద్రరావు పంతులు లి. ఏ. గారు కూడ లిఖించియుండిరి. ఇట్టి పరమనీచగంధ

ర్వాధముఁడు వరూధినిని మోసముచేసి కూడినవాడయ్యును, సత్యము తెలిసిన నామె కపించునేమో యని భీతి బాధింప నామెనుగూడి ప్రవరుఁ డనుభ్రమచేఁ దనకు వశ మైనయామెనుండి తప్పించుకొని పోవుటకై నిశ్చయించుకొని పైనీతులఁ దంమోసపుకృత్యమునకు నుపాద్రావముగాఁ బలికెను. ఈపలికినవాఁడు నీతియం దాదరముగల వాఁ డెంతమాత్రమును గాఁడు. ఇట్టివానినోటనుండి వచ్చిననీతివాక్య ములంబట్టి నీతులఁ బఠించువా రెల్లరును నీతిపరులు గారనియు లోక వంచకులు నిక్కమైన నీతిపరులకంటె హెచ్చుగా నీతులను గూర్చి ఘనోపన్యాసముల నిత్తు రనియు గ్రహించుకొనవలెను. కాబట్టిపై నీతివాక్యములనుబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తెలుపుట కవకాళ మింత యును లేదు.

ఈవిషయముగాఁ బంతులవారు మనుచరిత్రమునుండి యెంచిన నీతి చ్ఛాయలనియు నాభాసమాత్రములైనవిగాని నిక్కమైన నీతులైనవి గావు.

ఇంకఁ బెద్దన గావించిన నీతివిరుద్ధబోధల మనపంతులవారు నీతి వంతములు గాఁగఁగ బాటుపడిన గమనిక లెట్లున్నవో కనుగొందము.

తరుణియు ననన్యకాంతయు నగు మదవతికోర్కె
దీర్చకుండుట తప్పదు

వరూధినియును పచ్చిలంజ ఘనవ్రతియును ప్రవరనామక విప్రవరేణ్యునిపైఁ గనువెట్టఁ పెట్టుకొని యాతనిపైఁబడి తనమోహము దీర్చుమని వేడ నా మహనీయుఁడు కామపరవశుఁడుగాక నేను వ్రతనిష్ఠగలవాఁడ ననియు ధర్మముదప్పి పరస్త్రీవైన నిన్నుఁ గూడఁ జాలననియుఁ జెప్పి వరూధినిని నావలకుఁ ద్రోసివైచి తనయింటికిఁ దానుజనియె. వరూధినిమాత్ర మాతనియంపిలి మోహమును విడువఁజాలక విరహతాపముపాలై యుండుతేటి సూర్యుఁ డెట్లనై గ్రుంకుచుండె. అట్టిసూర్యుని వర్ణించుచు మనపెద్దనార్కుఁడు, తరుణియు, ననన్య కాంతయు నగు వరూధినిని విరహతాపము పాలుచేసి క్రూరుఁడై ప్రవరుఁడను మహీసురాధముఁ డరిగనను కోపమున సూర్యుఁ డాత నిపై రోషభీషణ సుధరణ వహించెనో యనునట్లుగా నెఱుఁబఱచినని పలికె. దీనింబట్టి యనన్యకాంతయును తరుణి లేన్ను కామించి యిం ద్రియసుఖము తీర్చుమని కోరినప్పు డామెకోరికను దప్పక యెట్టి వ్రతనిష్ఠాపరుఁడైనను దీర్చుచునదే యనియు నట్లు దీర్చక యామె ను గామబాధకులోను గావించుట యధమము క్రూరము నహంకార యుతమునకు కృత్యమనియు భావము లేలుచున్నది. కాన నీపద్యము నలన నీతికి హాని కలుగుచున్న దని నే నిదివఱకు వ్రాసియుంటిని. పెద్దన యిచటఁ పెద్దదోషముపాలై నను నాతనిదోషమును దోష మని యొప్పుకొందెఱు విద్వాంసు లాతని సమర్థింపఁ బోవుచు వ్యాసములు వ్రాసియుండిరి. వానికన్నిటికిని సమాధానము నే నిదివఱకే చెప్పియున్నాను. వానిని బాగుగాఁ జూచుకొనిన పంతులవారు మరఁ

నీవిషయమై ప్రశంసింప నవరమే లేకయుండును. అయినను నట్లు మాచుకొనక యిదిపక్షకు ఖండితమైన వాదమునే మరలఁ దెచ్చిపెట్టిరి. అనాలోచనపూర్వకముగాఁ బ్రతివిమర్శకులు గావించుచున్న ప్రతి వాదమువలన విషయము యిర్విచిత్రము మగుచున్నది. అయినను మన పంతులవారు తమ యాంగ్లేయవిద్యాధికతంబట్టి విమర్శనపద్ధతికి నూతనజీజము కల్పించితిమని తెల్పుచున్నారు. కావున నించుక దానిని బరిశీలించుచున్నాఁడను.

ఒకవదనతి కామాంధురాలై తనకు సంబంధములేని యొకా నొకపురుషునిఁ దవకామము దీర్చునోరి యాతఁ డందుల కంగీకరింపక పోవుటచే విరహముపాలై యుండుటంగన నెవ్వనికైన బాలిపుట్టునట్లు. ఇంకెంతయె వింత యుండఁగలదా?

నరూధిని జారకామినియు, మంచిసెడ్డలలోఁబింపక ప్రతియను ప్రవరునిఁ గామించుట నొప్పనియు, ధర్మతత్పరుఁడగు ప్రవరుఁడు నిష్కళంకచారిత్రము గలవాఁడనియుఁ దన నీతివర్తనమును బరీక్షించి యెగు రఁగొట్టఁగల సమయము నరూధినీవామకాప్పరోంగ నామోహపూరితా లింగనముచేఁ గలిగినను దానికి పశుఁడుగాక ధర్మనిజయమొందిన ధీరునిగాను నంగీకరించిన మనపంతులవారు ప్రవరుఁ డొల్లమిచే విరహతాపమునొందిన నరూధినింగనఁ బాలిపుట్టుననియు, నామెవిరహమునకుఁ గారణధూతుఁ డనునూహచేఁ బ్రవరుని గనఁ గామోద్రేక ముదయించి యథముఁడని తిట్టఁ దలఁపులు పుట్టుననియు వ్రాయసాహించుట యశం గతముగాదా? స్త్రీ (నరూధిని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనుట, పురుషుని (ప్రవరుని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనకుండుట యాంగ్లే యొన్నతవిద్యాప్రభావము గాఁబోలు! కానిండు. కామించిన కామిని జారకామినియనియుఁ గామింపఁబడిన పురుషుఁడు వ్రతనిష్ఠాపరుఁడని యు, విరాగియనియు నెఱంగియున్న వారుగూడ బాలిపడుదురా? అట్ల యిశ, ప్రవరుఁడు చేసినపని తప్పేయని పంతులవారి యభిప్రాయము గాఁ బోలు! పెద్దన వేళ్ళమాటయే చేకొన లేదనియు, తరుణి, అనన్యకాంత యీరెండు నాతనిమనస్సునం జొచ్చెననియుఁ గావునఁ బ్రవరనామక మునిశ్రేష్ఠుఁడు “క్రూరత్వమును, నైచ్యమును, అహంకారమును గల వాఁడని వ్రాసె” ననియు మన యాంగ్లేయవిద్యాధికులు లిఖించిరి.

ఇటు ననన్యకాంత యన నేమి? వేళ్ళ యనుతలంపుగాక మఱే మగును? అట్లు కాదనియు వివాహములేని కన్యయనియు నర్థము చెప్పుదురా? అప్పుడుమాత్రము పెద్దనవ్రాసినది నీతిబావ్యముగాదా? తరుణియగు నొకకన్యక యేపురుషునైనఁ గామించిన నాతఁ డామె కామమును దీర్చుననియుండువా? అట్లుచేయుట యవిసీతికి మూలము గాదా? పెక్కల, ఈసందర్భమునఁగల ‘అనన్యకాంత’యను పదము తరుణియొక్క వేళ్ళాత్వమును సూచించుచునే యున్నది. నరూధిని యొకనిభార్య కాని యావనపతియనియు, నామె సామాన్యయనియుఁ గాన నామెనుగూడుట తప్పుకాదనియుఁ దప్పు కాకుండుటయేకాక

మాడుకుండుటయే తప్పనియుఁ పెద్దన తాత్పర్యముని ప్రకరణముంబట్టి వైపద్యముం జదివిన బాలుఁడైనను గ్రహించుకొన వచ్చును. ప్రకరణముం బట్టి యర్థము చేసికొనఁలెనని కదా మన పంతులవారే వ్రాసి యున్నారు? దీనికిఁ జరిత్రాత్మకవిమర్శనముమాడఁ దోడగుచున్నది.

చరిత్రాత్మకవిమర్శనము

చరిత్రాత్మకవిమర్శనమునందు నైపుణ్య ముండవలె నని, వ్రాసిన పంతులవారు దాని నిటు వినియోగించిన గాఁపగనుండి యుం డును. పెద్దనాద్యుఁడు కృష్ణదేవరాయని యాస్థానమునం దుండిన వాఁడు. పరికించిమాడ రాయలకాలమున వేళ్ళను గూడుట గౌరవముగా నెంచఁబడుచుండెడి పని తోఁచెడిని. ఏమన, కృష్ణదేవరాయలు చిన్నాదేవియను వేళ్ళను ముదట నుంచుకొని తరువాత నామెను భార్యనుగా స్వీకరించెనని చరిత్రములు ఖగోషించు చున్నవి. ఈవిష యమై కొద్దిశేషులైన కొనుజ్ఞాను లక్ష్మణరావు పంతులవారి హిందూ దేశకథాసంగ్రహములో ద్వితీయభాగమందు నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది: “చిన్నాదేవి యొకవేశ్యాంగన యనియు, కృష్ణరాయలు రాజుగుటకు పూర్వ మీమెయొడ ననురాగముగలవాఁడై నేను రాజునగు దునేని నిన్ను వివాహమాడి పట్టపురాణిని చేయుదు”నని మాటయిచ్చి తాను రాజ్యమునకు రాఁగానే యామెను వివాహ మాడెననియు నన్నిజ్ఞ వ్రాసియున్నాఁడు.”

చిన్నాదేవి యెవరియొక్కపడుగో తెలియుటలేదు. ఆమె వేళ్ళయగుటచేతనే కాఁబోలు నీసంగతి తెలియఁచుచు లేదు.

కవులు మున్నగువారు చిన్నాదేవిని రాయలదేవేరిగా వర్ణిం చుటకు వెనుదీయలేదు. ఇంక రాయలసభలో నన్న కవులసంగతి నాలోచించి మాచినను వేశ్యాక్రియత్వము గౌరవదాయకముగానే భావింపఁబడుచుండెడి పని తోఁచెడిని. రాయల యాస్థాన కవివరుఁ డగు ధూర్జటింగూర్చి యీక్రింది స్తవము రాయలసభలోనే కామింపఁ బడినట్లు వాడుకగలదు.

“చి. స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటి పల్కుల కెట్లు గల్గె నీ యతులితమాధురీమహిమ హా తెలిసెన్ భవనైకమోహనో ద్ధతసుకుమారవారచనితాజనతాఘనతాపహారి సం తతమధురాధరోనితసుధారస ధారలు గ్రోలఁగాఁ జుమి.”

వేశ్యాధరపానము చేయుటచే ధూర్జటికవి కవిత్వమునందు మాధుర్యము గలిగినదని రాయలసభలో నొక యెన్నిక బడులు పెడలి నది. ఇదియొక పెద్దయెన్నిక యనియుఁ దమ తాతఖ్యాతిని పెల్లడించు నది యనియుఁ దెలుపుచు కుమారధూర్జటికవి తమ తాతసుగూర్చి “స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి” యను పద్యము పుట్టినదని గొప్పగాఁ దన కావ్యములో వ్రాసికొని యున్నాఁడు. తన యాస్థానకవిశేఖ రుఁడగు పెద్దనయుఁ దన కావ్యమునకు వేళ్ళను కథానాయికనుగాఁ

ఒక యోగ్యవిద్యార్థి తానర్చిన విమర్శనపు వరీక్ష

దీసికొని యా మేను గూడినవానిని నంధభవ విద్యాపారసునిగాను, నా మేను తిరస్కరించినవానిని అరసితునిగాను జ్ఞించినాఁడు.

రాయలకాలములో నాతని ముఖ్యపట్టణమును విజయనగరము లోని వేళ్ళవాటికం గూర్చి శ్రీకుంమారు ఈశ్వర దత్తుగారు వ్రాసిన “శీర్ష విజయనగరచరిత్రము” న నిట్లు లిఖింపఁబడినది. “వేళ్ళవాటికను గూర్చి యొకమాట మాత్రం: విప్లవకర్త. టంకసాల వెనుక నించు మించుగా నిరుపది గజముల పుష్పము, చూడుపంపల గజముల పాడు ముగల యొకవీధి గలదు. ఆవీధి కిరుప్రక్కలను చక్కని పూపాద యిండ్లతో నిండిన ముంగిట వాకిళ్లగల శోభనగృహములు బారులు తీర్చియున్నవి. ఆ ప్రాంగణములందు జంద్రకాంతశిలానిర్మితములైన వేదికలు నడుసగా గలవు. ఆ వేదికలకు వెనుక మేడ గోడలపై సింహములు, పులులు, చిరుత పులులు, ఏనుగులు మొదలగు వన్యమృగములు అనేకములు జీవములతో నున్నట్లుగా చిత్రింపబడినవి. అపరాధమున ఎండ వేడిమి యింనుక తగ్గుచుండ నావారవిలాసినులు చక్కగా సలంకరింపఁ బడిన తను యిండ్ల ప్రాంగణములందున్న చంద్రకాంత శిలా వేదికలపై తివాగుల మీదను, కుర్చీల మీదను, సోఫాల మీదను, చేసేజనముతో సుఖోపవిష్టులై యుందురు. ప్రతి వారవిలాసి నియు, నొడలంతయు, ననరత్న ఖచిత మాల్యాభరణములతో, మంచి ముత్యముల హారములతో గన్నులకు మిటుమిట్లు కొల్పు చక్కదన ముతో, రంగుచీరల గట్టుకొని మాచువారల హృదయములను జూత గొనుచుందురు. ఒక్కొక్క పడపుటింటికి ఇద్దఱు ముగ్గురు దాసీలు. వారు తమ యజమానులకడ నిలువబడి మార్గమునబోవు విటకాండను బ్రయత్నించు చుందురు. వెలయాండ్ర పాత్తును గూడి యింప గోరువాడు ఈ వీధినిబోయి తన యిచ్చనచ్చిన తరుణిని పొయవచ్చును” — ఈ వాక్యములను అగ్దాత్ రజా కనుచరిత్రకారుని గ్రంథమునుండి ఈశ్వరదత్తుగారు ఆంధ్రీకరించిరి.

పైవేళ్ళవాటిక వంటి వాటికలు పెక్కులు విజయనగరమున నుండెడి వట. పెక్కిల, ఆవాటికలయల దుండెడి వేళ్ళల సంఖ్య నుండెడువేలని చరిత్రములవలనఁ దెలియవచ్చు చున్నది.

వీరాగ్రసరుడై శ్రమనాశన మొనరించి నిరంకుశప్రతిభతో శిష్టి వేదిన రాయలభూమిశృంగారప్రియుఁడును, భోగపరాయణుఁడును డ నగుటచే నాతని కాలములో భోగజామిను లుచ్చస్థితి నంది యుం దు వింతగాదు. ఈతవికాలములో వేళ్ళాప్రియత్వము గౌరవా ముగా నుండెడిదని యాతనిచే రచియింపఁబడిన యాముక్తమాల్యద గూడ తోడవడఁగలదు. ఇఁకఁ బెద్దనార్యుఁడన్న నోయితఁడును పరాయణుఁడగు శృంగారకవియే. ఈతఁడు శృంగారప్రియుఁ డ రాజసంప్రం గవి యని యాతఁడొనరించిన “నిరుపహాస్థిలంబు” పద్యమే చెప్పుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులతోఁ గూడియున్న శృం కవియు బహిరంగముగా వేళ్ళాప్రియత్వముఁ జూపిన శ్రీనాథుని

ప్రజోత్పత్తి నంవత్సరాది సంఘిక

యనుయాయయు నగు పెద్దనార్యుఁడు వేళ్ళను దృఢీకరింప రాధనియు నట్లుచేసినవాఁడు రసవిహీనుఁడు, కూరుఁడు, నధముఁడు ననియు వ్రాయుట వింతకానేరదు. ఇట్టి శృంగారప్రియత్వము హెచ్చిన నీతి కొంత సడలునను సంగతియుఁ గ్రొత్తదిగాదు.

మన పంతులవారు తమ ఘనవిమర్శనములో “ఒక్కొక్క పద్యము వలన స్వక్తుల యభిప్రాయములను నిర్ణయించుట సరికాదు. కావ్య మంతయు పరిశీలించినచోఁ గర్తయభిప్రాయము లెటు లున్నవో గ్రహింపనగును.” అని లిఖించిరి.

పైపద్యమునందు నీతి సడలియున్నదని వ్రాసినవారలు కావ్యము నంతను బరిశీలించియే యాభాషమును దేల్చిరి. కావ్యమునందలి యితర భాగములు తరుణి, ననన్య కాంతయను పద్యమునందలి భాషమును ఖండించి వేయుటలేదు. ఆపద్యము అనన్యకాంతయను వేళ్ళను గూడుట తప్పుకాదనియు, వేళ్ళుచలపును దీర్చకుండుట రసికత్వము గాదనియు సిద్ధాంతీకరించు చున్నది. ఆంధ్రదేశవిద్యాసాగరులవారు కావ్యము నందు నీతిబోధకములగు పద్యములు వేలున్నను దున్నీతిని బోధించు పద్య మొక్కటి యం దుండుచో నాకావ్యమంతయు దుష్టకావ్యమై పోవుననియు మంచి పద్యములు కలిగించు లాభముకంటెఁ జెడ్డపద్యము కలిగించు నష్టమే హెచ్చగుననియు నొక్క వ్రాసియున్నారు. అది గాక పెద్దనార్యుఁడే పద్యముద్వారముగా మాత్రమే నీతికి భంగకర మగు విషయమును బోధించి యుండలేదు. గ్రంథమునం దంతటను బచ్చి శృంగారమును విశేషముగా వర్ణించి యున్నాఁడు.

(1) కర్మకుఁడు విరాగియు నగు ప్రచరునికి బిళ్లల మొలతఁడు మున్నగు నగలను, అరుణాంకుతో త్రరీయాదుల వలెవాటును, రాకట్టు లను, పెద్దఁట్టుముళ్లను బెట్టి వయాభినికడకుఁ దీసికొని పోయినాఁడు.

(2) హిమగిరిపై జలేంద్రియునకు సప్తభార్యలనిమిత్తమై వీత హోశ్రుఁడువిరహతాపము పాలై నచోటు మున్నగువానినిజూపినాఁడు.

(3) తన్నుచలచి పైఁబడిన దివ్యసుందరమూ ర్తియగు వయాభినిని గూడలక్ష్మమునేయక ధర్మమునందు స్థిరబుద్ధిగలవాడై యా మేను ద్రోసి పుచ్చి తనవై రాగ్యమును వెల్లడించిన దీరుడగు ప్రచరుని వేలయని, గోల యని, యతసికుడని, కూరుడని, యధముడని నిందించినాఁడు.

(4) తనయందు వలపులేని వయాభినిని మోసముచేసి కూడిన కలియఁగు గంధర్వాధముని నంగభవవిద్యాపారగుఁ డని, వియచ్చర ప్రవరుఁ డని ముతించినాఁడు.

(5) తననెచ్చెలుల బోధలు నివారితములు గాకుండఁ దానెట్లు భోగముల ననుభవంపఁ గలననీ మనోరమ పెండ్లికిఁకుందే పలికిన పలు కులను దీసికొనిపోయి భర్త పడకగదిలో సంభోగించుటకు సిద్ధపడు తతయందుఁ బెట్టిన నాకోర్కెలు జరిగితిటునని యాననోధవే నప్పుడు వెట్టింబినాఁడు.

ఒక యాంగ్లేయవిద్యాధికు తానర్చిన విమర్శనపు వరీక్ష

దీసికొని యా మెను గూడినవానిని నక్షత్రవ విద్యాపాఠశాలగాను, నా మెను దిరస్కరించినవానిని అరసితునిగాను జ్ఞపించినాడు.

రాయలకాలములో నాతని ముఖ్యపట్టణమును విజయనగరము లోని వేళ్ళవాటికం గూర్చి శ్రీకుంజూరు ఈశ్వర దత్తుగారు వ్రాసిన “వేళ్ళ విజయనగరచరిత్రము” న నిట్లు లిఖింపబడినది. “వేళ్ళవాటికను గూర్చి యొకమాట మాత్రము చెప్పకతప్పదు. టంకసాల వెనుక నించు ఖిందుగా నిరుచది గజముల వెడల్పును, మూడువందల గజముల పొడువునుగల యొకవీధి గలదు. అవీధి కిరుప్రక్కలను చక్కని పూపొద రిండ్లతో నిండిన ముంగిట వాకిళ్లుగల శోభనగృహములు బారులు తీర్చియున్నవి. ఆ ప్రాంగణములందు జంద్రకాంతశిలానిర్మితములైన వేదికలు నరుసగా గలవు ఆ వేదికలకు వెనుక మేడ గోడలపై సింహములు, పులులు, చిరుత పులులు, ఏనుగులు మొదలగు వన్యమృగములు అనేకములు దీపములతో నున్నట్లుగా చిత్రింపబడినవి. అపరాధమున ఎండ వేడిమి యిందుక తగ్గుచుండ నావారవిలాసినులు చక్కగా నలంకరింపఁ బడిన తమ యిండ్ల ప్రాంగణములందున్న చంద్రకాంత శిలా వేదికలపై తివాగుల మీదను, కుర్చీల మీదను, సోఫాల మీదను, . . . చే సేజనముతో సుఖోపవిష్టులై యుందురు. ప్రతి వారవిలాసినియు, నొడలంతయు, ననరత్న ఖచిత మాల్యాభరణములతో, మంచి ముత్యముల హారములతో గన్నులకు మిటుమిట్లు కొల్చు చక్కదనముతో, రంగురంగుల గట్టుకొని మాచువారల హృదయములను జూల కొనుచుందురు. ఒక్కొక్క పడపుటికికి ఇద్దఱు ముగ్గురు దాసీలు. వారు తమ యజమానులకడ నిలువబడి వార్గమునబోవు విటకాండ్రను బ్రయత్నించు చుందురు. నెలయాండ్ర పొత్తును గూడి సుఖింప గోరువాడు ఈ వీధినిబోయి తన యిచ్చనచ్చిన తరుణిని బహిష్కరించును” — ఈ వాక్యములను అబ్దుల్ రజా కనుచరిత్రకారుని గ్రంథమునుండి ఈశ్వరదత్తుగారు ఆంధ్రీకరించిరి.

పైవేళ్ళవాటిక నంటి వాటికలు పెక్కులు విజయనగరమున గుండెడి వటు. పెక్కెల, ఆవాటికలయం దుండెడి వేళ్ళల సంఖ్య పండ్రెండువేలని చరిత్రములమునఁ దెలియవచ్చు చున్నది.

వీరాగ్రసరుడై శ్రీగునాళన మొనరించి నిరంజన ప్రతిభతో పృథ్వి నేలిన రాయలభూమి కృంగారప్రియుడను, భోగపరాయణుడను గూడ నగుటచే నాతని కాలములో భోగకామిను లుచ్చస్థితి నంది యుండుట వింతగాదు. ఈతనికాలములో వేళ్ళాప్రియత్వము గౌరవావహముగా నుండెడిదని యితనిచే రచింపఁబడిన యాముక్తమాల్యద చలనఃస్పృహతో భవదగలదు. ఇకఁ పెద్దనార్యుడన్న నో యీతఁడను గవరాయలమండల కృంగారకవియే. ఈతఁడు కృంగారప్రియుఁ డనెంతయు గవి యని యీతఁడొనరించిన “నిరుపహాస్థిలంబు” అను పద్యమే చెప్పుచున్నది. ఇట్టి పద్యములతోఁ గూడియున్న కృంగారకవిగ్రంథము వేళ్ళాప్రియత్వముఁ జూపిన శ్రీనాథుని

ప్రజోల్పితి నంవత్సరాది సం గిక.

యనుయాయయు నగు పెద్దనార్యుఁడు వేళ్ళను దృఢీకరింప రాధనియు నట్లు చేసినవాఁడు రసవిహీనుఁడు, కూరుఁడు, నధముఁడు ననియు వ్రాయుట వింతకానేరదు. ఇట్టి కృంగారప్రియత్వము హెచ్చిన నీతి కొంత సడలునను సంగతియుఁ గ్రొత్తదిగాదు.

మన పంతులవారు తమ ఘనవిమర్శనములో “ఒక్కొక్క పద్యము వలన శృంగుల యభిప్రాయములను నిర్ణయించుట సరికాదు. కావ్య మంతయు పరిశీలించినచోఁ గర్తయభిప్రాయము రెటు లున్నవో గ్రహింపనగును.” అని లిఖించిరి.

పైపద్యమునందు నీతి సడలియున్నదని వ్రాసినవారలు కావ్యము నంతను బరిశీలించియే యాభావమును దేల్చిరి. కావ్యమునందలి యితర భాగములు తరుణి, ననన్య కాంతయును పద్యమునందలి భావమును ఖండించి వేయుటలేదు. ఆపద్యము అనన్యకాంతయగు వేళ్ళను గూడుట తప్పుకాదనియు, వేళ్ళులపును దీర్చకుండుట రసికత్వము గాదనియు సిద్ధాంతీకరించు చున్నది. ఆంధ్రదేశవిద్యాసాగరులవారు కావ్యము నందు నీతిబోధకములగు పద్యములు వేలున్నను దున్నీతిని గోధించు పద్య మొక్కటి యం దుండువో నాకావ్యమంతయు దుష్టకావ్యమై పోవుననియు మంచి పద్యములు కలిగించు లాభముకంటెఁ జెడ్డపద్యము కలిగించు నష్టమే హెచ్చుననియు నొక్క వ్రాసియున్నారు. అది గాక పెద్దనార్యుడే పద్యముద్వారముగా మాత్రమే నీతికి భంగకర మగు విషయమును బోధించి యుండలేదు. గ్రంథమునం దంతటను బచ్చి కృంగారమును విశేషముగా ఇట్టించి యున్నాఁడు.

(1) కర్మకుఁడు విర్రాగియు నగు ప్రసరునికి బిల్లల మొలత్రాడు మున్నగు సగలను, అరుణాంతుకోత్తరీయాదుల ఐరెవాటును, రాకట్టులను, బెద్దొట్టుముళ్లను చెప్ప వరూఢినికడకుఁ దీసికొని పోయినాఁడు.

(2) హిమగిరిపై జలేంద్రియనకు సప్తభార్యలనిమిత్తమై వీరి హోస్రుఁడువిరహతాపము పాలై నచోటు మున్నగువానినిఁ జూపినాఁడు.

(3) తన్ను చలచి పైఁబడిన దివ్యసుందరమూర్తియగు వరూఢినిని గూడ లక్ష్మము నేయక ధర్మమునందు స్థిరబుద్ధిగలవాడై యా మెను ద్రోసి పుచ్చి తనవై రాగ్యమును వెల్లడించిన దీరుడగు ప్రసరుని బేలయని, గోల యని, యతనికుడని, కూరుడని, యధముడని నిందించినాఁడు.

(4) తనయందు వలపులేని వరూఢినిని మోసముచేసి కూడిన కలియన్గు గంధర్వాధముని సంగభవవిద్యాపాఠగఁ డని, వియచ్చర ప్రసరుఁ డని స్తుతించినాఁడు.

(5) తననెచ్చెలుల బోధలు నివారితములు గాకుండఁ దానెట్లు భోగముల ననుభవించఁ గలనని మనోరమ పెండ్లికిఁకుండే పలికిన చలు కులను దీసికొనిపోయి భర్త పడకగదిలో సంభోగించుటకు సిద్ధపడు తోతయందుఁ బెట్టిన నాకోర్కెలు జరిగితీయునని యానబోధచే నప్పుడు వెట్టింబినాఁడు.

(6) వేశ్యను గూడుట పరచనితను గూడుటయే యనియు, బాపదాయక మనియు మూలము దెల్పుచుండగా నాభావము తీసి పోవలసివచ్చినాడు.

(7) స్వరోచి భోగముల ననుభవించి యనుభవించి తుదకు విరాగియై తపస్సనరించి యుత్తమభోగమునకుఁ బోయినట్లు మూలము నందుఁ దెల్పుబడి యుండగా నాభావమును తీసి పోవలసివచ్చినాడు.

(8) వేటల రెండింటి ననవసరముగాఁ బెట్టినాడు.

ఇట్టి వనేకములుండుటచేఁ బెద్దనార్యుడు పచ్చి శృంగారమును హెచ్చుగాఁ జెప్పించి తుదకు రసాభాసమును గూడఁ జెప్పించినాఁడని యును దెలుపలసి వచ్చినది. మన పంతులవా రస్మదాగులు వ్రాసిన విమర్శనము సరిగాఁ జూచుకొనలేదు. ఏసందర్భముననో వ్రాసిన విమర్శనములో నేకదేశమును మాత్రమును జూచి యదియే మాలార్జ విమర్శనముగా భావించి సర్వోత్తరఖండనములఁ గావించినాడు. గ్రంథమునంతను జూచుకొనాలె ననియుఁ బ్రకరణసంక్షర్యమును బరిశీలింప నలెననియుఁ బరులకు హితోపదేశము చేసిన మన పంతులవారు తమ యుపదేశమును దామె యతిక్రమించిరి.

“అస్తమించుచున్న సూర్యునకు జూపఁ పాత్రనిచ్చి భావము ప్రకటించిన మాత్రముననే కవినిబోధేశ మిది యని యన జెల్లును” యని మఱియొక వాక్యమును పంతులవారు లిఖించిరి. కవి తనభావముల ననేకవిధములుగాఁ బ్రకటించును. ఒకప్పుడు తనభావమును బాత్రముల నోటఁ బలికించును. అప్పుడుమాడ నాభావము కవి దని యెంచు ప్రాజ్ఞులు తనభావమును దనమాటలతోఁ దెల్పినప్పు డయ్యది యాతనిభావమని గ్రహించుట కేమి యభ్యంతర ముండును? తిరుగిన నన్యకాంతి యను పద్యమందిలి భావము పెద్దనార్యునిది గాక మఱి యొకరి దిగును? అది మూలమునందుఁ గూడ లేదే? కవి స్వయముగఁ దెచ్చిపెట్టినాడే! కాన నిప్పట్లున నది పెద్దనార్యునిభావ మనుటకు సందేహింప నవసరము లేదు.

● నాథునిచేఁ గోర్కెఁ దీర్చించుకొనుటకు సంభోగకాలమే మంచితఱి యనుట

(1) తన నెచ్చెలుల రోగబాధల నివారించినఁ గాని తాను పెండ్లి భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికిఁ బూర్వమునందే జనకుని కడను, కాఁబోవు నాథునికడను మనోరమ తెల్పుట గర్వాధానపు గదిలో నాథుడు కవియ నుంకించుసమయమునకుఁ పెద్దనచే మార్పఁ బడినది. ఈమార్పు కడు రసవంతమనియుఁ పెండ్లి కూతురగు మనోరమ పెండ్లికొడుకగు స్వరోచితోఁ దన తండ్రియెమర మాటలాడెననుట ముచ్చటని లెచు గర్వాధానపుగదిలోఁ బెట్టినాఁ డనియు కీ॥ ౩॥ తనవల్లయుమళ్ల య్యగారు లిఖించిరి. తనవల్లయుమళ్ల య్యగారు చెప్పినది మనోరమ మనోరమ తన చెలికత్తెలు వనటం గుండుచుండఁ గాన భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికొడుకుతోఁ బలుకలేద

నియుఁ దన తండ్రితో ముచ్చటించెననియు నట్లు తండ్రితో సంభాషించుటకు సిగ్గుపడ నవసరము లేదనియు గర్వాధానపు గదిలో నాథుడు పాన్పునఁ జేర్చి కాగిలించుకొని ముద్దిడి మోహోద్రేకము నంది కవియఁ దమకించుచున్న సమయమున నదియే తన యభీష్టమును బ్రయునిచేఁ దీర్చించుకొనుటకుఁ దగుతఱి యని భావించి సంభోగము నరికట్టెననుట నవోధయుఁ గులసతియు నగు మనోరమకుఁ దగదనియు నయ్యవి వేశ్యాకృత్యము లనియు నేను నామర్శనములో వ్రాసితిని. ఇందులకుఁ దగు కారణముల విపులముగాఁ జూపితిని. కాని హానిని సరిగఁ జూచుకొనక యీక్రిందిరీతినిఁ పెద్దనార్యుని సమర్థింపఁ బంతులవారు యత్నించిరి. “మనోరమ కిదియొకే తన చెలికత్తెలు క్షయ బాగలవనఁ గృశించు చుండిరని విచారముగ నుండెను” అని పంతుల వారి వాదము. ఈవ్రాత కాధారము మనుచరిత్రములోఁ గానరాదు సరికదా పైగా నామె వివాహాదికాలములయంగు మహోత్సాహమును జూపినట్లుగాఁ పెద్దన వ్రాసియుండె. ఆసంగతుల నన్నిటిని నే నిదివఱకే లిఖించి యున్నాను.

(2) “ఈ వివాహమునకుఁ బూర్వమే తన చెలికత్తెలఁ గూర్చి తండ్రికినైన, భర్తకునైనఁ జెప్పుట కుకారము చిక్కలేదు.” అని పంతులవారి వాదము. ఇది సరికాదు. ఆనె కాఁబోవు నాథుని కడను నుండఁగా వివాహమునకుఁ బూర్వమే నెచ్చెలుల రోగముల గుఱుచు చుండఁ దాను వివాహాదిభోగము లనుభవించుటకు నున్న కంగీకారముగా లేదని తండ్రితోఁ జెప్పినది. ఇది చిత్రాంతము. మనోరమ చరిత్రమును దెలుపునది మార్కండేయపురాణము. అది దామె తన మనోగతిదుఃఖమును వివాహమునకు ముందే తెలిపినట్లు స్పష్టముగ నుడువఁ బడియున్నది. అట్టి సమయమునఁ దెలుపుట సహజమే యని నే ననేకోదాహరణము లిచ్చి ఋజువుచేసి యున్నాను. పెద్దన జరిగిన యథార్థాంతమునకుఁ దుద్యముగఁ దాను గల్పించిపెట్టిన కల్పనములన నిక్కమగు చరిత్రాంత మనశ్శ్యమై పోనేరదు. చరిత్రాత్మకవిమర్శనము చేయు పండితులు మన పంతులవారు వ్రాసినదాని నంగీకరింపఁజాలరు.

(3) “తన యభీష్టమును నెఱవేర్చినగాని తాను వివాహ మాడి నని తెల్పుటగాని తన వివాహమునకు నెచ్చెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని యాసమయమున నిందివరాక్షునకు మనోరమపై నిరసనభావము కలిగియుండెడిది. కారణము కృతజ్ఞతకు మఱియొక ఫలమును గూడఁ గోరుట.” అని పంతులవారి వాదము. యు నసంగతమే. వివాహమునలె గర్వాధానమును దంపతుల దాయకమగు కుభకార్యము. మొదటి సమయముకంటె రెండవయము నాయొక కక్కుడు సిగ్గును గలిగించును. తన యభీష్టము నెఱవేర్చినగాని తాను వివాహమాడ నొల్లననిగాని, తన వివాహమునకు నెచ్చెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుండుటగాని, యాసమయమున నిందివరాక్షునకు మనోరమపై నిరసనభావము కలిగియుండెడినోఁ దన యభీష్టమును నెఱవేర్చినగాని తాను గర్వాధానము నొల్లననిగాని, తన గర్వాధానము నెచ్చెలుల రోగనివారణమునకుఁ

బ్రతి ఘటముగ నుంచుటగాని, యామయమున నిందితరాక్షసునకు మనోరమపై నిరసనభావము మఱిత హెచ్చుచేయదా? ఏమన నలుగురిలోఁ దన మనోగతభావమును దెలుపుటకు సిగ్గుపడినను నిద్ద యును గదిలోనికిఁ జేరిన తరువాతనయిన నాథుఁడు తన్ను సమీపించినప్పుడు దెల్పవచ్చును. అప్పుడు దెల్పలేదు. ఆతఁ డామెను బుజ్జ గించి పెజ్జఁ జేర్చునపుడైనఁ జెప్పలేదు. ముద్దిడుకొనినప్పుడు గాని, కాఁగిరించు కొనినప్పుడు గాని చెప్పలేదు. ఆతఁడు శృంగారచేష్ట లొనర్చుకొనియొనరించి పూర్ణమును మోహోవేశ మొంది కవియఁ దమకింప నత్తఱిఁ దనకొర్కినిం దెల్పుటకుఁ దగినయవననియెంచి యేడ్వ మొదలి డెను. ఇదియేమి సంతోషసమయమున నేడ్చుచున్నానని నాథుఁడు వింతపడి యడిగెను. అప్పుడామె మెల్లగ,

ఉ. అక్కట నామోద నిగ్గులు నక్కట గల్గిచరించు నెచ్చెలుల
చిక్కి గుఱివ్రతావసాతఁ జెందిన దుర్దమరోగబాధలం
బొక్కచున్నాను సభూములఁ దద్దక మాన్పవేని నా
చెక్కడిసౌఖ్య

మని నుడిచె. మనోరమదైన యీచర్య స్వరోచికి నిరసనభావము పుట్టింపదా? ఇట్టి యనుచితచర్యయే నిరసనభావము పుట్టింప నప్పుడు మొదటిదెట్లు పుట్టించును? మనోరమ సంభోగసమయమునఁ గొస కాలమునందుఁ దన సంభోగేచ్ఛకు నాతంకము గలిగించినను స్వరోచి మఱియొకలాగున నెంచికొనక తన యభిలాషమునంతను నడంచుకొని యారాత్రియే భార్యతోఁగూడ జినియలఁజేతంబూని యరణ్యములలో నికిఁబోయి సఖులంగని పిమ్మట నోషధుల నెవకితెచ్చి మాత్రలు కట్టి యిచ్చి రోగనివారణ మొనరించెనట. ఇది యసంగతము, నసంభవ మునై యున్నదని పంతులవారు తెలిసికొనవలయును.

(4) “తన రాక్షసాకారము బోగొట్టిన స్వరోచి నభినందించుచు వాని ఘనకార్యము నామోదించి నందనపూర్వకముగఁ గానుక లర్పించుచోఁ దన కన్యయైనచ్చి కొండొక యభీష్టము నెలిపుచ్చుట యాచిత్యమును బాటింపదు” అని పంతులవారి వాదము. ఇదియును సందర్భరహితమే. ఇందినరాక్షుఁడు మనోరమను స్వరోచి కిచ్చి వివాహము చేయుదునని చెప్పినదానికి మనోరమ యాతంకమును గలిగింప లేదు. అందుకుఁ దనకుఁగల పరిపూర్ణాంగీకారము వినయభక్తులు మీఱఁ దల్పినది. మనస్సు దుఃఖితమై యున్నది గావున నెచ్చెలుల గూడ నగులంగునఱకు భోగేచ్ఛ కలుగుటలేదని తెలిపినది. మనోర డుట వింతద్రెయఁ గాఁబోవునాథుఁడును నాయుత్సవపారంగతు వహముచును. కావున దుఃఖనివారణోపాయమును వా రాలోచించు పలనఁగల తన మనోగతదుఃఖమును వెల్లడించినది. అది యాచిత్యభంగ భోగగలిగింపదు. అట్లు కలుగ లేదు. అదియే యాచిత్యభంగమును గలి గెడునచో గర్భధానపుగదిలో నాథుఁడు మహోత్సాహముతో సంభో గింప నుద్దేశించియున్న సమయమున నాయుత్సాహమునకు భంగము గలిగించి యారాత్రియే యచ్చటనో అడవియందున్న చెలికత్తియల

బాధలు తొలగించువఱకు సంభోగము నొల్లఁజాలననుట యెక్కుడగు ననాచిత్యమును గలిగింపదా? తండ్రి తలపెట్టిన వివాహమునకు, వివాహవిషయములోఁ దండ్రీచేసిన యేర్పాటునకు మాటుపల్కరా దని తన మనోగతదుఃఖము నణఁచుకొనిన మనోరమ గర్భధాన విషయములో నాథుఁడుచేసిన యేర్పాటునకు మాటుపలుకరాదని యెంచి భర్తయభీష్టమును దీర్చినపిమ్మట తన మనోగతాభిప్రాయము లను వెలిబుచ్చుట సహజమగును గదా! మనోరమ యట్లుచేయలేదు గావున నది యసహజము, ననుచితము, నసహ్యకరము నగుచున్నది.

(5) “ఆమెకు సౌఖ్యము హెచ్చుగ నున్న సమయములనెల్లఁ దన చెలులబాధలు జ్ఞప్తికినచ్చుచుండెను.” అని పంతులవారి వాదము. ఇది నిర్మూలము. ఆమెకు వివాహోదయహోత్సాహసమయములం దెప్పు డును నెచ్చెలుల బాములు జ్ఞప్తికిచ్చినట్లు పెద్దన మనుచరిత్రములనఁ గాన్పింపదు సరికదా, మహోత్సాహముతో నామె యాసమయము నందు సంచరించినట్లుగూడ నాగ్రంథములన బోధపడుచున్నది.

(6) “రంగము మొత్తమును విచారించి, సందర్భముల నిరీ ళించి మనోరమ యుద్దేశ్యమును గ్రహింపవలె గాని సమర్థుండగు నతనిచే నది తీర్పించుకొనఁగలదియై యను వాక్యములందు వేశ్యాపర ముగ నర్థముజేయదగునే?” అని పంతులవారి వాదము. రంగము మొత్తమును విచారించుచుచేతనే మనోరమయుద్దేశ్యము వేశ్యలఁజేరుల నవలంబించుచు యని సత్యరతి యున్నవారికి బోధపడఁగలదు. వివాహ సమయమున భర్తమాపుల కెదురెక్కు మోహంపుఁజూపును జూచి మహోత్సాహముతోఁ బలఁబ్రాలుపోసి వివాహకృత్యములనెల్ల నానం దముతోఁ గొనసాగించి గర్భధానపుఁగృత్యములలోఁ జంబనాలింగ సాదిశృంగారచేష్టలకు వేనికిని నాతంకము గలుగనియొక యొక్క సం భోగసమయమునందుమాత్రము తనకొర్కి ముందుగాఁ దీర్పించుకొను టకై జాలినబుట్టించు నాతంకములఁ గల్పించుట వెలయాంధ్రజిత్తుమారి తనముగాక మఱియేమగును? ఈ సందర్భముల వేనిని సరిగఁ జూచు కొనక పంతులవారు వ్రాసిన వ్రాత నిస్సారమును సత్యదూరము నగుచున్నది. మఱియు “గర్భధానపుగదిలో గ్రహింపవలసిన ముఖ్య విషయము నెచ్చెలుల రోగము నివారించుటయకాని సంభోగము నరి గట్టుటగాదు.” అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది యాపాతరమణీయము. గర్భధానపుగదిలో సంభోగము నరికట్టుట ముఖ్యవిషయమని యెవ రును దలఁపలేదు. అది ముఖ్యవిషయమైన హానియేలేదు. అందు ముఖ్యమైనది గర్భధానమని ప్రాజ్ఞులగువారికి వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱ లేదు. దానికి నెచ్చెలులబాధలు నివారించుకొనవలెనను మనోరమోద్దేశ మాతంకము గలిగించినది. అది వేశ్యాకృత్యమునంటి కృత్యమని పంతులవారు గ్రహించుకొనవలెను.

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక యెవరు?

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక వరూధిని యని నేను దేర్చి నట్లు పంతులవారు లిఖించిరి. అట్లు నే నొక్కడినే లేర్పియుండ

లేదు. పలువురు విమర్శకు లట్లు వ్రాసియుండిరి. ఆయాహానే నేనును బెల్చితిని. దానికేమి? ఇంక నస్మదాదులయూహనుగూర్చి పంతుల వా లేమి వ్రాసిరో కనుగొందము. పాపము! పంతులవారు కార్య కథానాయకగా వేశ్య యుండఁగూడదని యంగీకరించిరి. కాని మను చరిత్రమందలి కథానాయక వేశ్యగాదనిరి. అందు కథానాయక యొ రనినఁదగుటకు గథానాయకయే లేదనిరి. ఇది పెద్దవింత. మనుచరిత్రము సంభోగ శృంగారరసప్రధాన మగు మహాప్రబంధము. అందు నాయక లేదనుట కని లేదనుటయే యగును. అందలి నాయక పలువురు పండితులు సలంచుచున్నట్లుగాఁ జెద్దనచే వరూధినిగాఁ దీసికొనఁబడినది. కావుననే శృంగారరసవిజృంభణమును నామెకసలోఁ గవి పెట్టియుం డెను. ఆమె ప్రైతిమ్యము మొదటి మాఁడాశ్వాసములలోమాత్రమే కల దనియుఁ దరువాత లేదనియుఁ గాన నామె కథానాయక గాఁజాల దనియుఁ బంతులవారు లిఖించిరి. ఇది గ్రంథమును రిగ చూచుకొనక వ్రాసిన వ్రాత. వరూధిని స్వరోచిని గనిసప్రైతిమ్యము నాల్గవ యాశ్వాసమునందే కనఁబడుచున్నది. అందుండి చదువరుల యుపయో గార్థమై యొక పద్యము నుదాహరించెదము.

“కా. రేజం బబ్బగనాండా హేమమునకు నీపాంతురచ్చాయమై
రా. ల్లక్ష్మ గ్రహతారికంబు రవిఁ జేరింబోని లగ్నంబున
రాజీవాక్షి గుమారుఁగాంచె సుమరోరాజ్యమాన్యున్ జువల్
జేజేవట్ట ప్రసూనవర్ష మమరశ్రేణుల్ ప్రవర్షింపఁగన్.”

ఇందలి రాజీవాక్షి వరూధినియే. ఇది నాల్గవయాశ్వాస ములో నాల్గవ పద్యము.

“ఒక కావ్యమునందు కథానాయకపాత్ర యాదినుండి యంత మువఱకు బోషింపఁబడవలెను.” అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది సరికాదు. కథానాయక మొదటనుండి తుదివఱకును శ్రీంపఁబడి నవసరములేదు. కాళిదాసాదిమహాకవికృతకుమారసంభవాదిప్రబంధ రాజములలో నాయక తుదివఱకును శ్రీంపఁబడి యుండలేదు. షేక్స్పియర్ మహాకవి వ్రాసిన కింగ్ రీయర్ అను నాటకమునందు నాయక యగు కార్డిరియా యర్పి యంకములందును గలదా? ఇట్టి ఐనేకములు గలవు. “కావ్యమునందు రెండుకథ లుండుటవలన నొక నాయకుఁ డుండుటకు వీలులేదు ” అని పంతులవారు వ్రాసిరి. రెండు కథ లుండిన నిద్రఱునాయక లుండుట కభ్యంతరము లేదుగదా? కావున మొదటికథకు వరూధినిని గథానాయకగాఁ జెప్పితిమిల యును. “ఉత్తరకథ పూర్వకఁ యొక్క ఫలితము కానేర” దని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇదియును సత్యము గాదు. ఉత్తరకథ పూర్వకఁ యొక్క ఫలితమే. పూర్వకథలోని నాయకయగు వరూధిని యొక్క పుత్రుఁడగు స్వరోచికథయు, మనుమఁడగు స్వారోచిమని కథయుఁ దలుపఁబడినవి. పూర్వకథ లేకున్న ఉత్తరకథ లేనేలేదు. కావున నిదివఱకుఁ బండితులు దలఁచుచున్నరీతిగా వరూధిని యను వేశ్య మనుచరిత్రమందుఁ గథానాయకగా నున్నదని చెప్పక తప్పదు.

పెద్దన నీతిపరత్వము

ఇక నొకయంశమునుగూర్చి కొంతముచ్చిటించి విమర్శనము నింతటితోఁ గట్టిపెట్టుచున్నాను. పంతుల వ్యాసమునకుఁ జెద్దన నీతిపరుఁడను శీర్షికనుపెట్టి యందాత యందాదిరము కలవాఁడేయని ఋజువుచేయ నేమేమోత్ర యంతయు గృథాశ్రమ. ఏమనఁ జెద్దనార్యుఁడు నీకులయ రము లేనివాఁడని యొవ్వరును వ్రాసియుండలేదు. అసఁ పెద్దనార్యుఁడు బహునీకులనుగూర్చి చక్కఁగా వ్రాసినా పుటయేకాక యందుకుఁడగు నుదాహరణములను విపులము యున్నాము. పంతులవారు తుచ కాలిఁడు వ్యక్తపఱచిన మాప లేకపోయిరి. నేను వ్రాసియున్న వ్యాసములను జూచి బహునీకులంగూర్చి జూపిన యాదిరభావము బాగుగ కాలగలదు.

పెద్దనార్యుని పచ్చి-శృంగారప్రియత్వము గ్రంథము యుత్తిమత్వమునకు హానిని గలిగించినదని యస్మదాదులము త్రుతఁడు గ్రంథమునఁ జూపినది రసజ్ఞులు మెచ్చుకొనఁదగ శృంగారమని యాంగ్లేయవిద్యాధికులై విద్యావినోది బిరుదా చేన్న పురియున్నత న్యాయస్థాన న్యాయవాదులై విరాట్లి క్కలైన సనన్పాకం అనంతచార్యులవారును నిట్లు వ్రాసిరి:

“He has treated us to the common-places of human affairs and to the physical effects of the of love which coarser minds gloat over and whi want no poet describe to the world.”

కాన నస్మత్ప్రపక్షము గురక్షితమే. పూర్వమహాకవుల కార్యములందలి గూదోషనిరూపఁ మను విద్యార్థుల వి గార్థమై యస్మదాదులము చేయుచున్నామేకాని యా మత నిందించుటకుఁ గాదని పంతులవారింజిటివారు తెలిసికొని తమి మనిక దిద్దుకొందురుగాక.

పంతులవారు నావ్యాసముల సరిగఁజూచుకొనక యొచ్చ యొక్కచోటనున్న యొకయంశమునుమాత్ర మొకంత మాచి భ్రమకులోనై యొక యాకాశహర్మ్యమును నిర్మించిరి. వీరిలోముం దాము విమర్శింపఁదలఁచుకొనిన విషయమును బాగుగఁజదివి జ్ఞ కొని యాంగ్లేయోన్నత విద్యయందుఁ దమకుఁగల ప్రజ్ఞను జూ చిరిత్రాత్మకవిమర్శనముల సరసముగ వ్రాసి యాంధ్రలోకము మహోపకారము చేయుదురుగాక!

ఉ. భాసురనూరదీప్తి పడఁ బద్మరసస్థపదార్థమందునకొ
భాషితనీరపంకముల భక్తత యేర్పడు చుండునట్లుగా
వాసిగ నూరిరాడచితభయవిమర్శనమూలకంబుగా
దోసములకొ గుణంబులును దోషనరైక గృతిలోని వాప్సగళ

ప్రయోగవిశేషవివరణము-నిర్వచనోత్తర రామాయణము

విద్వాత్, దుష్పూరి వెంకటరమణ శాస్త్రిగారు

అంధ్రవాఙ్మయమునఁ బ్రాచీనకవుల ప్రయోగవిశేషములఁ దెలిసికొనఁగోరుట భాషాస్వరూపసంస్థానువులకు సహజము. ఆ యులను సాకల్యముగ నిర్దేశించుట లాక్షణికుల కర్తవ్యమయ్యును. ధ్రువాక్షణికులు వాని నెల్ల సమగ్రముగఁ బరిశీలించకయు, బరిశీలించు దిక్పరివర్తనముగ నిరూపింపఁదలంచియు వ్యాకరణములు రచించారనుచే వీనివలన సిద్ధింపవలసిన ప్రయోజనము సాకల్యముగ నందయ్యెను. ఇంగ్లీషుగాక యివి సమగ్రములను భ్రాంతిచేయులో నిరూపింపఁబడని దెల్ల నసాధువే యను నొకయభిప్రాయము మునఁ గొంతవఱకు నాటుకొనియుండుటంబట్టి యాయసమగ్రవ్యాకరణములచలన భాషాస్వరూపవిర్ణయమునఁ గొంతయనర్థముగూడఁ బొందించుచున్నది. మఱియు నాంధ్రలాక్షణికులలోఁ బెక్కుమంది ములక్షణములకుఁ బ్రమాణము లగు కవిప్రయోగముల నిర్దేశింపకుండుచేఁ గొన్ని లక్షణములప్రామాణ్యము గొంతవఱకు సంశయితి మగుచుండుటయుం గలదు. ఈయనర్థములు గొంతవఱకుఁ దొలంగుటకుఁ బ్రాచీనమహాకవుల ప్రయోగములఁ బరిశీలించి నెలువరించుట భాషావ్యవహారిక కర్తవ్యము.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణమునందలి కొన్ని ప్రయోగములు లాక్షణికులచే సంగ్రహింపఁబడినవి. మఱి కొన్నిటిని సాధింపఁగల నూత్రము లున్నను వాని కియ్యవి ప్రమాణములగుఁ జూపఁబడి యుండలేదు. కొన్ని సర్వథా యుపేక్షింపఁబడినవి. కొన్నిటి విషయమున లాక్షణికులకు మతభేదము లేర్పడినవి. వానిలోఁ బ్రధానము లని వాకుఁ దోచిన ప్రయోగవిశేషముల నిటు వివరింపఁబూనితిని.

(1)

*.....కవితావిలాసవిస్తరమహానీయుఁ డైన నను...రాఁ బనిచి..." (నిర్వ. 1-2.)

అంధ్రకట్టదింతమణిలో "అస్మదుష్కర్తవ్యాచార్యదేశ్య ఇతో విపరీతేషాం తుధగ్గోత్రమధ్యమసత్ బహుమన మధ్యమవ దుతో ష్చ సర్వేషు" అను నూత్రములచే నస్మద్యుష్కర్తవ్యదేశ్యములకు ని, వి, మ, వు, రు ' అను భాగములు నిత్యముగా విధింపఁబడినవి. విక్రమవిజయమున, ఇతోఽస్మద్యుష్కర్తవ్యాచార్యదేశ్యము

నిర్విశ్వం క్వచిత్' అని 'ని, వి' యను రెంటికిమాత్రము వైకల్పికత్వము విధింపఁబడెను. ఈ రెండు గ్రంథముల నాధారముగఁ గొని యహోబలపండితుఁ డితరాగములు నిత్యము లని తలంచి 'పాండు భూవరునకుఁ గోడ లైతి నిత్యాదిచనం త్వనాకరమేవ' యనియు, 'కోవిదులు గారు, ఇతి కవితాపితామహోక్తి ర్నిర్మూలైవ' యనియుఁ బ్రామాణికాగ్రగణ్యుల ప్రయోగముల నిమమించుగా నిగ్రహించియుండెను. అతఁడు పూనుకొన్నచో నేనకారమునకో యర్థము గల్పించి పయిప్రయోగముల సాధించుటకు మార్గ మిటు లేకపోలేదు. ఆమార్గ మితనికిఁ గ్రొత్తదియుఁ గాదు. ఎందుల కుపేక్షించెనో! పూచిమంచి తిమ్మకవి యిట్టిప్రయోగములఁ బరికించి తన సర్వలక్షణ సారసంగ్రహమున,

"యుష్మదస్మత్పదంబులం దొనర ఘనుడె
వై ననీవును నధికుడె నై ననేను
ననెడుచో ఘనుఁ డైన నీ పధికుఁ డైన
నే ననంగ వునుల్ వాయు నీలకంఠ."

(సర్వ-1-ఆ-సంధి-152)

అని 'వు, ను'ల వైకల్పికత్వము నిరూపించి తిక్కనాది మహాకవుల ప్రయోగములఁ బెక్కిటి నుదాహరించుచుండెను. కాని,

"యుష్మదస్మద్ధంబు బహువచనోక్తిఁ బలుకు
నపుడు ఘనులు ప్రసిద్ధులు ననుపదిముల
కలర ఘనులరు కడుఁ బ్రసిద్ధులరుమీర
నంగఁ జరుఁ గావ్యములయం దనంగపిమర."

(సర్వ-1 ఆ-సంధి-162)

అని యుష్మద్విషయకముగ వేటొక లక్షణపద్యము వ్రాసి బహువచనాంతోదాహరణము లన్నిటిని నాగమసహితంబులనే చూపి యుంటున్న నీతిఁడుగూడ నీయాగమములు యుష్మద్విషయవచనమున నిత్యము లనియే తలంచినట్లు తోచెడిని. ఇదింతయుఁ బరిశీలించి యింకను లక్ష్యకోధనము గావించి చిన్నయనూరి "ప్రళమాంతంబు లగు యుష్మదస్మద్విశేషాంబుల కేకత్వంబున వునులును, బహుత్వంబున రుములును సంతాగమంబులు ప్రాయికంబుగా నగు" (బాలకారక-88) నని సకలప్రయోగసమ్మతంబుగఁ బ్రాయికత్వమును విధించి యన్ని సచనములందును గొన్ని యెడల నివి రాకుంటయుం గల

దని నూచించి కొన్ని యుదాహరణములఁ జూపియుండెను. కాని బహువచనోదాహరణముల నాగమరహితము లగువానిని దిమ్మకవి సంగ్రహింపకుండుటచే నట్టివాని నెల్లఁ జూపుట మిక్కిలి యావశ్యకమయ్యెను యుష్మచ్ఛహువచనమునకు మాత్రము 'మీరలు పెద్దలు' అనుదానిని జూపి యస్మచ్ఛహువచనోదాహరణము కేల మాపకుండెనో! దానికి..."ఏమీ మువ్వరువ్ మన్ననల్ వడయంగాదిగు నట్టివారము..." (భార-ఉద్యో-౨-౨౦౨) అను సోమయాజుల ప్రయోగమే కలదు. దీనింగూడ నూరి చూపియుండిన మఱింత సమంజసముగా నుండెడిది. ఈసందర్భమునఁ ద్రిలింగలక్షణశేషకర్త యయినను "తచ్ఛబ్దాంతములకు ధాన్యజవిశేషణంబులమీఁది నరు చూపట్టదు" (ప్రాథవ్యా-కారక-౨౭) అని నూత్రించి 'మీ కేయేగిరుల్ చూచి నారు' అను మనుచిత్రి ప్రయోగము నుదాహరించి యుష్మచ్ఛహువచనవిషయకమగు సూరిగారి ప్రాయికత్వమును వివరించెనేకాని పయిని జూపిన యస్మచ్ఛహువచనోదాహరణిని సంగ్రహింపఁడయ్యె. మఱియు నీతని యీ క్రొత్తలక్షణమునకు విరుద్ధ మయిన ప్రయోగము భారతియునఁ గానచ్చెడిని.

క. "పరుడను నీవును ముద్రే
శ్వరుడను గర్జుండఁ గృపుడు సోబలుఁడు ననున్
ధర యేలింపఁగ నున్నా
రరు నీకుం దగునె సంగరములొఁ గలఁగన్." (భార-ద్రోణ-౫-౧౧౧.)

పయి పద్యమున 'ఉన్నారరు' అనునది తచ్ఛబ్దాంతధాతుజవిశేషణ మనకతీతము గదా! ఇట్టిప్రయోగముల నాధారముగఁ గొనియే తిమ్మకవి,

"విన్నారరు కన్నారరు
నున్నారరు ననుచుఁ బలుక నొప్పుం గృకులన్." (సర్వ-1-సంధి-142.)

అని విశదీకరించెను. పయిని జూపినరీతిని దిక్కనాదిమహాకవుల ప్రయోగము లీయాగమములు సార్వత్రికములు, నిత్యములు గావని స్థాపించుచుండ నిట్టియొడ లాక్షణికుల కిన్ని మతభేదము రెండు లకొ? ప్రాచీనతాత్పర్యగ్రంథములందలి పాఠభేదములు వీరి నిట్లు భిన్నమార్గములఁ ద్రొక్కించెయుండునేమో! ఎట్లయినఁ గానిండు. ఈయాగమములు ప్రాయికములగుటయే ప్రాచీనప్రయోగతత్త్వము.

(2)

"మఘవిద్యాప్రియుడై దివోకసుల సమ్మానించుఁ బ్రత్యర్థి బా
హుఘనాటోపము మాన్పు దిగ్విజయలీలోత్సహియై సజ్జనా
లఘుకార్యంబులు దీర్చు వైదికవిధిక్లాఘాదరస్వాంతుడై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పుచు జగత్ప్రసిద్ధిజాత్యుక్తున్." (నిర్వ-౧-౨౨.)

'యజ్ఞస్సవోఽధ్వరో యాగ స్సప్తతస్తు ర్మఖః క్రతుః' (నామ లింగానుశాసనము) అను నీయజ్ఞపర్యాయములలోని మఖశబ్దము ఖకారఘటితముగ సంస్కృతమునఁ బ్రసిద్ధము. భానోజీదీక్షితీయము మున్నగు నామలింగానుశాసనవ్యాఖ్యలుగూడ దీనిని ఖకారఘటితము గనే సాధించుచున్నవి. ఇంద్రవాచక మగు 'మఘవాన్' అను దాని లోని మఘశబ్దము యజ్ఞార్థకము గా దనియు నూచించుచున్నది. అట్లేనిఘంటువునఁగూడ నియ్యది ఖకారయుక్తముగనే కాననగును. సుకారయుక్తముగఁ గానరాదు. శబ్దరత్నాకరమున మఖ, మఘ యను శబ్దములు రెండును బేర్కొనఁబడినవి. రెంటికిని యజ్ఞార్థకత్వము నిరూపింపఁబడినది. ఒకదానికిని బ్రయోగము మాపఁబడియుండలేదు. ప్రసిద్ధమగు మఖశబ్దమునకుఁ జూప నక్కఱ లేకున్నను విశేష రూపమగు మఘశబ్దమునకుఁ బ్రయోగము చూపుట యావశ్యకము. ఈశబ్దము సుకారఘటితమై యజ్ఞార్థక మనుటకుఁ బయిపద్యములొఁ బ్రాసనిబద్ధమగు ప్రయోగ మాధారముగ గ్రహింపఁదగును.

(3)

ఇంద్రవిచ్ఛిబ్దమునకు, 'ఇంద్రజిత్తు, ఇంద్రజితుండు, ఇంద్రజి' అను తత్సమరూపముల నాంగ్రలాక్షణికులు సాధించియుండిరి. అందు 'ఇంద్రజి' అనునది యాధునికవ్యవహారదూరము. ప్రాచీనభాషలో నైన నీరూప మిట్లుండునా యని కొందఱు సంశయించునంతటి వికారము నాని కేర్పడినది. అద్దాని కీక్రింది ప్రయోగము లరయఁ దగును.

- ౧ "ఇంద్రజి ననిలోఁ జంపి" (నిర్వ-౧-౮౧)
- ౨ "ఇంద్రజిచావు పలంప" (నిర్వ-౨-౧౩)
- ౩ "పిదప నింద్రజి యనుజేరుఁ
బెంపుఁ బడసె" (నిర్వ-౪-౧౮.)

(4)

"అక్కల కన్యకాత్వ మిటు లాటడివోవ నకారణంబ నీ
కక్కడిచూలు వచ్చె నిది యెద్దొడ నెమ్మొయి బుట్టె..." (నిర్వ-౨-౨౪)

అక్కయను సంబోధనాంతమునకు 'అల' యనుశబ్ద మిటు నను ప్రయుక్తమయినదని త్రిలింగలక్షణశేషకర్త సంగ్రహించెను. (ప్రాథ-శబ్ద-౧౫) ఈయనుప్రయోగము తఱుచు గానరాకుంటుచేనిట 'అక్కట' యనునది కవిప్రయుక్తమయి యుండునేమోయని కొందఱు తలంతురు.

(5)

"పఱలేంచి కదియఁబడి యే
దైట ప్రేసిన మోము చాటి తిరిగ గరుడి..." (నిర్వ-౩-౨౨.)

(6)

“ఈలోకంబున నరసితి

మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన మేదిని కరుగం

జాలక యున్నను బోవదు

బాలికఁ గొని పోవలయుఁ బరిణయమునకున్”

(నిర్వ-3-౪౨.)

‘ఈ (పాతాళ) లోకమున నెల్లెడ నరసితిని. మేముగూని గానను’ అని యిటు నవ్వయము. ప్రాథవ్యాకరణకర్త ‘విశేషణంబులు గొన్ని వ్యవహితంబులు నను’ (శబ్ద-౧౧) నని నూత్రించి దీని నొక్కదానినే యుదాహరణముగఁ జూపియుండెను. ఆయుదాహరణమునఁ బాత మించుక మార్పునో ‘ఈలోకంబున నెదితి మే లెల్లెడ గాన వరుని’ అని యున్నది. తాను నిరూపించిన వ్యవహితత్వమునకు మఱియె యనువునడునట్లు బహుపదవ్యవధానముగల యీపాద మితని కేతాళపత్రిగ్రంథమున లభించినదో ఇచ్చటి యీపాదభేదమునుబట్టి వ్యవధానమే లేని వేటొకపాద మేదేని దాళపత్రిములలో లభించు నేమో యనియుఁ గొందఁ టిట సంశయించుదు.

(7)

“...ప్రియం బంతంతకున్ చేర్చున

ట్లుగ నీయన్వయనామధేయములు విండుం జెప్పు నా కేర్పడన్”

(నిర్వ-౪-౨)

‘శిగుటలు పరంబు లగునపు డన్వాదుల నుస్థానంబున నున్నయు నుండుడులోపంబును విభాష నను’ (క్రి-౫౮) ‘ఇటు బిందువుమీఁది తడిలకు నిత్యవైకల్పికంబులై టడ లను’ (క్రి-౫౯) అను బాలవ్యాకరణముత్రములచే వినుధాతువునకుఁ దద్ధర్మాన్వయార్థోత్తమ పురుషైకాచనంబున ‘విండును, విందుచు, వినుదును’ అనురూపములు సిద్ధించును. వీనిలో ‘విండును’ అను డకారఘటితరూపమునకుఁ బ్రయోగము క్వాచిత్కిము. పయిపద్యమున ‘విండున్’ అనుదాని డకారము చిశ్రమమున సంఘటితమై యుండుటచే దీనిని బ్రమాణముగఁ గైకొనఁగలము. ఇట్టి డకారయుక్తరూపములు తిక్కనభాషలో మెండుగాఁ గాననగును. క్రింది భారతప్రయోగము లరయుండుః—

౧ “విండుకు వాన కోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁజోటు నాక

కొండు నలంగుదున్...”

(భార-విరా-౧-౧౩౫)

౨ “గాఁడీరధన్వ నాహవ

సాండిత్యముఁ దలఁప కతని భండనమున మా

గొండు నని యొకఁడు దలఁచుట.

.....”(భార-ఉద్యో-౧-౨౩౩)

అటు ‘తాఁ’ యనఁగఁ దాఁకుటచే నని యర్థము. కావుననే ‘ఇ’ ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థకత్వమును గల దని ప్రాథవ్యాకరణకర్త యీలక్ష్యముతోపాటుగ మఱికొన్ని ప్రామాణికలక్ష్యములఁ జూపియుండెను. (ప్రాథ-క్రి-౧౫) ‘జ్వరము వచ్చి యతండు రాజులఁడయ్యె’ నిత్యాదివాక్యములలో నధునాతనవ్యవహారమునఁగూడ నీహేత్వర్థము రూఢమై యున్నది. సంస్కృతభాషయందును అ-రతాని చ తాని శే రవాః స్మర! సంస్కృత్య న శాన్తి రస్తి మే’ (కుమారసంభవము-౪-౧౭)

“శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే”

“మా ముషేత్య శు కాంతేయ! పునర్జన్మ న విద్యతే”

మున్నగు కాళిదాసాదిమహాకవిప్రయోగములలో ‘క్వా’ ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థము స్పష్టముగా భాసిల్లుచుండును. కొన్ని యెడలఁ జేదర్థమును స్ఫురించుచుండును. మఱియుఁ జైని జూపిన సంస్కృతవాక్యములలో ‘క్వా’ ప్రత్యయంతస్థలముల నుండవలసిన సమానకర్తృక తానియమమునకు భంగము వాటిల్లినది. కాని యిట్టియొక నేనో పదముల నధ్యాపారించికొని నియమభంగము లేనిని శాబ్దికులు సమర్థించుదు. ఇట్టి నియమములఁ గొన్నిటిని బాటింపక మహాకవులు నిరంకుశులై ప్రయోగించియుండు రని కొందఱు తలంపుదు. అది యటుండ నిండు. త్రిలింగలక్షణశేషకర్త క్షోత్తర నిరూపించిన హేత్వర్థమే కాక ‘ఇ’ ప్రత్యయమునకు మఱికొన్ని యర్థములు గలవు. “వాఁడు వచ్చి యొక్కవత్సర మైనది” మున్నగుచోట్ల ‘వచ్చుట మొదలుకొని’ యని కాని ‘వచ్చినపిమ్మట’ నని కాని యర్థము చెప్పవలసియుండును. ఈయర్థ మాధునికవ్యవహారముననేకాక ప్రాచీనకవిప్రయోగము లందును నుపలబ్ధ మగును. క్రిందివాక్యముఁ బరిశీలింపుఁడు.

“.....ఇచ్చటి కిమ్మునినరేణ్యుఁ

లేగ దొగకొని యెన్నియోనాళ్ల య్య నీ వేమి దిద్దితి వెఱుఁగఁజెపును”

(కళాపూర్ణోదయము-౨-౩౦)

ఈవాక్యమున బాలవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన సమానాశ్రయత్వముగాని, ప్రాథవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన హేత్వర్థకత్వముగాని లేకుండుట స్పష్టము.—మఱియుఁ ఇట్టి కష్ట మనుభవించి యెఱుంగను’ మున్నగు వాక్యములలో. ‘ఇ’ ప్రత్యయము భావార్థక (అనుభవించుట) మన్వదగును.

“...కడున్ విచిత్రము ద్వారకాపురి వాయ నీ

కిచ్చ వుట్టుట యెన్నఁడున్ మఱి యిట్ట లేని యెఱుంగ నీ

వచ్చెలన్ మణిగేహమున్ సిరులిట్ల యున్న వియేకదా.”

(కళాపూర్ణోదయము-౩-౧౨౯)

ఇటు ‘ఏఁ’ యనుచో భావార్థము (ఏఁగుట) స్ఫురించి సమన్వయమున కనుమాలించెడిది. ఇట్టి వింకను బ్రాచీనాధునాతనవ్యవహారములందుఁ బరిశీలింపఁదగును.

౩ "పాండవులం బాంచాలుగ

.....

.....శేరుఁ బెంపుం

గంప న్నే నొందు లేక కార్యము దలపన్"

(భార-సౌప్తిక-౧-౫౮)

౪ ".....మాచి

కొండ మెల్ల పనులు రండు వేగ"

(భార-మాసల ౧౭౩)

(8)

"...రాక్షససంశయంబు నిచ్చెన్ గై

లాసమునోరెఁ బ్రాంశుగళం బకు నూర్చి నికేతరత్నమున్"

(నిర్వ-౪-౧౯)

గృహపర్యాయముగ 'నికేతన' శబ్దము ప్రసిద్ధమై యున్నది.

వీరత్పర్యాయముగ 'నికేత' శబ్దమును సంస్కృతభాషలోఁ గలదు.

"శ్రీరంగేశ్వరనికేత మిశ్వరమ్"

(రఘువం-౮-౩౩)

"అఖ్యాయావర్ణినికేతమార్గః"

(రఘువం-౧౪-౫౮)

"శిలాశయాం తా మనికేతవాసినీమ్"

(కుమారసం-౫-౨౫)

మున్నగుప్రయోగము లరయఁదగును. ప్రకృతిపద్యమునఁ దిక్కన 'నికేత' శబ్దమును ప్రయోగించియుండెను. ఈపదము శబ్దరత్నాకరమునఁ జేర్పబడదయ్యె. ఆంధ్రగ్రంథములలోఁ గానరాని సంస్కృత పదముల నెన్నిటినిో షేర్చొని యాంధ్రకవులు ప్రయోగించిన యిట్టి సంస్కృతపదములను పేక్షించుట యాంధ్రనిఘంటువుల కుచితముగాదు.

(9)

"అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని

మది నిల్చి యతండు వాకు మగఁ డగు నని యి

ట్లు దపంబు నేయుచుండుదు

....." (నిర్వ-౫-౮)

చింతామణిలో 'న వికృతిశబ్దా త్పరత స్సాంస్కృతికానాం భవన్తి గపడదవా' అని తెలుఁగు శబ్దముమీఁది సాంస్కృతికపదములకు గపడదవాదేశము నిషిద్ధమైనది. ఇటు నహోబలపండితుఁడు,

"పరుషా వా స్వయాపేణ ప్రగమాస్తోపరి స్థితాః

కాకా సంబోధనే చాఽపి హ్యుచ్యయే కర్మధారయే

అచేతకార్థకే కద్దే ఇతి శృక్లారభూషణః"

అను నధర్వణకారికలఁ జూపి 'సంస్కృతాపభ్రంశసాధారణ్యేన అర్థభేదే దిక్కు దిక్కు నిఘాఁగియుండెడు ముఖ్యముగాఁగ

మందార, దాపసమందార' యని వ్యాఖ్య చేసియుండెను. దీనింబట్టి యీ యర్థవి శేషములందుఁ దెలుఁగుమీఁది సాంస్కృతికములకుఁగూడ వికల్పముగ నాదేశము రాఁదగు నని యీతఁడు దలంచినట్లు తోచెడిది. అధర్వణకారిక చింతామణిచే 'గపడదవాస్సృతిః ప్రగమా మాత్రాత్' అని నిత్యముగ విధింపఁబడిన యాదేశమును వికల్పించుచున్నదా లేక 'నవికృతిశబ్దాత్' అని నిషిద్ధమయిన యాదేశము సంగీకరించుచున్నదా యనువిషయము మూలపర్యాయలోచనచే వేఱుగాఁ జర్చింపఁదగినది. శేతన యాంధ్రభాషాభూషణమున వికృతిశబ్దముల మీఁది సాంస్కృతికముల కియాదేశమును నిషేధించిన ట్లగపడదు. మఱియు నాతఁడు విజ్ఞానేశ్వరీయమున,

'భూవల్లభు వేదవిదుని

ద్వైవతమును దిట్టినతఁడు దండువు పేరన్

వేణుముల నెనిమిదిటిని

వేనేగ మె యరుచలయు విధిసంతముగన్"

(ప్రాయశ్చిత్తకాండ)

అని ప్రయోగించియుండుటచే నీసంధి యాతనికి సబ్బర మనుటకును వీలు గలదు. అప్పకవి

"పరమార్థి ప్రగమావిభక్తులమీఁదను దిత్సమానాంధ్రశబ్దముల మీఁదఁ గల సంస్కృతపదాదిగతపరుషంబు లెల్లెడ నిజరూపముతో చెడక నిలుచు....."

(అప్ప-౫-౧౭౩)

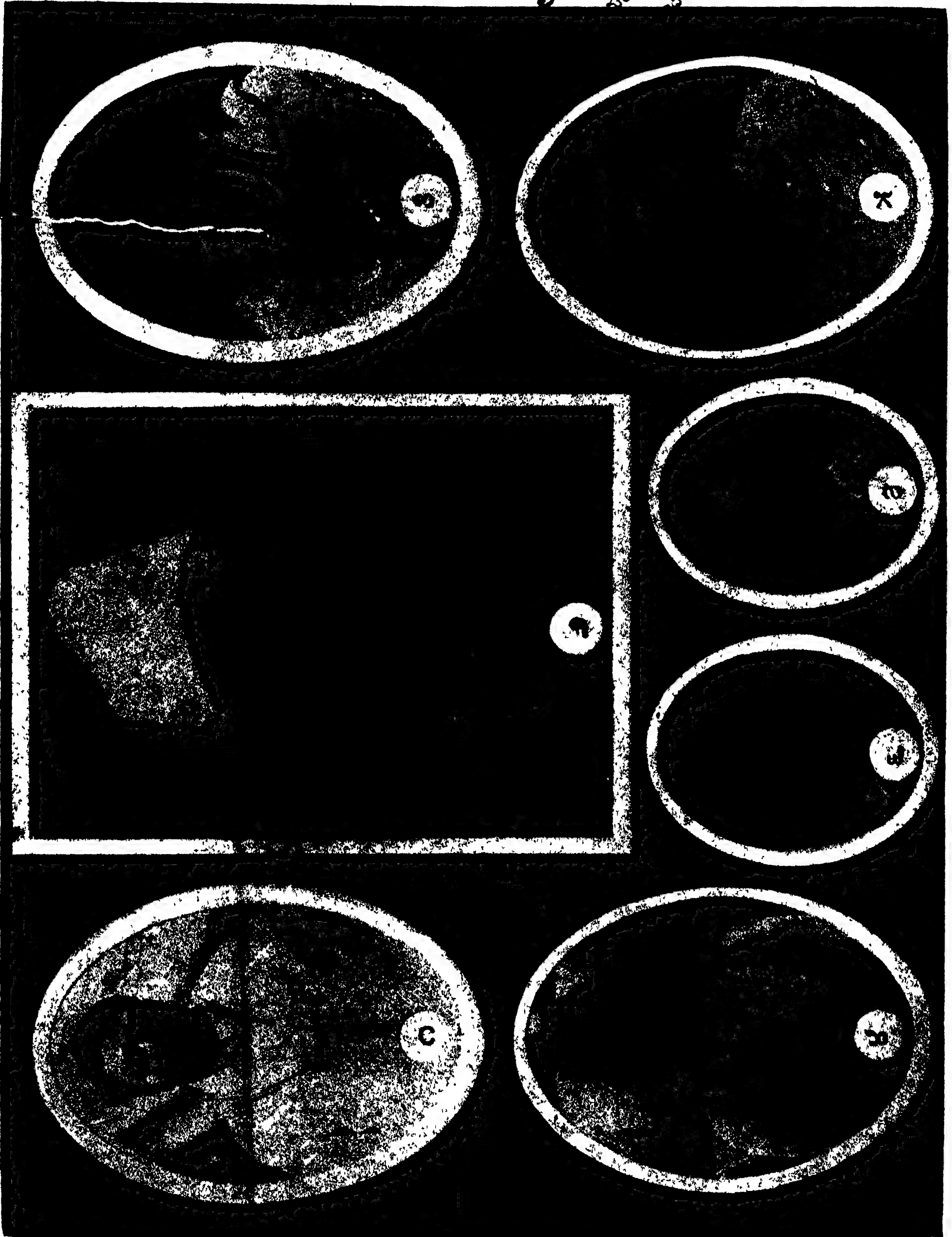
అని యీసంధిని నిషేధించియుండెను. తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున 'న వికృతిశబ్దాత్' అను శబ్దకాసననూత్రమునకు విరుద్ధములగు ప్రయోగములను నిర్వచిస్తోతరరామాయణ (ప్రస్తుతప్రయోగమే) కాశీగుండపక్షచరిత్రములలోనివానిని జూపి యీసంధి సంగీకరించెను. ఆంధ్రకామినిలో 'న వికృతిపదా దాద్యావామ్' అని దీనికి నిషేధము గలదు. చిన్నయమూరియు దీని నిషేధించెను. త్రిలింగముగ శేషకర్త 'కొన్నియొడలఁ దెలుఁగులమీఁది సాంస్కృతికకతపలకు గదవలు గానంబడియెడి' నని దీని సంగీకరించెను. తిక్కన, శేతన, నాదన సోమనాథుఁడు, శ్రీనాథుఁడు, రామకావ్యభూషణుఁడు మున్నగు సర్వలక్షణకామ్యులగు ప్రామాణికులు పలువురు ప్రయోగించిన యీసంధిని గ్వాచిత్యముగ సంగీకరించుటయే సమంజసము.

(10)

".....వి శ్వపతి యహీనబాహుబలసారథుఁడు మధుకైటభాదిదై త్యపతులెల్లఁ ద్రుశ్శుడఁచె నారయ విష్ణుఁ డమాననీయుఁడే"

(నిర్వ-౫-౧౨)

ఇటు విశ్వము ద్వితీయాంతముగను, విశ్వము ప్రథమాది అర్థభిత్తే దిక్కు దిక్కు నిఘాఁగియుండెడు ముఖ్యముగాఁగ

౧. శ్రీ బి. నరసింహారావుగారు(౧) ౨. శ్రీ విష్ణు పూర్ణానందకర్మగారు(౨) ౩. శ్రీ తిరువీధుల వెంకటేశ్వరయ్యగారు(౩) ౪. శ్రీ కర్లపాలెంకృష్ణ

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సమితి సంచిక

చింతామణి 'షష్ఠీవిశేషణానాం ప్రథమా స్యాత్' అని వ్యవస్థించి విశేషణములకు మాత్రము ప్రథమము విధించుచున్నది. 'విశాషయా సుసంతం స్యాత్తత్ర షష్ఠీవిశేషణమ్' భాష్యార్థవ్యవధానే గు భేదస్య నిఖిలం భవేత్' అను ససర్వణకారిక భేదవ్యవధానమున విశేషణముల విభక్తు లన్నిటికిని బ్రహ్మము విధించెడిని. కవి సంశయవిచ్ఛేదమున

“అగు ననుక్రియతోఁ బాసియుఁ
దగఁ బెక్కు విభక్తులుం బ్రహ్మఁ జెందును భ
క్తగణదయమాన.....”

(కవిసం-౧-౪౩)

అని నూరకవి యగుభాష్యధానము లేకున్నను విశేషణవిభక్తు లన్నిటికిని బ్రహ్మ యగు నని నిర్ణయించెను.

“.....నృపధి
శ్లోవయుఁ పెక్కుమతోపమ...”

(భార-ఆది-౬-౫౫)

“నూతండ్రి సరాశర సుగు
చేతం బడసితి నమజ్ఞ...”

(భాగ-ఆశ్రమ-౧-౮౨)

అను సన్నయతిక్రమల ప్రయోగములు పయినిర్ణయమున కాధారములు. శిష్మకవి యీవిషయమునఁ జింతామణి ననుసరించెను. (సర్వ-౧-భక్తి-౪౩.) చిన్నయసూరి యధర్వణాచార్యుల ననుసరించెను. (బాల-కారక-౨౩, ౨౪) ప్రాథవ్యాకరణకర్త ద్వితీయాదు లన్నిటికిని బ్రహ్మ యగు నని (ప్రాథ-కారక-౨౨) నూత్రించి ద్వితీయా తృతీయలకుఁ బ్రహ్మ వచ్చిన యుదాహరణములం జూపియుండెను. మఱియు నిట 'షష్ఠీవిశేషణానామ్' అను చింతామణినూత్రము నందలి బహువచనములనఁ బ్రయోగబాహుళ్యము నూచిత మగుచున్న దని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసియుండ నాబహువచనమే ద్వితీయాగులకుఁగూడఁ బ్రహ్మము సాధించుచున్నది అని నూతనసారిస్యము నుద్ఘాటించియుండెను. ఆహోబలపండితునకు షష్ఠీతరంబుల ప్రథమ సాధువు గాదను వాగ్రహ ముండుటంబట్టియే 'ఆద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంతకంటె నిత్యాదికవితాతమహాద్యుక్తిస్తు నిర్మూలైచ' యని నిరాకరించియుండెను. ఇతఁడు నిరాకరించిన యీ ప్రయోగమును ద్విలింగలక్షణ శేషకర్త సుర్తింపక కావలయును దననూత్రమున కావశ్యకమగు దీనిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనఁడయ్యె.

(11)

“మొ ని ట్లంబుధిసాధనందములు దోర్వీర్యంబు సారించి”

(నిర్వ-౫-౮౮)

‘ప్రాచ్యస్తు స్యాత్కిమాదికన్యతః’ అను చింతామణి నూత్రము నందలి ప్రయోగములచే నిర్వచనార్థ క్షార్థకణ్ఠములఁ బ్రసరింప

దని యహోబలపండితుఁడు వివరించెను. అధర్వణాచార్యుఁడు 'క్షార్థతో న భవే త్సదా' యని క్షార్థకణ్ఠిని సర్వథా నిషేధించెను. అప్పుకవి

“వారిజాతనేత్ర క్షాప్రత్యయాంతార్థ
ములు సచింగు డెలుఁగు పలుకులకును
బైస్వరంబు లుండుపట్టులఁ బ్రకృతిభా
వంబు గాని సంధి నాటపడదు”

(అప్పక-౫-౮౨)

అని యీసంధిని నిషేధించెను. కాని యాతని కవిత్వలో

“...విషదుగ్ధయుగ్మకుచయై ముద్దాడురా కాసిఁ
రైజేఁ గిష్టంబుగఁ బాలు ద్రావుమివచే...”

(అప్పక-౪-౩౨౩)

అని క్షార్థకణ్ఠి దొరలియున్నది. కవిసంశయవిచ్ఛేదకారుఁడు 'ఇడఁగ సమ్మల్యప్లుపై నిత్వసంధి' (కవిసం-౧-౧౫) అని యీసంధి సంగీకరించి పెక్కులక్ష్యములఁ జూపియుండెను. వానిలోఁ గొన్ని భారతప్రయోగములును గలవు. కాని వాని కన్నిటికిఁ బాతాంతరములు గానవచ్చెడిని. చిన్నయసూరి యీసంధిని స్పష్టముగ నిషేధించెను. ప్రాథవ్యాకరణమున నియ్యది యంగీకరింపఁబడెను. ఈసంధి సంగీకరించినవా రెల్లరును నీప్రకృతనిర్వచనోత్తర రామాయణపద్యమును 'మొచి ట్లంబుధిసాధనందముల నుమాద్యుతో నుదాహరించియుండిరి. ఇం దేపారము తిక్కినకు సమ్మతమో నిర్ణయింప నాధారము లేదు. తాళపత్రములఁ బరిశీలించినను నీపారవిసంవాదము తొలంగదు.

(12)

“రాసాబరస నున్నశ్చుం
డై సెంకింపక కడంగ యాతం డింతల్
నే సెగ దె చెడితి రిప్పలి

మీసల నుయ్యాల లూగి మెయిమెయిఁ గోయెళ్ళా”

(నిర్వ-౬-౧౧)

ఇట 'సెంకింపక' యను పదము సకారప్రాసమున నిబద్ధమయియున్నది. దీనిని దిద్దుముగ సంగీకరింపవలయును. 'శంకించు' అను నది దీనిప్రకృతి. శసప్రాసము తిక్కినకు సమ్మతము గాకుండుటచే దీనిని సకారయుక్తముగనే యాతఁడు ప్రయోగించె ననుట నిర్వివాదము. ఇది సకారయుక్తముగ శబ్దరత్నాకరమునఁ జూపఁబడియుండవలసినది.

మఱియు నీపద్యమున 'మీసములను దాని కుడివర్ణము లోపించి 'మీసలు' అగుట వేటొకవిశేషము.

ప్రయాగవీశేషవివరణము-నిర్వచనోత్తరరామాయణము

చింతామణి 'వృష్టివిశేషణానాం ప్రథమా స్థానం' అని వృష్ట్యంతవిశేషణములకు. జాత్రము ప్రథమము విధించుచున్నది. 'విభావయా మసంతం స్థా త్రత్ర వృష్టివిశేషణమ్' భావ్యధర్మశ్చ భానే శు భేవ్యస్య నిఖలం భవేత్' అను నక్షర్యణకారిక భువ్యధర్మశ్చ భానమున విశేషణముల విభక్తు లన్నిటికిని బ్రహ్మము విధించెడిది. కవి సంకయవిచ్ఛేదమున

“అగు ననుక్రియతోఁ బాసియుఁ
దగఁ బెక్కువిభక్తులుం బ్రహ్మఁ జెందును భ
క్తగణదయమాన.....”

(కవిసం-౧-౪౩)

అని నూరకవి యగుభాగుచ్యుతభానము లేకున్నను విశేషణవిభక్తు లన్నిటికిని బ్రహ్మ యగు నని నిర్ణయించెను.

“.....నృపథి
శోభనయుఁ డెట్లునుతోడను...”

(భార-ఆది-౬-౫౫)

“మాతండ్రి పరాశరమును
చేతం బడసితి ననుజ్ఞ...”

(భాగ-ఆశ్రమ-౧-౨౨)

అను సన్నయతిక్కినల ప్రయోగములు పయినిర్ణయమున కాధారములు. శిష్యుకవి యీవిషయమునఁ జింతామణి ననుసరించెను. (సర్వ-౧-౬౪౩-౪౪.) చిన్నయనూరి యధర్వణాచార్యుల ననుసరించెను. (బాల-కారక-౨౭, ౨౮) ప్రాథవ్యాకరణమున ద్వితీయాదు లన్నిటికిని బ్రహ్మ యగు నని (ప్రాథ-కారక-౨౨) నూత్రించి ద్వితీయా తృతీయలకుఁ బ్రహ్మ నచ్చిన యుదాహరణములం జూపియుండెను. మఱియు నిట 'వృష్టివిశేషణానాం' అను చింతామణినూత్రము నందలి బహువచనమునలఁ బ్రయోగబాహుళ్యము నూచిత మగుచున్న దని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసియుండ నాబహువచనమే ద్వితీయాదులకుఁగూడఁ బ్రహ్మను సాధించుచున్న దని నూతనసారస్యము నుద్ఘాటించియుండెను. అహోబలపండితునకు వృష్టితరంబుల ప్రథమ సాధువు గాదను వాగ్రహ ముండుటంబట్టియే 'అద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంతకంటె నీత్యాదికవితామహాద్యుక్తిస్తు నిర్మాతైవ' యని నిరాకరించియుండెను. ఈతఁడు నిరాకరించిన యీ ప్రయోగమును ద్విలింగలక్షణవివేక ర్త గుర్తింపక కావలయును ఓననూత్రమున కావశ్యకమగు దీనిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనఁడయ్యె.

(11)

“నెఱ ని ట్లంబుధిసాధనందనులు దోర్నిర్యంబు సాలించి”

(నిర్వ-౫-౨౮)

‘ప్రాచీన్లు స్థా త్కి మాజాన్యేతః’ అను చింతామణి నూత్రము నందలి ప్రాచీన్లుగమున విశ్వసంధి క్షార్థకసంఘములఁ బ్రసర్తింప

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

దని యహోబలపండితుఁడు వివరించెను. అధర్వణాచార్యుఁడు 'క్షార్థతో న భవే త్సదా' యని క్షార్థకసంధిని సర్వథా నిషేధించెను. అప్పకవి

“వారిజాతనేత్ర క్షప్రత్యయాంతార్థ
ములు నచింను దెలుగు పలుకులకును
జైస్వరంబు లుండుపట్టులఁ బ్రకృతిభా
వంగా గాని సంధి వాటపడదు”

(అప్పక-౫-౨౨)

అని యీసంధిని నిషేధించెను. కాని యాతని కవిత్వలో

“...విషద్యుగ్ధయుగ్మకుచయై ముద్దాడురా కాసిగు
త్తజ్జిఁ గిష్టంబుగఁ బాలు ద్రావుమివచే...”

(అప్పక-౪-౩౨౩)

అని క్షార్థకసంధి దొరిలియున్నది. కవిసంకయవిచ్ఛేదకారుఁడు 'ఇదేగ నచ్చుల్యస్పృహై నిత్యసంధి' (కవిసం-౧-౧౫) అని యీసంధి నంగీకరించి పెక్కులక్ష్యములఁ జూపియుండెను. వానిలోఁ గొన్ని భారతప్రయోగములును గలవు. కాని వాని కన్నిటికిఁ బాతాంతరములు గానవచ్చెడివి. చిన్నయనూరి యీసంధిని స్పష్టముగ నిషేధించెను. ప్రాథవ్యాకరణమున నియ్యది యంగీకరింపఁబడెను. ఈసంధి నంగీకరించినవా రెల్లరును నీప్రకృతనిర్వచనోత్తర రామాయణపద్యమును 'వెఱచి ట్లంబుధిసాధనందను'ల నుమార్పుతో నుదాహరించియుండిరి. ఇం గేపాళము తిక్కనకు సమ్మతమో నిర్ణయింప నాధారము లేదు. తాళపత్రములఁ బరిశీలించినను నీపాతవిసంవాదము లొలంగదు.

(12)

“రాసాబున నున్నట్లుం
డై నెంకింపక కడంగ యాతం డింతల్
నే నెగ దె చెడితి రిప్పలి
మీసల నుయ్యాల లూఁగి మెయి మెయిఁ గోయెకా”

(నిర్వ-౬-౧౧)

ఇట 'నెంకింపక' యను పదము సకారప్రాసమున నిబద్ధమయియున్నది. దీనిని దుష్ప్రాసముగ నంగీకరింపవలయును. 'శంకించు' అను నది దీనిప్రకృతి. శసప్రాసము, దిక్కినకు సమ్మతము గానండుటచే దీనిని సకారయుక్తముగనే యాతఁడు ప్రయోగించె ననుట నిర్వివాదము. ఇది సకారయుక్తముగ శబ్దరత్నాకరమునఁ జూపఁబడియుండవలసినది.

మఱియు నీపద్యమున 'మీసము'లను దాని తుదివర్ణము లోపించి 'మీసలు' అగుట వేరొకవిశేషము.

(13)

“అడరి మొన లిక్కడక్కడ వడిఁ దిగిన” (నిర్వ-౬-౧౨౧)

“ఇట్లు కమలముండ మిక్కడక్కడ వడి” (నిర్వ-౬-౬౪)

“అనుమానముతోడ నిక్కడక్కడ వడినన్” (నిర్వ-౬-౧౦౦)

సయిపట్టములలో ‘ఇక్కడక్కడ’ అనునది ‘ఇక్కడన్ + అక్కడన్’ అని పదముల విభజించినచో సంగి గుర్తుటమగును. ‘సంధిస్తు ద్రుతఘోర్వస్య ప్రాయశో న భవే చరి’ అని యుక్త్యులుఁ డును ‘ఇకాదులకుఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికంబులకు సంగి లే’ చని చిన్నయనుమారులు స్పష్టపఱచిరి. విభక్తిలోపంబు గలుగుట కిట నామేడితంబును లేదు. కావున నియ్యోడ సప్తమ్యర్థమునఁ బ్రగను వచ్చిన ట్లుహింపవలయును. ప్రాథవ్యాకరణకర్త జఙింబులకు సప్త మ్యర్థమునఁ బ్రగము విధించి (ప్రా-కా-౨౦) యితరగ్రంథముల నుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఆవిధానమున కీప్రయోగ ములును బ్రమాణములు గానోపును.

(14)

“.....సయోజనూతిసం

తో సమున నాకలోకపతిఁ గోకొనిఁగోవు నెడన్...”

(నిర్వ-౩-౧౪)

సంతోషశబ్దమునండి సంతోషము, సంతోషము, సంతోషము నని మూఁడురూపము లేర్పడినవి. కవిసంశయవిచ్ఛేదమున,

“ఇరంగ సంతోషశబ్దతద్భవము నేయఁ

జనును సంతోషమును సంతసం బటంచు

నిరుదేహంగులఁ బలుకంగ నెల్లకృతుల

.....”

అని రెండే రూపములు సంగ్రహింపఁబడినవి. “ఆరాటాదులం బ్రభమే తరదీర్ఘంబునకు ప్రాస్వయి విభాష నగు” (బాల-ప్రకీ-౧౧) నను నూత్రమున నారాటాదిగణమున ‘సంతోషము’ అనుదానిం జేర్చి ‘సంతోషము’ అనుదానిని నూరి సాధించియుండెను. శబ్దరత్నాకర కర్త పయిరూపములు మూఁటిని బేర్కొనియు సంతోష మనురూప మునకు విధిగాఁ జూపవలసిన ప్రయోగ మొక్కటియుం జూపఁడయ్యె. దాని కీప్రస్తుతప్రయోగము ప్రమాణముగ గ్రహింపఁదగును.

(15)

“...మదిని సరకు గొనక మఱచి యున్న

యెడను గొని దినములకున్”

(నిర్వ-౩-౬౩)

(16)

“...రామభరణీపతి తి

న్ననినవ్వు మెఱయ నాతని

ఁనితిమి యింక నొకటి వినఁగ వేడుక యనుచున్”

(నిర్వ-౩-౯౫)

బాలవ్యాకరణముచే (క్రి-౫౮, ౫౯) వినుధాతువునకు భూతా ర్థకోత్తమపురుషబహువచనంబున వింటిమి, వినితిమియును రూపము లేర్పడును. అందు వినితిమి యనుదాని ప్రయోగ మరుచుక నుండును. ప్రాసస్థానవిబద్ధ మగు ప్రస్తుతప్రయోగము దానికిఁ బ్రమాణ మగును.

(17)

“ఆతని రక్షణంబున నహర్నిశముం దగ సానధానయై

యేతరుపండు లొప్పు నవి యేటి వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్

.....” (నిర్వ-౩-౧౦౧)

ఇందలి తరుపండు లనుచోఁ గేవలసంస్కృతమునకును నాచ్చి కమునకును సమాసము గలిగిన దని కొందఱు భ్రమింతురు. కాని యిది యట్టిసమాసము గాదు. తరుయొక్కయను తత్సమశబ్దము పండు లను దానితో నిటు సమసించినది. తరువుయొక్క మున్నగువానిలో వుప ర్గము లేకుండఁ దరుయొక్క మున్నగు ప్రయోగములు భారతకాల మునండి నేటిదనుకఁ బెక్కులు గాననగును. వికృతివివేకము (అజంత-౨౪) కావ్యాలంకారమాడామణి (౯-౧౦౩) సర్వలక్షణ సారసంగ్రహము (౧-౬౪ క్రి-౮౩) బాలవ్యాకరణము (తత్స-౪౯) మున్నగు పెక్కులక్షణగ్రంథము లిట్టి వుపర్గవిరహితరూపముల సాధించుచునే యున్నవి.

(18)

“నెమ్మనమున నినకులము ధ్రు

వమ్ముగ సత్పురులఁ బడయధరె నని తలఁచెన్”

(నిర్వ-౮-౮౩)

(20)

‘వలయున్’ అను దానిరూపాంతరము ‘వలెన్’ అను దానిని, దీని వ్యతిరేకరూప మగు ‘వలదు’ అనుదానిని లాక్షణికులు సాధించినట్లుగపడదు. క్రియాపదప్రక్రియను వివరించిన చిన్నయనూరి భారత కాలమునుండియుఁ బ్రసిద్ధములగు నీరూపముల ముఖ్యముగ సాధింపవలసియుండెను. ‘వలెన్’ అనునది ‘వలయున్’ అనుదాని కాదేక మని నిరూపించిన శబ్దరత్నాకరకర్త తన త్రిలింగలక్షణశేషమున దీని ప్రక్రియ నిందుక పరామర్శించినను సమంజసముగా నుండెడిది.

(19)

“తొమ్మనూటిమీఁదఁ కొంబఁతొమ్మిది (౯౯౯)
వర్షములకు నంత వసుధపట్టి”

(నిర్వ-౮-౮౪)

తొమ్మిది నూలులమీఁద ననుటకుఁ దొమ్మనూటిమీఁద ననుట వింతప్రయోగము. సంఖ్యావాచకశబ్దప్రక్రియను సాకల్యముగ నేయాంధ్రలాక్షణికుఁడును జూపియుండులేదు.

“.....వా

ల్క్యమల యాశ్రమంబునసమీపమునన్ ముక్త్యునిశ్చయం
బాకమలాక్షికిం దెలుపు మన్నస్పృహలకు నాజ్ఞనేసితిన్”

(నిర్వ-౯-౧౫)

ఇది ‘ఆశ్రమంబున సమీపమునన్’ అనుచో మత్తేతిశ్చరుషంబున సాగముము వచ్చినది. ఈయాశ్రమంబును ప్రాథవ్యాకరణకర్త సమాసపరిచ్ఛేదాగంభమున విధించి భారతాదులనుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఇంకను నిర్వచనోత్తర రామాయణప్రయోగములు మఱికొన్నిటిని కొన్ని లక్షణములకుఁగా లాక్షణికులు గైకొనియుండిరి. వాని నన్నిటిం బరామర్శించుట యిది మనకుఁ బ్రసక్తము గాదు. నాయావ్యాసము నుపక్రమణమున నిరూపించినరీతి నీగ్రంథమున ముఖ్యము లని నాకుఁ దోచిన ప్రయోగవిశేషములమాత్రము వివరించి యావ్యాసము నింతటితో నుపసంహరింపఁదలంచితిని.

ఆంధ్రభారత కవితా విమర్శనము

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౨-వ గ్రంథము) క్రొను ౪౨౦ పుటలు. వెల రు. ౨-౦-౦.

గ్రంథకర్త: కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యం.ఏ. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రగ్రంథమాల; 2, తంబుకెట్టివీధి, చెన్నపురి.

ఈ గ్రంథమునందు విమర్శింపబడిన క్రిందివిషయములే దీని ప్రశస్తినిచాటును.

ఆంధ్రవాఙ్మయము; భారతము:—విమర్శనపద్ధతులు ఆంధ్రవాఙ్మయముగములు ప్రాచీన దేశకాలపరిస్థితులు, చాళుక్యులకాలమున నాంధ్రభాషాస్థితి, అహదనకరకాననములోని తెలుఁగుభాగము, చాళుక్యభీమరాజు దీర్ఘాని యుద్ధముల్లాది కాననములు, శిష్టభాష, జానుదెనుఁగు, భారతరచన-ఛందస్సామగ్రి, ప్రాచీనభాషాస్వరూపము-జన్యభాషలు.

మతస్థితి-వాఙ్మయము:—భారతరచన-అవతారికలు, నన్నయవైదికదృష్టికి నిదర్శనములు, నన్నయతరువాతి కాలస్థితి, ఆరణ్యకర్వశేషపూరణప్రశంస, ఆరణ్యకర్వశేషమునందలి తిక్కన యనుకరణములు. తిక్కన భారతరచన, అద్వైతభాషము, యవతారికలు, కవితావేశము.

భారతాంశ్చరణము—తిక్కన:—విరాటపర్వకథ, అందలివస్త్యైక్యము, పాండవప్రవేశము, శమివృక్షముపై నాయుధనిక్షేపణము, బృహన్నలసారథిగాఁగుదురుకొనుట, విరటునికొలుపు-భీముఁడు, కీచకవధ తదనంతరవిశేషములు.

తిక్కనార్యుని కళావ్రతిభలు:—విరాటపర్వము—ప్రబంధలక్షణములు, మూలకథపై తిక్కన వేసినయాంధ్రతాముద్ర, తిక్కనార్యునివర్ణనలు, ప్రకృతివర్ణనలు, తిక్కనమనోవృత్తివివరణశక్తి, నాటకకళాచాతుర్యము, తిక్కనశృంగారవర్ణనలు, రసప్రాప్తిప్రణాళితులు, నాటకరీతులు, తిక్కనార్యుని భాషాశైలులు, పూర్వోత్తరసందర్భముల పొందిక, ఉపమాలంకారప్రయోగము, సందర్భానుకూలముగ భాషమును స్ఫురింపఁజేయు పదరచన, జాతీయప్రయోగ వైపుణ్యము, అర్థముమూలక భాతువులు, పదజాలము, కారకవిశేషములు, ఉపసంహారము.

ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసతత్వము-ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి

కుందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు బి. ఏ.,

ప్రమానపురస్కారమును పొందిన స్వీయచరిత్రను వ్రాయఁబూనుకొనినవారైన నకష్టసుఖముల, కలిమిలేముల, గుణావగుముల నెట్లు పూసఁ గ్రుచ్చినట్లు వక్కాణించునో, యారీతినే సారస్వతమును ఆయా యుగముల రాజకీయపరిస్థితుల, మతావలంబనముల, సాంఘికాచారముల మానవమనోస్థితుల నన్నిటిని బరిస్ఫుటము గావించును. ఆయా కాలముల సారస్వతము ఆయాకాలముల స్వీయచరిత్రమని మా మనఁ.

ఒకజాతి వాఙ్మయస్వరూపపరిణామతత్వనిరూపమున కా దేశజాల రాజకీయమతసాంఘికాధికపరిస్థితులను, నాగరికాభివృద్ధిని కావ్యనిర్మాణసమయములను జక్కఁగా పరికిలింపవలెను. అట్టి స్థితిగతు లెప్పు డొకరీతిగ నుండనేరవు. కాలచక్రము క్రిందుమీఁదగుచుండును. వాఙ్మయోత్పత్తిపరిణామములు తత్కాలపరిస్థితుల నాశ్రయించియుండును.

కృత్తికి విచ్ఛేదము లేదు

సామ్రాజ్యములు సమసిపోవచ్చును. మతనిర్మూలనము సంస్కర్తలు గావించవచ్చును. సాంఘికవిప్లవములు సంభవింపవచ్చును, కాని కవిలేఖనికడ్డు లేదు. కవియుఁ గృతియుఁ గల్పాంతమునాఁడు నివసించు వారె. ఈవిషయమై పిన కీరధద్రకవి జైమినీభారతిము ప్రమాణవాసములో మనోహరముగా నిట్లభిప్రాయించెను:

ఉ. ఆదటన ప్రసంతకులయందును నొక్కొకకాలమందు ఏ
చ్ఛేదము గల్గు నాటిటికిఁ జెప్ప విషయము మేయుగంబున
నేడు కవిత్వసంతతికి నొక్కము తత్కవితా విలాసముల్
జాదులు నిష్టదైనము ప్రసాదము నా హరికీర్తనంబునకా.

ఇంకొక విశేషము: ఒక మానవుని రూపకీలములు తన జాతి కుల మతముల ననుసరించియు, విద్యను బట్టియును గాక, అస్వజాతి మతకులసంపర్కములవల్లను, మనము నిర్ణయింప నిలసియున్నది. అట్లే దేశముయొక్క సారస్వతము ఆదేశచరిత్ర ననుసరించియేగాక, విషయాసంతరదేశసంపర్కముచే గల్గిన మంచిచెడ్డల నాశ్రయించి యుండును.

వైకారణముల నానర్పముగ నుంచుకొని ప్రమాణవాక్యమైన భారతోత్పత్తికిఁ గారణములైన పరిస్థితులను సమగ్రముగాఁ బరికిలింపము. ఆకాలమునాటి రాజకీయమతసాంఘికపరిస్థితు లేమి?

కృత్తికర్త నన్నయ. కృత్తికర్త చాళుక్యసామ్రాజ్యమున రాజు రాఁ. ఆంధ్రరాజ్యలక్ష్మి పూర్వచాళుక్యరాజేంద్రుల భుజముల నాశ్రయించియుండెను. క్రీ. శ. 978 సంవత్సరప్రాంతముల రెండవ అమృరాజవిజయాదిత్యుని త్రోసిరాజని, బాదపమనోరాజు వేంగీ రాజ్యము నాక్రమించుకొని, యిరువదిరెండేండ్లు పరిపాలించెను. అమృరాజసోదరుడైన దానార్ణవుడు బాదపునికడనుండి వేంగీరాజ్యమును గైవసము జేసికొనఁ బ్రయత్నించెను గాని విఫలమనోరథుఁడయ్యెను. దానార్ణవున కిరువురు సందమలు. అందు ప్రముఖము మొదటి కత్తివర్మ. రెండవవాడు విమలాదిత్యుడు. కత్తివర్మ పశ్చిమచాళుక్య నృపాలుడైన తైలపదేవుని తుమారుడగు సత్యాశ్రయుని సహాయముతో నిజదేశముపై క్రీ. శ. 999 సంవత్సరప్రాంతముల దండువడలి, బాదపుని సంహరించి స్వరాజ్యమును దన భుజాబలదిర్పముచే సంపాదించుకొనెను. కాని కత్తివర్మకు కష్టపరంపరల తోర్చి సంపాదించుకొనిన వైతృకరాజ్యమును నిలువఁజెట్టుకొనుటకుఁ దలప్రాగము తోఁకకు వచ్చెను. సామంతనాయకులు రాజద్రోహులై చెలరేగుటచే కత్తివర్మ తన దండనాయకుడైన దాడిభీముని సహాయముతో విష్ణునకారుల నణచివైచి దేశ మరాజకము గాకుండఁగ నిలిపెను. కత్తివర్మ పుత్రహీనుడై క్రీ. శ. 1011 సంవత్సరప్రాంతముల స్వర్గస్థుఁడు కాగా నతని సోదరుడైన విమలాదిత్యుడు రాజ్యారాధుఁడయ్యెను.

ఈవిమలాదిత్యుడై భారతకృత్తిపతియైన రాజరాజులందఱి. ఇతఁడు తన మంత్రిభిక్షాక్షుణియైన వజ్రవేగ్గడ సహాయముతో రాజ్యము నందు శాంతి నెలకొల్పి దేశమును బదునొకండేండ్లు పరిపాలించెను. ఇతఁడు ముమ్మడిభీమవిగుణాంకుఁడు. మొదట జై నమతావలంబకుఁడు. తర్వాత జై నమతమును స్వీకరించెను. ఈతని భార్య చామేశాంబ జై నమతస్థురాలు. ఆకాలమున వికాఖపట్టణములోని రామశిర్మము జై నమతవిలయము. ఇచ్చట విమలాదిత్యుని జై నమతమైన జై నమతము

యోగి సిద్ధాంత దేవుఁ డధిపతియ ముండెను. ఆ జైనమతమునకు మహారాజు యాత్ర గావించి, అమళమునకు ధూరిదానములఁ జేసెను. విమలాదిత్యుఁడు రాజరాజుచోడుని కుమార్తెయైన కుండమాంబను పెండ్లాడెను. విమలాదిత్యుఁడు క్రీ. శ. 1022 సంవత్సరమునఁ గీర్తిశేఖుఁ డయ్యెను.

తెంద్రమరణానంతరము రాజరాజు సింహాసనస్థుఁ డయ్యెను. ఇతఁడు విమలాదిత్యునకు కుండమాంబయందు జనించిన సుతుఁడు. విమలాదిత్యుని రాజ్యారంభమునకే పూర్వచాళుక్యుల కష్టములు గట్టెక్కినవి. చోళులతో సంబంధబాంధవ్యములు గల సెను. రాజ్యము నందు కాంతి నెలకొల్పఁబడుటచే ప్రజలు సౌఖ్యమును గాంచుచుండిరి. రాజరాజు తన మేనమామయగు రాజేంద్రచోడుని కుమార్తెయగు అమ్మంగదేవిని వివాహ మాడెను. చోళచాళుక్యబాంధవ్యములన పూర్వచాళుక్యరాజ్యమునకు దక్షిణదిశనుండి యేమాత్రము నొత్తిడి లేకపోవుటయేగాక చోళమైత్రి పూర్వచాళుక్యరాజ్యప్రకాంతికి కారణభూత మగుచుండెను. అకాలముననే తూర్పుగాంగవంశజుఁడు వజ్రహస్తఁడు పూర్వచాళుక్యరాజ్యమున కుత్తరమున నున్న కళింగ రాజ్యమును బహుసమర్థుడై పాలించుచుండెను.

బ్రాహ్మణమతోద్ధారణము

రాజరాజు పూర్వచాళుక్యనృపశిఖామణి. ఈ పూర్వచాళుక్యుల మన మేది? అకాలమున నాంధ్రదేశమునఁ బ్రబలియుండిన మత మేది? ఆంధ్రదేశము జైనబౌద్ధమతముల కాలనాలమై బౌద్ధమతాలయములతో నై నమతములతోను నిండియుండెను. ఆంధ్రదేశమున అమరావతి, విజయవాటిక, రామతీర్థము ఈమతములకు కేంద్రస్థానములు. పూర్వచాళుక్యనృపాలురు జైనమతానలంబులై, జైనగురువుల నాదిరించి, జైనమతములకు దానముల గావించి జైనమతోద్ధారకులైరి. విమలాదిత్యుని జైనమతాభిమాన మిదివఱకే తెలిసియుంటిమి. పూర్వచాళుక్యరాజ్యారంభమున బౌద్ధజైనమతప్రాబల్యముచే నార్థముతము క్షీణించి, వైదికమతము ఆంధ్రసామండులమున నంతరించి పోవు స్థితికి వచ్చెను. అట్టితఱి కుమారిలభిష్టు జైనమతవిజృంభణము నణచివేసి వైదికమతోద్ధారణమును గావించెను.

రాజరాజుకాలమునాటికి తెలుఁగుదేశమున వైదికమతము వ్యాప్తి పడెను. చాళుక్యులు మొదటినుండియు బ్రాహ్మణభక్తులుగ నుండిరి.

కాసనములలో పరమమహేశ్వరుల మనియు, పరమభట్టారకులనియు, పరమబ్రహ్మణ్యుల మనియు పిలుచెప్పకొనిరి. ఈ పరమబ్రహ్మణ్యునిదము పూర్వచాళుక్యనృపాలురకు విష్ణువర్ధనవిజయాదీత్యశక్తిచక్రవిమలాదిత్యరాజరాజులకుఁ గలదు.

రాజరాజుబ్రాహ్మణమతాభిమానము

విష్ణుమధిష్టు రాజరాజునుకొల్చి యొనర్చిన సంబోధనవిరుదావలిలో నీరాజముంది. రాజు గామతాభిమానము నెఱుంగవగును.

క. విమలాదిత్యులనూజుఁడు

విమలవిచారుఁడుఁ గుమారవిద్యాగరుఁడు

త్రైమచాళుక్యుఁడు కవిధా

గమవిహితశ్రమఁడు శుహినకరుఁ డురుకాంతిఁ.

సీ.

బలిమి నీయని ధూమిశలయపశుల

మక్కడఁగిరిమ మ దిక్కుల దినయాజ్ఞ

పలిగించుచు విప్రకులమునెల్లఁ

బ్రోచుచు శరణన్న గాచుచు భీతుల

నగ్రజన్ములకు ననుగ్రహమున

ఆ. బాగుతరాగ్రహారము లిచ్చుచు

దేవభోగముల మహావిభూతిఁ

దనరఁజేయు చిట్లు మనుమార్గుఁడగు విష్ణు

వర్ధమండు సంశోభనండు.

మ. ఇవి యేనుక సతతంబు నాయెడఁ గరం విష్ణుంబులై యుండుఁ బాయవు భూదేవకులాభితర్పణమహీయఃప్రీతియుక భారత శ్రవణాసక్తియుఁ భారతీపతిపదాబ్జభ్యానపూజామహోత్సవముక సంతతదానశీలతయు శశ్వత్సాధుసాంగత్యముక.

క. ఆవిక్షతచరిత్ర

రాదేవాశీపరంపరావర్ధితిని

త్యోజయ నత్యోజితవిమ

లాదిత్యుల మాజ విక్రమాదిత్యనిభా!

క. శ్రీనాథమూర్తి పిబుధ ని

ధానమహాదానతిర్పితిద్విజుర వే

గీనాథపార్థసిధ యభి

మాసమహార్జున, మహేంద్రమహిమాలికియా!

వర్ణాశ్రమోద్ధారణము

అట్టి బ్రాహ్మణప్రియుఁడును, బ్రాహ్మణమతాభిమానియు వర్ణాశ్రమోద్ధారణతత్పరుఁ డౌటకు లేకమైనను సంజేహము లేదు గదా? అందులకు రాజరాజు జిల్లభివర్ణింపఁబడెను:

ఉ. ఆశ్రితపోషణంబున ననంతవిలాసమునకొ మనీషివి

ద్యాశ్రమతత్త్వవిత్త్వమున దానగుణాభిరతికొ సమస్త

ర్ణాశ్రమధర్మరక్షణమహామహిమకొ నుగి నొప్పు సర్వలో

కాశ్రయుఁ డాదిరాజవిభుఁ డత్యంకలంకచరిత్రసంపదకొ.

భారతకావ్యోత్పత్తికమము

వైదికమతోద్ధారణమును, వర్ణాశ్రమధర్మపరిరక్షణము నెట్లు ప్రవర్ధమానము లగును? జైనమతప్రవిష్టులగు ప్రజలకు ప్రబోధ మె

ట్లువయించును? ఆకాలమున జైనమతచార్యులు ప్రాకృతభాషలో ప్రజలకు మతమును బోధించుచుండిరి. అన్యమత మన్యభాషయందు బోధించినచో మతవ్యాప్తి కొనసాగు పెట్టు? ఈమతప్రచారము నరికట్టు, ప్రతిఘటించు మార్గము రాజరాజు గ్రహించెను. స్వమతమును స్వభాషయంద బోధింపవలెను. రాజరాజు అభిమతము భారతాంధ్రీకరణమాలముననే యును.

ఏలనన—భారతప్రశస్తి నన్నయభట్టు పేర్కొనిన విధమును జూడుము :

“వేదవ్యాసుండు నిజతపోమహత్త్వంబునంజేసి బ్రహ్మచేత ననుజ్ఞాతుండై, యష్టాదశపురాణంబులును, ధర్మశాస్త్రార్థతత్త్వంబులును, ఓశుర్వేదవేదాంతాభిప్రాయములును, జతుర్వర్ణానుబంధబంధురక కేతి హాసంబులును, జతుర్వర్ణమహర్షి రాజవంశచరితంబులును, జతుర్వర్ణాశ్రమధర్మక్రమంబులును, జతుర్మూలప్రముఖనిఖిలసురవంశినిగ్రాహజతుండైన శ్రీకృష్ణుని మహత్త్వంబును, పాండవాదిభారతకీర్తు మహాగుణంబులును, దన విమలజ్ఞానమయంబైన వాగ్దర్పణంబునం దేర్పడ నెలుగుచుండ,

సీ. ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని
యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు,
నీతివిచక్షణుల్ నీతిశాస్త్రంబని
కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు
లాక్షణికులు సర్వలక్షణసంగ్రహ మని
యైతిహాసకు లీతిహాసమనియుఁ
బరమపారాణికుల్ బహుపురాణము
చ్చయంబని మహి గొనియాడుచుండ

ఆ. వివిధవేదతత్త్వవేది, వేదవ్యాసుఁ
డాదిముని, పరాశరాత్మజుండు
విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై
పరగుచుండఁ జేసె భారతంబు.”

అట్టి భారతాంధ్రీకరణమే రాజరాజమనోభిప్రాయ మిడచెను. అదియునుగాక భారతశ్రవణాసక్తివిలాసుడుమన రాజరాజు.

చ. విమలమతిం బురాణములు వింటి ననేకము లర్థధర్మశా
స్త్రముల తెఱంగి గెఱింగితి నుదాత్తరసాన్నితకావ్యనాటక
క్రమముల పెక్కు నూచితి జగత్పరిలూజ్యములైన యీశ్వరా
గమములయందు నిర్మితిఁ బ్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోక.

క. అయినను నాకు ననవరతంబును శ్రీ మహాభారతమునందలి యభిప్రాయంబు విన నభిలాష పెద్దయై యుండు.

ఈ విధి యెనుక సతతంబునాయెడఁ గరం విప్లవంబులై యుండుఁ, బా
రాధ్య భూదేవకులాభితర్పణ మహియఃప్రీతియుక భారత

శ్రవణాసక్తియుఁ భార్యతీపతిపదాజ్ఞాధ్యానపూజామహా
త్సవముక సంతతదానశీలయు శత్యత్సాధుసాంగత్యముక.

చ. అమలసువర్ణశృంగఖురమై కపిలంబు గోశతంబు ను
త్తమబహువేదవిప్రులకు దానముచేసినఁ దత్ఫలంబు త
ద్యమ సమకూరు భారతకథాశ్రవణాభిరతిక మదీయచి
త్తము ననిశంబు భారతకథాశ్రవణప్రపణంబుగావునక.

వంశకర్తల మహిమాతిశయము

రాజనరేంద్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యునకుఁ బూర్వులు వేంగీమండలమును బాలించిన ప్రాకృతకృష్ణప్రభువు లెవ్వరును దాము శీతాంశువంశీయులమని కేర్పొనకున్నను, విమలాదిత్యునినుండి పూర్వ చాళుక్యనరపతులు తమ శాసనములందు చంద్రవంశజులమని వ్రాయించు కొనిరి. మధ్యవైష్ణవునకు నామములు పెద్దాయననట్లు ఈనూతనసాంప్రదాయమును నిలువఁబెట్టుకొనఁ జూచిన వీరికి తద్వంశకర్తలును, చంద్రవంశోద్భవులు నగు పాండుధూపతుల యుదింతము నెఱింగించు భారతము గౌరవభాజన మయ్యెను. అందుచేఁ గాబోలుఁ రాజరాజు నన్నయభట్టు నుద్దేశించి యిట్లుపలికెను:

చ. హిమకరుఁడొట్టిలూరు భరణేశకురుప్రభుపాండుధూపతుల్
క్రమమున వంశకర్త లనఁగా మహి నొప్పిన యస్మదీయవం
శమునఁ బ్రసిద్ధులై విమలసద్గుణశోభితులైన పాండవో
త్తముల చరిత్ర నాకు సతతంబు వినంగ నభిష్ట మెంతయుక.

అట్టి భారతాంధ్రీకరణము సుభ్రాంశువంశోద్భవచాళుక్యకుల సంజాతుడైన నరపతికి హర్షదాయకముగదా!

ఆకాలమున భారతపురాణప్రశస్తి

శ్వశురగృహభిమాన మాదియూర్తులగు శ్రీమూర్తులకే యుద్ధాననఁగా సామాన్యులగు మానవులకుండె నన్నచో నబ్బర కేలు? ఈ రుఁడు హిమాలయమున వసించెను. విష్ణుమూర్తి పాలసముద్రమ నిల్లు కట్టుకొనెను. చాళుక్యనరేంద్రులు చోళధూపాలురతో బాంధవ్యమును గల్పుకొన్న తర్వాత చాళుక్యులకు అత్తయింటివారనిన గౌరవము మెండయ్యెను. విమలాదిత్యుఁడు కుండవాంబును వివాహమాడి, తన కుమారుఁడును, భారతకృతిపతియు నైన రాజరాజునకు మామగారైన రాజరాజు కేరీడెను. రాజరాజు తన మేనమామయైన రాజేంద్రచోడుని కుమార్తెను పరిణయమై, తనకుమారునకు మాలమహుడైన రాజేంద్రచోడుని నామమిడెను. రాజరాజునకు మేనమామల సాంప్రదాయ ముట్టెను. అతనికాలమున చోళమండలమున నుండెడి వేదసాళులలో మహాభారతమొక పతనీయగ్రంథముగ నుండెడివట. అదియుఁ గాక చాళుక్యాన్వయమై మహాభారతగ్రంథమునం దధికాదరకలవారై నట్లు చరిత్రవల్ల తెలియుచున్నది. తల్లియగు అమ్మంగ భారతకథాశ్రవణమునిన నిష్టమై యుండనోపు. ఆపె పుట్టినింట

రాజ్యమున నభిమానింపఁబడిన గ్రంథరాజ్యకోదారకుడై, మన రాజరాజు మాతృభావము మఱచిపోయెను. మన ఆంధ్రసారస్వాతాభ్యుదయమునకుఁ గార్యణిచే వెతనొందు మెల్లరము ధన్యులము. ఎందులకా? ద్రావిడులను యిప్పటి తెలుగువారికి తెలియదా!

ప్రజల మనోభీష్టానుసారముగా

సామాన్యజనులకు మాతృభావమైన యాంధ్రమునం దామహాకావ్యము నన్నయతిక్కనలు తెనుఁగుజేసి, ప్రజలను గృతార్థులఁ గావించిరిని మడికిసింగన్నయు, నెఱ్ఱాపెగ్గడయు వ్రాసిరి:

ఉ. భారతవేదవాక్యరసభారము లఞ్ఞ లెఱుంగలేక ని
స్సారమనస్కులై తిరుగుచందముఁజూచి తెనుంగుబాస తెం
పార రచించి యందఱు గృతార్థులఁజేసిన పుణ్యకూర్తులన్
సారమతిన్ భజింతు ననితంబును నన్నయతిక్కనారులన్.

ఉ. భాసురభారతార్థముల భంగుల నిక్క మెఱుంగనేరమిన్
గాసటలీసటే చదివి గాఢల శ్రవ్యు తెనుంగువారికిన్
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లఁజేసినట్టి య
జ్ఞాననకల్పులన్ దలఁతు నాద్యుల నన్నయతిక్కనారులన్.

చాళుక్యనృపాలుర కావ్యగీతిప్రియత్వము

రాజరాజునకుఁ బూర్వము వేంగీదేశమును బాలించిన చాళుక్య మనుజాధీశులు తమకాసనములందు విద్యాకల్పతరులనియు, కవిగాయక కల్పతరులనియు వక్కాణింపఁబడిరి. నన్నయభట్టు రాజనరేంద్రుని విద్యాపోషకత్వమును, చైతన్యమును వివిధరీతుల నర్జించెను.

క. శ్రీవనితావల్లభ వే
గీవిషయాధీశ కావ్యగీతిప్రియ నా
నావనినాధకిరీటత
టీవలసద్రత్న సంఘటితపదికమలా !

క. రాజమహేంద్రకవీంద్రుని
మాజసురత్నాజ రాజమార్తాండ ధరి
శ్రీజనమత చారిత్రవి
రాజితగుణరత్న రాజరాజనరేంద్రా!

etc.

అన్యభాషలలో భారతానువాదము

సంస్కృతభారతము ఇదివఱకే కన్నడభాషలో భాషాంత రీకరింపఁబడినది. రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము వేంగీమండల నాయకుడగు అరికేసరినృపాలుఁడు విక్రమాద్భుతవిజయమునేర కన్నడభారతగ్రంథమును గృతినందెను. తత్కృతికర్త యరికేసరి సేనానియగు పంపాకయనువాఁడు ఈవిషయ మెఱింగినవాడగుటచేఁ గాఁబోలు

క. బహుభాషల బహువిధముల
బహుజఃమలచలన వినుచు భారతబద్ధ
స్పృహలులవారికి నెప్పుడు
బహుయాగంబుల ఫలంబు పరమార్థమగున్.

అని రాజరాజు మహాభారతమున వక్కాణించెను.

పైని వివరింపఁబడిన కారణముల ననుసరించి ఆంధ్రమహాజను లకు ప్రథమాంధ్రకావ్యమైన మహాభారతము లభించెను.

నె హ్రా ని వే ది క

(ఆంధ్రానువాదము)

‘నెహ్రూ కమిటీ’ వారు తయారుచేసిన నూతన గాఢ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితరవలెను. శైలి సులభము. కాలదిప్రతులుమాత్రమే మిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము

మనీజరు, ఆంధ్రప్రతికాకార్యాలయము, పోస్టుబాక్సునెం. 212 మద్రాసు.

కల్పసూత్రము

శ్రీ. దై. కోటిశ్వరదీక్షితులుగారి

శ్రీకల్పసూత్రము యాగప్రయోగో అనేకాదికల్పా అను
వ్యుత్పత్తిచేత కల్పశబ్దము నిష్పన్న మగుచున్నది. 'శిక్షా వ్యాక
రణం ఛందః' ఇత్యాదివేదాంగము లాజ్ఞాంతిలో కల్పసూత్రము అతివ
వేదాంగముగానున్నది. అట్టి వేదాంగము కల్పసూత్రజాలమునుగూర్చి
యొకంత వ్రాయుచున్నాము.

ద్విజాతులందఱు తాము నిత్యము చేయుచున్న మతాచార
విధులందు తా మే వేదమునకు, సూత్రమునకు, గోత్రమునకు చేరి
యున్నారో, ఆగోత్రమునకు మూలపురుషు లెవ్వరో ఈ విషయమును
సంస్మరించుచునేయున్నారు:— "ససుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మ
ణేభ్యశ్శుభ్రం భవతు; కాశ్యప, ఆవతస్సర, వైశ్రువా, త్ర్యంబక
ప్రవరాన్వితకాశ్యపసగోత్రః, యజుర్వేదీ, తైత్తిరీయకాఖాధ్యాయీ,
ఆపస్తంబసూత్రః, నారాయణశర్మ ఆహంభో అభివాదయే" అని
చెప్పుచుందురు. గోత్రప్రవరకాఖానూత్రనామములను తమకు సంబం
ధించినవి చెప్పుకొందురు. కనుక తమతోమ గోత్రకాఖానూత్రములను
గూర్చి తెలిసికొనుట ద్వితీయ బంధులకు అత్యవశ్యకమని వేఱుగ జెప్ప
నక్కరలేదు.

భరతఖండమునందుగల ద్వితీయబంధులు ఋగ్వేదాస్సమాధర్వ
ములకు నాలుగువేదములకు సంబంధించియున్నారు. అనగా ద్వితీయ
బంధులు నెప్పబడువారందఱు పై నాలుగువేదములలో ఏదో ఒక్కవేదమును
లోకమునందు ఆదిగో పఠనపాఠనములతో ప్రచారమొనర్చిన మహర్షి
యొక్క సంకేతమునకు సంబంధించినవారని భావము. ఇచ్చట సంకేతమును
నది మాతాపితృసంబంధముగా ఉండితీరవలయు ననునియమము లేదు.
గురుశిష్యసంబంధముగా కూడ నుండవచ్చును. అపారమయిన విద్యా
సముద్రమును ఒక్కపురుషు డనగాహమొనర్చుట యశక్యమును విష
యము నెఱింగిన మహర్షులు అపారమయిన వైదికవిజ్ఞానమంతయు
లోకమునందు పఠనపాఠనములతో వ్యాప్తిచెందవలయునను సమా
హితో కొందఱును ఋగ్వేదాధ్యాయులుగను, కొందఱును యజుర్వేదా
ధ్యాయులుగను, కొందఱును సామవేదాధ్యాయులుగను, కొందఱును
అధర్వవేదాధ్యాయులుగను అడియందు నిర్ణయించి ఆయావేదమును
చదువుదలసినవారి సంతతికి చేరినవారలు అడియందు తాము చదువ
దలసిన వేదమును పూర్తిగ పఠించినచోచుకాకనే ఇతరవేదముల పఠించే

వలయుననియు, తమవేదమును పఠింపక ఇతరవేదముల పఠించునది
అతడు కాఖారంభుడు అని పిలువబడి సర్వధర్మకర్మలయందు
మగ్గుడు డగుననియు కఠినముగ శాసించిరి. ఇట్టి కఠినశాసనము
అధికముగ ఇహలోకమున భావము లేకపోయినను అవికలముగ
పాఠనములందు దేశభేదముగాని, భాషాభేదముగాని లేక భరతఖం
దందంతట నాలుగువేదములకు వ్యాప్తి నేటివఱకు గనబడుచున్నది.

ఒక్కొక్కకాఖకు సాధారణముగ ఒక్కొక్కకల్పసూత్రము
యున్నటుల తోచుచున్నది. ఈ కల్పసూత్రములందు స్మార్త
గము, శ్రాతవిభాగము, ధర్మవిభాగము అని మూడువిభాగము
లు తెలియవచ్చుచున్నవి. స్మార్తవిభాగమునకు గృహ్య
మనియు, శ్రాతవిభాగమునకు శ్రాతసూత్రమనియు, ధర్మ
మునకు ధర్మసూత్రమనియు వ్యవహారము విశేషించియున్నది. ౧
మయినపిదప పత్నీసహితుడయిన గృహస్థుడు ఔపాసనా
లను కొన్నిటిని వివాహస్థియం దనశ్యము చేసితిరవలయును. ౨
సూత్రమునందు చెప్పిన క్రియలలో కొన్ని ప్రతిదినము చేం
నవియు, కొన్ని అమావాస్యాదికములను ఆయాతిథులందు చేం
నవియు గలవు. గృహ్యసూత్రవిహితములను క్రియలన్నియు
గృహ్యస్థియందే చేయదగినవి కనుక ఆయస్థియందు చేం
నవైదికవిధులం దుపయోగింపబడుచున్న మంత్రసమూహ
'ఏకాగ్నికాండ' యను సార్థకనామము సుప్రసిద్ధము.

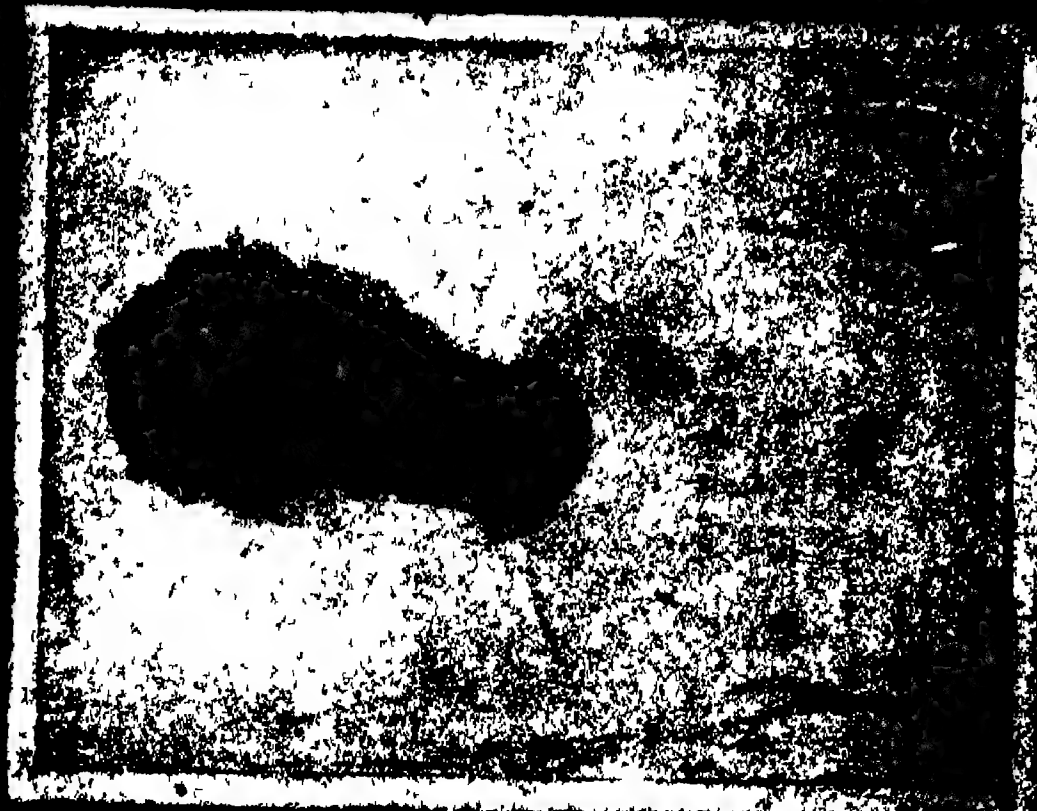
ఋగ్వేదమునకు ౨౧ కాఖలును, యజుర్వేదమునకు ౧౦
లును, సామవేదమునకు ౧౦౦౦ కాఖలును, అధర్వవేదమునకు
లును గలవని వ్యాకరణ మహాభాష్యమున పఠంజలి వ్రాసియు
అప్రకార మిప్పుడు ఆయావేదములయొక్క కాఖలన్నియు ప్ర
సంధు లేవు. ప్రచారమునందుగల కాఖలకు సంబంధించినంతవఱ
సూత్రములను గూర్చి యిచ్చట విచరించుచున్నారము.

౧. ఋగ్వేద కల్పసూత్రములు

౧. ఆశ్వలాయనకల్పసూత్రము.

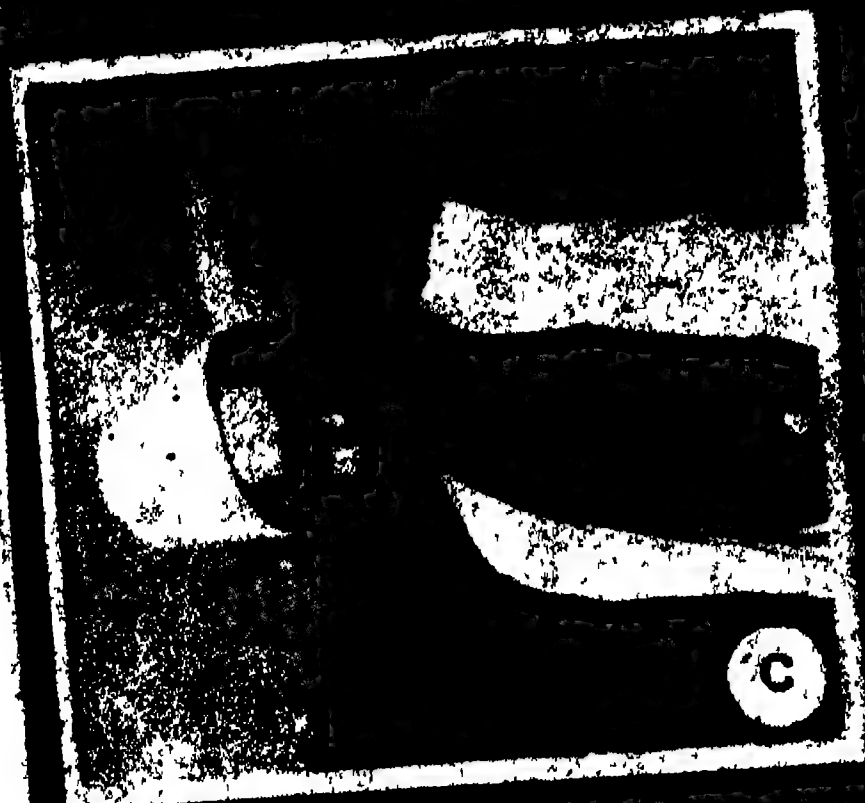
ఋగ్వేదమునకుదేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరిం
త్రాహ్మణులు పంచగౌడములలోను పంచద్రావిద్యలలోను అధిక

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీ గరిగిపాటి వెంకటేశ్వరయ్యగారు (౧) ౨. శ్రీ బోయిన వెంకన్నగారు (౧) ౩. శ్రీ మానేపల్లి మిర్లకాశ్యపమహారాజుగారు (౧)
(౨౧) ౪. శ్రీ వసుల కృష్ణయ్యారెడ్డిగారు (౧) ౫. శ్రీ దండు గంగరాజుగారు (౧) ౬. శ్రీ వికారి వీరభద్రరావుగారు (౧)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

కల్పనూత్రములు

కులు గలరు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో వెలవాడు, వేగినాడు, తెలగాణ్యము మున్నగు అంతర్విభాగములందున్న ఋగ్వేదమునకుచేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించువారలున్నారు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కరణకమ్మలు, సంపాగీతులు అను తెగలవారు కేవలము ఆశ్వలాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవారే. ఈ కల్పనూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రావణవిభాగములను త్రము నాగరాక్షరములందు వ్యాఖ్యాన సహితముగ ముద్రితములయి యున్నవి. ఆశ్వలాయనగృహ్యసూత్రము నూత్రము లభించు లేదు. ఉన్నటులకూడ ప్రాచీననిబంధనగ్రంథములం దెచియు స్ఫురింపబడియుండలేదు.

ఆశ్వలాయనగృహ్యసూత్రమునకు వారదత్తచార్యకృతిమగు 'అనావిల' యను వ్యాఖ్యయు, గార్గ్యనారాయణకృతమగు వృత్తియు, శ్రాతనూత్రమునకు నారాయణకృతవృత్తియు నాగరాక్షరములందు ముద్రితము లయియున్నవి. ఇదిగాక ఈగృహ్యసూత్రమునకు 2 మంతస్వామి, ఆనందరాయనాజకేయ, దే-స్వామి, విష్ణుగూఢస్వామి మున్నగువారిచేత వ్రాయబడిన వ్యాఖ్యానగ్రంథములు గలవు. కుమారవిస్వామి, రఘునాథదీక్షితులు, గోపాలసుధి మున్నగువారొనర్చిన గృహ్యసూత్రకారికలు, తిరుమలయజ్ఞ, నరిసింహభట్టు మున్నగువారిచేత సంకలితములయిన ప్రయోగగ్రంథములు అనేకములు గలవు. 'లఘుఆశ్వలాయనస్మృతి' అను శేరుతో శ్లోకరూపముగనున్న ధర్మశాస్త్ర గ్రంథమొకటి ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలికయందు ప్రకటితమయి యున్నది. ఇదిగాక దాదాపు 2000 శ్లోకములు గల 'ఆశ్వలాయనస్మృతి' యను వ్రాతకాపి బంబాయియూనివర్సిటీలైబ్రరీలో గలదని తెలియచుచున్నది.

2. శాంఖ్యాయనగృహ్యసూత్రము 2.

(కాపీతకీగృహ్యసూత్రము)

ఈ శేరుతో ఒక గృహ్యసూత్రగ్రంథము, శ్రాతనూత్రగ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడదేశములందుగల బ్రాహ్మణశాఖలందు గనంబడుట లేదు. మళయాళబ్రాహ్మణులందున్నా, ఉత్తరహిందూస్థానమునందున్నా గలరని తెలియచుచున్నది. ఈ సూత్రమునకే కాపీతకీగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము గలదు. శ్రాతనూత్రమునకు శాంఖ్యాయనశ్రాతనూత్రమనియు ప్రసిద్ధిగాని కాపీతకీశ్రాతనూత్రమను ప్రసిద్ధి లేదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు బ్రహ్మచర్యకృతభావ్యము, హంకరరఘునాథరామచంద్రాదులచేత రచింపబడిన వ్యాఖ్యలు, మూలకీ ద్వితీయకృతగృహ్యసూత్రపద్ధతి మున్నగు గ్రంథములు గలవు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులతల్లివంశియు గలవారగుటచేత వారిలో ఈగృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన వ్యాఖ్యానాదిగ్రంథములకు శాంఖ్యకీటము ముద్రితము కాలేదు. ఆనందకృతశాంఖ్యాయన

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రాతనూత్రవ్యాఖ్యసూత్రము ఏషియాటిక్కుసొసైటీవారిచేత ముద్రితమయి యున్నది.

ఋగ్వేదకల్పనూత్రములు సమాప్తము.

3. యజుర్వేదకల్పనూత్రములు.

యజుర్వేదము కృష్ణమనియు, సుక్లమనియు ద్వివిధముగా గలదు. అంగు కృష్ణయజుర్వేదకల్పనూత్రములను గురించి సగమమున వ్రాయుచున్నాడను. కృష్ణయజుర్వేదశాఖలలో తైత్తిరీయశాఖ, మైత్రాయణీయశాఖ, చిక్షశాఖ అను మూడుశాఖలు, తత్సూత్రములు మాత్రమే వ్యవహారమునందు గున్నటుల తెలియవచ్చుచుండుట చేత ఆశాఖలకు సంబంధించిన కల్పనూత్రములను క్రమముగ శేర్మొనుచున్నాడను.

1. అ. తైత్తిరీయశాఖాకల్పనూత్రములు.

3. ఆపస్తంబకల్పనూత్రము ౧.

ఈయపస్తంబకల్పనూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన ఆరు సూత్రములలో నొకటి. ఈకల్పనూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రాతధర్మవిభాగములు మాడున్నా సభావ్యములుగ ముద్రితములయి లభించుచున్నవి. భరతఖండమునం దిన్నివైపుల నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రద్రావిడబ్రాహ్మణులలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు ఆపస్తంబసూత్రము ననుసరించుచున్నారు. ఆపస్తంబసూత్రమునకు కపర్దికృతభావ్యము, హరదత్త, రుద్రదత్త, ధూర్తస్వామి, గోపాలయజ్ఞ మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యలు, కపర్ది, కుదిర్పనాచార్యుడు మున్నగు వార లొనర్చిన కారికలు, శింగాభట్టు, బప్పనభట్టు మున్నగువారలు సంకలితమొనర్చిన ప్రయోగగ్రంథములు అత్యధికసంఖ్యగలవి లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మసూత్రములు ఆంధ్ర, ద్రావిడ, నాగరాక్షరములందుకూడ ముద్రితములయి యున్నవి. శ్రాతనూత్రము సవ్యాఖ్యగ చాలతోజులక్రిందట నాగరాక్షరములందే ముద్రితమయియుండెనుగాని ఇప్పుడాగ్రంథము లభింపదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు విద్యారణ్యకృతవ్యాఖ్యనూడ యొకటి యున్నటుల తెలియచుచున్నదిగాని ఆగ్రంథ మింతవఱకు వాకు లభింపలేదు.

౪. సత్యాపాధిపారణ్యకేళీయకల్పనూత్రము 2.

ఈసూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పనూత్రములలో నొకటి. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రులలో లేరు. ద్రావిడదేశకల్పనూత్రములలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ద్రావిడబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులకు "కేళియర్లు" అని వ్యవహారము గలదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులలో పలువురు పునహానగరమునను, తత్సమీపముహారాష్ట్ర

దేశమునందును గలరు వారిలో అధికసంఖ్యాకులు మహారాష్ట్రులు. సవ్యాఖ్యానము ఈ నూత్రమునకు సంబంధించిన గృహ్య ధర్మ శ్రౌతవిభాగములు వ్రాసాలో ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలాధిపతుల చేత ఇప్పుడే ముద్రిములయి యున్నవి. ఈధర్మనూత్రమునందు గల గ్రంథమంతయు అచ్చటచ్చట కొంచెము భేదముతో ఆపస్తంబనూత్రమునకు నకలుగా సరిపోవుచున్నది. ఈనూత్రమునందు వివాహయోగ్య యగు కన్యక 'నన్నక'గా ఉండవలయునని చెప్పబడినది. మహాదేవుడు, వాంచేశ్వరుడు, గోపీనాథభట్టు, మాతృవస్తుకు మున్నగు వారలు చేసిన కల్పనూత్రవ్యాఖ్యలు కొంతకొంతవఱకు అచ్చటచ్చట లభించుచున్నవి. ఒక్కచేసిన సమగ్రకల్పనూత్రవ్యాఖ్యానము లభింపవందు వలన ఆయాభాగములకు లభించినంతవఱకు చేర్చి సమగ్రముగ వ్యాఖ్యానహితముగ నీకల్పనూత్ర గ్రంథము నాగరాక్షరములందు ముద్రింపబడినది.

గి. బోధాయనకల్పనూత్రము ౩.

ఈనూత్రముపూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పనూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మాడున్నా లభించుచున్నవి. ద్రావిడులలోను, కర్ణాటకులలోను ఈనూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రదేశమునందు అదికై వులనియు, సిద్ధిలనియు అచ్చటచ్చట గనంబడుచున్న బ్రాహ్మణశాఖాబ్రాహ్మణులలో పలువురు తామీనూత్రమునకు చెందినవారమని చెప్పుకొనుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందుగల ఇతర బ్రాహ్మణశాఖలలో నీనూత్రము ననుసరించువారు గనంబడటలేదు. సర్వవేదవ్యాఖ్యాతలును, మహర్షికల్పలుచు అగు శ్రీమత్సయణమాధవాచార్యులు ఈ బోధాయననూత్రీయు లగు బ్రాహ్మణులే. ఈ కల్పనూత్రగ్రంథము ఇతరకల్పనూత్రగ్రంథములకంటె చాలపెద్దదిగ వోచుచున్నది. నాగరాక్షరములందు మైసూరుగవర్న మెంటువారు గృహ్యధర్మవిభాగములను మూలమునూత్రమే ప్రకటించియున్నారు. శ్రౌతనూత్రము ఏషియాటిక్ సొసైటీవారిచేత ముద్రింపబడుచున్నది. గోవిందస్వామి, అష్టావక్ర, శిష్టి మున్నగువారొనర్చిన నూత్రవ్యాఖ్యలు, కేశవస్వామి, కనకసభాపతి మున్నగువారొనర్చిన గృహ్యకారికలు, ప్రయోగపద్ధతులు మున్నగునవి కలవుకాని అవియన్నియు అముద్రితములు. ఆపస్తంబ, సీరణ్యకేశియగృహ్యనూత్రములందు చెప్పిన విషయములకంటె అధికవిషయము నీనూత్రమునందు చెప్పబడియున్నవి. 'అనుక్రమసర్గతోగ్రాహ్యం' అను అధ్యనుజ్ఞ ననుసరించి ఆపస్తంబాదినూత్రముల ననుసరించు బ్రాహ్మణులు తమతమనూత్రములందు చెప్పబడిన స్మార్తకర్మల విషయముయి బోధాయననూత్రమునందు చెప్పబడిన వాని నావరించుచున్నారు. ఉపనయనమునందు వాల్మీకినాడు చేయునట్టి పాతాళకర్మయున్నా, వివాహమునందు అయిదవ నాడు చేయునట్టి నాకబలికర్మయున్నా బోధాయననూత్రమునకు సంబంధించినవియే.

ఇట్లే అంకురార్పణము, మహావ్యాసాభిషేకము, మృత్తికాస్నానవిధి మున్నగునవిమాడ బోధాయననూత్రప్రతిపాదితములే యని వైదికులు తలంచుచున్నారు. బోధాయనసర్మశాస్త్ర మనుషేర శ్లోకబద్ధమయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథముపూడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

ఓ. భారద్వాజకల్పనూత్రము ౪.

ఈనూత్రముపూడ తైత్తిరీయశాఖకు చేరినదే. ఈ నూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము మూలమునూత్రము ముద్రితమయియున్నది శ్రౌతవిభాగము ముద్రితముకాలేదు. దాదాపు ౧౫ ప్రశ్నలకు అచ్చటచ్చట లైబ్రరీలో శ్రౌతనూత్రము లభించునటుల తెలియచ్చుచున్నది. ధర్మనూత్రమునూత్రము ఇంతవఱకు లభించలేదు. ఈ నూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ద్రావిడబ్రాహ్మణులం దొకటి రెండువోట్ల అల్పసంఖ్యాకు లున్నటులు తెలియచ్చుచున్నది. ఈ నూత్రమునకు కపర్దిస్వామి, భాస్కరుడు, హరిహరుడు భాష్యముల నొనర్చినట్లున్నా, భట్టరంగు డనునాతడు ప్రయోగచ్చుతి రచించినట్లున్నా తెలియచ్చుచున్నది. ఇదిగాక 'భారద్వాజస్మృతి' యను పేరుగల ఒకశ్లోకబద్ధముగ ధర్మశాస్త్రగ్రంథముపూడ గలదని తెలియచ్చుచున్నది.

౨. వైఖానసకల్పనూత్రము గి.

ఈ నూత్రముపూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పనూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మాడున్నా లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మవిభాగములనూత్రము ముద్రితములు. శ్రౌతనూత్రము అముద్రితము. ఈ నూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులను వైఖానసవైష్ణవులని యందురు. ఆంధ్రద్రావిడ కర్ణాటకదేశములందే ఈ నూత్రము ననుసరించువారు గలరు. మహారాష్ట్రులందుగాని, ఇతరదేశములందుగాని ఈనూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు లేరు. స్మార్తబ్రాహ్మణులలోగాని మధ్యబ్రాహ్మణులలోగాని యీనూత్రము ననుసరించువారు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటక బ్రాహ్మణులలో టాడ లేరు. ఈకల్పనూత్రమునకు సృసింహకృతి ప్రయోగదర్పణగ్రంథము గలదు. శ్రీనివాసదీక్షితీయవ్యాఖ్యానము పూడ లభించుచున్నది. ఈవైఖానసగృహ్యనూత్రమునందు ఇతర నూత్రములకువలె నూత్రాంతరసహాయ ముక్కరలేదనియు, సకలవిషయములను తమనూత్రకారుడే చెప్పియున్నాడనియు, ఇతరనూత్రములకంటె ఇదియే ఈనూత్రమునందుగల విశేషము అనియు తత్సూత్రానుసారులు సగౌరవముగ చెప్పుకొందురు. ఈ గృహ్యనూత్రమునకు సంబంధించిన మంత్రము లన్నియు "వైఖానసమంత్రప్రకాష్టకము" అనుపేరుతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రితమయియున్నది. ఈ గృహ్యనూత్రమునందు బ్రాహ్మ, వైష్ణ, ఆర్ష, ప్రాజాపత్య, గాంధర్వా, రాక్షస, ఆసుర, నైకాతములను అన్వయింపబాహుళ్యములు బడినవి. దీనిలో బ్రాహ్మణునకు దానపూర్వకములగు బ్రాహ్మ,

ఆర్ష, ప్రాజాపత్యునివాహములే కస్తములనియు, గాంధర్వ, రాక్షస, వైశాచ, ఆసురములను నాలుగువాహములు నిండ్యములుకావున తక్షవ నియు చెప్పబడియున్నది. బ్రహ్మకృత్యవైశ్యవాతులవారు సన్నిక యకు కన్యనుగాని, గౌరియకు కన్యను గాని పెండ్లాడలయు ననియు సన్నికయనగా ౮, ౯, ౧౦ సం॥ వయస్సుగల పిల్లయనియు, గౌరియనగా ౧౦ మొదలుకొని ౧౨ సం॥ లోపల వయస్సుకలిగి ఋతుమతికాని పిల్ల యనియు నిర్ణయింపబడినది. ప్రమయుకుస్నానము చేసినవెంటనే మిట్టమొసట భర్తను సంపర్కించవలయునని, ఈగృహ్యసూత్రమునందు ప్రతిపాదించబడియున్నది. ఈ కల్పసూత్రమునకు శ్రీనివాసదీక్షితీయ వ్యాఖ్యయు, నృసింహవాజపేయికృతమహర్షిసూత్రమునవ్యాఖ్యయుగలవు.

౮. వాధూలకల్పసూత్రము ౮.

ఇదియు తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యకౌతవిభాగము లిప్పుడే లభించినవి. కాని ఆవ్రాతప్రతి నానాగంధర్వగోళముగా నున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కర్షదేశమునం దేమూలనో ఒకరిద్దఱు గలరట. దాదాపు బోధామనసూత్రముతో చాలనిషయములం దీసూత్రము పోలియుండు నట. ప్రత్యంతరము లభించలేదు. “వాధూలకల్ప” అను శ్లోకబద్ధ ధర్మకాస్త్రగ్రంథముమాడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

ఈమూరు తైత్తిరీయశాఖాసూత్రములు.

౧. ఆ. మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు

౯. మానవకల్పసూత్రము ౧.

మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నది ఒకటి. ఈ కల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యకౌతవిభాగములు త్రమిపుడు లభించుచున్నవి. ధర్మవిభాగముమాడ ఉండియుండ లేదుననియు ఇప్పుడు శ్లోకరూపమున మనకు లభించుచున్న మను స్మృతికి ఆ మానవధర్మసూత్రము మూలముగా నుండియుండుననియు కొందఱు విద్వాంసులు తలంచుచున్నారు. ఈ మైత్రాయణశాఖా సంహిత ముద్రితమయి యున్నది. అష్టావక్రవ్యాఖ్యాసంహితముగ మానవగృహ్యసూత్రము బోధాయందు ముద్రితమయి యున్నది. కౌతసూత్రముమాడ మూలముమాత్రము ముద్రితమయి యున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు బొంబాయిరాజధానిలో నాసిక్ యందున్న గుజరాతుదేశమునందున్న గలరు. ఈ గృహ్యసూత్రము గ్రంథ “సన్నిక” యనుకన్య వివాహమొగ్గయని చెప్పబడియున్నది. ఈ మైత్రాయణీసంహిత ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

౧౦. పారాహకల్పసూత్రము ౨.

ఇదియు మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. గృహ్యవిభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. కౌతవిభాగము

మాడ లభించువటుల తోచెడిది. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభి చునటుల తోచదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్ర ద్రావిడకర్ణాటాదేశములం దెచ్చుటకు గనంబడులేదు. బహు శః ఘూర్జరదేశమునం దుండవచ్చునని ఊహింపబడుచున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు వివాహమొగ్గయకు కన్యక “అసన్నిక”గా నుండవలయునని చెప్పబడినది.

ఈరెండు మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు.

౨. ఇ. చరకిశాఖాసూత్రములు

౧౧. కారకకల్పసూత్రము ౧.

ఇది చరకాగ్ర్యధ్యద్వాపకశాఖలో నొకటియకు కారక శాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. దీనినే లోగాక్షీసూత్రమనియు వచించురు. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము సవ్యాఖ్యగ దయానందగ్రంథాలికయందు లాహోరులో ముద్రితమయి యున్నది. కౌతవిభాగము లభించవచ్చునని తోచుచున్నది. కాని యంతవఱకు లభించలేదు. ధర్మసూత్రవిభాగ మున్నది లేనిగా తెలియవచ్చులేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కాశ్మీరమునం దున్నారు. ఆంధ్రద్రవిడకర్ణాటదేశములం దెచ్చుటకు గనంబడులేదు. ఈ సూత్రమునకు దేశపాలుడు, ఆదిత్యపర్వముడు, బ్రాహ్మణులుడు అనువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యానములు, గంగాధరుడు సంకలన మొన ర్చిన కా కాహ్నికము, కా కగ్నూపచిక, కాకగ్నూపరిశిష్టము మున్నగుగ్రంథములు గలవు. ఈ కాకగ్నూపరిశిష్టము లోగాక్షీకృత మనియే తెలియవచ్చుచున్నది. నిబంధనగ్రంథములం దెచ్చుటచ్చుట లోగాక్షీస్మృతియను వేరుతో ఆశోచసంహితగాదివిషయము లందు శ్లోకరూపప్రమాణవచనములు గొన్ని లభించుచున్నవి. ఈ కారకసంహిత నాగరాక్షరములందు ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

ఈమూడుశాఖలు కృష్ణయజుర్వేదమునకుసంబంధించినవి.

౩. ఈ. శుక్లయజుర్వేదకల్పసూత్రములు

౧౨. కాల్యాణకల్పసూత్రము ౧.

కాల్యాణకల్పసూత్రము శుక్లయజుర్వేదశాఖకు సంబంధించి నది. దీనికే కాలీయసూత్రమనియు, పాతస్కరిసూత్రమనియు నా మాంతరములుమాడ గలవు. శుక్లయజుర్వేదశాఖయొక్క ౧౫ శాఖ లలో కాల్యాణాధ్యంధనములను గంధుశాఖలుమాత్రము నేడు ప్రచూ రమునం దున్నవి. ఈ శాఖాధ్యయముయొక్క సంహితాబ్రాహ్మణ గ్రంథములు రెండున్నా కాల్యాణసంహితయనియు, కాల్యాణతపశ బ్రాహ్మణమనియు, మాధ్యంధినసంహిత, మాధ్యంధినతపశబ్రాహ్మణ మనియు వ్యావహరమునం దున్నవి. ఈ కాల్యాణాధ్యంధినశాఖలు రెంటికన్నీ కల్పసూత్రముమాత్రము కాల్యాణకల్పసూత్రము ఒక్కటియే.

ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రోతవిభాగములు ముద్రితములయి సర్వత్ర లభించుచున్నవి. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించుట లేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు పంచగౌడలందున్న పంచద్రావిడములందున్న భరతఖండమునం దంతట గలరు. ఆంధ్ర ద్రావిడదేశములం దీసూత్రము ననుసరించువారిని ప్రశమశాఖీయు లనియు వ్యవహరింతురు. ఈసూత్రమునకు కామదేవుడు, హరిహరు డు, కర్కుసు, భర్తృయష్టడు మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యాన ము లసంఖ్యాకములు గలవు. అట్లే గృహ్యపద్ధతులు, పరిశిష్టములు, గృహ్యకారికలు మున్నగునవిహింప చాలగలవు. కాల్యాణసంస్కృతి యనియు, పృథ్వీకాల్యాణసంస్కృతియనియు శ్లోకబద్ధగృహ్యశాస్త్ర గ్రంథములు లభించుచున్నవి.

యజుర్వేద కల్పసూత్రములు సమాప్తము

3. సామవేదకల్పసూత్రములు

అ. రాణాయనీయశాఖ

౧౩. ద్రాహ్యయణకల్పసూత్రము ౧.

సామవేదముయొక్క ౧౦౦౦ శాఖలలో ఇప్పుడు ప్రచారము నందు రాణాయనీయ, కాశ్యపు, జైమిని అను మూడు శాఖలు మాత్ర మే కలవు. ఈ మూడు శాఖలలో రాణాయనీయశాఖకు సంబంధించినది ద్రాహ్యయణకల్పసూత్రము. ఈసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రోత విభాగములు లభించినవి. ముద్రితములయి ప్రచారమునందున్నవి. ద్రాహ్యయణగృహ్యసూత్రమునకు ఖాదిరగృహ్యసూత్రమనియు, గౌతమగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము లున్నటులు తెలియకచ్చు చున్నది. గౌతమసృష్టమేగృహ్యసూత్రమని యొకగ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. కాని ఆగ్రంథము నాకు లభించలేదు. ముద్రితమయిన ద్రాహ్యయణశ్రోతము సమగ్రగ్రంథము కావని తెలియకచ్చు చున్నది. ఈకల్పసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు భరతఖండ మునం దంతట పంచద్రావిడులందును, పంచగౌడులందును గలరు. ద్రాహ్యయణధర్మసూత్రము లభించలేదు. గౌతమ ధర్మసూత్రమును పేర నొక ధర్మశాస్త్రము సూత్రనిబద్ధము ప్రచారమునం దున్నది. హరదత్తచార్యుడు, మస్కరియనువారు వ్యాఖ్యానము కూడ నొనర్చిరి. ఆంధ్ర కేకాతాత్పర్యసమన్వితముగ మామిత్రులు కాశ్య ప్యాకరణతీర్థ, పంచాగ్నుల ఆదివారాయణశాస్త్రులవారు గౌతమ ధర్మసూత్రమును హరదత్తవ్యాఖ్యతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రించి యున్నారు. ఇది యీ కల్పసూత్రము ననుసరించునని తోచుచున్నది. రుద్రస్మందుడు, శ్రీనివాసుడు మున్నగువారు ద్రాహ్యయణ గృహ్య సూత్రవ్యాఖ్యాతలు. బాలాగ్నిహోత్రయనునాతడు గృహ్యకారికలను, విశ్వశానందనుడను నాతడు గృహ్యసూత్రప్రయోగము నొనర్చిరి. ఆంధ్ర ద్రావిడ దేశములం దీశాఖయే వ్యాప్తియందున్నది.

ఆ. కాశ్యమశాఖ

౧౪. గోబిలకల్పసూత్రము ౧.

గోబిలకల్పసూత్రము సామశాఖీయకాశ్యమశాఖకు సంబంధించి నది. లాహ్యయణశ్రోతసూత్రమును పేరనున్న సూత్రగ్రంథమున్ను, గోబిలగృహ్యసూత్రమును పేరనున్న గ్రంథమున్ను కాశ్యమశాఖకు సంబంధించినవని చెప్పవచ్చును. ఈవిషయమయి ఇంకా విచారించ వలసియున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించువారు విశేషించి గుజరాతు నందును, ఉత్తరహిందూస్థానమునందును గలరు. ద్రావిడదేశము నందును అచ్చులచ్చుల కొంఠలుగలరని తెలియకచ్చుచున్నది. భట్టనారాయణుని, యశోధరుని, చుపే శివంగ్రుమ మున్నగు వారు పలువురీసూత్రమునకు వ్యాఖ్యాన మొనర్చిరి. సాయణా చార్యునిహిందూ యీ గృహ్యసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానమొనర్చి నటులు తెలియకచ్చుచున్నది. గోబిలంధ్యాసూత్రము, శ్రాద్ధ సూత్రము మున్నగు సూత్రగ్రంథములకూడ గలవు. గృహ్యకారి కలు, గృహ్యపద్ధతులు, గృహ్యప్రయోగములు మున్నగువిహింప చాల గలవు. గోబిలసంస్కృతియను గ్రంథముహింప గలదు. ఈ గృహ్యసూత్రము నందు “సన్నిక”యన కన్యకను వివాహము డుండ్ల శ్రేణుమని చెప్పబడి యున్నది. ఈసూత్రము సవ్యాఖ్యగ ముద్రితమయి యున్నది.

ఇ. జైమినిశాఖ

౧౫. జైమినియకల్పసూత్రము ౧.

ఇది సామవేదజైమినియశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. ఈసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రోతవిభాగములుమాత్రము లభించుచు న్నవి. ఈసూత్రము ననుసరించువారు ద్రావిడకర్ణాటకదేశగ్రాహ్యణ లందు అత్యల్పసంఖ్యాకు లచ్చులచ్చుగ నంబడుచున్నారు. శ్రీనివాస కృతవ్యాఖ్యతోడ ఈగృహ్యసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రోత సూత్రమునందు కొంతభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. ఈ జైమినియ సామశాఖాసంహిత, బ్రాహ్మణ, ఉపనిషద్భాగములకూడ రోమనులిపిలో విదేశమునందు ముద్రితములయియున్నవి. ఉపనిష ద్రాహ్యయణ మొకటిమాత్రము నాగరాక్షరములతో లాహోరునయ నుండుపైడికగ్రంథాలాధిపతులచేతి ముద్రింపబడినది. ఈగృహ్య సూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక ‘అన్నక’గా ఉండ వలయునని చెప్పబడియున్నది.

సామసూత్రములు సమాప్తము

౪. అధర్వణవేదకల్పసూత్రములు

౧౬. కాశికకల్పసూత్రము ౧.

అధర్వణవేదముయొక్క తొమ్మిది శాఖలలో ఒక్క శాఖమాత్రము ఇప్పుడు కనంబడుచున్నది. అధర్వణవేద

కేవలము భూతోచ్ఛాటనమారణాదిప్రయోగములను మాత్రము తెలిపెనీ మంత్రకాస్త్రమునియు, ఇతరవేదములాలె దాని ననుసరించి గృహ్యక్రియల నాచరించు బ్రాహ్మణులు లేరనియు, ఆవేదము ఇప్పుడు నామమాత్ర శేషముగ నున్నవనియు తలంపువారలుకూడ మనలో కొందఱు గలరు. అది - ట్టిభ్రమ. ఇతరవేదములాలెనే ఈ వేదములకూడ అనుసరించు బ్రాహ్మణులు కలరు. ఏతిశ్వేంద్రాఖ్యాస్త్రమునకు కాళికస్త్రమునియు, బ్రాహ్మమునకు గోపాస్త్రమునియు ప్రసిద్ధి. ఈ వేదము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు సజరాసునందును, కాశ్యపమునందును గలరు. కాశీశాస్త్రమునందును హిందూర్వ శాఖీయబ్రాహ్మణులు రంభ గూడ కుట్టించు మలనారిని చూచి యున్నాఁడు ఆంధ్రదేశమునందు లభించిన గాన గానశాస్త్రములో అర్వవేదీయులయిన బ్రాహ్మణులతో కొందఱు దాన మెచ్చినటులు చెదిరినటులు జ్ఞాపక మున్నది. కాలి ఎచ్చట చూచినాడో చక్కగా స్మర ముగతు రేపే. బహుశః ఆంధ్ర సాహిత్యకవిత్వప్రకారం గుండె చుప్పని ఉహించెను సాయా భాష్యముతోడ అర్వవేదమును సమగ్రముగ నెఱుంగు ర్న మెంటు గాదు ముద్రం మున్నగు దారిల శాస్త్రాధ్యయనముతోడ నీకాళికస్త్రము ముద్రమయియున్నది ఇక కల్పసూత్రము లందున్న దిర్ఘపూర్వముగాను లీకల్ప సూత్రమున విశేషించిలేవు. గృహ్యకర్మము, ఆచారకర్మము, వర్ణకర్మము మున్నగువిధి ఇందు విశేషించిలేవు. గృహ్యప్రశాసకారికాగ్రంథమును గాఢ గలవు. కాళికస్త్రమును వేద భగ్యకాస్త్రము గాఢ ఒకట గలదు.

వైతానమాత్ర మునుపేరు గల అర్వవేదీయమాత్రగ్రంథముకటి యున్నటులు తెలియచ్చుచున్నది గాని ఆ గ్రంథము నాకు క్రిందలేదు.

కల్పసూత్రమున సామాన్యనిచారము.

వేదములు యజ్ఞసూత్రాదిసత్కీర్తనలను లోకమునందు ప్రచార మొనర్చునకు ఏర్పడినవిని భారతీయమహర్షుల యగ్రప్రాయము. ఆవిషయమును చక్కగా నిరూపించునది యజ్ఞ కల్పసూత్రము లేర్పడినవి. అధ్వర్యుడు, హోతి, ఉద్గాత బ్రహ్మయను నలుగురు ఋత్విక్కులు యజ్ఞకార్యముల నిర్వహింతురు. వీరితో బ్రహ్మ అంపరిని కనిపెట్టి మామమందును. అధ్వర్యు డొనర్పవలసిన క్రియాజాతముమాత్రమే ప్రధానముగ యజుశ్వేదకల్పసూత్రములందు లేలుపబడియుండును. హోతియను ఋత్విక్కు చేయవలసిన క్రియామాత్రముమాత్రమే ఋగ్వేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును. ఉద్గాతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన సామగానాదిక్రియాజాతమాత్రమే సామవేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును.

యజుశ్వేదీయకల్పసూత్రముల గమనికను పరిశీలించగా కల్పసూత్రములందు ప్రథమమున దిర్ఘపూర్వమానేష్టలను శ్రాతిక్రియలతో

కల్పసూత్రగ్రంథము ప్రారంభమయి వాచర్యజ్ఞములు, సోమసంస్థలు, అగ్నిచయనము, రాజసూయాశ్వమేధాదివిశేషక్రతువులను చెప్పిన పిదప గృహ్యకర్మము, సర్వసూత్రములనుచెప్పట పరిపాటిగా నున్నది. ఋక్సామవేదీయకల్పసూత్రగ్రంథముల కీసామాన్యలక్షణము సరిపోవుట లేదు సమగ్రం భాగములకంపకపోవునచే ఆవిషయమునుకూర్చి 'ఇషిష్ఠి'మని నిర్ణయింప శక్యముగాకయున్నది.

బ్రాహ్మణులు తా మాచరించుచున్న శ్రాతసూక్ష్మక్షయంబులను పరిచయమన్న ప్రవక్ష్యంబునందునుకూర్చి వివరము బుద్ధి శ్వేదకల్పసూత్రములందు అన్నిటియందు 'ప్రవరాధ్యాయ' మనుపేరి పరింపబడియున్నది. శాస్త్రాధ్యయనములందు (అతగా సామవేదకల్పసూత్రములందు) హిందూల వితరీయమొచ్చుచున్నది కాని సమగ్రసామకల్పసూత్రగ్రంథములను సంపూర్ణము బాగ్యము లభించియుండు సంగతి ఇంకకంటె విశేషించి చెప్పజాలదు.

భాగవతి గృహ్యసూత్రములు

హిందూలు వ్యాఖ్యాతలు తమ గ్రంథములం గుదావారించి నట్టియు ఇప్పుడ గ్రంథరూపమున లభించినట్టియు కొన్ని గృహ్యసూత్రములు గలవి. వారి నామములమాత్ర మిటు గుదావారించుచున్నాఁడు —

౧ శాంఖ్యగృహ్యసూత్రము:—ఈగృహ్యసూత్రమున ఆపస్తంబశ్రాతిసూత్రవ్యాఖ్యాతయను దుద్రుపియ్యుడు గ. ౧౧. ౨౧. సూత్రము వ్యాఖ్యానమునం దుదావారించియున్నాడు.

౨. కాణ్యాయనకల్పసూత్రము:—ఈకల్పసూత్రము మహాదేవ కృతశత్యపాథశ్రాతసూత్రవ్యాఖ్యాతయగున్నా ఓ. ౨. గోపీనాథ వ్యాఖ్య ౧౦. ౧౦ యంతున్నా, ఖాదర్బూయ్యాఖ్యయందున్నా ప్రమాణముగై కొనబడినది. స్మృతిప్రాయశ్చిత్తిషేషయమై శాట్యాయనసూత్రమనుపేర స్మార్తానుక్రమశికయందు చాలవచనములు ప్రమాణములుగా నుదాహరింపబడియున్నవి. ఇతరగ్రంథములందు కూడ శాట్యాయనకల్పసూత్రము ప్రమాణముగ గై కొనబడినది.

౩. జాబాలగృహ్యము:—యజుశ్వేదీయశాఖకు సంబంధించిన 'సూత్ర'సూత్రముగా నుండవచ్చును. మస్కరికృతగౌతమసర్వసూత్ర వ్యాఖ్యయందు రంభతావుల నీగృహ్యసూత్రవచనము లుదాహరింపబడినవి.

౪. వైంగీయసూత్రము:—వైంగీకల్ప మనుపేరు పాతంజల వ్యాకరణమహాభాష్యము (పా. సూ. ౪. ౨. ౬౬) నందు స్మరింపబడినది. గౌతమధర్మసూత్రమస్కరిభాష్యమునందు రెండుతావుల నీ గృహ్యసూత్రవాక్యము లుదాహరింపబడినవి.

000

దురూహ్యమయియున్నది. కల్పనూత్రములకు సంబంధించిన గ్రంథములలో అధికభాగము ముద్రితమే అయియుండలేదు. ముద్రితములయిన గ్రంథములుసూడ విదేశములందు ముద్రింపబడియుండుటచేత సామాన్యజనులు భరించరానంత మూల్యముతో నున్నవి. ప్రాచీనముగ వైదికవాఙ్మయమును సంరక్షించుట యనగా మనయొక్క ప్రాచీన వాగరకతను కాపాడుకొనుటయు యగునని వేఱుగ జెప్పనక్కఱలేదు. పరిపాలకులు విదేశీయులగుటచేత వైదికవాఙ్మయవ్యాప్తికి యింత కంతే శ్రమింది వారు ప్రోత్సహము నొనర్పజాలరు. మతాచార ధర్మసంరక్షణమునకున్నా, తద్ధర్మబోధకున్నా శ్రమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులవారిచే సంస్థాపింపబడిన జగద్గురుపీఠముల నలంకరించుచున్న పీఠాధిపతులున్నా శ్రమంతులున్నా అంకాశము ననుసరించి

గ్రంథములను ప్రకటించుటయో, లేక చక్కగా సంస్కరించి, వ్రాయించి ప్రధాననగరములందైనను గ్రంథభాండాగారము లందు అందఱకు పరిశీలనార్థము లభించునటుల సదుపాయమును చేయుటయో తమ యానశ్శృకకృత్యముగా నెంచెదరుగాక! ఇట్టి జ్ఞానయజ్ఞము యజ్ఞములన్నింటికి మూలధూతమగుటచేత శ్రేష్ఠతమమనియు శ్రుతిస్మృతిధర్మపరిపాలకుడగు భగవాను డిట్టియుదారాశయముచు జగద్గురు పీఠాధిపకార్యనిర్వహకులకును, శ్రమంతులకును కలుగజేసి వైదికవాఙ్మయ మపేక్షింపజేసి అర్హులెల్లరకు లభించునటుల చేయుదురుగాకయనియు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విషయాంతరమునందు లేనినిని నియోగించుచున్నాము.

“లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంశు”

౪౨

చోటులేదు

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

౧

వైనుక మూడూ నరయక పెట్టిపెట్టి
గాథలను నమ్మ కామ్ము కడిచిపోయె
నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని వెల్లపాలు
వనుకొను నమాన కశ్యపమందందయడగె.

౨

ఆదరము తగ్గె దాభమాహాత్యము ను
పక్షపాతిపు రచనల పన నశించె
రసికు కు మీ చరిత్రల విసుప్రదోచె
పరువుగా నింతట బ్రబంధపురుషులార !
కదలిపాం జేర కైనను, కవికుమారు
లోనఁగుచున్నార మీకుఁ దలోదకముల
నింత కెక్కుడు వచియింపనేల ? మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౩

అకట ! వినుకలి మోహమ్మునంద్రాంగి
విరహిజనులకుఁ దప్పని విధియటంచు
మలయఁవనుని దిట్టి, కోకిలమఁ దిట్టి
చందమామను నిందించి, శారికలను
కీరమాల పట్టదంబుల దూటి, యంత
శాస్త్రమును బట్టి శిశిరోఽచారములను
కొఱతవడకుండఁ జేయించుకొనుటయందు
ఒక్కబడిలోనఁ దీరిన యక్కలార !
వలపు మెలపు నెఱుంగని వనితలార !
ప్రణయతల్త్ర్యంబు నెఱుంగని పడుచులార !
అందచందమామ నెఱుంగని యబాలార !
ఉదిత మనుచిత మెఱుంగని యోగనబంధ
నాయికామణులార ! మీసోయగములు

నడవదులు లోకమున కిప్పు నచ్చవయ్యె,
నయ్యె మీవర్గమున కెల్ల నంజకములు
నెమ్మదిగ లేచి నాగిపాండమ్మ, మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౪

నిమ్మజాతుల కీవలె నేటినకల
నాయకశ్యము, మఱియును, నాయకతయుఁ
గాన తొలఁగుదు మీకు కలీనలార !
అట్లు చూడెదగోమిటి కన్నా ? మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౫

పుచ్చలావికలార ! మీపున్నమామెఁ
దరలి పాండమ్మ, మీచనుత్కారము కు
వలచి, మీపూలమాలలు విలుచు రసికు
లేరు నీ నేటికాలాన లేకు, మీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౬

జాతివైరాన మిగుల ముచ్చరముఁ గొన్న
అయ్యలును మియ్యలును వియ్య మందు
నేకజాతీయలైన మీ కేటి పగల ? మ్రంద
శకటరేఫము ! రేఫంబు నఖ్యమెనసి
హాయిగానుండు, మట్లుకాదనిన నీకు
నేటి కావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౭

పలుకుబడి చక్కఁగాఁగల వర్ణన లకె
తొలఁగఁ దొల్లిటిసుస్థితి, తొలుతిసుండి

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

తూర్పుగోదావరిజిల్లా ఉస్మానాబాద్ సత్యాగ్రహదళము - వేళంగి

నాయకులు: శ్రీ కళా వెంకటరావుగారు; శ్రీ డాక్టరు బ్రహ్మజోగ్గెల సుబ్రహ్మణ్యంగారు. ౨. ఉప్పు తయారుచేసినవారు, చొళ్ళంగి.
 ౩. నీతానగరముననుండి బయలుదేరి రాజమండ్రి ప్రవేశించుట. నాయకులు: శ్రీ బులుసు సాంబయ్యగారు;
 (12) శ్రీ డాక్టరు బ్రహ్మజోగ్గెల సుబ్రహ్మణ్యంగారు. ౪. శివరతు, పోలవరం (ఏతెస్సి.)

నెల్లూరుజిల్లా ఉప్ప-సత్యాగ్రహదళము-నెల్లూరు

గ. నాయకులు: శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు, ఐ. నాయకురాండ్రు: శ్రీమతి పొన్నకాక నకమ్మగారు, శ్రీమతి ఓరుగంటి భువాలక్ష్మమ్మ

పలుకుబడి సుంతయునులేక, వారి వీరి
యండఁ బడియుండు నిన్ను నెవ్వండునేడు
లెక్కవెట్టెడు-నరసున్న! లెమ్ము నీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౮

ఎల్లవర్ణమ్ములును మ్రితినెనసి కలసి
మనుటెయభివృద్ధికగుమంచిమార్గమనుచు
ప్రభలు పండితులును నొక్కపలుకుచుండి
లెవ్వఁడిఁక మీనియమముల నెంచి,మీకు
భిక్షనిమవాఁడు,యతలూర! వెనుకముందు
లాడెదరదే! వెడలిపొండయ్య, మీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేను.

౯

ఎచట వలసిన నచ్చటనే లభించు
పచ్చికబయళ్లు, సింహేళ్లు, పల్లెటూళ్లు
కావలసినన్ని, మాకెప్పుఁ గానరాని
నందనంబ! సురాపగ! నాకపురమ!
వలదు మీజోలి మాకింక వలదు, మీకు
నేటికావ్యప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౦

వ్యాకృతీ! ఇఁక నీదు నిరంకుశాధి
కారమంతయు నొకమూలఁ గట్టి పెట్టి
లఱఁగిమఱఁగి ప్రవర్తింపు మమ్మ కవుల
కన్నసన్నల నెఱిఁగి; కాకున్న నీకు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౧

వస్తురూపంబుఁ జెడఁగొట్టి వాస్తవమున
కన్యధాత్వంబుఁ గల్పించు నట్టి వట్టి
మోబుదనపు టలంకృతుల్ దాటవలయు
నిందు మోమోటమించుక యేనిలేదు
నేటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటులేదు.

౧౨

ఆగ్రహింపకుఁడోయి! యిట్లంటిననుచు
తరుణము నుబట్టి, లోకవృత్తంబునరసి
పాడిమెయిఁ గావ్యనంబంధబాంధవమున
హితవు జెప్పితిఁగాని యొండేమిగాదు.

ని రా శ

అప్పల వీరవెంకటజోగయ్యశాస్త్రిగారు

శ్రియెడారి, ప్రచండది నేకకిరణ
కాలనంత ప్తకూటస్థ సైకతంబు
కలిత వాయుప్రసారసంచలితమాన
భూరిశితాతరంగసంచారయుతము-
* * * *
ప్రళయకాలమహాభీలపటువినీల
పుష్కలావృతమేఘముల్ పొంగికురిసి

చనిననిచ్చోట నినుమంత జలముదొరక
దకట! యేమనిభావించి యరిగితివు ?

* * * *

పాంథ! యేమిటఁదీరని ప్రబలతృష్ణ
నిన్ను వేధింప నచ్చోట నున్నవిజల
కూపమీక్షించి చనిచూచి పాపమంత
భగ్నహృదయంబుతోనట బాసినావు

కానిత్యపతీరినను నిన్ను తానువిడని
ప్రబలనందేహ మొక్కటి పాదుకొనిమె
'నరయనిర్జలనూనూతి పరిసరముల
నెటులఁదలయె తై పచ్చికయిట్టులనుచు'
* * * *
భవద్యశాఖలమూర్చితపాంథవీరతి-
నలిలత్యష్టాతిరేకసంజనితహృదయ

తాపమున వేగి యటకేగి కూపమందు
జలముఁ గానంగలేకవిషాదమంది.
అంత విఫలమనోరథులై నిరాశ
నేడ్చిపోయినవారి కన్నీటివటవ
యీమహాసైకతస్థలి నెలమిఁ బాఱ
పెరిగ నీచిన్నికనవది యెఱుఁగవేము?

భక్తుఁ డెవఁడు?

గున్నేపల్లి అక్షయలింగము గారు

అది శరద్రాత్రి జగమెల్ల నలముకొన్న
సాంద్రతరచంద్రికలు గవాక్షములనుండి
మురుపుసూపెడు మందిరాంతరమునందు
మృదులతల్పమ్మునను నేను మేనువాల్చి
కనులుమూయఁగ నంతలోఁ గాననయ్యె
స్వచ్ఛమల్లి కాగుచ్ఛనంపచ్ఛయమ్ముఁ
జూటగొనినట్టి మైచాయసాబగుతోడ
దేవకన్యకయోర్తు; కన్దెఱచి చూడ
నార!నామోలనామెయ్యోయ్యారమెనయ
స్వర్ణప్రతాళినెద్దియో వ్రాయుచున్న
సరణిగన్నట్టె; నపుడు హస్తములుమోడ్చి
దేవి! నీలేఖనంబేమొ తెలుపుమనినఁ
బరమశావనులగు దైవభక్తిపరుల
నామములటంచుఁబలికె; నానందమంది
యందునాపేరుకలదేమొయరయునునుచు
నభిలషించితి, లేదులేదనియె నామె
విన్నదనమింతయును నాత్మపెడలనీక
విశ్వమానవ సేవయే విధియటంచు

నెంచివర్తించు నాపేరు నిందఁ జేర్చి
కృపవహింపవె!యనుచుఁబ్రార్థింప; నామె
చిటునగవెలర్ప; నట్టులేచేర్తునంచు
నింపుపెంపారఁ బలికియదృశ్యయయ్యె.
మఱునటినిశీధిని నట్లెవెఱుఁగుదోఁపఁ
బాండురద్యుతులాలయ నాభానురాంగి
దర్శనమొనంగి హేమజత్రములఁబరఁగు
గ్రంథరాజమ్ముఁజూపఁ దద్గ్రంథమునను
భగవదర్చనమహితులై వఱలుభక్త
వరులనామములేగంటి; నప్పరమభక్త
సమితి నాపేరెఱుఁగభాగమున మెఱయ
డెందమెనలేని యానందమొందె, నంతఁ
గనులుమిటుమిట్లుగొల్పుకొక్కారుమెఱుఁగు
కాంతులొక్కటఁబర్వె; నాకాంతులందు
లీనయై యామెనును దిరోధానమందె.
జేవుని! నెల్లగతుల సంశృప్తిసేంచు
పావనంబైన మానవసేవకంటె
నరయఁదగు భక్తిమార్గమందైనఁగలదే!

సానుభూతి

దివాకర్ణ వేంకటావధానిగారు

ఎటు కల్పించిన వట్ల పల్కెదవు నీపెల్లప్పుడుం గూడ ను
త్కటహర్షంబును గొల్చి పాలకున కేతాదృశ్యహాదాన్యలం
పటచిత్రంబును గాంచి పోదరులు నీపై ద్వేషభావమ్ముఁ బూ
నుట యెఱక గమనింఁ బోవుకద! గంతులైచుచుక గీరమా!

చదివెద వేటి కీచదువు సార్థకమా నొకా! అర్థహీనమై
పొదలెను నీ ప్రసంగమును బూర్ణముగా విని సంతనంబు నె
మ్మది నెవఁ డందఁగాఁగలఁడు? మంజులగాన రసాభిషేక సం
పద చెలువొందు కోయిలల పాటియె నీవును, సిగ్గులేదొకా?

భ్రమ ఇనియింప స్వేచ్ఛనడఁ బాసి పరాన్నముల నుభించి య
న్యమలినభావలం జదివి యంతటఁగోవక స్వేచ్ఛమైన నా
తిమిరములక గడంకజలధిక బడఁద్రోసితివేల యిట్లు శీ
ర్షము నెగురంగవైచెదవు? చక్కనిదాన నటన్నగర్వమా?

ఒకనాఁడేనియుఁ బూర్వపైభావము నీయూహోప్రపంచంబునక
బ్రకటంబై కనవచ్చునే? తుదకు దుర్యోగంబు సిద్ధించె నా
కకటా! యంచు విచారముం బడసి స్వేచ్ఛానందసామ్రాజ్యమం
దొకమాతేనిఁ జరింప నెంచెదవె యత్యుత్సాహ మింపొందఁగక ?

ఎడఁ గారుణ్యము దాల్చి భుక్తియిడు నాకేవేళ, కావేళ సం
పదకుక తావొనరించె, స్వర్ణమయమా కట్టం బిదే కంఠనీ
మఁ దగుల్పంబడ, గద్దెపై నునిచి నమ్మానించెనా పోషకుం;
డిదియే సౌఖ్యముగాఁగ నున్నయది పోనిమ్మందువే కీరమా?

లోటు మహింఁబోక ద్విజలోకములోఁ దలవంపు లేక స్వే
చ్ఛాటన మాచరింపుచు మహామహు దేవుని గొల్చు జాతికిక
నేటును గూర్చు దుర్మతుల చేతికళంకిత మైన బిచ్చపుం
గూటికి నెట్లు పాల్పడెనొకా భవదీయమనంబు కీరమా!

తొక్కులు రావు పోవుటకు రేవును మా పిటులే వసింపుచో
మట్టమీదినుండి జకరాగ్నికి బాధ్యత తప్పిపోవు మి

మృక్కట వీడలే ననెదవా? తలవంచి నమస్కరింపుచు
బ్రాహ్మతకర్మరీతి నొకపట్టున నీకును స్వేచ్ఛయబ్బుచో.

ఊరక సంతసించెదవయో! ననుఁ బ్రోచుచునుండఁగాదె మా
హారభయంబునుండి యని శక్తివారించినవార లెవ్వరో
కీరమ! మాయఁజేసి పరికింపుము స్వేచ్ఛయె నీకు నున్న నీ
తీరనఁ దేటిచూడఁ గలదే రిపువర్గము నీ మొగమునకా ?

ఉదయించె లోకమాన్యుండైన సూర్యుండు జగతి నజ్ఞానంబు సమసిపోవ
తన మహత్తరశక్తి దాఁచి మెల్లఁగ లేపుచుండెను గంధవహుండు జనుల
నదె! నిశాకరు మోమునందలి హాసముతోలఁగి వైవర్ణ్యంబు చెఁగించుచుండె
ముదము సంధిలఁగ మార్మోయుచునున్నవి ప్రాభాతమంగళధ్వనులు నవిగో!
బాకలై పోవుచుండి యీశ్వరునిమహిమ - శారీకాదిద్విజంబులు చదువుచుండఁ
జూచి సంతసించఁగరాదె? కీచుమచుచు - నట్టులార్చెదవేల క్రోధాగ్నియురల ?

పాప మీదాన్యమున కలవాటుపడితి - వెన్నిదినములనుండియొ యిప్పు డిట్లు
నిన్ను దూషించఁగా నేల నీకు మొదట - నిట్టి దురవస్థదెచ్చిన యీశువిడిచి ?

దిగులు పుట్టుచునుండె నీ మొగముగనిన - సానుభూతియె యిట్లు నీదౌనవస్థ
నాడిపోయఁగఁ బురికొల్పె సంతెకాని - ద్వేషభావమ్ము లేదు కోపించవలదు.

స్నాతకబ్రహ్మచారి

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

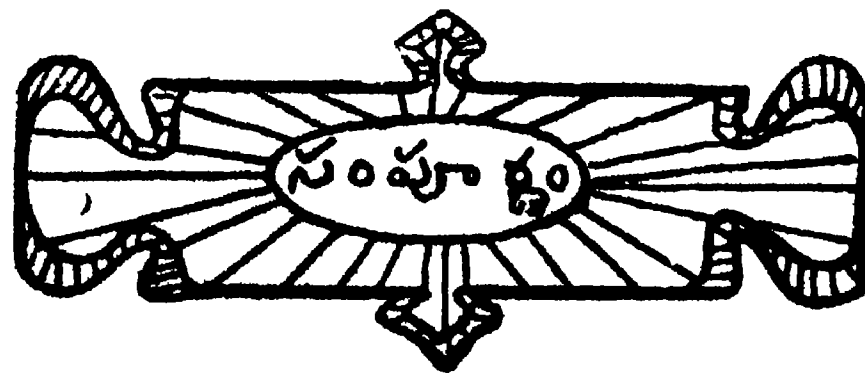
శ్రీకరంబైనట్టి లోకకళ్యాణంబు పాంథనీయము నాకు వల్లభంబు
సచ్చిదానందసాక్షాత్కారసారంబు కాంక్షణీయము నాకు గమ్యపదము
లోకసంగ్రహకుభాలోకకర్మపథంబు సాధనీయము నాకు సమ్మతంబు
సారసారస్వతాచారప్రచారంబు రక్షణీయము నాకు రమ్యతమము
స్వాధ్యమిక నేమివలయు సర్వార్థసిద్ధి - నిర్మల జ్ఞానదీపికాధర్మమనుచు
పాశకాలలోనుండి బయలుదేలు - పావనుడైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

అనిలబంధనము ప్రాణాయామములచేత దేహబలంబు వర్ధిల్లఁజేయ
జపతపములు మానసము శుద్ధిసేయుచు ప్రతిభాప్రవాహవైభవముఁ బొంద
గురుఁడశ్రుశూషగురుతరశ్రద్ధతో భక్తివిశ్వాసముల్ ప్రబలఁ జేయ
ఆహారనియతి నదాచారనిష్ఠతో సత్త్వసంశుద్ధిని సంపాదించి
వాఙ్మయతి వాగ్విశుద్ధి సంపద ఘటించ - వృద్ధిగాంచిన త్రికరణశుద్ధితోడ
గురుకులంబుననుండి వీడ్కోలు వడయుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

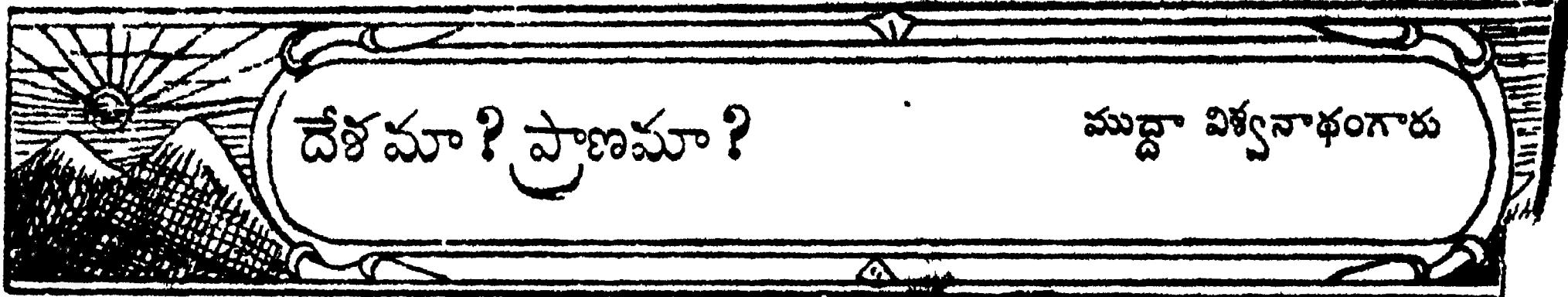
భగవన్మయంబు ప్రపంచమం చెఱిగించి పాపదూరునిజేయు భక్తితోడ
కరతలామృతంబుగా సత్యమెల్లఁ దప్పఁగల ఋతంభరప్రజ్ఞతోడ
నద్ధర్మనిష్ఠకై సర్వసన్నాతసంబు సలుపఁగల్గు విరక్తి శక్తితోడ
సత్కార్య నిర్వాహ సాహసలక్ష్మిని సమకూర్చుగల మంచితశ్రద్ధతోడ
ఆప్తవాక్యవిశ్వాససంకృప్తితోడ - యోగ్యకాశిన్యమార్దవము క్తితోడ
నేఁగుదెంచెడి నాచార్య గృహమునుండి - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భక్తిలేకున్నఁ బ్రపంచమంతయుఁ దనతో సమానం బంచుఁ దోచుటెట్లు
జ్ఞానంబులేకున్నఁ గామనాశనముతో స్వార్థపరత్వంబు సమయుటెట్లు
వైరాగ్యసంపద వర్ధిల్లకున్నచో ధర్మరక్షణ చణ త్యాగమెట్లు
శ్రద్ధా సమేత విశ్వాసంబు లేకున్న సత్కార్యనీతౌ ప్రశాంతియెట్లు
జ్ఞానవైరాగ్యభక్తివిశ్వాసములను - సంపాదించుటయు బ్రహ్మచారియనుచు
గురుకులసవాసమునుమాని యుగఁగుదెంచు - పావనగుణుడు స్నాతకబ్రహ్మచారి.

పాపనంసర్గంబు పరిహరించుటంబు కష్టనివారణకష్టమేల?
ధర్మసంపాదన తప్పనిపనిగాని గొప్పఁదనంబులఁ గోరనేల?
మోక్షైకగీతును రక్షింపవలెఁగాని మెప్పులకై పడుతిప్పలేల?
ఆశ్మనుగాంచి యాహ్లాదింపవలెఁగాని దేహవిక్రియకు భీతిల్లనేల?
భగవదారాధనంబు ప్రపంచసేవ - వ్రతముగావలెఁగాని స్వార్థరుచియేల?
అచుచు విద్యాలయమునుండి యుగఁగుదెంచుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

3. నాటకము

పాత్రల వివరణము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఇంగ్లాండు దేశపురాజు.

ఎల్లా—ఆల్ఫ్రెడ్ తాలూకా ఉద్యోగి.

గుబ్బా—ఒక జానపదుడు.

గేండలిన్—గుబ్బాభార్య.

రంగము: అథెల్నీ ద్వీపము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఈ విజనప్రదేశ మెల్ల ఎంత నిశ్చలముగను, నిశ్చబ్దముగను కన్పట్టుచున్నది! నిర్భలోదకప్రవాహము లెంత వినయవిధేయలతో పాటుచున్నవి! ఇందావరించియున్న దట్టమగు చిట్టిపొదలు శత్రువులకు పన్నుగనుకనీయవుగదా! క్రూరులగు 'జేను' లీ నిముషమువల కీ నిర్జనారణ్యములఁ జొరరైరి. వారిక నన్ను వెంబడింపలేరని నాకు ధైర్యమున్నది. ఇప్పటి మట్టునకు నే సురక్షితుఁడ ననియే నమ్ముచుంటిని.

ఇచట నొకపిట్టయు నగపడకున్నదే! ఆకలిచే పాణములు కోల్పోవవలసి వచ్చునేమో! ఓహో! యములేదు, నన్నని నాటుదారి జాడ తెలియవచ్చుచున్నది. అదిగో, ఆ చెట్లనడుమ కొంచెము పొగకూడఁ గొట్టుచున్నది. మెల్లగసాగి, ఈఘటము నక్కడఁ బ్రక్కవడు.

రంగము: కుటీరము

ఆ—అయ్యా! నమస్కారము. ఒక్కబీదబాటసారి కించుక ఆతిథ్యమొసంగ నిచ్చగింతురా?

గు—ఓ! ఈరోజులలో లక్షలు, కోట్లను, ఆతిథులు! పీర్లెరను నత్కరించినచో, ఇల్లు నట్టేటఁ గట్టుకొనవలసినదే. నేరే, రమ్ము, నాభార్య యేమనునో చూతము! (గేండలిన్నుతో)

ప్రేయసీ! నేడు చచ్చి సున్నమైతిని. దినమంతయు కలఁకొట్టుటయే; ఒడలు చితుకఁ గొట్టినట్టెనది.

[స్వ]—

ఋషేశ్వరా! ఎందుల కెత్తించితివిరా ఈజన్మము, తల్లడి!

గేం—అదిగో, అశనమునకు తయారు, అయ్యగారు; ఇంకను అమరలేదండి. దానమ్మకడుపు బంగారము గాను! ప్రొద్దుకునుకనేలేదు, అప్పుడే ఆకలి పొడుచుకొని వచ్చినదా? కానంత నేపుండుడు. [వక్కకు చూచి]—

మీ కూడ నున్న వా రెవ్వరు?

ఆ—అమ్మా! నే నొక పిట్టకుఁడను. ఆతిథ్యమర్థించి వచ్చితిని.

గేం—(కోపముతో)—

అమ్మకాదు, బామ్మ! ఆతిథుల వెంకటాత్రము నమ్మవలసిన కాఁముకాదిది; నమ్మకలసిన యాపత్త్యక

దేశమా? ప్రాణమా?

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

అ—నేను మీకు కొత్తవాడనుగాని, అంగ్లేయ దేశము నకు పరాయివాడనుగాను. నేను అసలైన అంగ్లేయుడను.

గేం—నుజీ, పశువులను దొంగిలించి, ఇండ్లు తగులబెట్టి, మనుజులను మారణము చేయుచున్నారే, ఆసీచులు—దుష్టదేవులు—వారలను నీవు ద్వేషింతువా?

అ—వారి పేరు వినిన నాకు పరమానవ్యాము

గేం—నిశ్చయముగనే? (గుబ్బావంకకుఁదిరిగి)—

అబ్బే! ఇతఁడు మహాచూర్తిగఁ జెప్పినట్లు కనఁబడదు.

అ—త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పచున్నాను. ముమ్మాటికిని వారు నాకు పరమశత్రువులు; నామాటనమ్ము, తల్లీ!

గు—చేతిలో చేయి వేసినఁగాని విశ్వసీపఁజాలను.

అ—క్రిందటిసారి జరిగిన యుద్ధములో నేను ఆల్ఫ్రెడ్ గారితో నుంటిని.

గేం—ఆల్ఫ్రెడ్ మహారాజునొద్దనా? యరమేశ్వరుఁడాయనను రక్షించుఁగాక!

గు—చూ ఆల్ఫ్రెడ్ భూపాలవరంసముయొక్క గతి యేమైనదో తెలిసినదా?

అ—అయినచో, ఇతఁడు మీకు ప్రేమాస్పరుఁడన్న మాటయే!

గు—సంకయమా? మాబోటి బీదల కెంత భర్తీయ రాగముండవలెనో, అంతయు మారాజుపై మాకున్నది. “మాప్రభునకు విజయ మగుఁగాక! ఆ మారములైన దేవుతోఁజేర్లు త్వరలో నంత ముందు ఘరుగాక! అని మేము భగవంతుని ప్రార్థింపని మాము లేదు; కాని, దైవసంకల్పము వేటుగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది.

—ఆల్ఫ్రెడ్ మీకంట నాకుగల ప్రేమాను

గు—కాని, ఆయననుగుఱింది ఏమియు తెలియలేదా?

అ—భూలోకము వదలెనేమో యను వదంతులు ప్రబలియున్నవి.

గు—ఎంతటి దుష్కాలము ప్రాప్తించినది! ఇంకాకును ఆజగన్నాటక సూత్రధారుని యనుగ్రహమునకై వేచి యుండుట దక్క మనము చేయఁగల దేమున్నది? రమ్ము, మాతోపాటు కొంచెము రొట్టెలిందువుగాని, మిక్కిలి యాకలితో నున్నట్లున్నావు, పాపము!

గేం—నరే, మాతోవచ్చి సత్కారముఁ బొందుము. రాజోపచారములు జరుపుదుము.

(భర్తతో)—

ప్రాణేశా! మనము వీని నాదరింప కున్నచో కారవాదినరకములఁ బడిపోదుము. స్కరించుట నాకిష్టముగనే యున్నది, కాని యుదరపోషణముకై ఈరఁడేల శ్రమపడఁకూడదు? పని చేతనైనవాఁడుగఁ గన్నట్లుచున్నాఁడు; పిక్కవలె నున్నాఁడు.

గు—నిజమే.

(అతనితో)

మిత్రమా! నీ వేపని చేయఁగలవు?

అ—మీరు నాకేకార్యము నియమించినను, నెఱవేర్చు సిద్ధముగా నున్నాను. నాగొట్టె నేను స్వయంకృత్య నంపాదించుకొనుటే నాయభిలాష.

గు—ఈకట్టెలు చక్కఁగ మోపులు కట్టుము, చూతము అ—నా కలవాటు లేదు. సరిగ కట్టలేనేమోయని నం యము పొడముచున్నది.

గు—పోనిమ్ము, పశువులసాల కామూల కమ్మ లెగిరిప యినవి. నేయఁగలవా?

అ—నేఁత చేతఁగాదు, బాబూ!

గేం—బుట్ట లల్లఁగలఁడేమో కనుఁగొనుఁడు. అవస నున్నవి.

అ—ఈ కని యెన్నఁడును నేరిచి యుండలేదు.

గు—నరే, గడ్డి మేటివేయఁగలవా?

అ—ఉహుఉ.

గు—ఇదేటి వింతమనుజుఁడు! అంగబలమున్నను, ఏప నియుఁ జేయనేరఁడు. కానిమ్ము, పొయిలో పుల్లులు వేయుట, బల్లులు తుడుచుటయు నైనను చేతఁగాదా?

గే—నేను పాలుపిదుకుకొని వచ్చెదను. ఈ లోపల నీతనిని రొట్టెలు తిరుగ వేయుచుండుమని చెప్పఁడు.

గు—తిండినంగతి యింతలోమాట కాదు గనుక, నేను పోయి కొంత నేపు కట్టెలు కొట్టెదను.

గే—అయ్యో! రొట్టెలు మాఁడనీయకుము; చప్ప చప్పిన తిరుగ వేయుచుండవలెను.

అ—అజ్ఞ శిరసావహింతును.

అల్పేష్

[నవ్వు]

నామట్టున కేమి, ఎటు లయిన నోర్చుకొందును; కాని ప్రాణతుల్యమగు నా ఇంగ్లాండు—అయ్యో! రక్త పాతపీడిత మగుచున్న నాదేశమా!—నీ కొఱకే ఈహృదయము దుర్భరపరితాపము నందుచున్నది! ‘అంబరు’నది మొదలు ‘ఔష్ణు’వఱకు ఒకటే రక్తప్రవాహము! తుత్తునియలైన నాయోధుల మృతకళేబరము లు!—అయ్యయ్యో! నాప్రియమైన బిడ్డలు చిత్రవధ నొందిరి; మఱికొందఱు చెప్పరాని దూషణములతో ఇండ్లనుండి తఱుమఁబడిరి; పలువిధముల నవమానిం పఁబడిరి. ఈశ్వరునిచే కాపరిగ నియమింపఁబడిన నేను— నిస్సహాయుడనై, దిక్కులేని నామం దను రక్షింపఁజాలక, “కబళింపుఁడు, మ్రొంగుఁడు” అని చేతులార కత్తు మృగములనోటి కందించితిని!

నేను ఊరు పేరులేక ఈ నీచస్థితిలోనే శేషజీవి గడపుకొందును. ఇంగ్లాండు సుఖముగ నున్న నాకదియే మనశ్శాంతికరము. ఓహోహో! కఱకు దాత లుభయులు నిటు వచ్చుచున్నారు కాబోలు!

ప్రవేశము—

గుబ్బా—గేండలిను

గే—కానంత ఈ కడవ దింపుఁడు. ఈ పాలును రొట్టె యు మిళితముచేసిన నెంతయో రుచిగనుండును!

కాని,—ఇదేమి, దురంతము! రొట్టెలు మాఁడి తగులఁబడిన ట్టున్నవి; చెప్పలవలె కాగునలుపు గట్టి నవి; ఒక్కసారియైనను తిరుగ వేసినపాపమునఁ బోలేదు గదర, మొద్దా! శనివలె దాఁరించితివి; ఒడలు కడలు పలేని సోమరిపోతవు!—

అ—అమ్మా! నిశ్చయమే, నాది తప్పే; మిక్కిలి వగచు చున్నాను. ఇంక నీవేమనినను సార్థకముకాదు. నేను చింతానిమగ్నుడనై యుంటిని; క్షమింపుము.

గు—సఖ! యిటురమ్ము. అతనిని మఱేమియు తిట్టవలదు, ఊరకుండు. ప్రేమరసతరంగములలో విహరించు చున్న దేమో, అతనిమనస్సు! నేను నిన్ను మోహించు చుండిన నాటి తీయని తలఁపులు జ్ఞప్తికి వచ్చు చున్నవి.—

గే—ఉహూ, జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

గు—అ! ఎంతకాలమైనది! మాయమ్మ మజ్జిగ చేయు చున్నపుడు—

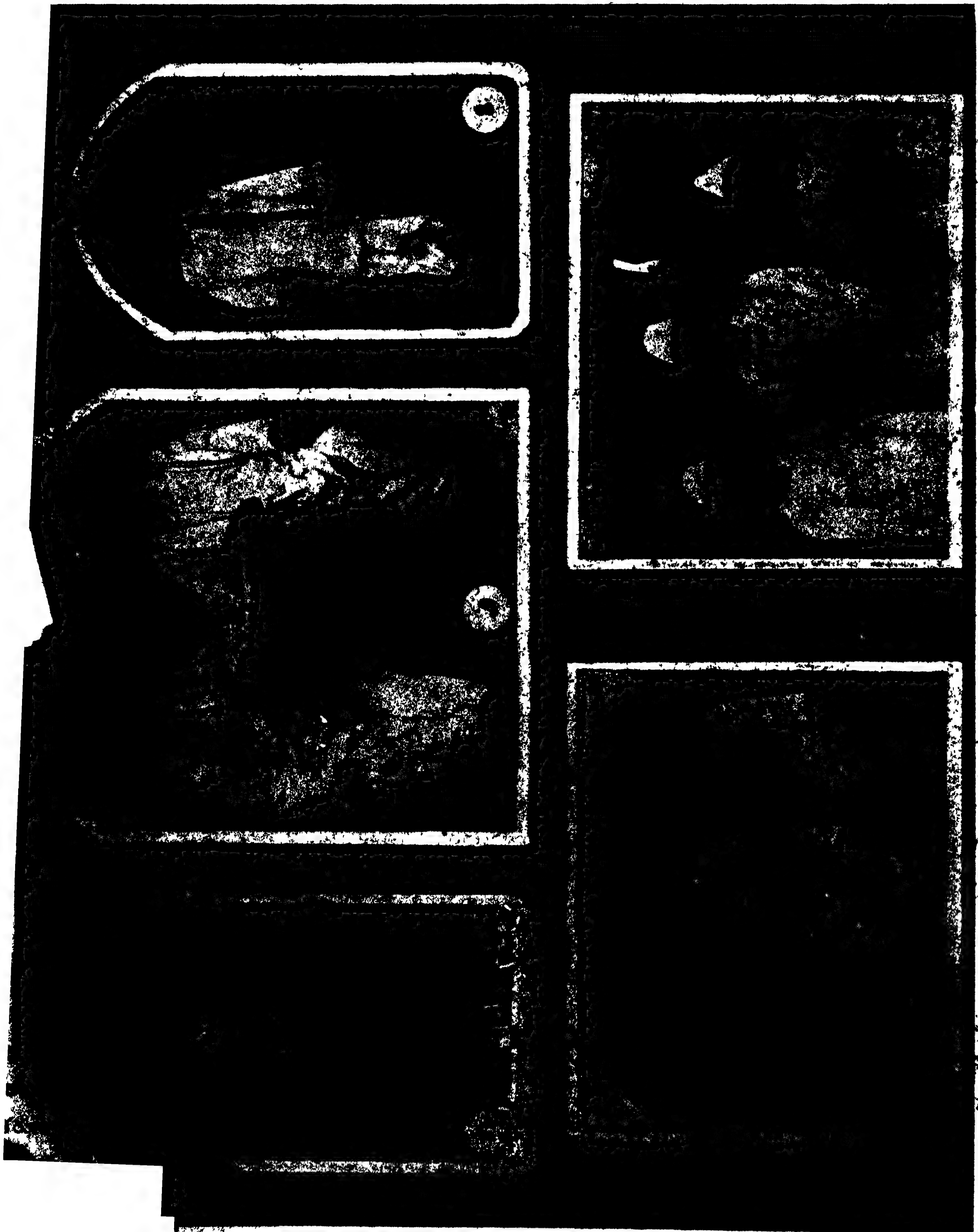
గే—సరి, సరి! ఊరకుండుఁడు! మఱియు చిన్నతనము వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రసంగము కట్టిపెట్టి భోజనము సంగతి చూడుఁడు.

అ—ఊరము లెంత మధురముగ నున్నవి, తల్లీ! ఓహో నిశ్చయముగ విందుచేసినావు.

గు—కడుపునిండ భుజింపుము, మిత్రమా!

[గేండలినుతో]—ఈగనికి బస ఎక్కడ ఏర్పాటు చేయుదము?

ప్రజాస్వామ్య గారు(?) ౨.(౨) శ్రీ కావూరి వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు(?) (బి) శ్రీ అప్పసాని సాంబయ్యచౌదరిగారు
శ్రీ కే.ఎం.ఎం. వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు(?) (బి), శ్రీ కే.ఎం.ఎం. పున్నయ్యగారు(?) (బి) శ్రీ రామర్

మీ జీవితమును

సోత్ ఇండియన్ జనరల్

అస్యూరెన్సు కంపెనీ,

లిమిటెడ్, లో

భీమా చేసికొనుడు.

హెడ్ ఆఫీస్ :—తణిపాలాపెట్టె 76, మద్రాసు.

ప్రతియొక్కరి అవసరమునకును, ప్రతివారికి వీలగునట్లును యుండే పద్ధతులన్నియు మా కంపెనీలో గలవు. మా కంపెనీ ఏజన్సీ తీసికొనినచో, మీకు మంచి రాబడి గలదు, మాకు వ్రాసినను లేక స్వయముగా వచ్చినను, అన్ని విషయములు మీకు సుబోధకము లగును.

కె. సి. పాండలే & కో.,

మేనేజింగ్ ఏజెంట్లు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ సంవత్సరాదిసంచిక, వత్సరమునకు కనీసము రూ. 500 ను. కాని, గృహమును నిర్మించవలెనంటే, కొలదిమందినిలవమాత్రమే యగును. అదియు, నొకరిజీవితమునకు నొక్కసారి.

కానీ—చెల్లు అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్ పూర్తి స్వదేశీయమైన సంస్థ. అందు, మంచిపలుకబడిగల డైరెక్టరు గలరు. వారి పరిపాలనాపై పూర్తిగా చెప్పవలసి కాదు.

ఈ కంపెనీతరఫాను ప్రతిపాలనీహాల్దరును గృహము నిర్మించుకొనుటకు యాకంపెనీ సహాయముచేయ నిశ్చయించి. మీ జీవితము నిందు భీమాచేసికొని, ప్రీమియములు చెల్లించుటే మీ పని.

అన్ని సదుపాయములు గలవు. కాశ్యతాకర్తులకు వసతులు. తక్కువ ప్రీమియములు. డిబిల్ ఇన్ సూరెన్స్.

గృహనిర్మాణమునకు ప్రోత్సేక సదుపాయములు.

రాజవానియం చింతలు ఏజెంట్లు కావలెను.

విరమలు, మృతులమున్నగువాటికి వ్రాయుదు.

Provincial Organiser,

Mylapore Madra

ప్రావిన్సియల్ ఆర్గనైజర్

మైలాపూర్, మద్రాసు

ఫోన్ నెం 8062 రు

ఇండియా ప్రావిడెంట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

భారతదేశమందు పురాతనమైనట్టియు, గొప్పదైనట్టియు, -

ప్రావిడెంట్ కంపెనీ ఇదియే.

దివ్యమైన బోనస్: ప్రీమియములో నాల్గవంతట బోనస్సుగా తీరిగియిచ్చి కేయబడ్డుచున్నది.

మూలధనము దాదాపు రు 5 కలక్షలు.

బీదల జీవితములను భీమాచేసికొనుటకు భద్రమైన ఆఫీసు. ప్రీమియం నెల 1-కి రు 1-0-0 లేక 0-8-0 సదుకుగలవారును, నమ్మకమైనవారును—ధారాశ్రమైన ప్రతిఫలముపై పనిచేయుటకు ఏజెంట్లు కావలెను.

వెంటనే ఈదిగువ విహాసమునకు వ్రాయవలెను?

THE SECRETARY,

29, Grey Street, CALCUTTA.

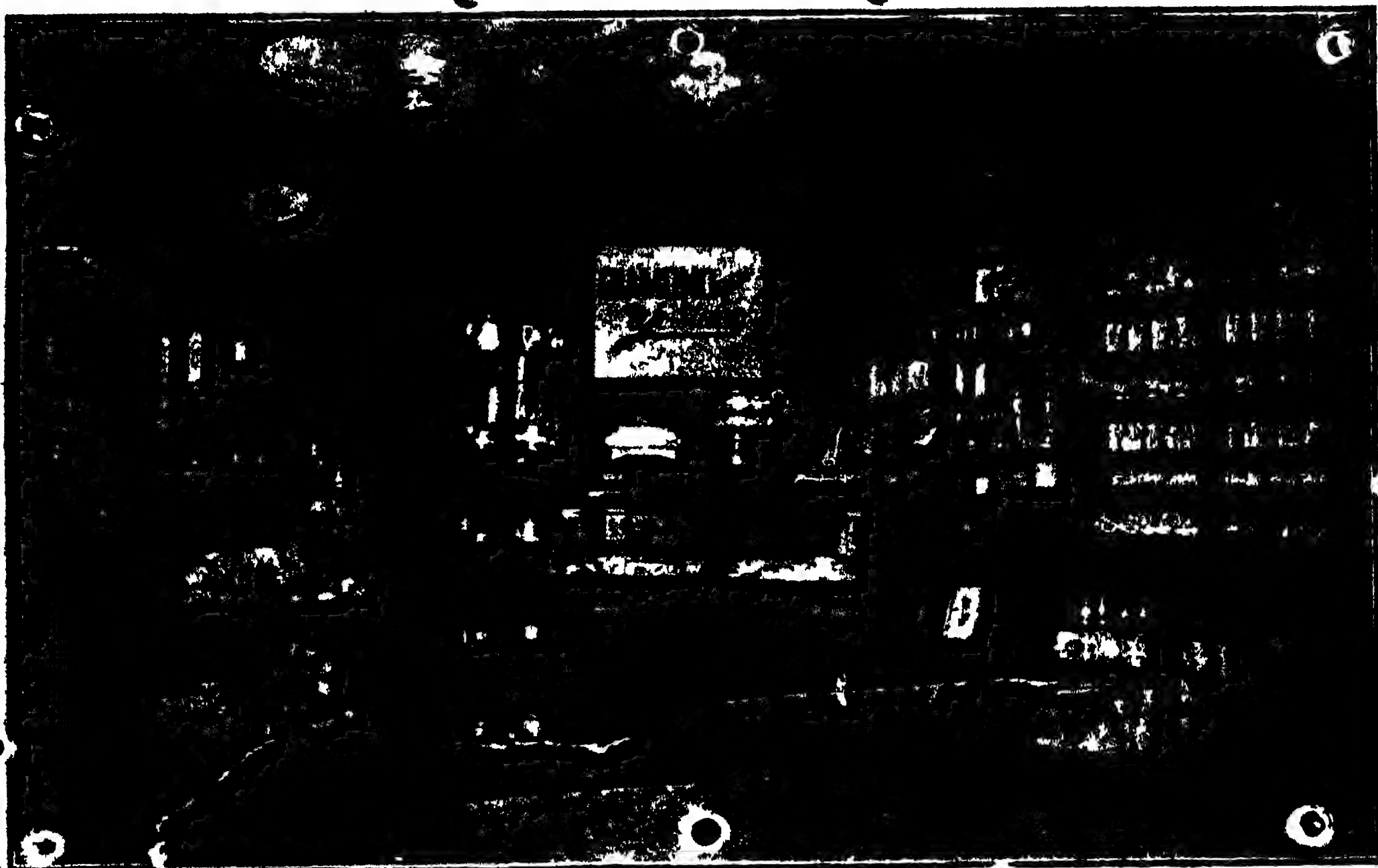

ప్రసిద్ధి గల నగల వర్తకులు

నమ్మకమునకును, పనితనమునకును, ప్రఖ్యాతిగాంచినవారు

D
I
A
M
O
N
D
S

A view of the show rooms of Messrs Bapalal & Co., Madras

వజ్రములు

మా వజ్ర వజ్రములు విశేషముగా మండుటవలన, యెరి శ్రేణుదరి కావలసినను బాగుగా పరిశీలించి, తమకిష్టమునుదాని తేయకొనవచ్చును. మేలు రకపువాటిని సాధ్యమయినంత తక్కువ ధరలకు బడయవచ్చును. ఎందుకల్లననగా, మేము తొక్క-లేరమునకు నేరుగా హామీను తెప్పించెదము. అందు కల్ల విలువలు లేక కమిషన్ దారు లాభములుగాని కరుణాన ముఖంగాని యిందు కలియుట లేదు.

చిత్రవస్తువులు

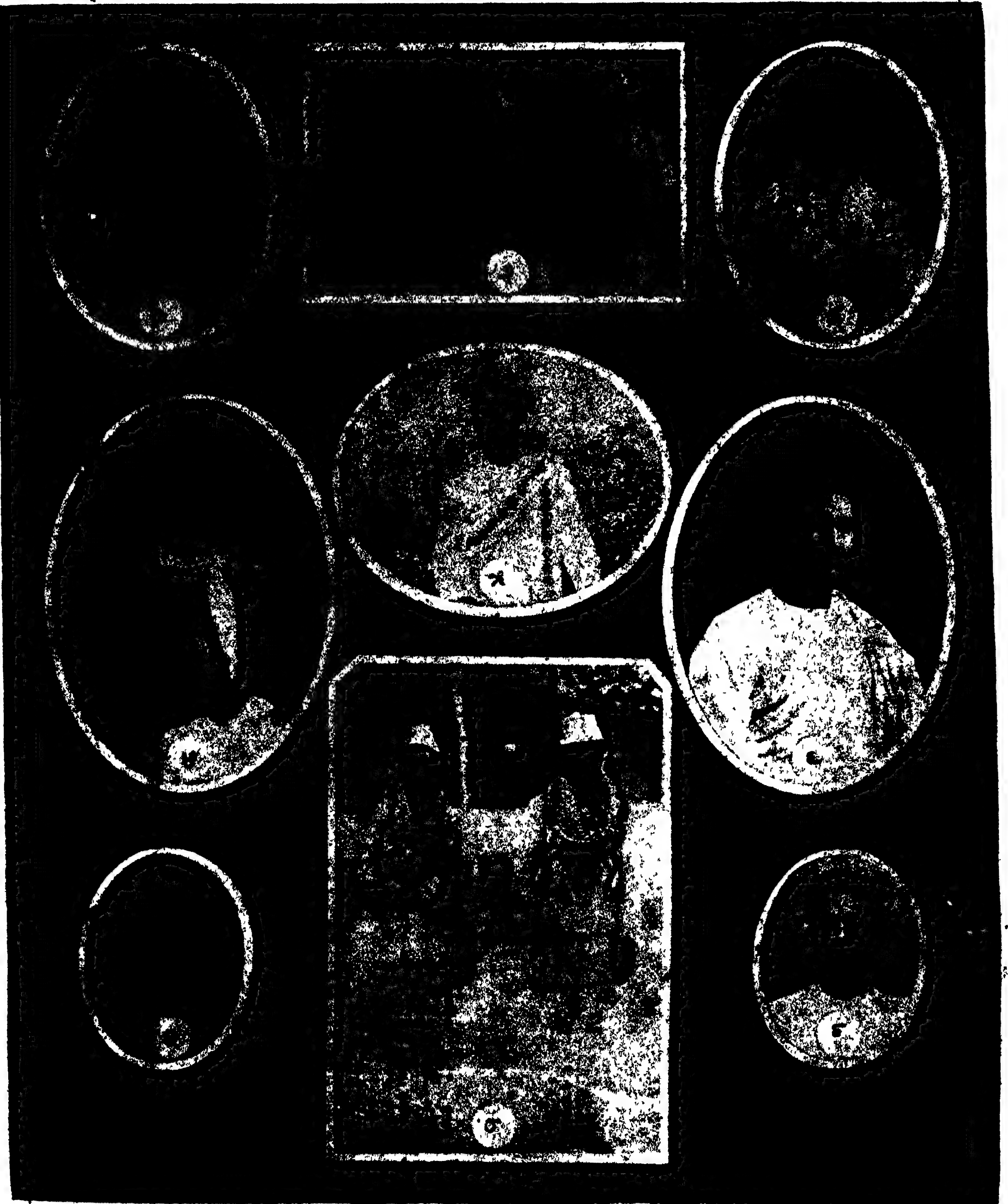
మా చిత్రవస్తువులు బంగారులోను, వెండిలోను అతి సాగసైన నమూనాలు సిద్ధపరుపబడుచున్నవి. శృంగారము లోహమును పనివారల పని నైపుణ్యమును, మాకు పెట్టరి కేర్లు. మా చిత్రవస్తువు లెందరి గృహములనో అలంకరించి నవి. అయినప్పటికినికల్లీ లేని, వెండికిని హారము బంగారును కును తూచి కచ్చెదము.

బాపాలాల్ & కో

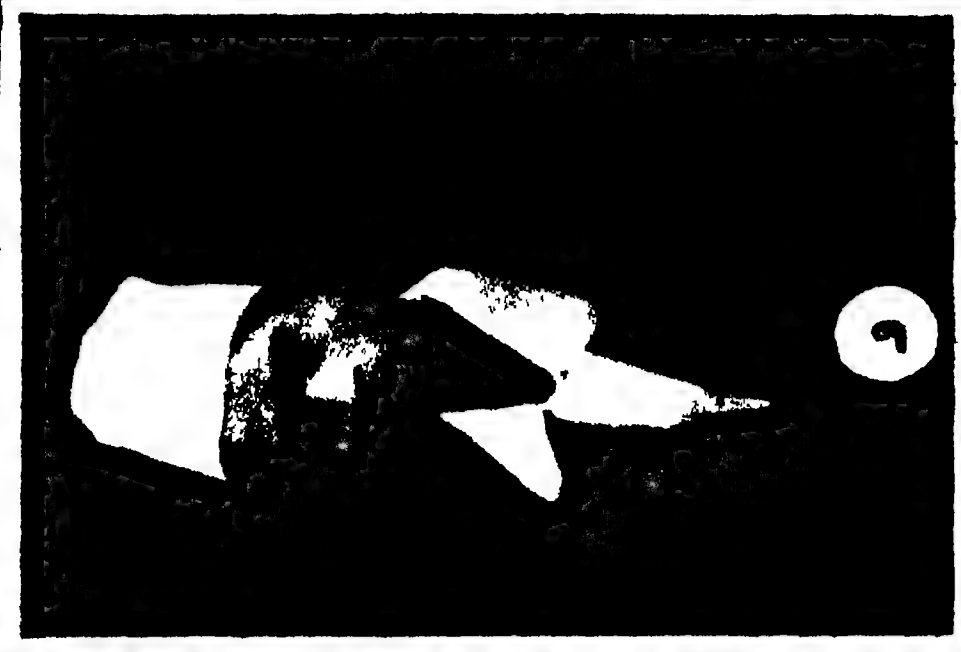
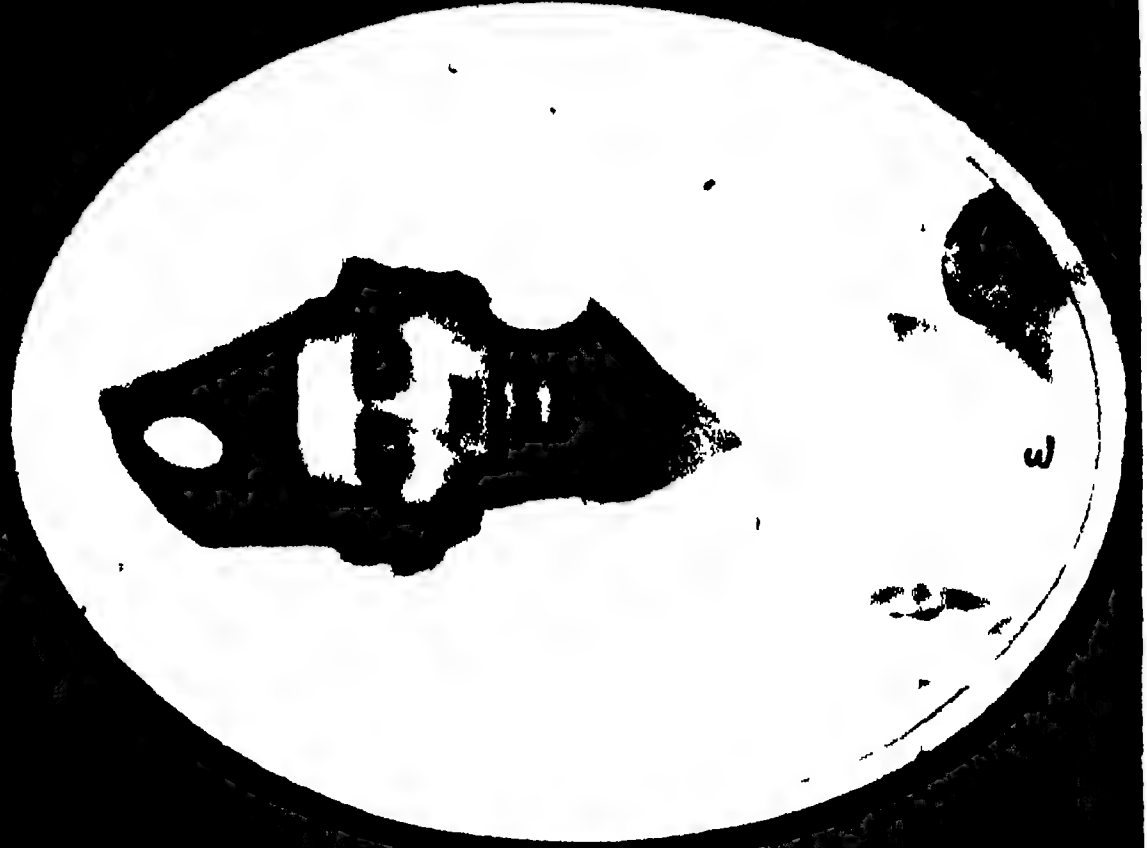
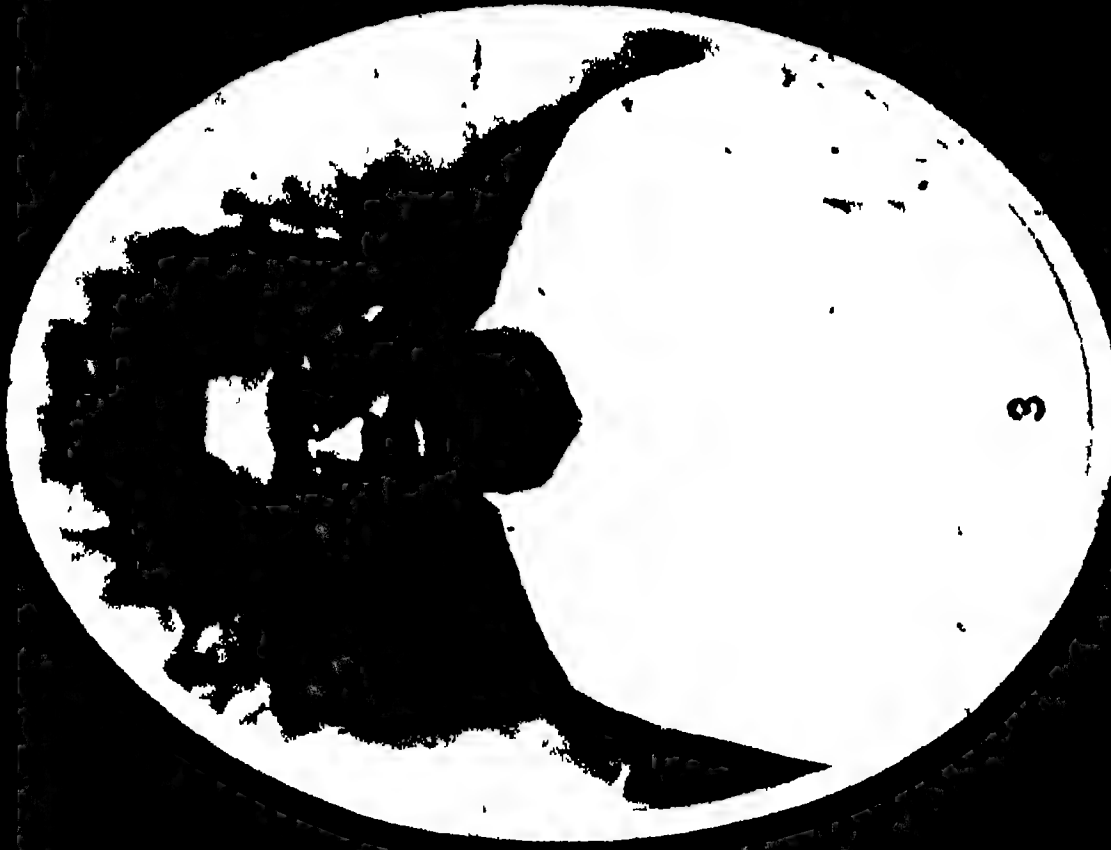
వజ్రముల వ్యాపారులు, నగలను చేయువారు, చెనాబజార్, మద్రాసు.

మొదటి నెం 2095 ను.

ఓర్మిగాం నోరెస్

౧. శ్రీ.మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మగారు (౧) ౨. (౨) శ్రీ తూములూరు సత్యనారాయణగారు (౧)
 (౩) శ్రీ అధికారపు శేషగిరిరావుగారు (౧) (౪) శ్రీ తూములూరి శేషగిరి శర్మగారు (౧) ౩. శ్రీ.నూరంపూడి హరిరావుగారు (౧)
 ౪. శ్రీ దంతులూరు నారాయణరాజుగారు (౧) ౫. శ్రీ గరికిపాటి మల్లావధానిగారు (౧) ౬. శ్రీ మల్లాది యజ్ఞనారాయణగారు (౧)
 ౭. శ్రీరాములు గుప్తగారు (౧) ౮. (౨) శ్రీ వంక నూరిశాస్త్రిగారు (౧) ౯. శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారు (౧)

౧. శ్రీ యం. వి. గిరిగారు (?) ౨. శ్రీ వింజమాన్తి అనంతచార్యులుగారు (?) ౩. శ్రీ యం. నాగేశ్వరరావుగారు (?)
 ౪. శ్రీ దుర్గారాం బలరామకృష్ణయ్యగారు, పాఠశాలాధ్యక్షులు (?)
 ౫. శ్రీ వి. రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు (?) ౬. శ్రీ కామమూను నరసింహారావుగారు (?)

దేశమా? ప్రాణమా?

గే—మీకు తెలియని దేమున్నది? చావడిలో నింకను
క్రొత్తగడ్డి యున్నట్లున్నది.

ఆ—[స్వ]—

నాకు రాజభోగములేల? నేనును నా సిపాయీల
వలెనే శయనితును కలూ! ఎందఱు యోధులు కటికి
సేపై శాశ్వతముగ పవ్వలించి యున్నారో కదా!

గే—ఏ మాచప్పడు? గుట్టుపు కదమ వలె నున్నది.
సంగతి తెలిసికొని రండు.

ఆ—పాపము శమించుచుగాక! నన్ను గుఱించి ఈ బీద
కుటుంబులు కూడ మడియవలసిన గతి వచ్చినది
కాబోలును! నేనాయరణ్యములోనే ప్రాణత్యాగము
కావించుకొనక పోయితినిగాదా!

గే—దయాసముద్రా! మావంతునకు వచ్చినవా, కత్తి
నేటూలు!

గు—అయ్యో! ఇక నేమున్నది? డేనులు! డేనులు
వచ్చిపడిరి! బాబూ! మమ్ములను చంపకుండు!!

ప్రవేశము—ఎల్లా

ఎ—[మోకఱించి]—

ఓ, నాప్రభూ! నారాజా! తండ్రీ! నిన్నుగన్గొను
భాగ్య ముబ్బినది; ధన్యుడను.

ఆ—[కొగిలించుకొని]—

నా ఎల్లాయే! ధీరుడగు నాయెల్లాయే నా!!

ఎ—రాజోత్తమా! శుభసందేశము గొని వచ్చితి.
'కిన్వోల్' కోటలో బంధింపబడిన మనసైన్యము గట్టి
పట్టుదలతో నీవలఁ బడి, అచ్చటి డేనులను చెండాడి
నది. భయంకరమూర్తియగు వారి నాయకుఁడు—
హుబ్బా—కొనయాపిరితో పడియున్నాఁడు.

ఆ—అట్టిపని సంభాష్యమా! ఇంకను నేను రాజగనుండఁ
దగుదునా?

ఎ—ప్రఖ్యాతవీరపురుషుఁడగు వారి నాయకశిఖామణి
కూలిపోయినతోడనే వారి సైనికులు దిగులుచెంది

ప్రజోత్పత్తి సమవత్సరాది సంచిక

చెల్లా చెదరైరి. ఈ తరుణమున మనవారల నడపిం
చుటకై ఎలుగైతి నీ నామస్మరణ మొనరించుచు
న్నారు. ఇదిగో, ఈ యుత్తరములో మిగిలిన వివరము
లున్నవి. [ఒక లేఖ నిచ్చును.]

గు—[పక్కను]—

అయ్యో! మనగతి యేమికానున్నదోకద! నీకు
నోటిశుద్ధి లేదు. ఎట్లు తూలనాడి వదలితివి!

గే—ఇకేమున్నది? మనకు చావు మూఁడిన దనుట
నిశ్చయము. ఇంతకును, ఆయన ప్రభువని కలగంటినా
యేమి?

గు—ఈ మాత్రము కనిపట్ట లేక పోయితివి, ఎందుల
కూరకప్రేలుట? ఆయన కేపనియుఁ చేతఁ గాకుండు
టయే గొప్పవాఁడనుటకు తార్కాణము.

ఆ—[ముందునకువచ్చి]—[స్వ]—

దేవా! ఇదంతయు నీకృపకద! నేఁడెట్టి సువార్త
తెలియవచ్చినది! నిస్సహతాదేవత నెలకొనియున్న
ఈ విషమపరిస్థితులలో 'ఆశ' యను వెలుగు ప్రసా
దించితివి!

మిత్రమా!—

తిరిగి నేను నేనలో మెఱయుదునా? ధీరులగు
నా యాంగ్లేయులను నడపింతునా? విజయము వధ్యయు
దునా? మరల నా మిత్రులు తల లెత్తుదురా?

ఎ—రాజా! నీకువలెనే అడవులలోను, గుహలలోను,
తల దాచుకొనుచు, ఇంటింటికీ దిరుగవలసివచ్చిన
యోధులు పలువు రున్నాగు. నీవు సజీవుఁడవై తిరిగి
నేనాధిపత్యము వహించితి వనువార్త తెలిసినక్షణమ,
అదైర్యము వీడి మరల ముందునకు వచ్చి, నీయాజ్ఞను
శిరసావహింతురు.

ఆ—నరే, వారినందఱును కలసికొన మిక్కిలి తహతహ
పడుచున్నాను. ఈ పట్టుననే నాప్రజలు కసిదీర్చుకొన
వలయు, తరుణము మించనీయఁ గూడదు.

ఆంధ్ర పత్రిక

గుబ్బా—గేంకలిను
(రాజుపాదములపైబడి)——

మహాప్రభూ!—

గేం—మాశిరిములు ఖండించెదవు కాబోలును, ప్రభు
వశంసమా! రాజా! ప్రమాణపూర్వకముగఁ జెప్ప
చున్నాను, నీవు మాప్రభువని తెలియనైతిని, తండ్రీ!

గు—అమాయకురాలైన నాభార్యను క్షమింపఁడా,
రాజనూళి! పాపము! ఆమెకు నోటితోందరయేకాని,
దురుద్దేశము లేదు.

ఆ—నదయహృదయుఁగు గంకతులారా! క్షమించితిని.
క్షమించుటయేకాదు, వందనము లర్పించుచున్నాను.
నేను తిరిగి ఇంగ్లాండుదేశపు సింహాసనము నధిష్ఠించు

నంతటి యదృష్టమే కల్గుచో, మీరొనంగిన యాతి
భ్యమునకు యథోచితముగ మిమ్ముల బహూకరించు
టయే నా మొదటికర్తవ్యము. మిమ్ములఁ గాపాడు
టకే నే నిష్ఠాదు పోవుచుంటిని.

విశ్వాసపాత్రుఁడవగు నా స్నేహి! రమ్మ, ఆయుధ
పాణివి గమ్ము! మఱొక్కసారి జేనులను డీకొనుట
కీమాత్మ తపించుచున్నది. పంచభూతములు సాక్షు
లుగ నేనిదే శశభముఁ బూనుచున్నాఁడ, వినుము—
“నా దేశమునకు శాంతియైన చేకూరవలెను, లేక రణ
రంగమున నే నసువులనైనఁ బాయవలెను; అతనెఱుఁగు
ఈ రాఖిష్టము ఒఱిలోనికిఁ బోదు.”

త్వరపడుడు!

ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౦-వ గ్రంథము

త్వరపడుడు!!

ఆత్మకథ

రెండవసంపుటము వెలువడినది.

వెల రూ. ౧-౦-౦

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము) ప్రథమ సంపుటము (రెండవకూర్పు)

క్రొన్ సైజు, పుటలు ౪౫౦, మేలయిన కాగితము, ముచ్చటలు గూర్పు అచ్చు

అమూల్యమైన ఈ గ్రంథమునకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు

శతావధాని వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది

(వెల పండ్లెండు అణాలు మాత్రమే) తపాలఖర్చులు ప్రత్యేకము

మేనేజరు : ఆంధ్రగ్రంథమాల,

శృంగారమాయావిలాసము

బుక్కపట్టనపు రామానుజయ్యగారు

(ఒకచిన్నిప్రహసనము)

[శ్రీనీతారామలక్ష్మణులు దండకారణ్యము ప్రవేశింతురు.]

రాముడు :— ఋషీశ్వరులారా! నమస్కారము. [అనుచు నీతాలక్ష్మణులతోడ సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లును.]

ఋషులు :— [ఆశీర్వాదించి] శ్రీరామచంద్రా! ఈదినమే సుదినము. మిమ్ముఁ జూడఁ గంటిమి. మంటిమి. మాతపములు ఫలించె. మాజన్మములు సార్థకము లయ్యె.

రాముడు :— మీ కెల్లరకుఁ గుళలమే కదా? ఇందు మీ తపోయాగాదులు నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగుచున్నవా?

ఋషులు :— అక్కటా! మాకష్టములఁగూర్చి నీతోఁ గాక మఱి యెవ్వరితో మొఱపెట్టుకొని మాదగఖములఁ బాపుకొనఁగలము? వినవయ్యా, యీయరణ్యమున రాక్షసులు కడుంగడుఁ బ్రబలియున్నారు. ఆమాయావులు మా యాగాదికర్మలపైదు రక్తమాంసాదులు గురిసి కార్యభంగము గావించుదురు. మాతపమును జేయుదురు. ఆదుర్మార్గులబారినుండి రక్షించుభారము నీయఁది.

రాముడు :— ఇక మీరు భయమొందవలదు. ఇందుల రక్షణులఁ జక్కడంచి మీ కందఱకు సుఖము గూర్చెద. [అని యభయ మిచ్చును.]

[ఇది యెఱింగి కొందఱు రాక్షసులు తమ యజడగు ఖరునకుఁ దెలుపఁ బరుగిడుదురు.]

రాక్షసులు :— మహాప్రభూ! మనవనమునకు వింతవారెవ్వరో యిరువురు రాజకుమారు లతిదృఢకాయులజానుబాహులు జటావల్కలధారులై ధనుర్బాణపాణులై వచ్చియున్నవారు. వారివెంట నొకచక్కని యాఁడుదియును వచ్చియున్నది. అవ్విలుకాండ్రు దశరథచక్రవర్తిపుత్రులట. వారిలోఁ బెద్దవాఁడు రాముఁ డనువాఁడట. వానితో వెడఁగుజడదారులు మనవలని బాధలనుగూర్చి మొఱపెట్టుకొనిరి. వాఁడది విని, “మీ రిక భయపడవలదు. ఇందుల రక్షణుల నుక్కడంతు” ననెను. చిత్తగింపవలయును.

[ఖరుఁడు తల యూచి, కనుసన్నచే వారికి సెలవొసంగి, సభలో నున్న విరాధునివంకఁ జూచును.]

విరాధుడు :— [లేచి] మహాప్రభూ! దేవరయాజ్ఞకు నెదురుచూచువాడ.

ఖరుఁడు :— ఈ వనమునకు మువ్వరు మనుష్యులు వచ్చియున్నారనుమాట నీవును వింటివికదా! మనుష్యులు మన కొకలెక్కయా? వాల్చు మన కాహారభూతులు. అది యటుండనిమ్ము. నీ వచ్చోటికిఁ జని యాస్త్రీని క్షిప్రమునఁ గొనిరమ్ము.

విరాధుడు— చిత్తము మహాప్రభూ! [అని సెలవు పొంది త్వరితగతిని శ్రీరామాదు లుండు చిత్రకూట పర్వతమునొద్దకుఁ బోవును.]

శ్రీరామచంద్రుడు కొండనెత్తముపైని సీతాదేవితో విహరించుచు నందుల వినోదముల నామెకుఁ జూపుచుండఁగా, విరాధుఁడు వారలఁ గాంచి, యామెసౌందర్యమున కచ్చేరు వంది, యామెను ఖరునకుఁ గొనిపోవు ప్రయత్నము మాని, తానే యామె నెటకేనిఁ గొనిపోవ నుద్యుక్తుఁడై, యామెను వంచించి కొనిపోవుకొఱకు రామునివేషము ధరించి, యం దొకచోటఁ దరుగులాడుచున్నాడు.

[విరాధుఁడు రాక మనలుటకు ఖరుఁడు కోపము గొని, సీతను దెచ్చుటకు శూర్పణఖను బంపెను.]

శూర్పణఖ—[రామునివేషమున నున్నవిరాధునిఁగాంచి, తా నదివఱకే రామునిఁ జూచి యాన గొని నమయము వేచియున్న దగుటచే]

తనలో — “ఏమి నా నోముఫలము! రాముఁడెన్నఁడు నిజకాంతను విడిచి యేకాంతమున నాకుఁ జిక్కునా యని యెంచియుంటిని. ఆహా! నేఁడు నా మనోరథము ఫలించె! అదె! యారాముఁ డీవైపునకే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఆతఁ డెప్పుడును సీతయందే ప్రేమ గలవాఁడు. వేటొకస్త్రీని గ న్నెత్తియైనఁ జూడఁడు. కనుక నామె రూపముకే ధరియించి, యాతని నేమిటించి యెందులకేనిఁ గొనిపోయెద.”

అంత, మాయారాముఁడును మాయాసీతయును నొక్కచో సంధింతురు. ఈ విచిత్రప్రదర్శనమును లోకాభిరాము లగు సీతారాములు చూచి నవ్వుకొనుచు, ముందు జరుగఁ బోవు నాటకమునం దా పాత్రధారు లేమాత్ర మభినయింతురో కనుఁగొనువా రై యట్టే వేడుక చూచుచుందురు.

ఆ సీతారాముల రక్షణము నిమిత్తము కొండ దిగువ మిగుల మెలఁకువతోఁ గావలి గాచుచున్న లక్ష్మణుఁడు వనప్రదేశమున నడయాడుచున్న యామాయా దంపతులు తనదృష్టిపథమునఁ బడినంతనె, ‘కొండపై నున్నవార లచ్చోటి కెప్పుడూ పోయి’ రని సంకల్పించి,

మీఁదికిఁ దల యెత్తి చూచి, యచ్చట సీతారాములుండుటను గాంచి, యెదుట గోచరించు దంపతులు కామరూపు లగురాక్షసులే యని నిశ్చయించి మిన్నకుండెను.

మాయారాముఁడు:—ప్రేయసీ! యింతనే పెక్కడఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి?

మాయాసీత:—మోహనాంగా! నే నొక్కచక్కనికురంగమును జూచితిని. దానిఁ బట్టి తెచ్చి యాడుకొందమని యాసింది, దానిని వెంబడించి చాలదూరము పోయితిని. అది నాచేతికిఁ జక్క దయ్యెను. నేను నిరాశఁ జెంది యిచ్చటికి వచ్చితి.

మాయారాముఁడు:—ప్రియా! నీ వింత ప్రయాసపడనేల? నాతో నొక్కమాట చెప్పిన, నెన్నిజింకలేని పట్టితెచ్చి నీముందటఁ బెట్టనా? కాని, జింకమీఁద నుండుప్రేమకూడ నాయగదే యుండవలయు నని నాకోరిక. జింకను దెచ్చి యిచ్చిన, నీవు దానితోనే యెప్పుడు నాడుకొనుచుందువేమో యని, తెచ్చుటకు వెనుదీసెదను. నిన్ను విడిచిన యరనిముసము నా కొకయుగముగఁ దోచును. నీకు జింకమీఁదిపిచ్చు, నాకు నీమీఁది...

మాయాసీత:—మనోహరా! నీమనస్సును శోధించుట కట్లు చెప్పితిని. కాని, నేనుమాత్రము ని న్నెడఁబాసి యరక్షణ మైన నుండఁగలనా? నన్ను పెదకికొని వచ్చెదవో లేదో చూడఁ గోరి యీపొదరింట డాఁగి యుంటిని. ఇక వ్యర్థముగా ని న్నలయింపఁ గూడ దని యెంచి, నీయెదుటఁ గనంబడితి.

మాయారాముఁడు:—నన్ను నీ వింతగాఁ బ్రేమించుటకు సంతసించితిని. సుందరీ! యిందనుక ని న్నెడఁబాసిన తాపము దీఱ నా కొకతియ్యనిముద్దు ననుగ్రహింపునూ! [అని ముద్దిడుకొనును.]

మాయారాముఁడు:—(స్వగతము) ఇకను మనలరాదు రాముఁడు సీతను గానక పెదకికొని యిచ్చటి

వచ్చినఁ గార్యము సెడును. కనుక దీని నుపాయమున దూరమునకుఁ దోడ్కొనిపోవలయును.

(బహిరంగముగా) — పూజోఁడీ! అల్లదిగో చూడుము. తనకు మాతా కై పెలయుచున్నయాపోక మ్రాకుకకు సొంపు సంపాదించుచు నొకసంపెంగ దీఁగ యల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియున్నది. చెంతకుఁ బోయి దాని సోయగమును గనుల పండువుగఁ గనుఁగొందము రమ్ము.

మాయాసీత — [స్వగతము] — ఈతఁడు చూపుచున్న ప్రదేశ మితని నెత్తికొనిపోవుట కెంతయు సనుకూలించునట్లున్నది.]

(బహిరంగముగా) — మోహనాంగా! యట్లే కానిమ్ము. రమ్ము పోదము. [ఇరువురు నచ్చోటు చేరుదును.

మాయారాముఁడు — ఆహా! చూచితే? లతాతన్వీ! యీలఱిక యెంతయల్లిబిల్లిగ నల్లుకొని పూగుత్తులతోఁ గూడి చల్లనిపిల్లతెమ్మెరలకు నల్ల లాడుచున్నది!

మాయాసీత — [తల యెత్తి చూచి] ఔనాను. కడు వేడు కయ్యెడిని. వేడుకకాఁడా! నాకు సంపెంగ గుత్తు కోసియిచ్చెదవా? నీచేతి కది యందదు. కావున నేను వంగికొనియెద నీవు నావీపుపై నెక్కి కోసియిమ్ము.

మాయారాముఁడు — రమణీమణీ! నీ కోమలశరీరము నకుఁ గట్ట మిచ్చుటకు నామనం బొప్పునా? నీ మేని తీవ కందిపోవును. నేను వంగియుండెదను. నాపైని నీ వెక్కి నీకు వలసినన్ని పూవుగుత్తులఁ గోసికొనుము.

మాయాసీత — [స్వగతము] — ఇతఁడు న న్నాశరమ నుకుమారిణి యగు సీతనుగా భావించి యిట్లుచు న్నాఁడు. నేను రక్కసి నని యెఱుంగఁడు. సంశయము కలిగించినఁ గార్యము చక్కఁబడదు. కనుక నేనే యీతనిపై నెక్కునట్లునుకరించి నాకాళ్లతో

మెలఁకువగా నిజీకించి యెందులకేని యెగిరిపోయెదఁ గాక.

(బహిరంగముగా) — మహాపీరపురుషా! నీ యిష్టము చొప్పుననే చేయుము.

విరాధుఁడు వంగికొనును. శూర్పణఖ డొపిరి బిగఁబట్టి తేలికగా నెక్కును. అంతట వాఁడు త్వరలో నెత్తుకొనిపోవఁ బ్రయత్నించును. విగ్రహము భారముగా నుండుటను గ్రహించును. ఇ దేమియో చోద్యముగా నున్న దని వాఁడు కలవరింపడును. శూర్పణఖ తన కాళ్లతో నతని నిజీకించి పై కెగిరిపోవ గమకించును. అతనిమేను చిట్టెపురాయిపగిదిఁ గదలుటలేదు. శూర్పణఖ తనబలముకొలఁదిని బైకి లేవఁ బ్రయత్నించును. సాధ్యము కాదయ్యెను. 'ఈతఁడు రాముఁడు కాఁడు. ఖరునిచే మొదటఁ బంకఁబడిన విరాధుఁడే యీరూపమున నున్నవాఁడని నిశ్చయించి, వెంటనే క్రిందికి దుమికెను. వాఁడును దోడుతన లేచి నిలువఁబడి 'మనుజుకాంత కింతబలమెక్కడిది? ఎవ్వతియో రక్కసి రాము నాసించి, కల్లసీత యై మెల్లమెల్లఁగ నాయొద్దకు వచ్చి యిన్ని విద్యెలు చూపె' నని నిశ్చయించెను.

[అంతట నిరువురు నొకరి నొకరు దెలిసికొనుత్వర గలవా రై యిట్లు ప్రశ్నించుకొందురు.]

విరాధుఁడు — ఓసీ! నీ వెవ్వతివి? సీతవేసమున నిట్లు పలుపోకలఁ బోయితివి.

శూర్పణఖ — ఓరీ! నీ వెవ్వడవు? కుహనారాముఁడవై బహుభంగుల భాషించి శృంగారవిలాసములఁ జూపితివి.

ఇంతలోన వారల కిరువురకును ఖరునిజ్ఞాపకము కలిగెను. ఖరుఁడు ఖరకాసనుఁడు; ఇంత యాలస్యము నకు మనల దండింపక విడుచునే యను దిగు లొందారు పులమనంబులందు బుగులుకొనెను.

తోడుతన | యిరువురును దమతోంటిరూపములతో నిలువంబడిరి.

విరాధుడు — ఓసీ! టక్కులాడి! నీ విక్కడి కేల వచ్చితివే? నీతవేనము గయికొని యెన్నెన్నివగలఁ గులికితివే! చుప్పనాతి యనుపేరు నీకే యొప్పునే!

శూర్పణఖ — ఔరా! విరాధా! మహాశూరుడవు పోలె బిరాన నిందులకు వచ్చి, ఖరాజ్జ సేయుట మాని, రామునిరూపమున నీ వేల యిటు తామసింది తివి? నీ వింకను రాకుండుటకు ఖరఁడు కినిసి నీతను దేర నన్నఁ బంపె. అయిన దయ్యోఁ గాని, మన మురువులు, ముచ్చట లొరులుచూచి నవ్వకమునుపే, నత్వరముగ ఖరునొద్దకుఁ బోయి యేదేని బొంకి

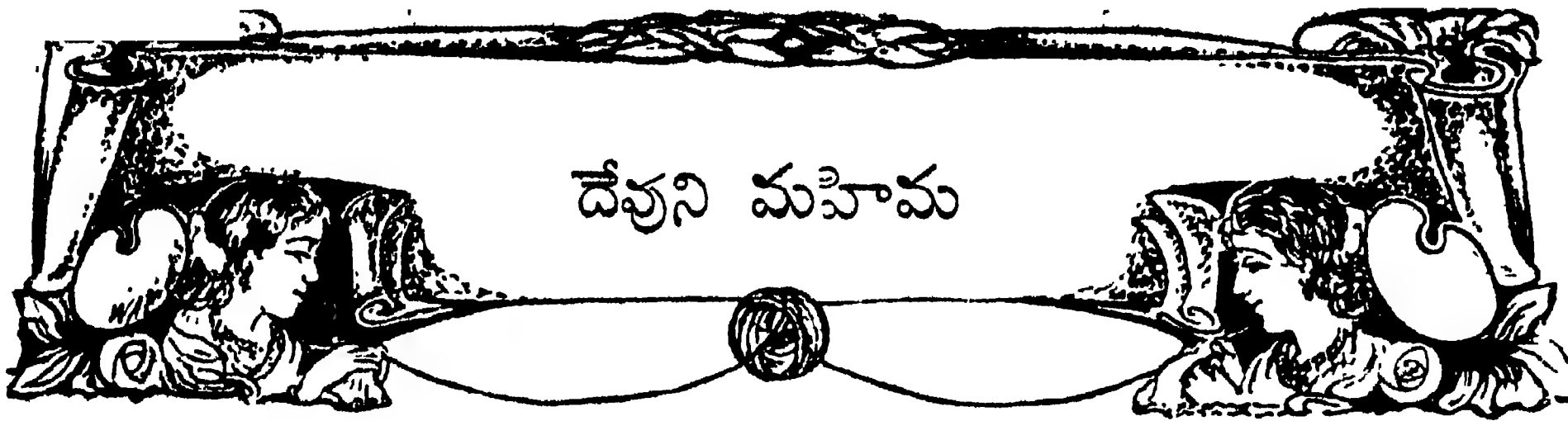
తప్పించుకొనెదము. రమ్మ, పోదము. [అని నిష్క్రమింతురు.]

పర్వతసానువుపై నున్న రామచంద్రుఁడు నీతా దేవిని జూచి “ఈబూటకపు నాటక మెటు లున్నది?” అని మందహాసముచేసి యడిగెను. నీతా దేవి నిజవల్లభునిజూచి “కడుఁ జోద్యముగ నున్న”దని పలికి, కడు పుబ్బ నవ్వ సాగెను. అంతట రామచంద్రుఁ డాహ్నికము నెఱవేర్చి జనును. నీతాదేవి పెంపుడుజింకతో నాడుకొనఁ బోవును.

మంగళం భవతు.

మనదినచర్య

విద్వాన్, గరిమెల్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

అక్షయదీపుల ననిశము వ్రేలెడి

లతలు కోటలు నత్తలంబులు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!

భావము నవ్విభుషయి నిడి చనుమా.

నేలయు నీరును ని ప్పనిలంబును

నింగియు లోనగు నిఖిలజగంబును

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

నర్వప్రాణుల చైతన్యదుః డయి

ఉర్విని దనువుచు నోపెడి సూర్యుడు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

చంద్రునితోడను సరిగా నెగయుచు

సంద్ర మపారము సతతతరంగము

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

చుక్కలఁ జరుగుచుఁ జాట్టుచు భూమిని

చక్కని చంద్రుఁడు చల్లఁగ వెలుఁగుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

పర్వతపంక్తుల వనముల నదులం

బర్హి చరాచరవాసం బగుధర

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

నవరత్నంబులు నానాశిలలును

వివిధస్థలజలవిధవాస్పదములు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

నేలకుల తృణవృక్షులతాదులు

కాలక్రమమునఁ గాయుచుఁ దనువుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

కీటమృగాదులు క్రిములుం బక్షులు

కోటిశతంబులు కూటికిఁ దిరుగుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

రేయుంబవళులు ఋతువులు నేండ్లును

సాయంప్రాతస్సంధ్యలు మాటుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

వృక్షౌగంబుల విహరించుచుఁ దమి

పక్షుల కులములు పాడుచు నాడుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

పూవిడ తేనెను పుప్పొడి పు ర్విడ

స్థావరజంగమనహవానంబులు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

చెట్టున గూఁటిని చెన్నుగఁ దీర్చుచు

పిట్టలు గ్రుడ్డులు పెట్టి పొదుగుచును

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

పక్షులు మింటను పంక్తులు దీర్చుచు

శిక్షగఁ బాటుచుఁ జెలిమినిఁ జూపుచు

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

నీ రాకనమున నిల్చుచు వానగ

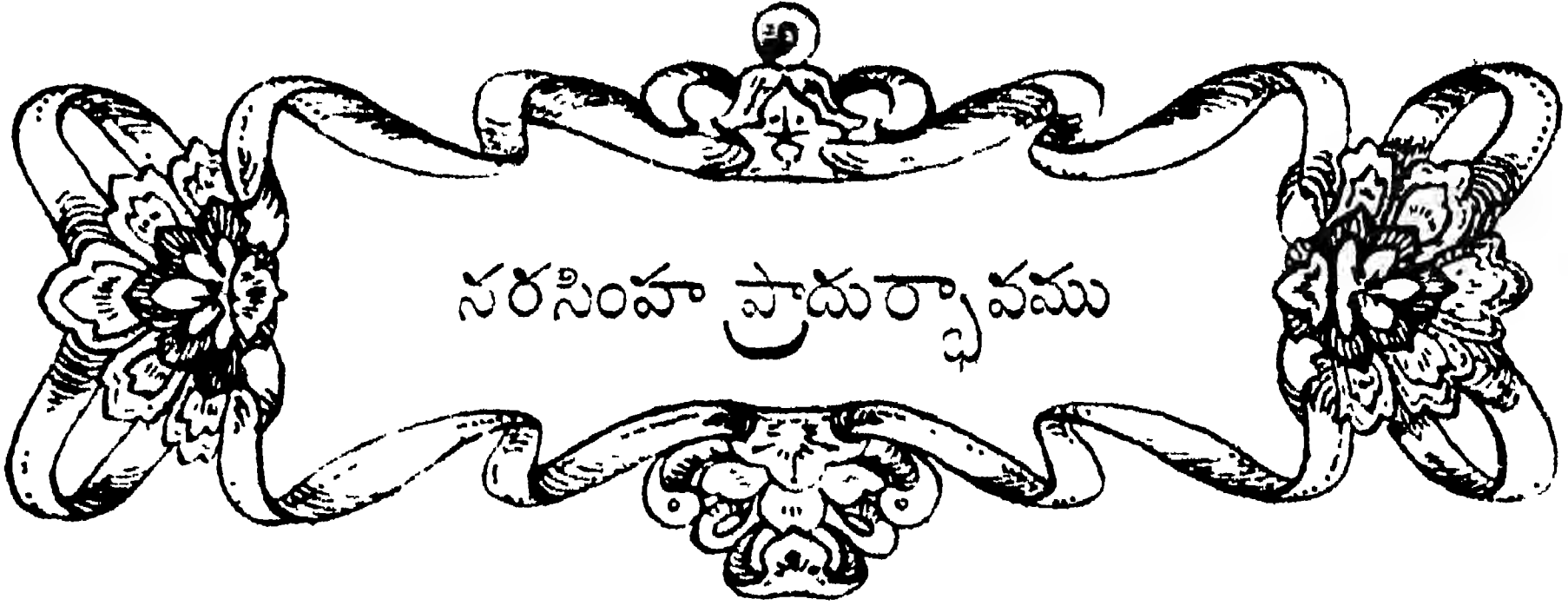
ధారుణిఁ గురియుచుఁ దనువుచు జీవుల

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

అనుదిన మెల్లెడ ప్రాణులు చచ్చుట

గనుచుం స్థిరసంకల్పముఁ గొనుప్రజ

దేవుని మహిమను దెలిపెడి గనుమా!భా.

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

వ. తొల్లి కృతయుగాది నాదిపురుషుండు దైత్యరాజ్యంబునకు యువరాజుగా నియమించిన హిరణ్యకశిపుఁడు తన యన్నయగు హిరణ్యాక్షుని యనంతరము నకలదైత్యసార్వభౌమఁడై యేలుచుఁ దనరాజ్యం బ్రహ్మహతంబు గావింపఁ దలపోసి యాధిపత్యం బమాత్యుల యందుంచి తపం బాచరింప నుత్సాహంబున బురంబు వెలువడి యొకపుణ్యనదిం జేరి—

పదియు నొకండువే లయిదువందలు నేండ్లు నదీజలంబునం
గదలక యుండి యాకమలగర్భునిగూరిచి లోక మెల్లఁ బె
ల్లదరఁ దపంబు చేయఁగ మహావ్రతనిష్ఠఁ బితౌషహుండు న
మ్మద మొదవంగ సర్వసురమండలి పేరిమి వెంబడింపఁగఁ.
మదకలహంసఁ బూన్చిన విమానము నెక్కి బితౌష వచ్చి యా
నదికడ డిగ్గి యోదనుజనాయక! నీదు తపంబు నాకు న
మ్మద మొనరించెఁ జాలు నిక మాను తపోవ్రతనిష్ఠ, దెల్పు నీ
యెడఁగలకోర్కీ యాతృణమ యిచ్చెద నన్న నిశాచరేంద్రుఁడుఁ.
పరమానందముతో నది-దరికిం జనుదెంచి భక్తితాత్పర్యములం
గరములు శిరమున మోడిచి-పరమేష్ఠికి మ్రొక్కి యిట్లు పల్కె నణఁకువన్.
సురసిద్ధసాధ్యరత్నో నాగగంధర్వమానవాదులచేత మడియకుండ
బహువిధశస్త్రాస్త్రబాణకృపాగాద్రిపాదపాదుల మృతిఁ బడయకుండ
నార్న శాపంబుల నార్ద్రశ్శుష్కపదార్థజాతఘాతంబులఁ జావకుండ
స్వగ్ధాంతరిక్షభూపాతాళముల దినరాత్రిసంధ్యలఁ జావు రాకయుండ
వర మొనంగుము మఱియును బంచభూత-లోకపాలరవీందుసుశ్లోకకర్త
నాకుఁ గలుగంగ, రణభూమి నన్నఁ జేరఁ-బరమదివ్యాస్త్రములు కూర్మివరములిప్పు.
అని యర్థించిన నిచ్చితి-నని పల్కి విరించి యరిగె హంసవిమానం
బున నిజలోకంబున కొ-య్యన, దేవత లంత నజని కని రిబ్బంగిఁ.
అంబుజగర్భ! నీ విడివయట్టి వరంబుల వాఁడు మమ్ము లో
కంబుల నెల్ల నుక్కఁగఁచుఁ గావున వానిని జంపఁగా నుపా
యంబు తలంపు మిన్న, నతఁ డొ నిది నిక్కమ కాని వాఁ డవ
శంబును బొందు నీఫలము సర్వవయట్టితపంబుపేరిమిఁ.

మినసారసము

సకలభిక్షపై న రోగములకు నివార్యమృతమని లోకఖ్యాతి గాంచినది.
లోలికి, వైపులకు చుక్కల సరిమాణముగా నువ
యోగించిన నిమిషమాత్రములో అద్భుతగుణ మిచ్చును.

మినసారసము

ఒక సీసా యింటివద్ద నుంచుకొనిన పైద్యులను వెతుక నవ
సరము గనుపించదు.

జలుగు, దగ్గులు, అన్నిరకముల జ్వరములు, కడుపు
నొప్పి, దగ్గు, తెలనొప్పి, ఉదరమందు లోలములు, గుండె
నొప్పి, పులితేపు, అజీర్ణము, క్షీణవాతము, ఉష్ణవిరేచన
ములు మొదలైనవాటికి గుణకారి.

సిసలైనది
మాత్రమే

ఈ ట్రేడ్ మార్కు
గుర్తు గలది.

ఇతర మందులు పనిచేయనిచోట యిది రామబాగామలాగు వర్తించును.

ప్రతి కుటుంబమునకు మిగుల ఆవశ్యకమైనది.

ఒకమారు వాడిన సమ్మకము గలుగును.

ధర సీసా 1-కి రూ 2 లు; పోస్టల్ ప్రత్యేకము.

కేటలాగు ఉచితము.

ఆడ్రసు:—

మినసార రసం కంపెనీ, లిమిటెడ్,
సేలం (చక్కిణ ఇండియా)

చెన్న పట్టణమునందు గల ముఖ్య వ్యాపారస్థులు:—

మెసర్సు దాదా & కో., నైనియప్పనాయకావీధి, పి. టి.

మెసర్సు జె. ఎస్. మెల్, చైనాబజారురోడ్డు.

మెసర్సు ఆప్పా & కో., చైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

ఆశోకా కంపెనీ, లిమిటెడ్., 31, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

డాక్టర్ యు. రామారావు ఫార్మసి, తింబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

Minsara Rasam Company, Limited, Salem. (S. I.)

వెల స్వల్పము!

ఫల మధికము!!

ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు

దీనియందు కస్తూరి, గోరోజినం, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము మొదలగునవిచేర్చి తయారుచేయు బడినవి. మిక్కిలి ఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. తొంబూలములో గాని, విడిగా గాని 1-2 మాత్రలను పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక అశీర్ణము, వాయువ, జలుబు, జ్వరము, చిగు, తిబ్బ సము, సన్నిపాతములు, మాంద్యములు, చిన్న బిడ్డగుణము, కలరా, ప్లేగు, జలవోషము మొదలగు అనేకవ్యాధులను ఖండించి బలమును, ఆరోగ్యమును కలిగించుటలో అశ్యుతమమైనవి. విడ్డెలకు యీమాత్రలను అప్పు డప్పుడు వాడుచుండిన వాయువను, అశీర్ణమును, చేరనిచ్చక చక్కగా పోషించుచుండును. అనేక యోగ్య తాపత్రములు గలవు. ఇప్పుడు బజారులో విక్రయించబడుచుండు చౌకరకము మాత్రలుగాక శ్రేష్ఠమయిన వరుటచే ప్రతివాగును వీటినేకొని యుపయోగించుచున్నారు. మీరు బజారులలో కొనునప్పుడు ప్రతాప కస్తూరిమాత్రలే కావలయునని కోరుడు. వారివద్దనేనిచో మాత్రవాసిన శ్రేష్ఠమైన మాత్రల సీసాలను ఈక్రిందిధరల ప్రకారం పంపుదుము. 250 మాత్రలసీసా 1-కి 0—4—0 డజన్ సీసాలు, 2—8—0. 8 డజనులు (80 సీసాలు) 6—9—0 లు. పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అందు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేవి-నెల్లూరుజిల్లా.

మిగుల శ్రేమింతురు.

రాజమోహనశాసనాలు

ప్రపంచమందలి తలనూనె లన్నిటిలో యుత్తమమయినదని

అనుభవజ్ఞులు గ్రహించుచున్నారు.

ఇది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయిన పుష్పరసములు, అత్తరు, నెంట్లు, మొదలగు వాటిచే తయారు చేయబడినది. ఆనందజనకముగు పరిమళము, వాగ్యమయిన సువాసనగలది. తలకు రాచుకొను యీకాలపు నూనె లన్నిటిలో ఉత్తమ మయినదని వెప్పక తప్పదు. దీనిని రాచుకొని దువ్వుకొనుటచే మెదడునకు చల్లదనమును, బుద్ధికివికాసమును, గలిగించుటయే గాక, అకాలముగా నెంట్లుకలు నెరయుట, చుండు, శిరోవేడిమి, మాడుపోటు, మొదలగు వాటిని పోగొట్టి వెంట్లుకలను పట్టు పింఛమునలె మృదువుపరచి విస్తారముగా నల్లపరచి వృద్ధినిొందించును. గొప్ప గొప్పవారందఱు విస్తారముగా దీనినే వాడుచున్నారు. స్త్రీలు

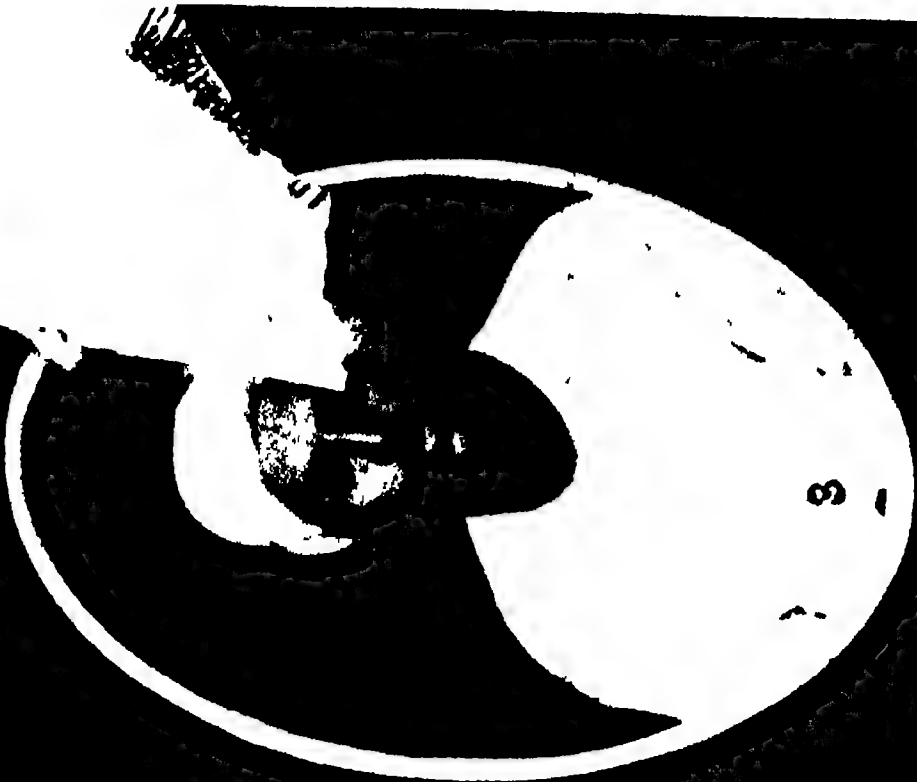
సీసా 1-కి రు 1—0—0 8 సీసాలు రు 2—10—0

భృంగామలకతైలము

దీనితో తల అంటుకొనిన అత్యుష్ణము, మాడుపోటు, తలనొప్పులు-పార్శ్వపునొప్పులు-ఎండవేడిమి-మొదలగునవి హరించి మెదడుకు చల్లదనము నిచ్చును. 8 ఔన్సుల సీసా 1-కి రు 1—4—0 4 ఔన్సుల సీసా 1-కి రు 0—12—0

శ్రేష్ఠమయిన అత్తరు:—రోజ్ - మల్లె - నార్సిసన్ - ముక్కు - మొదలగు అత్తరు డ్రాము సీసా 1-కి రు 0—8—0
పి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము అరడ్రాము 0—5—0 పాతికడ్రాము 0—3—0

పి. శి. ఏ. అందు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం-పెరిదేవి-నెల్లూరుజిల్లా.

(*) ౧. శ్రీ కె. ఎ. లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు. ౨. శ్రీ వల్లభనేని రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు. ౩. శ్రీ జీ. వి. సుబ్బరావుగారు.
 ౪. శ్రీ కోక నాగేంద్రరావుగారు. ౫. శ్రీ అన్నచగపు సుబ్బరావుగారు. ౬. శ్రీ డాక్టరు జి. యస్. శర్మగారు. ౭. శ్రీ మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగారు.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

(4) ౧. శ్రీ పొణ్ణుపాటి వెంకటనాగభూషణంగారు. ౨. శ్రీ కామారి రామానందచౌదరిగారు. ౩. శ్రీ అన్న అంజయ్యచౌదరిగారు.

సోఁ ఫలం-బవసానము నొందుపిదప నాతని వెన్నుం
నొందింపఁగ-నవతారం బెత్తు ననఁగ నమరులు వేడ్కన్.

శ్చని / గొగడుచుఁ జనిరి యిండ్ల-కంత నక్కడ వరలబ్ధి కాత్మ నలరి
కఠినమానసుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డుగ్ర-బాహుదర్పంబు మెఱయంగ బయలుదేఱి.
పుడమిఁ గల్గిన పురంబులఁ గొల్లగొట్టించి నల్లిండ్లుఁ బీకించి పల్లియలను
గాల్పించి యాశ్రమగతులైన విప్రులు పచరించుకర్మముల్ పాడుచేసి
పాతాళమున కేగి పాపతేని జయించి యంత నాకపురంబు నాక్రమించి
యమరుల యజ్ఞ భాగములను దప్పించి యిప్పించి దనుజుల కింద్రదండవి
నాఁచికొని దైత్యవీరుల నందనిలిపి-విబుధులను గొట్టి గృహములు వెడలఁగొట్టి
నిజపురంబున కరుదెంచె నిఖిలలోక-విజయభేరినినాదముల్ విన్ను ముట్ట.

అప్పు డాదైత్యనాయకుఁ డమరులందు-బందెగొనిపోఁగ మిగిలినవారు దేవ
గురుఁడు ముందట నడవ వైకుంఠమునకుఁ-బోయి వైకుంఠ దర్శించి మొట్టలిడుచు.

దేవర ! నీదుపాదములె చిక్కుగ నమ్మినమాకు నాకమం
దేవత కల్లఁబో దనుచు నెన్నితి మింతకుఁ గాని సర్వ సా
ఖ్యాపహమైన యాపురమునందు వసించెడి భాగ్యరేఖలన్
మావదనంబులం దుడిచె మత్తుఁడు దైత్యవిభుండు నేటితో.

బోరన నాహిరణ్యకశిపుం డరుదెంచిన దాడివేడి యే
తీగన నోర్చి యెట్లు కడలేటకయుంటిమొ చెప్పఁజాల మ
మ్మారి మనంగిన ట్లతఁడు మాపయి వచ్చుటలోఁ దలంచినన్
గారుణికోత్తమా ! యిపుడు కంఠము పుట్టెడు మామనంబులన్.

సురభటు లాయుధాళిఁ గొని చుట్టును గావలియుండ దిక్పతుల్
గురుఁడును నీశచీఁతయుఁ గొల్వన మంతన మున్నయంత వే
డరుగున వచ్చి యొక్కొకనిఁ బాదతలంబునఁ దన్ని యీసురే
శ్వరుమెడపట్టి యీడ్చి దనుజప్రభఁ డయ్యది యాదిగా నటన్.

పాలనలేని దీనులకుఁ బట్టినదర్గతి పట్టి యప్పది
కృపలకు లప్తకప్తములపాల్పడి రన్యల కప్తపాటు లిం
కేల వచింప ? దేవతల కెల్ల శిరోమణి యీసురేంద్రఁ డా
పాలసుబారికిం బడినపాటులు నోట వచించునట్టివే ?

సురపురి కిట్టిచేటు మును చూడఁగ లే దిఁకఁ జూడఁబోము మ
త్సరమున వచ్చు నయ్యసురదాడికిఁ దాళఁగలేక వేల్పులె
వ్వరికిని వారె యై యమరభావము నెంచక జీవితాశఁ గా
తరు లయి పాటిపోయిరి యథాయథలై సుతదారదూరులై.

సురతానసన్నానశుచులైన మిన్నేటిరేపు లన్నియుఁ జాకిరేపులయ్యె
 స్నాతానులిష్ట నిష్ఠాగరిష్ఠార్థసోపానముల్ చేఁపలబండలయ్యె
 బ్రహ్మవేత్తలకు నావానంబులగు తీర్థశాలలు గుట్టాలసాలలయ్యె
 నగ్నికుండంబు లాయశ్వంబులకుఁ బెట్టు గుగ్గిళ్లు నుడికించు గుంటలయ్యె
 కల్పతరుసుందరానందకందనంద-నంబు వైత్యులచేతుల నల్లియయ్యె
 జెప్పెడి దిఁకేమి? సురపురి చెన్నుదొఱఁగి-పాడుపడిపోయినట్లుండెఁ బరమపురుష!
 సురవారాంగన లాతని-వరపుడు లై రమరభటులు బానిసలై రీ
 శ్వర! యొక్క నమస్కారము-సురపురి కిందుంచి మమ్ముఁ జూడుము కరుణన్.

వ. అని పలుతెఱంగులఁ గుయ్యిడుచుఁ నమఁజినపాల్లెల్లి విన్నవింప నప్పరమాత్ముడు
 జగ్గపాపాంగవీక్షాసుధారసధారల వారి హృదయాగ్నిఁ జల్లార్చి మీ కభయం బానంగితి నే
 నిదె బయలుపెడిలి యామదోస్మత్తుని సకలబలంబులతోఁ బరిమార్చి మీ యభిమతంబు నమ
 కూర్చెద మీరు నాకంబున కరిగి సుఖం బుండుఁ డని వారిం బనిచి—

అరిగి హిమాలయంబునకు నెప్పుడ తాను సురారిపొందఁస
 వ్వరములు వేఱు చేయు నదుపాదుము నాత్మఁ దలంచి కోటిభా
 స్కరశతకోటిపాపకులఁ నను మి న్నయి తేఱిల్లు సు
 దరసరసిఁహరూఁమును దాలిచి యాఖిలుప్రాలి తెన్నునన్.

పరమోంకారసహాయుడై చని పురోభాగంబునం గాంచె నం
 బరవీధీవలమాన కేతుశిఖరప్రాసాదమేగుక్షమా
 ధరపాదాయితదుర్గమావరణమధ్యప్రాన్న తాట్టాలకో
 పరిసంచారిభటాళిరక్షితము దేవ ద్వేషిదుర్గం బటన్.

ఆకోటలోపల నర్కచంద్రోపలభర్మసంఘటితంబు పంచయోజ
 నోన్నతంబును శతయోజనవిస్తీర్ణ మధ్యర్థశతయోజనాయతంబు
 కామచారము విశ్వకర్మనిర్మితమును గాంచనద్వారకుడ్యాంబితంబు
 కనకరత్నానందికాస్థిత దేవగంధర్వదానవదైత్యనరగణంబు.

రత్నమయసాలభంక కారంజితంబు-వివిధపుష్పలతాతరువేష్టితంబు
 సకలలోకైకరామణీయకపదంబు-నైన యాస్థానమండపం బరసి యందు.

గంధర్వులు విషందికాశ్రుతి మేళగించినపాట వీనులఁ దనుపుచుండ
 నూర్వశీరంభాతిలోత్తమాదులు నృత్యకలఁ గన్నులకు హాయి గొలుపుచుండ
 బందీకృతామరఁకజనేత్రలు వింజామరంబులు వీచుచుండ
 సురయక్షికిన్న రాసురవందిమాగధుల్ సంస్తుతిపాఠముల్ చదువుచుండ
 హైమసింహాసనాసీనుఁ డైనయట్టి-కవచకుండలరమణీయగాత్రు దివ్య
 రత్నమకుటాభిరాము హిరణ్యకశిపుఁ-గాంచి యాతనిమోల సాక్షాత్కరించె.

ముందటవచ్చి నిల్చిన సమున్నతవక్షము శంఖచంద్రికా
కుందనిభాంగముం జలితకుంచితకీర్ణసటంబు నైన గూ
సుందరనారసింహమును జూచి నిశాచరరాజు నిక్క మే
నెందును జూడలేదు మును పట్టిమృగం బని విస్మయంపడెన్.

కనుగొన శాంతమై నివులుగప్పన ని ప్పయి, లోఁ దలంపఁగా
ననితరవార్యమైన విలయాంతక తేజమునై చెలంగు నా
ఘననరసింహరూపమును గాంచి సభాసదు లైన దైత్యులున్
మనము గలంగ జేనివదనంబునఁ జూడ్కి నిగిడ్చి ర త్తతన్.

నరసింహకృతి వచ్చిన-పరిమేశ్వరుత త్వ మరసి భయసంభ్రమసం
భరితుం డై ప్రహ్లాదఁడు-హిరణ్యకశిపుఁ దండ్రిఁ జూచి యిట్లని పలికెన్.

దనుజవరేణ్య! నీవు పెడదారిని బోయి విచిత్రజాతుభా
వనఁ గనుచున్న యీ పరిమపావనమూర్తి సమస్తదైత్యమ
ర్దినము తెలంచి యిట్లు లవతారము నెత్తిన విష్ణుమూర్తి నా
మనమునఁ దట్టుచున్న దనుమానము మానియు నీకుఁ జూపెదన్.

ఈమహనీయరూపమున నెల్ల నోనదసింధుశైలభూ
వ్యోమరసాతఃంబులు తపోధనమానవదానవామర
స్తోమము తారకాగ్ని శశిసూర్యసమీరదిశావితాసనా
నామృగపక్షికీటకగణంబులు గానఁగవచ్చుఁ జూడుమీ!

ఎల్లదైత్యులతోఁ గూడి యీవు నితని-నోటఁ గన్పట్టుచున్నావు, నొసటిమీఁద
వెలయుచున్నాడు శూలియు నలువ యింక-సందియం బేల? నచ్చిదానందఁ డితఁడు.

[ఆంధ్రభవిష్యత్కర్వములోనిది.]

సాటిలేని ముద్దు

వెదురుమూడి వెంటిటప్పిష్టారావు గారు

జాతిముత్యము ముద్దు, నజ్రమశిముద్దు
మల్లె లవి ముద్దు మఱి చందమామ ముద్దు
వసుధ నికసాటిలేని మువ్వంపుముద్దు
ప్రేయసీక్రిముల్ రచించు తీయముద్దు.

విదివేమ?

ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు బహద్దరుగారు, జమీందారు

“మీ కేంబెలుసే? వెనకటాళ్లు. మీకు ప్రేమంటే ఎకటి తెలుసా?”

ముసలమ్మ నలుకుంసి.

“ఏంబెలియందే యింతకాలము గడిచిందా? ఈనాటికి మీరు కలిగి సంఘము, ఆచారాలు మంగ్లో గలుపుతున్నారు.”

“కాలం గడచునీ కేంబె? అది అసంతమైంది. అని మీకోపం గడసలేదు. దాని స్వభావమిది. అంతమాత్రం చేత—అయితే మీకా మంగ్లో చదువు.....” అని చిరునవ్వుతో యేమో చెప్పి బోతుంది మాధురి.

“ఆ! ఈచదువు లాచ్చే ముఖ్యంగా యింతచేసివై. శరక వుండి యేమిచేస్తావని మీ నాన్నస్కూలులో వేశాడు. అంతకుమును పీ వితిండవాదా లెక్కడివి? చదువేమోకాని నీయీడుకు నీవు ప్రేమ, శేమ అంటూ అప్పుడే మొదలెట్టావు. నామటుకు నేను మీ నాన్న పుట్టేసరికి మీ తాతయ్యాను కన్నెత్తిమాడలేదు. పలకరించలేదు.

“తాతయ్యా? ఆయన.....చేలు...ఎడ్లు.....” మాధురి కూలికూలి నవ్వుటం మొదలెట్టింది. గొంతు సరించుకోని ఏమో చెప్పబోయి మళ్ళీ నవ్వింది.

ముసలమ్మకు కోపం పైబడిపోయింది అయితే చిన్నతనంనుంచి పెంచిన ప్రేమకల్ల ఆప్రసంగా లేమీ లెక్కచేయలేదు. మాధురికి పదిహేనేండ్లు దాటివై. తేనుగులో చాలాపరిచయం సంపాదించింది. ఇంగ్లీషుపూడి తెలుసు. ఆమె మాట్లాడుతూంటే యెంతో విమర్శనా దృష్టి కనుబడుతుంది. న్యాయముందు సంఘాన్ని, ఆచారాల్ని గమనించదు. ఎప్పుడూ నూతనాభిప్రాయాలు, నూతనమైన మార్గాలు, సత్యాన్వేషిపాస ఆమెను ఆకరించివుంటాయి. ఉదయం యేడుగంటలు కొట్టారు. కాఫీ తీసుకుంటేనేకాని సుదర్శనంస్కూలుకు పోడు. ఆతనిప్పుడు ఇంటర్మీడియేట్ చదువుతున్నాడు. ప్రపంచస్వరూపాల గొడవ వచ్చిందంటే అవ్వాలి స్కూలుకు కలవే. ఎదుటివాడు వోపి కష్టమైతే యెండాకాలపు కలవులుకూడ అప్పుడే వస్తాయి. శ్యామల్ ను

కమ్మని ఉపయోగించే కమరంపాడు. అతడు ఎంతాడనే నిరీక్షణగా ఈరోజు కాఫీకి పొద్దెక్కింది.

“అన్నాయి! కాఫీ శేనా?”

మధురంగా లోపల్నించి విసపడ్డది. ఆమె మాధురి.

“కొంచెముండు; శ్యామల్ వస్తాడు. అంత వక్కసారే” అన్నాక సుదర్శనం.

శ్యామల్ క్రొత్తగా డాక్టరీపాష్టీసు ప్రారంభించాడు కొంచెం కలిగినవాడు. వివేకంగాడా వుంది. కేవలం ప్రజోపయోగకే ఉద్దేశించి ఈపని శేస్తున్నాడు. ఇచ్చినా, యిచ్చకపోయినా బాధలేదు. పీల్లంపరిది ఒకటేవూరు. సుదర్శనమంటే శ్యామల్ కు చాలా అమానం. ఏదో సుదర్శనం సంస్కర్త. అప్పుడప్పుడు వినాపప అభ్యాసం వారి కుంది. దాని పర్యవసాన మెట్లా వారినా వారి మిత్రత్వానికిమాత్ర మేంబాధ లేదు.

“డియర్ సుదర్శనం!”

“అగుగో వచ్చాడు. నీకేం అభ్యంతరం? రావచ్చు” అన్నా ఆశురతతో సుదర్శనం.

ఒకగదిలో గుండ్రటిబల్ల ఒకటి వేసుంది. దానిచుట్టూ దంతి పనిచేసిన కుప్పీలు. సిల్కుకర్రెక్ ఒకటి ద్వారమునకు పక్కా త్రోయబడి వుంది. శ్యామల్ వచ్చాడు లోపలికి.

శ్యా—ఇవ్వాలి కలవే ననుకుంటూ

సు—నదువుల్లోకన్నా మిత్రుల్ను కలుసుకోటంలో చాలా వుపయోగం కనపడేనాకు కలవలె అమూల్యంగా ఉన్నాయి.

శ్యా—ఏం కబుర్లు?

‘మాట్లాడుదాం’ అన్నాడు సుదర్శనం.

మాధురి ఫలహారాలుతెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. కప్పుల్లో కా ఆరుతోంది.

“మధూ! నువుకూడా కూచో” సుదర్శనం అనా కలిసి ఫలహారాలుచేసి కాఫీ తీసుకుంటున్నారు. ర

నంలో కలిగిన యీమార్పు, సంస్కరణాభిలాష చాలా ఆనందం గొలిపినై. సుదర్శనంకోసం వచ్చినప్పుడు దొకసారి శ్యామల్ మాధురిని చూశాడు. కాని మాట్లాడలేదు. ఆమె చాలా చదువుకుంటుంది, ముద్దుగా గీతాల్లుకుంటుంది విన్నాడు. కాని అసకాశమే చిక్కలేదు ప్రసంగానికి. లక్ష్మీనిలాసములైన ఆకండ్లు ఏ అస్యక్తప్రపంచయాత్రో చేస్తున్నట్లు కనబడుతే. ఆమెనురులకు మొహంమీద వ్రాలుతూవుండటమే ఒకటి. కాఫీ రుచ్యంగానేవుంది. కాని ఎట్టిగా పలుచగావున్న ఆమె పెదవులకు వేడిగా తగుల్తూవుంటే శ్యామల్ హృదయం కొట్టుకుంది. చైనాసిల్కురెవికలోనుండి దీర్ఘములైన ఆమె బాహువుల సోషం, మెరుగు, పెక్కుట, ఆమెశరీర మంతా సూర్యతోటల్లే వుంది. కప్పుక్రిందపెట్టింది. గాజులు చేతుల్లో పడ్డై. ఇటీమాస్తూవుంటే సుదర్శనమేమన్నా అనుకొంటూ డేమాసని బలంగా దృష్టి సుదర్శనంవైపు తిప్పాడు.

సు—శ్యామల్! ఏమని నిన్న సనాతనసర్వసభవారు తీర్మానించారు?

“విగవావివాహాలు నిషేధాలు. అట్లా చేసుకున్నవాణ్ణెలా సంహరించి బహిష్కరించా”లని.

“ఇంతేనా?”

“ఇంకా చాలా వున్నై. ముఖ్యవిషయంమాత్రం మిదే.”

మాధురి పెదమలపై మందహాసం తొలుకాడింది. కాని కళ్ళలో జీరలు కేలినై.

“మేంగూడా వినోచ్చా!” అన్నది మాధురి.

శ్యామల్ నవ్వుకండ్లతో “తప్పకుండా” అన్నాడు.

“నీ అభిప్రాయమేమిటి శ్యామల్?”

నాఅభిప్రాయమే అడుగుతే వాండ్లంతా మనుష్యులు కోరింటూ. నీకభ్యంతరముంటే చెప్పు. బాగుంటుంది.”

“తొందరపడకు. వాండ్ల తీర్మానానికి గూడా ఆర్థం వుంటుంది. నీకాన్ని పవిత్రవంతం చేయాలని ఈవిధంగా చేసియుంటారు.”

“బలవంతంగానా?” అన్నది మాధురి ఈర్ష్యతో. శ్యామల్ రివేళు తిరిగి “లేదు, వాసిస్వాతంత్ర్యం అట్లా వుపయోగించుకురు.” అన్నాడు.

సు—భర్త గతింపగా నిరాలంబమైన జీవనం, తమ యోగ్యత, అట్లానే గిడుపుకొనుట వారిజాతి గర్వింపవలసిన విషయం కాదా?

మాధు—అట్లా అనటానికన్నా పురుషులు తమ వుపయోగం ఇంత మహాకార్యం చేస్తున్నారంటే వివాదపోతుందే?

“అది మాకపమానం కాదు?” శ్యామల్ మెల్లగా అన్నాడు.

మాధు—అపమానంరాకుండా అపకారం చేతామనా? అది చాలా గుస్సాగ్యమైన పని.

శ్యామల్—ఈ ఆగారం ఎప్పుడో భీష్ముకి అంబ వేధించుకు తిన్న కోసుల్లో బహుశా పుట్టివుంటుంది. సంఘంలోనుంచి బహిష్కారం కూడానా? దేశకాలముల ననుసరించి నీతిస్వాతంత్ర్యాలు నశించుకుండేకొలెకు ఒకసంఘమని, నియమమని పెట్టారు. కాని జాతిపురోవృద్ధి, స్వేచ్ఛ, ఆనందాలు వేరుతో పెకల్చి శాస్త్రార్థులగుణాన్ని లో వేల్చటానికి గాదు. ఇట్లాచేయటాని కేవలశ్రేయకర్మకులకను రాగి తేకులపైన ఎవ్వరు చెక్కించి యివ్వలేదు.

మాధురి ప్రతిరక్తవాళంలోనుంచి స్వేచ్ఛానందాలు పొందులే తిన్నై. “సనాతనసర్వప్రచారం చాలా తగ్గింద మనదేశంలో. కాని వాండ్లలో పట్టుచలమాత్రం రిగ్గలేదు. యెప్పుతోగూడా పెరుగుతూంది వాండ్లకు. మధూ! మీ అభిప్రాయాల్లో మీకు విశ్వాస ముండినప్పుడు, కానివారి నెట్లు తిప్పంటావు?” అన్నాడు ఆలోచనతో సుదర్శనం.

శ్యామల్—ఎందుకనగూడదు? వారికి విశ్వాస ముండనప్పుడు ఒకవిషయాన్ని న్యాయానికి వసుల్తే సాధారణంగా అందరికీ చెక్కిరి తోస్తుంది.

సు—స్త్రీల న్యక్తిస్వాతంత్ర్యం అరికట్టడం పాపమనే తోస్తుంది నామాను. ఆబాధ్యత వారికి వదుల్తే బాగుంటేవి. ఇట్లా బహిష్కారరూపమైన శాసనంచేయడంమాత్రం నారి నిరంకుశత్వం, అనాగరికత వెల్లడిస్తుంది.

“మధూ!” అని ముసలమ్మ పలిచింది.

మాధు—చదువుకోటానికూడా ఒకని షేఫం వుండేది ననక. ఇప్పటికి చాలామంది అమలులో పెట్టుకూనే వున్నారు కొంత మంది పెద్దకుటుంబాలవారు.

సుదర్శనం ఆమాటకు సమ్మతించలేదు. “అలానే నెప్పుడు ఒప్పుకోను” అన్నాడు.

“చదువుకున్న భార్యరావాల్నాని నీకోరిక లే! అందుకోసం ను వొప్పుకోవు” అన్నాడు శ్యామల్.

“మధూ!” మల్లీపిలుపు.

“ఇదేం గొడవంటూ లేచిపోయింది. కుచ్చీర్లు కాళ్ళలో తొక్కుంది. శ్యామల్, సుదర్శనం ఎవో మాట్లాడు కున్నారు. ఆఫీసుకు వేళైంది. మల్లీ సావకాశంగా మాట్లాడుకుందాం. సాయం త్రము పార్కు దగ్గర కలుసు అనిచెప్పి శ్యామల్ వెళ్లాడు ఆలోచనతో.

౨

శ్యామల్ నక్త్యత్వం, రూపం చూశిందగ్గరనుంచి మాధురికి అతనిపై ఒకవిధమైన ప్రేమ, అభిమానం మొలకెత్తి సెరుగుతున్నయి.

వివాహంయొక్క అర్థం తెలియంది మాధురి పెండ్లి చేసుకోటం పాప మనుకుంది. పెండ్లి అనే పేరుతో లోకంలో చాలా హత్యలు జరుగు తున్నాయి. వివేకంలేకుండా పెరిగిన పెద్దవాండ్ల చేతుల్లో తర తరాలుంచి ఈ మహాయుధమే వివాహవిధిని శాసిస్తోంది. అభి ప్రాయం మంచిదై నా ఆచారాలలోని కొచ్చేనరకు చాలా విషమరూపం దాలుస్తోంది. సైన్యమైపోయిన మనజాతిని మాచి ఒక్క అశ్రువైనా విడిచే సంస్కర్త లేడు. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతింగల స్వభూతాల్లో మహావిగ్రహత్వ వివాహంలాగు అనుక్షణం కరులూన్న ప్రేమయొక్క సూక్ష్మంగా వివాహం నిశ్చయింపబడ్డది. అది రానురాను సంకుచితమై అవసరంకొరకు స్వార్థపరంగా ఉపయోగించుకునేరీతిగా దిగింది. ఈ అభిప్రాయం మాధురిమట్టిమ్మలో కదిలేవరకు 'మానవప్రపంచ మెంత కృత్రిమమైపోయింది. ప్రేమలేని యీలోకం పాడుపడ్డది' అని ఒక్కనిశ్వాసం విడిచింది. ఇంకలో ఏదోచప్పు డైంది. క్రింద ఏవో ఏరి తింటూన్న చిన్నపక్షి ఎకటి చెట్టుమీద కిగిరింది. ఎరులుగా ముడి చేసుకున్న జట్టు పక్షికాలుతిగిలి చంపమీద పడ్డది.

'మీడివితి మే ధన్యమైంద' దాన్ని చూస్తూ అన్నది. విశ్వవ్యాపక మైన ప్రేమ అప్పుడా మే కళ్లలో నిండివుంది. శ్యామల్ కు మాధురితో పరిచయం, చినువు ఎక్కువైంది. ఇంచుమించుగా యిరువురి అభిప్రాయాలు ఒక్కటేనని చెప్పాలి. అనాకాశం కలిగినపు డెల్లా ఒకరినొకరు కలవడం, ఎదోగోష్టితో ప్రాద్దులపుచ్చడం మామూలయింది. ఆవూళ్లో వున్న మిథు లండరిలో శ్యామలే చాలావివేకం, ఉత్సాహం పెంపొంది మాధురిసమ్మకం. తరుచు శ్యామల్ ను సందర్శించడం మాధురికి చాలాయిత్యం. ఇలా వివాహంలేకుండా చిగువుల్లో నేల్తూవుంటే ఆవూళ్లో అందరికీ బాధగానేవుంది. లోకం వెరిగి. పాపం! వాండ్ల ప్రూరమైన విమర్శనలకు సుకాకుండా తప్పులేదు. మేరువుపంటి ద్వారంతో తన్ను ద్వేషించేవారినిగూడా ప్రేమిస్తూ, కివితమంతా సౌందర్యానందాల నిలయంగా జేసుకుంటూన్నది మాధురి. స్వాధి పరమై, కామోన్మత్తమై, దురాశాద్వేషయుతమైయున్న లోకదృష్టి ప్రేమస్వరూపాన్ని ఎట్లా చూస్తుంది? నిరాడంబరమును, ప్రేమపూ రితమును పైన హృదయాన్ని చూడాలంటే ఈదృష్టి చాలను. దీర్ఘ దృష్టి కావాలి.

శ్యామల్ కొన్నిక్రీపరు తీగలుతెచ్చి బెనగ్గా నింపుచు నున్న జాట్ల చుట్టాడు. ఆమెయేదో ఆలోచిస్తోంది.

శ్యామల్ తెలియనట్టే ముందుకు వచ్చాడు. "నీ ఆలోచన నాకు తెలుసు. తీగలుచుట్టుకున్న జాట్లలో ఏపువ్వు పెట్టుకుందామని కదూ! నేచెప్పనా?"

మాధురి ఆశ్చర్యంతో మందహాసంజేస్తూ ముడితడువుకుంది.

మా—ఇట్లా చెయ్యడం తప్పుకాదు?

శ్యా—పూలేమి తురమకండా ఎదిరెయ్యడమా?

మా—కోమలంగా పెరిగి అల్లుకుంటూన్న తీగ తెంపి చుట్టులే దానికోభ తగ్గలే?

శ్యా—లేదు. ఎక్కువైంది. అంతకుమునుపు దాని ఆండం సహజంగానేవుంది. ఇప్పుడో మేఘాల్లాంచి లతలు ప్రాకులాడుతూన్న ట్టుంది. ఇది విచిత్రమైన ఒక అపూర్వసృష్టి. నీముడి మేఘశకలంలా వుంది. ప్రేమతోవర్పించి పెంచుకున్న లతాసౌకుమర్యం చూసి మేఘము ముద్దెట్టుకుంటున్నట్టుంది.

మా—డాక్టరుకు రసవివేకంమాడానా?

శ్యా—మీకవిద్వంశం ఉహించి రసాన్ని చిర్మిస్తారు.

డాక్టరు కొత్తమాద్యం కనిపెడిదామని కోసిచూస్తున్నాడు.

మాధురి నవ్వు ఆపలేకపోయింది. పెదిమలు దాటిపోయింద నవ్వు. ఆమె నన్ను నిడంపలు కొంచెం కడులాడినై.

"ఒరి కిండ్లబండతనం, ఉహించి లేకపోతే కోసి పాడుచేస్తారా"? కిండ్ల కొత్తమాద్యం ఎవరన్న నేర్చుకుంటారేమో? శ్యామల్! నవ్వి పుత్తి మాను. నాకేం కావులేదు.

"నువ్వు చెప్పించువాతనా యింకా. మఘా! నువు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?"

"నీకు తెలిటం లేదు?"

"నువు చెప్పు"

"నేనెంగుకు చెప్పాలి?"

శ్యామల్ దీరంగా పోగుకున్నాడు.

"నీవు నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తే నేను నిన్ను ప్రేమించినట్టు కాదూ శ్యామల్!"

"ఎట్లా, నీ కాపుద్దేశమే లేకపోతే?"

"లేకపోతే నాగురదృష్టం. నీం లోపం?"

ఈమాటతో శ్యామల్ పూర్తిగా క్రుంగిపోయినాడు. నిరాశ, నిస్పృహ అంతా ఆరించివై. దీర్ఘ నిశ్వాసం ఒకటివిడిచి లేచాడు.

"శ్యామల్! వెళతావా యేం?" అన్నది మాధురి.

"ఇవ్వాలి చాలా అస్వస్థురగా వుంది యంచాతనో. వెళతా" మాధురి ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులు భుజంమీద వేసి నిలు మింది. శ్యామల్ కండ్లలో చూస్తోంది.

"కోపం వచ్చిందా?"

"లేదు"

"అప్పుడే యేం పోకపోతే"

"గుదర్శన మేమన్నా అనుకుంటాడు మనం ఇట్లావుంటే" చేతులు తీసింది.

“శేపు వస్తా చదువుకుందాం” అమితమైన ఉత్సాహంతో, ప్రేమతో అన్నది మాగురి.

శ్యామల్ దైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. ఎంతోనిగూఢమై అగాధంగావున్న ఏమి ప్రేమ అర్థమే కావటంలేదు. ఇందునిమిషా లాగా చిన్నా నిలుచున్నాడు.

“నువు రావూడగు?”

“సరే” అన్నది.

3

పొద్దుగోళి సాయంత్రము చాలామంది నచ్చారు. ఏమో అంటు, ప్రసంగాలు; పొద్దుంతో కోలాహలంగా వుంది. జలయంత్రంచుట్టు కొంతమంది పల్లెనాండ్లు మూసి తిరిచి త్రం గూళిసో తూన్నారు. ఎవరో వ్రాసుకుంటున్నాడూకుర్రాడు ఒడ్డునివాడు. నీటి కుండలో తిరిగే బా తోటి చిక్కబారింది. కాయితాలు తడిసివై. లేచిపోయినాడు. మారసీకపు స్త్రీ అల్లె వుంది ఒక అవిడ. మీసాలు నాగుక్కోపోయిన బట్టల క్రాపింగు జెంటిల్ మెన్ చెవులో ఏమో చెవుతూ లైబ్రరీ కేసి పోతున్నాడు.

జుగూడ వేమిపట్టలేదు సుదర్శనానికి. ఏరో ఆలోచిస్తూ పచ్చిక మీద కూచున్నాడు. ఎత్తులపై యెత్తులు వేస్తున్నాడు శ్యామల్.

“నీమాటలు నాకేం అర్థంకాడంలేదు. ఒక క్రియురాలుంటుంది. ఆమెను గాఢంగా ప్రేమిస్తాము. మనోవాక్కాయాలతో ప్రేమిస్తాము. ఈవృష్టి ఒకప్పుడుమారిపోతే ఏమంటారు?” అన్నాడు సుదర్శనం.

“ఏమంటారు, దాన్నిగూడా ప్రేమే అంటారు”

“కాదు. బుద్ధి వ్యభిచరించింది అంటారు”

“శ్యామల్! ఉండు నే వస్తున్నా” అంటూ మాగురి లైబ్రరీలో వి సుదర్శనం శ్యామల్ మాట్లాడుకునే గోటుకే వెళ్ళింది. ఆమె నిడుస్తలు ధరించుకోనుంది. చేతిలో ఒకపుస్తకం వుంది. అది “ఆర్యు వాహాయి-వారి నాగరికత” అనే పుస్తకం.

శ్యా—నీమో అన్నావు సుదర్శనం?

సు—బుద్ధి వ్యభిచరించింది అంటారు.

శ్యా—అంటే.

సు—ఒకచోట నిశ్చితమైన ప్రేమ శాశ్వతంగా నుండకంటా కరివై ప్రసరించటం.

శ్యా—అది స్వభావం

నీ వింకా అర్థమయ్యేట్టు మాట్లాట్టలేదు. అన్నాయ! నే చెపు దిను. ప్రేమతత్వం చాలా వికలమైంది. ఈ విశ్వమంతా ప్రేమ

మయమే. ఇందు ప్రేమించగూడని వస్తువే లేదు. ప్రేమలో సర్వ పాపాలు నశించిపోతే. ఒకదేశము నింకొకదేశము, ఒకజాతి నింకొక జాతి, ఒకవ్యక్తి నింకొకవ్యక్తి, ఒకమనుష్యు డొకజంతువును, ఒక జంతు చొకపక్షమును, ప్రేమించుతూ ఇట్లా సర్వం ప్రేమయొక్క ఆధారంచేతనే సృష్టివ్యాపారం నిరంతరాయంగా జరుగుతున్నదని తెలుపుతున్నాయి. అది ఒక నియమంలో బంధింపబడి వుండేదికాదు. దాని నెవ్వరు అరికట్టలేదు. దాని కత్యంతద్వితీయమైన పక్షము లున్నై. కొండునుహల్లోనుంచి, జీమాతబంగరవైన సముద్రగర్భ ములోనుంచి, ఎంత దాచినా పెకల్చుకొని ప్రేమ స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తుంది.

సు—దానికి నీతితో సంబంధమే లేగా?

మాగు—నీతంకె?

సుదర్శనం తీక్లంగా చూశాడు. ఇది నానాటికి స్పృధిఅయి తూన్న యావనోద్యోగంవల్ల హిందూపావిత్ర్యాన్ని నాశనంజేసే ఆలోచనలు చేస్తున్నది. ప్రేమకు ఈవిరుద్ధవ్యాఖ్యానా లేంటి? చదువుకుంటే మంచిజ్ఞానం వస్తుంది. దేశంయొక్క అభ్యుదయంకోసం కృషిచేస్తే అని అనుకొన్నాను. తరువాత తన మనోవాక్కాయాల కర్తుడైన నరుణ్ణి ప్రేమిస్తుం దనుకొన్నాను. స్వాతింత్ర్యం స్త్రీలకింను కొంత నద్దన్నారు వెనక. ఇక చేశేదేముంది? అని విచారించటం మొదలెట్టాడు.

శ్యామల్ ముందుకు వచ్చాడు. “నేచెవుతా అన్నది మాగురి. “కొంచెం అభిప్రాయంలో భేదం. జాగ్రత్తగా గమనించు. రాగద్వేష విరహితమై, సర్వవిశ్వకాంతియే ఆశయంగా వుండే ప్రేమతత్వానికి నీతి యేమిటి? అది అంతా నీతికాదా?”

“మహా! ఆన్వేష్య ఇవ్వంపచ్చినట్లల్లా ఉపయోగించుకునే నాండ్లు ఆయనమాట్లాడిన నీతికి అర్థంచెప్పారీ, నువుకాదు” అన్నాడు శ్యామల్.

గంభీరమైన సుదర్శనం హృదయంలో పెద్దసంక్షోభం ఆరంభమైంది. అగాధమై, అగమ్యమై యున్న మాగురిప్రేమతత్వంలో అతనితల తిరిగిపోయింది. ఆమెమాటలే అతని కర్థంకాలేదు. తా ననుకొన్నరీతిగా మాగురిప్రేమతత్వ మంత సంకుచితమైనది కాదు అని అతనికి తోచింది. సుదర్శనం తనతో పాటు సంఘాన్నిగూడా తయారుచేయా లంటాడు. అందాకా వ్యక్తిమం దింజ వేయగూడదని, దాని వలన ఏమీ కలుగదని అతనిమతం. ఎంతో సంస్కారం కావలె నంటుంది అతని హృదయం. కాని అతని అభిప్రాయాలు అత ననుకొనే మార్పులకేమీసహాయం జెయ్యలేకుండా వున్నాయి. అసలది మార్గమున్ను కాదు. ఆలోచనతో సుదర్శనం లేచాడు. “మీ రనేతత్వం న్యాయంగా వున్నట్టు నాహృదయం వప్పుకోటంలేదు. అయినా, నావిధాన మేంటో తెలపటానికి ప్రయత్నిస్తా” అంటూ సాగిపోయినాడు.

సగలల్లా ఎండవేడిమిచే కాగిపోయిన నేలమీదనుంచి వచ్చే గాలి నీళ్లకుండలోపడి చల్లనై ఆపచ్చికపైప వీచేసరకు మరింత చల్లగా కొట్టింది. నీళ్ల పూలు వికసిస్తూన్నాయి. మాధురి ఆపూలకేసి పోతుంది. మరుగుగా, గర్వంగా పోతున్న ఆగమనంలో సమీరుడు అడ్డపడి దుస్తులు అల్లరిజేస్తుంటే శ్యామల్ కు కోపంవచ్చింది. పాగ్గులోంచి అంతా వెళ్లిపోయినారు. కొంతదూరంనడిచి మాధురి జనక్కుమాళింది. శ్యామల్ యాభాస్థానంలోనేవున్నాడు.

“ఎస్తా, అక్కడనే వుండు శ్యామల్!” అన్నది.

శ్యామల్ పరధ్యానంగా తలయూపాడు. శ్యామల్ ప్రేమలో రాగ మున్నది. అసలు అనురాగంలేనిది ప్రేమ యేమిటి? ప్రేమే ప్రధానమైన కామంగూడా ప్రేమలో కలసివుంటుంది. కామంలేకపోతే ప్రేమ అనేదే వుండదు. కోరికలేనివాండ్లు ప్రేమించడ మెందుకు? కనక తప్పకుండా ప్రేమలో కామ ముంది. ప్రేమంటే ఆమెకింకా అనుభవం లేదు” అనుకుంటూవున్నాడు.

౪

శ్యామల్ యింటిపద్దలేడు. ఆప్రాంతాలకితనే ప్రశస్తమైన డాక్టరు. దగ్గరపల్లెలో ఎవరికో చాలా జబ్బుగా ఉందని తీసుకెళ్లారు. తే వువయానిక్కాని రాడు. ఆయనయిల్లు పెద్దభవనంకాదు. కాని కొద్దిలో చాలాఅందంగా, వీలుగా తయారుచేయించుకొన్నాడు. స్నానానికి, ఆఫీసుకు, చదువుకోటానికి ప్రశస్తికంగా గదులున్నాయి. స్నేహితు లెవరితోతైన మాట్లాట్టానికి, కులాసాగా తిరుగటానికి దక్షిణ పువైపు వరాండామందు మంచిని ఆగ్రాప్రాంతాలనుంచి తెప్పించిన క్రోటన్సు, చైనాబాక్సలా, వైట్ క్వీను, పారిజాతం, అన్నీవున్నాయి. మధ్యపైన ప్రకృతినందేశం రసోపాసకులకే వినిపిస్తుంది.

సుదర్శనం తరచు శ్యామల్ యింటికి వస్తూవుంటాడు. అతని కిప్పుడు క్రిష్టమసుశలవులు. శలవల్లో అతని కేం చదువుకోటం అభ్యాసంలేదు. నూక్కుగ్రాహిగనక చదవకున్నా క్లాసుల్లో సరిగ్గా మార్కులు వస్తూనేవుండేవి. శ్యామల్ ఉన్నాడేమోనని తిన్నగా అక్కడికి ప్రయాణమైనాడు. తలుపులు తీసే ఉన్నాయి. ఎవరో దాని మనిషి పని సమిస్తోంది.

“డాక్టరుగా రున్నారా?” అని అడిగాడు.

“లేదు, టోపలికిరా. సుదర్శనమా వచ్చింది” అంటూ కోమల తువ్వాల మడుతూన్న విధంగానేలేది రెండడుగు లేసింది. ఆమె అప్పుడే అభ్యంగనం చేశింది. పసరుపోయిన ఆకండ్లు కొంచెం ఎరుపుగావుండటంచూస్తే, నిద్రలేక ప్రియుడి బాహువుల్లో గడిసిన పరిశ్రాంత సౌందర్యం తొలుకుతూన్నట్టుంది.

“మాధురి రావటంలేదు మాయింటికి?”

“నేనచ్చా కాను?”

“మీ డాక్టరుగారికోసం వచ్చావాయ”

“జబ్బులాచ్చేవాండ్లకు డాక్టరుగాని నాకూ డాక్టరే? సరేగాని, ఎన్నా శ్లలుతా వీతువ్వాల?”

“మీవాదాలన్నీ కట్టుబడేలోగా కాకపోతుందా?”

“అయితే అతననే మాటలకేమైన అర్థముంది? ప్రేమ చించల మొందే అంటావా?”

“వారు పురుషులు, స్వతంత్రులు”

“కోమలా! నువు పూర్వకాలందానివి. నీకేం తెలియదు. ప్రస్తుతి ప్రితినిబట్టి మార్పు అవసరమైనా, సంఘాన్నే వేరుతో డెకిల్చే ఆఫ్ ఫ్రాయల్లో న్యాయంలేదు. అది క్రమంగా రావాలి.”

సుదర్శనం కోమలను డాక్టరుకన్నా ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడు. కోమల ప్రవర్తన, మాటలు అన్నీ అతనికి కిష్టం. ఎక్కువ అంటే శాలి కాకున్న, సమున్నతమైన ఆకారం, కొంచెం చామనిచాయ కంఠం, ఆకండ్లు, వంపులు, ఆమె ఆరోగ్యాన్ని తెలుపుతున్నాయి. భాగమైన ఆమెకట్టు, మెరిసే కండ్లు, సాత్విక శేజస్సు అతనికి చాలా యిష్టం. శాంతిగంభీరమైన ఆమెనక్షులముపైన అతని హృదయ మెన్నిసార్లు కలలు కన్నది. చూడటానికి బల్లి వకటి ఆమెభుజంమీద చూకింతువ్వాల అక్కడ పడేసి లేచింది. తొందరగా పోయి సుదర్శనం దాన్ని దులిపాడు. బల్లి క్రిందబడి పరుగు తిప్పోయింది. కోమల సుదర్శనంపేరు తీక్షణంగా చూశింది. ఆకళ్లల్లో లజ్జానమానాలు పొంగులెత్తినై. అక్కడనుంచిలేచి యింట్లోకి పోయింది. సుదర్శనం భయావేశంతో కంపించిపోయాడు. ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఒక అడుగుసూడా ముందుకువేయలేదు. మెల్లగాలేచి వరాండాదాటి యింటికి బయలుదేరాడు.

“ఆమె యిట్లా చూస్తుందా? ఆనేత్రా లంత సూరంగా వుండేనయ్యే? కదుల్తూ మోహనంగావుండే ఆకళ్లల్లో ఎంతగాంభీర్యంనిం కోనుంది? సుదర్శనంబేదరం యికవృథాకావలసిందేనా? సౌఖ్యంలేదా? ఆకావినశమైన యాహృదయం విస్మృతిపథంలో పడ్డియింది. సరే, ఈసంగతి ఆమె శ్యామల్ తో చెప్పుకుందేమో! ఎంతో చనవుగా తిరుగుతూవున్న నేను నామిత్రుడి కంఠద్రోహం చేశాను? ఎంత మిత్రుణ్ణైనా శ్యామల్ నన్నుక్షమిస్తాడా? నిరాశాహతుణ్ణై పోషటమేకాకుండా అంతులేని అవమానంతో నశించిపోవాలి సాచ్చింది. నాప్రవర్తనాన్నిగురించి ఎంతో తృప్తి నహించే మాధురి ఏమనుకుంటుంది?” ఇట్లా విలరిక్కించుకుంటూ సుదర్శనం తనమాట్లో రెండో అంతస్తుమీద గదిలో ఘోరంగా ఉబిరివిడుస్తున్నాడు. ఒళ్లంతా వేడెక్కింది.

మర్నాడు ఉదయానికి డాక్టరు యింటికి వచ్చాడు. ముందుగా వస్తున్నానని శ్యామల్ మనిషిని పంపాడు. కోమల కంటచేసుకొని

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పసత్యాగ్రహదళము - బెజవాడ

౧. నాయకుడు: శ్రీ అయ్యదేవర కాశీశ్వరరావుగారు.

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పసత్యాగ్రహదళము

౧. మొదటిసారి బెజవాడనుండి బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ గంపలగూడెం కుమారరాజుగారు.

౨. రెండవసారి బెజవాడనుండి బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ డాక్టరు వి. హనుమంతరావుగారు.

గంగా వుంది. శ్యామల్ భోజనంచేస్తూ—, “మాధురి, సుదర్శనం, ఉల్లాసే వున్నారా?” అన్నాడు. “ఉన్నా” రన్నది మల. సుదర్శనంమాట మళ్ళీ జ్ఞాపక మొచ్చింది కోమలకు. “అలా నీళ్లు తిరిగినై. నేను చాలా ఘోరంగా అతన్ని చాచాను. బల్లిపాటుకు నేను భయపడుతుంటే దులిపాను. అది పెద్దతప్పా? ఇంట్లో తల్లి మళ్ళీ సచ్చేవరకు అతని నక్కడ లేడు. నన్నట్టే ఆశించేశాడో! అరిచి మాధురికి కాదు; నాకు సోచిరును. ఎంతటి చినవుతో యిన్నాళ్ళనుంచి మాయంటి కొచ్చేవాణ్ణి ఎన్నటికి గిరూడరానంత అన్యాయంగా ప్రవర్తించాను. తన చేసిన అన్యాయాన్ని గురించి చాలా పశ్చాత్తాపపడుతోంది కోమల. ఎట్లాగనా అతన్ని స్పృహంజేసుకోనాలి. తన అపరాధం మరచిపొమ్మని కోరాల్సింది. అంతా భర్తతో ఏమనిచెప్పుకుంది? అట్లా చెప్పొచ్చునా? ఈ గోభాగం, వ్యాకులం ఎట్లా తీరుతుంది? పదిగోబా లైంది. సుదర్శనం నువ్వే లేదు శ్యామల్ యింటి నైపు. ఇంటర్ మీడియేటు పరీక్ష కొచ్చింది. ఇంట్లో ఏమీ స్వాస్థ్యం లేదు. పుస్తకాల మీదికి చూస్తే కించపడతాను. కోమల భర్త వ్రాసుకుంటూంటే వెళ్లి దగ్గర వుంది ఎవరూ చెప్పలేదు.

శ్యా—అతనికి పో.

కో—ఇదేమిటి ఇవ్వాళ?

శ్యా—ఏమీ లేదు, కొంచె మాగిరా.

కో—మియిష్టం వచ్చినప్పుడా?

శ్యా—(విసుగుతో) ఔను.

కో—(మింగుట నముచేస్తూ) ఎంతాత?

శ్యా—వాక్కు. చెప్పుకుంటే.

కో—ఇదేదో కొత్త పద్ధతీలా వుంది—అక్కసు నయంలే?

శ్యామల్ కాగితం బల్ల మీది పారేసి విసుగుతో “నువ్వే పోయిందేయ్యి” అన్నాడు.

“బాగానే వుంది” అని నవ్వుతో కోమల యింట్లోకి పోయింది. పుత్తరం వ్రాసి మడచి కవస్లో పెట్టి బంట్లోతునుపిలిచి మాధురి కొచ్చింది పంపాడు. తననుగూడా లోపలికి పోయినాడు. చూడగా పురంబాలో సుదర్శనం మామన్న చాటునే కూర్చోని, కోమల అతని పు, ప్రవర్తన, తలుచుకొని తన అవివేకాన్ని నిందించుకుంటూ రవగుతూన్నది. కోమల ముగ్ధ. తనదీవితంలో ఎన్నడు ముత తప్ప ఇతరస్థితిని ప్రేమించలేదు. చిన్నతనంనుంచి ముత తో ఆడుకొని, ఒకచోట తిని పెరిగింది. శ్యామల్ తల్లి రికమని, తల్లి లేనిదని తన యింట్లోనే వుంచుకొని కొడుక్కన్నా గ్గిన గారాబంగా పెంచింది. అమెవున్నన్నాళ్లు అది అత్తనా కీ స్పృహ లేకుండా తిరిగింది. కోమల భర్తగూడా చాలా అమ

రాగంగా కోరిక నల్లాతెస్తూ క్రమంగా గాక్టరీపాసయి మంచిపలుకు బడి, పివేకం సంపాదించి, కోమలను చాలా గౌరవంగా, ప్రాణ తుల్యంగా చూస్తూవుండేవాడు. శ్యామలనితల్లి పోయిన మార్చి నెలలో కాలంజేసింది. అప్పటినుంచి కోమలయే యింటివ్యవహారాలన్నీ తానే స్వయంగా చూసుకుంటూ బాగ్రత్తగా భర్తయే దైవంగా నడుచు కుంటూన్నది.

ప్రేమ చుంబలమైంది కాచిని, ఒకచోట నిశ్చితమై ఏకాగ్రమై నవ్వు ఉంది క్రమంగా వృద్ధిపొందుతుంది గాని శాశ్వతమై, తుణికమై మెరిపించే తాత్కాలిక భౌతిక నాట్యం ప్రేమకు చరింపజేయలేదని ఆమె నమ్మకం. ఎంతో నామనృథాకారులు, విజ్ఞానవంతులు, ఆమె దృష్టిలో సోచిరులుగా మన్నింపబడ్డారు. అట్టి వారిని మాచినప్పు డట్లా భర్తమీద ప్రేమ, భక్తి, మరింత ఉత్తేజమయ్యేవి. ఎందు కంటే ప్రపంచములోని అద్భుతత్వమంతా అతనిలో ఉపాసిస్తు న్నది. శ్యామల్ ఇంతలోకే వచ్చాడు. కోమల లేచినిలుచుంది. నిమ్నాన్ని వైన ఆమెశరీరంకేసి చూస్తున్నాడు. ఆమె దేహమాట్లా ళ్లేదు. శ్యామల్ గూడా మాట్లాడుచున్నా అనుకున్నాడు. అయిదునిమి షా లయ్యేముకు ఆరలేక పోయినాడు. ఏనమయంలో ఎట్లా ప్రేమించ చాలో శ్యామల్ కు బాగా తెలుసు. అందులో కోమల తన ఆబాల్య కృతజ్ఞతకు పాత్రమైన ప్రవర్తన గలది. తన్ను మహాభోగినిగా జేసిన విధేయురాలు. ఆమె యేగితిలోవున్నా శ్యామల్ కు ప్రేమార్హయే.

శ్యా—ఏంవచ్చా ఒందాక?

కో—పనిలేక.

శ్యా—అడుగుకుంటే యింతే.

కో—అసలు మీకు ప్రేమతెలీదు.

శ్యా—ఒకచో! నీకుగూడా యీ ప్రేమతత్వంబెడదీ ఆవే కించింది? ఎదో రాసుకుంటూంటే ఆమాట లేంటి?

కో—ఎదో చెప్తదామని వస్తే ‘అవతలికిపో’ అనొచ్చు.

శ్యామల్ బలిష్ఠంగావున్న ఆమె బాహువులదగ్గర శిరస్సుంచి “చెప్పురా చంపక” అన్నాడు.

కోమల భర్త కళ్ళల్లోకి చూస్తూ

“సుదర్శనం సున్నీగాఉన్నట్టు. తెలిసిందా?” అన్నది.

శ్యా—ఇవ్వాళనేగా రావటం. వెళ్దామనుకొన్నా. వెళ్లే లేదు.

కో—అతనికి పరీక్షలు దగ్గరకొచ్చినై పాపం!

“ఇదేనా నువుచెప్తుతానని వచ్చింది?” అన్నాడు శ్యామల్.

“వెళ్లి చూసి మందిచ్చిరండి”

శ్యామల్ కండ్లలో కేళులు ఎఱునయినై. “ఈమె యిట్లాచెప్తు తుండేం? తనకేం సంబంధం? అని కోపంతో లేచిపోయినాడు.

౫

అప్పుడే వానకురిసి వెలిసింది. పొగడచెట్టుక్రిందుగా పోయేవాగు జాలులో ఇందాకా పొంగువారిని ప్రవాహం ఆగిపోయింది. అది తొలకరించిన మొదటివాన. తెల్లని ఆ ఇసుక అంతా, జాలులో తనం గాలు చిత్రించుకుంది. భూమిలోనుంచి బయలుదేరే కమ్మనివాసనలో వానదెబ్బకు రాలిపోయిన గులాబీరేకుల్లోంచి రేగే మాధుర్యం ప్రకృతి గాంభీర్యం ప్రస్ఫుటంజేసింది. మెల్లగా గాలివీచినపుడల్లా అశోకంలో మంచి బిందువులు రాలుతున్నాయి. ఆకాశం నెమ్మదిగా ఉరిమింది. కాని అది వానకోసం కాదు. శ్యామలుడు నిశ్చయంతో ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు. “మధూ! మనోహరమైన ఈపుష్పం వర్షంవల్ల ఎంత బీభత్సమైంది. పాపం ప్రయాసపడిరావుగాదా!” అనుకుంటూ లేచాడు. మేఘాలన్నీ విడిచాయి. ఒక్క మేఘశకలంమాత్రం అంతులేకండా పరుగుస్తుతోంది. బాబ్లి పరుగుత్తిపోయ్యే మేఘం లోంచి తొంగిచూశాడు. వనమంతా అంతుమయమై పోయింది. చెట్ల మీద నీటిబిందువులపైన వెన్నెలకాంతిపడి వనమంతా మత్సర్యంతో రణాలుగట్టి యలంకరించినట్టైంది.

ఎవరో తొట్టుపాటుతో వస్తున్నారు. ఆమెచీరంతా తడిసింది పాపం! తలపైని నీలపు ముసుగు. ఆముఖమీద చంద్రకిరణాలు ప్రసరి స్తూవుంటే కండ్లు తళతళ మెరిసిస్తే. ఆమెమొహమీది సన్ననినీటి బొట్లు అక్కడక్కడ యింకా ఆరనేలేదు. తల అంతగా చెదరలేదు. కాని ముంగురులు కొన్ని చురుకు పడిన లుక్కులపై గారితో కొన్ని రేగి కొట్టు కొంటున్నవి.

బలిష్ఠమై మెరిసే ఆమెశరీరసౌందర్యం ప్రకృతిశోభను మరపించింది. శ్యామల్ పొగడచెట్టు కిందికొచ్చేనటుకు ఆమె వెనక్కి ఆగి పోయింది. అనుక్షణం నిరీక్షించే శ్యామల్ కు మాధురి వచ్చిందేమోనని పించింది. వెనక్కు తిరిగాడు. హృదయం పొంగివచ్చింది.

పొగడచెట్టునుంచి పూలు రాలినై. “మధూ! మధూ! నాకొర కెంత బాధ?” అన్నాడు.

“నీకొకరుగానూ, అందరినీకం” అన్నది. కండ్లపంట బలజూ నీడ్లు కాయనై.

శ్యామల్ ఈ దృశ్యంతో ముగ్ధుని దగ్గరకు తీసుకొని “అయ్యో! బట్టలన్నీ తడిసిస్తే. ఏమిటి అట్లా అంటావు?” అని ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

మాధురి వస్తుందనే ఆశోట్లో డాబాకింద రెండుపక్కలు సిద్ధంచేయించాడు. రెండువేళల కిటికీల్లోంచి చల్లటిగాలి వీస్తోంది. ఆశోట్లో అప్పుడప్పుడు సమావేశం అవుతూ, ఇష్టాగోష్టిగా పొద్దులు పుచ్చుకుంటూ, నడుపుకుంటూ ఉంటారు. వాండ్ల బట్టలు, పుస్తకాలు అన్నీ ఆయాముఖో పక్కనే వుంటాయి.

మాధురితండ్రి తహసీల్దారుపనిలో వుండేటప్పు డీతోట నవుకగా అమ్మకాని కొస్తే తీసుకున్నాడు. ఆయన దానిమీద ఆదాయంపూడా తీసేవాడు. కాని సుదర్శనం ఆవ్యవహారాలు చూస్తున్న దగ్గరినుంచి ఆదాయంకోసం పెనగులాడక అంతా మాధురివిలాసం కోసమే దాన్ని వదిలేశాడు.

శ్యా—ముందు లోపలి కెళ్లి బట్టలేసుకో, మాట్లాడుదాం.

మాధురిలోపలికి పోయి బట్టలు వేసుకుంది. తెల్లని చీర, బరీఫని చేసిన వదులైన చైనా సిల్క్ లెవిక. మాలతీపూలు జారిపోతూ న్నాయి ఆజుట్లోంచి. ఆమె బయటికి వచ్చింది.

“సుదర్శన మేమన్నా అన్నాడా?”

ఆమె మాట్లాడేదు. నిశ్వాసభారంచేత సుందరమైన ఆమె పక్షులం కంపించిపోయింది.

శ్యా—ఏం చెప్పు. నాతో చెప్పటాని కేం ఆధ్యంతరం? నేనెవరి తోటి అననుగా.

మా—మా అన్నయ్య యంత్రూడుని నాకు తెలియదు.

“సుదర్శనమా?” అని తనమంచం దగ్గర కీడ్చుకున్నాడు శ్యామల్.

మా—నాప్రవర్తన మతని కర్థమే కాలేదు. నన్ను చాలా అనుమానంగా చూస్తున్నాడు. నావల్ల తనకు సంఘంలో చాలా అవమానంగా వుంటుంది.

శ్యా—సంఘం? సంఘం న్యాయాన్నే విమర్శిస్తుందా? సంఘం నిజంగా నుడ్డిది. ఏనాడో అనసరపడి నిర్మించుకొన్న తత్వం ఈనాటి సరిపడక దేశమంతా పాడయిపోతున్నా, ఆచారంకొరకు వ్యక్తులూ, తన్మూలకంగా జాతినంతా నీర్వీర్యంజేస్తున్నది సంఘం. ఈయన సంస్కారప్రియుడుగా మరి.!

మా—ఇంతకాలం పెండ్లి లేకుండా వుండటం ఏమిటని మాముసలమ్మ ఒకటే గోల. అన్నయ్యకుగూడా నామీద వేరు భావం కలిగింది. ఇంట్లోవుండటం చాలా కష్టముగా వుంది.

శ్యా—నీకుమాత్రం ఎందుకు స్వాతంత్ర్యంలేదు యింట్లో వుండటానికి? నీకేం కష్టం? నాదగ్గర కొచ్చేయి. నిన్ను తల్లీ పెట్టి పూజించుకుంటాను.

మాధురి ఏదో ఆలోచనతో చూస్తోంది. శ్యామల్ ఆమె హృదయావేగం మాన్పటానికి యత్నిస్తున్నాడు. వివాహం స్త్రీ నిర్బంధంగా ఎందుకు చేసుకోవాలో మాధురికి అర్థంకాలేదు. వివాహం చేసుకోని వాళ్లంతా నీతిబాహుళ్యలేనా? పెండ్లి పేరుతో జరిగే ఘోరాలు సామ్యంగాపెట్టుకుంటే ఇది ఎంత పవిత్రమైందో లోకానికి తెలీదు, వివాహం ఒకవిధంగా క్రేమయొక్కసంకుచితరూపం గావచ్చు.

సపంచా న్నంతా ప్రేమించటం పెళ్లి చేసుకున్న వాళ్ళకు తెలీదు. ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోటంతోటే వారిబాధ్యతలు తీరిపోతై. మిగతా లోకమంతా వారి ఆదరణకు పాత్రం కాదు. సర్వం ద్వేషమయంగానే తోస్తుంది. ఇట్లాంటి ఆదర్శంతో జరిగే పెండ్లిండ్ల కల్ల లోకాని కేం ప్రయోజన ముంది? అందును అభిప్రాయ భేదాలు, అన్యోన్య అసహనం ప్రబలి ఒకరిపైనొకరు పశుత్వంగా మించిరించడం, ఇంత అన్యాయం, అవినీతి పోకిపోయినై. ఇంకా సంఘాన్ని పట్టుకొని వ్రేలాడాలంటే వివేకంగల ఏపురుషుడు, ఏస్త్రీ పుష్పకొనరు? మాధురికి పదహారేండ్లు వచ్చినయి. ఏకాగ్రమైన ప్రచర్తన లది. మానవుడు లోకంలో జీవించియుండాలంటే ప్రేమించడమే కీర్త్యుకోవాలి. శరీరంలోని అన్ని కోశముల్లోంచి ద్వేషం నశించి వ్రేవాలి. ఆ ప్రేమ సృష్టిలో విద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణంకదు క్రింది. అన్ని భూతాల్లోకన్నా మానవుడు వివేకంగలవాడు గనుకనే గాని సరియైన స్వరూపం చూస్తాడు. ఆమహాసత్యం లోకానికి చూపి త్తాడు. ఇట్లా ఈసత్యంగ్రహించి ఉపాసించడానికి సంఘంవల్ల కోధం కలుగుతే, అవలీలగా సంఘాన్ని త్రోసివేసి వ్యక్తిమం దంజ యవచ్చు. ఇద్ది మాధురిమతం.

శ్యా—మహా! ఏమి టాలోచిస్తున్నావు?

“నే వెళతా” అని లేచింది. వెంటే శ్యామల్ బయలుదేరాడు. ఆలో జెంతో ఆనందంగా గడపా లనుకున్నాడు. పాపం మాధురి నన్నేమీ ప్రశస్తంగా లేదు.

పున్నాగంకాఖిలు క్రిందికే పాకి ఉన్నయి. ఒకకాఖిమీద యివేసుకుని చంద్రుడికేసి ఊరికెమాస్తానిల్చింది. శ్యామల్ ఎదురుగా లోచి భుజంమీద చెయివేసి, “నీవు వెళ్లి ద్విప్పడు, ఇంతవినా తో” అన్నాడు. మధుమఖింలోని, కళ్లల్లోని అమృతమంతా గుతూన్న ట్లున్నయి శ్యామల్ నేత్రాలు. ఆమె యేం మాట్లా డు. గాలికి తలమీదమసుగు లేచిపోయింది. శ్యామల్ సర్దుతూ-

“నా సేవ నీకిష్టంలేదుకదా!” అని అన్నాడు.

మధుబామలు ముడివడ్డయి. తిన్నగా అతనికేసి చూసింది. “నువు కేందుకు సేవచెయ్యాలె శ్యామల్, నీచిన్న చేతుల్తోటి? నే నొప్పు పూనా?”

క్రమంగా మాధురి తన ఆలోచనలన్నీ వెనక్కుతోసేసింది వో సమాధానంచెప్పి.

శ్యా—నీ వట్లా వుంటావుగాని క్షణం నిన్ను చూడకపోయినా కలరేను.

మా—అయ్యో! నావల్ల ఎంతబాధ నీకు?

మాధురి అతనిచంపలు దయతోనిమిరింది.

“నామీద ఎందుకింత ప్రేమ నీకు?”

శ్యామల్ ఏంమాట్లాడకుండా తల వంచుకున్నాడు.

శ్యా—ఎం దుకంటే—నీవు మాధురివి గనుక.

మా—నిజంగా?

శ్యా—నీవు నాదానివి కావాలని, నీ అమృతమయమైన కళ్లు ఎప్పుడూ చూస్తూ వుండాలనీ నా ఆకాంక్ష.

మా—అది ఎట్లా సిద్ధిస్తుంది?

శ్యా—నావిశ్వాసంచేత—నా నిరతియమైన ప్రేమచేత.

మా—నీప్రేమపైన నీకు నమ్మక ముందా?

శ్యా—ఆఁ.

మా—అట్లయితే నేనెప్పుడూ నీయెగుట ఎందుకు శ్యామల్?

మాధురిహృదయంలోంచి అపారమైన ప్రేమతరంగాలు పొంగు లు పారివై. ఒక్కసారి శ్యామల్ కళ్లల్లోకి దీనంగా చూశి అన్నది.

“నేనంతా నీదానైపోతే సృష్టిని నేను ద్వేషించినదాన్ని కాదు? నాకు విశాలమైన హృదయమే లేదన్నమాట. ఆగమ్యంగా జరిగిపోతూన్న సృష్టిలోని నిత్యవ్యాపారం నా కట్లా తెలుస్తుంది? నా కనభవం ఎట్లా కలుగుతుంది?”

శ్యా—అదంతా నా కవసరంలేదు. నీవు నా క్కావాలె. నిన్నే చూస్తూఉండాలి. న న్నేమిచేసినా సరే. నాజీవనం, సౌఖ్యం అంతా అప్పుడే వుంటయి.

మా—ప్రేమగలవాడికి ఆవారమైన ప్రేమావేశంలో వ్యక్తి లేకపోలేమాత్రం ఏంబాధ?

శ్యా—అదికాదు. ప్రేమపున్నా వ్యక్తిమాడా అవసరం. అది దేహాధర్మంచేత కలుగుతుంది. అది అనివార్యమూడాను.

మాధురికి కొంచె మిమాటలో ఆలోచన కలిగింది. “ఔను, దేహా నికి, మనస్సుకు అటువంటి సంబంధ ముంది. నిగ్గుణమై సర్వవ్యాపకంగా వుండే ఆత్మకు నామరూపాత్మకమైన భిన్నసృష్టి కలగడంచేతనే తానని, పరుడని భేదభావం ఏర్పడుతున్నది. అందులో వివేకంగల వాండ్లుమాత్రం ఆత్మయొక్క ఈసృష్టిక్రమరహస్యం తెలుసుకొని లోకమంతా ప్రేమపూర్ణమైన, భేదమేలేని ఒకే చిన్మయానందమని నిత్యమువ్తులై సంచరిస్తారు.” అని మాధురి విలరిక్కించుకొని

“అయినా అది యింకా పక్కదికే కాదంటాను” అన్నది.

శ్యా—ఔను, దేహం ఉన్నంతవరకు కాలేదనేచెప్పాలి.

మా—దేహ మేం అటుంకం చేయదు. అది కాకుండా దేహం తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించటాని కొకసాధనంగాగూడా వుంటుంది అనుకుంటాను.

శ్యామల్ ధోరణి నేం పైకెక్కినీయటంలేదు మాధురి. మాధురి సామర్థ్యం, ఆమె ప్రేమయొక్క తత్వం క్రమంగా తెలుస్తున్నాయి. ఎవరో వేదాంతాలు చెప్పే మాటలుగాని యిది సామాన్యంగా లోకం దీనిని వప్పుకోదు. అయితే యశావనం రోజుకు రోజు నూత్న వికాసాన్ని పొందే రోజుల్లో ఇట్లా మాట్లాడడం చాలా ఆశ్చర్యంగా దోచింది అతనికి.

చాలా పొద్దుపోయింది. ఇక యింటికి పోలేక మాధురి వకశయ్య మీద, శ్యామల్ నకశయ్యమీద పడుకున్నారు. సంగ్రుడికి రాత్రుల్లా వారిని కాపలాచెయ్యకపో సరిపోయింది. కిటికీలోంచి పాకుతూవచ్చి తీగలు మాధురికి ఆవెన్నెలతీగ్లం తగలకండా చేస్తున్నాయి. శ్యామల్ ఊరక మసులుతున్నాడు. ఇందాకటినుంచి మాట్లాడిన మాటలన్నీ అనుక్షణం ఎదుట నిలుస్తున్నాయి. చివరకు నిద్రపట్టింది. తెల్లవాగుజామైనది. కొంచెం ఈదురుగాలి వేస్తోంది. తెల్లవాగు మేలుకొన్నందుకల్ల శకం కుడు బహిషాయి పడమరగా తూలుతున్నాడు. మనకనెల్తురు తీగల సందుల్లోంచి మాధురిమీదపడి కొత్తతరంగా చిత్రిస్తున్నది. మాధురి కండ్లు మసులుకుంది. లేచిపూచుంది వళ్లు పెరుస్తోంది. చిల్లంగా కొట్టింది గాలి. శాలువతీసుకొని వేసుకుంది. శ్యామల్ నిద్రపోతున్నాడు. అతని కనుబొమ్మలెవో ఆలోచన జేస్తున్నట్లుగా వంపుతిరిగిఉన్నాయి.

మాధురికి శ్యామల్ ను మాస్తీ చాలా జాలేసింది. పాపం! ఈమె నన్ను ప్రేమించాడు. నేను తనదాన్నై పోవాలని అతని కోరిక. నేను తనమాధురినై తే ఇక ప్రపంచమే అవ్వాలేదు. ఈ వెర్రిలో పాపం కోమలను వదలేస్తాడేమోనాడా. ఇది కామంకోసం గూడిన ప్రేమ. అందుకోసమనే ఒకదానికన్నా ఒకటి అంటంగా కనబడినప్పుడల్లా మారిపోతూంటుంది. సౌందర్యం ప్రేమయొక్క కవచం దొంగిలించి దొకనాడు. అదివేసుకొని, దుర్బలస్థానంగాలన్నీ ధ్వంసం చేస్తున్నది. సౌందర్యం జడమైంది. ప్రేమ జీవం గలది. ప్రేమలేని సౌందర్యం భయంకరమైందిహూడాను. కనుక సౌందర్యం ప్రేమకాదు. ప్రేమే సౌందర్యం. అది నిశ్చితమైనప్పుడే సౌందర్యాన్ని కాంక్షింపదు. ఆ ప్రేమ ఎంత వృద్ధిఅయితే, ఎంత ప్రేమించగలిగితే అంత సౌందర్యం కానుపిస్తుంది. అప్పుడు ఒకశత్రువు, ఒకపికారి, ఒక హూరమైన జంతువు, అంతా సౌందర్యమయమే. అప్పుడు సౌందర్య మెక్కణ్ణో వుందని దానికోసం పాకులాడాలని ఆగత్యం తప్పిపోతుంది.

అయితే ఈభౌతికసౌందర్యానికిగూడా ప్రాధాన్య ముంది. ఒకవస్తువు అంటంగా కనబడితేనేగాని దానివిగ్గరకుపోడు. అప్పుడు గాని ప్రేమించడం ప్రారంభంకాదు. అప్పుడే ఆరహస్యం తెలియటాని కారణం. క్రమంగా ఆప్రేమను అర్థంచేసుకొని పక్కదశకు తెచ్చుకున్న ప్రేమతో ఈజగత్తునంతా ప్రేమించవచ్చు. తనప్రేమలో కామం వుంటే, అది స్వార్థపరమై, సంకుచితమై అక్కడనే నిల్చి పోతుంది. కామాన్ని అధిగమించి స్వచ్ఛతను, సమత్వంను అలవరించు కొన్నప్పుడే విశ్వవ్యాపకమై మహాపకారం జేస్తుంది.

ఇక కామం నశించడ మెట్లా? ప్రేమిస్తేనేగాని కామం నశించదు. అందుకొరకే గృహస్థాశ్రమం మహాయుషులూడా అంగీకరించారు. ఆహా! గృహస్థాశ్రమం ఎంతపవిత్రాచర్యముగలది! ప్రేమస్వరూపాన్ని చూడటానికి ఈ ఆశ్రమం చాలా సహాయం జేస్తుంది. అది స్త్రీపురుషుల జన్మజన్మాంతరసంస్కారంచేత ఏర్పడుతుండటాదు. ఏదెట్లావున్నా, మనుష్యప్రయత్నం చేత, భౌతికసాధనోపాయాలచేత సిద్ధించే దాంపత్యంకన్నా వైనజెప్పిందే ఉత్తమమైనది. అట్లాంటి దాంపత్యమే సిద్ధిస్తే అందు ప్రదర్శింపబడే కామమే ప్రేమ అవుతుంది. ప్రేమే కామ మవుతుంది. అప్పుడు అనన్తాభేదమేగాని ఆర్థభేద ముండదు. అప్పుడు ప్రపంచంలో జరిగే మారుమారులు సముదాయాల యోగ ప్రేమం కొఱకు పనిజేస్తూవున్న యేమహాధర్మమో నా మొగ్గుగా ఆవ్యక్తి ప్రేమించడానికి తగిన పృథుయదార్థ్యం కలిగి ఉంటుంది. అట్టిలోక కళ్యాణంకోసం భౌతికభోగాలను, క్రియవైనలన విఘ్నపక్షబాలమును, ఒక్కసారి ఆచుహాప్రపంచప్రేమ యజ్ఞశలంగా మోముంచేయగలుగుతాడు ఆత్మార్పణంచేయటానికైన ఆధ్యంతం వుండును." ఇట్టి ఉత్తమదాంపత్యనిధికోసం మాధురి నిశ్చీకరిస్తున్నది. ఇంకొకరక ఆమె వివాహంచేసుకోలేదు. శ్యామల్ ను పెండ్లిదండ్రులు ఆమె పృథుయం వప్పుకోబందేను. ఇంకొకరులే పినామిత్రుడైన శ్యామల్ లో కావలసినది మార్పు కాలేదు. ఆమెని జీవితాన్ని ఏపువాగులపైన నిర్మింపబడ్డనో ఇంకా ఆమెకు తెలీను. మాధురి ఆత్మప్రాయస్కాంతం వివాహినుణ్ణిగూడా ప్రేమించవచ్చు. అంతాంగీకరించకనూనే ఆప్రేమ యింకో పునీతమార్గాన్నే అన్వేషింపవచ్చు. శ్యామల్ యింకా లేవలేదు. తెల్లవారకముందే మాధురి తన యింటికి పోయింది.

౬

గ్రామంలోవున్న బ్రాహ్మణులలో రహస్యంగా జరుగుతూ వున్న ఆలోచన లన్నీ ఒహిర్గతమైనవి. నిన్ని సుదర్శనాన్ని పిలిపించి ముంపించారు మాధురిప్రవర్తనాన్ని గురించి. "నీతిబ్రాహ్మణమైన యాత్ర చారం, సడనడి మంతు చాలాకష్టాలకు కారణమైతే" అని చెప్పారు. వాండ్ల కుటుంబాన్నంతా బ్రాహ్మణ్యంబి బహిష్కరించటానికి తీవ్రప్రయత్నాలు జరిగినై. తండ్రి సంపాదించిన గౌరవ ప్రతిష్ఠలుమాచి యింతకాలం ఓర్చారు. కొంతమంది అసలు యిల్లాల టివ్యక్తి మనవూళ్లో వుండటం చాలా అగౌరవమని, రహస్యంగా ఎక్కణ్ణో మాధురిని చంపాలని యత్నం జేస్తున్నారు.

క్రమంగా యీవార్త లన్నీ సుదర్శనానికి తెలియవచ్చినై. శరీరాస్వాస్థ్యము, తీరని ఈవ్యాకులంలో సుదర్శనం మేధస్సుతో కరిగిపోయింది. కోమల తనదికాదని దుఃఖిస్తాడా? ప్రియమైన చెల్లెలు, ఉదారస్వభావం గలది, తన తల్లి ఒండ్రులు గలించినప్పటినుంచి ఒక్కచోటనే ఎడబాయకుండావుండి తనతోపాటు సకాల్లోగూడా తిరుగాడిన ఆన్నీహం, వాత్సల్యం తోసిజేస్తాడా? పరిస్థితులన్నీ స్వసాశనంగా మారిపోతున్నాయి.

ఇహనైనా వివాహాని కొప్పుకుంటే సుదర్శనం వాళ్లందరితో ట్టి ఏం ప్రమాదం లేకండా చేయగలుగుతాడు. ఒకరు చెప్పే దేమింది? మెమలం ఆమెది. సుదర్శనం మాగురితో మాట్లాట్టంగాడా లేదు. లాద్యేవంగా చూస్తున్నాడు. తనమూలకంగా పరువుభంగం. తరగాల్తుంచి వస్తూన్న కులమర్యాదంతా నశించిపోతున్నది. సంఘం తా త్రిప్పంది ఒకరుచేస్తే ఏమవుతుంది?

కోమల తన్ను ప్రేమించలేదు. ఇక బతికడ మెట్లా ఆమె న్ని మన్నిస్తుందని? రహస్యంగానైనా ఆమె తన ప్రేమను జూపిస్తే నికి బాధలేదు. సుదర్శనానికి ప్రపంచంలో ఎవరినీ భార్యగా దాలనే అభిలాషే లేదు తన అభిప్రాయం మార్చుకోబానికైనా. తలతప్ప తన జీవితానందానికి ఆహారమే లేదు. అట్లాంటి కోమల స్వాదయం కనుక్కోలేదు. శాశ్వతనరకంగా పడేసింది తన జీవిత తా. తుదకు సుదర్శనం తన మరణశయ్యమీదపైన ఆమె ప్రేమిం దని విని పునర్జన్మభారం తగ్గించుకుంటాడు. కోమలబాహువులు, న్నని చెంపలు, అపరిమక్తంగా వన్న ఆనాటి నట్టు, కండ్లు డ్రు అతనికొరకు ప్రసన్నమాయి. “ఉదహాస్యంగా జేసిన ప్రపం, దీనికింత బాధపడుతావేం?” అని అచేకున్నా, ఆమెకికంకలా కు మెలుగునట్టు ఆలేచేత్తులో వెకకాల్తుంచి కళ్లుమూసినా ని జీవిత మంతా తిరించిపోతుంది. సుదర్శనం ఎన్నోసార్లు భగంట్టిగూర్చి ప్రార్థించాడు ఆమెబాహువుల్లో తన మరణం కల్పించ

సాత్వికమైన, కళంకరహితమైన సుదర్శనం ప్రేమావేశంగా లకు భర్తవున్నాడనే స్మృతిగూడా లేదు. తానే భర్తనని తనలో ంగ ర్వించుకునేవాడు. ఎన్నోసార్లు కోమల కుత్తిరం వ్రాయాలని చించాడు. ఏదోవ్రాశాడు. నింపేకాదు. శ్యామల్కు మాపి దేమా ఆవుత్తరం, నిజంగా ఆనాటి మాపుల్లో ప్రారత్వమే వుంటే. నా కానీయమని ఒకవుత్తరం వ్రాసి పంపాడు.

“నీకొంటు జీవితమైనా చాలిస్తాను. నీవు లేకమాత్రం బతిక అయితే నాసంగ లేం శ్యామల్కు చెప్పకు. నాకలం ఇంతకన్నా వ్రాయలేదు. నీచుట్టిలో ఇదిరమ్మైతే నన్ను తుమించి పూర్ణం నన్ను మరచిపో.”

ఈవుత్తరం ప్రమాదవశాత్తు శ్యామల్చేతుల్లోకి వచ్చింది. ల స్నానంజేస్తూ మల్లెపందిరిఆకుల్లోపెట్టి మరచిపోయింది. చింపివేశా నసుకుంది.

ఏంచేస్తాడు? ఇంత ఘోరం జరుగుతున్నదని తెలిసేవరికు డ మెల్లింది శ్యామల్కు.

తన భార్యను, కోమలను సుదర్శనం వలనాడా? ఇది యెప్పు ంసంభవమేనా? ఒకరు వలది ప్రేమించిన వ్యక్తిని ఇంకొకడు గాస్తాడా? ఎంతపాపం! ఎంతసాహసం! తాను. మాట్లాడే

నీతికిదేనా అర్థం? తన సంస్కార మంతా పరస్మీచేలాకర్షణతో ప్రారంభ మాతుందా? ఎంతమిత్రుడైనా సరే, వాణ్ణి తుమించరాదు. ా సంసారం భంగంచేసేవాణ్ణి తుమించను. తను మిత్రుడని యింటికి చేరనిచ్చినందువల్ల ఇంత మూడింది.

ఇది కోమలతప్పు. దాని మెఱపుల్లో వాడు తగుల్కున్నాడు. లేకపోతే సుదర్శన మట్లాంటివాడు కాడు. స్త్రీలది చంచలమైన స్వభావం. ఈ అవిశ్వాస మంతా కోమలచిగ్గరనుంచే ఆరంభమైంది. మాగురి నాతో మాట్లాడుతున్నదని ఉడికిందికావాలె. కోమల వరాం డాలో నిద్రపోతోంది. రాత్రి రెండు యామాలు దాటిస్తే. శ్యామల్కు నిద్రపట్టలేదు. కోమల సుదర్శనం జ్వరాన్ని గురించి పడే పశ్చాత్తాపం, పదిరోజుల్తుంచి తమయింటికి రావటంలేదని తనను వెళ్లి కనుక్కొమ్మని నిర్బంధించడం, ఇదంతా అతని ఆనుమానాన్ని బలపరిచిస్తే. సుదర్శన మెట్లా జ్వరంతో కృశిస్తున్నాడో యిక్కడ కోమల ఉత్సాహంమాడా అట్లాగే తగ్గి పోతుంటుంటు జ్ఞాపక మొచ్చి శ్యామల్ కంపించిపోయినాడు.

భర్త రెండోరోజులనుంచి తనతో సరిగ్గా ప్రవర్తించటం లేదని, సుదర్శనాని కంత అన్యాయం చేశాడని కోమల నిర్వచంతో గడుపు తున్నది. “ఎట్లారాశాడేం సుదర్శనం! ఆవుత్తరం నాకేం బోధపట్లేదు. అతనికేదో నామీద వేరే అభిప్రాయం కలిగింది. అయ్యో! యిడేం అన్యాయం! అతని అభిప్రాయాన్ని మరల్చడ మెట్లా? నిష్కారణంగా చచ్చిపోతాడే! ఎట్లా య్యాగారం మాన్పడం? ఈమహావ్యథతో, చెప్పటానికి వీలులేని యావికృతావస్థలో ఉరక శయ్యమీది దొర్లు తూంది కోమల. తన కర్తవ్య మేంటి? ఇప్పుడేమి చేయాలె? శ్యామల్ కాకుండా రెండోవ్యక్తిని ఆమె స్వాదయం ఎట్లా ప్రేమిస్తుంది? తన ప్రియమైన శ్యామల్, తన్నెంతో గౌరవంగా చూస్తుకోరినవెల్లా తెచ్చి యిచ్చేశ్యామల్, తనఅమూల్యమైన యావనాన్నంతా కరిగించుకొని తాగుతున్న శ్యామల్ను ఎదుర్తుందా? సుదర్శనం హత్యచేసుకోవడం చూస్తుందా? బ్రతుకల్లా బ్రహ్మచారియై, చదువంతా వృథావుచ్చి, తనమేడ, ఆస్తీ, సంపత్తు అంతా త్యాగంజేసి సన్యాసియై, బేలయై కృశించి జీర్ణించిపోతాడు తాను నిరాకరిస్తే. శ్యామల్కన్నా కోమలెక్కిస్తానెవ్వ.

ఏమైనాసరే, శ్యామల్ తనభార్య నిద్రపోతునట్టు ఆవిధంగానే లేవకండా నొక్కిచంపెయ్యాలని దృఢసంకల్పం జేసుకున్నాడు. పక్కదిగి కోమలమంచంచిగ్గరకు తారాడుతాడు. కోమలముఖం జూసి ఆగిపోయినాడు. నిద్రపోతున్న ఆమెహంట్లో, కళ్లల్లో ఎంతో విశ్వాసం రాజ్యంచేస్తున్నది. నిద్రపోతున్న ఆకనుబామ్మలు తన కోసమే నిరీక్షిస్తున్నట్టు తోచింది. శ్యామల్ పెదిమలు తమ నంటు కోటంలేదని కావాలె ఆమె మెరుగైన చంపలు చనువుతోకదిలి నట్టు నిపించింది. నిశ్వాసభారంచేత బాగా నిద్ర పట్టలే దవ్వార. ఎడమ వైపు మల్లింది. నిద్రలో స్పృహలేకపోయినా ఆమె చేయి కల్లో

పూలునడుగుంది. శ్యామల్ పెద్దనిట్టూర్పు విడిచాడు. కళ్ళవెంట బొటబొట నీళ్లురాల్సే. చేతు లాణ్ణేడు. వెనక్కు పోయినాడు.

2

సుదర్శనానికి జబ్బు జాస్తీఅయింది. జీవించడంకూడా దుర్లభమ నేస్థిలో వున్నాడు. ఒకసారి శ్యామల్ ను చూడా లనిపించింది సుదర్శనానికి. ఆకబరువిని శ్యామల్ పరుగెత్తాడు. మరేం తొందర లేదు అని అతనికి ధైర్యంతోచింది. ఒకసారి కింకోసారి రావాలంటే శ్యామల్ హృదయం వప్పుకోటం లేదు. ఆయనమనస్సులో చాలా సంక్షోభం జరుగుతోంది. ఆరోజుల్లా భోజనం లేదు. రోగులున్నూ చూడ మాట్లాని కెళ్ళలేదు. తనరూములోనే కూచోని ఉన్నాడు. కోమలకు కూడా భోజనం లేదు. భర్తను సమీపించడానికి ధైర్యం లేదు. కారణం తెలియరాకండా వుంది. తన ముఖం చూశినప్పుడింకాక్రోధం, దుఃఖం ఆవరిస్తున్నట్లు కనుపించింది. రాత్రిజరిగిన ఈవికృతఘట్టం ఆమెకు తెలియనేతెలియదు. ఆమెమరణ మెంత చేరువలో ఉన్నదోఆమెకేం తెలియదు.

మాధురి రెండుమాడుసాగ్గు ఎర్రమానంచేశింది శ్యామల్ ను వచ్చిమాట్లాడి వెళ్ళాలనిపింది. కుళ్ళో ద్రోహులు తన్ను హత్య జేయ్యాలనుకుంటున్న సంగతి మాధురికూడా తెలిసింది. ఈవిషయం శ్యామల్ తో మాట్లాడుదా మనుకుంది. అతను రాకపోవే చివరకు తానే శ్యామల్ యింటికి బయలుదేరింది. శ్యామల్ గదిలోనే కూచో నున్నాడు. మాధురి వచ్చింది.

“శ్యామల్!” అన్నది.

శ్యా—వస్తున్నా.

ఎదురుగా వచ్చాడు శ్యామల్. ఇద్దరు రూములో కూచున్నారు.

మా—అట్లా వున్నావేం యివ్వాలి?

క్రోధంతో పొంగిపోయిన ఆ యర్రనికళ్ళల్లోంచి బొటబొట కన్నీళ్లు రాలివై. తన ప్రకృతావస్థ వెల్లడికాకుండా గంభీరంగా “ఏమీ లే”దన్నాడు.

మా—నీకళ్ళట్లా వున్నాయేం శ్యామల్? ఒక్కసారి యిట్లారా. నాదగ్గరకు రా. మాధురినిమాస్తే ఉత్సాహంతో వుండేవాడివి. నేనే మన్న నీరేతహృదయాన్ని నొప్పించానా?

శ్యా—లేదు. ఎప్పుడు లేదు. నీవల్లనే నేనింకా ప్రపంచంలో జీవిస్తున్నాను.

అని మాధురిచేతులు తన వక్షస్థలంమీదికి చేర్చుకున్నాడు.

మా—మాకానా ఈప్రార్థితి? రహస్యంగా ఈ రాత్రికో, రోజుకోంతమంది నన్ను చంపేయ్యాలని తిరుగుతున్నారు.

శ్యామల్ వికృతంగా చూస్తూ.

“వాండ్ర కేమొచ్చింది? నీవల్ల వాండ్ర కేంబాధ? ప్రపంచానికి సంఘబాహుళ్యమే కావాలెగాని న్యాయంతో పనిలేదు. పెద్దవ ఆచారంకొఱకు ఎంతమంది బలి కావాలిసాచ్చింది! శ్యామల్ జీవించి యుండగా అంతపని జరుగనిస్తాడా? ముందు శ్యామల్ వధింపబడందే మాధురికంతం, ఆసుందరకేశభారంచేత వంపుదిరిగినకంతం-మణిభూషణాది హారాలుకూడా భౌతికభోగాలని నిరాకరించి ప్రకృతిల తావుప్పు మాలికల నలంకరించు నీకంతం-స్పృశింపగల మాళ యెవ్వడు?” అంటూ ఆవేశంతో లేచాడు.

మాధురి తన ఆపద నంతా మరచిపోయింది. మహారణ్యరూప మైన ఆగ్రామంలో ఈమాత్రపు వివేక మున్నవాడు, మాధు రంటే ప్రేమించేవాడు శ్యామల్ లొక్కడే. మాధురి కరీరం, బాహువులు, వక్షస్థలం దైర్యంతో పొంగివై. శ్యామల్ హృదయంలో జరిగే బీభత్సోన్మాదం, కొత్తదనం మలచుకొన్న మాధురి యావనవికాసంలో నక్కి పోయింది.

భర్త భోజనంలేకంగా వున్నాడని, అసలు విషయమే తెలియక కాగిపోతోంది కోమల. ఈదారుణమంతా ఎందుకు జరుగున్నది? పునీతురాలైన కోమల అకారణంగా యీవిషమావస్థలో ఎందుకు మగ్గిపోవాలి? అంత మహాపరాధం ఆమె యేజేసింది? ప్రపంచాని కున్న విశ్వాసమైన, అనుక్షణం తెలుసుకుంటున్న, ప్రేమిస్తున్న తలమీద పూవులై ఎంమకుంటున్న భర్తకు లేకపోయింది ఈనాటికి. కాళ్ళమీదనై నాబడి అతన్ని భోజనానికి బ్రతిమాల్తా మనుకుంది. కోమల గదిముందరికి వెళ్లింది. ఆమె యింకా లోపలికి పోనేలేదు. “వెళ్ళిపో, అవతలికి” అని శ్యామల్ గర్జించాడు ఘోరంగా. ఒక్కకేకవేసి కోమల క్రింద పడిపోయింది. మాధురి కేమీ అర్థంకా లేదు దాని తత్వం. వెంటనే పోయి ఆమెను లేవదీసి వరాండాలో మంచంమీద చేర్చింది.

చైతన్యమే నశించిన ట్లుంది ఆమెకు. నెమ్మదిగా తైత్యోపచారాలు చేశింది. ఆమె లేరుకున్నది. మాధురి శ్యామల్ వద్దకు వెళ్ళి “అట్లా చేయటం చాలా పాపం. కోమల చాలా విధేయురాలు. ఆమె పవిత్రమైన వ్యక్తి. ఆమెదగ్గర నేర్చుకోవాలసిన విషయాలుకూడా చాలా వున్నాయి.” అని మందలించింది. తన అవస్థను చెప్పుకొనుట కతి సమయము గాలేదు. మాధురి వెళ్లిపోయింది.

తరువాత శ్యామల్ లోపలికి వెళ్లాడు. కోమల అతని పాదామీదబడి వెక్కిరివెక్కి ఏడ్వటం మొదలుపెట్టింది. నేనేమైనా ఆ ధేయతగా ప్రవర్తించానా? తుమించండి. మీకోమల మీకోమల అగ్నిలో కురుకమన్నా సిద్ధంగా వుంది” అని యేడ్చింది. శ్యామల్ కా విదిల్చినాడు. ఆమె అవతలి పడ్డది. అక్కడినుంచి లేచిపోయినా శ్యామల్.

౮

తనభర్తలో హఠాత్తుగా యింతమా ద్వేషము కలిగింది? ఇదంతా ప్రేరేపించారు? మాధురి ఇట్లా చేసిందా? లేదు. మాధురి చాలా విది. కోమలంటే మాధురికి చాలాభక్తి. కోమలను కోమల కొక్కరిన కలిసి మాట్లాడేది. కోమల దృఢసంకల్పం, వినిర్మలమైన ఆమెకు, శాంతము, మాధురికి చాలా గౌరవ పాత్రంగా వుండేవి. కోమలకు కలిపైన ఏమీ అనుమానం లేదు. తన శిలమునుకురించి గొప్పనమ్మకం న ఆమెకు ఉత్తరం విషయం స్మృతికే రావటంలేదు. శ్యామల్ న్నా ఆపత్తు తెచ్చి పెడుతుంటే ఇట్లా ఆవేదనపడుతున్నాడేమో అంది. అయితే తనేం జేసింది? కోమల కేమీ భోగపడటం లేదు.

సుదర్శనాన్ని యిట్లా ఆపించినప్పటినుండి ఆమెకిన్ని అపస్థలు వుండినై. నిజంలో, చురువుగా వచ్చేవాణ్ణి, చిన్నతనంనుంచి తన వాదనలకు పాత్రమైనవాణ్ణి పేరుభావంతో మూచినదాని కేగతి న్యాయమే అనుకుంటుంది. సుదర్శనాన్ని చూడక చాలా రోజులు. ఆతనికి జబ్బు ఎక్కువగా వుండిన తెలిసింది. ఆతన్ని చూతూ గాని కోమల బంజిచేసుకుని తిన్నగా సుదర్శనం మేడదగ్గరకొచ్చింది.

మాధురి సగౌరవంగా వచ్చి ఆమెను తీసుకోనెల్లి సుదర్శనం చేర్చింది. ఆతని మంచం దగ్గర ఒక కుర్చీ వేసుంది. సుదర్శనం యి దాంట్లో కూర్చోమని సంజ్ఞ చేశాడు. సవిచారంగా కోమల ం కూర్చుంది.

కో—సుదర్శనం! ఎట్లా వుంట నీసంట్లో?
సుదర్శనం ఏమీ చెప్పలేక కళ్లనిండా నీళ్లు తెచ్చుకున్నాడు. స్థితిమాచి కోమల దుఃఖం కంఠంలోనే దిగమింగింది.

కో—నీవు యింతకాలంనుంచి మా యింటికి రానందుచేతంతో విషాదచ్ఛాయలలముకున్నాయి. ఎన్నడు చనువుతో మంద జేస్తు వాడిస్తూ గంటలకొద్దీ గడుపుతావో!

సుదర్శనం గద్గదంతో “కోమలా! నన్ను క్షమించు. నేను చాలా ద్రోహిని. నీమన స్సెంతో నొప్పించాను.

కోమల దీర్ఘమైన నిశ్వాసం విడిచింది. ఆనిశ్వాసంలో సుదర్శనంంతా సన్నిహితమై కుండుకొనిపోతూన్న ట్లనిపించింది.

కో:—నేనందుకోసమే వచ్చాను. నా అనాదరణ మనస్సులో రీసివెయ్య నా సుదర్శక! పవిత్రమైన నీహృదయంతో నన్ను కపిం మన హృదయాలు భిన్న భిన్నమై నమార్గాలు శాశ్వతంగా నిల్చి నై. నన్ను పూర్తిగా మరచిపో. నే నీప్రపంచమున జన్మించిన నీవు నన్ను చూడనే లేదు. నీయభిలాష తెలిసింది. నాకిప్పు డేమి గ్గం తోచటం లేదు. నీవు సజ్జాసివై, నీసర్వవైభవాలు విడిచి, నీ సంచడం నేను చూడలేను. నీకొరకు ఈదేహానికి యిక జెప్పిస్తా. ఈకరీరం, ఒకపవిత్రమైన, నిష్కల్మషమైన ప్రేమా

పాసకుని బలిగా పరిగ్రహింపదు. తానే ఆమహావ్యక్తి వికృతావస్థలో ఆత్మార్పణం జేస్తుంది.

సుస్మిగ్ధమైన ఆ మెచేక్కిళ్లు బాష్పప్లవములైపోయినై.
సుదర్శనానికి ఇక జీవితంతో అచసనం తీరిపోయింది. నుండె రాయి అయిపోయింది.

సు—కోమలా! ఇట్లారా. ఒక్కసారి నీచేయి నాహృదయం మీద పెట్టు. నాజీవితం చాలిస్తాను. అన్నాడు అవ్యక్తంగానూ, అస్పష్టంగానూ.

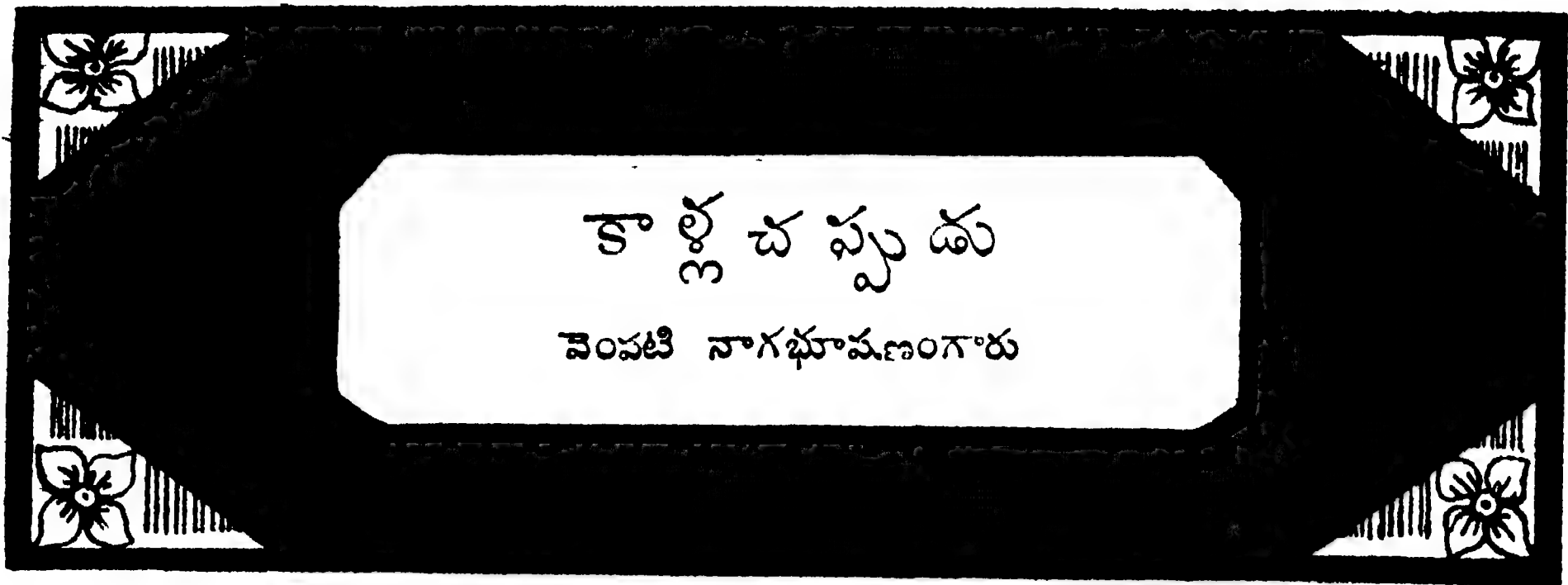
కోమల తొట్రుపాటుతో, భయంతో సుదర్శనం హృదయంపైన చేయివేసింది. సుదర్శనం తనచేతల్లో ఆమెచేయి అదుముకున్నాడు.

మాధురి మంగు కలుపుకోరావాలని వల్లింది యింకా రాలేదు.
శ్యామల్ బహిరుహించి యింటికి వెళ్లాడు. ఇంట్లో కోమల లేదు. దానీని ప్రశ్నించాడు. సుదర్శనం మేడకు బంజిమీద వెళ్లారని చెప్పింది. ఇంట్లో అంతా వెతుక్కుని తొట్రుపాటుతో ఒకకత్తిని గుప్తం చేసుకున్నాడు. కోమలతో కాపురంజేసిన ఆయింటిలో యిక పాదం పెట్టవలమకోలేదు. ఆయింటిలో, కోమలతో ఆనాడే ఋతం తీరిపోయింది. భోజనంలేదు. శాస్త్రంతో దుమ్ముకొట్టివుంది. కాలినడ కతో తూల్తూ బయలుదేరినాడు. శ్యామల్ ను ఇంతమానం చేయటం, ప్రాణమంతా తనదిగా జేసికొన్న నన్నా యాభ్యుదయం. అంటూ సుదర్శనంయింటికి వచ్చాడు.

ఇట్లంతా శాంతంగావుంది. సుదర్శనం మరచిపోనన్న గడనగ్గరకు వెళ్లాడు. ఏమంది? ఆతని పిచ్చి నున్దిమగ్నమంతా ఆపించింది. సుదర్శనం హృదయంమీద కోమలచేయ్యి. తనచేతుల్తో అదుముకొని కండ్లు మూసుకొని వున్నాడు సుదర్శనం. శ్యామల్ వికృతంగా కేకలువేసి బొబ్బరించాడు.

“దుర్మార్గులాలా! ఇంత విశ్వాసభూతికురాల నని అనుకో లేదు. నీ ఆలోచనలు—యత్నాలెం—” అంటూ కోమలమీదబడి కంఠమంతా నులిమేస్తున్నాడు. ఆమహాసాధ్వి కంఠంలో ఏదో ప్రార్థనము వెలిగిపోయింది. జేబులోంచి కత్తి తీశాడు. ప్రమాదం! ప్రమాదం! మెడలోని పిగ్మణ్యదీపాలన్నీ ఒక్కసారి ఆరిపోయినై కర్రెం టునిల్చి. మేడంతా పెద్దఅల్లకల్లోలంగా వుంది. ప్రతిభ్యనించిపోతోంది. ఎవరో అడ్డంగా వచ్చారు. “ఇది మహాపాపం. ఎందుకింతవెత్రి?” అని కత్తి పట్టుకోబోయినారు. చండునిమిషాల్లోమళ్లీ దీపాలన్నీ వెలిగినై.

ఏమంది? చేతుల్నిండా నెత్తురే. ఒళ్లంతా నెత్తురే. శ్యామల్ బాహువుల్లో మాధురిమెడ తెగి వ్రేలాడుతుంది. శ్యామల్ పెద్దకేక వేసి ఏడుస్తూహరిపోయినాడు. కోమల మాధురికాళ్లమీదబడి జీవితం చాలించింది. ఈ విశ్వప్రళయమంతా సుదర్శనం మరణశయ్యమీద కేలకండ్లతో పరికిస్తున్నాడు.

౧

అప్పుడప్పుడు వినబడేది—కాళ్ళ చప్పుడు. పగ లేమీ వినబడేదికాదు. రాత్రిల్లే చప్పు డవుతూండేది,— ఎవరో గబగబా బంగళాతోటలోంచి నడిచివచ్చి మెట్లెక్కుతున్నట్టుగా. ఆద్వైతా తలుపు తెరిచి చూచేది, ఆ అమ్మాయి. కాని ఎన్నిమారులుచూచినా మోసమే. ఎవ్వరూ కనబడేవారు గాదు. “చిత్రంగా వుండే—” అని పూర్కునేది.

ఎంత ధైర్యంగా వున్నా పగటిపూట ఆవిషయం తల్చుకుంటే గుండె తల్లడిల్లేది. బంగళాకంతకు తను, ఒక ముసలమ్మ తప్ప ఎవ్వరూ లేరు. ముసలమ్మకు తన ధోరణేమో, తనేమో తప్ప యితరవిషయాలు అర్థంకావు; వాటినిగూర్చి విచారించదుగూడాను. అందుచేత ఆ అమ్మాయి వొంటరిగానే ఉన్నట్టు భావించేది. అంధులో పగలంతా ఎట్లాగో అట్లా కాలయాప నవుతుంది. కాని రాత్రి వొంటరిగా పడుకుంటే ఎన్నో ఆలోచనలు తోస్తాయి. ఎన్నో విషయాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. ఎన్నో భావాలు పొడచూపుతై. అవి అట్లావుండగా, అప్పుడప్పుడు— కాళ్ళ చప్పుడు. చూచేసరికి ఎవ్వరూ ఉండరు. ఇక ఆ అమ్మాయి అపరిమితమైన భయం చెందేదంటే అసంభవ మేమీ లేదు.

కాని కొన్నాళ్ల కది అలవాటైపోయింది—కాళ్ల చప్పుడు. ఆ అమ్మాయికి రాత్రిపూటలందు కలిగే అనుభవాలలో అదొకటైంది. అయినా కొన్నాళ్లదాకా అర్థం చేసుకోలేదు, చివరకు గ్రహించింది—తన వొంటరి

తనాన్ని పారద్రోలి, కాశలాయుండేటందుకు అతన రాత్రులందు ఆయాప్రాంతాల తాడుమారాడుతున్నా కాబోలని. బ్రతికున్నపుడు అత నామెను ఎంతగానో ప్రేమించేవాడు. ఎంతగానో ఆదరించేవాడు. పంచ ప్రాణాలు ఆమెమీద ఆధారంచేసుకుని జీవించాడు. ఆ అమ్మాయిని తన హృదయరాజ్ఞిగ గౌరవించేవాడు. అట్లా చేసేవాడంటే ఆశ్చర్య మేమీ లేదు;—అత నొక కవి; ఆనందవాటికలో స్వైరవిహారంచేస్తూ రమ్యగీతిక లాల పించే కవి. అందుచేత అత నా అమ్మాయిని మల్లెపువ్వుల్లే చూచుకొనేవాడంటే, అ దతని స్వలాభానికే అయివుంటుంది. ఆ అమ్మాయి నొక మంచి గంధపు మంజూషగా భావించేవాడు. ఆమెను చూచి ఉత్సాహంపొందేవాడు.

ఆవిధంగా ఆ అమ్మాయి అతని భావోత్కర్షానికి మూలకారణమైనదంటే, ఆవిడదికూడా కొంతప్రయత్నం వున్నదన్నమాటే. అతని వుద్దేశ్యం గమనించి, అతని ప్యుత్పన్నురాలుగా వుండాలని ప్రయత్నించేది. ఏవిధంగా సంచరిస్తే అతని మనోవీధిలో భావవీచికలు పీచేవో ఆ విధంగానే సంచరించేది ఆపిల్ల.

అట్లా ఒకరిలో ఒకరు విలీనమైపోయి రాయంచ లల్లె జీవితపథాల్లో విహారంచేసేవారు. స్వచ్ఛమైనప్రేమ వారిది; నిర్మలమైన పాత్సల్యం వారిది;

*

*

*

౨

అనుకోనిదే తటస్థించింది ఆపద. కల్లోనైనా వారనుకోలేదు అట్లా జరుగుతుందని. తెలిసివుంటే ఏంచేసే

౧. శ్రీ తోట నరసయ్యగారు (౧) ౨. శ్రీ పాలడుగు సుబ్బారావుగారు (౨) ౩. శ్రీ ముమ్మూరి కృష్ణారావుగారు (౩)
౪. శ్రీ వారణాసి వెంకటాచలంగారు ౫. శ్రీ పిన్న మనేని వీరయ్యచౌదరిగారు.

౧. శ్రీ జనస్వామి నారాయణగారు (౧) ౨. శ్రీ కన్నంగం కౌటిమూర్త్యంగారు (౨) ౩. శ్రీ మన్యం నమశ్శివయ్యగారు (౩) ౪. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౪) ౫. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౫) ౬. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౬) ౭. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౭) ౮. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౮) ౯. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౯) ౧౦. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౧౦) ౧౧. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౧౧) ౧౨. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౧౨) ౧౩. శ్రీ పోలేపెద్ది గారు (౧౩)

గో మన మూహించలేం. కాని షర్యవసాన మేమి
తే—అతను ఆకస్మికంగా చనిపోయినాడు. అంతటి
, అంతటి ప్రియుడు, మరణించాడు. అతను, ఆ అమ్మాయి
సి సంతోషంతో నిద్రించే ఆనందమాల పూర్తిగాక
నుపే పెరిగిపోయింది.

తనలో ఒకభాగం విడిపోయినట్లుగా విలపించింది.
తా శూన్యంగా కన్పించింది—ఆ అమ్మాయికి. భాష
శమంతా పెద్ద వారాన్ని ధిరూపం దాల్చి ఆమెముందు
ంచేంది.

ఇక ఆ అమ్మాయికి మరోలోకం లేదు; మరోఆసక్తి
; మరోధోరణిలేదు; అంతా గతించిన ప్రియుని స్మరి
క సమసిపోయింది. ఎప్పుడూ అతన్ని గూర్చి విచారిం
; కళ్లు చిల్లిపడ్డాడేమో యన్నట్లుగా ఏడ్చేది; విధిని
చేది; దేవుణ్ణి దూరేది. ఒకప్పుడు తనంతటి అదృష్ట
వంశాలు, సౌఖ్యవంతురాలు లేదని ఆనందించింది.

శంతా మాయమైపోయింది. ఒక్కతే జీవితం గడ
చెచ్చింది. అది ఆమెకు భయం.

అట్ గాకుండా, అంత పెద్దబంగళాకు ఆమె ఒక్కతే.
దూరింగావుండి, శాంతవాతావరణ ముంటేనే
కమతాధోరణి రా దనే నమ్మికతో అతను ఊరికి
లు అందమైన బంగళా కట్టించాడు. దాన్ని అందంగా
రించాడు. అందులో తను, ఆ అమ్మాయి అందంగా
గడిపేవారు. అందులోనే యిప్పు డా అమ్మాయి
బరిగా వుండవలసివచ్చేసరికి కష్టమైంది. కొంత ధైర్యం
కుని ఉంటూంటే అప్పుడప్పుడు రాత్రిసమయాల్లో
చప్పుడు వినబడేది. తనప్రియుడు తనని చూడ్డానికో,
తోడుండడానికో వస్తున్నా డని సమన్వయంచేసు
ఆ చప్పుడికి అలవాటుపడ్డది ఆ అమ్మాయి.

ఇదంతా యింట్లోవుండే ముసలమ్మకు లేశమైనా
దు. * * *

3

కాలం జరిగిపోయింది. ఉపన్యలు, ఉగాదులు
పోయినై. బంగళాలోని చెట్లు యథాప్రకారంగానే

చిగురుస్తున్నై. మామూలుగానే సూర్యుడు తన బంగారు
కాంతితో బంగళాని ముంచివేస్తున్నాడు.

అంతకంతకు అతన్ని గూర్చి తలపోయడమే తగ్గిం
చింది. ఇంకా కొన్ని నెలలు జరిగినతర్వాత స్మరించడమే
మానేసింది. తన మామూలుధోరణిప్రకారం సంగీతం,
సాహిత్యం కృషిజేసేది. రాత్రి అడుగులచప్పుడు వినిపిం
చేదికాదు. ఆ అమ్మాయిదృష్టిలో అది అంతరించింది.
అతనే అంతరించినప్పుడు, యిక అదా మిగిలేది?

* * *

కేవలం చిన్నపిల్లి ఆ అమ్మాయి. షడ్ధేనిమిదేండ్లు
నిండాలేవు. దురదృష్టంవల్ల జీవనభారం విరుచుకు మీద
బడ్డదిగాని లేకపోతో ఆనందప్రేంభిలో ఊగుతుండవలసిన
పిల్ల.

ఆనాడు లోపలంతా ఉక్కగావుండడంచేత కాస్త
చల్లగాలి పోసుకుందామని బంగళా ముందుభోటలో
పచారుచేస్తోంది. వెన్నెలకెరటాలు తోటనంతా ముంచి
వేస్తున్నై. నడుస్తూ ఆమె చంద్రకాంతపువ్వులు చెండు
గ్రుచ్చుతోంది.....తటాలున తల పై కెత్తి చూచింది...
గేటు తెరచినట్టుగా శబ్దమైంది. నిదానించి చూచింది...

“.....వున్నాడా?” అన్నాడు ఆ వచ్చినతను.
ఆ అమ్మాయి తెల్లబోయింది.

“.....వున్నాడా?” అన్నా డతను మళ్ళీ.
తెల్లనిసూట్ వేసుకున్నాడు. చేతులో చిన్న పోర్ట్ మాంట్
వూది. నడుస్తూ బంగళావరాండామెట్లు సమీపించాడు.
“కూర్చోండి”.....అని ఆ అమ్మాయి కొంచెం
వెనక్కి వెళ్లింది.

పోర్ట్ మాంట్ ప్రక్కనపెట్టి, సోఫాలో కూర్చుని
సిగరెట్ ముట్టిస్తూ “క్షమించండి” అన్నాడు.

“షరవాలేదు. ఎక్కడినుంచి రావడం? ఎందుకు
.....?”

“నేను, అతను చిన్నప్పటినుంచి స్నేహితులం.
నేను అతనిపెళ్లికూడా వచ్చాను, మీకు జ్ఞాపకంలేదా?

అప్పుడే చూచా మిమ్మల్ని. మళ్ళీ చూడలేద. అతను మాత్రం ఏడాదికింద కాంగ్రెస్ లో నా బడ్డెను. ఇప్పుడీ వూరు ననుండివచ్చి, యితనుండగా మరొక చోట బస చేయడ మెండుకని సరాసరి యిక్కడికే వచ్చాను.....ఏంజేస్తున్నాడు. బయటికి వెళ్లాడా?" అన్నాడు ఒక్క-గుక్కలో.

ఆ అమ్మాయి చలించింది. పూర్వమంతా ఒక్క మారు తళుక్కుమని మెరసింది, ఆమె హృదయంలో. ఏమీ చెప్పలేక నిలబడిపోయింది. ఇంతలో నిష్క్రమిస్తూ రిస్తునాచివంక చూచాడు అతను. ఆ కాలిలో అతని ముఖం తళతళలాడింది. కళ్ళకు సాన్సు చేజోడు పురి. పాతకే ధిక్కారం వచ్చు నతనికి.

“లోకలిక పెళ్లి విశ్రమించినదప్పు. ప్రమాదం బడలిక.....” అన్నది.

“అత నేడీ, బుద్ధుడు వస్తాడా?”

“అదగో అల్లా పెళ్లి నచ్చు. అగదిలోకి నడుచి...”

అతని కేమీ అర్థమైందకాదు. అతనిమాట ఎన్ని మారులు అడిగినా తటస్థంగావుండి మాట మార్చివేస్తోంది. ఆమె అతనిభార్యని అతనికి గుర్తుంది. సగే ననుకొని యింట్లోకి ప్రవేశించాడు. హాల్లో పెద్ద లామిగ్ననులైటు వెలుగుతోంది. కుక్కలు, సోఫాలు, బల్బులు అన్ని పూలతో నిండివున్నాయి. ఆహాలు దాటి లోపలిహాల్లో ప్రవేశించి కుడివైపునున్న గది జేరాడు. లోపల వామిగ్ననులాంపు ఉన్నది. గదిఅంతా సువాసనమయం. ఒకప్రక్కను దోమతెర దిగవేసిన పందిరిమంచం ఉన్నది. మధ్య చిన్న టీసాయీమీద రాధాకృష్ణులు రాతివిగ్రహం ఉన్నది.

సూటువిప్పి, పైజామస్ తొడుక్కున్నాడు మిత్రుడు. ఎదురుగావున్న అద్దంలో చూసుకుంటూండగా ఆ అమ్మాయి ప్రవేశించింది. తెల్లని సిల్కుచీర కట్టుకుంది. బోడిస్ తొడుక్కుంది. సంచీజడవేసి చివర రిబ్బనుతో కట్టేసింది. మెల్లో ఒక్క లాంగ్ చైనీమాత్రం వున్నది. దీపంకాంతిలో ఆమెముఖం మెరసింది. మిత్రుడు వెనక్కు

తిరిగి చూచాడు. పూర్వం ఆమెను పెండ్లికిచూచినదానికి యిప్పటికీ చాలా వ్యత్యాసం వున్నది. నిలువెల్ల చూచాడు.

ఇంతలో ముసలమ్మ ‘టీ’ గ్రే తెచ్చి అక్కడ బల్బు మీదపెట్టి వెళ్లిపోయింది. రెండుకుక్కలు దగ్గరగా లాగింది ఆ అమ్మాయి. ఒకదాంట్లో తను కూర్చుంది. రెండోదాంట్లో అతన్ని కూర్చోమన్నది. అతను కూర్చున్నాడు.

“పుచ్చుకోండి” అని అన్నది చిరునవ్వుతో

“అత నేడీ?”

“పుచ్చుకోండి, చల్లారిపోతుంది”

“అతను.....?”

“వస్తాను, కానీండి”

ఇద్దరూ టీ పూర్తిచేశారు, ఒకరివంక ఒకరు చూచుకుంటూ.

“మిమ్మల్ని చూసి రెండేండ్లయింద...” అన్నాడు మెల్లగా.

ఆమె సిగ్గుపడ్డది. బుగ్గలు ఎరబారివై. “కానచ్చు” అన్నది కోమలంగా.

“అప్పు డింత అందం.....”

“అయితే మీరు ఏమి చేస్తూంటారు?”

“మొన్న నే ప్రాక్టీసు పెట్టాను, మెడ్రాసులో”

“మెడ్రాసులోనా?”

“అవును. బీచి అది హాయిగా వుంటుంది.”

“అవును, నిజమే. ఎవరోరుంటున్నారు, అక్కడ”

“ప్రస్తుతం నేను, వంటవాడు, పెండ్లిఅయేదాకా. అన్నాడు చిరునవ్వుతో.

ఆమె నవ్వింది.

ముసలమ్మ వచ్చి భోజనానికి రమ్మంది. ఇద్దరూ లేచివెళ్లారు.

*

*

*

భోజనంచేస్తూ “అత నేడీ?” అన్నాడు.

“వస్తారులండి, కానీండి” అన్నది ఆ అమ్మాయి

*

*

*

రాత్రి గడచిపోయింది. తెల్లవారి కాఫీ త్రాగుతూ “అశ నేడీ?” అన్నాడు.

“నస్తారు, కానీండి” అన్నది మామూలుగా.

*

*

*

౪

అతిథిమిత్రుడు వచ్చి నాలుగురోజు లైంది. “అశ నేడీ” అని అడుగుతూనే ఉన్నాడు. “నస్తారు లెండి” అని ప్రత్యుత్తిరమిస్తూనే ఉన్నాడు.

“చాలా వింతగా ఉన్నదే” అనుకునేనా ఉండదు.

ఆమె అట్లాగే అనుకునేది.

*

*

*

సాయంకాలం ‘టీ’ త్రాగి యిద్దరూ గదిలోనే కూర్చున్నారు. వరాండాలోనికి వెళుచుకున్న ద్వారానికి లేసుతెర వ్రేలాడుతోంది. బయట అశచీకటిగా లెకపోయినా, లోపల చాలాచీకటిగా వున్నది. అయినా, పింఠమాట వారిద్దరిలో ఒక్కరూ అనుకోలేదు. ఏదో ఆలోచనలో బడ్డారు. తటాలున అన్నది ఆ అమ్మాయి: “మరి, మరి, మీకు వంటిరిగావుండడం కష్టంగాలేదూ, మెడ్రాసులో?”

అట్లా అడుగుతుందని అత ఉనుకోలేదు. ఏమి చెప్పడానికీ తోచిందికాదు; అయినా చెప్పకతప్పదు.

“నిజమే. ఉంటుంది. ఆ అనుభవం ప్రస్తుతం మీకుకూడా వున్నట్టుందే?” అన్నాడు సమాధానంగా.

“అయితే యిద్దరం కలిసి వంటిరితనాన్ని.....”

గభాలున గదిలో ప్రవేశించి గాలికెరటం ఆ మాటల్ని చెదరివేసింది.

“ఏమిటి, అంటారు?” అన్నాడు.

“ఇద్దరం కలిసి.....చప్పుడు, చప్పుడు..... వచ్చాడు, వచ్చాడు.”.....అని అవ్యక్తంగా కేకలేస్తూ భయంతో అతన్ని గట్టిగాపట్టుకుంది.

అతని కేమీ తోచిందికాదు. శరణార్థి యైన ఆ అమ్మాయిని అతను కాగిట్లో గట్టిగా దాచిపెట్టి— “భయంలేదు. ఏదోచప్పుడు. ఏమీలేదు.” అన్నాడు.

“కాళ్ళ చప్పుడు, కాళ్ళ చప్పుడు. వచ్చాడు, వచ్చాడు.” అన్నది రుద్ధస్వరముతో.

అతను నాలుగువైపులా చూచాడు. నాలుగు మూలలా సరికించాడు. ఎవ్వరూ లేరు. కాళ్ళాలేపు; చప్పుడూ లేదు.

“ఎవ్వరూ లేరు. పీల్చో పావేయ్వాళ్ళి కాళ్ళ చప్పుడు, బహుశా. భయం లేదు.” అంటూ ఆమెభావాన్ని నిమిరాడు.

ఆమె తన అతని నిత్యలంఘించ ఆనుకుంది. చేత్తో కళ్ళమూసుకున్నది.

ఇంకా ముసలమ్మ లైలా గొచ్చి అక్కడ పెట్టి నెల్లిపోయింది. పీల్చిని గమనించలేదు.

లైలానెల్లూరు చూచి ఆ అమ్మాయి గభాలున అని కాగిట్లోంచి లేచి పెడముఖం పెట్టి నిలబడ్డది. వెండ్రుకలన్నీ చెదరినై. చీర కలిగింది.

“ఎవ్వరూ లేరు. చూడు” అంటూ అత నామె చెయ్యి పెట్టకుని వరాండాలోకి పోయి చూచాడు. ఎవ్వరూ లేరు. ఆమె కళ్ళల్లో బెను రింకా తగ్గలేదు.

ఆ అమ్మాయి వరాండా ఎట్టుగోడ నానుకుని విల్చున్నది. అత నామెక్కుగా నిలబడ్డడు. మెల్లవగ్గరున్న ద్రాక్షిండిరిలోనుంచి వెన్నెల వారిమీది సమీపించింది.

“ఎవరు కుంతిభయం.....ఎవరు వచ్చారని?”

“అతను. అతను.....” అంటూ అతని చేతిని గట్టిగా పెట్టుకుంది. తిరిగి బెదిరిపోతున్నమానాని అత డామె ను రెండుచేతుల్తో పెట్టుకున్నాడు. ఆ అమ్మాయిగూడా తన రెండుచేతుల్తో అతన్ని పిన్ వైచింది. మరి అయినానిమి మాలనరకు అదే పోజు.

*

*

*

ఆ అమ్మాయికి యిక కాళ్ళి చప్పు డెప్పుడూ విన బడలేదు.

*

*

*

సా వి త్రి స తీ త్వ ము

శ్రీమతి కనుపత్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

౧

మనదేశమునందు సావిత్రిచరిత్రము నెఱుగనివారు లేరు. పిల్లలారాడిడి అటపాటలు, పామరులారాడిడి వీధినాటకములు, హరిదాసులు జరిపెడు హాసకథాకాలక్షేపములు, విద్యాధికులారాడిడి ఆంగరంగవైభవోపేతములను సుప్రసిద్ధనాటకములు, సినీమాలోని మూగచొమ్మలు, వేయేల - ప్రజారంజకమును ప్రతికాలక్షేపమునందును సావిత్రిచరిత్రము చరిత్రచిరస్థాయిగా ప్రజలచే గౌరవింపబడుచునేయున్నది. ఈవిధముగా న్యాయపురుష బాలబాలికలారాడిడి ఫేలములు మొదలుకొని కళాప్రసాదముల నాట్యపరిషత్తులవఱకును నెల్లరచే పూజ్యతముగా నెన్నబడుచున్న ఈ సావిత్రి చరిత్రమునందు గల విశేష మేమి? ఆమె పాత్రచిత్రముసామచే దండధరుని దర్శించి పెనిమిటి జీవములను గొనివచ్చుటయేనా? ప్రజలకు పరిచితమున విషయమిదియేకాని సావిత్రిచరిత్రమును పరిశీలించినచో నింతకంటె సాధిక విషయములుగూడ కలవు. ఏవ్యక్తి జీవితమునందైనను మనుజుల సాధికముగా నాకర్షించునది యావ్యక్తియొక్క అపూర్వత్యాగమే. త్యాగముకంటె ప్రభావపూర్వకము చూపగల విషయము మానవ జీవితములో వేరొండు లేదు. అట్టిత్యాగము సావిత్రిజీవితమునందు మిక్కిలిపిన్నవయస్సుననే ప్రదర్శితమైనది. మఱియు అవివాహితలు, వివాహితలు, పూర్వసువాసినినులునని ముత్తెగలుగా నున్న స్త్రీజాతి కంతకును నాచర్యసీయములగు విషయములు పెక్కులుగూడ నామె చరిత్రమునందు గలవు. ఆవిషయము లెట్టివో, భారతములోని సావిత్రి చరిత్రముతో పరిచయము కలుగజేసికొనుచు నించుక పరికింతము.

మద్రాసురాష్ట్రమునందైన అశ్వపతియను రాజేంద్రుడు పదునెనిమిదేడులు సావిత్రిదేవినిగూర్చి తపంబుచేయ జనించిన తనయ సావిత్రి. ఇట్టి కలుగకకలుగక కలిగిన బిడ్డను తలిదండ్రు లెంత గారాబముగా పెంచుదురో చెప్పవలయునా? సాధారణముగా గారాబముచేసిన పిల్లలు చదువురాని మంకుషిల్ల లగుదురు. కాని సావిత్రి కట్లు విద్యావినయములకు గొఱతగాలేదు. సర్వవిషయములలో అసద్భక్తి యనిపించుకొనినది. తమ కొమార్తె మంచి విద్యాబుద్ధులుకలది కావలయుననిన తలిదండ్రుల కామె తొలుత సంతసముకూర్చెను. కాని తరువాత విచారకారణ మయ్యెను. ఏలనన, ఇంత మంచిబాలకు తగినవరుడు కరకవలయునుగదా! లేకున్న ఆమె విద్యావినయములు అడవిగాదిన బిడ్డలయేగదా! కావుననే

“గోరి జనపతి చినుమార్కిసూతు జూచి
నుణవయోరూపముల కనుమూలుడైన
భర్త నెమ్మియి దీనికి బడయువాడ
నొక్కొయనియెందు చిహ్నమండె”

౨

ఇట్లుండ నొక్కనాడు నారదమహర్షి అశ్వపతిస్వహింస కరుదెంచి యారాజేంద్రునిచే సత్కృత్యుండై యుచితప్రసంగము చేయుచున్నాడు. ఆసమయంబున రాకుమారియను సావిత్రి నెచ్చెలి పిండుతో వచ్చితిండికి ముక్కినది. మహారాజు అశ్వపతి కాపుత్రీకా మణిపై ప్రగాఢవాత్సల్యము. కాన పాపముల కెరిగిన కొమార్తెను శ్రేమంబున లేవనెత్తి తల నిమరుదు, వన్నునిమరుదు ప్రక్కను హిర్బుండబెట్టుకొనినాడు. వివాహయోగ్యయైన కన్యను గాంచినప్పు డే బాల కెక్కడైన దగిన వరుని జూచితివా యని ప్రశ్నించుట సాధారణమేగదా! అటులనే నారదమహర్షి వివాహయోగ్యయైయున్న సావిత్రివరసి “ఇక్కన్నియం దగిన వరున కొనంగక యిట్లేల యునిది నాడె” వని యశ్వపతిని బ్రశ్నించినాడు. అంగులకు జబాబుగా అశ్వపతి తా నక్కడక్కడ విచారించిన సంబంధముల నేరువుబెట్టలేదు. మఱియు కన్యకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చినంతనే కులమునా, విషయము చూడక ఎవడు చిక్కనివాడుగా నున్న, వానినే వరించినని యీకాలపు పూర్వాచారపరాయణులవలె భయపడి విసరీతివాదమునుగూడ నేయలేదు. విద్యావినయసంపన్నయగు తన కుమారి యనురూప వరుని వరింపజాలునని యాయనకు దెలియును. కాని నారదమహర్షి సమక్షమున నాతడు సావిత్రిం గని

“తల్లి! నీసుగరూపవృత్తముల కెందు
దగిన వరు నీవ యిమ్ముగ దడవి నెమ్మి
నీమనస్సు కెక్కిన సృపకుమారు
గోరి పరియింపు మిదియ నాకును బ్రియంబు”

అని యింపుమీర బల్కినాడు. చూడుడు అశ్వపతి ఉచితజ్ఞత! ‘నీసుగరూపవృత్తములకు దగిన సృపకుమారు నీవ విచారించుకొనుము, అనినాడు. ‘నీసుగరూపవృత్తముల’ కనుచేనీవుమంచి గుణవంతురాలవు గనుక అట్టి సుగవంతునే విచారించుకొనుమనియు, ‘సృపకుమారు’ డను

చే అత డితరకులను కాగూడ దనియు, తండ్రి తన యభిప్రాయమును ల్లడించినాడు. ఇదియొకవిధముగా భావగర్భితమైన సలహా. అంత ంపై విపరీతాధికారమును తనతండ్రిపై వేసికొనలేదు. తండ్రియైనవాడు న్యాతేమార్థి గనుక యుచితానుచితములను మృదులముగా తెలియజెప్ప లయునుగాని కన్యాయనగా తనయింటగల జడవస్తుసముదాయము లో నొకటియనియు, తనసాత్తయిన ఆపదార్థమును తా నేవిధముననైన సమకాలముగా వెచ్చిబెట్టించుచుననియు సావిత్రితండ్రి భావింపలేదు. హూ! నేటి తల్లిపండ్లులకు నాటి తల్లిపండ్లులకును ఎంతవ్యత్యాసము!

తండ్రి యిట్లు చెప్పగానే కన్యకావాజమైన బిశిరు మిండుక విత్రి నావరించినగా కాని వానిర్ణయభారమును ఉచితస్థానమున కై లెక్కపెట్టేయిడలచే సావిత్రి సిగ్గునిండుకదలగించుకొని తాను ంచిన నృపకుమారుని నామధేయ మెఱగించి యాతని తండ్రియగు శ్వభూపతి వైదివృత్తరాజ్యమును విగతినేర్చుదును నై భార్య ప్రసూతయైగా కాననలగున వసించుచున్నాడనియు, అయినను నాతనినే వరియింతుననియు వృథంబుగా బల్కినది. అంతయుకొక అప్రసాయము తెలియగానే ముద్రాధూపమును నారదుని కజూచి, “సంయమిండ్రిమా! మాసావిత్రి చెప్పిన చిన్నవాడు నెవ్వడైనా?” అనినాడు. తండ్రిగారు మే నారదుడు, “రాజేంద్రా! సావిత్రి వారించిన రాకుమారుడు గుఱుమచ్చేనుని తనయుడైన నాశ్వు డనువాడు. నిత్యోత్సవాదియగు సత్యచతుండున బ్రసిద్ధు డాడు. ఆతని విద్యాగురూపశిలవిశేషంబు లసమృశములు” అని సదుడు దెప్పుచుండగానే అశ్వపతిమో మంతగా వికసించినది. విత్రిసంకసము మేరలుమీఱినది. కాని సత్యచతునిగూర్చి చెప్పట కనున కింకను పూర్తిగాలేదు. కాన తుదివాక్యముగా నాత డిట్లు క్కనాడు: “వానియందు గీకు నొక్కటి గలదు. నేడుమొదలుగా క్కసంకసంబునకు మృతిబొందు. ఇది నీకుజెప్పవలయుటజేసి యిని”. అశ్వపతి గుండెలవిసిపోయినది. ఆయుష్మంతుడుకాని వాని దిన్ని యెగ్గితి లున్న నేమి? అట్టియిల్లుని గోరెడిమామ యెందైన కునా? కాన మామొగంబు జూచి, “అల్లీ! ఇమ్మహాత్ముండు నాస్యంబు లెఱుంగు. ఈతనివచనం బమోఘంబు. నీకు నట్టివరుం డిండ్రికొనరుని నదికొమ్ము” అని పల్కినాడు అశ్వపతి.

దేవరహస్యవేదియగు నారదుని తానువరించిన నృపకుమారు ఒక్కవత్సరంబుకన్న నెక్కువాయువు లే దనుచున్నాడు. అట్టి యిష్టహీనుని వరింపనేల? వేటొకని వరింపుమని తండ్రి హితము ర్చించున్నాడు. తన మనంబో, ఇదివఱకే సత్యచతునియందు లగ్న మి. తా నిప్పు డేమి చేయవలయును? సావిత్రికిది యగ్ని పరీక్ష. సత్య చతు రాజ్యచ్యుతుడై చారిద్ర్య మనుభవించుచు కాననంబున ముచున్నాడు. విద్యావినయసంపన్నుడగు నాతనియందుగల

చారిద్ర్య మామె లెక్కనేయలేదు. కాని, ఏరాజకుమారుడు గురూప విద్యావిశేషంబుల నసమానుడని తాను వరింప నెంచెనో, ఆతనితోడి సాంగత్యము తన కొక్కవత్సరమైనను లేదని నారదుని దృఢంబుగా బల్కుచున్నప్పు డేమిచేయనగును? ఆతనిని పెండ్లాడుట వైధవ్య మునుకొనితెచ్చుకొనుటగాని వేటొండు కాదుగదా! మాచిమాచిదుర్భ రమైన వైధవ్యావస్థ తలపై వేసికొను టెట్లు? కాని యీ భవిష్యదాప డలను తలంచి సావిత్రి భీతురాలు కాలేదు. తనమనం బిదివఱకే సత్య చతునకు సమర్పింపబడియుండుటచే బాహ్యతంత్రమును వైవాహిక క్రియ ఒరుగుకున్ను తా నాతనిని పెండ్లాడినట్లులే. అట్టిచో నాతడు విగతినీవు డయ్యెనేని తాను భర్తను గోల్పోయినట్లులే. అట్టిచో వివా హతంత్రము జరుగకుండ నాపిన ఫలమేమి? మనోపత్తినాగ్దత్తక్రియా పత్తములలో నుత్కృష్టమైనది మనోపత్తమే. కాన తనచే వరింపబడిన రాకుమారుని కీత మత్యల్పమని తెలిసియు మఱొకని వరించుటకై యత్నింపక సావిత్రి తండ్రిం గని,

“ఐనుము మనోవాక్కాయము

లని మాడు దెఱుంగులందు సంతకరణం

బసఘ ప్రధానము గావున

మనమున గైకొన్నభర్త మానంపగునే!

కాన సత్యచతుం డెట్టివాడైన ననుంగాని యే నింక నొరుల వరియింపను” అని పల్కినది. త్రికరణములందు శ్రేష్ఠమైన మనంబు నకు సావిత్రి యిచ్చిన ప్రాధాన్యము ప్రశంసనీయమైనది. అది తండ్రికి గూడ ధర్మయుక్తముగానే తోచినందున కా డినజాలకపోయినాడు. కాని అన్యాయముక్కుడగు వరుని డలంచిన మనస్సు తల్లడ మందు మన్నది. కాన నేమియు గోచిక ముద్రేకుడు ‘కన్యనిశ్చిత మిట్లున్నది; వరుని యాయు వట్లున్నది. ఇక చేయవలసిన దేమి?’ అని ప్రశ్నించి నట్లుగా నారదునివంక జూచినాడు. నారదుడుమాత్ర మేమిచెప్ప గలడు? ధర్మయుక్తములైన సావిత్రి వదనంబులు ధర్మవిదుండగు నార దుడుమాత్రము కాదనగలరా? కాన సావిత్రిని ప్రశంసించుచు,

“ గొనముల ప్రాక నీ యనుగుగూతురు దీనితలంపు మాన్పగా మనకు నశక్య మింక ననునానము లేల సరేంద్ర యింతి జ య్యన నృపసూతి కిమ్ము కమలాననచేసిన పుణ్యగౌరవం బుననయినం బ్రియండు పరిపూర్ణచిరాయురుపేతుడయ్యెడున్.

ఆమెచేసిన సుకృతము మంచిదైన అతడే బాగుండును. ఇచ్చివేయు”మని నారదుడు ఆమె అప్పిష్టమును ఆమె నెత్తిమీదనే వేసి నెల్లిపోయినాడు. అశ్వపతియు కొమార్తెయిష్టప్రకారము వర్తిండుట కనుమతించినాడు.

అహ! అశ్వపతి ఓర్పు, నేర్పు, బౌదార్యము! ఎంత సంతన నీయములో కనుడు! బాలిక వివాహవిషయములో కన్యకంపై తన కెక్కువ బాధ్యత లేదని యాతడుక్రియారూపముగా జూపుచున్నాడు.

తొలుత కొమార్తెకు వివాహవిషయములో సంపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యమిచ్చినాడు. ఆమె ఎరించిన రాకుమారుడు దైవికముగ రాజ్యవిహీనుడును డరిద్రుడును నైనాడు. దానికిని తండ్రి యాక్షేపింపలేదు. తదుపరి యాతడైనను ఆయుష్మంతుడుగా ఉని నారదునివలన తెలిసినది. అప్పుడు మాత్రము 'అమ్మయ్యా! వేటొకని ఎరించగూడదా?' అని మాట మాత్రముగా తన ఆభీప్రాయమును తెలియబఱచినాడుకాని నిశ్చితచిత్తముగల సావిత్రి తన ఆభీప్రాయము వెల్లడించిన వెనుక ఆయన మరల మాటలాడలేదు. చూడుడు, ఎంత ఉచితజ్ఞానో! ఇట్టి సంకల్పముననే సంయుక్తజనకుడును జయచంద్రుడు తన కహితుడుగు పృథ్వీరాజును సంయుక్త వరింపగా నందులకు గినిసి యామెను పరిపరివిగముల నవమానించి తుడుకు మాత, నల్లుని నాశమొనర్చి, తానును జచ్చి, ఉభయకుటుంబములను నాశ మొనర్చెను. ఇప్పటి మనకాలపు జనకులు ప్రభుత్వదండనకు వెఱచియో, ప్రజలకు వెఱచియో అట్టి హత్యాక్రియలు జరుపకన్నను, కూతురుచెవి మెలివేసి మఱొకనికి తప్పుకయిచ్చివైతురు. అయినను ఆబాధగూడ వారికి లేదులెందు! వారికి కొమార్తె నడుగవలసిన పనియే లేదు. 2. కవేళ అడిగినను సావిత్రివలె విద్యావివేకములు లేని పసిబాలలుగదా ఈకాలపు పెండ్లికూతుండు! వారి కేమి తెలియును? సరి, ఇక ప్రస్తుతాంశమునకు బోవుము.

3

సావిత్రిని సత్యవంతున కిచ్చుటకు అశ్వపతి నిశ్చయించినాడు. కాని పెండ్లియెచ్చట? నారలుగట్టి మారలకనంబుగ నుగ్రవనంబులో నున్న యాద్యుమల్సేనమహారాజు కుమారుని వివాహమునుగూర్చి కలనైన తలంచుచుండలేదు. భగవంతుడు పెట్టిన పెండ్లిగడియ వచ్చినప్పు డొకరి యత్నములేకనే పెండ్లిండ్లుగుచుండును. శుభముహూర్తము తానే చూచుకొని, ఉభయమంగళసూత్రములు తానే చేయించుకొని, పెండ్లికి కావలసిన సర్వసంభారములు, మంగళవాద్యములు తానే తీసికొని, పెండ్లికొమార్తెను, పెండ్లి పెద్దలను వెంట నిడికొని శాత్రవాపహృతరాజ్యండును, విగతసేతుండును నై కాననంబున తపస్థితి నున్న యాద్యుమల్సేనునికడకు తానే వచ్చినాడు మద్రాసుడైన అశ్వపతి.

ఆకోలాహలంబు విని సంభ్రమంబుజేంది అసందడి యేమియుని యోచించుచున్నాడు ద్యుమల్సేనుడు. ఇంతలో అశ్వపతి యాతని సన్నిధికివచ్చి కొమార్తెచే యాద్యుమల్సేనమహారాజునకు నమస్కారంబు సేయించి, 'నాపుత్రికయైన సావిత్రిని మీకుమారున కిచ్చి పరిణయంబుసేయ నాయత్తుడనైవచ్చితి' నని తా నేతెంచిన కారణము దెల్పినాడు. మఱియు 'నీకొమరుడైన సత్యవంతుడును, నాకొమరితయైన సావిత్రియు సాటిలేని గుణవంతులు, సమానరూపవంతులు; ఒకరి కొకరు తగుదురు. కాన ఈవివాహమునకు మీరు తప్పుక అనుమతింపవలయు'నని తనయభీప్రాయమును ఆతడడుగుకుండనే అసందిగ్ధముగ వివరించినాడు. ఆమాట వినగానే ద్యుమల్సేనుడు కడు భయ మైనది.

సావిత్రికడుగుకుమారి; గోముగా బెరిగినబాల. తలిచంద్రులలిక్రేమంబున లాలించుచుండ, అసంఖ్యాకదాసదానీజనంబులు సమస్తోపచారంబులు సల్పుచుండ మహావైభవోపేతంబులగు రాజభోగంబుల నుభయించుచున్న రాజపుత్రి. ఎండి కన్నెఱుగని యాసుకుమారకన్యకారత్నము తమకు కోడలినిగా జేసికొనినచో నట్టడవిలోని యీపర్ల కువీరమునందు తమతోబాటు కాయగసురులు దినుచు నుండజాలునా? ఇట్టి సందేహంబులనేకంబులు మనంబున గలుగుటచే "సుకుమారియగు మీపుత్రికారత్నము మాతోబా యైనవాసక్లేశముల కోర్చుగలదా?" అనినాడు ద్యుమల్సేనుడు. శంకాసంకలితంబులగు నప్పలుకులకు కొమార్తె యోగ్యతయందు పరమవిశ్వాసముగల మద్రపతి తత్కణమే యిట్లు ప్రశస్తితర మొనరినాడు:

"కలిమియు లేమియుకొ నతిము గా నవి నెందినచో జెలంగుచుం గలగుచు నున్ని ిరుల ప్రకారమె లెస్సగ నింతివట్టునే దెలియుచు జెప్పెడకొనుమనీర పిన్నయనంగ నేరనే కొలదియు గాదు ధీరమతి గూతురు కేర్కొనజాలు బెంపునన్".

మఱియు,

నీతోడ ఓయ్యమించం

జేతోగతి నానజేసి చెచ్చెరనిల్లే

నేతెంచితి మత్పార్థన

బ్రాతిగజేకొనక యునికి పాడియె నీకుకొ"

అని ప్రార్థించి నిష్ఠరము లాడినాడు. ఇక కాదను టెట్లు?

౪

సావిత్రిసత్యవంతుల వివాహము మాహావైభవముతో జరిగినది. కూతునకును, అల్లునకును వస్త్రాభరణాదు లనేకంబులు బహుమానంబులుగా నొసంగి సావిత్రి తలిచంద్రులు తమ దేశంబునకు వెడలివారు. కాని వనవాసీనియగు సావిత్రికి వస్త్రాలంకారము లేల? ఆ చీనిచీనా బరములు, ఆమణిమయాభరణములు, ఆరాజభోగములు, ఆనవగ సాన్నములు క్షణములో పరిత్యజించి వల్కిలాజనవసనయై వదిలక అధికభక్తి భర్తృశుక్రూపాపరత నున్నది సావిత్రి ఆకోడలు గావించెడి సముచితోపచారములకును, వినయప్రవర్తనమునకును పరితృప్తమానగులై యానందసాగరమున నోలలాడుచున్నారు అత్తిమామలు. పుష్పమిపై నడుగిడియెఱుగని యారాకుమారి మృదులపాదములు ఆశ్రమప్రాంగణమునందలి కఱకు టిసుకపై నడచుటచే నట్టిగ కందుచున్నవి. జలకలశంబులు నీవనచ్చుటచే యామె భుజాగ్రంబులు నొచ్చుచున్నవి. స్థలభాండపారిశుద్ధ్యకృత్యంబులచే పల్లవసదృశంబులగు నామె కరంబులరుణంబు లగుచున్నవి. కాని సావిత్రికి మనంబుననేని యసంతృప్తిలేదు, విచారములేదు. పితృమందిరమున సమస్తరాజభోగంబు లనుభవించుట యెట్టి యుత్సాహము, ఎట్టి యానందము ఆమె మోముపై తాండవించుచుండెనో, అట్టియల్లాసమే యిప్పుడును. మనుజుని కష్టసుఖము

లకు తావలము నేయునది మనస్సుగాని కలిమిలేములుగావు. పరితృప్తమైన మనస్సునకు సుందరకాశేయములైన నొక్కటే; వల్కలాణినములైన నొక్కటే. నవరసాన్నములైన నొక్కటే; కందమాలములైన నొక్కటే. రాజమందిరములైన నొక్కటే; పర్ణకుమరములైన నొక్కటే. సావిత్రి యట్టి పరిశుష్టచిత్తయగుటచేతనే సుకుమారియయ్యి, వనవాస మామె కానందుమునే గూర్చినది.

౫

ఎన్నిపనులు చేయుచున్నను, ఏవిధముగా పసిండుచున్నను, దుడు చెప్పిన గండపుదినము నేమిటక సావిత్రి లెక్కించుచునే న్నది. సరిగా గడువుకాలము నాల్గుదినములలోనికి వచ్చినది. పరమభగవతిని ప్రార్థించుటయే కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొనినది. మనోవాక్కాయముల స్రుక్కింపక యెట్టివారికిన భగవద్భక్తి ఉడుగదా! కాన సావిత్రి త్రిరాత్రోపవాసవ్రతమునకు బూని సావిత్రి యుపవాసవ్రత మామెయం దత్యంతవాత్సల్యముగల సుగారి మనంబును సంపదించజేసినది. కాన “అమ్మా! ఇట్టి కఠినమైన కేల బూనితి” వని ప్రేమంబున ప్రశ్నించినాడు. కొమరునిపై తన యత్తమామలకుగల వాత్సల్యము సావిత్రికి తెలియును. వారికతజీవము. అట్టి వారిప్రాణములకు ప్రాణమైన కుమారుని మృశ్యువర్తమానమును వారి కెఱిగించినచో వారప్పుడే యశవులను వీడరా? కాన తన ఉపవాసవ్రతకారణమును వారి కెఱిగింపక “నాన్రతభారంబునకు మీరు చింతింపవలదు. పరమశుభములు గోరి నేను దీనిని బూనితి” వని ప్రశ్నోత్తరమొసగినది.

ఉపవాసవ్రతదినములు మాడును గడిచిపోయినవి. నాల్గదినము వచ్చినది. అదినమే తన యైదువతనమును గుడముట్టించు దుర్దినము, నాడు సావిత్రి మిక్కిలి వేరువనే లేచినది. కాని మనస్సులో కుదిలేని సాద. కాలు సాగదు. అత్యంతమైన తొట్టుపాటు. కాని ఆయవస్సలోని వేదన నొక్కింతయైన నితరుల కెఱిగించుట వీలులేదు. ఎంత బాధయైన మనంబుననే ఇముడ్చుకొనవలయును. తుమాశీలయగు సావిత్రి యాకంక్షము నించుకేని బయల్పడుపకుండ పెప్పటియట్టులు ప్రాతఃకృత్యములను నిర్వర్తించి యత్తమామలకును, భర్తకును వలయు పర్యలు గావించినది. మరల దేవీపూజకు సన్నాహపడుచున్నది. కాని సస్సులోని యారాటముమాత్ర ముడుగుబాడ లేదు. ఏయాపద నున్నదో, ఆయాపదను తొలగించెను చల్లని యూరటవాక్యము కామెమనస్సు పరితపించుచున్నది. కాని కష్ట మిట్టిదని చెప్పిన , దాని కెవ్వరైన పరిహారముగాని, ధైర్యముగాని చెప్పుదురు! యాపద నొరుల కెఱిగింపరానిదిగా నున్నది గదా! ఇక నామె పువచనంబు లాడువా రెవరు? నిత్యము అత్తమామలకును, నాగులగు తక్కిన పెద్దలకును నమస్కరించుట సావిత్రికి వాడుక. వారికి నమస్కరించినది. వారెల్లరు సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ

దీవించినారు. తుధాపీడితునకు రుచ్యాహారమువలె నా పెద్దలయాశీర్వాచన మామె కెంతయో ఆప్యాయముగా నుండెను. కాన నాడు పెద్దలకు వారి కెల్ల పదింబదిగ మ్రొక్కి, వారిచే పలుమాలు ‘సౌభాగ్యవతీభవ’ మని పించుకొని నది. ‘ఇంతమంగ పెద్దల యాశీర్వాచనము పొల్లు వోవునా? నాసౌభాగ్యమునకు మోసము వాటిల్లునా? అని తనమనంబున తానే సంతుప్తి నందినది. త్రిరాత్రోపవాసవ్రతము పూర్తయగుటచే నాల్గవనాడు పారణమునేయుమని మామగారు సావిత్రికి జెప్పిరి, “నే నీదినము నూర్యాస్తమయమైన వెనుకగాని భుంపరాదు. నేను వ్రతారంభమున చేసికొనిన నియమ మిది” అని సావిత్రి వాక్రుచ్చినది.

౬

తలిదండ్రుల అగ్నిహోతాదికంబులకు సమిక్కుతాదులను. పూజలకు పత్రపుష్పంబులను, ఆహారంబునకు ఫలమాలాదులను తెచ్చుట మునికుమారుల పంతు. సత్యవంతుడుగూడ ప్రాతిరసుస్తానంబులు దీక్షగనే నిత్య మదియే పని చేయును. కాన నాడును త్రాడు, చిక్కము, గరిడి, గొడ్డలి మున్నగు వస్తువులు తీసికొని యడవికి బయలుదేరినాడు. నాడు భర్త నొకక్షణమైనను విడనాడుటకు సావిత్రి కీష్టములేదు. కాన తానుగూడ భర్తతో బాటడివి కేగదిలించినది. ముందుగా మగని నడిగినది. “సావిత్రి! మాడుదినములనుండి యుపవాసముచేసి మిక్కిలి శ్రమగొని యున్నావు. కోరకకోరక నేడడవిమాడ గోరి లేల? ఈదినము మానుము, తేపుతప్పక తీసికొనివెళ్లె” ననినాడు సత్యవంతుడు. “మీరుపోవోయెడి యరణ్యము కడు సుందరముగా నుండునట! దానిని మాడలయునని నాకు మిక్కిలి కుతూహలముగా నున్నది. ఉపవాసపు బడలిక నా కేమాత్రము లేదు. నా కెట్లులైన ఆయడవిని మాపరా? నాచినపు దీర్పరా?” అనిపెనిమిటిని వేడికొనినది సావిత్రి. ఇక ప్రేయసికోరికను నిరాకరించుటకు చిత్రాశ్వునకు బుద్ధిపుట్టలేదు. కాన “అటులయిన మాలిదండ్రులకు జెప్పి వెళ్లువము ర” మృని భార్యను వారికడకు గొనిపోయినాడు. సతీపతు లిరువురు వారి పాదంబులకు బ్రణమిల్లిన వెనుక సావిత్రి తనకోరిక నత్తమామల కెఱిగించినది. ఎన్నడును, ఏదియు నడుగుట యెఱుగని సావిత్రి నేడు కాననంబును మాడి గోరుటవలన వారును కాదన లేదు.

౭

“సావిత్రి! ఇదిగో! ఈ కమలాకరంబున రాజహంస లెట్లు విహారంబు సలుపుచున్నవో చూచితివా! అహో! ఈ ఫలవృక్షంబున ఆకులే గానవచ్చుటలేదు; ఎటుమాచిన పండ్లు, కాయలే. ఇదిగో! ఈతీగ నెల్లెడలను విరబూచిన పువ్వులలోని మకరందముత్రావి యీ లేటితండము లెట్లు యుంకారమునేయుచున్నవో కనుము! ఇదిగో! యిటునిటు, దోరపండ్లను తెగతినిన యాచిలుక లెట్లు రొదనేయుచున్నవో!” అని అరణ్యముజూడ నేలెంచిన ప్రేయసికి వేత్వేణ జూపుచున్నాడు సత్యవంతుడు. కాని సావిత్రి కాలనిపలుకులు తెలి

దూకుటయే లేదు. ఆవివేకసౌఖ్యమునకు కలకలములకు పొడకట్టుటలేదు. చూపినవాని కామోదములేదు; చూపనివానికి విచారములేదు, అతడు చెప్పెడుమాటలకు, చూపెడువస్తువునకుగూడ ఒక్కటే ఆర్థము లేని “ఊ! ఊ!”. ఆమె రెండుకన్నులు పెనిమిటిముఖముమీద; ఆమె చిత్తమంతయు రాగల యాపదమీద.

సత్యవంతుడు పండ్లుకొని గరిడి నింపినాడు. కుశలుకొన్ని క్రుంచి కట్టకట్టినాడు. ఇక కాన్యదళసంఘ సేయవలయును. ఒకఎండు మానును చూచికొట్టుటకై గొడ్డలిని చివ్వున పైకెత్తినాడు. కాని వేటు పడలేదు. చేతులు చిచ్చుకొనిపోయినవి. గొడ్డలి నేలబడినది. ముఖమున కళదప్పినది. ఆయాసము పుట్టినది. పాపము! సత్యవంతునికి రావలసిన యాపద రానేరచ్చినది.

“ఒడలువశంబుగాదు భ్రమ నొందినయట్లు మనంబు చూరెడిం
గడగిరిరంబు కూలవిశిఖప్రకరంబున నొంచినట్టి
య్యెడు నిలువంగనోర్వ నొక యిండుకనేపు శ్రమంబునీడ
యెడ కయనిండు”

నని సత్యవంతుడు వచ్చి సావిత్రితోడలపై శిరంబుమోపి వ్రాలినాడు. ఏప్రాణేశ్వరుని యనువుల నిలుప దాను మహావ్రతము సలుపుచున్నదో, ఏప్రాణేశ్వరుడు తన కన్నులయెదుటనే, తన తోడలమీదనే వ్రాలి, సోలి నిశ్చేతనుడైనాడు. ఇక చేయవలసిన దేమి? ఆభయంకరగ్రహ సంఘన నిక దిక్కెవరు? తన జన్మదాయనియైన భగవతియను గ్రహమేమైనది? తన సుకృతవిశేషంబుచేతనైన పిథుండు పరివార్ణచిరాయురుపేకుడయ్యెడు నని యూహించిన నారదమానితలంపు లేమయ్యె? ప్రాద్దుప్రాద్దుననే లేచి తాను పాదంబులకు బ్రణమిల్ల సాభాగ్యవర్ధనంబుగ దీవించిన పెద్దల యమోఘాశీర్వాచనంబుల ప్రభావం జెమాడె? పరమభక్తితాత్పర్యంబులతో తాను నోచిననోమురెల్ల వ్యర్థమై తనకిట్టియాపద తప్పకపోయిన నిక న్రతాదికంబు లొనర్చిన ఫలమేమి? అనిహతాశంబును, శోకదండహ్యమానంబును నగు చిత్తంబున విలరించుచు, వెట్టిచూపులు చూచుచు అట్టే కూర్చున్నది సావిత్రి.

౮

ఎవరియెద్దు లెట్లున్న నేమి? దండవిధాయి యయినవాడు తన పనిని తాను చక్కలెట్టుకొనవలయునుగా! విసిగిగాని, జాలిబూనిగాని తనపనియందు ప్రమత్తుడై చిరించిన బ్రహ్మదేవు దూరకొనునా? మంచిహోదాగల ఉద్యోగము పోగొట్టుకొనినచో మరల యెన్నిపాట్లు పడినను వచ్చునా? ఈకటికియుద్యోగముపై కన్నువేసియున్నవారు తత్క్షణమే వచ్చితన్నుకపోరా? కాబట్టి దేవతా-మేజన్టీలైన యమ ధర్మమహారాజులుంగారు గొప్పవారిని బట్టుటకు గొప్పయుద్యోగియే వచ్చునట్లుపుణ్యాత్ముడైన సత్యవంతుని ప్రాణముల గొనిపోవుటకు ప్రధానాధికారియైన తానే స్వయముగా వచ్చినాడు. నల్లని కాటుకవంటి

బలిష్ఠశరీరము, భయంకరమైన తెల్లనికోరలు, కణకణలాడెడి నిప్పు కణికలవంటి ఉజ్జ్వలములయిన కన్నులు, పచ్చని కట్టుపుట్టుము, భయంకరమైన నవనము, హస్తంబున నిఖిలప్రాణిచయభీతిపంబగు సాశంబు, ఉద్యోగమునకు దగిన యాకృతి, ఆకృతికి దగిన యుద్యోగము గలిగి జగజ్జననంత్రాసకరుండైన జముండు సత్యవంతుని జీవహరణార్థంబై యాతని సమీపించినాడు. చేసినయత్నము విఫలమై పోయినది. తన ప్రియపతియైన సత్యవంతుడు విగతజీవుడైన తరువాత తా నింకను బ్రదికినను నొక్కటే, బ్రదుకకున్నను నొక్కటే. శీమలకు జీవమైన జీవితేశ్వరుడు పోయిన వెనుక నామె కింక జీవములపై నాస యేమున్నది? కాలుని కన్నులార చూచినది. భర్తృజీవమును గొని పోవుట గమనించినది. అధికారియైనవాడు కన్నులబడినప్పుడు, అతని నెదిరించుటకు జాలనప్పుడు అతని యనుగ్రహమునకై యత్నించుట తుదియత్నముగా! కాన సావిత్రి తనతోడవైనున్న భర్తృశరీరంబు క్రిందనిడి, చయ్యన లేచి యాతనికి నమస్కరించి “బాబూ! తమ హృదయ? ఎంగునిమిత్రమై యిందులకు విజయముచేసితి”రని వివరంబున ప్రశ్నించి నది. “అమ్మా, నేను కాలుడను. పుణ్యాత్ముండగు నీభర్త జీవమును గో పోవుటకై వచ్చినాడు” నని మెత్తబడనిచి త్తంబుతో ప్రశ్నాత్తరంబొంది. సత్యవంతుని జీవమును పాశబద్ధంబు గావించి యముండు నిజదిశా ముఖంబై సత్యరమే వెడలిపోవుచున్నాడు. సావిత్రి కేమియు దోగిను. చేతులు ఎడవడంబుకుచున్నవి. గుండెలు తటతట కొట్టుకొనుచున్నవి. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. భర్తను గొనిపోవుచున్న దేవతామూర్తి డప్పు పళ్ళమునుండి తొలగిపోవుచున్నాడు. ఎటులైన నాతనికాళ్ల వ్రేళ్లంబు, వేడి విభుని జీవమును రక్షించుకొనవలయునని మనంబున పెల్లారాటము. పాపము! సావిత్రి ఆధర్మమూర్తి నొక్కింత ప్రార్థించి మాడవలయును కొరికతో ప్రాణేశ్వరు శరీరం బొకచో దాచి యముని నెంబడించినది.

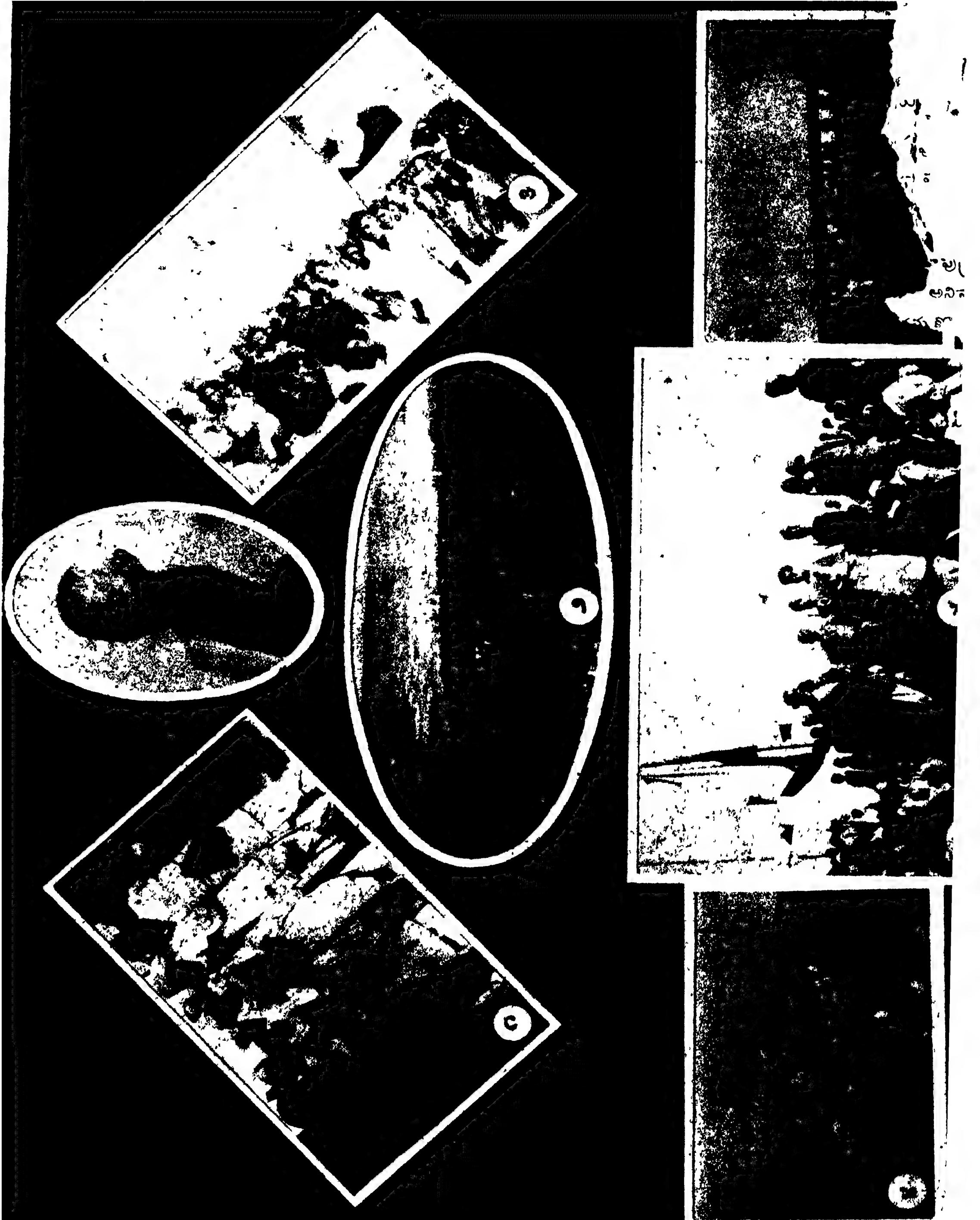
సావిత్రి తన్ను వెంటాడిచుచుటను యముడు చూచి, “బాబూ, నీవేల నావెంట వచ్చుచున్నావు? ఇకముందు త్రోవ నీకగమ్యము. నీవు వుము” అనినాడు.

“ పతులెందు జనిన నచటికి
సతులకు జనవలది నీ ప్రసాదమునను మ
త్పతిభక్తి కతమునను సం
స్తుతగుణ నాకరుగరాని చోటులు గలవే!

అంతియేకాదు. “సకలమార్గములందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానంబు. అట్టి ధర్మంబున కాధారము సజ్జనులని విందుము. అట్టి సజ్జనదర్శనం బెప్పుడు వృథగాదుగావున సజ్జన శిఖరుండ వనంజను నీదైన సందర్శనంబునం బరమకుభంబుం బొందక యేను రిత్తజనంబులతెలింగున నెట్లు ముడుచు”నని సావిత్రి జముని ధర్మయుక్తంబుగా బ్రశ్నించినది. సావిత్రి ధీవిశేషం బసమానము. అటు లాతనికి ధర్మమార్గం బుపదేశించుచు నాతని యనుగ్రహముపై విశ్వాసమును సూచించుచున్నది. ఇట్లు తన

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పనత్యాగవలల దళము:- గుంటూరు
నాయకుడు: శ్రీ ఉన్నవలక్ష్మీనారాయణపంతులుగారు. శ్రీ బలుసు సాంబయ్య రిగారికి స్వాగతముచెప్పటకు రెలు సేవనుకుపోవచున్నాం.

౧. గంజాంజిలా ఉప్పుసత్యగ్రహము మొదటివిశము-బరంపురము: నాయకుడు: శ్రీ యన్. యస్. సోమ గూజులుగారు, బి. ఏ., కె.
 ౨. విశాఖపట్టణము ఉప్పుసత్యగ్రహము. ౩. గంజాముట్లా ఉప్పుసత్యగ్రహము-బరంపురమున ఉరేగింపు.
 ౪. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యగ్రహము. ౫. విశాఖపట్టణము-ఉప్పు తయారుచేయుట. నాయకులు: శ్రీ తెన్నేటి విశ్వ.
 ౬. విశాఖపట్టణము ఉప్పుసత్యగ్రహము.

సావిత్రి వీర చరిత్ర

తీర్థంబును ప్రకటించుచు, తన పతిభక్తిని వెల్లడించుచు, తనకు సా
స్థ్యముకానిది లేదని తన ప్రభావమును వివరించుచున్నది. ధర్మంబులను,
కరుణంబులను నగు సావిత్రి యనంబులు విని యామె కేకేని యాపకా
ంబు నేయక ముందుకు సాగిపోవ కాల్గొడక యముడు “బాలా, ధర్మ
ము క్తంబులైన నీవచనంబులకు మెచ్చితిని. కాన నీభర్తచేవము దక్క
కొక్కవరం విచ్చెద, నేడు” మనినాడు. తనయభిప్రాయమైన భర్తచేవమును
సముం డెడగా నుంచి వరం విచ్చెద ననినందులకు సావిత్రి యామె
సంతృప్తిచిత్త కాలేదు; అవిశ్వాసమును జూప లేదు. అతని ‘త్రిమసార
ంగా వర్తించుటలననే యాతని యనుగ్రహమును సా డింపనగునని
సామె అభిప్రాయము. కాన ఆత డిచ్చిన వరంబు ‘సపయోగించుకొను
కు సావిత్రి నిశ్చయించినది. అయిన తాను కోరవలసిన వరం చెడ్డి?
యగు తాను సతీధర్మంబు మీఱరాదు. సాధ్వీమణులకు భర్తకు
సవాత సేవ్యులైనవారు అత్తమామలు. కాన నయనవిహీనుండై
ల్లాడెడి తనమామగారు లబ్ధనయనుడగునట్లు వరంబు కోరినది. “అటు
నే యగుగాక!” అని ప్రేతపతి సావిత్రికోరిన వరం బొసంగి తనప్రోవ
స్తాడు. సావిత్రియు మరల నాతనిని వెంటడించి నడచుచు;

ఎడవక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి హింసయొనర్పటాన ర
య్యెడలను దీనులం గరుణ డేర్పడఁజోవన మాకు రిచ్చుచో
గడమనడంగ నీకెదిరి కాంక్షితముల్ దుదిముట్టుదీర్తు రె
క్కుడుమదిగూర్తు రాత్రికుల మ్మకావినుమిన్ని యా నార్యధర్మముల్
నీవెఱుగని దెయ్యది
దేవోత్తమ, ధర్మగతుల తెఱగల్గఁగన
ద్యావాధీనమగుటగా
దే వెలసితి నీవు ధర్మదేవతయగుగాక

బుద్ధితోడ ఆయాతీవుల కర్మంబునకు దగిన ఫలమును సమకూర్చు
నీవు సమవర్తియని పేరుగాంచితివి. భూతముల యతిండుటచే
నుడ ననంబడితివి. కల్యణముల కమితపతేయుటచే కమనుడ వైతివి.”
యాప్రేతపతిని పెక్కుభంగుల నుతించినది. ఈమాటు సావిత్రి
ధర్మముల నుగ్గడించుచు ఆత్మవాక్సల్యమును నిరూపించినది.
“వాక్యధర్మంబుల నేరికిని హింసయొనర్పరా దనినది. దీనులను ప్రోవ
ము నన్నది. ఒకరి యభిప్రాయమైన నీదేర్పడలందనచో నది పూర్తిగా
వలయునుగాని కొంతలు పెట్టరా దనినది. నీవే ధర్మమూర్తివై నప్పుడు
నిలియని ధర్మగతు లేమున్న వతినది. మనోజ్ఞ మైన యీసంభాషణ
యమృతకు సంకసముపొచ్చినది. కాన “వాక్యతాంకుజేసెనను
మరహితంబులైన నీసమంజసభావములుకా” అని మెచ్చి “ఇంకొక
న నేడు” మనినాడు. వైదులచే కేవలారింపబడిన మామగారిరాజ్యము
నారవిడి ప్రాంతంబుట ద్వితీయవరముగా సావిత్రి కోరినది. అటు
యని వైదులకుడు మోఁ దడవకుటచెచినాడు. సావిత్రి యాతని

ప్రజోత్పత్తి వరవర్షరాది నందరికీ

నకు చిరణశృంఖలముగానున్నది. మరల అగి, “బాలా! ఇక నీవు
రావలదు. ఇకముందు మార్గమంతయు గుర్తమంటై నది. నీవటవచ్చు
సెలవు లేదు. రాజాలవు.” అనినాడు.

“ధర్మాశ్శులు దమసలిపెడు
ధర్మక్రియ దప్ప రెట్టి దళలందును మో
హార్మియు దాపము బుట్టవు
ధార్మికహృదయముల బ్రహ్మధర్మాధ్యక్షా!

ధార్మికహృదయములకు తాపమోహము లుండువా? మోహవేగులకు వాళ్ళు
ధర్మానుష్ఠానము నేయగలరా? పాత్రిత్యమునలైదు నాకు పతి నను
గమించుట ధర్మమైయుండగా మార్గము ముఖమైనదిగాదని యాతని
ననుగమించుట మానిరినే? ధర్మమార్గము తప్పినదానను గానా? కాన
నాస్వధర్మమైన పత్యనుగమనంబు నెవ్వధంబున నైన, నెట్టిదుష్కృత
పంబులందైన మానజాలను.” అని సావిత్రి పలికినది, తీవులను కాసిం
చుటయందును, శిక్షించుటయందును వజ్రహృదయుడై ప్రవర్తించెడి
దండధరుని చిత్తము సావిత్రిమృదులనచనంబులచే నవనీతసదృశమై
కరగి ఆమెదెన కప్రయత్నముగా నాకృష్టంబగుచున్నది. ఆమె ధర్మ
వాక్యంబులవెడి చిక్కములో పట్టవలె చిక్కువడిపోవుచున్నాడు
యముడు. ప్రకటధర్మవిశేషతత్వగయగు నాసాధ్వీమణికి మఱి
యొక వరమియ భర్మనిచిత్తము కుతూహలత జూపినది. “బాలా!
ఇంకొక వరం బొసగదను. నీభర్తచేవముదక్క నేదైన కోరుకొను
నాడు. మామగారి క్షేమలభంబులకై రెండు వరంబులు బడసినది. ఇక
తన జన్మమునకు కారకులైన తిరిదండ్రులకుఁబాడ నేదేని వరలభంబు
గలుగజేయుట తనధర్మము. ఆపుత్త్రులైనవారికి పుత్రలభంబుకంటె
ఘనమైన వరంబెడ్డి? కాన అపుత్రకుండై నతనతండ్రికి పుత్త్రోకతిలాభం
బనుగ్రహింపుమని యంతకుని వేడినది. “సరే, నీకోరిన వరంబిచ్చితి నింక
వెనుకకు మరలుము. నేడు నీవు చాలాచూరము నడచివచ్చితివి. చాల
డస్సియున్నావు. ఇకనైన నీవు నిలుచుట మంచిది.” అనినాడు
తమనుడు.

“నాకుదప్పియొక్కడివి మనంబు భర్తృ
నిరణపంకజన క్తమై కరము భక్తి
నలరుచున్నది సతులకు నన్యమెట్టి
దియును ధర్మమే భర్తృసంత్రయమెగాక!”

అని సావిత్రి యమునకు బ్రత్యుత్తర మొసగినది. కావలసిన వరము
చేహగ లేదు. అభిషయమై ధర్మన కింకను దయగలుగ లేదు. ఇప్పుటికే
తాను బహుచూరము నడిచి వచ్చినది. ఇక నభ్యుదయవలసినమార్గము కఠిన
కంటకశిలాపరివృతంబగు దుర్గమప్రదేశము. తాను ముక్తమారియగు రాజ
పుత్రి. ఎన్నడును నెట్టికష్టములను ననుభవించియోగించి. మనస్సులో
దుర్వరంబు పలికియోగవ్యస. ఆపైని

సంధ్య పత్రిక

క్షణానక్రియ, దానిసాఫల్యమెట్లానర్చుకొనవలయునను ఆశయము దప్ప
మీకడ నిక నెట్టిబలమును లేదు. ఆ ఆశాబలముచేతనే ఆమె దుర్గమ
పథంబున నశ్రమంబున నడచుచున్నది. తొట్టుపాటులేక శమనునితో
భాషించుచున్నది. కాని మాటిమాటికి 'భర్తృజీవముచక్క'
అని వరంబు లొసంగుటచే ఆమెకు నిరాశ గలుగుచున్నది.
అందున ఆమె గమనసామర్థ్యముగూడ సన్నగిల్లు చున్నది.
అయిన తన కితరవరంబు లొసంగుచు జముడు కాలక్షేపము
నేయనేల? తనయం దింకను దోషలేక మేదైన గనిపెట్టి యిట్లు తన
యందు ప్రసన్నుడుగాకయున్నాడా? అటులనే యగుచో దానికి
సమాధానముగా

ఆత్మధర్మనిరతులైన పుణ్యాశ్రులు
దుర్లభులు సమస్తదురితములును
కాలిబొందువారి సంసర్గమున తీర్థ
భూతములువారు భూతలమున.

అట్టిపుణ్యాశ్రులవలననే సూర్యచంద్రులు తమగతులు ఏర్పడునాడు.
సముద్రములు తమమేరలు మీఱుకున్నవి. కులనగంబులు చలనంబు
లేక నిలిచియున్నవి. పుడమి జంగమస్థావరాత్మకంబైన సర్వవస్తు
సముదాయమును భరించుచు నకంపితయై నిలిచియున్నది. అట్టి ధర్మ
నిరతులలో నొక్కడైన నీవర్జనంబున నాదురితములెల్ల నివారితము
తై నవి. దాన నీయమగ్రహర్ష" నని నూచించినది. అంతకును అంతకుడు
ప్రసన్నుడు కాకుండుటచే

ఏడుమాటలాడినయంత నెట్టివారు
సార్యజనులకు జాట్లంబు లగుదురనిన
జిరసమాలాపసంసిద్ధి జేసినీకు
నేనుజాట్లమనని వేఱ యెలచెప్ప

కావున మిత్రమనోరథం బవశ్యకర్తవ్యంబుగా జిత్రగింపు"మని ప్రార్థించి
నది. సావిత్రినోటినుండి వెలువడునవి మాటలేకాని కత్తులు, కబూరులు
కావు; త్రొక్కువేళ్లు అంతకంటెకావు. అవి ఆతనిని కొట్టలేవు, కట్ట
లేవు. కాని సర్వజీవులను భయపాశబద్ధులనుగావించు నాజముని
అమృదులపదజాలములే నిబద్ధంగావించుచున్నవి. అగును, మదిగర
గించెడు మార్దవము, శ్రవణపేయంబున పొందిక, ధర్మము నిరూపిం
చెడు భావము. ఇన్ని విధముల నొప్పియున్న సావిత్రి మనోజ్ఞ మంజుల
ధర్మాలాపంబులు కాలందైన నగుగాక, ఎట్లు త్రోవేపుచ్చగలడు? గుణ
వతియు, సాధ్యయు, భర్తృవియోగవ్యభావలబ్ధియు, తనకటాక్షము
వర్ధించి తనవెంటబడి వచ్చుచున్నదియు నగు మానవతీతుణ్ణి దర్శనం
బొసంగియు నామెయభివ్యవరంబొసంగక రిత్తచేతులతో విడిచిచెననేని
యాతడు ధర్మదేవతయను నభిధేయం బెట్లు నిర్బుకొనగలడు? కాన
ఆమెదినం గనుకొని "నీకుం బ్రసన్నుండనైతి నభివ్యంబైన వరం
బొక్కటియిచ్చెద నేడు" మనినాడు సమవర్తి. 'నీవతిప్రాణముదక్క'

అను మినహాయింపులేని జమునివాక్యంబు వినగానే సావిత్రి కపరిమిత
నంద మైనది.

"మదిసత్యవతుని జీవిత
మదియిమ్ముగ దొలగబెట్టి యన్యంబుల ని
చ్చెదనని పలుకుదు మునునీ
వదియిప్పుడ లేద యింక నదిగద న్నీతిక"

అని శమనుని యభిప్రాయ మెఱుంగుటకు ముందు తా నడుగబోయెడి
వరంబు నెఱిగించి

"పతివిరహంబునుస్వహము భర్తృవివాక్యతయైనకాంత మా
పితయగు సర్వమంగళవి శేషములందును గాన మత్ప్రియుం
డకులితకీర్తికారి సుగుణాధ్యుడు సాశ్వసుతుండు లబ్ధి
వితుడుగ నిమ్ము ధర్మపదవిపరిరక్షణ పుణ్యవీక్షణ!"

అని తన యిష్టార్థంబైన భర్తృజీవంబనెడి దివ్యవరం బడిగినది.

ఆమెయందు ప్రసన్నుడైయున్న కృతాంతుడు తత్క్షణమే
సత్యవంతుని పాశవిమోచనం గావించి "కొనమిది నీమనఃప్రియుని"
అనినాడు. అంతియేగాక "నన్నుతీండ్లు జీవించును; నూన్యురు
పుత్రుల గనును, అనేకాధ్వరంబులు సల్పును. నిజవంకాలంకారుడై
కీర్తింతుడై విరాజిల్లు" నని వాక్రుచ్చి యముం డదృశ్యుడైనాడు.
సుప్రతయగు సావిత్రి సఫలమనోరథ యైనది. మహాత్ముండగు ధర్మ
మూర్తికి మనఃబున బలమాటు మొక్కుచు శ్రీఘ్రగమనంబున సత్య
వంతు డున్నయెడకువచ్చి ఆతని నెప్పటియట్లు లూరువులపై నిడికొని
యెప్పుడు లబ్ధచేతనుండగు నని నిరీక్షించుచు గూర్చున్నది.

౬

"కడు వడపు నిద్రవోయితి, పడతీ, నను దెలుపవలదె?" అనుచు
చిత్రాశ్యుడు లేచినాడు. సుప్రతాత్మయగు సావిత్రి చెచ్చిబదికి
మగనిగని యెంతముదికురాలయ్యెనో, వివరించుటకు పదములు చాలవు
కాలుని పీడనంబు సత్యవంతున కించుక యెఱుకయే. తాను ప్రా
యుక్తుడు కాగానే సత్యవంతుడు సావిత్రి నదియే ప్రశ్నించినాడు. కా
కాంతచిత్తయగు సావిత్రి తన ప్రజ్ఞకాటెడు ప్రగల్భవాక్యం
లేమియు పలుక లేదు. అంతయు తీపు చెప్పెద నని యాతని సవ
ధానపఱచి తరిదండ్రులు తన్నుగానక యెంత పరితపించుచున్నారో
యని విచారించెను పెనిమిటి నోవార్చి నవమృతాలమృదులంబుల
భుజంబుల గొగిలించి తననెత్తి జీవితేక్వరుకామబాహువు నిజవా
భుజంబుపఱు నిడికొని దక్షిణహస్తంబున నతనిగుచ్చి కాగిరి
మందగమనంబున వాక్రమోద్దేకంబునకు గొనిపోయినది.

అటు ద్యుమత్యేనునకు శత్రులాభంబు గల్గినది. కాని తన
దెక్కడ? కుమారుని గానని కన్నులు కరిగియెరిగి కలుగకయేని
గుడ్డినాడైయనండియు తన తనయని మేను లేకుల నిమిరుకొన్న

సా వి త్రి న తీ త్వ ము

నాతనికి సంతోషమేగాని కన్నులువచ్చి కొమరుడు కనుపింపకున్న నాతని కేమి సంతోషము? చెప్పవలసినదేమి? ఆతలిదండ్రుల కోదనంబున కంతు లేదు. అర్ధరాత్రమైనది. సావిత్రిసత్యవంతుల జాడ గాన రాదు. ఆకస్మికంబుగా ద్యుమత్యేనుని కన్నులు వచ్చుటయు, నిత్యము సంజవడకనే యింటి కేలేంచు సత్యవంతుడు నిశీథంబునకైన నింటికి రాకుండుటయు గని సమీపాశ్రమవాసులైన తాపసు లెల్లరు విస్మిత చిత్తులై సత్యవంతుని యాగమనంబునకై పలుదెసల నరయుచు వృద్ధుల నోదార్చుచున్నారు.

ఇంతలో సావిత్రిసత్యవంతు లాశ్రమంబునకు తేరుకొనినారు. వారిని జూడగనే వృద్ధుల దుఃఖాక్రమ లానందబాష్పంబులుగా మాటి సత్యవంతుని మార్గము నభిషేకించినది. తదుపరి “నాయనా! ఇంతరాత్రి తిరు నడవి నేమిచేయుచుంటి?” వని తలిదండ్రుల విగ్రహము. తా నడవికేగి దిమ్మెదలు కావడకనంబున నేయిబోయి వివశుడై పడిపోవునంతవఱకు ప్రి తరువాత నేమైనదో నా కెఱుకలే దనినాడు సత్యవంతుడు. సమ చితముగా తరువాత వృత్తాంతమును పూర్వోత్తరసందర్భములతో భరించి తన వివాహమునకు పూర్వము నారదమాని సత్యవంతుని క్షేదమునుగూర్చి చెప్పటయు, చెప్పినను తా నాతనినే వరించి యాతడు మృతి జెందుదినంబును మనంబున లెక్కింపకొనుచుండుటయు, తా నందు లకే యుపవాసవ్రతము బూనుటయు, నాడెల్ల యాతని నందులకే తాను వెంటాడి తిరుగుటయు, తరువాత నాతడు విగతజీవుడగుటయు వివ రించి సావిత్రి యనంతరము తాను యముని దర్శించినవిధము, ఆతనిచే దాబడసినవరములు సర్వము చెప్పినది. ఆహా! అప్పు డా యత్తమామ లకు గల్గిన యానందము వివరించుటకు సాధ్యముగాదు. కావుననే వారిరువు రొక్కమాటుగా

“ఆపత్సముద్రముగ్నం

బైపోయెడు నన్మదన్యము పెంపెనగం

దేవయ్య కడవలెట్టి

నీపుణ్యచరిత్ర కీర్తనము తల్లి!”

అని ప్రేమాతిశయంబుగా క్లాపించినారు. జమనీవరములు కెం దెప్పుడే సఫలమైనపుడు లెక్కినవిమాత్రము తాలుజోవునా? కేమనుని వరప్రభా వంబున ద్యుమత్యేనునివైరి హకుండగుటయు, పూర్వప్రభునియందు భక్తిగల సాశ్వతేశ్వప్రజలు పట్టపుటేనుగుతో ద్యుమత్యేను డున్న కావనంబున కరుదించి యాతని నచ్చటనే పట్టాభిషిక్తుం గావించి పుత్ర యాత్మండగు నాతని పట్టపుటేనుగుపై నెక్కించి మహావైభవంబున నగ రంబునకు గొనిపోవుట ముఱుదినంబుననే జరిగినది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

“తనమగని నత్తమామల

జననీజనకులను ధన్యు సకలకులంబుకొ

ఘనముగ సముద్ధరించెను

జనవర సావిత్రి దత్తుచరితము కంటే!”

అని మహాసాధ్వియగు సావిత్రిచరిత్రమును మార్కండేయమహాముని యుద్ధిష్ఠిరునకు వివరించునెపంబున లోకంబునకు జాటినాడు.

౧౦

తపస్వినియగు సావిత్రి చరిత్రము ముగిసినది. అవివాహితయై వరాశ్వేషణారంభమునుండి గతించినభర్తను బ్రదికించుకొని ఆశ్రమంబు నకు తేరువఱకును సావిత్రివర్తనము స్త్రీల కాదర్శమైనదే. అందును బాలికల వివాహవయస్సును పెంపుజేయనెంచు నిక్కాలమున సావిత్రి వివాహసందర్భమునందలి వృత్తాంతము కన్నెలును, వారిజనకులును గమ నింపదగినవి. అవివాహితలగు బాలికల విషయమున తలిదండ్రులకు గల బాధ్యతయెంత? కన్య వరునియందు జూడవలసిన లక్షణము లెవ్వి? గుణవతియగు బాలిక వివాహవిషయమున వాఙ్మనఃక్రియలలో దేనికి ప్రాధాన్య మీయదగును? మనఃస్ఫూర్తిగా వరించిన భర్తయందు స్త్రీ యెట్టిప్రేమభావమును గలిగియుండవలయును? దైవికములగు నాపదలందు ధర్మపత్నియగు స్త్రీ యెట్టిధైర్యసాహసములు చూప నగును? ఇట్టి గణనీయములకు విషయములుపెక్కులు సావిత్రి జీవి తమునందు బహునిపుణ్యముగా పరిష్కరింపబడి అదర్శనీయములై తన రారుచున్నవి.

సావిత్రి దండధరునితో ప్రసంగించుట ఆమెజీవితమునందలి మఱి యొక ఘట్టములోని ఆవిర్భవాగమ. మనంబు భర్తృవియోగదుఃఖం బుచే సంతప్తమగుచున్నను కలంకజెందక, తొట్టుపాటులేక, ధర్మం బు మీఱక సమయోచితముగా మృదుమధురమనోజ్ఞ సల్లాపంబులచే కేమనుని చిత్తంబు రంజింపజేసి తన పతిజీవంబు గొనివచ్చినసావిత్రి వాక్కలము స్త్రీలెల్లరు నేర్చుకొనదగినది.

నిర్మలమైనమనస్సు, ఆమనశ్శుద్ధికి దగి సత్యధర్మనిరతమైన వాక్కు, ఆమనోవాక్కులకు దగిన వినీతవర్తనము ఈవిధముగా మనో వాక్కర్మంబు లొక్కటిగా తనజీవితమునందు ప్రదర్శించి త్రికరణశుద్ధి యొక్క ప్రాశస్త్యమును సావిత్రి నిరూపించినది. ఆంధ్రసారీమణు లెల్లరు పరమపవిత్రురాలగు సావిత్రి చరిత్రమును పలుమాటు పఠించి, అందలి నియమనీతిధర్మాదులను గ్రహించి, అలవర్చుకొని కృతార్థచరిత లయ్యెదరుగాక!

అనుమానమే పెనుభూతము

పురమనుపేరె గాని జనముం బరికించిన గ్రామకన్యలో
 దొరలును, విత్తవత్తను నెదుర్కొనుఁబట్టణముగా, ద్విజాదికు
 ల్బరువుఁ బ్రతిష్ఠలం బొదలి భ్రాతృనమానత నేకమార్గనం
 చరణము నొంద నొక్కపుడు చాలఁగ శ్రీపుర మొప్పెఁ దూర్పునగా.
 పేరె శ్రీపురంబు వేతె చెప్పఁగ నేల, సర్వసంపదలకు స్థాన మనుచు
 రాజధాని జయపురంబు దానిఁ ధన, ధాన్యధర్మవిభవధాని యుద్ది
 తఱిఁ దగినవాన తానుగాఁ గురియును, చెప్పవలవ దొరులు, చేలకోఁత
 లపుడు వాన మాను, సధికవర్షంబైన, దెక్కి మెత్తచినుకు లొక్కుమనదు.
 లోకాలోకముఁ బోల్గిరు ద్విషయముగా లోఁగొన్న వక్కా రణం
 బేకా లెక్కిన దేశవాసులకు లోపింపంగఁ దద్దప్పి ; న
 ధాకాలంబున వాగులడ్డుకొన, వ్యాఘ్రంబు ల్దిన స్సర్వదా
 చేకాసుల్లాని దారిఁ బోవిడక హింసింఁతెందు దొంగల్లుడుగా.
 జలదుర్గస్థలదుర్గం-బులు దన్యువ్యాఘ్రదుర్గములు తద్ద్రామం
 బులకుఁ జెనుగాపుగానం- దలిసిరిఁ బరుఁ జానపడఁగఁ దావున్నదొక
 నియతకాలమందునేగాని కాంతల- కిల్లు పెదల వాళ్లు నీయ రచట
 నన్యదేశ్యులం దనాదివాసులు గొండఁ- తాచరింతు భేద మానియిరి.
 అట్టిదేశమునకు నంచున నున్నది- శ్రీపురంబు కొండచేరువగను
 గొండదాఁటఁగా మఱొందు దేశము పర-రాజవిద్యరాది ప్రబల ముదట.
 ప్రాంతీయరాజ్యములకుం- గొంత యనర్థము నహించుకొనవలయుం ద
 త్రాప్తంతప్రభుత్వమచ్చట- నుంతురు సైన్యాదికము ననుభౌతమునగా.
 కోటలోనిసామ్యు లైటివచ్చుట- కెంతకష్టమగునో యంతకంటె
 బర్హతములనడిచి చిన్నపుకష్టము- లైటిమాళ్ల కేగ వలయునన్న.
 ఇనుపతొట్లవంట పెనువక్క- యందును- చిన్నరాకుదింట్లు పెనుచుగడలు
 రాజభోగములగు ప్రాసంగులును మొదల- ధాన్యరాసు లచటఁ దగ్గు ధరలు.
 కొండదేశమగుటఁ గొనువాడు వమ్మెను- ఛారు మార్గకష్టపర్గమునకు
 వెలుచిరారు తెగువ పెదలిసవాళ్ళి- లోక కొక్కపుట్టు దాక కల్పు.

మన్నెమునకుఁబోయి మాడదెచ్చిన నేమి- లాభమగును వైద్యులకు వరాలు
పెచ్చపెట్టవలయు విధమగునందేగి- వచ్చునర్తకులకు బాధమిందు.

జలమును దోయిటం గొనిన జాతిదు క్రిందికి ప్రేళ్లనందులం
జలజలఁ జిక్కనొట నొకజామయినప్పడుగాని సూర్యకాం
తులు గనరావు ప్రొద్దునను దొంగలు బెబ్బులు లుష్టరోగముల్
దలఁచిన నెట్టివర్తకుఁడు ధైర్యముగాఁ జను నట్టిచోటికిన్.

విషములోన్నికిముల విధమున నుదురా- పట్టుపజలు బైటిబాంధవంబు
చేయువార లరుదు చేసిర యేనియు- గుడికి మేకపోతు వడువువారె.

ఎవరైనం బలుకవ్వముల్పుడును నం దేలేంచిన న్వారికి
నవిశేషం బగుగౌరవంబు ప్రభువు ల్సంసారులుం జూపుచు
నవరిం త్రచ్చటఁ గాఁపురంబునకు వాసస్థానముల్, భూములు
వ్యవసాయం బొనరింప, బాలుర నుపాధ్యాయత్వముం జేయఁగన్.

అనపడియె నొక్కఁ డార్యాపురావాసి- కవ్వములకు నోర్వఁ గలుగుసుఖము
లేమికాఁపురంబుతో మిడుకఁగ నేల- పోయి యుండ మచట పోయి ననుచు.

తానుఁ డల్లి క్రొత్తగాను వచ్చిన భార్య- వరున బైలుదేటి బండిమీఁదఁ
బదిదినంబులకును బహుకవ్వములువడి- చేరె శ్రీపురంబు చెప్పనేల.

పరిచయంబుచేసి పదిమందిపెద్దల- తోడ నెట్టుకొనియె దూడదుడికి
కొంపగోడి భూమిబుట్టలు గడియించె- గాజకాయఁబోలె గాచుకొనుచు.

అతనిభార్య హావతియై పరిసేవయు దీనపోషణం
లేరవచ్చుత్తి యత్తసెలవే తనకృత్యముగా మెలంగు, వి
ద్యాతిశయంబునం బురుషుఁ డచ్చటఁ గావ్యకథావినోదముల్
భ్యాతిగఁజేసి తెచ్చునది యత్తకుఁజూపి యొనర్చుభద్రమున్.

కానువీసమేర్చి గడియించికొనిప్రాతఁ- యప్పదీర్చిపైచి యాత్మపత్ని
కాళకణములును మహార్హవశ్రుంబులు- గొనుచుఁ బడినపాట్లు పెనుకఁబడిన.

ప్రాతకాఁపువోలె బ్రదుకుచున్నాఁ డందు- పైరివిరహితముగ భయరహితము
గాఁగఁ గొన్నియెండ్లు గడచినసిమ్మటఁ- గొండవేకి పట్టుకొనియె నతని.

కుడుపువచ్చునేని గుబగుబ నిల్లెత్తు- త్రుల్లి పడును మూఁడు దుప్పటములు
మునుగుపెట్టుకొనియు మూల్గుచు నొక్కింత- ప్రొద్దుగడపి లేచిపోవుచుండు.

ఊఁచబొట్ట, లోఁతులోచనంబులు, వ్రేలుఁ- జెవులు మెఱుఁగుఁగాల్లుఁ జేతివడఁకు
నుక్కినయును జూడ పెక్కనంబగు వాని- ప్రస్తుతంపురీతిఁ బ్రకటపఱుప.

ఒకనాఁ డుష్టమువచ్చి కుంపటికడఁ హుష్టుహుహూ యంచునూ
రక కూర్చుండెను వానిసేవకయి భార్యారత్నముం దల్లియుఁ
వికలత్వంబున నుండి ప్రాచిపనియు నీర్నిష్ఠమా టింతయే
నొకరుం జూడరు ప్రొద్దుటామయిన న స్థాక్కామె తానిట్లనుఁ.

నిత్య మున్నయదియె నేఁడేమి క్రొత్త మీ- కేల లేచి పనుల కేఁగఁగేమి
బావినీరుగాద పాతాళముననుండి- తోడవలయు లెమ్ము కోడలమ్మ!

అనిన నత్తపలుకు నమ్మాయి వేవేగఁ- జెటువునీరు దెమ్ము చేదలేవు
చేద యోటిదయ్యె, శీఘ్రముగావత్తు- వనిన మంచిదనియె నామెగూడ.

బిందె బుజమునఁ బెట్టి యాసుందరాంగి- యిల్లు వెడలెను బ్రొద్దెక్కెనంతలేదు
చిటికెలో వచ్చి మీకింత చేసిపెట్టు- దావ నని పతితోఁ జెప్పి త్వరితముగను.

మిన్నఁజూ చెనుమొక్కెను మిహిరునకును- దేవ! యారోగ్యమిమ్ము నాదైవమునకు
నెట్టలో యిందు సుఖముగా నెట్టుచున్న-వారి మము దైవ మార్వక బాధపఱుచు.
వినబలఁగంబు వీడి యాయడవులందుఁ-బడియు సుఖయించుచుంటిమి పదుగురకును
మెచ్చుగాఁ గన్నగుట్టనే మీ కభాగ్య- దేవతలు! మఱచిపొందు మాదిక్కురాక.

ఇట్లు తలఁచికొనుచు నేఁగెను గోనేటి- గట్టుమీఁది కెవరుఁ గానఁబడరు
బిందెనెత్తనెన; భీతి లో జనియించె- వెలదు లిల్లువెడలు వేళమించ.

చింతుట్టిదీసి యిసుక ర- వంత కదంబించి బిందె యటునిటు దోమం
గొంతుకగూర్చున్నది య-ల్లంతను బూడగనియె నొక్కయాశ్వికు నెదుటఁ.

పడఁతి నిర్హితపాతంబువలెను నశ్వ- థాటి చెవిబడ గుండెలుగూఁటదప్పి
నిలువునీరుగ నిలుచుండె నీళ్ల రేవు- లోనగుట్టుము దగ్గఁజే దానుఁగూడ.

కాతుగుట్టుము విప్పఁడు త్రావనీఁడు- నీడు, రొట్టలఁదినఁడు మానినిజూచి
పుట్టె గాదామర జనించె బులుపుడిగ్గి- కట్టిపై చె నమాంతముగాఁగఁ దురగ
పృథ్వుమునఁ దానునెక్కి- రిశ్వనసుబోయెఁ-బోయెమానిని పెనుమూర్చ పోయెగు
మెగువుకొండలలోయకు నెగిరినట్లు- రాదు రాదని యింటిలో కమణి యత్త
పతియుఁ గలగుండు వడిరి విభ్రాంతులగుచు- నిరుగుపొరుగులపాఠితో నిందునంద
పెదకి నీరాకరముచెంత బిందె జూచి- నీటఁ బడి చచ్చె నశుచును నిశ్చయించి
యేడ్చి సరపెట్టుకొనిరి వేయేలనింకఁ- బలువురును బలువిధములఁ బలికి రపుడు.

పులి పగటిపూట రాదు మొ- సలి సలిలములోన డిగక సాధింపదు, నీ
కలశము దోముచు నున్నది- తొలునఁగలే చెట్లుచొచ్చెఁ దొయ్యలి నీటఁ.

అని యెన్నెన్నియొ రీతులం దలఁచి రేమయ్యె న్నరోజూ యం
చనఁ బ్రత్యక్షముగాదె పాకకులకుఁ వ్యర్థప్రయాసంబులం

గనలే కందలు నేడ్చి నీళ్లు విడువంగా నాశ్వకాధ్యక్షుని

టను బ ల్వంతయొ నంతనంబా పడుచుండంబోయె యోగంబునన్.

ఎవరితోడఁ జెప్ప నెవ్వరు దిక్కామె- కేమి చేయఁగలదు వృథగఁ గోమెఁ
గులము బలము మానగుణముతోపాటు- మేచ్చు నింటి కట్టి యచ్చహృదయ.

కంటికిఁ గడవెడు నీళ్లకు- నింటను బతియత్తచేడ్చి రేచ్చి మరణముం
గొంట నిజమనుచుఁ జేసెఁ జి-రంటికిఁ బలె నపరకర్మ రమణుడు భక్తి.

దుఃఖభారముననొ దుర్దశతోలఁగుట- చేతనో క్రమముగ శీతలజ్వ
రంబు గట్టువడియె నంబుజలోచన- మగని కదియుఁ గొంతమంచిగాదె!

దీర్ఘరోగి మగఁడు దినదినగండ్లంబు- వెనుకమును నెట్లు తనకుఁ జిక్కు
గలుగునొక్కొనుతులు గల్గు పొమ్మని- బలిమిఁజచ్చెననుచుఁ బలికికొనిరి.

రోగము, రొట్ట, కోపము, విరోధము, కోటరమందుఁ గష్టమా
రాగవిహీనుఁడ మగఁడు, ప్రాభవలోపము, తిండిలేద తా
నేగునె యొంటి నెందయిన నింతి విరుద్ధము, నిండుప్రాణము
బోగనినందునఁ గఠిత భూతమగుం బరికించి చూచినన్.

అనుచు సరుగుపొరుగు నంగన లాడుకో- వారినోట వారివారినోట
నత్తచెవులఁ బడియె ననుమానపాతువై- యంతరంగబాధ కాదిదొడఁగె.

అంతటనుండి చీకటిని నవ్వలి కివ్వలి కేగ భీతిలుం
జెంతఁగఁ బ్రతు పాన్పునకుఁ జేరిచి తానుబరుండు, నిద్రలోఁ
గాంతునొ యేమొ కాంతనని కన్నులు మూయదు నిద్రపట్టినన్
గొంతుక పట్టెనంచు నిదిగోఁ బయిఁ బడ్డది యంచు భ్రాంతిలున్.

భీతి ముదిరిముదిరి బిత్తరిచీరలు- నగలుపెట్టుపెట్టె నాకుఁజూడ
దుఃఖమగుర యిచటఁ దొలఁగించి యట్టుక- పైనివేయుమనుచుఁ బలుకుచుండు.

తిండి దినదు తిన్నదియు జీర్ణమునకురా- దనుచు నిద్రపట్టదనుచు నాడు
నాటవత్త మిగుల నరముల ప్రోగయి- బైలుపటిచె లోనిభావ మపుడు.

అమ్మ! యెన్నఁడులేదు నీ వట్టులనకు- చచ్చిసాధించునున్నది నవతిపోరు
గలుగమానును, నే నన్యకాంతఁ గొనను- నన్నుఁ జంపెదవా? నీవు నన్నుఁజంపు.

అనుచు వాదించుకొనుచుండు రనుదినంబు - పెద్దయరుమానముండుటఁ బెద్దదగుట
భ్రాంతిలోఁబడి నా కొడ ల్వడఁకుననుచుఁ- వదిగొ నెదురుగ నిలుచుండె ననుచు దల్లి.

ప్రాయ్యి రాజనీదు పోనీదు నూతికి- నొక్కచోటివస్తు నొక్కచోటఁ
దీసిదాఁచు నన్నుఁ దిరుగనీ దింటిలో- బ్రదుకలేను దీనిబ్రదుకుగాల!

బ్రదుకనేల దీనిబ్రదుకుగాల్పిరి, తిట్ట- కమ్మదానిఁ దిట్టకమ్మ! తిట్టు
దున శిఖండిఁ గట్టి తుప్పాకివేయింతుఁ- ద్రవ్యి పాతవలయు దానిఁబట్టి.

పోనీను చెప్పబెట్టె- తో నూరేగింతు వీడుదునె రక్కసినికా.

పరికె ముగ్గువాడు పద్మము వేయును- బిందినాదమునను బ్రేవుజుండె
ములను చాల్చి దీనిమూలము గనుగొందు- బోర నీవు చాని బాగడవల్లు.

నిన్న చానిమొగము నివ్వలలో-బెట్ట- బట్ట గాల్చివైచె బానిలోన
నీళ్లు చేదుచుండ నిలనీక కాళ్లలో- కిరకిరలను బెట్టి క్రిందఁద్రోసె.

నన్ను విడిచిపోమ్ము నాతోడ నీకేమి- కోకలిత్తు- బెక్కు యాక లిత్తు
ననిన నిన్ను గంగయందున స్నానంబు- చేయఁజూచి విడిచివేయఁగలను.

నీమేలుకొఱకె నిన్నుకా- కాములఁ బెట్టెదను జచ్చి స్వర్గమునందే
నేమి సుఖంతును మీరలు- పామరులై యింటిలోనె పాతుకొనంగకా.

నీవును గొడుకును పెడలుఁడు- పావననదులకును దేవభవనములకుం
పోవుఁడు నేవింపుఁడు మీ-తోవచ్చెద నంతనుండి తొలఁగెద నిన్నుకా.

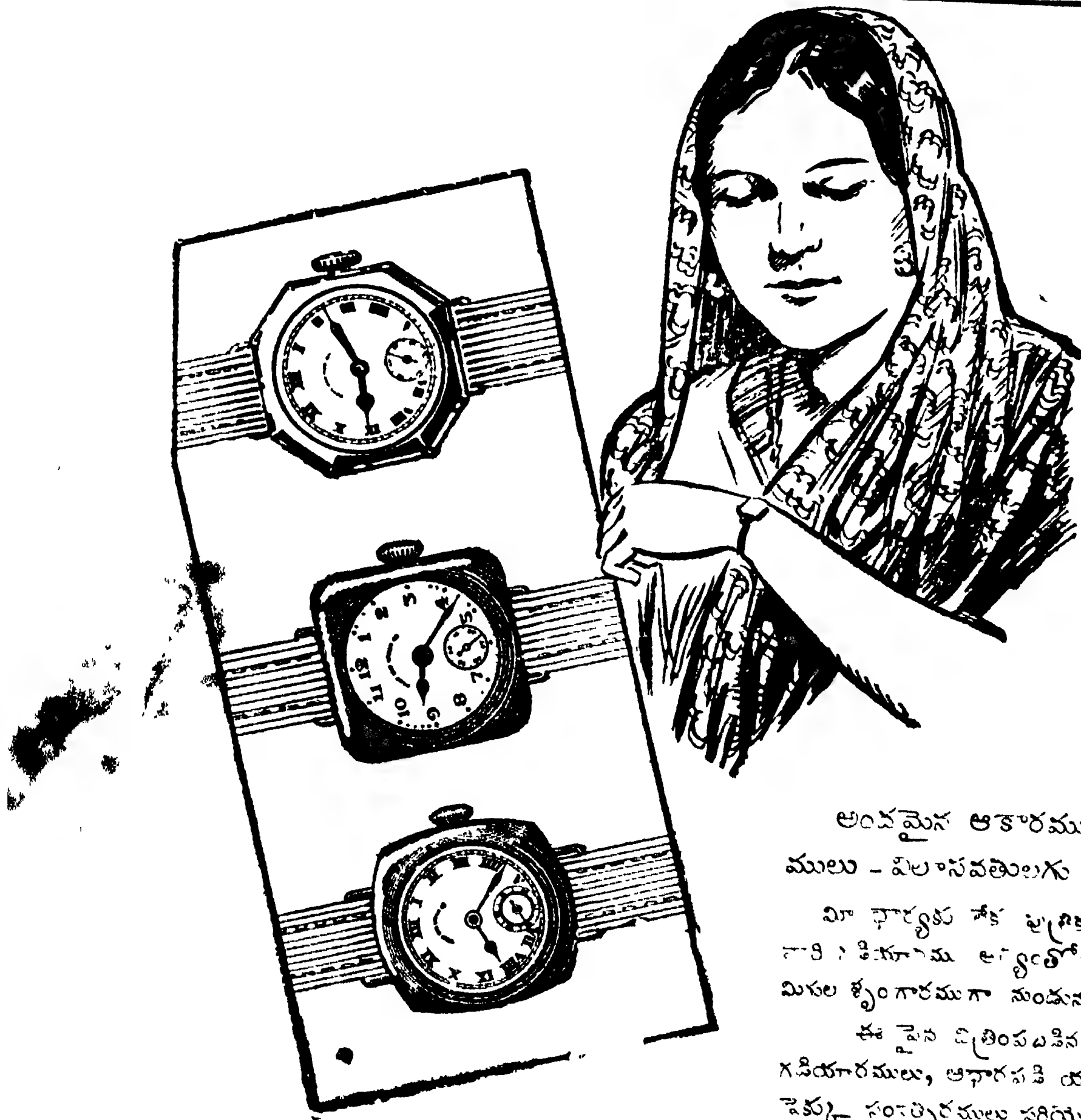
అనుచుఁ బలికె నింక నాలస్యమేటికి- శని పదల్చుకొందమనుచుఁ గొడుకు
లేడదీసివచ్చి యావికాఖపురంబు- వీధిలోన నడుచువేళయంను.

అశ్వికుఁడు ప్రాంతదుర్గపైన్యాధిపత్య- మునను మెప్పొంది వై కాఖపురమునకును
మార్పబడి పెద్దపనిమీఁద మగువతోడ- నొక్కమేడను వసియించి యుండె నందు.

పనిగలిగిపోయె బారుగూరు వనితయొకత- జాలగట్టలలోనుండి సంధ్యవేళ
రాజమార్గంబునబోవు రమణుగనియె- దల్లితోనేగువాని చాత్పర్యమునను.

శ్రీపురమునుండి వచ్చిన చిన్ననాటి- మగని బరిచారికను బంపి తెగువతోడఁ
దననమీపంబునకుఁ బిల్చి తగవునడపి- యెవ్వఁడవు నీవు న న్నెపుడేనిజూచి
యింటివా యనఁబెదరుచు నూరకుండె- దురకబూబమ్మ వేసము తోఁపరాక
యెన్నఁడును జూడలేదనియెను నతండు- ఎందుఁబోయెద వనియె, నాయించిచచ్చి
తల్లిఁ బెనుభూత పై పట్టియిల్లుపెడల- గొట్టె దీర్ఘాటనము నేయఁగోరినాము.

పిలుపు మీయమ్మ ననియె, రప్పించె నామె- నన్నెఱుంగుదువా యన నిన్నెఱుంగఁ
జూచినట్టులు లేదు నకాజూచినావా? నీడుకోడల నన్నొక నీచుఁడిట్లు
చేసి చెఱచెను; మీ నేవచేయుటకును- భాగ్య మిపుడబ్బె మరలఁ జావంగలేదు
పొందు పోయిగనుండుఁడు పుచ్చుకొనుఁడు-కొంతధనమిచ్చెదనుమీకుఁగుక్కముట్టు
కొన్న కుండనుకొందు మొక్కులిమిమీకు-బొందుదయ్యములును బ్రేవుభూతములును
లేని పెక్కడనుండి మీపైనిఁబడును- బొంది యనుమానమే పెనుభూతమగును
త్వరగఁ బొం దింక నాతోడు వచ్చెనేని- మింగిపైచును నన్నును మిమ్ముఁగూడ
ననిన ధనమును గొని మచ్చి యరిగి రవల- దూఖమును సంతనంబును దొలఁకుచుండ
దయ్యమును భూతమును పోయె దల్లివిడిచి- క్రియమూరమణునిదయ శ్రీపురంబుఁ
జేరి రాక కొన్నియాత్రలు చేసికొన్న- పదవ నద్యుతమంది రీ వింతఁ జెప్ప
నిన్నవారలు దొలుదొల్తగన్నవార తార- యనుమానమెంతటి దనుచు పాడు.

అందమైన ఆకారముగల గడియారములు - విలాసవతులగు స్త్రీలకు.

మీ భార్యకు లేక ప్రతిభావతికి "వెస్ట్ ఎండ్" గడియారము అత్యంతోపయోగపడే గాక మిగుల శృంగారముగా నుండును.

ఈ పైన వివరింపబడిన గడియారములు, ఆహారపానములను తినినప్పుడు, శుక్ల సంస్కారములు సరియైనకాలమును చూపెడివిని పూర్తి యిచ్చబడినది.

వాటివలన క్రింద వర్ణనగా (వైనుందిక్రింది) పొందుపరచబడినవి.

స్క్వేర్ "బి" (వైది)		స్క్వేర్ "డి" (మధ్యది)		స్క్వేర్ "యఫ్" (క్రిందిది)	
రౌండ్ సిల్వర్	రూ. 88/-	ప్రెస్టెంట్ సిల్వర్	రూ. 88/-	ప్రెస్టెంట్ సిల్వర్	రూ. 88/-
కాంక్రీట్ బంగారు	" 62/-	9 కాంక్రీట్ బంగారు	" 68/-	9 కాంక్రీట్ బంగారు	" 60/-
" బంగారు	" 72/-	14 " బంగారు	" 80/-	14 " బంగారు	" 70/-
" బంగారు	" 82/-	18 " బంగారు	" 92/-	18 " బంగారు	" 80/-

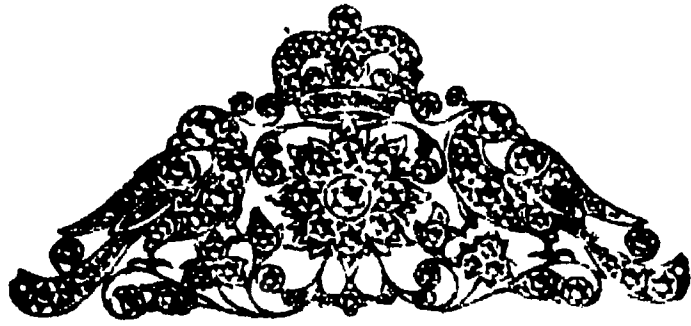
ఇంకను చిన్న పైన గడియారములు మీరు కావలసినదో, "మినియేర్" గడియారములలోనొకదాని మీరు కోరుకున్నచో ఈ గడియారముల చిత్రములతో పూర్తి వివరములను దెలుపు మా పెద్దకాటాగింగును నుచితముగా కోరువారికంపెదము.

వెస్ట్ ఎండ్ వాచ్ కంపెనీ, బొంబాయి & కలకత్తా.

West End Watch Co

ఆంధ్రుల సాకర్యార్థమై ఇది సాపించబడినది.

సమృద్ధిమైన మంచి ఖరీదయ్యి పీ వెండిసామానులుగాని, బంగారు సగలుగాని మీకేమి కావలసి నను మాపాపుకు ఒకసారి దయాచేయుడు.

1. మానవ్యకౌశల్యం వెండిసామానుకు గౌరవ కాలక్షేపం చేసినా మిగిలిన మిగిలినవిని బహుమతిగా పంపిస్తామని ప్రకారము సామర్థ్య వాహనం యివ్వబడుతుంది.
2. బంగారం, రత్నాలు, కలకు గురించిన కేసు ప్రకారము హామీ వ్రాసి యివ్వబడుతుంది.

3. కౌశల్యం నమూనా ప్రకారము, సరైన కాలమునకు యివ్వబడుతుంది ప్రస్తుత కౌశల్యం నమూనా ప్రకారముగా రద్దయింది.

4. మానవ్యకౌశల్యం చేపు. 5. లోపాయికారీ గౌరవాలకు కుదురుతున్న యివ్వవచ్చును చేదు.

మాకాతాతా... విశ్వాసాభిమానములే మావారసారమునకు అపారమైన ప్రతిభ

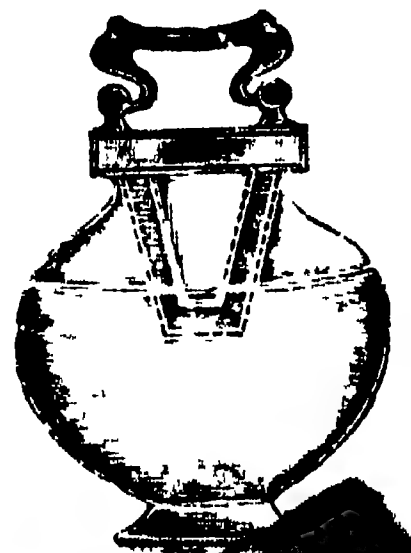
ప్రదర్శనగళలు:--

శ్రీలక్ష్మీ జ్యాయలరీ కంపెనీ.

మాన్యుసాక్షరిగు జ్యాయలరీ బెజవాడ.

యెచ్చేని (క్రీడా) గాదరి,

ప్రొద్దు

మీరు కొరిచితి భుజింపుడు

పులుపు, అజీర్ణము, తయారై కుదురును

పులుపు, కోముముట్ట, ఉదరమునందు పులుపుచేరుట, పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము, పుల్బుట, భోజనానంతరము ఆ గుణముగా నుపయోగము, అన్నిరకముల పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము మున్నగునవి

ASOKA - SALT

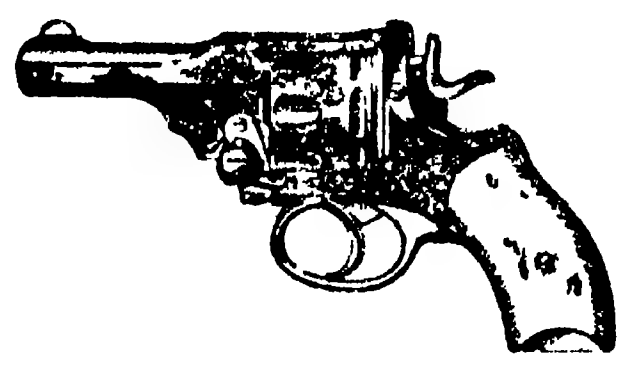
వలన కుదర్చబడి పున్నది. ఉదరమునందున్న వాయువును వారిదోలి నివారించుచున్న అంగములకు మంచి చురుకును కలిగించుచున్నది. రక్తము నుండి అశుద్ధములను త్రొక్కివేసి, సూక్ష్మబుద్ధిని ముఖతెజస్సును జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేయును.

బుడ్డి 1-కి చల రూ. 1-0-0 పాస్టిల్ ప్రశ్నోకము.

ASOKA Co. Ltd., Madras.

యె. వి. రామసుబ్రహ్మణ్యం & కంపెనీ

12, బ్రాహ్మ్య, మాద్రాసు.

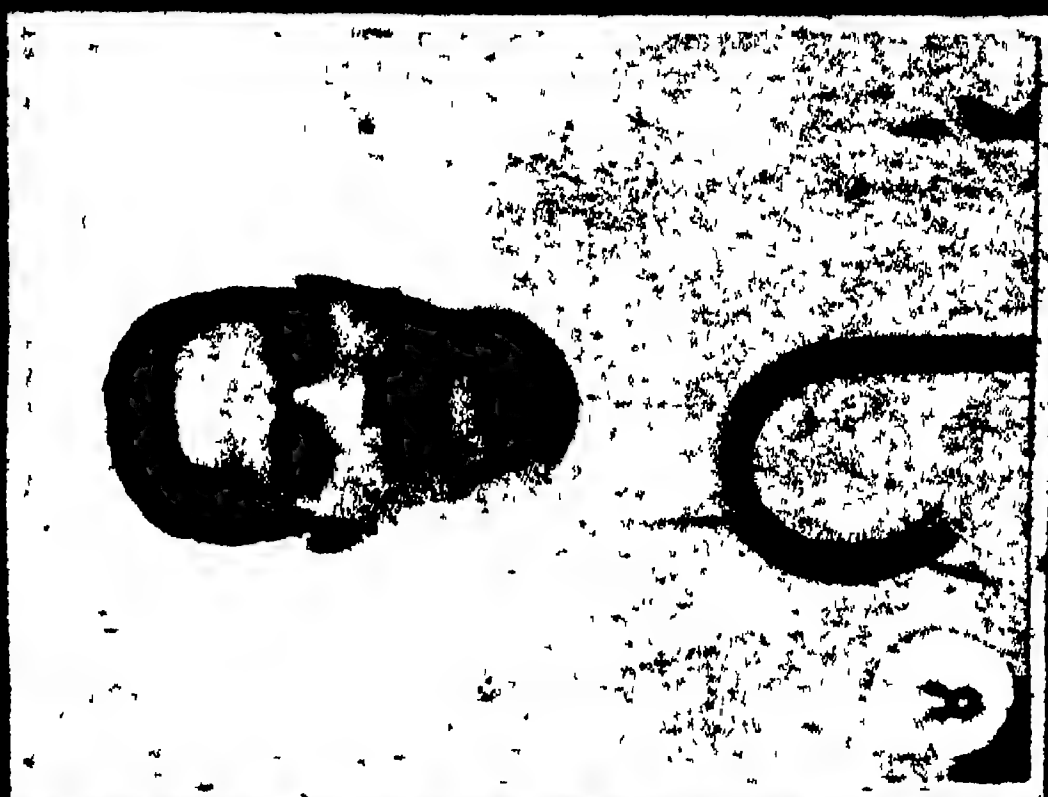
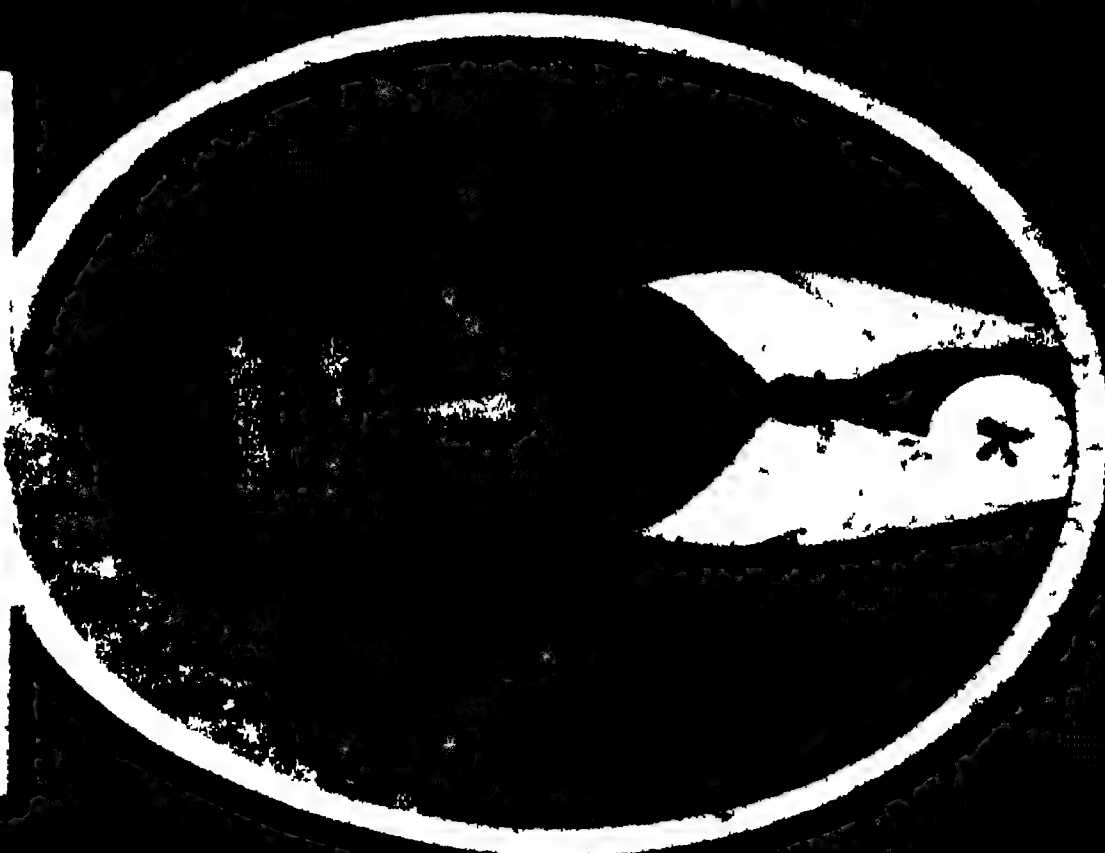
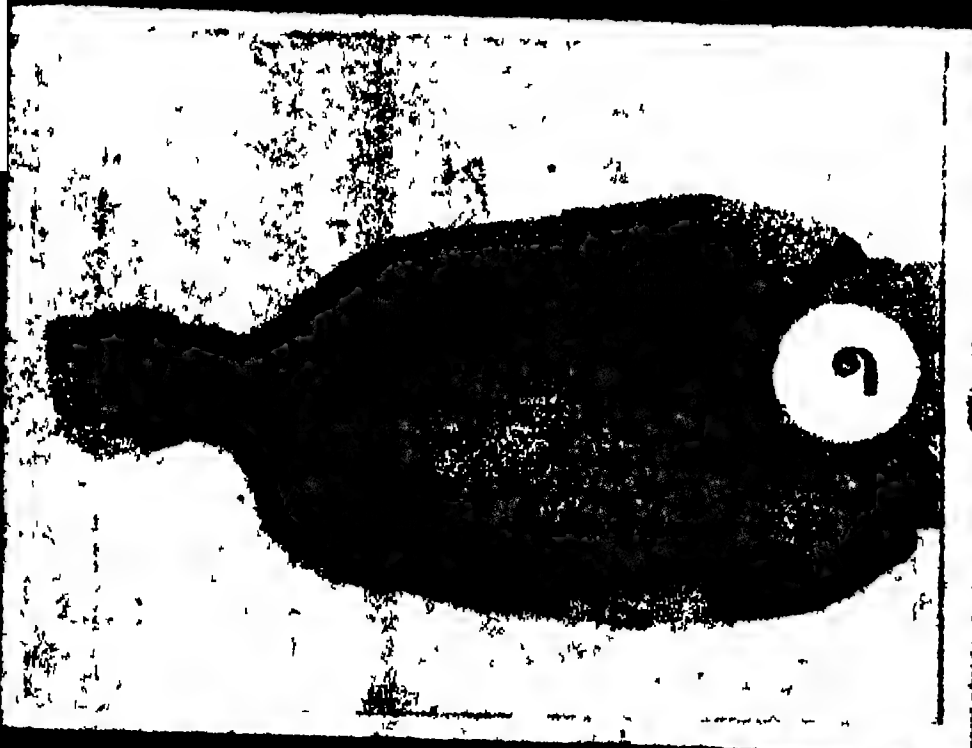
3. 5. 7. యల్. గుహాకులు	75 మొదలు 100
యల్. 5. 7. యల్. గుహాకులు	25 మొదలు 250
యల్. 5. & 7. యల్. గుహాకులు	25 మొదలు 100
రివోల్వర్లు & పిస్తోళ్లు	15 మొదలు 150

తుపాకి గుండు;

వేటకు కావలసిన పరికరముల

క్యాటలాగు ఉచితము

౧. శ్రీ డా. జొన్నలగడ్డ మల్లసరాభాగ్యులు ౨. శ్రీ ఆంధ్ర ప్రకాశంబాగు ౩. శ్రీ దువ్వూరి వెంకటేశ్వరులుబాగు

భక్తవిజయము చదువక మునుపు.

పాండురంగ భక్తవిజయము

విదుభాగములు
కోయిల్ ధనాల దేవరాజ దాసులవారిచే
రచియింపబడినది

రాయల్ సైబలో మొత్తం 880 పుటలు గలది.
గ్లేనుకాగితముపైముద్రింపబడి కాలికోబైందు
చేయబడి 21 ఆఫ్ట్ కోపటములుచేర్చబడ్డది.

మెల రూ. 6-0-0] ప్రోవైజ్ ప్రత్యేకము.

భక్తవిజయము చదివిన పిదప

ఈ భక్తవిజయగ్రంథము మహారాష్ట్రదేశంబునం దనతరించిన మహామహిమగల జ్ఞానులకు కవిత్వరూపితే రచింపబడిన మహా భక్తుల చరిత్రముల నన్నిటిని గైకొని సకల జనులకును సులభముగ బోధపడునట్లు తెనుఁగున వచనముగా వ్రాయబడినది. ఈ భక్తి చరిత్రములలో నొక్కొక భక్తుని చరిత్రమును విశ్లేషించి విషయమును దెలియజేయును. ఇందు సంస్కృతభాషలోని అత్యుత్తమైన భగవద్గీత, పాంచవగీత, గురుందమాల, భాగవతము, విష్ణుపురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి యనేక ఉదాహరణలు అదనంపబడి యున్నవి. ఎట్టివారికిని, ఏవీతియందుండువారికిని యీపుస్తకము మహాపకారియగును. ఎట్లుకీ భక్తియేకదా ప్రాధాన్యము. కావున భక్తిలేనివానికిని, వివేకిని, అవినేకిని నీతి, జ్ఞానము, ధర్మార్థవివేచనము, సన్మార్గ దుర్మార్గములను బోధించుటంబట్టి యిది సకలమైనవారికిని పఠనతాత్రము చేతనే పరమప్రయోజనము నొసంగును. ఈపుస్తకమును జనువువారికి మనశ్శాంతిలుగును. ఇట్టి పురుషార్థసాధనమైన యీమహా గ్రంథమును జదివినయెడల, పూర్ణపాప వివేచనము విప్పవలయుగాఁ దెలియఁ బడును. కాన, మనోబలము లేనివాడుకూడ సులభముగా సన్మార్గమునందుఁ బ్రవేశించుటకును, దుర్మార్గమునందుఁ బ్రవేశింపకుండుట కును ఇదియొక రాజకావ్యమువలెనున్నది. మఱియు, అనేక స్త్రీలు దైవభక్తియు, పతిభక్తియు, ఆచార్యభక్తియు గలవారై యున్నారు. అట్టి ఉత్తమస్త్రీల చరిత్రములును దిలిపిండుండుటచేత, స్త్రీలుకూడ నీగ్రంథమును జదివితే భూలోకమునందు సర్వస్థి పార్యకులంబి క్రేష్ట నుగుములు గలవారై, తాముకన్న విద్వలను మహామతులుగఁ జేయఁగలవారై, సకల జనులచేతను కొనియాడఁ బడువారై, మంచి వివేకము నొందినవారై మెలగుచుండును.

ఆదిత్యాగరాజస్వామి కీర్తనలు:—విష్ణు, శివసంబంధ కీర్తనములు 600 ఉన్నవి. మంచి కాలికోబైందు చేయబడియున్నది స్వామిలవారి చరిత్రయున్న వారియొక్క ఫోటో యున్న ఉన్నది. మెల రు. 8-0-0

శ్రీత్యాగరాయహృదయము:—588 పుటలుగల 8 సంపుటములుగ మంచి గ్లేనుకాగితముపై ముద్రింపబడి మేలుబైందు చేయబడియున్నది. ఇందలివిషయములు:—మహానీయులగు శ్రీత్యాగరాజ అయ్యగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనములలో, 2238 కీర్తనములను చక్కఁబరచి వానికి అవతారిక, మూలము, ప్రతి పదార్థము, విశేషార్థము, రాగలక్షణము, స్వర్య, సాహిత్యములును వ్రాసబడి యున్నవి. 8 సంపుటములు పెట్టు 1-8 ధర రు. 10. సంపుటము 1-8 రు. 4.

ఆది సంగీతసంధాంబుధి:—ఇందు సంగీతలక్షణములును, ప్రథమాభ్యాసవర్ణములును, వాడుకయందున్న అనేక రాగ నీపయ్య, కన్నబడి కృష్ణయ్య, ముద్రహ్యయ్య, గోవిందసామయ్య, గర్భపురివాసులు, తురంధరవిశలు, నారాయణాచార్యులు, తురంగంబాడి, పంచనాథయ్య, సతాశివరావు మొదలగు గుమారు 85 పూర్వ ప్రసిద్ధ వాగ్గేతుకారక విరచితంబులైన వర్ణములు, కీర్తనలు, జావల్లి మొదలగునవియును, తత్కాలపుష్టిమైన హిందూస్థానీలు, పార్సీలు, ఇంగ్లీషునోటు, తిల్లానామొదలగు (Delicious Miscellany) లలిత మిత్రములును, స్వరములతోనున్నవి. ఇందు వీణ, హాగోనిని, పటములును అమర్చబడియున్నవి. మంచి గ్లేనుకాగితములో ముద్రితమై, మేలుబైందు చేయబడినది. మెల 8-0-0.

ఎమ్. ఆది అంధు కంపెని, నంగీత పుస్తకవ్యాపారులు, హెడ్ ఆఫీసు, అప్పాబిల్డింగ్స్, బ్రాంచి 89, చిత్త రంబివీధి, మద్రాసు. 11/286 ఎస్.ఎస్.నెడ్, మద్రాసు.

ది బాంబే లైఫ్ ఎస్యూరెన్సుకంపెనీ, లిమిటెడ్.

(స్థాపితము 1908)

అధ్యక్షుడు : సర్. లల్లూభాయ్ శామల్ దాస్, కేటి. సి. ఐ. జె. పి.

సర్వవిధములైన లైఫ్ ఎస్యూరెన్సు పాలసీల నొసంగగల ప్రథమతరగతి ఇండియన్ కంపెనీ.

ప్రత్యేక సౌకర్యములు. తక్కువ ప్రీమియములు. ఎక్కువ బోనస్సులు. గడువు తీరిన వెంటనే పరచుకుంటుంటుంది. సుఖవైన నిబంధనలు. దయావూరి లగు అధికారులు. క్లెయిముల సరిగా నిచ్చుట వ్యతముగ అంగహీనులైనవారికి మంచి లాభము గలదు.

అన్ని జిల్లాలలోను, తాలూకా పట్టణములలోను ఖాళీగాయున్న స్థలములందు ప్రతినిధులు కావలయు. యువకులును, చుట్టుకు పనిజేయువారికి చక్కని రాబడి, గౌరవప్రదమైన ఉద్యోగము లగు చక్కని యవకాశము. వివరములకు:—

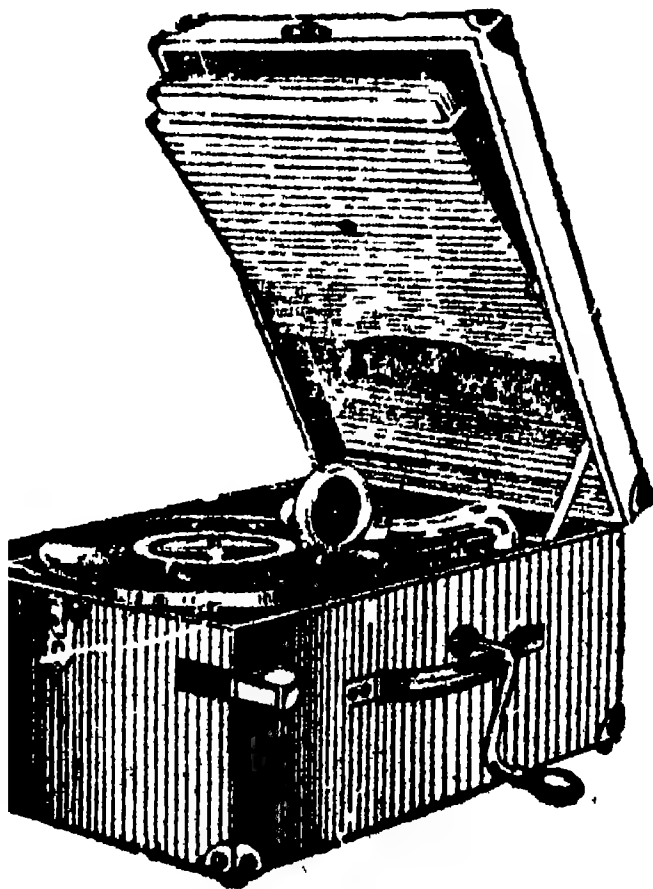
inch:—

Visweswarapuram Circle,
Bangalore.

Kochikar Bros ,

Madras Branch Secretaries,

Post Box No. 337, Mount Road, Madras.

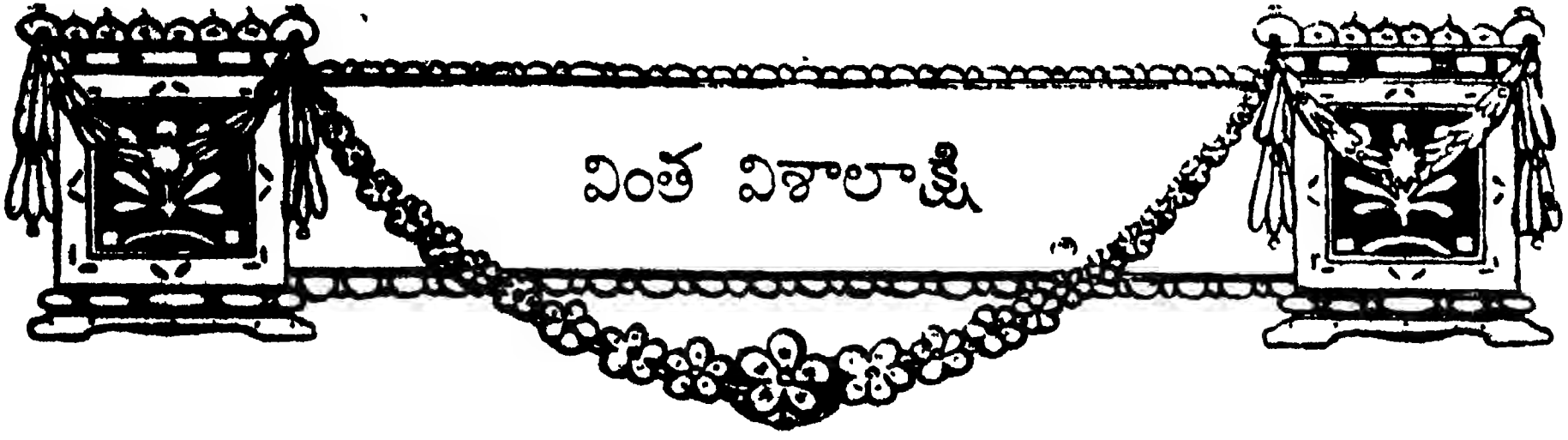
గ్రామఫోను మిషనులు, రికార్డులు, ఫిడీలు, బైసిక్విల్లు, అందుకు సంబంధించిన పరికరములు, మోటారు టైరులు, మొదలగు నవి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నవి. ఒకసారి పూవదకు వచ్చిన అన్నియు విశదమగును.

HUTCHINS & Co.,

AUTHORISED AGENTS

To The GRAMOPHONE Co., Ltd., CALCUTTA.
35, Broadway, Madras. 42 & 43, Vepery High Road, Madras.

అద్దంపూడి అన్నపూర్ణమ్మగారు

వీణలాక్షికి యేది చూచినా భయమే, అందుచేత పిల్లలందరూ దాన్ని ఆడించేవారు. ఎలకనిచూస్తే భయం; పిల్లనిచూస్తే భయం; కుక్కనిచూస్తే భయం; చుంచునిచూస్తే భయం; చిమ్మెటనిచూస్తే కూడా భయం; అంతకంటేనూ బొద్దింకనుచూస్తే చాలా అపరిమితంగా భయం. బొద్దింకపేరు చెప్పితేనే హడలిపోయి, ఉన్నట్టుండి పులిక్కిపడును. పేరు చెప్పితేనే పులిక్కిపడినప్పుడు, దాన్ని చూస్తే యెంతభయమో మీకే తెలియగలదు. దీపాలు పెట్టే సమయం అయిందంటే యెక్కడకూ ఒక్కరే వెళ్లదు. తన ఇంట్లోనే భారాళంగా మనం అంతా తిరిగేటట్టు తిరుగదు. వీణలాక్షి ఇంతభయపడుతుందని వాళ్ల ఇంట్లో అందరికీ అది అంటే పంచప్రాణాలూను. అయితే యెన్నియేళ్లువచ్చినా ఈ భయంపోలేదు గదా అని అప్పుడప్పుడు కనురుకుంటూ వుండేవారు.

వీణలాక్షికి సుమారు పాతికేళ్లుంటాయి. మంచి అందమింది. పాటలూ పద్యాలూ కుట్టుపనులూ, మంచి చదువూ అన్నీవచ్చును. భారతభాగవతాలు అన్నీ గడగడ చదువుతుంది. ఆ చదివేటప్పుడు తడుముకోడం కూడా వుండదు. మంచి తెలివితేటలు గలది. ఎవళ్లు యేపనిచేసినా అది చూచి తక్షణం ఆపనిచేస్తుంది. అన్నం టిలోనూ తెలివితేటలేకాని, దానికున్న పిచ్చి ఈ బొద్దింకని చూస్తే భయపడడమే. వీణలాక్షి భర్తకి చాలా దబ్బా, భామిపుట్రా అన్నీ వున్నాయి. ఆయనకుడా

మంచిమనిషే. ఆయనపేరు గంగాధరరావు. వీణలాక్షి ఈ అల్పజంతువుల కన్నటికీ భయపడుతుంది గదా అని అప్పుడప్పుడు మనస్సులో కన్పిపడేవాడు.

వీణలాక్షి ఒక్కొక్కదినం పొద్దుపోక పక్కంటికి వెళ్లేది. అక్కడ కూచుని కాలక్షేపానికి యేమో మాట్లాడుకుంటూ వుండేవారు. ఆవిడకూ వీణలాక్షికి చాలా స్నేహం. ఆవిడ పేరు రామమ్మ. ఎక్కడకేనా వెళ్లాలంటే ఇద్దరూ వెళ్లేవారు. రామమ్మకు పదేళ్లకూతురు ఒకత్తై వుంది; దానిపేరు పార్వతి. ఆ పిల్లకు పరిహాసం అంటే చాలా ఇష్టం. వీణలాక్షి అంటే దానికి చాలా ఆశ్చర్యం, అలత్యమున్ను. దాన్ని చూస్తే సరి అదుగో బొద్దింక, ఇదిగో బొద్దింక అని దాన్ని హడలపెడుతుంది. వీణలాక్షి నిజమే అనుకుని కూచున్న మనిషి లేచి బట్టంతా దులుపుకుని వెర్రిమొఖంపెట్టి “నే నింటికిపోతాను” అనును. అప్పుడు రామమ్మ పార్వతిని నాలుగూ తిట్టి దానిని అవతలికి పొమ్మనిచెప్పి వీణలాక్షితోటి “ఎందుకమ్మా నీకంతభయం, మేమంతాలేమా? నిన్ను మాత్రం అది మింగేసునా, లేకపోతే కరిచేసునా? ఏమిటి, ఇంకా చిన్నతనమేనా పాతికేళ్లొచ్చి? బొద్దింకని చూసి భయపడితే అంతా నవ్వరా? పార్వతికి నీకూ యెంతతేడా వుందోచూడూ! అదుగో బొద్దింక, ఇదిగో బొద్దింక అని అది అనడం, నువ్వు భయపడడమూనా?” అని అప్పుడప్పుడు కూకలేస్తూవుండేది. ఎవళ్ళెంత చెప్పినా యేం

విశాలాక్షికి మాత్రం ఆ భయంపోలేదు. అది పోతుంది చిన్నప్పటినుంచీ వున్నది?

ఈలా వుంటూవుండగా గంగాధరరావు మేనమామకు పిల్ల పెళ్ళిచేసింది. ఆ పెళ్ళికి గంగాధరరావునీ సభార్య విశాలాక్షినీకూడా తప్పకుండా రమ్మని వ్రాసినారు. అదికాక వాళ్లు న్యాయంగాకూడావచ్చిరు. వెళ్లకపోతే యేలాతప్పతుంది? విశాలాక్షికి అని లేదు. మరెందుకూకాదు, తనకున్న భయంవల్లనే. గంగాధరరావు వెళ్లకతప్పదన్నాడు. సరి అని యేలాగ నేమి, ప్రయాణం అయ్యేరు. విశాలాక్షి బట్టలన్నీ ఆయనకూ పెట్టెల్లో నర్దింది. పెట్టుకునే నగలు ఉంది. కొన్ని భద్రంగా పెట్టెలోపెట్టి దాచుకుంది. అన్నీ తాళాలువేసి బయలుదేరి నాలుగురోజులు దనగానే వెళ్ళేరు.

గంగాధరరావు మేనమామపేరు వెంకట్రామయ్య. కు ఒకేకొడుకు; లేకలేకపుట్టేడు. ఆయనకుకూడా ఉన్నది. పెళ్ళి చాలా బాగాచేద్దామని యేర్పాట్లా వున్నాడు. ఆయనకు బంధువులు చాలామందిరు. బంధువుల నందరినీ నాలుగురోజులు ముందరనే చెప్పి పుత్తరాలు వ్రాయించారు. వెంకట్రామయ్య గారు పెద్దపట్టణం. ఆయనఇల్లు పెద్దబంగాళా; పెద్దతోట; ఆ తోటలో అన్నిరకాల పూవులూ చాలా బాగాపెంచేడు. అంత పెద్దఇల్లు వుండికూడా కమోలని వాళ్ల ఇంటి పక్కనున్న ఇల్లు ఒకటికూడా సరం తీసుకున్నాడు. పెళ్ళికి చుట్టూలందరూ వచ్చేరు. గారంగులతోటి, పూవులతోటి, కాగితపు బుట్టల పాదిరసపుగుండలతోటి అలంకారం చేసేడు. తేపుగా ఈ వేళటికి రావలసిన చుట్టూలందరూవచ్చేరు. గంగాధరరావు విశాలాక్షికూడా వచ్చేరు. ఆ పెళ్ళిల్లు నికి చాలా వినోదంగాను, అద్భుతంగానూ కలకూ వుంది. ఎంతకూచినా ఇంకాచూడాలని బుద్ధి వతలకు వజ్రామన్నమాట వుండదు.

పెళ్ళినాడు మేళాలు తాళాలు బోగంవాళ్లూ అందరూ వచ్చేరు. పెళ్ళి అయింది. ఆ పెళ్ళికి అందరూ శృంగా రాలుచేసుకొని రక రకాలుగావచ్చేరు. ఆ పూరు పూరం తా వీళ్ల ఇంటికేవచ్చేరు. బ్రాహ్మలందరికీ కాసులూ అర కాసులూ వరహాలూ రూపాయలే కాని అంతకుతక్కువ సంభావనలు పంచిపెట్టలేదు. బీదలకందరికీ అన్నంపెట్టి గుడ్డలులేనివాళ్లకు గుడ్డలుఇచ్చి, “నాలుగురోజులూ మీ రందరూ మా ఇంటికేరండి” అని బీదలకందరికీ వంటవాళ్లనిపెట్టి వండించి నాలుగురోజులూ పప్పు పిండివంటల తోటి భోజనాలు పెట్టడానికి వెంకట్రామయ్య యేర్పాటు చేసేడు.

ఆ పెళ్ళి నాలుగు రోజులూ బంతులాడించేవాళ్లూ, నలుగులు పెట్టేవాళ్లూ, పాటకచ్చేరీలుచూసేవాళ్లూ, బోగం ఆటలు చూసేవాళ్లూ ఇలాగ ఆ పూరు పూరంతా వైభవంగా వుంది. వెంకట్రామయ్య కొడుక్కి పెళ్ళి బాగాచేస్తున్నాడని వచ్చినవాళ్లందరూ పొగడుతూ వున్నారు.

విశాలాక్షిమాత్రం మధ్యాహ్నమంతా సందడిగానే తిరిగేది. సాయంకాలం ఆరుగంటలయేసరికి పదిమందీ యెక్కడవుంటే అక్కడేవుండి, వాళ్ల చుట్టూ చుట్టూ తిరిగి ఈలాగేవుండేది. వాళ్లంతా వెడుతూవుంటే “నేనూ వస్తా నుండండి” అని వాళ్ల వెనకనే వెళ్ళేది. అక్కడ కూడా దీని శత్రువులే యెక్కువ. అక్కడక్కడ బొద్దింకలు ఇల్లంతా పాకుతూవుండేవి. రాత్రి పదిగంటలయే సరికి ఇల్లంతా యెగరడం ఆరంభించేవి. అప్పుడు విశాలాక్షికి గుండెల్లో ప్రాణంవుండేదికాదు. అక్కడక్కడో యెగురుతూండంటే తెయ్యిమని గంతులేనేది. ఆ పెళ్ళి కొచ్చిన వాళ్లందరికీ ఇదొక వింతగా వుండేది. అక్కడ పాటలూ ఆటలూ వినేవారు కొందరూ, విశాలాక్షిని వేడుక చూసేవారు కొందరూ - ఇలాగుండేది. గంగాధరరావు వగ్గరకు పెళ్ళి “నేను రానంటే రమ్మన్నాడు.” అని వినుకున్నది విశాలాక్షి. “పెళ్ళికొచ్చిందీ చాలా, నాకువస్తాచాలు” అని పూరికే విచారపడేది. పోషం చేసి

రాత్రి అంతా నిద్దరలేదు. ఒక పెద్ద హాల్లో అందరూ ఒక యేటై అరవైమంది ఆడవాళ్లు పడుక్కునేవారు. వాళ్లందరి మధ్యకీపోయి పడుక్కునేది. ఆలా పడుక్కుంటే కూడా ఉండి ఉండి వ్రలిక్కిపడేది. ఆ రీతిగా పెళ్లి నాలుగు రోజులూ గడిచేయి. అయిదోరోజు రాత్రికూడా రోజూ పడుక్కున్నట్టే విశాలాక్షి అందరిమధ్యనూ పడుక్కుంది. ఈ నాలుగురోజులూ నిద్రలేక పోయినందువల్ల ఆ వేళ పడుక్కున్న తోడనే నిద్దరట్టిపోయింది విశాలాక్షికి.

ఆ రాత్రి సుమారు ఒంటిగం టయివుంటుంది. అందరూ మంచినిద్దరు పోతూవున్నారు. “దొంగ, దొంగ” అని కేకలు వినపడ్డాయి. అందరూ గుంపులు గుంపులుగా లేచి పరుగెత్తేవాళ్లు, “పట్టుకోండి, పట్టుకోండి” అని కేక లేనేవాళ్లు, పెట్టలు తాళాలు తెరిచి చూసుకొనేవాళ్లు, కోట్లు వెతుక్కునేవాళ్లు, చొక్కాలు వెతుక్కునేవాళ్లు, జేబులు తడుముకొనేవాళ్లు, వాళ్ల వాళ్లడబ్బు సరిగా వుందా లేదా అని అడిగేవాళ్లు, ఆడవాళ్లనూ పిల్లలనూ చూసుకొనేవాళ్లు, వాళ్లనగలు సరిగా వున్నాయా లేదా అని అడిగేవాళ్లు, ఈలా అల్ల కల్లోలంగావుంది. పావుగంటయేసరికి నగలూ, పెట్టెలూ యేమీ పోలేదు. అని తీర్మానం చేసుకొని “యేవేపునుంచి కేకలు వినపడ్డాయి?” అని అడిగి అందరూ విశాలాక్షి పడుకున్న హాల్ని తెలిసికొని, అక్కడకు ఆడవాళ్ల మొగ వాళ్లూ పిల్లలూ అందరూ పరుగెత్తుకొని వెడుతూవున్నారు. ఇక్కడ వున్నవాళ్లంతా “ఎందుకమ్మా?” అని అంటూ వున్నారు. అప్పుడు విశాలాక్షి తనపక్కనున్న ఒక ఆపెను గట్టిగా పట్టుకొని “దొంగ, దొంగ” అని కళ్లుమూసుకొని లేస్తూంది. ఆ పక్కనున్నావిడ “నేను కాదు మా నేను కాదు మా అక్క. నన్ను విడిచిపెట్టు నా

ప్రాణాలు పోతున్నాయి.” అని కేక లేస్తూంది. వీళ్లిద్దరూ ఈవిధంగా కనబడ్డారు.

అక్కడ వున్నవాళ్లంతా ఇదేమి చెప్పమా? ఆశ్చర్యపడిపోయి, “ఏమిటిది?” అని విశాలాక్షి పట్టు న్నావిడను అడిగేరు. అడిగితే ఆవిడ “నేనుకాదు. మా అక్క” అని చెప్పింది.

చెప్పితే, “ఏమిటి మీ అక్క?” అని అడిగే అక్కడ వున్నవాళ్లంతాను.

“మా అక్క సుబ్బమ్మగారి అడ్డిగ దొంగిలించింది కాని నేనుకాదు. నన్ను విడిచిపెట్టమనండి. మా అక్కన అడిగి ఇప్పిస్తాను.” అన్నది.

అక్కడ అందరికీ ఆశ్చర్యం అయిపోయింది. ఆ సమయంలో సుబ్బమ్మ అక్కడనేవుంది కాబట్టి, “అవును, అవును. నా అడ్డిగపోయింది. తెల్లవారినుంచీ వెతికి, వెతికి అందరినీ అడిగి నాప్రాణం విసిగిపోయింది. ఈ ముండా తీసిందీ” అని సుబ్బమ్మ అన్నది. సరి అని విశాలాక్షిని విడిచిపెట్టమనిచెప్పినా ఇంకా విశాలాక్షి కళ్లుమూసుకునే కేకలేస్తూంది. అప్పుడు వాళ్లందరూ విశాలాక్షి చేతులు గట్టిగాలాగి కళ్లుతుడిచి “నీవు యేలాగు కనిపెట్టవు, సుబ్బమ్మగారి అడ్డిగ ఈవిడ అక్క దొంగిలించిందని?” అని అందరూ కలసి విశాలాక్షిని అడిగేరు.

విశాలాక్షి “నాకేమీ తెలియదు. నాకు బొద్దింకలు యెగురుతూన్నట్టానూ, అప్పుడు దొంగలొచ్చినట్టానూ, కలొచ్చింది. ఆలాగ కలొస్తే నాకు భయంవేసి, యేమీ తోచక ఈవిడను గట్టిగాపట్టుకున్నాను. కాని వేరేమీ నాకు తెలియదు.” అని చెప్పింది. అప్పుడు సుబ్బమ్మ చాలా సంతోషపడింది. మిగత వాళ్లందరూ ఆశ్చర్యపడి, నిర్భాంతపడి చూస్తూవున్నారు.

వీశ్రాంతి

కీ. శే. పెనుమర్తి వెంకటరత్నముగారు.

ఎంత మాధుర్యపరసీమ యీ త్రియామ !

విరియఁబూచిన చంద్రికావీధులందు

స్పష్ట, శాంతితశర్వరీస్మితమనోజ్ఞ

పరమపరమునిమూర్తిలోపల శయించె !

అణువు మొదలు సమస్తభూతాంతరముల

కస్పరపు వెన్నెల పిసాలిశమ్మదనము

తావులూర, నానందచింతావిచలిత

విశ్వజీవనశాంతు లా విర్భవించె !

ఒకటిరెండు మొగిల్లు తద్వోవ్యమరంగ

విహరణానందమునఁ బరువెత్తిపోయె !

క్షీరసాగరకాముసీసారిమందు

అమృతధాముడు మాధుకుంభముల గురిసె.

విరహవిహ్వలకామినీతరుణిమంబు

ఎంతవాడెరా, ఈచంద్రికాంతరమున

ఎంతప్రణయామృతమ్ము వాహినులుగట్టి

ముంచుకొన్నదొ స్వర్గభూములనుగూడ !

* * *

ఈదృశానేకభావోర్మికాదపీయ

మైన హృదయంపుతాపము మ్లానమొంద

ఒకనిమేషము ! జీవవాఘ్నాద్గమాతి

భీషణశ్రుతి నాకు విస్మించలేదు.

నా స్థితి

బసవరాజు వేంకట అప్పారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

వెన్నెలరాత్రిళ్లు వేగించలేక

చుక్కలసాబగుల్లు చూడగాలేక,

తలవాల్చి నాస్థితి దలచికుంగేను,

కుల్లికుల్లిలోన కుదిలిపోయేను !

రాజులలో కవిరాజునానేను

పాడుగుహలో నేడు పారాడనాయె,

కోకిలలందు పుంస్కోకిలనేను

గొంతునొక్కుకు మూలకూరుచోనాయె !

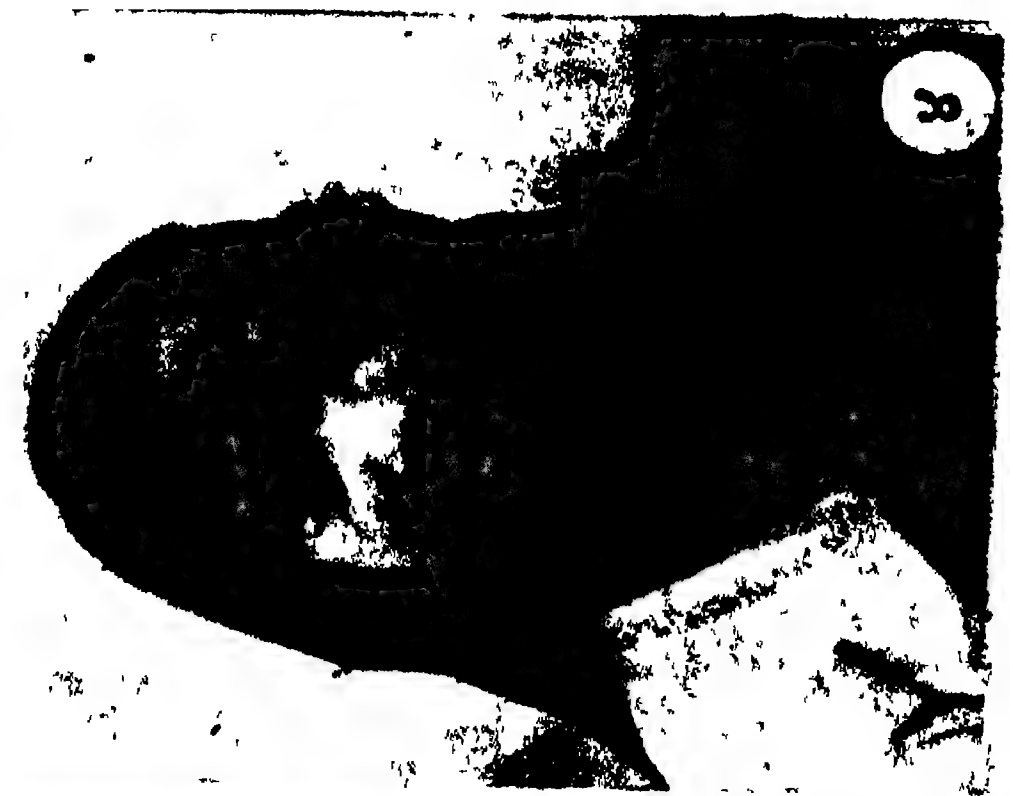
అమృతహస్తా, చిల్లు మమృతబిందొకటి

గొంతెండిపోయిన కోయిలనోట !

కాయబారినమీన కోరికలిన

రిక్క పెట్టె కాస్త చక్కిలిగింత !

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

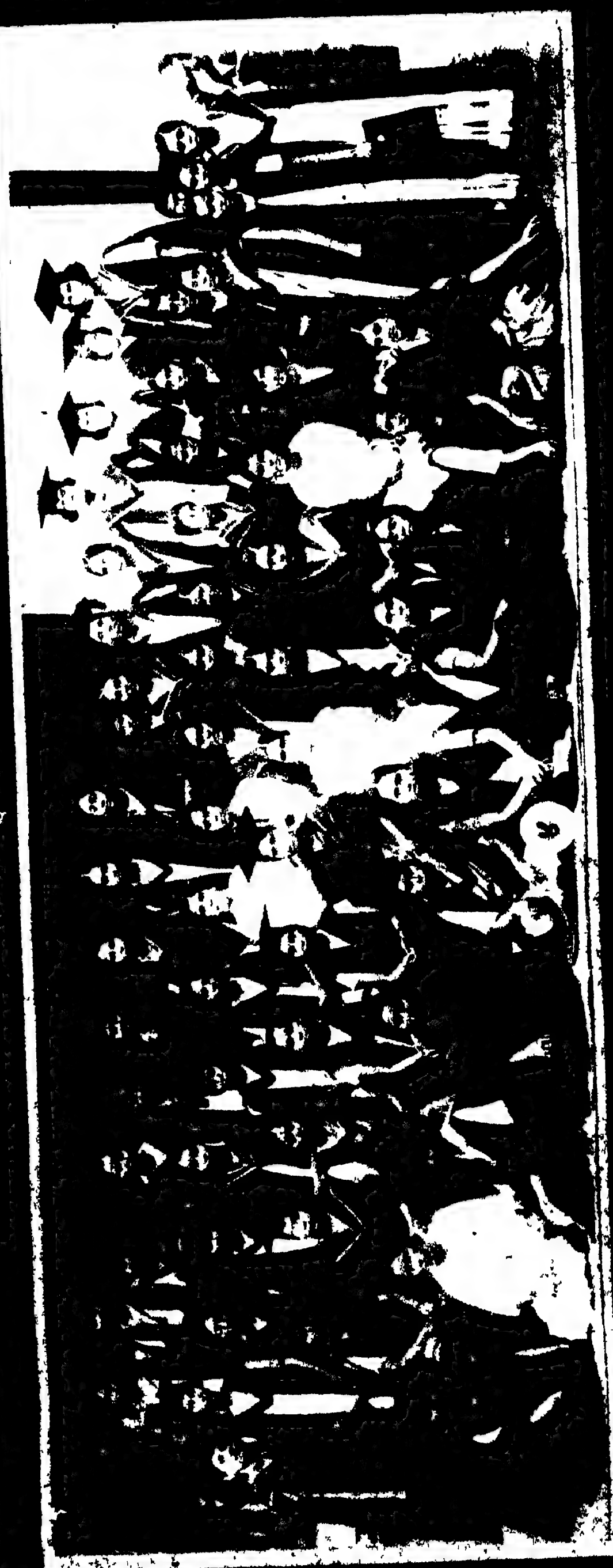
3

2

C

4

౧. శ్రీమతి డా. లక్ష్మీదేవిగారు. ౨. చెన్ననగర స్త్రీమహాసభ. ౩. శ్రీమతి శొంతి రామచూర్ని సతీమణిగారు.

నాటకములు—నాట్యకళ

సోపూరి నరసింహశాస్త్రి గారు

దృశ్యములే కావ్యములై వెలసినవి. మరికొంతకాలము నకు నాగరికత కారణముగ మానవసంఘమున మిన్నయగువాడు రాజుగ నేర్పడుటయు, తక్కువజన మంతయు వాని చెప్పచేతలకు లోబడి మెలంగుటయు నీలోనగు కట్టుబాట్లేర్పడినవి. ఈ నియమముల మూలముననే రానురాను సంఘమున విద్యాబుద్ధులెక్కుడు కాదొడంగినవి. ఇట్లుగుట నింకఁ గొంతకాలమునకు సంఘమున నందఱును సామాన్యముగ చదివి జ్ఞానవంతులే కాదొడంగిరి. నాఁడు చదివి జ్ఞానవంతులగు వారిసంఖ్య ఎక్కుడుగను, అట్లు కానివారి సంఖ్య చాల కొలదిగను ఉండియుండెడిది. పిమ్మటఁ జాలకాలము వఱకును దేశమం దెల్లెడల తామాదులచే నగు చింతలు లేక సుఖులై కాలమును వెళ్లఁదీయుచుండిరి. తరువాత కాలధర్మముచే నేమి, సాంఘికనియమములు నడలుటచే నేమి ఏలిక లున్నతొలై క్రిందుమీఁదులు గానక ప్రజాసంరక్షణాదుల యెడ కేవలము వైముఖ్యమును జూపుచు స్వార్థపరాయణత్వాదిదుష్టగుణభూయిష్ఠులు గా నారంభించిరి. ఈతఱిని దృశ్యకావ్యము లారంభమునందినవి. అనఁగా ప్రజాసంరక్షణాదులయందు విముఖులగు నెకిమీడులను ఉదాత్తగుణోపేతులును, ప్రాచీనులును నగు రాజులు మొదలగువారి చరితములను వారి కండ్లకుఁ గట్టి నట్లు చూపి సత్పథమునకుఁ ద్రిప్పవచ్చునను నూహపై సంఘమునందలి మతిమంతులు కొందఱు పై 'దృశ్యకావ్యము'లఁ గావింపఁ దొరఁకొనిరి. దీనినిబట్టి చూడఁగా వీని ముఖ్యోద్దేశములు రెండని తేలుచున్నవి: నీతిదాయ

కములై యుండుట యొకటి. ఆనందదాయకములై యుండుట రెండు. ఇతఃప్రాచీనములగు 'శ్రవ్యకావ్యము' లీ 'దృశ్యముల' వలెనే నీతిదాయకములు, నానందదాయకములైనను వస్తుతః దృశ్యములందలి ప్రవృత్తి శ్రవ్యములందు లేకపోవుటయే వీని యుత్పత్తికిఁ గారణము గాఁజాలి యున్నది. ఇంకను దృశ్యములం దా నీతిదాయకత్వము, నీతిబోధకత్వము శ్రవ్యములందుకంటె సాక్షాత్తు పరిదృశ్యమానము లౌటకూడ కారణమై యుండవచ్చును.

కాని మరికొందఱు నాటకములలో శ్రవ్యములలో కన్న నుత్తేజకత్వము నుద్బోధకత్వము కలదనియు సంఘములు చప్పబడియుండుటఁ జూచి సహింస లేనివారు కొందఱు ముందుపారికథల రూపమునను, తర్వాత నీనాటకముల రూపమునను కొలదికొలది విఠరిణామములతోఁ గావ్యముల రచించుచు వానికి తత్తదుచితనామముల నిడిరనియుఁ జెప్పదురు.

మరికొందఱు పై నాటకములు కేవల మానందైక ప్రయోజనము లైనవనియు వినుటకు వీలైన వానికన్న సాక్షాత్పరిదృశ్యమానము లగువానియందు ఝుటితి యానంద ముత్పన్నమగుననియు, కావున నాస్వభావము నెఱిగిన మేధావంతులు వానిని జేయ మొదలిడిరనియు, కావుననే 'కావ్యేషు నాటకం రమ్యం' ఇత్యాద్యాభియక్తికోక్తులు పుట్టినవనియుఁ జెప్పచున్నారు. ఇంతకు నేదియెట్లున్నను నాటకములందు నీతియు నానందమును ముఖ్యము లనుటలో నెవ్వరికి నెట్టి యభ్యంతరము నుండదు.

నాటక నియమములు

ఇక నిట్టి నాటకములలో పంచసంధులు ముఖ ప్రతిముఖాదు లుండవలయు ననియు, నాన్వ్యాముఖాదులు నియతము లనియు, నాయికానాయకులు ప్రఖ్యాతగుణో పేతులై యుండవలయు ననియు, శృంగారవీరాన్యతర మంగి గను, ఇతరములు యథాసందర్భముగ ఒకటిగాని, రెండు గాని, మూడుగాని అంగములుగ నుండవచ్చుననియు, విరుద్ధరససమావేశ మొనర్పకుండుట తప్పనినని యనియు నీలోనగు నింకకొన్ని నియమములను ప్రాచీనకానుభవ మును బట్టియేమి, సందర్భాచితినిబట్టియేమి, ప్రాచీనులు భరతాదు లేర్పరించిరి. అట్లు కావించుటలో కాల పరిస్థితుల ననుసరించుకూడ కొన్నిటినిఁ గావించియుండిరి. అట్లుగట నిస్సృతి కాలపరిస్థితులఁబట్టి నియమములలోఁ గొన్ని తొలఁగింపవలసినవే యైనను చాలవఱకు నియత ముగఁ బాటించవలసినవే యైయున్నవి. మచ్చునకు: నాంది నియత మనిరి పూర్వులు; అనావశ్యకమనిరి అర్వాచీ నులు. ఏది పాటించఁదగినది? మానవకార్యమునకు ప్రతిదానికిని దైవశక్తి ప్రధానమని యొప్పుకొనవలెను గదా! అట్లే ఈ యభినయరూపకార్యారంభమునఁగూడ దైవసాహాయ్య మవశ్యాపేక్షణీయము గావున దైవభజ నాదికము లేక దైవసాహాయ్యలబ్ధి దుర్లభము గావున దైవప్రార్థనారూపమగు నాందిని నాటకములలోఁ జొనిపిరి. దీనికి కాలపరిస్థితిఁబట్టి గాని, మరియే యితరమగు కారణముచేఁ గాని విరోధము లేనప్పుడు దీనినేల తొలఁ గింపవలయును? ఇట్టివే యింకనుఁ గొన్ని కలవు.

పంచసంధు లావశ్యకములు

ఒకకథను గాని, మరియొక వ్యాసమును గాని వ్రాయునెడఁ బ్రమాదములు పెక్కులు గలుగవచ్చును. కావున నాకథనుగాని, వ్యాసమునుగాని హృదయమున బాగుగ నిర్ధరించుకొని దానిని సరిగ విభాగించుకొని కల గాపులగము కాకుండ వ్రాయుట సంప్రదాయము. కావు ననే విమర్శకులు వ్యాసాదులలో విషయవిభాగము ముఖ్యమని కొట్టుకొనుట. ఈరీతినే నాటకమునకై కథను

గూర్చునపు డైదువిధముల విభజించుటకు సామాన్యముగ వీలగునని పూర్వలాక్షణికులు విమర్శించి తెలిసికొని నియ మించిరి. కావున వానినిఁ బాటించుచు వ్రాసినచో, లేక రచించినచో వ్రాయువారికేమి, వినువారికేమి, ఏయే సందర్భమున నేయే కథలు కలిసినచో, ప్రధానకథాభాగ మునకును వానికిని గల సంబంధ మెట్టిదో, తత్కథాంశము లెంతవఱకు సమకూరినచో ఈ మున్నగున వన్నియు స్పష్ట ముగఁ దెలియుట కవకాశ ముండును. శక్తిగలవాఁడు పాటింపక వ్రాయఁజనదా? అన్న నది యిసుకనుగడి తైలమును గీయ సాహసించుటయే. ఇటీవలి నాటకరచ యిత లిట్లు పొరబడినవి పెక్కులు గలవు. ఆ పంచసం ధ్యాదులఁ బాటించని యధునాతననాటకములలో కార్మికారణాదులు సరిగా లేవనియే నిశ్చయింపనగునేమో? ఇట్టి యీ నియమములను, ఈవిధులను మార్చవచ్చునా? కాక లౌకికవిప్రతిపత్తులుగాని, శాస్త్రీయదోషములుగాని లేని ప్రాచీనవిధులను దొలఁగించుటలో గుఱికి సరియగు కారణము మృగ్యముగాన నట్లొనరించుట పొల్లేయగును. ఇట్లని యన్నింటి నిట్లాచరింప, లేక యనుసరింప నవసరము లేదు. ప్రాచీననియమములలో తొలఁగింపవలసినవి గూడ గలవు. వీరశృంగారాన్యతరమే యంగి కావలయునన్న యాలంకారికనియమమున లౌకికవిప్రతిపత్తులు కన్పట్టు చున్నవి. చూడుఁడు, ఆలంకారికులే శృంగారాదినవరస ములలో ప్రతియొక రసమునకును వాసనారూపమగు స్థాయి రసికునిహృదయములో నుండుననియు, నా యాయా రసమునకు సంబంధించిన విభావాదులు సందృశ్యమాన ములైనతఱి నాయాస్థాయి యుద్బుద్ధత నొంది రస రూపేణ పరిణమించుననియుఁ జెప్పియున్నారు. కాని యందఱిని రసములవల్లఁ గలుగు నానందము ననుభవింప లేమికి నారసస్థాయి (వాసనయని చెప్పఁబడునది) వాని హృదయమున లేకుంటయే యని గూడ చెప్పియున్నారు. యుక్తమ. వీరరాగుఁడగు నొక్కని యెదుట సంపూర్ణాంగ సమన్వితమగు శృంగారప్రదర్శన మెంత నేర్పరియగు నటుఁడు కొనసాగించినను తజ్జనితానందరసాస్వాదనశక్తి

యాతనికిఁ గలుగునా? ఇట్లే కరుణ యననేమో యెఱుఁగని కఠోరహృదయుని మ్రోల కరుణరసమును వెల్లివిరియు నుత్తర రామచరితాదులెంత నటునిచే నభినయింపఁబడినను ఏమైనను లాభముండునా?

ఇట్లే రచయితలందును రుచిభేద ముండును. కావున నే రచయితకు రుచించినరీతి నారచయిత రచించును. ఇట్లుండ వీరి శృంగారాన్యతరమే యుండవలెనని నియమ మెట్లు? తదితరరసములలోమాత్ర మేల కూర్చరాదు? ముఖ్యముగ నాటకమునకు రసమేగదా కొలికిపూస! దానిని ఒక్కఁడు హాస్యమున చేకూర్చును. మరొక్కఁడు శృంగారరసమున సమకూర్చును. వేరొక్కఁడు కరుణ రసమున. ఇంకొక్కఁడు హాస్యమున. ఈ విషయమున శాస్త్రము ననుసరించిగాని లోకముననుసరించిగాని విప్రతిపత్తి యెట్టిదియుఁ గానుపించుటలేదు. అట్లు లేనిదాని కీ నిగ్రహ మేల? ఈనిర్బంధ మేల? ఈ సంకోచ మేల? ఈ వ్యవధి యేల?

అదియునుంగాక సులక్షణకవితాశైలియు సంపూర్ణలోకానుభవమును గలిగి నాటకరచనాసమర్థుఁడగువాఁడు శృంగారవీరిములం దభిరుచిలేనివాఁడు నాటక ప్రపంచమున నోరు మూసికొనవలసినదేనా? వాని కందు తానే లేదా? అన్యాయము. 'శ్రవ్యకావ్యములలో వారి ప్రతిభఁ జూపుకొనరాదా?' అన్న చెఱకు ఇష్టమైన వానిని ఉప్పతిలగూడదా యనునట్లే. అట్టి నియమము పెట్టినను ఆఁగఁజాలదు. మన తొల్లింటి యాలంకారిక పండితల్లిజులు ఎంత లేనిపోని యర్థములను ముడివెట్టి గ్రంథమునంతను తలక్రిందుగావించి నేటిదనుకను విసువు విరామములులేక నొక్కపెట్టున కరుణవిప్రలంభమని వాదించుచున్నను అం దారస మావిర్భవించునా? అంధుఁడొక్కఁడు, ఆ ముటనుఁగు చెవిఁదడవి యావల నేనుఁగు చేటవలెనుండునన్నఁ జెల్లివచ్చునా? పోనిమ్ము. ఇట్టి నియమ ముండినచో ప్రతివారునుగూడవానిలోనే వ్రాయుచుందురు. అని యేదే నతుకులమారి సమాధానమును చెప్పఁజూచినను, భవభూతిని "ఏకో రసః కరుణఏవ నిమిత్త

భేదాల్ భిన్నః పృథక్ పృథగివాఽశ్రయతే వివర్తా" అని ఘంటాపథముగా వాదించుకవిని ఇంద తాలంకారికులును విరుద్ధముగా నిలచి జాట్లు పట్లు ముడివెట్టి నేటివఱకు హోరాహోరిగఁ బోట్లాడునట్లు చేసియును వారిచేతనే "ఉత్తరే రామచరిణే భవభూతి ర్విశిష్యతే" అని జగదేక సంవిదితంబగు గొప్పప్రథనుగాంచి మించిన పండితుని శృంగారమున వ్రాయుమని ప్రేరేచినచో కరుణకరవాలమున సాముచేసినట్లు శృంగారప్లవమును చినుగకుండ పెన్పొందింపఁగలఁడా? అట్లు లేదని యూరకొమ్మంట ధర్మమా? అట్లే యాతఁ డూరకుండినచో మన కీయపూర్వ గ్రంథసందర్భసంగ్రథితసరసకరుణరస సహవాస మెట్లలవడును? అట్లే వీతరాగుని అపూర్వకవితాధారా సంభారపరిశోభితుని పద్మనాదులను పాత్రలక్రింద మార్చి కల్పించి వానిచేతనే యపూర్వశోభను గల్పించి శృంగారమును నిరసించి చక్కఁగ ముముక్షుమార్గమును కరతలామలకముగఁజేయుచు శాంతరసము మేరుపుపూసగఁ బ్రబోధచంద్రోదయమును వ్రాసిన కృష్ణమిత్రుని వీరరసమున వెల్లివిరియుమ న్ననట్లు చేయఁగలఁడా? ఆన లట్లనఁ జెల్లునా? పట్టాశ్రుములఁ జదివిన పండితప్రకాండుని "సర్వాధారిఃకాలః" అని గలదు. అట్టి కాలజ్ఞానము జ్యోతిషమునఁగాని గల్గదు. అట్టి యా జ్యోతిషమురాక మీకెన్ని వచ్చినను, ఏమున్నను మీ పాండిత్యము బగ్గిగో" అన్నట్లు గాదా? అందుచే వెనుకఁజెప్పఁబడిన వానివలె విప్రతిపత్తులు లేనివిషయములలో బాగుగ నాలోచించి స్వతంత్రింప నగును. ఇట్లగుట కొన్ని కొన్ని పాటింపవలసిన వగును. కొన్ని కొన్ని తొలఁగింపవలసిన వగును. అట్లని యన్నింటిని తొలఁగింపనురాదు; అన్నింటిని పాటింపను రాదు. తొల్లింటివారుగూడ తమ తమ గ్రంథములయందు ఈ విషయమును సూచించియేయున్నారు. ధనంజయూదులు నాటకలక్షణాదులను నుడివి సాధ్యమగునంతవఱకు ప్రతి పత్ర్యనుసారేణ లక్షణములను పాటించుచుండవలయునని చెప్పియున్నారు. విప్రతిపత్తులున్నయెడలఁ బాటింప నక్కరలేదని దీనిచే సూచితమగుట లేదా?

ర స వి చా ర ము

రస మనుదానినిగుఱించి మనప్రాచీనులు వారి వారి యూహల ననుసరించి యా యూహరీతులఁ జెప్పియున్నారు. అందు నటునకు రసానుభవము కలదా? లేదా? అని చర్చించునెడ చాలామంది సామాజికులకే రసాస్వాదనశక్తి యుండును గాని నటున కెంతమాత్ర ముండదని నుడుపుచు తదవప్రభుభవముగఁ గొన్నికొన్ని యుక్తులఁ జూపుకొనియున్నారు. ఒక్క యొల్లింటి యాచార్యుఁడు మాత్రము తనగీ టన్నివశలకు దివిగునట్లు చెప్పియుండెనట! విచారింఁగా నప్పటి రంగానుభవమును బట్టియు, స్వీయానుభవమును బట్టియు వా రట్లు నిష్ణయించియున్నారు. నాయనుభవమును బట్టియు, ఇప్పటిరీతుల ననుసరించియు భిన్నములుగాఁ దోచినవాని నిందు శెలియఁజచ్చుకొనుచున్నాఁడు.

పూర్వులు 'రస్యతే స్వాద్యతే అనేనేతి రసః' అనుభవింపఁ బడుచున్నది రస మని నుడివియున్నారు.

‘విభావై సుభావశ్చ సాత్త్వికై ర్వ్యభిచారిణిః,

ఆనీయమాః స్వాద్యత్వం స్థాయీభావో రసః స్మృతిః.”

విభావానుభావసాత్త్వికవ్యభిచారిభావసమ్మేళనమున స్వాద్యత్వమును (అనఁగా రసరూపేణ పరిణతిని) పొందింపఁబడు స్థాయీయే (వాసనాత్మకముగ వ్యాదయమున నుండునది) రసమని చెప్పఁబడును. విభావ మనునది రెండు విధములు: ఉద్దీపనమని ఆలంబనమని. ఆలంబన మన నాయి కానాయకులు; ఉద్దీపన మన కోకిలారావాదులు. అనుభావములు కటాక్షాదులు. స్వేదరోమాంచాదులు సాత్త్వికములు. గ్లాన్యాదులు వ్యభిచారులు.

ఈ వీని సమ్మేళనముననే గదా రసనిష్పత్తి? అనఁగా ప్రతిమానవుని మనసునను వాసనారూపమగు ‘స్థాయి’ యను పదార్థ ముండుననియు, నే యే రసాత్మక కావ్యసందర్శనవేళ నా యాయిస్థాయి యాయాయి భావములచే నుద్బుద్ధతను బొంది యానందాత్మకమగు రసముగాఁ బరిణమించుననియుఁ జెప్పచున్నారు. ఇట్టి రస మెవ్వరెవ్వరికిఁ గలుగవచ్చును? అనునది విచారణీయము.

మొత్తమున కీ రస మనుదానితో నెట్లో యొకట్లు నేనో యొక కొంత సంబంధముగలవారు మువ్వరు. (1) అనుకార్యుఁడు (నటునిచే ననుకరింపఁబడు రామాదులు) (2) నటుఁడు (3) సామాజికుఁడు. ఈ పై మువ్వరిలో ననుకార్యునకు రస ముండకపోవుట నిర్వివాదాంశమే. ఏలనన,

“రస స్స వీవ స్వాద్యత్వా ప్రసిక్తైవ సర్తనాత్;

నాఽనుకార్యవృత్తిత్వాత్ కావ్యస్యాఽశత్పరత్వతః.”

‘రసః సవీవ’-కావ్యములం దామీ య స్థాయి భావములచే నుపనిబద్ధమైనదే రసము. ‘స్వాద్యత్వాత్’ అనునది దానికిఁ గారణము. అనుభవింపఁదగినది కావ్యోపనిబద్ధమైనదే యగుటవలన దానికే రసమని పేరు. కాని అనుకార్యవర్తి యగుదానికి రసమని పేరులేదు. ‘రస్యతే స్వాద్యతే; రసః’ అని గదా దానిమూలము! అనుకార్యవర్తియగునది యిష్ట డనుభూతి మగుచున్నది గాదుకదా! అట్టిదానిని (అనుకార్యవర్తియగు భావాదకమును) చూచుటచే ప్రేక్షకుల మనఃఫలకంబుల బాలి మొదలగునవి ఉత్పన్నమగునుగాని మరియేరసము నుద్భవింపదు. ఇది యెవ్వరికిఁ గలుగనన్న ‘రసిక్తస్యైవ’=రసికునికే, దీనికిఁ గారణము? ‘వర్తనాత్’=ఇష్టమందుటవలన. ‘నాఽనుకార్యస్య’=అనుకార్యునకు లేదు. ‘వృత్తత్వాత్’=జరిగిసోయినదాటవలన, ‘కావ్యఽస్యాశత్పరత్వతశ్చ’=కావ్యము వృత్తరసపరము గాకపోవుటచేతను. ఒకవేళ నదిగూడ రసమే యని యొప్పిదమైనచో నిపుడు వర్తమానమున మనకు అనుభూతమగున దేది? అట్లుగాక రెండును రసములేయైనచో వర్తమానానుభూతమగు దీనికిని, భూతకాలస్థితమగు దానికిని భేదమేమి? అది యెట్టిది? ఇది యెట్టిది? అను నీలోనగు సందేహము లుత్పన్నములగును. కాన దేనికో యొకదానికే ‘రస’మను నామము నిడవలెను. అట్లే యొక్కదానికే రసమను నామమిడుటలో దేని కీ వలెనను విచారణయందు నటనిష్ఠమైనదానికే-అనఁగా నటుని యభినయానంతరమున నుత్పన్నమగుదానికే నా నామము తగుననిరి. కావ్యమందున్న రసమునుగూర్చి గదా మనము విచారించుచున్నది! కావ్య మెప్పుడును

వృత్తరసపరము గాఁజాలదు. వృత్తరసపరమే యైనయెడల నద్దానఁ బ్రయోజనం బేమి? దానివలన మనకుఁ గలుగు నానందమేమి? కావుననే మన సామాన్యనుభవములో భీకరమృగాదులనుగాని, జగుప్సాకరములగు వస్తువులను గాని, చక్కని యువతీమణినిగాని చూచునప్పుడు గలుగు నాయాభావములు భయానకరసముగాఁగాని, భీభత్సరసముగాఁగాని, శృంగారరసముగాఁగాని పరిణమింపఁజాలవు. అట్లు పరిణమింపఁజాలమికి అప్పుడు మనకుఁ గలుగు భావములచే కావ్యఘటితభావశ్రవణముచేతవలె నానందము, లేక రసము ఉత్పన్నముగాకపోవుటయే కారణము.

కాని పై శ్లోకమున 'రసికస్యైవ'యనుటవల్ల రసికునకు- అనఁగా సామాజికునకు మాత్రమే యని సూచన యని వచించుచు "యదాకదాపి నటస్యాపి రసనిష్పత్తిస్తదా సోపి సామాజికసంజ్ఞయైవ వ్యవహర్తవ్య ఇతి"-ఒక వేళ నటునకు రసనిష్పత్తియగునెడ నాతఁడును సామాజికుఁడనియే యనఁదగు నని నుడువుచున్నారు. దీనివిషయమున నాయనుయానము: పైరీతిని నటునకు రసనిష్పత్తియగుచో తద్గతశోకాదులలో రామాదులవలె నాతఁడు విలీనుడై యా యాహావభావాదులను మన కాయాచోట్ల సరిగఁ జూడఁగలఁడా? లోకమునందు నిజముగా శోకవంతుఁడుగాని, ఒక నాయకయం దనురక్తుఁడైనవాఁడుగాని చూచువారలకు రసనిష్పత్తిని గలుగఁజేయుఁ జాలుచున్నారా? అట్లే నటకుఁడును చేయఁజాలఁడు. మఱియును సత్యముగ రసమున విలీనుడైన నేరసమున విలీనుడగునో, ఆ రసస్వభావము ననుసరించి 'నేను శోకించుచున్నాను, సంతోషించుచున్నాను, కోపించుచున్నాను.' అనుజ్ఞానము ఏ యింతయు లేకయే యేడ్వవలయును, సంతోషించవలయును, కోపింపవలయును. అట్లే యేడ్చుచు, సంతోషించుచు, గోపించుచు నభినయించినచో నెవ్వఁడేని సామాన్యముగ నేడ్చుచు, సంతోషించుచు, గోపించుచున్నపు డేమాత్రము మనకురస ముత్పన్నమగుచున్నదో మామాత్రమే యప్పుడు ముత్పన్నమగును. అనఁగ రసము ముత్పన్నము గాదనుట. అని నుడువుచున్నారు.

అగును, సామాన్యముగ ఏడ్చు, నేడ్చువల్ల సంతోషించు, సంతోషమువల్ల కోపించు, కోపమువల్లను రస ముత్పన్నము గా దన్నంతమాత్రమున నటుఁడు రసవిలీనుడై యభినయించుపట్లఁ గూడ రస ముత్పన్నము గా దనరాదు. మనము మామూలుగఁ జూచువస్తువును జూచి నప్పుడువలెఁగాక నొక వింతవస్తువును జూచునెడ నానంద మొందు గలుగుట లేదా? అట్లునందము గలుగుటకుఁ గారణ మేమి? ఆవస్తువున నున్న విచిత్రతయే. ఏతావతా ఈ నూత్నవస్తువునందు ఆకర్షణశక్తి యొకటి గలదని యూహింపవలసియున్నది. అట్టి యాకర్షణశక్తిలేమి నీ రెండవవస్తు వానందము నొడఁగూర్చలేదు. తావతా ప్రపంచమునం దుత్పన్నములైనవేగదా రెండును? పైఁగా రెండును వస్తువులేగదా? రెండవది మాత్రము మనకే మానందమును గలుగఁజేయును అనవచ్చునా?

అట్లే యీ రసవిషయమునఁ గూడ ననుగమించు కొనవలయును. లోకమున నొకని యేడ్చున రససిద్ధి లేదుగాన నటునియేడ్చునను నది లేదనుట యుక్తమా? పై వింతవస్తువునందువలెనే కావ్యోపనిబద్ధమై నటునిచే నభినయించఁబడుచున్నపుడు వాఁ డారసమందు విలీనుడైనను కాకపోయినను మనకు రసోత్పత్తియగునెడ నాయభినయపూర్వకంబగు రసమునం దాకర్షకస్వభావము గలిగినట్టియు తొకకవిభిన్నమైనట్టియు నొకశక్తియున్నదని యొప్పికొనవలదా? మన మొక్కొకతఱి నటుఁడు పూర్తిగ విలీనుడై యభినయమొనరించుచున్నను రసోత్పత్తి యగుట కాంచుటలేదా? అది మన కనుభవ విరుద్ధమా? ఏతావతా విభావాదులచేఁ గూర్పబడినదైన లోకవృత్తము నాటకరూపమున తన్మయస్థితి గల్గిన నటునిచే నభినయింపఁబడినను దానియం దాశక్తి గలదనియు, మామూలుగ లోకములోనివానియందు లేదనియు నొప్పుకొనవలయును.

ఇంకొకటి. నటునకు రససిద్ధి లేదనుటలో వారు చెప్ప రెండవ కారణము నింత పరిశీలింతము. నటుఁడు

పూర్తిగ సమునందు విలీనుడై యభినయించుపట్ల తత్త దున్నాదాదులందు నైకమును పొంది యభినయచాతురిని నరిగఁ జూపలేడని. ఇది నిర్వృత్తి నిష్ఠాయనుటకు వీలులేదు. ఒకపని బాగుగ చేతనైననునుజుడు దానియందు మనసు నేకాంతముగ నుంచియే చేయనక్కఱలేదు. అవయవముల కాని యలవడియుంటవలసిన వ్యక్తిగతప్రయత్న మేమాత్రమును లేకుండఁగనే వానియంతట నవియే యాపిని నిర్వహించుటగలవు. అట్లే యభినయవిద్యను చక్కఁగ నేర్చినవాడు ఆయా యవయవచాలనము మొదలగు వానిని సమయానుకూలముగ నతుకునట్లు, అభ్యాసపాటనమున మనసు స్వవశమున లేనప్పుడును చేయుచు రసము నుత్పాదించఁ జేయఁగలడు. అప్పుడును నటుడు రసము నందు విలీనుడుగాక, అభినయించునపు డెట్టి రసము, ఎట్టియానందము మనకుఁ గల్గునో వాడు విలీనుడై యభినయించునపుడును అట్టిరసమే యుత్పన్నమగుచున్నదిగదా? ఇట్లుగుటచే నా కొలఁదిసేపుమాత్రము ఆతఁడు నటుఁ డేలకాదు? సామాజకుఁడెట్లుగుచున్నాడు?

మఱొకటి. మనము సాధారణముగ వినుచున్నాము. లోకమున తనకు బాగుగ నలిగిన, అభ్యాసమైన లేక అలవాటుపడిన బాటయందు నిద్రించుచు కొందఱు నడచుచుందురని. అట్లుచూచుచున్నాముగూడ. దానికిఁ గారణ మేమి? బాగుగ నాబాట వానికి గుర్తుపడియుండుటయే. అట్లు నిమిలితనేత్రుడై నడచుచున్నను వాడు దారితప్పడు. అయినను, ఆనిద్రించుచు నడచుచున్నంతవఱకు వాని నున్మత్తఁ డనియందమా? అట్లే బాగుగ నాట్యపథమున నడువ నలవడిన నటకుడు- నాట్య సరిణిని కాలానుగుణ్యేన అభ్యసించిననటకుడు, నాట్యదేవతను మనసార పూజించి యుపాసించి సిద్ధిగన్న నటకుడు సామాజకునివలెనే తద్గతరసమును గ్రోలుచు నట్లు గ్రోలక యభినయించు నటునివలెనే రసము నుత్పాదించఁజేసి సామాజకుల నందఱిని యారసవాహినులం దోలలాడింపఁగలడు.

అనుభవము గల నటకులు కొందఱు చెప్పుచున్నారు: “నటుడు రసభావాదులలో పూర్తిగ విలీనుడు కాఁజాలడు. వాడు విలీనుడౌచు మఱల వెన్నంటనే యాచిత్యాదుల నాలోచించుకొనుచు నీరీతిగ నభినయింపవలెను. దాదాపు వీనియవస్థ నేలఁగొట్టఁబడిన బంతివంటిదని చెప్పుచున్నారు. బంతి కొట్టఁబడి గాలిలోని కెగిరి తరువాత నెట్లు క్రిందఁబడుచున్నదో యట్లే నటుఁ డాయనుకార్యునిలోని కెగిరి మరల మరఁ క్రిందఁబడుచున్నాడు. అట్లేలేనియెడల రసభంగము గలుగఁగలదు. కావున వాఁడెంత రసవిలీనుడైనను కొంత బాహ్యప్రపంచజ్ఞానముగూడ నాసమయము నుండవలయును”. ఇది కేవలము వారి వారి యనుభవమే మైనదో ని ముందు మన సమాధానములు సాగవు.

నాటకముల పరిస్థితియిది. నాటకములకును నాట్యకళకును సంపూర్ణమగు సంబంధము గలదు. కావున నాట్యమును తత్కళను గూర్చి యింతుక విచారితము. నాట్యమనఁగా నటించుట, అభినయించుట యీలో గుపదము లెవ్విమైనను దానికి నరిపడుచు. భావానుగుణముగ కరచరణాద్యవయన సంచాలనమొనరించుచుఁ జేయుక్రియకే నాట్యమని పేరు. తాళము, రయ మొదలగునన్నియునుగూడ దీని కంగములు. ఆలంకారికు లిం కేమేమోనృత్యనృత్యములకు భేదముగల్పించి చెప్పిరిగాని అది యంతయు నిట ననావశ్యకము. సామాన్యముగ నాట్యమనఁగా తత్తత్ప్రాత్రోచితరీతిని, తత్తద్భావానుగుణసరిణి కరచరణాద్యవయనసంచాలన మొనర్చుచు నభినయించుటయే యని చెప్పనగును.

నాట్యము కళయా?

నాట్యము కళయా యని యందురు కొందఱు. సామాన్యముగ చిత్రలేఖనము, సంగీతము, కవిత్వము కళలని వ్యవహరించుచుందురు మన పెద్దలు. కాని కళయన నాయుద్దేశ మేమన, ఏది కొంతయైన పూర్వజన్మవాసన లేక లభింపదో యది కళ; ఏది యొకానొకవ్యక్తికి అత్యంతము కృష్టిగల

నాటకములు - నాట్యకళ

స్వతస్సిద్ధముగ, ప్రకృతిసిద్ధముగ దానియంతటది యబ్బునో అది కళ; ఏది దైవికముగ నబ్బునో యదికళ; సం గీతము, చిత్రలేఖనము, కవిత్వము, నాట్యము, ఈ మున్నగున వన్నియు నట్లు జన్మతః అబ్బవలసినవే. బలవంతముగ కృషిఁజేసి తెచ్చుకొన్నను వారు ప్రకృతిసిద్ధ మగు కళాపరిచితి కలవారు కానేరరు. ఇట్టివారు ప్రతి కళలోను కలరు. నేడు ప్రతికలలో వెలువడుచున్న కవులందఱును తత్కళను గుర్తెరింగిన వారేనా? నేటిగాయకులందఱును గానకళను తెలిసినవారేనా? నేటిచిత్రలేఖకులందఱును చిత్రలేఖనము నభ్యసించినవారేనా? కావున నేడయో మారుమూల లోకప్రతీతి ననుసరించి నాట్యము కళ గాదనుట వేటిడితనము. ఇదియును వానివలె జన్మత, యలవడవలసినదేగాని వేరుగాదు. ఏకోపమునుగాని, ఏశృంగారమునుగాని, ఏకరుణమునుగాని, మరేయితరమును గాని స్వాభావికముగ ప్రకృతిసిద్ధముగ నలుపురికి నచ్చునట్లుగఁ జూపింపవలయునన్న సామాన్యమా? ఎరువురాము ఎరువుసామ్యే.

నాట్యమున గానమనరమా?

దీనిని గుఱించి యనేకు లనేకరీతుల వాదాడు మన్నారు. అసలు నాటకములలో గాన మనావశ్యకమని కొందఱు; తగినంత యుండవలెనని కొందఱు; బాగుగ యుండవలెనని కొందఱు. పైవానికి కారణములు: నాటకమున జరిగిన కథను సత్యముగఁ జూపుట ఆనాఁడు రామ గ్రతగాని, మరి యేరాధపాత్రగాని యిట్లు గానమొనర్చి యుండెనా? నాటకమున రసము వెల్లివిరియవలయునే! ఇట్లు వెల్లివిరియవలెనన్న గానము దాని కభ్యంతరము గాదా? ప్రకృతిసిద్ధముగ నానాఁడు జరిగిన కథను నీవాడు పఠింపి. ఆనాటిపాత్ర గానమొనర్చి యుండలేదు. నీవు గానమొనర్చుచుంటివి. ఇది విరుద్ధముగాదా? అని యందురు. విషయమున నాకొక సందియము. వాఁడెట్లు మాట్లాడెనో, ఎట్లు నడచెనో, ఏమిచేసెనో, అదియే యట్లు చేయవలయునన్న సాగివచ్చునా? ఈ గ్రాంథికరూపవచనము పాత్ర సంభాషించియుండెనా? కావున ప్రకృతిసిద్ధ

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

ముగా ననుటలో కొంత వ్యవధి గలదు. కొంత వియమము గలదు. దానికి నటులయొక్కయు, సహృదయులయొక్కయు హృదయములే నిర్ణాయకస్థానములు. జౌచిత్యభంగము కలుగకుండ, రసచ్యుతి రాకుండ, భావప్రభ పడకుండ నెంతవఱకుండునో, అట్లుండవలెనన్న నేమేమి చేయనగునో యాలోచించి నటించవలయును. అంతవఱకు నటునకు స్వాతంత్ర్య మీయవలయును. వారన్నవియమమున నైనచో నాటకమున పద్యములే యుండఁగూడదన్నచో నడుగైన సాగదేమో? అని నేను తలచుచున్నాను పై విప్రతిపత్తులనల్ల. కాని రవీంద్రనాథ ఠాకూరు మొదలగువారి యాంధ్రీకరణములను కొన్నిటిని కొన్నికొన్ని ప్రతికలలో చూచితిని. నాటకములలో సీనరీ మొదలగున వేమియు నుండఁగూడదనియు, గానము సామాన్యముగా నుండకుండుటయే మంచిదనియు, ఈ పైపై మెఱపులు నటుని శక్తి సంతయు మ్రింగివేయుననియు, ఏషరికరములును లేక నిరాడంబరముగ నటించి యెవరు సామాజికులను తన్మయులను గావింపఁగలుగుదురో వారే నటకులనియు వారి ప్రతిభయే ప్రశంసనీయమనియు నుడివియుండిరి. ఇట్లు మనకు ఆదర్శములు గూడ గలవు. ఆరిపోవు దీపప్రభవలె నింకను మిగులుకు మిగులుకు మని అచ్చటచ్చట తలలెత్తుచున్న కూచిపూడి భాగవతసమాజములు, ఇంకను ఇతరవీధినాటకసమాజములు మొదలైనవి. నాగరికత నాట్యప్రపంచమున యింకను బాగుగ తలయెత్తని సుమా రిరువదిముప్పదిసంవత్సరములక్రిందమాట చెప్పలేనుగాని నేటి పరిస్థితినిఁబట్టి వానినిఁ జూచినచో 'రాజును జూచిన కన్నులతో మొగనిఁజూచిన మొట్టబుద్ధియయ్యె' నన్నట్లుగనేమో? అనుభవమును బట్టిచూచిన నట్లు గన్పట్టుచున్నది.

ఇంక గానము పూర్తిగ గావలయుననువారు. నాటకమనఁగా సంతోషమునకును, కొంతవఱకు కాలక్షేపమునకు నని వారి యుద్దేశము. నాటకమన నేమియో, అయ్యది యెందుల కుత్సన్నమయ్యెనో, దాని యుద్దేశమేమో మొదలు తుద తెలియదు, ఊఱక పాడిన వారికి

సంతోషము. లేనిచో విసుపు. నాటకోద్దేశమే తెలియని వీరిమతము నవలోకించవలసిన పని మనకేల? ఇప్పు డీపిల్లలతో కొనసాగింపఁబడుచున్న బాలమిత్రసభ మొదలగు నవన్నియు నిట్లే యుద్దేశపడుచున్నవి. ఆసమాజములలోని నటులు గానముమీఁదనే కేవల మాధారపడి యుందురుగాని రసభావాదులకై ప్రయత్నమైన చేయరు. చేయవలయునని వారికి తెలియదు. అట్లయధినేత చేయుండు. తలఁచి చూచిన సామాజికులలోఁ గూడ నట్టి దుర్బలులే యేర్పడుచున్నారేమో? లేనిచో వారి యాట లట్లెల సాగును? అభ్యాసపాటవములు సజించినవి.

కేవలసాంఘికనాటకములలో “కన్యాశుల్కము” మొదలగువానిలో గాన మక్కరలేదు. శాకుంతలమున స్వల్పముగను, విక్రమోర్వశీయమున విపులముగను కాళిదాసు గానమును జొనిపినాడు. లాక్షణికులు నాట్యమునకు గానమునుగూడ సహాయకళగా నిరూపించియున్నారు. పద్యమున నున్న సహజగానమునకు గానము నెచ్చెలి. అది భావుకులకు రసవ్యంజకమగునెడల దానిని విడనాడ వలయునని వివదించుట సమంజసము కానేరదుగదా?

తగినంతగాన ముండవలయును

గానము భావము నుద్దీపింపఁజేయునదిగా ముండవలయునుగాని భావమును మ్రింగివైచు నట్లుండఁగూడదు. ఇప్పుడు నాటకములలో పాడఁబడుగానమున భావము ఆకసమున మిణుకుమిణుకు మని వెలుఁగు చుక్కలవలె ప్రకాశించుచున్నది. నాట్యప్రపంచమున భావము రాజ్య మేలవలసినదానికి బదులు గానమే రాజ్య మేలుచున్నది. అంతయు తలక్రిందై తారుమారైనది. కావున నెంతవరకు గానముండుట యుక్తమో, ఎట్లున్న నౌచిత్యభంగము గలుగదో అంతమాత్రముండుటయ పాడియగును.

నాట్యమందిరము

నాట్యమందిరము ప్రాణము గల దివ్యక్షేత్రము వంటిది. దివ్యక్షేత్రము తైర్థికులకు సుఖమును జేకూర్చు నట్లే నాట్యమందిర మను దివ్యక్షేత్రము సామాజికుల

కానందమును జేకూర్చును. నీచునిమొదలు జ్ఞానివఱకు దరిదుఁడాది ధరాపాలునివఱకు, భోగకాంతనుండి కుకాంతవఱకును గల ప్రవర్తనములను వేరువేరుగా జూచి ‘హేయమిది, ఉపాదేయమిది’ అని నిగూఢముగా నిరూపిచును; రహస్యముగా భోధించును.

యువకుఁడగుట, సాధువైయుండుట, చదువుగ వాఁడైయుండుట, శాసకుఁడు దృఢిష్ఠుఁడు బలిష్ఠుఁడు యుండుట ఈలోనగునవన్నియు మానుషానందముల మానుషానందముగూడ రసానందమునకు వాచుకొనున కావున మానుషానందాతీతమగు రసానందకందరమ? నాట్యమందిరము నెవ్వ రీదులాడనిచ్చగింపరు? నాట్యమందిరమున ప్రేక్షకుల లోకికానగద మలోకికానందము? మారును. ఆతఁడపుడు ఏమిచేయుచుండెనో, ఎందుండెనో వానికి తెలియదు. ఇట్టిది సావలంబనసమాధివంటిదట!

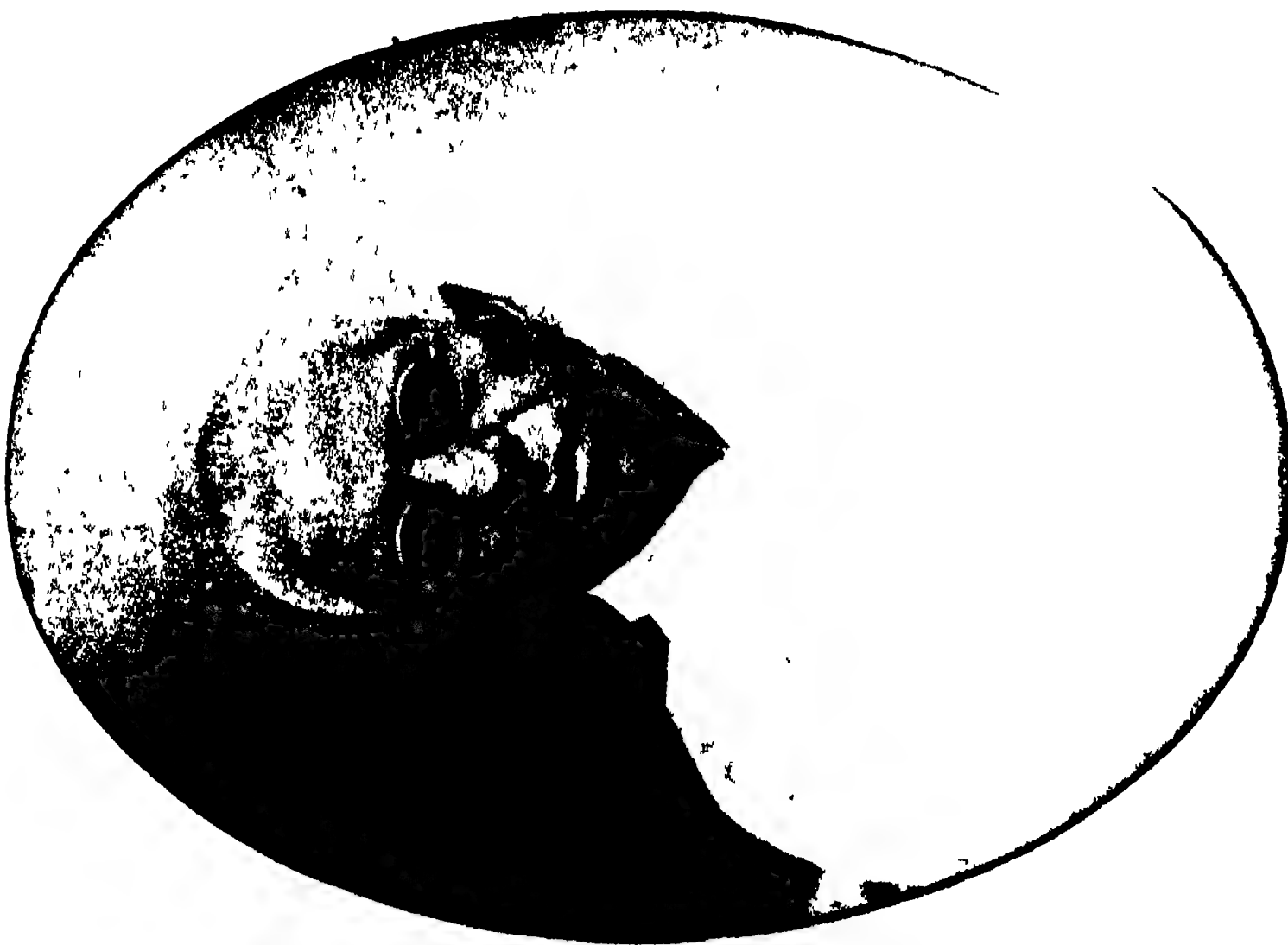
నటులును, సహృదయులును కేవల మలోకికానం ప్రవాహమున జలకముల నాడుచుందురు. ఒక నిమిషమున నెంతమార్పు! ఎంతవిచిత్రము! ఎంతమాయ! సుపర్యవశిఖరాగ్రమునకుఁ గొంపోవు నీ నాట్యమందిర మెంత పవిత్రము?

పూర్వము నాట్యమందిరములును, నాటకసమాములును నొక్కనిచే కొనసాగింపఁబడుచుండెడివట! అపడప్పు డేయుత్సవసందర్భములలోనో తలుపులు తెలుఁబడుచుండెడివి. కావున నప్పటి ప్రదర్శనములు చాప్రశాంతితో సాగిపోవుచుండెడివి.

ఇప్పుడో, సాత్వజనీనమై, వీలయినపుడెల్ల వీలయి రేట్లలో తెలువఁబడుచుండుటచే వానిగౌరవము తగ్గిన! ఇట్టివిధానమువలన పూర్తిగ నస్తమ్యముగలదు. ప్రతివానికీ నటునిపై హక్కుగలిగియుండుటచే వాని కేమాత్ర మెయసాకర్యము గలిగినను నటునికి గౌరవహానిని గలుగజేయుచున్నాడు. సంతసముగలిగెనా, తందనా లాడున కలుగకపోయెనా, వేలకువేలు ఋణునిచ్చినవానివలె నల్ల చేయును. ఈవిధానము నటునికిఁగల గౌరవాదరణముల

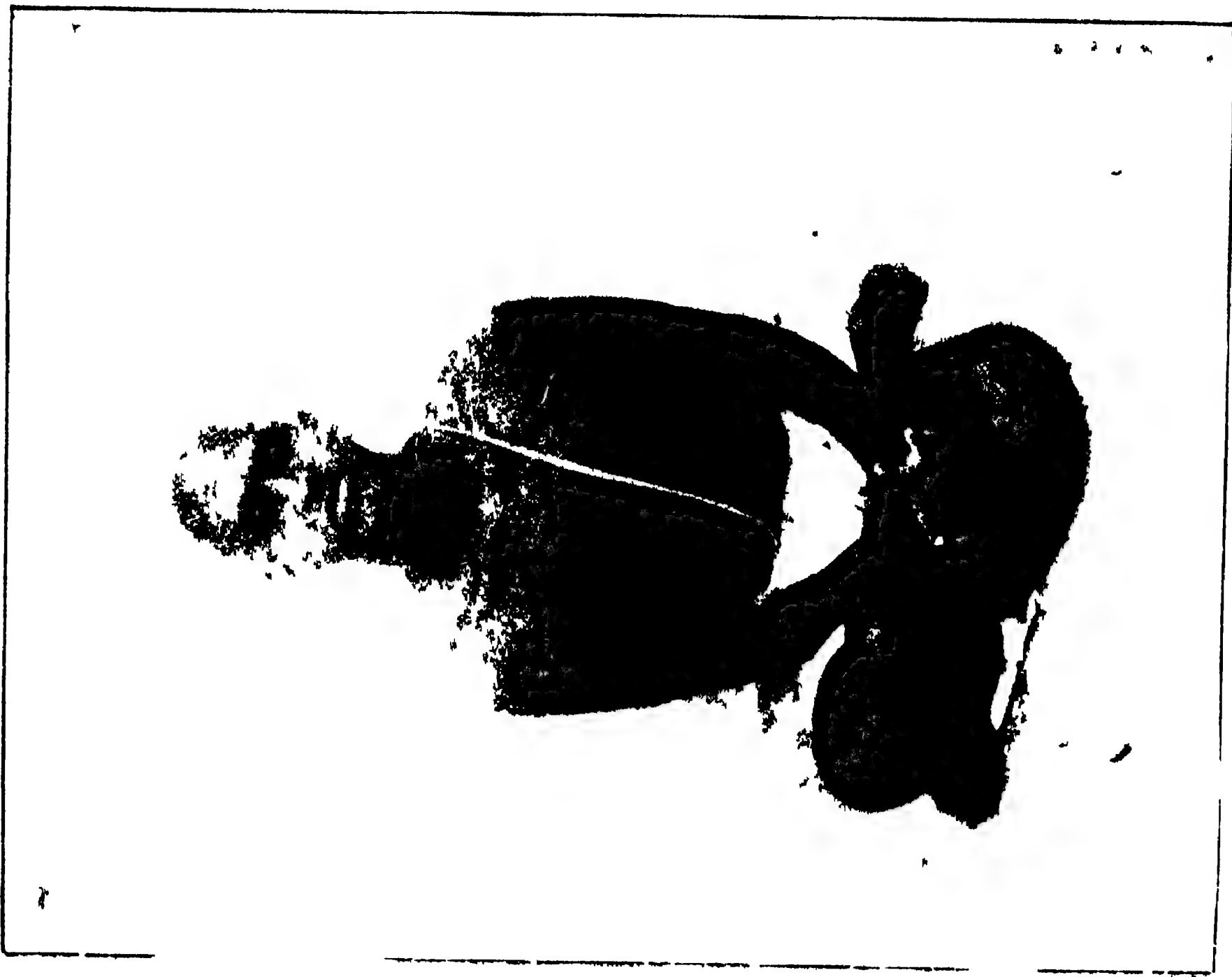

(శ్రీ) పండ్ల జనహరలాల్ నైహూగాపి

(శ్రీ) కార్తీకరావు నాగేశ్వరరావుగారు

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీమతి. బి. సాంబశివారావు (జి)

శ్రీమతి. దేవభక్త కొండ నెలమిప్పయ్య పంతులుగారు

సచున్నది. సతతప్రదర్శనమువలన ప్రతిపదతారశ్య సౌందర్యమును, జీవమును, శక్తిని, కుంచించుకొని మును, మోటుదనమును నటునకుఁ గలుగుచున్నవి. చునరించి విసువు నాపాదించుచున్నది.

నటునకు విశ్రాంతి ముఖ్యము. ఆతనిచూపులు ఇది రునక ప్రపంచమున సర్వవస్తుసంచయములోను లీన పలయును. ప్రదర్శనప్రదర్శనమునకు మధ్యను నూ వములు వానిలో నెన్నెన్నియో యంకురింపవల . దానికి కాలవ్యవధి ముఖ్యము. అట్లు తగినవిశ్రాం లేనియెడల నటుఁడు కొలఁదికాలమునకే జీవచ్ఛవ ప. ఎంతపాటవము గలిగిన నటుఁడైనను ఒకే రూపక రెండుమూఁడుసార్లు వెన్వెంటఁ బ్రదర్శించెనేని సారియే సహృదయుని నాతఁ డకర్షించలేడు. సామాజికులకు మొదటఁ గలిగిన యభిప్రాయము లువఁబెట్టికొనుటకును, నూత్నరూపము నొందుట నటునకు కాలము కామధేనువే.

ప్రసాధనమందిరము (Green Room)

ప్రసాధనమందిరమును చాల ంవిశ్రముగ నుంచును. ఇప్పటి ప్రసాధనమందిరములు కేవలము ం మొదలైనవానితో నిండియుండును. ఆ ప్రసాధ నమున కితరులను చొరనీయఁగూడదు. ఆప్రసా యమున నున్న గుట్టుమట్లు ప్రేక్షకునకు తెలిసి తేలికయగును నటుఁడన్నను, నాట్యమన్నను. ఁడు కడుపునొప్పి కిచ్చునది జీలకఱ్ఱమందే; కాని 'ది జీలకఱ్ఱయనియే తెలిసిన నామందు జీలకఱ్ఱ యగును. కావున రహస్యమున సంతయు నిమిడి డి. ప్రసాధనమందిరమున నుండు ప్రసాధకులును, యును ఏకోదరులవలె, మిత్రులవలె కలిసిమెలిసి నగును. ఇట్లున్న ప్రసాధనమందిరముకంటె ంవిశ్ర మరి ప్రపంచమున నేది కలదు?

నటుఁడు

నటుఁడుత్తముఁడై యుండవలయును. సర్వసద్గుణ కాటపట్టినవాఁడుగా నుండవలయును. తనపాత్ర

మును బాగుగ నభ్యసించుట, నిలకడగలిగియుండుట యను నీ మున్నగునవి ముఖ్యములు.

నాటకకవికిని నటునకును చాల సంబంధముగలదు. నాటకమునందు కవి నిర్మించిన పాత్రకు జీవమునుపోయ వలసినవాఁడు నటుఁడు.

అతఁడు కవినిర్మితమగు పాత్రకు తనప్రా ణములను తాకట్టుపెట్టి, తన యస్తిత్వమునుసైతము దానికే దానమిచ్చునంతటి డాత. అట్టి సమయమున వాని మానసకాసార మెంత నిర్మలముగ ప్రవహిం చుచుండునో ఎఱుఁగ నెవరి కగును? వాచకుని (Prompter) వాక్యమును విన్నంతనే నేలను కొట్టఁ బడినబంతివలె లేచి అనుకార్యునియందా లీనమై వాని సుఖదుఃఖములను మోసికొని మఱలివచ్చి అవన్నియుఁ దనవిగాఁ దలంచుకొని ప్రేక్షకులను నవ్వి నవ్వించి, యేడ్చి ఁేడ్చించి వారిహృదయములను తన సేవకులఁజేసికొనును. కవిరాజుల తర్వాత నటరాజులదే కదా రాజ్యము! కవిప్రతిభను సంపూర్ణముగ మ్రింగఁగలవాఁడు నటుఁడే. కవిపాత్రలకు వన్నెపెట్టఁగల దర్పణము నటుఁడే. కవిని వివరించఁగల వ్యాఖ్యానము నటుఁడే. నటకుఁడనఁగా మనుజుల వివిధప్రకృతు లొక్కచో చూపింపఁబడఁగలందు లకు సర్వప్రకృతులకు ప్రతినిధిగా బ్రహ్మచే సృష్టింపఁ బడిన బొమ్మవంటివాఁడు. నటుని ప్రపంచమునం దానం దముతప్ప వేరొండు కన్పట్టదు. సృష్టికి ప్రతిసృష్టిఁజేయఁ గలవాఁడు నటుఁడు. దుఃఖమును సంతోషముగా మార్చఁగలవాఁడు నటుఁడు. ధర్మము సధర్మముగా మార్చఁగలవాఁడు నటుఁడు. సత్యము ససత్యముఁజేయఁ గలవాఁడు నటుఁడు. నీతయేడ్చుటనుచూచి యేడ్చువా ఁడె . ఎ లేరు? హరిశ్చంద్రుఁడు దుఃఖించుచుండ అశువుల నెందఱు విడువరు? చాకుదత్తుని దుఃఖము నెందఱు పంచుకొనఁజూడరు? అం దేమి సుఖము గలదో? నటుఁ డన కవివలన నేర్పఱుపఁబడిన పోతవిగ్రహముగాఁడు. అతఁడు తన సూక్ష్మపరిశీలనముచే లొకికము సలొకికముగా మార్చుకొనును. లోకవేషభాషాదులలో, నడవడికలలో

తనకు బనిగలదానిని గ్రహించి హంస పనికిరానినీరమును విడిచినట్లు విడువఁగలఁడు. ఆతఁడెంత పనికిమాలిన వేషమును ధరించినను, అది యుత్తమోత్తమ మగును. అన్నిటి యందును అద్భుతము నావహింపఁ జేయఁగలవాఁడు నటుఁడు. దాదాపు నటుని గారడీఁడని చెప్పవచ్చును. ఏనటుఁడొనర్చినపనిని లోక మనుకరింపఁ బ్రయత్నించునో, వాని నటనము చరిమనీమనుషాందిన దగును. వాని నడకలలో నడకలు, చూపులలో చూపులు లీనమైపోవును ఇతరమనుజులవి.

కాని ప్రస్తుతము మన కగుపడుచున్న నటకుల దురభ్యాసములవల్లను, తేలివిమాలినతనమువల్లను నాట్యకళ మృతకమై యున్నది. ప్రతిసటకుఁడును కేవలము జీవికకొఱకే దాని నభ్యసించుచున్నాఁడు. జీవికకొఱకుగాని, కీర్తికొఱకుగాని దాని నభ్యసించఁగూడదు. విచారింపఁగా నటుని జీవితమంతటి యొడుదుడుకుజీవిత మింకొకటి లేదు. నేటియుగమున చాలమంది పిన్నవయసువారు చదువుసంస్థలను వీడి యెవ్వరినో, ఏపెద్దనటకునినో చూచి నాట్యకళయందు శీఘ్రముగఁ బేరుప్రఖ్యాతులఁ బడయనగునని తలచి పులినిఁజూచి నక్క వాతవెట్టుకొన్న చందమున దానిలోఁ బ్రవేశించి కొరమాలినవారై పోవుచున్నారు. చదువునకు నాట్యమునకు సంబంధము లేదని వారి యుద్దేశము. దానంత వేరిజితనమింక నొకటి కలదా? జీవితోద్దేశములను ఎఱుఁగనివాఁడు నటుఁడు కాఁజాలఁడు. అట్టివాని జీవితము కొన్ని రాత్రులలో, అందును కొన్నిఘంటలు మాత్రమే. ఇంచుమించుగా నతనికి సూర్యభగవానుని దర్శన ముండ దన వచ్చును. కావుననే

ఉ. నీతలపైని దివ్యతపనీయకిరీటమెసంగదా

ఘాతముఁ జెందు నీబుజము, కంచుకీలోసుగ నీదు సేవక
వ్రాతము 'దేవ' యంచునుదు వచ్చును; తేఁడెవోదాన? ఆటక
ర్వార మపీరసంబెకదరా! మిగులున్నట! నీదునెమ్మయిన్.

అని చెప్పఁబడినది. కావున నుచితరీతి నుండెనా, నటునియంతటి యాదర్శప్రాయుఁడు లేఁడు.

వానియంతటి యుత్తముఁడు లేఁడు. వానియంతటి జ్ఞాని లేఁడు. కొంచెము దారితప్పినా, వానిజన్మవంటి నీచజన్మ యింక నొకటి యుండఁజోదు. భూమిపై సంచరించు క్రిమి కీటకాదులకంటెను నధముఁడు వాఁడే. కావున నటుని జీవితము కత్తిపై సామువంటిది. అన్నము మానవజీవితమునకు మూలము. అదియే కొంచెము హెచ్చైన మానవజీవితభంజనమునకు మూలము. కొన్నికొన్ని వస్తువులలో మంచిచెడ్డలు రెండు నిమిడియుండును. చెడుగుగూడ గలదుగదా యని దానిని పరిత్యజింతుమా? మనకుఁయుక్తమగురీతిని చెడుగు బైటికి రాకుండునట్లు వాడు కొందుము. విషము ప్రాణహానికరము. అదిగో యొక పప్పు ప్రాణదాయక మగుచున్నది. కావున నటకు లందఱును కాపథచారులై తమజీవితములను కళింకపంక్తిభూతములనుగాఁ గావించుకొని నాట్యకళను గూడ నీచస్థితికి తేఁజూడక, ఉత్తమగుణముల నలవఱుచుకొని మీదర్శప్రాయులై తా మున్నతిని బొంది నాట్యకళకుచు బొన్నత్యమును జేకూర్తురుగాక!

ఇక కొంచెము మాత్రము చెప్పి విరమించెదను.

నేటి నటకుల యాశయములు

అధునాతనసుప్రసిద్ధనటకులు కొందఱును, నాట్యకళాభిమానులు కొందఱును నూతనత్వస్థాపకులమనియో, వైలక్షణ్యభావకులమనియో యభిప్రాయపడుచు రంగమును కొంత దుఃస్థితికి మార్చుచున్నారు.

మగవారికి లజ్జాదిభావములు స్వాభావికములు గావనియు, అట్లగుట మగవారు స్త్రీ ప్రాత్రముల ధరించు పట్ల నాలజ్జాదులు సువ్యక్తములు గాఁజాలవనియు, అథవా, ఏరీతిగనో కొంత వ్యక్తీకరింపఁ గలిగినను ప్రకృతులు ప్రకృతులే వికృతులు వికృతులే యనియు, ఆకారణమున స్త్రీలే స్త్రీప్రాత్రములను, పురుషులే పురుషప్రాత్రములను ధరించుట న్యాయమనియు వాక్రుచ్చుటయేగాక యట్లాచరించునట్లాచరింపఁ జేయుచున్నారు. ఇట్టిదానిచే రసము సువ్యక్తముకాదు సరిగదా? మీఁదుమిక్కిలి రసభంజకము గూడ నగును.

ఇప్పుడీబయలుపెడలు సమాజములలో రెండు రకములు త్రమములని నాయభిమతము. ఏకకుటుంబమునందలి పురుషులు, స్త్రీలు కలసి రంగమున నభినయించుట మొదటిరకము. మామూలుగ పురుషులు కలసి యభినయించుట రెండవది.

ఈ పైరెండు నిట్లుండ పురుషులవలెనే స్త్రీలు కూడ స్వచ్ఛందముగ (అన్యపురుషులతో నన్యస్త్రీలు) పాత్రముల ధరించవచ్చునని యీమన యధునాతనపండిత ప్రకాండుల మతి.

నాటకమనఁగా సామాన్యమగు ననుభవమున జరిగిపోయిన నొక ప్రసిద్ధకథాత్మకము, లేక కల్పితకథాత్మకము. అట్లు జరిగిపోయినదాని నిష్పాడు సత్యముగ జరుగుచున్నట్లు చూపవలయును. ఇంచుమించు మిథ్యాత్మకము నమిథ్యాత్మకముగ వ్యక్తపఱచుటయందు పరిణమించుచున్నది.

స్త్రీలు స్త్రీపాత్రముల ధరించిన లజ్జాదిభావములు సువ్యక్తములగుననియు, రసధుని యనాటకముగా న్రవించుననియుఁగదా! నాట్యరంగమునం దిష్పాడు పాత్రధారులై యుండి యితయోయంతయో శాస్త్రానుగుణ్యమునను, లోకానుగుణ్యమునను అభినయింపఁగలరని పేరెన్నికఁగన్న నటకులు కన్పటచెడి యాయాహావభావాదుల నేస్త్రీ యేపురుషునిష్ట నభినయించుచున్నది? మనకండ్లయెదుట నాయికానాయకులకు సంభాషణ జరుగునెడ వారికగు హావభావాదులవల్ల రంగమునందు కన్పట్టిన పానివల్లవలె నానంద ముత్పన్న మగుచున్నదా? అయ్యది రసమని యనఁబడుచున్నదా? లేదు. ఎందుచేత? ఉభయమునకును భేదముండుటవల్ల. అట్లే రంగమునందలి హావభావాదులును మన సామాన్యవనితల హావభావాదులును దూరబాంధవ్యము గలవి. అందుచేత వారు రంగమునకు దిగినను వాని నభ్యసించవలసినవారే యగుదురు. అట్టి యెడఁ బైవా రభిప్రాయ పడినట్లు అది ప్రకృతిసిద్ధముగఁ గన్పట్టుటెట్లు?

దానివలన నగు నష్టము

స్త్రీలకుఁ బురుషసాన్నిధ్యము గలిగినపుడు, పురుషులకు స్త్రీసాన్నిధ్యము గలిగినపుడు వికృతికిఁ బాలుగుట ప్రకృతియనుట సర్వవిదితమేగదా? 'వికారహేతౌ సతి విక్రియంతే యేషాం నచేతాంసి తపవధీరాః' అన్నట్టి యేమహామహాలమాటో మనము చెప్పలేముగాని పైనిది సర్వసామాన్యము, అట్లు చలించుటవల్ల కలుగు నితరనష్టములను ప్రత్యక్షముగ నానోట నుడువఁబనిలేదు. అవి సర్వజనవిదితములేగూడ నైయుండవచ్చును.

ప్రకృతము ఒక స్త్రీ స్త్రీపాత్రమును ధరించి షరపురుషునికడ నభినయించుచున్నదనుకొనుఁడు. వారిద్దఱు నాయికానాయకులు. ఆలింగనాదు లావశ్యకములు. చలింపకుండునా చిత్తము? అట్లు వికృతచిత్తులే యగు వారు సరిగ నెట్లభినయించఁగలరు? ఒకవేళఁ బైయుక్తికి శక్తులగు వారే ధరింతు రనుకొందము. అత్తఱిని లోకమునకైన వెలువవలదా?

చూడుఁడు, ప్రహ్లాదమున్నగు వీరరసప్రధానములగు నాటకములందు షరస్త్రీపరపురుషులు లీలావతి హిరణ్యకశ్యపపాత్రల ధరించి యభినయించునపుడు ఎన్ని యనందర్భములు కలుగును? విషాదులచే ప్రహ్లాదుని హరినామస్మరణము మానకున్నందున చంపయత్నించుచుండ హిరణ్యకశ్యపుని బ్రతిమాలుచు, ఆప్రయత్నము నుండి తన నాథుని వారింపఁ దివురుదు నెంతకును ఫలము గానక ప్రహ్లాదుని నక్కునఁ జేర్చుకొనియుండును. లీలావతి కోపముచే హిరణ్యకశ్యపుఁడు వానిని లాగికొనఁజూచును. కోపాభిభూతచేతస్కుఁడగుట ఒడలెఱుంగఁడు. అట్టి యష్ట డేవతమునందో చేయిదగిలినచో సామాజికుల కేరసము కల్లును? రససువ్యక్తతయన్న నిట్టిదేనా? అయ్యది ప్రమాదముననే జరుగుగాక, మరెట్లైన జరుగుగాక, అంత బాహిరముగ జలుగుట యుక్తమగునా? అసభ్యము దానికంటె వేఱొందుండునా? లేదా కోపోపహతచిత్తుఁడైనను లీలావతిఁబట్ల శాంతుఁడు కావలయును.

ఇట్లైనను రసభంగమేగదా? ఇట్టి నాటకముల నేననేకములను చూచియుంటిని. అందు మొన్న మొన్న నొక సుప్రసిద్ధ నటకులు శ్రీలచే నభియంపఁజేసిరి. శ్రీపాత్రములను. వానిలో ప్రహ్లాదయొక్కటి. దానికి నేను నొక ప్రేక్షకుఁడనైతిని. వారు చాల సుప్రసిద్ధ నటకులని ప్రథ. ప్రహ్లాదుని లాగి పొడువఁబోవునపుడు లీలావతియడ్డురా సెంత కోపావేశుఁడై యున్నను పరమశాంతుఁ డయ్యెడివాఁడు. ముఖ వికాసములు శాంతికనుకూలముగ నుండుటయే అట్టి దానిని తెలియఁజేయుచున్నది. వారే పురుషునిచే లీలావతి వేయించి యభినయించిన ప్రదర్శనములకును వీనికిని గూడ పోయిచూచితిని. నాకుమటుకు మొదటిదానికంటె రెండవది చాల యసభ్యముగా కన్పట్టినది. చాలమంది యితర ప్రేక్షకులవల్లను నట్లే వినియుంటిని. అట్లయినగా రెంత జాగ్రత్తగా మెలఁగినను రావలసిన లేతమాట రానేవచ్చినది. పొరబాటున నాయన హస్తాఘాతము ప్రహ్లాదునిపై తగులవలసినది లీలావతివక్షముపై తగిలెను. దుఃఖము నంతదనుక నభినయించుచున్న లీలావతి సిగ్గు నభినయించెను. నలుపురిలో నిట్లయ్యెఁగాదా యని వందురఁజొచ్చెను. ఇట్టిదానిని జూచి యా నూతనత్వాభిలాషులే ఏవగించుకొనిరి. పైకిమాత్ర మెవ్వ రేమియు మాటాడలేదు. పెద్దలతప్పులు బైటకు వచ్చునా?

విచిత్రము! వీరిట్లు వాదించుచు భరతాదులు గూడ దీనికింగీకరించిరని నుడువుచున్నారు. అది యసత్యము. మనము పైననుకొన్న స్లొకకుటుంబీకుల విషయమే గాని యది పరశ్రీపరపురుషుల విషయముగాదు. ఆతఁడైనను దాని నంత ప్రధానముగఁ జెప్పినట్లు లేదు. కంఠమార్దవము స్వాభావికముగ వారి కలవడియుండును గాన వారే ధరించినబాగని చెప్పినట్లున్నది. వీరనుకొనినట్లు లజ్జాదులు

సరిగా సువ్యక్తములు కాఁజాలవనిగాని, వారే ధరించుట వల్ల నింతకంటె రసస్ఫూర్తి యెక్కుడుగా నగుననిగాని వారూహించి చెప్పినట్లు లేదు.

ఇట్టి దురూహలకును, దురభ్యాసములకును లోనై పెద్దలకు ఈకళయం దసూయ జనించునట్లు చేయుచున్నారు కొందఱు నటకులు. పంక్తిబాహ్యు లనిపించుచున్నారు. కావున నటకులందఱును ఇట్టివానినిఁ దొలఁగింపఁ జూతురుగాక!

సహృదయులగు జనులుగూడ కొందఱు అసలీ కళయందే యట్టి దురభ్యాసములకు తావుగలదని పొరబడుచున్నారు. నటకుల లోపమును కళయం దాపాదించుట పాడిమా? లెస్సయా? ఇంకనైన ప్రపంచమున నట్టి యభిప్రాయము మట్టగుఁగాక! ఇంతయేల? మన హిందూదేశమందేగాక సమస్త దేశములందును సమస్త దేశీయులచేతను నన్నింటఁ బెద్దగా నెంచఁబడుచున్న సంస్కృతభాషయందుఁగూడ మతిమంతులకు నాకళకొన్ని వందల సంవత్సరములనుండి నేటిదాక శ్లాఘాపూర్వకోద్ధాటనమునకుఁ దా విచ్చియున్నది. ఇతరమగు నేకళకు దీనివంటితావు గలదు? అంతంతటి మహాశయులు సైత మంతటి యాదరముతో దానియందుఁ బ్రవర్తించుటకుఁ గారణ మేమి? అంత నిందాపాత్రమే యైన వారుమాత్రము దానియం దంతటి యాదరాతిశయములను జూపుదురా? కేవలము మునియే! ఆభరతుఁడు పొరబడునా? కావున నిట్టి నిందల కెంతమాత్ర మది తావలముగాదనియు మిక్కిలి యుత్కృష్టమైనదై యున్నదనియు నామనవి. ఏనింద దాని కాపాదింపఁబడినను అయ్యది నటకుల దౌరాత్మ్యమని యెంచుటయ పాడి.

సావిత్రి మృత్యుదేవతోపాలంభము

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు

మృత్యువా యేలమ్మ యీరీతి నిప్పు
డత్యుదగ్రతవచ్చి యకట!మాయంటఁ

జొచ్చి నాముద్దులసుతుఁ బసిబాలు
బొచ్చెంబు నెఱుంగని పుణ్యాలవాలు
నెట్టిదో పాపంబు పృథివిలోఁ బుణ్య
మెట్టిదో నెఱుంగక యెనఁగెడు బాలు
నొకచెంపఁ బాలును నొకచెంప నీరుఁ
బ్రకటంబుగా రాఁగ వర్తించు బాలు
నాఁడుది యిది మఱి యవనిలో మగఁడు
వీడంచు నెఱుంగక వెలసెడు బాలుఁ
దనచదువేమొకో తానేమొ గాని
మనమున నెఱుంగక మనియెడు బాలు
వెలయంగఁ గలిగిన వేయియేండ్లకును
నిలలోన నాలుగేం డెడలిన బాలు
మ్రొంగితి వేలమ్మ మృత్యువా! నీకు
మ్రొంగంగఁ దగువారు పృథ్విలో లేరె?
మెత్తనివారిని మేదినిఁ జూడ

నొత్త బుద్ధి యటంచు నొప్పుగా వినమె?
పరభామలంగూడి పాపంబు చేసి
తిరుగ నీగును లేని ధీయుతుల్ గల్గ
దొంగతనముచేసి దొరవోలె విగులఁ
బొంగుచుఁ దిరుగాడు పూరుషుల్ గల్గఁ
గల్గలు నిక్కముల్ గా నాడుచుండి
పిల్లిమీఁద నెలుకఁ బిల్లిని నెలుక
మీఁద నెక్కించుచు మెలపుతోడుతను
మేదినిమీఁదను మెలఁగువారుండ
భువి నేటినిం దాఁటి పొందేది తెప్ప
దపులంగఁ బెట్టెడు ధన్యాత్ము లుండఁ

జెట్టుమీఁదికిని నెచ్చెలిని నెక్కించి
యట్టె నిచ్చెన తీయునట్టివా రుండ
నధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగ నంధులైనవా రుండ
నధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగఁ దుచ్చులైనవా రుండ
నధికార కారణంబైనట్టి గర్వ
మధిగతంబుగఁ గూరులైనవా రుండఁ
గటకటా! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగ సాత్యమాడువా రుండఁ
గటకటా! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగ వాదమాడువా రుండఁ
గటకటా! లంచముల్ గైకొని నభల
నటమటమ్ముగఁ దీర్చు నధికారు లుండ
నేలమ్మ వారల నిలలోన విడిచి
తేలమ్మ నాబాలు నిట్టె మ్రొంగితివి?
కర మొడ్డుపొడవును గలవారి విడిచి
హరి హరీ! పసికూనహరియించి తేల?
పసికూన హరియింపఁ బాపమే కాక
నసిగ నీయాఁకలి చచ్చెనే చెపుమ?
భయపడితే వారి భయదరూపంబు
భయదరూ హృదయంబు పరికించి నీవు?
దుష్టున కుండుము దూరం బటన్న
సుష్టువా క్కదనుంది చూడవో వారి?
నీకంటె గూరులు నిజము లే రండ్రు
లోకంబులోన నాలోచించి చూడ
నేనిప్పు చెప్పిన యీఖలు లెల్ల
సూన్యతం బెక్కుడు సువ్వె నీకంటె.

గడునుదనంబాకో కడు పెట్టితనమొ
వడి నిట్లు లోమృత్యువా చేసి తేల?
కర మిట్లు సర్వాధికారంబు నీకు
హరి యిచ్చినాఁ డాకో యకట నీగుణము
నరయక! యోదేవి యరయక గుణము
ధర నధికారంబు తగ దేరికీయ.

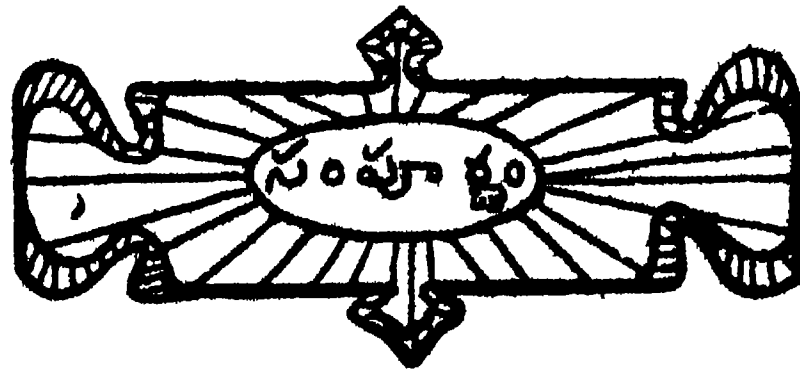
అరయక గుణ మొక్క టైనను బదవి
నరుల కొనంగుట నాగరకత్వ
మెక్కుడైన కొలంది నిస్సరోవేగ
మెక్కుడా చున్న దదే మొకో వింత.

గ్రంథంబు లొక కొన్ని కంఠపాఠంబు
లంధుల గతిజేసి యక్కటా యందు
ముక్కున నిడికొని మూఁడు ముక్కలను
నిక్కినిక్కి సడుచు నిట్టతాడి బలె
నకట! పరీక్షలయందును దేలి

వికటమానట్లుగా వేషముల్ వేసి
తనరెడువారు విద్యావంతు లనుచు
మనమున నెంచుచు మన్నన చేసి
పృథ్విలో నధికార మీఁజొచ్చినారు
పృథ్విశు లొకకొంద టీకాలమందు.

అట్టిదానవె మృత్యువా నీవుసుమ్మి
యిట్టిదేవిద్య నామృత్యువా, వినుమ
యిదిమంచి, యిదిచెడ్డ, యిది సూన్యతంబు,
నిది కల్ల, యిది దైవ, మిది పౌరుషంబ
టం చెఱుంగు వైరు లార్వర గల్చి

మంచిగంధపుఁ బూత్రమధ్యమం దొక్క
పదమును రెండవపద మగ్నినుంచి
పదిలంబుగాఁగ నిష్పక్షపాతమున
నెవ్వారు వ్యవహార మిలఁజేయువార
లవ్వారు సువ్వె విద్యావంతు లవని.
అంతెకా కోయమ్మ యంతకురాల
యింతలు సేసెడు నీయట్టివార
లవని విద్యావంతురాండ్రురె? యీప
దవి నీకు నలబ్రహ్మ తా నేల యిచ్చె?
ఇచ్చెఁ బో తా నిప్పు డిందాఁక నిన్నుఁ
బెచ్చుపెరుగనిచ్చెఁ బేర్మితో నేల?
నిన్ను దప్పింపగ నేరఁజేతాను?
నిన్నేల తప్పించు? నీవేగి తనదు
పయిఁబడును వటంచు భయపడుఁ జామ్మి
భయముకా కది వాని భక్తి యకా నటవె?
విద్దియ గలవారి వేగ దప్పింపఁ
దద్దయు నేర్చిన ధన్యుడు వాఁడు
ముదిమది దప్పిన మూఁడు గుణంబు
లదిర యెక్కు వటన్న యామాట వినమె?
తన పెద్దపదవియుఁ దనపెద్దపేరుఁ
గని మనంబునఁ బెద్ద గర్వించినాఁడు
అత్తయు నొకకోడలను నట్టిమాట
చిత్తగింపకయుండ సి గ్గేల లేదా?
తాను నేవకుఁడను తథ్యంపు మాట
మాననంబునను నుంపండు గర్వింది.

శ్రీ ప ద భ క్తి

అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు

మరాఠీశ్వరభాసమానమకుటోద్యదత్న రాజప్రభా
శ్రమమై, తాపసమానసప్రసవపూజాభాజనంబై, వియ
ద్విమలదీప్తవతీభవైకపదమై వెల్గొందు నీపాదయు
గ్గము నేనొత్తెద, ముద్దులాడెద, మహాత్మా! సత్యనారాయణా!

అల కాళీయుని మూర్ధరంగమున నాట్యప్రక్రియన్ సల్పి, యా
బలిరాజేంద్రుని శీర్షభాగమున శశ్వదీతిఁ గ్రీడించి, త
త్ఫలరూపాక్షయమోక్షలక్ష్మి నిడి యవ్వారిన్! దయం బ్రోచు నీ
లలితాంఘ్రిద్వయు నాశ్రయింతు శ్రితపాలా! సత్యనారాయణా!

భరతుం డేపదభక్తుడై మనియె, నేపాదంబు పాషాణమున్
దరుణీరత్నముగా నొనర్పఁదగె, నుద్యద్భక్తియుక్తిన్ గుహుం
డరుదౌ నేపదపాంసువుల్ గడిగెనో యానాఁడు, నేడట్టి నీ
చరణద్వంద్వము నాశ్రయింతు జగదీశా! సత్యనారాయణా!

తన గారాబపుఁ జిన్నికన్నె నిడి యుద్వాహంబుఁ గావించు వే
ళను రత్నాకరుఁ డేపదాంబుజము నుల్లాసంబున న్గడ్డెనో
వనితారత్నము లక్ష్మి యేపదము సంభావించునో యట్టి నీ
కనదంఘ్రిద్వయు నాశ్రయింతు నకలంకా! సత్యనారాయణా!

చిరమై, సుస్మరణీయమై, విబుధసంసేవ్యంబునై, భవ్యమై
పరమామ్నాయనిదానంజనకదీప్యదత్నమంజీరమై,
నిరతశ్రీదమునై, భవాబ్ధితరియై, నిష్పన్నమై యొప్పు నీ
చరణద్వంద్వముఁ దాల్తు నొదలఁ బరేశా! సత్యనారాయణా!

తెనాలిరామకృష్ణకవి

నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు, యమ్. ఏ., పి-హెచ్. డి.

ఈ కవియొక్క కాలమును దిగ్దంతలవంటి పండితులు సకారణముగ నిర్ణయించియున్నారు. వీరిలో ముఖ్యులు బ్ర|| శ్రీ, మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు. వీరు ౧౯౧౮ వ సం॥ర ఉగాదిసంచికలో తెనాలికవులనుగీర్విక గలవ్యాసమున తెనాలిరామకృష్ణుని కాలమును చక్కగ జర్పించినారు:

“రామకృష్ణకవి కృష్ణరాయలసభలో నూత్నయావనము జెల్లించి తిరుమలరాయల రాజ్యకాలమునకు వృద్ధుడై ఘటికాచల మాహాత్మ్యకృతిలో శేవడకుచుండును” “కందర్పకేతువిలాసము చిట్టమంతరి కంకితముగా రచింపబడినది. ఈ చిట్టమంతరి నాండవ యప్పనగోపనలకు సన్నిహితజ్ఞాతియు, సమకాలికుఁడను అగు ‘చిట్టగఁసు’ అనునతడే యైనయెడల నాకృతియు 1545 ప్రాంతమున రచింపబడి యుండవలయు.” “పాండురంగకృతి రచనాకాలము 1564 అగుచున్నది.”

కవిగారి సిద్ధాంతములకు బ్ర|| శ్రీ, వే. ప్రభాకర శ్రీగారు మెరుగుపెట్టిరి. ఉద్భటారాధ్యచరిత్రకు వీరు వసిన ఉపోద్ఘాతములో వైవిషయమునే కడు నేర్పుతో శీలించి మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారి సిద్ధాంతములను బలపరిచినారు:

“తెనాలి రామలింగకవి యించు మించుగా శ్రీ 1525 ఉద్భట చరిత్రమును, మఱి ముప్పదియేండ్లకు పాండురంగమాహాత్మ్యమును రచించియుండునని చెప్ప నొప్పుచున్నది” “పాండురంగ మాహాత్మ్య రచనాకాలము శ్రీ. శ 1565 ఇంచుమించుగా నగునని యేర్పడుచున్నది.” (భారతి సం. ౨, పుట ౮౬).

ఈ యిద్దరు పండితుల సిద్ధాంతము లివి:—

(1) తెనాలిరామకృష్ణకవి కృష్ణరాయలసభలో నూత్నయావనము జెల్లించెను.

(2) శ్రీ. శ 1525 లో ఉద్భటారాధ్యచరిత్రను రచించెను.

(3) శ్రీ. శ 1545 ప్రాంతమున కందర్పకేతువిలాసమును రచించి యుండవచ్చును.

(4) పాండురంగమాహాత్మ్యమును శ్రీ 1564-65 ప్రాంతమున రచించెను.

(5) ఘటికాచలమాహాత్మ్యమును తిరుమలరాయల కాలమున వ్రాసెను.

వైసిద్ధాంతములను బలపఱచు నూతనాధారములు కొన్ని నాకు లభ్యమగుటచేత ఈ చిన్నవ్యాసమును వ్రాయ నుద్యమించుచున్నాను.

కథలు :— వీటినిగూర్చి శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిల వారు యిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

“తెనాలిరామలింగని కథలని ఏక్షిణహిందూ దేశమెల్లఁ బ్రఖ్యాతి కిక్కి పెక్కుకథలున్నవి. వానిగూర్చి మనమేమియు చెప్పజాలము. అతడు హాస్యచతురుడై యుండవచ్చును. నిజముగా కొన్ని కథ లాతనికి సంబంధించినవే కావచ్చును. లోకులు మఱియు ననేకాద్భుతకథ లాతని తలకు దగిలించియుండురు. పెక్కుకథలు శ్రీ కృష్ణదేవరాయల గోష్ఠిలో జరిగినవిగా వినవచ్చును.” (భారతి సం. ౨ పుట ౮౮)

ఇచ్చట రెండు కథలను బేర్కొనుచున్నాను:—

౧ “రాయలవారు గుఱ్ఱపుపిల్లలను దూరదేశములనుండి తెప్పించి యింటికొక్కటి వంతున బంపి వానిమేలకు నెలకు మాడువరహాల చొప్పున నిచ్చుచు కొంతకాలమైన పిదప నొక్కనాడు గుఱ్ఱములను బరీక్షించుటకై నగరికి తెమ్మని ప్రజల నాజ్ఞాపించిరి. రాయలవారన్ని హయములను గని సంతోషించి, “రామలింగని గుఱ్ఱమేది?” అని

(1) పద్మవతి, యశవంతి

(2) యశవంతి, పద్మవతి

(3) యశవంతి, పద్మవతి

శ్రీ నాగయ్య కిరణ్ కుమార్ శ్రీశైలగారు (2)

శ్రీ కొమ్మిపర్తి సత్యనారాయణమూర్తిగారు (2)

శ్రీ చెరుకునాథ పెంకటనరసింహంగారు (2)

శ్రీ కూకంటి గొప్పనీరుగారు (2)

యడుగ చెంతనున్న రామలింగడు, “ప్రభో! అందరు పెంచునట్టిది కాదు నాగొట్టుము. మిగుల మదించినందున దాని నిచటకు దెప్పుటకు నాకు సాధ్యముకాలేదు. సందియము కలదేని తమ యాశ్వికులలో గడ దీరిన మేటి నొక్కనింబంపి దెప్పించిమాడు” డన రాయలవారు దమ గుట్టపు పటాలపు నాయకుడగు మహమ్మదీయునొకని నతని వెంట బంపిరి. రామలింగడు అందఱియట్లు తన గుట్టమును బాగ్రత్తగా కాపాడక యొక యిరుగుగదియందు మాసియుండి వేళ కింతకసపును నాగోడి యుండిలి యొకరంధ్రమున బడవేయుచు నాదారిసే జలముచు బోయుచుండుటచే నా యశ్వము విశ్వము నెంతమాత్రము నెఱుంగక కేవలము హుద్దాధ నమగ్నమిందుండెను. రామలింగు డాడీసాయ బును దీసుకొనిపోయి యారంధ్రమునుడరచి లోపల ప్రొంగిమాడు మనగా చీకటిగాఢమగుటచే సాయము రంధ్రమున తల మార్చినంతనే యారంధ్రమునకు గురగు సాయముదాడీ కసపని తలచి పెరికినై న సాయము, “బ్లాక్! అల్లాక్!” అని యేడ్చుచు మొఱపెట్టుకొనగా రాయలవారు తమే యచటికివచ్చి గుట్టమును వెలుపలికి దెచ్చిమాడగా నది నిలువజాలని యొక బక్కగుట్టముగా నుంటుగని కోపమున “రామ లింగా! దీనినేల యిటులడంపితి” యనగా నతడు, “ప్రభో! దీని నిటు లనే గుండుచున్నట్లే మనుజుల కాపడులు గలిగింప నిక జక్కగ చోషిం గునేని యిదియెట్టులుండునో? దేవగవారే నెలిసికొంగురు గాక” యని బలుక రాయలవారు రామలింగని యాగాత్యమునకు నవ్వుచు వెడలిరి.” తెనాలిరామలింగని కథలు: జయశంకర్ అండుకో. (పుటలు ౨౬-౨౮).

కృష్ణరాయలు డన సామంత ప్రభువులకు, దొర లకు, సరిదార్లకు గుట్టములనుబెంచుట కిచ్చువాడని పోర్చు గీసు ప్రయాణీకుడగుదురాతి బర్బోసా వ్రాయుచున్నాడు: “రాయలకడ ౨౦,౦౦౦ల కంటె నెక్కువగుట్టములు కలవు. అం దొక్కొకటియు ౪౦౦ మొదలు ౬౦౦ చూజదోల విలువగలది. స్వాసయోగార్థమునకై యుంచుకొనువానిని ౯౦౦ లేక ౧౦౦౦ చూజదోల నిచ్చి కొనుచున్నాడు. వీనిని పోషించుటకై రాయలు తనకు లోనైన సామంతరాజులకు అప్పగించుచున్నాడు. వారు నిరంతరము (తమయొద్దనున్న గుట్టములకు సంబంధించిన) లెక్కలు చెప్పుచుండవలయును. (తన్నొంటు) దొరలకు గూడ నిట్లే గుట్ట ముల నొప్పగించుచున్నాడు. ప్రతి సద్దారునికి స్వారిచేయుటకై యొకగుట్టమును, (మాలీసుచేయుటకు) గుట్టపువానిని, చాకిరి చేయుటకు బానిసస్త్రీని, నభరుకు తగినట్లు నెలవెచ్చుమునకు గాను నాలుగైదు పర్ణావులను (పైకమును) ఇచ్చుచున్నాడు. ఇంకే కాక, ప్రతిదినమును ఏనుగులకును, గుట్టములకును దాణా తయారు చేయు వంటకాలలనుండ్లి. గుట్టమునకును, గుట్టపువానికిని గావలయు నాహారసద్దాములను సరఫరా చేయించుచున్నాడు... ఎవ్వరి వశ ముననున్న గుట్టమైనను ఊణించుచున్నయెడల వానికడనుండి యా యశ్వమును దీసుకొని, దానికంటె యధమమును దానిని యిచ్చు చున్నాడు.” (The Book of Durate Burbosa Vol. P.210.)

దురాతి బర్బోసా వర్ణించిన రాయల అశ్వసంరక్షణవిధానమును, తెనాలిరామలింగడుబెంచిన గుట్టపు కథతో బోల్చిచూచిన కథలోనివిషయ మవిశ్వసనీయము కాదని తోచకపోదు. అయినప్పటికిని రామలింగడు రాయల సమకాలికుడని రుజువునేయుటకు ఇది తగిన సాక్ష్యము కాదు. మఱొకకథను దిలకింతము:—

“ఒకానొక దినమున రాయల యాస్థానమునకు శ్రీకాళహస్తి పురాణమును దెలిగించిన ధూర్జటికవి మిక్కిలి రసచంతమయిన యొక ఖక్కినాని తేనికిజూపి బహుమతినంద విజయనగరమున కేతెంచి యాదినమొక పాటునింట భుజించి విజయనగరమున గల విశేష ములన్నియు కనుగొని యారేయిగడపి ఉపకాలముననే స్నాన సంధ్యాచూసానములను నిర్వర్తించుకొని భుజనవిజయమున రాజాదులు కొలువుగీరియున్న సమయమున ప్రత్యక్షధూర్జటివలె సభమనేగి రాయనిచేత తగుమర్యాదలంది ఒక యర్హాసనమున గూర్చుండి తారచి యించిన పాత్రమును రాజుత్తిగ్గుచే సభ్యులకు వినిపించి శ్రీరాసం దులచేసెను. కాని వికటకవి మాత్రము సంతోషింపడయ్యె. అయ్యును చేయునదిలేక సమయము వేచియుండగా, రాయలు సభ్యులంగాంచి, చ. స్తతిమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటి పల్కులకేల గల్గెనీ యశులితమాధురీమహిమ—

అని సమస్యపూరణము చేయునెను. దాని కొక్కరును సమగ్గులు కాకపోయిరి. అంత రామకృష్ణములేచి, “అయ్యా! పక్షమురోజులు నాకు నెలవొసంగితినని నాకారణము నూహించి విన్నవించెను” అని నెలవుగైకొని ఆనా డెల్లరు సభనాలించి వారివారి గృహముల కేగిరి. ధూర్జటిమాత్రము చెంతనున్న వారాంగనాగృహప్రవేశమొనరించి దానితో మచ్చటించుచుండెను. వెంటనే మరుగుగా రామలింగము పోయి, “స్వామీ! నమస్కారము” అనెను. ధూర్జటి గుండె గట్టిల్లు మన “సమోయి! రామలింగమా” అనెను. “అయ్యా! నేను సమయ ముగాకుండ వచ్చినందుకు నాతప్పు పైరింపు”డని వెలిపిపోయి మరు నాడు ఆస్థానములో ధూర్జటి మొదలయిన కవులును, రాయలాదిగా గల రాజులును ఉండగా వికటకవి “పుడమితేడా! మీరు మొన్న ప్రశ్నించిన సమస్య పూర్తిచేయుదు”నని యిట్లు చదివెను:

చ. స్తతిమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కులకేల కల్గెనీ
యశులితమాధురీమహిమ! హా! తెలిసెన్ భువనైకమోహనో
దత్తసుకుమారవారచనితా జనితాఘనతాపహారి సం
తతిమధురాధరోదితసుధారసధారల గ్రోలుటంజుమి.

అనగానే ధూర్జటికవి సిగ్గుచే తలచుచుకొని భుజనవిజయమును వీడి పోయెను. (తెనాలిరామలింగని కథలు: జయశంకర్ అండుకో, పుటలు ౫౨-౫౫)

కాళహస్తిమాహాత్యరచయితయగు ధూర్జటిని గూర్చి కృష్ణదేవరాయలు పైసమస్యనిచ్చినది నిజమగుట కొకిసాక్షిగలదు. అతడు ధూర్జటికి పాత్రుడగు కుమార ధూర్జటియే. కృష్ణరాయవిజయమున నతడు దన్ను గూర్చి తత్కృతిభర్తయగు యార్వీటి చినవెంకట్రాజు చెప్పినట్లు వ్రాసుకొనియున్నాడు.

చ. స్తుతిమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కుల కేలగ లెనో
యశులితమాధురీమహిమ నామనుమి పెద తాతచాల స
న్నుతిగనె కృష్ణరాయల మనోజ్ఞ సభా...

ఇందువల్ల సభలో కృష్ణరాయలు ధూర్జటికవిని గురించి సమస్యనిచ్చుట నిశ్చయమని తేలుచున్నదిగాదా! అట్లు సమస్యనిచ్చిన రాయలసభలోని కవులందరు పూరింపకుండిరా? రాజుచ్చిన సమస్యకు పూరణము రాకపోవునా? చిరకాలమునుండియును ఈసమస్యను పూరించినది తెనాలిరామకృష్ణుడన్న ప్రతీతికలదు. మఱి యెవ్వరును పైసమస్యను పూరించిన ట్లగపడదు. రామకృష్ణ డీసమస్యను పూరించుట నిజమగునేని అతడు రాయలకు సమకాలికుడు కాకపోవు టెట్లు? ఉద్యటా రాధ్యచరిత్రను రామలింగడు నాదెండ్లగోపామాత్యుని కడ ప్రధానోద్యోగియగు యూరెదేచ మంత్రి కంకితము నొసంగెను. ఈగ్రంథమును రామలింగకవి క్రీ. శ 1525 లో వ్రాసియుండుననియు, రామలింగకవియే వైష్ణవము పుచ్చుకొన్న పిమ్మట రామకృష్ణనామమును ధరించె ననియు శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సకారణముగ నిర్ణయముచేసియున్నారు. కావున రామకృష్ణుడు రాయల సమకాలికుడని పై రెండుకథలవల్ల తేలిన విషయము ఉద్యటారాధ్యచరిత్రమువల్ల సంరక్షితమగుచున్నది.

ఈ సందర్భమున శ్రీ మానవల్లికవిగారు చెప్పిన విషయ మొక్కటి గమనింపవలసియున్నది. కందర్పకేతు విలాససమను గ్రంథమును రామలింగకవి నాదెండ్ల యప్పనగోపనలకు సన్నిహితజ్ఞాతియు సమకాలికుడు నగు చిటరసు కంకితముచేసెననియు, తద్గ్రంథము 1545 ప్రాంతమున విరచింపబడినదనియు చెప్పియున్నారు. ఇందుకు ఆధారము లేవ్వియో!

కృష్ణరాయల సమకాలికుడగు చిట్టమర సాకడు కలడు. ఇతడు సాళువతిమ్మరసుయొక్క రాజ్యభార ధురంధరుడట. పెద్దకాకాణిలో అతని శాసనమొకటి శకం ౧౪౪౦ బహుధాన్య (L. R. 57. PP 222-27.) అనగా క్రీ. శ. 1518 నాటిది కలదు. కవిగారు చెప్పిన చిట్టమరసు ఇతడే యగునా? అగునేని రెంటూరివంశజుడగు నీ చిట్టమరసునాదెండ్లవారికి సన్నిహితజ్ఞాతి యగు టెట్లు? కందర్ప కేతువిలాసము క్రీ. శ 1545 ప్రాంతమున వ్రాయబడెననుట కాధారము లేవ్వి?

పాండురంగమాహాత్యము:—దీనిని క్రీ. శ 1564 లో వ్రాసెనని రామకృష్ణకవిగారును, క్రీ. శ 1565 లో నని ప్రభాకరశాస్త్రిగారును జెప్పియున్నారు. ఈగ్రంథము విహారి వేదాద్రిమంత్రికి అంకిత మియ్యబడినది. ఇతడు మంగయగురువరాజు కుమారుడు పెదసంగరాజు కడ వ్రాయసకాడు. విహారి వేదాద్రిమంత్రి కాలమును నిర్ణయించుటకు దగిన శాసనము లేవ్వియు గానరావు. అయినప్పటికిని మనకు మంగయగురువరాజు శాసన మొకటి లభించినది. ఇతడు చోళవంశజుడగు క్షత్రియుడు ప్రస్తుతము కడపమండలములోని అనిమెల సంగమేశ్వర స్వామిభక్తుడు:—

శుభమస్తు

“నమస్తుంగళిరశ్చుంచిచంద్రచామరచారవే

తైలోక్యనగరారంభమూలస్తంభాయ శంభవే.”

స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ కాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౪౬౫ అగునేటి శోభకృతునామ సంవత్సర భాద్రపది కుద్ధ ౨ సోమవారం శ్రీ మద్రాజాధిరాజరాజపరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీరసదా శివదేవ మహారాయలు విద్యానగరమందు వజ్రసింహాసనారూఢుండై పృథ్వీ సామ్రాజ్యంచేయు చున్నుండగాను కాశ్యప గోత్రం ఆపస్తంభ మాత్రంయజుశ్చా ఖాధ్యాయులైన సూర్యసంశోద్భవులైన శ్రీమన్మహామండలేశ్వర బొమ్మరాజుంగారి పాత్రులయిన మంగరాజుగారి పుత్రులయిన గురువయ దేవచోడ మహారాజులుంగారు తుంగభద్రా తీరమందు శ్రీవిరూపాక్ష దేవుని సన్నిధిని రంగరాజు రామరాజుగారి మూలాన శ్రీసదాశివ దేవ మహారాయలచేత రెండు తాంబూళాసనాలుపుచ్చుకొని శ్రీమద్దేవాది దేవదేవతాసార్యభామసచ్చిదానంద పరిపూర్ణ సప్తర్షి వరుండుడైన అని మెలసంగమేశ్వరదేవునికి, వోలు

తెనాలి రామకృష్ణకవి

శంమయ తిమమయ అశేదేవుళ్లు యిద్దరున్ను, పెద్దసంగరాజు, పింససంగరాజు, తిమరాజు, దుద్రరాజు, బసవరాజు, పెదచిటిరాజు, చినచిటిరాజు, బొజ్జసంగరాజు, పాపసంగరాజు అనే తొమ్మండ్రు కుమారులు సమీపస్తులయివుండగాను అఘనాశిని పాపఘ్ని సంగమ స్థాన శివరాత్రి పుణ్యకాలమందు సహిరణ్యోదకదానధారాపూర్వకంగా ధారపోసియిచ్చిన గ్రామాలు" (15-3-6).

ఇందువల్ల మంగయగురువరాజు శకం ౧౪౬౫ అనగా క్రీ. శ. 1543 లో అనిమెలప్రాంతమున ప్రభుత్వము నేయుచుండెననియు, అతనికి వోబళంమయ తిమమయ యను నిరువురు భార్యలును, పెద్దసంగరాజు, చినసంగరాజు, తిమరాజు, దుద్రరాజు, బసవరాజు, పెదచిటిరాజు, చినచిటిరాజు, బొజ్జసంగరాజు, పాపసంగరాజు అనుపుత్రులు తొమ్మండ్రుగురు కలరనియు విశదమగుచున్నది. విహారి వేదాద్రిమంత్రి కొలిచిన ప్రభువగు పెద్దసంగరాజు, మంగయగురువరాజు ప్రథమపుత్రుడనియు తెలియుచున్నది. క్రీ. శ. 1543 లో అనగా పైశాసనకాలమున మంగయగురువరాజు వృద్ధుడని అని మెలకై ఫియ్యతునందు వ్రాయబడియున్నది. కావున నతని ప్రథమపుత్రుడగు పెదసంగరాజప్పటికి ఇరువదేండ్ల వ్రాయమువాడై యుండవచ్చును. అట్లగునేని అతడు క్రీ. శ. 1523 ప్రాంతమున బుట్టియుండవచ్చును. పెదసంగరాజు వ్రాయసకాడగు విహారి వేదాద్రిమంత్రియు క్రీ. శ. 1543 ప్రాంతమువా డగును. అతడు గృతినందిన పాండురంగ మాహాత్మ్యము 1543-1550 ల మధ్యకాలమున విరచింప

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

బడి యుండవచ్చు ననుటలో అసంగతమేమియు కానరాదు. కాని పాండురంగమాహాత్మ్యము 1570 కి పూర్వము రచింప బడలేదేమో యని సంశయించుటకు గొంత యవకాశము కలదు. పాండురంగ మాహాత్మ్యము, చతుర్థాశ్వాసము 242 పద్యము ఈ సందర్భమున గమనింపదగినది:

క. గిరికానుష క్తబుద్ధి ను
పరిచరునిం బోలె నొక్క పన్నగ మొకనా
డురుచడినెచ్చట నుండియొ
మురవర్దను దివ్యభవనమున కేతెంచెన్.

ఈపద్యమున రామరాజభూషణకృతమగు వసుచరిత్రను పాండురంగకవి ప్రస్తావించినాడు. ఇందువల్ల రామకృష్ణునకు రామరాజభూషణుని కవిత్వముపై నుండు అభిమానము దెలియుట యట్లుండ పాండురంగ మాహాత్మ్యము వసుచరిత్రకు బిమ్మట విరచింపబడెనని తెల్లమగుచున్నది. నసుచరిత్ర రచనాకాలము క్రీ. శ. 1570 లో నని యీమధ్య నిర్ణయము నేయబడినది. క్రీ. శ. 1570 లో విరచింపబడిన వసుచరిత్రను బేర్కొను పాండురంగ మాహాత్మ్యము తత్సూర్యమెట్లు వ్రాయబడి యుండును? కావున పాండురంగమాహాత్మ్యరచనా కాలము క్రీ. శ. 1570 కి తరువాతనే యని తలచుట సమంజసము.

‘భారతీయచిత్రకళ’

కర్త:—శ్రీయుత తరిశెట్టి రామారావుగారు బి. యె., బి. యల్.

శ్రీయుత రామారావుగారు భారతీయచిత్రకళావిషయక న్యాసములవలనను, ఆంధ్రలోకము నకు చిరపరిచితులు. వీరు తరుగ్రంథమునందలి విషయములను, అనేకపూర్వవిరచితముప్రసిద్ధ ఆంగ్ల గ్రంథములను చక్కగా పఠించి విమర్శించి వ్రాసినటుల తోచెడిది. భారతచిత్రకళయొక్క ప్రాథమమును ప్రాబల్యమును, చర్చించుచు, ఇతరదేశ చిత్రకళాసంప్రదాయములతో నెట్లు సన్నిభితులైనదియు, అదేశచిత్రకళా సంప్రదాయముల నెట్లు మార్చినదియు వ్రాసి భారతీయచిత్రకళయొక్క యాన్నత్యమును వెల్లడించిరి.

బౌద్ధయుగమాది పాశ్చాత్యయుగపర్యంతము భారతీయ చిత్రకళ యనుభవించిన బాల్య యావన కాలమర వార్ధక్యదశలను విశదీకరించి, ఇకముందు మనచిత్రకళకు, నాళమీ గతియగు నేమో యని శంకించి, అట్టి నాళమును పొందనీయక జేయుటకు ఆంధ్రలోకమునందలి చిత్రకారులను, చిత్రకళాభిమానులను, ప్రోత్సహించుట కీగ్రంథము వ్రాయబడెననుటకు సందియములేదు.

భారతీయచిత్రకళనుగుఱించి, పూర్వము, భారతీయులును, నిష్పక్షపాతబుద్ధిగల ఆంగ్ల పరిశోధకులును వ్రాసిన గ్రంథములందుగలవిషయములుగాని నూతనాంశములు చాలలేకున్నను, ఈగ్రంథము ఆంధ్రమున రచింపబడినందున ఆంధ్రలోకమునకు విక్కిరి లాభకరమై యున్నది.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6, 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

కళింగదేశము

సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ, బులును వేంకటరమణయ్యగారు

శ్రీమంతమై సమస్తసంపదలకు నిలయమై, భూమికి రత్నగర్భయను పేరుగల్గుటకుఁ గారణభూతమై యన్నివిషయములందును ఖండాంతరవాసుల కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పి వారి నాకర్షించిన మన విశాలభారత సామ్రాజ్యముయొక్క భూతభాగ్యోన్నతి నొకఁరి సంస్మరించిరేని, వర్తమానయుగమునందే భారతదేశమున కౌన్నత్యమును, నాగరకతయును గల్గుచూచనలు కన్పడుచున్నవనుకొనుకొందఱు పాశ్చాత్యనాగరకతావాసనా వాసితాంతఃకరణుల తలఁపుల త్రుప్త తొలఁగిపోకపోదు. పంచమవేదమగు మహాభారతమునందలి,

“అరిక్రాంతసుఖాః కాలాః ప్రత్యుపస్థితదారుణాః,
శ్వశ్వః పాశీయదిపసా పృథివీ గతయావనా.”

అను వ్యాససూక్తికొకఁరి చెవియొగ్గిరేని ప్రాచీనకాలపు ఔన్నత్యము మఱి కలుగఁజాలదనికూడఁ జెప్పవచ్చును. మనప్రాచీనులు నశ్వరములగు వైహికవిషయములందుఁ బరిశ్రమింప నిచ్చవొడమక కేవలపారలౌకికసాధనమునందే యుద్యోగించుటచే ప్రత్యేకించి ప్రాచీననిబద్ధములగు దేశచరిత్రములు మన కంతగా లభింపకున్నవి. చరిత్రలభియింపనంతమాత్రమున దేశము గొడ్డుపోయినదని భ్రమించుట యన్యాయము. రామాయణమహాభారతాది మహాగ్రంథములందలి మహాపురుషుల దృష్టిలో, నాధునికులగు రాజుల యొక్కయు, వారిదేశముల యొక్కయుఁ జరిత్రములు గ్రంథస్థము చేయునంతటి ఘనమైనవిగా వారికిఁ దోచకపోవుటచేఁగూడ వారు చరిత్రగ్రంథములను వ్రాసి

యుండలే దని మన మూహింపవచ్చును. కాని గ్రంథాంతరములందుఁ బ్రసంగవశమున వారొనర్చిన ప్రస్తావనలను లెస్సగా గమనించినచోఁ బ్రాచీనదేశచరిత్రములును, రాజులచరిత్రమును దేటజెల్లము కాకపోదు.

హర్షవర్ధనుని యాస్థానమున నుండిన బాణుఁడును, కల్హణుఁడు, బిష్ణుఁడు మొదలగువారును, వారురాజుల నాశ్రయించి యుండుటచే వారికోరిక ననుసరించి రాజచరిత్రములు వ్రాసియున్నారు. కాని వానియందతిశయోక్తులు మెండుగఁ గలవనియు, తమ రాజుల చరిత్రములు వ్రాయునపుడు కవి యెంతటి స్వతంత్రుడైనను సుగుణముల నుగ్గడించుటయేకాని దుర్గుణములను, బరాజయములను, శత్రురాజుల యధార్థస్థితిని వర్ణింపఁడనియుఁ గాన నీగ్రంథములందలి చరిత్రమంతటి విశ్వాసపాత్రము కాఁజాల దని కొందఱు పాశ్చాత్యపండితులయొక్కయు, వారిననుసరించిన భారతీయవిమర్శకులయొక్కయు సిద్ధాంతము. కాని ప్రత్యేకించి రాజుల చరిత్రములను వ్రాయక ప్రస్తావనావిషయముగ గ్రంథాంతరములం దుట్టంకించిన వానిలో నట్లవిశ్వాసమునకుఁ దావుండదని నాతలంపు. మఱియుఁ బ్రత్యేకముగఁ జరిత్రగ్రంథములను వ్రాసిన వారుకూడఁ జరిత్రాంశములఁ ద్రోసిపుచ్చి యతిశయోక్తులతోడనే తమకృత్యము నెఱవేఱెనని యనుకొనిరని నేననుకొనను. ముందు నేను నిరూపించు విషయములఁ బట్టి వారును నిష్పక్షపాతబుద్ధితో లిఖించిరని తెలియఁ గలదు.

నేనిపుడు వ్రాయుకొలదిపాటి కళింగదేశవృత్తాంతము ప్రాచీన వాఙ్మయమున గ్రంథాంతరములనుండి సంగ్రహించిన కొలదివిషయములపై నే యాధారపడియున్నది. కాని యధునాతనవిమర్శనలపై నాధారపడియుండలేదు. వ్రాసిన విషయముకూడఁ జాల స్వల్పము. కాని విమర్శకులు కినిసి గాడి వెలిలకుందురుగాక !

కళింగదేశము చాల పురాతనమైనది. తొలుత నుండియు నన్నివిషయములయందనుఁ జాల ప్రసిద్ధికెక్కుయున్నది. ఆ దేశసాభాగ్యమిపుడు విశాలభూతలమందును జలధియందను నణగిపోయి నామమాత్రావశిష్టమై యున్నది. ఒకఁరి శ్రీస్తుతక ప్రారంభపరిసరములకు దృష్టిని నిగిడించి క్రమక్రమముగఁ జూచినచో నాదేశపు భూత పూర్వభాగ్యోదయము గోచరింపకపోదు. ఇందుఁ గళింగదేశపు సనాతనశౌరవమును గాపాడనెంచి విషయోపక్రమముచేయ నెంచుటచేఁ దద్దేశముయొక్క వ్యాపకమగు దక్షిణాపథప్రాశస్త్య మొకించుక యెఱుంగుట ప్రకృతోపయోగకారి కాకపోదు.

i దక్షిణాపథప్రాశస్త్యము

ఎవరైనను దేశములవిషయమై ప్రస్తావించినపుడు తమ దేశముత్కృష్టమైనదనియుఁ దక్కిన దేశములంతకంటె హీనములైనవనియుఁ బలుకుచుందురు. కానిన్యాయమును నిరూపించఁ దలఁచినవారుమా త్రమట్లుకాక యథార్థమునే లిఖింతురు. ఈరీతి మనప్రాచీనులలో ముఖ్యముగఁ గలదు. ఉత్తరాపథమునఁ బాటలీపుత్రమున నివసించి మౌర్యసామ్రాజ్యమును స్థాపించిన చాణక్యుఁడు (కొటిల్యుఁడు) తనయర్థశాస్త్రమున దేశప్రాశస్త్యమును దెల్పుచు.

“స్థలపథేఽపి హైమవతో దక్షిణాపథాచ్ఛేయన్, హస్త్యశ్వగంధదంతజినహస్త్యశుశ్ణపణ్యాస్సారవత్తరాః ఇత్యాచార్యాః. నఇతికాటిల్యః. కంబలాజినాశ్వపణ్యవర్ణాః శంఖవజ్రమణిముక్తాసువర్ణపణ్యాశ్వ ప్రభూతతరాః దక్షిణాపథే.

—కాటిరీయార్థశాస్త్రము, పేజి 298.

అని దక్షిణాపథప్రాశస్త్యమునుగూడ వర్ణించియున్నాఁడు. భరతముని తన నాట్యశాస్త్రమునందు,

“చతుర్విధా ప్రవృత్తిశ్చ ప్రోక్తా నాట్యప్రయోగతః, ఆంధ్రీ దక్షిణాత్యాన పాంచాలీ చాఢ్రమాగధీ.

* * * నాట్యస్య మయా చతుర్విధత్వమక్రమేణ భారతీ సాత్వతీ కైశిక్యారభ్యచేతి, స్మృతిసంశ్రితే వ్యవహిష ప్రయోగేషు అభిరతా దేశాః యతః ప్రవృత్తివిశిష్టయ మభినిష్ఠితం ప్రయోగశ్చోత్పాదితః, తత్ర దక్షిణాత్యాస్తాన్ బహుస్మృతగీతవాద్యాః కైశికీ ప్రాయాః చతురమగుర లలితాం కాభినయశ్చ.”

—నాట్యశాస్త్రము, కాశీముద్రితపుస్తకము 135 పేజి.

అని దక్షిణాపథప్రాముఖ్యము నుగ్గడించియున్నాఁడు. దండి వైదర్భీగాడీరీతులలో గాడీరీతికంటె దక్షిణాపథమందలి విదర్భదేశపురీతికే ప్రాధాన్యము నొసంగి యున్నాఁడు. వృత్తులలోఁ బ్రధానమైనది కైశికీవృత్తి. అది దక్షిణదేశపువృత్తి. రాజశేఖరుఁడును కినివిట్లు నిర్వచించెను:

“తతశ్చ దక్షిణాం దిశమాససాత్. X X X X X X X తత్రాభియుంజానాత మామే యాతి సమానం పూర్వేణ, సా దక్షిణాత్యా ప్రవృత్తిః. X X X X తామనురక్తమనాః సయన్నేపః సారస్వతే య ఆసీదితి సమానంపూర్వేణ. నాపియద్విచిత్రస్మృతగీత వాద్యవిలాసాదిక మావిర్భావయామాస సా కైశికీ ప్రవృత్తిస్తాం తే మనయ ఇతి సమానం పూర్వేణ.”

—కావ్యమీమాంస. (నైక్యాడు) పేజి 97.

ii కళింగదేశము దక్షిణాపథములోనిదే.

ఇంతవఱకు దక్షిణాపథప్రాశస్త్యము నిరూపించఁ బడినది. ఇంక కళింగము దక్షిణాపథములోనిదే యని నిరూపించినచో దానిప్రాశస్త్యము నేఱుగఁ జెప్పవలసిన యవసర ముండదు.

i “మహేంద్రోమలయాః సహ్యా మేలకః పలపింజరః, ఏలేషు సంక్రితా దేశాః స జ్ఞేయో దక్షిణాపథః కోశలాస్తాశలాశ్చైవ కళింగా ఏన గోశలాః, ద్రావిడాండ్రమహారాష్ట్రా నైత్యా నై వానవాసజాః. దక్షిణస్య సముద్రస్య తథా వింధ్యస్య చాంతరే యే దేశాస్తేషుయాంజీత దక్షిణాత్యాంతు నిత్యశః.

—మా. నాట్యశాస్త్రము, కాశీముద్రితప్రతి, 135 పేజి.

ii అగ్నేయ్యాం దిశి కోశల కళింగం గోపవంగా జరంగాః, కాలికవిదర్భవత్సాండ్ర చేదికాశ్చోర్ధ్వకంఠాశ్చ.

—బృహత్సంహిత 14వ అధ్యాయము.

ఆగ్నేయదిక్కుప్రాగ్క్షణముల నడుమనున్నది కాన నిది దక్షిణాపథముకొంతయు, తూర్పుకొంతయుఁ గలిసినది కాన వంగాంధాదులు తూర్పుదేశములనియు, కళింగాంధ్రాదులు దక్షిణదేశము లనియు నూహింపవచ్చును.

iii “తతశ్చ స దక్షిణాం, నిశమాససాద యత్ర మలయమే కలకుంతలకే రలపాలమంజర మహారాష్ట్రగంగకళింగావయో జనపదాః.

—కావ్యమిమాంస (గైక్వాడు.) పేజీ 9.

(IV) Southern India comprised the whole of the Peninsula from Nasik on the west, and Ganjam on the east, to Cape Kumari (Comerin) on the south including the Modern districts of Birar add Telingana, Maharastra and the Konkan, with the separate states of Haidarabad, Mysore and Travancore, or very nearly the whole of the Peninsula to the south of the Narbada and Mahanadi rivers.

[Cunningham's "The Ancient Geography of India," p.p. 11—12.]

v వంగాలహిత్యాశ్శుక్లేః. అంగా మహానద్యాః పూర్వేణ. కళింగా గాడవిషయాద్దక్షిణేన + + +

[వాత్స్యాయనకామసూత్రములపైగల జాతుమంగళుని వ్యాఖ్యానమందలి దేశవిభాగవిషయ.]

iii కళింగదేశప్రత్యేకప్రాశస్త్యము.

కళింగదేశముయొక్క ప్రత్యేకప్రాశస్త్యమును గుర్తించుటకుఁ గావలసిన గ్రంథములు ప్రస్తుతము నాకు లభింపలేదు. ఆ విషయమై ప్రయత్నించి మున్ముందు తెలుపఁగల కుతూహలముమాత్రము కలదు. కాని లభించిన కొంచెపుసంగతిని తెలియఁజేతును.

దక్షిణాపథమునఁగల దేశములలోఁ గళింగము చాల ఉత్కృష్టమైనది. ఉదారులును, సత్ప్రవర్తకులును అగు మహారాజులు దీనిని పాలించిరి. ఒక ప్రాచీనమహా కవి కళింగప్రభు ని ట్లుగ్గడించెను.

i ఆయూర్దానమహాత్మనస్య వినతక్షోణీభృతాం మూర్తిహన్ విశ్వాసో, నయనోత్సవో మృగదృశాం, కీర్తః ప్రకాశః పరః, ఆనందః కవితాకృతి స్సమనసాం, వీరశ్రయో జీవితం, ధర్మనైర్విస నికేతనం, విజయతే వీరః కలింగేశ్వరః.

ii మహాకవి కాళిదాసుఁడు తన రఘువంశమున రఘుమహారాజుగారి దండయాత్రను వర్ణించు సందర్భ

మునఁ దొలుత తూర్పుదిక్కునకు బయలుదేరెనని వరించెను.

“స యయా ప్రథమం ప్రాచీం తుల్యః ప్రాచీనబర్హిషా, అహితాననిలోద్ధాతైస్తర్జయన్నివ కేతుభిః.

—రఘువంశము 4వ సర్గ.

అట్లువెళ్లి యచ్చటచ్చటనున్న రాజులను జయించెనుగాని వారు ప్రసిద్ధులుకాకపోవుటచే వారిపేర్లు చెప్పబడియుం డకపోయెను. మఱియుఁ దూర్పుదేశమందలి దిగ్విజయ మును సూక్ష్మముగఁ గాళిదాసు,

“త్యాతైః ఫలముత్యతైః భగ్నైశ్చ బహుధా నృపైః, తస్యాసీ దుల్బుణో మార్గః పాదపైరివ దంతినః.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

అనివర్ణించెనుగాని వివరించి చెప్పలేదు. అవసరములేదని యతనితలంపై యుండవచ్చును. ఇట్లు తూర్పునగల రాజులను జయించి సముద్రప్రాంతమున కేగిన రఘుమహారాజునకు సుహృదేశీయులతో యుద్ధమే యవసరము లేక పోయినది. వారే శరణు చొచ్చిరి.

“అనవ్రాణాం సముద్ధర్తు స్తస్మాత్స్పింధురయాదవ, ఆత్మా సంరక్షితః సుహృత్ వృత్తి మాశ్రిత్య వై తసీమ్.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

ఆపిదప వంగదేశీయులతోఁ జిన్నపోరాటముకలిగినట్లు

“ఎంగానుత్థాయ తరసా నేతా నాసాధనోద్యతాన్, నిచఖాన జయస్తంభాన్ గంగాస్రోతో న్నకేషు సః.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

అను పద్యమునుబట్టి యూహింపవచ్చును. వంగదేశీయులు శీఘ్రముగఁ బెల్లగింపఁ బడుటచే వారితోడి యుద్ధము నందు శ్రమకలుగలేదనియు, జయస్తంభముల నాటెనను దానింబట్టి పోరాటము మాత్రము కలిగెననియు నిశ్చయింపవచ్చును. ఆపిదప,

“స తీర్త్వా కపిశాం నైస్త్రిః బద్ధద్విరదకేతుభిః, ఉత్కలాదర్శితపథః కలింగాభిముఖో యయా.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

అను దానినిబట్టి యోధులతోఁ బోరాటము కలుగలేదనియుఁ గలిగినచోఁ జిన్నయుద్ధము తటస్థించి వెంటనే

వారు లొంగిపోయి యతనికిఁ బరిచర్యలొనర్చుచు నతని దయాదాక్షిణ్యములకై నిరీక్షించుచుఁ గళింగరాజ్యము నకు మార్గమునఁ జూప చోపుదారులైరనియు నూహింప వచ్చును. దీనిబట్టి రఘుమహారాజుద్దేశించుకొనిన రాజ్యము కళింగరాజ్యమనియు, దానికొకటకు వెతకుకొని యతఁడు వచ్చుచున్నాడనియు, (అనఁగా పాశ్చాత్యులకు హిందూదేశమెట్లు అన్వేషణీయమైనదో కళింగము రఘుమహారాజునకట్లే గవేషణీయమైన దనియు,) అతని ప్రతాపాతిశయమున కదియే యుచితమైన తాననియు నూహింపవచ్చును.

“స ప్రతాపం మహేంద్రస్య మూర్ధ్ని తీక్ష్ణం నృవేశయత్,
అంకుశం ద్విగచ్ఛేన్మే యన్తా గంభీరవేదితః.

—రఘు. 4-వ సర్గ.

పైశ్లోకమునుబట్టి రఘుమహారాజు కళింగరాజును జయించుట విషయమై తన సామర్థ్యమునంతటిని వినియోగింప జలసివచ్చెనని విశదమగుచున్నది.

“ప్రతిజగ్రాహ కాలింగ స్తమపైర్దృఢసాధనః,
సక్షచ్ఛేదోద్యతం శక్రం శిలావహ్ని వ పర్వతః.
ద్విపాం విషహ్య కాకుత్స్థస్తత్ర నారాచదుర్దినమ్,
సన్మంగలస్నాత ఇవ ప్రతిపేదే జయశ్రియమ్.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

ఈశ్లోకములంబట్టి కళింగరాజుప్రతాపమును, రఘుమహారాజు పొందిన యాయాసమును, కన్యమును తేటతెల్లము కాఁగలవు. ఆ పిదప రఘుమహారాజు పాండ్యదేశము వలకుఁ బోయెను. ఈలోపుగ మఱి యేవర్ణనమునులేదు. పాండ్యదేశము కావేరినది దాటిన పిదపఁ గలదని యీ “రఘువంశమునుబట్టియే తెలియుచున్నది. కానఁ దూర్పు తీరమునఁగల రాజులందఱిలోఁ గళింగప్రభువే యుత్తముఁడు నజయుఁడు సని యెఱుంగవచ్చును.

మఱియు వంగదేశీయులు రఘుమహారాజునకు దాసానుదాసులయినట్లు

“అపాదపద్మప్రణతః కలభా ఇన తే రఘుమ్,
ఫలై స్సంవర్ధయామాసు రుత్థై తప్రతిఙ్గితః.”

—రఘు. 4-వ సర్గ.

అను శ్లోకమునుబట్టి తెలియఁగలదు. ఆరీతినే యుత్కళులును లొంగిపోయినట్లు “ఉత్కలాదర్శితః” అను శ్లోకమునుబట్టి తెలియుచున్నదని యిదివఱకే నిరూపింపఁ బడినది. కాని కళింగరాజుఁ జల్లు సముద్రమై పోయినట్లు వర్ణింపఁబడలేదు.

“గృహీతప్రతిముక్తస్య స ధర్మవిజయీ నృపః,
శ్రియం మహేంద్రనాథస్య జహోర సతు మేదినీమ్.”

రఘు. 4-వ సర్గ.

ఈ పైశ్లోకము కళింగాధీశుని వైద్యమునుగాని, దాసానుదాసత్వమునుగాని చెప్పజాలదు.

iii విద్యానాథుఁడు తన యలంకార శాస్త్రమునఁ ద్రిలింగదేశాధీశ్వరుఁడగు ప్రతాపరుద్రదేవుని దండయాత్రలను వర్ణించు సమయమున,

“ద్వితీ—అథయువరాజాజ్ఞయా ప్రశమం మాఘవసం దశం ప్రచలితాని సైన్యాని. X X X X.

మంత్రిణః—తత స్తతః?

ద్వితీ—అనంతరం నే నాగ్రైరేవ పారస్యాన్ తుద్రక్షుత్రియాన్ విజత్య సార్వపథినే నాటోపేన పటేయసి తస్మిన్ మహతి బలే ప్రచలితి

యుద్ధాయ సమసహ్యస్త కళింగాః స్ఫుటపౌరుషః,
మాద్యద్విపఘటోద్ధామసంభ్రమాడంబరోద్ధతః.

తైస్సార్ధ మాండ్రచమాపతీనాం పరాక్రమధనే మహత్యామోధనే”.

అని వర్ణించెను. దీనిబట్టి కళింగదేశీయుల పౌరుషము వ్యక్తపడఁగలదు. మఱియు సంగదే దక్షిణదిక్కున నతని దండయాత్రను వర్ణించుచు

“అనంతరం పాండ్యప్రముఖాన్ దాక్షిణాత్యాన్ క్షిత్తిశ్వరాన్ శరణముపగతాన్ కాకతీయవీరద్రుద్. స్వచిమూపశినిర్విశేషం సంభాష్య తైస్సహ ప్రతీచీం షణం ప్రచలితః.”

దీనినిబట్టిచూడఁ గళింగులు పాండ్యులనలె దాసానుదాసులై వెంటనంటిరా లేదనియుఁ దూర్పు దేశవిషయమున నొక్క కళింగులతోడి పోరాటనేవర్ణించుటచేతఁ దక్కిన వంత లెక్కలో నివి కావనియు నూహింపవలయును. మఱియు ప్రతాపరుద్రపదాతి పౌరుషమును వర్ణించునపుడు

“రేళ కూర్చుంటున్నావా? సమయం లంపా? కింకంపనే?
 కంక తియ్యగని కిం? ముఖా బలరజః కాణోఽసి కిం కంకణ?
 హూ. ప్రాణపరాయణోభవ! మహారాష్ట్రపరాష్ట్రస్యమీ
 యోధాగో కయమిత్యకీనభిభవ స్త్యంధ్రక్షమాభృద్భటాః”.

అని యూనూ దేశపువారిని “రేళే” అనుసంబోధ
 నాదులచే చాలసోదముగ నర్జించియున్నను, అందు కళిం
 గులు తమస్మృతిసంధమున నున్నను వారి నాసీచసంబో
 ధసముగఁ బేర్కొనలేదు. అది గౌరవమును దెలుపదా?

యుద్ధవిశేషములను సూక్ష్మముగఁ దెలుపుచు
 మూఁడువ్యక్తములనుజెప్పచు “అంగాః సంగరభీరవః సమ
 భవన్” అని ప్రారంభించి యన్ని దేశములవారిని దూ,
 చా-తప్పకుండఁ గోర్కొని “కృతయశోభంగాః కళింగా
 లః,” అని కళింగులను పవటఁ జెప్పెను. వేయేల? తుదకుఁ
 గలిగియున్నాడఁ గొంగిపోవలసివచ్చెను. అని చెప్పినపుడు
 వారి గూఢాధిపతి విశదముకాఁగలదు. తక్కిన యందరిని
 సమరభీరులని, పలాయమానులని, వ్యర్థభజాయుధు
 లనిచెప్పచు, కళింగులకుఁగూడ మచ్చవచ్చెనని (కృత
 యశోభంగా—వారి కీర్తిని భగవముచేసికొనినవారు,
 అని) చెప్పఁబడినది.

ప్రతాపరుద్రుని పట్టాభిషేకసమయమున నాహ్వా
 నికఁబడిన రాజులు గాయూరీతిగానుండవలెనని నియమిం
 చుచుఁ గ్రతివారి యిట్లనెను.

“కాళింగాశ్రవణీక, కంకంపనే కూరే భవాంశీశ్వర,
 ప్రాంతంశ్రయ, మాలజేంద్ర శనకైః స్వోపాయనం ప్రాపయ,
 పాంశ్యాశ్రభవ, నేంక్షితిపతే పశ్చాద్భ వాద్యైవ వః
 స్వామీ కాకతివీరరుద్రవృక్షః సర్వాక్ క్రమా దీక్షతే”.

ఇచటఁగూర్చుడుటకు స్థానములభించినదొక్క కళిం
 గాధీశ్వరునకే. మిమ్ములనందరిని రాజుక్రమముగాఁ జూచు
 కనుటచే దొలుదొల్తకళింగాధీశునే చూడవలసియున్నది.
 కళింగునిక గౌరవమునాపాదించుటలో నీ యుదాహరణ
 ములు చాలును.

iv కళింగదేశమునుగూర్చిన తప్పుటభిప్రాయములు

కళింగ దేశమంతయుచైవః స్థితియందుండి ప్రాచీన
 కాలమునుండియుఁ బరువుప్రతిష్ఠసంపాదించికొనియున్నను

కళింగదేశము గౌరరానిదనియు, అచటనివసించుట యంత
 కంటెను దప్పనియు నొకచెడువాడుకయున్నది. ఈవాడుక
 యిప్పటి వ్యవహారమున నున్నదో లేదో కానికొన్నిగ్రంథ
 ములనుబట్టియు, శ్రీవిక్రమదేవవర్మగారువ్రాసిన “కళింగ
 దేశ వృత్తాంతము” (చూ. ఆ.సా.పరిషత్పత్రిక 16 సం)
 వలనను దెలియవచ్చుచున్నది. “కలిం=కలహం గచ్చ నీతి
 కలింగా” అను వ్యుత్పత్తినిబట్టి కాళింగులెల్ల పుడును దెబ్బ
 లాడుకొనుటయే స్వభావముగాఁ గలవారిని “లిసికొం
 వచ్చుననియు, “కళింగ దేశః సంప్రోక్తోవామమ్మాః సా
 యణః” అని దీనినిబట్టి యాచారి కుఁగ్గిమేఁ దనియు
 నూహింపవచ్చుననియు, “నాహంకళింగా వాఙ్మే, నాహం
 కళింగా జగామ” అను సిద్ధాంతముఁబోని పద
 ములంబట్టి యాదేశమునకుఁ గోపుటయు, గలఁ మ
 టయుఁగూడఁ జాలదోషమని యనుకొని పలుము కలయు
 గొందఱి కొందఱి యభిప్రాయమైయున్నది.

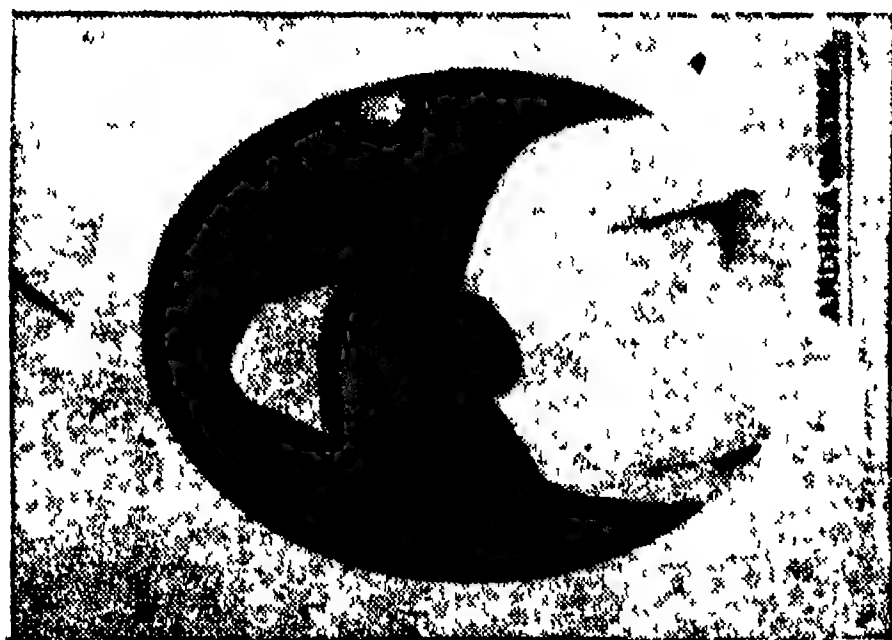
v ఆ యభిప్రాయములకు సమాధానము.

ఈయభిప్రాయములెల్ల సంగభరించినదో, అందు
 లకుఁదగిన కారణమేమో నిశ్చయముగఁ జూపుటము. మఱ
 ప్రాచీనులు దేశవిషయములఁ జెలియఁజేయు పుస్తకము
 నొక్కరీతిగనే వర్ణించినట్లును, కళింగమునుగూడ న్యాయ
 భావమునఁజూడక గౌరవభావముతోడనే జూచినట్లును
 మీఁది విషయములంబట్టి తెలియుచు నేయున్నది.

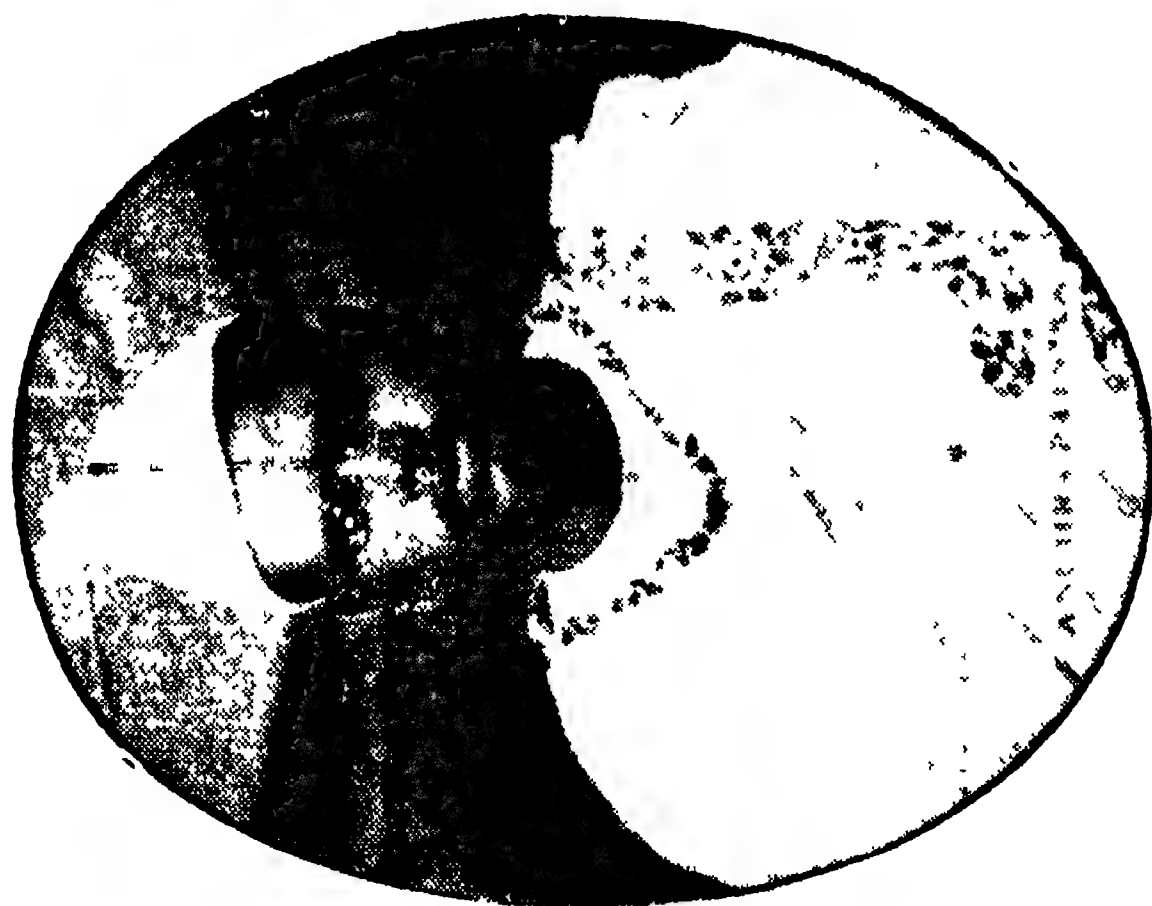
కాని రాజశేఖరుఁడు తన కావ్యమీమాంస
 యందు దేశవిభాగాది విషయమునఁ జెప్పిన

“పూర్వాపరయోః సమద్రయోః హిమగ్నింధ్యయోశ్చాంతర
 మార్జనార్తః తస్మింశ్చాగ్రవర్ణ్యం చానురాశ్రయం చ. తస్మాదశ్చ
 సదాచారః. తత్రత్యో వ్యవహారః ప్రాజ్ఞేః కళీ నామ్”.

ఈ విషయమును బట్టి యార్యావర్తము దాటిన
 పిదప దేశమంతయు సనాచారభూయిష్ఠమైనదని ప్రాచీ
 నుల యాశయమని మనమూహింపవచ్చును. కావుననే
 దక్షిణాపథమునఁ గళింగదేశమే యార్యావర్తబహిర్యుత
 మగు మొదటిదేశమగుటచే దాని కీచెడువాడుక కలిగెనని
 యూహింపవచ్చును. ఈమీఁదిన్యాయమునుబట్టి యార్యా

[illegible]

(క) శాశ్వత రామమూర్తి సమగ్ర (జ)

(2) మౌనము (3)

(శి) పుష్కర కర్పూర రిక్త (శి)

(23) $2x^2 + 3x + 1 = 0$ $2x^2 + 2x + x + 1 = 0$ $2x(x+1) + 1(x+1) = 0$ $(2x+1)(x+1) = 0$ $2x+1=0$ or $x+1=0$ $x = -\frac{1}{2}$ or $x = -1$

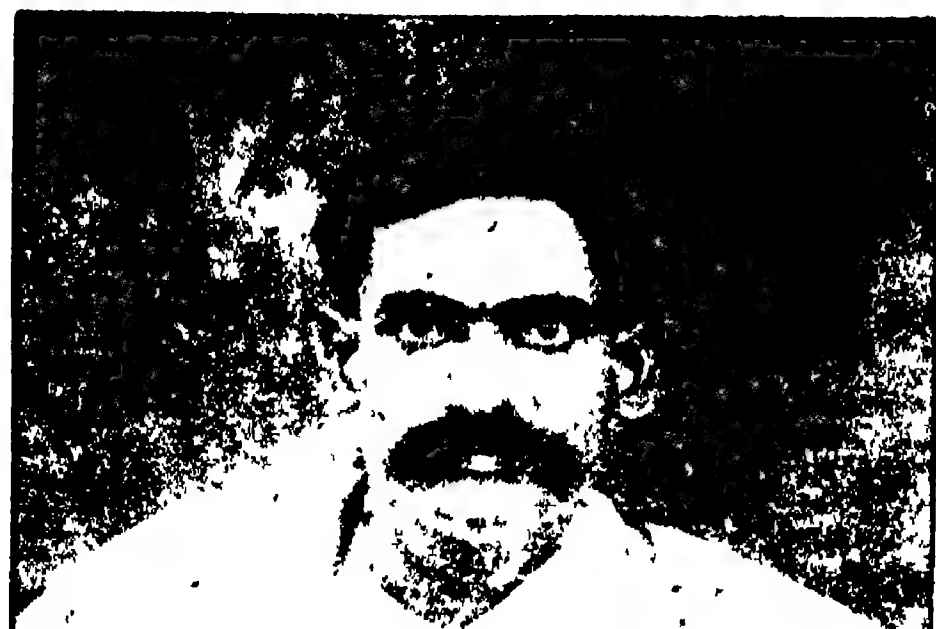

(క) నల్లూరి గొప్పయ్యదాస్రికారు (జి)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ టి. ప్రకాశం పంతులుగారు (?)

శ్రీ ఆత్మహరి గోవిందాచార్యులుగారు (?)

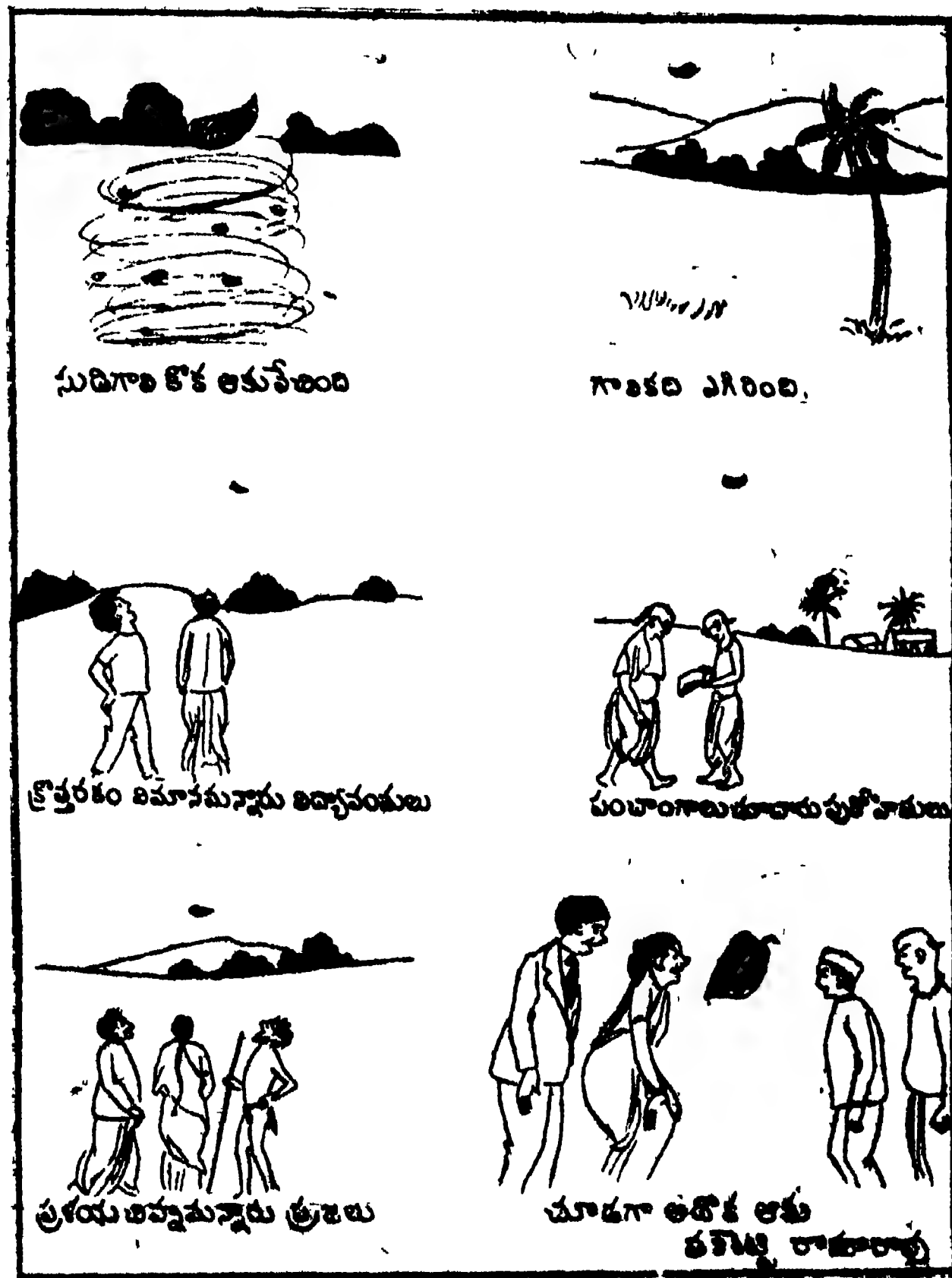
శ్రీ బాబు రాజేంద్రప్రసాద్ గారు (?)

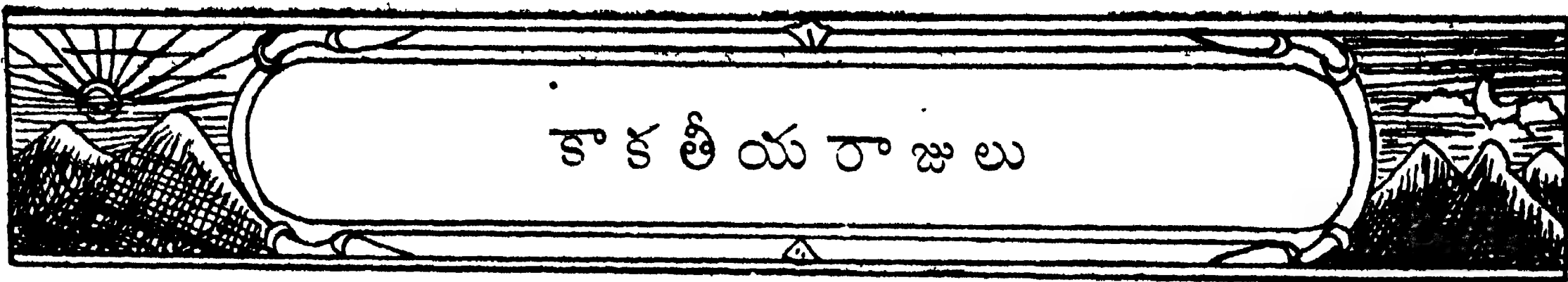
వర్తబహిర్భూతములగు దేశము లన్నింటికి సీవాడుక కలిగియుండవలసినదే కాని యేల కలుగలేదో నిశ్చయించుట దుర్వృత్తము.

ఇంకొకసంగతి. కళింగదేశపు టుత్తరభాగము కేవలపర్వతప్రదేశము. ఆప్రదేశమునందును, ద్రక్షాంతప్రదేశములందును సామాన్యముగఁ గోదులు, సవరలు మొదలగు కోయజాతివారును, ఇంచుమించు వారిని బోలి యనాచారప్రవృత్తిగలిగినవారును నివసించుచుండుటచే నార్యావర్తనివాసులగు నార్యులు కళింగదేశము రాదలం

చినచోఁ దప్పక వారిపరిచయమే కలుగవలసియుండుటం బట్టి వారివలెనే యందఱునుందు రని కొందఱాద్యు లీవ్యవహారమును గల్పించియుండనోపుదురు. మఱియు నీతప్పు టభిప్రాయము తప్పక యప్పటివారికుండెడిదని నిర్ధారణ చేయుటకుఁగూడఁ దగినంతయాధారము కన్పింపదు. ఆధునికవిమర్శకశిరోమణులు చాలమంది చాలయాధారములు చూపించి కళింగదేశపు ఔన్నత్యమునే వేవిధముల నుపన్యసించుచున్నారు.

అవసరములేని ఆర్ఘ్యము (ఒక జర్జనుచిత్రము ననుసరించి)

కాకతీయరాజులు

శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు

కాకతీయరాజు లాంధ్రులకుఁ జిరస్మరణీయుములు. ఏనాఁడో విస్మృతమైన యాంధ్రసామ్రాజ్యమును బునరుద్ధరించి చెరిస యాంధ్రతేజమును గేంద్రీకరించి లలితకళలఁ బునరుద్ధరించిన యాంధ్రభూపతులగు కాకతీయుల చరితామృతము తనివిదీఁగ గ్రోల నేయాంధ్రుఁడుత్సాహపడఁడు.

చరిత్రపరిశోధనమునఁ దీవ్రకృషి జరుపఁబడు నీ నవయుగము నఁగూడఁ గాకతీయుల చరిత్రమునుగూర్చి సరియగు పరిశోధనము జరుగలేదు. నిజాముచొరతనమువారి పరిపాలనముననున్న యాంధ్రదేశము నందలి వేలకొలఁదిశాసనము లింకను బ్రకటితములు కాలేదు. నాటి సారస్వతివికాసముఁడలుపు గ్రంథరాజము లింక నుపలభ్యములు కాలేదు. అజ్ఞాతవాఙ్మయమున మఱుగుపడియున్న కాకతీయరాజుల చరిత్రమునకుఁ బునాదులువేయు చరిత్రశిక్షాసుల యుపయోగమునకై సందిగ్ధములగు సంశయములను కొన్నింటినిమాత్ర మిపుడు సమన్వయించెడిము.

కాకతీయుల యాచారములు

కాకతీయులలో రాజ్యస్థాపకుఁడు మహామండలేశ్వరప్రోలరాజు. ఈతనిభార్య ముప్పమ. చరిత్రకారు లీతని జైనుఁడని వ్యవహరించిరి గాని యది సత్యమని తోచదు. ఈతఁడొనరించిన భైరవప్రతిష్ఠలఁ ఁడలుపు శాసనము ఇనుగుర్తిగ్రామమునఁగలదు. ఆర్షమతమునందును జైనమతమునందును నితనికి సమానగౌరవభావముకలదు. మొదటినుండి యుఁ గాకతీయరాజులు. పశ్చిమచాళుక్యులకడ నేనానాయకులుగ నున్నకతన వారివలెనే నిరాహలాంధనులైరి. కాననే కాకతీయుల శాసనములలో వరాహస్థుతియు వరాహముద్రము జెప్పఁబడినది. ప్రోలరాజు సంగరమున గుండరాజు నోడించి వానియురమున వరాహముద్ర వేసినటులు అనుమకొండశాసనమునఁ గలదు. వరాహంకులనుట కిదియే తార్కాణము. *

ప్రోలరాజుకాలమున కాకతమ్మదేవాలయములు ఆంధ్రదేశమునఁ జెక్కులుగలవు. పదమూడవ శతాబ్దమునాటికిఁ గాకతమ్మగుడి ఓరు

గంటిలోనున్నటులఁ గ్రీడాభిరామమువలనఁ దెలియును. కాకతమ్మ కథను గొల్లలుచెప్పుదురు. అందామె పార్వతి యవతారాంతరముగఁ జెప్పఁబడినది. మెదకుమండలములో అల్లాదుర్గముచేత నొకగుట్టపై కాకతమ్మగుడి కలదు. విగ్రహములు భిన్నమైనకతన కాకతిదేవిస్వరూపము గుర్తింప నవకాశము చిక్కలేను. ఒరంగల్లులో కాకతమ్మబావి కలదు. బహుశః కాకతీదేవియాలయ మాప్రాంతముననేయుండి యచన దోర్జన్యముచే నశించియుండుననియు నూహింపనగును. ప్రోలరాజు శాసనములలోఁ బ్రధానమైనది పద్మాక్షిదేవతమునందలిది. అందలిలిపి చాళుక్యరాజుల యాంధ్రభిషిని బోలియున్నది. వర్ణములు వట్టునగ లేవు. పశ్చిమచాళుక్యులకడ నితఁడు విశేషకాలము శిక్షితుఁడగుటయే యిందులకుఁ గారణముకానోపు. ఈయనకుఁ బ్రత్యర్థులుగ తైలప దేవుఁడు, గోవిందరాజు, గుండరాజు, జగద్దేవుఁడు హనుమకొండశాసనమునఁ బేర్కొనఁబడిరి. వీరలగూర్చిన వివరములు మున్నొకమాటు సవిస్తరముగ వ్రాసియుంటిమి. అనుమకొండ రాజధానిగ నుండఁదగిన తావుగాఁచి ప్రోలరాజు రామారణ్యప్రిపాదులవారి ప్రాత్యసాముచే ఒరంగల్లు అను పురరాజమునుగట్టింప నారంభించెను. ఈతనికాలమునఁ బూర్తికాలేదు. ప్రోలరాజునకుఁ జరిత్రమునఁ బ్రసిద్ధులగు కుమారు లిద్దఱు. మొదటివాఁడు తుద్రదేవచక్రవర్తి; రెండవవాఁడు మహాదేవ రాయలు.

తుద్రదేవుని చరిత్రము

తండ్రియగు ప్రోలరాజుకాలమున ననుగ్రహపూర్వకముగ విడువఁబడిన తైలపదేవుని తుద్రధూపతి తెగటార్చెను. మైశగిదేవుని జయించి పాలవాసరాజ్యము గైకొనెను. నొమ్మరాజును వధించెను. చోడోదయుని జంపెను. భీమరాజును సంహరించెను. ఈ ప్రత్యర్థి రాజుల చరిత్రము చరిత్రకారుల కింకను స్పష్టముగాఁదెలియలేదు.

మైశగిదేవుఁడు కరీమునగరుజిల్లాలోని జగితాలతాలూకాకుజేరిన పాలవాస రాజధానిగఁజేసికొని గోదావరి ప్రాంతమంతయుఁ బాలించిన

* కాకతీయులు వరాహలాంధనులనుటకు

రాజు. ఈతఁడు కలకొల్పిన ధర్మములఁదెలుపు శాసనములు కాశేశ్వ
ము, మంధన, ధర్మపురిప్రాంతములలోఁగలవు. పశ్చిమచాళుక్యులకు
రాజప్రతినిధిగ నీతని పూర్వ యుండిరి. రుద్రదేవునికాలమున నీతఁడు
రాజ్యము కోల్పోయెను. అంతలో నీతనికుటుంబ మంతరించెను.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులలో మేడరాజుకొకఁడు. ఈ మేడరాజు
గౌలరాజు కాలమునంగుఁగూడఁ బ్రసిద్ధుడైయుండి ప్రతిఘటించి నిలి
న దీరుఁడు. ఈయన మంత్రియగు నాగదేవరాజు స్థాపించిన గోవింతా
రము (పాకాలతాలూకా) శాసనములన మాధవవర్మవంశమున రుద్ర
రాజు జనించెననియు నతనికి మేడరాజు జగ్గరాజు పుట్టిరనియు కలగు.
రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థియగు నీ మేడరాజు క్షత్రియవంశజాతుఁడు. వీరి
మంత్రియగు నాగదేవరాజు శా. శ ౧౦౨౯ సంవత్సర పాల్గున
ద్ద ౩ న (క్రీ. శ ౧౧౨౭) పార్శ్వవేద్యరాలయము స్థాపించి భూ
శాసనముగావించెను. ఆ శాసనారంభమున నడవేపాదస్మరణ మీ
ందివిధముగాఁ గలగు —

శ్లో॥ శ్రీమన్న శేంద్ర ముకులోజ్వలగత్ని భూపా
నాశేంద్రవాస్తవరసీరుహకర్ణ లూరా
విద్యాధిశేంద్ర రచితోత్తమకుంకుమాశీ
భూయాత్ శుభాయ ననదేవదాంబుజశ్రీ

మేడరాజు కూడ శైవుడని విశ్వసింపవచ్చును. ఈతని శాసనములలోఁ
కను నశ్వేషింపవలసియున్నది.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులలో ఉదయచోడుఁ డొకఁడు. ఇతఁడె
డోచియుండని శాసనములలోఁ బేర్కొనబడెను. ఉదయ
చోడుఁడు నల్ల గొండచెంతనున్న పానుగల్లు పాలించుప్రభువు. మల్లి కా
నపండితారాధ్యులవారికి సమకాలికుఁడు. ఈతని శాసనము లిపుడు
పానుగంటిలోఁ గనిపించకున్నను ఉదయసముద్రమున తిటాక మీతిని
ర్చి చిహ్నముగానున్నది. ఉదయావనీకుని మంత్రియగు గోవిందప్ర
సాని శాసనములు పానుగంటిలోఁ గలవు. రుద్రదేవుఁ డరాజ్యమును
శాసనమున వెంటనే తంత్రిపాలు మల్లి నాయకుఁడు నాయా సోమేశ్వ
రయమున నొకశాసనము స్థాపించెను. అందు ఉదయాదిత్యసముద్ర
ను తిటాక ప్రశంస గలదు. శా. శ ౧౧౨౯ ప్రభవసంవత్సర అధిక
వృష ౧౫ లు నాటి శార్దూపాణిరాయలశాసనమున ఉదయసముద్ర
ప్రశంసగలదు. శా॥ శ ౧౧౨౯ సంవత్సరమునాటి సయిదుసాదాతు
ముదుకాహమీరు వేయించిన తెనుగుశాసనమున ఉదయసముద్ర
ప్రశంస గలదు. ఈ యుదయసముద్రము ఉదయాదిత్యుఁడు, ఉదయ
చోడుఁడు అను నామములు గల పానుగంటిపాలకునిచే స్థాపింపబడి
నదిగానే రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థియగు ఉదయచోడుఁడు నల్ల గొండ
ప్రాంత గల పానుగల్లువాసియగుట స్పష్టము. పండితారాధ్యచరిత్రము
కూడ నీయంశమును స్థాపించుచున్నది.

కాకతీయరుద్రునకుఁ బ్రబలప్రత్యర్థి భీమరాజు. ఈతఁడు
దురాత్ముఁడు. సోదరుడగు గోకర్ణుని నీతఁడు చంపినటుల అనుమ
కొంపశాసనములో స్పష్టముగాఁ గలదు.

“భీమేన భీమనకులేన కులేనహీనో
గ్రస్తో మమార గృహమామకః క్షత్రజేన
మార్జాణి డింభకవరేణ మహాన్ధ కాశే
గోకర్ణ నామభుజగో భుపి శూరిమానీ

భీమరాజును భయంకరమున ముంగిసచే శూరుఁడుగ గోకర్ణుడను
పాము అంధకారమునఁ బిల్లి చే నెలుకచంపబడినటులఁ జంపబడెను.”

భీమరాజు భ్రాతృహంతయనునంశమును “హంతాభ్రాతృవరస్య
భోజనవిధా” అను శాసనశ్లోక భాగము బలపఱచుచున్నది. గోక
ర్ణుఁడు, భీమరాజు ఏకగర్భజనితులు. భీమరాజు స్వలాభపరాయణుడై
తమ్ముడగు గోకర్ణునితోఁ గపటస్నేహముకల్పించి మోసముగ వధించి
యంతిలోఁ దృప్తుడయ్యెను.

భీమరాజు గోకర్ణుల వృత్తాంతము అమరాబాదుతాలూకాలోని
మామిళ్లపల్లి నృసింహాలయమునంగుఁ గలదు. అం దీక్రిందివిధముగా
ప్రశంస వ్రాసుకొనియున్నది. సూర్యవంశమున కలియుగకర్ణుఁడు గోకర్ణు జనించి
ప్రతిష్ఠ నార్జించి సంగరరంగమున మరణించెను. ఆయనకుమారుఁ డుప
యాదిత్యుఁడు. ఈతఁడు చోడవంశతిలకుఁడు. ఈయనకుమారులే
భీమరాజు, గోకర్ణుఁడు. వీరియొకమత్యము శాసనమున నీ క్రిందిరీతిగాఁ
ప్రశంస గావింపబడెను.

శ్లో. అగ్ర తత్కృతినక్షత్ర గణప్రగుణచేతసా,
భీమగోకర్ణ భూపాలౌ సూర్యచంద్రావివోదితౌ.

శ్లో. నిస్సీమక్రేమబుద్ధేన సమానసుఖయాద్యతాః
వికాత్మ్యం మన్యతేలోకా యథాపురమరద్విహాః.

రుద్రదేవుని శాసనములనఁ దేలనియంశము లీశాసనములనఁ
దేలినవి. గోకర్ణుఁడు, భీమరాజు అన్నదియున్నది. భీమరాజు వధించినది
తమ్ముడగు గోకర్ణునె. లోకప్రతారణమునకే భీమరాజు తనతమ్ము
నితో నఖండస్నేహముగ నున్నటులఁ జెప్పకొనెను. భీమరాజు తైలప
దేవుని రాజ్యము హరించెను. సవతితిల్లితో గుస్సాంగత్య మొనరించెను.
తమ్మునిజంపెను. అందులకనియే రుద్రదేవుఁ డీతని సాధింపఁ బట్టుప
ట్టెను. భీమరాజు జఖండపౌరుషశాలి. అఖండరాజ్యలక్ష్మీసం
పన్నుఁడు. ఆతని జయింప రుద్రదేవుఁ డపరిమితిబలముతో డిండియా
త్రాగి రాజధానియగు వర్ధమానపురమును ముట్టడించెను. భీమరాజు
పరిజనముతోఁ బారిపోవ రుద్రదేవుఁడు శక్తికొలది తిజీమి ఉదయ
చోడునిరాజ్యము వర్ధమానపురమునైకొని తనప్రతినిధిగా నచట మల్య
లగుండ నాయకుని నియమించెను. ఈ వర్ధమానపురము నిపుడు వడ్డమాని
యని వ్యవహరించుచున్నారు. ఈ చరిత్రస్థలము మహాబూబు నగరమం

డలములో నాగరకర్నూలుతాలూకాలో నున్నది. రుద్రదేవుని యశ్వద్భుతవీరజీవిత మీ జీర్ణనగరముగాంచిన కొంతవఱకు బోధకాగలదు. ఛందోగ్రంథమువ్రాసిన గోకర్ణుఁ డీభీమరాజుతమ్ముడు కాఁడని యాఁ దదన్యుడనియు మాతలంపు.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థియగు ఉదయచోడుఁడు కందూరుపాలకుఁ డును జటచర్ల శాసనమునఁ బేర్కొనినవాఁడును నగు నుదయచోడుఁడు గాఁడు. రుద్రదేవుని శాసనమునకు నితని కందూరిశాసనమునకు ౨౬ దినములె న్యవధిగానను బూర్వజితుఁడగు నీ యుదయచోడుఁ డొకవేళ భీమరాజుగోకర్ణుల తండ్రియైనఁ గావచ్చును. లేదా పానుగంటి యుదయాదిత్యుఁడు కావచ్చును. మహాబాబు నగరమండలమున చోడరాజుల శాసనములు పెక్కులుగలవు. వాని నన్నింటిని సమన్వయించినగాని యీయంశము నిశ్చితముకాదు.

రుద్రదేవుని కళాకౌశలము

అనుమకొండలో నీతఁడొక యపూర్వశిల్పరమణీయముగు త్రికూటాలయమును గట్టించెను. ఆలయమున కెదురుగా సహస్రస్తంభమండపము గట్టించెను. ఆలయమునందలి లతావేల్లనములు స్త్రీపురుషవిగ్రహముల విధము, పురాణకథాప్రతిమల విలాసము మాచి తీరవలసినది. మహమ్మదీయుల కుతూహలములకాగి పూర్వప్రకృతి చిహ్నములునిలుపుకొన్న యీ సుందరాలయము శిల్పకళోపాసకులకు ధ్యేయముగనున్నది. ఇందె రుద్రదేవుని సంపూర్ణ విజయములదెలుపు రామేశ్వరదీక్షితరచితముగు శాసనరాజము గలదు. రుద్రదేవునికాలమునుండి యాంధ్రలిపి కొకనూ తనవికాసము వచ్చినదనుట కీశాసనలిపియే తార్కాణకాగలదు. నీలి సారముగ్రంథము నీతఁడు రచించినటులఁ గొందఱు వ్రాసిరి. అది ప్రతాపరుద్రనరపాలకృతమని చెప్పఁబడినదిగానఁ గర్తృత్వ మితని కారోపించుట ప్రమాదము. కాని రుద్రదేవుఁడు వైదుషీభూషణుఁడు, సారస్వతతంత్రజ్ఞుఁడు ననుట కాధారములు అనుమకొండశాసనమున లేక పోలేదు.

నానాశాస్త్రవిచారజైకచతురుఁడు, బ్రాహ్మీవిలాసాశ్రయఁ డనువిశేషణము నీతని సర్వతోముఖసాహిత్యసంపదకు నిదర్శనములు. పిత్రసంతర మితఁడు ఒరంగల్లు రాజధానిగాఁ జేసికొనెను. శైవులకును, బౌద్ధులకును, జైనులకును దనరాజధానియం దనుకూలములుగనుండు నాలయరాజములను బెక్కింటిని నిర్మింపఁజేసెను. ద్వారములపై గజ లక్ష్మీవిగ్రహములఁ బాదుకొల్పి మరుభూమియనందగు దుర్గమధ్యప్రదేశమునందు నగాధములు నపరిశోష్యజలములు నగు కూపరాజములను బెక్కింటిని ద్రవ్వించి తన దిగ్విజయచిహ్నములుగఁ బెక్కుజయస్తంభముల నాటించెను. నాటికూపములలో నిప్పటికిని కాకతమ్మబావి, గడియారములబావి, దేవతలబావి, అక్కచెల్లెండ్రబావులు దర్శనీయములు గా నున్నవి. శోభనాలబావియను రాజకుటుంబినుల క్రిడాసరగు చాలవఱకు నశించినది. ఒరంగల్లుకొటలోని నాలుగు శిలాద్వారములును ఐనవో

లులోని శిలాద్వారములు రుద్రదేవునికాలమున నెలకొల్పఁబడినవి. ఎడతెగని సంగరయాత్రలతో దిన మొకయుగముగా గడపుచు సామ్రాజ్య తేమమునకుఁ బాటుపడుచు ఆంధ్రశిల్పములకుఁ బేరెన్నికగాంచిన యాలయముల నిర్మించిన రుద్రదేవుఁడు ఆంధ్రులకుఁ జిరస్మరణీ యుఁడు. రుద్రదేవుఁడు నామిరెడ్డి, కాట్రెడ్డి, బేతరాజు, బల్లలుఁడు మున్నగు నేనానాయకుల తోడ్పాటుతో రాజ్యమేలుచు ప్రోలరాజు కట్టింప నారంభించిన నూళ్నదుర్గము పూర్తిచేసి అనుమకొండనుండి ఒరంగల్లునకు రాజధానినిమార్చెను. ఒరంగల్లునకు కాకతీపురమనియు, ఆంధ్రనగరమనియు, ఏకశిలానగరమనియు నాకాలమున వ్యవహార నామములుగలవు. కుందాంబిక స్థాపించిన కుందవరశాసనములో ఒరంగంటిని రుద్రదేవుఁడు రాజధానిగఁజేసెనని కలదు. వైకృంటి గాహిచరావు శాసనమునఁగూడ నీయంశము స్పష్టముగాఁగలదు. శివతత్త్వసారావతారి కలో నీయంశముచెప్పఁబడినది. ఒరంగల్లున కపూర్వప్రకృతియు మహా శ్వర్యసంపదయు నీరుద్రదేవుని కాలమునుండియే యేర్పడియుండును.

రుద్రదేవునకు నితనితండ్రియగు ప్రోలరాజునకును సమకాలికుఁడుగ నుండిన తైలపదేవుని చరిత్రము గ్రహింపఁదగిన శాసనములు కొన్ని నిజామురాష్ట్రమున లభించినవి. తైలపదేవుఁడు కోడూరు పాలించు ప్రభువు. ఇతఁడు చాళుక్యుఁడు. బూదుపూరునెక్కొండ లలో నితనిశాసనములు గలవు. అవి చాళుక్యచక్రము 46 లోనివిగాన కీ. శ. 1124 ప్రాంతమున తైలపదేవుఁడను కాకతీయసామ్రాజ్య ప్రత్యర్థి కోడూరు రాజ్యము పాలించుచుండెననుట సత్యము. రుద్రదేవుఁడు తైలపదేవుని రాజ్యము భీమచోడునిరాజ్యము తనసామ్రాజ్యములోఁ గలుపుకొని యాంధ్రసామ్రాజ్యము విస్తరింపఁజేసెను.

ఆకాలపుఁ బరిస్థితులు

రుద్రదేవుని కాలమున ఆంధ్రదేశపరిస్థితు లల్లకల్లోలముగా నుండెను. సుప్రసిద్ధములగు జైనక్షేత్రములు వైదికాలయములుగా మార్పఁబడెను. బసవేశ్వరుఁ డాకాలమున విజృంభించి వీరశైవమతము నెలకొల్పి బిజ్జలుని సామ్రాజ్యము కూలఁద్రోచెను. మల్లికార్జునపండిత రాధ్యులు వీరశైవమతము నుద్ధరింపఁ దీనకృషిగావింపసాగిరి. రుద్రదేవుఁడీకాలమున జైవమతము నాదరించి జైనులనొత్తిడిచేయసాగెను. ఆకాలముననే చాళుక్యరాజధానులలో నొకటియుఁ బ్రసిద్ధజైనక్షేత్రములలో నొకటియు నగు కొలనుపాక జైవక్షేత్రముగా మార్పఁబడెను. ప్రచారకులకు నెలవుగానున్న మతములన్నియు జైనులనుండి తొలంగింపఁబడి వీరశైవుల కొసంగఁబడెను. పలువురు కాకతీయసామ్రాజ్యమును గూలద్రోయ యత్నించుటకు ప్రధానహేతువు రుద్రదేవుఁడు జైనవిద్రోహియనియే. రుద్రదేవునికాలమున సాంధ్రదేశమున జైనమతము సన్నగిల్ల నారంభింపఁగలిగినదియు అర్హ మతస్థులుజై నాలయములను గొలఁదిగ సంస్కరించి వైదికాలయములుగా మార్చిరనియు నిశ్చయించుటకుఁ గొన్నికొన్ని యాధారములందందు నేటికిని గోచరించుచున్నవి.

రుద్రదేవునియంతము

విశాలాంధ్రదేశమున కధిపతియై యప్రతిహతపరాక్రమముతో జరకాలము రాజ్యమేలి రుద్రదేవుడు రాజ్యతృప్త్యాధురంధరుడగు మహాదేవరాయ లనుతమ్మునిచే జంపబడెను. భ్రాతృహంతకుడగు నీతఁడు రాజ్యమునకువచ్చుటకుఁ బౌరు లంగీకరింపలేదు. కుమారుడగు గణపతి దేవుడై తండ్రియుండఁగ రాజయ్యెను. రుద్రదేవుని యనంతరము రాజ్యముల కల్లోలమైనట్లు రామప్పగుడులలోని శాసనమునందుఁ గలదు. అపుడు రుద్రసేనాని తీర్థాంధ్రసామ్రాజ్యమును బునరుద్ధరించెనని యా శాసనమునందలి స్లోకములన గ్రహింపవలయు. రుద్రదేవుని మంత్రి నర్గము పరిపాలనవిశేషములు కుటుంబస్థితులు కాలగర్భమునఁబడి నేటికి విస్మృతములైనవి. నేటివఱకు సుస్థిముగా నెలకొనిన ఆంధ్ర వ్యక్తిత్వమునకు రుద్రదేవుని మహాత్తర రాజ్యనిర్మాణమే ప్రధాన హేతువగుట మఱువరానియంశము. కుందాంబికాశాసనమునందు రుద్రదేవునియనంతరము మహాదేవరాయలు రాజ్యమేలినట్లుకలదు.

“తస్మాదనంతరం తస్య మహాదేవో మహీపతిః,
అనుశో మనుజాకారమహాదేవో మహీ మధాన్”

మహాదేవరాయలు బయ్యలదేవీవల్లభుడు. ఈ దంపతుల పుత్రుడై శాంతిస్థాపకుఁడును ధర్మనిర్ణేతయు సత్ప్రభుడు నగు గణపతిదేవ చక్రవర్తి.

గణపతిదేవుడు

గణపతిదేవుడు రాజ్యమునకువచ్చునాటి కాంధ్రసామ్రాజ్యము నకుఁ దూర్పుదిక్కున సముద్రము, దక్షిణమున క్రితైలము, పశ్చిమమున కళ్యాణపురము, ఉత్తరమున మాల్యవంతము సరివాడ్డులుగా నుండెను. ఈమధ్యభాగమున నున్న రాజులందఱు సంకితులై కాకతీయరాజ్యము నకుఁ బన్నుఁజెల్లించుచుండిరి. విశాలముగునాంధ్రదేశమున నాతని కత్తి కెదురులేకుండెను. గణపతిదేవుడు గొడదేశమునందలి రాధా మండలములోని పూర్వగ్రామవాసియు ధర్మశంభుని కుమారుడగు ను విశ్వేశ్వరశివాచార్యులయొద్దఁ జిన్మయదీక్షబడసెను. అనంతరము గణపతిదేవుడు తనరాజ్యమునిండి శివాలయములు గట్టించుటయేగాక శైవుల కండగానుండి తైనబౌద్ధమతములు యాపుమాపుటలో మిగులఁ గృషిచేసెను. విశ్వేశ్వరశివదేశికుడు నిజామురాష్ట్రమునఁ బ్రసిద్ధ తేత్రమును ద్విలింగస్థానములలో నొకటియు నగు కాశేశ్వరమున ఉపలమమును, మంత్రకూటమున శైవమతమును స్థాపించెను. ఈ దేశికులు గణపతిదేవునికెగాక మహావప్రభువునకుఁ గాలచురిస్సపాలురకు దీక్షాప్రచారగనుండుటయే గాక రాజ్యాంగవేత్తయై కాకతీయసామ్రాజ్యాభ్యున్నతికిఁగూడ సర్వంకవముగాఁ దోడ్పడెను. అందులకనియేకానోపు గణపతిదేవుడు తా నీశివదేశికుని పుత్రుడననికంకోక్తిగాఁ జెప్పుకొనెను. నుండడముశాసనములోని విధముజూడ

నీవిశ్వేశ్వరశివదేశికుఁ డఖండరాజ్యతంత్రకులఁడనియు గణపతిదేవుని శైవమతప్రచారమునకు నీయియే కారకుడనియు నూహింపవలయు. ఈయన ప్రోత్సహమున గణపతిదేవుని యాస్థానమునఁ దిక్కినసోమయాజి యాచరసత్కారము లొందియుండును.

గణపతిదేవుడు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును సుభిక్షముగావించెను. ఈయనకాలముననే రామప్పచెఱువును రుద్రసేనానియు, పాకాలచెఱువు ఒగదాళముముమ్మశినాయకుడును, నామసముద్రమును నామిరెడ్డియు, ఎఱకసముద్రము ఎఱ్ఱకస్తానమ్మయు, చౌడిసేనాని చౌడిసముద్రము నిటులే సేనానాయకు లొక్కొక్కరు దమపేర నఖండిముఠు ఆటాకములు నెలకొల్పి గణపతిదేవుడు పాకాల సమీపమున గణపుర మనుగ్రామమును గట్టించి యలూర్వశిల్పాభి రామములగు రెండుదేవళములు నిర్మించెనని తనపేర విశాలతరముగు నొకతటాకము నెలకొల్పెను. ఇంతయేల, నిజామురాష్ట్రములోని విశాల తరతటాకములును, మనోవారశిల్పములగు దేవళములు చాలవఱకు గణపతిదేవుని కాలములోని వసుట యతిశయోక్తి కాదు. ప్రోలరాజు రాజ్యస్థాపనమునకై జీవితము వ్యయము గావించెను. రుద్రదేవుడు రాజ్యము విస్తృతమొనర్చుటలో జీవితము వెచ్చించెను. గణపతిదేవుడు పిల్చిటతరాజ్యము నిష్కంటకము గావించుటయే పరమార్థముగఁ జెట్టుకొనుటయేగాక ఓరుగల్లుదుర్గమునకు తాతికోటగట్టించి ప్రతిపక్షులగు దేవగిరియాచివులు, చోళులు, చాళుక్యులు తనయాజ్ఞా బగులగునటులఁ గట్టడి గావించెను.

గణపతిదేవుని కాలమున ఓరుగంటిలో స్వయంభూదేవాలయము అలూర్వశిల్పవిన్యాసములతో నద్భుతకరముగాఁ గట్టబడెను. కాకతీయుల కియాశ్వరుడై యిలవేల్పు. ఆదర్శప్రాయమై యాంధ్రదేశమునకు మకుటరూపముగా నున్న యాదిత్యగుండరాలయము పదమూడవ శతాబ్దమునఁ బూర్తిగా యాపుమాపబడినది. ఈ మహాత్తరశిల్పచిహ్నములు ఓరుగల్లుకోట ఘనరుద్ధరించు తరుణమునను, మందిరములు గట్టునపుడ ను యనసులు యధేష్టముగా నుపయోగించు కొనిరి ఈదైవతప్రశంస విశేషముగాఁ బ్రతాపరుద్రీయమునఁగలగు. ఇష్టదైవతముగు నీస్వయంభూదేవునకుఁ గాకతీయరాజులు సమస్తవైభవములు సమహర్చిరి. ఆంధ్రదేశమున చింతటి యాలయము లేదనిపించిరి. ఐనఘమేమి యవనాటోపమునఁబ్రగమాహుతి యయ్యెను.

ఇపు డీయాలయస్థలమున నాటి విగ్రహశకలములు నంది విగ్రహములు దర్శనీయములుగా నున్నవి. ఈకాలమునఁ గల్పింపఁబడిన యాలయములలో పిల్లలమట్టి నామిరెడ్డిదేవాలయములు పాలెముపట్టులోని రుద్రసేనాని దేవాలయము, కొడికాలలోని రుద్రరెడ్డిదేవళము, కొండిపర్తిలోని చౌండసేనానికాటచిమూపతుల దేవళములు ప్రశస్తతరములు. ఈకాలమునఁ బ్రతిసేనానాయకుడును

శక్తికొలది దేశకల్యాణముకొఱకు బాటుపడి గుర్తములు నిర్వహించియు, ఓకముల నెలకొల్పియు దేశముల బ్రతిష్ఠించియు నాంధ్రదేశమునం పంటను ఆర్థమతిమునకు నిరవసరముల నెలకొల్పిరి. నామిరెడ్డి బేతిరెడ్డి కామిరెడ్డి ప్రముఖులు నల్లగొండ మండలమునను, రుద్రసేనాని, గణపతినాయకుడు, కొప్పనాయకుడు మానుకోటసీమయంగును కాటసేనాపతి, చౌండసేనాచక్వరుడు కొంపిపర్తిసీమయంగును బల్లాల, గదాధరుడు కొలనుపాక ప్రాంతములంగును గొయ్యరావూరు, బయ్యరావూరు గాహిచరావు మెడికు సీమయంగును రాజప్రతినిధులుగా నుండియు, సేనానాయకులుగా నుండియు గణపతిదేవపాపగౌరవశీవులమని చెప్పుకొని స్వామిభక్తి వల్ల డించిరి. ప్రజావిశ్వాసము నీవిధముగాఁ జూరకొని ర్యసమృద్ధిముగాఁ జరకాలము రాజ్యమేలి కృతార్థుడైన సార్థకజీవనులగాఁ గణపతిదేవుఁ డగ్రగణ్యుడు. ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రతిప్రసిద్ధి సలమునను గణపతిదేవుని స్త్రీదివ్వాము లేకపోలేదు. చేబోలు త్రిపురాంతికము, కాశేశ్వరము, శ్రీశైలము, వాడపల్లి, ఏలేశ్వరము, అలంపురి, మున్ను ప్రసిద్ధ శ్రేణిములలో గణపతిదేవుని శాసనములు పెక్కులు గలవు.

గణపతిదేవుని సేనానాయకులు

ఈవీరసతింసుడు సేవగిరియాడవుల విజృంభణము నడచి యంతతోఁబ్రుచ్చినొందక కొంపలు మహారాష్ట్రుల వెంటఁగొని యాంధ్రదేశమున పసకుఁ బ్రతినిధులుగా నెలకొల్పి వారలకు బిరుదులు తొసగి గౌరవించెను. పానుంటిస్థలాధిపతియగు శార్ఙ్గపాణి దేవుడు, నెక్కంటిపాలకులకు కల్వణాగులు, అద్దంకిపాలకుడుగు మాధవనాయకుడు మున్నగువారలు ప్రముఖులు క్రమముగా వీరి వంశములు ఆంధ్రులలోఁగలసిపోయిరి. గణపతిదేవుని కాలమున సమస్త షరతులవారును ఆంధ్రదేశమునెడను గణపతిదేవుని యెడ సభిమానించి రాజ్యక్షేమమునకుఁ బాటుపడియుండిరి. గణపతిదేవునికడ విశ్వేశ్వరశివదేశికులును, వాణసవంశమును మలుగురు దుర్గాభిపతియు నగు నన్నయ్య మంత్రి గంగయసాహిణి, సామంతి భోజుడు, చెన్నాప్రగడగణపామాత్యుడు, మున్నగువార లమాత్య పదవి నధిష్ఠించి యుపరసమయములలో దండినాయకత్వము వహించి యాంధ్రసామ్రాజ్యక్షేమమునకు సర్వంకషముగఁ గృషిచేసిరి. ఇందులూరి సోమమంత్రి యుచియోగివీరుడు గణపతిదేవుని కడఁ జరకాలము మంత్రిగానుండి రాజ్యక్షేమమునకై భయంకరసంగరముల యందుఁ బాల్గొని ఓరుగంటికిఁ దూర్పుభాగమునందున్న వికాలాంధ్ర దేశమంతయు లోఁగొని గౌతమీతీరమున వసించి ప్రతినిధిపదవి జయప్రదముగ నిర్వహించెను. మల్యాలవంశములు, శేచర్లవంశములు, పల్లవవంశములు, విర్యాలవంశములు, విశేషించి ఓరుగల్లుప్రాంతములలో సామ్రాజ్యరక్షణమునకు నియోగింపఁబడినట్లు కనిపించుచున్నారు. ఒకానొకశాసనమున “శేచర్ల గోత్రం లే ష్యేకం కాక

తీయన్యసార్వీతమ్” అని యుంటున్నచేఁ జరకాలమునుండి కాకతీయులకు శేచర్లగోత్రీయులకుఁ బాలకపాల్యసంబంధము కలదని తెలియుచున్నది. శేచర్లగోత్రీయులు కాకతిప్రౌలరాజుకంటే ముందు కాలమునుండి కాకతీయులకుఁ బ్రతినిధులుగ నుండిరనియు నందు బ్రహ్మయసేనాని యను ప్రముఖుడు కాంచీరాజలక్ష్మిని కాకతి రాజునకుఁ బ్రసము గావించెననియు రామప్పగుడుల చెంతగల రుద్రసేనానిశాసనమునఁ గలదు. నాలుసుండి యావంశములు వృద్ధి నొంది గణపతిదేవుని కాలమున నాంధ్ర దేశమునందలి యన్ని భాగములలోఁ బ్రతినిధులుగనుండి స్వామిభక్తి ప్రకటించి యసామాన్య యశము నార్జించిరి.

గణపతిదేవునినాటి విద్వాంసులు

ప్రతాపరుద్రీయనాటక ప్రకరణములన నాకాలమున నెడఁచో ప్రసిద్ధవిద్వాంసు లున్నట్లులఁ దెలియుచున్నది. గణపతిదేవుని సోదరియు కుండలాంబ కుంభవరమున నొక శాసనము స్థాపించుచు సామంతిశూరుడను గణపతి దేవుఁ డొకశాసనము ప్రకటించుచుఁబ్రతిగ్రహీతలగు పండితుల నామములఁ బేర్కొనెను. కీరలు గాక అభినవమయూగకవి, దామోదరకవి, నాగదేవుడు, బాలబాగతి, మైసారనూరి, మార్కండేయపురాణకర్తయగు వారము, కుమారసంభవకర్తయగు నన్నెవోడెడు, (వార్ధకావస్థలో) గాలకుటికి సోమనాథుడ, చక్రపాణి రంగనాథుడ, తిలక, తిక్కన సోమయాజి, రంగనాథరామాయణప్రణేతయగు కొనబుద్ధానెడ్డి, నీతిశాస్త్రముక్తాశి వ్రాసిన భద్రభూషణుడు మున్నగు ప్రసిద్ధి పురుషులు గణపతిదేవునికడ సమకాలికులగుండి వాఙ్మయము నేవించి ధన్యులైరి. వీరల కావ్యరచమునకు గణపతిదేవుని సత్పరిపాలన మే కేలూరి నొంగెనను మలువరాని యంశము. శివదేవయ్య పరతిత్త్వి రసాయనము రచించెనని గ్రంథాంతరములలోఁ గలదు. ఈతఁడు గణపతిదేవునికిఁ నన్యయదీక్ష నొసంగిన విశ్వేశ్వరశివదేశికుడై కానోపు. ఏలయన నీయాచార్యుడు బాల్యముననె గణపతిదేవుని యాదరసత్కారాదుల నొంది రుద్రమదేవికాలమునఁ గూడ నుండఁ గాన ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి జనన మీయన యెఱుఁగును. గ్రంథ సాధనములు లభించునట్లు నీయనయే పరతిత్త్విరసాయనకర్తయని విశ్వసించుట ప్రమాదము కాఁబోదు.

గణపతిదేవుని పరిపాలనము

క్రీ. శ ౧౧౯౯ మొదలుకొని ౧౨౬౧ వఱ కీయఁ రాజ్యము పరిపాలించినట్లులఁగలదు. స్థానికచరిత్రములందును నిటులే గలదు గాని రుద్రమదేవి రుద్రదేవుఁ డనుపేరుతోఁ స్థాపించిన శాసనములు ఈముధ్యకాలమునకుఁజెందినవి కొన్ని యిహవిపరిశోధనమున బయటపడినవి. అవి గణపతిదేవుని రాజ్యపాలనకాలమున రుద్రమదేవి రుద్రదేవుడని వ్యవహరించుచు వేయించినవి కానోపును. గణపతి

దేవుఁ డాకాలమున రాజ్యవ్యవస్థల సాక్షిమాత్రుడై తిలకించుచు శైవాచారరహస్యముల నెఱుంగుచు వానప్రస్థాశ్రమమునఁగాలము గడుపుచుండెనని యూహింప వచ్చును. గణపతిదేవుని తోఁబట్టువగు కుండలదేవి నతవాటిరాజుల కీయఁబడుటచేఁ గలిగినబాంధవ్యము కాకతీయసామ్రాజ్యమునకు బలకరమయ్యెను. ఈకుండంబకు నతవాటి రుద్రరాజుతో జరిగిన వివాహాదికము ఈయమ నెలకొల్పిన కుండవరపు శిలాశాసనమున నీక్రిందివిధముగాఁ బ్రశంసింపఁ బడియున్నది.

శ్లో. వరాయ సద్వంశనరాయ దాతు
మేనా మనేనాస్సచివైరమంత్ర,
శ్రీనాథవాసీ వరనాథ సంశం
తత్కాకతీశస్య కులానురూపం.

శ్లో. శ్రీకాకతీశవంశేన తదేవ విమలం కులం,
అకలంకయిశుం స్థానే స్వర్ణే సమ్యగిసంగమః.

శ్లో. ...రుద్రస్యపతే రదాన్యహిమవృషః
కుండల మహాదేవీం.

దీనింబట్టిమాడ మహాదేవరాయలకు ముందు దుర్జయవంశజులను నతవాటిరాజులకుఁ గాకతీయులకు సంబంధబాంధవ్యములు లేవనియు మహాదేవరాయలు కులశేఖరగౌరవాదులు విచారించి మంశ్రుల యాలోచనము ననుసరించి యాదుప్రజేవునితో బంధుత్వము నెఱుపు కొనెనని యూహించుట కిశ్లోకములు తోడ్పడుచున్నవి. ఇనుగుర్తి లోని నాగరలిపి శాసనములో బుద్ధరాజునకు ముప్పాంబకుఁగుమారుడగు నీరుద్రదేవుఁడు గణపతిదేవుని సోదరియు. బహ్యంబామఁబదేవరాయల పుత్రియును మైలాప్పయమహాదేవిని బెండ్లాడినట్లుఁ గలదు. కుండలదేవియే ముదుసూరుశాసనములో కుండంబయని చెప్పఁబడినది. మైలాప్పయదేవియే మైలాంబయమహేరుతో రుద్రదేవుని భార్యననియు సంతానవతిననియు అమరావతిశాసనము నందును త్రిపురాంతకశాసనమునను జెప్పకొనెను. కుండలదేవి మైలాంబిక యొకతెయో భిన్నులో నిరూపింప వీలుకాలేదు. ఎట్లయినను ఈనూతనసంబంధము నతవాటివారితోఁ గాకతీయులకు మహాదేవరాయల కాలములో జరిగిన దనుట సత్యము. నతవాటిసీమ పాలకులగు రుద్రదేవుని వంశజు లంతటితోఁ గాకతీయుల కంకితులై సాగివంశజులవలె ఆంధ్రసామ్రాజ్యవృద్ధికిఁ బాటుపడియుందురు.*

* ఆంధ్రుల చరిత్రమున సాగివంశమునకుఁజేందిన గొంకదోరపరాజు కేర్కొనఁబడెను. శాసనములలో నాతని ప్రశంస “త్యాగోంక దోరాధిపః” అనిగలదు. త్యాగము చిహ్నముగాఁగల దోరపరా జని యట భావము. గొంకదోరపరా జనుట ప్రమాదము కానోపు.

†వరమ నూపేశ్వర శ్రీ స్వయంభూనాథ దేవిద్యౌ శ్రీపాదపద్మాంధక ప్రత్యక్ష ప్రమగ్నకావతార లాడచోడకటకమాణ కామన్నియ బేటకాణి, కడనప్రచండ చలమర్తి గండ విభం దేవేంద్ర సత్యహరిశ్చంద్ర చతుస్సముద్ర పరమ దిహ్వారితోర్తి సప్తమచక్రవర్తి ఉపభుక్యప్రముఖాది సకళభక్త జనానందకారణ వైరిసంహరణ ఆదిరాజచారు చరిత్ర సుజనైకమిత్ర సుఖిరనిజ రాజాన్వయ నామాది సమస్త ప్రశస్తి సహితం శ్రీకాకతీయగణపతి దేవరాజులు.....

గణపతిదేవుని పరిపాలనము

గణపతిదేవుఁడు ప్రజాహితముగఁ బరిపాలించిన రాజులలోఁ బ్రథమగణ్యుఁడు. ఆకాలమున జైనులకు బౌద్ధులకు నీయన కొంచెము గనొ గొప్పగనొ యొత్తిడి గలిగించెనట సత్యమాగము కాదు అంతమాత్రమున నీతఁడు ప్రజారంజకుఁడుగాఁ డన వీలుండదు. విద్యా నాథుఁడు గణపతిదేవుని మానుషశంభువని ప్రశంసించెను.† కొన్ని శాసనములలో గణపతిదేవుఁడు సప్తమచక్రవర్తియనియు శివావతార మనియుఁ బ్రజాపాలనచతురుడనియు సత్యహరిశ్చంద్రుడనియుఁ బేర్కొనఁబడెను. ఈయన ఓరుగంటిచెంతఁగల కోనేటిపర్వ వేయించిన శాసన స్తంభమువలన చక్రకమునకెంత సౌకర్యములు గలుగఁజేసి నదియుఁ దేటతెల్లము కాఁగలదు. గణపతిదేవుఁడు గణపేశ్వర మను ప్రసిద్ధక్షేత్రం జమును గట్టించి యందు బహుసంఖ్యాకులగు విద్యాంసుల నుంచెను. ఆగణపేశ్వరపై సతియు ప్రభావమున కాకతీయకులదైవ తిమసు స్వయంభూనాథున కనుయాపుడని ప్రతాపరుద్రీయనాటక ప్రకరణమునందుఁగలదు. ఈవిద్యాక్షేత్రమునుగూర్చి వివరములు స్థానిక చరిత్రమునందు విపులముగఁగలవు. ఇతరదేశాగతనర్తకులవలన వచ్చు సుంకములను గణపతిదేవుఁ డీదేవాలయములకే కట్టడిగావించెను. ఆపన్నులు గూడఁ జాల సులభముగ నుంట నీతని సత్పరిపాలనమునకుఁ దార్కాణము. కర్పూరమున వీనెకు రెండు చిన్నములు, కస్తూరి నూలు చిన్నములకు రెండు చిన్నములు, పట్టుచూలియందుఁ దులమునకుఁ జిన్నము, చింతము, మానూరిపట్టు పచ్చి పట్టంగుకొటబాదిక, చింపినము, ముత్యము, రుద్రాక్ష, గాఁబూస మొదలుగాఁగల మణిబంగారములం దెల్లను మాడుకు వీధము...ఇట్లు సన్నులు వ్యాపారవృద్ధికగముగా విధింపఁబడుటయే గణపతిసృపాలుని ప్రశస్తపాలనమునకుఁ దార్కాణము.

గణపతిదేవుని వంశము

గణపతిదేవుని భార్య సోమదేవియని ప్రతాపరుద్రీయమున పుష్టముగాఁ జెప్పఁబడినది.

“సైవోమాచేతి నిర్దిష్టా సోమాచేతి ప్రథా మగాత్,
తనమాతా శివా సాక్షా ద్దేవో గణపతిః పితా.”

ఈయనకు కుండలదేవి, మైలాంబ యను నిరువురు సోదరీరత్నములుగలరు. శాసనాంతరములవలన గణపతిదేవునకుఁ బిన్నచోడుని కుమార్తెలగు నారాంబశేరాంబలు కూడ భార్యలని కలదు. పట్టపు

రాణిమాత్రము సోమదేవియనుట నిస్సందేహము. ఈమెయందు గణపతి దేవునకు రుద్రమదేవియను పుత్రికయు గణపాంబయను పుత్రికయు జనన మొందిరి. రుద్రమదేవి చాళుక్యవంశజాతుడగు వీరభద్రునకును గణపాంబ ధరణికోటపాలకుడగు కోటచేతరాజున కొసగి పరిణయము గావింపబడెను. రుద్రమదేవి బాల్యవస్థనుండియును రుద్రదేవుడను వ్యవహారనామముతో రాజ్యవ్యవస్థల దిలకించుచుండెను. గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవిని పుత్రభావముతో జూచుచు తనయులు లేరన్న కొంతదలంపక కాలము గడిపెను. గణపతిదేవుడు రుద్రమదేవిని పుత్రుడని వ్యవహరించినటులఁ బ్రతాపరుద్రీయమునందలి యీక్రింది పంక్తు లాధారములు కాఁగలవు.

“అన్యథా కథ మిశ్వరప్రసాదాద్యతే నిరంకుశం స్త్రీవ్యక్తి విశేషస్య లోకాధిపత్యం? ఏవం మానుషశంభునా గణపతిమహారాజేన అభ్యంతరస్యానుభవమహిమ్నోనదృశ్యమత్రపుత్రి ఇతివ్యవహారకృతః”

(ఈశ్వరుని డయయే లేకపోయినయెడల ఒక యాడుదాని కడ్డుకలేని లోకపాలన మెట్లు చేకూరును? ఈవిధముననే మనుజు శివుడగు గణపతిమహారాజు అంతరంగరహస్యవేత్తయై కొడుకని వ్యవహరించుట తగియున్నది.)

కొందఱు రుద్రమదేవి బాల్యమున మగవాడుగ వ్యవహరింపఁ బడుటచే నొక కన్యనిచ్చి పెండ్లిచేసిరని యేమో వ్రాసిరి. రుద్రమదేవిని గణపతిదేవుడు పుత్రియనియే వ్యవహరించెను. సమకాలిక శాసనములలో స్త్రీగణే వ్యవహరింపబడెను. రాజ్యవ్యవస్థలయందు మాత్రము రుద్రదేవుడని వ్యవహరించెయందు నెనుట నాస్తవము. రుద్రమదేవి చాళుక్యవీరభద్రున కొసగి పరిణయము గావింపఁ బడుటయు నామెకు ముమ్మడింబ, రుద్రాంబ యను నిరువురు తనయులు గలుగుటయుఁ బ్రసిద్ధమైయుండ “రుద్రమదేవిని గణపతిదేవుడు పురుషుడని వ్యవహరించి లోకమును నమ్మించుటకుఁ గన్యనొకతెం దచ్చి పెండ్లి తంతునడిపెననియుఁ బ్రసాదాదిత్యుడు రుద్రమదేవిని ఖండించెననియుఁ గల కట్టుకథల విశ్వసింపఁబనిలేదు. గణపతిదేవుని పుత్రికారత్నము లిరువురును రాజనీతికుశలురాండ్రు కావున గణపతిదేవుని యనంతరము కాకతీయసామ్రాజ్యమును రుద్రమదేవియు ధరణికోటరాజ్యమును భర్త కనంతరమును లోకోత్తరముగాఁబరిపాలించి స్త్రీలయందు సామాన్యముగాఁ గానరాని యానన్యసామాన్యపరిపాలనకాలమును బ్రకటించిరి.

గణపతిదేవుని మహత్త్వము

అఖండశివనిష్ఠాగరిష్ఠుడగుటచే నీతని దైవాంశసంభూతునిగ లోకులు విశ్వసించి పితృభావముతో వర్తించిరి. కాంచీమండలము వఱకు నొకమాటు దండయాత్రకేగి యఖండవిజయసంపన్నుడై రాజధాని చేరెను. రాజ్యమేలిన యటువదిసంవత్సరములలో నీతడు పరాజయ మెఱుంగెడు. ఆంధ్రసామ్రాజ్య మితని కాలమున

సర్వవైభవసంతృప్తమై దినదినాభివృద్ధితో నఖండప్రకృతి గడించిననుట సత్యము. గణపతిదేవుడు నూర్యవంశజుడని పాశాణ శాసనమునందుఁ జెప్పబడెను. చంద్రవంశజుడను చాళుక్యుడను నగు వీరభద్రునికిఁ గుమార్తెయగు రుద్రమదేవి నొసంగెను. అంతమాత్రమున గణపతిదేవుడు క్షత్రియుడనుట కవకాశములేదు. చతుర్థవంశజులని చెప్పుకొన్న రాజకుటుంబములలో సంబంధబాంధవ్యములు కనిపించుట యీతని క్షత్రియత్వమునకు విరోధము. కాకతీయులు తాము క్షత్రియేతరుల మని చెప్పికొనినటుల శాసనాధారములు గలవు. అనుమకొండ శాసనములో నున్న రుద్రదేవుని “క్షుద్రక్షత్రకులోన్నతి క్షయకృతః” అనువిశేషణము, ప్రతాపరుద్రీయములోని ప్రతాపరుద్రుని విశేషణములగు “క్షుద్రక్షత్రియపక్షక్షణిభా”, “సోమరాక్షాభిజనం తమద్యజయతి శ్రీకాకతీయాన్వయం”, “అత్యక్రేందుమలప్రకృతిమసృజద్యం కాకతీయేశ్వరం”, “నూర్యసోమాన్వయామాత్య మహతైద్యాధరీకృతా” అనునవి కాకతీయవంశము నూర్యచంద్రవంశములకు భిన్నమైనదనియు, క్షత్రియేతరమనియు విశ్వసింప నవకాశము నొసంగుచున్నవి.

క్రి. శ 1260 ప్రాంతమున నీవీరవతంసుడు ఆంధ్రలోకము పారశోకాంబురాని మంచి దినవంగతుడయ్యెను. పితృసన్నిధిని పరిపాలనరహస్యముల గఱచిన యఖండ శేముషీధురంగరులగు రుద్రమదేవి చిరకాలము రాజ్యమేలి పితృయశమునకు వన్నెపెట్టెను. గణపతిదేవునితోఁ గాకతీయవంశ మంతరించెనని చెప్పనచ్చును. రుద్రమదేవి చాళుక్యరాజుల ఇంటికోడలుగావున నాయమను కాకతీయరాజు యన పిలులేదు. ఆయమ పుత్రియగు ముమ్మడమ్మయుఁ గాకతీయుల కొసంగఁబడినది కాదు. ఆయమ భిర్తయగు మహదేవరాయలు కాకతీయేతరుడనుట సుష్టము. ఈపరిస్థితులలో సామంతులు, ఆస్థానకవులు, విద్వాంసులు రుద్రమదేవిని ప్రతాపరుద్రుని కాకతీయవంశజు లనుటకుఁ గారణము మృగ్యము. కాకతీయసామ్రాజ్యమును బాలించుచున్నకతిన కాకతీయప్రభువు లనుపించుకొందురు గాని రుద్రమదేవి, ప్రతాపరుద్రుడు కాకతీయవంశజు లనిపించుకొనుట పొసఁగదు.

కాకతీయసామ్రాజ్యము మహామండలేశ్వర ప్రోలరాజుతో నారంభమై గణపతిదేవునితో విచ్ఛిన్నమైనది. అన్యగోత్రీయ యగు రుద్రమదేవికతనఁ బెంపొంది ప్రతాపరుద్రదేవునికాలము నంతరించినది. ప్రోలరాజును రుద్రదేవుడు చంపుట రుద్రదేవుని మహదేవరాయలు చంపుట మున్నగు నత్యాచారములచే నీకుటుంబము మధ్యమధ్య రాజకీయవిప్లవములకు లోనయ్యెను. రుద్రదేవచక్రవర్తిని మహదేవరాయలు వధించిన పిదప భ్రాతృహంతకుడని యాతనిరాజ్యమునకు నేనా పతులు రానీయక పోయిరి. ఈయవకాశమును బురస్కరించుకొని ప్రత్యర్థిరాజులు కాకతీయసామ్రాజ్యమును నాశనముగానిది స్వవశము గావించుకొనగా శత్రుద్రుద్రసేనాని సామ్రాజ్యము నుద్ధరించినటుల రామప్పగణిశాసనమునందు స్పష్టముగాఁగలదు. ఇంకొకమాటు కాక

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటనలు

Phone 3575

NEO RAMAKRISHNA LUNCH HOME

(Next to Pachaiyappa's and Opposite The Madras Telephone House.)

ESPLANADE ROAD, MADRAS.

The home of happy Ideas in Catering

AND

Chosen Pleasure Resort of the City's Elite

Which provides for its Patrons

Commodious Accommodation

Courteous Attention, Prompt Service

DAILY CHANGE OF MENU

**Introducing Dainty Novelties in Indian Refresh-
ments Unequalled For Their Elegance and Taste.**

Caterers of High Repute

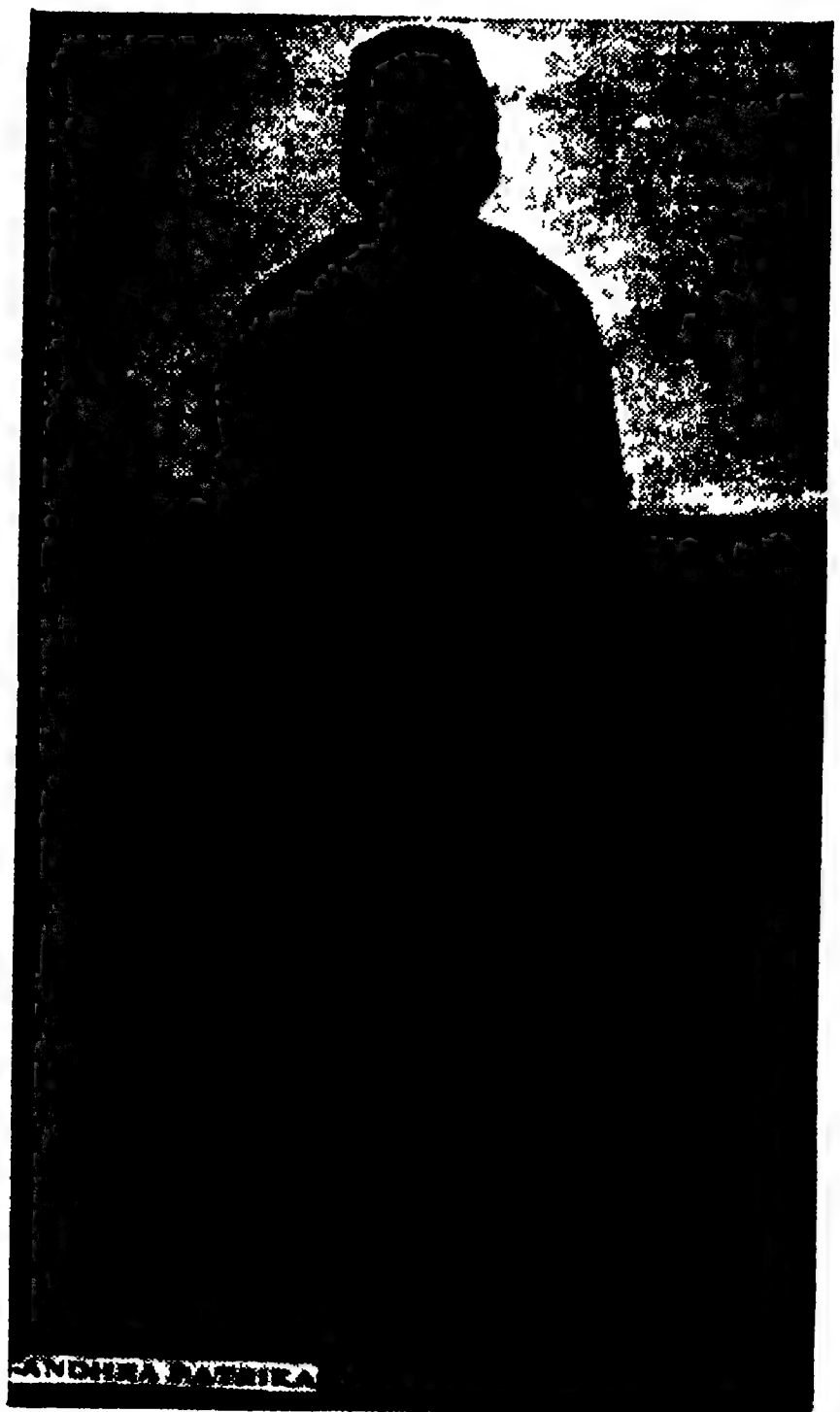
**For All Social Functions From The Tiny Tea Parties
To The Largest 'AT HOMES' And Garden Parties.**

VISIT NEO RAMAKRISHNA For Your Daily Lunch

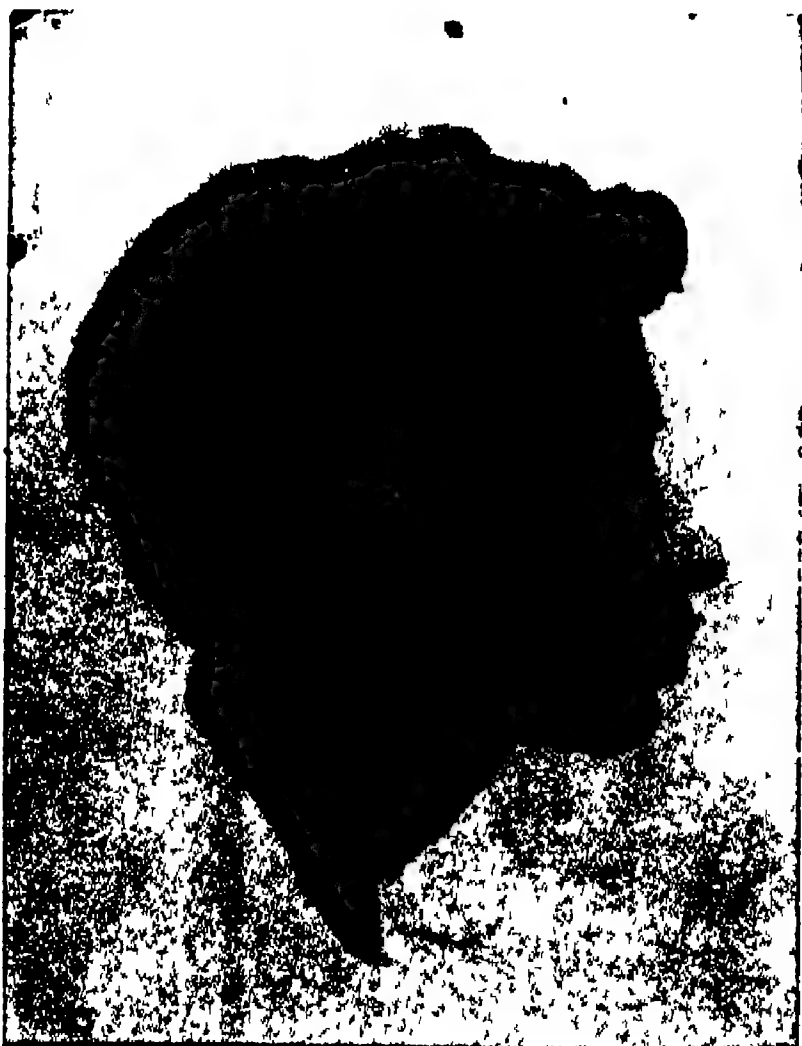
If you wish for Comfort, Pleasure & Happiness.

శ్రీ నరసింహదేవరస్వామి నారాయణగారు (శి)

శ్రీ మల్లాది రామమూర్తి శాస్త్రిగారు (శి)

శ్రీ మల్లిమడుగుల జగన్నాథరావుగారు (శి)

శ్రీ రావు రంగరావుగారు (శి)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ పి. వి. కె. సుబ్బారావుగారు (1)

శ్రీ వి. వి. కె. సుబ్బారావుగారు (2)

శ్రీ పి. వి. కె. సుబ్బారావుగారు (3)

శ్రీ కళా వెంకటేశ్వరగారు (4)

శ్రీ పురాణం నారాయణగారు (5)

శ్రీ భట్టప్రసాద మూర్తిప్రకాశరావుగారు (6)

యసామ్రాజ్యమునఁ బురుషసంతతిలేకపోవుటచే విఠియాల కామసాని భవ కుమారుని నొసంగి కాకతీయరాజ్యము నిలిపినటుల గూఢూరుశిలా శాసనములోని యీక్రిందిపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చును:

చ. అనుపమదుర్జయాన్వయ సుధాభిననేకులు రాజనందనుల్
సనిన బొఱుండి వెన్నడను సంభవుడయ్యె నతిప్రసిద్ధుడై
వినుతవిరోధిమండలిక వెన్నడు వెన్నడ వోరె వానికిఁ
ఘనుడగు నెఱ్ఱ భూపతి జగద్విదితుం డువయించె గీర్తితోఁ.

ఉ. భావిత్కీర్తి నాతనికి బాండ్లమధ్యమ భీముడో యనం
గా విఠియాల బీమనిపఘస్మరుడై యుదయించె వానికిఁ
భూవినుతుణ్ణు మండలిక భూమణుడెఱ్ఱనరేంద్రు డుత్తమ
శ్రీవినుతుండు బంధుజనసేవ్యుడు దానువయించె నున్నతిన్.

చ. అతడనిబొట్టచేత వసుధాధిపుజేకొని వాని వైరి ను
చ్చిత్రమున జంపి యాకొఱవిదేశమునందు బ్రతిష్ఠ నేసి త
త్తనయు సమేతు డోడగలి.....యము బిట్టణ గద్యనంబున
ప్రతిముఁడు వానితా మొగడు పర్సియు పండ్రడు నెఱ్ఱవాత్తుడై.

చ. అగుచునట్టి ఎఱ్ఱనిపు నంగన కామమసాని మే
ల్గరదని బేత భూవిభుని గాకతివల్లభుజేసి వానితా
బరగగ జేతబెట్టి ఘను బల్లనరాయని నాగిచొచ్చె భా
స్కరనిభ చక్రవర్తినికాకతీనిల్పుట కోటిసేయదే.

చ. శారకకాలుడై పడుసెగాడయ నాయకు జంపి నూరడ
వ్వేల్లుపుండ రవ్యనిపువేలుపు గొండననిల్పి వానిచే
మేలుగమాడ మప్పయిని మేలుగ నేరెడు బోదిపాడునం
జిలుగ బేకుమావిడ్లు మేలుగరెండెయ రాజునంగడై.

ఈశాసనలిపయి చాళుక్యరాజు సోమేశ్వరుని శాసన మొక ప్రక్కగలదు. వేటొకవైపు విఠియాలవంశజులగు నూర విభుఁడు, వానికొడుకు బేతన, కోడలు బెజ్జమాంబికల ప్రళంసయు ఈదంపతులకొడుకు మల్లనపేరు గలదు. కన్నడపద్యమయమగు నీశాసనభాగమున శతాబ్దములేదు. ఇంకొకవైపు చాళుక్యసోమేశ్వరుని సుబంధియగు నిమ్మభీముని శాసనముగలదు. ఇవియన్నియుఁ బదునొకండవ శతాబ్దమునాటివని లిపివలన నెఱుంగునగును. వీని సమ కాలికమునగు ఉదాహృతపద్యశాసనము పదియవ శతాబ్దములోనిది కావచ్చును. ఆకాలమునఁగల దుర్జయవంశము, అందుఁబ్రసిద్ధులగు ఎఱ్ఱ భూపతి, విఠియాలభీముఁడు జనించుటయు, విఠియాలభీముఁడు బొట్టబేతరాజును జంపి కొఱవిదేశము గైకొనుటయు, ఎఱ్ఱభూపతి భార్య - మసాని పల్లవరాయని విజృంభణమాపి, తనకరదనిచే

(బేతరాజుచే) కాకతీయవంశము నుద్ధరింపఁజేయుటయుఁ జరిత్రమునకు గ్రొత్తయంశములు. శాసనస్థాంశముల బలపఱు పనింకఁగొన్నిసాధ నాంతరములు గావలసియున్నది. బేతభూపతి కాకతీయవల్లభు నెట్లు చేసెనో కామసాని పూర్వోత్తరములెవ్వయో బేతభూపతి కాకతీయ రాజులలో నేపేరఁబరఁగనో భావిపరిశోధనమునఁగాని తేలదు. ఇది గణపతిదేవుని కాలపు శాసనముగానను విఠియాలవంశ మాకాలమునఁ బ్రసిద్ధముగ నున్నందునను గణపతిదేవున కీయంశమేమైన యన్వ యించునేమో యని మాయనుమానము.

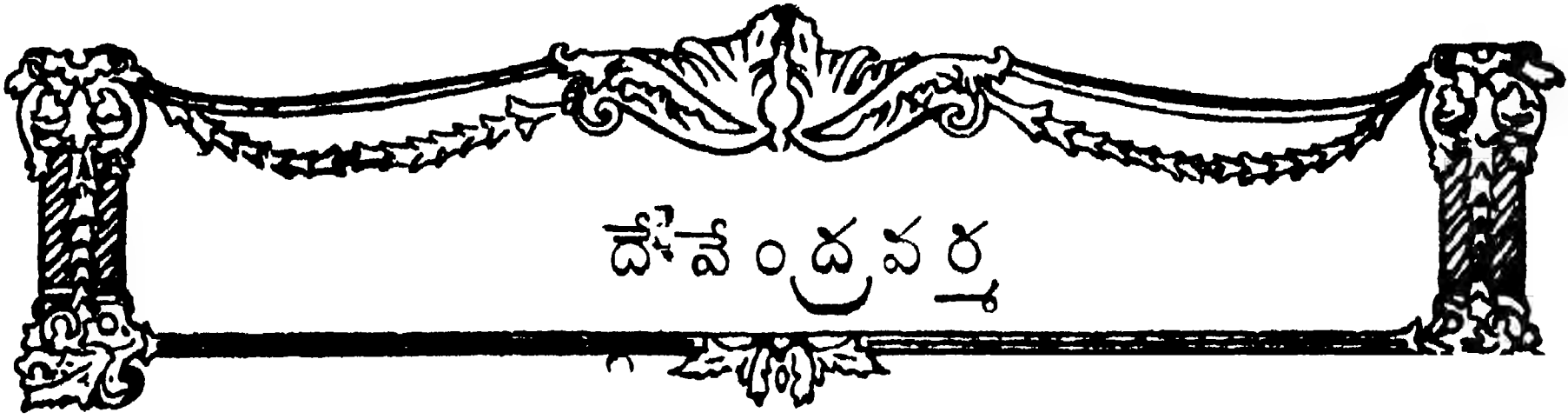
పరిశిష్టము

సూర్యుఁ డస్తమించినంతనే అంధకారము జగము నాక్రమింపదు. మనోహరసాంధ్యమరీచ లాకాలమున నేత్రపర్య మొనర్చును. సాంధ్య రాగతమస్స మృశనము నయనానందకరముగ నుండును. అటులే గణ పతిదేవ భాస్కరుఁ డస్తమింపఁగనే అంధదేశ మంధకారబంధురము కాలేదు. రుద్రమదేవపరాక్రమము, దిశలరేయెండవలె లోకానందకరముగ నుండెను. తేజస్తమోఘట్టనమె స్రతాపరుద్రునికి యవనులకు జరిగిన సంగరము. అంతలో అంధ్రసామ్రాజ్యభానుఁడు అవశిష్టదీధితుల నాగ్నించుకొని చిరకాలమున నిశాగర్భమున నిమిడి విద్యానగరసమీపస్థ మగు ఋష్యమూకగిరిపై నుదయించెను. ఇది ప్రసంగాంతరము.

గణపతిదేవుఁడు నిర్మించిన యాలయములు నశించినవి. ఆతఁడు నెలకొల్పిన తటాకములు మహారణ్యగర్భితములైనవి. ఆనాటికీర్తిచిహ్నములు యవనపదాఘాతములకుఁ దాళజాలక భూ గర్భగతములైనవి. ఐన నేమి గణపతిదేవుని యాంధ్రవ్యక్తిత్వపున గభ్యుదయదీక్ష కాలగర్భమును జీల్చుకొని యాంధ్రదేశమును అంధ్ర వాఙ్మయమును నలంకరించు శుభకాల మాసన్న మైనది. ఈశుభావసర మున మౌటువడిన పశ్చిమాంధ్ర దేశమునందలి (నిజామురాష్ట్రములోని) శాసనసముదయమును నేకరింపఁగలిగితిమేని అంధ్రసామ్రాజ్యచరిత్రము భవిష్యత్సోదరసంతతి కర్పింపఁగలుగుదుము. సందిగ్ధములగు చరిత్రగ్రం థులు విచ్చిపోవును. అంధ్రసోదరులు కాకతీయసామ్రాజ్యచరిత్రమునకు నేపజేయుట జాతీయసేవయనుకొనఁదగును. అక్కతనపరిపాలనవశమున భిన్నములుగనున్న బ్రిటిషునిజామదేశములయందలి అంధ్రదేశమున కవి నాభావమును, సంబంధ మేర్పడును,* పరిశోధకయువకుల శుభాగమము నకు ఆభ్యుదయాకాంక్షితమగు నిజామురాష్ట్ర మపేక్షించుచున్నది.

తే. అడగిపోయిన కాకతీయాంధ్రచరిత్ర
మంతరించునె యాంధ్రు లున్నంతివఱకుఁ
బ్రశిథిలాంధ్రశరీరాస్థిపంజరమున
రాజకుండునె పూర్వపరాక్రమాగ్ని!

* చరిత్రకారులు స్థానికుల ప్రవాదముల పైనను, జరిత్రానుభవము శాసనపతనాభ్యాసములేని ప్రజలపైనను ఆధారపడుటచే జరిత్రాంశ ములు తారుమారుచున్నవి. కొండెపర్తిదుర్గాధిపతి యగుచౌండసేనానిని ఆతఁడు స్థాపించిన చౌండసముద్రమును భౌండసేనాని భౌండసముద్ర మునుట యొక్కతార్కాణము. ఈవ్యాసమున నూచించిన శాసనములు చాలవఱకుఁ బ్రకటింపఁబడనివె. వీని మాతృకలు కొన్ని మౌయొద్దఁగలవు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ గోపీనాథ హరిచందన జగద్దేవురాజాబహద్దూరు గారు

ఉదయాదిత్యుని ఒక శాసనము కంబకాయ గ్రామ ములో దొరికినది. ఈ యుదయాదిత్యుడు మహా మాండలికుడైన ధర్మరేఖడియొక్క పుత్రుడు. ఇతడు కాదంబవంశస్థుడు. ఈ శాసనమును శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు, 1927 సం॥ నవంబరు భారతిలో ప్రకటించిరి.*

ఈ తామ్రఫలకము చదువుటలో కొంచెము పొర పాటు గలదు. ఏమనగా సోమశేఖర శర్మగారు 'సహస్రైక శతద్వయాధిక' అనగా 1102 శకాబ్దముని చదివినారు. ఇది సరియైన సంవత్సరము కాదు. కారణ మేమనగా కళింగ నగరమున ఈ శాసన మొసంగబడినట్లు వ్రాయబడిన సంగతి తామ్రశాసనములో నుండుటచేత మహారాజాధి రాజు దేవేంద్రవర్మ కళింగేశ్వరుడని తెలిసినప్పటికి వారి ముఖ్యరాజధాని కళింగనగరము కాదు. కారణ మేమనగా సదరుశాసనమున సంవత్సరము వ్రాయుస్థలమున, "దంతపురే వ్యవీతాః" అని వ్రాయబడుట చేత. ఈ సంవత్సరమున గంగవంశీయులగు రాజులు దంతపుర ములో నివసించియున్నారు. అందుచే దంతపురము రాజ ధాని గాని కళింగనగరము కాదు. ఇంతేగాక గంగవంశీ యులు ప్రతిసంవత్సరము భాద్రపదశుద్ధద్వాదశిరోజున గొప్ప యుత్సవమును నేటివరకు వైదికవిధానమున నిష్ఠ దేవతయగు మాణిక్యేశ్వరిదేవి సన్నిధానమున జరుపు చున్నారు. సదరు ఇష్టదేవత ముఖ్యరాజధానియందు తప్ప తదితరస్థలములయందుంచబడదు.

గంగవంశావతంసుడగు చోడగంగదేవు నగరికటక మందు రాజత్వము చేయుచున్న కాలమున దేవేంద్రవర్మ యను నామముగల మరియొకరాజు దంతపురములో రాజత్వము చేయుచుండెను. ఇందుకు నిదర్శనము గోదా వరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకా ద్రాక్షరామ మున గల శిలాలిపిలో "భస్మీకృత్య కళింగదేశ మఖిలం నిర్జిత్య గంగం రణే భంక్త్వాకోశలఖండపాలనివహ్నేః దేవేంద్రవర్మాదికాః, వీరః పల్లవరాజ ఇత్యభిహితో రా జేంద్రచోడప్రభోః కీర్త్యుత్తంభ మివోద్ధ్రుంధిషు జయ స్తంభం శుభం న్యక్షిపత్." అని కలదు. చోడవంశీయు డగు రాజేంద్ర చోళదేవుయొక్క సేనాపతి పల్లవరాయు డను వీరుడు తన ప్రభువుయొక్క ఆదేశానుసారముగా యెప్పుడు కళింగమును జయించుటకు తూర్పుదిక్కునకు బయల్పెడలెనో అప్పుడు కోశలఖండపాలులతో గంగ వంశీయుడగు దేవేంద్రవర్మను జయించి ఓడ్రదేశసంధి స్థలమందు జయస్తంభమును నాటించెను. ఈ పల్లవ రాయుడు రాజేంద్రచోళుని మనమడగు చోడగంగదేవుని కాపాడుటకు గాను యీ ప్రాంతములకు వచ్చుట సర్వజ నవిదితము. ఈ చోడగంగదేవు 999-1069 శకాబ్దము వరకు, అనగా 1077-1147 క్రీష్టాబ్దమువరకు రాజ్యము చేసెను.

దేవేంద్రవర్మ అనంతరము అతని పుత్రుడు మాహేంద్రవర్మ దంతపురాధీశుడాయెను. వైషధకావ్య గ్రంథకర్త శ్రీహర్షుడు నిజకావ్యములో దమయంతి స్వయం

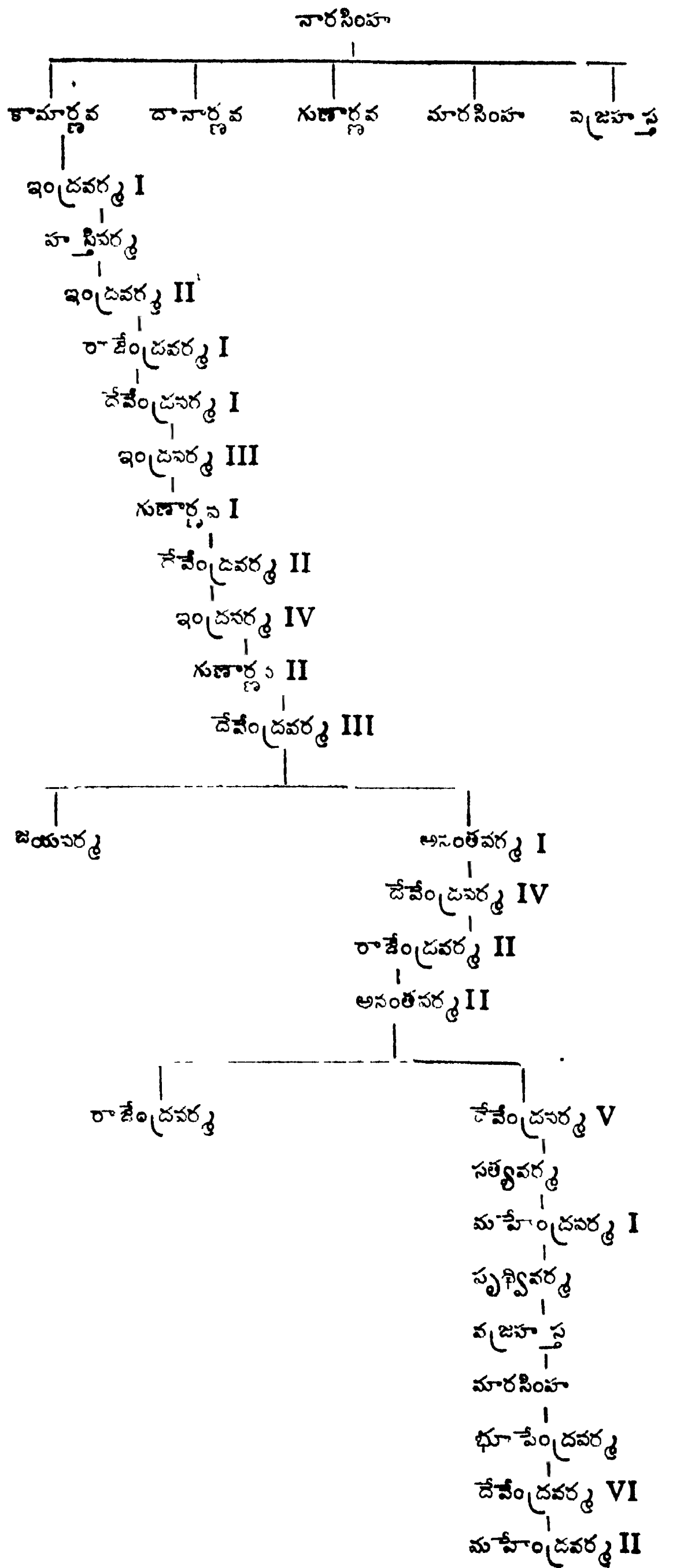
* శాసనఫలకమందలి విషయసారము ఇదివరలో భారతియందే ప్రకటించబడియున్నందున మరల ప్రకటింప మానితిమి, —సంపాదకుడు,

దేవేంద్రవర్మ

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

వరమును వర్ణించుపట్ల కళింగాధీశుడగు మాహేంద్రవర్మను వర్ణించియున్నాడు. చోడగంగదేవునకు సాహసాంకయను పేరుకూడా ఉన్నట్లు ద్రాక్షరామశిలాలిపివలన తెలియుచున్నది. శ్రీ హర్ష కవి తన నైషధకావ్యములో 22-వ సర్గ ఆఖరు శ్లోకమందు తాను సాహసాంకచరితమును వ్రాసినట్లు తెలియపరచియున్నాడు. ఇందువలన శ్రీహర్ష కవి, చోడగంగదేవు, అనంతవర్మ, అతని పుత్రుడు మాహేంద్రవర్మ ఒక్క కాలపువారే యని స్పష్టమగుచున్నది.

చోడగంగదేవుని యొక్క బాల్యసమయమున కళింగదంతపురములో దేవేంద్రవర్మ రాజ్యము చేయుచున్నసంగతి నిజమగు కారణమున పై తామ్రశాసన కాలము శర్మగారు నిర్ణయించినది సరియైనదికాదు. మేము ఈ శాసనమును సరిగా చదివి స్థిరపరిచినది యేమనగా ఆ ఘటకమందు యీ ప్రకారముగా కాలనిర్ణయమై యున్నది. “శకాబ్దాసహస్రమే కోన్నతత్రయాధిక” అనగా, 1021 శకాబ్దమున దేవేంద్రవర్మ దంతపురములో నుండెను. ఈ కాలములోనే దేవేంద్రవర్మయొక్క మరియొక తామ్రఫలకము దొరికినది. దానిలో గాంగేయవంశక్షేత్రవర్ధమానవిజయరాజ్యసంవత్సరములు 397 అని యున్నది. ఇందువలన గంగవంశరాజత్వ సంవత్సరములు 624 శకాబ్దము మొదలు ప్రారంభింపబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. వీరి యొక్క విశుద్ధవంశావళి యిట్లు వ్రాయబడినది:—

రాజ్యార్పణము

వైకాళి (కవితాసమితి)

రాయగడదుర్గమున మహారాష్ట్రవీర
కేసరి శివాజి మాతృనంక్షేళ ముడుప
నల భవాని పాదాంబుజధ్యానమగ్న
మానసమ్మున విశ్వమే మరచి యుండె.

అంత నాతని చెవి సోక ప్రాంగణమున
“జయముజయమగురఘువీర జయముజయ”మ
టన్న రామదాసుని కరుణార్ద్రరవము
తడబడి యతండు శోకనంతపు డయ్యె.

సంగరమ్మున వైరికుంజరకవోష్ట
రక్తధారల జమ్ము వీరప్రతాప
కాలి కనుగవ నశ్రుల చేల రాల్చె
బిచ్చమని వచ్చు నన్యాసి పిలుపు వినిన ?
క్షీప్రగమనమ్ముతోడ నశేషవినయ
వినమితోత్తమాంగుండయి వెలికి వచ్చి
నిలిచె రామదాసుని పాదనీరజముల
మ్రోల నారాజమణి వీరపుంగవుండు.

“ఈమహారాష్ట్రరాజ్యదివ్యేంద్రిరకు న
ధీశుడవు నీవ కావె సుధీప్రపూర్ణ !
బిచ్చమెత్తెద వేల నిర్వేదవృత్తి
వీధివీధు దుర్గమవిసినములను ?”

అని వచించి శివాజి యాతని కరముల
విజయప్రతాపి నిడె “ఇదే బిచ్చ”మనుచు,
కనుగొనల హర్షభరజలకణము లెడల
స్వామి నిశ్చలహృదియు విన్మయము నంద.

మోవి దరహాసచంద్రిక మొలకలెత్త
నయనయుగళిని సుప్రసన్నత నటింప
పలుకు పలుకున సుధయె చిప్పిలుచు నుండ
స్వామి మెలమెల్ల నతనితో, “భళిర ! మేలు
నీదు పూర్ణభక్తికి శివా ! మోద మయ్యె.

కాని, నన్నా న్యసులకు మాకు కలుము లేల ?
జానడంత పొట్టకును రాజ్యమ్ము లేల ?
బిచ్చకులకు బిచ్చమె కాక పెంపు లేల ?
వలనదు యిగ్గహింపుమోవత్స !” అనిన,
పాదముల వ్రాలి యారాజు పలికె నిట్లు:
“ఒనగినది నే గ్రహింపగా నోప దేవ !
నీదె నకలమ్ము నన్ను మన్నింపుమయ్య !”
ఎంత తెలివిన వినడయ్యె పృథ్వీనేత.

తుణిమిలితనయనుడై స్వామి పలికె:
“నకలమును స్వీకరించితి సరియె; కాని
ఈవు మాయాజ్ఞ శిరసా వహింపవలయు.

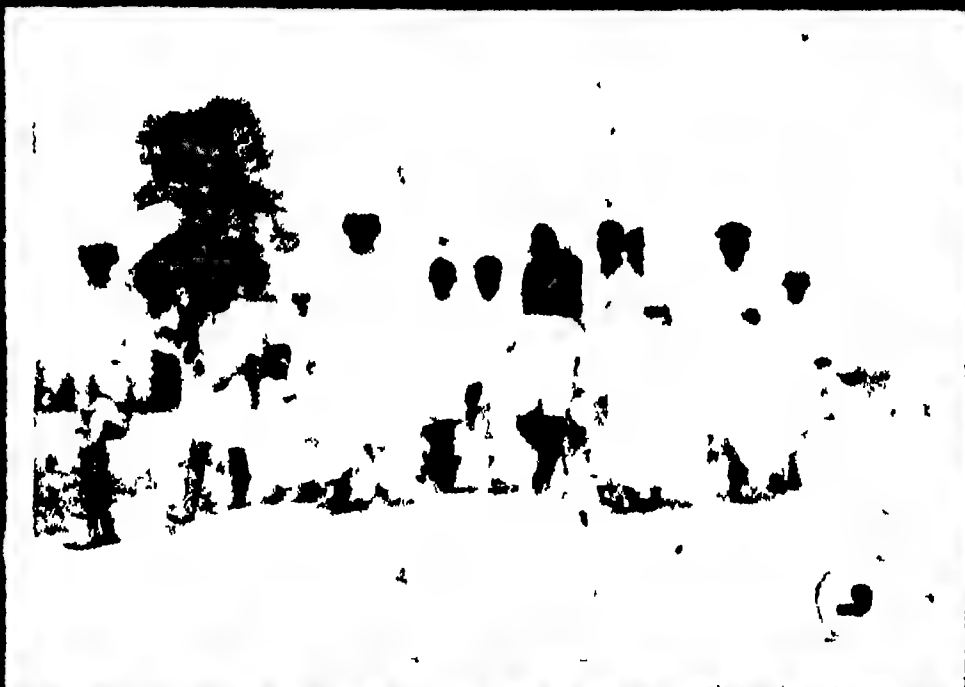
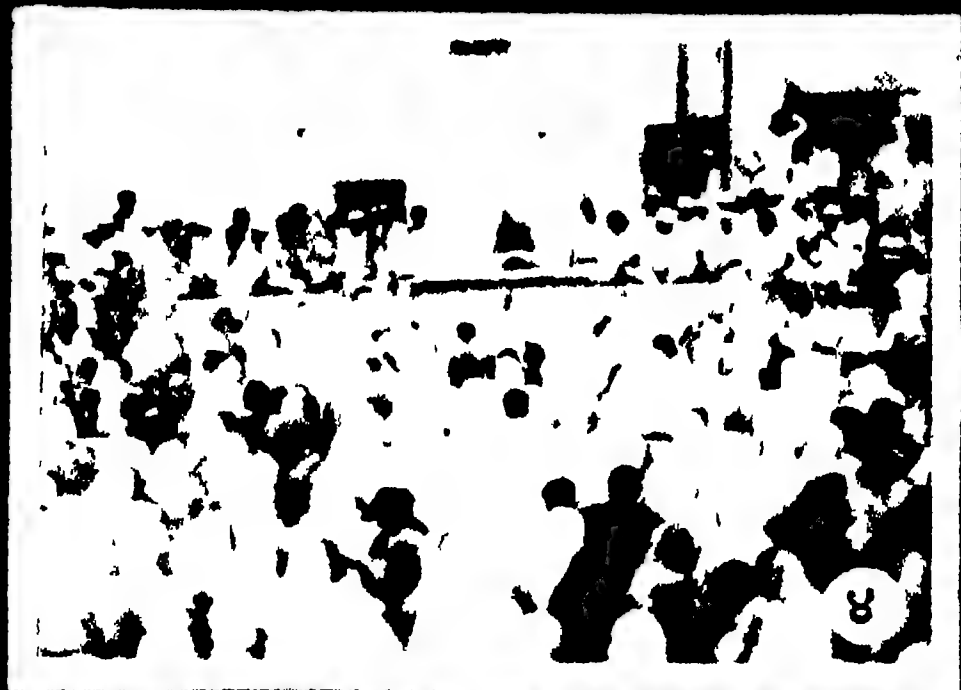
ఈనకలరాజ్యమునకు నీవే కుమార !
ప్రతినిధిగ మాకు పాలింపవలయు వినము.”
వల్లెయని రాజు స్వామికి వందన మిడి
చనియె శుద్ధాంతమునకు హర్షమున దోగి.

అదె మొదలు మహారాష్ట్రరాజ్యమ్ముపైన
తవిలి యెగిరె కాషాయపతాకచయము
యవనపరిపంథిజనహృదయములు వ్రీల
ప్రాభవమున స్వోత్తర్యదేవత వెలుంగ.

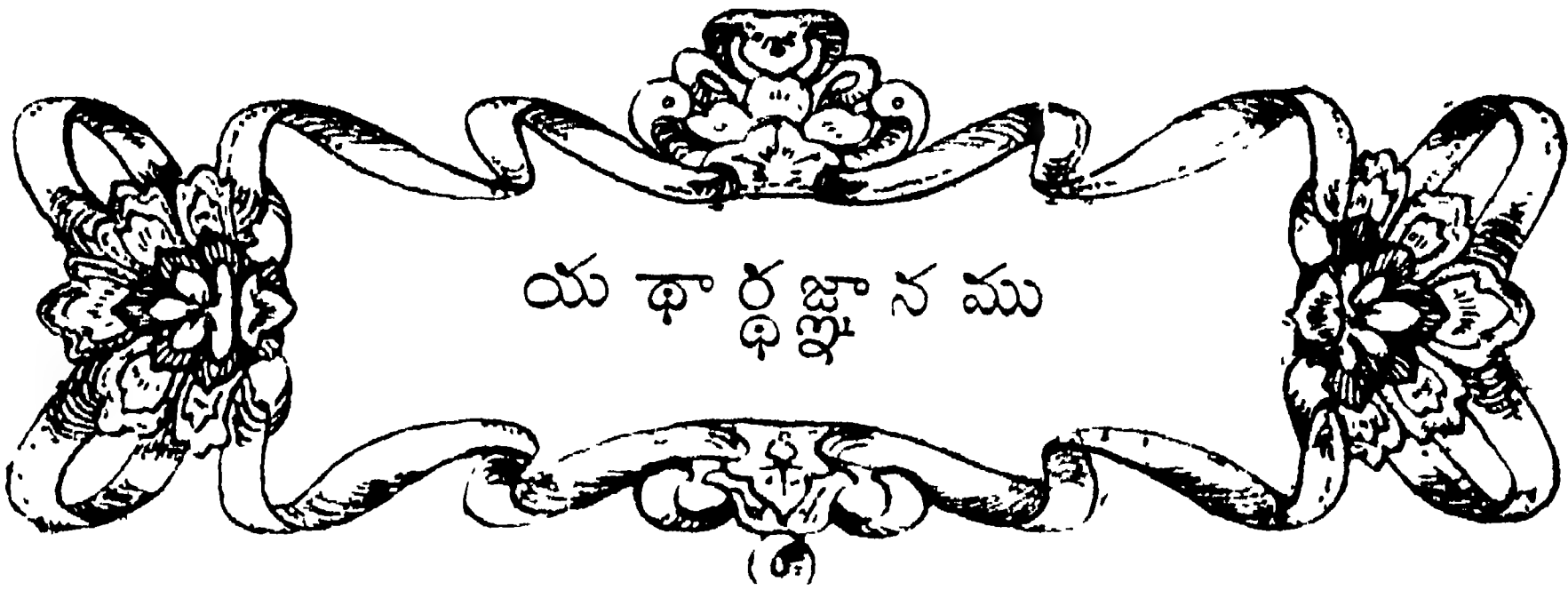
అఖిలభారతజాతీయమహాసభాకార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులు-అలహాబాదు (కారాగారముననుండి విడువబడినవారు)

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజాత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

మహాత్ముని ఉద్వసత్వగ్రహము-దండియాత్రి, సూరితు మకామ (4-5-30)

౧. పశేదారులశ్రమమునకు మహాత్ముడు చెచ్చుచుండుట ౨. పశేదారుల సహవేళమునకు మహాత్ముడు పోవుచుండుట ౩. సూరత
వీధిలో మహాత్ముడు ౪. స్త్రీలసభలో మహాత్ముడు ఉపన్యసించుచుండుట ౫. పై యుపన్యాసమయమున మరియొకదృశ్యము ౬. పై ఉ:

బుర్రా శేషాచలంగారు

స్వగవంతునిచే సృజించబడిన జగత్తుజాలమున కంతయు మానవజన్మ ముత్తమము. అది జన్మాంతరసుకృత రిపాకవిశేషముచేత కలుగనలసిన దేగాని మరియుకదాని లన గలుగునది గాదు. అట్టి దుర్లభమయిన జన్మ మొక నేళి లభించినను. యథార్థజ్ఞానము పట్టుపడకపోయిన నది క్షయమైపోవును. కాబట్టి మానవుల కందరికిని యథార్థ జ్ఞానమత్యావశ్యకమై యున్నది. దేహేంద్రియాది ప్రపంచమున కంతకును విలక్షణమైయున్న యాత్మస్వ రూపమును దెలిసికొనుటయే యథార్థజ్ఞాన మనబడును. దేహేంద్రియాదిప్రపంచమంతయు అప్రకాశ్యమై, అని క్ష్యమై, అశుద్ధమై, ఆద్యంతసహితమై, దృశ్యమై, దుఃఖమ మమై, జడమై, వికారమై, పరిచ్ఛిన్నమై, కార్యమై, సంకల్పమై, గుణయుతమై, సావయవమై, సజాతీయవిజాతీయ స్వగతభేదసహితమై యుండును. సమష్టివ్యప్తిరూపమైన శరీరత్రయమే అనాత్మ యనబడును. ఆత్మ నిత్యమై, శుద్ధ మై, సత్తై, సుఖమై, దృక్తై, నిర్వికారమై, స్వప్రకాశమై, అస్సంకల్పమై, నిరాధారమై, నిరవయవమై, సుప్రకాశమై, ఆద్యంతరహితమై, సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదరహితమై, నిర్గుణమై యుండును. శరీరత్రయమునందు పంచీ కృతపంచమహాభూతములవలన కలిగి ప్రారబ్ధకర్మాధీ నమై కర్మముల కనుగుణముగా సంభవించు వానాదులు దుఃఖముల కాశ్రయమై యున్నదే స్థూల

దేహ మనియు, అపంచీకృతపంచమహాభూతములవలన కలిగి జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియపంచప్రాణమనోబుద్ధు లతో గూడుకొన్నదే సూక్ష్మశరీరమనియు, స్థూలసూక్ష్మ, శరీరములకు హేతుభూతమై, ఆద్యమై, అనిర్వాచ్యమై, జడమై, మోహాత్మకమై, ఆత్మశితమై, జగదుత్పత్తికి మూలకారణమై యున్న యజ్ఞానమే కారణశరీరమనియు చెప్పబడును. ఈ శరీరత్రయము పంచకోశాత్మకమై యుండును. ఈ పంచకోశములకు వ్యతిరేకమైనదే ఆత్మ యని వేదములు చెప్పుచున్నవి.

కాబట్టి పంచకోశములయొక్క వ్యరూపమును మొదట విచారించి తెలుసుకొనవలయును. ఆ కోశములు అన్నమయమనియు, ప్రాణమయమనియు, మనోమయ మనియు, విజ్ఞానమయమనియు, ఆనందమయమనియు నయిదువిధములుగా నుండును. వానిలో అన్నమయము వలన నుత్పన్నమగు శుక్లశోణితములవలన జన్యమై, మరల సన్నముచేత సభివృద్ధినొందుచు స్తంభము వలె స్థూలమై, కరచరణాద్యవయవములు కలిగి పఞ్చావవికారములతోగూడి పట్కోశాత్మకమైయున్న స్థూలశరీరమే అన్నమయకోశ మనబడును. కర్మేంద్రి యము లయిదును, ప్రాణాదు లయిదును ప్రాణమ యకోశ మనబడును. జ్ఞానేంద్రియము లయిదును మన స్సునుగూడి మనోమయకోశ మనబడును. జ్ఞానేంద్రియ

ము లయిదును బుద్ధియునుగూడి విజ్ఞానమయకోశ మనబడును. ప్రియమోదప్రమోదములను వృత్తులు కలిగి జగదుత్పత్తికి మూలకారణమై అనాదియగు అజ్ఞానమే ఆనందమయకోశ మనబడును. ప్రియమనగా ఇష్టవస్తు దర్శనమువల్ల కలిగెడు సంతోషము. మోదమనగా తత్త్వ దాగ్ధిలాభముచేత కలిగెడు సంతోషము. ప్రమోదమనగా తదనుభవమువలన కలిగెడు సంతోషము. ఒర ఖిడ్గమును, చింతగుల్లు చింతించును, గవురైన వీణను, సిరికాయ పురుగును, కవచము దేహమును మూసికొని యున్నలాగున అవి అయిదును ఆత్మను వెలియనీయక మూసికొనియుండును. కనుకనే అవి కోశములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి. ఇవియొర మొదలగు వస్తువులవలె పరిచ్ఛిన్నములును, సమానసత్తాకములును గాక ఆత్మసత్తచే ఉపజీవించుచు దోచెడివే యయ్యును సూర్యసత్తచేతనే ఉపజీవించుచు దోచెడి మేఘము సూర్యుని మరుగుపరచునట్టును, అగ్ని సత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి భూమము అగ్నిని మరుగుపరచునట్టును, రజ్జుసత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి సర్పము రజ్జువును మరుగుపరచునట్టును, మృత్తిక యొక్క సత్తచేతనే ఉపజీవించుచు దోచెడి ఫలము మృత్తికను మరుగుపరచునట్టును, స్వర్ణసత్తచేతనే యుపజీవించుచు దోచెడి యాభరణము స్వర్ణమును మరుగుపరచునట్టును ఆత్మను మరుగుపరచుచుండును. అయినను, ఒర, కత్తి మొదలగునవి కూడి ఒక్కటిగా వ్యవహరింపబడినను పరస్పరభిన్నములై యున్నట్టు పంచకోశములతోడి యోగము పరస్పరాధ్యాసమువలన ప్రాప్తించినను కాలత్రయమునందును వానికి యాత్మవ్యతిరిక్తముగానే యుండును.

పరస్పరాధ్యాస మనగా ఒకపదార్థమునందలి ధర్మము మరియొక పదార్థమునందు దోచుట. ఎట్లన, తాను జీవుడనుట జీవమువలన కలిగిన యధ్యాసము. తాను పుట్టి పెరిగియుండి వృద్ధి నొంది క్షీణించి పోవుచున్నాననుట వికారమువలన కలిగిన యధ్యాసము. తాను పురుషుని, వనిత, నపునకుడు ననుకొనుట

యంగమువలన కలిగిన యధ్యాసము. ఇట్లే వర్ణమువలన కలిగిన యధ్యాసము, ఆశ్రమమువలన కలిగిన యధ్యాసము, నామమువలన కలిగిన యధ్యాసము మొదలగునవి. ఈయధ్యాసములనలన జీవత్వాదికములయిన అన్నమయకోశము ఆత్మయందును, సచ్చిదానందలతేణాదికములయిన ఆత్మధర్మములు స్థూలముగా గనుబడుచున్న అన్నమయకోశమునందును దోచుచున్నవి. కనుక అన్నమయకోశమునకును, ఆత్మకును సంబంధము కలిగినది. నేను ఆకలి గొన్నవాడను, దప్పగొన్నవాడను, శక్తి నంతుడను, సరాక్రమవంతుడను, దాతను, ప్రవక్తను, మూగవాడను, కుంటివాడను, గూనువాడను అను నివి మొదలగు ప్రాణమయకోశధర్మము లెల్లను విలపితమైన యాత్మయందును, ఆత్మధర్మములైన సచ్చిదానందలతేణములు ప్రాణము చక్కగా దోచుచున్నదని ప్రాణమయకోశమునందును దోచుచుండుటవలన అన్యోన్యాధ్యాసమువలన ఆత్మకును ప్రాణకోశమునకును సంబంధము గలిగినది. నేను సంకల్పము గలవాడను, వికల్పము గలవాడను, మోహముగలవాడను, శోకముగలవాడను, ద్వేషముగలవాడను, క్రోధముగలవాడను, వినువాడను, చెవిటివాడను, గ్రుడ్డివాడను, భ్రష్టుడను ఇవి మొదలగు మనోమయకోశసంబంధము లగు సంకల్పాదిధర్మము లెల్లను ఆత్మయందును, ఆత్మధర్మము లెల్లను మనస్సు చక్కగా దోచుచున్నదని మనోమయకోశమునందును దోచుచున్నందున ఆత్మకును మనోమయకోశమునకును పరస్పరాధ్యాసమువలన సంబంధము కలిగినది. నేను కర్తను, బుద్ధిమంతుడను, యోగసాధకుడను, పండితుడను అను మొదలగు విజ్ఞానమయకోశధర్మము లెల్లను ఆత్మయందును, ఆత్మధర్మము లెల్లను బుద్ధి చక్కగా దోచుచున్నదని విజ్ఞానమయకోశమునందును దోచుటవలన ఆత్మకును విజ్ఞానమయకోశమునకును పరస్పరాధ్యాసమువలన సంబంధము కలిగినది. నేను భోక్తను, సంతృప్తిలేనివాడను, సుఖిని, దుఃఖిని, సాత్వికుడను, రాజసుడను, తామసుడను అను మొదలగు ఆనందమయకోశధర్మము లెల్ల ఆత్మ

ందును, ఆత్మసర్వములగు సచ్చిదానందలక్షణము
ను జ్ఞానము చక్కగా వోచుచున్నదని ఆనందమయ
శమునందును దోచుచున్నందున ఆనందమయకోశ
నికును, ఆత్మకును ఋస్వరాధ్యాసమువలన సంబంధ
కలిగినది.

కాబట్టి నాయాపుదూడ, నా కుమారుడని తన
సంబంధింపబడి దోచెడు సత్వాదులు తాను
నట్లు, నా శరీరము, నా ప్రాణము, నామనస్సు, నాబుద్ధి,
యజ్ఞానమని తనకు సంబంధపడి తోచుచున్న పంచ
శములను తాను కాడనియు, వానికి విలక్షణముగా
న్న యాత్మయే తాననియు నెరుగవలసినది.

ఋస్వ బలసినదనియు, దూడ చిక్కిపోయిన
నియు, చిన్నవాడు దుర్మార్గుడనియు, చెప్పినట్లు విన
నియు, పిల్లది మూఢురాలుగానున్న దనియు, దంఢించిన
గురింటికి పోవుచున్నదనియు, నా బిడ్డలు, నా సొమ్ము,
యిల్లు, నా వాకిలి, నా మేడయనియు, నా భార్య గృహ
వ్యవస్థాపనము వహింపలేదనియు, నాకు హితమైనది
మిక్కిలియైనను చేయలేదనియు చెప్పెడిలాగున అన్న
యకోశసంబంధములయిన జీవత్వాదివికారములును,
ప్రాణమయకోశసంబంధములయిన క్షుత్తిపాసాదివికార
ములును, మనోమయకోశసంబంధములయిన సంకల్పాది
కారములును, విజ్ఞానమయకోశసంబంధములయిన
ర్పిత్యాదివికారములును, ఆనందమయకోశసంబంధ
ములయిన భోక్తృత్వాది వికారములును గలుగుచున్నవి.
గానియవి సాక్షిమాత్రముగా వెలయుచున్న తన్ను కాల
త్రయమునందును స్పృశింపలేవు.

ఈ పంచకోశములతో చేరియున్న యాత్మను
ప్రత్యేకపరచుట యేలాగున సాధ్యమగుననిన, అధ్యయన
మయమునందు పురుషులచేత నుచ్చరింపబడిన సహజ
శబ్దములను విభజింప వలను పడకపోయినను వివేకయుక్త
మగు బుద్ధిచేత ఇది యిట్టివాని శబ్దము, ఇది యిట్టివాని
శబ్దము అని కనిపెట్టునట్లును, జలములతో కూడియున్న

వేడిమిని ప్రత్యేకపరప శక్యము కాకపోయినను త్వగింద్ర
యముచేత స్పృశించి బుద్ధిచేత జలమున వేడిమిని
గ్రహించినట్లును, గోడయందు వ్రాయబడిన చిత్రమునం
దలి శ్వేతనీలపీతాదిరూపములను వేరుపరప శక్యము
కాకపోయినను నయనేంద్రియముచేత కనుగొని బుద్ధిచేత
ఇదిగోడ, ఇదిచిత్రము, ఇదిశెలుపు, ఇదిసలుపు, అని యెరిగి
నట్లును, జలముతో చేరియున్న లవణాదిరసములను విభ
జింప నలవిగాక పోయినను రసనేంద్రియముచేత సనుభ
వించి ఇదియుష్ణ, ఇదిపులుసు, ఇదితీవ్ర, ఇది కారము, ఇది
నగరు, ఇది చేదని తెలిసికొన్నట్లును, బట్టలను యిట్టియున్న
పరిమళములను వేరు పరపగాకపోయినను ఘ్రానేంద్రియ
ముచేత ఆఘ్రాణముచేసి బుద్ధిచేత ఇది సుగంధము, ఇది
దుర్గంధము అని గ్రహించినట్లును పంచకోశములతో
గూడుకొని యున్న యాత్మ ప్రత్యేకపరప గట్టిముగా
నున్నను వివేకయుక్తమగు బుద్ధిచేత ఆత్మస్వరూప మిట్టి
దనియు, పంచకోశస్వరూప మిట్టిదనియు చక్కగా విచా
రించిన పక్షమున పంచకోశములతోఁగి సంబంధము
ఆత్మకు సంతమాత్రము లేదనుట విశదముగా తెలియ
వచ్చును. అయినను రజ్జువునందు ఆరోపింపబడిన
సర్పము రజ్జువునకంటె వ్యతిరేక్తిము కానట్లు, ఆత్మ
యందారోపింపబడిన పంచకోశములు అధిష్ఠానభూత
మైన ఆత్మకంటె అన్యములుకావు. ఎండమావులను
కనుగొని జలభ్రాంతి నొందిన పురుషుడు ఆ జలము
నందు స్నానపానాదక్రియలు నిర్వర్తింపదలచి తుదక
విచారజ్ఞానముచేత తనకు గనబడినవిజలములు గావనియు,
ఎండమావులనియు నిశ్చయముగా తెలిసికొన్నను జల
ప్రవృత్తిమాత్రము తొలగిపోనట్లు ఆత్మయందారోపింప
బడిన పంచకోశములు అధిష్ఠానమైన ఆత్మకంటె అన్య
ములుకావని తెలిసికొన్నను పంచకోశ ప్రవృత్తిమాత్రము
తొలగనేరదు.

మృత్తికయందారోపింపబడిన ఘటము మృత్తిక
యేగాని వేరుకాదని తెలిసికొన్నను ఘటాదప్రవృత్తియు,
తద్వ్యవహారములును మరల గలిగినట్లును, స్వర్ణము

నం దారోసింపబడిన కటకమకుటాదికములైన యాభరణములు స్వర్ణముకంటె అన్యములుకావని దృఢముగా తెలిసికొన్నను ఆభరణప్రవృత్తియు, తద్వ్యవహారములును మరల గలిగినట్లును, ఆత్మయం దారోసింపబడిన పంచకోశములు అధిష్ఠానమైన ఆత్మకంటె అన్యములుకావని తెలిసికొన్నను పంచకోశప్రవృత్తియు, తద్వ్యవహారములును మరల గలుగుచుండును. ఘటాదికములయిన వృద్ధస్తువులు నామారతిముల వ్యవహారింపబడుచున్నను మృత్తికకంటె వ్యతిరిక్తములయినవి కావని బుద్ధిమంతులకు తెలియవచ్చునట్లు పంచకోశములు వ్యవహారసిద్ధములై యున్నను ఆత్మకంటె వ్యతిరిక్తములుకావని బుద్ధిమంతులకు తెలియవచ్చును.

ఈప్రకారముగా విచారించి తెలిసికొనుటయే పంచకోశవిలక్షణజ్ఞానమనియు, ఈజ్ఞానమువలననే అవస్థాత్రయమునందు ఆత్మ అనుస్యూతమైయున్నదనియు పంచకోశములుమాత్రము అవస్థాత్రయమునందు అనుస్యూతములయి యుండలేదనియు, వ్యావృత్తిములయిన పంచకోశములు స్ఫురించుచు వ్యవహారప్రవృత్తిములయినను ఆత్మకంటె అన్యములు గాలేవనియు దృఢముగా తెలియనిచ్చును. ఇట్లు తెలిసికొన్నవాడు నిస్సంశయముగా కృతార్థుడై జీవన్ముక్తుడగును.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

హరిః ఓం తత్సత్.

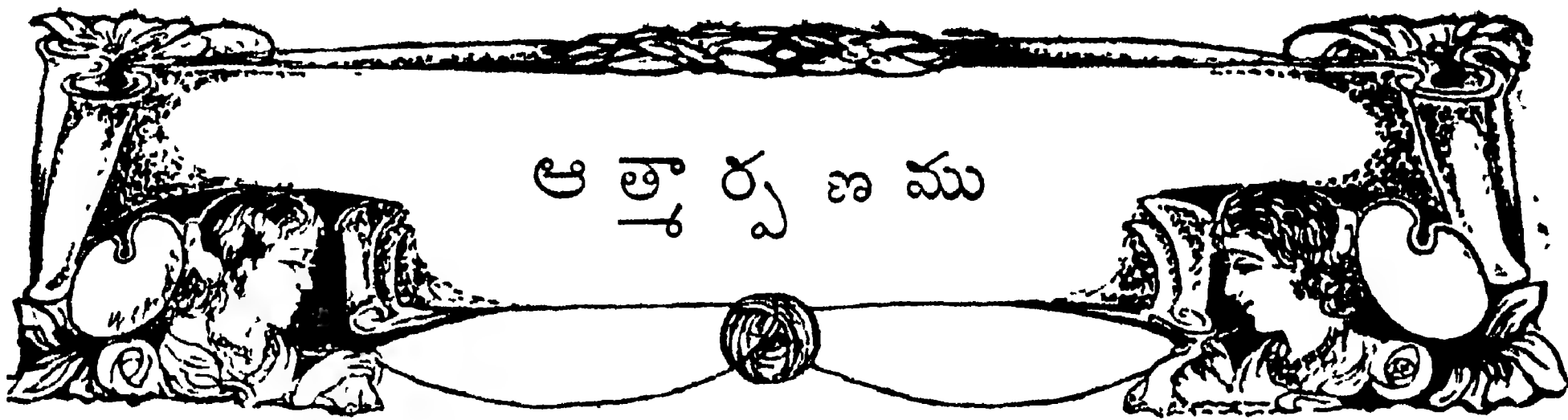
క్రొనుసైజు ఫుటలు ౧౫౦,
పెల రు. ౦- ౦-౦.

ధమ్మపదము (వచనము)

గ్రంథకర్త: శ్రీ కిశాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

ఈ పుస్తకం ఆంధ్రగ్రంథమాలలో ఏడవది. బౌద్ధధర్మమతసారమయిన ధమ్మపదం అనే పుస్తకానికి అరువాదం ఇది. 'అహింస' ముఖ్యధర్మం అన్నవిషయం ఈ పుస్తకంలో చక్కగా వివరింపబడింది. మఱిన్ని కొన్ని గొప్పధర్మాలు విశ్వకల్యాణమున కుపకరించునవి ఇందు ప్రతిపాదించబడినవి. ధర్మజ్ఞానువులు తప్పక చదువవలసిన పుస్తకం ఇది. ప్రతులు కొలదిగనే ఉన్నవి.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుళెట్టివీధి, మద్రాసు.

మండలేముల వేంకటశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., యల్. టి.

శ్రీ కల్యాణగుణాలవాలుఁడనుచుఁ జిత్రైఖ్యసద్రూపకుం
డాకారప్రవికారదూరుఁడనుచుఁ వ్యాసాంబరీషాదిభ
క్తైకప్రాఖ్యుఁడటంచు నిర్గుణుఁడు నిర్వాప్తిపాదుఁడంచుఁ బుధా
నీకంబుల్ నినుఁగూర్చి వల్కునుదులఁ వింటి సదాయాశ్వరా!

ఈమాటల మర్మం బది యేమోయని తడవి తెల్లయెడలను నిజమా
నీమాడ్కి ననఁగనామది కేమియు స్ఫురియింపదయ్యె నిదమిత్థముగన్.

శాంత మొదపక జ్ఞానతేజంబులేదు, జ్ఞానతేజములేకమోక్షంబులేదు
స్వాంతమది శుద్ధమైన నె శాంతమొదవు భక్తునకునైన వేదాంతపరునకైన.
కావున ఏనివడి స్వాంతం బేవిధి పరిశుద్ధి నొందు నిరవుగ నరుఁ డా
త్రోవను గనుఁగొనవలయును ధీవిలసితబుద్ధి మెఱయఁ ద్రికరణశుద్ధిన్.

మనుజులకు బంధమోక్షములను ఘటింపఁజాలు కారణమది మానసంబె తలఁప
మానసమునెట్లు మోక్షమార్గాన నిలుపఁగలను, దైవమ! యాగతిఁ చెలియఁజేయు.

చదివితి నేఁ బురాణముల శాస్త్రములన్; ఘనతర్కశాస్త్రకో
విదు లొనరించు వాదముల వింటి; సవిస్తరరీతి యోగ మి
య్యచెయని సద్గురుల్ దెలుప నొనని నేర్పితిఁ గొంతవట్టు; నె
మ్మది పరిశుద్ధ మావిధముమాత్ర మొకింతయుఁ దోఁప దక్కటా!

జవతపంబులుఁ దీర్థసంచారవిధియు దాననిరతియు జ్ఞానవిజ్ఞానగతులుఁ
జిత్తశుద్ధినిగూర్చ విసీ! యిఁకెట్లు మనము పరిశుద్ధమౌదేవ! మహితభావ!.

ఏమి యొనర్పఁజాలుదు నహీనకృపామహిమాభిరాము ని
న్నేమని యాశ్రయింతుఁ బరహింసనతత్పరచిత్తవృత్తిఁ బ్ర
జ్ఞామయు నిన్ను నెట్లు గనఁ జాలుదు మోహపరీతబుద్ధినేఁ
బామరుఁడఁ భవచ్ఛరణపద్మయుగమ్మను నూత యీఁగడే!

శబరి యెంగిలిపండ్ల నొసంగమెసవి విదురుకడ సామాన్యంపు విందుఁగుడిచి
భక్త-రతంత్రుఁడ వటన్నవాసిఁగాంచి మించు నిను భక్తిమీర సేవించువాఁడ.

యజ్ఞయాగాదిక మొనర్చియార్యులెల్ల కాంత సేసిన స్వర్గసుఖంబు లొల్ల;
సుఖములం దెల్ల మేటియకా సుఖముగాదె భక్తవత్స! నీపాదపద్మసేవ!

కామంబు నీపాదకమలసేవనమందె క్రోధంబు నీశత్రుకోటియందె
లోభంబు నీముఖలోకనక్రీయయందె మోహంబు నీజ్ఞానమూర్తియందె
మదము నీభక్తిసామ్రాజ్యానుభవమందె మాత్యన్య ఎనఘ! నీమహిమయందె
తామసగుణము నీప్రేమరూపమునందె జడత నీనామసంస్మరణమందె
నిలిపి మానసవృత్తు లన్నియును బాలియ నేను నీవును దక్క వేతేమిలేని
యవ్యయానందవారాళి ననవరతము-మునిఁగితేలెద నీకృపామూర్తిఁ గనుచు.

ప్రాణికోటుల హృదయాంతరాళములను విమలచైతన్యమూర్తివై వెలయుదనిన
నెవరు శత్రులు, మిత్రులిం కెవరు నాకు సర్వఘరిపూర్ణమైన యిజ్జగమునందు?

ఎల్లఱకు హితముఁగూర్చఁగ నెంతు నెపుడుదయయు సత్యంబులోనుఁగఁదలఁతు నెపుడు
సంఘసేవ యొనర్తుఁ గర్జముగ నెపుడు నిరుపమానందరసమునఁ బరగు దెపుడు.

మనసునకు శాంత మొదవెడి యనువుఁడెలిపి భక్తిబీజము నామదిఁ బాడుకొలిపి
ఝామనోనిశ్చయము నిల్చు నిరవునలిపి యగయు మియ్యదె దేవ యాత్మార్పణంబు!

తు రీ య స మా ధి

ఉమక్ ఆలీషాకవి గారు

* గీ త ము

సురటరాగము - ఆదితాళము

౧

క్రొ రి వినుము తత్త్వచరితము జేరి

నిజధర్మ విది మదిని మీరి

సారమార్థికచ్యుతుఁడు శరీరి

మాయతో ప్రపంచము జీరి

సారహీనసంస్మృతిలోన జారి

ప్రకృతిలోఁ బడి

వైరిపట్కములకుఁ జిక్కి నరుఁడై

దారపుత్రులో యనుచు మూర్ఖుఁడై పారి

హిత మరయుచు పరము కరిగెడు

దారేమి నారయక అవిద్యను॥ క్షోరి!

* ఇది అధ్యర్థిరామాయణకీర్తనలలో “చేరివిపక శారీచరితము గారి, ముకుమారగోపరకమారి” అను పదసలోఁ జదవనగును.

౨

మట్టివంటి తనువు
స్థిరమని
పట్టి ప్రేమ విడవు దీని
గుట్టు తెలియలేవు దేహము
వట్టిరోగముల నెలవు ఇది
పుట్టి మెఱపురీతిఁ దోచిపోవును
ఇట్టె మాయమగుచు నొక్క తృటియే
పట్టదు నిక్కము నిజరూప మెఱుంగలే
నట్టి నరుఁ డధోగతినిఁ బడి వి
రాట్టయిన యాత్మను వివిధగతి
గిట్ట భవసముద్రమున నిడి
మట్టె చని తిరిగి మర్త్యుడై
పుట్టును యథాస్థితి నింద్రియముల
తట్టు జేరు తన్నుతా నెవండును యోగదీక్ష
నెట్టియు విషయవిరతి
నట్టి స్వప్రకాశభ్రష్టుడౌ తుద
ముట్టన్ జనఁడు జీవుఁడ హరియయి॥ కోరి॥

౩

కాలవశముచేత కర్మ
కలాపభీతచేతనుడవై
తేలలేక పాత కాంబుధి
మునిగిపోయితివి ప్రేతవై
తేలి పూర్వజన్మములను గని
బేలవై విచారపడి వెఱచి తే
లీల నిజసదనము జని గురుని గని
కీలెఱింగి చూపుఁ దెలిసి గుణమి
ధ్యాలాలసము ద్రుంచి శమదమ
శీలాన్వితుఁడ వగుదు వందే
ఫాలాగ్రంబున వేణునాద
మాలాపనంబు సేయు చక్రి య
నాలోచితమనస్కు లీరహస్య

మూలోకనే సేయ రిదె తపసు
మూలికలను ద్రిష్వకొనిన మనసు
మూలిన్యరహితము గాదిదె తెఱవు॥ కోరి॥

౪

మందబుద్ధి గాక ఇంద్రియ
బంధములను జొఱక మోహ
స్పందితుండు నగుచు చెడక క
డింది విషయవిహ్వలుఁడు కాక
అందరాని యమనస్కపదము మొద
లంది తృప్తిఁబొంది తాను తానై
యిందు నందు నొక్కరీతి వెలిగి బ్రహ్మ
నందపదవి గని చిత్ప్రకాశుఁడు వి
నిందాత్మకుఁడు పూర్ణుఁ డగుఁడు
వందితుండు నిగమనుతుఁడు న
నందానేకఋషులపాలిక
నంది జడతఁ బాసియుండు న
మందదివ్యసుఖము జెందు జన్మల
నందఁబోఁడు యథేచ్ఛగాఁ దిరుగు
సందియంబులేదు ముక్తి విధ మిల
కుందకను కృతార్థుడై చనుచు॥ కోరి॥

౫

ఆదియందు నీవె ఆయ
నాదియందు నీవె యిటుపై
యాదిమధ్యలయుఁడు నీవె
నాదమై యనంతమహిమా
పాదుడై తనువుగలిగిన పోయిన
బాధితుండుగాక శిథిల ఘోరప్ర
మాదమా యవస్థ బుడిగి జ్ఞానో
పాధికుఁడవగుచు స్వప్రకాశమతి
మోదావహమునైన తన్మయ
సాధకమున నగుపడెడు పద
చ్ఛేదంబైన ప్రతిపదార్థము

ఆంధ్ర పత్రిక

భేదబుద్ధి తానుగాగ వి
వాదమణచి యంతరాత్మ "సోహం"
పాదద్యయము జపమునేయ కృత
సాధకుండు జ్ఞానమూర్తి యెచ్చట
పాదముంచు నచట స్వరాజ్యమగు॥ కోరి॥

౬

పంచభూతమాయుడు ఈశ్వరుఁ
డంచు తెలియు నరుఁడు తానదె
యంచు చెప్పఁగలఁడు తనతాఁ
గాంచియే ముతీయు నతఁడు వీ
తీంచు నీ య జాండభాండము
మంచుబిందువో యన పరికించు న
మంచితిమగు చరాచరము వెద న
ర్థించి మేఘములలోన మెఱసి వ
ర్షించి నదీనలిలమై పర
తెంచి కుసుమసారభముల
పొంచి, ఉడుకోటిలోన న
టించి రవియైరవికంటెను
మించి యొక్క అణువై భువి కవత
రించి కోకిలంబునయి వనములు ధ్వ

నించ పాటపాడి తానె నకల మ
టంచు నెంచు విశ్వరూపముగ ॥ కోరి ॥

౭

ఈరవాన్య మిందు దెలిసిన
వారె యోగులందు ముఖ్యులు
ధీరు లిందునందు
వెలుగుచు పలుకుచుందు రందందు
ఈదారి నెనసి దివ్వెదివ్వెను ముట్టి
దారుణమైన తమ సుప్రకాశమైన
తీరున పవిత్రుఁడు హరి ప్రణవా
కారుడైన ఆఖలవీ గురుఁ
డేరాధాంత మంత ఉ
మారలీపాకవి కొనంగ భక్త
కారంభవిదూరులకును సం
సారాగ్నినిమగ్నులకుఁ దెలియ
నేరదిది యమేయదివ్య
స్ఫారంబైన సువిచారమతేంద్రి
యోరునంస్కారచారువేదాంతతత్వార్థవి
ద్యారాజపదము బొందుమట ॥ కోరి ॥

నెహ్రూ నివేదిక

(ఆంధ్రానువాదము)

‘నెహ్రూ కమిటీ’ వారు తయారుచేసిన నూతన గాజ్యాంగవిధానమును తెలిసికొన
గోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును దీనిని చదివితీరవలెను. శైలి సులభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే
రిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము

మేనేజరు, ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయము, పోస్టుబాక్సునెం. 212, మద్రాసు.

౧. శ్రీ ముత్తగాయ నోపాలరావుగారు (శి) ౨. శ్రీ వెన్నెకంటి రామయ్యగారు, బి. ఏ., బి. య్. (శి)
 ౩. శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు (శి) ౪. శ్రీ గండవరపు హనుమాంశిగారు (శి) ౫. శ్రీ మామూ శేషురెడ్డిగారు (శి)

(ఎ) శ్రీ పట్నం కోట రెడ్డిగారు(శి) (బి) శ్రీ బండి శేష రెడ్డిగారు(శి) (సి) శ్రీ సుబ్బారావు శ్రేణిగారు(శి) (డి) శ్రీ బంపినంగి రామరాజుగారు(శి)
 (ఎ) శ్రీ బత్తెన రామకృష్ణారెడ్డిగారు(శి) (బి) శ్రీ బెజవాడ గోపాల రెడ్డిగారు(శి) (సి) శ్రీ బొమ్మ శేష రెడ్డిగారు(శి) (డి) శ్రీ లేబూరి సుబ్బారామరెడ్డి
 గారు(శి) (ఇ) శ్రీ దువ్వూరి బలరామరెడ్డిగారు(శి) 3. (ఎ) శ్రీ మేనపూరి సీతారామరెడ్డిగారు(శి) (బి) శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటసుబ్బయ్యగారు(శి) (సి) శ్రీ
 శ్రీ పల్లి రామసుబ్బయ్యగారు(శి) ర. నెల్లూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యగ్రహము మొదటిదిగళము (ఉప్పుచేయుట) మైపాడు. నాయకుడు: శ్రీ బి.గోపాలరెడ్డిగారు

మండపాటి సత్యనారాయణరాజుగారు

విత్తుకొలది మొక్క
మొక్కకొలది పంట
సంటకొలది రాబడి

ప పంటకమందు మనుష్యులు చెట్లను పెంచుట మొదలైన పటినుండి వాటిని తమ ఉపయోగము కొరకై అనేకవిధముల వృద్ధిచేయుచున్నారు. కొత్త జాతిని కల్పించుటయందు మాత్రము శ్రద్ధవహింపక అట్టి పని దైవాధీనమని యూరకున్నారు. ఇటీవల అమెరికా మొదలైన దేశములలో కొత్తజాతులు లేక మంచిజాతులు ఉత్పత్తిచేసి అపారమైన వృద్ధిని బడసిరి. మంచిజాతులను వృద్ధిచేయుటవలన మానవుని కోరికలు సఫలమగునట్లుండును. మరియు పైరులను వృద్ధిచేయుటకు ఈదిగువ పద్ధతులనవసరము :—

- 1 ఉన్న జాతులనుండి మంచిజాతులను ఏర్పట.
- 2 కావలసిన జాతులను మొక్కల సంయోగము వలన (Crossing) సృష్టించుట.

మనము సామాన్యముగా సాగుచేయు ప్రతిరకముల వీత్తనములలోను కొన్నిరకములు కలసియుండును. మొట్టమొదట ఒకేరకముగా ఉన్నను అవి క్రమముగా సంక్రమించి కత్తిరకము లనేకములు బయలుదేరుచున్నవి. అట్లు బయలుదేరుటయేగాక ఒకేమాదిరి సేవ్యమునందు ఒకేచోట గల పైరునందు పలుమార్పులుండుట చూచుచున్నాము. కొన్ని హెచ్చుగా పెరుగును; కొన్ని ఒక

రంగుగను, మరికొన్ని మరియొక రంగుగను పెరుగును. ఇట్లు అనేకతరహాలు కాన్పించును. కొన్ని వేగిరము కోతకు వచ్చును. మరికొన్ని ఆలస్యముగా కోతకు వచ్చును. ఇట్టి విభేదములవలన పంటలు నశించుచున్నవి. ఇట్టి భేదములను సామాన్యరయితో సయితము తెలుసుకొనుచున్నాడు. కాని అట్టి రకములనుండి మంచిరకములను ఏర్పకొనుటకు శక్తిమంతుడై యుండలేదు. కాని కత్తిరకమును సాధ్యమైనంతవరకు మార్చి మరియొకరకమును మార్పుచుండును. అట్టివి సంగ్రహించినప్పుడుకూడ కొన్ని లోపములుండుట తటస్థించుచున్నది. వాటిని నవరించుటకు తగినంత జ్ఞానసంపత్తి కలిగియుండుట ఆవశ్యకము. పట్టుదల, ఓరిమి, మొదలగు సామాన్యగుణములుగల రైతులు సయితము దీనిని సాధించవచ్చును. మనము మంచివీత్తనములను సంగ్రహించ దలచినచో నీదిగువ విషయములను జాగరూకతతో గమనించవలెను. మనదగ్గరనున్న రకమును ఒకమడిలో పైరుచేసి మంచిగుణములు కలిగిన కొన్ని మొక్కలను ఏర్పవలెను. మనకు అవసరమైన గుణములు కలిగియున్నచో దానివీత్తనములను సంగ్రహించి తిరుగ పైరుచేసి దానినుండి విత్తులను వృద్ధిచేయవచ్చును. అట్లుకానిచో మనకు అవసరమైన మంచిగుణములు రెండు తరహాల మొక్కలలో ఒకదానియందు కొన్ని, మరియొకదానియందుకొన్ని యున్నప్పుడు సదరు రెంటియందలి మంచిగుణములు ఒకదానియందు దావిర్పించునట్లు చేయవలసియున్నది. అట్లుచేయుటకు సదరు రెండురకములను పైరుచేసి వాటిసంయోగమువలన సమకూర్చవచ్చును.

ఒక మొక్కపుష్పములోని పురుషభాగమును రెండవమొక్క పుష్పనందలి స్త్రీభాగము దుంచవలెను. ఇట్లు చేసినమొక్కలకు ఏసంపర్కము లేకుండా గుడ్డ సంచులతో మూయవలెను. ఇట్లుచేయుటవలన పైరెండు మొక్కలకు సంకరజాతి మరియొకరకము బయలుదేరును. అనేకవిషయములలో వేర్వేరుగుణములు కలిగియుండు రెండు వివిధజాతి మొక్కలకు సంయోగము కలిగినపుడు వాటినుండి పుట్టు కొత్తమొక్కలకు వాటి తలిదండ్రుల కుండు గుణములు అన్నియు అంకురదశయం దుండును. అటువంటి సంకరజాతిమొక్కలకు ఇతరజాతిమొక్కల సంపర్కము లేకుండునట్లుచేయవలెను. వాటినితిరిగి పైరుచేసినయెడల వాటినుండి పుట్టినవి చాలభేదము కలిగియుండును.

ఈ రెండవతరము మొక్కలలో వాటి తలిదండ్రులకుండిన గుణములు వేర్వేరువిధముగా ఉండును. ఇటువంటి మొక్కలలో వేటికైనను వాటితల్లియొక్క గుణములైనను, తండ్రియొక్క గుణములైనను ఉండవచ్చును. కొన్నిటిలో వాటి తలిదండ్రులిద్దరి గుణములుండవచ్చును. మరియు వాటిలో సకృత్తుగా కొత్త గుణములుకూడ ఉండవచ్చును. అటువంటి మొక్కలలో ప్రతిదానినుండి వచ్చిన విత్తనములను వేర్వేరుగా విత్తినచో వాటికిపుట్టిన మొక్కలలో కొన్ని మంచిగుణములు కలిగియుండును. ఇటువంటి మంచిమొక్కలనుండి విత్తనములను ఏర్పి సాగుచేయుచుండవలెను. కొంతకాలమునకు మనముకోరు మంచిగుణములుగల మొక్కలను అభివృద్ధిచేయవచ్చును. వ్యవసాయదారులు తమ బుద్ధికుశలతను వినియోగించుటకు ప్రయత్నించినచో మిక్కిలి అద్భుతములైన ఫలములు చేయుటకు సమర్థులు కాగలరు. ఇట్టియసాధ్యమని తలంపక ప్రతిరైతున్న విత్తనములను సంగ్రహించుటకొరకు ప్రత్యేకముగా ఉంచుకొని పరిశోధనలుగావించి మంచివిత్తులను వృద్ధిచేసుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెను.

విత్తనములను చూపుట

విత్తనములందలి మూలపదార్థములు, ఋతుధర్మములనుబట్టియు, గాలిపాటునుబట్టియు మారుచుండును. సరియైన ఎరువులు వేయకపోవుటచేతను, ఒకేపైరును ఒకే స్థలమందు పలుమారులు సాగుచేయుచుండుటవలనను కూడ పంటలు క్రిమముగా క్షీణించును. రైతులు సామాన్యముగా తమ పొలములలో పండిన పంటలనుండియే తిరిగి విత్తులను ప్రత్యేకించి ఉపయోగించుచుండురు. ఇందులకు కారణము వారి పొలములలో పండిన పంటయందే ఎక్కువ అభిమానము, తక్కినచోట్ల విత్తనమునందు నమ్మికలేకపోవుట, ధరలు హెచ్చుగానుండుట, సులభముగా సమయమునకు దొరకకుండుట. ఈక్రింది కారణములు తటస్థించినపుడు విత్తనములను తప్పకమార్పుటఆవశ్యకము:

- 1 కారణము తెలియక పంటలుతగ్గినట్లు కపించుట.
- 2 వాడుకగా ఉపయోగించు విత్తనములైనను ఏమాత్రము జబ్బుకలిగినట్లుతోచుట.
- 3 ఋతుధర్మములకు అనుకూలించక పోవుట.

విత్తనములను సంగ్రహించుట.

విత్తుకొలది మొక్క యని చెప్ప వాడుకను బట్టి మంచి వంగడమునకుజేందిన విత్తనములైనను వాటిని చెడకుండ భద్రపరచుట ఆవశ్యకము. మంచివిత్తనములను సంగ్రహించుటయందు నీదిగువ విషయములను గమనించవలసియున్నది.

- 1 మంచి వంగడముగా ఉండుట.
- 2 ఏపుగాపెరిగిన మొక్కలనుండివిత్తనములనేర్పుట.
- 3 విత్తనములు బలముగా ఉండుట.
- 4 విత్తనము బరువుగాను, మంచిరంగునుకలిగియుండుట.
- 5 కంకిధాన్యములైనచో కంకిమధ్యగింజలనుఏరుట.
- 6 మొదటపండిన మొక్కలనుండి విత్తనములను సంగ్రహించుట.
- 7 బాగుగా ఎరువువేసినచేనులో విత్తనములేరుట.
- 8 ఏరినవిత్తుగాని, చేనుగాని తక్కిన పంటతో కలపక ప్రత్యేకించి ముక్కకుండా జాగ్రత్తచేయుట.

దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

తురగా వేంకటరామయ్య గారు

౧

పరమశివుడే తండ్రిరా! ఈ
ప్రకృతిసుందరి తల్లిరా!
పాడియావులు పంటపొలములు
భాగ్యములు రాజ్యములు రా
దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలుకరించిన పుణ్యభూమిని
కలుపులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౨

కాలమే తల్లికిందుగానీ
కాలయముడే తేలుకోనీ
నీవు నీ గోవులును శాశ్వత
జీవులై యుండేరు గదరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౩

పాడునేలే లేదురా నీ
భావమే బీడాయెరా
పరిమళించే తోటపెచ్చి
పరమశివు నాడింపరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౪

గాలిపెలుగులు జూడరా మే
భూలవర్షము నడుగరా
సూర్యచంద్రుల గమనలీలా
శోభలను దిలకింపరా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౫

వీటిలంకల మేతమనీ
పూతగిల్లిన జోడుగిత్తల

పైడినాగటి కట్టులో జీ
వాల జీవిత ముండె నారా
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౬

పైరులను గాచేటి సుందరి
ప్రకృతితో వెలిగేనురా ఆ
మేడలో వర్తించు సానికే
కూడుగుడ్డలు దూరమగురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౭

ఆలుమగలూ జోడు గూడి
ఆడుకొంటూ పాడుకొంటూ
జీవకాంతుల వెలుగునస్య
శ్రీలలో విహించెదరురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౮

శుభదమగు “రాట్నంపు” శ్రుతితో
సుందరీమణి పాడుచుంటే
పొంగుతూ ఆడేటి బిడ్డలే
భూములన్నీ యేలెదరురా!
దున్నరా.....
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

౯

కత్తి కలములు బోయెరా నీ
కవ్వమే గలిచేనురా
ప్రకృతిపురుషుల ప్రతినిధులు మీ
ప్రభుతయే నిత్యమ్మురా!
దున్నరా ఈ భరతభూమిని
తొలుకరించిన పుణ్యభూమిని
కలుపులేనీ స్వర్గరాజ్యపు
దొరపు నీ వయ్యెదవురా!

తృణకణము

కవితావివోద, అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు

జ్జగతి జన్మించు మానవసముదయంబు
సన్నిరీతులఁ బోషించుచున్నయట్టి
యఖిలగోగణములకు నాహారమవయి
ప్రణతి కెక్కితి వీవెగా తృణకణంబ !
నిన్ను మెస పెను జగతువుల్ నిశ్చయముగ
సాధురీతిని వర్తింపఁజాలుచుంట
నీప్రళస్తికి మిగుల వన్నియపొసంగె
గణితబహుకార్యకరణంబ ! తృణకణంబ !
తొలినమస్కృతులందు నాదొడ్డవేల్పు
గజముఖునిఁ బూజి సల్ప యోగ్యమగు వస్తు
జాలముల ముఖ్యతమవయి గ్రాలునిన్ను
గణుతిసేయంగఁ దరమానె తృణకణంబ !
ఎన్నిపూలున్నఁ బత్రంబులెన్నియున్న
గతీకపూజల మెచ్చు నాగజముఖుండు
ఏమి నోముల నోచితో యిట్టిఫలిత
మెట్లు నీకబ్బెనో కదా తృణకణంబ !
నీచరిత్రంబు కడువర్ణనీయ మయ్యె
జనములకు రోగశాంతి కౌషధములందు
నిను సమేల మొనర్పఁగా ననువుపడెద
వనుపమానసస్మహిమంబ ! తృణకణంబ !
నీవు వెలయుచునుండెడు తావులందు
మున్ను శ్రీకృష్ణుఁడు చరించియున్నకతన
సకలకల్యాణనిధివంచు సంతతంబు
నినుఁ బ్రశసించఁదగుఁగదా తృణకణంబ !
ఈపు పూజింపఁబడురీతి నెన్న కెపుడు
జనులు నినుఁగ్రుమ్ముకొనిపోవు జాడలందు

మొలువ వింతటి సుజ్ఞానకలితమార్గ
మనితరసుసాధమాగదా తృణకణంబ !
ఏది లభియింప జనుఁడు ప్రహృష్టలీల
ద్రవ్యవంతుండగుచు భువిఁ దనరు నట్టి
మరకతము నిన్ గ్రహించె నెమ్మాడ్కినైన
హేళనము నీకుఁ గలదోటు తృణకణంబ !
జలధివలయితధారణీచక్రమందు
నీవులేనిప్రదేశంబు నీరులేని
కొలనుగతి నాశల్లెనుఁ గ్రుంకఁ జేసి
హీనభావంబుఁగా దోచు తృణకణంబ !
ఆదికవికావ్యపేక్షికయందు నొకట
నెఱుకవడిచె నీ మాహాత్మ్యమెపుడు రాము
చేతబ్రహ్మాస్త్రముగ విలసిల్లి తపుడె
వినుతిఁగాంచితిలోకాన తృణకణంబ !
ఒక్కయెడ మేరుభూధరం బున్నయటుల
నినుఁదలఁచి తృప్తిఁగాంతు న జనములొకట
నినుఁదృణీకార మొనరింప నీకుదానఁ
జనదు నీరసభావంబు తృణకణంబ !
నిను దహింపఁగఁ జాలకగ్నియుఁ బెకల్పఁ
జాలక నమీరణుండు విస్మయముఁ జేంది
రనుచుఁ దొలిపల్కులెలమి వాకొనియె నీవ
దెట్టి ప్రఖ్యాతచరిత్రవో తృణకణంబ !
పుడమిదేవత కొక పట్టుపుట్టుమయ్యె
జలధి ; సౌవర్ణ బహులతా విలసితమగు
దివ్యకంచుకముగ నీవు తేజరిలుచు
జనుల మురిపించుచుందువో తృణకణంబ !

ఉన్నతోన్నత గతి నందియున్న నీదు
లలితకోమలగాత్రవల్లరి స్పృశించు
మారుతకిశోరునం దభిమాన మునిచి
వినయవైశద్యవయ్యెడు తృణకణంబ!

నీవు గల్గుటచేఁ బశునిచయమునకు
స్వాదుదుగ్ధంబు లభియించె జనుల మనుష
త్వత్కృతజ్ఞత ముఱచునంతకును మించు
హీనగుణ మొండు గల్గునే తృణకణంబ!

ఏది న్యాయము మనుజునం దేది సుగుణ
మీపు గల్గు ప్రదేశంబు లెక్కుడయిన
నచట నరికట్టు పొలమున కందునైన
జనన మందెదు మేల్ నేయఁ దృణకణంబ!

నీవు బహుభంగులను తపోనిష్ఠఁ బూని
పరుల కుపకారివగుచు సర్వస్వ మెలమి
ధారవోసి స్వలాభానుసారపదవి
ననుభవింప వదేలోకో తృణకణంబ!

విమలకంకణరాజముల్ వేడ్కఁదాల్చి
పెంపు వడయుచు నీ యభివృద్ధికొఱకు
నీవ యత్నించుకొందువు నిన్నుఁ బెంప
ననువుడ వేరికైనను దృణకణంబ!

కర్మశలవిత్ర మూని నిష్కరణముగను
నిను శిరశ్చేద మొనరింప సనయవగుచు
సంతసముఁ గూర్చి మఱునాటి కంతకంటె
దివ్యతరశోభఁ గ్రాలెదు తృణకణంబ!

వసుధ నవ్యయమును స్వయంభవమునైన
దివ్యశక్తి వటంచు నిర్దిష్ట రీతి
నిన్నుఁ గొనియాడఁ దగుఁగదా నిఖిలజగము
లెలమి నిను నాశ్రయించుటఁ దృణకణంబ!

పరులకై నీదు విభవ మర్పణ మొనర్చి
పెంపుఁ జెందెదు నీప్రజ్ఞ పృథివిఁ గల్గు
నరుల కించుక గలదె యెన్నటికి నయిన
నణఁగఁజాలదు నీపూన్కి తృణకణంబ!

అన్వతంత్రతచే నింట నణఁగుకంటె
స్వేచ్ఛనడయంగ నిల్లు తపించి, త్యాగ
శీలతం జూపి ఫలసిద్ధిఁ జెందఁ దలఁచె
దేమొ నీసాహసం బహో తృణకణంబ!

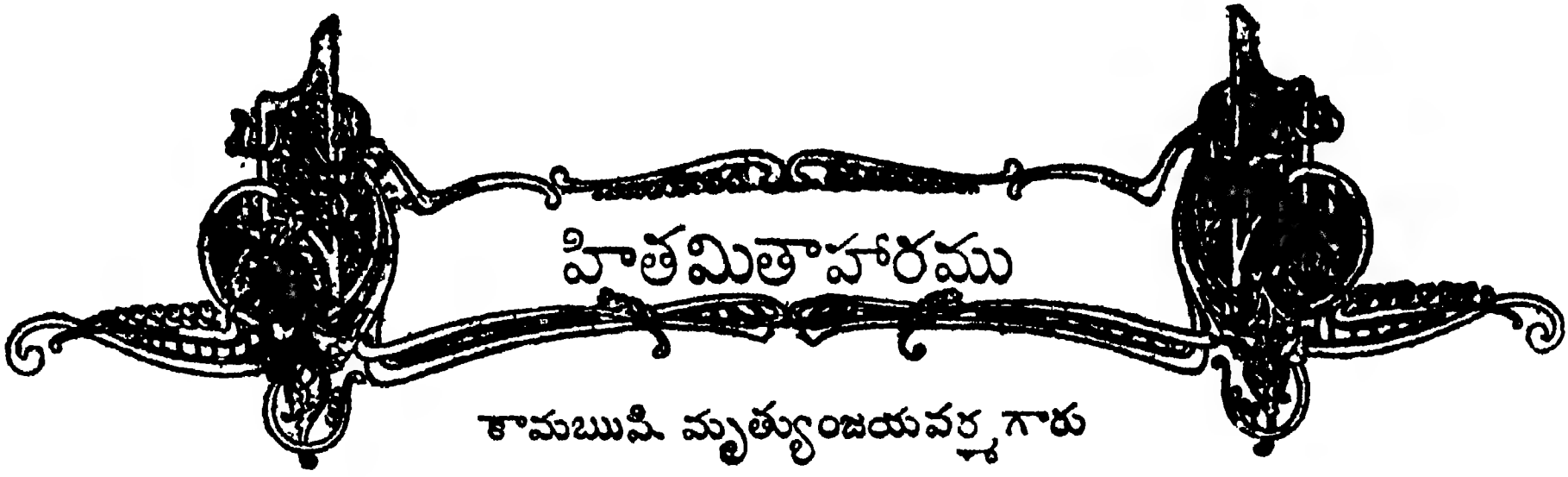
లన్యులకుఁగాక హేయమైయున్న బ్రతుకు
బ్రతికియుం జచ్చి చెడియెదు గతిగ నెంచి
యీ నిరాడంబరాకృతి నూనినావొ
కనుఁగొనఁగరాదు నీమాయ తృణకణంబ!

సృష్టిలోఁగల్గు నుపకారశీలమతులు
నీ గుణంబులఁగని తామునేర్చికొనఁగ
మున్నుభగవానుఁడు సృజింపఁబోలునిన్ను
ఘనతర స్నేహముగ్ధంబ! తృణకణంబ!

ఆదినుండియు గురుతరంబగుప్రతిష్ఠ
వెలయుకతమున నీచాయ వివిధగతులఁ
జిత్రకారులు వేడ్కఁరచించుకొందు
ననుదినముఁ జూపుచుందురు తృణకణంబ!

నీర మించుక గైకొని నిన్ను మెసపు
నట్టిపశుబల మీ జగద్వ్యాప్తిఁబరగ
శక్తియుక్తులు నీలోన సంక్రమించె
నని వచింపఁగనొగదా తృణకణంబ!

పుడమికి ననంతనామంబు పొనఁగుచుండు
నీకుఁ దన్నామధేయంబుదెగడె నటుల
నీయనంతాకృతి జగాన నిండియుండ
నెనగలదె నీకు వేఱొండు తృణకణంబ!

అఖిలచరాచరజీవకోటికి జీవనాధారము ఆహారము. సర్వప్రాణులకు ఆహారనిద్రామైథునములను మాడు కర్మములు స్వాభావికానుభూతములు. సకలస్థావరజంగమములకు సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములు నైసర్గికములు. ఆహారనిద్రామైథునములను మాడు కర్మములకు సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములు ప్రయోజనములు. అందు సుఖమను సరణీయము నిహపరసాధకమును. అదియే ఆనందము. ఆనందము రెండు విధములు: భౌతికానందము, మానసికానందము. ఈ భౌతికశరీరసౌఖ్యము భౌతికానందము; మానసికసౌఖ్యము మానసికానందము. ఆనందమనగా బాహ్యభృంశతరములయందు అంతర్యామిగానుండు సూక్ష్మరూపమైన సుఖశక్తి (Force). ఇది నిర్వికారము, సర్వవ్యాపి, నూత్నము. ఇది మనస్సునకే తెలియును. మనస్సు విషయాసక్తమైనప్పుడు దుఃఖరూపమైన శక్తి కలుగును. నిర్విషయాసక్తమైనప్పుడు సుఖరూపమైన ఆనందశక్తి కలుగును. దుఃఖమే సరకము, ఆనందమే స్వర్గము. ప్రతిప్రాణియు ఆనందశక్తితో కూడినప్పుడు నేమ సుఖవంతుడను, ఆర్థ్యగవంతుడను అని తలంచుటకు అర్హుడగుచున్నాడు. ఈలోకములో నెవడు నీరోగి? ఎవడు భోగి? ఎవడు యోగి? నిరతిశయానందరూపమైన స్వతంత్రసుఖశక్తితో కూడిన వ్యక్తియే నీరోగి, భోగి, యోగి యగును. భౌతికమానసికశక్తులయొక్క నిరతిశయానందసౌఖ్యానుభవమే నీరోగము, భోగము, యోగము అగును. భౌతికశక్తి శారీరకము; మానసికశక్తి ఆత్మీయము. భౌతికశక్తియొక్క వృద్ధిక్షయములు పూరోక్తములగు నాహారనిద్రామైథునములయొక్క క్రమాక్రమప్రవృత్తులనుబట్టి యుండును. క్రమాహారమువలన శారీరకశక్తియొక్క వృద్ధియు, అక్రమాహారమువలన శారీరకశక్తియొక్క క్షయమును కలుగును. ఇట్లే ఆహారాదిత్రయమునకుం గల్గును. క్రమమనగా జీవులకు స్వాభావికాహారముయొక్క పరిశీలనము. పిపీలికాదిసర్వజీవులకు పోషణశక్తిగలది ఆహారము. ఇది యొకేవిధమైనదిగా నుండదు. దీవిధస్పృష్టికి వివిధములుగా నుండును. అవి దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి వివిధరీతులుగా విభజింపబడియున్నవి. పక్షుల కీవిధము, పశువుల కీయీవిధము అను విభేదమే క్రమాహారము. ఒకజాతి జీవియొక్క ఆహారము వేరొకజాతికి సరిపడదు. అట్లు మారినచో నక్రమా

హార మగును. అందువలన ఆయాజీవులు శారీరకశక్తిని కోల్పోయి నశించి పోవును. ప్రతిజీవియొక్క ఆహారాదికము క్రమపరమ శక్తి స్పృష్టిలోనే స్వాభావికముగా నుండుటవలన పశుపక్ష్యాదులు, క్రిమికీటకాదులు, క్రమము తప్పక కేవలభౌతికశక్తికి లోనై జీవించుచున్నవి. ఇట్లే మానవుడును జీవించుచున్నాడు. కాని, మానవునకు విమర్శనాశక్తితో కూడిన బుద్ధి యొక్కటిమాత్ర మధికముగా నున్నది. అందువలన ప్రతిమానవుడు ఆహారమును క్రమపరమకొనుటకు, అక్రమపరమకొనుటకు గూడ నియుక్తుడు కాగలడు. పశుపక్ష్యాదులలో నిర్ణీతప్రవృత్తియే కలదు గనుక అవి క్రమమును దప్పజాలవు. గోమహిషాదులు తినెడి గడ్డిని చిలుక మొదలగు పక్షులు తినజాలవు. చిలుక మొదలగు పక్షులు తిను ఫలాదులను పశువులు తిననేరవు. అట్లుతిననచో వానికి అక్రమప్రకృతివలన నాశముకలుగును. కొన్నిచెట్లు మంచినీటివలన, కొన్ని యుష్పనీటివలన జీవించును. పశుపక్ష్యాదులవలెనే తరులతౌగుల్యములు మాంసమత్స్యశాకాహారములకు సహించి జీవించునవిగ నున్నవి; పరస్పరవ్యతిరేకాహారములచే నశించుచున్నవి. కొబ్బరిచెట్టు బియ్యము, అన్నము, వానికడుగు, గంజి మొదలగు స్పర్శవలన వెంటనే చనిపోవుచున్నది. దానిమ్మ, అంజూరా, ద్రాక్ష మొదలగునవి మాంసమత్స్యసారము (ఎరువుల) వలన పోషింపబడుచున్నవి. ఇట్లే ప్రకృతివిభేదమును బట్టి సర్వజీవులు క్రమాక్రమాహారాదికమువలన జీవించుట, నశించుట జరుగుచుండును. నిద్రావిషయమునగూడ క్రమాక్రమము లున్నవి. కొన్నిజీవులు పగటిభాగమున నిద్రించి రాత్రిభాగమున మేల్కొనును. కొన్ని రాత్రిభాగమున నిద్రించి పగటిభాగమున మేల్కొనును. అట్టివానికి క్రమము తప్పించిన భౌతికశక్తి తగ్గి నశించును. ఇట్లే మిథునకర్మలో ఋతుధర్మమును యెప్పుడు అతిక్రమింపక యుండును. ఋతుకాలమనగా నొకొక కరణ్యాల మనిగాని, ఈచిత్రకార్తీయని గాని నిర్దేశింపరాదు. అట్టి కాలనియమము సామదాయకావస్థకు సరిపెట్టుకొన్నను దేశకాలపాత్రములకు సరిపడియుండును. ప్రతివ్యక్తియు తమతమ భౌతికశక్తిననుసరించి శారీరక, ఋతుధర్మము ప్రవర్తించునప్పుడే మిథునకర్మంబున కర్తవ్యులగు ననునీధాంతమే మృగపశుపక్ష్యాదులయందు ముఖ్య

ముగా గమనింపదగినది. అట్టిధర్మమును మానవుడు పరిశీలింపక భౌతిక శక్తిని తద్వారా మానసిక (ఆత్మ) శక్తిని గోల్పోయి దుఃఖభాజనమైన నరకమును బొందుచున్నాడు. అనగా శరీరబలము, ఆత్మబలము లేక నశించుచున్నాడు. ఇట్టి క్రమప్రవృత్తియే ధర్మమని వ్యవహరింపబడును. అదియే సృష్టిక్రమాగతధర్మము. దీని నెఱింగిన వాడే ధర్మవిదుడు. ఇట్లు స్వధర్మ పరధర్మములు లెఱింగిన మానవుడు అక్రమాహారనిద్రాదుల నేవించి స్వశక్తి లేక ఆత్మబలమును గోల్పోజాలడు. ఆహారనిద్రాదులు సర్వప్రాణులకు సర్వసామాన్యకృత్యములు. అవి యొకదానికంటే నొకటి కనిష్ఠములు. అన్నింటిలో నాహారనిద్ర లావశ్యకములు, అవిలంఘ్యములునై యున్నవి. అందు బొత్తిగా నుల్లంఘింపరానిది ఆహారమై యున్నది. ఆహారమువలననే ప్రతిప్రాణికి జీవశక్తి కలుగుచున్నది. ఆహారములేక యేప్రాణియు జీవింపజాలదు. పశుపక్ష్యాదులు, స్థావరములు, తమతమ జాతరాగ్నికి వలసినంతమాత్రమే భుజించి జీర్ణించుకొని, తమతమ ఓజస్తేజోబలంబులను పెంపొందించుకొనుచు నాయురారోగ్యములం బొందుచున్నవి. సమస్తజీవజంతువులకు ఆహారవిషయమున కాలనియమము కలదు. కాలాతిక్రమణము వలన ఆహారము పచనముగాక యనేకరోగముల కాస్పదమై జీవశక్తిని తగ్గించును. జాతరాగ్నియొక్క శక్తికి మించిన అపరిమితపరిమాణము వలన ప్రకృతిశక్తికి లోపము సంభవించును. ఏయేప్రాణికి యేయేవిధమున ఆహార మెంత అవసరమో క్రమాగతధర్మము ననుసరించి, భుజించి నిర్ణీతకాలమునరకు ఆరోగ్యవంతముగా నాయాప్రాణులు జీవించును. అట్లే మానవుడును నిర్ణీతకాలమునరకు ఆరోగ్యవంతుడై జీవించుటకు యేవిధమైన ఆహార మెంత పరిమాణ మవసరమో గ్రహించి భుజించవలయును. నియమాతిక్రమణమువలన జన్మతః నిర్ణీతమైన ఆయువు నకే లోపము కలుగును. ప్రతివీటికి నిర్ణీతమైన ఆయువు కలదు. అందు ముఖ్యముగా మానవునకు యుగధర్మము ననుసరించి శతాయుఃపరిమాణము గణింపబడుచున్నది. అందులో పూర్వజన్మ సంస్కారమును బట్టి యొక్కొక్క మానవునికి పుణ్యపాపఫలానుభోగ్యమును నాయుషాకాలము సాముదాయకపరిమితికి తగ్గిగాని, హెచ్చిగాని యుండును. మానవుడు బుద్ధిపూర్వకముగా నీయాహారాదిత్రయమును నియమాతిక్రమణముగా నేవించిన జీవింపదగిన కాలమునకే లోపముకలిగి యకాలమరణము నొందుచున్నాడు. కావున బుద్ధిమంతుడగు మానవుడు ఆహారాదిత్రయమును క్రమనియమానుసరణము నేవించి ఆయురారోగ్యములం బొందవలయును. “ఆహారముకొరకు మానవుడు జీవింపవలయునా? లేక, జీవించుట కొరకుమాత్రమే ఆహారమువలయునా?” అను విషయము ముఖ్యముగా విమర్శింప దగినది. శ్రీస్వామి వివేకానంద “జీవించుటకొరకుమాత్రమే భుజించుట శ్రేయస్కరము” అని యుపదేశించెను. ఇందంతయో అర్థమున్నది. యీర్వు (ఆకలి) ప్రతిప్రాణికి అవిలంఘ్యమైనది. అది తీర్చుకొనుటకు మాత్రమే ఆహారము వలయును గాని, జీవోపచారము తీర్చుకొనుటకు నియమాతిక్రమ

ణముగా భుజించుట తగదు. అత్యాహారమువలన ఆయుర్బలములు క్షీణించును. అత్యాహారమువలన సర్వేంద్రియములు చలించును. మితాహారమువలన సర్వేంద్రియనియమమును, దాన ఆత్మశక్తియు కలుగును. కర్మేంద్రియపంచకము, జ్ఞానేంద్రియపంచకము, ఈసర్వేంద్రియాధిష్ఠానరై వతమగు మనస్సును మితాహారవిహారములవలన నియమింపబడి పారిశుద్ధ్యము నొందుచున్నది. అనగా మితాహారవిహారముల వలన మనోనియమము కలుగును. అందువలన సర్వేంద్రియచాపల్యము నివర్తించును. అందువలన నింద్రియాతీతమైన ఆత్మశక్తి ప్రస్ఫురించును. కనుక మనోనియమము నలవరచుకొనుటకు ఆహారవిహారముల నియమపరచుకొనుట విధినియమము అనగా—విషయమును, విషయేచ్ఛను ఒక హద్దుతోనుంచుట. దానినే “మిత” మని చెప్పుదురు. ప్రకృతిసిద్ధమగు పరిమాణము “మితము.” ప్రకృతి విరుద్ధమగు పరిమాణము “అమిత” మగును. ఎవని జతరాగ్ని నిరాయాసముగా నెంత పరిమాణము జీర్ణించుకొన గల్గునో అపరిమాణము మితసంజ్ఞగలది యగుచున్నది. అంత కేమాత్రము మించిన అమితాహారమును. సర్వసామాన్యమున కొకేవిధమగు నాహారమనిగాని, ఒకే పరిమాణమని గాని నిర్దేశింపరాదు. దేశకాలముల ననుసరించి పాత్రత యేర్పడును. కొన్ని దేశములయందు గోధుమ, కొన్ని ప్రదేశములయందు జొన్న, కొన్ని చోట్ల కాలి (చరి) ఆహారములుగా నున్నవి. ఏయేదేశములు ఏయేవిధములగు నాహారములను ఏయేవిధములుగా నుపయోగించుకొనుచున్నారో ఆయాపద్ధతియే “హిత” మని చెప్పబడును. అట్టిదేశకాలానుగుణమైన ఆహారమే “హితాహార” మని తెలియవలయును. అట్టి హితాహారము మితముగా భుజించుటయే “హితమితాశన” మని పిలువబడును. హితమితాశనమువలన నాయురారోగ్యము లతిశయించును.

గీ. తపమునను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమితాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను జెరుగు నాయు వాక్రియలపై నరుపి స్రేణి గలుగుటయు బూర్వభన కృతకర్మఫలము.

—భా. కాంతి. ౫ ఆశ్వాసము.

ఆయురారోగ్యప్రసమైన హితమితాశనము నలవరచుకొనునాడే నిరోగి. వాడే భోగి; వాడే యోగి. ఈకాలమున దేశకాలపాత్రములకు వ్యతిరేక్తమైన కాఫీ మొదలగు అక్రమాహారములు, అకాలభోజనములు, నానారోగజననకారణంబులై ఆయుర్బలక్షయముల నిచ్చుచున్నవి. హితమితాభ్యాసమువలన అలస్యనిద్రాదులు క్షయించి జనసత్వంబు లభివృద్ధిగాంచును. అమితాహారనిద్రలవలన మేదస్సు (క్రోవు) పెరిగి స్థూల్యరోగము కలుగును. మరియు బద్ధకము, అలసట, బరువు, నిర్వాహ పారత్యము, గమననిరోధము, ఆయాసము, ప్రాణసంచలనము, అసహిష్ణుత ఎన్నిసారు లెంత తినినను నీరసముగానేయుండుట, ఆకలిని భరింపలేక పోవుట, నిరంతరము ఆహారమునందే దృష్టి, ప్రతిక్షణము

వివిధరుచుల నభిరుచించుచుండుట (జిహ్వాచాపల్యము) మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములకు వికల్పావస్థయు (వైమనస్యము)ను, సర్వేంద్రియ సంఘటనము మొదలగు ననేకప్రస్థులు కలిగి ఆయుర్బలములు విషమ సంకలితంబు లగును. హితమితాశనమునలన చురుకుదనంబును, శరీరము శేలికగా నుండుటయు, అగ్నిదీప్తియు, శౌల్యహరణంబును, కార్య కాశల్యమును గలుగును.

“అతిభుక్త మభుక్తంవా యజ్ఞయిత్యప్రయత్నతః.”

అత్యాహారము, నిరాహారము ప్రయత్న పూర్వకముగా యజ్ఞంప దగినవి. అనుయాజ్ఞ్యులక్రియచనములన హితమితాశనమే శ్రేయ స్కరముగా తెలియదగినది. మరియు శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతాశాస్త్ర మున అర్జునునకు

శ్లో. యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసః,

యుక్తస్వస్థావబోధస్య యోగోభవతిసుఖహః.

శ్లో. నాత్యశ్చ తస్తు యోగోఽస్తి నచైకాంత మనశ్చైతః,

నచాఽతిస్వస్థశీలస్య జాగ్రతోవైవచాఽర్జున.

అని యుపదేశించెను. యుక్తాహారవిహారములును, యుక్తకర్మాచరణంబును, యుక్తనిద్రయు, యుక్తజాగ్రహస్థయు గలిగినవానికి యోగము దుఃఖహరంబగును. ఇక్కడ యుక్తమనగా దేశకాల పాత్రానుసరణమును మితపరిణామము. యుక్తాహారవిహారములు అనుటలో యుక్త=చాలినంత లేక తగినంత — అనగా అలవాటుగా తినెడి ఆహారము స్థితి యొక్కతొన్ని వారణమునిమిత్తము చాలినంత లేక జకరాగ్నికి తగినంత యుక్తాహారమును చున్నది. మరియు యోగసిద్ధి కొరకు అత్యాహారము, అనాహారము, అతినిద్ర, అతిజాగరణము యజ్ఞ నీచముగా చెప్పబడినది. మరియు,

“భయంక్రోధమథాఽలస్య మతిస్వస్థాతిజాగరం,

అత్యాహరనునాహారం నిత్యంయోగీవివర్జయేత్.”

అని అమృతనాగోపనిషత్తునందును, “బ్రహ్మచారీ మితాహారో యోగీ యోగపరాయణః” అని ధ్యానబిందూపనిషత్తునందును, “లఘ్వాహారో శ్రేంద్రియః.” అని నారదపరివాజకోపనిషత్తునందును చెప్పబడెను. ఇట్లమితాహారము యోగవిఘ్నకరంబనియు, మితాహారము యోగవృద్ధికరంబనియు తెలియవలయును. యోగశక్తి కలుగుటకు నీకోగి కావలయును. ఆయురారోగ్యములుండినగాని యోగి కాజాలడు. “శరీరమాద్యంఘ్రిలు ధర్మసాధనం” అను న్యాయముచేత శరీరమే సర్వధర్మములకు మూలసాధనమగును. “జీవన్ ధర్మమవాప్నుయాత్” (బ్రతికితిమేని ధర్మము నాచరింతుము) “ఆత్మానం సతతం రక్షేత్.” (తాను తన్నెల్లప్పుడు రక్షించుకొనవలయును) అను న్యాయములచేత శరీరమును ఆరోగ్యవంతముగా నుండునట్లు సంరక్షించు కొనవలయును. అట్లు సంరక్షించుకొనుటకు హితమితా

హారవిహారములే సాధనములుగా గ్రహింపవలయును. లేనివాడు లేక యేడ్చుచుండగా నున్నవాడు తినలేక యేడ్చుటే? భగవంతుడు ప్రాణులను ఇష్టానుసారము తినుటకు విహరించుటకు సృష్టించెను గదా? అని సమర్థించుకొని సర్వకాలసర్వావస్థలయందు నత్యాహారవిహారంబుల నేవించుట మానవధర్మము కాదు గనుక ప్రతిమానవుడు హితమితాహార విహారంబుల నభ్యసించి యాయురారోగ్యములం బొందవలయును. “ఉపవాసాదికాయక్లేశాంశ్చ వర్జయేత్” అని యోగతత్వో పనిషత్తునందును,

“అభోజనా దిజీర్ణాతిభోజనా ద్యివ మాశనాత్,

అసాత్మ్యగురు శీతాతి రూక్షదుష్ట భోజనాత్.

దేశకాలర్తు వైషమ్యా ద్యేగానాంచ విధారణాత్.

దుష్కృత్యగ్ని సదుష్టోఽన్నం సతత్పచతిలఘుపి.

అని చిరకసంహితయందును చెప్పబడినది. అత్యాహారనిరాహారములు నోగకారణంబులగును. దీపనాగ్ని అసాత్మ్యగురుశీతాదిదుష్టభోజనములవలన దేలకాలర్తు వైషమ్యమువలన దూషితంబై అన్నపాచన శక్తిని కోలుపొవుచున్నది. కనుక హితమితాహారము సర్వవిధముల శ్రేయస్కరమగును. “బాలాయుషీ హ్యోహారాయ తే.” (ఆయుర్బలంబులు ఆహారాభీనంబులై యుండును.) అనుచిరకవచనమునలన హితమితాహారవిహారంబులు ఆయుర్బలవర్ధకములై నవిగా నెరుంగదగును.

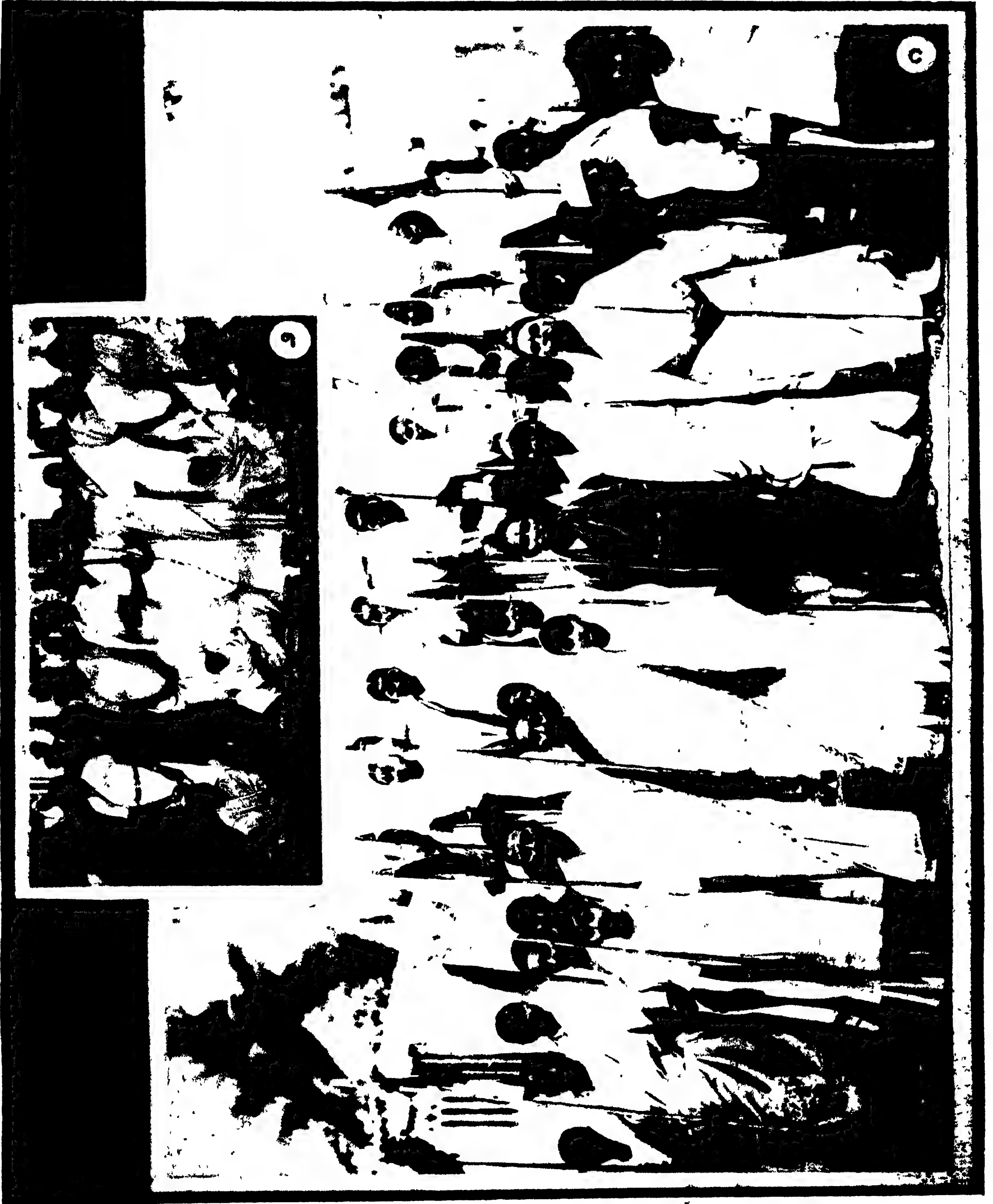
మితాహారముగా పరిగణించుట కొక విధానము —

“న వాదౌ సలిలంకేయం భోజనే పాన మాచరేత్,

అరాహాశే వ భుంజీత తృతీయం వ్యంజనేనతు

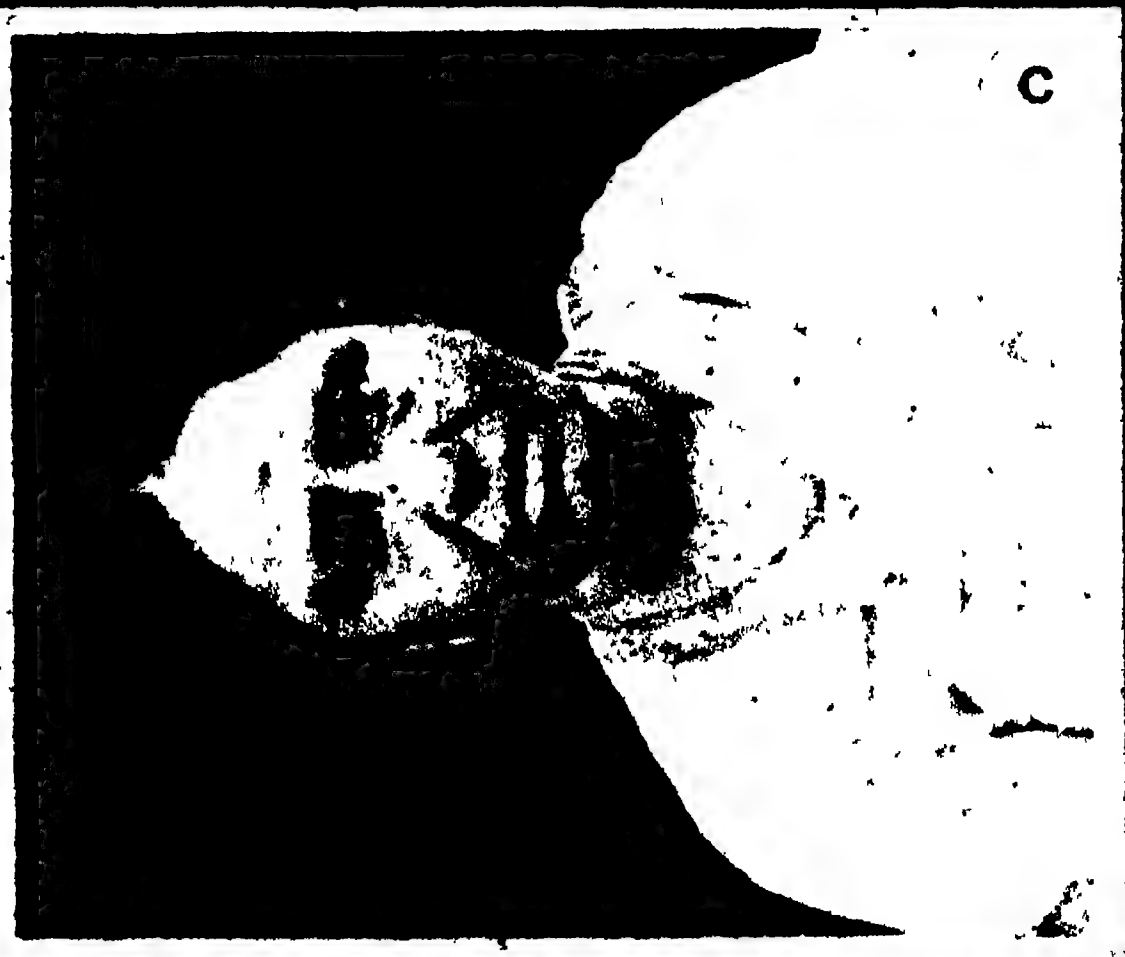
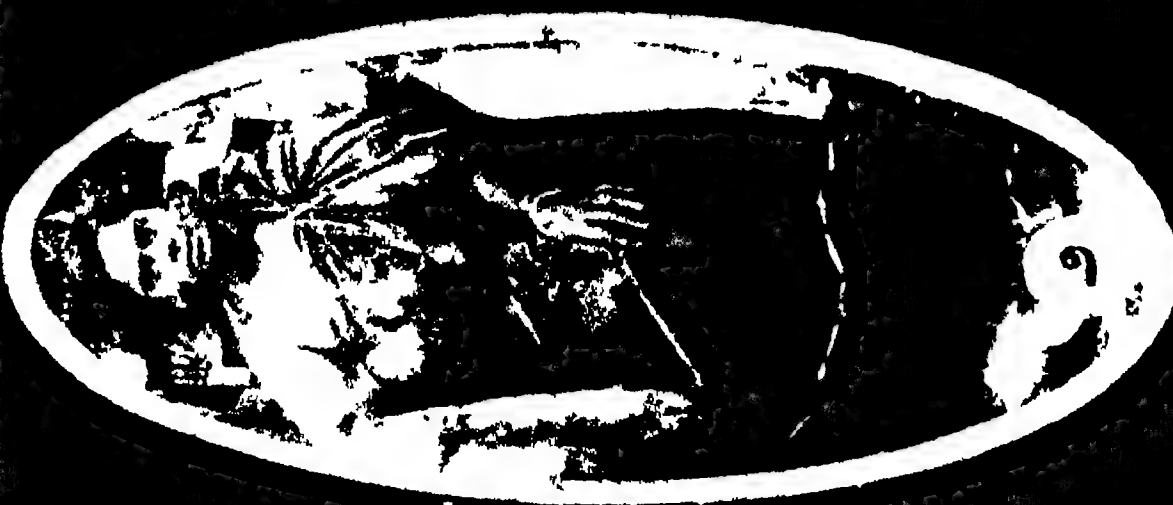
చతుర్థం తోయపానేన పూర్ణాహారస్స జాయతే.”

అని హారీతసంహితయందు వివరింపబడెను. సగము ఆకలితో నుండుట బలహీనము నిత్యోపవాసము ఆయుఃక్షీణము. ఆకలితీరునంత (జకరాగ్నికి సరిపోగల) ఆహారము ఆయుర్బలవర్ధకము. మితిమించిన ఆహారము ఆయుర్బలక్షయకారణము. కేసలజలపానముచే మందాగ్నికలుగును గనుక భోజనాత్పూర్వము జలపానము కూడదు. భోజనకాలముందే నీరుత్రాగవలయును. ఆకలిని నాల్గుభాగములు చేయగా రెండుభాగము లాహారముచేతను, ఒకభాగము కూరలు పచ్చడులు మొదలగు నన్న సాధనములచేతను, మరియొక భాగము జలముచేతను ఆకలిని తీర్చి కొనిన పూర్ణాహారమగును. అనగా కోష్ఠపూరణము నిమిత్తము అర్ధభాగము (మొత్తములో సగము) అనగా రెండుభాగములు ఆహారము (అన్నము)ను, మూడవభాగము కూరలు మొదలగు వ్యంజనములును, నాల్గవభాగము జలమును గ్రహింపవలయును. ఇట్లు కోష్ఠమును పూరించుటచేత తృప్తిగలుగును. ఇది పూర్ణాహారమగును. అనగా భుజించిన ఆహారము మితపరిమాణమునకు వచ్చును. ఆకలి దీరును. మరియు కొందరు “అర్ధభక్షాదకము”ను వదించిరి. అనగా సగము అన్నము సగము నీరు అగును. అన్నపరిమాణము సగము భుజించిన వెనుక తృప్తిదీర్చు

౧. బెజవాడ ఉప్పుసత్యాగ్రహము, స్త్రీచరణము కొరేగింపు. నాయకురాలు : స్రీమతి అయ్యదేవర దుర్గాంబగారు.
 ౨. కాకినాడ ఉప్పుసత్యాగ్రహము, స్త్రీచరణము ఉప్పురాయచేయుట. నాయకురాలు : వేదాంతం కమలాదేవిగారు.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజాత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. శ్రీమతి తాయారమ్మగారు (౧) ౨. శ్రీమతి వడ్డిపర్తి శకుంతలాదేవిగారు (౨) ౩. శ్రీమతి జయంతి సూరమ్మగారు (౩)
శ్రీమతి శృంగారకవి లక్ష్మీనరసమ్మగారు (౪) ౪. శ్రీమతి వేదాంతం కమలాదేవిగారు, బి. ఏ. (౫) ౬. శ్రీమతి మల్లూరి చుక్కమ్మగారు (౬)

నంత జలపానము చేయుగా మొత్తముమీద అన్న పరిమాణము మిత సంజ్ఞకలది యగుచున్నది.

“అల్పమృష్టాశాభ్యాం చతుర్థాంశాపశేషకం
తస్మాద్వ్యోగానుగుణ్యేన భోజనం మితభోజనమ్.

అని దర్శనోపనిషత్తునందు చెప్పబడినది. అల్పమృష్టాన్నము వాల్చుభాగములతో నాల్పవభాగము శేషించునట్లు భుజించుట మితభోజనమగును. అనగా నాల్పభాగములతో నొకభాగము విడిచిపెట్టి మూడుభాగములే గ్రహించుట. మరియు యోగమాదామణ్యుపనిషత్తులో

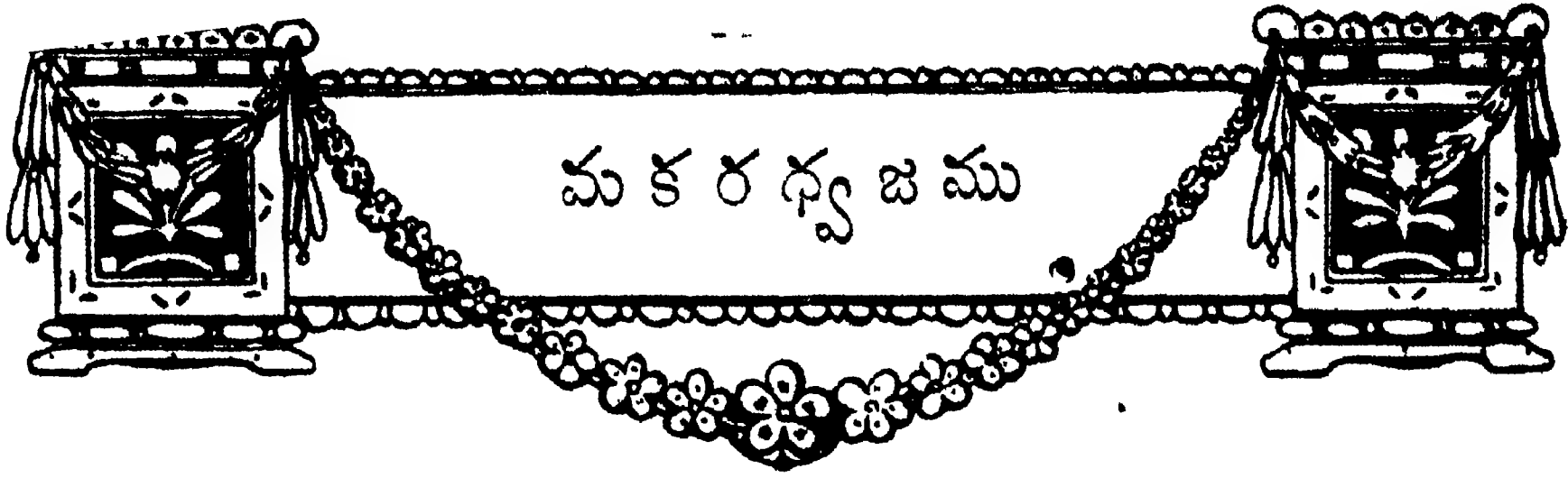
“సుస్మిగ్ధమధురాహార శృంశుర్ధాంశవివర్జితః,
భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహార స్స ఉచ్యతే.”

నాల్పవభాగమువిడిచి భుజించుట మితాహారమగును. మాంసాహారులు, కాకాహారులు, మిత్రాహారులు, పక్వాహారులు, అపక్వాహారులు

హితము, మితము విచారించి భుజించు నభ్యాసమువలన ఆయుశారోగ్యములం బొందుదురు. మాంసాహారము శ్రేయస్కరమా? కాకాహారము శ్రేయస్కరమా? లేక పక్వాహారము శ్రేయస్కరమా? అపక్వాహారము శ్రేయస్కరమా? అను విషయములు ప్రత్యేకవ్యాసమున చర్చింప దలచి యిప్పుడిందు వుండలీకరించుచున్నాను. పశుపక్ష్యదులకును మానవులకును జాగరాన్ని విభేదముననుసరించి పక్వాపక్వాహారములు నిర్ణీతము కాదగినవి. దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి కొన్ని పక్వములు, కొన్ని అర్ధపక్వములు, కొన్ని అపక్వములుగూడ గ్రాహ్యములే యగును. కేవలము అపక్వాహారముమీదనే జీవించుట శ్రేయస్కరమును వాదమునకంటె ప్రత్యేకరోగనివారణకొఱకు మాత్రమే అపక్వాహారముయొక్క ఆవశ్యకత గ్రహించుట శ్రేయస్కరమని తలచెదను. ఏప్రాణికి తనతన జాతరాన్ని కలసినంత దేశకాలానుగుణముగా నాహారము ఆవశ్యకమో అదియే హితమితాశనము.

పట్టణములలో దేహపరిశ్రమకు వీలులేదని విచారించనద్దు

చీమలకొండ సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

మకరధ్వజము "మకరధ్వజము" అను పేరుతోను, ఈ పేరునకు కొన్ని శివేశ్వరములను గలిపియు అయుశ్వవైద్యులు కొంతకాలమునుండి విస్తారముగ ప్రకటనలను జేయుచున్నారు. మొట్ట మొదట "మకరధ్వజము" అనుపేరును వెల్లడిచేసినవారు కలకత్తానివాసులగు కపిరాజునగేంద్రస్వామీ నేనుగారు పీఠ ప్రచురణను బారంభించిన చాలకాలమునకును ఆంధ్రదేశవిద్వద్వైద్యులైనను మకరధ్వజము నెట్లు తయారుచేయుదురనునో యని సంకోచించుచుండిరనిన నతిశయోక్తిగానేరదు. వారి ప్రచురణపుస్తకములయందు జూపించిన పాశ్చాత్యయంత్రముల విగ్రహములవలననే ఆంధ్రవైద్యులు భ్రమకు లోనగుట తటస్థమైనది. వారు తులము గు 80 ల వలె ప్రమము నుండి యిప్పటివరకును నొకేవరకు విక్రయించుచున్నారు. పిమ్మట క్రమముగ మకరధ్వజముయొక్క ప్రకటనలు విస్తరించి పెక్కురు వైద్యులు పెక్కుగ్రీకుల ధరలు బ్రకటించుచు రానురాను ఇప్పటికి హిందూదేశవైద్యులు తులమును, నాలుగురూపాయల కిచ్చుచున్నారు. ఇట్టి తక్కువధరకు మొట్టమొదట ఇచ్చినవారు ఢక్కానివాసులగు శక్తిబొంబాయిధానికాధిపతులు. ప్రస్తుతము మనకు జర్మనీదేశము మకరధ్వజమును తులమును రెండురూపాయలకే పంపుచున్నది ఢక్కా వారు తులమును నాలుగురూపాయల కిచ్చుటతోడనే ఆంధ్రదేశమున దీనినిగూర్చి విశేషముగ కుమర్తనలను జేయుటకు వైద్యులు మొదలిడిరి. ఇదియునుగాక శక్తిబొంబాయిధానికాధిపతులు వారి ప్రకటనయందు దీనిని నాల్గు చేయుచున్నారో వివరముగ వ్రాసి "దీనిని మకరధ్వజము గావని గూవుచేసినవారికి గు 500 బహుమతి యిచ్చెద" మని గూడ బ్రకటించిరి. ఇంతవరకును దీనిని గాఢమనా లొక్కరును గానరైరి.

ఇట్టిస్థితిలో వైద్యసోదరులు ఈయావధరాజముయొక్క నిజస్థితి యెట్టిదని విచారించి నిర్ధారించుట ముఖ్యమను సంగతి నిశ్చయము. ఇట్టి యావధమునుగూర్చి గలుగు విచికిత్స యెట్టిదనగా, తులము రెండుమొదలు యెనుబది రూపములవరకు ఖరీదుండుటకు కారణమేమి? ఇట్టి వ్యత్యాసమును ధరలు గలిగి ఒకేపేరుతో ప్రచారములోనున్న యావధ మేకమేనా? విభిన్నమా? శాస్త్రముం

దీక్షేరుగల యావధము లెన్ని రకములుగ నున్నవి? వాటివాటికి ప్రత్యేకములుగాని, విభిన్నగుణములుగాని యేమైనగలవా? సర్వవాహరణము మెట్లయినది? అను సంశయంబు లుత్పన్నంబులగు స్వావికము.

నాకు తెలిసినంతవరకు శాస్త్రానుసారముగ నీక్రింద చర్చించును. కావున వైద్యసోదరుల నెల్లరడ సావకాశముగ చిత్తగించి గోరవను.

కలకత్తానివాసులగు కపిరాజులుగాని, ఢక్కానివాసులగు వైద్య సంఘములవారుగాని, ఆంధ్రదేశమునలి కొందరు వైద్యులుగాని ప్రచురించుచున్న మకరధ్వజ మనునది ఇసుకమాదిరిగ పొడిగ నుండు రససింహూరభేదము. నగేంద్రస్వామీ నేనుగారు పండిన గాఢపుష్పలతోనే మకరధ్వజమును బంపుచున్నారు. ఆ గుష్పకు ప్రభాగమున నంటియున్న సింహూరరూపరసమే మకరధ్వజము. మరికొందరు "మకరధ్వజ" లేక "చంద్రోదయ" యోగమున జెప్పబడిన అనుపానములను జేర్చి నూరిన పిష్టినిగాని, దానిని మాత్రల రూపమునగాని బంపుచున్నారు.

ఆయుశ్వసమున "మకరధ్వజము", "చంద్రోదయము", "షడ్గుణ బలిజారితమకరధ్వజము", "సిద్ధమకరధ్వజము" నను పేరులతో కొలదిహర్షులతో గూడిన ఒకే యావధయోగము గానిపించుచున్నది. మరియు నాంధ్రదేశమున ప్రచారములోనున్న వైద్యచింతామణి, బసవరాజీయము అను గ్రంథములయందు ఫలశ్రుతియందు మాత్రము కొద్ది విభేదముగలిగి మకరధ్వజముతో సర్వవిధముల సమానమగు—సమానమేగాదు అభేదమగు—యోగమొకటి "చంద్రోదయ" మనుపేరుతో విరాజిల్లుచున్నది. బసవరాజీయమున చంద్రోదయయోగమునకు చిట్టచివర "తంత్రాంతరే ప్రసిద్ధోదయం మకరధ్వజనామకః" అని స్పష్టముగనే అభేదము నిరూపించబడినది. పూర్వగ్రంథములలోను, ఇటీవలి గ్రంథములలోనుగూడ మకరధ్వజమునకును, చంద్రోదయమునకును అభేదము చెప్పబడియుండుట యథార్థము. దీనిని సరిగ జూడక పోవుటచేతనే విచికిత్సకు కారణమైనది.

చంద్రోదయము

మకరధ్వజ మనుషేరుతో శాస్త్రమందు రెండుయోగములు
సూత్రము పైవాటికన్నిటికి విలక్షణమైనవి గమపించుచున్నవి. మనకు
ప్రచారములోనున్న మకరధ్వజమునకు మాత్రము ఈయోగములు సం
బంధించవు.

కావున క్రమముగ మకరధ్వజ మనుషేరుతో శాస్త్రమందు
జెప్పబడిన యోగముల నన్నిటిని ఈక్రింద వ్రాయుదును:

భైషజ్యరత్నావళి—జ్వరాధికారము

మకరధ్వజము—మధ్యబలికారితమకరధ్వజము

1. శ్లో. పలమేకం సుర్వస్య రసేంద్రస్య పలాప్తకం,
రసస్య ద్విగుణం గంధం కజ్జలీకృత్య యత్నతః.
కుమారికారపై ర్భాస్యం కాచపాశ్రే నిధాపయేత్,
నాలుయంత్రే చ సంస్థాప్య క్రమశః స్త్రీధీనంపచేత్.
స్వాంగశీతం సమాదాయ పుష్పగురజస్సమమ్,
యవమాత్రం ప్రదాతవ్య మహిషల్లీ దై స్సహ.
రసస్య మధ్యజైర్గంధైః పూర్వవత్కజ్జలీకృతే,
భావిలేపాచినే సమ్యక్వర్ణణో బలిజారితః.
విధివ శ్వేతితోహ్యేష ముమాద్వమపి నీపయేత్,
వీతదభ్యాసతశ్చైవ జరామరణనాశనమ్,
అనుపానవిశేషేణ కరోతి వివిధాన్మణాన్.
జ్వరం త్రిదోషజం ఘోరం మందాగ్నిత్వ మగోచకం,
అన్యాయే వివిధాన్మణోగాన్ నాశయేన్నాత్ర సంశయః.
కరోత్యగ్నిం బలం పుంసాం వలీపలితనాశనః,
మేధాయుజాంతిజననః కామోద్దీపనకృ నృహాన్.
భాస్వజ్ఞోతి ర్యథాభాతి కాచే నీలాదికే శుభే,
తథాఽనుపానభేదేన క్రియావా నృకరధ్వజః.

ఈ యోగమున అనుపానవస్తువులను ఇతరయోగములలో జెప్ప
బడినరీతిని జెప్పక ఆయావ్యాధిశమనములగు ననుపానములతో వాడు
కొనవలయునని చెప్పబడినది. దీనియందు స్వర్ణము 1 భాగము, రసము
8 భాగములు, గంధకము 16 భాగములు జేర్చి బాగుగ నూరి, కలబంద
రసముచే భావననుజేసి గాజాకుప్పెలలోజెట్టి మాడుదినములు మంచి.
మధ్యగాఢాన్నులచే ఎండి స్వాంగశీతలమున కుప్పెలనుదీసి అం
దుండు పుష్పగురజస్సమముగు నామధము (మకరధ్వజము)ను
గ్రహించి అనుపానభేదములచే నుపయోగించిన సమస్తవ్యాధులును
నశించుటయేగాక అసన్నమరణావస్థనుగూడ తప్పించి జరామరణములు
లేకుండ జేయునని జెప్పబడినది. ఈ యోగముందే గంధకభాగమును
రసమునకు రెండురెట్లకు బదులు ఆరురెట్లు జేర్చి నండినచో సిద్ధించు
ద్రవ్యమునకు “మధ్యబలికారిత మకరధ్వజ” మనిపేరు.

2. శ్లో. పలమృదు స్వర్ణదళం రసేంద్రాత్పలాప్తకం షోడశ గంధక్య,
శోడై స్సకార్యాసభః ప్రసూనై స్సర్వం విమర్శ్యై క్కుమారికాద్భిః.
తత్కాచకుంభేనిహితం స గాఢే మృత్కిశ్చ శ్శేర్దివసత్రియం చ,
పఞ్చేత్రి మాగ్నౌ సికతాఖ్యయంత్రేతతో రజః పల్లవ రాగరమ్యమ్.
నిగృహ్యచై ర్ద్యుపలంపలాని చత్వారికర్పూరజస్త్రైః
జాతీఫలంసోషణ మింత్రపుష్పం కస్తూరికా గూ షహశాశేకం
చంద్రోదయోదయంకళతోస్యహాశోభుక్తోఽహిషల్లీ దశమ్యుక్త
మదోన్మదానాం ప్రమదాశతానాంగ ర్వాధికర్వంశ్శిథి యత్యేకాంజీ
ఘృణింఘనీధూతమతీంద్రుగ్ధం మృనూని షాంసాని ముండికాని
మాషాన్నపిస్త్యేని భవంతి పృథ్వి న్యానందదాం న్యానరాణిచాఽత్ర
సలీపలితనాశనస్తవభృతాం యస్తంభనః
గుమస్తగిషింపనః ప్రమరగోగపంచాననః
గృహేఽపి గృహసూపతి ర్భవతి యశ్యచంద్రోదయః
సపంచశరదర్పితో మృగదృశాం భవే ద్వల్లభః.

ఈ యోగమునందు మొదటియోగమున జెప్పబడిన విధముననే
భాగములు జెప్పబడినవి. మధ్యవిధానమునాత్రము శోడశకార్యాస
పుష్పములచేగూడ మర్దించులయునని ఆధకము జెప్పబడినది. మొదటి
యోగమున చెట్టింపు గంధకము గలుపగా సిద్ధించునవియును, ఈ
యోగమునలన సిద్ధించునవియు నుండు మధ్యరాజ ముక్కలే. కాని
జౌషధముం దేమియు గలుపకనే తమలవాటలతో నేజించులయునని
మొదటియోగమునను, జౌషధము పలమునకు నాలుగురెట్లు పచ్చి
కర్పూరము, జాతీకాయ, మిరియములు, లవంగములు గలసి నాలుగు
రెట్లును, కస్తూరి శాస్త్రప్రమాణమును గలిపి బాగుగ నూరిన పిష్టిని తమల
పాకులతో నేజించులయుననియును భేదమును జెప్పుచు, జేరిననెయ్యి,
సాలు, మృగుము గాంధము, మండిము, చ ముష్టిము మొదలగు సం
తోషజనకములను నాహారములను నేజించుల మూనియు విశేష
ముగ నియ్యది ధ్వజభేదమున నుపయోగించునని జెప్పబడినది.

మకరధ్వజము

3. శ్లో. స్వర్ణాది ప్రిగుణం మూతం మర్దయే త్రి కంఠకచే
రక్తకార్యాసకుసు మైకుమార్యుర్భిమర్దయేత్
శుష్కం కాచిఘటే రుధ్వా నాలుకాయంత్రగం పచేత్
భిస్మకుర్యా రసేంద్రస్య కన్యాకొడోనమమ్
భాగోస్యభాగాశ్చత్వరః కర్పూరస్య శుశోభనః
లవంగం మరిచం జాతీఫలం కర్పూర స త్రయా
మేలయేక్మృగనాభించ గద్యానకమితంతి
శ్శక్త్యపిష్టో రిసో నామజాయతే మకరధ్వజః
వల్లం వల్లద్యయంవాఽపి తాంబూలీదలంయుతమ్

భక్షయేన్మధురంస్నిగ్ధం మృదుమాంస మవతలమ్
శృతిశంతితాయుక్తంమగ్ధంఘో భూమాజ్యకమ్
మధ్యాద్యం పిష్ట మపరం మద్యాని వివిధానిచ
కరోత్యగ్నింబలం పుంసాం వలీపలితినాశనః
మేధాయుఃకాంతిజననః కామోద్దీపనకృత్యహాత్
అభ్యాసా త్సాధక స్త్రీణాంశతం గచ్ఛతి నిత్యతః
రతికారేరతాంతేచ పునస్సేవ్యో రసాయనః
కృత్రిమంస్థానరవిమంజంగమం విషవారిచ
నవికారాయభృతి సాధకానాంచ యస్మిరాత్
మృశ్యంజయో యథాభ్యాసాన్మృశ్యంజయతి నేహినామ్
తథాఽయంసాధకేంద్ర్యజరామరణనాశనమ్.

ఈ యోగమున మర్దనాదికము, అనుపానాస్తువులు, నంట అన్నియును రెండవ యోగమున చంద్రోదయయోగమున జెప్పబడిన విధముననే జెప్పబడినవి. ఆ చంద్రోదయయోగమున అనుపానాస్తువులతో గలిపి నూరిన పిష్టికి చంద్రోదయ మనియును, ఈ యోగమున అట్టిపిష్టికే మకరధ్వజమనియును నామకరణము చేయబడినది. తిక్కిన ఫలశ్రుతియందు స్వల్పవిభేదముమాత్రమే గలదు. ఎస్తుసమ్యేళనమున గంధకము రసమునకు మాడురెట్లు జెప్పబడినా, దీనిని రతికాలమందును, రతాంతిమంగుసుగూడ నేవించులయునని జెప్పబడే వాచీకరమున నెక్కువగ నుపయోగించును.

రసేంద్రచింతామణి

చంద్రోదయము, మకరధ్వజము

4. శ్లో. “పలంమృదు స్వర్ణదళం” అని ప్రారంభించి ఔషధ నిష్పత్తి లూర్తివరకును రెండవ యోగమున చంద్రోదయయోగమే వ్రాయబడి పిమ్మట ఫలశ్రుతియంగు రెండవ యోగముకంటె విశేషముగ మాడవ యోగమంగు వ్రాయబడినదే యీయోగమందు గూడ వ్రాయబడినది. చిట్టచిరున చిన్నవ్యాఖ్యానము గూడ యీక్రింది వ్రాసిన విధమున వ్రాయబడియున్నది: “ఇంద్రపుష్పం = లవంగం, ఉత్తపరిమాణ ముపలకుం. దాక్షిణాత్యః శోణికార్పసపుష్ప ద్రవమేవ గృహ్లాంతి. ఆస్యే నిర్వృంతం పుష్పైరేవ యావదార్ద్రత్వం మర్దయంతి. ఉభయదైవ నిష్పత్తే రదోషః, కాస్త్రాంతరేఽస్య మకర ధ్వజో నామ”. ఇచ్చట స్పష్టముగ నాంద్రలోకమున చిరకాలముగ వాడుకయందుగల చంద్రోదయమే మకరధ్వజమని జెప్పబడియున్నది.

రసరత్నాకరము

చంద్రోదయము

5. శ్లో. “పలంమృదుస్వర్ణదళం” అని ప్రారంభించి నాల్గవయోగమునే వ్రాసి చిట్టచివరగల వ్యాఖ్యానమును “ఇంద్రపుష్పం లవంగం

స్యాత్కార్పసకుసుమద్రవం, తంత్రాంతరేప్రసిద్ధోఽయం మకరధ్వజ నామతః.” అని శ్లోకరూపమున వ్రాసినాడు. ఇచ్చటగూడ చంద్రోదయమకరధ్వజములకు అభేదమే.

యోగరత్నాకరము

చంద్రోదయము

6. శ్లో. “పలం మృగుస్వర్ణదళం” అని ప్రారంభించి సర్వమును రెండవ యోగప్రకారమే వ్రాసినాడు. కాని “తితోరసః పల్లవతాగరమ్య సాక్షర్ల మేతి త్సకలామయిష్నుం, సర్వేషా యోగేషుచ యోజనీయం.”—

ఈ యోగప్రకారము వంటను జేయగా సిద్ధించినది సుచర్ల మయమగు రసమనియును నయ్యగ చిగురుగాకువంట వర్ణమును గలిగి యుండుననియును, దీనిని సమస్తయోగములయందును శేర్చుకొన వచ్చుననియును జెప్పబడియున్నది. పిమ్మట ఈరసమందు అనుపాన వస్తువులను జేర్చి నూరిన పిష్టికి చంద్రోదయమను నేరు నిచ్చినాడు.

సిద్ధ మకరధ్వజము

7. శ్లో. పలమానందం సమ్యగ్భూషణంసాగ్గరంస్మృతం
తథాపలద్వయంగంధం శుద్ధంపే మన్వికార్నికం
జైలాసాచలంసూతే సుదృఢేచుచిక్కిరే
శోణప్రస్తజేభుల్లే సర్వంసంస్థాప్యమిశ్రయేత్
మర్దయేద్యత్తోవై గోయమానస్త్వనిరంతరం
రక్తకార్పసపుష్పస్య శ్వేతాంకోటఫలస్యచ
కుమార్యాశ్చరైస్సమ్యగ్భావయిత్వాసృగృక్పృక్
స్థాపయిత్వాకాచహసేమధ్యేఽర్వంప్రయత్నితః
రక్తాంగసాలసరలఖిగక్రిఫలోద్భవాం
కాషేవాఽన్యతి మేదైన నీరనేనప్రతాపయేత్
మృదువాఽనలయోనేన ప్రాగ్భూమద్వితయంపదేత్
పునర్యామద్వయంపాచ్యం మధ్యతాపేనసహ్నినా
అగ్నిసాప్రభురేదైవ తతోయామద్వయంపదేత్
భూయోమందాగ్నినాపాచ్య మవశిష్టద్వియామకం
స్వాంగశీతమథోద్ధృత్య నవచూతదలోపమం
భంగురంలొహితంపిష్టే దాడింబకుసుమోపమం
తతోఽనతార్యగంధేన ద్విగుణేనవిమర్దయేత్
భావయేత్సూర్యవహ్నియః పాచయేచ్ఛప్రయత్నతః
ఏవంవారద్వయంకుర్యాత్సమ్యగ్భూషణధవీధయే
సన్నిపాతంజ్వరంఘోరం మందాగ్నిత్వమరోచకం
అమకూలంకటికూలం హృహ్శాలంపక్షికూలకం
కాసంశ్యాసంచయత్కృణం కూలంకుష్మమశేషతః

లోతానాంరవృద్ధింఽ తథాఽతీసారమేనచ
పదంక ఫవాతోర్థం చిరజంకులజంతథా
గడ్డివ్రణంవ్రణంఘోరం గుదామయభగందరా
గాయంబహువిధంహంతి ధ్వజభంగంవిశేషతః
ఏవనాదస్యనశ్యంతి సర్వేరోగా నసంశయః
'రోత్యగ్నింబలవీర్యం సతీపలితనాశనః
వివత్సేవితోహ్యేష ముమూర్షుమపి ఏదేవో
స్వేచ్ఛాచారవిహోఽపి నకదాచిద్విపద్యతే
మేధాయుఃకాంతిజననః కామోద్దీపనకృన్మహాన్
వృద్ధోఽపితరుగస్పర్థీ స్త్రీషుచాఽపివృషాయతే
సేవనాదస్యసమాజో గచ్ఛంతిప్రమదాశతం
తైరిలోక్యశుభచింత్రమ దేతదేమహాశాపం
మృశ్యుంజయోథాఽభ్యాసా నృశ్యుం జయతి దేహినాం
తథాఽయంసాధకంప్రస్య జరామరణనాశనః
స్వయంతైరిలోక్యనాశన తైరిలోక్యహిత మిచ్ఛతా
సమర్పితోఽయంసిద్ధిభ్యః కరుణాద్వేషైవయతః
అతోఽయంభువనేభ్యాతః శ్రీసిద్ధమకరస్పృహః
భాస్వాస్యభాతమోహంతి కేసరీకరిణాయథా
తూలసంఘం యథాహమ్నిః తథారోగా నసా వారో.

ఈయోగమందు స్వర్కమునకు రెట్టింపు వాత్రమే బహుసం
క్రరసంస్కృతిమగు రసమున జీర్ణవలయుననియును, ఊడుగు
పట్ల రసముచే గూడ భావనను జేయవలయుననియు, ఎరిమిత జాము
గోనే నంటను ముగించి తిరిగి జౌషధమంగు గంధకమును గలుపుచు
రి రెండుమారులుగూడ ప్రవిధముననే భావనాదకము, పాచనమును
యవలయుననియును, అట్లు చేయగా నద్దించిన రససిందూరమునకే
స్థమకరధ్వజముని పేరనియును జెప్పబడినది. ప్రక్రియాభేదము,
కాగభేదము, ఫలశ్రుతి-వీటియందు కొలది మార్పు. ఇంతియేగాని ఇయ్య
యు పైయోగముల మాదిరిగే

ఈయేడు యోగములు గాక మరి రెండు యోగములు మకర
ధ్వజమును పేరుతో గలవు. వాటినిగూడ వ్రాయుదును:

మకరధ్వజము

1. శ్లో. సిందూరంహేమశావాంఽ దేవపుష్పం సచంద్రకం
జాతీఫలం మృగమదం చైకత్ర పరిమర్దయేత్
పక్షాంభసా తతఃకుర్యా ద్వటికాంఽల్పసమ్మితాం
నేలితశ్చాగపయసా ప్రమేహస్తత్కృతాన్లదాన్
క్షైబ్యంధాకుక్షయంకాసం జీర్ణంచవిషమజ్వరం
రసోఽయంక్షపయేత్తుర్గం మకరధ్వజసంజ్ఞకః.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

దీరియందు స్వర్ణభస్మము, లోహభస్మము, సిందూరము వీటి
మాటి సమాహమన మిరియములను దీసివేసిన మకరధ్వజ (చంద్రో
దయ) ముంచిలి అనుపాన వస్తువులు జేర్చబడినవి. ఇయ్యది మనము వాడు
చుండు మకరధ్వజముగాదు.

రసరత్నాకిరము-రసాయన ఖండము

మకరధ్వజము

- 9 శ్లో. బ్రహ్మహారకూతాభ లోహభస్మక్రమోత్తరం
సర్వంకన్యాద్రవై రత్నద్వయం కాలకాల్యశ్చద్రవైస్త్రయం
తిద్విధ్యాకాచకువ్యాంతః వాలుకాయాంత్రివాంపచేత్
తత్కల్పంముశలీక్వాతై ర్వజ్రావక్రీరసంయుతైః
గిసైకంమర్దయేత్థల్వే రుధ్వాతర్భూరేపుటేత్
యామా దుద్భుత్య సంచార్జ్యంసితాకృశాశ్రిజాతైః
సమైస్సమంవిమిశ్రాఽఫ మామైకింభక్షయేత్సిదా
మాగదీమశలీయప్తీ వానరీబీజక రసమం
చార్కంసితాజ్యగోక్షీరైః సలార్థంపాయయే షు
కామినీనారసనానైకం రమమాణోనమువ్యాతి
సేనాద్భుధకాయస్సాస్య ద్రసోఽయం మకరధ్వజః.

ఈయోగముగూడ ప్రకృతి విచికిత్సలోనిదిగాదు. ఈకడపటి
రెండు యోగములుగాక మిగిలిన యేడు యోగములలో మూడవ యోగ
మందు గంధకము రసమునకు మూడుకెల్లు గలపబడినది. ఏడవ యోగ
మందు భాగములన్నియు భిన్నములే. నంటగూడ భిన్నమేకాని జౌషధ
మువాత్రము తక్కిన యోగముల వాగిరిదే సిద్ధించును. “త్రిగుణే గంధకే
జీర్ణే కామినీదర్పనాశనః” అని జెప్పబడుటచే వాడీకరణముకొరకు
జెప్పబడిన మూడవ యోగమందు గంధకమును మూడుకెల్లు గలుపుట
యుక్తమే. ఎద్దమకరధ్వజ యోగమున మూడువంటలు చెప్పటచే
షడ్గుణగంధకము జారణకాగలదు. ఈవిధముననే షడ్గుణబలిజారిత
మకరధ్వజమునుగూడ షడ్గుణగంధకమును గలిపి యేకముగ ఒకవంటనే
గాని, సిద్ధమకరధ్వజము మాదిరిగ మూడువంటలను గాని జేయవచ్చును.
ఈయోగమునకు ఇట్టి ప్రభావముగలుగుటకు గల కారణమేమో
శాస్త్రప్రమాణములవలన సిరపరచుట అశక్యకము. కావున దానినిగురిం
చియే యిందు వ్రాయుదును.

“యస్యరోగస్యయోగో నేనైవ సహ యోజితః,
రసేంద్రోహరతేవ్యాధీన్ సరకుంజరవాజినాం.”

రసము యోగనాహియగుటచే ఆయావ్యాధులకు జెప్పబడిన
జౌషధయోగములలో విధిప్రకారము సిద్ధముజేయబడిన రసమును గలి
పిన ఆయా వ్యాధులను తప్పక బోకడచును. ఇట్లు జెప్పటచే రస
సంస్కారాదులు ముఖ్యమునుట నిశ్చయము.

సాధారణముగ నామధాదులయం దుపయోగించు పారదమునకు నై సర్వికాపాధికదోషములు హరించుటకును, వ్యాధిహరణమును కొరకును రసకాస్త్రములందు నేదిన, మర్దన, మూర్ఛన, ఉత్థాపన, పాతన (ఉర్ధ్వపాతన అధఃపాతన తిర్యక్పాతనములు) బోధన, నియమన, సందీపన, అనువాసన ములను తొమ్మిది సంస్కారములను రసమునకు జేయవలయుని కొందరును, దీపనాంతము వరకు యెనిమిదింటిని జేయవలయునని మరికొందరును జెప్పిరి. ఇట్లు సంస్కారములను జేసినచో మొదట బెట్టిన రసములో యెనిమిదివ వంతు మిగులు ననిరి. ఎట్లనగా, రస రత్నాకరమున—

“నేదనాదివకర్మసంస్కృత స్పృహకంచుకవివర్ణితోభవేత్

అప్రవాంశఅనిశివ్యతేతదా శుద్ధసూత్రఇతికథ్యతేబుధైః” — అని

ఇకరసాయనము కొరకు రసమును జేయునప్పుడు పదునెనిమిది సంస్కారములు కొందరును, అనువాసనమునగుడ జెప్పినవారు పంచొమ్మిది సంస్కారములును జేయవలయునని జెప్పిరి.

“సూతస్యాఽస్త్రైచసంస్కారాః కథితాదేహకర్మణి,

తథాచదశకర్మాణి దేహలోహకరాణిసి”

జేమధాదులయం దుపయోగించు రసమునకు యెనిమిది సంస్కారములును దేహలోహకరముకొరకు మిగిలిన పదిసంస్కారములును జేయవలయును.

రసమునకు ఇన్ని సంస్కారములను జేయ నసమర్థులకొరకు మరి యొకప్రక్రియ జెప్పబడినది:

1. “అథవా దగదాకృష్టం స్నిన్నం లుణాంబుభిస్తు డోలాయాం

రస మాదాయ యథేచ్ఛం కర్తవ్యస్తేనభైషజోయోగః”

2. “అథవాగ్రాహయే త్సూతం దరదా త్తన్నిగద్యతే,

కంచుక్తైర్నాగవంగాదై ర్విముక్తై రసకర్మణి

హింసుశాకృష్టసూతస్తు తీర్ణ గంధసమోగుణైః.”

3. “నింబూరసేనసంపిష్టా త్ప్రహరందరదాద్భ్రం,

ఉర్ధ్వపాతనయంత్రేణ సంగ్రాహోనిర్యమలోరసః”

4. “అఖిలశోధవశేణచైవై యథా సకలకంచుకదోషవివర్జితః,

బహులదోషహతోఽపిభవేత్తథా భవతిశుద్ధతమో దరదోద్భవః”

5. “హింసుశా దుద్భృతస్సూతో భవేద్వా దోషవిర్జితః”

6. “యథావద్గుణగంధేన జారితోరసరాజకః,

దరదాకర్షితస్సూతో గుణై రేవంవిధో భవేత్.”

రసమునకు గంధకజారణాంతములగు సంస్కారములను జేయ నక్కరలేకయే పైన వ్రాసినప్రకారము దరదమునుండి ఉర్ధ్వపాతనమువలన రసమును గ్రహించిన వద్గుణగంధకజారణాంతరసముతో సమాన మగురసము సిద్ధించునని చెప్పుబడినది.

దరదాకృష్టరసముగాక రసమునే గ్రహించి నేదనాదివకర్మ సంస్కారములను జేసినచో అట్టిరసమునకు వద్గుణగంధకజారణాంతరసము జేయవలయుననియు అట్లు జేయబడని రసమునకు రోగహరణ మగు శక్తిగలుగదనియును జెప్పబడినది. రసమాధవముం దిట్లు గలదు:

“గంధకజారణారహిత స్సంశుద్ధోఽపిరసోయోగేషునయోజ్యః గద హంత్యైత్యశక్త్యనువయాత్.”

“రసగుణబలిహరణం వినాఽయం నఖిలు రుజాం హరణాక్షమో రసేంద్రిః”

రసము శుద్ధమైనచే నను గంధకజారణ జేయబడినచో రోగ హరణసామర్థ్యము గలుగదు గావున యోగములయందు పయోగించ గూడదు.

రసమునకు ఆరురెట్ల గంధకమును జారణను జేయనిచో రసము రోగములను బోగొట్టజాలదు.

గంధకజారణాఫల మీక్రిందివిధమున శివాగమమున గలదు:

1. “తుల్యేశుగంధకేజీర్ణే శుద్ధాచ్ఛతగుణోరసః,
ద్విగుణేగంధకేజీర్ణే సర్వభా సర్వకుష్టహః.

త్రిగుణేగంధకేజీర్ణే సర్వజాడ్యవినాశనః,

చతుర్గుణేత్రజీర్ణే వరీపలితనాశనః.

గంధేపంచగుణేజీర్ణే శుయక్షయకరోరసః,

షడ్గుణేగంధకేజీర్ణే సర్వరోగహరోరసః” —

2. మత భేదము—

“సమేగంధేతురోగహ్నా ద్విగుణే రాజగుక్కుమత్

జీర్ణేతుత్రిగుణేగంధే కామినీదర్పనాశనః,

చతుర్గుణేతులేజస్వీ సర్వకాస్త్రవిశారదః

భవేత్పంచగుణేసిద్ధః షడ్గుణే మృత్యుజి ద్భవేత్.” —

ఇట్టి కాస్త్రము నమసరించియే పూర్వమునుండియు వాంగ్రదేశమున “షడ్గుణము” అనుపేరుతో రసమునకు ఆరురెట్ల గంధకమును గలిపి వాలుకాయంత్రమున మరిదమద్ధుగాధాగ్నులచే క్రమముగ మూడుదినములు వండి స్వాంగశీతలమున సిందూరరూపమున కుప్పెతు పైభాగమున నంటియుండు రసమును గ్రహించుటయు, అట్టిరసమును బహుసులభముగ అనుపానభేదములచే అనేకవ్యాధులయందు వాడుచుండుటయును ప్రసిద్ధమే. రసమునకు షడ్గుణగంధకజారణను జేయుటచేతనే ఆయావద్గుణమునకు షడ్గుణముని పేరువచ్చినది.

హింసుశాకృష్టరసము గంధజారితరసముతో సమానగుణములు గలదని పూర్వము జెప్పిన కాస్త్రము నమసరించియే మనవాడు యోగములయందు హింసుశాకృష్టరసము ముపయోగించుచున్నాడు.

కాని మన ముపయోగించు హింగుళము కృత్రిమముగాని అక్క
గాదు. ఆవిధానమునంతను చివర వ్రాయుదును.

అష్టైశ్వర్యసంస్కారములు జేయబడిన రసమును త్రేత్రీకరణ
కముగ శరీరక్రామణ (నేచన)ను జేసినచో జరామృత్యు
లుగ నేరచని జెప్పిన మాధవాచార్యులవాడు,

“యది కేవలం రోగఘ్నీచ్ఛాచే త్వేదనాదిదీపనాంతై
క్రై రసం సంశోధ్యప్రోక్తవిధినా గంధకేన మూర్ఛ్యమాత్ర
ణ్యయోగేన సంసేవ్యో యావదారోగ్యం.”

రసాయనముకొరకుగాక కేవల రోగ హరణ ము కొరకు
ను నేవించవలసినచో నేదనాదిదీపనాంతములగు
క్రైరములను జేసినపిమ్మట వడ్డుగంధకజారణవిధి ననుసరించి
ను మూర్ఛనందించి (అవ్యభిచరితవ్యాధిఘాతకత్వం మూర్ఛనా
నకు తప్పక వ్యాధులను హరించుకై గలుగుటయే మూర్ఛన
యనును. రసమునకు ఆరు రెట్లు గంధకమును గలిపి గాజుకుప్పె
లోని విధిప్రకారము వాలుకాయంత్రమున వండినచో కుప్పెల
గామున నంటియుండు సిందూరరూపరసమే మూర్ఛితరస మన
ది. దీనికే మన ఆంధ్రదేశమున వడ్డు(మనిపేరు) దేశకాలబలా
ననుసరించి ప్రమాణానుసరణిని భక్షించి పక్ష్యము నాచరించుచు
గ్యము గలుగువరకును నేవించవలయునని జెప్పిరి. ఇట్టి వడ్డు
ను తిరిగి యూర్ధ్వపాతమున వండిన జారితరసము సిద్ధించును.
కజారణావిధాన మనేకరీతులుగ నున్నది. భూధరయంత్రము,
యంత్రము, వాలుకాయంత్రము మొదలగు వాటివలన జారణము
యదురు. వాటినిన్నిటి నిచ్చటవ్రాయుట విస్తరభీతిచే మానితిని.

“ఆరోగ్యకమంతరేణ హింగుల గంధకాభ్యాంపిష్టాభ్యామపి సిందూర
రసస్సంపాద్యః”

“యది రససిందూరం స్యాత్తద్దోర్ధ్వపాతనేన హింగుళవన్ని
షాక్రసయేత్”

శుద్ధరసములేనిచో హింగుళమును, గంధకమును గలిపి పిష్టినిజేసి
రివలన వాలుకాయంత్రముచే సిందూరమును జేయవలయును.

రససిందూరము సిద్ధించినపిమ్మట హింగుళములన పాతనా
ంత్రముచే రసమును గ్రహించినట్లే సిందూరమునలనగూడ రస
ను గ్రహించవలయును. అని చెప్పినందున గుగమోపాయమును
త్రమే వైనవ్రాసినాడను. గురూపదేశ మెట్టిదనగా—

“అథరసాదా పాకావలేహగుటికామార్గాదావా రసయోగే
గాతే యథావచనం సంకుద్ధో మూర్ఛితో గంధకీర్ణో హేమాది
గ్నోవా మృతోఽమృతో వా రసోమోజ్యృత్తి గురుసంకేతః” అని.

ఇట్లుచెప్పబడుటచే వడ్డుగంధకజారణను జేయబడిన రసమును
పాకాదులయందు చుభయోగించగూడదనుట స్పష్టము. మరియు—

“అథరసాయనగుణేచ్ఛాచే ద్గంధకజారణోత్తరం హేమాభస
త్వాది యథావిధం గంధకజారణోత్థితే రసే ప్రోక్తవిధినాసంసాధ్య,
జార్య, మారణవిధినా హత్వా మాత్రయా త్రేత్రీకరణపూర్వకం పక్ష్య
యోగేన మండూకవిధి, వత్సాసం, వర్షకం, ద్విపక్షం, త్రిపక్షంవాసం
సేవ్యః, తదా తదుక్తఫల మాప్నోతి. యావజ్జీవంసేవ్యోవా సంపత్తి
శ్చేత్. యద్వాయథావకాశం పానఃపుశ్యేనసంసేవ్యః”

రసాయనము(య జ్వరావ్యాధినాశి త ద్ద్ర)సాయనం)ను జేసుకొ
నునెడల విధిప్రకారము నేదనాదినవకర్మసంస్కృతమగు రసమునకు
వడ్డుగంధకజారణనుజేసి తన విశ్వర్యమునకు తగురీతిని బంగా
రము, అభ్రకసత్వము మొదలగువాటిని ఆ గంధజారితోత్థితరసమున
జారణావిధానమున జీర్ణింపజేసి అట్టిరసమును మారణవిధానమున
ఊర్ధ్వభస్మగగాని, తలభస్మగగాని జేసి రసభక్షణ కనువగురీతిని త్రేత్రీ
కరణమును జేసుకొనిన శరీరముగలవాడై విధిప్రకారము పక్ష్యము
నాచరించుచు నలువదిదినములుగాని, ఆరుమాసములుగాని, ఒక ఏత్స
రముగాని, రెండు ఏత్సరములుగాని, మాడువత్సరములుగాని నేవించ
వలయును. ఇట్లుజేసిన రసాయనయోగోక్తఫలములను బొందును.
లక్ష్మీకటాక్షమున్నచో యావజ్జీవము నేవింపవచ్చును. లేనిచో తనకు
అనుగునపు డెల్లను తిరిగి తిరిగి నేవించవచ్చును.

మన కిచ్చట చర్చలోనున్న “మకరధ్వజము” రసాయనము
గాని వేరుగాదు. దీనియందు జేర్చు రసము గంధజారితమైనది గావల
యును. అట్టిరసమునకు స్వర్ణమును జారణజేసి దానిచే యోగోక్తము
గభాగములను గల్పించి యథావిధిగ రసాయనమును తయారుజేసినచో
యోగోక్తఫలముల నిచ్చును.

మనవారు జేయుచుండు మకరధ్వజమున స్వర్ణము జీర్ణమగుట
లేదు. బంగారము, రసము, గంధకము ఈమూటిని యోగోక్తముగ గలిపి
విధిప్రకారము మర్దనాదికమునుజేసి, గాజుకుప్పెలలోబోసి, వాలుకా
యంత్రమున వండినచో గంధక మెగిరిపోవును. బంగారము కుప్పెకు
అడుగుభాగమున నిలుచును. రసము కుప్పెకుపైభాగమున నంటుకొ
నును. పైభాగమున నంటియుండు రసము సిందూరరూపమున నుం
డును. దీనినే మకరధ్వజమని కొందరును, దీనియందు కొన్ని యోగ
ములలో జెప్పినరీతిని అనుపానవస్తువులనుగూడ గలిపి నూరినపిష్టిని మక
రధ్వజమనియు, ఈ సిందూరమును, అడుగుననిల్చిన స్వర్ణమును, అను
పానవస్తువులనుగూడ గలిపి నూరిన పిష్టిని చంద్రోదయమునియు, మరి
కొందరును వాడుచున్నారు.

రసమును ఊర్ధ్వభస్మముగ గాని, తలభస్మగగాని జేయుటకు
ముందు రసమునకు స్వర్ణజారణమును తప్పక జేయవలయును.

“అజీర్ణంతు అలీజంతునూతకం యస్తుఘాతయేత్,
బ్రహ్మహా స దురాచారి మమద్రోహీ మహేశ్వరి”

గంధకజారణచేయబడనట్టియు, స్వర్ణజారితము గానట్టియు రసమును యెవడు మారణముజేయునో అట్టివాడు బ్రహ్మవాత్సల్య జేసిన పాపమును వొందును. వాడు దురాచారి, శివద్రోహియు నగును. అని మహేశ్వరుడు పార్వతితో జెప్పినట్లు శివాగమమున గలదు.

“గంధకజారణ మాదౌకుర్యాదనజారణం సువర్ణస్య”

“రసగుణబలిజారణం వినాఽయంనఖలురుజాంహరణక్షమోరసేంద్రః నజలదకలధాతపాకహీనస్సృజతీ రసాయనత మితి ప్రతిజ్ఞా”

“రసస్తు పాదాంశసువర్ణజీర్ణః పిష్టికృతో గంధకయోగతశ్చ శుల్కాంతగంధైః పుటితక్రమేణ నిర్బీజనామాసకలాయుష్మః”

“నీడీకృతై రభ్రకసత్వ హేమతారాకాంతైః పరిజారితోయా హత ప్రతిష్ఠాద్గుణగంధకేన సగీజబద్ధో విప్రులప్రభావః”

రసాయనమును జేయునప్పుడు గంధకజారణాంతరమున స్వర్ణజారణమును జేయవలయునని జెప్పినదానిని దృఢపరచుటకే యీ పైనవ్రాసినది వ్రాయుటకు కారణమైనది.

“శుద్ధం స్వర్ణం చ రౌప్యంచ బీజ మిత్యభిధీయతే”

శుద్ధములగు స్వర్ణరజతములకు బీజమని పేరు. గంధకజారణోత్తరమున స్వర్ణజారణమును జేసినచో రసము ముఖముగలదై సర్వలోహములను భక్షించుకత్తి గలదిగును గావున ముఖకరణముకొరకు స్వర్ణజారణమును తిప్పక జేయవలయును. జారణము సముఖమనియు, నిర్ముఖమనియు రెండువిధములు. రసమందు భాగప్రకారము బీజమునుగలిపి జారణముజేయుట నిర్ముఖజారణము, రసమందు అరువదిసార్లవ భాగము శుద్ధస్వర్ణమునుగలిపి జారణజేసిన సముఖజారణము నభబడును. ఇట్లు సముఖజారణమును జేసినచో రసము ముఖముగలదై లోహాదులను భక్షించుకత్తి గలదగును.

దీని కనువాదము:

“సముఖా నిర్ముఖాచేతి జారణా ద్వివిధా పునః
నిర్ముఖా జారణాప్రోక్తా బీజాదాసేన భాగతః
చతుష్షష్ట్యంతతో బీజప్రక్షేపా ముఖ ముచ్యతే
ఏవంకృతే రసో గ్రాసలోలుపో ముఖవాక్ భవేత్.
కథవాన్యపిలోహాని క్షమోభవతి భక్షిశుం
ఇయంహిసముఖా ప్రోక్తాచారణా మృగచారిణా”

—రసవాగ్మటము.

యోగోక్తములగు భాగముల ప్రకారము రసమందు బీజమును గలుపుట నిర్ముఖజారణ మనబడును. సముఖజారణావిధానమెట్లనగా,

“చతుష్షష్ట్యంతకః పూర్వోద్వాత్రింశాంతోద్వితీయకః
తృతీయస్షడ్శాంశస్తు చతుర్థోఽష్టాంశఏవచ.”

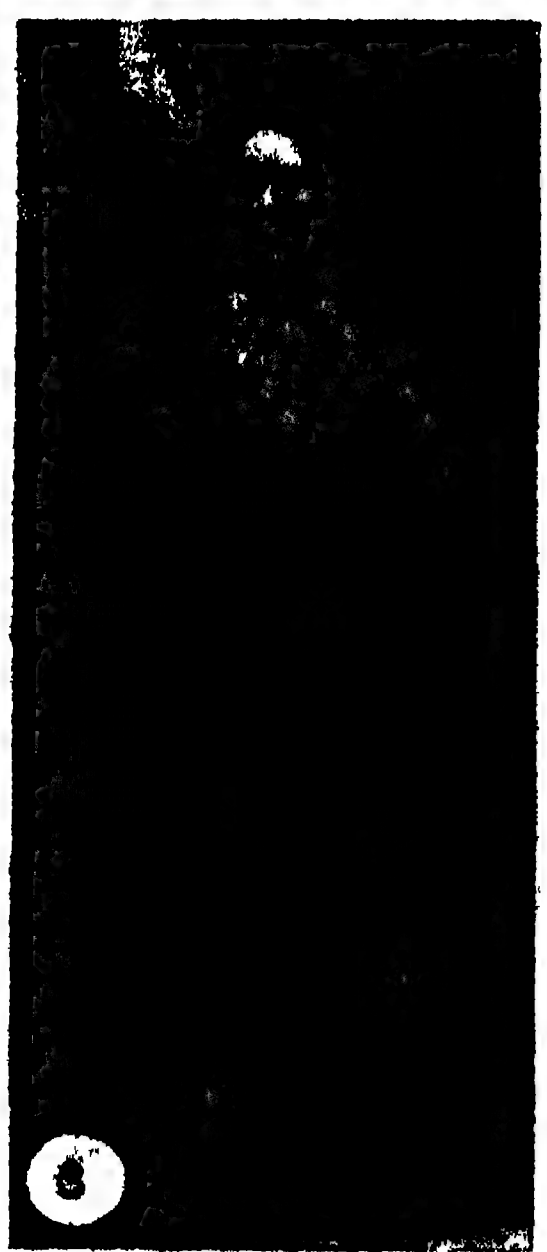
మొట్టమొదట రసమునకు 64 వ భాగము స్వర్ణమును ముండ్ల జెప్పలోపురీతిని జారణమునుజేసి ఆ స్వర్ణము రసముందు జీర్ణమైనదని తెలుసుకొనిన పిమ్మట తిరిగి 32 వ వంతుస్వర్ణమును జారణచేయవలయును. ఇట్లే 16 వ వంతును పిమ్మట 8 వ వంతును స్వర్ణమును రసమందు జారణము చేయవలయును. ఇట్లుచేసినచో రసములో సార్లవభాగము స్వర్ణమును జీర్ణింపజేయవలయునని పైనవ్రాసిన కాస్తానిసారముగ కొంచెముతక్కువగ సార్లవవంతు స్వర్ణము జారితమగును. (గులము రసమునకు కాని తక్కువ పావలాయెక్తుస్వర్ణము జారితమగును)

“అన్యత్తు దుర్జరత్వాన్నలిఖితం” అని స్పష్టముగ రసమాధవమున జెప్పయుండుటచేతను, తాను గురుముఖమున స్వయముగ జేసి జూచిన దానినే వ్రాసినానని వాధవాచార్థ్యము జెప్పియున్నందునను రసమందు స్వర్ణము పాదాంశముకంటె యెక్కువ జీర్ణముగాచని నిశ్చయముగ నమ్మవలయును.

రసమందు స్వర్ణమును జీర్ణింపజేయు టెట్లనగా,
“చతుష్షష్ట్యంతకంహే మపత్రం మాయూరమాయనా
విలిప్తం తప్తఖిల్వస్థేరనే చత్వా విమర్దయేత్
గనం జంబీరతోయేన గ్రాసేగ్రాసేత్వయం విధిః
శనై స్సంస్వేదయేద్భూజ్జేబద్ధాసపటుకాంజికే
భాండకే త్రిదినంనూతం జీర్ణ స్వర్ణంసముద్ధరేత్
అధిక స్తోలిత శ్చేత్సాన్యత్పున స్వేద్యస్సమావధి
ద్వాత్రింశత్తోడకాష్టాంశక్రమేణవసు జారయేత్”

నమలిచేదుచే పూతబెట్టబడిన అతిమృదువులగు బంగారులేకులను రసమునకు 64 వ భాగమును గ్రహించి వీటిని తప్తఖిల్వస్థమగు రసమున గలిపి ఒకదినమంతయు నిమృపండ్లరసముచే మర్దించిన యారసమును భూర్జరపత్రములయంగు బంధించి సైంధవలవణముతో గూడిన కాంజికమందు మూడుదినములు స్వేదననుజేసి జీర్ణస్వర్ణముగు ఆరసమును దీసికూచినచో గ్రాసమానము హరించి రసప్రమాణము మాత్రమే తూగవలయును. అట్లుగాక రసప్రమాణముకంటె హేచ్చుతూనికవచ్చినచో స్వర్ణమంతయు రసగర్భమున పూర్ణముగ జీర్ణముగాలేదని గుర్రెరింగి పూర్ణముగ స్వర్ణము జీర్ణమై రసముమాత్రమే తూనికయందు మిగులువరకును పైప్రకారమే స్వేదకర్మము జేయవలయును. ఇట్లు ప్రథమగ్రాసము పూర్ణముగ జీర్ణమైనచో రసమునకు ముఖముగలిగి సమ్మస్తలోహములను గులభముగ భక్షించును. కావున ప్రథమగ్రాసజీర్ణానంతరమున 32 వ వంతును, 16 వ వంతును, 8 వ వంతును స్వర్ణమును పైప్రకారమే రసమందు క్రమముగ జీర్ణింపజేయవలయును.

ఇటుల స్వర్ణమును జీర్ణింపజేసిన రసముతో నామధములను జేసినచో యోగోక్తఫలముల తప్పక నివ్వగలవు. గాని చేయవలసిన

౧. శ్రీమతి దుర్గారాం కమలావతిగారు(?) ౨. (ఎ) శ్రీమతి తూము రామారావుపంతులుగారిసతి(?) (బి) శ్రీమతి చేపియ్యం సోమయ్యగారిసతి(?)
 ౩. శ్రీమతి పాదిత్రి సుందరమ్మగారు (?) ౪. శ్రీమతి కొటమర్తి కనకమహాలక్ష్మమ్మగారు (?) ౫. శ్రీమతి పి. సుభద్రమ్మగారు (?)

౧. (ఎ) శ్రీమతి తూముల చంద్రమ్మగారు (9) (బి) శ్రీమతి తూముల దుర్గాంబగారు (9) (సి) శ్రీమతి కలిదండి సీతాయమ్మగారు (9)
 ౨. (ఎ) శ్రీమతి జి. తాయారమ్మగారు (9) (బి) శ్రీమతి పాణికా కనకమ్మగారు (9) (సి) శ్రీమతి ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మగారు (9)
 ౩. శ్రీమతి తలాపగడ విశ్వసుందరమ్మగారు (9) ౪. శ్రీమతి కొవ్వరి కనకమ్మగారు ౫. శ్రీమతి సరళాదేవిగారు.

స్కారముల నన్నిటిని జేయకనే యావధములలో రసమునువాడిన న శ్రమకు తగినఫలమే గలుగును.

స్వర్ణ జారణను జేయకనే జేయబడుచుండు “వడ్డుగ” మని పేరు వాడెడి గంధజారితరససిందూరమున అట్టి గుణములు జెప్ప నవో జూడుదు.

“అపహరణి లోగబృందం దృఢమతికాయం మహద్బలంకురుశే, మక్రశతాని చ సూతే సింహారాఖ్యోరసః పుంసాం.”

మరియు,

“స్వరస్యాయుర్నాగదగహనదానానలశిఖా పరంహస్తే నోబలరుచితావల్లి ముదిరః
అపి ప్రాథస్త్రీణా మకులబలహరీ నిగువనే రసస్సింహారాఖ్యస్సకలరసరాసో విజయశే”

వల వడ్డుమునకె యిట్టి శక్తి గలుగుచుండగా స్వర్ణ జారిత రసముతో జేయబడిన మకరధ్వజము (చంద్రోదయము) యోగోక్త లముల నిచ్చుననుటలో అతిశయోక్తి లేదు.

పైన వ్రాసిన విధమున రసముందు స్వర్ణమును బీర్జింపజేసి దాని గో మకరధ్వజ-(చంద్రోదయ)-మునుజేసినచో తులమునకు ఎనుబది హస్యములు గాదుగదా నూరుహస్యము లిచ్చినను ఆశ్రమకు గిట్టును. విరాజెట్టి రసముచే జేయుచుండినో? తక్కినవారందఱును స్వర్ణమును పిసివేసిన సింహారమునే వాడుచున్నారు. కొందరు ఒకచంటను, కొందరు గూడుచంటలను జేయుచున్నారు. వీటిలో ఒక్కవంట చేయబడిన వానికంటె మూడుచంటలు కాబడినది గంధక మెక్కున జీర్ణముగుటచే యెక్కువ ఫలకారిగ గనబడుచున్నది. రసగంధకసమ్మేళనముచే జేయబడిన సింహారముకంటె స్వర్ణము జీర్ణముగాకపోయినను స్వర్ణ మును గూడగలిపి జేయబడిన యావధ మెక్కువ ఫలకారిగ నున్నది.

సిద్ధమకరధ్వజమున రసమునకు సగముభాగము స్వర్ణమును గలుప నలయునని యున్నది. దీనియందు జీర్ణురసము బహుసంస్కార సంస్కృతమైనది గావలయును. అట్టి సంస్కారములలో రసమునకు అధికసత్వమును జారణజేసి పక్షభేదమును తప్పక జేసి యుండట గూడ జేరి యుండనిచో దీనియందలి స్వర్ణముగూడ విడిపోవునుగాని రసమందు జీర్ణముగానేరదు. మొత్తము పాదాంశముమాత్రమే నాలుగు గ్రాసములుగా యివ్వవలయుననిజెప్పి “అన్యత్తుదర్జరత్వాన్న లిఖిత”మని స్పష్టముగ జెప్పియుండుటచే స్వర్ణము జీర్ణమునేమోయని భ్రమపడ నక్కరలేదు.

అధికసత్వజారణనుజేసి రసపక్షభేదనమును జేసినచో ఆరస ముచే జేయబడు నోవధము కుప్పెయొక్క పైభాగమం దిటుకొనక క్రిందిభాగమందె యుండును. ఎందుచే ననగా,

“బంధనంతు స్వాభావిక ద్రవత్వే సతి వహ్ని సా అనుడ్డీయమానత్వం”

బంధనమనగా స్వభావమును ద్రవత్వముతో గూడియుండి నహ్నియందుంచిన వైకృతరక నిలిచియుండుట. అట్టి రసమునకే బద్ధ రసమని జేగు. అయ్యది అధికసత్వజారణను వినా సిద్ధించనేరదు. ఆవిధానమునంతన నిచ్చట వ్రాయుటకంటె శాస్త్రమంగు జూచు కొనుటయే యుత్తమమని వ్రాయా నినాడను. అట్టి బద్ధరసమందు బంగారును సగము గలిపినను విడిపోక రసముతో మిళితమై యుం డును.

“లోహం సూతయంతం దోషాం స్త్యక్షే త్సూతశ్చ లోహయుక్”

లోహవావధములయందు రసమును గలిపిన లోహరహితమగు లోహవావధము సిద్ధించుననియు, రసావధములయందు లోహమును గలిపిన నిర్దుష్టరసావధము సిద్ధించుననియు జెప్పబడుటచే రసమందు స్వర్ణము జీర్ణముగాకపోయినను రసము నిర్దుష్టమైనదగును గావున అట్టి రసము స్వరమునుగలపని గసముకంటె యెక్కువ ఫలకారి కాగలదు. పాశ్చాత్యరసాయనశాస్త్రజ్ఞులు రసమున స్వర్ణమెప్పటికిని జీర్ణము గానియు, గంధకముతో గలిపి వండునప్పుడు రసమెగిరి స్వర్ణభాగ మున విడిచుననియు జెప్పుదురు. వీరికి మన రస శాస్త్రమున రసము నకు జెప్పబడిన సంస్కారములు ఎంతైనవి తెలియచేమో? ఈవ్యాస ముం దిచ్చిన ప్రమాణవాక్యము లెట్టివనగా,

“అశ్రౌషంబహువిదుషాం ముఖాదిపశ్యం

శాస్త్రీషు స్థిత మకృతిం నతిల్లిఖామి,

యల్కర్యైరచయదగ్రతోగురూజాం

సాఢానాం తదిహ చదామి పీతశంకః”

నేను చెక్కుదు పండితులవలన వినినదానినిగాని, శాస్త్రముల యందు జూచినదానినిగాని స్వయముగ జేసిజూడకనే దీనియందు వ్రాయలేను. పరిపూర్ణులగు గురువుల సముఖమున నేను జేసిజూచిన దానినే యీగ్రంథమున నిస్సంశయముగ వ్రాయుచున్నాను. అని గ్రంథ కర్త సమూహమున ప్రతిజ్ఞను జేసియుండుటచే ఇదివరకు జెప్పిన స్వర్ణజారణాదు లన్నియు యథార్థమైనవే యనియు, పాశ్చాత్యుచితము మన కసమ్మతమనియు జెప్పట స్వభావమే.

ఇంతవరకు చర్చించిన యీచర్చయొక్క ఫలితాంశమేమనగా మన కిచ్చట చర్చలోనున్న మకరధ్వజమును చూడురీతులుగ జేయ వచ్చునని ద్రువపడుచున్నది.

1. నిర్దుష్టజారణావిధానమున జెప్పబడిన విధముగ భాగముల ప్రకారము బంగారము, రసము, గంధకము మూటిని గలిపి యోగోక్త ములుగ మర్దనభావనాదికమునుజేసి మంచిమగ్గగాఢాన్నిలచే మూడు దినములువండి స్వాంగగీతలమున దీసినప్పుడు కుప్పెపైభాగమున నంటి యుండు సింహారమే మకరధ్వజము. దీనియందు స్వర్ణము విడిపోవును. ఇయ్యదియే తులము రెండురూపాయిలు మొదలు వారివారి యిష్టము వచ్చినట్టుగ ఖరీదులు వేయబడినదియు, మనవారు విస్తారముగ వాడు

చుండునదియును, మరియును రసమునకు అడుకెట్లు గంధకమును మూడు సమానభాగములుగ మూడుసార్లు రసమున గలిపి పై ప్రకారమే మూడుసార్లు జేసినదానిని “షడ్గు బలిజారణమకరధ్వజ”మను చున్నారు.

2. సముఖజారణావిధముగ రసమందు బంగారమును పాదాంశమును తీర్చింపజేసి అట్టిరసముతో యోగోక్తమర్దనాదిపాకాంతవిధులను జేసినచో అయ్యోగియును కుప్పెకు పైభాగముననే సింహారయా పముననండును గాని కుప్పెకు అడుగుభాగమున స్వరము రసముతో వేరైయుండుక పై సింహారించిన రసమందే లీనమైయుండును. దీనికే యోనిబడియా అంటారు కాదుగదా మరై నను యివ్వచ్చును.

3. రసమునకు షడ్గు బలిజారణానంతరమున అభ్రకసత్త్వమును విధిప్రకారముగ తీర్చింపజేసి పిమ్మట స్వరమును జారణజేసి యోగోక్తముగ మర్దనాదికమునుజేసి పాకమునుజేసిన కుప్పెకు అడుగు భాగముననే రస స్వరములు రెండును సింహారించి యుండును గాని కుప్పెపైకి యెరుగనేరదు.

ఈపైన వ్రాసిన మూడువిధములలో ఒకదానికంటె నొకటి ఉత్తరోత్తరముగ అనేకరేట్లు గుణముల నెక్కువగ నిచ్చును.

మొదటిది వ్యాధిహరణమందును, రెండవది రసాయనమందును, మూడవది దేహలోపాకరణమందును ఉపకరించును.

ఇట్లు నాకు తెలిసినంతవరకును మకరధ్వజమునుగూర్చి వ్రాసి నాడును గావున సహృదయులై సావకాశముగ బరిశీలించి తప్పులున్న దెలుప పండితలోకమును గోరుచున్నాడను.

ఇక హింసుళమునుగూర్చి కొంతచెప్పవలసియున్నది. అయ్యది యే మకరధ్వజమీమాంసకంటెమగూడ ప్రస్తుతకాలమున నెక్కువ మీమాంస్యమని దీనిని చూచినవా రనకపోరని నావిశ్వాసము. రసశాస్త్రములయందు హింసుళశబ్దముకంటె దరదశబ్దమునే మోచ్చుగ వాడి నారు. రసము భూమియందు కూపములలోను, మట్టిలోనుగూడ దొరుకును. కూపములలోని దానిని రసరూపముగనే గ్రహించవచ్చును. దానికే స్వేదనాదినవకర్మములు జెప్పబడినవి. మట్టినుండి యూర్ధ్వ పాతనమున రసమును గ్రహించినచో స్వేదనాదినసంస్కారములను గంధజారణమును గూడ బొందిన రసముతో సమానముగు రసము సిద్ధించును.

హిమాలయపర్వతములకు పశ్చిమదిగ్భాగమున గిరీంద్రమును పేరుగల పర్వత మున్నదినియు, ఆపర్వతమందు రసకూపముగలదనియు తసాహరణముకొరకు రూపయావనసంపన్నురాలగు కన్యక అలంకరించుకొని, అశ్వారూఢయై రసకూపమును తొంగిచూడగనే ఆరసము ఆదినదానిని హరించు తలంపున పైకిపొంగి పారలి పర్వతమునకు మట్టును ద్వాదశయోజనముల విస్తారముగు భూమినిండ బడి ఆమట్టి

లో కలసిపోయినదనియు, ఆ మట్టిని పాతనాయంత్రమున వండినచో దోషచర్జితమైనట్టియు, స్వయంభువముగు రసము సిద్ధించుననియును “రసప్రకాశ సుధాకర”మున రసోత్పత్తి వర్ణనమున జెప్పబడినది ఇచ్చట మనకు కావలసినది యీకథ యెంతమట్టుకు నిజము, ఎంతవరకు నమ్మతగినది అనికాదు, మట్టినుండి రసమును గ్రహించుటయే. ఇయ్యది యే దరదదేశము కావచ్చును. ఇట్టికథయే రసవాగ్భటమునగూడ గలదు. కను విడిచి దరదముచు గురించిన దానిని మాత్రము వ్రాయుచు.

“పతితోచరణే దేశే గౌరవా ద్వక్ష్మిచక్రతిః, సరసోగూతలే లీనః తత్తదేశనివాసినః, తాంమృతంపాతనాయంత్రే క్షిప్త్యానూతం హరంతిచ”

ఈశ్వరునిచే వహ్నిముఖమం దుంచబడిన రసము (శివీర్యము) బరువువలన దరదదేశమందు బడిపోయి ఆదేశమందలి మట్టిలో లీనమై పోయినది. ఆయా దేశస్థులు రసము లీనమై యున్న దరదదేశమందలి యా (దరదమును) మట్టినిదెచ్చి పాతనాయంత్రములన రసమును దీసుకొందురు. ఇచ్చట స్పష్టముగనే దరదశబ్దమునకు దరదదేశమందలి రసము లీనమైనట్టి మట్టియని చెప్పటయే సరసముగ గనపట్టుచున్నది. ఇయ్యది అకృత్రిమదరదము.

మనకిప్పుడు హింసుళమునుపేరుతో వాడబడు దరదాపరపర్యా యముగల ఇంగిలీకము కృత్రిమముగాని అకృత్రిమముగాదు. అకృత్రిమహింసుళమునుండి దీయబడిన రసమే స్వేదనాదినసంస్కారములను, గంధజారణమును బొందిన రసముతో సమానమైనదిగాని కృత్రిమహింసుళాకృష్టరస మట్టిదిగాదు. కృత్రిమహింసుళ విధానమెట్లునగా, రసపద్ధతియందు:

“అశుద్ధపారదంభాగం చతుర్భాగంచ గంధకం, ఉశోషీప్త్యా లోహపాత్రే క్షణం మృద్వగ్నినా పచేత్, తస్మిన్మనశ్శిలాచూర్ణం పారదా ద్దశమాంశకం, క్షిప్త్యాచాల్యమయోర్యోగ్య హ్యంతర్యం గుళితలం, తతస్తుఖండశః కృత్వాకాచసూప్యాం నిరుధ్యచి, వస్త్ర మృత్తికయాసమ్యక్ కాచసూపీం ప్రలేపయేత్, సర్వతోఽంగులమా నేన చాయాశుష్కం చికారయేత్, వాలుకాయంత్రగర్భేషు దినం మృద్వగ్ని నాపచేత్, క్రమవృద్ధాగ్ని నా పశ్చాత్పచేద్దినసపంచకం, సప్తాహోత్సుసముద్భృత్య హింసులస్సాస్యన్య నోహరః”

ఇట్లు హింసుళవిధానము జెప్పబడినది. ఈకృత్రిమహింసుళము కొరకు గలిపినరసము అశుద్ధమైనదని కంఠోక్తిగ జెప్పబడియున్నది. ఇట్టి హింసుళమునుండి గ్రహించినరసమే శుద్ధమైనదగుచో నియమ నాంతసంస్కారములను గంధజారణముజేసి క్రమపడుటకంటె అశుద్ధరసముచే హింసుళమునుజేసి పిమ్మట పాతనాయంత్రమువలన రసమును గ్రహించుట కులభముగదా! కావున రసశాస్త్రమందు యీ

కంటికిని భేదమున్నదా? లేదా? అని విచారించుట అవసరము. మరియు అట్టి కృత్రిమహింసుకృష్టరసమే శుద్ధమైనదనుచో రసశుద్ధి గొరకు జెప్పబడిన సంస్కారములన్నియు వ్యర్థములేయగును. మకర స్వజనర్చయందు హింసుకృష్టరసము శుద్ధమైనదని జెప్పునప్పుడు ఆరుమతములను జూపితిని. వారిలో ఐదుగురు దరదశబ్దమునే వాడి నారు. ఒక్కరుమాత్రమే హింసుశబ్దమును వాడినారు. ఆహింసుశ బ్దమునకు గూడ దరదమే యర్థమగునుగాని కృత్రిమహింసుశము గానే రదు. దరదపర్యాయపదములలో హింసుశముగూడ నొక పదమగుటచే దరదపర్యాయపదముగానే అచ్చటగూడ హింసుశబ్దము వాడబడినది. దరదపర్యాయపదములు—

“ హింసుశం దరదం మ్లేఘం హింసుల శూర్పపారదం
సుగంఘం రసగర్భంచ బర్బరం రక్తమప్యన ”

ఇచ్చటగల, దరదమేఘబర్బరశబ్దములు దేశవాచకములు. మ్లేచ్చ దేశము హిమంతమునకు పశ్చిమ దిగ్భాగమున గలదనుట నిశ్చయము గావున రసవాగ్భటరసప్రకాశసుధాకరాదులయందు జెప్పబడిన దేశ మయ్యదియే. ఆ దేశమందిలి రసగర్భమును మట్టియే దరదము. దీనికి హింసుశ మను పర్యాయపద ముండుటచేతనే రానురాను కృత్రిమాకృత్రి మభేదము నశించి హింసుశమన్నను, దరదమన్నను, వేయేల, దరదపర్యాయపద మెచ్చట వచ్చినను కృత్రిమహింసుశమే వాడబడుచున్నది.

కృత్రిమాకృత్రిమహింసుశములకు గుణములు గూడ వేరువేరు గనే రసగ్రంథములయందు గలవు. అకృత్రిమహింసుశమును గురించి రస వాగ్భటమున నిట్లు గలను:

“ హింసుశ స్వర్వదోషఘ్నో దీపనోఽతిరసాయనః
సర్వరోగహరో నృప్యో బారణాయాఽతిశయనే ”

“ దరదః పాతనాయంత్రే పాతితశ్చ జూత్రయే
తత్సత్త్వం నూతసంకాశం జాయతేనాఽత్రసంశయ ”—

బారణావిధానమున నెక్కువగ యుపయోగించుననియును, దీని నుండి యాతగుల్యమును సత్త్వమును పాతనాయంత్రమువలన దీయవచ్చు ననియు నున్నది.

రసమాధవమున—

“తిక్తంకషాయం కటుహింసులం స్యాన్నేత్రామయఃస్థుం
కఫపిత్తహారి, హృల్లాసకుష్ణజ్వరకామలాశ్చ ప్లిహామవాతౌచ గరతి
నిహంతి” అనియును జెప్పబడినది. మరియును రసమాధవమున అకృ త్రిమదరదమునకు మారణవిధిగూడ యీ విధముగ గలదు:

“హింసులం తనువస్త్రక్రమకగతం కృత్వాఘటరంజనకంఢ
మధ్యస్థం కృత్వా, మృదాసంవేప్త్య, పుటపాకవిధానేన దశవనోపతైః
పుటేత్. ఏవంశతపుటాని; తతశ్శతపుటాన్యేసంసన్మంతాకస్య, తతశ్శ
తపుటాన్యేసం మందారపలస్య, తతశ్శతపుటాన్యేసం మింద్రాదుణికా
ఫలస్య, తతశ్శతపుటాన్యేవ ముల్లవేతసఫలస్య, జాతెతస్సిన్ధోతశ్చాఽత్య
దుఃవన్తో భవతి. రక్తికై కామస్యసర్వభంజిన త్రిగంధాదిసువర్ణద్ర
వైర్వర్ణఫాలాభం భక్షయేత్. ద్విగుణాద్ద్విగుణాకామః కాసశ్వాస
జ్వరక్షయాదినాశశ్చ” ఇట్లు విశేషముగ జెప్పి పిమ్మట,

“ తిక్తోష్ణం హింసులం దివ్యం రసగంధసముద్భవం
మేహకుష్ఠ హరం రుచ్చిం బల్యం మేధాగ్నివర్ధనం ”

రసగంధసముద్భవమును కృత్రిమహింసుశగుణముల నీ పైరీతిగ జెప్పి నాడు. ఇచ్చట రెండురకములగు హింసుశము గలవనియు, అందొకటి అకృత్రిమము, మరొకటి కృత్రిమమనియును స్పష్టముగ నే జెప్పబడినది. గావున హింసుకృష్టరసమనిన అకృత్రిమరసమునుండి పాతినా యంత్రమువలన సత్త్వరూపముగ వచ్చురసమును గ్రహించవలయునే గాని కృత్రిమహింసుశమునుండి రసమునుదీసి వాడరాదునుట నిశ్చయము. ప్రస్తుతము అకృత్రిమహింసుశము గొరుకుబడేదు గావున రసమును దెచ్చి అనునాసనాంతములగు తొమ్మిది సంస్కారములచే శుద్ధినం దించి పిమ్మట గంధకబారణనుజేసి ఔషధామలయంగు వాడుకొనుట యుత్తమము.

ఈ వ్యాసమందు గుణములేమైననున్నచో వాటిని గ్రహించి దోషములను నాకరింగించుటకు గుణైకసక్షసానులగు ఖండికులను సవినయముగ గోరుచు యింతటితో విరమించుచున్నాను.

ఇతిశివమ్.

‘అత్తవారింటి కనుపుట’

బొడ్డు బాపిరాజు గారు

కంటికి తెప్పనోలే నినుఁ గన్నది యాదిగఁ బెంచినార మ
న్నింట సమర్థుడౌ మగఁడు నీదు నద్వైతమునన్ లభించె నే
తంట యెఱుంగరాక ధనధాన్యములన్ దులఁదూఁగుచుండి మా
కంటికిఁ జల్వలం బిడుచు కాఁపురమున్ గయిసేయు మమ్మరో!

పట్టి! “సుశీల, సాధ్వీ, హితవర్తన” యంచు జనుల్వచింప నె
ప్పట్టున నత్తమామలకు బత్తి నసర్యలు నేయుచుండి బల్
దిట్టతనానఁ గాఁపురము దిద్దుచు నీదగు పుట్టినింటికిన్,
మెట్టినయింటికిన్ జరము మేటియశమ్మును దెమ్ము పుత్రికా!

తల్లీ! యిన్నిదినాలనుండి నిను నత్యంతంబు గారాముతో
నల్లారుం గడుముద్దుగా నడుగుటే యాలస్య మౌనట్లు నీ
కుల్లంబైనవి గూర్చినార మిఁక నయ్యోగ్యుం బతిం గూడి మా
కుల్లానంబుగ బిడ్డలం గని సతం బొప్పారుమా సాధ్వీవై

అత్త మామలయెడ బత్తి గల్గి మెలంగు సవతులయందు మాత్సరము విడుపు
బావలఁ గడుగౌరవంబునఁ బాడఁగాంచు మఱఁదులయందు నాదరము నెఱపు
ఆఁదుబిడ్డల కెప్పు డణఁకువతో నుండు నఖిలయందున మైత్రి సంఘటింపు
పరిజనమ్ములఁ బ్రేమభావమ్మునను మంచు కలచుట్టములఁ బ్రీతి గారవింపు
కలిమి గల దంచు గర్వింపవలవదెపుడు-విభుఁడు ప్రేమించెనని విజ్ఞప్తిగఁ జనదు
తరుణులకు నీదుచరిత మాదర్శమగుచు-వెలయఁ బ్రఖ్యాతిగని మాకుఁ బేరుదెమ్మ!

చదివితివి గ్రంథములు చాల మది నెఱింగి-మగని కనుగుణమగురీతి మనలుమమ్మ!
ఏమొ? కన్నప్రాణమగుట నింత సేపు-చెప్పితిని కాని నీకొరుల్ జెప్పవలెనె?

నమ్మది నిట్టులాడు జననీవచనమ్ముల నాలకించి లోఁ
గ్రమ్మిన బెంగచే నెలుఁగు తాపడ నేత్రయుగంబు బాష్పపూ
రమ్ములఁ జిమ్మఁ బయ్యెదచెఱంగున నద్దుచుఁ దల్లిఁ జేరి నె
య్యమ్మునఁ గొఁగిలించి వగనాఁగక నాపురు మంచు నేడ్చినన్.

“ఊఱడిలు మింకనాతల్లి! యూఱడిల్లు-మెటులు కనులుబ్బెనో చూడుమెట్టఁబడియె!”
అనుచు నోదార్పఁ బెంపొందు నశ్రుజలము-నిద్రపుంజెక్కుటద్దాల నిండిపారలె.

బిట్టు వాపోవుచున్నట్టి పట్టి గాంచి-యుప్పతిలెడు చింత పై కుబుకనీక
తనకుఁ దా ధైర్యమును దెచ్చుకొని కుమారి-వైపు గన్గొని యిట్లని పలిక నాపె.

ఎందుకే బెంగఁ గొనఁగ? నెంతేని ప్రీతి-నరయఁగలవారు వారు మేమడప దడప
వచ్చి చూచిపోయెదము రావలయునన్నఁ-జదువురాని దానవటె? కాసంతయుత్త
రమును వ్రాయఁదీసికొనివత్తుముగ దమ్మ!- నేనొ మీనాయనయొ వచ్చి నెమ్మిగలుగఁ
జిన్నదానవె? మొన్న నీచెలిమికత్తె-యొన రాధమ్మ యత్తింటి కరుగునపుడు
నీవలెనే యేడ్చినదె? చాలు! నేఁడొజేపా-కాపురము నేయఁగా నత్తగారియింటి
కరుగకయె తప్పనా? యన్ని యెఱిగినావు

మక్కువఁగల్గి నీమగఁడు మన్ననఁ జేసెడి నత్తగారు పెం
పెక్కిన ప్రేమతో నరయు నింటిపనుల్ సవరింప నేవకుల్
పెక్కుదు నుండి రేకొఱఁత లేక ననారతమున్ సుఖంపనా
నిక్కడికంటె నక్కడనె యెంతయు నా వచనమ్ము నమ్ముమా !

నా రతనాలతల్లిరొ ! మనమ్మున నిట్లడలంగ నేల నె
వ్వారును జూడఁబోరు నినువంటిచెలిన్ విభుఁ జేరనేఁగువోఁ
దోరపునెమ్మి నుండ వలదో యిఁకఁజాలు నవెన్నో సంగతుల్
నేరిచినట్టిదాన విది నేరవటమ్మ కుమారికామణి!

కలకాలంబు మనోహరుం గలసి విఖ్యాతంబులౌ ధర్మముల్
సలుపంగాఁ దగునన్నమాట చదువుల్ రానట్టివారే మదిన్
దెలియంగా నినుఁబోలె నన్నియును నెంతే నేర్పు కాంతామణుల్
దెలియన్లేరె? విచారము న్విడిచి తెల్విం బూనుమా తల్లిరొ!

తల్లియుఁ దండ్రయున్ గురుఁడు దైవము చుట్టము స్నేహితుండుఁ దా
నెల్లయు భర్తయే యని గణించి పతివ్రతయౌచు వానిదా
నుల్లము రంజిల న్సలుపుచున్న నిహమ్ము కరమ్ము రెండునున్
గొల్ల గొనం దగుంగదవె కూతుర పుట్టుకకున్ ఫలంబుగా!

వచ్చుచున్నది సంకాతిపండుగయును-నాటి కాలని నినుఁ బదినాళ్ల పాటు
తోడుకొనివచ్చి యుంచుకొందుముగదమ్మ!-మాను మిఁకనీదుబెంగ నామాటవినుము

తలనొప్పి యన నమృతాంజమును దెచ్చి యెవ్వారు రుద్దుదు రింకపైన?
చెలులతోఁ గూడి బొమ్మలపెండ్లి గావించి పేరంటమున కేరు పిలుతు రింక?
వల దన్న మానక బలవంతమున సిగ పువ్వులు ముడుచువా రెవ్వ రింక?
ఒకపూట భుజియింపకున్న నొట్టులు పెట్టి బతిమాలువార లెవ్వరింకపైన?

పనులకును సాయపడుదు రెవ్వరికమీఁద-అమ్మ! నాకుమాత్రము విచారమ్ములేదె?
కాని, నీవంటిదానను గానె మునుపు? -నాకునిది యత్తవారిలైకా కుమారి!

అనుచు నోదార్చి నీతివాక్యములఁ దెలిపి- అక్కునంజేర్చి లాలించి యాత్మవిభుని
ప్రేమ వర్ధిల్లు మనుచు దీవెనలు నేసి-అత్తవారింటి కనుప నాయత్తపఱచె

* * * * *

మగనిఁగన నొనటన్న నంబరము గొంత-ముందునకుఁ ద్రోయఁ గడలేని పుట్టినింటి
ప్రేమ వెనుకకులాగ నాకోమలిమది-వితయుయ్యాల లూఁగె నొకింత సేపు.

* * * * *

“ఇప్పు డత్తవారి ల్లని చెప్పఁచుండెఁ-గొంత కాలము సనినయనంతరమ్ము
బిడ్డపాపలఁగాంచి యీదొడ్డ రాలు-నదియె మాయిల్ల టంచుఁ దా ననఁగఁ బోదొ?”

కనమే యీమమతలు మన-వనజేక్షణ విభునిఁగూడి వసియించెడి-వో
మనమాట తలఁపు గల్గునె?”-యనివేళాకోళ మాడి రంతట సకియల్

చెలులమాటకు లోలోన సిగ్గుఁజెంది-యన్నదమ్ముఁ జెల్లెండ్రఁ గన్నవారిఁ
బాయఁగావలెనను బెంగ పాయకునికి-ముదము విడి బండినెక్కి నాముద్దరాలు.

భద్రమనిచెప్పి యొక కొంతవఱకు బండి-వెనుక నేతెంచి యుత్తరమును మఱవక
వ్రాయుమని కనుకొలకు, బాష్పకణము-లురల నేనుందుననిచెప్పి మరలె నాపె
కడుపులోపలఁ జేపెట్టి కలఁచినట్టు-లగుచు బిడ్డను బాసి యాయమ్మ మోము
తెల్లవో నింటఁబడి దూరపిల్లఁ జొచ్చె-ఏఱులై మేరమీటి కన్నీరు పాఱ
కన్న కూతురు చిన్నియలెన్నుకొనుచు

సదమలంబగు మాతృవాత్సల్యమునకు-నరయఁ బదునాల్గుభువనమ్ముఁందుఁగూడఁ
దుల్యమైన పదార్థంబు దొరకుటరిది-యనుచు ముమ్మాటికిం జెప్పనగును గాదె !!!

వారప్రవృత్తినిర్ణయము

నూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు

౧

“క్రిదయా దుదయం వారం” అను వాక్యము ననుసరించి సూర్యోదయమునుండి సూర్యోదయవర్యంత మగు కాలము సావనదిన (Solar day) మని చెప్పబడుచున్నది. అనగా సూర్యోదయద్వయాంతరకాల మగు స్థిరసావనఘటిత్రమాణకాల మొక్కదిన మనబడుచున్నది. పాశ్చాత్యచారమునందు నర్ధరాత్రము నుండి వాసరారంభమనియు, దత్సమయమునుండియే శ్రాంతతేనీ ప్రారంభమనియు స్వీకరింపబడుచున్నది. ఈ యయమునందుఁ గల శాస్త్రప్రమాణమును వివరించుచున్నాను.

అనాద్యనంతమగుకాలముయొక్క ప్రవృత్తి బ్రహ్మ సుప్తసిద్ధాంతమునందు

శ్లో. చైత్రసితాకే రుదయా ద్భానో దీనమాసవర్ష యుగకల్పాః,
సృష్ట్యాదౌ లంకాయాం సమం ప్రవృత్తా దినేఽర్కస్య.

చైత్రశుద్ధపాడ్యమీ రవి వాసరమునందు లంకా పురమున సూర్యోదయమగు సమయమున సృష్టి యారంభమగుటచేఁ దత్సమయమునుండియే దినమాసవర్ష యుగ కల్పము లారంభమయ్యె నని చెప్పబడినది. వాసిష్ఠాది సిద్ధాంతములందును లంకాపురోదయసమయముననే సృష్ట్యారంభమని చెప్పబడినది. సౌరమతమునందు లంకార్ధరాత్రకాలమున సృష్ట్యారంభమని చెప్పబడినది.

విష్ణుధర్మోత్తరపురాణాంతర్గతమగు బ్రహ్మసిద్ధాంతము నందు భగవద్భృగు సంవాదమున భగవద్వాక్యము:—

“లంకాయామగోచరయే చైత్రసుక్లప్రతిపదారంభే ఆర్కదినా దావస్య్యా దౌకింస్తు ఘ్నాదౌరాద్రాదౌ కాలవృత్తిః”

అని లంకోదయకాలమునుండియే కాలప్రవృత్తి యని చెప్పబడినది. ఇదియే బ్రహ్మగుప్తభాస్కరాద్యాచార్యులచేతను స్వీకరింపఁ బడినది. సృష్ట్యారంభమున లంకా దేశమున నుదయమయ్యెనని చెప్పబడుటచేఁ దత్సమయముననే సర్వదేశములందును వాసరారంభమని యర్థము. ఇట్లే శ్రీఘటాచార్యులచేతను

శ్లో. సృష్టేర్ముఖే ధ్వాంతమయే హి విశ్వే
గ్రహేషు సృష్టే ప్షివనూర్వకేషు,
దినప్రవృత్తి స్తడధీశ్వరస్య
వారస్య తస్మా దుచయా త్ప్రవృత్తిః.

అంధకారబంధురమై యున్న ప్రపంచమునందు సృష్ట్యారంభమున రవ్యాదిగ్రహములు రేవతీయోగ తారాసన్నములైయుండఁగా దినప్రవృత్తియయ్యెను. తదుదయమునుండియే వారాధిపత్యమును ప్రవృత్తి యయ్యెనని చెప్పబడినది. కావున నిష్టదినమున లంకాపురోదయ, కాలమున నేదేశమున నేసమయమగునో యాదేశమున నాసమయమునుండియే వారము ప్రారంభ మగుచున్నది. వారప్రవృత్తివిజ్ఞానము వృద్ధవసిష్ఠ సిద్ధాంతము నందు

శ్లో. ప్రభాకరస్యాగ్రమనాశ్చకే స్యా
వ్యారప్రవృత్తి ర్దశకంధరస్య,
చరార్థదేశాంతరనాడికాభి
యార్థ్యం తథాభోష్యపగత్రి తస్మాత్.

దశకంధరుని పట్టణముగు లంకాపురమున సూర్యోదయముగు సమయమునుండి వారము ప్రారంభమగును. తదితర దేశములందు చరార్థ దేశాంతరనాడికలచే సూర్యోదయమునకుఁ బూర్వముగఁగాని, పరిమితిగఁగాని వారప్రవృత్తి యగుచున్నదని చెప్పబడినది.

౨

దేశాంతరచరితుటివిజ్ఞానము శ్రీకాళిదాసవిరచితజ్యోతిర్విదాభరణమునం దిట్లు కలదు:—

శ్లో. లంకోజ్జయిష్యచలం జపిలంబిసూత్రం యామ్యోత్తరం విపచితస్వపురాంతరం యత్, దేశాంతరం పలముఖం స్వమృణం క్రమాత్ స్యాత్ ప్రాకృచ్ఛిమే చరమచంద్రియసంశిష్టమ్.

అంక, ఉజ్జయిని మొదలగుపట్టణములనుండి మేరువులమీఁదుగాఁ బోవుసూత్రము (Longitude) యామ్యోత్తరవృత్త మనఁబడుచున్నది. ఈవృత్తమునందలి మరి కొన్నిపట్టణములు శ్రీఽత్యాచార్యులచే—

శ్లో. లంకాకుమారీ నగరీచకాంచీ పానాటమద్రిశ్చ సితక్షణాస్యః,
క్రివత్సగుల్మంచ పురీతతశ్చ మాహిష్మతీచోజ్జయినీ ప్రసిద్ధా.

యాదాశ్రమాఽస్యాన్నగరం సురమ్యంతతఃపురంపట్ట శివాభిధానం,
శ్రీగర్గరాటంచ సరోహితార్క్షం స్థానేశ్వరం శీతగిరి స్సుమేరుః.

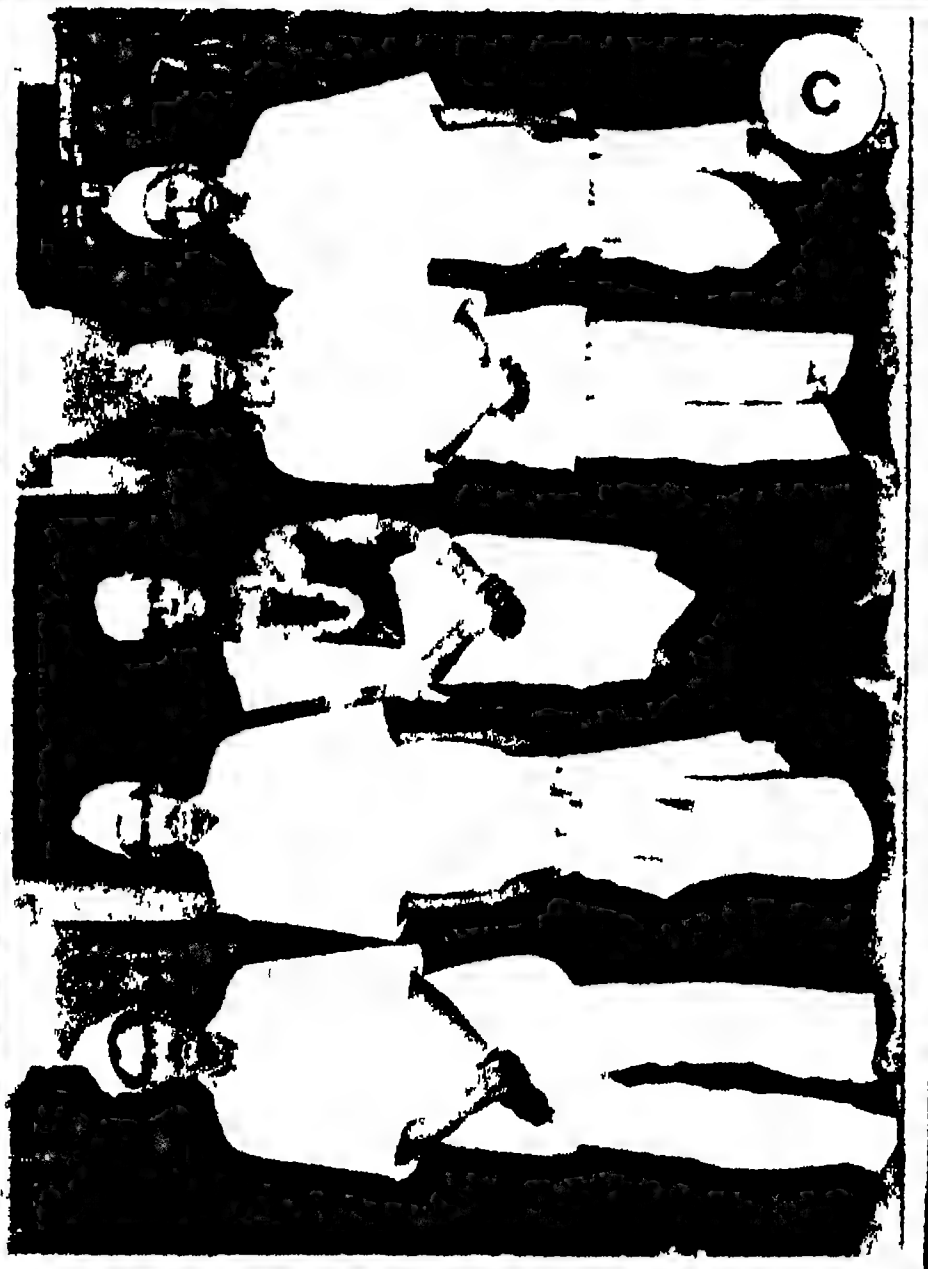
ఇతీనయామ్యోత్తరగాంధారాయం కేఖామిమాం గోలవిదో వచంతి,
అన్యాని కేఖాస్థితాంః లోకే జ్ఞేయాని తన్ జ్ఞేయైపుటభేదనాని.

ఇట్లు యామ్యోత్తరవృత్తమునందలి కొన్ని దేశములు పేర్కొనఁబడినవి. తద్వృత్తమునం దన్యపురములు గోళజ్ఞులచేఁ దెలిసికొనఁ దగియున్నవి. పాశ్చాత్యులు గోళశాస్త్రమునందు గ్రీనిచ్ (Greenwich) ౦° Longitude యామ్యోత్తరవృత్తం మని గ్రహించినరీతిని, లంకోజ్జయిన్యాదిపురగతవృత్తమే ౦° యామ్యోత్తరవృత్తమని (Longitude) యూర్ప సిద్ధాంతములందు గ్రహింపఁబడినది. అందు లంకాపురము భూమధ్య రేఖా (Equator) స్థ మని

స్వీకరింపఁబడినది. ఈలంకోజ్జయిన్యాదిపురగతయామ్యోత్తరవృత్తమునుండి ప్రాకృచ్ఛిమములం దుండు దేశయంతరములగు యోజనములు దేశాంతరయోజనములనఁబడుచున్నవి. ఆ దేశాంతరయోజనములే విపదముగఁ అనఁగాఁ ద్రిచరణప్రమాణముగ - దేశాంతరవిఘటికలగును. యామ్యోత్తరవృత్తప్రాగ్దేశముల సూర్యోదయకాలమునం గీదేశాంతరవినాడికలఁగలుపుటయుఁ బశ్చిమ దేశములందుఁ గీసివేయుటయుఁ జేయవలయును. విషువద్దినార్థమగు ౧౫ ఘటికలకును నిష్టదినార్థప్రమాణమునకును గల యంతరము చరివినాడిక లనఁబడుచున్నవి. సూర్యుడు సామ్యగోళమున నున్నపు డీచరవినాడికలను సూర్యోదయకాలమునఁ గలుపుటయు యామ్యగోళమున నున్నపుడు తీసివేయుటయుఁ జేయవలయును. ఇట్లు చరార్థ దేశాంతరవినాడికలను సూర్యోదయకాలమున సంస్కరించి వారప్రవృత్తిని నిర్ణయించవలయును. ఇట్లే శ్రీఽత్యాచార్యులచే సిద్ధాంతశేఖరమునందును:

శ్లో. లంకోజ్జయిన్యామ్యోత్తరవృత్తం మసగతః పూర్వదేశేచపశ్చాత్
అభ్యోత్థాభిర్ఘటితభి స్సవిషు రుచయతో వాసకేశప్రవృత్తిః,
జ్ఞేయామ్యోత్తరవృత్తం తాత్పర్యే శకలభ వై శ్చాకుభేర్యామ్యగోళే,
పశ్చాత్ తైస్సామ్యగోళే యుతిఃయుతిపశ్చాత్తభిమోఽపప్రకాలః.
అని చెప్పఁబడినది.

ఉపపత్తి—సూర్యుడు భూమధ్యరేఖ కూర్చున్న ముసళ్ళున్న విషువద్వృత్తమున నున్నపుడు లంకాపురమున సూర్యోదయ మగు సమయమున యామ్యోత్తరవృత్తమునందలి యవంతి, కాంచీ మొదలగు సర్వదేశములందును నుదయ మగును. లంకాదేశాంతరమయమునఁ దద్యామ్యోత్తరవృత్తపురములం దంతరమయంబును నగును. ఇట్లు భూమధ్యవృత్తమున నుండు నేపట్టణమునవైన నుదయమగు సమయమునఁ దత్పట్టణమునకు యామ్యోత్తరములనుండు పురములందును నుదయమగుచుండును. అందుచే లంకాపురమునకును స్వనిరక్ష దేశమునకును నంతరమగు యోజనములఁ గనుగొనవలసియున్నది. సూర్యుడు భూమిచుట్టు నొక్కచర్యాయము

౧. (ఎ) శ్రీ రావు వెంకటజగ్గారావుగారు (శి) (బి) శ్రీ శివ్మనోవిందుగారు (శి) (సి) శ్రీ పోకల సత్యనారాయణగారు (శి) (డి) శ్రీ వేంకటసదాశివగారు (శి) (ఇ) శ్రీ పోతం శెట్టి బసివిరెడ్డిగారు (శి). ౨. జిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము-శిబిరము. చిన్నాపురము. ౩. ఉప్పుసత్యాగ్రహము-సత్యాగ్రహులు ఉప్పు ప్రోగుచేయుచున్నారు. ౪. సత్యాగ్రహులు ప్రోగుచేసిన ఉప్పు మిట్టిలో గలుపుట. 29

ఆంధ్రపత్రిక - ౨౦౨౨ సాహిత్యసంఘం - ప్రకటనలు

౧. శ్రీ సి. రాజగోపాలాచారిగారు (౧) ౨. శ్రీ కృష్ణమ కే. ఉపేంద్రపాయిగారు (౨) ౩. శ్రీ మొసలికంటి తిరుమళరావుగారు (౩)
౪. (౪) శ్రీ సింగన రాజయ్యగారు. (౫) శ్రీ సింగని సత్యనారాయణగారు. ౫. శ్రీ మండపాక రంగయ్యనాయుడుగారు (౪)

అది ఉల్లాసకరముగ నున్నదని చెప్పదువు

ఆ సుఖము నీ కే తెలియును

షడార్థచయముచేత, పుత్రనము, గుణము,

నిర్మలత్వము

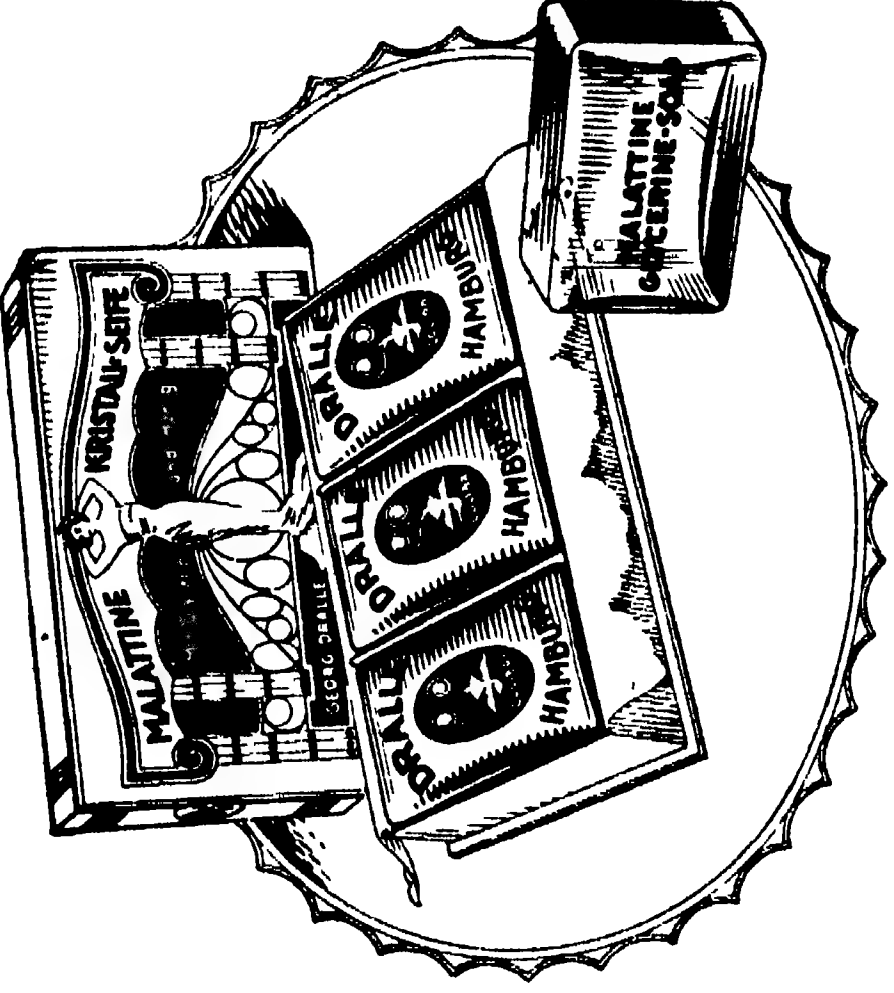
సుగుణము

పరిమళము

మితవ్యయములకు

దివ్యమనిపేరు పొందినది.

అన్ని హాపులలో దొరకును.

క్రేట్స్

మాల్ టైన్

గిజ్ లిక్

స 209

శోభ, విలువవలన

తప్పక స్వీకరించదగిన సబ్బు అని మీకే తెలియును.

దానిని నెలుతురులో చూచినయెడల స్వచ్ఛముగ తెలియునంత నిర్మలమైనది. దాని పరిమళము హృదయాకర్షణీయము.

అతి సున్నితమును శాస్త్రీయము నగు దాని పుత్రనము వర్ణనాత్మకము. దాని దివ్యాత్మికతయును.

ఇక చాలకాలము అరిగిపోకుండునట్టి గుణము దాని చక్క-క పనిచేయును.

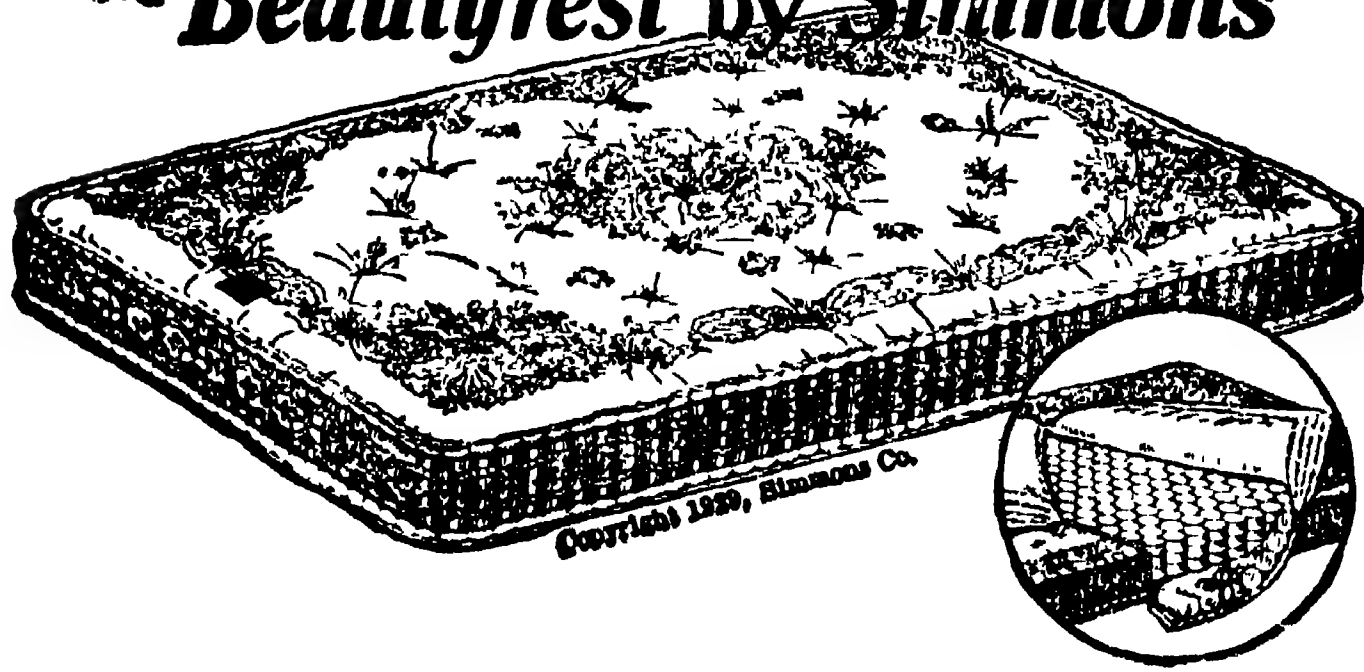
కాగితమంత సన్నక అరిగిపోయినను, మొదటిదానివలెనే అంత చక్క-క పనిచేయును.

హోల్ వజెంటు:—

ఎ. వి. ఆర్. ఎ. ఆర్. డి. క. ప. థె. ట్టి,

52, బందరు వీధి, జి. టి. మదరాస్.

The Beautyrest by Simmons

బ్యూటీ రెస్టు మాట్టెస్,

లో మిక్కిలి అందమైన విశ్రాంతికరమగు

వరుపు

నీ నిద్రలోకల చుట్టలుచుట్టలుగా నుండు స్ప్రింగులుండును. కొనలు స్ట్రాబుల్స్‌గా నుండును. అవి బులు చాల అందముగా నుండును. అవి రంగులులేకుండ నేయబడు స్ట్రాబుల్స్‌తోత గూరు చేయబడును. చాల హాయిగా విశ్రాంతి ననుభవించుటకు వీటికి మించినవరుపులు మరేవియుగూడ లేవు.

దంగులపటములును, కేటలాగులును కోరినవారికి ఉచితముగా పంపబడును.

కర్జన్ అండ్ కంపెనీ;

మౌంటురోడ్, మదరాసు.

Sole Agents :—

CURZON & CO.

**THE LARGEST FURNISHING
HOUSE IN SOUTHERN INDIA.**

MOUNT ROAD

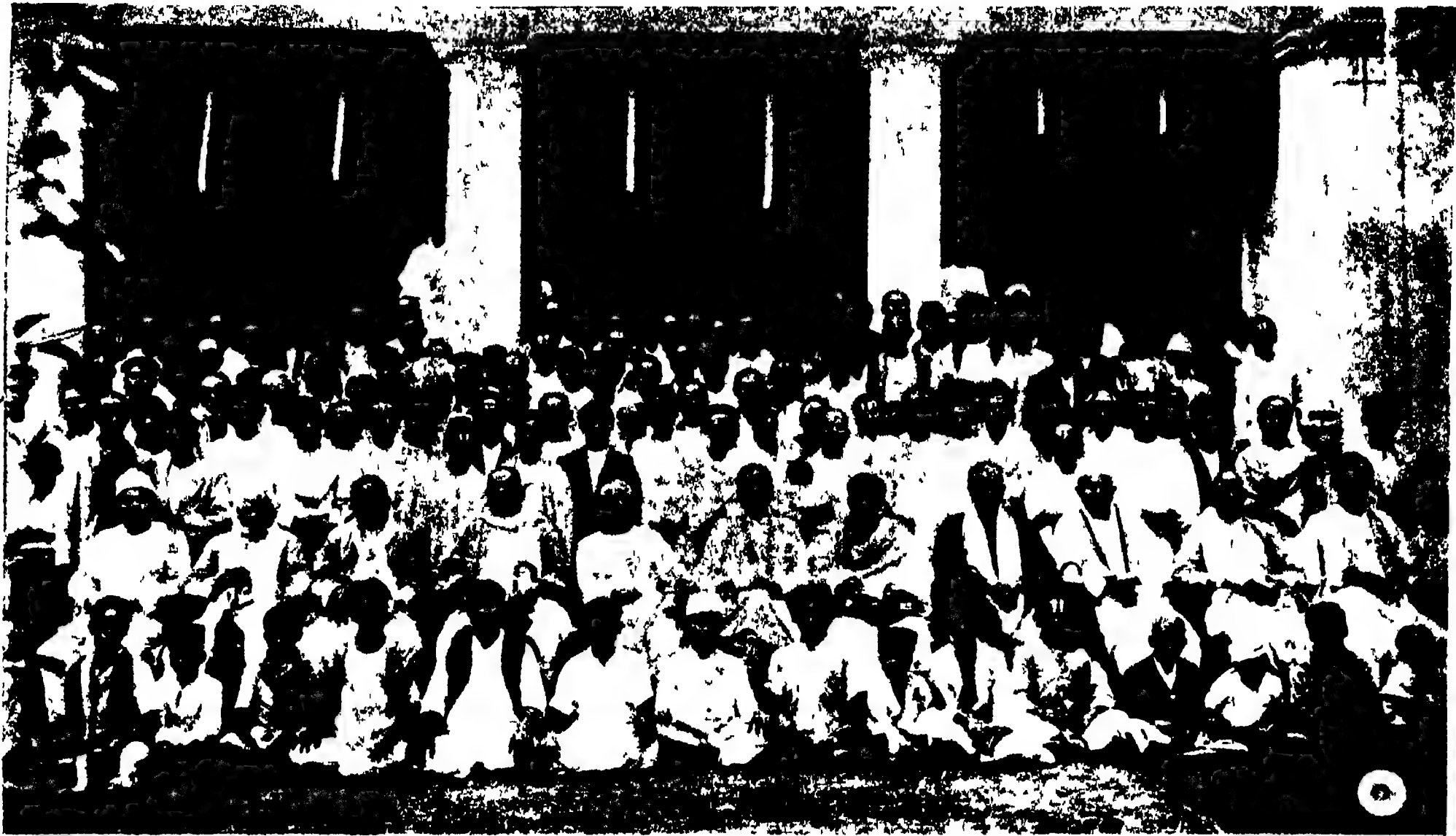
MADRAS

Tel. 3830.

౧. ఆంధ్రపత్రిక సంపాదకశాఖ, ౨. ఆంధ్రపత్రిక కార్యనిర్వహణశాఖ

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. ఆంధ్రపత్రిక ఉద్యోగబృందము (సంపూర్ణము), ౨. ఆంధ్రపత్రిక చిత్రకళాశాల

౧. ఆంధ్రపత్రిక అచ్చుకూర్పుశాఖ. ౨. భారతి అచ్చుకూర్పుశాఖ

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. ఆంధ్రపత్రిక అచ్చొత్తుశాఖ, ౨. ఆంధ్రపత్రిక బైండుచేయుశాఖ

శిరిగివచ్చుటకు ౬౦ సావనఘటికల కాలమగుచున్నది. భూమధ్యవృత్తమును నాల్గు సమవిభాగములఁ జేయుచు సమదూరమున నొకదాని కొకటి పశ్చిమమున నున్న లంకారోమకసిద్ధపురీయవకోటు లనెడు నాల్గుపురము లందును సృష్ట్యారంభమునఁ గ్రమముగ నుదయార్ధ రాత్రాస్తమయమధ్యాహ్నము లగును. తదంతర దేశము లందుఁ దత్తద్దేశాంతరయోజనములఁబట్టి కాలభేదము కలుగుచున్నది. ౩౬౦ యామ్యాత్తరవృత్తములఁ జట్టి వచ్చుటకు ౬౦ ఘటికలులేక ౩౬౦౦ విఘటికల కాల మగుటచే నొక్కొక్కవృత్తమునకు $360/3600=0.1$ విఘటికలులేక ౪ నిమిషముల కాలమగుచున్నది. ఇట్లు లంకాయామ్యాత్తరవృత్తమునుండి స్వదేశియామ్యాత్తరవృత్తాంతరము వెలిసికొనఁ దగియున్నది. భూవ్యాసము (Diameter) ౮౬౦౦ యోజనములు లేక ౮౦౦౦ మైళ్లు. దానివర్గమును ౧౦ చే హెచ్చించి పదముఁ గనుఁ గొనగా నగు గిరిగి యోజనములు భూపరిధి(Equator) ప్రమాణమని సారాదిసిద్ధాంతమునఁ జెప్పఁబడినది. ఇందు $11=0.1$ అని స్థూలముగా గ్రహింపఁబడినది. కాని భాస్కరాచార్యులచే సిద్ధాంతశిరోమణియందుఁ—

శ్లో. ప్రాక్తౌ యోజనసంఖ్యయా కుపరిధి స్ఫుష్టాంగసందాబ్దయః
తద్వ్యాసః కుభుజంగసాయకభువః సిద్ధాంతశిరోమణికః.

భూపరిధి ౪౯౬౭ యోజనములును భూకర్ణము ౧౫౮౧ ౧/౨౪ యోజనములనియు సూక్ష్మరూపమునఁ జెప్పఁబడినది. పాశ్చాత్యసిద్ధాంతమునందును భూపరిధి (Equator) సుమారు ౨౫౦౦౦ మైళ్లని చెప్పఁబడినది. కావున గి మైళ్లొకయోజనమని వెలియుచున్నది. ౮ మైళ్లొకయోజన మగునను వాడుకకుఁ బ్రమాణము కాన్పించదు. భూవృత్తము ౪౮౦౦ యోజనములని గణిత లాఘవార్థము కరణాదులందు గ్రహింపఁబడుచున్నది. సూర్యుడెల్ల పుడును పశ్చిమమునకుఁ దిరుగుచుండుటచేఁ బశ్చిమమున నుండుదేశములం దొకదానికంటె మరియొక దానియం దాపస్యముగ సూర్యోదయ మగుచుండును. భూవృత్తప్రమాణమగు ౪౮౦౦ యోజనములను సూర్యుఁ

డు ౬౦ ఘటికలులేక ౩౬౦౦ విఘటికలలోఁ జట్టివచ్చుట చే నొక్కొక్క యోజనమునకు $360/3600=0.1$ విఘటికల కాల మగుచున్నది. కావున లంకాదేశమునుండి స్వనిరక్ష దేశము యొక్క దేశాంతరయోజనముల కెంతకాలమగునను త్రైరాశికమున దేశాంతరయోజనములలోఁ ద్రిచరణము ౩ దేశాంతరవిఘటికలగునని చెప్పఁబడినది. లంకాదేశ మునకుఁ బూర్వమున నుండు దేశములందు లంకాదేశము నకంటెఁ బూర్వమే సూర్యోదయ మగుచుండును. తత్పూర్వ దేశోదయానంతరముగాని లంకాదేశోదయము కాకండు టచే నా దేశోదయకాలమున దేశాంతరవినాడికలఁ గలుఁగ గా లంకాదేశోదయకాల మగును. లంకాదేశపశ్చిమపుర ములందు లంకోదయానంతర ముదయ మగును. తత్పశ్చిమ దేశోదయమునకుఁ బూర్వమే లంకోదయమగుటచేఁ దత్పశ్చిమ దేశోదయకాలమున దేశాంతరవినాడికలఁ గిసి వేయ లంకాదేశోదయకాల మగును. ఇట్లు దేశాంతర వినాడికలఁ బ్రాగ్దేశమునఁ గలుపుటయుఁ బశ్చిమదేశ మునఁ గిసివేయుటయుఁ జేయఁగా లంకోదయకాల మగును. తత్పశ్చిమమునుండియే వారప్రవృత్తి యగు ను. లంకోజ్జయిన్యాదిపురగతియామ్యాత్తరవృత్తమునుండి కొన్నిప్రధానపురముల ప్రాకృశ్చిమదేశాంతరయోజన ములు మద్విరచితహోరాసాగరమునందుఁ దెలుపఁబడి నవి. అనియే త్రిచరణముగ దేశాంతరవినాడికలుగ గ్రహిం పఁదగి యున్నవి.

సూర్యుఁడు విషువద్వృత్తమున నున్నపుడు నిరక్ష దేశములందానుఁ దదితరశ దేశములందును సమరాత్రందివ ములు కలుగుచుండును. విషువద్వృత్తిమునుండి యామ్యాత్తరములం దున్నపుడు నిరక్షదేశమున మాత్రమే సమ రాత్రందివములు కలుగునుగాని తదితరదేశముల దివా రాత్రప్రమాణములం దెచ్చితగ్గులు కలుగుచుండును. ఈ వైషమ్యమునకు నిరక్షక్షితిజ స్వః తిజములకుఁ గల్గు నంతరరూపకమగుచరము కారణమైయున్నది. సూర్యుఁ డుత్తరగోళమున నున్నపుడు నిరక్ష త్తిరక్షితిజమున కంటె స్వక్షితిజము క్రిందఁ గనుండుటచే లంకోదయమున

కంటె చరివినాడికలచే బూర్వముగనే స్వదేశోదయ మగుచున్నది. సూర్యుడు దక్షిణగోళమున నున్నపుడు నిరక్షురూమ్యశిజమునకంటె స్వక్షితిజ మూర్ధ్వముగ నుండుటచే లంకోదయముకంటె జరార్ధవినాడికలచే ననంతరముగ స్వదేశోదయమగును. కావున రవి యుత్తర గోళమున నున్నపుడు చరివినాడికల సూర్యోదయ కాల మునఁ గలుపుటయు దక్షిణగోళమున నున్నపుడు చరివినాడికలఁ గిసివేయుటయు జేయవలయును. ఇవి భూమధ్య వృత్తిమునకు నుత్తరముననున్న దేశవిషయము. దక్షిణము ననున్న గూర్జీలిగూ, న్యూకీలంక్, దక్షిణమెరికా, దక్షిణాఫ్రికా ముండు దేశములగదిది వ్యత్యయముగనగును. ఇట్లు దేశాంతరచరివినాడికల రెంటిని సూర్యోదయకాల మున సగస్కరింపవలయును. ఇందురెండును గలుపఁదగిన వైన వీనిమొత్తముఁ గలుపుటయు, రెండునుఁ గిసివేయఁదగినవైన వీనిమొత్తముఁ గిసివేయుటయు జేయవలయును. ఇందొకటి ధనమును రెండవది ఋణమును నైసయడల వీని యంతరమును ధనాధికమైనఁ గలుపుటయు ఋణాధికమైనఁ గిసివేయుటయు జేయవలయును. ఇట్లు సాధింపఁగా వేర్వేరు దేశములందు వేర్వేరు సమయములందు వారము ప్రారంభమగును. తద్వారప్రవృత్తికాలము నుండియే వారాధిపత్యమును హారాధిపత్యమును నారంభమగును.

ఇందులకు వసిష్ఠసంహితయగుదుః—

శ్లో. “వారప్రవృత్తివిజ్ఞానం క్షణవారార్థమేవతత్,
అస్యేషు సర్వకార్యేషు దినాది దుష్టమోరవేః”—

క్షణవారార్థము, అనఁగాఁ గాలహారాసాధనార్థము గణితాగతవారప్రవృత్తివిజ్ఞాన మవసరము. తదితరసర్వకార్యములందును “ఉద గూ దుదయంవారం” అను వాక్యము ననుసరించి సూర్యోదయమునుండియే వాసరారంభమని గ్రహింపఁదగియున్నది. అంతియగాని యర్ధరాత్రమునుండి సర్వదేశములందును వాసరారంభమని గ్రహించుట యప్రామాణికము. సూర్యుని యామ్యాత్తరగోళస్థితిచే నహారాత్రప్రమాణములందు న్యూన

తాధిక్యతలు కలుగుచున్నను నర్ధరాత్రమునుండి మధ్యాహ్నాఽర్యంతమును, మధ్యాహ్నమునుండి మధ్యరాత్ర ఽర్యంతమును నగు కాలము లెల్లపుడును ముష్పదిఘటికలు లేక ౧౨ ఘంటలు ప్రమాణముకలవియే యుగును. కావుననే యర్ధరాత్రమునుండియు మధ్యాహ్నమునుండియు ఘంటాగణన మారంభమగుచున్నది. అంతియేగాని యర్ధరాత్రమునుండి సర్వదేశములందును వాసరారంభమని యుచుండగదా.

3

వారాధిపత్యక్రమము సూర్యసిద్ధాంతమునందుః—

శ్లో. హారకా సూర్యతస్యా ఽధోధః క్రమశస్తా
మందాః క్రమేణ స్య శ్చశుర్ధా దహరాధిపాః”.

షష్ఠిసావనఘటిప్రమాణమగు దినమును చతుర్వింశతివిభాగములఁజేయ సార్ధద్విఘటికాప్రమాణమగు నొక్కవిభాగ మొక్కహార యనఁబడుచున్నది. ఇదియే ఘంట (Hour) యనియు వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఈహారలకు

“మందాశుశ్యభూపుత్రి సూర్యశుక్రేంశు జేందవః”

అను కక్షాశక్రమమున శనిగురుకుజరవిశుక్రబుధ చంద్రులధిపతులగుదురు. దినమునందలి ౨౪ హారలకును వారాధిపతి మొదలుగ నీక్రమముననే మరల మరల నధిపతు లగుదురు. ప్రతిదినమునందును బ్రథమహారాధిపతియే తద్వారాధిపతియు నగుటచే నాదివారమునఁ బ్రథమహారకు రవి యధిపతియగును. రవినుండి పూర్వోక్షక్రమమున రవి, శుక్ర, బుధ, చంద్ర, శని, గురు, కుజులు స్త్యహారల కధిపతు లగుదురు. ఎనిమిదవహారకు మరల రవియే యధిపతియగును. ఇట్లు త్రిరావర్తముచే ౨౧ హారలుకాఁగ ౨౨ వ హారకు మరల రవియు ౨౩ హారకు శుక్రుడును ౨౪ వ హారకు బుధుడును నధిపతులగుదురు. ౨౫ వ హారకు ననఁగా మరుదినమునఁ బ్రథమ హారకు బుధుని తరువాతి గ్రహమగు చంద్రుఁ డధిపతి యగును. ప్రథమహారాధిపతియే దినాధిపతియగుటచే

దినము సోమ(చంద్ర)వార మగుచున్నది. ఈ దినాధిపతి యగు చంద్రుడు కఠోధఃక్రమమున రవినుండి న్నావ ాడగును. ఇట్లే తదితరవారాధిపతులును నగుదురు. కావు నే “మందాదధః క్రమేణస్యశ్చతుర్థాదివసాధిపాః” ఇని ండి యధఃక్రమమున న్నావగ్రహము దివసాధిపతియగు ని చెప్పబడినది. ఈ క్రమమున నేడువారములకును రవి, సంద్ర, మంగళి, బుధ, గురు, శుక్ర, శని లధిపతు లగు నున్నారు.

౪

హోరాధిపానయనము వృద్ధవసిష్ఠసిద్ధాంతము

సందు:—

శ్లో. వారప్రవృత్తేగ్భటికాదినే కాత్కాలఖ్యహోరాపతయఃక్రమేణ, సార్ధేన నాడిద్వితయేన వక్ష్యన్తే శ్చవక్ష్యపునః పునశ్చ.—

రెండున్నర ఘటిక లొక హోరయని చెప్పబడు టచే వారప్రవృత్తినమయమునుండి గడచిన ఘటికల ౨౪ చే భాగించగా లబ్ధమువలన గతహోరలు తెలియును. వానికిఁ దద్వారాధిపతి మొదలుగ వారాధిపక్రమమున నారివగ్రహము లధిపతులగును. ఆదివారమునఁ బ్రథమ హోరకు రవి యధిపతియగును. ద్వితీయహోరకు నాది వారము మొదలుగ నారవదియగు శుక్రవారమున కధిపతి

యగు శుక్రుడధిపతియగును. ఇట్లే తదితరహోరలకును నగును. ఇట్లు వారాధిపక్రమమున నారివగ్రహము కఠోధః క్రమమున రెండవదియే యగును. హోరాధిపానమునయ నందు వారప్రవృత్తిని నిర్ణయింపవలసి యుండుటచేతనుఁ బ్రతిదినమునందును బ్రథమహోరాధిపతియే దినాధిపతియ గుటచేతను వారాధిపశ్చనిర్ణయమును వారప్రవృత్తినుండి యే గణించఁదగియున్నది. కావుననే శ్రీఃత్యాచార్యులచే “వాసరేశప్రవృత్తిః” అని చెప్పబడినది. ఇట్లే భాస్కరా చార్యులచేతను “దినప్రవృత్తి” అనియుఁ జెప్పబడినది. కావున

శ్లో. “వారప్రవృత్తే ర్జననోద్ధనారః ప్రకల్పనీయస్సదిశాధి పాధిః”—

వారప్రవృత్తినమయమునుండి దినారంభముఁ గల్పించి తత్సమయమునుండియే తద్వారాధిపతియమును నిశ్చయింపవలయు ననెడు గణేశవాక్య మయుక్తమనెడు దివాకరవచన మయుక్తికము. గ్రహషడ్జలంతర్గతకాల బలమునందు దినాధిపబలనిర్ణయార్థమును వారప్రవృత్తి నుండియే వారారంభమని యెంచఁదగియున్నది. తదితర సర్వకార్యములందును సూర్యోదయమునుండియే వార మారంభమని స్వీకరించఁదగియున్నది.

మొగలిరేకు

వేంకట కాళిదాసకవులు, (ఆంధ్రగీర్వాణసాహిత్య పరిషత్తు)

౧

ప్రియుడు పంపిన కాన్కయై ప్రేమలొలుకు
నగమువాడిన యీ తెలిమొగలిరేకు,
సరసగతి వికసించిన జంటపూల
భావిజీవితకావ్యంపుఁ బాటతోడ :

“పూవులు రెండు పూచినవి
ముద్దులు గుల్కెడు నట్టి రూపుతోఁ;
దావును నించునో, మధుసు
ధారసముల్ కురియించునో, దళ
శ్రీవిభవమ్ముతోడ నల
రించునో, యీ పని భిన్నభిన్నమై
పోవునొకొ, పరస్పరము
పోలికలేక యదృష్టశక్తిచే.”

౨

మబ్బులోపలి తెలి చందమామ వోలెఁ
దరుణయువతీవిసీలకుంతలములందు
నగ్రపదపీవిభూషణమై కరమ్ము
పాలుపుఁ గనుచుండు గేదగి పూలరేకు;
చెలియ శయ్యాతలమ్ము రచించుకొరికుఁ
బాలుఁడు బ్రతుకెడలిన పూలరేకు;
రాగమూర్తుల యోగవియోగములకు
మూలకారణమగునట్టి పూలరేకు;
మాసిపోవని నూత్నవికాసము నకుఁ
దీయఁదనములు చిప్పిల్లు తేనియలకు,
ఆశలం గాంచు వలపుల కాకరమగు
రాలిపోవని యందపుఁ బూలరేకు !

పూజలకు వినియు క్తమా పూలరేకు,
ముగ్ధ జడలోనఁ జేలువొందు పూలరేకు
ప్రేమకు నుపాయనముగ లభించుటెట్లు,
ఏపురా జన్మముననొ పూలీయకుండ ?

ముద్దులొల్కుచుఁ బూచిన పూలు రెండు
ప్రిదిలిగాలిలో నిటునటు పెడలనిమ్ము,
అవి పరస్పరాశ్లేషసౌఖ్యంబుఁగాంచు,
వలపుచే దవ్యవత్వల మెలఁగియైన.

మృదుమధురకంఠములు నశియించినంత
నూహలోననె గాన ముట్టుతలూగు;
విరులు వాడిపోయినయంతఁ బరిమళమ్ము
లాత్మరేకెత్తు భావమునందె క్రమ్ము.

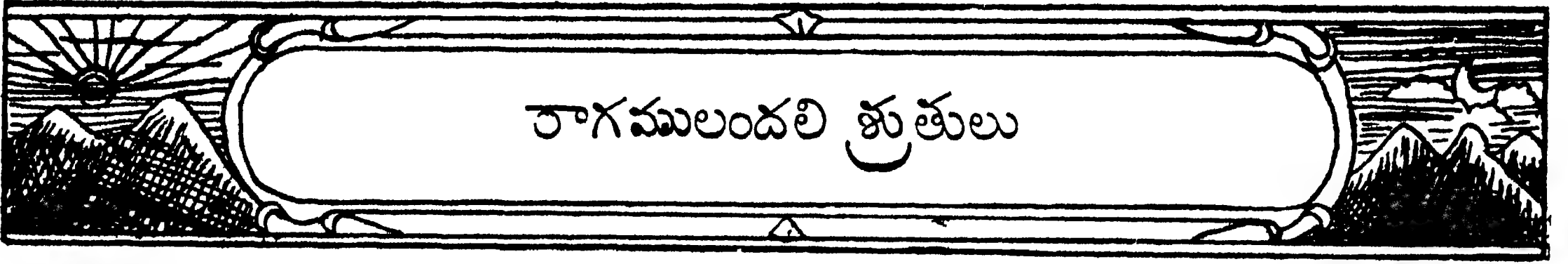
పూలరేకులనే వాడిపోవనిమ్ము,
వలపు లెన్నఁటికేనియు వాడిపోవు;
చెరిగిపోవని యెడల రచించునట్టి
ప్రేమరేఖ లదృష్టంపు రేఖలగుట.

వాడిపోయిన రేకులో వలపుఁగాంచి
తలఁపులో కాశ్వతమ్ముగా నిలుపుకొందు;
ఎప్పటికపుడె యెన్నో నా హృదయమునకు
సగవరచు భావగతుల నీ మొగలిరేకు

ప్రేమ మూర్తీభవించిన రేకు గాన
నణువణువునందు వలపుతీయందనములె;
హృదయముల రెంటి కేకీకరించునట్టి
ప్రణయబంధంబు నిల్చు కాశ్వతముగాఁగ;
తేనె లీను ప్రణయదృష్టిఁగాని కానఁ
బడని హృదయాంతరాళపు టడుగునందు
దాచియుంచిత నిపుడు ధ్రువముగఁ గాన్క
గా లభించిన యీ తొలిపూలరేకు.

చివురు పొత్తిళ్ల ప్రేమపుఁ జేతులందొ,
ప్రియతచేత నెడముకాని వేణియందొ,
నలిగి పోనిమ్ము పూరేకు వవయనిమ్ము;
అంతకంతకు వలపు లనంతములగు.

హృదయవేదనకో, స్థిరప్రేమమునకో,
మొదటి చిహ్నము వాడిన మొగలిరేకు—
చిన్ని నాయెడలోన వసించి, లో, వ
హించుకొన్నది భావప్రపంచములను.

వింశమూరీ వ రాహురసింహాచార్యులుగారు

బ్రదివరలో ఆంధ్రప్రతిక సంచికలందు * భారతీయగానమునందలి

ద్వావింశతిశ్రుతులమాత్ర మెంచుటకు గల కారణములును, వడ్డపంచమవడ్డమధ్యమవడ్డగాంధారపద్ధతులనలన అనగా సంవాది పద్ధతి (Quentd and tertian Harmonics) వలన వీనిని కను గొను విధమును, వినరణమును, అప్పటి వీని విలువలు, తింతియందు వీనిచే స్ఫురింపజేయబడుసంగతి పూర్వపువాగ్గేయకారులు శార్ంగ దేవుడు, రామామాత్యుడు, అహోబలుడు, సోమనార్యుడు, వేంకట మఖి మున్నగువారు చెప్పిన వీని వివిధవిధము లు జేరులును, సామ రస్యముచేసి నే చెప్పు విధమును, అందులకు కారణములును శ్రుతు లను గూర్చిన పెక్కు ఇతరాంశములు చెప్పబడియుండెను.

మరియు ప్రహేదూతికగాదిసంచికయందు ఇరుడదిరెండు శ్రుతులను కొన్ని కర్ణాటకరాగములందు ఎంచి సహేతుకము లగు కారణములతోగూడ కొంత చర్చించియుంటిని. పెక్కునర్తకముల నుండి వివాదహేతువగు నీశ్రుతుల యంశ మిప్పుడు కొంతజనసమ్మతము దాల్చుట సంగీతకళయొక్క భావిభాగ్యదళకు నూచకము. ఈయంశము నేడ విసుగుజెంది, నిరాశగలవారై పూర్తిగ దీనిని విడనాడిన మన పెద్దలుసహిత మిప్పుడు క్రమక్రమముగ దీనియందు క్రద్ధాభిక్షులు కల వారగుచుంట భాగ్యమే.

కాని కొందఱు రాగములందు శ్రుతులను ఎంచి జేర్కొను నప్పుడు అద్దానికి విస్మయముజెంది యందుల కిట్టపడనివారు పెక్కు రీప్పుడు కలరని వినుటకు విచారముగుచున్నది. ప్రకృతపు గాయకులు రాగములందు ఒక్కపన్నెండుస్వరములనే కాక ద్వావింశతిశ్రుతులను పాడుచునేయున్నారు. రాగములు నియతస్వరమార్చనయుతము లయ్య గొన్ని తదితరశ్రుతులనుమాడ చేర్చుకొని మిగుల రంజకము లగుచున్న సంగతి-అనగా తమ ౧౨ స్వరములకన్న పెక్కువగానినే రాగములందు పాడునది వీరు గ్రహింతురుకాని ఇదమిత్యమని ప్రత్యేక శ్రుతిని గ్రహించి చెప్ప నొల్లకున్నారు. తత్తద్రాగకభాషామకము లగు శ్రుతులు-అనగా రాగమును సువ్యక్తముచేయు శ్రుతులు-ప్రకృత

మందలి రాగములంగు మనవారు పాడువిధమున ఎంచిచెప్పట సంగీతకళ నుద్ధరించుటే యని వీరు గ్రహింపవలయును. ఇందుచే నిటీవల మద్రాసు సంగీతపరిషత్సభవారు ౧౨ మాసములకు పైగా రాగములంగు శ్రుతు లను జేర్కొను అంశముగూర్చి చర్చగావించి, కడచిన ఏప్రియల్ మాసమందు ప్రత్యేకసలహాసంఘమును కూర్చి పైసంగతులను, మరికొన్ని భాషాంగరాగముల లక్షణమును విచారించియున్నారు కిష్టసాధ్య మగు వీరిపనిని సంగీతప్రియులు మెచ్చుకొనక తప్పదు.

రాగములందు శ్రుతులు సమయముపచ్చినప్పుడెల్ల వ్యక్తము లగు మండినను పూర్వపు వాగ్గేయకారులు-ముఖ్యముగ నిటీవలి వేంకటమఖి మున్ని గువారు-మేళకర్తలనుచెప్పనప్పుడు ద్వావింశతిశ్రుతులనుగ్రహించి వానితో జేర్చిచెప్పక వింతగ పదునారు జేర్లను జేర్కొనుచు పండ్రెండు స్వరములనుమాత్రము చేర్చి వీనితోనే మేరువు లెక్క వేసి డెబ్బదిరెండుమేళకర్త రాగములు లేక రాగాంగరాగములు ఏర్పర చుటకు కారణము ఇతిడు క్రింది విలువగల ప్రైత్రాగ్రియన్ కోమా (Koma) అని పాశ్చాత్యులు చెప్పుకొను శ్రుతిని యెంచకపోవుటయే. ఇందుకు కారణ మిది స్వల్పవ్యత్యాసముగు ధ్వనిమాత్రము కలిగిన దగు టయే. కాని ఈపృథక్ (స్వల్ప) ధ్వనులను మన పూర్వపు వాగ్గేయ కారు లేమి, పాశ్చాత్యకాస్త్రవేత్త లేమి గ్రహించియే యుండిరి ఇట్టి పృథక్ధ్వనులు చేర్చని రాగకళి పూర్తికాసేర దని ప్రతిదేశము వారును చెప్పుచుంట మాడగలము. భరతుడు పై క్రింది శ్రుతిని ప్రమాణశ్రుతియని యెంచెను. ఈ శ్రుతియొక్క యాధిక్యము నతడు గమనించియుండె ననుట కతడుచెప్పు వడ్డమధ్యమగ్రామము లందలి శ్రుతుల గనుగొనునప్పుడు వీణయందు చెప్పిన దృష్టాంత మే నిదిర్పనము. భరతుడు ప్రమాణశ్రుతిగూర్చి యిట్లు చెప్పెను

“మధ్యమగ్రామేతు శ్రుత్యపకృష్టః పంచమః కార్యః.

పంచమశ్రుత్యుత్కర్ణాదపకర్ణాయదస్తరం మాధవాదాయతత్వాదా తత్ప్రమాణశ్రుతిః.” (భరతి. పు. ౩౮౬.)

* చూడుడు ఆంధ్రప్రతిక ఆగాదిసంచికలు శుక్లప్రహేదూతసంవత్సరములు.

అనగా వడ్డగ్రామమందలి పంచమము వడ్డముతో సంవాదిగ నున్నది. ఇందుచే నితిడు మరియొకతావున

“అత్రయో యత్రాంశః సత్రైవాగ్నీ, యయోశ్చ నవత్రయోదిశకం
పరస్పరితిః శ్రుతిస్త్వైతే తావన్యోన్యంవాదో, యథా-పాదపంచ
మా ఋషభశ్చైవతో గాంధారిహపాశ్చో వడ్డమధ్యమావితి వడ్డ
గ్రామే, మధ్యమగ్రామీ మేవ వడ్డపంచమవర్ణం పంచమర్ప
భయో శ్చాత్ర సంవాది ఇతి.”

అని చెప్పినట్లు వడ్డపంచమములను రెండుస్వరములమధ్య ౧౩ శ్రుతులున్నవి. మరియు మధ్యమగ్రామమున పంచమము ఋషభముతో సంవాదిగ లేదు. పంచమఋషభములు రెండుస్వరములందు పరిశ్రుతులు కలవు కావున వీనిని సంవాదిస్వరములుగ జేయుటకు వీనియందలి ౧౦ శ్రుతులలోను ఒక్కశ్రుతి యపకృష్టము చేయవలయును. అనగా వీనియందు ౯ శ్రుతులు లుండునట్లు చేయవలయును. ఇందుచే వడ్డగ్రామమందలి వడ్డపంచమముల ౧౩ శ్రుతులు మధ్యమగ్రామమున ౧౨ శ్రుతులగుచున్నవి. ఇట్లు వడ్డగ్రామపంచమము క మధ్యమగ్రామమందు ఎంతప్రమాణమున తగ్గింపబడినదో యదియే ప్రమా శ్రుతియని భరతుడు చెప్పెను. ఇదియే పై ౯ విలువల శ్రుతి. ఇయ్యది ౭ శుశ్చుతికమునుండి త్రిశ్రుతికమును తీసివేయునప్పుడు కలుగుచున్నది. $(\frac{9}{1} \times \frac{1}{8} = \frac{9}{8})$ ఈ ప్రమాణశ్రుతి పూర్వపు గ్రామరాగపద్ధతి యందును కందుము. భరతునికాలమునుండియు ౩ గములందు ‘పృక్’ ధ్వనులు వాడబడుచుండినట్లు పై సంగతివలనను గ్రహించుము.

ఆనంతరము ప్రైశ్రుతినిబోలు మరియొండు “పృక్” ధ్వనులు కూడ పూర్వపు వాగ్దేయకారులు వాడుచుండినట్లు విధియెను. ఇవి—

(౧) త్రిశ్రుతికము ౯ నుండి ద్విశ్రుతికము ౧౬ తగ్గింపబడునప్పటి ౨౬ విలువల శ్రుతియు $(\frac{9}{1} \times \frac{1}{8} = \frac{9}{8})$.

(౨) త్రిశ్రుతికద్విశ్రుతికములనుండి ౭ శుశ్చుతికము ౯ తగ్గింపబడునప్పటి ౨౬ విలువల శ్రుతియు $(\frac{9}{1} \times \frac{1}{8} \div \frac{1}{9} = \frac{27}{8})$ దీని పాశ్చాత్యులు పైతగ్రియన్ లైమా (Pythagorean lima) అని చెప్పుదురు.

వీనిని రామామాత్యుడు, వేంకటమిథి మున్నగువారు రాగములందు చేర్చినట్లు స్పష్టము. పాశ్చాత్యదేశములందును, పూర్వము గ్రీకు, పెరిషియా, అరేబియా మున్నగు దేశములందును నిట్టిశ్రుతులు వాడబడినట్లు విందుము. శార్ంగదేవుడు తన వికృతస్వరములందు చ్యుతమధ్యమము, చ్యుతవడ్డములను గ్రహించెను. కావున ఇవి రామామాత్యుని చ్యుతమధ్యమగాంధారము, చ్యుతవడ్డనిషాదములే కావున వీనివిలువలు వరుసగ ౬; ౯; ౧౨; ౧౫ అగుటచే వీనితో మధ్యమవడ్డములు చేరిన రాగములందు ౨౬ శ్రుతి లైమాశ్రుతి యుపయోగింపబడినట్లు విదితము.

శార్ంగదేవుని వెనుకటివాడగు రామామాత్యుడు శేర్మొనిన యిరువది రాగాంగములందును ౯; ౨౬; ౩౬ విలువలుగల శ్రుతులను వాడినట్లు చూశుము. ఇట ఒక సంగతి—ఇతడు చెప్పిన ౨౦ మేళములందును ౧౨ మేళములుమాత్రము సృష్టకములు. తక్కిన ౮ రాగాంగములును ౧౨ మేళములలో నేనేని యొక మేళమునకు దుల్యమే యగును. ఇతని సారాంశాట యిరువదియవ మేళము కాంభోజనుండి భిన్నముకాదు. ఇందుచే దేలిన ౧౨ రాగాంగములందును మైత్రములు శ్రుతులు వాడబడుట కంగుము. పైప్రాంతముగ ౯ విలువల శ్రుతి ఇతనిక్రీరాగము సారాంశాట, హిందోళ, శేషాక్షి, కన్నడగౌళి, శుద్ధనాట, ఆహిరి, గీతగౌళ మున్నగు మేళములందును, ౨౬ విలువల శ్రుతి మాళగౌళ, సారాంశాట, హిందోళ, శేషాక్షి, శుద్ధనాట, ఆహిరి, నాదనామక్రియ, శుద్ధవరాలి, వసంతభైరవి, కేదారగౌళ మేళములందును చూశుము.

ఇక వేంకటమిథియు బైవిమి శ్రుతులను రాగములందు చేర్చియుండట గమనింపవలసిన విషయము. ఇవి యీతనికాలమున ప్రసిద్ధములగు ౧౯ మేళములందును కలవు * ౨౬ శ్రుతి ఇతని వసంతిభైరవి, గౌళ, ఆహిరి, కైశి, క్రీరాగము, హొడ్డజ్జ, కాంభోజ, సింహాగవ మేళములందును, ౨౬ శ్రుతిసామగరాలి, ఆహిరి, క్రీరాగము, కాంభోజ మున్నగు మేళములందును చూశుము.

ఆనంతరము శ్రీ. వె. ౧౬౬౩-౧౬౭౬ కాలమునాటి శ్రుతి శీర్షిక గారి “సంగీతసారాంశము” నుండియు నీ ౨౬ విలువల శ్రుతి ఇతని ౧౯ మేళములందలి క్రీరాగము, శుద్ధరామక్రియ, వేణువళి, శంకరాభరణము, భైరవి, వేగవాహిని, హొడ్డజ్జ, వసంతిభైరవి మేళములందును మరి ౨౬ శ్రుతి శుద్ధనాట, మాళవగౌడ, వేణువళి, వంశి, శంకర భరణము మున్నగువానియందును వాడబడినట్లు స్పష్టము. ఈసంగతులవలన ప్రకృతివికృతిస్వరములకు కారణములగు చతుశ్చుతిక, త్రిశ్రుతిక, ద్విశ్రుతికములును మరి వీనిసంయోగములు, పంచశ్రుతికములు, షట్చుతికములు మున్నగునవే కాక ద్విశ్రుతికము (౧౬) కన్న తక్కువగు “పృక్” ధ్వనులు ౯; ౨౬; ౩౬; ౪౮; ౬౦; ఇత్యాదులగు విలువల ఏకశ్రుతి, అర్ధశ్రుతి మున్నగునవి పూర్వమునుండియు రాగములందు వాడబడుట విదితము కాగలదు.

గ్రీకు, పెరిషియా, అరేబియా మున్నగుదేశములందు నీ యంతరములు విరివిగా వాడబడుచుండినట్లు తెలియనగును. ౧౩-వ శతాబ్దమందుండిన అబ్దుల్ ఖాదర్ సంగీతవేత్త మతము అరేబియా పెరిషియా దేశములందు పాదుకొనినట్లు చరిత్రవల్ల గ్రహించుము. ఇతడు ౨౬ విలువల లైమాయంతరమును విస్తారముగను, ఇంతకన్న తక్కువశ్రుతి

* ఇతని ౩౨ మేళములు తనకల్పితములని చెప్పుకొనినాడు. కాని తనకాలమునందలి వాడుకయందుండిన రాగాంగములు ౧౯ మాత్రమే అని చెప్పినాడు. వీనివివరణము రాగములగుర్చి వ్రాయునప్పుడు చేతును.

రాగములందలి శ్రుతులు

కొద్ది విలువగల కోమాయంతరమును కొలగిగను చేర్చుకొని స్థాయియంగు పదునారుస్వరములను గ్రహించి చెప్పెను. ఈ ౧౬ స్వరములు ఆయా దేశములందు ప్రబలము లగుటయేకాక మనదేశమునంగు నీపద్ధతికి గోటుకలిగియుండిననియు నెంచి చ్చును. ౧౬-౨ శతాబ్దమునాటి రామామణ్యుడు ఈపద్ధతి కొంతి యెరిగియుండియే కాబోలు ఏడు వికృతిములతో జేర్చబడిన ౧౭ స్వరములను వేర్కొనెను. ౨ శ్లోంచు యకు కారము ఆనాటికి పాఠశీకులు భాగతానంద్రాజ్యలక్ష్మిని చెబట్టి తమదేశమునుండి కవులను గాయకుల నీదేశమునకు తమతో దీసుకువచ్చి యుండిరియు నింగుచే వీరినుండి మనవాగు స్పృశంగులు గ్రహించి కాని, వారికి చెప్పిగాని యుండురనియు యందుటకు వీలు గిశ్రాంతములు కలవు. అనంతము వేంకయభియు నిట్లు పగునారు స్వరము లకు జేర్చుచెప్పి పైన తెలిపినట్లు కొద్ది గున్ను విలువల ప్రశంసను గమనింప నొల్లకుంటుచే బండ్రెంగువ్వములే వీరినుండి గ్రహించి యుండిననియు దలియుదుము.

ఇట్లు బాగోతీయరా మలంగుల ఇదివఱలో చెప్పబడిన గ్రంథాలు అనగా $\frac{3}{8}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{3}{2}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{8}$ మున్నగు విలువ గలవి $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{8}$ శ్రుతియంతరములు పండ్రెండు స్వర మలకు జేర్చిన కలుగుచున్నవని యెంచితిమికదా ప్రవిధములగు శ్రుతులు మాత్రముకాక యనేకవిధములగు గ్రంథాలు సంవాదపద్ధతి ననుసరించి కలిగినవానిని పారశీకులు, అశేబియనులు మున్నగు పాశ్చాత్యులు వాడె తమరాగములందు వాడుచుండుట గమనింపవలసిన విషయము. ఇందు చేతను పండ్రెండుస్వరములే గలములను గ్రంథరచయితలవను సంకుచిత భావమును కొందరు మనవారిక మనమున వీలగులరు అశేబియా పారశీక ప్రదేశములందలి “జాల్-జాల్” ర గమన $\frac{3}{2}$; $\frac{1}{8}$ యంగి రమును, మరి $\frac{1}{8}$ విలువగల వ నకుఁగనిపించుచును వాడబడినట్లు విని తము. వారి “నానా” ర గమంగు $\frac{3}{2}$; $\frac{1}{8}$ విలువగల చునకుఁగ గాంధార చక్రశ్రుతియుపభములు వాడియుండుట కంగుము. (ఇంగుచే వీనియంగుల $\frac{3}{8}$ శ్రుతిని వీరు గ్రహించియుండుట గమనింపవలసిన విషయము) ఇంకను $\frac{3}{2}$ యంతరమునకు చేరువగు వింతయంతరములను $\frac{1}{8}$ కూడ వారు గ్రహించియుండుట పెక్కుశ్రుతులు చేర్చుకొను ఆతురతను తెలియజేయుచున్న దనవచ్చును. నానాదేశమున మరియొక $\frac{1}{8}$ యంతరమును (ఇది స్థాయి ౫-వ భాగిక మగుచున్నది.) ఇట్టి $\frac{3}{2}$, $\frac{1}{8}$ విలువగలవియు వాడబడుచున్నవి. ఇంక ననేకాధములగు శ్రుతులు ఆయాదేశములందు వాడబడుచుండినట్లు తెలియగలము.

ఈవిధమున ఆరేబియా మున్నుదేశములందలి వాడుకఱాగల పెక్కుశ్రుతులు $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ మున్నగు విలువగలవానిని మన వారు గ్రహింపకున్నారు. ఈశ్రుతులు చేర్చబడిన పాఠశీకపు స్వరావళియు బంచమభావము (Perfect fifths) ననుసరించియే నిర్మింపబడినదని హెల్మహ్ట్జ్ క్లాప్రోత్తయు నంగీకరించియుండెను.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

పైవఁ చెప్పిన అద్భుత భావార్థ కాస్త్రిష్టము మజ్జిమనిమభాష
మును పదియారు పర్యాయములు యెంచి తన గల స్వరములను చెప్పు
నప్పటి విలువలతో నలరారు పైయంతిగ ములుగల గ్రంథము మనము
కూడ గ్రహించుట భిష్యమే. ఈలని గల స్వరము లిట్లు చెప్ప
బడెను. స; స ౨; రి†-౩; గి*-౪; రి-౫; య†-౬; గ౪-౭; య-౮;
మ-౯; ప-†౧౦; ప* ౧౧; ప-౧౨; డ†-౧౩; డ*-౧౪; డ-౧౫;
రి†-౧౬; ని-౧౭; స-౧౮. [ఇటు లంకుస్వరములమధ్య (అడ్డగీ) $\frac{2}{3}$ విలువకును, (నక్షత్రాకారము) $\frac{1}{4}$ విలువకును యిం ను పుట్టు
కోమలస్వరము]

ప్రకృతిపు రాగమలందు మనవారును వెక్కు శ్రుతిప్రసాదములను (Ratio) చేర్చి పాడుచుండుట విశేషమని ఎంచుకొంటిమి ఇందుకు తార్కాణము ముఖ్యములగు కొన్ని రాగమలం దెచ్చట ఈ యాశ్రయము కలుగుచున్నదియు సహజముగ గ్రంథితులసంచితములగు కొంత దెప్పయుంటిమి కొలదమాసముల శ్రుతిము బిగిగిన సంగీతపరిమిత్యధ్యయొక్క ప్రత్యేకసంఘమునం దీశ్రుతులు రాగమలం దీవిధమున నిరూపించబడెను.

- (౧) $\frac{2}{3}$ (లేక $\frac{3}{2}$) విలువగల ఏక ప్రతిబింబము ఉన్నది ౭౨
మేళముల సమయించిన తోడి, గౌళ మన్న గుర్రములంగును
- (౨) $\frac{3}{2}$ ప్రతిబింబము మాయామాళనగౌళ మేళమునను
- (౩) $\frac{2}{3}$ ప్రతిబింబము భైరవి, కాంభోజియంగును
- (౪) $\frac{1}{2}$ చక్ర ప్రతిబింబము కల్యాణియంగును
- (౫) $\frac{3}{2}$ సుధాగంధారము భైరవి, తోడియంగును
- (౬) $\frac{1}{2}$ సాధారణ గంధారము ఖరహరప్రియయంగును
- (౭) $\frac{3}{2}$ అంతర గంధారము కాంభోజి, శంకరాభరణములంగును
- (౮) $\frac{1}{2}$ తీర్థ లేక మృతమధ్యమగాంధారము కల్యాణియంగును
- (౯) $\frac{3}{2}$ సుధమధ్యమము సుధమధ్యమరములంగును
- (౧౦) $\frac{2}{3}$ తీర్థమధ్యమము దేగడియంగును
- (౧౧) $\frac{3}{2}$ ప్రతిమధ్యమము అశ్వకల్యాణియంగును
- (౧౨) $\frac{1}{2}$ పరాశిమధ్యమము పరాశిరామప్రియయంగును
- (౧౩) $\frac{3}{2}$ పంచమము పంచమమ్ముకానివారియంగును
- (౧౪) $\frac{2}{3}$ (లేక $\frac{3}{2}$) ఏక ప్రతిచతుము సావేరియంగును
- (౧౫) $\frac{1}{2}$ ద్వప్రతిచతుము మాయామాళనగౌళ తోడియంగును
- (౧౬) $\frac{3}{2}$ ప్రతిచతు పతము కాంభోజియంగును
- (౧౭) $\frac{2}{3}$ సుశ్రుతిచతు పతము కల్యాణియంగును
- (౧౮) $\frac{1}{2}$ శుద్ధనిషాదము కాంభోజి, భైరవియంగును
- (౧౯) $\frac{3}{2}$ శక్తినిషాదము ఖరహరప్రియయంగును
- (౨౦) $\frac{2}{3}$ కాకలినిషాదము శంకరాభరణము, మాయామాళన గౌళ
యంగును

(౨౧) క్షిప్రతీ తీస్రనిషాదము లేక చ్యుతవడ్డము కల్యాణి, కురంజి యందును

(౨౨) ౧ వడ్డము అన్ని రాగములందును - ఇట్లు వాడబడుచుండినట్లు విదితము.

గ్రీకు మున్నగు పూర్వపు పాశ్చాత్యదేశములందును హిందూ దేశమునందును శ్రుతులు వాడబడుచుండినట్లు యెంచితిమికదా! భరతుడు, శార్ఙ్గదేవుడు మున్నగు మనవాగ్గేయకారులు చెప్పుచుండిన స్థితి, క్షి విలువలుగల శుద్ధయుష్ఠ భేదములును వారు గ్రహించి యుండిరి. కాని వేంకటమఱి సంప్రదాయము ననుసరించిన ౩౨ మేళములందును యీవిలువలను చూడము. ఇతడు వీనిని పాటించుటకు బదులు ౬, క్షి విలువలుగల చతుశ్చుతియుష్ఠభేద వత్తుల నేగ్రహించి వీనినిచేర్చి తన ౩౨ మేళముల నేర్పరచెను.

ఇదివరలో చెప్పబడినట్లు స్థితి, క్షి, క్షి విలువలుగల “పృక్” ధ్వనులను మేళములందు వేంకటమఱి చేర్చియుండకపోవుటచే భైరవి ఖరహరప్రియరములందు ఒక్కగాంధారమునే - అనగా క్షి విలువగల సాధారణ గాంధారమునే - చెప్పియుండెను. కాని భైరవి యందు క్షి సాధారణగాంధారము కాక దీనికి కొంచెము కోమలముగ క్షి విలువగల శుద్ధగాంధారము వాడబడుట విదితము. ఇట్లు ఖరహర ప్రియయందు క్షి గయు, భైరవియందు క్షి గయు వాడుచుండినను అట్లు యెంచక రంఘరాగములకు వేంకటమఱి ఒక్కగాంధారమే చెప్పి యుండెనని భావించి గురికి బారడు హెచ్చుతగ్గుగ మనవారు చెప్పుచుంట వింతకొల్పకమానదు. ఈవిధముననే తోడిమాయామాళవగౌళ ఋషభములు, కాంభోజకల్యాణిగాంధారములు, బేగడశంకరాభరణ మధ్యమములు మరి పూరికల్యాణిరాశిమధ్యమములు, మాయామాళన గౌళకల్యాణినిషాదములు, కాంభోజఖరహరప్రియదైవత్తులు, వేరు వేయ్యు వీనిని ఒకవిధమగునవిగానే యెంచుట సరికాదు. ఇట్లు చేయనిది కలాపోషకము కాదు. ఇప్పుడే రాగములు సువ్యక్తములై గులభగ్రాహ్యము లగుచున్నవి. విద్యాంసు లాయాసంగతుల నెరిగి యుండినను విద్యార్థి కీరహస్యము తెలియకపోవుటచే రాగమును గుండ రముగ సువ్యక్తము చేయబాలకపోవుచున్నాడు కావున వీని వివరణ విప్పుడు ఆవశ్యక మగుచున్నది.

కొంచె రెంచునట్లు పూర్వపు వాగ్గేయకారులు ప్రతిశ్రుతి చేరిక గల రాగాంగములను చెప్పక ప్రకృతిస్వరములతోను మరికొన్ని ముఖ్యములగు స్వరములు అనగా ఉత్తర్నాపకర్షణ నొందినప్పటి శ్రుతి మార్పునలన కలిగిన వికృతిస్వరములతోను మాత్రము మేళకర్తల నేర్పరచియుంటచే శ్రుతులను గమనించియుండలేదమట సరికాదని పై సంగతులవలననే తెలియును. ఈసంగతిగూర్చి యింకను తెలియుటకు ప్రాచీనగ్రామరాగపద్ధతి యెట్లుమారి రాగాంగరాగపద్ధతి కట్లు తా విచ్చినదియు నీరాగములచరిత్రము నెరిగియుండుట యవసరము. వీని

నెల్ల నిట వ్రాయుట వేరుగంధము నిర్మించుట కావున ముఖ్యమగు సంగతిమాత్రము చెప్పెదను.

పూర్వమునుండి శ్రుతులు, మూర్ఛనలు, గ్రామములు, రాగములు, తానములు మున్నగునవి యెట్లు పరిణామము చెందుచుండినదియు నెంచుటకు మూడుకాలము—(౧) గ్రామరాగకాలము (౧౫-వ శతాబ్దమువరకు) (౨) మధ్యకాలము (౧౫-౧౮ శతాబ్దము వరకు) (౩) ఆధునికకాలము-ల నంచి వీనియందలి వీనిచరిత్ర. నారయ వలసియున్నది. గ్రామరాగకాలమున రాగములు ఏడు ప్రకృతిస్వరముల నుండిమాత్రము గ్రహించినదియు నాకాలమున భరతుడు చెప్పిన మరి నాలుగు అంతరస్వరములు (వికృతిస్వరములు) “స్వరసాధారణ” మనుషేర రాగములందు కొంతనియుముతో నైనను వాడబడుచుండెననియు గ్రహింతుము ఇతిని ఎదునాలుగు గ్రామరాగములు విస్తృతములు కావనియు, వడ్డగ్రామరాగములకును మధ్యమగ్రామరాగములకును కడుస్వల్పభేదముమాత్ర ముంటచే ముఖ్యమగునవి ఏడుగ్రామరాగములుమాత్రము గ్రహింతుమనియు తెలియవలయును. ఇందుచేతనే ఇతడు తనపూర్వపుగ్రామరాగములనుండి ఏడు శుద్ధజాతులనుమాత్రము పేర్కొనె నందుము. ఈ సప్తజాతులు మనమేళకర్తలవలె సప్తస్వరములను కలిగియున్నవి. ఇవికాక ఇతడు పై “స్వరసాధారణ” చేర్చియు షాడవబౌడవభేదములచేత మరికొన్ని వికృతజాతులను చెప్పెను. అనంతరము శార్ఙ్గదేవుడు భరతునిజాతులను పూర్వప్రసిద్ధములుగమాత్రము చెప్పి తనకాలమునందలి వాడుక ననుసరించి పెక్కు వికృతిములను చేర్చిన రాగాంగభాషాంగక్రియాంగఉపాంగతాగములను వివ్రలముగ జెప్పియుండెను. ఇందుచే భరతుడు నియమముతో రాగములందు చేర్చిన యన్యశ్రుత్యాశ్రయము లగు వికృతస్వరములను ఇతడు విరివిగ రాగములందు వాడియుంట తెలియుదుము. ఇట్లు పూర్వమునను ప్రతిశ్రుతిచేరికగల రాగములు ధ్రువమగుటలేదు. కాని శుద్ధస్వరములు మరి యన్యశ్రుత్యాశ్రయము లైన వికృతస్వరములు క్రమక్రమముగ రాగములందు వానిని సువ్యక్తములునీయుటకై చేర్చబడుచుంట కందుము.

ఇక మధ్యకాలమున ప్రకృతివికృతిస్వరసంజాతము లగు రాగములు పెక్కులు వెలసియుంటచే పూర్వపు గ్రామరాగపద్ధతిమారి శార్ఙ్గదేవుడు నూదించిన రాగాంగభాషాంగపద్ధతి నమలునకు దెచ్చుటకుగల కుతూహలము మిక్కిలముగ నుంట గమనించగలము. రామామాత్యుడు, సోమనాథ్యుడు, పుండరీకవిశలుడు, అహోబలుడు మున్నగు నీకాలమువారు రాగములందు ప్రకృతివికృతస్వరముల నన్నియుజేర్చి వారుఎంచువిధమున ౧౮ లేక ౨౦ మేళములు మాత్రము చెప్పుచుండిరి. ఈమేళములు అన్ని స్వరములు గ్రహముగా మేరువు లెక్కవలన చేర్చబడియుండకపోవుటచే గాఢము వేంకటమఱి యట్లులెక్కవేసి తన ౩౨ మేళముల పద్ధతి చెప్పి

వెంటుకల వెంచెడి జీవము

మీ శిరోజములు చక్కగా పెరుగక, వెలిసిను లేక బిగు పెక్కినను, కీటికి కారణము లగు నీజములు ప్రచ్ఛిన్నముగా కరమునం దున్నంతకాలము, యివి కలుగు చునే యుండును. కాని శిరోజములను చక్కగా పెంచి కావాడునది శిరోజములకు జీవ మనబడు

కామినియా నూనె (రిజిస్టర్డ్)

శిరోజములను పట్టుకున్నకాల, నిశ్చితక మోయునట్లు వెంటుకల కాశ్యక వైద నానా విధము లగు నూనెలు, రసాలికలు 37 యంగు గలవు. మొదటకు గొల్లపనము కలిగించి పోషించును ఇందు తీసి 37 విధము లగు దినుసులు మీ వెంట్రుకలకు నూతనక కాని మును తెచ్చును. నేడే కామినియానూనెను కొనుగొని.

1 నీసా వెల రు. 1-0-0 వి. పి. చార్జీ 6 అణాలు ప్రత్యేకము.
3 " 2-10-0 " 12 "

ఓట్టో దిల్ బహార్ (రిజిస్టర్డ్)

ఇప్పటి అత్తరువులకెల్ల రాజస్థాన
మాక్రమించినది

ఓట్టో దిల్ బహార్
యొక్క ఆనందమును
చూపిస్తే పోషక
మును కలిగించి చెప్పుల
నడుచును.

మీ జీబు రు. 1-0-0

OTTO DILBAHAR.

మీ కొన్ని ముక్కలు వైచి చూడుడు, మిమ్ముల నొక సంగతి పరిమోపుమైనాటికి యం దుండును.

ఓట్టో దిల్ బహార్ - మేలైన అత్తరువు

మధ్యసార మిందు కరనేలేదు

దీనికి సాటియగునది లేదు. గొప్ప గొప్ప స్త్రీ పురుషు లందరిచేతను మెచ్చుకొనబడినది.

వెల 1/2 ఔన్సు నీసా 1-కి రు. 2-0-0 పోస్టేజీ అ. 6. ప్రత్యేకము

" 1/4 " " 1-4-0 "

" 1 డ్రాం " 0-12-0 "

" 1/2 " " 0-8-0 "

పరిశ్రమము 2 అణాలు పోస్టేజీ స్టాంపు లంపిన నమూనానీసాను ఉచితముగ నంపుదును.

పెద్ద అత్తరు దు కాణందా ర్లందరివద్దను

విక్రయించబడును.

ఉచిత నమూనాను పరీక్షింపుడు

అడ్ మెన్ సై వైస్ సాల్వ (రిజిస్టర్డ్)

అల్పస్థి, స్త్రీనొప్పులు మున్నగు వ్యాధులకు దోహదము. గొమ్ము, కాళ్లు, నడుము మున్నగు భాగములందు నొప్పులు కలిగి, వైదపెన శాస్త్రము నొప్పి గలవారి గుర్తిన శ్రమముగ వాడు లుప శిమించును. పరిశీలించబడి నుండుమిచ్చికి దీని నిర్ధారణచేయబడినది.

నమూనాలను ఉచితముగా పంపగోరు వారు పోస్టేజీ నిమిత్తం రెండణాల స్టాంపు నంపుడు.

వెల బుడ్డి 1-కి రు. 1-0-0.

వి. పి. చార్జీలు 6 అణాలు ప్రత్యేకము.

కామినియా వైట్ రోజ్ సబ్బు

యితర రకములకంటె మేలైనది. మంచి పరిమళము గలది. ఆనంద మునుభవించుట కిదియే సరియైన సబ్బు.

వెల 3 బిళ్లలు గల పెట్టె 1-కి అ. 0-14-0

వి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము.

సోల్ టబ్లెట్లు:—ది ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

285, జుమ్మామసీదు మార్కెట్, తపాలాపెట్టె నెం. 2082, బొంబాయి 2.

నాజూకైన పనితనము!

ఆద్యుతమైన మెలుగు!!

ఈవి నయము మాతో ఇది రుచి లావాదేవి చేసినవారి నడిగిన విశేషముగా తెలియును.
పనివార్త నన, పెద్దవార్త నను మానాది నిర్భయముగా నేరము చేయ వచ్చును. ఇద్దరిచ్చినట్టి పులు
పకాలకునంగు తయారుచేసి యుబయిబడును.

మొదటిరకము నీమకములు, పువ్వురాగములు, కె పులు, సనగంబంగారు, నీమనండి నలది
లగునాచి తయారు చేయబడిన పలురకముల నగిల, వస్త్రపులు సిద్ధముగా నన్నవి.

N. B. సనగము బంగారుకు అసలు పెండ్లి పుట్టి చిప్పి వున్నది.

మిగత వివరములకు నేరులో నయచేయ ప్రార్థితులు. లేక

పుత్తరము వ్రాసిన బదులు వ్రాయబడును.

ఉమ్మడి బంగారుశెట్టి అందు సన్ను,

నీమకములు, బంగారు పెండ్లి నగలన ర్తకులు.

ప్రదర్శనగదులు 28, చైనాబజారురోడ్డు మద్రాసు.

చరిత్రమకాల. 226. గోవిందప్ప నాయునిసిద్ధి మద్రాసు.

సోరాబీ షాపూరీ & కో లిమిటెడ్

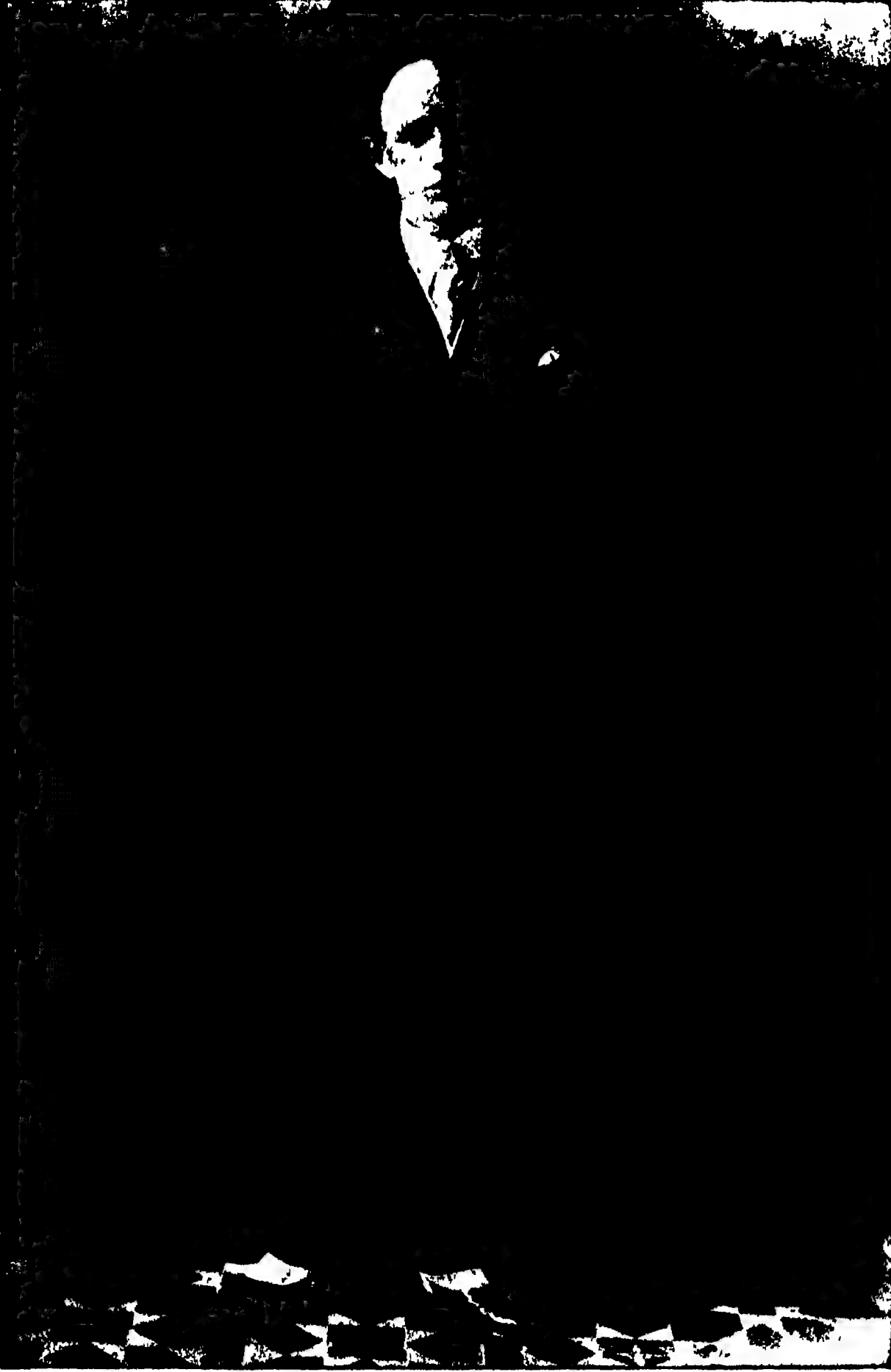
ఇంజనీయర్లు & మెషిన్ల వర్తకులు

స్థాపితము (1850)

విషియన్ భవనము, బట్టార్డు టెస్టేట్, ఖోర్డు, బొంబాయి నెం. 1.

మనకు బట్టర్ టెస్ట్ & టెస్ట్-కోర్ లిమిటెడ్ బరన్లీ సోల్ ఏజంట్లు మగ్గ
ములు మున్నగు అల్లికయంత్రములను తయారుచేయువాగు. మరియు, అన్ని విధములైన నేత్ర
యంత్రములు, సనగంబంగారు, ఎలిక్ట్రిక్ మోటార్లు మున్నగువాటిలో వ్యాపారము
చేయువాగు. లండన్-సెగిరిమందు మా స్వంత ఆఫీసు గలదు. ఎవ్వరైన యివ్వజాలని ధరలకు
అన్ని విధములయిన బ్రిటిష్ లేక ఇతర ఖరీదముల యంత్రసామానులను, యివ్వగల సామ
గ్ధ్యత గలిగియున్నారము. సకలవిధవ్యాపారసంబంధమైన సరకులకై దయతో వ్రాసిన వివర
ములు తెలుపబడును.

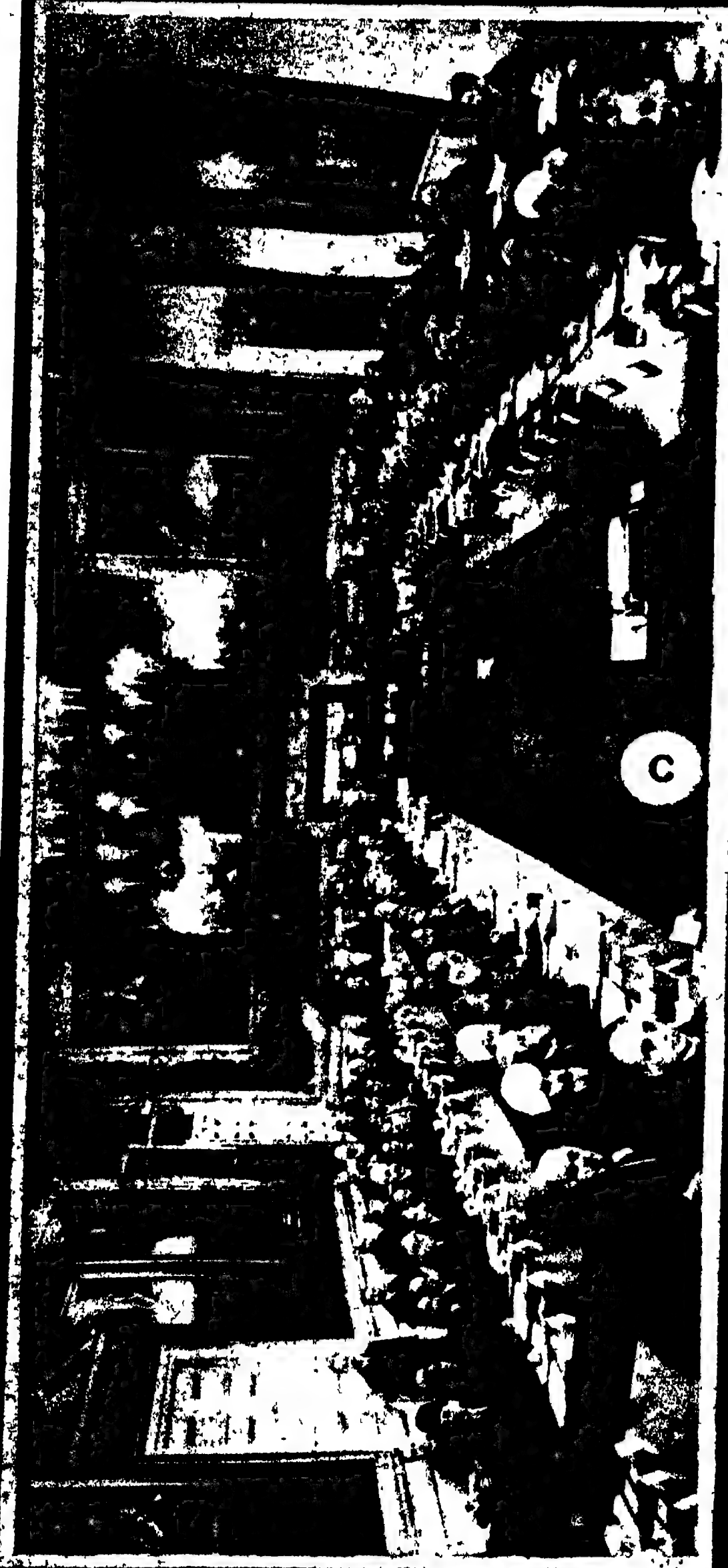
Sorabjee Shapoorjee & Co., Limited, Engineers & Machinery Merchants,
Asian Building, Nicolo Road, Ballard-Estate, Fort, Bombay, No. 1.

శ్రీ కవిసుప్రభువు

శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు

ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్స్ సెంటుజేమ్ముభవనము, లండనునగరము.

౧. ఎనుబది తొమ్మిందుగురు ప్రతినిధులు.

౨. పశాన్ ఆఫ్ లార్డుస్లో ఇండియన్ కాన్ఫరెన్స్, కాశ్మీరమహారాజు ఉపన్యాసమును చదువుచుండుట

యందును. ఈపద్ధతిలో నవీనముగ మనము చెప్పుచున్నది.

మేళముల నేర్పరచునట్లు డెల్లను సప్తస్వరములను నట్లును, పాద్యములను నట్లును, మేళములను నేర్పరచునట్లును చెప్పియున్నది. యిందునను ద్వావింశతిశ్రుతులు వరుసగ నెంచబడలేదు. అట్లెంచబడుటకు వీలును లేదు. కొన్నిశ్రుతులను జనించిన స్వరములే రాగములందు చెప్పుట యాచారముగ నున్నది. ఇవి రాగమునకు పునాదులుగ నుండగలవు. కాని రాగకలను వట్టి సప్తస్వరములు పోషింపలేవని వారును గ్రహించి యుండకపోలేదు. కావుననే రాగమును విస్పష్టమునీయుటకు చెక్కుగమకములను వారు చెప్పుచుండిరి.

ఇట్లుకాక ద్వావింశతిశ్రుతులను మేరువులకొకచే రాగముల నెంచినయెడల యంతరిములకు రాగాంగములు కలిగి యవి యసహ్యములగుటయేకాక యగ్రాహ్యములుగనూడ నుండగలవు. ౧౨ స్వరస్థానములను చేర్చినప్పుడే మనకు ౨౨ మేళములు కలుగుచుండ, నివియే యనావశ్యకములగు కొందరు తలంపుతరి పై విధములగు రాగములు కడువర్ధములు సవానశ్యకములు నగుచున్నవని వింతలేదు. అంగుచే బ్రతికరిచేరికల రాగము లెప్పుడును చెప్పబడియుండ లేదు. కాని రాగములందు ఏకశ్రుతి యంతరములను మరి యిట్టి చిన్న యంతరములను పైకాలములం దెల్లప్పుడు వాడబడినసంగతి మరుసకూడదు.

మరియొక సంగతి. వేంకటమణి ౩౨ మేళముల నేర్పరచునప్పుడు ఏకశ్రుతి, ద్విశ్రుతి ఋషభములకు ఒక్కపద్ధతి 'రి'యు, త్రిశ్రుతిచతుశ్రుతిఋషభముల కొక్కచేత శ్రుతి 'రి'యు, నిష్టుశుద్ధచతుశ్రుతి దలకు చతుశ్రుతి 'ధ'యు, శుద్ధసాధారణగాంధారములకు సాధారణ 'గ'యు, అంతరత్రిగాంధారములకు అంతర 'గ'యు, తీనశుద్ధమధ్యమములకు శుద్ధ 'మ'యు, ప్రతిమధ్యమవరాలిమధ్యమములకు ప్రతిమధ్యమమును, శుద్ధకైశినిషాదముల కొక్కక్షణి 'ని'యు, తీనకాకలినిషాదముల కొక్కకాకలినిషాదము నిట్లు పదిస్వరములకును ఒక్కొక్కదానియందు రెండేసి శ్రుతులనుచేర్చి చెప్పియుండెనుకదా! ఈ రెండేసిశ్రుతులయొక్క స్వల్పస్వముల కొక్కపేరు చెప్పుటకు కారణ మితడు చిన్నయంతరములను క్షణి:క్షణి:క్షణి: ఇట్టివానిని స్థాయినుండి తీసివేసియుంట గమనించి యుంటిమి. పైరెండుశ్రుతులు స్థూలముగ నించుమించు ఒక్కధ్వనివలె నుండునని యెంచికాని, రాగములను విస్పష్టము నీయుటకు సప్తస్వరములుకాని మరి యంతరస్వరములు కొన్నికాని చాలియుండక పోవుటచేతను, స్వరము లెప్పుడును తీరరపుండలి యొముకలవలె రాగముల కాధారము లగుచున్నవి కావున అవి రాగమున కందము తీసికొనిరాజావని యెంచినప్పుడు సప్తస్వరమూర్ధనయుతముగనే రాగములను పేర్కొనిన చాలునని యెంచికాని వేంకటమణి ౧౨ స్వరములయొక్క ప్రస్తావనముతోనే రాగాంగములను చెప్పియుండెనని

యందును. ఈపద్ధతిలో నవీనముగ మనము చెప్పుచున్నది. మేళముల నేర్పరచునట్లు డెల్లను సప్తస్వరములను నట్లును, పాద్యములను నట్లును, మేళములను నేర్పరచునట్లును చెప్పియున్నది. యిందునను ద్వావింశతిశ్రుతులు వరుసగ నెంచబడలేదు. అట్లెంచబడుటకు వీలును లేదు. కొన్నిశ్రుతులను జనించిన స్వరములే రాగములందు చెప్పుట యాచారముగ నున్నది. ఇవి రాగమునకు పునాదులుగ నుండగలవు. కాని రాగకలను వట్టి సప్తస్వరములు పోషింపలేవని వారును గ్రహించి యుండకపోలేదు. కావుననే రాగమును విస్పష్టమునీయుటకు చెక్కుగమకములను వారు చెప్పుచుండిరి.

కాని వేంకటమణి యేర్పరచిన ౩౨ మేళములు కొన్ని వివాదిదోషముతో నున్నవని వింతగ కొందరు చెప్పుచుంట కలదు. వివాదిదోషముగల నటువది మేళములందలి పైదోషమును పారద్రోలుటకు వివాదిస్వరమును వర్జించియు, లేకయది సంవానియగునట్లు గమకముతో శేర్చియు బాడుట సంప్రదాయముని యి 'వరి' సుబ్బరామదీక్షితులు తన 'సంగీతసంప్రదాయప్రదర్శిని' గ్రంథమున జెప్పియుండెను. వివాదిస్వరసంయోగము లనబడువానియందు అవిరంజకము అగుటకు అన్యశ్రుతులను గమకములపేర చేర్చబడుట విదితియు కావున రాగములందు పైశ్రుతులు వ్యక్తము లగుచునేయున్నవి ఇట్లు కొన్ని ప్రశ్నోక్తశ్రుతులను గమకములచే స్వక్రీకరించుచునేయుండిని యంగీకరించి నప్పుడు ఆయాశ్రుతులను రాగములందు పేర్కొనుట సాచ్యోక్త మగుచున్నది. తక్కినరాగకళ గమకములచే పోషింపబడుచున్నది.

మరియు ద్వావింశతిశ్రుతులు వరుసగ నాలకించున ప్రార్థము కాని యిప్పుడుకాని మాటయు కాని కొందరు ముగియును మత్తర హింసాస్థానపు విద్వాంసులు వీరి నట్లు పాడుట కలసిడుమింకినట్లు విందును. ఏరాగమందైనను మూడుశ్రుతులు ఎగుసగ అనగా చతుశ్రుతి, పంచశ్రుతి ఋషభములు మరి యంతరగాంధారములు పాడబడుట ప్రార్థనగ్రంథములనుండియు జూడదు. ఇందుకు కారణము ఒక స్వరమునకును మరియొక స్వరమునకును మధ్యల యంతరము వివాదిగ నుండుట యందుకు శుద్ధస్వరములలో (రిగ) ధనిలు పరస్పరవికాదులగుననియు ఒకతస్వరములలో సాధారణ అంతరగాంధారములు, కైశినికాకలినిషాదములు వివాదులగుననియు వేంకటమణి యెంచి యుండెను. వివాదిస్వరములూర్చి సోమశాస్త్రు డిట్లు చెప్పెను:

"ఏకశ్రుత్యంతరితో వివాది వైరితో మిథభృతః"

ఈసంగతి గ్రీకులును గ్రహించియుండిరి. అరిష్టోక్సెనసు (Aristoxeneus) వరుసగ నుండిన మూడుశ్రుతులను వినున గుస్తరమని యెంచెను. (It is impossible to hear three next door notes in succession) తండ్రి కంపించునప్పుడు కలుగు 'స్వయంభు' ధ్వనులు లేక "అమరః నాత్యేకధ్వనుల"ను మనము గ్రహించునప్పు డవి వరుసక్రమమునకాక పంచమము, మధ్యమము, అంతరగాంధారము, సాధారణగాంధారము ఇట్లు కలుగుచుండుట ప్రకృతిస్వాభావికము. ఇందుచే వరుసశ్రుతులు పాడుటకు యోగ్యములనదగదు. కావుననే ఇట్టివానిని రాగములందు ఏకాలముననుకానము.

పైసంగతులవలన నిప్పటికి జేరినయంశము లిట్లు గమనింతుము:

(౧) శ్రుతియనినను స్వరమనినను ఒక్కయర్థముగనే భరతాద్వివాగ్గేయ కారులు ఎంచిరి (౨) ఇట్లే యనంతరము రామామాత్యులు మున్నగు శాస్త్రజ్ఞులేతలు గ్రహించియుండిరి. (౩) శ్రుతియన వివరములేదని లేక ధ్వనికావున యిది శ్రావ్యమనుధ్వని (Musical sound) లేక ధ్వనిగ (Any sound) నుండవచ్చును. కాని స్వరము రంజకత్వము గల ధ్వనియే (౪) స్వరము పిళంబము చేయబడిన శ్రుతియనవచ్చును (౫) శ్రుతులు రాగములం గుపయోగింపబడినప్పు డవి స్వరముకేర నెంచిబడిను (౬) కొన్నిశ్రుతులుమాత్రము రాగములం గుపయోగింబడినప్పుడు వీనిని రాగములందలి వానియందీ ప్రత్యేకముగ జెప్పుటకై శ్రుతియని వ్యవహరింపబడుచుండును (౭) ఇట్లు రాగములందు వదిలివేయబడిన శ్రుతులు మరియొకరాగమున గుపయోగింపవచ్చు ననుటచే నివెల్ల శ్రావ్యమైనవిగనే గ్రహింపవలయును (౮) శ్రుతులు అయిరాగములందుండి రాగకళను పోషించుచున్నవి (౯) మన రాగ

కళ నిట్లు పోషింపదుగు శ్రుతులు ఇరువదిరెండుమాత్రము పూర్వము నుండియు మనవారు గ్రహించుచుండిరి కావున నవియే చాలును (౧౦) రాగకళ నింకను సుస్యక్తము నేయగుటకు మనవారు గమకములు చేర్చుచుండిరి కావున విస్తారములగు శ్రుతులు ఆవశ్యములు కావు (౧౧) పెక్కురాగములందు సుక్యక్తము లగుశ్రుతులు గమక సంహతిములు కానివే యిరువదిరెండుమాత్రము రాగములం దావశ్యకములు కావున వానిని ప్రతిపిద్యంబునను వెరియుట ధర్మము. (౧౨) పెక్కుశ్రుతులను మనస్థాయీయందు చేర్చుట ద్వావింశతిశ్రుతి పద్ధతిని వ్యతిరేకముగ మార్చబూనదు కావున నక్షమగు నీపద్ధతికి భంగము కలుగునట్లు అనేకశ్రుతులను చేర్చుట భావ్యము కాదు. (౧౩) అనేకులు అనేకకథముల ప్రతిరామములు చెప్పుచుండినను పైస తేలికైన కేర్లు నవీనకాలమునకు తగియున్నవిని గ్రహింపబడుచున్నది. (౧౪) రాగలక్షణము నారయునప్పు డిట్లేగ్ల మపయోగించు భావ్యము.

భారతి

సచిత్రమాసపత్రిక

ప్రారంభము ౧౯౨౪వ సంవత్సరము.
అందఱును చదువవలసిన మంచి
గద్యపద్యవ్యాసము లుండును.

త్రివర్ణచిత్రములు
సాదాచిత్రము లనేకములు గలది.
చందా స॥ కు రు ౬-౦-౦
,, ౬ నెలలకు ,, ౩-౦-౦
విడిపత్రిక ,, ౦-౨-౦

మేనేజరు, భారతి

తపాలపెట్టె 212, మదరాసు.

ఆంధ్రపత్రిక

దినపత్రిక

చందా స॥ కు రు ౨౪-౦-౦
,, ౬ నెలలకు ,, ౧౨-౦-౦
,, ౩ ,, ,, ౬-౪-౦
,, ౧ ,, ,, ౨-౨-౦

వారపత్రిక

చందా స॥ కు రు ౪-౦-౦
సంచిక నహా ,, ౫-౦-౦
ప్రత్యేకము సంచిక ,, ౨-౦-౦

మేనేజరు, ఆంధ్రపత్రిక

నెం. 7, తంబు శెట్టివీధి. మద్రాసు.

వ సంత ము

అంబటిపూడి నరసింహశర్మగారు

౧

అరుణసహకారమృదుపల్లవాంకురములు
కొరికి కోయిలల్ గీతాల గూర్చుకొదమ
తుమ్మెదల పిండు పుష్పరసమ్మః గ్రోలి
యవనిమాత్రోగ ఝంకారవముసేయ
పశ్చిమానిలు డతిశుష్కపత్రములను
దాకి యుత్కటమర్మరధ్వని రచింప
చెట్టులన్నియు చివురెత్తి, చిన్ని చిన్ని
పవడములగాసి బహుమతుల్ పైకి జూప
ప్రకృతినృత్యవిద్యాభ్యాసపాటవమ్ము
నెఱపు నవవసంతర్కమందిరములోన.

౨

ప్రకృతివర్ణనానక్తులౌ భావకవుఁ
తరళరత్నమ్ము లైన గీతాలలోన
లలితసుమనోజ్ఞవ్యాససంకలనమునను

చెలగునట్టి ఉగాదినంచికలలోన
పటుతరప్రేమపాశసంబద్ధులైన
కామినీ కాముకాంతరంగాలలోన
రక్తవిద్రుమనీప్తివిరాజితమయి
నవనవంబగు చూతపల్లవములోన
ప్రవిమలంబగు కోయిల పాటలోన
జాగరించెడి నూత్నవసంతలక్ష్మి.

౩

ఓ వసంతమా ! వివిధవిధోరుపుష్ప
సంచయం బేకడల సమార్జించినావు
సర్వదగ్వాన్యప్రగంధవిస్తారములను
చిన్ని పుష్పాలలో నెట్లు చేర్చినావు
ప్రకృతిచిత్రముల్లో పాదపమ్ము కొసల
రక్తరేఖాంకితమ్ముగా రక్తపల్ల
వప్రసూనాల చిత్రించి వ్రాసినావు
గరిమ నెట నేర్చి తీచితకారవిద్య.

రాత్రి

తల్లాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు

కోవభరణివశురాలు
కోమలాంగి మోమురీతి
సాయంసంధ్యారుణ రుచి
సాంద్రం బయ్యెన్.
ఆపైదలి గట్టిన న
ల్లని చీరయొ యన్యువిధము,
నల్లని చీకట్లు జాసె
నల్లగడ లందున్.

పొరుగువారి జగడంబుల
పొంచి చూచులోకుల నగ
మినమిన లాడుచు మిన్నులు
మింటను మెరసెన్.
తొయ్యలి దేర్పగ వచ్చిన
నెయ్యపు ప్రియుడేమోయన
అర్థచంద్ర దుడయించెను
ఆకసమందున్.

అంధవత్రిక

నల కరువంకల నిబడి
వీచోపుల వినరు భటుల
పగిదిని పయ్యెర గ్రాలుచు
పలుమరు వీచెన్.

కావలి రా భటుడు బట్టు
శంఘ కాగడా తీరిని
వే జక్క విహాయనమున
పెరుగులు నించెన్.

రాజగృహము ముంగట కా
కాలు బట్టువారిరీతి
కుక్కుటగణములు కొక్కొరొ
కోయని కూసెన్.

నిశనల్లని చీరవీడి
తెలివలువను దాల్చులీల
పెలికాంసులతోడ జగతి
తె తెలువాచెన్.

నీతిగీత

నంధూరి శివరావుగారు

౧

మల రాని నిన్న కొఱ కడలక, రాక
నరయరాని తేపు కానపడక
కడచునేడ నీదిగా నెంచి యెప్పటి
దపుడు చేయు మెల్లియనక సుమతి!

౨

తిని పనింజేయకుటచే దనువు నెడును
తనువుచెడుటను దలఁపులుతాటుమాటు
దానఁదీరని యిడుములు తవులుఁగాన
సోమరికి సౌఖ్యమన్నది సున్నయెపుడు.

౩

ఒరుని కిలిమికి దనలేమి కోర్వలేక
యన్యునత్కృతులకు దురూహాలుఘటించి
వాని చెఱుపంగఁ బన్నినకన్నుగడలఁ
బడి నశించును సాలీని పగిది కుమతి.

౪

దుర్దశలు నీయహంకారదుష్కృతముల
ఫలమని యెఱింగి, విధిదూఱ కలఁతి మతిని
చక్కవఱచుము, ఫలములు చక్కనగును
విత్తొకఁటివేయఁ జెట్టెట్లు వేటుదగును.

౫

తృప్తికలె సుఖము నిష్కలంకలెను దుఃఖ
మొనఁగునట్టి వవని నొందు లేవు;
కలుగుదానఁ దృప్తికలవాఁడు కలవాఁడు
లేనివాఁడు దానిలేనివాఁడు.

౬

సహజముగ న్యాయకామ్యముల్ నఫలపఱచు
విశ్వపిత నీహితాహితవిధము లరసి
యధికకష్టప్రయత్న కార్యములు కొన్ని
చెఱుపవగవకు మది మేలుకొఱకె యగును.

౭

ధనము తఱుగుకొలఁది తఱుగుపై పేరువ
కున్నవారి కూరకొనఁగనేల?
తఱుగు కొలఁది పెఱుగు తగు పేరుకోరిన
వీదసాద కిడుము ప్రియమెలర్ప.

౮

తలకు మీఱినపనిఁ జేయఁదలఁప కెపుడు
మొదలిడిన కార్యమును ననంపూర్తి విడకు
దైర్యసాహసముల కసాధ్యంబులేదు
సంశయాత్మకుఁ డెందు నాశంబునందు.

సనాతనధర్మవాదులు

వల్లూరి నారాయణరావు గారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

మన సృష్టి సృష్టిచేరాణేతిహాసములమీద యాధాగపడిన మన కర్మకాండయంతయు, దైవనిర్మితమనియు, అనాదియనియు, అనుల్లంఘనీయమనియు, ఈ కర్మలను విధ్యుక్తముగ నాచరించనివారు పతిశులై నగకమన బతుకురనియు, లేక నికృష్ట జన్మపరంపరల నెత్తుదురనియు, మన హిందూసనాతనధర్మవాదుల వాదనయి నే సభిప్రాయపడుచున్నాను. ఇదియే వారిలో బహుమంది యభిప్రాయమైనయెడల వారివాదన పెదుర్కొనుట యీసమయములో ముఖ్యాంశము. పూర్వకాలముం దిన్నిజానులలో నున్న మూఢవిశ్వాసములు, మూఢాచారములు, మూఢభయములు, మనలో కూడా నుండెను. ఇవి కాలవశమున కొన్ని బొత్తిగా నశించినవి; కొన్ని మారుచున్నవి; కొన్ని యింకను ప్రతిదేశములోను విద్యాంధములేని పామరజనములో వ్యాపించియున్నవి. కాని, వానియందు పిచ్చినమ్మకము కలిగి గాని, లేక ప్రజలలో బాహ్యంతస్సుగులను కలుగజేయవలెననిగాని, మరి యే యితరయుద్దేశ్యములతోనో మనపూర్వులు వానిని మతముతో మడిపెట్టి వాని చుల్లంఘించిన వారికి దైవికశిక్షల నేర్పరచి షర్మశ్రమధర్మముల నిలబెట్ట ప్రయత్నించిరి. వీని మంచి చెడ్డలు ఆవశ్యకతానావశ్యకతలు మన స్వతంత్రతలోచనకు వదిలక ధర్మశాస్త్రరూపముగ జనుల నెల్లపుడు బంధించునట్లు చేయగలిగిరి ఇట్లు రెండుమాడువేల సంవత్సరములు గడిచినవి మనదేశములో బుద్ధదేవుడు, జైనగురువులు, రామమోహనరామి, చియానందసరస్వతి మొదలగువారు వివిధమార్గముల సంస్కరణలకు ప్రయత్నించినను జనసామాన్యమంతయు ధర్మశాస్త్రములకే కేరునకుమాత్రము కట్టుపడుచున్నట్లు కనుపడుచుండును. వీనిని విమర్శించి కాలానుసారముగ మార్పుకొనుటకు అధికారముగల పూర్వపు ధర్మజ్ఞుసభల కీనోజులలో తావు లేకపోవుటచే వ్యక్తుల యింగితజ్ఞానమునకు వీనిని వదిలక తప్పని సరి వచ్చుచున్నది. కాని యిట్టిస్థితిలో మన మనవసరముగ సంఘము కొరకు అనేకమూఢాచారములను పట్టుకొని నేలాడవలసివచ్చుచున్నది.

ఈ యాచారకర్మకాండలు సృష్ట్యాదినండి దేవుడు మనకేర్పరచెనని యీ సనాతనధర్మవాదులు చేయువాదన మన సాంఘికాభివృద్ధికి మిక్కిలి యాటంకము. కలిగించుటయే కాక యీ వాదన

సత్యమునకు విరుద్ధమయినట్లు సాంఘికపరిణామశాస్త్రము వేనోళ్ళ ఘోషించుచున్నది. మానవజాతిలో ఆయా జనసంఘములలో యెప్పుడెప్పుడు ఎట్టి పిథానములు ప్రబలుచుండినవో, అప్పటిప్పటి కాలస్థినులనుబట్టి అవి యెట్లు మారుచుండినవో మన ప్రజాసామాన్యము తెలిసికొనజాలమిచే కాపస్థమంహాకమలవలె మన పూర్వధర్మశాస్త్రములలో వ్రాసిన విధులన్నియు నిత్యములు, అనుల్లంఘనీయములు నని నమ్ముటయు, వానిని “యథాశక్తి సహగమన”మను సామెతి ప్రకారము ఏదియొ యొక విధముగ సంప్రదాయముగ నాచరించుటయు ఉరుగుచున్నది. ఈ శిలారూపమలయిన కట్టుబాట్లు కాలానుసారముగ కొంత-రకు సడలుచున్నను ఈ సనాతనధర్మవాదులు వానిని తిరిగి నిలబెట్టుటకు కొన్ని భగీరథప్రయత్నములు చేయుచుండటచే వీరిని డీకొనుట సంఘసంస్కరణవాసుల విధి. వీరికి ఇతిగుల సువిమగ్ననలు తిలకింపవలయు, ఈ పూర్వాచారములు, నమ్మకములు శ్రౌతస్మార్తకర్మకాండలు నిలువనేరవలె యెంత వీరికి సహేతుకముగ బోధించినను తమప్రయత్నములు విడువరనియు మావంటివారికి తెలిసియున్నను లోకసంగ్రహార్థము వీరిమాటలుపాటింపకూడదనిమేము తరుచుగా ప్రజలకు నచ్చజెప్పకతప్పదు. మనలో ప్రబలియున్న ఆచారము లనేకములు, మతముతో సంబంధింపజేయవలసినవి కావు. వీనిలో సగ్రాశమగర్మములు ముఖ్యములు ఇవి లేనినో హైందవమత మెక్కడండునని కొంచు రడుగవచ్చును. ఇది ఆధ్యాత్మికతత్వజ్ఞానములోనే యున్నది. జ్ఞానభక్తికర్మయోగముల సమచ్ఛయమే నిజమైన హైందవమతము. శ్రౌతస్మార్తకర్మకాండలు, షర్మశ్రమ ధర్మములు మొదలగునవి సుమారు మాడువేల సంవత్సరములక్రింది యేర్పడిన గ్రామ్యాణమతము. ఈ రెండవదానిని క్రమక్రమముగ వేరుపరచి లేక తగ్గించివైచి, మొదటిదానిని జనసామాన్యములో వ్యాపింపజేసి రాజకీయసాంఘికసంస్కరణలకుమనతోడి మానవులతో పాటుపడి వలెనుగాని పరలోకశిక్షలకు భయపడి యీ పిచ్చిమతాచారములచేత అనవసరముగ బంధింపబడుట మనకు తగదు.

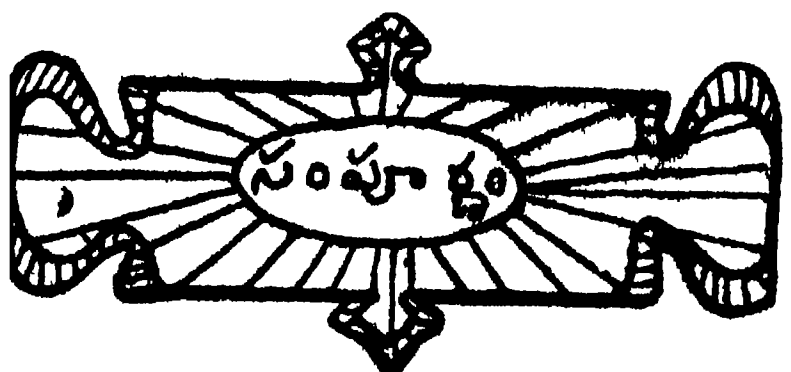
నిజముగా ఈ మతాచారములే దైవపితృములైననో పరిమకరు జాతుడును నిష్పక్షపాతియు నగు దేవుడు ఇన్ని భిన్నమతముల నేర్పరచి వానివిధుల నుల్లంఘించినవారిని, ఆమతము ననుసరించనివారిని శర

కమున బడిద్రోయువా? అన్ని జాతులకును ఒకవిధమైన యాచారముల నేల కల్పించలేదు? ఈ యాచారములు కాలానుసారముగ మారుచుండగా ఏల యూరుకొనుచున్నాడు? అడవిజాతులకు కూడా ఈ నవనాగరికుల ఋదులను ఆచారములను ఏల ప్రసాదంపలేదు? ఏకకాలముంగు బహుభార్యాస్వీకరణము, బహుభర్తృస్వీకరణము మొదటి నుండియు అనేక జాతులలో నుండిగా వానిని లేకుండా అనేకమతములు శాసించుచేల? వివాహములకు వావిరుగల విషయమై కొంచె మాలోచించుక. సమీపబంధువులలోనుండి తెచ్చుకొనకూడదను నాచారము అనేకములను అడవి జాతులలో ఇప్పటికి కలగు అన్యములగు తెగలలో నుండియే వచ్చుగా, వరువునుగాని తెచ్చుకొననలేదు కొన్ని జాతులలో అన్నయ్యల బిడ్డలు, అప్పచెల్లెండ బిడ్డలు ఒండొరులతో వివాహము చేసికొన గాడుగుగాని మేనత్తబిడ్డలు, మేనమామబిడ్డలు వివాహములు చేసికొనవచ్చును నాగరికజాతుల మనుకొను క్రిస్టియనులలో, చువామ్మదీయులలో అన్నదమ్ముల బిడ్డలు వివాహము చేసికొనెరు సమైత్రాదీవిలో మేనత్తచూపుని వివాహము చేసికొన కూడదుగాని మేనమామచూపుని చేసికొనవచ్చును మళయాళేశములోవలె స్త్రీలుండ నాచార్యముగల జాతులలో తండ్రి శిష్యులకు మొక్క లాభమునకు తన చెల్లెలికి కాకిపోయినను ఆమె కొమార్తెకున, తన నాశురుయొక్క లాభమునకును ఆమెను తననాగరిక కొమారునకును ఇచ్చి వివాహము చేయుచుండును కన్నడదేశములో కప్పిలియన్ అను జాతి గారు చెల్లెలికొమార్తెను, పినతల్లికొమార్తెను విధిగా వివాహము చేసికొందురు జిందీకొండలలో ఇరులన్ జాతివారు చెమ్మని నాశురును వివాహము చేసికొందురు గాలోలు జాతిలో పినతల్లిని చేసికొనుట ఆచారము. పినతల్లిగాని పెదతల్లిగాని లేకపో మేనమామకొమార్తెలను చేసికొందురు విలంబువులైన పెదతల్లి పినతల్లిలుండగా వారు దూరపుబంధువులను వివాహము చేసికొన గొప్ప తప్పుగా భావించబడును వీరు చనిపోతే వీరికొమార్తెలను అప్పక వివాహము చేసికొనెదరు కొన్ని జాతులలో రాజవంశమువారు తమలో పరులరక్తము కలియకూడదని తమ అక్కచెల్లెండనే వివాహము చేసికొనెదరు

ప్రపంచములో ఇక్కడను తల్లి కొమారుని, తండ్రి కొమార్తెను వివాహముచేసికొను నాచారము కనబడదు. ఈ క్వడారురాష్ట్రముందలి కొన్ని జాతులలో విలంబువులు తమ కొమార్తెనే యుంచు

కొనుచున్నట్లును, అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల వాయవ్యభాగముందు అడవిజాతులలో భార్య చనిపోయినవారు తమ కొమార్తెలనుచుకొనుచున్నట్లును కనపడుచున్నదట గాని, అట్టి సంపర్కములు హేయముగానే చూడబడుచున్నది ప్రాయబడియున్నది. సాలోమన్ ద్వీపములలో తండ్రితనకొమార్తెలగున పిల్లలను కని పెంచుకొనునట. ఇట్టి సంబంధములు మలయామార్ష ద్వీపములయందును, పెరూమెడిగాస్కోర్ సింవాళములలోకూడా కనపడుచున్నవట ఈసప్తలో పూర్వరాజులు తమ చెల్లెండ్రను తప్పక వివాహము చేసికొనుచుండిరి బర్మాలోను, సయాములోను రాజులు తమ సహచెల్లెండ్రను వివాహము చేసికొను నాచారము కలగు 1900 - సంవత్సరములో సయాము రాజకు మొదటి యిద్దుభ ర్యలు ఆయన సహచెల్లెండ్ర గ్యాటిమాలాలో అన్నయ్య చెల్లెలు తమతండ్రిలు వేరైన యెడల వివాహము చేసికొనవచ్చును నేటికి అనేక జాతులలో సహోదరుని యొక్కయు, సహోదరియొక్కయు కుమార్తెలను, మేనత్తను, పినతల్లిని వివాహమును చేసికొనుట విధ్యక్తాచారముగ నున్నది బర్మాదేశములో అల్లి, నాశురు, చెల్లెలు, పినతల్లి, అవ్వ, మనుమరాలు అన్నిటికిన సమీపబంధువులను వివాహము చేసికొనవచ్చును రష్యా ఆఫ్రికా వాంజీర్ స్పియిన్ దేశములలో సహోదరులబిడ్డలు చెల్లెండ్ర బిడ్డలు ఒండొరులతో వివాహములు చేసికొనకూడదు కొన్ని యడవి జాతులలో తమతెగలలో చేరగ నుచువుజాతులనుండినే సంబంధములు కుగుర్చుని మన నవనాగరికులకు మార్గార్థులుగ నున్నారు

ఈవిధముగానే వివాహములకు తల్లిదండ్రుల యంగీకారావశ్యకత, గాంధర్వవివాహములు, వివాహచ్ఛేదనము, బహుభార్యాత్వము, వివాహకర్మము మొదలగువానిలో, యెన్నియో భేదములున్నవి. వీని నన్నిటిని దేవుడు సృష్టించెనా? వీనిని మార్చుకొనుచున్న పాతిత్యమా? వీనిలో ఉత్తమమని తోచినవానిని గ్రహించుచు, తక్కినవానిని విసర్జించుచు అనావశ్యకశృంఖలములను త్రెంచివైది సంఘములు ముందుకు పోవుచుండును మనలో ముగ్ధముగా మంచిచెడుదినములు, వారములు వర్ణములు, తిద్దినములు మొదలగు కర్మము జ్యోతిషము, సాముద్రికము, ఆస్పృశ్యత మొదలగు నిఘయములందు జనులకున్న మూఢవిశ్వాసములను తొలగించవలెను. శావి యా సనాతనధర్మవాదులు వికారదృష్టితో విమర్శించుటమాని తమ పూర్వచారపరాధాత్మమును నిలబెట్టు జామట మిక్కిలి విచారకరము.

వివాహవిచ్ఛేదక శాసనము

అయ్యదేవర లక్ష్మీనరసింహంగారు

దేశము నేడు విపరీతగతుల నడుచుచున్నది. ప్రపంచమున చెలరేగిన విప్లవతరంగములు కేవల రాజకీయములుమాత్రమే గాక, ధార్మికసాంఘికములుగా గూడ పరిణమించి వాని నీమల నున్ములించుచున్నవి. ప్రపంచము సకలయుగముల నొకే సడక నడువజాలదనియు, కాలానుగుణముగ మతసాంఘికనియమములు మారుచుండుననియును ప్రాపంచికచరిత్రవలనను, ప్రాచీనగ్రంథసమాలోకనమువలనను తెలియగలదు.

మార్పులేక నిర్వికారముగా నిలుచుట శీఘ్రమైన దరముగాదు. మన భరతవర్షమున మతసాంఘికనియమములు చాలవరకు వాని పరిపూర్ణవికాసకాలమున నృజింపబడినవే. కావుననే యుగములు గడచినను, నిర్మాతలు, అస్తంగతులయినను చెక్కుచెదరక నిలిచియున్నవి. కొన్ని నియమములుమాత్రము కాలప్రవాహమున కెదురీదలేక నిర్బంధములపాలై యినుపపంజరముల బడి నేటివరకు నడచుచున్నవి. కొన్ని వైజస్వరూపధర్మముల గోల్పోయి నామమాత్రావశిష్టములుగా నున్నవి. సంఘము అనేకదురాచారములపాలయి కుంటిపడకల నడచుచున్నది. సక్రమపథమున సంఘమును నడపుటకు సంస్కార మవసరమే. లోపముల కప్పిపుచ్చి మాసంఘమే సర్వోత్కృష్టమయినదనియును, మేమే సర్వజ్ఞులమనియును, మాయాచారము లనాదులనియును, నిర్దుష్టము లనియును, వానివిషయమున వేలుజూపిన మహాపాతకమనియును భావించువారు స్వాభిమానులు, అహంకారులు ననకతప్పదు. ప్రతిమానవునకు తన జాతి, తన సంఘము, తన ధర్మము-వీటిపై నభిమానముండుట తప్పగాదు. అభిమానము, ప్రేమ లేనివాడు పుడమిలేనివాడే.

మనలో వ్యాపించిన కొన్ని దురాచారముల రూపుమాపుటకు కొందఱు మహానీయులు పూనుకొని కృషి సల్పుచున్నారు. పాపము! ఆమహానీయులకు మతగ్రంథ పరిచితి స్వల్పము. అదియును ఏ మాక్కుముల్లరువంటో పాశ్చాత్యవిద్వాంసుల దయవలననో గల్గినదేగాని వారికి స్వయముగా మాతృకవలన గ్రహించినది అల్పమే. వారికి పాశ్చాత్యచారములు పరమాదర్శములు. భారతదేశము నొక్కసారిగా యింగ్లండునకు ప్రతిబింబముగా జేయనెందురు. రెండవవారు సనాతనాచారులమని జెప్పుకొను సంకుచితస్వభావులు గ్రామభోనుల వలె వేదశాస్త్రముల నప్పగించుచుందురు. కాని విషయవిమర్శన మన్న వీరికి తలనొప్పి. నేదార్థముల ముచ్చటించుటమహాపాపము. సంస్కారముపే రెత్తినవారు వీరి దృష్టియందు చందాలురు. ఈ రెండుకక్షలవారి నడుమ జిక్కి సంఘముక్కిరివిక్కిరి యూడక కృశించుచున్నది.

మనదేశమున సాంఘికజీవనము విహికసుఖానందముల నిచ్చునదిమాత్రమేగాక యాధ్యాత్మికమోక్షమునకు గూడ మార్గముగా వచింపబడినది. హైందవసాంసారికజీవనము అనేకబాధ్యతలతోగూడి సంఘసేవ కత్యంతోపకారియై పరమపవిత్రమయినదిగా గల్పింపబడినది. ఇందు కేవలధర్మచింతనమే ప్రధానము.

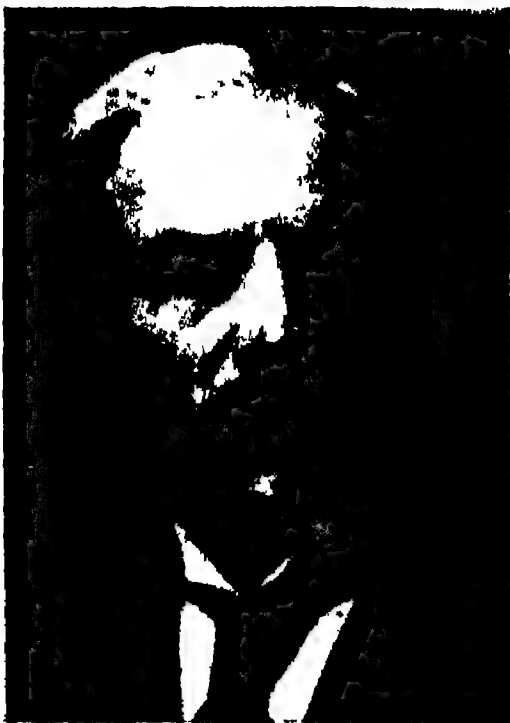
హిందూవివాహము జీవితమును సఫలమొనర్చునొక పవిత్రకర్మ. హిందూదాంపత్యబంధనము వధూవరుల శాశ్వతప్రేమపాశబద్ధుల జేయునది. వారి యిష్టముపై ద్రెంచివేయసాధ్యమయినది కాదు. మరణానంతరమునగూడ సంబంధము వీడునదిగాదు. ఇతరసంఘములలో నిది విషయసుఖ మాదర్శముగాగల యొకబడంబడిక

(Contract). తక్కిన కంట్రాక్టు లన్నిటివలెనే పార్టీకుల (Parties) యిష్టముపై విచ్ఛేదముగూడకావచ్చును. ఇదియే హిందూసంఘమునకును తదితరసంఘములకును గల విలక్షణవిభేదము. కావుననే వధూవరు లిరువురు అనురూప శీలవయోవిద్యాదులు గలవారై తమ బాధ్యతల గురి తిండగలవారుగా నుండవలెను. వివాహము వధూవరుల యానందముకొఱకుగా నుండవలెగాని లోకుల యానందముకొఱకు గాదు. దానికి వయఃపరిపాకము, దేహస్వస్థము, విద్యాక్షణము అనునవి అనసరము. బొమ్మపెండ్లిండ్లు చూచువారు సంతోషించుటకే. కొంతకాలమునుండి బాల్యవివాహములు మనలో నేకారణముననో బాదుకొని సంఘమునకు వేగుపురుగులై బాధించుచున్నవి. వాని నాపుటకై సంస్కారులు నల్పిన కృషి తాత్కాలికముగా ఫలకారి కాజాలకపోయినను వ్యక్తము కాలేదనిమాత్రము చెప్పవచ్చును. వివాహపరిమితి మైచ్ఛికముగనో, అనైచ్ఛికముగనో పెరుగుచునే యున్నది. కాని సంఘసంస్కారులు సనాతనధర్మ లను ముల్గులచేతులలోగడి హిందూ సంఘము ముగ్ధీముర్దార్ (శవప్రాయము) అయినది. సనాతనాచారులు మనలో ఎన్నిసాంకర్యములున్నను ఒక పెండ్రుకవాసియైన ముందు సాగరాదని పట్టుబట్టినారు. సంఘసంస్కారులు ఒక్కగంతున కైలాసశిఖరముపై కగరవలెనన్నారు. పోతే కైలాసము, పడితే సాతాళము; రెండవమార్గము పనికిరాదని పట్టుబట్టిరి. ఎన్ని ప్రగల్భములు పలికినను, ఎంత పలుకుబడిగలవారమని తలచినను, ఎంతప్రయోజకుల మని గర్వపడినను నేటివరకు తరితరములుగా నాటుకొనిన యాచారములందుగల యాదరము అభిమానమును ప్రజాసామాన్యము విడుచునట్లు జేయ సాధ్యమగునా? వారియెదుట వీరియాటలు సాగునా? కనుకనే వీరు శారదాగారిని ముందుబెట్టుకొని యొక నూతన శాసనమును సృజించి మతస్వాతంత్ర్యమును మంటగలిపిరి. వివాహపవిత్రతను విచ్ఛేద మొనర్చిరి. వయఃపరిమితి హెచ్చించిన హెచ్చించవచ్చును. దీనికి శాసనమును శరణ్యముగా బడయనేల? వివాహము రిజిస్టరీ కావలెను.

వివాహములకై ప్రత్యేకకచేరీలు, రిజిస్ట్రారులు, కోర్టులు స్థాపనకావాలి వచ్చినది. ఇన్నికట్టుదిట్టములు, ఇన్నికాగిత ప్రతిములు జరిగిన యీ వివాహబంధము చిరస్థాయిగా నుండవలెనను నియమముకూడ లేదు. సూర్యచంద్రులు, పంచభూతములు, అగ్నిహోత్రము సాక్షులుగా జేయబడిన వైదికవివాహమునందలి పవిత్రత చిరస్థాయిత్వము యీనవీనవివాహమున నెక్కడ గలదు? ఈ శాసనము విషయమున నీదేశమున తీవ్రాందోళన బయలుదేరినది. గోగుచుట్టుపై గోకటిపోటువలె స్త్రీసంఘపవిత్రతను రూపుమాపుటకు వివాహవిచ్ఛేదకశాసనములకై కృషిసల్పుచున్నారు. వివాహవిచ్ఛేదకశాసనముల గోరువారు వివాహమే జీసికొనవలెనో బోధపడకున్నది. ఈ కృత్రిమ వివాహముల జీసికొనిన యుగ్లాండుకన్న వివాహమే యెల్లక మనసుకు నచ్చిన యొకపురుషునితో జీవయూత్ర గడపన వారవధూమణి యే పరిమపూజ్యురాలు గాదు? 'మాదేశమునీత, నాపత్ని మున్నగు పరిమపత్నివతాశిరోమఘ గన్నతల్లి. మా జన్మభూమియందలి ప్రతియణువును వారి పాదస్పర్శచే పవిత్రమైనది. వారి యశోగానమును మనదేశమునందలి ప్రతి చెట్టు, గట్టు, పుట్ట సల్పుచున్నది—కాదు, ప్రపంచమునందలి ప్రతివస్తువును వారిని కీర్తించుచున్నది. వారి పవిత్రరక్తమింకను వేడిగనే మా శరీరముల ప్రవహించుచున్నది. మేము వారి బిడ్డలము. మాజాతి యత్యంతశ్రేష్ఠమైనది' అని యితరుల యెదుట జెప్పకొనుచుంటిమే, ఇంక నేమొగముతో మన యాధి క్యము జెప్పకొనగలము?

మన స్వాతంత్ర్యమా మాసిపోయినది. విశ్వీర్య మడుగంటినది. పౌరుషము పాడైనది. అవిద్య తాండవ మాడుచున్నది. అన్నియు నస్తంగతము లయినను అభిజాత్యమును గోల్పోక, పవిత్రతను పరుల కమ్ముకొనక ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముతో తపోమూర్తులగు మహర్షులయు, పావనశీలలగు పత్నివతామతల్లులయొక్కయు సంతతివార మని జెప్పకొని మురియుచున్నాము. వారి పాత్రికత్వ విఖ్యాతి ఖండఖండాంతరముల గీర్తింపబడుచుండ, వారి

రౌండు టేబిలు మహాసభ - లండను - ౧౯౩౦, ప్రతినిధులు

రౌండ్ టేబిల్ మహాసభ, ప్రధానమంత్రి

నెల్ ఖడ్ జెహ్ గారు, ఇంజనీరింగ్ మంత్రి

సాంకే ప్రభువు గారు

పెం. జి. పేగుగారు

సర్, వాల్మీకీ హెయిలిగారు

సర్, హెయిలిగారు.

అక్టోర్ డి. స్టాన్లీ గారు .

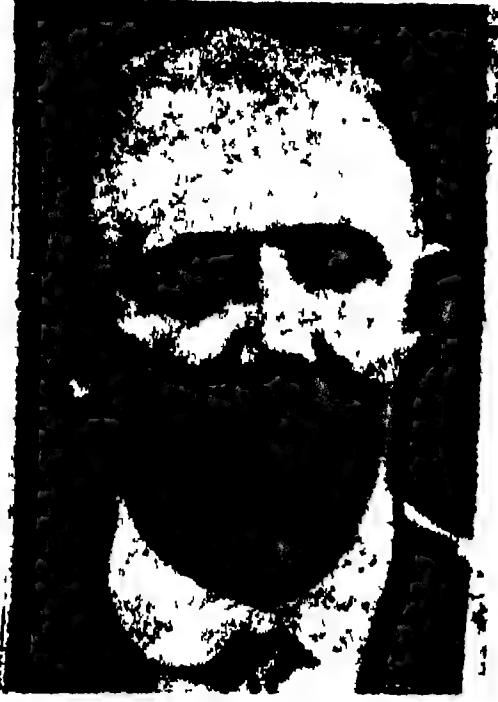

కీషింసు ప్రభువుగారు

సర్, ఛార్లెస్ ఇర్విన్ గారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

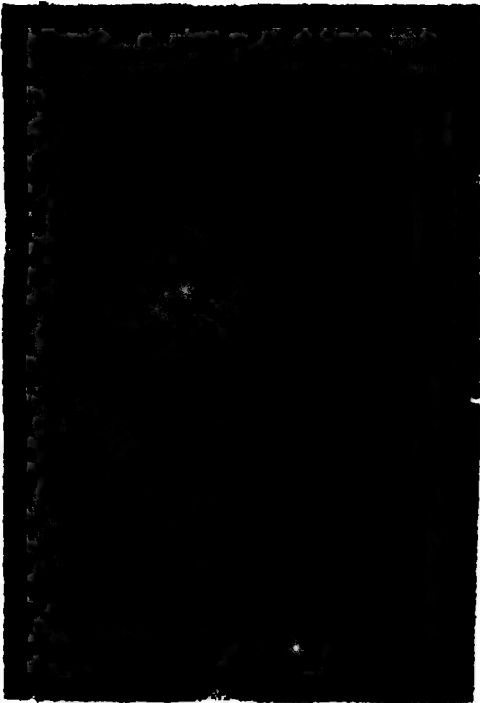
జే. పి. డామస్ గారు

ఆర్. ఏ. పి. డామస్ గారు

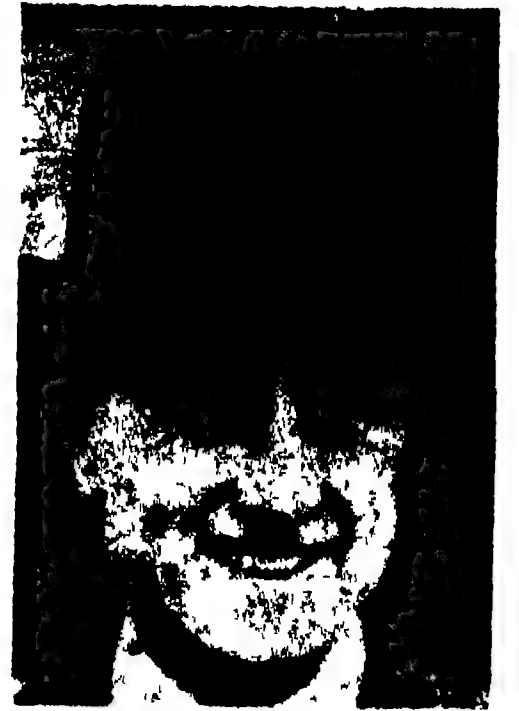
శ్రీ పిలుప్రభువుగారు

శ్రీ.టి. వి. కృష్ణమూర్తిగారు

శ్రీ నవనగర మహారాజుగారు

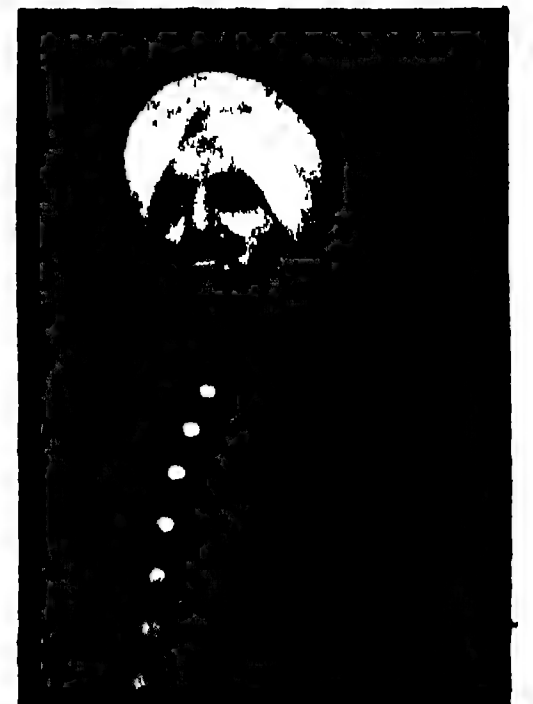
సర్. సామ్యూల్ హోర్ గారు

శ్రీ బికనీరు మహారాజుగారు

శ్రీ ఆర్వారు మహారాజుగారు

శ్రీ పొటియూలా మహారాజుగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ సాంగ్ రామ గారు

శ్రీ ధోత చూరు (ధవళపురము) రాజాగారు

శ్రీ శివపాల నవాబుగారు

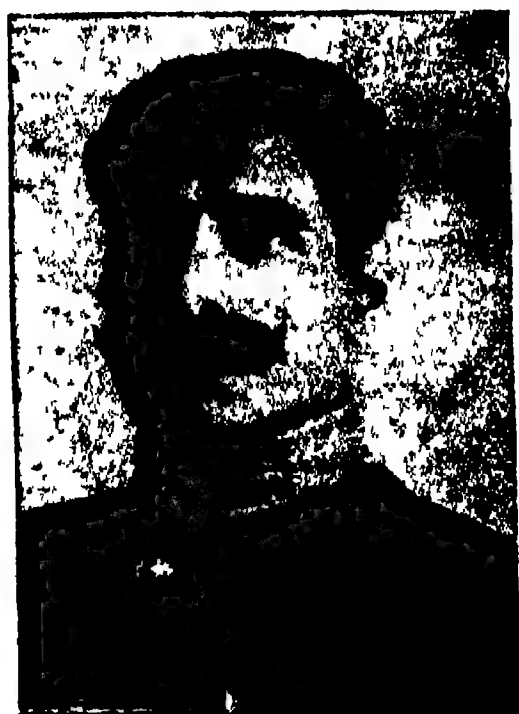
శ్రీ దీర్ఘాంగ మహారాజగారు

శ్రీ జమ్మ కాశీగఢుల మహారాజుగారు

శ్రీ బర్రోడా మహారాజుగారు

శ్రీ ఛందో నవాబుగారు

సర్. అక్కర్ హైరిగారు (నైజాము)

శ్రీ సర్. మీస్టర్ యచ్. ఇస్కేయిలుగారు
(మైనారు)

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

(శ్రీ) బి. శివరావుగారు

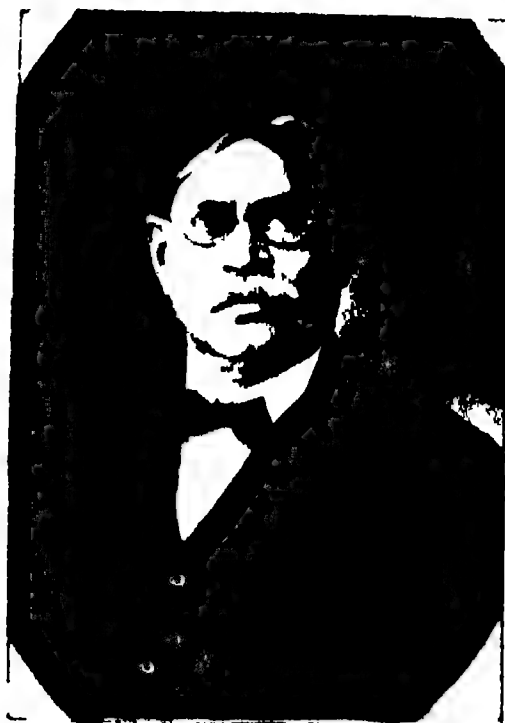
శ్రీ ది. బి. ఎ. రామస్వామి ముప్పలియ్యారగారు

శ్రీ పద్మావతి రామ గారు

శ్రీ సర్. సి. పి. రామస్వామయ్యగారు

శ్రీ యస్. ఓ. తిలకగారు

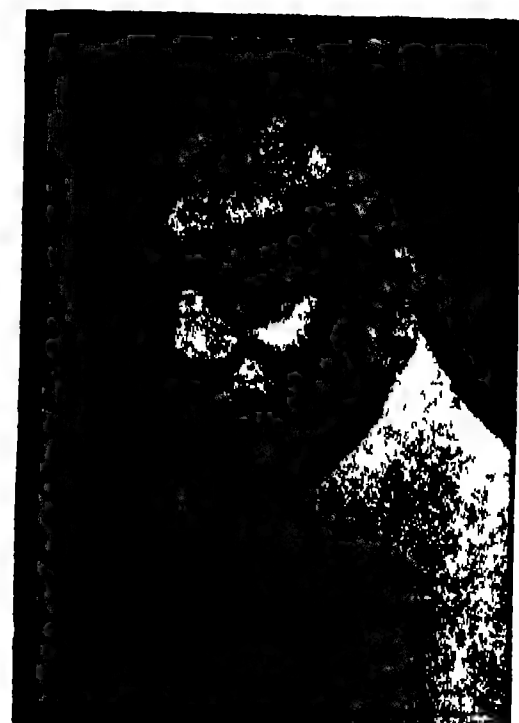
సర్. వ. పి. హత్రోగారు

శ్రీ యం. ఆర్. జయకరుగారు

శ్రీ పి. యస్. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు

సర్. శ్రీజయచర్మ పూగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ ర. బ. ఆర్ట్. శ్రీ చిహ్నము గారు

శ్రీ ర. బి. ఏ. టి. పన్నెరుగెల్వమ్మగారు

ಕ್ರಿ. ಶ್ರೀ. ಟಿ. ವಾಲ್ಮೀಕಿ

శ్రీ సర్. మహామనో మహిమగారు

శ్రీ మహమ్మదాలిగారు

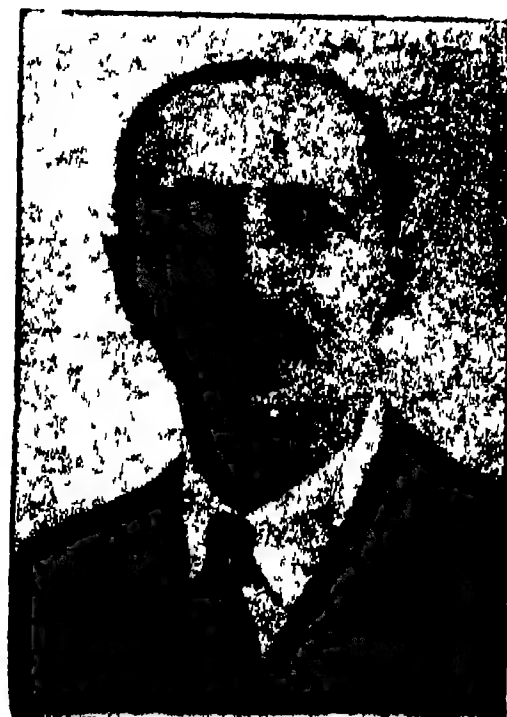
శ్రీ నవాబ్ సర్.
మహమ్మద్ యూనస్ గారు

9 హెచ్. డి. మోహిగారు

శ్రీ సర్. పిరొడ్ నేర్పగాదు

శ్రీ సర్. కోనసీ జవంగిర్ గారు

తీర్మానము - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ ఎ. హెచ్. నిజ్జివిగారు

శ్రీ జే. యల్. బాపగారు

శ్రీ సరేంద్రనాథ్ లా గారు

భా. బ. సర్.
 పానవాల్ భాక్ గుండు ముర్తజాభాక్ భక్త్యో

శ్రీ వ. క. ఫజల్ హుక్మతు

శ్రీ యం. ఏ. చిన్నగారు

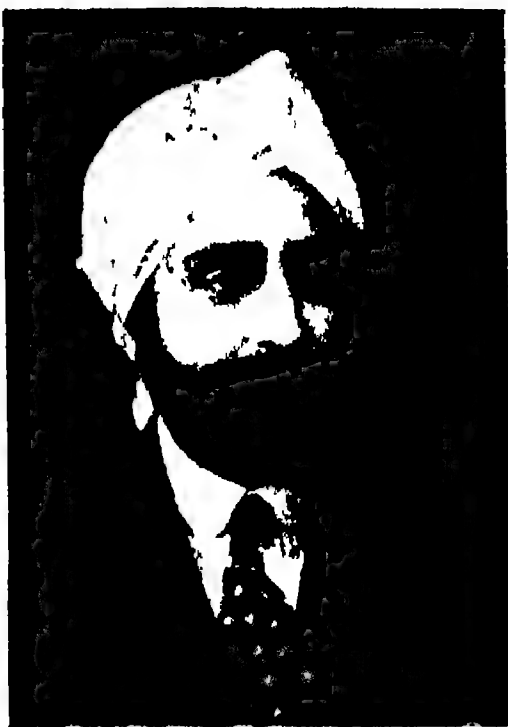

శ్రీ సర్. చిమకలూర్ సెతల్యాడ్ గారు

డా. బి. యస్. మాంజిగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ న. గ. స. నారాయణమూర్తి గారు

శ్రీ యు. వా. వెంకటరావు

శ్రీ యం. యం. వేంకటేశ్వరరావు

శ్రీ యం. యం. వేంకటేశ్వరరావు

శ్రీ బి. వి. వెంకటేశ్వరరావు

శ్రీ బి. వి. వెంకటేశ్వరరావు

శ్రీ ది. బి. యం. రామచంద్రారావుగారు

శ్రీ నవాబ్ సుల్తాను అహమ్మద్ ఖాన్ గారు

శ్రీ సర్. పి. సి. మల్లిక్ గారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ రాజా సకేంద్రనాథ్ గారు

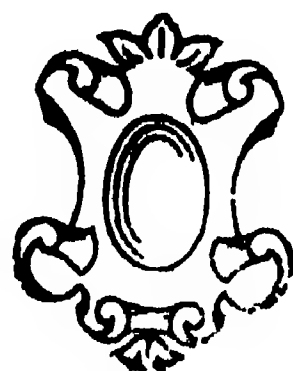
శ్రీమతి సుబ్బరాయ్ సతి గారు

శ్రీమతి షా నవాజ్ గారు

శ్రీ ఆగస్త్యానాథ గారు

సాక్షాత్తుము ఆదర్శముగా నంగీకరింపబడుచుండ వారి
సంతతియగు మనమే వారి కీర్తిని మంటగలప వలెనా?
మనకు సాక్షాత్తధర్మములు పరమప్రమాణములా?
భార్యాభర్తలు ఒకరిలోపముల నొకరు మన్నించి చెడు
వర్తన గలిగినవారిని మంచితోవను నడిపించుటకు
యత్నింపవలెను. అప్పుడే వివాహము సాఖ్యప్రదము
కాగలదు. మనసంసార మాదర్శప్రాయమై యలర
గలదు. సోదరసోదరీమణులారా! వివాహవిచ్ఛేదముల

గావింపకుడు. సంసారముల నిస్సారము జేయకుడు. మీ
జాతిని దుర్నితాపా లేయు విపరీతసంస్కారములకు గడంగ
కుడు. మీ మూలపురుషు లగు, భరద్వాజన, విశ్వా
మిత్ర, వసిష్ఠ మొదలైన మహర్షులయొక్కయు, అరుంధతి,
అనసూయ, గార్గి మొదలైన సాధ్వీమణులయొక్కయు
సందేశముల దేశదేశాంతరముల జాటుడు. శాసనము
నూతనము గొని హైందవజాతీయగౌరవమును సాశనము
చేయకుడు. వివాహవిచ్ఛేదకశాసనము పనికిరాదని దొర
తనమువారికి మహజ్ఞద్వారా తెలియపరచుడు.

శంపావిరహిణి మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావుగారు

శంపాలతాతన్ని

శంపారుపూలసె
జ్జను కూర్చి నాడు చం
ద్రుడు నింగిపై తార
కాసంతతిని విచ్చి!

ఆ పూలలో రత్న
జ్యోతిర్ల సత్కాంతు
లసియాడి మిసిమి వె
న్నెల గీతకల బాడి
మిలమిలా నెడించు:

“ సురభికాంతులను మా
మరిగించు గీతాల
ననుభవించ వరించి
యరుగు దెంచెడి ప్రేమ
కాలినీ నుణియెవ్వరో?
రావమ్మ! శంపాలతా, కూరుచో!”

“ నే నిరాశాభావ
జీమూతముల నెక్కి,
యంతరాళాంతమ్ము
లంటి, యందని మనో
హరు నేకకారణా శు
యియల నయ్యెచు, వంత

మేలేని యశ్వేష

ణాన నిస్సహ జెంది

నాను, సామై వాడి

నాను,—పిల్చెడి నెవ్వరో!

ఆహ్వాన మీని పాడెడి దెవ్వరో?”

“ అడుగడుగు నాబాష్ప
ముల ముత్తియము లురల,
నడుము బంగారు ఓ
డ్డాణమ్ముతోడ వి
న్నాణమ్ముగా ప్రాళ,

ఆమీననేత్రాల

నే భావగంభీర

మానాశలో నిరా

శలా చంచలించంగ

కళపెళ్ళాకాగంగ,

నడిరేయి నిట్టూర్పు

నుడులతోమము పల్క

రించునో మెరపుకాం

తా! చుక్కలము మేము

తళుకు పూవుల మేము!

నిలిచి వెల్లడినింగి

నీరాజనము లేము!

పలుకరిస్తున్నాము—
సురభిశాహ్వనాలు
పరచి పిల్వేడిది మేమమ్మా
మారాణి! విరియు శుభగీతాలుమావే.”

“ఓ తారకా రత్న
భాసమాన సుమా
వళి! సెజ్జగామిమ్ము
దూసి కూర్చిన రాజు
రాకాశశాంకుడే?

నాపెన్నెలలరేడే?—
నన్ను గన్పామి యా
మిన్ను పాక హృదంత
రాన నే చీకట్లు
లోనో నదృశ్యమై,
దరిలేని యెడబాటు
దరికొల్పి, నాయెడం
ద విడుర్పు రాశాసు
ధాకరుండే నేడు
మీకీ తలుకులిచ్చె?
మీకీ పలుకులిచ్చి
నాకోసమే పూల
గాసెజ్జ నమరించె?
పిలిపించె? పలికించె?—

ఓ చుక్కలార మీరేనా
నన్నిట్లు నటియించి పిల్చుచున్నారా?”—

* * *

ఆనింగి-మొలదాగి
ఆలకించె సుధాంశు
డావేళ నామంజు
తారాసుమాలతో
గోరిపల్కెడి శంప!
అంత నంతంత నా
శాంతమ్ములను సుధా
కాంతు లల్లన బడ్వి,
మితగా బెరుగుతూ
విరిసి పల్కెను రాజు:

“కూరార్యకుడ నేనె
కోరి నిన్నెడబాసి
నాను శంపాలతా!
నాప్రేయసీ! నిన్ను
నడి శూన్యతను డించి;
ఆ నీలమేఘాల
దూలి సోలుచుపోయి
నావో, నీ కన్నీరు
కారెనో సుమకోర
కాలభాతి, లతాంగి!
నీ ఎడంద విడుర్చి
నిట్టూర్పు పెతలెల్ల
నాతక్తహా గుండె
నదిమి తీర్తుననేడు,
పొదివి కౌగిలిలోన!

ఆపూల వన్నెవ
న్నెల తారకాసెజ్జ
నీకోసమే పాడు!
నీకోసమే యాడు!
నీకోసమే చలించు!
ఓ తటిత్కాంత! నీ
వో సరిల్లిన తార
లొదిగి మిలమిలబాడు!
కదలుచో నీమోవి
కలకలా వికసించు!

కవ్వంపు చీకట్లు
కడచిపోయెను ప్రియా!
కారు నైరాశ్యమ్ము
గరగించె నీరాలు
వడ్డ కంఠశ్రుతులె!
ప్రేమపథము విచ్చె,
ప్రియప్రియసుల గూర్చె,
నీగుండెల వ్యధా
నిశితగీతారవమె!

ఓ విరహిణీ! నీ తపస్సే

విరియించె నీఘనీభవమా తమస్సుతో,”

ఉన్నతవిద్య - వ్యూహాగునివేదికవిమర్శన

ఏ. లోకనాథంగారు

హిందూదేశము తూర్పు ఇండియా సంఘము వశములో నుండగా ౧౮౫౪ సంవత్సరములో ఇండియా దొరతనమువారు ప్రాథమిక విద్యనుండి విశ్వవిద్యాలయ విజ్ఞానమువరకు బాధ్యులైయుండవలసినదని ఇంగ్లాండు కంపెనీవారు తీరపు చేసిరి. తదాది ఉన్నత విద్య కూడ దొరతనమువారి యధీనముం దుండెను. ౧౮౫౯ సంవత్సరములో తూర్పు ఇండియా సంఘపరిపాలన బ్రిటిషురాజుల వశమయ్యెను. బ్రిటిషురాజులుకూడ విద్యావ్యాప్తియందెట్టి మార్పులుచేయక కలకత్తా, మదరాసు, బొంబాయిపట్టణములలో విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించి ఉన్నతవిద్యావ్యాప్తికిమాత్ర మెక్కువ యత్నహము చూపిరి. ౧౮౫౪ సంవత్సరము డిసెంబరులో నిర్వచింపబడినట్లు, ౧౮౭౧ సంవత్సరములో కేంద్రప్రభుత్వమువారు విద్యాశాఖను స్థానికప్రభుత్వములకు వదిలివేసి కొంత గ్రాంటును మాత్ర మిచ్చుచుండిరి.

౧౮౪౨ సంవత్సరములో ఉన్నతవిద్యాభివృద్ధిని గణించుటకై యొక సంఘము నేర్పచిరి. ఈసంఘమువారు ప్రాథమికవిద్యా విషయమై పెక్కు సలహాల నిచ్చిరి. సదరువిద్య, స్థానికసంస్థల విశముచేయవలసినదిగా గొప్ప సలహాల నిచ్చిరి. ౧౯౦౧ సంవత్సరములో లార్డ్ కర్జన్ విద్యావిషయసభ నొకదానిని జరిపి, ౧౯౦౨ సంవత్సరములో హిందూదేశవిద్యావిధానపు తీర్మానము నొకదానిని ప్రచురించిరి. సదరు తీర్మాన ప్రకారము విద్యా సంస్థలు స్థానిక సంఘముల వశమయ్యెను. ఉన్నత విద్యా పాఠాను క్రమణిక యాయాదేశములకు తగినట్లుగను, మాతృభాషలోనే విద్య నేరుపవలయునని నిర్వచింపబడినది. తదాది ఉన్నత విద్య వృద్ధిచేందు చుండెను. ౧౯౧౨ సంవత్సరములో జార్జి సార్వభౌముడు విద్యా విషయమందు చూపించిన పట్టుదలను క్లాఫీంచుచు ఇండియా దొరతనమువారు దేశములోని విద్యా విధానములను విమర్శించి తీర్మాన రూపమున ప్రకటించిరి. ఈతీర్మానమునందు ఉన్నత విద్య ప్రధానముగా ప్రజాసంఘములచే పోషింప బడవలయుననియు దొరతనమువారు గ్రాంట్ విధానముల ఆములు పరుచవలయుననియు పాఠానుక్రమణిక, దేశకాలపాత భేదముల ననుసరింప వలయుననియు ననిరి. యుద్ధానంతరము దేశములో ప్రబలిన ఆర్థికదుస్థితివలన విద్యావ్యాప్తి అంత ఎక్కువగా జరుగలేదు. ౧౯౨౦ సంవత్సరములో విద్య, ప్రతిరాష్ట్రములోను

మంత్రుల వశమయ్యెను. తదాది వృద్ధికంటె ఉన్నత విద్య నిమ్మియో జకత్వము బయల్పడెను.

విద్యావిషయకములగు లెక్కలు

ఉన్నతమాధ్యమికపాఠశాలలో ప్రస్తుతము చదువువారు ఎనిమిదిలక్షలు. పండ్రెండుకోట్ల మగవారికి ఉన్నతపాఠశాలలో చదువు విద్యార్థుల సంఖ్య ౭ లక్షల ౫౦ వేలు. ఇందులో ఇంగ్లీషు చదువు వారు ౩౪ లక్షలు. ఉన్నత పాఠశాలల సంఖ్య ౫౬౪౫. దొరతనము వారి ఉన్నత పాఠశాలలు ౪౧౮. స్థానిక సంస్థలు (జిల్లాబోర్డు మునిసిపాలిటీలు) ౪౦౭. దొరతనమువారి గ్రాంటును పొందు ఇతర విద్యాశాలలు ౩౩౮౮. గ్రాంట్ పొందనివి ౧౨౧౯. ఇందు మాధ్యమికపాఠశాలలు ౩౨౦౦. చెన్నరాజధానిలో ౩౪౨ హైస్కూలులు మాత్రమే కలవు. ౨ కోట్ల ౫౦ లక్షల ప్రజలున్న వంగదేశములో ఉన్నతపాఠశాలలో ౨ లక్షల ౩౮ వేల విద్యార్థు లున్నాడు. ఒకవేయి ఉన్నత పాఠశాలలున్నవి. ౨ కోట్ల ప్రజలుగల చెన్నరాజధానిలో ౧ లక్ష ౪౦ వేలు విద్యార్థులుమాత్రమే కలరు.

ఉన్నతవిద్య లక్ష్యములు

ప్రస్తుతము మనదేశమందున్న ఉన్నతపాఠశాలల గమ్యస్థానము రెండువిధముల పరిణమించుచున్నది. (౧) విశ్వవిద్యాలయవిద్యాభ్యాసమునకు తయారుచేయుట (౨) గవర్న మెంటు ఉద్యోగములకు ప్రవేశార్హతను బొందుట. ఈరెండు ఆదర్శముల బట్టి పైసంఖ్యలను విమర్శించినయెడల ఉన్నతవిద్య పెంపొందుచున్నదని ఉత్సాహపడవలసిన యవసరము కాన్పింపదు. రెండవ ఆదర్శమునకు లోనైన విద్యార్థుల పాట్లు ప్రస్తుతము చెప్పకయే ప్రతివానికి తెలియును. నూటికి సగమునకు పైగా నిరుద్యోగులై తిరుగుచున్నారని ప్రతిరాష్ట్రములవారు ప్రచురించుచున్నారు. ఉన్నత విద్య ప్రస్తుతము ఆరు, ఏడు సంవత్సరముల పరిమితిగలిగి యున్నది. ఈసంవత్సరమునుండి వంగదేశమందు ఉన్నత పాఠశాల లన్నిటిలోను మాతృభాష ద్వారానే విద్య జరుపబడును. ౧౯౨౫ మేదలు చెన్నరాజధానిలో మాతృభాషద్వారా విద్య నేర్చుట కనుమతి యివ్వబడినను, విగుల నల్ప సంఖ్యాకములైన పాఠశాలలు మాత్రమే మాతృభాష ద్వారా

విద్య నేర్పుటకు గడంగినది. మొత్తముమీద ఉన్నత విద్య నేటివరకు ఆంగ్లేయభాషాభ్యాసముననే జోధింపబడుచున్నది. ఉన్నతవిద్య త్రిమూర్త్యధీనమైయున్నది: (౧) దొరతనమువారు (౨) విశ్వకళా పరిషత్తులు (౩) ప్రశ్నోక్త సంస్థలు. దొరతనమువారు గ్రాంటు నిచ్చుటకై పాఠశాలల పరీక్షచేయు అధికారము గలిగియుండి వారి స్వంత ఆలోచనపరులు చెప్ప విద్యా విధానక్రమణికల ననుసరించినది లేనిది మాచుటయు వీరివిధి. భవననిర్మాణములు వగైరాపనులు ఒకరీతినుండవలయునని, నిబంధన లేర్పరచియున్నారు. మద్రాసు రాజధానిలో అయిదింటి మాడుపాళ్లు ప్రయివేటు పాఠశాలలు. ఇవి వంగ దేశములో మూడింటి రెండుపాళ్లు. బొంబాయిలో సగమునకు సగము. మొత్తముమీద బ్రిటిషు ఇండియాలో అయిదింటి మాడుపాళ్లు ప్రైవేటుపాఠశాలలు. ఇట్లు ప్రజలచే నేర్పరుపబడి గ్రాంటు పొందు పాఠశాలపై దొరతనమువారు సంపూర్ణాధికారము గలిగియున్నారు. విశ్వకళాపరిషత్తులు ఉన్నతవిద్యావిధానమును పాఠానుక్రమణిక యేర్పరుచుటలో జోక్యము కలిగించునక ఉన్నత విద్యాంతరపరీక్ష యందుమాత్రమే అధ్యక్షపీఠము నధిష్ఠించియున్నవి. అనగా తమ విశ్వ విద్యాలయములలోనికి వచ్చువారి యర్హతను నిర్ణయించుచుండును. ఇట్టి యర్హత నిర్ణయించుటే దీని విధిగావున ఉన్నతవిద్యాలక్ష్యము నిర్వచింప వీటికి పనిలేదు. విశ్వకళాపరిషత్తువేళపరీక్షగా ఉన్నత విద్యాంతరపరీక్షను జేయుట వీరికాగ్యము. దీనికిగాను పాఠ్యగ్రంథముల ప్రచురించుట దీనిపనియే. ప్రశ్నోక్త - ఉన్నతవిద్యాసంస్థలు కొన్ని రాష్ట్రములలో సలహా నిచ్చునవిమాత్రమే. మొత్తముమీద ఈ ప్రశ్నోక్తసంస్థలు ఉన్నతవిద్యాంతరపరీక్షను ఒరుపుటకు, జరిపించుటకు ఏర్పరుపబడినవి. ఇవి కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయకమిషన్ రిపోర్టుగారి ఫలితములు. ఈపరీక్ష జరిపించు సాధికారము విశ్వకళా పరిషత్తుల యధీనములనుండి తొలగించబడెను. కొన్ని విశ్వవిద్యాలయముల కీజరిపించు అధికారము గలదు. కాని కొన్నిచోట్ల పాఠానుక్రమణికలు తయారుచేయుట, పాఠశాలలకు రికగ్నిషన్ యిచ్చుట, ఈసంస్థల అధీనమైయున్నవి. ఈత్రిగూర్తుల యదీనమందున్న ఉన్నతవిద్య కవరును బాధ్యత వహించగలసినవారు కాకపోవుటచే, నామమాత్రా వశిష్టమై సరియైన ఆచరణములు లేక దిక్కుమాలినదై యల్లాడుచున్నది. దొరతనమువారు గ్రాంటుల సద్వినియోగము, విశ్వకళా పరిషత్తువారు తమకు కాలసిన ఉత్తీర్ణసంస్థలు, ప్రశ్నోక్తసంస్థలు పరీక్ష జరిపించు అనుమతులు యోచించుచున్నారే కాని యీ ఉన్నతవిద్యావిధానాంతమేనీ, దీనిలక్ష్య మెట్లుండవలె మొదలగు ప్రశ్నలను పరిష్కరించగలసిన అనుసరము కలిగించుకొనుటలేదు. నెలకు తనకు వచ్చు పరాసరి ౮ రూపాయల ఆదాయములో తనకుమారుని ఉన్నతవిద్యకై వెచ్చింపవలసిన రెండురూపాయల నాలుగు అణా రెట్లు విధిమైపోవుచున్నవో గమనించు తండ్రియు లేడు. పరిస్థితులు విషమించు చుండ నిరుద్యోగసమస్య తలఁచుత్తివది. తన రాబడిలోన్నాకో హార్వాసు కమిటీవారు చెప్పకపోయినప్పటికిని ప్రాథమిక

శాలల వంతు కుమారుని విద్యకై ఖర్చుపెట్ట బడుచున్నదనియు, సదరు ఖర్చు ఆర్థికముగా బూడిదలోపోసిన పన్నీ రగుచున్నదనియు ఉన్నత విద్యనేర్చు విద్యార్థుల తండ్రులు గుర్రైరుంగగలరను నూచిన గన్నడు చున్నది. ఇట్టి యాందోళన ప్రజలలో అంకురించినది. హార్వాసు కమిటీ వారు కొంతవరకు దీనిని గమనించియే యున్నారు. వారు నూచినలు చెప్పుటకు పూర్వము మరికొన్ని విషయములు తెలిపెదను. బ్రిటిషు ఇండియాలో మొత్తముమీద ౭ కోట్ల రూపాయలు ఉన్నతవిద్యకు ఖర్చు అగుచున్నవి.

స్కూలుపిల్లల జీతముమీద ఆదాయము	౪౨. ౩%
లోకల్ బోర్డు శెస్సులు	౯. ౯%
గవర్న మెంటు శోకమునుండి	౩౩. ౭%
ఇతర ఆదాయములనుండి	౧౪. ౧%

గవర్న మెంటువారు ఉన్నతవిద్యకై వెచ్చించుచున్నది ఖర్చు లో మూడింటి ఒకపాలు. మద్రాసు రాజధానిలో రూపాయకు మాడుఅణాలనర గవర్న మెంటువారు ఇచ్చుచున్నది. విద్యార్థుల జీతమునుండి రూపాయకు ౯ అణాలనర; లోకల్ బోర్డు శెస్సుల నుండి రూపాయకు అణాకాని ఖర్చుగుచున్నది. వంగదేశమునందు విద్యార్థుల జీతములనుండి నూటికి ౬౩. ౯ ఖర్చుగుచున్నది. మొత్తము మీద గవర్న మెంటువారు ఉన్నతవిద్యకై వెచ్చించు సొమ్ము ఎక్కువో తక్కువో పాకులే గమనించెదరు గాక! ప్రాథమికవిద్యకై వెచ్చించు ధనముతో దీనిని సరిపోల్చు నవసరములేదు. దొరతనమువారు వెచ్చించిన ధనమెట్టి వినియోగముపొందుచున్నదో పాకులే గమనించగలరు. కొంతకాలమునాకు ఉన్నతవిద్యాపరిపూర్ణులు ఉద్యోగముల పొందగలిగిరి. కాని నేడు వీరు అధిక సంఖ్యాకులగు పట్టభద్రులతో తులనాగ లేకున్నారు. ఇది విపాకముగా చూచిన లేలినఫలము. ప్రస్తుత ఉన్నతవిద్యావిధానము మొదలంట లోప భూయిష్టమైనదని నేటికి తేటతెల్లమైనది. హార్వాసుకమిటీవారు ఉన్నతవిద్యాఫలితములు రెండుగా లేలినవిని నిర్వచించుచు ఆంగ్లేయభాషయం దభిమానము ప్రజలయం దెక్కునగుచున్నదని చెప్పుచున్నారు. వీరియిట్టి వ్యామోహమునకుగల కారణములను పూర్తిగా నియ్యక అక్కడక్కడ స్వవచనవ్యాసూతములతో పేజీల నింపియున్నారు. ప్రాథమికవిద్యా విధానములోనున్న 'దండుగ' (Wastage) ఉన్నతవిద్యావిధానము నందు లేదని చెప్పుచున్నారు. "More Practical" విధానములు ఉన్నత పాఠశాలలో లేనియొ, ఉన్నతవిద్య ప్రతివిద్యార్థికిని విశ్వకళాపరిషత్తువేళ ఉద్యోగప్రవేశములకు అర్హతలను మాత్రమే కలుగజేయుగదని లేలుచున్నదనియు వచించినారు. ఉన్నతవిద్యాంతరపరీక్ష ఫలితాంశములను నూడ నూటికి ౪౦ మంది మాత్రమే విశ్వకళా పరిషత్తునకు ప్రవేశార్హు లగుచుండ విగిలిన అరవైమంది యేమగుచు

విద్యావిషయసందర్భమున నిర్వచింపబడిన 'దండుగు' సిద్ధాంతములో చేరుచున్నారని తేలుచున్నది. అధికసంఖ్యాకులు పరీక్షలో తప్పుటకు కారణములు చెప్పుచు పాఠశాలలయందు నిర్మాణకార్యక్రమములలో లోపము లుండవచ్చుననియు విద్యావిధానములు విద్యార్థుల స్వభావములకు విరుద్ధములై యున్నవనియు నుడివినారు. ప్రస్తుతి విధానములో గొప్పలోపము సంవత్సరాంతమున జరుగు తరగతివారి పరీక్ష ఫలితములు. కారణాంతరములచే ప్రధానోపాధ్యాయులు తరగతులవారి ఉత్తీర్ణ సంఖ్య బహుళము చేయుటవల్లనే విద్యాగర్హిత (Efficiency) తగ్గి పోవుటకు కారణమయ్యెనని చెప్పుచున్నారు. పర్యవసానముగా వీరు తేల్చిన విషయ మేమనఁ బహుళసంఖ్యాకులగు విద్యార్థులు ఉన్నత పాఠశాలలో తమ ఆర్థికకారీరక శక్తులను దుర్వ్యయపరచుచున్నారనియు దీనికి కారణ మెట్టి లక్ష్యములేని ప్రస్తుత విద్యావిధానమే యనియు ఘంటాపక్షముగ జెప్పుచున్నారు ఇటువంటి 'దండుగు'కు ఈకమిషేవా రెంతయో చింతిల్లుచున్నారు. అన్ని రాష్ట్రములలోను తరగతులవారి ప్రమాదములు బహుచులకైన నవని వీరిని శిక్షితాభిప్రాయము.

హర్షాగు కమిటీవారు విద్యాభివృద్ధినిమాత్రమే విచారించుచు ప్రధానాంశము వదలిపెట్టెనని వచ్చినవారైరి. ఉన్నతవిద్యలోపముల శ్రోదీకరించి యాయాలోపములు సరించు బాధ్యత కలుగజేసి కొనక రెండు సామాన్యసిద్ధాంతములను మాత్రము పొందుపరచిరి. విద్యావిధానము దేశమంతయు ఒక్కరూపమున నుండగూడదనుటకు తగిన కారణములు మాపకయే మాతృభాషలో విద్యగణపు మాధ్యమికపాఠశాలలు పల్లెటూళ్ల నుండవలయుననియు అందు పాఠానుక్రమణికలు వివిధములుగ నుండవలయుననియు మొదటిదిగ జెప్పిరి. సదరు పాఠశాలలో విద్యార్థులకు పారిశ్రామిక వ్యాపార సంబంధమైన కళాశాలల ప్రవేశమునకు తగు ప్రథమశిక్ష గణపవలయుననియు నిర్వచించిరి. వ్యవసాయవిద్య యొక్క ప్రాధాన్యము పొందవలయుననియు గ్రామపరిశుద్ధత, సహకారసంఘముమాత్రములు మొదలగునవి పాఠ్యములుగ నుండవలెనని వీరి కోరిక. దొరతనమువారి కోరికలకు కొంత యుండదు. ఉద్దేశ్యములు భావగర్భితములు. ఉరడింపు లెక్కున. కార్యము లల్పములు. గూడర వ ఉడ్డుగారి డిప్పాచినుండి నేటివరకు పరిపాలకుల విద్యావిషయములగు తీర్మానములన్నియు భావగర్భితములు. క్రియారూపమును చాల్చువేళయందు ఈచువ్రాతనాబడుచున్నవి. సంకుచితములై నిష్ప్రయోజనములై విద్యార్థిని సై తికార్థిక బలహీనునిగ జేయుచున్నవి. దొరతనమువారి తీర్మానముల సారాంశమేదన మాతృభాషలలో ఉన్నతవిద్య వ్యాపింపజేయుట. మాతృభాషలో విద్యగరవుట యెట్టి ప్రోత్సాహము పొందుటలేదు. ప్రతిబంధకములు దొరతనము వారు వేసిన స్పష్టింప బనిలేదు. ఉద్యోగములకు, విశ్వకళాపరివర్తితములకు మాతృభాష చెల్లని డబ్బు, మరయు, ఉన్నపాలతో నాంధ్రభాష నభ్యసించి తానివల్ల పెక్కు విహికగౌరవమును సం

పాదించిన ఆంగ్లమానసపుత్రుల యధికారములకు లోనినై, సంకుచిత భావప్రపంచమున దిరుగులాడు తార్కికుల కుతర్కవాదములకు ఆలవాలమై యుండు విశ్వకళాపరివర్తితులు, మాతృభాషప్రాధాన్యము గల ఉన్నతవిద్య నెట్లు గౌరవింపగలవు? మాతృభాషను విద్య గణపుటకు నిరసించు విశ్వకళాపరివర్తితులు గొప్ప పరివర్తి లనిపించుకొనుచుండ ఉన్నతవిద్యావిధానమునందు మాతృభాష యెట్లు ప్రధానస్థానము పొందగలదు? ఒక్కపెట్టున మాతృభాష ఉన్నతవిద్యలోనికిని, విశ్వకళావిద్యలోనికిని జొరబడలేదు. మాతృభాష ప్రవేశము కలిగించుకొనుట కెట్టి పరిణామము పొందవలెనో విద్యాభిమానులని గర్వపడెడు ఆంగ్ల మానసపుత్రులే చెప్పవలెను.

వ్యవసాయవిషయమై విచారించుటకేర్పడిన రాయల్ సంఘము వారు ఉన్నతవిద్యయొక్క నిజమయిన రూపమును మోమోటమిలేక జెల్పిరి. 'అరుదు' నూత్రము ననుసరించి కొంతకాలముక్రిందట ఆంగ్ల విద్యయందు ప్రజలు గాఢాభిమానులై యుండిననియు అందువల్ల పల్లెటూళ్ల విద్యార్థులు బస్తీల నింపిరినియు, ప్రస్తుతము సప్లయికావలసినదానికంటె సరకెక్కువైనదనియు అందుచే విద్యావిధానము సంపూర్తిగ మారవలయుననియు అల్లుమారి నూటికి 75 మంది విద్యగల వారైనప్పుడు విద్యయొక్క పరమార్థలక్ష్యములు సరిగా గ్రహింపబడననియు వీరు తలంచుచున్నారు. నిజము కావచ్చును. కాని యీ రెంటికిని సంధిసమయమున విద్యయొక్క సహజమయిన విలువ చాల నరకు తగ్గవలసినవచ్చును. ప్రజలలో విరక్తిభావము హెచ్చి విద్యార్థుల సంఖ్య తగ్గుచుచున్నది. నూచినలు చాలచోట్ల పాడనూపుచున్నవి. మాతృభాషద్వారా విద్యగణపు పాఠశాలల విద్యావిధానము అయాదేశకాలపాత్రములకు తగినట్లు సవరింపబడిన పల్లెటూళ్ల వృద్ధినొందగలవని హర్షాగుకమిటీవారి యభిప్రాయము. ఉన్నతవిద్యకు, ప్రాథమిక విద్యకు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుటకు యంత్రకాల కావలెనట. పల్లెటూళ్ల పాఠశాలలయందు పనిచేయుటకు వేరుగ క్రమశిక్షను పొందిన గురుపాధ్యాయులు కావలెనని వీరి గట్టియభిప్రాయము. వీరితో నేకీభవించుటకుముం దొకసిద్ధాంతమును చర్చించవలయును. ఉన్నతవిద్య దేశమందంతయు ప్రధానాంశములలో నేకోస్థునియై యుండవలయునా, లేక పట్టణములు గ్రామము లనుభేదములకుతావివ్వవలయునా? ఈవిషయము చక్కగా చర్చింపవలసినదగుటచే ప్రస్తుతియు వదిలివేయవలసినవచ్చుచున్నది. విద్యావిధానము స్థలాంతరభేదములకు ఒకపక్షమున తావిచ్చినప్పటికిని మూలనూత్రములగు విద్యాలక్ష్యములందు భేదముకలిగి యుండరాదు. విశ్వకళాపరివర్తితమునకు ప్రతివారికిని అవకాశముండవలసినచో విద్యావిధానమందు భేదముల కల్పింపరాదు. ఉన్నతవిద్యయే పరమావధిగా కోరువిద్యార్థులు కూడా దేశమంతటను భిన్నభిన్నలక్ష్యములు గలవారై యుండుట సమర్థజనముగాదని తోచుచున్నది.

సాంకేతికవిద్యల విషయములో, యిప్పుడవలంబించబడుచున్నవిధానములు బొత్తిగ పనికిరానివియు, లాభకూన్యములనియు విద్యార్థి భావి పారిశ్రామిక కళా విద్యకు సోపానములు కావనియు, కన్నీళ్లుతుడుచుటకును ఆత్మవంచన చేసికొనుటకునువీలైయున్నవనియు వీరభిప్రాయపడుచున్నట్లు వీరి అభిప్రాయములవలన విశేషముగచున్నవి. అనగా మనరాజధానిలోని ఉన్నతవిద్యాపాఠశాలలలో 'మాన్యువ్ ట్రైనింగు' (Manual Training) తరగతులు నిష్ప్రయోజనములని తేట తెల్లమగుచున్నది. ఇందుకొరకై చెచ్చింపబడు అర్థము శ్రద్ధ మగుచున్నది. శిక్షనుపొందు విద్యార్థులు దాని విలువను గ్రహించలేక పోవుటయేగాక దానిపరమార్థమును, ఆటపాఠముగ నెంచుచున్నారని హార్టగుకమిటీవారికి తోచినది. ఇది ముహూర్తానికి నిజము. ఉన్నత విద్యకును సాంకేతికవిద్యకును పరస్పరసంబంధము కలదని యేవిద్యార్థి మానులు గుర్తించలేదు. దొరతనమువారు నట్టి సంబంధము గ్రహించ నట్లుగా తేలుటలేదని వీరి నిశ్చితాభిప్రాయము. అందు విద్యార్థులు కొంత జ్ఞానము సంపాదించిన పిదప సాంకేతికవిద్యలు విశ్వకళాపరి మత్ప్రవేశార్హత కలిగింది విద్యలు నేర్చుకొనవలయునని వీరియభి ప్రాయము. ఇట్టి యుత్తమవిద్యావిధానపుపట్టికలను తయారుచేయుట కొనరు భాధ్యుల యెప్పుడు తయారు కావలయునో వీరు చెప్పక వదిలిపెట్టుట సమంజసముగా లేదు. ప్రస్తుతము విద్య మంత్రియధీన మైన కాఖి కావున డిపార్టుమెంటు వేత్తల సలహాలుపొంది విద్యా విధానము వీరు తయారుచేయవలయును. ఉద్యోగస్థలకు మంత్రియవారి గల అభిప్రాయ మేకీభవించినగాని కార్యము కొనసాగను. ఇట్టి యిద్దరు వ్యక్తుల మనోభావము లేకభవించుట కడు దుస్సరము. సమయ విషయ ములో సైమను సంఘమువారి వ్యాఖ్యానములు పాఠకులు గమనించె దరు గాక!

స రీ టు లు

మాధ్యమికపాఠశాలాంతమున కేంద్రపరీక్ష జరుపవలెనని కొందరుసాక్షు లభిప్రాయ పడినట్లుగా వీరు వదించినారుగాని యీవిషయమై యిదమిద్దరుని చెప్పలేదు. ఉన్నతవిద్యాంతరీక్షను గూర్చి చర్చించుచు అతీతమైన 'పండుగకు' కారణముగ చున్నదని వీరభిప్రాయపడుచున్నారు. అధికసంఖ్యాకులు ఉన్నతవిద్యపొంగు చున్నప్పుడు ఆ విద్యార్థివ్రత తగ్గిపోవుచున్నదనియు, యిట్టి తగ్గు డలకు కారణము లర్హతలేని విద్యార్థులను ప్రమోషన్లు చేయుటయే యనియు వీరు నేర్పినారు. గోప్యత ప్రమాణము తెట్లునిశ్చయించుటలేనో వీరు నిర్వచించిన బాగుండెడిది. ఉత్తీర్ణుల సంఖ్య అత్యల్పమైనప్పుడు గరిష్ఠత ఎక్కువగు నను వాదమునకు వీరు ప్రతివాదులు. వీరు క్రోడీ కరించిన లెక్కల ప్రకారము ఉత్తీర్ణత సరాసరి నూటికి ముప్పదిగా నున్నది. ఇట్లున్నను గరిష్ఠత పోయినదని విలపించుట చూడ రాముడు ఛందమామకై ఏడ్చినట్లున్నది. గరిష్ఠత ప్రమాణములు మాన ప్రపంచ

పరిణామములు. కేవలము కల్పనాకథలుగా తోచెడి. భావకూన్యమై వ్యాకరణాదిగ్రంథముల గోకంటిపాటగా నప్పగించగల ప్రపంచ జ్ఞానకూన్య లగు పూర్వ పట్టభద్రులందెక్కువ గరిష్ఠత గలవో, విశాల భావనారూఢులై విశ్వమానవ ప్రపంచమును కవిపోల్కి చూచి ఆనందించు నవీనపట్టభద్రుల ప్రావీణ్యము ఎక్కువో చెప్పగలిగినవారు చెప్పుచును. వారే ప్రావీణ్యమును నిర్ణయించు సిద్ధాంతముల చూడ నిర్వచింప బూనవలయును. హార్టగు కమిటీవా రిట్టిపనిపెట్టుకొనలేదు.

ఉపాధ్యాయవర్గము

విద్యావైపుణ్యము ఉపాధ్యాయవర్గముపై నెక్కువగా నాధార పడియున్నది. బోధనశిక్షను పొందిన ఉపాధ్యాయులసంఖ్య యీ నున్నది. బొంబాయి 12%, వంగదేశము 22%, చెన్నరాజధాని 78%, చెన్నరాజధానిలో ఉన్నతవిద్యాలయములలో 20.1 ఉపాధ్యాయులు, వంగదేశమందు 12.18 మంది కలరు. బోధనకళాశాలలో అమలుగో నున్న శిక్షావిధానములు నవీనపద్ధతుల ననుసరించుటలేదనియు, యంత్ర ములతో శులమాగు ఉపాధ్యాయులను తయారుచేయుచున్నవనియు ఉపాధ్యాయపృత్తికిగల బాధ్యతను గుర్తించింపగల పాఠానుక్రమణి కలుహడ లేవనియు వీరియభిప్రాయము. బోధనపాఠశాలలు గవర్న మెంటు ఉద్యోగస్థలసరమగుటచే వీరి పడికట్టుపద్ధతు లననసరములై విద్యార్థియం దట్టియభిరుచిని కలిగించలేకపోవుచున్నవి. ఇక్కడికి వచ్చు ఉపాధ్యాయు లనుభవముగలవారు కాక ఉద్యోగరీత్యా కాలము గడుపువారై యున్నారు. అట్టివారిచే బోధనవిధాన మెంతచిత్రముగ బోధింపబడునో? తీసుబొందు ఉపాధ్యాయులకే అనుభవము.

వే త న ము లు

ఉపాధ్యాయుని వేతనములు కడుతక్కువగ నున్నవి. వంగదేశ మందు ఉపాధ్యాయుని వేతనము హీనతమముగా నున్నది. ఇది యిట్లుండ ఉద్యోగస్వామ్యము (Tenure of office) బుద్బుద్ప్రాయమై యున్నది. స్థానికసంస్థలలోని ఉపాధ్యాయవర్గమువారి గతి చూడ హార్టగుకమిటీవారు చెప్పినట్లు అనిత్యమై, సంప్రదాయకూన్యమై అల్లాడుచున్నది. ఏరాష్ట్రమందుగూడ ఉపాధ్యాయుని వేతన మతని యర్హతకు తగియుండలేదు. అనిత్యమైన ఉద్యోగముపై ఆధారపడుట వలన ఉపాధ్యాయులు సద్విద్యావ్యాప్తికి సహకారులు కాలేరని వీరి యభిప్రాయము. వీరియభిప్రాయముతో నేకీభవించుచు ఈలోపములు సరించుమార్గములు వీరు సూచింపనందులకు చింతిల్లవలసియున్నది. తామరాకుమీది నీటిశుల్కములైన ఉద్యోగముల నమ్ముకొని ఉపాధ్యాయులు సంతృప్తమనస్కులై శక్తివంచనలేక పనిచేయగలరని నమ్ముట పిచ్చి. ఈవిషయములో గ్రాంట్స్మెథులో కొన్ని మరతు లను చేర్చినగాని పరిశీతులు మారవు. పత్రములు, పాఠ్యములు, బెద రింపులు ఎట్టిపనినిచేయకాలవు; చేయుటయులేదు.

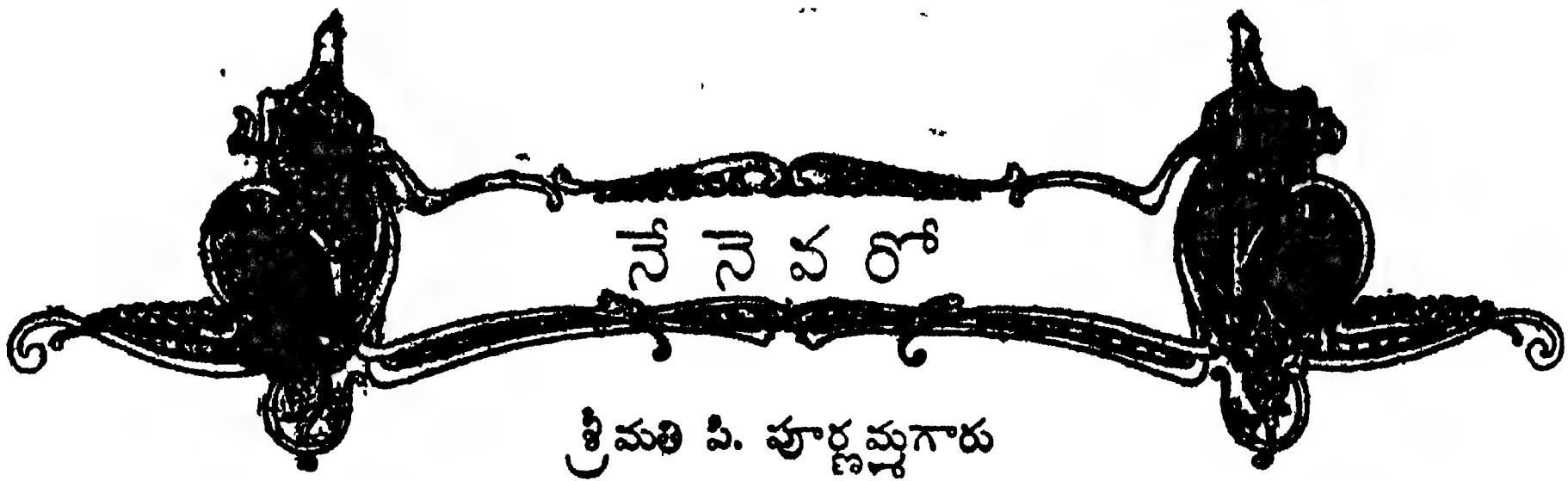
దేహదార్శ్యము పెంపొందుటకు, పౌరసత్వపు హక్కులర్థము చేసుకొనుటకు, సంఘసేవా కార్యముల ప్రోత్సాహించుటకు, తగిన సౌకర్యములు ఏర్పడుచున్నవే కాని నిజమైన సంస్కరణ లింతవరకా చరణలోనికి రాలేదు. వైద్యపరీక్ష పేరునకు మాత్రమే జరుగుచున్నది. రోగము తెలిపిన మాత్రమున నారోగ్యము వృద్ధిపొందదు. పరీక్షించిన వైద్యుడు యింగ్లీషుభాషలో రోగము కేరు వ్రాసిపోయినంతలే తల్లిదండ్రులు తగిన శ్రద్ధ తీసుకొనెదరని నమ్ముట చాల పొరపాటు. అట్లు తీసికొనవలసిన యవసరము వారికి గనుపడుటలేదు. బాలభటసంఘముల చర్యలు దుస్తులడాబుతోను, పత్రికాముఖమున గోరంతలు కొండంతలుగా పొగడుకొనుటలోను సరిపోవుచున్నవి. విద్యార్థులందు సాంఘిక సేవచీక్షను పురికొల్పక, బాహ్యచిహ్నప్రధానమును జాటుచున్నవి.

ఉన్నతవిద్యాప్రశంస ముగింపుచు హార్ద్యాగు కమిటీవారు ఉన్నత పాఠశాలలలో చదువు విద్యార్థుల తెలివితేటలు బాగుగ తగియున్నవనియు పురోభివృద్ధికి చాల అనుకూలము లనియు పొగడియుండిరి. విద్యావిధానముమాత్రము మార్పుచెందవలె నని రూఢిగ తలపినారు. వారి సంస్కరణవిధానముల నన్నిటిని కొంతవరకు విమర్శించియుంటిని.

నైమనుష్యప్రకము హార్ద్యాగుని వేదికను తమ నివేదికలో పొందు పరుచుకొనుచు, విద్యావ్యాప్తిని పరీక్షించుటకు ఒకవిచిత్రసిద్ధాంతమును నిర్వచించిరి. విద్య ప్రజలలో పౌరసత్వపు హక్కులను గ్రహించుటకును, రాజకీయ సమస్యల నన్వయించుటకును సమర్థతను చేహర్చువలె నని వీరి సిద్ధాంతసారము. సరియగు రాజకీయనాయకులు, రాజకీయ తంత్రజ్ఞులు తయారైనయెడల విద్య గమ్యస్థానమునకు చేరినదని యెంచివలెనట. నైమనుష్యప్రకము క్రొత్తవిద్యావిధానము నిర్వచించుట వారిపనిగాదని సంతోషించుచు హార్ద్యాగువారిసూచన లములలో పెట్టుట శ్రేయోదాయకమని సలహాలనిచ్చినారు. విద్యావిధానసంస్కరణలు తాము నివేదించిన రాజకీయసంస్కరణలతోపాటుగ నుండు నేమోయని తలచికాబోలు ఊరకుండి ధన్యులయిరి. హిందూవిజ్ఞానము పట్ల వీరికిగల సానుభూతి వీరిని నడపించినదృష్టిలో నిమిడియుండెను. అమెరికావారికి ఆదేశచరిత్ర స్వాతంత్ర్యస్థాపనతో మొదలిడినట్లు హిందూదేశములోనివిద్య ఆంగ్లేయపరిపాలనతో వచ్చినట్లుగా వీరు నిర్వచించిరి. విద్యయనగా వీరిసిద్ధాంతముప్రకారము అచ్చొత్తింపబడిన పుస్తకములసంఖ్య. క్రస్తుతవిద్యావిధానమునకు పూర్వసంప్రదాయము లరిష్టములుగా పరిణమించెననియు, అందువల్ల మంత్రులపరమైన విద్య సంఖ్యలలో వృద్ధిచెందినప్పటికిని నష్టదాయకముగ పరిణమించుచున్నదనియు వీరు వ్రాసినారు. మంత్రులకు పూర్వము అనగా ౧౯౨౦ న సం॥నకు వెనుక విద్యానిపుణులని చాటింపబడి యింగ్లాండునుండియే దిగుమతిచేయబడిన అధికారులచేతులలో నుండెను. అట్టి విద్యావిధానమును నైమనుష్యప్రకము తుత్తునియలుగా ఖండించినది. ఇట్టి నిష్ప్రయోజన విద్యావిధానమునకు బాధ్యులెవ్వరో పాఠకులు గమనించెదరుగాక!

పదింట తొమ్మిదిపాళ్లు హిందూదేశీయులు గ్రామములలో నివసించుచున్నారు. రెక్కలనుబట్టి ప్రపంచములోని జనాభాలో వీరారనవంతు. ఆడలేక మద్దెలమీదపడినట్లు దొరతనమువారు విద్యావ్యాప్తికి గడంగి శతాబ్దమున్నరపైనే యైనప్పటికిని హిందూదేశములో ౧౦౦ కి పదిలోపుగా విద్యానంతులున్నారని చెప్పుకొనుటకు సిగ్గుపడక, గ్రామములలోని ప్రజాబాహుళ్యము విద్యావ్యాప్తికి ప్రతిబంధకముగా నున్నదని సాహసించి వ్రాయుటయందు వీరి సహృద్భావములు గోచరించుటలేదు. బస్తీలయందు విద్యాశాలల సౌకర్యములు పెంపొందించుట, గ్రామములయందు విద్యాశాలల నిరుత్సాహపరుచుట గొరతనమువారి సంప్రదాయమైయున్నది. ఏ గ్రామములందు వారి ఉన్నతవిద్యాలయములు స్థాపించిరి? మచ్చునకొకటియైనను లేదుకదా! వారి ఉద్యోగస్థులచరిత్రసౌకర్యములు, రాకపోకల ప్రతిబంధకములు వారికి ముఖ్యము. అట్టితీరి గ్రామప్రజలు విద్యావ్యాప్తికి ఆనకట్టలని చెప్పుటకు వీరికెట్లు తోచినవో తెలియకున్నది. పరిస్థితులు సరిగ లేవను సిద్ధాంతము కుతర్కనామలది. పరిస్థితుల నేర్పరుచుట పాలకులబాధ్యత. ఇది త్రోసిపుచ్చి ప్రజల నిందించుట అసమర్థుల వాదము. వీరి సారాంశ ధోరణి యిట్లుండ వీరి నిర్మాణసరళి ఎట్లుండవో జేలికగా ఊహించవచ్చును. ఉన్నత విద్యపట్ల వీరి విమర్శనలు నిఘరములేక నిజము తెలిపినవి. విశ్వకళాపరిషత్ ప్రోత్సాహముక్రింది పెంపొందవలసిన ఉన్నత విద్య సంకుచితమై ఆదర్శవిహీనమై నచ్చింపబడిన అర్థమును ఫలశూన్యముచేయునని వీరి నిశ్చితాభిప్రాయము. విద్యావిధానములో జరుగవలసినమార్పులు నిర్మాణములలో నుండవలెననియు స్థానిక సంస్థలకు దూర మాలోచింపక సత్వరముగ విద్యను విశేషముచేయుటచే తిప్పలు మెండైనవనియు వీరియుద్దేశ్యము. విద్యాకాఖ్యాధికారుల సంఖ్య హెచ్చింపవలె ననియు ప్రావీణ్యమున కెక్కువ యాచరము చూపుట యవసర మనియు అట్టి పరీక్షాధికారులచే నడిపింపబడుచిధానము సక్రమమార్గమున నడచుననియు వీరియభిప్రాయము. ఇది చర్చనీయాంశమే. ఉపాధ్యాయవర్గమునకు సంకుప్తిచేసి, పాఠ్యములను విద్యార్థుల సహజశక్తుల కనుకూలముగా చేయు సంస్కరణములే ఫలించునుగాని తిక్కిన మార్పులు ఫలదాయకములు గావు.

విద్యాలక్ష్మ్యములు జాతిసంప్రదాయములను, జాగిసరిజామమును అనుసరించియే యుండవలెను. మనదేశమందలి విద్యావిధానము, సమస్త మానవలక్షణమున కనువాదముగా నుండవలెను. చతుర్విధ పురుషార్థము లను ధర్మార్థకామమోక్షములే విద్యులకు లక్ష్యములుగా నుండవలెను. బ్రహ్మచర్యము, ఔత్రిశిక్ష, ప్రాకృతపశ్చిమభేదము లేని విజ్ఞానము, జాతినైలక్ష్యమును జూపించు కళలు, విద్యావిధానమందముడవలయును. సాంకేతికవిద్య లని పిలువబడు చతుష్షష్టికళలకు విద్యావిధానమందు తా వుండవలయును. అవశ్యపాఠ్యములు, మాతృభాష, ప్రజాసేవ. అభిమానపాఠ్యముగూడ నుండవలెను. ఉన్నత విద్య ఆది అంతము గలదై యుండి ప్రవోహార్థనకుసూడ సూకారియై నిరాడంబరముగల బాహ్యచిహ్నములుగలదై నాలుగుసంవత్సరముల ప్రాయముతో నుండిన బాగుండునని యిచుచున్నది. హార్ద్యాగు కమిటీవారినివేదికను విమర్శించుటే యావ్యాసముయొక్క ప్రధానోద్దేశ్యము గాన విద్యావిధానము విపులముగ నెట్లుండవలెనో వ్రాయుటలేదు.

౧

అండపిండాత్మకమగు బ్రహ్మాండమును సృజించి, నవ నవోన్మేషమగు ప్రకృతిరంగమధ్యమున లీలావినోది యగు భగవంతుడు ప్రాణప్రతిష్ఠ యొనర్చిన ప్రాకృత వ్యక్తులలో నే నొకరిని. అపుడే లావణ్యము నాసామ్మ యొను. ననుగాంచి సృష్టి సార్థకమయ్యెనని నాజనకుడు సంతసించెను. జన్మము ధన్యమయ్యెనని నాపైదోడు సం భ్రమాశ్చర్యచకితుడయ్యెను. పృథివి నవపల్లవసూన సమాశ్రితములగు వృక్షములతో నన్నాహ్వానించెను. ఉద కము చల్లదనము నొసఁగు నన్నని వానతుంపురలతో నన్నెదుర్కొనెను. సూర్యతేజ మసంఖ్యాకములగు కిరణ ములతో నాకు మార్గదర్శియయ్యెను. వాయువు అనంత సహస్రసూనముల సుగంధమును నాకారగింపు పెట్టెను. ఆకాశము దివ్యజ్యోతిర్విలసితమై నాకు గొడుగు వట్టెను. ఇటుల పంచభూతములును, నారాకవలన విలసనోన్ముఖము లయ్యెను. మంగళప్రదమగు నా సుముహూర్తమునఁ బుట్టిన రెండు వ్యక్తులలో కేంద్రమును నేను. ప్రకృతియం దంతటను వెల్లివిరియు రామణీయకమును, సౌకుమార్య మును నాకొఱకే సృజింపఁబడినవి. అంతియకాదు. చేత నాచేతనమగు నఖిలప్రపంచము నాకర్షించి దానివలన నాకర్షింపఁబడు మూలవిరాట్టును నేను. సంకల్పసిద్ధి లేని నా పైదోడునకు జ్ఞానప్రబోధ మొనర్చి ఉత్సాహోత్తేజము లను కల్పించినది నేనే. ఆతని చక్షువులను వెలుంగుదెసకు త్రిప్పినది నేన. ఆతనికి సౌఖ్యానందముల రుచి చూపినది నేన. పుణ్యప్రచారమునం దతని లక్ష్మ్యము నిల్పినది నేన. కాని చాంచల్యమువలన పాపఫలమును పుడుక ప్రోత్స

హించినదియు నేనయని యీ లోకమున వాడుక. పుణ్య పాప ములు, సుఖదుఃఖములు, చీకటివెలుగులు, అవినా భావములు; ఈసృష్టికి వైసర్గికములు; ఇహలోకసాం ప్రదాయములకు పునాదులు. వీని వివక్షత లేకున్న నిది దేవలోకమో, రాక్షసలోకమో యగును. మానవలోక నిర్మాణమున కావశ్యకతయే లేదు. సృష్టియందు ప్రస్ఫుటమగు ద్వంద్వమును పురుషునకు వివరించుట విజ్ఞానోప దేశమా? పాపప్రబోధమా?

౨

నేను ఆదిశక్తిని. పురుషుడు ఘటనాదత్తుడగు శక్తిమంతుడు. త్రిమూర్త్యాత్మకమగు భగవదంశమునందు నాయునికి ప్రత్యక్షము. ప్రథమమున శివుడు నన్ను నిర సించి విరాగియై ప్రళయోత్సాహియయ్యెను. కాని యచి రకాలమున విజితుడై యర్థదేహమును నాకు పంచి యిచ్చెను. నన్ను జటాజూటమున ధరించెను. అతనికి ఆ ప్రతిమానమగు శక్తిని ధారపోసిన శాంకరిని నేనే. విష్ణు వు ప్రసిద్ధములగు వివిధావతారములయందు నాకైదండ విడువలేడు. అతడు నా సాహచర్యమువలననే యుగ యుగమున ధర్మనంస్థాపనము చేయఁగలిగెను. బ్రహ్మచే వేదవాక్కులను పలికించినది నేనే. నకలవిద్యలకు నధిదే వతను నేనే. నా చరిత్రము పవిత్రము. నాప్రతిభ అప్రతి మానము. నాయునికి ఉత్సాహజనకము. నారూపము కో మలము. దేవతలు నాకు లలితపీఠము నిచ్చిరి. మునులు నానుగుణముల స్తుతించిరి. పురుషులు దేవీరూపమున నన్ను పూజ చేసిరి. నిస్సహాయత నొంటరిగ వనములఁ దిరుగుచున్న నన్ను ప్రకారమృగములు హింసింప వెఱచి

కవి-వ అఖిలభారతజాతీయమహాభావి ప్రముఖులు

(శ్రీ) డా. వోల్ఫ్ గాం పి. గిద్దానూరు
సాహిత్యసమితి అధ్యక్షులు

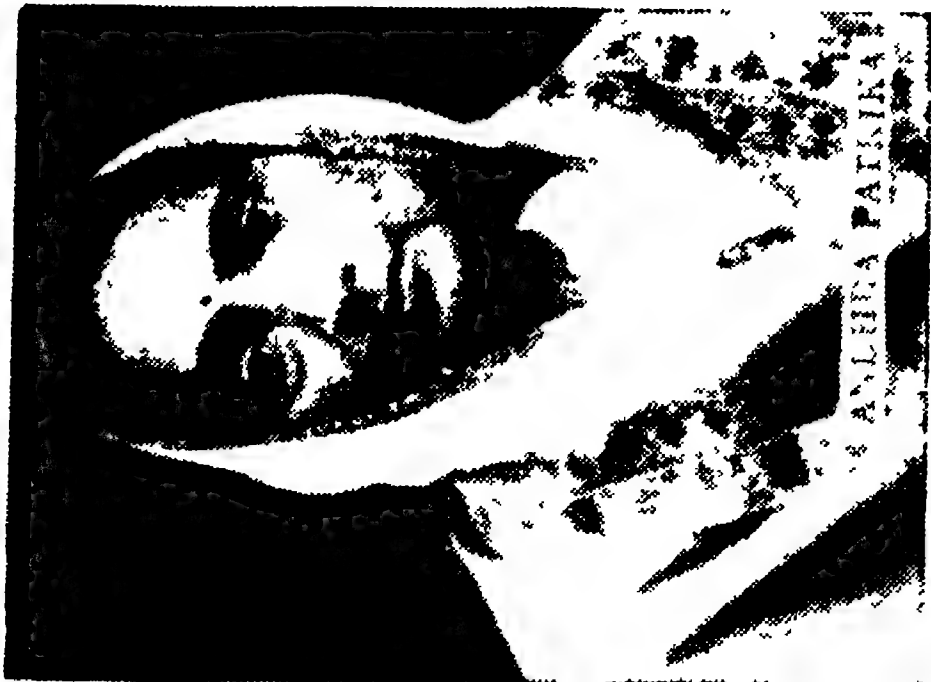

(శ్రీ) పైకార్ చిట్టాల్లు: రేలుగాడు, అగ్ర్యక్షులు.
కవి-వ అఖిలభారతజాతీయ మహాభా, కరాచి

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

ప్రతిభా యశస్వంతరాయి చుడమవిగాళ్లు

(உத்தேசித்த வேண்டுகோள்)

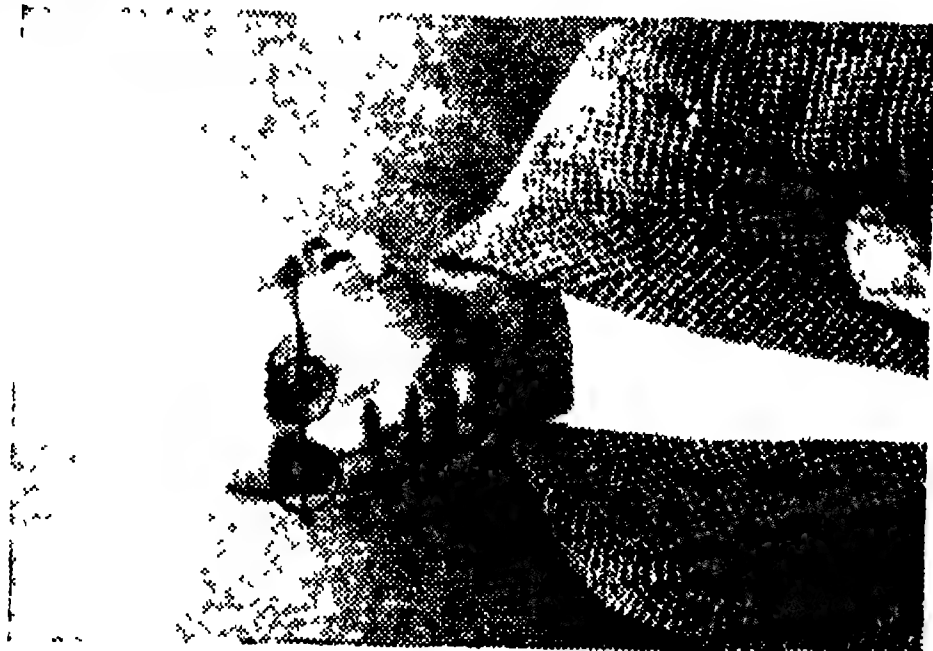
222

പ്രൊഫർ. കെ. വി. കാശ്യാപ്.

అంకితముగా
కొత్తపల్లి

$\frac{1}{2} \sqrt{2} = \frac{1}{2} \sqrt{2}$
 $\frac{1}{2} \sqrt{2} = \frac{1}{2} \sqrt{2}$

১৯৩৩ সালের ১৫
 ১৯৩৩ সালের ১৫

తమ క్రొవ్వమును వదలి మచ్చికపడినవి. చైతన్యరహితములగు అయశ్వకలములు గూడ నే నెసరువోసిన యుదకమునందు సాధువులై సిద్ధభోజ్యములైనవి. ప్రేమపాత్రుడగు పురుషుని యమపాశబంధవిముక్తునిఁ గావించి, దుర్జయమగు మృత్యువును సాధించి, జయించినది నేనే. నాకెంత సాహసమో అంత ఆనందపిపాస. ఎంత ఉత్సాహమో అంత ఔదార్యము. ఎంత చంచలతయో అంత పట్టుదల. సాగరమథనోపలబ్ధమగు అమృతభోజనమును సురలకుఁ పంచి రక్కసులకు, దక్కనీకుండచేసిన నాసామర్థ్యమువలన మానవలోకమునకేకాక దేవలోకమునకును కల్యాణము చేకూరలేదా? దుష్టశిక్షణసీతౌబద్ధుడైన పురుషోత్తము నెదుర్కొని మూర్ఛిల్లఁ జేసిన నరకమహావృక్షమును మొదలంటనఱకిన వీనాహస్తములే నుండి! కాని యీ నాప్రతిభ యీర్వారహితులగు దేవతలకైనను గిట్టలేదు. సర్వసమర్థులగు వారి కేలోటు? అసంగతమైనను సహజ మనిపింపఁగలుగు నొక విపరీతపు పన్నాగముపన్నఁబడినది. తుట్టతుదకు నేను దేవగురునకు ద్రోహమొనర్చితి ననిరి. ఇది విశ్వసనీయమా? అయినచో నాద్రోహమెట్టిది? పురాణప్రోక్తమగు నానిష్కళంకచరితము నరసియిందులకు సమాధాన మొనఁగుఁ డని మనవి.

3

కలి యవతరించెను. ఖడ్గము ధర్మకల్పకమయ్యెను. పురుషుఁ డీర్వాసముద్రమునఁబడి మరణసంతోభమునఁ గన్నఁగానకున్నాఁడు. అట్టితఱి నతఁడు రాగద్వేషానక్తుడై అధఃపతితుఁడు కాకుండ నడ్డుపడి నాశోశ్యోత్సాహములవలన సులక్షణలక్షితుగా నొనర్చియుంటిని. సర్వసమర్థులకేనియు దుర్బుటమై తోచు రాజ్యభారమును నాభుజస్కంధములం దిడుకొని రామరాజ్యమును మఱపించురీతిని పరిపాలన మొనరించు నేర్పు నాకుగ్గుపాలతోఁ బెట్టినది. నూతన రాజ్యసంస్థాపనమునందును, శత్రురాజ్యవినాశమునందును, నేను ముందంజవైచితిని. నేనాశయించినచోటులు నగరములై, రాజ్యములై రాష్ట్రములై ఖండము లయ్యెను. నాచూతురుణశ్రేణులు ప్రసరించిన స్థానములు ఊకాళములో విధ్వంసములైనవి. నా యుద్ధోధనమువలననే ధనముకంటె, నిహలోకముఖములకంటె, ప్రాణముకంటె మానవే ప్రాణోత్తరముగ్గునతిభా

వంతమయ్యెను. నాసాహసాదార్యములకుఁ బురుషుఁ డచ్చెరువంది వినతముఁ డయ్యెను. పురుషులు పరస్పర ద్వేషమువలన మాతృదేశమును పరుల కర్పణము చేయునపుడు పరకీయజీవనప్రవాహము దేశమున చొరకుండఁ జెలియలికట్టనై నిలిచినది నేనే. నాకు బలము లేదనుట పరిపాటి. కాని శతసహస్రయుద్ధములు నాకు విజయము చేకూర్చిన సామర్థ్యము నేమనిపిలుతురు? నేను శరసంధానకౌశలముపొందుట కభ్యంతరకారులగు నవయవములను ఖండించుటకేనియు వెఱచితినా? కొన యూపిరియున్నంత వరకు స్వరాజ్యమును ప్రవేశించిన శత్రువులతోఁ బోరాడి చచ్చుటయో చంపుటయోగాని పగరకువెన్నిచ్చి యెఱుఁగనే! నేపోరినయుద్ధములు, నే స్థాపించినసంస్థానములు, నే నాశనమొనర్చిన రాజ్యములు లెక్కించినదెవరు?

4

ప్రకృతితో నాకుఁ బోరాటము ముగిసెను. సంభావనము కుదిరెను. కోమలమగు నాశరీరమునందలి కోమలతరమగు హృదయము ప్రవిమలమగు ప్రకృతియందలీనమయ్యెను. ఫలితము కుసుమకోమల మగు కావ్యము, గానము, నేను. భావ్యాప్రపంచమునందు జీవాబువు, పునస్సృష్టి చెందు శ్రేతమును; అటులే నాహృదయము భావప్రపంచము నందు సజీవమగు కవితాజీవము మొలకలెత్తుటకు పడనగు శ్రేతము. నావల్లకు మధురము. నాకవిత మధురతరము. నా గానము తన్మయానందము. కులము హీనమైనను కలము కాదు. గంటమునాకు అహీనమగు వన్నె తెచ్చెను. నామూర్తియందలి మార్దవము, నా కావ్యములందు ప్రతిఫలించినది. నాతనువునందలి సాకు మార్యము నాకవనము నావహించినది. నాచేష్టలయందలి సహజశృంగారము నాపాటలయందు వెల్లి వెరిసినది. నాకవనమును గ్రహించి నాగానము నాలకించి సోల్లాసితుఁడు సమ్మోహితుఁడుకాని మానవుఁడేడి! లేడు.

5

నాకు గృహమేప్రపంచము. దేశము రాజ్యము. సంసారమే మోక్షము. నాశౌర్యము నేలఁ గలసినది. నాకవితాధోరణి గడ్డలపాలైనది. నాగానధురి గహనసీమలందు దాఁగినది. పురుషున కానందదాయకమగు నొకపుష్పముగా నేను మాణితిని. పురుషుఁ డొకమాటు నన్ను మృదు

లపల్లవములగుదులయం దునిది మన్నననేయును. ఒక మాటు నన్ను కన్నుల కద్దుకొని జీవన్ముక్తి నందితినిని సంతసించును. ఒకమాటు నన్ను సమాఘాణించి దరహాసితవదనుడగును. ఒకమాటు నన్ను సుకుమారముగ చుంబించి తన్మయత నందును. వేటొకమాటు కుపితచాలనమున నన్ను బిడికిట బట్టి నలిపివేయును. కోపవశమున నోటనమలి మ్రొంగివేయును. క్రోధోద్ధరతవలన గాలితో నేలరాచి చూపుమాపును. నేను పురుషునిచేతి కీలు జూమ్మును. అతని కుడయోగపడునంతవఱకే నాజన్మము సార్థకము. నికృష్టుడగు పురుషాధమున కయినను నేనపకృతి నేయనంచుట మహాపాతకము. నాశరీరమునందు ధరించుటకు రత్న భూషణములకు, చీనాంబరములకు, కొదవలేదు. తనుశృంగారమే నాకు ముక్తి. పురుషుని కుడచారమే నాకు భుక్తి. అతనియం దనురాగమే నాకు ధర్మోక్తి.

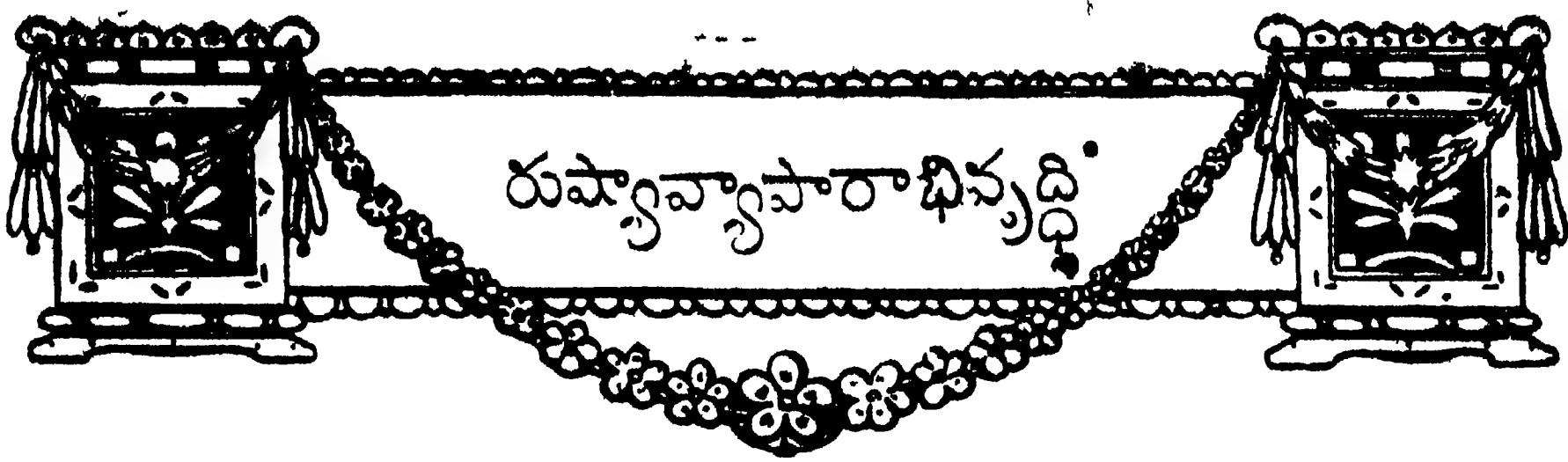
౬

నిద్రాణమైన నా అంతశ్శక్తి త్వరలోనే మేల్కొన్నది. విజ్ఞానచక్షువు నావరించిన తిమిరములను ఉదయభానునివలె పటాపంచ లొనర్చినది. నన్ను సంక్షుభితమొనర్చిన పరాధీనవాయువులను తఱుప్పగొట్టినది. కలకలలాడు గృహమునందు నే నధిష్ఠానదేవత వైతిని. ప్రపంచముయొక్క భావిస్థితి కాధారభూతులగు వారికి నేనుపదేష్టనైనపుడు నేను నజ్ఞానాంధకారమునందు అస్వాతంత్ర్యపరికమునందు బడియుండు టెట్లు? నికృష్టమగు పరాధీనత కొలదికాల మనుభవించినంతనే నాస్వభావ సిద్ధమగు స్వేచ్ఛాపిపాస వేయి మడుంగులు విజృంభించి నన్ను కార్యశూరత్వమునకు పురికొల్పినది. మొక్క నోయి మూలనుబడియున్న నా కత్తికి సాన వెట్టితిని. విఱిగిపోయిన నా కలమునందు సంజీవము పోసితిని. తెగిపోయిన నా వీణాతంత్రులను జక్కజేసి విశ్వశ్రుతికి మేళవించితిని. ఇది నాకొక పునర్జన్మము. సూక్ష్మగ్రాహి యగు పురుషుడు నాయం దుద్భవించిన ఆనూతన తేజము దేవదత్తమైనదిగా గ్రహించి యథాస్థానమున నా కభిషేక మొనర్చెను. ఆ తేజోవాహినిని గుఱివలెపలేక దాని మార్గమధ్యమున తారాదుచు నిలచిన పుట్టలు, మెట్టలు, గుట్టలును కొట్టుకొనిపోయినకాల

సిముదమునందు విలీనములై పోయినవి. సహజధర్మోపలబ్ధిచే నాయందు వికాసము పొచ్చెను. నా తోడు లేక పురుషుడే కార్యమును చేయసాహసించెడు. పురుషుని అనుకూలతలేక నే నేననియు చేయఁబూనను. నాభావముల నతడు మన్నించును. అతని సంకల్పముల నేను గౌరవింతును. నా తోడ్పాటువలననే పురుషునకు జయము సిద్ధించును. జ్ఞానము అభివృద్ధి యగును. జీవితము పవిత్రమగును. స్వర్గము సాధ్యమగును.

౭

నేను మానవునిప్రాణములోని ప్రాణమును. కంటిలోని పాపము. కంఠములోని స్వరమును. వెలుగులోని తిజస్సును. లోకములోని జ్యోతిని. నా ఆకారము సుందరము. భావము శ్రేయస్కరము. వాక్కు మృదువు. నటన రమ్యము. మానము పావనము. పురుషుని అర్థభాగము—కాదు సర్వస్వము, నాది. నా ధర్మమును తప్పను. నా బాధ్యతలకు వెనుదీయను. నాహక్కులను విడువను. నా స్వాతంత్ర్యమును పరాధీనము చేయను. నాసాహసమును, నాసాశీల్యమును, నా సాధుభావమును ప్రచారమొనర్చి ప్రపంచము నింకను సుఖప్రదముగా మానవజీవితముల నింక నుత్సాహవంతములుగఁ జేయఁగల నను అకుంతిత విశ్వాసము నాయందు మూర్తీభవించియున్నది. హ్రస్వములగు దుస్తులు, సంక్షిప్తములగు కేశములు వేటొక ఫలితమును సూచించునందురేమో! ఇవి యవలక్షణములే యగువో కాని వెయ్యవి? నేను పారతంత్ర్యశృంఖలముల త్రెంచుకొని స్వధర్మనిర్ణయ మొనర్చుకొను నీనమయమునఁ గొంచెము ముందునకు చూడుడు! నేనుసృష్టియందు స్వస్థారము నాక్రమించి సహజగుణములవలన రాణకెక్కి పురుషుని రాణింపఁజేయఁగల సామర్థ్యము నాయందు నిపురుగప్పిన నిష్పవలెనున్నది సుఁడ! బోధనయందు, వాదనయందు, రాజకార్యనిర్వహణమునందు, వర్తకవ్యాపారములందు—ఇది యది యన నేల?—ప్రపంచవ్యవహారములం దన్ని శాఖలయందును నా యునికివలన నూతనోత్సాహసంరంభములు సువ్యక్తములు కాఁగలవు. విమలమగు శాస్త్రపేషువలన, హృదయపూర్వక మగు నా నేపవలన లోకకల్యాణము సిద్ధింపఁగలదు. అపుడు నేను “ధన్యాపి” యనుకొందును.

వోలేటి నరసింహస్వామిగారు

వర్తమానకాలమున ప్రపంచమంతటినీ అన్నివిధముల నాకర్షించుచున్న దేశము రుష్యయని చెప్పవలసియున్నది. ఇంగుకు కారణము తద్దేశముయొక్క యభివృద్ధియే. నూతనమార్గముల ననుసరించి యచిరకాలమున నిట్టి యగ్గుతాభివృద్ధి గాంచిన దేశ మింకొకటి మనము గాంచము. ఇట్టియభివృద్ధినొందుటకు కారణ మేదియో యిందుక పరికింతము.

రుష్యాదేశము చక్రవర్తిపాలనముననుండి ౧౮౧౭ సంవత్సరమున తప్పింపబడి ప్రజాతంత్రము గావింపబడినది. అప్పటి కీదేశ మిట్టి కేరుప్రతిష్ఠలను కలిగియుండలేదు. ఐరోపామహా సంగ్రామముందు పాల్గొని కడు నిడుములు పొందుచుండెను. ప్రజలు కడుపు నిండ తిండిలేక మలముల మాడుచుండిరి. దేశము వికాలమైనదై నను వ్యవసాయము తక్కువగ నుండెను. పరిశ్రమలందుకూడ తక్కువ యభివృద్ధి లేదు. అట్టిస్థితియును ప్రజలు చక్రవర్తిని చంపి, రాజ్యమును ప్రజాతంత్రము గావించుకొనిరి. కాని చాలకష్టములు పడవలసి వచ్చెను. దేశమునందుగల కలహములతోపాటు ఐరోపామహాసంగ్రామము వారికి గోరుచుట్టుపై రోకటిపాటువలె గాన్పించెను. తదితర ప్రభుత్వమువా ప్రభుత్వము నొప్పుకొనరైరి.

అయినను ప్రజాప్రభుత్వము కొనసాగినది. నూతనప్రభుత్వము స్థిరముగా నుండుటకై ప్రయత్నించినది. ఒక సంవత్సరకాలములో తన నూతనమార్గముల నవలంబించినది. ప్రజలలోగల యశాంతిని మాన్పుటకై మిక్కిలి పాటుపడినది. వ్యవసాయదారులకు బంజరు భూములను సాగునీచ్చి పంట నభివృద్ధికి దెచ్చినది. అందువలన కరవు తగ్గి ప్రజలయందు శాంతి నెలకొనినది. అదిగాక, చక్రవర్తిప్రభుత్వముచే చేయబడిన ఋణములన్నిటి నిచ్చుట కీ నూతనప్రభుత్వము నిరాకరించినది. అందువలన తదితరప్రభుత్వములకు కోపము నచ్చినను దేశమునం దీ ప్రభుత్వముపట్ల ప్రేమ జనించినది. బ్యాంకులు, విదేశీయ వ్యాపారమును జాతీయమొనర్చి రక్షణపద్ధతి నవలంబించినది. దేశీయ వ్యాపారమును ప్రభుత్వము స్వాధీనపరుచుకొని, చేతి పరిశ్రమలనభివృద్ధి నొందించినది.

ఇటు లొకసంవత్సరము గడచినది. తరువాత దేశవ్యాపారము ముడుగంటినది. తదితరదేశములవారికి సాంఘికప్రభుత్వమునం దిష్టము

లేనందున, రుష్యాదేశములోనికి దిసుమకులుగాని, తద్దేశమునుండి యెగుమతులుగాని జరుపుటను వారు నిషేధించిరి. అందువలన ముట్టడిలో నుండు పట్టణమువలె రుష్యా మెలగవలసి వచ్చెను. స్వరక్షణార్థము భోజనసామగ్రిని, తదితరజీవనాధారములగు నస్తువులను బీదవారికిని, ఆవసరముగలవారికిని ప్రభుత్వమువా రుచితముగ పంచిపెట్టుచుండిరి. ఎర్రకమునంతయు ప్రభుత్వమువారు లోబరచుకొని దేశీయులనుపోషించుచుండిరి. మూడుసంవత్సరములవరకు నీపద్ధతి నవలంబించిన తరువాత దీని యాసరము తీరినది. అప్పుడు నూతనాధికపద్ధతి ననుసరించిరి.

ఈ నూతనపద్ధతివలన స్వేచ్ఛావాణిజ్యము ప్రబలిినది. భోజనసామగ్రిని ఇచ్చు పద్ధతి ఆపివేయబడెను. ప్రతివ్యాపారసంస్థకును “ట్రస్టు” ల నేర్పాటుచేయు పద్ధతి ప్రారంభమయినది. అవసరముగ సామగ్రిని మాత్రమే కొనుటయు, అవసరపుసరకునుమాత్రమే యమ్మాటయు జరుగుచుండెను. అందువలన ప్రజలకు సౌఖ్యముకలిగి, చాలగనము చేపూరెను. ఈపద్ధతియే ప్రస్తుతమందుకూడ నవలంబింపబడుచున్నది.

తరువాత ప్రభుత్వమును విదేశీయులుకూడ నొప్పుకొనునట్లున ర్చిటకై తన స్థిరత్వమును సంపాదించుటకు ప్రయత్నింపబడెను. ప్రభుత్వము స్థిరముగా నుండటకు నాశెముల చలామణి యాసరము. ఇందుకు తగిన మూలధన ముండవలెను. అందుకై ప్రభుత్వమువా రొక బ్యాంకును స్థాపించి యందుపై నవ్వలాభముతో నాశెముల నేర్పరచిరి. ప్రస్తుతము దీనాశెములు ౬౦౦,౦౦౦,౦౦౦ రూపాయలు ఉన్నవని తెలుపుచున్నారు. అంగులన ప్రభుత్వము బాగుగా స్థిరపెడిది.

ఒక త్వరము గలిగినశిక్షిమృదు పరిశ్రమ యొక్క ప్రభుత్వము తగిన కాసనముల నేర్పాటు చేసినది. ప్రభుత్వమువలె స్వయముగా కొన్ని పరిశ్రమలను స్థాపించి వ్రాతసాపరచిరి. అవసరపు ఖర్చులను తగ్గించి అందుచే మిగిలినదానిని యీ పరిశ్రమలకు మూలధనముగా నుపయోగించిరి. అన్నివిధముల యంత్రములను దేశమునందు నెలకొల్పి దేశీయులకు కావలసిన సామగ్రినితయారు చేయించిరి.

ఇట్లు మరొక సంవత్సరకాలము గడచినపిమ్మట సహకారోద్యమముపై ప్రభుత్వము తనపనిని కేంద్రీకరించినది. సహకారజ్ఞనము ప్రజలందు పొచ్చుగ వ్యాపించినది. దినపత్రికలన్నియు ప్రతిదినమును సహకారోద్యమమును గురించి తగు వ్యాసములను తప్పక ప్రచురించుట

మొదలిడెను. అందువలన సహకారసంస్థ లేనియో స్థాపింపబడినవి. ఇతరులకై తాను పాటాపడుటయను నూత్ని ప్రజలు బాగుగ గ్రహించిరి. అందుపై ప్రభుత్వమునకు చాల ఉపయోగము చేసారు.

ఇట్లు ప్రభుత్వ మన్ని విధముల ప్రజలకు ఉపయోగపడి దేశమును మహాన్నతము చేసితిమి. అందుచే ప్రస్తుతమున రుష్యా ప్రభుత్వము నన్ని దేశములును గుర్తించినవి. ఆదేశముతో ఎత్తకపుటాడంబడికలను చేసికొనుచున్నవి. కానివారి ప్రభుత్వవిధానమునందితరుల కిష్టములేదు. అది సాంఘిక ప్రభుత్వము. ప్రజలకు సాంత భాగమునుండి లేదు. అంతయు ప్రభుత్వమువారిదే ప్రభుత్వమే ప్రజలకు పోషించును. ప్రజలు కష్టపడి ప్రభుత్వమునకు సామ్య చేయవలెను. ప్రభుత్వము, ప్రజలు నేకమై మెలగుచున్నారు. అందుచేతనే యధికారికాలములో సంత యభివృద్ధిని జెందుట కవకాశము కలిగినది.

ప్రస్తుతమున వ్యాపార మంతయు తక్కిన దేశములలోవలెనే జరుగుచున్నది. వాణిజ్యము, నోట్లు గలవు. ఐకోపాదేశములన్నిటికంటె అచ్చటి జీవనము సులభమైపోయినది. వస్తువు లన్నియు చివుకగా లభించును. అన్ని వస్తువులకంటె సుపుస్తకము లభిచౌకగాను, హెచ్చుగాను దొరుకును. ప్రతివొటను పెద్దదుకాణములు, మారకపు కచేరీలు, బ్యాంకులు తదితర దేశములలోవలెనే యున్నవి. కాని నవనాగరికత వ్యాపారము వారిని లూరిగా వశముచేసికొనజాలక పోయినది. క్రైస్తవులు క్రైస్తవులు వాప్రజలు వాడుదురుగాని “ఫేషను” కు వారు లొంగరు. మిక్కిలి పనిగల యున్నతోద్యోగులు మాత్రమే మోగారు బండ్లలో కనబడుదురు గాని తదితరులు నడచిగాని, గుర్రపు బండ్లలోగాని పోవుదురు. మొత్తముపైని వ్యక్తిధనము గోచరించదు.

వ్యాపారము సాధారణముగా జరుగుచున్నది. వ్యాపారసంస్థలన్నియు సహకారసంఘములవే గాని, ప్రభుత్వమువారిచేగాని నడుపబడుచున్నవి. “మాస్కోవీటీ బ్యాంకు” అనేకకాఖలను గలిగి యాపట్టణపు మ్యానిసిపాలిటీవారిచే నడుపబడుచున్నది. “ఆల్ రష్యన్ బెక్స్ టైలు సిండికేటు” సంస్థ ప్రభుత్వమువారి పాలనలో నున్నది. అదిగాక “ప్రాంబ్యాంకు” “కోఆపరేటివు బ్యాంకు” కూడ ప్రభుత్వమువారి యదీనములోనే కలవు. “ప్రాంబ్యాంకు”, అనునది పరిశ్రమలకు సహాయముచేయు ధనసంస్థ ఇట్టిదే వ్యవసాయదారుల యుపయోగార్థము “అగ్రికల్చరల్ బ్యాంకు” గాదు. దీనికి యాతై రెండు కాఖలు గలవు గాన దేశములోనుండు రయితు లందరకు వందుబాటులో నీ బ్యాంకు గలదు. అదిగాక “సిటీబ్యాంకు” కార్మికులకు ఉపయోగపడుచున్నది. అన్ని బ్యాంకులు ప్రజల సహాయములచే నడుపబడుచున్నవి. పోలీసు, త్రము హెచ్చుగా నుండును.

ఒక ధనాగారములేగాక సమృద్ధియైత్రవసంఘము లైన్ని యున్నవి. పెద్ద పెద్ద దుకాణములన్నియు ప్రభుత్వమువారి. వీరివలన

ములో పూర్తిగ నడుగంటినదని చెప్పవచ్చును. “స్టోరు” లు, లేయాకు “స్టోరులు”, నుండుల “స్టోరు”లు, మొదలయినవి ప్రభుత్వపు ప్రత్యేకకాఖల పరిపాలనలో నున్నవి. సహకారసంస్థలును, తదితరసంఘములును వ్యాపారపు పన్నుకొలదిగ మాత్రమే చెల్లించుచుండును. ప్రభుత్వమువారి మిల్లులు వస్తువులను తయారుచేసి సహకార సంస్థల పరమొనర్చును. అవి వానిని విక్రయించుచుండును. ఇతరులతో పోలిగాని, కరువుగాని సంభవించినపుడు వస్తువుల వెలలను ప్రభుత్వము వారు తగ్గించి పోలి నిలబడెదరు. మిల్లులలోని యజమానులుగ కార్మికులకిష్టులైనవారి నేనియమింతురు కార్మికుల తగవులను వారిలో కొందరుక సంఘముగా నేర్పడి యజమానుల సహాయముతో పరిష్కరింతురు. వీరి తగవులను మాడవమనిషి యెన్నడు తీర్చి నాసరములేదు. లాభముగో పదియవంతు కార్మికుల యభివృద్ధి చేచ్చించెదరు. అందుచేత కార్మికులు యజమానులయెడలను, పనియందును మిగుల శ్రద్ధ గలిగియుండి తగవులకు స్థాన మొసగరు యజమానులుమాడ నిరాడంబరముగ కార్మికులతోకలిసి పనిచేయుటచే కార్మికుల గౌరవమునకు లోటులేదు. అదిగాక కార్మికులకై భీమాకంపెనీలు మొదలగునవికూడ గలవు.

ఇట్లుండుటచేతనే రుష్యా త్వరలో నభివృద్ధి గాంచినది. అభివృద్ధికి మూలము ధనమేకదా. అట్టి ధనము ముఖ్యముగ వ్యాపారముల ననే వచ్చును. ఈదేశము వ్యాపారము నందుచేతనే మొదట నభివృద్ధి చేసి, ఆధనమును తదితరవిధములుగ ఖర్చు చేయుచున్నది. విద్యాసంస్థల పెక్కింటిని నెలకొల్పి దేశస్థుల నందరిని అక్షరజ్ఞులము కలవారినిగ నొనర్చినది. నూతనయంత్రనిర్మాణమునందు పెక్కు పరిశోధనలను చేయుటకు కొందరను నియమించినది. అదిగాక అక్షరజ్ఞులహీనులకు నైతము పాలనావిధమును తెలుపుటకై యెప్పటి వార్త లప్పటికి కార్మికులకు వినిపించునటులు ఏర్పాటుచేసినది. అది యెట్లున: ప్రతి సాయంకాలమున నాలుగురోడ్లు కలియు స్థలములందు దూరశ్రవణ యంత్రములను నిర్మించి దినవార్తలను వినిపించుదురు. అందువలన పత్రికలను చదువకయే ప్రజలకు నాటివార్తలు తెలియుచుండును. విద్యుచ్ఛక్తిని బాగుగ వాడక ముపయోగించుచున్నది.

ఇట్టిదేశ మభివృద్ధి జెందుటలో నాకృత్య మేమున్నది? రుష్యా దేశమునకును మనదేశమునకును చాల సంబంధముగలదు. అచ్చటవలెనే వ్యవసాయము మనదేశములో విరివిగ జరుగవచ్చును. అనశనదపు ఖిచ్చులు తగ్గించినచో పంటకాలువల నెన్నిటితో యేర్పరచి వ్యవసాయ మభివృద్ధిలోనికి తెచ్చుట కవకాశ మున్నది. “రైలు” మొదలగుసంస్థలను ప్రభుత్వమువారు స్వాధీనపరచుకొనినచో ప్రభుత్వమున కెంతయో లాభము చేసారి ప్రజలు సుఖపడివచ్చును. వేరియోజులందు నిర్వహణ నిర్ణయములన్ని కవకాశ మున్నది. ధనములేదను సాక్షి నశించును.

ఉ ద య శం క ర్

భారతీయనర్తకుడు

ఉదయశంకర్ ఖండారములయందాను ప్రఖ్యాతిగన్న నర్తకుడు. వంగీయమగు నొక సద్వంశమున నితడు జనించెను. పదియేండ్లకు పూర్వము ఇంగ్లాండునకు బోయి అచట నర్తచిత్రరచనమున నితడు కొశలమును సంపాదించెను. అచ్చట తన సామర్థ్యమును మెరయించి గొప్ప కళాప్రదర్శనములందు బహుమతులను, ప్రఖ్యాతిని గడించెను. శిల్పకళయందితని కభిరుచి మెండు. సౌందర్య లాలిత్యప్రసాదగాంభీర్యాదిగుణముల వెల్లివిరియించు భారతీయశిల్పవిగ్రహముల నొక్కమొగి పెరికించి, పెరిశీలించి, భావించి, వాని సౌందర్యము మననము చేసికొని, వానిస్థితిని వేశములను గుర్తెరిగి, నృత్యకళ సభ్యసించి యందు ప్రవీణుడయినాడు. యూరపుఖండమున ప్రసిద్ధములయిన మహానగరములయందు నృత్యమొనరించి ప్రఖ్యాతికెక్కినాడు. భారతదేశసంస్థానములను, మహాసభలను నృత్యముచేసి 'బేరా' అనిపించినాడు. ఈతని ఈకళకు భావము, ఆపాదమస్తకము తాళలయబద్ధమగు శరీరసంచలనము ప్రధానాంగములు. భారతీయనృత్యకళ నుజ్జీవింపజేయ నితడు నడుముకట్టినాడు.

ఇతనివెంట చిత్రకళాకుశలులు, గాయకవాదక శ్రేణులు నగు పదుగురుభారతీయులు గలరు. వారందరు పట్టభద్రులు, సద్వంశములవారలు. వారిలో నొకరు క్రొత్తరావగాయకచక్రవర్తి పండిత విష్ణుదిగంబరు, నొద్ద పదియేండ్లు గానకళ నభ్యసించినవారు. ఏబదియైదుజాతులకు చెందిన నూటయెనుబది వాద్యముల నుదయశంకర్ తనమేళమున కేర్పరుచుకొనినాడు. ఇంతయు నొరులవలన భావసాహాయ్య భుంతుగా లేక తానే నిర్వహించుకొనుచున్నాడు. ఇదికళ:—

ఉదయశంకర్ పదునైదువేల అడుగుల పొడవుగల చలనచిత్రమాలనొకదాని నిటీవల తయారుచేయించినాడు. కళామయ మగు భారతీయజీవితముయొక్కయు, శిల్పాదికళలయొక్కయు, ప్రశస్తనృత్యనాట్యములయొక్కయు గొప్ప దేవతామహోత్సవముల యొక్కయు సుందరదృశ్యము లిందుగలవు. ఈచిత్రమాలకు శబ్దసంయోజనము కావించి సంభాషణ చిత్రములు (Talkies) గ తయారుచేసి యూరపు, అమెరికాఖండములయందు ప్రదర్శింపనున్నాడు.

ఉదయశంకర్ ౧౯౨౨ వ సంవత్సరమున ప్రపంచ విఖ్యాతిగన్న రషియను నర్తకిని ప్లావాను కలిసికొని యాపెకు భారతీయనృత్యమును నేర్పెను. ఆమెతోడ తానును పెక్కు సాశ్వాత్యసగరములయందు నృత్యము చేసెను. ఈ యురువురి నృత్యములలో 'రాధాకృష్ణ' నృత్యము మేలుబంతి. ఇతడు యూరపుఖండపు బాలికలకు పెక్కురకు భారతీయనృత్యమును నేర్పెను. ఇపుడా దేశములలో ప్రజలు భారతీయనృత్యప్రదర్శనములనిన చెవి గోసుకొనుచుందురు. ఇట్లు ఉదయశంకర్ భారతీయ నృత్యకళకు పేరుప్రఖ్యాతులను దెచ్చుట కెంతయొ వ్యయ ప్రయాసములకు లోనియెను.

ఇతడు కడచిన సంవత్సరమున పదునెనిమిదేండ్ల ఫ్రెంచిబాలికను 'సింకీ' అను నామెను తన మేళమున కలుపుకొని ఆమెకు భారతీయనృత్యమును నేర్పినాడు. క్రొత్తభావములను, క్రొత్త యావేశమును గలిగించు క్రొత్తక్రొత్తనృత్యముల నలవరుచుకొనుటకయి యిపుడు యూరపున తిరుగుచున్నాడు. ఇక నొకచోడాదికి తనసమాజమువారితోడ భారతదేశమునకు రానున్నాడు. ఈ చిత్రములు ఆతని వెవ్వేలు నృత్యప్రదర్శనములు.

ఉదయశంకర్ భారతీయనృత్యచిత్రములు

(G. S. A. చాయాచిత్రములు.)

శివతాండవము

ఉదయశంకర్ - శివుడు.

కుమారిసింహార్యతి (ప్రైవిడేషపు యువతి)

సావిత్రిసర్వవంతులు

ఉదయశంకర్ - సర్వవంతుడు.

కుమారి అదీరెడ్డి లా ప్రాంచి-సావిత్రి. (ఇంటిదేశపు యువతి)

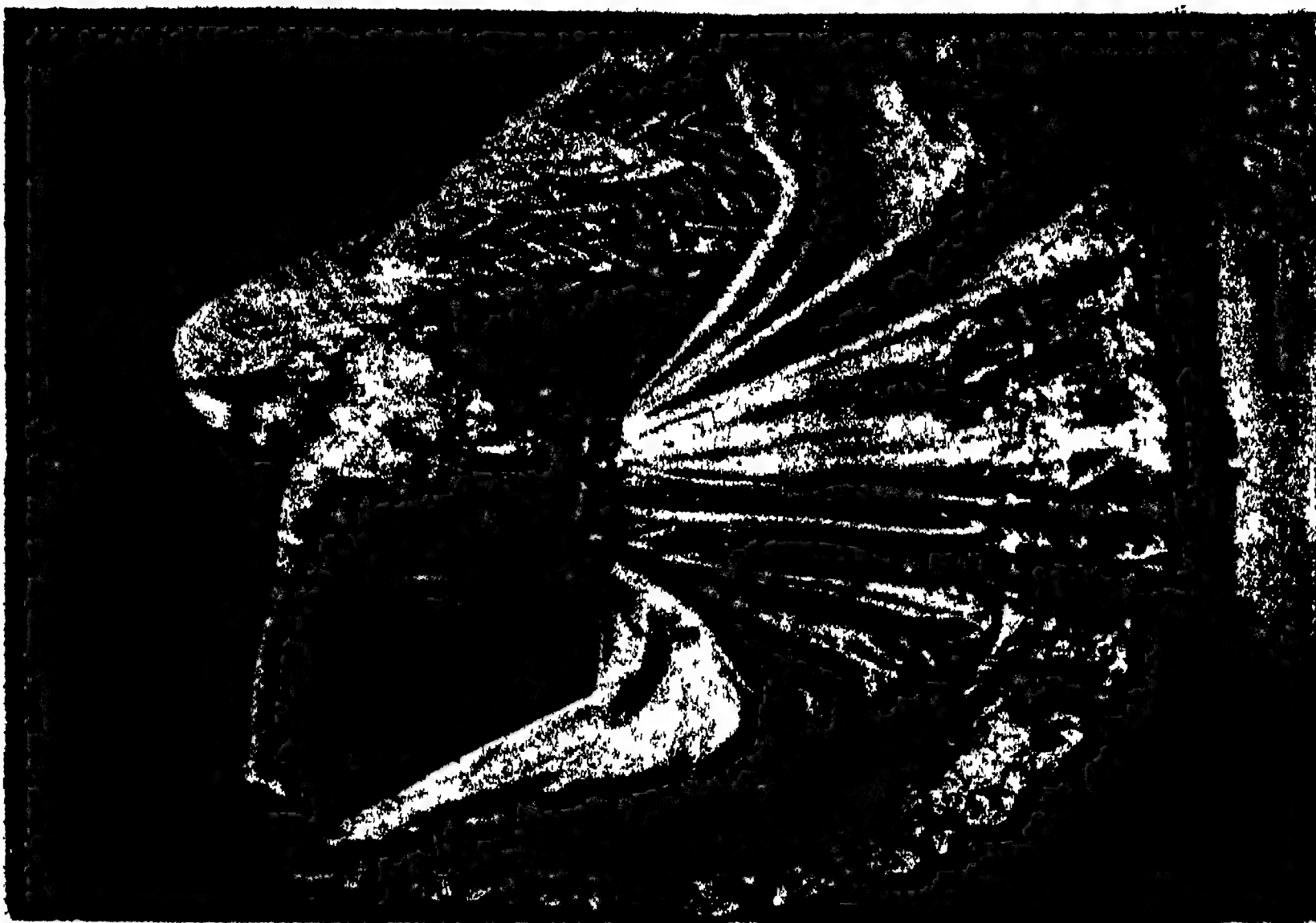
ఉదయశంకర్ భారతీయస్వత్యచిత్రములు

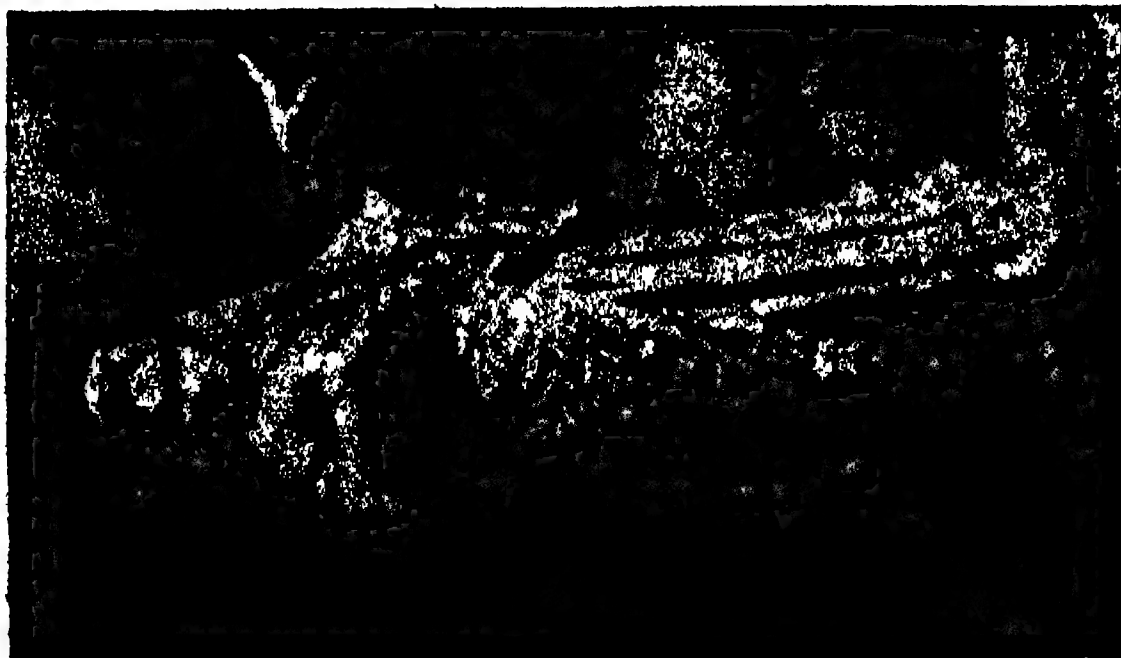
గోపికాస్వత్యము
ఉదయశంకర్. సింగ్ కుమారి.

వసుదత్తస్వత్యము
కె. మోహిని

నృత్యము
ఉదా. శంకర్.

నాగనృత్యశేదము
(SNAKE DANCE)
ఉదాహరణశంకర్.

క తి య వా రు ట్రే డింగు కం పెనీ

జగత్ప్రసిద్ధి గల సర్వజనాదరణీయమైన తలనూనెలు అత్తరులు

మీరు కోరిన సువాసనలు మీకు లభింపగలవు

మనోహర పరిమళముగల తలనూనెలు

వైట్ సోప్ హాయిరాయిలు నెం. 777 (రిజిస్టర్డ్) :—గులాబీపువ్వుల నిజసౌరభ మిందు గలదు. కోబా పూవుల కాంతి గలనారి కామోది మొసగును. వెల సీసా 1-కి రు. 0-14-0.

కుసుమాల్ హాయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్) :—తలనూనెలలో సాటిలేనిది. సంపన్నులు మెచ్చినది. వెల సీసా 1-కి రు. 1-0-0.

పుష్పమాలతీ హాయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్) :—మాలతీపుష్ప సుధాసంతో అతిమనోహరమై పూచియ రంజకమై యొప్పు తలనూనె యిది. వెల సీసా 1-కి రు. 0-14-0.

కోకోనాట్ హాయిరాయిలు నెం. 777 (రిజిస్టర్డ్) :—టెంకాయనూనె తలనూనె కుపయోగించునని ప్రతివారికిని తెలియును. కాని ఎట్లు సిద్ధము చేసిననో సది ప్రశస్తమో తెలియదు. ఈ 777 నెం. రిజిస్టర్డ్ చేసిన యీ టెంకాయనూనె సిద్ధిచేయబడి గుర్వాసవారహితముగా చేయబడి ఖామ్మిసువాసనా సంకలితముగా చేయబడినది. అందుచే అందరిచే మెప్పునొందినది. వెల సీసా 1-కి రు. 0-14-0.

సర్వజనాదరణీయమైన పుష్పముల అత్తరులు

ఓల్డ్ కుసుమాల్ (రిజిస్టర్డ్) పరిమళములం దిపూర్వచిత్రములు :—అప్పుడు కోరిన పూవులవాసన యీ అత్తరునందు కలగని సౌరభప్రియు లందిరును అంగీకరించిరి. సారా అరఖులతో చేర్చిన యితర అత్తరులను జూచి విసుగుచెందెనవారి మనోధృష్టమునకు తగిన అత్తరు. ఇది కుసుమారమైన మాత్మసౌరభము నెవబల్లును. వెల $\frac{1}{4}$ డౌన్లు సీసా రు. 2-0-0

$\frac{1}{4}$ " " " 1-0-0

$\frac{1}{4}$ డౌన్లు ఓల్డ్ జాస్మిన్ నెం. 777	$\frac{1}{4}$ డౌన్లు ఓల్డ్ మస్క 1-0-0	$\frac{1}{4}$ డౌన్లు ఓల్డ్ సుగంధి నెం. 777	$\frac{1}{4}$ డౌన్లు ఓల్డ్ సుగంధి 1-0-0
" ఓల్డ్ హీనా నెం. " "	" ఓల్డ్ నీరోలీ " "	వెల $\frac{1}{4}$ డౌన్లు సీసా 1-కి	1-12-0
" ఓల్డ్ రోజ్ నెం. " "	" ఓల్డ్ బకూత్ " "	$\frac{1}{4}$ " " "	1-0-0

పాకింగు పోస్టల్ ప్రత్యేకము

మాదిరి సీసాలు : రెండణాలు చీట్లు పంపినవారికి కోరిన అత్తరులలో ఒక మాదిరి సీసా ఉచితముగా పంపబడును.

రెండణాల చీట్లు పంపినచో కోరిన తలనూనెలు ఏకెంటి నైనను మాదిరిసీసాలు ఉచితముగా పంపబడును.

నేడే వ్రాయుడు. దొంగమాదిరులను చూచి మోసపోనకుడు.

వీనికి బదులుగా వేనినైనను అంగీకరింపకుడు.

ఘరానా గల ఔషధముల దుకాణము లన్నింటియందును దొరకును. లేదా,

కతియవారు ట్రేడింగు కంపెనీ బాంబాయి (నెం. 4)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము

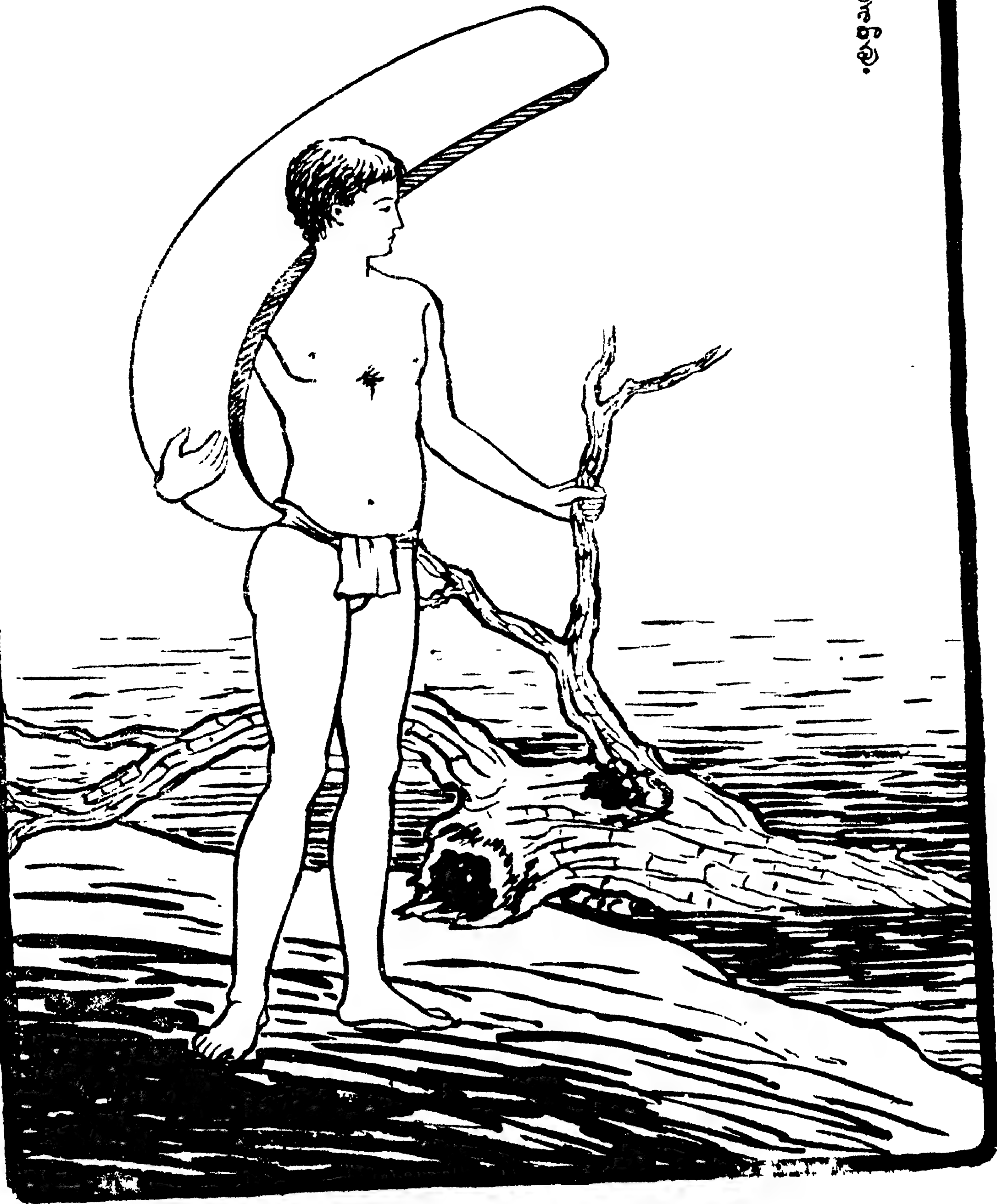
చక్కని డబ్బీతో సహా సీసా 1-కి అణాలు 8 మాత్రమే

అన్ని పాపులను దొరుకును

అమృతాంజనం డిపో.,

బొంబయి - మద్రాసు - కలకత్తా

పెన్సిల్వేనియా

జాలి

చిత్రకారుడు : మ. నూ. ప్రకాశరావుగారు.

వరదలు

చిత్రకారుడు : పి. వి. రామారావుగారు.

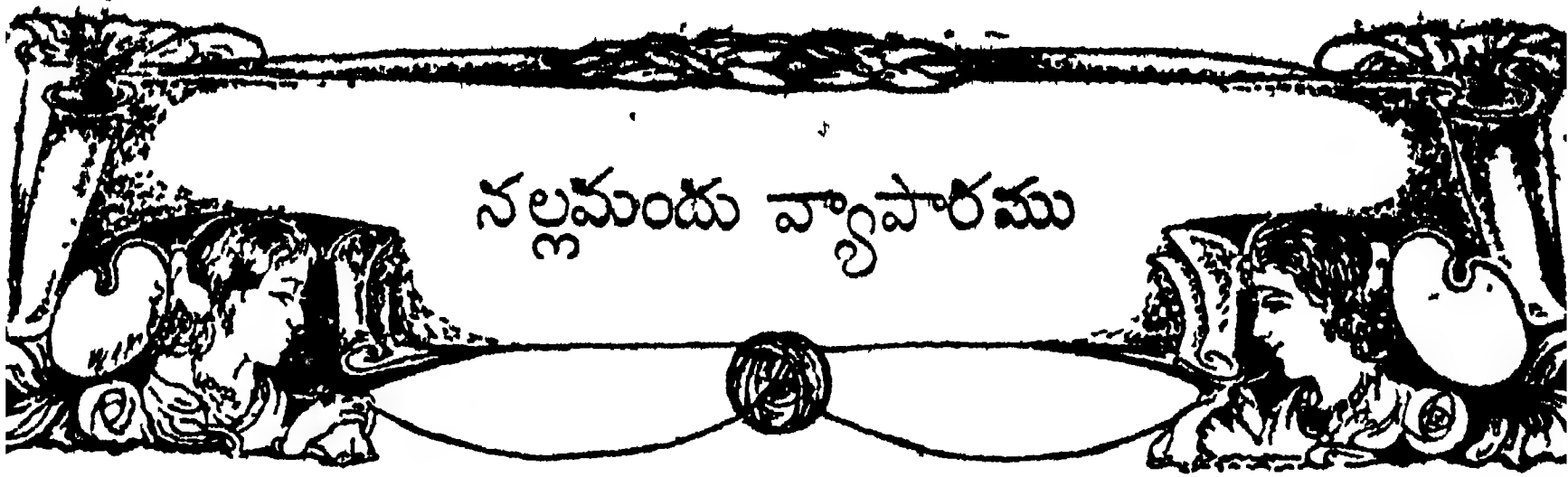

౧, ౨, ౩. విదేశవస్తుముల పికెటింగ్ — చెన్నపురి

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

౧. ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమున ప్రమోదూత సం॥ జరిగిన వినాయకుని ఉత్సవము, ౨. ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకవర్గము

సింగంపల్లి వెంకటాద్రిగారు

మనదేశములో సమస్తరాష్ట్రములందులి జనులలో కొందఱు నల్లమందును కొలదిగనో గొప్పగనో పలువిధముల వాడుచునే యున్నారు. కొందరు మాత్రముగజేసి భోజనమున కించుక మార్గము తీసెదరు. క్రమాభ్యాసమువలన కుంకుడుగింజపరిమాణముగల మార్తలనుగూడ నేవించువారు గలరు. ఉత్తరహిందూదేశమున ఉత్సవాగులందును, పండుగదినములలోను స్నేహితులు, బంధువులుకలసి నల్లమందును నీటితోకలిపి పానకములై త్రాగెదరు. మరికొందరు గొట్టములలో-అనగా చిలుములలో-వేసి పొగపెల్పెదరు. నల్లమందు గసగసాలు పండునట్టి చెట్లనుండి లభించును. గసగసాలు కాయలలో పండును. ఈగసగసాల కాయలచెల్లను సాధారణముగా నవంబరు నెలలో విస్తుదురు. అది కాలక్రమమున పెద్దవియై పుష్పించును. ఫిబ్రవరి నెలలో ఈచెల్లన్నియు పుష్పించి మాచుట కంపముగా నుండును. ఈపుష్పములలోని అండ్కోశమునుండి ఒకవిగమగు ద్రవము క్రవించుచుండును. ఆద్రవము కాలక్రమమున శుమ్మజిగురువలె ఘనీభవించును. నేద్యగాండ్రు దానినంతటిని ప్రోపచేసి సర్కారునకు విక్రయింతురు.

మనదేశములో తియారగునట్టి నల్లమందు రెండురకములుగ నున్నది. ౧. బెనారెస్ నల్లమందు, ౨. మాల్యానల్లమందు. బెనారెస్ (కాశీ) నల్లమందు వికృతమాగాణములలో ననగా ఆగ్రా అయోధ్య పరగణాలలో నుత్పత్తిచేయబడును. మాల్యానల్లమందు అనునది మగ్ధ్య యిండియా ఏజన్సీలోను రాజపుత్రిస్థానమునను తయారుచేయబడును.

బెనారెస్ నల్లమందు

సరియైక్త పరగణాలలో నియమిత పరిమాణముగల భూములలో మాత్రమే రైసెన్సు అనగా ననుభుతి పత్రములను పొందిన రైతులచే తయారుచేయబడును. ఈరైతులకు ఆపంట పండించుట కగు ఖర్చులో మూడవంతు పైకమును ప్రభుత్వమువారు ముందుగనే ఐడ్లీ ఏమాత్రము లేకుండగ పెట్టుబడి పెట్టుదురు. కాని ఆఖ్యవసాయదారులు సర్కారువారికి ప్రతిఫలముగ తాము పండించిన యీనల్లమందుంతటిని నిర్ణీతమగు ధరకు తప్పనిసరిగ విక్రయించవలెను. ప్రస్తుతకాలమున రైతులునుండి సర్కారువారు నల్లమందు నేరు గ ౧ ౧/౨ రూ ౧౦-౦-౦ కు మాత్రమే యిచ్చి పుచ్చుకొనుచున్నారు. గసగసాలచెట్టు వేయబడు భూముల పరిమాణము కాలక్రమమున తగ్గిపోవుచున్నది. ౧౯౧౨-౧౩

సంవత్సరములో ౨౦౫,౨౨౦ బీగముల భూమి వికృతమాగాణములందు వేయబడెను. ఆసంవత్సరమున లభించిన నల్లమందు పరిమాణము ౨౬, ౮౧౩ మణుగూ. కాని ౧౯౨౫-౨౬ సంవత్సరమున గసగసాల చెట్లు వేయబడిన భూమి ౧౧౩,౬౯౧ బీగములు మాత్రమే. ఆసంవత్సరమున లభించిన నల్లమందు ౧౪౦౦౧ మణుగూ మాత్రమే. రైతులచే నుత్పత్తిచేయ నల్లమందు ముడిగికుగ నుండును. దానిని ప్రభుత్వము వారు తక్కువ ఖరీదునకు పుచ్చుకొని ఘాజీపురము (Ghazi-poor) అనుచోట నున్న సొంత ఫ్యాక్టరీలో దానిని పరిశుద్ధమొనర్చి మూడు రకములుగా తయారుచేసెదరు. (౧) ప్రొవిడెన్స్ నల్లమందు (౨) ఎస్సెన్స్ నల్లమందు (౩) మెడిసిసెన్స్ నల్లమందు. వీనిలో మొదటి రకము నల్లమందు దీనా మూలము అతి ప్రాచ్యుకోశముల కెగుమతి చేయుదురు. ఈనల్లమందును తొటబెల్ల పు ౬ గుచ్చునలె అచ్చులచ్చుగాగ జేసి పెట్టెలలో భక్తముగా పెట్టి పంపెదరు ఈపెట్టెను 'ఓపియంఛెస్టు' అంగురు. ఒక్కొక్క ఛెస్టులో నలుబకెని అచ్చులుండును. ఒక్కొక్క అచ్చు ౧'౦ ఎల్బీల తూకముండును. ఎక్సెస్ నల్లమందునది మనదేశములో వాడక నిమిత్తము తయారు చేయబడును. ఈనల్లమందు మాటు ఎక్కువ. ఒక్కొక్క పెట్టెలో నలుబకెని అచ్చుల నమర్చి రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల కంపెదరు. రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారు ఈనల్లమందు పెట్టెలను ప్రామాణముగ కోశాగారములందు భద్రముగావించెదరు. ఈనల్లమందు అచ్చు నేరుతూకముండును.

మెడిసిసెన్స్ నల్లమందు-అనగా ఔషధములనిమిత్తము చేయబడు నల్లమందు ఇంగ్లాండులోను, ఇండియాలోను ఔషధములను తయారు జేయగలందుల కుపయోగపడుచున్నది.

మాల్యా నల్లమందు

ఈరకము నల్లమందు ఎండోరు, గ్వాలియర్, బరోడా, రిట్లం, జవోరా, మేవార్, ప్రతాపఘడిము, జాల్వార్, కోటా, టాంక్ అను స్వదేశరాజ్యభాగములందు ముఖ్యముగా పండుచున్నది. ఈపంటతో కొంతకాలముక్రిందట బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారికి ఎట్టి జోక్యము, బాధ్యత లేకుండెను. కాని ౧౯౧౩ సంవత్సరమున బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు స్వదేశప్రభుత్వములతో గావించుకొనిన యొడంబడికల ననుసరించి యీపంటను సంబంధించిన యెల్లవాక్కులును భార

మును బ్రిటిష్ వారి స్వాధీనమయ్యెను. ఈ స్వదేశరాజ్యములం దుత్పత్తి యగు నల్లమందులో విశేషభాగము చీనాదేశమున కగుమతియగుచుండును. చీనాదేశమునకు ఎగుమతి కావలెననిన సముద్రమార్గము తప్ప వేరొందుత్రోవ లేదు. పడమలరాకపోకల కమచగు నాకాశ్రయ మెద్ది యును ఈ స్వదేశరాజ్యభాగములందు లేకుండుటచే బ్రిటిష్ వారి వశముననున్న బొంబాయిరేవుగుండా ఎగుమతిచేయుట విధాయక మయ్యెను. ఆకారణమున ౧౯౧౩ నకు పూర్వము బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వారు ఈ నల్లమందు ఎగుమతివిషయమై కొన్ని కట్టుబాట్లనుర్చి గుంకముకూడా విధించుచు వచ్చిరి. ప్రాచ్యదేశములలో ముఖ్యముగా చీనా, సయాం, ఫ్రెంచి, యిండో చీనా, డచ్చి యీస్టుయిండిస్ మొదలగు దేశములకు ఈ నల్లమందు ఎక్కువగా నెగుమతి యగుచుండును.

చీనాదేశములో జరుగుచున్న నల్లమందు వ్యాపారము కాలక్రమమున తగ్గిపోవుచున్నది. ౧౯౦౩ వ సంవత్సరమున చీనాదేశ ప్రభుత్వమువారు తమప్రజలను పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న యీ నల్లమందు దురభ్యాసమునుండి రక్షించుటకు తీవ్రముగ కృషిచేయనారంభించిరి. చీనాప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముననుసరించియును, ఇచ్చటి ప్రజానాయకుల తొందరలనుబట్టియు మనప్రభుత్వమువారు చేయునదిలేక చీనాదేశముతో నీవ్యాపారమును కాలాంతరమున రద్దుచేయుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. ౧౯౦౮ సంవత్సరమునకు పూర్వము ఏలేట ౬౩,౦౦౦ పెట్టెల నల్లమందు ఎగుమతియయ్యెడిది. ఏడాదికొకటింటికి ౫,౧౦౦ పెట్టెల చొప్పున తగ్గించి ఎగుమతిచేయునటుల యొడంబడి కలు ఉభయప్రభుత్వములవారును ఏర్పాటుచుకొనిరి. ఇట్లే జరుగుచుండగా చీనాదేశములో కొన్ని నోట్ల నల్లమందు గసగసాలచెట్లువేసి పండింపసాగిరి. ఈనల్లమందుఉత్పత్తి కాలక్రమమున నధికము కాకొచ్చెను. ఈసంగతి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు తెలిసికొని పూర్వపువరతులను రద్దుచేసెదమని బెదిరించిరి. ఆకారణమున ఉభయప్రభుత్వములకును కొంతచర్చ జరిగెను. తుదికు ఇండియా ప్రభుత్వమువారు నల్లమందు పరిమాణము (ఎగుమతిచేయుటలో) తగ్గించినను మూల్యము హెచ్చుచేయజొచ్చిరి. ఇంతిలో చీనాదేశమునందు జాతీయోద్యమము స్వదేశప్రచారము విజృంభించెను. ఈకారణమున నల్లమందు భక్షణము నల్లనుండువ్యాపారము పడిపోయెను. ఎట్లయిన నేమిగ్-౧౩వ సంవత్సరముతో చీనాదేశముతో నల్లమందువ్యాపారముపూర్తిగ విరమింపబడెను.

౧౯౨౬ సంవత్సరమున పూర్వము ప్రభుత్వమువారు నల్లమందును బహిరంగముగ ఏలమువేసి విదేశీయ వ్యాపారులకు కలకత్తా నగరమున విక్రయించెడివారు. కాని ౧౯౨౬ ఏప్రిల్ నుండి ప్రాచ్యదేశములలో చీనా గాక మిగిలియున్న సయాం, ఇండో చీనా మొదలగు దేశములందలి ప్రభుత్వములవారు ఇండియా ప్రభుత్వమువారితో ఏర్పాటుచుకొనిన మరతుల ననుసరించి తామే స్వయముగా ఇండియా ప్రభుత్వమునుండి నల్లమందును కొనుగోలుచేయజొచ్చిరి. ప్రపంచమున నీమాదకద్రవ్యములను గూర్చియు, మధుపానములను గూర్చియు జరుగుచున్న నిషేధప్రచారముల గురైతిగి ఇండియా ప్రభుత్వమువారు ఈప్రాచ్యదేశములతో జరుపుచున్న యీనల్లమందు వ్యాపారమును కాలక్రమమున అనగా ఫేబ్రెర్యురీ పూర్తిగా రద్దుగున్నట్లుచేయ ౧౯౨౬ సంవత్సరమున నిశ్చయించిరి. ౧౯౩౫ డిసెంబరు నాటికి ఈవ్యాపారము పూర్తిగా రద్దుకాగలదనుట నిశ్చయము. ౧౯౧౩వ సంవత్సరమున

మున ౩౪,౮౨౩ పెట్టెల నల్లమం దీప్రాచ్యదేశముల కగుమతికాగా ౧౯౨౬లో ౮,౧౧౫ పెట్టెలుమాత్రమే ఎగుమతి చేయబడెను.

హిందూదేశమునను నల్లమందు ఖర్చు కాలక్రమమున తగ్గుచున్న దనియే చెప్పవచ్చును. నల్లమందుపై రాబడి పడిపోవుట ఇండియా ప్రభుత్వమువారికి సమ్యక్తము గాకపోయినను, గాంధీ, ఆంధ్రూసు మున్నగు మహానీయుల ప్రచారప్రబోధములవలనను, ప్రస్తుతజాతీయోద్యమమువలనను, శాసనసభ్యుల అలజడివలనను ప్రభుత్వమువారికి కొన్ని మార్పులు చేయుట తప్పనిసరి యయ్యెను. ౧౯౧౨-౧౩ లో బ్రిటిష్ ఇండియాలో ౫౬౩,౫౯౫ సేర్ల నల్లమందు ఖర్చుకాగా ౧౯౨౫-౨౬ లో ౨౯౧,౨౩౨ సేర్ల నల్లమందు మాత్రమే ఖర్చు కాగల్గెను. ఇంకను కాలక్రమమున నీఖర్చుకూడా చాలావఱకు తగ్గి పోవుననియే విశ్వసించుచున్నాము. ఇండియా ప్రభుత్వమువారు రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకును, రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు మండలాధికారులకును నల్లనుండుపెట్టెలను పంపుదురు. మండలాధికారులు ఏలము మూలమున లై సెన్సుదారులకు విక్రయించెదరు. వారు ప్రజలకు విక్రయింతురు. ఈనల్లమందు ధరలు ఒక్కొక్కరాష్ట్రములో నొక్కొక్క విధముగా నుండును. ఇండియా ప్రభుత్వమువారికి నల్లమందుపై ఏలేట వచ్చు ఆదాయము మీ క్రిందివిధముగా నున్నది.

౧౯౧౫-౧౬	౨౮౩,౦౨,౩౧౨	రూపాయలు.
౧౯౧౬-౧౭	౪౩౪,౦౦,౦౩౩	"
౧౯౧౭-౧౮	౪౬౧,౮౩,౫౩౮	"
౧౯౧౮-౧౯	౪౯౩,౩౬,౬౩౦	"
౧౯౧౯-౨౦	౪౫౫,౬౨,౨౧౨	"
౧౯౨౦-౨౧	౩౫౩,౪౧,౨౩౪	"
౧౯౨౧-౨౨	౩౦౩,౨౪,౩౯౮	"
౧౯౨౨-౨౩	౩౩౮,౯౨,౦౬౮	"
౧౯౨౩-౨౪	౪౨౪,౮౧,౬౫౪	"
౧౯౨౪-౨౫	౩౩౯,౩౬,౧౩౩	"
౧౯౨౫-౨౬	౪౧౪,౯౯,౩౮౧	"
౧౯౨౬-౨౭	౪౩౧,౪౮,౮౩౬	"
౧౯౨౭-౨౮	౩౮౩,౦౮,౦౯౦	"

ఈ పైలెక్కలనుబట్టి నల్లమందు ఉత్పత్తి తగ్గిపోవుచున్నను, నల్లమందువ్యాపారము విదేశములతో విరమింపబడుచున్నను ప్రభుత్వమువారికి వచ్చుఆదాయములో విశేషము మార్పులేనటుల కనబడుచున్నది. దీనికి కారణముకట్టియే గలదు. ప్రభుత్వమువారు మనదేశములో ఖర్చుచున్న నల్లమందుధర విపరీతముగ హెచ్చుచేయుటయే. సామాన్యప్రజలకు అందుబాటులో లేకుండజేయుటకై ధరలను హెచ్చించుచున్నామని సాకుబెప్పుచుందురు. ప్రభుత్వమువారి యాదృష్టి మాటినగాని నల్లమందు అభ్యాసము తగ్గిపోవాలదు. ౧౯౨౮-౨౯ లో ప్రభుత్వమువారికి నల్లనుండువ్యాపారముపై వచ్చిన ఆదాయము ౩,౪౩,౩౩,౦౦౦ రూపాయలు. ౧౯౨౭ నుండి కాలక్రమమున ఆదాయము తగ్గిపోవుచున్నటుల ప్రభుత్వపు లెక్కలవలన తెలియగలదు. ప్రాణాళి నికరమగునట్టి యీ మారకద్రవ్యవిషయమున వ్యాపారము చేయుట ధర్మనింకను కొనసాగించుట అర్హమాయును. ప్రజాశ్రేయమునకు విధిధర్మముగ ప్రభుత్వమువారు ఈ వ్యాపారముమూలమున ధనము గడించుట వ్యాయ్యముకాదు.

సాంఘికారోగ్యము

పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

ప్రాణి కెట్లు ఆరోగ్యము అవసరమో అదేరీతిగా సంఘమునకుగూడా ఆరోగ్యము అవసరము. ప్రాణియొక్క ఆరోగ్యముకొరకు ఆప్రాణియొక్క స్వప్రయత్నములేగాక, ప్రాణిపరిస్థితులుకూడా అవసరములు. ఆపరిస్థితులలో ఇతరప్రాణులు ముఖ్యములైనవి. అల్పప్రాణిజాతులలోకంటె ఎక్కువగా ఉత్కృష్టప్రాణిజాతులలో ఈసంబంధముయొక్క ఆవశ్యకత వ్యక్తమవుతుంది. వాటిలోకూడా ఏయేజాతులు గుంపులలో నివస్తవో వాటిలో ఈధర్మము మరింత స్పష్టముగా వ్యక్తమవుతుంది. రానురాను మనుజునిలో దీని విజృంభణము పూర్తినొందినదని చెప్పవచ్చును.

ఉదాహరణకొరకు కుటుంబములోనుండే స్థితిగతులు పరిశీలింతము. ఒకరి ఆరోగ్యము మిగిలినవారందరి ఆరోగ్యముపై చాలావరకు ఆధారపడి యుంటుందని చెప్పవచ్చును. ఆరోగ్యమునకు కేవలశారీరకారోగ్యమే నిర్వచనముగా స్వీకరించినా ఈపరస్పరారోగ్యము స్పష్టమే. ఒకరిపై నొకరు ఆధారపడి జీవనవ్యాపారాలు నడుపే బీదకుటుంబాలలో ఈ అన్యోన్యమునకు చాలా అవసరమున్నది గదా! మరీ చిన్నపిల్లలమాట విడిచిపెట్టినప్పుడు, అందరూ కష్టపడి ఆర్జించి తెస్తున్నప్పుడే కుటుంబనిర్వహణము నిరాటంకముగా నడవనప్పుడు, అందులో ఏ ఒక్కరైనా అవశ్యతైతే, ఒక కాలుకుంటియైనవాని నడకవలెనే ఆకుటుంబముగతికూడా ఉంటుందని చెప్పనక్కరలేదు. ఈ ఒకని అనారోగ్యము కుటుంబము యొక్క రాబడిలో న్యూనతతెచ్చి, దానిద్వారా ఆహారములోను, వైద్యబికిత్సలోను, ఇతర ఉపకరణములలోను లోపములకు కారణమవుతుంది. ఇవన్నీ ప్రత్యేకముగా విశ్లేషిస్తే అనారోగ్యమునకు కావలసినంత బలమైన

హేతువైనప్పుడు, అన్నీ కొద్దిగానో ఎక్కువగానో మేళనమైనప్పుడు ఫలితము ఎట్లుండునుగదా! రాబడి తక్కువగుటచేతనే కాదు. ఈ రోగములలో అనేకములు అంటురోగములు. ఒకరినుండి ఒకరికి సంక్రమించవలసినవి. కొన్నిటినుండి కాపాడుకొనుటకు శక్యమైనా కొన్నిటినుండి తప్పించుకొనుట సాధ్యమైనపనికాదు. ఒకరిఅనారోగ్యము అందుచేత ఇతరుల ఆరోగ్యమునకు హానికారణము.

ఇంతవరకు కేవలశారీరకారోగ్యమునే నిర్వచించగా ఈసూత్రము ఇట్లున్నది. కాని ఆనిర్వచనము చాలా సంకుచితమైచది; ఆరోగ్యమువల్ల భౌతికసౌఖ్యమునే అర్థముచేసుకోకూడదు; ఆత్మసౌఖ్యమును వదిలివేయ వీలులేదు. మనశ్శరీరములకు నిరంతరసంబంధము కలదు. శరీరారోగ్యమునకు నిశ్చలమైనమనస్సు సంతృప్తహృదయము, ముఖ్యసాధనములని చెప్పగలము. అంతే కాదు. శరీరముకంటె అనేకరెట్లు ఆత్మకు ప్రాధాన్యము నిచ్చేదృష్టిని పరిశీలిస్తే, ఈ ఆత్మసౌఖ్యవస్తువుయొక్క విలువ తెలుస్తుంది. అప్పుడు కుటుంబముయొక్క సౌఖ్యమునకు కుటుంబములోని అందరి సమాహారసౌఖ్యమునకూ (ఆత్మసౌఖ్యమునకూడా ఆరోగ్యపద నిర్వచనానికి స్వీకరించి మాట్లాడితే) ఈ అన్యోన్యారోగ్యసూత్రము ఎంతబలమైనది అవుతుందో ఆలోచించండి. కుటుంబములో ఉండేవారి అందరి మనస్సులూ కలియకపోతే, ఆకుటుంబముయొక్క ఆరోగ్యస్థితికి ఎంతోముప్పుఅని అందరి అనుభవమునకూ తెలిసినదే.

కుటుంబమును ఉదాహరణముగా తీసుకొని సాధించిన సూత్రాలను సంఘముగురించి నిర్వచించుట సులభమని తలచి కుటుంబములోని పరిస్థితులను పరిశీలించి యుంటిమి. కాని కుటుంబమువంటిది కాదు సంఘము;

అనేకవిధములైన భేదములున్నవి. నిజమే. కాని ఈ ఆరోగ్యవిషయమైగల షరస్పర సంబంధము కుటుంబములో కంటే సంఘములో ఏమాత్రము తగ్గదు సరేకదా మరింత తీవ్రముగా ఉంటుంది దని చెప్పవచ్చును. అయితేనేమి? కుటుంబము విషయమైస్పష్టమైనంత సుఖముగా సంఘవిషయమై కాదు. కుటుంబములో వ్యక్తమయే ఈ అన్యోన్యభావము సంఘములో అందరికీ అంత సులువుగా వ్యక్తము కాకున్నది. మరొకటి; కుటుంబములో షరస్పరము విడబడిపోవుట సాధ్యము. సంఘములో అది యెంతమాత్రము సాధ్యముకాదు. సమష్టికుటుంబములోనూడి అన్నదమ్ములు తల్లిదండ్రులు నుండి ఎదిగినట్లులు, భర్తనుండి భార్య విడబడిపోవుట సాధ్యముగా సంభవముకూడా. కుటుంబముంటూ ఏకూడా లేకుండా ఒకవ్యక్తి ఉండసాధ్యము. కాని ఇట్టి విడబడిపోవుటలు సంఘమునుండి అంభవములు. సంఘములేని వ్యక్తిలేదు; ఉండ సంభవముకూడా. కాబట్టి వ్యక్తిపై సంఘముయొక్క ప్రభుత్వమైన ప్రభావము.

కాని సంఘములో అవశ్యమైయున్న అన్యోన్యము చాలా తక్కువగా ఉంటున్నది. వ్యక్తి చాలా పాల్లు స్వార్థపరుడు. ఈ స్వార్థపరత్వము మంచి షక్త్యమైనవారి స్వభావములోనుండి తొలగిపోదు. ఒక రూమునుండి మరొకరూమునకు మారుతూవుంటుంది. ఇక షక్త్యము కాని వారివిషయమై నీ ప్రభావము వర్ణించుచుక్కరలేదు. కేవల స్వార్థపరులసంఖ్య ఎక్కువ. కొందరి మతములో ఈ స్వార్థపరత్వమే మూలవేషము వేసుకొని సంఘసభ మనే రూమున వర్తిస్తుందట. అట్టి ప్రభావముగల ఈ స్వభావము సంఘములో అవశ్యకమైన అన్యోన్యమును పాడుచేస్తూవుంటుంది. కుటుంబములోవుండే అన్యోన్యమును సూక్ష్మదృష్టితో పరీక్షించిచూస్తే, ఈ స్వార్థపరత్వముయొక్క ప్రభావము వ్యక్తమవుతుంది. అందుచేతనే కుటుంబములు కలిసిమెలిసి ఎక్కువకాలము వుంటున్నవి. ఎంతవరకైతే షరస్పరస్వార్థము సమష్టికుటుంబములో సమకూరుతుందో అంతవరకే ఆకుటుంబము సమష్టిగా వుంటున్నది. అన్నదమ్ముల అన్యోన్యసాహాయ్యములో ఎక్కువతక్కువలు రాగానే, వారు విడబడిపోవుటకు ఉద్యుక్తులగుదురు. ఈ అన్యోన్యసాహాయ్యము

సమష్టికుటుంబములోని అన్నదమ్ములమధ్యకంటే భార్య భర్తలమధ్య ఎక్కువగా వుండడమే ఒక కారణము వారి విడబడుటలు తక్కువగుటకు స్వార్థపరత్వముకాక మరే భావములూ ప్రభవింపలే దని అభిప్రాయముకాదు. ఆచర్య అప్రస్తుతము.

ఈస్వార్థపరత్వమునకు ఇంత స్పష్టమైన నిర్వచనము చేయడానికి ప్రయోజనము ఉన్నది. సాంఘికారోగ్యము కొరకు అనాదిగా ప్రయత్నాలు ఉంటూనే యున్నవి. మతప్రచారకులు, ఉదారస్వభావులు, స్వర్ణకాములు, పుణ్యపరులు, ధనవంతులు కొంతకొంతవరకు సాంఘికారోగ్యము కొరకు కొన్నికొన్నిరీతుల ప్రయత్నములూ ఏర్పాటులూ చేసియున్నారు, చేస్తున్నారు. నీవలన రెండుహానులు సంభవించివి. ఈ బాధ్యత ఎవరికో కొందరికేగాని సంఘములో ఉన్న అందరికీ కాదనే అభిప్రాయము సిద్ధాంతమైనది. రెండోది; ఈ బాధ్యతకు కారణముగా కొన్ని ఉన్నతభావముని ప్రతిపాదించడము వల్ల ఈ బాధ్యత నెరవేరలేదు. ఈ ఉన్నతభావములు మనుజుని వైజస్వార్థత్వమునకు విరోధముగా ఉండినవి. తన స్వార్థసాఖ్యముతో సంతృప్తి జెందనివాడు ఇతరుల సాఖ్యముకొరకు ఔదార్యమును చూపవలెనని బోధపరచే నీతివాక్యాలు నిష్ప్రయోజనములవుతూ ఉండినవి.

మీదచేసిన చర్చవలన సాంఘికారోగ్యము అట్టిది కాదని స్పష్టము కాగలదు. సంఘములో ఉండే ప్రతివాని ఆరోగ్యము అందరిఆరోగ్యముపైనీ కొంతవరకు—చాలా వరకని చెప్పినా చెప్పవచ్చును—ఆధారపడి యున్నది. కాబట్టి తన ఆరోగ్యముకొరకైనా, ఇతరుల బాగుకొరకు కాకపోయినా, ప్రతివ్యక్తి ఇతరుల—ముఖ్యముగా తన ఇరుగు పొరుగువారియొక్క తన గ్రామస్థులయొక్క తన నగరవాసులయొక్క తన దేశస్థులయొక్క ఆరోగ్యము కొరకు, తేమముకొరకు పాటుపడి తీరవలెను. ఈవిధముగా ఈసమస్యను ఎదుర్కొన్నచో కార్యము సులభముగా ఫలించగలదు.

దీనిసంబంధమైన వివరములను స్థలభీతిచే ఇక్కడ చర్చించలేదు. మరొక అవకాశమును చూసుకొనవలెనని ఉద్దేశము.

జాస్తి సాంబశివరావు చౌదరిగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

హైందవ రాజ్యాంగభావిసాభాగ్యమునకు గ్రామపునర్నిర్మా

ణమును, గ్రామమునందలి ప్రజలయొక్కయు, నందు ముఖ్యముగ నభివృద్ధిసంఖ్యాకులగు రైతులయొక్కయు శ్రేయమును ముఖ్యపరము. పస్తుత రాజ్యాంగవిధానమునకన్న మంగు రాబోవు రాజ్యాంగవిధానమునంగు సంపూర్ణ బాధ్యతాయుతి ప్రభుత్వమును స్థాపించు రాజ్యాంగకర్తలగుశయమైయున్నది. అందు ముఖ్యముగా సంపూర్ణ రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము మనకు త్వరలో లభింపనున్నదని యాసింపవచ్చును. కనుక నిదివరకన్న భవిష్యత్కాలమునందు “గ్రామము” రాజ్యాంగవిధానములో ప్రాముఖ్యమును బడయవలసియున్నదని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును. పూర్వము హిందూరాజ్యాంగ విధానమునందేమి, తదుపరి మహమ్మదీయప్రభుత్వమునందేమి, హిందూదేశమునందు “గ్రామము” ప్రాముఖ్యమునుబడిసి రాజ్యసామగ్రిమునకు మూలాధారమై మిగుల నాగరికతతో నిర్మింపబడినది మనము చరిత్రవలన గ్రహించగలిగి యున్నాము. ఈవిషయమై డాక్టరు ఆనిబి సెంటుగారు పురాతన హిందూదేశచరిత్రను పరిశోధించి యప్పటి హైందవగ్రామసాభాగ్యమును, నాగరికతయును, ప్రపంచమున కంతయు మిన్నయై యాచరించె యముగా నుండెనని వ్రాసియున్నారు.

అదియునుగాక “గ్రామపంచాయతి” యను మాసపత్రికలో పంచాయతినీరించి యిట్లు వ్రాయబడియున్నది. “పంచాయతి మనదేశమునకు క్రొత్తగాదు. మనదేశము పుట్టినప్పుడు అదియుంబుట్టినది కాని పూర్వము దానికున్న పరిపూర్ణమైనయంతస్తు ఈనామనలేకు ఎరుకలు వీనాదులలో పంచాయతికింకను పూర్వ బలమున్నది. పెండ్లి, చావు, పోట్లాటలు, కొట్లాటలు అన్నిటిని వారిలో పంచాయతి పీర్చును. అదియే వారికి హైకోర్టు; గ్రీవికాకిన్సిలు. పైకులములలోనా అనుదినము ఖలాశావారు ఖలాశాచోట పంచాయతిపడినందున పోయియున్నారను మాటలువివరమును. నిజమే. ఈపంచాయతిలో సభ్యుడు ఒక్కొక్కప్పుడు ఏబలవంతుడైనరెడ్డియో గావచ్చును. కాని యునదేశకన్యాదయములో పంచాయతికి గల తావు విది ప్రబ

లముగా ధ్రువపరచుచున్నది. ‘పంచాయతి’ మనరక్తములోని గుణముగా బుట్టినదినుటను ఇది యొక్కపరచుచున్నది. పంచాయతి నిశ్చయముగా మనమూలపురుషులతోబుట్టినది మనతోబుట్టువుగనండ పెనగులాడుచున్నది. మనము నశించుటయు నది లేకపోవుటయు నేకకాలముననే జరుగవలయును. మనము లోకమున మనసంతిగులతోడ గూడి సజీవులై యుండినోచుకొనినచో పంచాయతియే మన కానోమును నిలువగలది.” (‘గ్రామపంచాయతి’ నవంబరు 1980, పేజీ 50).

ఇక ప్రస్తుతకాలములో మన ‘గ్రామములు’ రాజ్యాంగవిధానమునం దెంతవరకు పాల్గొనుచున్నవో విచారితము. రాజ్యాంగమున కుక్కునభాగము సిస్తు (రివిన్యూ) చెల్లించునది గ్రామము. అట్లు ఒక గ్రామము చెల్లించిన సిస్తునకు దగినట్లుగా తిరిగి యాగ్రామము లాభమును పొందుచున్నదా? లేదు. ఆగ్రామవిషయములలో నాగ్రామము జోక్యము కలుగజేసికొని గ్రామాధిపతిని గ్రామస్థులు గావించుకొనుచున్నారు? లేదు. గ్రామమునకు సంబంధించిన రోడ్లు, కంటేనలు, గ్రామస్థులు వేయించుకొని ఆగోగ్యమునకు సంబంధించిన కార్యములను గ్రామస్థులు చేసికొనుటకు మాగుగ తాలూకాబోర్డువారో లేక రెవెన్యూబోర్డువారో, లేనియెడల రివిన్యూ డిపార్టుమెంటునకు సంబంధించిన కలెక్టరులో చేయవలసియున్నారు. కాని యేగ్రామమునకు సంబంధించిన యభివృద్ధులు ఆగ్రామముయొక్క ధనముతో నాగ్రామస్థులు చేసికొనుటకు వారికి శక్తియు, సుకాళమును లేదు. 6000 మైళ్లదూరమున నున్న బ్రిష్టు పార్లమెంటు మనదేశమును పాలించుట కన్నను మనదేశస్థులైన ప్రజాప్రతినిధులు, మనదేశముయొక్క పరిస్థితులు, కష్టసుఖములు బాగుగా నెనవారు, పరిపాలించిన నెటుల నుక్కువ లాభగాయకమో, అట్లే గ్రామమునకు చాలదూరములో నున్న స్థానికసంఘములుగాని రివిన్యూ ఆఫీసర్లుగాని గ్రామములోని యభివృద్ధికి సంబంధించిన విషయములలో జోక్యములు కలుగజేసికొని పరిపాలించుటకన్న గ్రామములోని పరిస్థితులను, లోపములను, కష్టసుఖములను తెలిసిన గ్రామస్థులే, అనగా గ్రామములోని కొంతమంది పెద్దమనుష్యులు, పరిపాలించుట గ్రామాభ్యుదయమునకు మిగుల లాభదాయకమని నిస్సందేహముగా చెప్పవచ్చును. ఇట్టి లాభమును గుర్తించ

చియే మద్రాసు గవర్నమెంటువారు 1920 సం. రంబో లోకలుబోర్డు ఆర్డరును సవరించి గ్రామములకు పంచాయతులను స్థాపించవలసినదిగా నేర్పాటుచేసియున్నారు. ఈసవరణకు పూర్వము గ్రామవ్యవహారములుగూడ తాలూకాబోర్డుకు లోబడియుండి తాలూకాబోర్డువారిచే తనే పరిపాలించబడుచుండెడివి. 1920 సం. రపు పంచాయతి ఆర్డరు అమలులో నున్నను మొత్తముమీద గ్రామపంచాయతులు ప్రతి గ్రామమునకున్న స్థాపించబడియుండలేదు. ప్రస్తుతము సవరణయైన చట్టము ప్రకారము సాధ్యమైనంతవరకు ప్రతి గ్రామమునకున్న గ్రామపంచాయతి యేర్పరచబడి గ్రామ వ్యవహారము లన్నియు నాగ్రామపంచాయతికి లోబడియుండును. అప్పుడు ప్రతి గ్రామమున్న దానియొక్క యభివృద్ధి వ్యవహారములను తానే చక్కచెట్టుకొని మిగుల యాచర్య ప్రాయమై రాష్ట్ర ప్రభుత్వమునకున్న అఖిలభారతి రాజ్యాంగవిధానమునకున్న సహాయభూతముగా నుండును. కనుక బావికాలమున “గ్రామపంచాయతి” రాజ్యాంగవిధానమునందు పాల్గొని గ్రామాభ్యుదయమునకున్న ప్రభుత్వసౌఖ్యమునకున్న తోడ్పడుటకు చాల యాకాశమున్న దని చెప్పవచ్చును.

1920-21 సం. రపు ప్రభుత్వమువారి “పంచాయతుల పరిపాలన రిపోర్టు” ప్రకారము మద్రాసురాజధాని మొత్తముమీద సంవత్సరాంతమునకు 2756 పంచాయతులు గలవు. ఇందులో 231 పంచాయతులు కొన్ని కారణములవలన రద్దచేయబడినవి. మద్రాసురాజధాని మొత్తముమీద అన్నిజిల్లాలయందును గలసి ఖమారు 15000 గ్రామములుగలవని చెప్పవచ్చును. ఇందులో 3 వేలకుపైగా మాత్రమే పంచాయతులపరిపాలన యేర్పరచుకొని యున్నవనుటలో నేమియు 1 పుతనములేదు. క్రమక్రమముగా ప్రతిగ్రామమునందును పంచాయతులేర్పడినగాని గ్రామజీవనము ఆచర్యప్రాయముగ నుండజాలదు. గ్రామములకు పంచాయతులెంత యుపయోగకరములో గ్రహించుటకు తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని యొకగ్రామ పంచాయతి నిదర్శనముగా దీసికొనవచ్చును. కొటిపల్లియను నొక గ్రామముగలదు. ఆగ్రామపంచాయతి పేబ్బండిఖర్చు రు 800 లు మాత్రమే. వారి ఆదాయవ్యయములు రు 18700 లు; అంత కొద్దిఖర్చుతో ఇంత పెద్దకార్య నిర్వాహణముచేసి యున్నది. ఈపంచాయతి చీటిసగులుచేయుట, బాటలు సరిచేయుటే గాకుండా గొప్ప యంతనముకూడా నిర్వహించుచున్నది. ఆసుప్రతిని నిర్వహించుచున్నది. దీపములను వెలిగించుచున్నది. గ్రామపు ఆరోగ్యవసరములను కనిపెట్టుచున్నది.

గ్రామపంచాయతులు అనగా నేమి? గ్రామపంచాయతినగా “గ్రామప్రభుత్వ” మని సులభమైనది నిర్వచించవచ్చును. అఖిల భారతదేశమునకు ఇండియాగవర్నమెంటు ఎట్టిదో, మద్రాసురాష్ట్రమునకు మద్రాసుగవర్నమెంటు ఎట్టిదో, జిల్లాకు జిల్లాబోర్డుపరిపాలన యెట్టిదో, తాలూకాకు తాలూకాబోర్డుపరిపాలనయట్టిదో, గ్రామమునకు “గ్రామపంచాయతి” పరిపాలనయట్టిది. ఇండియా వ్యవహారము

దులను ఇండియాగవర్నమెంటుకు అధిపతియైన గవర్నరుజనరలు లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీసహాయముతో పరిపాలించును. మద్రాసు రాష్ట్రవ్యవహారములను మద్రాసుగవర్నరువారి కాంసిలర్లయొక్కయు, మంత్రిలయొక్కయు, లెజిస్లేటివ్ కాన్సిలుయొక్కయు సహాయముతో పరిపాలించును. జిల్లావ్యవహారములను ప్రజాయత్తమైన కాఖిలను జిల్లాబోర్డుప్రెసిడెంటు తన బోర్డుయొక్క సహాయముతో పరిపాలించును. తాలూకాబోర్డు వ్యవహారములను ప్రజాయత్తమైనవరకు తాలూకాబోర్డుప్రెసిడెంటు తన బోర్డుయొక్క సహాయముతో పరిపాలించును. అట్లే గ్రామమునకు గ్రామపంచాయతి యున్నయెడల ఆపంచాయతి ప్రెసిడెంటు పంచాయతి మెంబర్ల సహాయముతో నా గ్రామవ్యవహారములను పరిపాలించును. మన గ్రామముయొక్క పరిస్థితులు, కష్టగుళుములు, వ్యవహారములు చాలామారములలోనున్న యితరులకన్న గ్రామములో నివసించువారికే బాగుగా దెలిసియుండును గాన యే గ్రామముయొక్క వ్యవహారములనను అగ్రామస్థలే పరిపాలించుకొన్నయెడల గ్రామపరిపాలన, గ్రామప్రభుత్వము, గ్రామస్థులకు ప్రీతికరముగను సౌఖ్యకరముగను లాభకరముగను ఉండునని వైనచేప్పియుంటిమి. అట్టి గ్రామపరిపాలనను మిగుల సౌఖ్యవమైనదానిని గను గ్రామస్థులకు సౌఖ్యకరముగానున్న యుండనట్లుచేయుటకు నిప్పుడు గ్రామపంచాయతులు గ్రామములందు స్థాపించవలసినదిగా చట్టసమ్మతమైనది.

మనదేశముయొక్క సాభాగ్యమంతయు గ్రామస్థులయొక్క సాభాగ్యముమీదనే యాధారపడియున్నది. దీనినిబట్టి పట్టణవాగుల సౌఖ్యమునకై మనము శ్రద్ధవహించి నవసరములేదని నాయభిప్రాయమగాదు. పట్టణవాగులతో బోల్చిచూడ మన గ్రామస్థులు అనేక విషయములందు హీనస్థితియందున్నారు. పట్టణవాగుల కిదివరకు చాల సౌకర్యములు గల్పించబడియున్నవి. కాని గ్రామస్థులును వారితో బోల్చిచూడ మిగుల దుస్థితిలో నున్నారు. అదియునుగాక మనదేశములో పట్టణవాగులకన్న గ్రామములందు వసించువారు పెక్కుమడుంగులు యొక్కవ. మనదేశపు ప్రజలలో 100 కి 90 మంది గ్రామవాగులు పోగా మిగిలినదే 10 మందిమాత్రమే పట్టణవాగులై యున్నారు. ఐనప్పటికిన్ని విద్యావంతులయొక్కయు మేధావంతులయొక్కయు జ్ఞానము, శక్తిసామర్థ్యములు పట్టణవాగులయొక్క మేధాభివృద్ధికొరకై వినియోగించబడి గ్రామస్థుల మేధాభివృద్ధినిరసించబడుట కడుకోచనీయము. అమెరికాదేశమునందు విద్యావంతులు పట్టణముల యందంత శ్రద్ధవహించెదరికీ గ్రామాభివృద్ధియందుగూడ సంత శ్రద్ధవహించి షనిచేసెదరు. అందుచే నమెరికాయందు గ్రామములు మిగుల సౌకర్యములు గలవై వెలయుచున్నవి. అక్కడ ప్రతి గ్రామమునందును నుంచి కవికరకోర్టున్న, రైలుమార్గముల యనుమోలమున్న, పోస్టాఫీసులును, టెలిగ్రాము అఫీసులున్న, ఆస్పత్రులున్న, విద్యుదీపములున్న, అతిసౌకర్యములగు బంగారమున్న, ఇంకా

శ్రుతిచంద్రికలు

మొదలుగా గల సౌకర్యములున్నవి. ఇక మనదేశమునందన్ననో గ్రామస్థులలో 100 కి 5 గురుకి మాత్రా సరియగు చికిత్స జరుపుటకు ఆస్పత్రులుగూడ లేవు. విద్యాగంతులెల్లరును దేశక్షేమము నారసి ప్రప్రథమమున ముఖ్యముగ గ్రామీణనమును సౌఖ్యముగ జేయుట ముఖ్యావసరము. గ్రామస్థుల సౌకర్యము దేశసౌఖ్యమునకు పునాదియని వేర చెప్ప నవసరము లేదు.

అట్టితరి గ్రామస్థుల యభిప్రాయాన్ని యశస్విభాగ్యముల కొరకున్న “పంచాయతులు” చేయవలసిన పనియేమి? ఇప్పటి లోకలు బోర్డుల ఆక్తు ప్రకారము పంచాయతీ గ్రామము కొన్ని వార్డులుగా విభజింపబడి ప్రతి వార్డునుంచిన్ని ఒక మెంబరు ఎన్నుకొనబడును. గ్రామమునందు ప్రతి మునుజునికిన్ని 21 సం రముల వయస్సుగల వానికి వోటింగు అధికారమున్నది మరిమొక ముఖ్యమైన సంగతియేమనఁ స్త్రీలకుమాడ వోట్ల నిచ్చుటకున్న లాలాకాబోర్డు ల్లాబోర్డులను మెంబర్లుగా నిల్పుటకున్న నాకు యివ్వబడియున్నది. నిమ్మ బాతులకు సంబంధించినవారికి కొంతమందికి స్థానములు ప్రోత్సహించబడి యున్నవి. ఎన్నుకొనబడ్డ మెంబర్లనుండి యొకరు ప్రెసిడెంటుగా నున్న కొనబడెదరు. అట్టి ప్రెసిడెంటు యితర మెంబర్ల సలహాతో గ్రామ వ్యవహారములను పరిపాలించుచుండును. ఇట్టి పంచాయతీయున్న గ్రామమొక చిన్న రాజకీయ సత్యగా భావించవచ్చును అదియే యొక చిన్న రాజ్యము. అట్టి పంచాయతీ దానియొక్క సరిహద్దులలో, ‘వీరియాలో’ పరిపాలన జేసికొను చుండవచ్చును.

ప్రతి గ్రామపంచాయతినీ చేయవలసిన పనులు చాలగలవు. రోడ్లను వేయించుకొనుట, బాగుచేయించు కొనుట, బజారులను వూడ్పించి పరిశుభ్రముగా నుంచుట, ఆస్పత్రులు బెట్టి గ్రామాగోగ్యమును గాపాడుట, పాఠశాలలను బెట్టి విద్యనభివృద్ధిచేయుట, పారిశ్రామిక వృత్తులను నేర్పుట, వంతెనలను కట్టించుట, చెరువులను బావులను బాగుచేయించుట మొదలుగా గలపను లెన్నియోగలవు. అదియును గాక ప్రతి గ్రామమునందును అత్యవశ్యకములగు గ్రంథాలయములు, కోఆపరేటివు సొసైటీలు, బ్యాంకులు యేర్పాటుచేసి గ్రామస్థలకు సౌఖ్యము నభివృద్ధిచేయవచ్చును. ఇదివరకు పంచాయతీ ఆక్టులో లేని అధికారములు పంచాయతులకు ప్రస్తుత లోకలుబోర్డుల ఆక్టుకింద నివ్వబడియున్నవి.

రే-ఏ, రే-బి శక్తీశుల ప్రకారము పంచాయతీ, గ్రామము లకు సంబంధించిన తోటలు అడవులుపైనను, ఇన్ఫ్రామ్యాన్ పనులయం దును అధికారము గల్గియున్నది. మరియు రే, రే-సి శక్తీశుల ప్రకారము పంచాయతీలకు భూమినిస్తును, పేదనిస్తున్న మొదలగు నిస్తులను పంచాయతీ పేరుతోనుటకు అధికారము గల్గియున్నది. ఇవిగాక నింకను ఇతర అధికారములు చాలాగాలవు.

ప్రజోత్పత్తి సంఘస్సారాది సంచిత

ఇంకొక ముఖ్యవిషయమేమనగా గ్రామగ్రామమునకును పంచాయతులు యేర్పాటుజేయుటకును, పంచాయతులస్థితినిన్నిదిజేయుటకును, పంచాయతులమీద జిల్లామంతయు రిగిరి తనిగిచేయుటకును “జిల్లా పంచాయతీ ఆఫీసరు”ను ఒకరిని రిగిరి స్వప్రకారము నియమించుటకు యేర్పాటు చేయబడి యున్నది. ఇదివరకు పంచాయతులు జిల్లాకలెక్టరయొక్కయు, వారికిపైన పంచాయతుల రిస్ట్రీరుజనరల్ యొక్కయు అజ్ఞాయిషీకిలోబడియుండెడివి ఇప్పుడు ముఖ్యముగా జిల్లాపంచాయతీ ఆఫీసరునకున్న జిల్లాబోర్డు తాలూకాబోర్డు ప్రెసిడెంట్లకున్న, వీరికిపైన లోకలు కెల్సు గవర్నమెంటువారికిన్ని లోబడియున్నవి. కాబట్టి యికపంచాయతుల భావిభాగ్యోన్నతి ముఖ్యముగా జిల్లాపంచాయతిఆఫీసరుమీద ఆధారపడియున్నదని చెప్పవచ్చును. గ్రామములన్నియు స్వయముగా పరిశీలించి ప్రతిగ్రామమునకున్న పంచాయతిస్థాపించుట యీ ఆఫీసరుయొక్క శక్తిసామర్థ్యములపై నాధారపడియున్నది. ఈజిల్లా పంచాయతీ అధికారియొక్క బాధ్యత “గ్రామపంచాయతి” యను మానవత్రికలో నీవిధముగా వరింపబడినది “నిజముగా జిల్లా పంచాయతి అధికారి లోకులు తనిగిచేసి ఆఫీసరుచేసి కర్రపెత్తనముమాత్రము వహించుటకు నేర్పడినవలయునని అభిప్రాయమెన్నడునుగాదు. సహకారోద్యమము ఆరంభమైనప్పుడు రిస్ట్రీరులు వారిసహోద్యోగులు సంఘములను ప్రోత్సహించి స్థాపించి శ్రమపడినయట్లులే వీరును ఇప్పుడు పంచాయతుల సందిర్భమున పనిచేయుచున్నవారు. పంచాయతీయద్యమముయొక్క పరిమరవాన్యము ప్రజాసామాన్యమున కందజేయుట యీ అధికారియొక్క కార్యమునకు యెల్లదును గుర్తించగలరు. ఈ అధికారులును దేశములోని అనధికారప్రముఖులును ఈవిషయమునందు చేతులుకలిపి యుత్సాహముతో నారంభించుకొని కాననములో 1000 మంది జనసంఖ్యగల గ్రామములకంతిటికిని పంచాయతులనేర్పడినవలసినదని నామకార్థమునిర్బంధముపెట్టినప్పటికంటె నిప్పుడేకీక్రుతరముగ పంచాయతులనేర్పడుటకు నిక్కుచి అంకాశముకలిగినను కలుగవచ్చును.” (“గ్రామపంచాయతి” అక్టోబరు 1980) 1000 మందికి మించియున్న ప్రజలుగల ప్రతిగ్రామమునకున్న పంచాయతిస్థాపించవలయునని విల్లులో ముందుగావారింపబడియుండెను కాని కొన్ని కారణములవల్ల అనగా ప్రస్తుతము ప్రతిచిన్నగ్రామమునకు గూడ పంచాయతిస్థాపించుట కార్యరూపమున బెట్టుట మిగుల దుర్లభమని యెంచి యానిబంధన ఆట్టులోనించి తొలగించబడెను. ఆరంభములో కార్యరూపమున బెట్టుట కొంచెముకష్టమైనను, ప్రతిచిన్నగ్రామమునకును పంచాయతి స్థాపించుట దుస్సాధ్యముకాజాలదు ఇంగ్లండులో మనగ్రామమునకు సరిపోల్చుదగినవి “పారిష్” అను పిన్నపల్లెగ్రామము ఈ గ్రామము కడుచిన్నదిమైనప్పటికిన్ని 300 మందికి మించిన జనాభా వున్నయెడల అక్కడ ఒక “పారిష్కౌంసిలు” అనగా మనగ్రామ పంచాయతికి సరియుల రాజకీయసంస్థ యేర్పాటు చేయబడియున్నది.

కనుక మనకుకూడా 1000కి మించిన జనాభాగల ప్రతిగ్రామములోను పంచాయతీస్థాపించుట కష్టముగాదు. అట్లు ప్రతిగ్రామమునకున్న పంచాయతీ స్థాపించుట జిల్లాపంచాయతీ ఆఫీసరుయొక్క శక్తిసామర్థ్యములమీదనున్న, గ్రామముయొక్క ఆర్థికపరిస్థితులమీదనున్న, గ్రామపంచాయతులకు లోకల్ సెల్సు గవర్నమెంటువారు యిచ్చే గ్రాంటుమీదనున్న ఆధారపడి యుండును. ఈ పై సౌకర్యములను త్వరలో సమూహ్య త్వరలో ప్రతిగ్రామమునకున్న పంచాయతీ యేర్పరచునట్లు ఆక్టులోని నిర్బంధనిబంధనను లోకల్ గవర్నమెంటు వారు గావించెదరని యాశించెదము.

ఇదియునుగాక గ్రామపంచాయతులు జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటు గారికిన్ని పంచాయతీ ఆఫీసరుగారికిన్ని లోబడి పనిచేయవలయునా లేక తాలూకాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారికికూడా లోబడి పనిచేయవలయునా యనువిషయముపై రెజిస్ట్రేటివ్ కాంసిలులో చాలా చర్చజరిగెను. ప్రస్తుతపు ప్రధానమంత్రిపర్యులగు డి|| బి|| డి. మునిస్వామి నాయుడుగా రాసందర్భములో వచించినట్లుగా, నధికసంఖ్యాకములగు తాలూకాబోర్డులు పంచాయతుల యభివృద్ధికై చాలశ్రద్ధతో బనిచేయుచున్నవనియు, కావలసినప్పుడు ధనసహాయముగూడ చేయుచున్నవనియు, అందుచే నేకొన్ని తాలూకాబోర్డులో పంచాయతుల యభివృద్ధికి తోడ్పడలేదను నెపమున, పంచాయతులకు తాలూకాబోర్డులతోగల సంబంధమును తీసివేయుట యుక్తముగాదని చెప్పవచ్చును. ఈవిషయములో ఓటింగుకూడా జరిగెను. పంచాయతులు తాలూకాబోర్డుకులోబడియే పని చేయవలయునని యధిక సంఖ్యాకులచే నామోదించబడెను. కనుక నిప్పుడు జిల్లాపంచాయతీ ఆఫీసరు, తాలూకాబోర్డు ప్రెసిడెంటు సలహాతోనున్న, జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటు సలహాతోనున్న మినిస్టరుగారికి లోబడి పంచాయతుల యభివృద్ధి కొరకు పనిచేయవలసియుండును.

ఇక పంచాయతీధనమును (ఫైనాన్సు) గురించి ముఖ్యముగా నాలోచించవలసియున్నది. పంచాయతులు చేయవలసినపనులు చాలగలవని పైని పేర్కొనియుంటిమి. కాని యీపనులన్నియు నెరవేర్చునట్లు? పంచాయతీ యెంతయో బాగుగాపనిచేయ నుద్దేశించియుండవచ్చును. ఎన్నియోప్లానులు స్కీములు వేసియుండవచ్చును. అవన్నియు నెరవేర్చుటకు ధనముగావలసియుండును. పంచాయతీ ధనాగారమునకు మూలాధారములు రెండుగలవు: (1) ప్రభుత్వపుగ్రాంటు. (2) పంచాయతీ ఏరియాలో వసూలుజేయబడు వివిధమైనపన్నులు, సిస్తులు మొదలగునవి. ప్రస్తుతము ప్రభుత్వమువారు యిచ్చేగ్రాంటు రెవిన్యూలోనే కొద్దిభాగమో యొయున్నది. క్రమక్రమముగా సంవత్సరములు గడచిన కొలది గ్రామమునుంచి వసూలుచేయబడుసిస్తులో నెక్కువభాగము గ్రామపంచాయతీకి వినియోగించు యేర్పాటుజరుగునట్లుగవర్నమెంటు వారు కాసింపవలసియుండును. అట్లుజరిగినగాని రాజ్యాంగమునకంత

కును పునాదియగు గ్రామమున్న గ్రామపంచాయతీయున్న యభివృద్ధి గానేరదు.

ప్రస్తుతము గ్రామపంచాయతులు బాగుగా పనిచేయవలయుననిన వానిరాబడి సాధ్యమైనంతవరకు హెచ్చుజేసికొనవలయును. పంచాయతీకిరాబడి నివ్వగలవిషయములు చాలా గ్రామములలోగలవు. ఆరాబడి సరియైనపద్ధతిలోబెట్టి సక్రమముగా మానేజిమెంటు జరుగునట్లు పంచాయతీ ఉపవిధులు (బైలాస్, రూల్సు) యేర్పాటుచేయబడవలయును. గ్రామములో ముఖ్యముగరాబడినిచ్చునవి చెరువులు, పోరంబోకులోనిచెట్లు మొదలగునవియు, కాల్యలంకలలోని పచ్చిగడ్డి, గ్రామఅడవులు, తోటలు, మొదలుగాగలవియునైయున్నవి. ఇవన్నియు ప్రతిసంవత్సరము వేలముపాటబెట్టి వాటిలో నాసంవత్సరమునకు అనుభవించుహక్కును విక్రయించివేయవలయును. అదియునుగాక ఇంటిపన్ను, వృత్తిపన్ను, కొలగారపుహక్కుమీదపన్ను, మోటారుబండ్లు, గుర్రపుబండ్లు, అన్నివిధములగు బాడుగబండ్లు, వీటిమీదపన్ను పంచాయతీకి రాబడినివ్వగలవు. ప్రస్తుత స్థితినిబట్టి రైతులయొక్కయు, హతీలయొక్కయు వ్యవసాయపు బండ్లమీదను యితర వస్తువులమీదను పన్ను విధించుట పాడిగాదు. ఇంకను గ్రామస్థులందరు నైకర్యముగ సుహృద్భావముతో మెలగుచున్నయెడల “దానధర్మముల ఘండు” యొకటి యేర్పాటుచేసి, పెండ్లిధర్మములు, శుభకార్యముల యందు ధర్మములు, తదితరధర్మములువలన కొంతధనమును చేహర్చవచ్చును. ఇట్లు పంచాయతీలవలన గ్రామాభివృద్ధిగావించుటకు యెన్నియో అనకాశములుగలవు. ఆయవకాశముల నుపయోగించి గ్రామమును బాగుపరచి అందరి ప్రజలజీవనము నెంతయో సౌఖ్యదాయకముగాచేయవచ్చును. ప్రతిగ్రామమునందును వైద్యశాలలుబెట్టవచ్చును. గ్రంథాలయములు స్థాపించవచ్చును. నీటిసప్లయకిగాను యేర్పాటులుజేయవచ్చును. అన్నిటికన్నను ప్రాముఖ్యమైన విషయమేమన గ్రామపంచాయతీ ప్రాథమికనిర్బంధవిద్యావిధానమునకు పునాదిగానుండగలదు. అప్పుడు గ్రామజీవనము పట్టణజీవనమునకంటె మిగుల అనుకూలమై ఆరోగ్యమున కాటపట్టు సౌఖ్యజీవనమునకు మూలాధారముగా నుండగలదు.

ఈసందర్భములో విదేశములగు ‘అమెరికా’ మొదలుగాగలవాని యందు గ్రామములు గ్రామజీవనము, గ్రామపరిపాలన యెట్లున్నదో పరిశీలించుటవలన మనకు కొంచె ముపయోగముగా నుదిగలదు. అమెరికా గ్రామజీవనముగురించి పైనకొంచెమువర్ణించియున్నాము. “టైక్సో” గారు వ్రాసిన “అమెరికా కామ్యునిటీస్” అను గ్రంథములోన మరెంతకక్క గ్రామపరిపాలన రాజ్యాంగవిధానమున కెట్లుప్రధానమయిన మెట్టుగానున్నదో విపులముగా వ్రాయబడియున్నది. ఆక్కడగూడ ఇంగ్లండు లోమాదిరి 800 మంది ప్రజలు నివసించు ప్రతిగ్రామమునకును గ్రామ-“కార్పొరేషను”గలదు. ఒక్కొక్క గ్రామమునకు ఆరుగురుగాని, ఇంకా యెక్కువమందిగాని “గ్రామట్రస్టీలు” అనగా మొదట్లో ట్రస్టుకోశ

శ్రీ ఎల్లూరి రామరావుగారు (1)

శ్రీ ఎల్లూరి రామరావుగారు (2)

శ్రీ ఎల్లూరి రామరావుగారు (3)

శ్రీ. దండు నాగయ్యారావుగారు (1)

శ్రీ పులుసుర్తి దుగ్గాప్రసాదరావుగారు (1)

శ్రీ మ. శివారావు కొత్తారెడ్డిగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

స్వల్పకాలమునందు విడుదలగొందిన సత్యాగ్రహిణులు

విడుదలగొందిన మద్రాసు శాంతిసైనికులు

బడెదరు. అందులో నొకరిని "మేయర్"గా అనగా ప్రెసిడెంటుగా నెన్నుకొనెదరు. గ్రామపరిపాలనమంతయు నితర మెంబర్ల సలహాతో నతడు నిర్వహించుచుండును. అట్టి గ్రామకార్యాలయమునకు కొంత మంది నాకర్లుండెదరు. 1 గుమస్తా, 1 కోశాధిపతి, 1 గ్రామభటుడు (కాన్స్టేబులు), 1 బజారు కమిషనరు ముఖ్యముగానుండెదరు. అనంతర మైనయెడల మరికొందరు నాకర్లుగూడ నియమించబడుదురు. గ్రామ స్థులు వేరుగా విలేజ్ మేజిస్ట్రేటును (స్వాయాధిపతిని)గూడ నొకరిని ఎన్నుకొనెదరు. ఆయన తగవులు విచారించి తీర్పులు జేపుచుండును. ఆతడే గ్రామములో స్వాయత్తాపకుడుగను, కాంతిని నెలకొల్పువాడు గను నుండును. గ్రామములోని ప్రజలందరును విద్య నేర్చియుందురు. అది గ్రంథపఠనపువిద్యయేగాదు. రాజకీయవ్యవహారములందు గూడ నారితేరి స్థానికస్వపరిపాలనమందు మిక్కిలి నేర్పరులుగానుందురు.

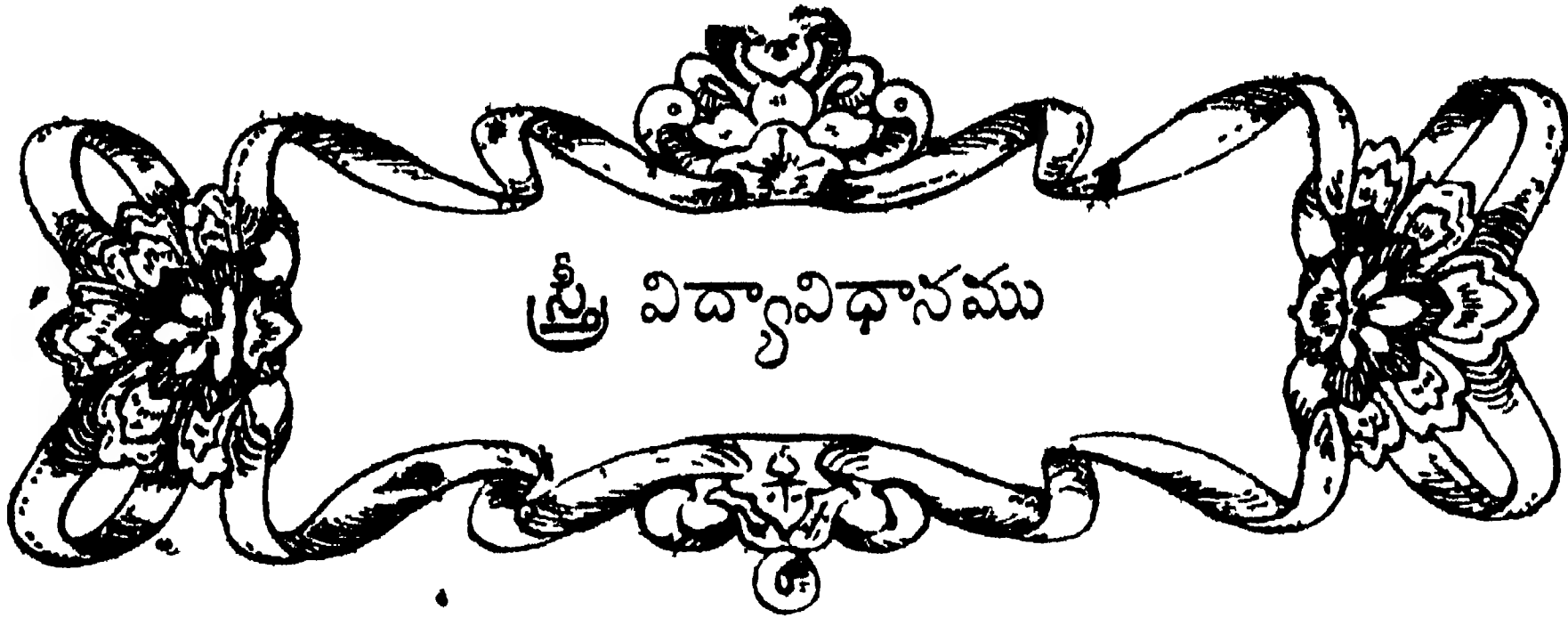
ఇటులే ప్రాంసు, జర్మనీ, ఇటలీ, స్విట్జర్లాండు మొదలగు దేశములందు "కమ్యూని"యను గ్రామము మనదేశపు గ్రామమునకు సరి పోల్చదగియుండును. ఆయాదేశములలో నది స్థానికస్వపరిపాలనము నకు మొదటిమెట్టుగానుండి రాజ్యాంగమునకు సహకారిగానుండును. ఇంగ్లాండులో "పారిష్"అనునది గ్రామమునకు సరియైనదని పైన చెప్పియున్నాము. ఈపైన సంస్థలన్నిటిలోనున్న గ్రామస్థులమీదగాని యితరవిధములగాని వేసినపన్నునందు యొక్కవభాగము బీదజనుల యొక్క జీవనోపాధికారకును గ్రామస్థులయొక్క సౌఖ్యముకొరకున్న వినియోగింపబడుచున్నది. ప్రతిగ్రామమునందును కుంటి, గ్రుడ్డి, గూని మొదలుగాగల బీదజనులకొరకు శరణాలయములున్నవి. కష్టక వారు యింటింటికి దిరిగిభిక్ష మెక్తుకొన నవసరములేదు. ఇవిధముగా గ్రామసంస్థలు ప్రజలకు సంతోష విచ్చుచున్నవి. మనదేశము నందుగూడ పంచాయతీ లీపనులన్నియు చేయగలవు.

గ్రామపంచాయతీలు పంచాయతీ కోర్టులనుగూడ నిర్వహించి పరిపాలించుటకు అవకాశముగలదు. గ్రామమునందలి సివిల్ కోర్టులు శ్రీమిశులకేసులు విచారించి స్వామ్యమును గలుగజేయుట పంక్తి పురుల ముఖ్యముగా బాధ్యతయున్న హక్కున్న ఆయ యున్నది. గ్రామము

లోని యొకకేసు యొక్క నిజానిజములు గ్రామస్థులకు తెలిసినటులు దూరముగానుండు పట్టణవాసులకు అధికారులకు తెలియవు. కోర్టు దూరమైనకొలదియు నిజము బయలుబడుటకు మారుగ దాగుటకు అవకాశముగలదు. అదియునుగాక చిన్నచిన్న కేసులందుగూడ పట్టణముల కెక్కుట వృథాఖర్చులకు బాల్పడుటయును. కనుక గ్రామములోని కేసులను పంచాయతీకోర్టులు విచారించి స్వామ్యమును గలుగజేయుట గ్రామవాసులకు రైతులకు మిగుల లాభముగానుండును. గ్రామముని సిఫ్ కమిషనలుకేసులు విచారించుటకుగల యధికారమును పంచాయతీ కోర్టులు తీసికొనగలవు. గ్రామ పోలీసు, అనగా గ్రామతలయ్యారి, వెట్టి, మోతాదు మొదలుగా గల సిబ్బందియంతయు పంచాయతీచేత నియమించబడి పంచాయతీకి లోబడియుండగలదు. ఈనాకర్ల వ్యవారా పంచాయతీకోర్టు తీర్పులను అమలు జరిపించవచ్చును. రాత్రులందును, పగటి పూటయందును గ్రామ నాకరులు గ్రామ కాపలాగాయాయ గ్రామములో "లాఅండు ఆర్డరు" కాపాడగలరు. అప్పుడు గ్రామము పట్టణమువలె విరాజిల్లుచుండును.

ఇక ఫారెస్టుపంచాయతీలను (అటవీపంచాయతీలను) గురించి కొంచెము విచారితము. ఈపంచాయతీలు 1882 సం. ఆక్టు ననుసరించి పరిపాలితమగుచున్నవి. అనేకరాష్ట్రములందు ఫారెస్టు పరిపాలన క్లిష్టమైన సమస్యలతో గూడుకొనియున్నది. 1912 సం॥ రము నుండియు ఫారెస్టుపంచాయతీ లారంభించబడి పనిచేయుచున్నవి. ప్రస్తుతము మనరాష్ట్రమునందు 22 జిల్లాలలో నిట్టిపంచాయతీలు 1100 గలవు. 3500 చదరపుమైళ్ల అడవిని పరిపాలించుచున్నవి. కాని పంచాయతీదారులు చేసే యభివృద్ధి ఫలితమంతయు గ్రామ ప్రజలు అనుభవించుటలేదు. ప్రభుత్వపు పన్ను తగ్గించబడి నామమాత్రముగా నుండి రాబడియంతయు ప్రజల సౌకర్యముల కొరకు వినియోగించ వలసియుండును. ఇర్రీగేషన్ పంచాయతీలుహూడా రాష్ట్రము సం దక్కడక్కడ నెలకొనియున్నవిగాని యవియొకను వృద్ధిచేయబడి సక్రమముగా పరిపాలించబడిననే గాని ప్రజలకెక్కువ లాభము గలుగజాలదు.

శ్రీ విక్రమజేవవర్మగారు

విద్ = జ్ఞానే యనుభాతువువలన నుత్పన్నమగుటవలన
 “విద్య” యను శబ్దము జ్ఞానాభివృద్ధిహేతుకార్థము
 నంధు వ్యవహరింపబడుచున్నది. విద్యయనఁగాఁ జదువు.
 జ్ఞానము విజ్ఞానము నని జ్ఞానము ద్వివిధము. పరవస్తు
 బోధము జ్ఞానము; ఇహవస్తుజాలబోధము విజ్ఞానము.
 కనుక విద్యావంతు లనఁగ జ్ఞాను లనియో లేక విజ్ఞాను
 లనియో యెఱుంగనగును. లేనిజ్ఞానమును గాని విజ్ఞాన
 మును గాని విద్య గలిగింపఁజాలదు. అది బుద్ధిని సంస్క
 రించి మూసికొనియున్న కన్నులను దెఱచునట్లు మౌఢ్య
 ము నొందియున్న తెలివిని వెలిగించును. కనుకనే విద్య
 నేర్చినవారి తెలివి చికిలిచేసినక త్తివోలె మెఱయుచుండును.
 విద్య నేర్వనివారి బోధము జడత్వము నొంది యుండుటవల
 ననే యట్టివారు పశుసమాను లని నిశ్చయించి “విద్యా
 విహీనః పశుః” అని కవి నుడివెను. కావున శ్రీపురుషు
 లందఱును విధిగా విద్య నభ్యసింపవలెను. పడఁతి విద్యా
 వతి యగునేని చెడు ననునది యార్యోక్తి గాదు. తన
 యర్థాంగి యగు భార్య విద్యాహీన యగునేని విద్యా
 వంతుఁ డగువాని జీవితము పక్షిభూతరోగ్రాంతిశరీర
 మును బోలి యుండునుగదా! కాన శ్రీసైతము విద్యావతి
 యై యుండవలె ననుట సుస్పష్టము. అట్లయ్యు శ్రీలకును
 బురుషులకును వలయువిద్య యేకవిధముగా నుండవలెనా?
 లేక తారతమ్యముగలదిగా నుండవలెనా? అనునది

విచార్యవిషయము. శ్రీలకున్న బురుషులకును జ్ఞానాభి
 వృద్ధికిర మగు చదువునందుఁ దారతమ్య మక్కఱలేకు
 న్నను, విజ్ఞానాభివృద్ధికిరమగు చదువునందు నది యుండ
 వలెను. ఈ పోషణమునకును దన కుటుంబపోషణమున
 కును వలయు ధనాదుల నార్జించుట కుపయోగించు
 చదువు పురుషునకును, తానును దన కుటుంబమును సుఖ
 ముగా జీవించుట కుపయోగించు చదువు శ్రీకి నుండ
 వలెను. శ్రీ తవగృహమున నివసించి యింటిపనులను
 నెఱవేర్చుచు ధనార్జనసాధనముల నవలంబింప వచ్చును.
 పురుషులకు ర క్తమాంసాదులయందును బుద్ధియందును
 లేకుండఁగాఁ జదువునందును బనులయందును భేద
 మేర్పడవలెను? అని కొందఱు తలంపు. పశుపక్ష్యాదు
 లలో మేధము లేక యవన్నియు నాహారములను
 సంపాదింపఁ గు స్వేచ్ఛగాఁ జరియించుచుండ, మను
 జులమాత్రము పట్టాచరింపరాదు? అని స్థూలబుద్ధు
 లకు స్ఫురింపదు. అగుగా నాలోచించినచో నజ్ఞా
 నులయి వివాహమును వివాహము పరికథితపశుపక్ష్యాది
 పద్ధతి నవలంబింప వచ్చును. కాని వివాహ మయి కుటుంబ
 బాభివృద్ధిని గోరువా రట్లు లవలంబింపరాదు. కుటుంబ
 బాభివృద్ధినిగోరువారు ముందుగా నివాసము నేర్పఱచుకొన
 వలెను. పురుషులు వెలుపలితావులకు వెళ్లుచు ధనాదుల
 నార్జించి తెచ్చి నిజమందిరమునఁ జేర్చుచుండవలెను.

అట్లు తెచ్చినపదార్థముల రక్షణావీక్షణములను స్త్రీ లొనర్చుచు వానిని దమవారి యొక్కయుఁ దమయొక్కయు సౌఖ్యముకొఱకు యుక్తముగా నుపయోగించుచుండవలెను. అట్లు చేయఁబడుచున్న కుటుంబమే సుఖించును. స్త్రీపురుషు లింటఁగూర్చుండి కుడుచుచు ధనాదుల నార్జింపనిచోఁ దమ జీవయాత్ర సాగదు. స్త్రీపురుషు లుభయులు నన్యస్థలముల కేగి ధనాదుల నార్జింపఁగడంగుదురేని, అవివృద్ధి నొందినను, వారికి దాంఛత్యసుఖము క్షీణించును; మఱి కుటుంబార్జనమువలన నొంద నాసించు సుఖము సన్నగిల్లును.

ఇక నేతద్దేశముయొక్క వర్తమానవిద్యావిధానముచుగూర్చి యింపుక చర్చింతము. మన పాఠశాలలందు నేర్పఁబడుచున్న విద్య గొంతవఱకు భాషాభివృద్ధిని జేయుచున్నను, దానివలన జ్ఞానముగాని విజ్ఞానముగాని పెంపొందక యాముష్మికలాభము గాని ధైర్యహింసలాభము గాని లభింపదు. ఇప్పటి విద్యావిధానము కేవలము నేషావృత్తికే యుపకరించును. నేవకవృత్తియే గౌరవావహమునియు లాభకరమనియు నెంచు మానవుల మానసములకుఁ దద్విధానము రుచించినను, విద్యావంతులు స్వచ్ఛందజీవనము నేయుచుండవలెనని తలంచువారి మనస్సుల కది రుచింపదు. ఇప్పటి చదువులలో వైద్యవిద్య మాత్రమే శ్వచ్ఛందజీవనము నేయుటకుఁ గొంతవఱకు వలనుపడు ననియుఁ బెటచదువులు నేవకవృత్తికేయుపయోగించు ననియు నుడివెడినుడి యతిశయోక్తి గాఁబల్కుదు. కనుక మనపాఠశాలలందు నేర్పఁబడుచున్న చదువు పురుషులకే నిరుపయోగమగుచుండ నది స్త్రీల కుపయోగించునా? బాత్రిగ నుపయోగింపదు. తమ దేశమందుఁగల పాఠశాలలు సర్వాంగపూర్ణలనియుఁ దాము విదుషీమణులమనియు విజ్ఞప్తిఁగొని పాశ్చాత్యభాషలను బరికించి డాక్టరు జే. ఎ. మోజియ నను నార్వేదేశపండితుఁడు నిజమనమునఁ గుందుచుఁ బాశ్చాత్యదేశములందు నేర్పఁబడుచున్న విద్యలు స్త్రీలకు నుపకరింపవి స్త్రీలు స్త్రీత్వమును బోఁగొట్టుకొనుటవలన నచ్చటి కుటుంబములు గూలిపోవుచున్న పనియుఁ దద్దేశవిశ్వవిద్యాలయములు బాలికలపాలిటి శృశాసములే యనియు ఘోషించుచుండఁగా నిక్కడి విద్యావిధానము మనస్త్రీల కుపయోగకరముగా నున్నదనఁగలమా? మన పాఠశాలలకును విశ్వవిద్యాలయములకు నేమి పే రిడవలెనో యది నాకుఁ బాడకట్టకున్నది. కుటుంబములు వృద్ధియగుటకు నారోగ్యము వొందుటకును సుఖజీవనము సల్పుటకును వలయు విజ్ఞానము నిచ్చు విద్యలనే స్త్రీలకు నేర్పవలెను. బాలికలు యుక్తముగాఁ జదువుటను వ్రాయుటను నంకగణితములు నేర్పినపిమ్మటఁ బూర్వల చరితములను చెలిసి తాము సద్గుణవతులగుటకుఁ బురాణములను, పాశ్చాత్యాది గార్హశాస్త్రములను, శిశుపోషణమును స్వల్పచికిత్సలను బోధించు విద్యలను, సంగీతము, నీవనము, చిత్రలేఖనము మొదలగుకళలను కొన్ని కుటీరశిల్పములను నేర్పి పెంపొందవలెను. అంతేకాని దాస్యమున కుపయోగిరీచు విద్యల నభ్యసింపరాదు.

ఏతద్దేశనతులు పాశ్చాత్యభాషల పైతఱుకుబెఱుకులను గాంచి బ్రమయక యుక్తవిజ్ఞానయుక్తలగుచు సత్సంతానవతులయి స్వదేశక్షేమాభివృద్ధిని జేయుదురు గాక!

ఏతద్దేశనతులు పాశ్చాత్యభాషల పైతఱుకుబెఱుకులను గాంచి బ్రమయక యుక్తవిజ్ఞానయుక్తలగుచు సత్సంతానవతులయి స్వదేశక్షేమాభివృద్ధిని జేయుదురు గాక!

శ్రీ రామకృష్ణులు

శ్రీ వివేకానందస్వామి

పంచము నుట్టాశలూగింపబాలు ఋషిపుంగవులును, మహా మహులను నవతారపుగుఱులును ననేకులున్నారు. వారి సంఖ్యయనంతముగనాండునని భాగవతములో వ్రాయబడినది. భారత వర్షమున విశేషముగ నారాధింపబడు నవతారములు శ్రీరాముడును, శ్రీకృష్ణుడును. పురాతనవీరయుగపుగుఱుడు శ్రీరాముని యందు సత్యము, ధర్మము కెండును మూర్తీభవించియున్నవి. ఆచర్య మూర్తియగు పుత్రుడై, ధర్మరక్ష, జనమక్షయన్నింటికన్నను మిగ్గుగ నొక గూఢచూర్యముడును రాక్షసగాల్లిన యాశ్రమములన్ని మూర్తిని మహాకళానాల్గీకి మనకమలయొలుపు నిలిపియున్నాడు. రాముని జీవితమును బ్రకటించుచుం దీమహాకళాశాస్త్రం కెనే యితర శైలియు నంత స్వచ్ఛముగ, సంతోషదాయకముగ మండుకపోవుటయేగాక యేకకాలముననే యంతి సందరముగను సులభగ్రాహ్యముగను మండు జాలదు. ఇక నీతనియమై నేనేమి చెప్పగలుగుచును! అట్టి మరియొక నీతను మీరు కనుగొనవలయునన్నచో నిప్పుటివరకును గడచిపోయిన కావ్యసారస్వతమునంతయు మీరోడ్చి పడపోసిమాచినను మీకు గన బడకు సరికదా యికముందు మున్న కావ్య సారస్వతమును సర్వమును గూడ మీరు కుదియుటవెదికినను గృతకృత్యము కాజాలరని నేను ఘంటాపఠముగ చెప్పుచున్నాను. చూడుకు! నీత లోకైకసాక్ష్యముగి! ఆపాత్ర యీ ప్రపంచమునం నొక్కసారి నిరూపితమైపోయినది. అంతియ. ఇక మరిగారు. ఒకవేళ రాములనేకులు దుష్టవింప నచ్చునేమో కాని నీత—ఒక్కనీతయే— అంతకుమించును. నిజమైన భారత స్త్రీరత్న మిట్టిదిని గూపించుటకు బాత్రమైన సతీమణి నీత. ఆనీతా సతి జీవితమునుండియే భాగవతము అత్తమస్త్రీలగు రాములును, నాచర్యములును గ్రహించియున్నారు. ఆ నేను హిమాచలము గల యీవిశాలారావర్తమునం నంతలును నివసించుచున్న సతి పుగుఱు ఘనియొక్కయు, ప్రతిస్త్రీయొక్కయు, బాలబాలికలయొక్కయు నారాధనలనందుచు నామహాసాధ్వి యనేకవేల సంవత్సరములుగా నిచ్చుటనే సుప్రతిష్ఠితయై విరాజిల్లుచున్నది. తేజోరాశియగు నీనీత, పవిత్రతకంటెను పవిత్రమూర్తియగు నీజానకి, మూర్తీభవించిన సహన భావము దుఃఖానుభవము నను నీత్యోపుత్ర ఇచ్చుట కలకాలము నిలిచి వెలుగొందుచుండును. దుఃఖమయమగు తనజీవితమునంతయు నణు మాత్రమేని విసుగునండుక భరించిన యీసహనశీల, నిత్యపావనియు

బగమ పతివ్రతామణియు నగు నీగృహిణీగర్భము, సకలమానవులకు, సర్వజీవతలకును గూడ నాదర్శమూర్తియగు నీపరమపూజ్యారాలు, మాజాతీయదైవతమూర్తియై వెలుగొందు నీమహానీత, ఇట్లే సుస్థిర తేజోవిరాజితయై యుండును. మేమామెను పూర్తిగ నెఱుగుదుము. విశేషించి యామెనుగూర్చి మాకెఱిగింప నవసరములేదు. మాపురాణ గాథలన్నియు నంతరించిపోయినను సరే, తుదకు మాజీవములు మమ్ములను వీడిపోయినను సరే, తిరిగి వినబడికుండ మాసంస్కృతవాఙ్మయ మంతయు నాయమైపోయినను సరే, వేయేల, పనికిమాలిన మోటు గ్రామ్యమునేని మాట్లాడుచు మాహిందూజాతి కంతకును కడ కైదుగురు మనుష్యులుగూత్రమే మిగిలియున్నను సరే, వారెంతకాలము సజీవులై యుండునో యంతవరకును మా యీనీతావృత్తాంతము నిలిచి తీర నలసినదేయని నేను నిశ్చయముగ చెప్పుచున్నాను, చూడుడు. నీత మాజాతీయొక్క పంచప్రాణములలో నొకప్రాణమైపోయినది. హిందూ జాతీయందలి ప్రతిస్త్రీయొక్కయు, ప్రతిపురుషునియొక్కయు రక్తము లో మిళితమైపోయినది. మనమందరమును నీతయొక్క బిడ్డలము. అట్టి 'నీత'యను నాచర్యమునుండి విడిదీసి మన భారతస్త్రీల నందరను నవినలుగా మార్చజూచు నట్టి ప్రయత్నమైనను తత్క్షణమే భగ్నమైపోవును. ఇది మన మనుదినమును కనుగొనుచున్నారము. భారతనారీమణులెల్ల గుఱు నీతాదేవి యడుగుబాడలనే నడిచి వికాసమునంది కృతార్థులు కావరనే ఇదియొక్కటియే మార్గము.

అనేకముఖముల నారాధింపబడుచు నాచాలవృద్ధులగు శ్రీ పుగుఱులకుఁజెల్ల నారాధనీయుడై యాచర్యస్వరూపుడగుచు వెలుగొందు మహానీయునొకనినిగూర్చి మనమిప్పుడు ప్రసంగించివిలసి యున్నది. అతడొక యవతారమూర్తియనుటతో తృప్తిపందక, 'మిగిలిన యవతారములన్నియు నీశ్వరునియం దొక్కొక్కయంశమే యగునుకాని యీమహాత్ముడు శేవలమీశ్వరుడే' యగునని భాగవత కారు దెవ్వనిగూర్చి వాక్రుచ్చెనో యట్టి శ్రీకృష్ణునిగుఱించి నేను మీకు తెప్పుచున్నాడను. అతివిస్మయావహమై యీతని వృత్తాంతము నానాముఖములుగ వేలసియున్నప్పుడన్ని విశేషములతో నామహానీయుని వర్ణించియుండుటలో పలితావులకుఁజెప్పునది? మహాద్భుత మూర్తియగు సన్నాధియును గుండెరమునఁ జేర్చుచుండఁ

నాత డొక్కడే యోయున్నాడు. ఒకవైపునుండి మాచితిమా మహా దుష్టముగనున్న రజోగుణప్రవృత్తిని వెలయించినాడు; మరియొక దిశ నుండి వీక్షించితినా, పరమాద్భుతమగు వైరాగ్యజీవనమధ్యమున నిస్సంగుడై ప్రకాశించుచున్నాడు. భగవద్గీత సభ్యసింపిననేకాని శ్రీకృష్ణుని తత్త్వము సరిగ్గా మీరు గ్రహింపజాలరు. ఆయనచేసిన యుపదేశము లాయన జీవితమునందే నిరూపితములై యున్నవి. ప్రతి యవతార మూర్తియు దా నేయేధర్మముల బోధించుటకై యవతరించెనో, నాయాధర్మములు తన జీవితమునందే యాచరణరూపమున బ్రచరించి యున్నాడు. అటులనే గీతాబోధకుడగు శ్రీకృష్ణుని జీవితమునందు గీతారహస్యములు సువ్యక్తములై యున్నవి. నిస్సంగత్వమున కా మహా నీయు డొక గొప్పయుదాహరణము. తన రాజ్యసీమను బరిత్యజించి నాడు. తిరిగి దానిని లక్ష్యమునేయలేదు. యావద్భారతవర్షమునకును నాయకుడై వెలుగొందిన యా మహాయోధుడు, తన యాజ్ఞానుసార ముగ సార్వభౌములనుపైతము సింహాసనములు సేవ దుస్తునట్లుచేసిన యా ప్రతిభాశాలి, తాను రాజకావలసని యన్న హను నాంధింపలేదు. గోపికలతో క్రీడిలాసగించు సామాన్యుడు కృష్ణుడే తాను. ఆహా! ఆమహనీయుని జీవితచరిత్రయం దాయుధ్యాయమే యన్యులే మైనది. అది యర్థమగుట మిగులకష్టము. తాను మంగుగ, స్వయముగ పరిపక్తుడై పవిత్రతనలవరచుకొనిననే గాని యేమనునాడును దానిసర్థము తేసుకొనుటకు బ్రయత్నింపరాదు. మనోవాదము నాబృంహావనిలీలా వర్ణనమునందు వ్యంగ్యముగ వ్యక్తమచేయబడి కడుంగడు విస్మయకరముగనున్న యాప్రేమాస్మీలనము నిజముగ ప్రణయామృతపానవిశేష ముత్తిచిత్తిముగలవానికిగాని యర్థముకాదు. ఆగోపికల ప్రణయవేష నా పరంపరల నెవ్వడు గ్రహింపగలడు? ఏ యితరవస్తువునుగాని వాంఛింపని యాప్రేమ, స్వర్గసుఖములనేని యపేక్షింపనొల్లని యాప్రేమ, ఇహపరములయందు దేనినిగాని యభిలషించని యాప్రేమ- అదియే నిజమగుప్రేమ. ఓ! నాచెప్పలులారా! ఇదిగో యిచ్చుటనే, యీ గోపికాప్రణయభావముననుండియే, ఈశ్వరుని సాకారనిరాకార తత్త్వముల రెంటికి గల పరస్పర సంఘర్షణమునకు సమాధానము గ్రహింపబడినది. సాకారుడగు నీశ్వరుడు మానవజీవితప్రసంగ మహోన్నతస్థాన మెట్లయ్యెనో మన మెరుుదుము. ప్రతిపదార్థమునందును తానే వ్యక్తమైయుండి యట్టి పదార్థసంచయముతోనిండిన విశ్వమంతయు నిండియుండిన యాయీశ్వరుడు నిరాకారుడై కనుబడుట యొక్కతత్త్వదృష్టికే యనియు మనకు దెలియును. కాని మనయాత్మలు తమకొక స్థూలపదార్థము తా మంటిపట్టుకొనియుండుట కనునైన యొకస్వరూపముకొరకై వెదకులాడుచున్నవి. దానిపాటములచెంత తమ సర్వస్వమును ధారపోయుటకు మనము కోరుచున్నాము. ఈశ్వరుని సకరియగ భావించుటకంటె ముఖ్యమైన తమగుభావమును మానవ ప్రకృతి యందుకొన్నతన రాగభక్తి కలిపరమవిరుద్ధముగ కలుపి నాడు.

రున కొకయాకారముకలదా యను నీప్రశ్న యతిపురాతనమైనది. అది యేబ్రహ్మసూత్రములయందు చర్చింపబడినది. అరణ్యవాససమయ మున యుద్ధిష్ఠిరునితో ద్రౌపదీదేవి దీని గూర్చియే నాదించినది. కేవల కరుణామయుడై సర్వశక్తిసంపన్నుడగు నీశ్వరు డొకడున్నయెడల నీభూలోకసరక మేల కలుగవలయును? దీని నాత డెందులకు సృజించుటలేదు? ఆతడు నిశ్చయముగ బక్షపాతియగు దేవుడు కావలెను. వీనికన్నింటికిని మనకు సమాధానమొక్క గోపికాప్రేమ కథనమును సతించునప్పుడో తోచుచున్నది. వేరొకచో నదిలేదు. శ్రీకృష్ణుని కర్ణించు నితరవిశేషము లేవియు వారికిప్రములేదు. ఈసృష్టికంతటికిని నాతడు ప్రభుడైయున్నాడా, లేదా? అమిత బలవంతుడగునా కాదా? సర్వశక్తిసంపన్నుడగునా కాదా? అను నిత్యానివిషయముల గ్రహించుటతో వారికెట్టి నిమిత్తమును లేదు. ఆయన యనంతప్రేమస్వరూపుడను విషయమునొక్కటియే వారు గ్రహించిరి. తిరితరవిషయమేమియు వారి కుపసరములేదు. కృష్ణుడనిన బృందాననకృష్ణుడనియే గోపికాజనల యర్థము. మహానైనికనికాయములను గన్నా నడిపించిన యా మహాయోధుడు, రాజులకెల్ల రాజై విరాజిల్లిన యాచక్రధారి వారిచ్చిష్టియందు గొల్లవాడే. ఎన్నిటికిని గొల్లడే.

“ఈశ్వరా! నాకైశ్వర్యమొసఁడు, సంతానమా నేనుకోరను, పాండిత్యమును నేను వాంఛించుటలేదు. వేయేల? స్వర్గమునకు బోవలయు నను కోరికయైనను నాకులేదు. ఇట్లే యనేకజన్మము లస్తుచుండెదను. ఇటులనేకానిమ్ము కాని నిరంతరమును నిన్నేప్రేమించునట్లును, నది యును ప్రేమకొరకే ప్రేమించునట్లును- యీయొక్కచరము మాత్రము నాకు బ్రసాదించుము! నాకదిగాలును!” సర్వమతచరిత్రయందును సత్యలూత్యమైన యొక మహాసిద్ధాంత మిందేయున్నది. ప్రేమకొరకే ప్రేమించుట, కర్మముకొరకే కర్మము చేయుట కర్మముకొరకే ధర్మము నాచరించుటయను నీమాధర్మనాక్యములు చరిత్రయందు వెలువడుట కదియే మొదటిసారి. ఆవియును నీమహావతారపురుషుని నిహ్యగ్రము నుండియే వెలువడినవి. సర్వమానుచరిత్రయంగు నిట్టి యాదర్శములు తొలిసారి యీభారతభూమియందే బహిగతములైనవి. భయాపేక్ష లతో గూడిన మతావలంబనము లంతర్ధానములైనవి. సతకబాధల వలని భయమును, స్వర్గభోగములంపలి యపేక్షయు నటుండనిచ్చి ప్రేమ కొరకే ప్రేమించుట, ధర్మముకొరకే ధర్మమాచరించుట, కర్మము కొరకే కర్మచేయుట యను మహోజ్వలాదర్శములు బయలువడలినవి.

ఆహా! ఏమి యాప్రేమ! గోపికాస్త్రీల ప్రేమభావము నర్థముజేసికొనుటెంతయు గట్టమని నేనిదివరకే మీకుచెప్పియుంటిని. పురాణగ్రంథములయందెల్ల సత్యదృష్టమగు భాగవతపురాణములోని మహాద్భుతమగు సంతరార్థమును గ్రహింపజాలని మూఢులు మనవారి యందు పైతములేకపోలేదు. ఏదోయొక యపవిత్రమగు మలినపదార్థ

ఆంధ్ర పత్రిక

మునుపలె నద్దానిని ముట్టుకొన జంకుచుండు నపవిత్రులు కొందరు మూఁగులు మన యాయార్థరక్తము కలిగినవారియందే కలరని మరి యొకసారి నుడువుచున్నాను. మున్నందు మిమ్ములను మీరు శుద్ధచేసు కొనుడనియే వారికి నేనుచెప్పవలసియున్నది. గోపికల శ్రేమచరిత్ర మును వచించు మహానీయుడు శుకదేవుడు కాని యన్యుడు కాడని మాత్రము మీరు జ్ఞాపకముంచుకొనుడు. ఆగోపికా ప్రణయోదంత మును గ్రంథింపము గావించిన చరిత్రకారు డాజన్మపరిగుడై, నిగం తర పవిత్రశీలుడై, వ్యాసభట్టారకునికి చినయుడై వలసిన శ్రీశుకుడు! హృదయమునందెంతకాలము స్వార్థపరత్వము నిలిచియుండునో అంత వరకును భగవద్భక్తి కలుగనేరదు. అది యసంభవము ! అది నట్టికర్త కమే కాని వేరేదయ్యుకాదు. “నేను నీకేదే నొకచుట్టువును నివేదించు చున్నాను కావున నోశాశ్వరా ! నీవు తిరిగి నాకేదైన నీయవలయును. నీ విదిచేయనియెడల నీమరణానంతరము నిన్ను నేనుకాపాడెదను. మీ తీవిత శేషమంతయు మిమ్ములచేల్చి వేసెదనని బహుశా ఆంశ్వ రుడనును” ఒకనిబుద్ధియందట్టిభావము తంతికాలముండునో, యంతకాల మును నాత డాగోపికాస్త్రీల ప్రణయోన్మాదివేషనల నెట్లగు జేసు కొనగలుగును ? ఆయుధపానమొక్కసారి- ఒక్కసారి యా యధరా మృతపానములభించునా ? శేవా ఒకపర్యాయమేని నీచుగురాధా గుధాపానము లభించినదా, యిక నాచినికి, నీయంపలి తృప్తయతిశ యించును. సర్వగుణములును సమసిపోవును. అన్యపదార్థముపై శ్రేమ యంతరించి నీయందే—నీయొక్కనియందే నిలనిపోవును! అయ్యూ! ధనముపై, శేరుపై, ప్రతివపై, యీ మనచిన్నబూటకపు ప్రపంచముపై మీకుగలప్రేమను మరచిపోవును; అప్పుడు—అప్పుడు మాత్రమే. మీ కాగోపికలప్రేమ యర్థముకాగలదు. ఆప్రేమ సర్వసంగ పరిత్యాగ మొనర్చిగాని, ప్రయత్నముగావించుటకు వీలుకానంతపవిత్ర మైనది! మరియు బూర్తిగ చిత్తశుద్ధియొందినవేకాని గ్రాహ్యముకానం తపరమపావనమైనది. అర్థములేని, స్త్రీపురుష విభేదభావములతో, వైశ్యర్యకాంక్షతో, యశోభీతితో, నిముసముసమునకును బుడ గలువేయుచుండు చిత్తివికారముగల మమముకూడ, గోపికాప్రణయ ముపై విమర్శనలకు దొరకొనెదరే! ఎంతసాహసము! కృష్ణానంతరము నందలి ముఖ్యసారాంశ మిందేయున్నది. తినంతటతా నొక మహోప నిషక్తుగావెలసిన గీతాశాస్త్రముపైత మాయున్మాదిప్రణయముతో సరితూగజాలదు. కారణ మేమందుకేమోదూడుడు! సాధకుడు తన గమ్యస్థానమును నెమ్మదిగ క్రమక్రమముగ నెట్లుచేరుకొనవలయునో యనువిషయము మాత్రమే గీతాశాస్త్రమున రూపింపబడియుండగా నీప్రణయమో, కేవలమాదివ్యభోగానుభవముయొక్క యున్మాదిస్థితియే యాప్రేమామృతపానవి శేషమత్తతయే యైయున్నది. బోధకుడు, బోధితుడు, బోధన, బోధనాగ్రంథములు మున్నగునవి అన్నియు దీనియందేకముగ కరగి యొక్కటియై పోవుచున్నవి. శుద్ధకు దేవుడు, స్వర్గము, భయము మున్నగుభావములు పైతము దీనియందు లయమై

యంతర్ధానములగును. ప్రతిసత్తువును దూరముగ విసర్జింపబడినది. ఇక మనకు మిగిలియున్నదేది ? ఆప్రేమాన్మాద మొక్కటియే. ప్రతివస్తు వును మరచిపోయి, వస్తుబృష్టియే యంతరించి, భక్తుడు సర్వజగత్తు నందును నొక్క శ్రీకృష్ణుని—శ్రీకృష్ణుని మాత్రమే సందర్శించును. మిగిలినదేదియు గానబడదు. ప్రతిపదార్థమును శ్రీకృష్ణస్వరూపమే. తనముఖమునందును శ్రీకృష్ణుని ముఖమే కాననగును. తనయంత రాత్మీసర్వమును కృష్ణత్వ తత్వమితిమై యలరారును. ఆశ్రీకృష్ణు డట్టి మహామహుడు.

స్వల్పములగు వివరములతో వృధాకాలక్షేప మొనరింపకుడు. శ్రీకృష్ణజీవితమునందలిసాగ మేమో, దాని యస్థిపంజరమేదెయో గ్రహించుడు. తరువాత నిర్జల మార్గబడి నట్టియు, ననోన్య విరుద్ధ ములుగ నున్నట్టియు సంశయ లనేకము లాజీవితమునందుండివచ్చును. ఇవియన్నియు సత్యములై యుండివచ్చును! కాని మనము సరిగ యోచించినయెడల మహోద్దండమును నూతనమార్గమునకును సిద్ధాంతము నకును నేదైన నొక గ్రాతిపడిక యుండి తీరాలయునుకదా! ఏయితర ఋషీశ్వరుని యొక్కగాని, ప్రపక్తముక్కగాని జీవితము నరనితిమేని యామహానీయుని జన్మమునకు బూర్వము నడిచిపోయినకాలమునందలి భావములు, నాచిగ్గుములును గ్రమక్రమముగ పరిణామ వికాసములనంది యాతనిజన్మమునకు గారాధూతములైయుండుట మనకు గోచరిం చును. తనజీవితకాలమునందును, సంపకు బూర్వమును, నేయే భావ ములు దేశమునంగు నలు దేశలను వ్యాప్తిములై యున్నవో వానినే యాత డుపదేశింప గలుగుచున్నాడు. కాని యీసందర్భమును గమనిం పును! కర్మముకొరకే కర్మ, శ్రేమకొరకే శ్రేమ, ధర్మముకొరకే ధర్మము మున్నగు నీయాదర్శనూత్రములు శ్రీకృష్ణునివేకాని మరియొక నివికావు. గీనికి స్థితిశీలకముగ నెవ్వడు చెప్పగలిగినను సరే. ఇదిగో శేను సనాలుచేసి యడుగుచున్నాను. కావున నశ్రుతపూర్వములగు నిట్టి వానిని తాను స్వయముగ వలిచుచ్చిన మహానీయు డొక డుండి తీరవల యును. ఏయితరుని యొద్దనుండి కాని వాని నెరువుగ గ్రహించి యుం డుటయు ససంభవము. శ్రీకృష్ణుడు జన్మించిన తరుణమునందీ భావ ములా గాలిలో లేలియాడుట లేదు. ఈవిషయములను బోధించిన ప్రగమగురువు శ్రీకృష్ణుడు. ఆయన శిష్యుడగు వ్యాసు డావిషయములను ముందు తాను గ్రహించి మానవలోకమున కుపదేశించియున్నాడు. దానికి మించిన యంశము నేదియు మనమూహింప జాలము. శ్రీకృష్ణు డన బృందావనవిహారిణులగు గోపికాస్త్రీల ప్రేమ నిధానమును, గోపీ జనవల్లభుడునని గ్రహించుటయే యాయననుగూర్చి వేర్చుకొన వల సినదానిలో నెల్ల నత్యుత్తమ మైనది. మీకుగూడ నట్టిపిచ్చియైతి నప్పుడే, ధన్యురాండ్రగు గోపికా శిష్యులై త్వము నర్థముజేసి కొనినప్పుడే, ప్రేమయన నెట్టిగోపీ భక్తి యిది. ఇతర ప్రపంచ మంతయు మాయమైపోయి, పలితానైతి నని సరిగిపోయి, యేకోరికయు, తుదకు కుదిగమున

పరిశుద్ధహృదయులై, వెలయునప్పుడే-అప్పుడుమాత్రమే, యాప్రేమా న్మాదము-ప్రేమకొరకే ప్రేమించిన యాగోపికల ప్రేమయగుగల ఆత్మ, ఆబలము-ఆవియన్నియు మీముందు వెల్లివిరిసి ప్రచహించును. అదియొక్కటియే గమ్యస్థానము. అది నీకు లభించినదా మిగిలినవన్నియు నీకు లభించిన వనుకొనుము.

కృష్ణుడు గీతాబోధకు డనుట క్రిందిమెట్టులోనిమాట. కృష్ణుడును ముంగు బండిని నిలువబెట్టి కట్టజూచు ప్రయత్నమువంటి దొకటి యిప్పుడు హిందూ శత్రువున కలదు. శ్రీకృష్ణుడు గోపిజనవల్లభుడనుట తప్పుగా భావించువారు మనయం దనేకులున్నారు. ఇక వైరోపా వారి కది యసలే రుచింపదు. ఒకానొక చోరగారి కనియిట్టుము లేదట. అయ్యో! ఇకనేది గతి? గోపికలందరును గంగను కలసిపోవలసినదే. విరోపావారి యనుమతి లేనియెడల శ్రీకృష్ణునకు బ్రదుకు తెరువేద? ఏమాత్రమునులేదు. విరోపావారి కిష్టములేని వస్తువేదియు ప్రపంచ కముగా నుండరాదు. మహాభారతముగా గోపికలనుగూర్చి యొక్క

డనో యొకటి కెండు సందర్భములందు, అవియును నంత ప్రధానములు గాని, తక్కినవోట్ల చెప్పబడియుండలేదట. ఇవియును నిర్దేశింప దూర్చిన వేసట. బాగు! బాగు! వర్తకన్యాపారములయందు నిలు వెల్లను మునిగిపోయిన యీమనుష్యులు, తుడికు మరముయొక్క యాదర్శమును సతి మొక వాణిజ్యవస్తువుగా మార్చివేసిన యీ బెర గాండ్రు తామిలోకమున నేనెయో కొంచె మాచరించి, దానిబలమున స్వర్గమున కేగవలయునని యాశించుచున్నారు. సాహుకారునకు కొంచెంపై శక్తియే కదా కావలసినది! ఆకారణముచే నీభూలోక మున నేదెయో కొంచెము పెట్టుబడిపెట్టి యాయసలుమీద పెట్టిక్రింద పైలోకమున సుఖముల సనుభవించజూతురు. నిశ్చయముగా గోపికల విధమైన భావములలో తావులేకు. శ్రీకృష్ణుడు ప్రేమకుల కాదర్శ మూర్తి. ఆస్థానమునుండిదిగి క్రిందిమెట్టులోనికి వచ్చినప్పుడే యాయ నను గీతాబోధకుడుగ నెంచుచున్నాము.

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి.

శ్రీ పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూ స్మృతి

ఆలమూరు వెంకటాచలముగారు

త్రనజీవితంబు నంతయు దేశసేవకై

ధారవోసినయట్టి దానపరుడు

అనయంబు గాంధీమహాత్మునకు గుడి

భుజమై తనర్చిన పుణ్యమూర్తి

తన నన్నివిధములఁ దనకు సమానుడై

ఘనుడైన కొడుకును గన్నతండ్రి

అణుమాత్ర మైన జం కనుమాట యెఱుంగని

యనమానసత్యాగ్రహవ్రతుండు,

వేయిముఖములఁ దనకీర్తి వినుతినేయు

భారతీయుల భావప్రపంచములను

పాంచభౌతికదేహంబుఁ బాసి యున్న

వెడలిపోలేదు మోతీలాల్ పుడమి నిండె.

ధూ మ శ క ట ము

శీ॥ శీ॥ తర్కాలంకార వాగీశభట్టాచార్య, వట్టిపల్లి నరకంఠీరవశాస్త్రి గారు

సలిలభారంబుచే నిల గూలి భ్రమియించు కాలాంబుద్రశ్రేణికరణి దనరి

చరమాచలమునుండి చలితమై యుదయాది కరుదెంచు గజరాజిననుకరించి

తపనాంశుమయఖడ్గ దళితమై వ్రాలిన తిమిరఖండంబుల తెఱగుగలిగి

కాలక్రమోదీర్ణగరుదంతురంబులై చరియించు భూధరోచ్ఛయముబోలి

వచ్చె బవమానమానసవైన తేయా, జవతిరస్కరణక్రమజాంఘికమగు

జవములేనరార్ నిదె ధూమశకట మిచట, ప్రకటవికటకటాద్భుటరటన మెనగ.

ఆహ్వానము

కాళ్ళూరి వేంకట నరసింగరావుగారు

వల్లెటూరి తోటలశోభ బాడుపత్తు
లంతరియైన భారతసంతతులకు
సాంధ్యకుంకుమాంకితము నిశాముఖిమ్మ
పలుకరించు మంగళరుచి బాంధవముగ
సాదరాహ్వాన మారుతసరణి, నరుణ
జలదశకలశుభాంకలేఖ లవేతేలే!
ఏయదృశ్యబాలికలంపిరో, యమాయి
కంపుసిగ్గుల నునుకెంపు లొంపిర క్తి
పశ్చిమాశాచ్ఛకాశ్మీరవాటికలను
అపరసంధ్యల నిత్యకల్యాణరాగ
శోభనోత్సవముల నల్పుచుందురేమొ!
ఈడువచ్చిన వేలుపు టిగురుబొండ్లు
చిన్ని నెలకన్నె, ముగ్ధసున్నిగ్ధహృదయ
నిలిపినారేమొ సాధజేహళివెలుంగ
పిలుచుచున్నదదో వలపు బెళుకుచు
కలకల రుచి ప్రపంచ దిక్తలులులుక!

* * *

సాహితీసార మధురి మాచారు లాంధ్ర
కవికుమారకుల్ స్వాగత మవధరించి
సరసభావనా పక్ష సంచాలనముల
నధిగమింపు డనంతవిహాయసగతి
సాంధ్య జీవనదోర్మికషాయలహరి
తరుణ చంద్రరేఖావికస్వర విఘన
రమ్యతా దివ్యకల్పార కామ్యపదవు
లవతరింపు డూహాచంచలాలచలముల
మోహనేందు కళాశ్లేషములను గరగి
తన్మధురహాసకిరణచంద్రకీతసరణి
సరగ గయికొండు సాగరస్వామి స్వర్ణ
హర్మ్య వీధికాస్వైరవిహంగసుఖము.

* * *

ప్రణయశాసనా చణుడగువరుణునాన
వయసుకొండు జవ్వనులకు వావిగరపు

పాడి, వలపువనంతమ్మ లాడుకొందు
రేమొ కోర్కెల వాడల నిపుడుర క్తి!
మధురమందారమధుపానమత్తవిహర
ణాలనమరుద్వలాసినిలోలలోచ
నారుణి మవారుణ పురివిప్పారబోలు
మనకిచట సంజ కీర్తమై మనలెనేడు.

వారుణపురివేల్పుల నాగవాసమందు
ప్రొడలేమేడలనొ మేలిమసుగునీడ
నపరవారాశి నీదెడు తడను పసిడి
మేని యొప్పు లానుదు రనిమేషదృష్టి.
ఆమహాత్మనలాస్యలీలాభిరతల
జారు ముచ్చట ముల్లలో పారిజాత
గుచ్చములె తారకాభాంతి గొలిపి యిపుడు
మినుకు మినుకని మాయమైచనెనొ మనకు!

ముచ్చటగ తెన్గుతీపు మచ్చరించు
దివిజసాహితీరసపాండితీనిపుణుల
కచ్చరలకు కళల్ రచులావహిల్ల
నచటకైత జెప్పనొ పెద్దనాద్య డిపుడు!

రాగిణుభావ గాంధర్వర క్తి సాగసి
ఒరగు గంధర్వ రాసుతు లులికిపడగ
మిన్నులను బాడునట! శిశుమిధునములట
భారతీయప్రణయనీతీసారగీతి

వేడ్కదిలకింప ననిలాధ్వవీధి నేగు
తారకాతరలేక్షణల్ తఱచుకొండు
జ్యోతిరేకాంతనంసారసుఖమధువుల
కటికి చీకటి తోటల కలఫణితుల.

మృదుహృదయరుచిరములు తన్మధురగోష్ఠు
లమర నిర్ధరిణీతరంగములుపాడు;
మనసుగలవారె సంసార మనుభవించు
సరసులె వినంగలారు తచ్చావ్యగీతి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ - ప్రజాస్వామ్య సంస్కారాది సంచిక

శ్రీమతి కొండారెడ్డి సత్యమ్మగారు (1)

శ్రీమతి కొండారెడ్డి సత్యమ్మగారు (2)

శ్రీమతి కొండారెడ్డి సత్యమ్మగారు(3)

శ్రీమతి సర్వోదయ దేవి, (4)

శ్రీమతి గోరేపాటి సత్యమ్మగారు(5)

శ్రీమతి. పద్మావతి ()

శ్రీమతి. పద్మావతి ()

శ్రీ పద్మావతి

శ్రీ పద్మావతి బాసకబాయిమ్మగారు ()

శ్రీ ఉన్నప లక్ష్మీబాయిమ్మగారు ()

ప్రజోత్పత్తి

బోయపాటి వేంకటకృష్ణారావు చౌదరిగారు

అండపండ్రహాండంగా నిండియున్న
సర్వమయునాజ్ఞ శిరముపై చాల నిల్చి
షష్ఠీసూక్తికి నొకమారు సంతసమున
ప్రకృతిచిత్రంగా పీటించి ప్రజ్ఞ చూడ
నగుదెంచితివా ?-కాద, అట్లు దలం-
ట ప్రజోత్పత్తివర్షంబు! యొనరు శుభము.

* * * *

శాంతిసంగ్రామరింగంబు నాగుమిండు
వ్రాక్రమిచిజనంబులు భావ మెరిగి
సంధి యొనగుట్టుగా లేక సరిసమితిని
స్వేచ్ఛ యొనగుర్య పాలకప్రేక్షతోడ
సచ్చైతన్యతతో యన-వచ్చినాపు
ట ప్రజోత్పత్తివర్షంబు! యొనరు శుభము.

* * * *

కర్మ మగునట్టినికని దాను లగుచు
న్యాయవర్తనమంద న నడచినట్టి
హింస యన నేమొ మెరుగ నహింసకరులు
శృంఖలాబద్ధులను జేసి చూచుచుంటు
పాడి గాదని నీవచ్చు భావ మిరె!
ట ప్రజోత్పత్తివర్షంబు! యొనరు శుభము.

* * * *

మూఱ్ఱ నాలుగొ సాగులు ముదము వీడి
భారతీయులమైక్యంబు బాసె సనుచు
ఎటులు వచ్చితివో యట నేగియుంటి
వింక నటు గాదు; నీకృషి నేగ బరసి
గాంధీవాంఛ స్వతంత్రంబు గలుగజేయు
మోప్రజోత్పత్తివర్షంబు! యొనరు శుభము.

బాలుడు వెన్ని నేర్చితిని వారివిహారము నల్పురేళ మా

చీరల నెత్తినచ్చు టది చెల్లునె? యూర్పిత మెద్ద? రాధికా
లోల! త్వస్త్వతంగా చెడ లోకరహస్యవిదండ నీవు కన్
జూచి వెద్ద? నీ పాప లొనర్చినయంత నె లోగిపోమహే!

చేలము కీయకుండీనను జింత రెంకింతయు లేను వైరిని
హ్మంసమందా హింసకును మూం మ్మెనెనఁ ద్వ యాక్రమున్
జూగ రించి హింస యనుజ్ఞా మ నేర్చిని రాట్ల ముండఁగా
వేలకొందచీరలు ననెనము లిత్తుము నీవు కోరినన్.

కొంచనచే! మాధనము పైకొనె నెస్త్రిము లమ్మడేమి? నీ
రెండఁ చేముల్ కొనెనెకొనెను లేని; తమింపుమట్లు కా
పిండుట కల్ల; నూల్ నడుకు వేగు పైపు పోన మాకుఁ గీ
రెండపు, మాప్రేక్షే నజకింపుగా! నరసుండు వన్నిటన్.

ఘనవంశేంద్రునఁ బట్టి దుష్టమత్తులై గర్వింబి నశ్శాసనుల్
తెనవస్త్రబాలు నూచ్చ మానము చెడిన దుండఁగగా గార్జిచె
మునుమున్ నిన్ను నలంచి వేడుకొను వేషాన్జేంద్రులంబిన్వకో
కొనపో నెంచితివ? యిట్లున హరి! మాకున్ మోదమహా నెంతయున్.

అలా గా దేని ప్వదేశే ప్రహరిణి బాన' భవిష్యత్తు నం
ద బ స కర్మలు మార్గదర్శకములై హింసాస్వరూపంబు నం
నాట సూక్ష్మిర్యమ మూర్ఖు లుండ? నయ! వాగ్దోషంబు మన్నింపవే
ఇటు నిన్ బల్కెడవారిమే? యెఱుంగనే యభూమి రక్షింపఁగాన్!

ఓహరిణి! కంటె మనయుక్తుంకున్ జిహ్వస్త్వ నవ్వి నం
దేహము మాన్చి "నన్ను గను దేశము ప్రాణును పొందు; దుష్ట నం
దోహము గర్వ మింక ఖండతున్; సుజనావళి. గాఢు" నం చనెన్
మోహన చంద్రుడే పదనమోహనుండే హరి లోకమాన్యుడే.

తాళం

* నూత్న విరళ
37

ల.

చిత్రకారుడు: శ్రీ కే. శే. యం. శేషనారాయణగారు

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాదిసంచిక

షోలాపూరుశిక్షితులు (ఉరిదీయబడిరి)

శ్రీ మల్లప్పన సెట్టిగారు

శ్రీ హరిశేనుగారు

శ్రీ లక్ష్మీనారాయణ శర్మగారు

బడమా నీ జగదండమండమునకు జైతన్యనంప్రాప్తి నీ
కడకంటం బ్రసరించు చూడ్కిన కదా; కల్యాణసంధాయి! యీ
తడవే శ్రావణశుద్ధపంచమి బ్రహ్మాదంగంటి బుట్టాడధి;
గడచెడ డెబ్బది యాట వబ్బమిది చక్కణ; భక్తచింతామణీ!

౨

అడుగు బాలుడు నిల్చి మావికడ “జిల్కా! చిల్కా! నాకొక్క పం
డిడవే యీవె!” యటంచు గంచు బయి; కట్టే మొక్కి ని వేడె దో
చెడి భావంబుల నల్లుడైములు తుప్పి నే నివేడింతు నీ
యడుగుం దమ్ము; కందుకొమ్ము సరమాత్మా! భక్తచింతామణీ!

౩

వివిధం బైనప్రపంచవాంఛలను, బ్రవృత్తులకల్లోలినీ
నవవారిప్రతిమానమైనమనమున్ సైర్మల్య మొందింపగా
భవదీయాచలపాదసేవ కతకప్రాయం బటం చెంచి, మ
త్కవనంబు బచరింతు దత్కృతి; ముకుందా! భక్తచింతామణీ!

౪

నాకు నీ విడునర్థ మొక్కత్యణ మైనన్, నే మహామేరు వం
చాకాశంబును దాకుదున్; సకలలోకానందదుండౌ మహా
త్మా! కొండం తగుగా కనర్థి, మది యుత్పాటింతు వీ వంచు ని
ర్భీకత్వంబున నుండు నిం దలచి; తండ్రీ! భక్తచింతామణీ!

౫

కుడిపై తెప్పకు మార్పు మింక నదురుం; గొన్నాళ్లుగా వామపురి
గడక న్నేలొ స్ఫురించుచున్ సిలుగు శంకన్ నాకు గల్గించెడున్;
జెడుగు గోడు ఘటింప, మే లరునముం జేకూర్చ, నీవేగదా!
యొడయందై భువనంబు లేలెదు; డయాభూ! భక్తచింతామణీ!

౬

మేలుల్ గీడులు గాలగర్భమున సామీ! దాగి నీ సైగలం
బైలై చిత్త మెఱింగి పంతుమొయి సర్వప్రాణులం బొందెడున్;
గేళీసాధమునందు భోగపరుడై క్రీడించు వాడట్టె పా
తాళం బంట నొకప్పు మున్గు బెనువంతన్ భక్తచింతామణీ!

౭

మనసుం ద్రోయును వహ్ని కుండమున సంసారంబు; తత్తాఽమే
ననుభూతిగ్రహియించి, భీతమతిన్దై యానందసంధాయి వం
చనుకంపానిధి వంచు నార్తిశరణు డంచున్ నినున్ గొల్చెదన్
నను దప్పింపవె దాని బారికి ముకుందా! భక్తచింతామణీ!

౮

అనుదుర్ కష్ట మటంచు గర్భనరకం; బమ్మాటయాధార్థ్యమం
దనుమానం బనుభూతి లేమి; నిది ప్రత్యక్షంబ హే గూతి హే
య నికృష్టం బగుమేనియూడిగ మనహ్యంసా మహాకష్ట; మీ
జని కింబిందు బాపు బాపు, పరమేశా! భక్తచింతామణీ!

౯

ధరిలో నెన్నదినాల్గుంటలు భవత్కారాగ్రహంబుల్ చరా
చరముల్; ద్రోసితివందు; నిష్ప డీట శిక్షగ మామచున్నాడ నీ
శ్వర! యింకే చెలసాలకేయటకు మార్పన్ దల్చ కందుండి నా
యిరవొందగ ద్వదనున్ నాకు దయ సేవే! భక్తచింతామణీ!

౧౦

మమతాశృంఖలముం దగిల్చి పటుకామక్రోధలోభాదివ
ర్గముఁ బైకాపిడి ఎంది బందియట నిర్భంధించి, జీవాత్ముచే
శ్రమసంధాయకహేయకార్యచయమున్ సల్పించె; దెందాఁక నీ
యమబాధల్; పరమాత్మ! నిత్యసుఖ మిమ్మా! భక్తచింతామణీ!

౧౧

పొనఁగుం దావకభూతసృష్టి విధికిన్ ము పెల్లరుం గొన్న స
న్యసనంబున్ భవబంధముక్తి కని దేవా! నీవు లో నంతరా
యసహస్రంబు ఘటించు కామమదమోహద్రోహులం జేర్చుటన్
వసమే సంస్మృతి దాటఁ గోటి కొకఁడైనన్! భక్తచింతామణీ!

౧౨

మనసా చంచల, మీషణత్రయము ద్రెంపన్ రానిబంధంబు, మే
ననిశం బైహికసౌఖ్యలంఘము, కామాదుల్ పరద్యేషు, లీ
వన సుజ్ఞానసుయోగగమ్యుడవు, సాధ్యంజాన మోక్షంబు నా
కనుజీవాత్ముని కుందు వాపవె; ముకుందా! భక్తచింతామణీ!

౧౩

తనువుల్ పెక్కులు చాల్చిమైనఁ దుద కాత్మజ్ఞాననిర్మోహుండై
యనఘుండై పెడబాసి సంసరణ మైక్యంబుంద నీలోన జీ
వున కెంతో యవకాశమిచ్చిన దయాంభోరాశివంచున్ సదా
మన ముప్పొంగ భజింతు నిన్నుఁ; బరమాత్మా! భక్తచింతామణి!

౧౪

నను దృష్టాంతముగా నొనర్చుకొనుచున్ ద్వత్సప్తలోకాళిపై
ననఘా! తావకవత్సలత్వముచు నే నాత్మన్ విమర్శింపఁ దో
చును మార్జాలకిశోరసామ్య మెటు నేచున్ భ్రోచుకోఁ దమ్ము నీ
కనుగుడ్డుల్ జగదండముల్ భవదుపేక్షన్! భక్తచింతామణి!

౧౫

మును తజ్ఞుల్ నినుఁ బొందు నిస్సలు దయాపూర్ణాత్ము లాత్మానుభూ
తిని గ్రంథావళి నంటిపండ్లొలిచి ప్రతిన్ జేతి కందించు లీ
ల నెఱింగింప దదర్శ్యభోధసుధగ్రోలం బ్రలుమాలించు దు
ష్టను దోలంగదవే యవిద్య; భవనాశా! భక్తచింతామణి!

౧౬

నీ తత్త్వం బిదమిత్థమంచుఁ దెలియన్ నిక్కంబు శెక్యంబె! ప్ర
భ్యాతుల్ మూవురు మూఁడు త్రోవలయి రేదందొబ్బుతం బచ్చుతా!
చేతం బుయ్యెలలూఁగు; భక్తియ నినున్ జేరన్ సుమార్గంబు; స
ర్వాతీతం బదిలేని తెల్వి నృథగాదా; భక్తచింతామణి!

౧౭

ప్రేమన్ దల్లిగఁ జేసి, సృష్టజగముం బెంపింతు వద్దానిచే
స్వామీ! ప్రేమ పిపీలికాదికసమస్తప్రాణిసంరక్షణ
క్షేమాధారము; ప్రేమ నీవు తను బోషింతెట్లు, లోకంబు ని
న్నమై భక్తి భజింపఁ దెల్వినిడు; దేవా! భక్తచింతామణి!

౧౮

తా నీపై యరలేక యుండుటయెకాదా యోగసిద్ధి య
ద్దానన్ సిద్ధుఁడు సర్వశక్తుఁడు సమస్తజ్ఞుఁడు నీ యట్ల; దే
వా! నీ వాక్యమునందుఁ గల్గి దృఢవిశ్వాసంబు యత్నించి యీ
మనన్ ధన్యులు గాంతు తత్సలము; సామీ! భక్తచింతామణి!

౧౯

కనుగో లేకునికీ విదేశమున విఖ్యాతంపుఁ బట్నంబునం
బెనువీధుల్ బిననందులుం దిరిగితిన్ భీతాత్మతన్ స్వప్న మే
యనుకొంచున్ ద్రుతి మధ్యమధ్యమున; మిధ్యంగా జగం బెంచుచున్
నిను నట్లేగన గమ్యు; మాన్పు మజ! భ్రాంతిన్; భక్తచింతామణి!

౨౦

అలమన్ ముచ్చలు నన్ని మి న్నొకటన్, గ న్నగ్గుబలెన్, వ్యర్థపుం
దలపుల్ లోఁదెఱపీక మూఁక లగుమింటన్, వెల్లు లన్నింటికీ
వెలుఁగొ నిన్ గనలేక వ్యాకులపడున్ జీవుండు; త్వడ్వ్యానమాన్
సలుఁగ నిర్మలమానసం య సగు మీశా! భక్తచింతామణి!

౨౧

స్తవగీతగబులఁ దోమి గట్టిగను మీఁదన్ భవ్యభక్త్యున్బృణో
దృవహర్షాశ్రుజలంబులం దొలఁచి యంతం బోన నుర్వాసనన్
బ్రవినాశం బొనరింఁ దావకఁదాబ్బంబుల్ మనఃపీరియం
దపరామంబుగ నిల్పు భక్తుఁ డఘనాశా! భక్తచింతామణి!

బొంబాయి

అమృతాంజనం డిపో

మద్రాసు

శ్రీకోపల్లి కృష్ణారాయనిర్యాణము

(ఫాల్గునబహుళ అష్టమినాడు గతించిరి.)

చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావుగారు

అల్లదె కంటికి వనము

నందాన వృద్ధతపస్వి గొక్కనిక
బెల్లగు దఃఖ మేదొ మది
బీడన నేయఁగ దాని గాఁచి తా
నుల్లమునందు రామభజ
నోత్సవ మొప్పగఁ యుచుక స
లెలవారితో సరిస
బాషల నాడుచుఁ బ్రాద్దుఁ బుచ్చెడ
నల్లనివాఁడు కీర్ఘనయ
నంగలఁ ద్రేమలఁ జల్లువాఁడు నే
కల్లలఁ బోనివాఁడు సరి
గా వ్యవహార మొనర్చు నీతిలో
బిల్లనిగ్రోవి నఁగఁగను
పంచెడిలేనిబట్టి దానితోఁ
జల్లనివాక్యముల్ రచిన
సల్పెడువాఁ డెవఁడొ కొఁ చెప్పి

అతఁడంట కృష్ణారావు తనయిష్టదళాకృతిశాలలోపలక
సతతము డోలికాభిరతిఁ జక్కఁగ నూఁగుచు యోగముద్రలో
మతి నిడి రామమంత్రమును మాటికిమాటికి సంస్మరించుచుక
జతురతఁ గాలముక గడపుసన్నుని మై తఁ మాచరించెడున్.

పెదకుచుఁ బోయెనో తనదు విద్వేలరాశినిఁ గూర్చిపుత్తు నా
పదవడి యున్నవాఁ డనుచుఁ బట్టియ తా నిట వచ్చి పల్పెనో
యద నిది ర మ్మటంచుఁ బరిమాత్ముఁడె దూతఁ నంపి చీరెనో
సుదినమునక యశోధనము సూనుల కర్పణఁ కీసి యేగెడిన్.

పోంగుచు శాస్త్రుచర్చలకుఁ బుద్ధులు సెప్పఁచుఁ బిన్నవారికి
బొంగుచు వేదముల్ వినఁగఁ బొంగుచుఁ బిల్లల మంజుభాషకుక
రంగుగ నేవఁ జేయు నికరంబు తరింపఁగఁజేసి సంస్మరి
కలగము వీడి యాతఁ డలరం బనియుండును బుణ్యలోకముల్.

పండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులుగారు

శ్రీ ౧౧ యనంతపురింశ ననతరించినయట్టి గేవతీశును స్వదైవతమ్ము
ధారాభిభూతివిశ్వంభరా దేవికి విశ్రాంతి యొనగూర్చి విష్ణుమాయ
మూగనవంశమ్ము నర్థతీణములోన సంయమనికిఁ దార్చుచతురదూతి
గా ఖ్యదేశవాసిమహాజనుల నసూర్యంశశ్శులుగఁ జేసినట్టి జాణ
సూర్యయుగదేశ్యరాజు ధైర్యరమ -వర్ధనమునకుఁ గడలితోల్పట్టి భరత
భండమున క్కరితికిని సాంక్రమికగుజ-యగు నిషాదేవి కొనరింపుఁ డంజలియింక.

కామామరతఁ గనుల్ గాన లే కాచార్యభార్యతోఁ గవగూడువాఁ డొకండు
క్రోధగ్రహముచేఁ బరాధీనచిత్తుఁ డై బ్రహ్మహత్య యొనర్చువాఁ డొకండు
భాతి గీతతాలోలమానసుఁ డై సువర్ణమ్మును హరించువాఁ డొకండు
హమ్ముచే వెన్క ముందు చూడక మద్యపానమ్ము చేసినవాఁ డొకండు
మానసు లగు నీచతుష్టయమ్ము-వాగు నలుగురతోడ సావాస మొక్క
యొనను జేసినవాఁ డొకండు-గలసి పంచమహాపాతకులు నిజమ్ము.

అ పోవును మానమా చెడును విద్యా నాశముం జెందు హా!

అ రోగనిధాన హూను పలునిందల్ నెత్తిపై కెక్కు నౌ

అ చూతామనవృత్తియందు మునుఁగున్ మర్యాదగూ తప్ప బ్రాం

అ చెడివారి దుర్గుతులు వర్ణింపంగ వీలున్నదే!

అ గుల్లఁ జిత్తమునఁ దప్పక భ్రాంతి జనించు, దాన బా

అ గుల్లఁ గంగజాల కయయో పొనరింతురు ఘోరపాతకో

అ గుల్లఁ గు, కాన నిష్టపుడ దుర్గతిపా లగుచుండు కావునన్

అ గుల్లఁ గు! మద్యమును త్రాగకుఁడీ!! మఱి తాఁకఁబోకుఁడీ!!!

అ గుల్లఁ గు మే నెలుంగని యెదో సంమోదమే కాని మీ

అ గుల్లఁ గు మలకాళరాత్రి, తమ యాయుర్వృక్షముం గాల్పఁగా

అ గుల్లఁ గు, సర్వనాశమున కావిచ్ఛాత మై యున్న యీ

అ గుల్లఁ గు విశ్వనాడి బాగుపడుఁడా మాభారతీయానుజాల్!

కల్లున మును గంజాయి సారాయి-బ్రాంది భంగు వగయిరా లి పెల్ల
విష్కామ్య భార్య క్షులు కావున-బిల్ల లున్నచోటఁ దల్లి యుండు.

నిషాదేవి కొనరింపుఁ డంజలి యింక "

పండిత పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థలుగారు

శ్రీ ౧౧ల యనంతునిఁగించి నవతరించినయట్టి రేవతిశునుఁ న్యదైవతమ్ము
భారాభిభూతవిశ్వంభరాదేవికి విశ్రాంతి యొనగూర్చి విష్ణుమాయ
మూడవవంశమ్ము నర్థక్షణములోన సంయమనికిఁ దార్చుచతురదూతి
సాఖ్యదేశవాసిమహాజనుల ససూర్యంపశ్యులుగఁ జేసినట్టి జాణ
సూర్యయుగదేశ్యరాజుల ధైర్యరమణ-వర్ధనమునకుఁ గడలితొల్పట్టి భరత
భండమున కంతటికిని సాంక్రమికరుజ-యగు నిషాదేవి కొనరింపుఁ డంజలియింక.

శామాతురతఁ గనుల్ గానలే కాచార్యభార్యతోఁ గవగూడువాఁ డొకండు
క్రోధగ్రహముచేఁ బరాధీనచిత్తుఁ డై బ్రహ్మహత్య యొనర్చువాఁ డొకండు
సాధితేశకతాలోలమానసుఁ డై సువర్ణమ్మును హరించువాఁ డొకండు
సహమ్ముచే వెన్క-ముందు చూడక మద్యపానమ్ము చేసినవాఁ డొకండు
మానసు లగు నీచతుష్టయమ్ము-వారు నలుగురతోడ సావాస మొక్క
యయినను జేసినవాఁ డొకండు-గలసి శంచమహాపాతకులు నిజమ్ము.

సో పోవును మానమా చెడును పిద్యా నాశముం జెందు హా!
సో గనిధాన హాను పలునిందల్ నెత్తిపై కెక్కు నా
తామనవృత్తియందు మునుఁగున్ మర్యాదయా తప్పు బ్రాం
చెడివారి దుర్గతులు వర్ణింపంగ వీలున్నదే!

త్రొగొడువల్లఁ జిత్తమునఁ దప్పక భ్రాంతి జనించు, దాన బా
సోగు లోకంగజాల కయయో పొనరింతురు ఘోరపాతకో
వల్లము, కాన నిష్టపుడు దుర్గతిపా లగుచుండ్రు కావునన్
ప్రార్థింపు శుభ్య! మద్యమును త్రాగకుడి!! మఱి తాఁకఁబోకుడి!!!
శక్తకాలము మే నెఱుంగని యెదో సంమోదమే కాని మీ
మద్యోద్యులకాళరాత్రి, తమ యాయుర్వృక్షముం గాల్పఁగా
మద్యక్లామము, సర్వనాశమున కావిరూఢత మై యున్న యీ
మద్యవిష్ణు విశ్వాడి బాగుపడుఁడా మాభారతీయానుజాల్!

కల్లు సుమారు గంజాయి సారాయి-బ్రాంది భంగు వగయిరా తి పెల్లు
విష్కాపై భార్యవిక్తలు కావున-బిల్లు లున్నచోటఁ దల్లి యుండు.

